શાહનામું

અસલ એબારત ઉપરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો.

તરજુમો કરનાર,

નાયબ દસ્તુર મીનોચેહેર દસ્તુર જામાસપજી

જામાસપ આસાના

મુંબઈ.

૧૯૧૧.

આ પુસ્તક ઘોઘા સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઇ, મધે આવેલા ચેરાગ પ્રેસમાં
સોહરાબ ન. દ. ભીલીમોરીઆએ છાપ્યું છે અને દસ્તુર
મીનોચેહેર જામાસ્પજી જામાસ્પ આસાનાએ પારસી
પંચાએત લેન, કોટ મધેથી પ્રગટ કર્યું છે.

નેક નામદાર

શેઠ બહમનજી દીનશાજી પીટીટ

આપ નામદાર હમ કોમનાં હરેક ભલાંમાં જે દીલોજાની

ભર્યો ભાગ લેવો છો તેની એક અદના છપાણી તરીકે

આ પુસ્તક કમતરીન સેવકે અરપણ કર્યું છે.

મીનોચેહેર દસ્તુર જામાસપજી

જામાસપ આસાના.

દીબાચો.

નામાંકીત શાએર ફીરદોસી—કે જેના 'બેહેસ્તી' રવાંન ઉપર હજારો દરૂદ અને હજારો સલામ હોજો—કે જેણે આજ નજદીક ૧૦૦૦ વર્ષ થયાં આપણા પારસી નીઆગાનો અને આપણાં વહાલાં ઇરાંન વતનની કીર્તિ પોતાનાં અમર શાહનામામાં જય આકારા કીધી છે, તે બેમીસાલ શાહનામાના ગુજરાતી તરજુમાનો પહેલો ભાગ વાંચક વર્ગ આગળ રજુ કરૂં છું. આ નામાંકીત ચોપડીનો સંપુર્ણ ગુજરાતી તરજુમો આપણી પાસે કોઈ નથી. ઘણાક ઓલમાઓએ આગળ ઘણીવાર તેનો તરજુમો બહાર પાડવાનું માથે લીધું હતું પણ શાહનામાંનાં થોડાંક દાસતાનોના તરજુમા બહાર પાડી તે કામ ઘણું મોટું તેમજ મેહેનત ભરેલું હોવાને લીધે છોડી દીધેલું માલમ પડે છે. અત્રે શાહનામાંની દરેક લીટીના બોલે બોલ તરજુમા વીશે હું બોલું છું. મરહુમ મી૦ મનસુખે શાહનામાનો પેહેલો ભાગ ગુજરાતી બેતબાજીમાં રચ્યો હતો પણ તે મરહુમે પછવાડેનો મોટો ભાગ તરજુમો કર્યા વગરનો રહેવા દીધો છે. શમ્સુલ ઓલ્મા એરવદ જીવનજી જમશેદજી મોદી કે જેવણે શાહનામાંનાં ઘણાંક દાસતાનોના વાંચનો કર્યાં છે અને તે છપાવી પ્રસીધ કર્યા છે તે ઓલ્માએ શાહનામાનો બોલેબોલ તરજુમો કરવાનું કામ માથે ઉઠાવ્યું હતું અને તેમ કરી મીનોચેહેરના રાજ્ય સુધી તરજુમો છપાવ્યો હતો. આગળ આવીજ કોશેશ મરહુમ ફરદુનજી દારાબજી જામાસ્પ આસાનાએ કરી હતી. તેવણે યજદેજરદી સને ૧૨૫૪–૫૫ માં શાહનામાની દરેક બેતો તેના બોલેબોલ તરજુમા સાથ ચોપાન્યાનાં આકારમાં છપાવવા માંડી હતી પણ પાદશાહ નોજર સુધી દાસ્તાન ખતમ થયલું જોવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે જો કે શાહનામાંનાં સંપુર્ણ ગુજરાતી તરજુમાની આજ સુધી કોતાહી માલમ પડી છે તોપણ આપણે જાણીએ છીએ કે ઘણાંક વર્ષોની વાત ઉપર પારસી તવારીખ નવેશ અને નુકતેચીન શેઠ બરજોરજી પાલનજી દેશાઇ તથા શેઠ પાલનજી બરજોરજી દેશાઇએ "તવારીખે સાસાન્યાન" અને તવારીખે હખામનીઆન" નામની શોધખોળોથી ભરપુર ચોપડીઓ અને ત્યાર પછી શેઠ પાલનજી બરજોરજી દેશાઇએ "તારીખે શાહાને ઇરાન" અને "સાસાની શાહનામું" એ નામની તેટલીજ ઉપયોગી કેતાબો

પ્રગટ કરી પારસી કોમમાં તવારીખ નવેશીની ગેરહાજરીની ખુટ ઘણીજ સરસ રીતે પુરી પાડી છે. વળી શેઠ જમશેદજી પાલનજી કાપડયા કે જેઓ પણ ઉપલા તવારીખ નવેશો માફક એક અચ્છા નુકતેચીન છે તેઓની પ્રગત કરેલી "તારીખે ઝુહુરો ઝવાલે હવલતે પારસીઆન" પણ પારસી આલમના ઉત્તેજનને ખરેજ લાયક છે.

આ ઉપર કહેલા ગણત્રીના સાહેબો અને બીજા એકાદ બે સીવાય આપણ જરથોસ્તીઓએ આપણા ન્યાગાનોનાં તવારીખી સાહીત્યમાં કાંઇપણ કરી બતાવ્યું નથી અને તેનું કારણ શોધવા દુર જવું પડે તેમ નથી. આ કારણ હમારો નમ્ર મત મુજબ કાંઇજ નહી પણ આવા સાહેબોને પારસી કોમ તરફથી લાયક ઉત્તેજન નહી મલવાનું પરીણામ અકસર કરી હમો ધારીએ છીએ.

ઉપર જણાવેલા શાહનામાંના તરજુમા સિવાય મોહોલ નામના નામીચા ફ્રેંચ વિદ્વાને ફ્રેંચ ભાષામાં શાહનામાનો તરજુમો સંપુર્ણ બાહાર પાડયો છે. વોરનર અને વોરનર નામના ગ્રહસ્થોએ અંગ્રેજી બેત બાજીમાં શાહનામાનો તરજુમો કરવાનું કામ માથે લીધું અને હાલમાં તેનાં પાંચ દફતરો (ગુશ્તાસ્પના રાજ્ય સુધી) છપાયલાં છે અને બીજાં અંગ્રેજીમાં છપાય છે. એ વતરોગે શાહનામાંના થોડા થોડા ભાગોનાં દાસ્તાનો અંગ્રેજીમાં છાપવામાં આવેલાં છે.

આ ચોપડીમાં પ્રગટ કરવામાં આવેલા શાહનામાના તરજુમામાં આપણા પાદશાહોને લગતાં કેટલાંક વધુ દાસ્તાનોના તરજુમા દાખલ કીધેલા જોવામાં આવશે. આ દાસ્તાનો શાહનામાની કેટલીક છાપેલી નકલોની પછવાડે જોવામાં આવે છે. જો કે આ દાસ્તાનો શાએર ફીરદોસીનાં જોડેલાં બીલકુલ છેજ નહી તોપણ હમોએ કાંઇક સબબસર તે અત્રે દાખલ કર્યાં છે. આ દાસ્તાનોને આપણા પારસીઓએ શાહનામાના જેટલીજ અગત્ય આપેલી દીસે છે; જેમકે આ ચોપડીનાં પાનાં ૫૧ થી ૧૦૬ સુધી જમશેદ પાદશાહ વીશે વધારાનું દાસ્તાન મલશે. આ દાસ્તાન વાંચવાં ઉપરથી માલમ પડશે કે જમશેદની પેહેડીનાં નામો કે જે આજે આપણા અથોરનાનો નામ ધરણમાં લે છે તે એમાં આવેલાં નામો ઉપરથીજ છે. જમશેદ—તુર શીદરસ્પ—તુરક—શીમ—અતરત—કેરશાસ્પ સુધીની પેહેડીનાં વચગાલેનાં નામો શાહનામામાં તેમજ અવસ્તામાં મલતાં નથી, પણ આ વધારાનાં દાસ્તાનમાં મલે છે કે જે નામોથી આપણા ન્યાગાનો

અને અફસુસ કરીને અથોરનાનો આ દાસ્તાન વાંચવાથીજ વાકેફગાર થવશે માલમ પડે છે. એજ પ્રમાણે પાનાં ૩૫૯ થી ૪૦૨ સુધી રૂસ્તમ વીશે વધારાનાં દાસ્તાનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. વળી હુમોએ શાહનામાના તરજુમા બાબે બે પુરાણી નકલો—એક છાપેલી અને એક લખેલી—ઉપયોગમાં લીધી છે, તેમાંની હાથની લખેલી નકલમાં પણ કેટલીક ગમ વધારાનાં દાસ્તાનો માલમ પડે છે. આ દાસ્તાનો પણ એનાં લખાણની ઢપઢપ ઉપરથી માલમ પડે છે તેમ તે ફીરદોસીના જોડેલાં તો નથીજ પણ આવાં દાસ્તાનો દીલપજીર હોવાને સબબેજ અત્રે દાખલ કરેલાં છે, જેમકે પાનાં ૧૯૩ થી ૧૯૫ સુધી કેરશાસ્પનું દાસ્તાન અને પાનાં ૪૪૩-૪૬૨ સુધી નોજરનું દાસ્તાન.

છેવટે, પારસી પંચાએતના નામદાર ટ્રસ્ટી સાહેબોએ આ ચોપડીની કેટલીક નકલો ખરીદી જે ઉત્તેજન આપ્યું છે તે માટે તે નામદાર સાહેબોનો અત્રે દીલોજાનથી ઉપકાર માનું છું. વળી જે સાહેબોએ આ ચોપડીની નકલો આગમજથી ખરીદી મારાં કામમાં મદદ કરી છે તેઓનો પણ ઉપકારી થયો છું.

મીનોચેહર દસ્તુર જામાસ્પજી

જામાસ્પ આસાના.

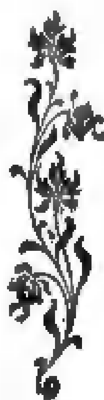

સાંકળ્યું.

કયોમર્સ

હોશંગ

તેહેમુરસ

જમશેદ

ઝોહાક

ફરીદુન

મીનોચેહેર.

નોજર

શુદ્ધિ પત્ર.

પાનું	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	૨૧	ત	તે
૨૩	૧	વરર્ષે	વર્ષે
૩૦	૧૫–૧૬	આતશનો ઘોંઘાટ અને દૈવાનો ધુમાડો	આતસનો ધુમાડો અને દૈવાનો ઘોંઘાટ
૩૫	ફુટ નોટ, [redacted]	Yim	to Yim
૫૭	૨૦	પોતાની	પોતાની
૬૭	૪	સુધરાઈ	સુધરાઈ
૭૯	૧૬	[redacted]	છે
૮૪	૧૦	થાય	થાય
૮૫	૩	ર્ધો	ર્ધો
૯૦	૨૧	સુધી	સુધી
૯૩	૧૮	જતો	પતો
૯૪	૧૨	પણી	પાણી
૧૦૮	૩	હાપ્યા	હાલ્યા
૧૦૮	૧૬	મ	જ
૧૧૭	૮	હોય	હોય તો
૧૨૦	૧૮	અતે	અને
૧૬૦	ફુટ નોટ, ૩	ખુરશો	ખુશો
૧૬૪	ફુટ નોટ, ૧૭	etymoloy	etymology
૧૭૪	૪	હપે છ	હેપે છ
૧૯૮	૨૧	નાજ	તાજ
૨૭૧	૨૭	મણની	મરણની
૨૯૮	ફુટ નોટ, ૨	આસમમાં	આલમમાં
૩૧૯	૬	બહુ	બેહુ
[redacted]	૨૧	જહેનરનો	જહેજરનો
૪૦૧	[redacted]	તેનાથ	તેનાથી
૪૧૭	૧૧	અને	અને બીજે
૪૩૬	૨૦	શાટે	શા માટે
૪૬૮	૧૦	અમીરથી	અમીરીથી
૪૭૬	ફુટ નોટ, ૭	enveloped	developed
૪૮૩	૨૨	હોવાનો	રોવાનો
૪૯૫	૧૫	હાલ્યો	હાલ્યો
૫૧૯	૪	ગુજર્યો	ગુજાર્યો

૫૨૪	૨૩	ત્યા બાદ	ત્યાર બાદ
૫૬૦	૨૦	ધરાવનાં	ધરાવનારૂં
૫૬૫	૧૩	રૈવાનું	રૈવાનું
૫૯૫	૧૬	માસર	મીસર
૬૦૪	૭	ત્યા બાદ	ત્યાર બાદ
૬૦૪	૧૯	મેરજના	મરજનો
૬૩૧	૧	મધ્મ	મધ્ય
૬૪૬	૨૭	મારાનાર	મારનાર
૬૫૦	૧૬	લડવાને	લડવાને
૬૫૭	૮	તૈયાર	તૈયાર.
૬૬૨	૧૩	ખલલ	ખલલ
૬૬૯	૬	હીરલો	હીરસો
૬૮૨	૧૮	બક્ષા	બક્ષી
૬૯૨	૨૬	ઓહદઆઇદ	ઓહદઆકીદ
૭૦૦	૧૦	બનશ	બનશે
૭૦૧	૨	કે	કે
૭૦૬	ફુટ નોટ, ૪–૫	ઇરાઓની	ઈરાનીઓની
૭૧૦	૭	તો પણ	તોપણ
૭૧૧	૪	હુસેને	હુસને
૭૧૯	૧૮	કાદી	કદી
[illegible]	૮	બનાબતો	બનાવતો
૭૫૩	૯	હાથ	હાથ
૭૫૭	૧૮	તે	તો
૭૬૫	૨૬	રેહાબેહ	સોહાબેહ
૭૬૭	૨	"	"
૭૯૭	૧૪	તારૂં	તારા
૮૦૦	૪	આવા	આવી
૮૧૪	૧૨	તેહેમતંની	તેહેમતનની
૮૧૬	૧૪	બેહાને	બેહાનને
૮૧૮	૧	સોહીમાં	સાહીમાં
૮૨૨	૨	વાદ	વાત માટે
૮૨૯	૪	પુશકલ	પુશકલ
૮૩૧	૨૨	બનાબ	બનાવ
૮૩૫	૩	તેને	તેણે
૮૩૮	૫	ફનેહમંદ	ફતેહમંદ
૮૩૮	૧૪	કવાકાવા	કાવાકાવા

શાહનામું.

માયાલુ અને બખશનાર
ખુદાતાલાના નામથી !

જાન અને અક્કલનો બખશનાર સાહેબ, કે જેને માટે આપણો વિચાર વધુ આગલ જઇ શકતો નથી, તેના નામથી આએ કેતાબ હું શરૂ કરૂં છું. તે નામ અને કામનો સાહેબ છે. તે આપણને રોજીનો બખશનાર અને રસ્તો દેખાડનાર સાહેબ છે. તે આએ જેહાનનો અને ફરતાં આસમાનનો સાહેબ છે. તે માહાતાબ, સુકર સેતારા અને આફતાબને રોશન કરનાર છે. (તે સાહેબ) નામથી, નીશાણથી અને વિચારથી ચઢતો છે. તે ઉંચાઇએ આવેલાં ગૌહરો (યાને સેતારાઓ)નો ચીતારનાર છે. જો તારી એ આંખોથી પેદા કરનારને તું નહી જોઇ શકે, તો તારી આંખોને (તેને જોવા પાછલ)ના દુખવ. આપણો વિચાર વટીક તે સાહેબનો માર્ગ પકડી શકતો નથી. કારણ કે તે કુલ નામ અને કામથી પણ વધુ ચઢતો છે. અગર જો એવાં ગૌહરોથી (તારીફના સખુનોથી) કોઇ સખુન બોલે તોપણ જીવ અને અક્કલ તેનો માર્ગ પામતાં નથી, અક્કલ અને જાનનું તેજ વજન કરે છે, પણ તે સાહેબ કોઇના અંદિશામાં આવવો ઘણો કઠણ છે. તે (સાહેબ) કેવો છે તેની તારીફ કોઇ પણ કરી શકે નહી. (ત્યારે) તેની બંદગીને માટે તારે કંમર બાંધવી જોઇએ. અગર જો (આપણી) અક્કલ તેને માટે કાંઇ સખુન ચુંટી કાઢે તો તે ચુંટી કાઢેલા (સખુન)થી પણ તે તેને કેમ જોઇ શકે ? આએ સાધનો (જેવાં કે) વીચાર, જાન અને રવાનથી પેદા કરનાર સાહેબને આપણે કેમ વખાણી શકીએ ? ■ સાહેબની હસ્તીને માટે તારે યકીન રાખવું જોઇએ. તે બાએ વગર

કૈફકટની તકરાર તું એ બાજુએ મુકવી જોઇએ. તું તેની બંદગી કરનાર અને તેનો રાહા શોધનાર થા અને તેના ફરમાનો ઉપર ઉંડી નેગાહ પોહોંચાડનારો થા. જે કોઇ દાનેશમંદ હોય છે તે શકતીવાન બને છે. દાનાઇથી બુઢાઓના દીલ જુવાન થાય છે. આ (ખોદાતાલાના ભરમના) પરદાને માટે સૌથી ચઢતા સખુન નથી અને તેની હસ્તી બાબે વીચાર શક્તીને (દોડવાને) માટે રસ્તો નથી.

અક્કલ બાબે તારીફના સખુનો.

ઓ દાનાવ મર્દ! હવે આએ જગ્યાએ અક્કલની વખાણ ગાવી લાયક છે. તું જે અક્કલ ધરાવતો હોય તે ખોલીને બહાર લાવ, કે (જેથી) સાંભળનારાઓના કાન તેથી ફાયદો મેળવે. પરવરદેગારે તુંને જે કાંઇ બખશેશ કીધી હોય તેમાં અક્કલ વધારે ચઢતી છે. માટે દાનસાકની રૂએ અક્કલની વખાણ કરવી સારી છે. અક્કલ શાહાનશાહોનું તાજ છે અને અક્કલ બુલંદ દરજાવાળાઓનું ઝવેરાત છે. (ઓ મર્દ!) તું અક્કલને જીવતાઓની જાદુઇ સમજ. તું અક્કલને જીંદગીની પુંજી સમજ. અક્કલ આપણને રસ્તો દેખાડનાર છે અને અક્કલ આપણા દીલને ખુલ્લું કરનાર છે. બેહુ જેહાનની અંદર અક્કલ (મદદ કરવાને માટે) આપણો હાથ પકડે છે. તેનાથી તુંને ખુશાલી છે અને તેનાથી તુંને મરદાનગી છે. તે (અક્કલ) ધરાવવાથી તુંને દોલતનો વધારો છે. તે (અક્કલ નહી ધરાવવાથી) તુંને દોલતનો ઘટાડો છે. એક રોશન રવાન ધરાવતો મર્દ હોય પણ તેનામાં અક્કલ નહી હોય, તો તે એક ઘડી પણ ખુશી રહેશે નહી. એક અક્કલવાન હુનરવાલા મર્દે શું કહ્યું છે? (તેણે કહ્યું છે કે) "એક દાનાવ મર્દ તેના સખુનોથી ફાયદો મેલવે છે. જે કોઇ અક્કલને પોતાની સન્મુખ રાખતો નથી તેનું દીલ તેના કીધેલાં કામથીજ જખમી થાય છે. તે (બેઅક્કલ)ને હુશીયાર લોકો દીવાનો કહે છે અને તેના ખેશીઓ તેને બેગાનો કહે છે."

અક્કલથી તું બેહુ જેહાનમાં માન પામેલો થશે. ભાગી તુટી અક્કલ (ધરાવનાર) પોતાનો પગ બંદમાં રાખે છે. જો તું જોશે તો (આને બરોબર તપાસશે તો) અક્કલ આપણાં જાનની આંખ છે. તે

આંખો વગર તું જેહાનની ખુશાલી ભોગવી શકશે નહી. અક્કલને તું પેહલી પેદાયશ જાણ. તે જાનની નેગેહબાન છે. તે માટે તું શોકરાના કર. શોકરાના કરવા માટે તું કાન, અશમ અને જબાં ધરાવે છે. એ ત્રણ (ચીજો)થી તુંને બેશક નેકી અને ભલો પોંહચે છે. અક્કલની અને જાનની સ્તુતી પુરતી રીતે કોણ કરી શકશે? (શાએર કહે છે કે) અગરજો હું તે બાબે વખાણ ગાઉં તો કોણ તે બરોબર સાંભળી શકશે? ઓ દાનાઅ આદમી! જ્યારે કોઇ (સાંભળનાર) માણસ નથી તો બોલવાનો શું ફાયદો? ત્યારે એ વાત ખતમ કર અને કહે કે તે અક્કલને પેદા કરનાર કોણ હતું? ઓ જેહાનને પેદા કરનાર! તેં તે પેદા કીધી છે અને તું જાહેર તથા બાતેનને પીછાન-નારો છે. (માટે ઓ માણસ!) તું અક્કલને તારા વજીર તરીકે રાખ અને તેનાથી નાલાયક ચીજોને તારા જાનથી દુર રાખ, દાનાઓના કહેવા પ્રમાણે તું તારો રસ્તો શોધ. દુન્યામાં તું ફરી વળ અને દરેક માણસ સાથે તું વાતચીત કરતો રહે. જ્યારે તું કાંઇપણ દાનાઇની વાત સમજે ત્યારે તે શીખી લેવામાં એક પળ પણ બે-હોતો ના. જ્યારે તું (દાનાઇના) સખુનની ડાંખળી ઉપર તારી નજર નાખશે ત્યારે તું જાણશે કે દાનાઇનો કાંઇ છેડો નથી.

આલમે દુન્યાની પેદાયશ વીશે.

અવલમાં ઘટે છે કે તું અસલ ગૌહરોની ખુબીથી પેહલાં વાકેફ થાય. પેદા કરનારે નીસ્તીમાંથી હસ્તી પેદા કીધી છે. તેથી તેની સર્વ શક્તી જાહેરમાં આવી છે. તેનાથી ચાર તત્વોનાં મુળ પેદા થયાં અને તે (ચાર તત્વો) તેણે વગર મેહેનતે અને વગર વખત ખોહવે પેદા કર્યાં. પેહલો રોશન આતશ ઉપર પ્રગટી નીકળ્યો અને સીધા જમીન ઉપર વચમાં પાણી અને હવા (પેદા થયાં). પહેલવહેલાં (દુન્યાની) હીલચાલથી (યાને ફરવાથી) આતશ પેદા થયો. તેની ગરમીથી જમીન પેદા થઇ. ત્યાર પછી (તે હીલચાલ બંધ થઇને) જમીને આરામ પકડવાથી સરદી પેદા થઇ અને વળી સરદીથી ભીનાશ વધ્યો. એ રીતે આએ ત્રણ પાંચ દાહાડાની દુન્યાના ફાયદાને માટે ચાર ગૌહરો (તત્વો) પોતાની જગાએ

હસ્તીમાં આવ્યાં. એ તત્વોને એક બીજા સાથે ભેળી નાખ્યાં અને તેઓમાંથી દરેક ચીજ જાહેરમાં આવી. પછી સેતારા યાને આસમાનનો ગુમબજ પેદા થયો જે નવી નવી જાતની અજાયબી દેખાડતો હતો. સાત (ગ્રહો) બાર (રાશી)ના માલેક બન્યા અને દરેકે પોતાની લાયક જગ્યા પકડી. તેઓમાંથી બખશેશ અને ઇનસાફ જાહેરમાં આવ્યા અને ડહાપણવાળાઓને ઘટતી રીતે (તે બખશેશ અને ઇનસાફની) વેહેંચણી કરવામાં આવી. આસમાનો એક બીજાં સાથે બાંધી લેવામાં આવ્યાં. તે કામ જ્યારે પુરૂં થયું ત્યારે તેઓ ફરવા લાગ્યાં. દરીયા, પાહાડ, જંગલ અને મેદાનથી જમીન રોશન ચેરાગની માફક દીપી નીકળી. બુલંદ પાહાડો ઉગી નીકળ્યા અને (તેઓ ઉપરથી) પાણીઓ વેહેવા લાગ્યાં. વનસ્પતીઓનાં ઝાડો ઉંચે ઉગી નીકળ્યાં. જમીનને (આસમાનની ઉપર) ઉંચે જગ્યા મળી હતી નહી પણ તે તો અંધકારવાળી ઓહાડ મીંડા જેવી હતી. તેની ઉપર સેતારાઓ અજાયબી પમાડે તેમ દેખાતા હતા અને આ દુન્યાની ખાકને રોશનીથી દીપાવતા હતા. આતશ (યાને ગરમી) બુલંદીએ ઉપર ચઢતો અને પાણી નીચે ઉતરતું અને જમીનની આસપાસ સુરજ ફરતો હતો. કેટલીક જાતના ઝાડોની સાથે ઘાસ ઉગ્યું અને તે (ઝાડો)ની નીચે તે (ઘાસ)ના ફણગાઓ ઉંચે ફુટી નીકળ્યા. (તે ઝાડ અને ઘાસ) ઉગવા શીવાય બીજી કાંઇ પણ શક્તી ધરાવતાં નથી. ચાલતા જાનવરોની માફક તેઓ દુર જગ્યાએ ચાલી શકતાં નથી. ત્યાર પછી જ્યારે હીલચાલ કરનારા (જાનવરો) હસ્તીમાં આવ્યાં ત્યારે તેઓ સઘળી વનસ્પતીઓને પોતાનાં તાબા હેઠળ (ખોરાકને માટે) લાવ્યાં. તે (જાનવર)ઓના માથાં નીચાં રહેતાં અને ઝાડોની માફક (ઉંચા) થતાં હતાં નહી. (તે ઝાડો ઉપરથી ખાવાના) સખત કામમાં તેઓને ઉંચે જોવું પડતું હતું. તેઓ ફક્ત ખાવાનું, સુવાનું અને આરામ લેવાનું શોધે છે, અને આ જીંદગીમાં ફક્ત મોજ શોધે છે. તેઓને બોલવાની જબાન નથી અને શોધવાની અક્કલ નથી. તેઓ કાંટા અને કચરાથી પોતાનું પેટ પુરે છે. તેઓ નેકી, બદી અને

કામનું સેવટ જાણતા નથી અને પરવરદેગાર તેઓથી બંદગી માંગતો નથી. એવો તે ડાહાપણવાળો સર્વ શક્તીવાન અને દાનઆઈ સાહેબ છે. માટે તે કોઈપણ હુનર છુપાવતો નથી. આ દુન્યાનાં કામનું સેવટ એજ પ્રમાણે [redacted] અને કોઈ પણ જાહેર તેમજ છુપું જાણી શકતું નથી.

માણસ જાતની પેદાયશ વીશે.

જ્યારે આ સઘળું પુરૂં થયું ત્યારે માણસ હસ્તીમાં આવ્યો અને તે સઘળા ભેદ બરમોની કુંચી થઈ પડયો. તેનું સર ઉંચા સરોવરના ઝાડની માફક સીધું બુલંદ થયું. તે બોલવામાં સરસ હતો અને કામ કરવામાં અક્કલમંદ હતો. તે હુશીયારી, સમજ અને અક્કલનો ધરાવનાર હતો. તે પોતાની મરજી મુજબ હેવાન તથા ઢોરો ઉપર હોકમવરી કરનાર હતો. જો અક્કલની રાહે તું જરા જોશે (તો તુંને જણાશે) કે માણસ જાતનો ભેદ શું છે? પણ અગર જો વળી તું ઈનસાન જાતને બેહુંદુ ગણે તો એ જાણવા શીવાય તું બીજી કાંઈ નીશાની જાણશે નહીં. તુંને બેહુ દુન્યાના (ખાકી અને બીનોઈ તત્વો)થી પેદા કરવામાં આવ્યો છે અને સઘળી જાતના સાધણોથી પરવરેશ કીધો છે. તુંને પેહલી અક્કલ આપી છે અને પછી વીચાર આપ્યો છે. તેથી તું પોતાને રમત તરીકે (નજીવો)ના સમજતો. એ બાબત ઉપર મેં દાનાવથી બીજી રીતે સાંભળ્યું [redacted] કે જેહાનને પેદા કરનાર સાહેબનો ભેદ આપણે કેવી રીતે જાણીએ? તું ધ્યાન પુગાડ અને તારૂં પોતાનું સેવટ શું (આવે) છે તે જો. જ્યારે તું કાંઈ કામ હાથ ધરે તો તે સારી રીતે કરવાનું પસંદ કરજે. તારાં તનને મેહેનત આપવી તુંને રવા છે. કારણકે પોતાને મેહેનત આપવી એ દાનાઈને છાજતું છે. ઓ દાનાવ માણસ! મેહેનત કરવાથીજ ખજાનો મેળવી શકાય છે. રંજ ભોગવ્યા વગર કોઈપણ ગંજ મેળવી શકતું નથી. આ સેતારાથી ફરતા (આસમાનના) ગુમબજ ઉપર નજર કર (અને તું જોશે) કે તેનાથીજ ઉપાય છે અને તેનાથીજ દુઃખ છે. ફરતો જમાનો તેને ઘસી નાખતો નથી ચાલતો આવે રંજ અને દુઃખ તેને સજા કરતાં નથી. વળી તે પોતાની ગેરહે-

કશો આરામ પકડતો નથી, કે વળી આપણી માફક નાશ પામતો નથી. તેનાથીજં વધારો અને તેનાથીજ ગણત્રી થાય છે એમ તું જાણ, તથા બુરૂં અને ભલું તેની આગળ ખુલ્લું છે.

સૂર્યની પેદાયશ વીશે.

આ બહુ રંગનું ચક્કર યાને આસમાન યાકુતથી (સુરજથી) લાલ થાય છે. તે આસમાન હવા અથવા પાણીથી કે ધુળ અથવા ધુમાડાથી બન્યું નથી. બલ્કે રોશનીઓથી અને ઘણાક ચેરાગોથી તેને નોરોજના હીંગામના બાગની* માફક શણગારેલું છે. તે (આસમાન)ની અંદર દીલને રોશની આપનાર ગૌહર (સુરજ)ને ફરતો કીધો છે, કે જેની તરફથી દાહાડો રોશની પકડે છે. તે સુનેરી ઢાલની માફક દર બામદાદે પુર્વ બાજુથી પોતાનું રોશન માથું બહાર કહાડે છે. (તેથી) જમીન તેના નુરના વસ્ત્ર સજે છે (યાને તડકું જમીન ઉપર ફેલાય છે). અને સીહા પૃથ્વી તેનાથી રોશન થાય છે. જ્યારે તે પુર્વ બાજુથી પશ્ચીમ તરફ જાય છે, ત્યારે ઉગમણું તરફ અંધારી રાત પોતાનું સર બાહાર કાહાડે છે (યાને રાત પડે છે). તેઓ એકમેકને પકડવાનું છોડી દેતા નથી. આવી એકસરખી સીધી ચલણ તેઓનાં કરતાં બીજી કોઇની હશે નહી. (હવે શાયર કહે છે કે) અરે જ્યારે તું સુર્યજ છે તો તુંને શું થયું છે કે તું મારી ઉપર હજુર પ્રકાશતો નથી?

ચંદ્રની પેદાયશ વીશે.

અંધારી રાત માટે એક ચેરાગ હસ્તી ધરાવે છે (તે ચેરાગની માફક) તારીથી બને ત્યાં સુધી તું હરગેજ બહી તરફ ફરતો ના. તે ત્રીસ દાહાડાની ગેરદેશ માંપે છે. તેમાં બે દીવસ અને બે રાત તે પોતાનો ચેહરો દેખાડતો નથી. જ્યારે તે ઘણો બારીક અને ફીક્કો થાય છે ત્યારે પ્યારમાં (નીશફળતા મેળવ્યાથી) ખવાઇ ગયેલો હોય તેવા કોઇ માણસની (વળેલી) પીઠની માફકનો દેખાય છે. જોનારાઓ તેનાં દરશન દુરથી જોય તેટલા વખતમાં તો તે બેમાલુમ

---

* વસંત રૂતુની માફક.

થઇ જાય છે. બીજી રાત્રે તે વધારે (વખત) દેખાય છે અને તુંને વધારે રોશની આપે છે. એ સાતવાડીઆમાં તે તમામ અને આખો થાય છે અને ત્યાર બાદ તે જેમ પહેલાં હતો તેમ પાછો (પાતલો) થાય છે. દર રાત્રે તે વધુ અને વધુ બારીક થતો જાય છે અને પ્રકાશીત ખોરશેદની નજદીક આવતો જાય છે. એ પ્રમાણે પરવરદેગારે તેની હસ્તી સરજેલી છે. જ્યાં સુધી તે હસ્તીમાં રહેશે ત્યાં સુધી તે એવીજ રીતે રહેશે.

પેગમબરની તારીફમાં.

(અએ મર્દ!) અગરજો તું તારૂં દીલ રંજીદા થાય એવું ઇચ્છતો નહીં હોય, તથા તું હમેશાં દલગીર રહે એવું ઇચ્છતો નહીં હોય, તથા વળી જો તું દરેક બદીથી છુટો થવા માંગતો હોય અને બલાના ફાંસામાં તું તારૂં માથું લાવવા માંગતો નહીં હોય તથા બેઉ જેહાનમાં બદીથી તું તારો છુટકારો માંગતો હોય અને પરવરદેગારની નજદીક નેકનામી લઇ જવા ચાહાતો હોય તો તારા પેગમબરના કહેવા ઉપર તું તારો રસ્તો શોધ અને તારા દીલના અંધકારને એ પાણીથી ધોઇ નાખ. ખરેખર તુંને દીન અને શાનજ (બદીમાંથી) છોડવશે. તેટલા માટે તે છુટકારાનો રસ્તો તુંએ શોધવો જોઇએ. સંભાલ અને આ દુન્યાને એક રમત તરીકે તું ના સમજ તથા ખોમીઆ વગર નેક રાહની બાહાર ના જા. જો તું નેકનામોની સંગત કરવા ચાહાતો હોય તો તારે નેકી અખત્યાર કરવી જોઇએ. નેકી દરેક ઠેકાણે કેવી કામ આવે છે? (તેટલા માટે) નેકીનેજ તું પસંદ કર અને બદી (હાંસલ કરવા)થી તું શરમા. પણ એવી રીતના સખુન હું કેટલા બધા બોલું? તેનો છેડો હોય એવું હું જાણતો નથી.

શાહનામુ તૈયાર કરવાની બાબદનું દાસ્તાન.

હું જે સખુનો કહેવા માંગુ છું તે તો સઘળા કહેવાઇ ચુકા છે. દાનાઇના બાગના ફુલો સઘળાં જતાં રહ્યાં છે. અગરજો હું ફલદાર ઝાડ ઉપર જગ્યા નહીં મેલવું તો જાણુ કે તે ઉપર ચઢવાનો (મારી પાસે) હુન્નર નથી. જો કોઇ સખશ બુલંદ દરખતની નીચે જાય તો તેને

છાયો તે (માણસ)ના દુઃખને દુર રાખે છે. તેપણું પેલો છાયો આપનારા સરોવરના ઝાડની ડાંખથી નજદીક હું મારી જગ્યા કરવાને શકતીવાન છેઉં. તેથી નામવર પાદશાહોના આએ નામંથી આએ દુન્યામાં હું એક યાદગારી રાખી જવશ. (વાસ્તે ઓ વાંચનાર !) તું એને ખોટું અથવા કાહાણી જેવું ના જાણતો, તથા જમાનાને એકજ રીતનો ના સમજતો. તેમાં જે કાંઇ અક્કલને લગતું છે તે અક્કલથી લખાયલું છે. બીજું જે છે તે શોક અને ભરમના રસ્તા ઉપર લઇ જાય છે.

પુરાણા વખતનું એક નામું હતું, જેમાં ઘણુંક દાસ્તાનો લખેલાં હતાં. તે જુદા જુદા મોબેદોના હાથમાં વીખેરાયલી હાલતમાં હતું અને દરેક ડાહ્યો માણસ તેમાંથી ફાયદો મેળવતો હતો. દેહેકાનની ઓલાદથી ઉતરેલો એક પેહેલવાન હતો, જે હીમતવાન, મોટી પદવીનો, અક્કલમંદ અને સખી તબેહ હતો, જે પુરાતમ જમાનાની તવારીખનો અભ્યાસી હતો અને સઘળી જુની વાતોને પાછી શોધનાર હતો. દરેક શેહેરમાંથી જુદા મોબેદો (એ બાબેની વીગતો મેળવી) લાવતા હતા તેઓથી તેણે એક પુસ્તક (એ બાબે) એકઠું કીધું હતું. તેણે તેઓને કેઆની પાદશાહોની વંશાવળી વીશે અને નામદાર બખતાવર પેહેલવાનો વીશે હકીકત પુછી કે તેઓ દુન્યાની શરૂઆતમાં કેવી રીતે રાજ ચલાવતા હતા અને તેઓથી આપણા જમાનામાં એટલી બધી કંગાળીયત કેમ ઉતરી છે? તેઓનો નેક સેતારો અને તેઓના તમામ બાહાદુરીભર્યા દીવસો કેવી રીતે આખેર થયા ? તે બાબે એક પછી એક મોટા માણસોએ તેની આગળ પાદશાહોને લગતી હકીકત અને આએ દુન્યાના દોરને લગતી વાત કહી. જ્યારે તે સરદારે તેઓથી આ હકીકત સાંભલી ત્યારે તેણે એક નામીચું નામું લખવાની શરૂઆત કીધી. આ પ્રમાણે દુન્યામાં તેની યાદગારી રહી અને તેના ઉપર નાના અને મોટાઓએ આફ્રીન કીધી.

શાએર દકીકી વીશે.

જ્યારે વાંચનારાઓ આ દફતરમાંથી ઘણાએક દાસ્તાનો સર્વેની આગળ વાંચતા હતા ત્યારે જેહાનના લોકો શું દાનાવો કે શું

પ્રમાણીક માણુસો આ દાસ્તાન ઉપર પોતાનું ચીત રોકતા હતા. તેટલામાં ત્યાં એક બોલીદરાજ જવાન આવી લાગ્યો કે જે બોલકનો, સારા સ્વભાવનો અને રોશન જીગરનો હતો. (તેણે વાંચનારને કહ્યું કે) "તું મારી આગળ એ નામું વાંચ કે જેથી હું તેની બેતબાજી રચું." આથી ભેગા મળેલાં લોકોનું દીલ ખુશી થયું. પણ તે જવાનની એક બુરી ખાશીયત સોબતી થઇ હતી (તે ખાશીયત એ હતી) કે તે હમેશાં બદ માણુસો સાથે કજીયો શોધતો હતો. તેથી એકાએક મોતે તેના ઉપર ગલબો કીધો અને તેણે તેના માથા ઉપર એક કાલી કોલાહ મુકી. આવી બદ ખાશીયતથી તેણે પોતાનો મીઠો જાન ખોહયો. દુન્યામાં તેનું દીલ એક દાહાડો પણ ખુશ રહેતું હતું નહીં. એકાએક તેનું નસીબ ઉંધું વળયું અને એક ગોલામને હાથે તે માર્યો ગયો. તેણે ગુસ્તાસ્પ અને અરજાસ્પ વીશેની એક હજાર બેત બનાવી હતી, તેટલામાં તેની અજલ આવી. તે ગુજરી ગયો અને આ નામું અધુરૂં રહ્યું અને એ પ્રમાણે તેનું ખીલતું નસીબ ઉંઘમાં પડી રહ્યું. ઓ ખોદા! તેના ગુનાહાને માફ કરજે અને કીયામતને દીવસે તેનો મરતબો વધારજે.

આ પુસ્તકની શરૂઆત કરવાનું દાસ્તાન.

જ્યારે મારૂં રોશન દીલ તેની તરફથી ફર્યું ત્યારે મેં મારૂં મોહું જેહાનના શેહેનશાહાના પાયતખત બાજી ફેરવ્યું, કે જેથી હું એ નામાં તરફ મારો હાથ લંબાઉં અને એ પુસ્તકને હું મારા પોતાના બોલોમાં લખું. પછી મેં દરેક જણને ઘણી પુછપરછ કીધી અને હું જમાનાના દોરથી બીહીધો કે રખેને મારી જીંદગી વધુ લાંબી ન રહે તો બીજા કોઇને એ કામ સોંપવું પડે. વળી બીજું એ કે દોલત મારી સાથે વફાદાર નથી અને મારી મેહેનતનો કોઇ ખરીદદારણી નથી. જમાનાનું મુસાફરખાનું (દુન્યા) લડાઇથી ભરપુર હતું અને કોશેશ કરનારાઓ ઉપર જેહાંન તંગ હતી. એવી રીતે થોડો વખત મેં પસાર કીધો અને મેં મારી વાત છુપી રાખી. મેં કોઇપણ ધણીને લાયક જોયો નહી કે જે એ વાતમાં મારો મદદગાર થાય. દુન્યાની અંદર નેક વાતથી બેહેતર શું છે? તે (એવી વાત કરનાર)ની ઉપર

નાનાં તથા મોટાં આફ્રીન કરે છે. અગર ખોદાતાલા તરફની વાતો ભલી નહી હતે તો પેગમ્બર આપણો રેહેનુમાં કેમ થતે?

તે શેહેરમાં મારો એક મેહેરબાન દોસ્ત હતો. તું કહેશે કે તે મારી સાથે એક ચામડીનો (યાને કે જોડીયા ભાઇઓ હોઇએ તેમ હતો). તેણે મને કહ્યું કે "આએ તારો (નામુ લખવાનો) વિચાર સારો અને તારા પગો તુંને નેક રસ્તા તરફ દોરવે છે. મેં એક પેહેલવી નામું લખેલું છે માટે જો તું ઢીલ નહી કરે તો તે હું તારી આગળ લઇ આવું. તું જવાન અને તેજ જબાનનો છે અને તારૂં બોલવું પેહેલવાની છે. જો તું એ પાદશાહોના પુસ્તકને પાછું લખી કાહાડ અને તેમ કરી તું મોટા દરબારના આદમીઓ નજદીક આબરૂ શોધ." જ્યારે તે એ નામું મારી આગળ લાવ્યો ત્યારે મારો સીહા જીવ રોશન થયો.

અબુમન્સુર બીન અહમદની તારીફમાં.

જ્યારે મેં નામાં ઉપર મારો હાથ લંબાવ્યો તે અરસામાં એક મહતા દરબારનો મોટો માણસ હતો. તે પેહેલવાનની તોખમનો એક જવાન હતો, જે અકકલવાલો, હુશીયાર અને રોશન જીવનો હતો. તે ડાહાપણ ને અસીલીયતનો સાહેબ હતો. તેનું બોલવાનું સારૂં હતું અને તેનો અવાજ નરમ હતો. તેણે મને કહ્યું કે: "મારાથી શું થવાનું છે? કારણ કે તારો જીવ તો કીસ્સાઓ તરફ ઢળેલો છે. તો પણ તારી હાજત બર લાવવાને મારા હાથમાં જે ચીજો (બજાવવાની) હશે તે બજાવવાની હું કોશેશ કરશ અને તુંને બીજા આગળ લઇ જવશ નહીં". તેણે મને એક તાજા સપરચંદની માફક સંભાળી રાખ્યો (તે એવી રીતે) કે પવનથી પણ મને દુઃખ થાય નહી. તે ભલા દીલના, નામદાર ઉમરાવની મેહેરબાનીથી ઝમીની ખાક ઉપરથી હું સાતમાં આસમાન ઉપર ચઢયો. તેની નજરમાં ખાક અને સોનું રૂપું એકજ સરખાં હતાં. તેણે સખાવતથી જેબ અને ઇજ્જત મેળવી હતી. તેની આગળ તમામ જેહાન ઝમીની હતી. તે પોતે જવાન મર્દ અને વફાદાર હતો. જેમ બાગમાંથી સીધું સરોવરનું ઝાડ વાવીજાડાંથી ગુમ થાય તેમ આવો નામવર (પુરૂષ) અનણુ-

મનમાંથી ગુમ થયો (યાને ગુજરી ગયો). અફસોસ તેના કમરબંદ ઉપર અને તેની પેહેલવાની ઉપર. અફસોસ તેના કેઆની કબદબા અને પાદશાહી કદ ઉપર કે નહી તેને હું જીવતો જોતો કે નહી તેની સુબ્હેલી નિશાણી જોતો. તે તો માણુસોને મારી નાખનાર સુલ્‌-યાતના હાથમાં સોગ થયો. મારૂં ગેરફતાર થએલું દીલ આથી નાઉમેદ થઇ ગયું અને નેતરની માફક મારૂં રવાન ધ્રુજવા લાગ્યું. સીતમ હોજો તે માહા અને સાલ ઉપર ! શું કરવા તે શાહાના તન ઉપર તેઓ બદ મનશનીવાળા થયા ? તે પાદશાહની એક શીખામણ હું યાદ રાખીશ અને મારા રવાનને ખોટે માર્ગેથી ખરે માર્ગે ચલાવીશ. તેણે મને કહયું હતું કે " જો તું પાદશાહોનું આખે પુસ્તક લખી રહે તો તે તું પાદશાહોનેજ અર્પણ કરજે. " તેના કહેવા ઉપર મારૂં દીલ બદલ્યું અને મારૂં રવાન તેથી શાદ અને ખુશ થયું. જ્યારે ફરમાન બજાવનાર જીવ તેની શીખામણ [illegible] કરે છે ત્યારે મારૂં દીલ તે નસીયત ઉપર શાદીબરેલું અને ખુશાલ થાય છે. નામના ઉડાવનાર શાહાનશાહ (મહમુદ) ના નામથી મેં આખે નામાં ઉપર મારો હાથ લંબાવ્યો.

સુલતાન મહમુદની તારીફમાં.

દુન્યાના પેદા કરનાર સાહેબે આ દુન્યા પેદા કીધી ત્યારથી આવો (મહમુદના જેવો) પાદશાહ પેદા થયો નથી. તે તાજ અને તખતનો સાહેબ હતો. તે ફતેહમંદીથી જેહાનને રાખનારો અને ખીલેલાં નસીબનો હતો. તખત ઉપરથી તેનું તાજ ખોરશેદની માફક દેખાવા માંડયું તથા ચલકતા હાથીદાંતની માફક જમીન (દીપી) રહી. તું શું કહે છે ? એ પ્રકાશીત સુરજ કે જેનાથી દુન્યાની અંદર રોશનીનો વધારો થયો તે કોણુ હતો ? તે તો પેલો ફતેહમંદ નસીબનો પાદશાહ અબુલ કાસમ હતો. તેણે પોતાનું તખત ખોરશેદના તાજથી પણ ઉંચુ મુકયું હતું. તેણે પુર્વથી તે પશ્ચીમ સુધી (તમામ જેહાનને) સીંગારી અને તેના દબદબાથી (ગોયા) સુનાની ખાણુ જાહેર થઇ. મારો સુતેલો સેતારો જાગરૂત થયો અને મારા મગજમાં ઘણા વીચારો પેદા થયા. જ્યારે મેં

બચ્ચું કે હવે વાત કરવાનો વખત આવ્યો છે, તેથી હવે જુનો જમાનો નવો થશે. જમીનના પાદશાહના વીચારમાં ડુબેલાં દીલ સાથે એક રાત્રે હું સુતો તે અંધારી રાતે મારૂં દીલ પ્રકાશની માફક ઉંઘાતું હતું. (તે વખતે) મારૂં દીલ ખોલ્હું હતું અને મારા હોઠો બંધ હતા. મારાં રોશન રવાને તે વખતે સ્વપ્નામાં એવું જોયું કે પાણીમાંથી એક બળતી મીણબતી બાહાર આવી અને તે અંધારી રાતે તે મીણબતીથી તમામ દુન્યા પીળા યાકુતના જેવી થઇ રહી. મેદાનો અને જંગલો કસબી ભરેલાં કાપડ જેવાં લાગતાં હતાં. તેવામાં એક ફીરોઝાનું તખત પેદા થયું. તે ઉપર એક પાદશાહ ચંદ્રની માફક બેઠો હતો. તેના માથાં ઉપર ટોપીની જગ્યાએ એક તાજ હતું. તેના લશકરે બે માઇલ સુધી સફ સમારેલી હતી, તથા તેના ડાબા હાથ ઉપર સાતસો જીવતા હાથીઓ હતા. તેની હજુરમાં એક પવીત્ર દસ્તુર (સલાહકાર વજીર) ઉભેલો હતો, જે શાહને ઇનસાફ તથા દીનના કામમાં રેહેનુમાઇ કરતો હતો. પાદશાહના ભપકાથી તથા પેલા મોટા હાથીઓથી અને આટલા બધા સેપાહોથી મારૂં માથું ગુમવા લાગ્યું. જ્યારે મેં તે પાદશાહી ચેહેરો જોયો ત્યારે મેં તે નામદારોથી (એ બાબેની) પુછપરછ કીધી કે, "આએ આસમાન અને માહતાબ છે કે તાજ અને તખત છે અને તેની આગળ આ તારાઓ છે યા લશકર છે?" એક જણે જવાબ દીધો કે, "તે રૂમ અને હીંદનો અને કનોજથી સીંધુ નદી સુધી (ના મુલકો) નો પાદશાહ છે. ઇરાન અને તુરાનના લોકો એની રૈયત છે. તેઓ એના વીચાર અને હોકમ પ્રમાણે ચાલનારા છે. તેણે ઇનસાફથી આએ જમીનની સપાટીને સીંગારી છે અને સર્વની સંભાળ કરીને તેણે આએ તાજ પોતાના માથાં ઉપર મુકયું છે, તે જેહાનને રાખનાર મોટો પાદશાહ મહમુદ છે. (જેના રાજ્યમાં) મેંઢું અને વરૂ એકજ ઓવારે પાણી પીવા આવે છે. કાશમીરથી તે ચીનના દરીઆ સુધીના પાદશાહો તેની ઉપર દુઆ કરે છે. જ્યારે એક બચ્ચું માઓના દુધથી પોતાના હોઠ ધોઇ રહે છે (યાને જ્યારે બચ્ચાંને ધાવતું છોડવવામાં આવે છે), ત્યારે તે

(બચ્ચું) પારણામાં પેહલું મહમુદનું નામ બોલતાં શીખે છે. માટે તું કે જે બોલનારો છે અને તેની મારફતે જાવેદાન સુખીનું નામ શોધનાર છે તેની તું પણ આફ્રીન કર. તેના હોકમથી કોઈ પણ સર ફેરવી શકતું નથી અને એના કોલથી કોઈ ફરી શકતું નથી." (એવો સ્વપ્નો જોઈને) જ્યારે હું જાગ્રત થયો ત્યારે હું મારી જગ્યા ઉપરથી એકદમ કુદી ઉઠયો અને તે અંધારી રાત જેટલો ભાગ હું પગ ઉપર ઉભો (યાને જાગ્રત રહ્યો), તેટલો વખત મેં તે પાદશાહ ઉપર આફ્રીન કરયા કીધી. મારી પાસે દામ (પૈસા) નહી હતા તેથી મેં તેની ઉપર મારો જાન નેસાર કીધો. મેં મારા દીલ સાથે વીચાર કીધો કે, " આએ સ્વપ્નાનો જવાબ છે (યાને તે મને ફળશે) કારણકે તે પાદશાહની કીર્તીનો અવાજ દુન્યાની અંદર મુબારક થયો છે. જે કોઈ તેના ખુશ્હાલ નસીબ ઉપર, તેના તાજ ઉપર અને તેની મોહોર ઉપર આફ્રીન કરશે, તેના ઉપર (મારી) દુઆ હોજો. તેના પ્રતાપથી બાહારની મોસમના બાગની મીસાલની જેહાન થઈ છે. હવા વાદલથી ભરપુર અને જમીન નકશીથી (લીલોતરીથી) ભરપુર થઈ છે. વાદળમાંથી વરસાદ બર વખતે આવે છે અને જેહાન ઇરમ[1] બાગના જેવી થઈ રહી છે. તેના ઇનસાફથી ઇરાનમાં સઘળી ખુબી છે અને તેના ખુશી ભરેલાં દીલથી તમામ દુન્યા ખુશાલી ભરેલી થાયં છે. મીજલસમાં તે વફાદારીના આસમાનના જેવો (નીરદોશ) છે પણ લડાઈના મેદાનમાં તેજ ફુંફાડા મારતો અઝદહા છે. તેનું તન મસ્ત હાથી જેવું છે અને તેનો જીવ જબ્રએલ[2] જેવો છે. તેના હાથની હથેલી બહમન મહીનાના વરસાદ જેવી છે (યાને સખાવતમાં તે હાથનો છુટો છે.) તેનું દીલ નાઇલ નદીના જેવું છે. તેના ગુસ્સા આગળ બુરૂં ઇચ્છનાર માણસના નસીબનો છેડો આવે છે. તેની નજરમાં (એવો માણસ) દીનારની માફક

---

૧ એક પ્રસીધ બાગનું નામ છે કે જે બાગ ઘણા જુના જમાનામાં અરબસ્તાનમાં શેદાદ બીન આદ નામના પાદશાહે બાંધ્યો હતો. ઇરાન તરફના સાયરો એ બાગનું નામ વારંવાર ટાંકે છે.

૨ એક ફરેસ્તાનું નામ છે.

વગર બીસાતનો છે. તે તાજ અને ખજાનો ધરાવવાથી મગરૂરી અખતીયાર કરતો નથી, તથા લડાઇ અને જેહેમતથી તે દીલને હકીર રાખતો નથી. હરેક શખસ કે જે ચાકરી કરનારો હોય અથવા છુટાપણું ભોગવનારો હોય તથા ભલું દીલ ધરાવનારો હોય, બો સઘળા શેહેનશાહના મીસ્રો જેવા છે. તેઓ શેહેનશાહના હોકમ પ્રમાણે ચાલવાને મજબુત કમ્મર બાંધેલી રાખે છે. હરેક મુલકના હરેક પાદશાહ થયા છે અને તેઓના નામ સઘળા પુસ્તકોમાં ચાલુ થયાં છે.

સુલતાનના ભાઇ અમીર નશરની તારીફમાં.

પેહલવેહેલો તેનો ભાઇ છે જે ઉમ્મરમાં તેનાથી નાનો છે, કે જેની સાથે કોઇ પણ માણસ હરીફ થઇ શકે નહી. દુન્યામાં નશરના દબદબાને પુજનારો તે જમાનાના શાહાનશાહ (મહમુદ) ના છાયા હેઠલ ખુશાલ જીવે છે. એક શખસ કે જે તેનો બાપ નાસરૂદીન હતો, તેના તખતનો પગ પરવીન સેતારાના તાજ ઉપર હતો. તે નશર મરદાનગી, અક્કલ અને હુનરનો સાહેબ છે, જેનાથી તમામ બુજોર્ગ લોકો ખુશાલી ભરેલા રહે છે. દેલાવર સપેહસાલાર તુશના જેવો તે ખાલેશ છે કે જે લડાઇમાં એક સીંહને પણ હરાવે છે. તે દુન્યામાં જે કાંઇ પૈસા મેલવે છે તે સખાવતમાં આપી દે છે, અને દુન્યામાંથી પોતાના હીસ્સા તરીકે તમામ દુવા સોધે છે. તે દુન્યાના લોકોને ખોદાતાલા તરફનો રસ્તો દેખાડનાર છે અને ઇચ્છે છે કે પાદશાહનું માથું જાવેદાન સુધી સલામત રહે. પાદશાહના સર અને તાજ વીનાની આ દુન્યા ના રેહતી. તે પાદશાહ હમેશાં અને જાવેદાન સુધી રેહજો. તાજ અને તખત સાથે તેનું તન હમેશાં આબાદ રેહજો અને ગમના દરદથી છુટો અને ફતેહમંદ નશીબનો રેહજો.

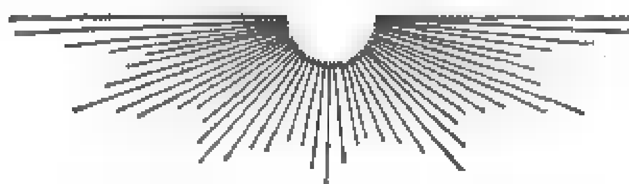

ઇરાન દેશના પેહેલા પાદશાહ કયોમર્સની પાદશાહી ૩૦ વર્ષની હતી. કયોમર્સ તખત ઉપર બેઠો અને તેના ઉપર હારેમન દેવ અદેખાઇ લઇ ગયો તે વીશે.

હું આઈ કામ શરૂ કરવા નામવર પાદશાહોની તવારીખ તરફ પાછો ફરૂં છું. વાર્તાનો કેહેનાર દેહકાન કહે છે કે, પેહેલવેહલાં બુજોર્ગીનું નામ દુન્યામાં કોણે શોધ્યું? તે વખતે કોણ (શખસ) હતો કે જેણે (પેહેલવેહેલું) તાજ માથાં ઉપર મેલ્યું? ઘણા જુના વખતની વાત કોઇ શખસ યાદ રાખી શકતો નથી સીવાય કે દીકરો બાપથી સાંભળેલી વાત યાદ રાખે છે અને તુંને એક પછી એક બાપથી સાંભળેલી વાત કહે છે. પેહેલવેહેલું મોટાઇનું નામ કોણે આગળ વધાર્યું (યાને કોણે પેહેલી આ દુન્યામાં મોટાઇ લીધી)? કોણનો દરજ્જો આગલા બુજર્ગો વચ્ચે આગળ વધેલો હતો? કદીમ તવારીખની શોધ કરનાર (યાને દાસ્તાન નામાંનો બનાવનાર), કે જે પેહેલવાનોના દાસ્તાનોનું વર્ણન કરે છે તેણે એવું કહ્યું છે કે કયોમર્સ[1] (પેહેલો) પાદશાહ હતો,

[1] કયોમર્સનું નામ અવસ્તામાં "ગયમરેતન" છે. એને ઇરાનનો પેહેલો પાદશાહ કહયો છે, તેનું કારણ એ જે અવસ્તામાં ઇરાન દેશના લોકોની બુનીયાદ અને તોખમ ઉત્પન્ન કરનાર તેને ગણ્યો છે. આપણા અવસ્તામાં

કે જેણે તખત ઉપર બેસવાનો અને તાજ પેહેરવાનો પેહેલો રીવાજ ચાલુ કીધો હતો. જ્યારે આફતાબ મેશ રાશીમાં દાખલ થયો ત્યારે દુન્યા હલહઆવાળી અને પાણીની માફકના ઝળકાટવાળી થઇ હતી. મેશ રાશીમાંથી તે એવી રીતે પ્રકાશતો હતો કે જેથી તમામ દુન્યા તેનાથી તાજી થઇ ગઇ હતી.[1] (તે વખતે) કયોમર્સ દુન્યામાં પાદશાહ થયો અને પેહેલવેહલી પાહાડના ગુફામાં પોતાની જગ્યા (પસંદ) કીધી. તેના તખત અને નસીબાની શરૂઆત પાહાડમાંથી થઇ. તેની રૈયત આતશની પરસ્તેશ કરનારી હતી તેણે અને તેની રૈયતે વાઘના ચામડાંનો પોશાક પહેરવા માંડયો. તેઓનું બેસવા ઉઠવાનું ફકત પાહાડોનું ઉંચાણ હતું.[2] વળી લોકોની પર-

---

તથા બીજા પેહેલવી પુસ્તકોમાં કયોમર્સને આદમ જાતનો પીતા ગણ્યો છે અને તેનાથી માણસ જાતની શરૂઆત થઇ હોય એમ માનવામાં આવે છે. એ આ દુન્યામાં ઘણા દોરો (cycles) પસાર થઇ ગયલા ગણવામાં આવે છે. એ પ્રમાણેનો એક દોર જરથોસ્તી ધર્મ મુજબ કયોમર્સથી શરૂ થયલો ગણવામાં આવ્યો છે અને સોશ્યોસ જે છેલ્લો માણસ જન્મશે ત્યારે એ દોરનો છેડો આવશે. જો કયોમર્સને અવસ્તામાં મુળ પુરૂષ તરીકે ગણ્યો હોય તો તે તમામ દુન્યાનો નહી પણ ઇરાન દેશની તોખમ અને બુનીઆદ કાએમ કરનાર ગણ્યો છે. પણ જરથોસ્ત પછીના જમાનાના લોકોએ ભુલ ખાઇને તેને તમામ દુન્યાના મુળ પુરૂષ તરીકે ગણ્યો છે. કયોમર્સની અગાઉ પણ માણસોની વસ્તી ચાલુ હતી. ફીરદોસી તેથી તેને પહેલો આદમ ગણતો નથી પણ રૈયત ઉપર પાદશાહી કરનાર પેહેલો પાદશાહ જણાવે છે. "દીનકર્દ"ની સાતમી કેતાબમાં ગયોમર્દ વીશે જણાવતાં કહે છે કે :—

"Much also was his (*i. e.* Gāyōmard's) acquaintance with knowledge, and his work was the preservation of the mankind of that time in which he came into notice; moreover he became requisite for conference with the Creator; and because of their superior carrying [redacted] of destiny, by command of the Creator, it is declared in the good religion, that the combined titles of prophet, acceptor, and promoter are enumerated of them." (S. B. E. Vol. 47, page 5.)

૧ નવાં વરસની શરૂઆત ઘણા જુના જમાનાથી મેશ રાશીમાં સુરજ દાખલ થવા સાથે થતી હતી.

૨ તબરીની નકલ પ્રમાણે.

વરથી તેનાથી શરૂ થઇ. કારણકે (તેની આગમચ) પહેરવાનું અને ખાવાનું નહી હતું. તેણે દુન્યાની અંદર ૩૦ વરસ પાદશાહી કીધી ૧ તેની ખુબીથી તે તખત ઉપર સુરજના જેવો (લાગતો) હતો. તે પોતાના શાહનશાહી તખત ઉપરથી જેમ પુનમનો ચાંદ સીધાં સરોવરના ઝાડ ઉપરથી પ્રકાશે તેમ પ્રકાશતો હતો. ફાડી ખાનારાં જાનવરો અને ઢોરો તથા અનેક જાતના જાનવરો જેઓ એને જોતાં તેઓ દુન્યાંથી એની નજદીક આવીને આરામ લેતાં હતાં. તેના જાપકા અને બુલંદ નશીબાને લીધે તેઓ તેના તખત આગળ જઇ નમન કરતાં હતાં. તેઓ નેમાજ કરતાં તેની આગળ આવતા હતા અને તે જગ્યા ઉપર પોતાની ફરજ બજાવતાં હતાં. તે (કયોમર્સ) નો એક ખુબસુરત છોકરો હતો જે હુન્નરવાળો અને બાપના જેવો નામવરી શોધનારો હતો. તેનું નામ સીયામક ૨ હતું અને તે બખતાવર હતો. કયોમર્સનું દીલ તેનાથી જીવતું હતું. દુન્યામાં તેના દીદાર જોઇને તે ખુશ રહેતો હતો. કારણકે તે તેની બુનીયાદની એક ઘણી ફળદ્રુપ શાખા હતી. તેની તરફ પુરતી મોહોબત ધરાવવાને લીધે તે (સીયામક) ના જાનને માટે ગમ ખાતો હતો અને તેની જુદાઇની ફીકરથી મનમાં બળ્યા કરતો હતો. આ દુન્યાની રીત અને રસમ એવીજ છે કે દીકરાથી બાપને ટેકો હોય છે. એ બાબદને એક લાંબો વખત ગુજરી ગયો અને પાદશાહનો નસીબો રોશન થતો ગયો. આ દુન્યામાં તેના કોઇ પણ દુશમન હતા નહી. ફકત છુપી રીતે નાપાક હારેમન તેનો દુશમન હતો. ૩ બદ

---

૧ ફીરદોશી કયોમર્સને ૩૦ વરસ રાજ્ય કરતો જણાવે છે, તેમ બુનદેહેશમાં પણ જણાવ્યું છે કે ગયોમર્દની જીંદગી અને પાદશાહીનો વખત ૩૦ વરસનો નેમેલો હતો. (જકે ગયોમર્દ જીવન્દગીહા વ ખુદાઇહા વથ સી સન્ત બરેહનીદ. બાબ ૩, ફ. ૬).

૨ બુન્દેહેશમાં સીયામકને કયોમર્સનો દીકરો નહી પણ દીકરાનો દીકરો જણીઓ છે. કયોમર્સનું એક તોખમ બાહાર પડયું હતું તેમાંથી મશી અને મશીયાનનું જોડું જમીનમાંથી ઉગી નીકળ્યું હતું (બુન્દહેશ બાબ ૧૫, ફ. ૧) આ મશીનો છોકરો તે સીયામક હતો. (બુન્દેહેશ બાબ ૩૧, ફ. ૧).

૩ હારેમન આ દુન્યાની શરૂઆતથીજ માણસ જાતનો દુશમન છે. જરથોસ્તી ધર્મ પુસ્તકોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કયોમર્સ પહેલો માણસ હોવાથી હારેમને તેના

મનશનીના આહુરેમને અહેખાંઇથી એવો વીચાર કીધો કે તે તે (કયોમર્સ)ની ગરદન તોડે. તે (આહુરેમન) નો એક જનુની વરૂના જેવો છોકરો હતો, તે પોતાના મોટાં લશકર સાથે રહી ઘણો હીમતવાન બન્યો હતો. તેણે (પોતાનું) લશકર એકઠું કીધું અને તે કેઆની પાદશાહનું તોખમ અને તાજ શોધવાને તેની તરફ પોતાનો રસ્તો પકડયો. પણ સીયામકના નસીબથી તેમજ વળી પાદશાહના નસીબથી તે દેવજાદ ઉપર જેહાન અંધારી થઇ. તે પોતાની છુપી વાત દરેક જણને કેહેતો હતો અને પોતાના ઘોંઘાટથી તમામ જેહાનને ભરી નાખતો હતો. પાદશાહ કયોમર્સને એ વાતની કેમ ખબર પડે કે તેના રાજ્યની સામે કોઇ બદખાહ (ઉભો થયો) હતો ?[1] પણ એકાએક મુબારક સરોશ વાઘના ચામડાંનો પોષાક પહેરેલી પરીની માફક (તે.કયોમર્સની આગળ) આવ્યો અને છુપી રીતે તેના દીકરા સાથે દુશમનો શું કરવા માંગે છે તે બાબેની સઘળી વાત કહી.

સીઆમક દેવોની સાથે લડવા ગયો અને તે મરી ગયો તે વીશે.

જ્યારે તે બુરૂં ઇચ્છનાર નાપાક દેવના કામોની વાત સીઆમકને કાને આઇ ત્યારે તે શાહજાદાનું દીલ જોશમાં આવી ગયું. તેથી તેણે એક લશકર એકઠું કર્યું અને તેઓના કાન (એ બાબદથી) ખોલવા કીધા. તેણે પોતાના તનને વાઘના ચામડાંના પોશાકથી ઢાંક્યું કારણકે તે વખતે લડાઇના હંગામ ઉપર બખતર પહેરવાનો ચાલ નહી હતો.[2] તે લડાઇ સોધતા આવતા

પેહેલવહેલો નાશ ફરજીઓ હતો. બુન્દેહેશ પ્રમાણે હારેમન આ દુન્યાની તમામ પેદાયશો તરફ તેમનો નાશ કરવાને દોડીયો હતો અને ખરાબીઓ કીધી હતી. પેહેલો તે આસમાન તરફ દોડીયો હતો, ત્યારબાદ જમીન તરફ, પછી ઝાડપાન તરફ, પછી ગોસ્પંદો તરફ અને છેલ્લે પેહેલો માણસ ગયોમર્દ તરફ દોડીયો હતો. (બુન્દેહેશ બાબ ૩ જો.)

૧ લખેલી નકલ પ્રમાણે.

૨ ગયોમર્દના વખતમાં ધાતુની શોધ થઇ હતી નહી એમ ફીરદોશી જણાવે છે તેને "દાદ-રપરમ" ઉપરથી પણ ટેકો મળે છે. ગયોમર્દ જ્યારે

દેવોની ૧ સામે ગયો અને જ્યારે બેઉ લશકરો સામે મળ્યાં ત્યારે તે સીઆમક ઉઘાડે શરીરે બાહાર આવ્યો અને તે આહરેમનજાદા સાથે લડવાને વળગી પડ્યો. તે કમબખત સીહા દેવે તેને પોતાનો પંજો માર્યો અને તે શાહજાદાના શરીરને વાળી નાખ્યું. ત્યાર પછી તે શાહજાદાના તનને જમીન ઉપર ફેંક્યું અને પોતાના પંજાથી તેનું જીગર ચીરી નાખ્યું. સીઆમક પોતાની મરજીથી દેવને હાથે માર્યો ગયો અને લશકર સરદાર વગરનું થઈ ગયું. જ્યારે પાદશાહ પોતાના ફરજંદના મોતથી વાકેફ થયો ત્યારે દલગીરીને લીધે દુન્યા તેને મનથી અંધારી થઈ ગઈ. તે વીલાપ કરતો તખત ઉપરથી નીચે ઉતર્યો, અને પોતાના તન ઉપરનું માસ નખવડે ચીરી કાઢીયું. ૨ તેના બેઉ ગાલ આંસુથી ભરેલા અને દીલ સોગથી ભરેલું હતું. તેને મનથી દુન્યા અંધારી થઈ પડી હતી. તે (સીઆમક) નું તમામ બાહદુર લશકર તે (કયોમર્સ) ની આગળ આવ્યું, ૨ અને તે પાદશાહની દરબાર આગળ સફ સમારીને ઉભું. બધા સેપાહીઓએ પોતાના પોશાક પીરોજા રંગના કીધા. તેઓની બેઉ આંખો આંસુથી ભીંજાયલી અને તેઓના ગાલો શરાબી રંગના હતા. ચોપગાં જાનવરો, પંખીઓ

ગુજરી ગયો ત્યારે તેના શરીરના જુદા જુદા ભાગોમાંથી ૮ જાતની ધાતું બની હતી. ડા૦ વેસ્ટના એ કેતાબના તરજુમામાં કહેવામાં આવ્યું છે કેઃ—

"And when he (Gâyômard) passed away eight kinds of mineral of a metallic character arose from his various members; they are gold, silver, iron, brass, tin, lead, quick-silver and adamant; and on account of the perfection of gold it is produced from the life and seed."

(Sacred Books of the East, Vol. V. Dr. West's translation p. 183).

૧ દેવનો અર્થ હોરમજદના તરીકાથી ઉલટા ચાલનારા આ દુન્યાંના પુરૂષો એમ પણ થાય છે. જેઓ જાદુગરીનો ધંધો ચલાવતા હોય અને દુન્યાના લોકો ને નુકસાન પુગાડતા હોય તેઓને પણ દેવને નામે ઓળખ્યા છે. સંસ્કૃતમાં દેવનો અર્થ બ્રાહ્મનનો કીધો છે. કદાચને એવો એક બ્રાહ્મન લોકોનો ટોળું હોય જે જાદુઈ કરવાનો દાવો કરતો હોય અને તેથી તે ટોળાના લોકો દેવને નામે ઓળખાયા હોય.

૨ લખેલી નકલ પ્રમાણે.

અને શીકારી ખાનારાં જાનવરો ત્યાં એકઠાં થયાં અને માતમ કરતાં પાહાડ તરફ જતાં રહયાં. તેઓ શોક કરતાં અને દુઃખ સાથે ગયાં તેથી તે કૈઆની પાદશાહની દરબાર આગળથી ધુળ ઉડી. જ્યારે એ બાબદને લાંબો વખત થઇ ગયો, ૧ ત્યારે પેદા કરનાર સાહેબ તરફથી એક પેગામ આવ્યો. તેની આગળ મુબારક સરોશ (યજદાં તરફથી) દુઆનો પેગામ લાવ્યો કે, "હવે તું વધારે વાર વીલાપ ના કર અને પાછી હુશીયારી પકડ. તું મારા હોકમ પ્રમાણે લશકર તૈયાર કર ૧ અને તે લશકરમાંથી એક પેહેલવાન ચુંટી કાઢ, તે બુરી કરણીવાલા દેવોથી જમીનની સપાટીને ખાલી કર અને (તેઓ ઉપર) કીનો લેઇને તારૂ દીલ ખાલી કર" ૨ (એ સાંભળી) તે નામવર પાદશાહે પોતાનું સર આસમાન તરફ ઉંચું કીધું અને તે બુરૂં ચાહાનારાઓ ઉપર બદ દુઆ ગુજારી. તેણે યજદાંના બરતરી ભરેલાં નામને યાદ કીધું અને પોતાની આંખોને લુછી નાખી. ત્યાર પછી તેણે સીઆમકનો કીનો લેવાની ઉતાવલ કીધી અને રાત અને દહાડો આરામ કે ઉંઘ તેણે લીધી નહી.

હોશંગ અને કયોમર્સ સીહા દેવની સાથે લડાઇ કરવાને ગયા તથા તેમાં તે દેવ માર્યો ગયો તથા કયોમર્સ મરણ પામ્યો તે વીશે.

બખતાવર સીઆમકનો એક છોકરો હતો કે જે બાપાવાની આગળ વજીરની જગ્યા સાચવતો હતો. તે ભાગ્યશાળી (છોકરા)નું

---

૧ લખેલી નકલ પ્રમાણે.

૨ ગયોમર્દ ઘણો પરહેજગાર અને ખોદાને પુગેલો પુરૂષ હતો. આપણી અવસ્તા પ્રમાણે "તેણે દાદાર હોરમજદનાં પેહેલવેહેલાં વીચાર તથા શીખામણો સાંભળી હતી." (યો પઓઇરયો અહુરાઇ મજદાઇ મનશ્ચ ગુશ્ત સાસનાઓસ્ચ.) (ફ્રવરદીન યશ્ત). વળી દીનકર્દમાં ગયોમર્દને પેહેલવેહેલી દીન ફેલાવનાર (ફર્તુમ ચાશ્તુનતારે શપીર દીન) કહેલો છે. આવા પેગમ્બરી દરજ્જે પુગેલા માણસોને ઇજદ અમશાસ્પંદો તરફથી બસારત મળે છે. ફીરદોશી તેથી કયોમર્સને સરોશ મારફતે બસારત મળતી જણાવે છે.

નામ હોશંગ[૧] હતું. તું કહેશે કે તે તમામ ડાહાપણ અને સંભાળ-ઈનોજ નમુનો હતો. તેના બપાવાની આગળ તે બાપની ચાકરી (તરીકે) હતો. તેના બપાવાએ તેને પોતાની છાતીએ રાખીને પાળ્યો હતો. તેનો બપાવો તેને દીકરાની જગ્યાએ ગણતો હતો અને તેના સીવાય કોઇ ઉપર તે પોતાની નજર નાખતો હતો નહી. જ્યારે તેણે કીના અને લડાઇ ઉપર પોતાનું દીલ દોડાવ્યું ત્યારે તેણે ચડતા નસીબના હોશંગને બોલાવ્યો અને જે કાંઇ બની ગયું હતું તે તેની આગળ સઘળું કહી સમજાવ્યું અને સઘળી છુપી વાતોના ભેદ (નીચે મુજબ) ખુલ્લા કીધા કે, "હું એક લશ્કર તૈયાર કરવા માંગું છું. અને લડાઇનો પોકાર ઉઠાવવા માંગું છું. તુંએ તે લશ્કરનો સરદાર થવું જોઇએ કારણ કે તું જવાન સરદાર છે. મારો તો જવાનો (મરવાનો) વખત આવ્યો છે." તેણે પરીઓ, વાઘો, સીંહો, ફાડી ખાનારાં વરૂઓ, અને બાહાદુર ચીત્તાઓનું લશ્કર ભેગું કીધું. લશ્કરના સેપાહો, જંગલી જાનવરો, પક્ષીઓ અને ચોપગાં જાનવરો એ સઘળાં તે જેહાનના પાદશાહોના હોકમ હેઠલ હતાં. સેપાહ તરીકે ઢોરો, ફાડી ખાનારાં જાનવરો, પક્ષીઓ અને પરીઓ હતાં, (જ્યારે તેઓનો) સરદાર (હોશંગ) ભારી દમામ અને બાહાદુરી સાથનો હતો. લશકરના પાછલા ભાગ ઉપરનો (સરદાર) પાદશાહ કયોમર્સ હતો, જ્યારે તેનો નબીરો સેપાહોની સાથે હરોલમાં આગળ હતો. તે સીહા દેવ ફીકર તથા ધાસ્તી સાથે આવ્યા અને આસમાન ઉપર ધુલાડ ઉડતું કીધું. ફાડી ખાનારાં જાનવરોના પોકારથી તે દેવના પંજા જેહાનના પાદશાહ (કયોમર્સ)ની નજરમાં સુસ્ત થઇ ગયલા માલમ પડયા. તે બંધે લશકરો એકમેક

---

૧ અવસ્તામાં એ પાદશાહને "હુઓશ્યંઘ પરધાત" એટલે પીશદાદ હોશંગ કહ્યો છે. એને "પરધાત" એટલે પેહેલો કાયદો આપનાર કહ્યો છે. ફીરદોસી એને કયોમર્સનો નબીરો કહે છે પણ બુનદેહેશમાં એને શીયામકનો બેટો નહી પણ સીયામકના દીકરા ફ્રવાકનો દીકરો કહ્યો છે. ફીરદોસી મુજબ બુન્દેહેશમાં પણ એને ૪૦ વરસ રાજ કરેલો જણાવ્યો છે.

સાથે લડવામાં પડયાં અને ચોપગાં તથા ફાડી ખાનારાં જાનવરોથી દેવો આજેજ થયા.[1] હોશંગે એક સીંહની માફક પોતાનો પંજો (હસ્ત) લંબાવ્યો અને તે આજેજ થયલા દેવની ઉપર દુન્યાને તંગ કીધી (મારી નાખ્યો). તે હોશંગે એકદમ તેનો પતો ખેંચીને તે (દેવ) ને ભોંય ઉપર પટકયો અને તે શાહુબાદશાએ તેનું વગર બરોબરીનું (અંજાવર) માથું કાપી કાઢીયું.[2] તેની ચાંમડી ચીરી કાહાડી અને તેને કંગાલ રીતે પગ નીચે કચડાતો નાખ્યો (એ રીતે) તેણે તેના કામને ઉંધું માર્યું. જયારે મરજી મુજબનું કીનાનું કામ પુરૂં થયું ત્યારે કયોમર્સનો વખત પણ પુરો થયો. તે ગુજરી ગયો અને દુન્યા તેનાથી ખાલી થઇ. તું જો કે કોણુને તે (દુન્યા) ની નજદીક આબરૂ છે ? આખી તમામ જેહાન ફકત હીલાં મક્કરથી ભરેલી છે. કોઇપણ માણુસ સાથે ભલું અને બુરૂં લાંબો વખત કાયમ રહેતું નથી. તેણે (કયોમર્સે) આખી ઠગાઇ ભરેલી તમામ જેહાનને હાથ કીધી તથા (લોકોને) ફાયદાના માર્ગ દેખાડીઆ પણ પોતે તેનો ફાયદો મેળવ્યો નહી.

---

1 જીનત ઉલ તારીખ નામની કેતાબમાં એ લડાઇનું બયાન કરતાં કેહેવામાં આવે છે કે તેના લસકરને એક મુલકમાંથી પસાર થતાં ત્યાંની રેગીસ્તાન હવાને લીધે ઘણુ ખમવું પડયું હતું. પણ તેને એક કુદરતી આગાહી થઇ હતી અને પાહાડની ઉપરથી એક અવાજ સમળાયો હતો, જેણે તેના દુશમનો પાસેના જંગલમાં ઉંઘ કાઢતા હતા એવી ખબર આપી હતી. જયાં તે તુરતજ કુચ કરી ગયો હતો અને તેઓનો નાશ કીધો હતો. (જોન માલકમ)

2 દેવોની લડાઇમાં હોશંગે ફતેહ મેળવી હતી તેને આવાં, રામ, અને જમીઆદ યશતમાંથી ટેકો મલે છે. એ યશતો પ્રમાણે હોશંગ બંદગી કરીને એવી દુવા માંગે છે કે :—

“હું તમામ દેશોના દેવો, (બદ) માણસો, જાદુગરો, પરીઓ, છતી આંખે આંધળાઓ તથા છતે કાને બેહેરાઓ (એ સઘળાઓ ઉપર) સૌથી ચઢતી પાદશાહી મેળવું. તથા માજનદરાંનના દેવો તથા ગીલાનના દરવંદોના બેતૃતીયાંશ ભાગને હું મારૂં.”

હોશંગની પાદશાહી ૪૦ વરષ સુધીની હતી. હોશંગ તખત ઉપર બેઠો, અને પથરમાંથી લોહું બાહાર લાવ્યો તે વીશે.

જેહાનનો રાખનાર પાદશાહ અફઝલમંદ અને ઇનસાફી હોશંગે પોતાના બાપાવાની જગ્યાએ તાજ માંથાં ઉપર મૂકયું તેના ઉપરથી ૪૦ વર્ષનો ચકરાવો પસાર થયો. તેનું મગજ અક્કલથી અને તેનું દીલ ઇનસાફથી ભરપુર હતું. જ્યારે તે (પોતાના) બુજોર્ગોની જગ્યાએ બેઠો ત્યારે તેણે શાહાનશાહી તખત ઉપરથી એ પ્રમાણે બાશાંણ કીધું :—

■ "હું સાતે કેશ્વર ઉપર પાદશાહ છું. હું સઘલે ફતેહ ભરેલો અને હુકમ ચલાવનાર છું. સર્વ શકતીવાન યજદાંના હોકમથી ઇનસાફ અને બખશેસ માટે મેં મારી કમર તંગ બાંધેલી છે."

ત્યાર પછી તેણે દુન્યાને તમામ આબાદ કીધી અને તમામ જમીનની સપાટીને ઇનસાફથી ભરપુર કીધી. પેહેલવેહેલાં એક ગોહર તેને હાથ લાગ્યું (તે એ હતું કે) પોતાની અક્કલથી તેણે લોહાંને પથ્થરથી જુદું પાડયું. જ્યારે તેણે તે (લોહુ) સખત પથ્થરમાંથી બાહાર કાઢયું,[1] ત્યારે તેને તમામ પાણીદાર કીધું. જ્યારે એ (લોહું બાહાર કાહાડવાનું કામ) તેણે જાણ્યું ત્યારે તેણે લુહારનો ધંધો સ્થાપ્યો; જે મારફતે તેણે પાવડા, કોહાડાલી અને કરવત બનાવ્યાં. જ્યારે એ કામ પુરૂં થયું ત્યારે તેણે પાણીને માટેના ઉપાય સોધવા માંડયા. તેણે નદીઓમાંથી પાણી બાહાર લાવી મેદાનોમાં (નેહેરની મારફતે) રેડયાં. તેણે પાણીને નેહેરની મારફતે રસ્તો આપ્યો અને એ પ્રમાણે પાદશાહી દબદબાથી (લોકોની) મેહેનત ઓછી કીધી. એક ખબરદાર માણસની મારફ વળી તેણે એ સાથે વાવણી તથા કાપણી તથા ખેતીવાડીનું કામ વધાર્યું. તે પછી દરેક જણે પોતપોતાની રોટલી બનાવવા માંડી, તથા કામ કરવા માંડયું અને પોતાનો સામન પીછાનવા લાગ્યા. ■ સઘળાં કામો બનવાની

---

૧ લખેલી નકલમાં "કલાન" ને બદલે "ચુ આન" છે.

આગમચ મેવા શીવાય બીજી કાંઈ ચીજ ખાવા લાયક હતી નહી માણસોનું સઘળું કામ પાલા અને પાતરાં સાથે હતું, કારણ કે તેઓનો પોશાક પણ સઘળો પાતરાંનો હતો. તે (હોશંગ)નું કામ ખોદાતાલાની બંદગી કરવાનું હતું. તેના બપાવાનો પણ એજ ધર્મ અને રેવાજ હતો. પથ્થરમાંથી આતશનું નીકળવું તેનાથી જાહેર થયું. તેનાથી જેહાનમાં રોશણીનો ફેલાવો થયો. ૧

જશને સદેહની સ્થાપના વીશે.

એક દહાડો જેહાનનો પાદશાહ કેટલાંક માણસોને સાથે લઈને પાહાડની તરફ જતો હતો. તેટલાંમાં દૂરથી કાળા રંગની, કાળાં શરીરની તથા સેતાબ ચાલની એક લાંબી ચીજ તેને માલમ પડી. તેના માથા ઉપરની બે આંખ લોહીના બે ચશ્માનાં જેવી હતી. તેના મોઢાંમાંથી નીકળતા ધુવાથી જેહાન કાળા રંગની થઇ ગઈ હતી. હોશંગે હુશીયારી અને ડહાપણથી (તે તરફ) નજર કીધી. (પછી) તેણે એક પથ્થર ઉચક્યો અને લડવાને આગળ વધ્યો. તેણે પાદશાહી જોરથી પોતાનો હાથ લંબાવ્યો અને તે જેહાનને ખાઈનાર સાંપ જેહાનનો શોધનાર પાદશાહ આગળથી નાસી ગયો. તે નાનો પથ્થર એક મોટા પથ્થર સાથે અથડીઓ. તેથી તે અને પેલા પથ્થર ના ભાગીને ટુકડા થઇ જયાં. તે બંને પથ્થરમાંથી રોશણી (ચીંગારી) બાહાર પડી અને તે રોશણીથી પથ્થરનું દીલ આતશીયા રંગનું થયું. તે સાંપ મરી ગયો નહી પણ તે પથ્થરમાંથી છુપાયલો આતશ બાહાર આવ્યો. (ત્યાર બાદ) જેબી કોઈ શખસ પથ્થર સાથે લોખંડ

---

૧ હોશંગને પેહેલવી મીનકહેની આઠમી કેતાબમાં તમામ જાતના કાયદાઓ ઘડનાર કહ્યો છે એમ ડા૦ વેસ્ટના તરજુમા ઉપરથી જણાય છે.

"The original establishment of law and custom, that of village superintendence, for the cultivation and nourishment of the world based upon the traditional early laws and that of monarchy, for the protection and government of the creatures upon Hôshâng the Pêsdâdian," (S. B. E. Vol. xxxvii. p. 27.)

ઘસતો હતો તેમાંથી રોશની નીકળતી હતી. (આવું જોવાથી) તે જેહાનને રાખનાર પાદશાહે જેહાનને પેદા કરનાર સાહેબ આગળ બંદગી કીધી અને દુઆ ગુજારી કે તેને આવી રોશનીની ભેટ કીધી છે. તેણે તેજ વખતે તે આતશનો એક કેબલો કીધો અને કહ્યું કે "આ એક ખોદાઇ રોશની છે માટે અગરજો તમો ડાહ્યા હોવો તો એની પરસ્તેશ કરવી જોઇએ." ૧ જ્યારે રાત પડી ત્યારે આતશને પાહાડની માફક રોશન કીધો અને પાદશાહે પોતાની રૈયત સાથે તેની આસપાસ ફરી વળી તે રાતે એક જશન કીધું તથા શરાબ પીધો અને તે મુબારક જશનનું નામ 'સદેહ' કરીને આપ્યું. હોશંગથી એ સદેહનું જશન યાદગાર રહ્યું છે. ૨ તેના જેવા બીજા ઘણા પાદશાહો થજો કારણકે તેણે આબાદી કરીને દુન્યાને ખુશાલ કીધી છે. તેથી તમામ જેહાન તેને નેકી સાથે યાદ કરે છે. તેણે પોતાના

---

૧ આ એક નવાઇ જેવી રીતે આતશ રોશન થયો જોઇ હોશંગે તેનો પેહેલો કેબલો કીધેલો હોવો જોઇયે. તેથી કેબલા સનમુખ બંદગી કરવાનો ચાલ એ પાદશાહે પેહેલવેહેલો પાડયો હોય. આ ઉપરથી એમ ઠરતું નથી કે હોશંગના જમાનામાં પથ્થર સાથે પથ્થર અથડવાથી આતશ પડયો તેની આગમચ આતશ જેવી અજાયબી ચીજની હસ્તી આએ જેહાનમાં નહી હોય.

૨ જશને સદેહ હોશંગના જમાનાથી તે સાસાની વંશનું પડી ભાગવું થયું ત્યાં સુધી લોકોનું ઘણું જાણીતું અને માનીતું જશન હતું. એ જશન બહમન મહીનો અને આવાં રોજે પડતું જણાવ્યું છે. કોઇ વળી એ જશન દેહ મહીનો અને આવાં રોજે પડતું જણાવે છે. હોશંગે અજદહા તરફ ફેંકેલો પથ્થર બીજા પથ્થરને અથડવાથી તેમાંથી પડેલી ચીંગારી સદેહ નામના ઘાસ યા લાકડાંમાં પડી આતશ રોશન થયો હતો તેથી એ જશનને જશને સદેહ નામે ઓળખવામાં આવ્યું છે. આગલા ઇરાની જરથોશતીઓ એ જશનને દીવસે ખુલ્લાં ચોગાનમાં ઉતરી પડતા હતા અને ત્યાં પથ્થરમાંથી આતશ પાડી તેની મોટી ચેહ સળગાવી તેની આગળ બંદગી કરતા હતા અને બાકીનો વખત મોજમજાહ કરી ગુજારતા હતા.

ખોદાઈ તુર[1] અને પાદશાહી દમામથી, શેકાર કરવાના હુરણોને તથા જંગલી ગોરખરોને, ગાય, ગધેડા, અને ગોસપંદોથી જુદા કીધાં. જે કાંઈ ફાયદાકારક હતું તે તે કામમાં લાવ્યો. જેહાનને રાખનાર હોશંગે ડહાપણથી કહ્યું કે "તેઓને તમો જોડી બનાવી જુદા જુદા રાખો. તેઓને તમો કામે લગાડો અને તેઓના (કામમાં)થી (તમારી) ખરીદી કરો." વળી તેણે પોતાનાં રાજ્યને[2] માટે તેઓને પાળ્યાં. ચાર પગાંઓમાંનાં જેઓના બાલ સુંદર હતા તેઓને મારી નખાવ્યા અને તેઓના ચાંમડાં કઢાવી લીધાં. (તે જાનવરો નીચે મુજબના હતા) જેવાં કે સનજાબ (નોલીઓ), કાકમ (ખીશકોલી), તથા નરમ બાલવાલું કોહોલું તથા ચોથું સમુર (નોલીઆની એક જાત) છે કે જેના વાલ ગરમ હોય છે. એવી એવી કીસમના જાનવરોનાં ચાંમડાંમાંથી વાચાવાલા (માણસ)ઓનાં તન ઢાંકીયાં. તેણે ઘણું બખશ્યું અને વેહેંચ્યું, ખાધું અને સોંપ્યું, (અને તેમ કરીને) પોતે ચાલી ગયો પણ નેકનાંમી સીવાય બીજું કાંઈ લઈ ગયો નહી. ચાલીશ વરસ સુધી તે મોટા દરજ્જાના (પાદશાહ)એ ખુશીખુશાલી, રંગરાગ તથા દાદ ઇનસાફ સાથે રાજ્ય ચલાવ્યું. તેટલા વખતમાં તેણે યુક્તીઓ અને પુશકળ ફીકર સાથે ઘણી રંજ ખેંચી. જ્યારે તેનો બખ્ત (મોતનો) વખત નજદીક આવ્યો, ત્યારે તે પાદશાહી તખત ખાલી પડ્યું.[3] તેને જમાનાએ એક પળવારની ઢીલ આપી નહી. તે હુશીયારી અને ડાહાપણવાળો હોશંગ ગુજરી ગયો. (ઓ વાંચનાર!) તારી ઉપર દુન્યા હમેશ સુધી માયા મોહોબ્બત રાખશે નહી, તે પોતાનો ચેહેરો તુંને ખુલ્લી રીતે દેખાડશે પણ નહી.

---

૧ આગળના પાદશાહો ચઢતે દરજ્જેની બંદગીથી પેગમ્બરી દરજ્જે પુગતા હતા. તેવે દરજ્જે પુગેલાઓને 'કવએમ ખરેન' યાને કેઆની ખોરેહની હોરમજદ તરફથી બખશેસ થતી હતી. જમીઆદ યશ્તમાં કેઆની ખોરેહનું બંયાન વર્ણન મલે છે. ત્યાં કહેવામાં આવે છે કેઃ—

"જે ખોરેહ લાંબી મુદત સુધી પેશદાદ ખાનદાનના હોશંગ સાથે જોડાયું હતું." (ક. ૨૬ મો)

૨ લખેલી નકલમાં 'બાજ' ને બદલે "તાજ" બરોબર છે.

૩ લખેલી નકલ પ્રમાણે.

તેહેમુરસ દેવબંદની પાદશાહી ત્રીશ વર્ષની હતી. તેહેમુરસ તખત ઉપર બેઠો, તથા તેણે વણવાનો તથા જાનવરોને તાબેદારીમાં રાખવાનો હુન્નર પેદા કીધો તે વીશે.

તેને એક અક્કલવાળો અને ઉંચા મરતબાનો દેવને બાંધનાર તેહેમુરસ નામનો છોકરો હતો. ૧ તે આવ્યો અને પોતાના બાપના તખ્ત ઉપર બેઠો અને પાદશાહી કમરબંદથી પોતાની કમર બાંધી તેણે પોતાની રૈયતમાંથી સઘળા મોબેદોને બોલાવ્યા અને તેઓ આગલ ઘણું નરમાશવાળું ભાશણ કીધું. તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે, "આજે આએ તખત તથા તાજ તથા રાજદંડ અને ટોપી મને જેબ આપે છે. હું ઇનસાફથી દુન્યામાંની બદીઓને ધોઇ નાખીશ અને વળી હું ઇનસાફવાલા સખુનો બોલીશ. ૨ હરેક ઠેકાણેથી હું દેવોની સત્તા કમતી કરીશ, કારણકે હું તમામ જેહાનનો માલેક થવા માગું છું. ૩ જે કાંઇ આ દુન્યામાં ફાએદામંદ હશે તેના બંદ છુટા કરી હું તેને જાહેરમાં લાવીશ." ત્યાર પછી તેણે મેંઢાં અને બકરાંની પીઠ ઉપરથી ઉન તથા વાલ કાપી કાઢીયા અને કાંતવાના કામ ઉપર ધ્યાન લગાડયું. તેણે તેમાંથી કોશેશ કરીને કપડાં બનાવ્યાં. વળી પાંથરવાની ચીજો બનાવતાં શીખવનાર પણ તેજ હતો. જાનવરોમાંથી

૧ અવસ્તામાં એને 'તખ્મઉરૂપ' અને પેહેલવીમાં 'તખ્મોરૂપ' કહેલો છે. એણે ત્રીશ વરસ રાજ્ય કીધું હતું એમ બુનદેહેશ (બાબ ૩૪, ફ૦ ૪)માં પણ જણાવ્યું છે. ફીરદુસી એને હોશંગનો દીકરો જણાવે છે પણ પેહેલવી બુનદેહેશ (બાબ ૩૧, ફ૦ ૨)માં તેહેમુરસને હોશંગનો છોકરો અયંઘત તેનો છોકરો વીવંઘહાનનો છોકરો કહેલો છે. યાને હોશંગ તેહેમુરસના બાપનો બાપાવો હતો. એ રીતે જોતાં તેહેમુરશ જમશેદનો ભાઇ હતો.

૨ લખેલી નકલ પ્રમાણે.

૩ તેહેમુરસની ખાહેશ પોતાની બંદગીમાં પણ એવીજ હતી એમ અવસ્તામાંથી પણ જણાય છે. એ પાદશાહ એવી દુવા માગે છે કે "તમામ દેવોને, બદ માણસોને, જાદુગરો તથા પરીઓને હું જેર કરનારો થાઉં" આએ દુવા પાછળથી બર આવી હતી (રામ યશ્ત ફ૦ ૧૨; જમીઆદ યશ્ત ફ૦ ૨૯.)

જે સેતાન થાલના હતાં તેઓને લીલું ઘાસ, સુકું ઘાસ અને જવનો ખોરાક આપવા માંડયો. તેણે સઘલાં જંગલી ફાડી ખાનારાં જાનવરો તરફ નજર દોડાવી અને તેઓમાંથી કોહોલાં તથા ચીત્તાને ચુંટી કાઢયાં. કાંઇ યુકતીથી તે તેઓને જંગલ અને પહાડમાંથી લઇ આવ્યો અને તેઓથી તેઓના ટોલાંને પોતાના તાબામાં લાવ્યો. વળી પક્ષીઓમાંથી જે (પક્ષી)ઓ સુંદર બનાવતનાં હતાં, જેવાં કે બાજ તથા બાહદુર શકરા વીગેરેને તે (પકડી) લાવ્યો અને તેઓને કેળવવા માંડયા જેથી તમામ જેહાનના લોકો અજબ થવા લાગ્યાં. તેણે તેઓ સાથે નરમાસથી વર્તવાનો અને તેઓને નરમ અવાજે બોલાવવાનો લોકોને હોકમ ફરમાવ્યો. જ્યારે એ સઘલું કરવામાં આવ્યું ત્યારે મરઘી અને મરઘો કે જે ઢોલ વાગવાની આફ્ટ (બામદાદે) વાસે છે તેઓને લાવ્યો તથા જેમ ઘટતું હતું તેમ તમામ ફાયદેમંદ ચીજો ચુપચુપ રીતે પસંદ કીધી. તેણે (લોકોને) કહ્યું કે "તમો આએ સઘલાંની તારીફ કરો તથા દુન્યાને પેદા કરનાર સાહેબની બંદગી કરો કે જેણે આપણને જંગલી જાનવરો ઉપર સરવરી આપી છે. તેની સેતાયશ કરો કે જેણે આપણને એ રસ્તો દેખાડયો છે. ૧ તેનો એક પવીત્ર વજીર હતો કે જેના વીચારો બદકરણીથી દુર હતા. સઘલી જગ્યાએ તે માન પામેલો હતો અને તેનું નામ શીદરપ હતું. તે કોઇપણ જગ્યાએ નેકી શીવાય બીજી આદેશ કરતો નહી. તે આખો દીવસ ખોરાક ખાવાથી પોતાના હોઠો બંધ રાખતો હતો. રાત્રે ખોદાતાલાની સનમુખ (બંદગીમાં) ખડે પગે રહેતો હતો. વળી તે સર્વ કોઇનો ખરાં દીલથી દોસ્ત હતો. રાત

---

૧ તેહમુરસને માટે દીનકર્દની સાતમી કેતાબમાં કેહેવામાં આવ્યું છે કે:—
After that it (i. e. Sovereignty) came to Tâkhmôrup the well-armed, and through the glory the demon and evil mankind, the wizard and witch, were smitten by him; idolatry was also cast out by him and he propagated in his time the reverence and service of the Creator; the evil spirit, converted into the shape of a horse, was also carrying him for thirty winters (S. B. E. Vol. 47 page 8)

અને દીસની નેમાજ કરવી એ તેનો રેવાજ હતો. પાદશાહના નસીબનું તે મુળ હતું તેથી બદખાહોનો જીવ તેનાથી કેદમાં રહેતો હતો (યાને બુરાઓનું કાંઇ ચાલતું હતું નહી). તે પાદશાહને સઘળો નેકીનો રસ્તો દેખાડતો હતો. તે રાસ્તીથી ચઢતો દરજજો મેલવવાની આદેશ કરતો હતો. (તેથી) તે પાદશાહ બદીથી એટલો તો સ્વચ્છ થયો હતો કે તેનાથી ખોદાઇ નુર પ્રકાશતું હતું.[1] જ્યારે આવું કામ જાણનાર કોઇનો વજીર હોય તો તું પાદશાહથી પણ હોશીયાર ખુબીઓની આશા રાખ. તે (પાદશાહ) ગયો અને હારે મનને કાંઇ યુકતીથી બાંધ્યો અને સેતાબ ચાલના ઘોડા ઉપર સવાર થાય તેમ તેની ઉપર બેઠો. તે વખતો વખત તેની ઉપર જીન નાખતો હતો અને દુન્યાની આસપાસ તેને દોડાવતો હતો.[2]

---

૧ હોશંગ પછી તેનું નુર તેહેમુરસે મેળવ્યું હતું એમ જમીયાદ યશ્તમાં જણાવ્યું છે. (ફ. ૨૮).

૨ ફીરદુસીના કેહેવાને અવસ્તામાંથી પણ ટેકો મળે છે. રામ તથા જમીયાદ યશ્તમાં તેહેમુરસ્પ એવી દુવા ગુજારે છે કે "હું અંગ્રેમીન્યુને વશ કરીને તીસ વરસ સુધી (તેને) ઘોડાના રૂપમાં (ફેરવીને) પ્રુથ્વીના બે છેડાની આસપાસ સવારી કરૂં." દીનકર્દમાં પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે "અંગ્રેમેન્યુશે એક ઘોડાના રૂપમાં બદલાઇને ત્રીશ શીયાળા સુધી તે (તેહેમુરસ) ને લેઇને ફર્યો હતો." ડા૦ વેસ્ત એક ફારસી રેવાયતમાંથી તેહેમુરસને માટે એ વાત ઉપરથી એક દંતકથા લખે છે કે:—

1. "Aharman, while kept as a charger by Tâkhmorup, induced the wife of the latter to ascertain from her husband whether he ever felt fear while riding the fiend, and, acting upon the information thus obtained, he threw the king from his back while descending from the Alburz mountains, and swallowed him. Information of this event was conveyed to Yim by the angel Srôsh, who advised him to seek the fiend and propitiate him. Yim, accordingly, went into the wilderness singing, to attract Aharman, and, when the fiend appeared, Yim ingratiated himself into his favour and taking advantage of an unguarded moment he dragged Tâkhmorup out of the fiend's entrails, and placed the corpse

તેહમુરસે દેવોને બંધીવાન કીધા તથા તે ગુજરી ગયો તે વીશે.

જ્યારે દેવોએ તેનું આવું કામ જોયું ત્યારે તેના હોકમ નીચેથી તેઓએ પોતાની ગરદન ખેંચી લીધી (યાને નાફરમાન થયા). પુશકલ દેવો ભેગા મલ્યા (અને ઠેરાવ કીધો) કે તે (તેહમુરસ) નું તાજ છીનવી લીએ. ૧ જ્યારે તેહમુરસ તેઓના કામથી વાકેફ થયો ત્યારે તેણે ગુસ્સે થઇને તેઓનું બજાર (યાને દોર) તોડી નાંખ્યું. પાદશાહી ભપકાથી તેણે પોતાની કમ્મર બાંધી અને પોતાની ગરદન ઉપર ભારી ગુરજ ઉઠાવ્યો. સઘળા નર દેવ અને જાદુગરોએ ભેગા થઇને એક મોટું લશકર ઉભું કીધું. કાલો દેવ કે જે તેઓનો સરદાર હતો તે આગળ વધ્યો અને આસમાન સુધી પુગે એવો પોકાર મારીઓ. હવા કાલા રંગની થઇ અને જમીન ઉપર અંધારૂં પંથરાયું તેથી (જોનારની) બેઉ આંખો તેમાં ગભરાટમાં પડી જવા લાગી. આફ્રીનને લાયકનો પાદશાહ તેહમુરસ લડાઇ અને કીના માટે કમર બાંધી આવ્યો. એક બાજુએ આતશનો ઘોંઘાટ અને દેવોનો ધુમાડો નીકળતો દેખાતો હતો તો બીજી બાજુએ દુન્યાના પાદશાહના દલેર પેહેલવાનો દેખાતા હતા. તેણે (તેહમુરસે) એકદમ દેવો સાથે લડાઇ શરૂ કીધી. પણ તેઓની લડાઇ થવાને ઘણો

---

in a depository for the dead. In consequence of this feat his hand was attacked with leprosy, from which he suffered greatly until it was accidentally washed in bull's urine, which healed it." (Sacred Books of the East vol xxiv, p. 60).

૧ ઇરાન તરફના લખનારાઓ કેટલીક વખત દેવોને મોટાં પુછડાંવાલા અને માથા ઉપર બે શીંગડાંવાલા ચીતારે છે. ટુંકમાં તેઓ દેવોને બીહામનો ચીતાર આપે છે. અવસ્તા જમાનામાં દેવોને મીનોઇ યાને આકાર વગરના ગણવામાં આવતા હતા. સઘલા બદ ગુણો તે દેવોને નામે ઓળખાતા હતા અને એવા બદગુણો ધરાવનાર માણસો પણ દેવોને નામે ઓળખાતા હતા. હોશંગ અને તેહમુરસના વખતમાં માઝનદરાંન અને ગીલાન તરફના લોકો રાજ્યની સામે વારંવાર બળવો ઉઠાવતા હતા તેથી તેઓને દેવોની ઉપમા આપવામાં આવી હતી.

વખત લાગ્યો નહી તેટલામાં તો તેહેમુરસે તેઓના બે ભાગને ચુકતીથી બાંધી લીધા. જ્યારે તેઓમાંના બીજાઓને તેના ભારી ગુરજથી કચડી નાખ્યા. તેઓને જખમી થયલા અને હીનપસ્તી ભરેલી રીતે બંધાયલા તે ઘસડી લઇ ગયો પણ તેજ વખતે તેઓએ પોતાનો જાન બચાવા માટે પોતાનું જીવતદાન માંગ્યું. (તેઓએ કહ્યું કે) "જો તું હમોને મારી નહી નાખે તો હમે તુંને એક નવો હુનર શીખવ્યે કે જેથી તું ફાયદો પાંમશે." તેથી તે નામવર પાદશાહે તેઓને માફ કીધા કે જેથી તેઓ છુપો ભેદ જાહેર કરે. જ્યારે તેઓના સર તેના બંદમાંથી છુટાં થયાં ત્યારે તેઓએ નાચારીએ તેની દોસ્તી શોધી. તેઓએ તે પાદશાહને લખતાં શીખવ્યું અને જ્ઞાનથી તેના દીલને રોશન કીધું. એક જાતના અક્ષર નહી પણ નજદીક ત્રીશ જાતના અક્ષર (તેને શીખવવામાં આવ્યા). જેવા કે રૂમી, અરબ, ફારસી, હીન્દી, ચીનઇ, પહેલવી વીગેરે, જેમ સમજે તેમ લખતાં શીખવ્યા. ૧ ત્રીશ વરસના અરસામાં તે પાદશાહ એથી તે વધારે હુનર શું જાહેર કરી શકતે ! તે ગુજરી ગયો અને તેના વખતનો છેડો આવ્યો અને તેની સઘલી મહેનત તેનાથી યાદગાર રહી ગઇ. ઓ દુન્યા ! જ્યારે તું કાપી નાખવાનીજ ઇચ્છા રાખતી હોય તો તું (કોઇનું) પાળણું ના કર. જ્યારે તું મારવાનીજ છે તો પાળીને ઉછેરવામાં શું ફાયદો ? એકને તું આસમાનના ચક્કરની ઉંચાઇએ લઇ જાય છે અને પછી તેને એકાએક કમીની જમીન ઉપર ફેંકી દે છે.

---

૧ જેમસ દારમેસતેતેએ "અબાનમઇદે" નામના ગુરૂના અવસ્તા ફકરાઓનો તરજુમો કીધો છે તેમાં તેહેમુરસને માટેનું લખાણ એવું મળે છે કેઃ—

1 "Or there was Tahmuraf, the well-armed, the son of Vivanghat."

"Who made the demon of demons, Ganâ Mainyô, his steed, and extorted from him the seven kinds of writing." (Sacred Books of the East Vol. IV. p. 384.)

એવીજ મતલબનું લખાણ મીનો ખેરદમાંથી પણ મળે છે, જો બાબે જુઓ મીનો ખેરદ બાબ ૨૭ મો.

જમશેદની પાદશાહી સાતસો[1] વર્ષની હતી. જમશેદ તખતે બેઠો અને તેણે લડાઇના હથીયારોની શોધ કીધી તથા માણસોને બીજા હુન્નરો શીખવ્યા તે બાબે.

જ્યારે નામવર પાદશાહ (તેહેમુરસ) આંહેથી ગુજરી ગયો ત્યારે બાપની જગ્યાએ દીકરો નામવર પાદશાહ થયો. તેનો પુત્ર ઉંચા નસીબાનો જમશેદ[2] કમર બાંધીને અને તે (બાપ)ની શીખામણોથી દીલ ભરપુર રાખીને કૈઆની રસમ પ્રમાણે પોતાના માથા ઉપર સોનેરી તાજ પહેરીને પોતાના બખતાવર બાપની ગાદીએ બેઠો. તેણે શહેનશાહી તમામ સાથે કમર બાંધી અને તમામ જેહાનનાં લોકો તેના ફરમાબરદાર થયા. તેના રાજ અમલથી તે જમાનાના લોકો સુખી થયાં. દેવો, પરંદાઓ અને પરીઓ તેનાં ફરમાન હેઠલ ચાલવા લાગ્યાં. તેનાથી જગત (ના લોકો)ની આબરૂ વધી અને પાદશાહી તખત રોશન થયું.[3] તે જમશેદ બોલ્યો કે હું ઇજદી

---

૧ અવસ્તામાં જમશેદને એક હજાર વરસ રાજ કરતો જણાવ્યો છે. એ હજાર વરસમાનાં છેલ્લાં સો વરસ તેણે ભીખારીની માફક ભટકતી જીંદગી ભોગવી હતી. બુનદેહેશમાં એને ૬૧૬ વરસ રાજ કરતો અને સો વરસ ભટકતો જણાવ્યો છે.

૨ જમશેદનું અવસ્તામાં 'યિમ' નામ છે. પેહેલવીમાં એને 'યિમ' અથવા 'જમ' અને પાજંદમાં 'જમ' અથવા 'જમશેદ' કહ્યો છે. એ 'યિમ'ને અવસ્તામાં 'ક્ષએત' યાને તેજવાલો અથવા ચલકાટવાલો કહ્યો છે. તેથી તેનું આખું નામ 'યિમક્ષએત' છે. એ યિમક્ષએત બોલ ફેરવઇને પાજંદ અને ફારસીમાં જમશેદ થયો છે. અવસ્તામાં એનો બીજો એલકાબ 'હવાંથ્વો' યાને સારા ટોળાંવાલો છે. જમશેદને અવસ્તામાં 'વીવંઘજહતો પુથ્રો' યાને વીવંઘાહાનો છોકરો કહેલો છે. એ જમશેદના અવસ્તા મુજબ તેહેમુરસ અને સ્પીત્યુર નામના બે ભાઇઓ હતા. તેથી ફીરદોસી કહે [redacted] તેમ તેહમુરસ જમશેદનો બાપ નહિ પણ ભાઇ થતો હતો.

૩ જમશેદના ઝલકતા જમાનાનું બ્યાન અવસ્તામાં ઘણુંજ સરસ રીતે ચીતારેલું છે તે હઓમ યશ્તના ૪ માં ફકરામાંથી એમનું એમ ઉતારી લેઉં છું :—

"તે (વીવંઘાંમ)ને માટે એક છોકરો બુલંદીથી જન્મ પામ્યો, જે જન્મ પામેલાઓમાં ઘણોજ ખોરેહવાલો (તથા) માણસોમાં સુરજના જેવા દેખાવનો,

રુશ્વાલો છું અને વળી એક પાદશાહ અને મોબેદ પણ છું.[1] બદ લોકોના હાથો બદી (ના કામો કરવા)થી હું ટુંકા કરીશ (યાને તેઓને બદીથી અટકાવીશ), તથા રવાનોને હું રોશની તરફ રસ્તો કરીશ.[2]

તેટલામાં મુબારક સરોશ આવ્યો અને જમશેદને કહ્યું કે[3] તું ક્યાં સુધી ખામુસ બેસી રહેશે. તું આવે યજદાંની પવીત્ર દીનને સમારવી કર અને બુતપરસ્તીને ધુળમાં ફેંકી દે (યાને મુરતીપુજાનો નાશ કરી યજદાંપરસ્તી દીનનો ફેલાવો કર), તું સુદરેહ પેહેરે અને

સારો દેખાવ ધરાવનારો જમશેદ પાદશાહ હતો. જેણે આવે (દુન્યા)માં પાદ-શાહીથી પશુ તથા માણસને અમર્ક કીધાં. પાણી તથા ઉરવરોને નહી કરમાતાં કીધાં. લોકો તાજો ખોરાક ખાતા હતાં. નામીચા જમશેદની પાદશાહીમાં સખત થંડી નહી હતી, સખત ગરમી નહી હતી, બુઢાપો નહી હતો, મોત નહી હતું, દેવની આપેલી અદેખાઇ નહી હતી. જેટલી મુદત સુધી વીવંઘાનના ટોળાની પાસબાની કરનાર બેટા જમશેદે રાજ્ય ચલાવ્યું ત્યાં સુધી બાપ તથા દીકરો બેઉ પંદર વરસના દેખાવમાં લાગતા હતા.” (હોમ યશ્ત ફ. ૪-૫.)

1 આગળના પેસદાદી, કેઆની અને સાસાની પાદશાહો પાદશાહી ઓધ્ધો ભોગવવા સાથે દસ્તુરીનો ઓધ્ધો પણ બજાવતા હતા. તેથી જમશેદ પોતે મોબેદ હોવાનો દાવો કરે છે.

૨ સારેસ્તાન, દબિસ્તાન વીગેરે બીજી કેતાબોમાં જમશેદને એક પેગમ્બર તરીકે પણ ઓળખ્યો છે. વંદીદાદની બીજી ફરગારદમાંથી એવું જણાય છે કે તેણે દાદાર હોરમજદ સાથે પેહેલવેહેલી વાત કીધી હતી અને ખોદાઇ વહી મેળવી હતી. (ફ. ૨) આ વાતચીતમાં દાદાર તેને બે ફરજો સોંપતા જણાય છે. તે એ કે બહેલો થઇને તેની દીનનો ફેલાવો કરવો. (ફ. ૩) યાતો તેના મુલકને આબાદ કરવા, વધારવા, તથા તેઓનો બચાવનાર તથા ચોકસી કરનાર થવું. (ફ. ૪) ત્યારે પાદશાહ જમશેદ પેહેલી માંગણી એવું કહીને ના પાડે [redacted] કે, “બહેલો થઇને તારી દીનનો ફેલાવો કરનાર થવાને હું દીનના કાયદામાં પુરવીણ ઉછ નહી અને તેથી વાકેફ થયલો નથી.” જ્યારે દાદારની બીજી માંગણી જે આબાદી કરવાની હતી તે તેણે કબુલ કીધી હતી અને જેહાનમાં આબાદી ફેલાવી હતી.

૩ સઘળી બાબતો વીશેની છુપી બશારતો આપનાર સરોશને બણીયો છે. સરોશ યજદ પેગમ્બરો અને ઘણા પવીત્ર પુરૂષોને સર્વ બાબદની આગમ-ચેતી આપે છે. આવે સરોશની બાબદની “તેટલામાં”...થી તે...“પહેરીઓ હતો” સુધીની ૭ બેતો છાપેલી નકલમાં નથી.

કમરે કુશ્તી બાંધ,૧ કે જેથી તુને દેવોથી નુકશાન નહી પુગે. જેઓ કુશ્તી બાંધે છે તેઓ બેહેસ્તને લાયક થાય છે અને ગુનાહથી છુટા થાય છે. કુશ્તી છે તે પયગમબરની નીશાણી છે. જે નમુનો મુબારક સરોશ લાવ્યો હતો તેઓનું નામ સદરો અને કુશ્તી રાખ્યું તથા તે પોશાક જમશેદે તેમજ તેના ખાસ અને આમ લોકોએ પેહેરીઓ હતો.

પેહેલવેહેલાં તેણે લડાઇના હથીયાર ઉપર હાથ અજમાવ્યો (યાને તે બનાવવા ઉપર ધ્યાન આપ્યું) અને કીર્તિ શોધવાનો કર-વાને પેહેલવાનોને સોંકીઓ. કેઆની ખોરેહની બરકતથી તેણે લોહાંને નરમ કીધું અને તેમાંથી લોહાંની ટોપી, બખતર, લડાઇનો પેહેરવાસ, કબા, ટોપીઓ અને ઘોડાની ઝુલ એ સર્વ પોતાના રોશન રવાનની બરકતથી તે બનાવવા પાચ્યો. એ સઘળું કરવા પાછલ તેણે પચાસ વરસની રંજ લીધી અને એ હથીઆરોનો એક મોટો જથ્થો એકઠો કીધો.

બીજાં પચાસ વરસ સુધી તેણે વસ્ત્ર કે જે (વસ્ત્ર) (માણસો) મીજલસમાં તેમજ લડાઇના હીંગામ ઉપર પેહેરે છે તે બનાવવાનો

---

૧ સુદરેહ કુશ્તી પેહેરવાનો ચાલ જમશેદથી પડયો હતો એમ રીશ્હોસીના કહેવાને દાદેસ્તાનમાંથી ટેકો મલે છે. ત્યાં કહે છે કેઃ—

'The same belt (i. e. thread-girdle), kept on after the command of Yim, was the first token as regards which an annihilator of destruction is mentioned and established by law; and [redacted] both occasions destruction is more grievously manifest. That which is more particularly important is such as the destroyer of destruction, Yim the splendid, advised, which the high-priest of the good, Zaratust the Spitamân, mentioned thus: The sacred thread-girdle is [redacted] a sign of the service of the sacred beings, a token of sin ended, and [redacted] presage of beneficence; and one is to put it on and to gird it, in the neighbourhood of the heart and on the middle of the body, with the religious formula accompanying the glorious scripture.' (Sacred Books of the East Vol. xviii, Dr. West's translation. p. 130.)

વીચાર કીધો. ઊન, રેશમ, બાલ અને કાથામાંથી ઉંચાં રેશમી તથા હલકાં કાપડો બનાવવાનો હુનર શરૂ કીધો. તેણે લોકોને કાંતવાનું, વણવાનું અને આડા ઉભા તારો ગુંઠવાનું કામ શીખવ્યું. જ્યારે વણવાનું કામ પુરૂં થયું ત્યારે ધોવાનું અને સીવવાનું તમામ કામ શીખવ્યું. જ્યારે એ પુરૂં થયું ત્યારે બીજો અસબાબ બનાવવાનું શરૂ કીધું, તેથી તે જમાનાના લોકો ખુશી થયાં, તેમજ તે પોતે ખુશી થયો. તેણે જુદા જુદા ધંધાદારીઓની અનજુમન એકઠી કીધી અને એવાં કામમાં પચાસ વરસ પુરાં થયાં.

એક ટોળો કે જેને તમો અથોરનાન [1] કહો છો અને જેઓને બંદગી કરનારાઓની રસમ પ્રમાણે ચાલનાર તરીકે જાણો છો, તેઓને આખા ટોળામાંથી જુદા પાડયા [2] અને તેઓની બંદગી કરવાની જગ્યા પાહાડ ઉપર બનાવી. ત્યાં તેઓનું કામ બંદગી કરવાનું અને ખોરેહમંદ યજદાંન ઉપર ધ્યાન પોહોંચાડવાનું હતું. એક બીજા ટોળાને તેણે બીજા હાથ ઉપર છુટો પાડયો. તે ટોળાનું નામ અરથેશ્તાર [3] આપ્યું કે જેઓ જંગના કરનાર બાહાદુર મર્દો હતા,

---

1 છાપેલી નકલમાં "કાતુજયાન."

૨ અથોરનાન, રથેશ્તાર, વાસતરીઓશ અને હુતોખ્શ એ ચાર ટોળાં જુદા પાડનાર તરીકે પહેલવી તથા ફારસી પુસ્તકોમાં જમશેદને જણાવ્યો છે. એ બાબે અવસ્તામાંથી કાંઇ મળતું નથી. ફરવરદીન યશ્તમાં ખરો જરથોસ્તનેજ પેહેલા અથોરનાન, પેહેલા રથેશ્તાર, અને પેહેલા વાસતરીઓશ ગણીઆ છે તે ત્રણ ટોળાને જુદા પાડનાર પણ તેવણનેજ ગણીઆ છે. જમશેદની કારકીરદી વીશેનું ધ્યાન દીનકરદની સાતમી કેતાબમાં નીચે મુજબ મળે છે:—

And it (sovereignty) came at another time, for the conference with Auharmazd, Yim the splendid, the son of Vivangha; and owing to his accepting the four classes of the religion, which are priesthood, warriorship, husbandry and artisanship, and thereby the world was improved, extended, and developed he also rendered even the creatures in a measure immortal, undecaying, hungerless, thirstless, plentiful and fully settled. (S. B. E. vol. 47 page 9.)

૩ છાપેલી નકલમાં "નીસારીઆન" છે.

તથા લશ્કર અને મુલકોને ફતેહ આપનારા હતા. તેઓથી પાદશાહી તખત ટકેલું હતું અને તેઓથીજ બહાદુરીનું નામ કાયમ હતું. ત્રીજા ટોળાને તું વાસ્ત્રીઓશ ૧ ને નામે પીછાન કે જેઓ કોઇના આધાર તળે રહેતા હતા નહી. તેઓ વાવણી કરે છે, રોપણી કરે છે અને કાપણી કરે છે. તેઓ ખાતી વખતે કોઇનો તાબો સાંભળતા નથી (યાને તેઓ કોઇના ઓશીયાળા રહેતા નથી.) જોકે તેઓ પહેરવાશમાં ગરીબ તોપણ કોઇના ફરમાનબરદાર રેહેતા નથી. તેઓના મન ઠપકાના અવાજથી છુટા રહે છે (યાને કે તેઓ કોઇનો પણ ઠપકો સમજતા નથી.) તેઓ ઝગડા અને કજીઆથી છુટા રહે છે. તેઓ તનમાં આસુદા છે અને દુન્યા તેઓ (ના કામ) થી આસુદી રહે છે. પેલા છુટા વીચારના સખશે શું કહ્યું છે? (તેણે કહયું છે કે) "આલસાઇ એક છુટા માણસને બંદીવાન કરે છે." ચોથા ટોળાને હુતોખશી ૨ ને નામે ઓલખવામાં આવતો હતો. તેઓ પોતાનાં મગજને કસીને હાથે કામ કરનારા હતા. તેઓનો ધંધો એકઠા થઇને સાથે કરવાનો હતો. તેઓનું રવાન યાને ચીત હમેશાં વીચારથી ભરપુર રહેતું હતું. એ કામમાં પણ [redacted]ળી પચાસ વરસ લીધાં. (આ ધંધાઓમાં ઘણું નાણું) ખરચાયું (પણ) એ (ધંધાએ) ઘણી ચીજો બખશી. તેઓમાંથી હરેકની પાયગા યાને ટોલી બનાવી અને જેઓ લાયક હતા તેઓને ચુંટી કાહાડીને તેઓને રસ્તો દેખાડીઓ કે જેથી દરેક જણ પોતાનો અંદાજો તપાસે અને ઓછું યા વધતું જાણી લે. જ્યારે એ સઘળું ગોઠવાઇ રહ્યું ત્યારે એ અક્કલમંદ અને દોલતવાન પાદશાહે નાપાક દેવોને ફરમાવ્યું કે પાણીમાં માટી મેલવો. મટોડીમાંથી શું શું બને [redacted] તે જ્યારે તેઓએ જાણ્યું ત્યારે તુરત ઇટરહી માટે ઘાટો બનાવ્યા. પથ્થર અને ચુનાથી દેવોએ દીવાલ બનાવી તથા તેના ઉપર પહેલવહેલાં ચીતાર અને નકસી પાડી હમામખાના અને ઉંચા મહેલો બનાવ્યા, તથા મેહેનત પછીની આશાયશ મલે એવાં

---

૧ છાપેલી નકલમાં "નસુદી" છે.

૨ છાપેલી નકલમાં "આહતુખુશી" છે.

મકાનો બનાવ્યાં. ૧ પછી પથ્થરમાંથી જવાહેર શોધવાનું કામ શરૂ કીધું અને તેમણે સફાઇથી ઘસીને જલકાટમંદ કીધાં તેના હાથમાં વરેહતરેહવાર જવાહેરો જેવાં કે યાકુત, માણેક, સોનું, રૂપુ વીગેરે આવ્યાં. ૨ કાંઇ મુશ્કેલીથી તેઓને પથ્થરમાંથી જુદાં પડયાં. એવી રીતે જે છુપું હતું તેની કુંચી મેળવી ત્યાર બાદ સઘળી સુગંધીઓ જેવી કે લોબાન, કપુર, કસ્તુરી, અમબરને દીલને તાજગી આપનાર ગોલાબ વીગેરે ચીજો તેણે સોધી કાહાડી કે જેની ખુશબુઓને માટે માણસજાત હાજતમંદ રહે છે. ત્યાર બાદ હરેક જાતના બીમાર માણસોને માટે દવાઓ ૩ અને ઉપાયો સોધીઆ અને તંદરૂસ્તીના

૧ વંદીદાદની બીજી પરગરદમાં એક મોટી બરફની રેલ વીષે દાદાર હોરમજદ જમશેદને આગાહી આપતા દીસે છે. એ બરફની મોટી રેલ તે બાઇબલમાંની મોટી જમરેલ સાથે સરખાવી સકાય. આ રેલથી માણસજાત તેમજ બીજાં તમામ જાનવરો તથા ઝાડપાનો દુન્યામાંથી તદન નાશ નહી પામે તેટલા માટે અહુરમજદ જમશેદને એક વર યાને ગોફો બનાવવા કહે છે. આ વર યાને ગુફાને બાઇબલમાંના નોહાના વહાન સાથે સરખાવી શકાય. એ વરમાં માણસો તથા તમામ જાતના જાનવરોનાં જોડાંઓ તથા ઝાડપાનોનાં બીયાં લઇ જઇને સાચવવાને હોરમજદ ફરમાવે છે. એ વર કેમ બાંધવો તેને લગતી સઘળી સમજ અહુરમજદ આપે છે (જે એ પરગરદ આખી વાંચવાથી જણાશે). આ ઉપરથી માલમ પડે છે કે ઘર બાંધવાનો હુનર જમશેદના વખતમાં લોકોને સારી રીતે માલમ હોવો જોઇએ. ફીરદોસી લખે છે કે જમશેદે દેવોને હોકમ કરીને એક બપકાબંધ મેહેલ બંધાવ્યો હતો. આ દેવો તે ખરેખરા દેવો નહી પણ જેઓ મજદયસ્ની દીનથી ઉલટા ચાલનારા તથા જેઓ એરીયન નહી પણ સેમેટીક ટોલાના હોય તેઓને દેવ તરીકે ઓલખવામાં આવતા હતા.

૨ કીમતી ધાતુઓની સોધ જમશેદના વખતમાં નહી પણ હોશંગના વખતમાં થઇ હોય એમ અવસ્તામાંથી જણાય છે. હોશંગે વાએ (રામ) ઇજદની આરાધનાની કીયા કરતાં સોનેરી મેઠક, સોનેરી ગલીચા અને સોનેરી છત્ર વાપર્યું હતું. (જુઓ રામ યશ્ત ૬ ૭)

૩ જમશેદનાજ વખતમાં શરાબની પણ સોધ થયલી લેખાય છે. તે પાદશાહને માટે કહેવામાં આવે છે કે દરાખનો એક મોટો જથો બગડી જવાથી તે દરાખનો રસ કાહાડી લેઇ તે રસને વાસણોમાં ભરી મુકવાનો તેણે હોકમ આપ્યો હતો. તે રસની પાછળથી તપાસ કરતાં તે રસ સેહેજ કડવો લાગવાથી તેને જેહર જાણી લઇ તે રસની બરણીઓ ઉંચી નખાવી હતી. હવે જમશેદના મેહેલની એક ઓરત તબીયતની અસુખાકારીથી ઘણીજ કાયર થઇ ગઇ હતી. તેણીએ એ રસ પીને આપઘાત કરવાનો ઇરાદો કીધો. કોઇ નહી જાણે તેમ તે

દરવાજા અને કુવા ટાળવાના રસ્તા વીગેરે સઘળા હૈદી તેણે આશકારા કીધા. એવો (હૈદ) સોધી કાહાડનાર પાદશાહ દુન્યામાં બીજો કોઇ થયો નથી. ત્યાર પછી તેણે વાહાણુમાં બેસી પાણી ઉપર સફર કીધી અને એક મુલકથી બીજે મુલક સેતાબીથી આવવું જવું કીધું. એ પ્રમાણે પચાસ વરસ વહી ગયાં. તેની અક્કલ આગળ કાંઇ પણ હુનર ગુપત રહયો નહી જે સઘળી ચીજો કરવાની હતી તે જાહેર થઇ. ત્યારે દુન્યામાં તેણે પોતાના જેવો બીજો કોઇ જોયો નહી. જયારે તેનાં આ એ સઘલાં કામો પાર પડીઆં ત્યારે તેણે પોતાના ચડતા દરજાના ઉપરથી વધુ ઉંચે પગ મેલ્યો. પાદશાહી દબદબાથી તેણે એક તખત બનાવ્યું અને તેમાં અનેક તરેહના ગોહરો જડાવ્યાં. જે (તખત)ને જયારે તે ઇચ્છતો ત્યારે દેવો ઉચકી લઇ જતા હતા અને જમીનથી તે આસમાન તુલીક તેને ઉઠાવી લઇ જતા હતા. તેની ઉપર તે હોકમનો આપનાર શાહ હવા વચે ખોરશેદ તપતો હોય તેમ બેસતો હતો. તેના તખતની નજદીક તમામ જેહાનનાં લોકો એકઠાં થયાં અને તેના નશીબના ઝલકાટથી અજબ થયા. તેઓએ જમશેદને ગોહરોથી વધાવી લીધો અને તે દીવસને નોરોજનું નામ આપ્યું.[1] તે વરસનો પહેલો દીવસ ફરવરદિન મહીનાનો હોરમજદ રોજ હતો. (માણસોએ તે દીને) પોતાના તનને મહેનતથી રાહાત

રસ કાહાડીને પીને સુઇ ગઇ. આ રસ પીધાથી તેણીને ખુશ નીદ આવી અને ઉઠી ત્યારે સારી તંદરોસ્તી મેલવીને ઉઠી. જે ચીજને ઝેહેર સમજવામાં આવતું તેની આવી ફાયદા કારક અસર થયલી જોઇને તેણીએ એ વાત પાદશાહ આગળ કહી તે વખતથી તે દારૂ બીમારીને વખતે લેવાનું ચાલુ થયું.

1 આ નોરોજ તે હાલે ચાલતો આવેલો જમશેદી નોરોજ છે એ દીવસથી વસંતની શરૂઆત થાય છે. આગળા લોકો પોતાના વરસો માહતાબની ચાલ ઉપર ગણતા હતા, તેથી તે વરસ સુરજની ચાલથી પાછલ હઠી જતાં હતાં. આવી કસર જમશેદે જોઇ કાંહી વરસને સુરજની ચાલ ઉપર ગોઠવ્યું. તેણે વરસનો ચકરાવો (૩૬૫ા) દીવસનો ઠેરવ્યો અને વરસની કસરના પા દીવસો એકઠા કરી જયારે તે દીવસો મહીનાની દરાજએ પુગતા ત્યારે એક અધીક મહીનો ઉમેરવામાં આવતો હતો. આ રીતી મુજબ સાસાની પાદશાહત ભાગી પડી ત્યાં સુધી અધીક માસ ઉમેરવાનું ચાલતું આવ્યું હતું. હાલના જરથોસ્તીઓના વડવાએ હીંદુસ્તાનમાં આવ્યા પછી ૦ા દીવસની કસર મુકી દીઆ હતા. તેથી હાલે પણ આપણે ફકત ૩૬૫ દીવસનું વરસ ગણીએ છીએ.

આપી યાને છુટી પાળી, અને દીલમાંથી કીનો કાઢી નાખ્યો. તે નોરોજના બખતાવર દહાડે દુન્યાને રોશની આપનાર પાદશાહ તે તખત ઉપર બેઠો. બુજોર્ગોએ ખુશાલીમાં આવીને સઘળે સીનગાર કીધા, તથા શરાબ, જામ અને રામશગરોની ખાહેશ કીધી. એ રીતે તે દીવસથી એ મુબારક જશન તે પાદશાહથી યાદગાર રહી ગયું છે. ત્રણુસો વરસ સુધી એ રીતે કામ ચાલ્યું. તેટલા વખત માં કોઇએ મોહત જોયું હતું નહી. કોઇપણુ માણુસ બેકાર રહેતો હતો નહી. અને દુઃખ તથા બીમારી (દુન્યામાં) હતી નહી. લોકો રંજ અને બદી કઇ જાણુતા હતા નહી. દેવોએ ગોલામની માફક (તાબેદારીની) કમ્મર બાંધી હતી. ૧ તેણે એક કીંમતી તખત ઉભું કર્યું હતું જેની ઉપર તે જેહાનનો સરદાર બેસ્તો હતો. તે તખત ઉપર જમશેદ પાદશાહ હાથમાં પાદશાહી દારૂની જામ ૨ પકડીને બેસ્તો હતો. જે તખતને દેવોએ ઉઠાવીને જમીનથી તે આશમાન સુધી ઉચક્યું હતું. તે પાદશાહનું ઉચકાયલું તખત જ્યાંથી હંકરાતું હતું ત્યાં તમામ પક્ષીઓ સફ સમારીને ઉભા રહેતાં હતાં. તેના હોકમ ઉપર માણુસોએ પોતાના બેઉ કાન ધર્યાં હતા. તમામ જગત રોશનીથી તથા ખુશાલીના અવાજથી પુર હતી. એ પ્રમાણે ઘણાં વરસો ગુજરી ગયાં અને તે પાદશાહ ઉપરથી દૈઆની ખોરેહ ઝમકતું હતું. તે ખુશનુદી ભરેલા પાદશાહથી તમામ જેહાનના લોકો આરામ ભોગવતા હતાં. તે પાદશાહને યજદાંન તરફથી નવી નવી બસારતો મલતી રહેતી હતી.

---

૧ ગોશ અને અશીશવંઘ યશ્ત પ્રમાણે જમશેદે નીચલી માંગણીઓ કીધી હતી જે બર આવી હતી. "તું મને આએ મુરાદ બખશ તે એકે [redacted] હોરમજદની પેદાયશ તરફ આબાદી અને ગોસપંદોની વૃધી કરૂં, તથા હોરમજદની પેદાયશ તરફ અમરણી હું લઇ આવું. વળી હોરમજદની પેદાયશમાંથી બુઢાપો અને મોત બેઉ હું દુર લઇ જાઉં. વળી હોરમજદની પેદાયશમાંથી હજાર વરસ સુધી ગરમ તથા થંડો પવન બેઉ હું દુર લઇ જાઉં." (ગોશયશ્ત ક. ૯-૧૦; અશીશવંઘ યશ્ત ક. ૨૯-૩૦.)

૨ આ પાદશાહી જામ તે પેલી નામીચી જમશેદી જામ હોવી જોઇએ.

જમશેદનું ખોદાના ફરમાનથી ઉલટું ચાલવું અને તેથા તેની ઉપર પડતા દાહાડાનું આવવું.

એ પ્રમાણે ઘણા વખત સુધી ચાલ્યા કીધું. લોકોએ પાદશાહ તરફથી ખુબી શીવાય બીજું કાંઇ જોયું નહી. તમામ જેહાન તેની ગોલામ થઇ રહી હતી અને તે પાદશાહી ખોરેહ સાથે (તખતે) બેસતો હતો. પછી એકાએક તેણે પોતાની બુજોરગી બરેલી સલ-તનત તરફ નજર કીધી અને દુન્યામાં પોતાની બરોબરીનો કોઇ ને જોયો નહી. ખોદાને પીછાનનાર આએ પાદશાહે મગરૂરી કીધી અને યજદાંની (શાહ) થી કરીને તે નાશીપાસ થયો. તેણે લશકરના વડાઓને પોતાની આગળ બોલાવ્યા અને તેઓની આગળ આ પ્રમા-ણેના સખુનો બોલવા લાગ્યો. તે બુજોર્ગ અને મોટા દરજાવાળા ઓ આગળ એમ બોલ્યો કે "હું આ દુન્યામાં મારી બરોબરનો કોઇને જાણુતો નથી. આ દુન્યામાં હુંનર મારીથી જાહેર થયો છે. પાદશાહી તખત ઉપર મારાથી ચડતો તમે કોણને જુઓ છો? આએ જેહાનને ખુબી સાથે મેં સણુગારી છે. આએ જમીનની ઉપરથી મેહનતને મેં દુર કીધી છે. તમારા લોકોનું ખાવું પીવું અને આરામ કરવું મારાથી છે. તમારો પેહેરવાસ અને (બીજી સઘલી) ઇચ્છા મારાથી છે. મોટાઇ, દમામ અને પાદશાહી (એ સઘલું) મારૂં છે. એમ કોણ કહે છે કે મારા શીવાય બીજો કોઇ પાદશાહ છે? દવાદારૂથી અને ઉપાયોથી આ જેહાન સુધરી છે. (તે એવી રીતે) કે બીમારીએ અને મોહતે કોઇને નુકસાન કીધું નથી. જો કે આ દુન્યામાં ઘણા પાદશાહો થયા હશે તોપણ મારા શીવાય બીજા કોણે મોહતને લોકોથી દુર રાખ્યું છે? તમારા તનમાં હોશ અને જાન છે તે મારાથી છે. (તેટલા માટે) જે કોઇ હારેમન હશે તે શીવાય બીજો કોઇ મારી રાહથી ફરી જશે નહી (એટલે મને ખોદા તરીકે પુજશે નહી). જ્યારે તમો એ પ્રમાણે જાણો છો કે એ સઘલું મેં કર્યું ત્યારે મને દુન્યાના બનાવનારને નામે

(તમોએ) ઓળખવો જોઇએ."[૧] (આ સાંભળીને) સઘળા ઓમેદોએ પોતાના માથા (શરમથી) નીચાં કીધા. કોઇને પણ શું બોલવું તે સુઝ પડ્યું નહી. જેવો તે (જમશેદ) એમ બોલ્યો તેવુંજ તેનામાંથી ઇજદી ખોરેહ જતું રહ્યું.[૨] તમામ જેહાન (આથી) ખળભળી રહી. તેવીસ વરસ સુધી તેની દરબારમાંથી સઘળું લશકર વીખરાવા માંડ્યું. જ્યારે તેણે પેદા કરનાર સાથે તુંડાઇ કીધી ત્યારે તેણે પોતાની એણે પોતાની હાર લાવી મુકી, તથા તેના કામો બરબાદ થયા. પેલા અકકલમંદ અને (ખોદાથી) ડરનાર સખુન કહેનારે શું કહ્યું છે? (તેણે કહ્યું છે કે) "જ્યારે તું પાદશાહ થાય ત્યારે બંદગીને માટે કોશેસ કરજે. જે કોઇ શખસ યજદાં તરફ નગુણો થયો તો તેના દીલમાં હર તરફથી ખરાબી દાખલ થાય છે." જમશેદની ઉપર દાહાડો સીહા થયો. દુન્યાને રોશન કરનાર નુર તેનાથી દુર થયું.

---

૧ જમશેદના બાબમાં ફિરદોસી, મીરખુંદ તથા બીજા ફારસી તવારીખનવેસો લખે કે તેણે અહંકાર કીધો હતો અને પોતે ખોદા છે એવો દાવો કરી પોતાને ખોદા તરીકે માનવા અને પુજવા લોકોને ફરમાવ્યું હતું. આપણા અવસ્તામાંથી જમશેદે શું અહંકાર કીધો તેનું ધ્યાન વીગતે મળતું નથી. જમીયાદ યશ્તમાં જમશેદ બાબે ખરમમાં કહ્યું છે કે તેણે મગરૂરીના બાહારમાં ઠગાઇ કરવા માંડી તથા "તે જુઠા અને નાશાસ્ત સખુનો બોલ્યો." જમશેદે અહંકાર કાંય કીધો અને જુઠા સખુન કાંય ઓચરીઓ તેના કારણમાં આપણને પંહેલવી બીજી પરગરદમાંથી એવો ઇસારો મળે છે કે તેને અંગ્રેમેન્યુશે આવીને જુલાવ્યો કે "આપણે સખુન જે આપણે (અંગ્રેમેન્યુશ) તથા બીજા દેવો બોલ્યા તે તું બોલ." મીરખુંદ તેથી લખે છે કે સેતાને આદમીના રૂપમાં જમશેદ આગળ આવી તેને ખોદા સામે બલવો કરવાને ઉશ્કેરીઓ હતો. તેથી સેતાનના કહેવા મુજબ જમશેદે હું ખોદા છઉં, એવી અભીમાની કીધી હતી. ત્યારબાદ પોતાની મુરતીઓ બનાવીને રાજ્યના સઘળા ભાગોમાં મોકલી આપી લોકોને તે મુરતીની પુજા કરવાને ફરમાવ્યું હતું. દાબેસ્તાનમાં પણ જમશેદ બાબે એવીજ વીગત મળે છે કે તેને સેતાને આવીને હોરમજદની તાબેદારી કરવાને બદલે ખોદાઇ દાવો કરવા ઉશ્કેરીઓ હતો. મીનોખેરદ ઉપરથી જણાય છે કે એ જમશેદ હારેમનની શીખવણી ઉપર ચાલ્યો હતે નહી તો અમરપદ પામતે કારણકે ખોદાએ તેને અમર બનાવ્યો હતો.

૨ જમીયાદ યશ્તમાં પણ એવુંજ કહ્યું છે કે "જ્યારે તેણે (જમશેદ) મગરૂરીમાં જુઠા તથા નાશાસ્ત સખુન ઓચરીઓ, ત્યારે તેની આગળથી તેનું દેખાતું ખોરેહ પક્ષીના આકારમાં જતું રહ્યું." (કે. ૩૪.)

તેના ઉપર પાક યજદાંન કેટલો ગુસ્સેમંદ થયો છે તે જયારે તેણે જાણ્યું ત્યારે તે પાદશાહ (પાછળથી) ફીકરમંદ અને ચીંતાતુર બન્યો. જ્યારે તેનાથી પાક યજદાંન છુટો થયો ત્યારે તેના દુખનો ઉપાય લોકોએ જોયો નહી. જમશેદે આંખમાંથી લોહીના આંસુ રેડીઆં અને ખોદા હજુર તોબેશ કરવા લાગ્યો. ૧ યજદી નુર તેના (ચેહેરા) ઉપરથી ઘટી ગયું અને તેના ઉપર બદીની ધાસ્તી આવી પડી.

ઝોહાકના બાપ મરદાસ તાજીનું દાસ્તાન.

તે જમાનામાં એક માણસ હતો, જે સવારોની હારમાં નેજાનો ફેંકનાર હતો. તે મોટી પુંજી ધરાવનાર, પાદશાહ અને વળી નેક મર્દ હતો. તે ખોદાતાલાના ડરથી દેહેશત રાખતો હતો. તે મોટા દરજજાવાળાનું નામ મરદાસ ૨ હતું. તે ઇનસાફ અને સખાવતના કામમાં ચડતી કીસમનો હતો. દુધ આપનારાં ચોપગાં જાનવરોમાં-હરેક તરાંહના એક હજાર (જાનવરો) તેની પાસે હતાં. તે ભલી દીનના (શખસ) એ દુધ દોહનારાઓને બકરાં, ઉંટ અને મેંઢાંઓ સોંપ્યાં હતાં. સઘળી દુધાળી ગાયો અને સઘળા પરીના જેવા (ખુબસુરત) અરબી ઘોડાઓ તેના ફરમાન હેઠલ હતા. કોઇને પણ દુધની (જણસોની) ગરજ પડતી તેના તરફ તે જણસોનો હાથ તે લંબાવતો હતો. તે પાક દીનના શખસનો એક છોકરો હતો. તેનામાં જરાપણ દયાનો ભાગ હતો નહી. તે જેહાનને સોધનાર શખસનું

---

૧ હેંકારી કરવાથી થયલાં નુકસાનોને લીધે જમશેદને પાછલથી પરતાવો થયો હતો તે બાબે જમીયાદયશતમાં કહયું છે કે "જયારે તે પ્રકાશીત પાદશાહ જમશેદે પોતાનું ખોરેહ વધુવાર જોયું નહી ત્યારે તે દલગીર થઇને ધ્રુજવા લાગ્યો અને સતા વીનાનો થઇ જમીન ઉપર ગબડી પડયો." અને તે પાદશાહી સતા ખોહી દેઇ ફકીર થયો.

૨ મરદાસનો અસલ બોલ મુતારપ હતો. એ બોલમાંનો પ બદલાઇને મ થવાથી અને ઉલ્લો ૫ નીકળી જવાથી ફારસીમાં મરદાસ થયો.

નામ ઝોહાક ૧ હતું, જે હીમતવાન, ચપળ અને નાપાક હતો. તેને વળી (લોકો) બીવરઅસ્પને નામે પણ ઓલખતાં હતાં એવું નામ પેહેલવી ઉપરથી નીકળતું હતું, કારણકે પેહેલવી ગણત્રી પ્રમાણે બીવરનો અર્થ દરી જબાનમાં દશ હજાર થાય છે. તેની પાસે સોનેરી લગામ સાથના દસ હજાર અરબી ઘોડાઓ હતા, જે ઉપરથી તેનું નામ બીવર પડ્યું હતું. તે રાત અને દાહાડાના બે ભાગ (ઘોડાના) જીન ઉપર (સવાર) રહેતો હતો. (તેનું તેમ કરવું) કીનાને માટે નહી પણ બુલંદીને માટે હતું. એવું બન્યું કે એક દાહાડે સહુવારના એબલીસ એક ભલું ઇચ્છનાર તરીકે તેની આગળ આવ્યો. તે (ઝોહાક) નું મોહું દીલ નેક રસ્તા ઉપરથી તેણે ફેરવ્યું ૨ અને તે જવાને તેના બોલવા ઉપર કાન દીધા. તેની વાત તેને ખુશ લાગતી હતી, પણ તેની બુરી કરણીથી તે જાણીતો હતો નહી. તેણે (ઝોહાકે) પોતાની સુખી, દીલ તથા પીઆરો જાન તેને સપુરદ કીધો અને પોતાના માંથાં ઉપર ધુલ મારી. એબલીસે જયારે જોયું કે તેણે પોતાનું દીલ (તેની વાત ઉપર) આપ્યું છે અને તે તેની યુક્તિ તરફ ફર્યો છે અને ઘણો ખુશ છે ત્યારે તેણે ઘણી સારી સારી અને મીઠી વાતો કહી. પણ તે જવાનનું મગજ

---

૧ અવસ્તામાં ઝોહાકને 'અઝી દહાક' ને નામે આલખ્યો છે. પેહેલવી તથા પાજંદમાં એને દહાક તથા બીવરઅસ્પને નામે ઓલખ્યો છે. એ બીવર અસ્પ અવસ્તા 'બીવર' દસ હજાર અને 'અસ્પ' ઘોડા ઉપરથી નીકળ્યો છે. જમશેદનું રાજય જવા પછી જમશેદના વંશજો આદીએ આવી શકયા નહી, કારણકે જમશેદના હેંકાર કરવાથી લોકો જમશેદ ઉપર અને તેના ખાનદાન ઉપર ગુસ્સે થયા હતા. એ તકનો [redacted] લેઇ અરબસ્તાનનો પાદશાહ ઝોહાક ઇરાન ઉપર ચઢી આવ્યો હતો. તેને લોકોએ ખુશીથી જમશેદનું તખત આપ્યું હતું. ફારસી તવારીખનવેસો એ ઝોહાકને જમશેદની બેહેન કે જે અરબસ્તાનના પાદશાહ સાથે પરણેલી હતી તેનો દીકરો જણાવે છે. બુનદેહેશમાં (બા૦ ૩૧ ૨૦ ૬) ઝોહાકને મશીઅમઈથી ઉતરી આવેલો નીચે મુજબ જણાવ્યો છે;—મશીઅમઈ—મશીય—સીઆમક—ફ્રવાક—(હુશંગનો ભાઇ) તાજ—વીરફ્શંગ—અંદની માવ—પુતારસ્પ—દહાક.

૨ ઝોહાક પેહેલાં ભલો દાનો અને ખોદાની રાહ ઉપર ચાલનારો હતો પણ પાછળથી હારેમનની ફુસ્લામણીથી આડવો બનો બાઠી અને જુલમગાર બન્યો હતો.

(તેની ગુફતી સમજવાને) અકકલથી ખાલી હતું. તેણે કહ્યું કે "હું ઘણી વાતો જાણું છું કે જે મારા શીવાય બીજું કોઇ જાણતું નથી." ત્યારે તે જવાને જવાબ દીધો કે "તે તું મને કહી દે, અને એટલી ઢીલ ના કર. ઓ નેક અકકલના મરદ! તું તે મને શીખવ." તેણે તેને કહ્યું કે "પેહેલાં હું તારી પાસે વચન માંગું છું. (તે આપ્યા) પછી હું તારી આગળ સર્વે વાત ખુલ્લી કરીશ." તે જવાન ભોળાં દીલનો [1] હતો તેથી તેણે તેના ફરમાવ્યા મુજબ કીધું. તેણે ફરમાવ્યું તે મુજબ તેણે સોગંદ ખાધા (અને કહ્યું કે) "તારો ભેદ હું કોઇ આગળ ગુહ્ય કહેવશ નહી. તું જે વાત કહેશે તે હું તારીથી સમજશ" ત્યારે તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ નામવર [illegible] દુન્યામાં તારા શીવાય બીજો સાહેબ (પાદશાહ) શાને માટે હોવો જોઇએ? જયારે તારા જેવો દીકરો (હયાત) હોય તો તારા બાપનું શું કામ છે? મારાથી એક શીખામણ તારે સાંભળવી જોઇએ. આએ બુઢા પાદશાહ ઉપર જમાનો બીજો લાંબો વખત સુધી ટકી રેહશે માટે તું તે ટુકો કર, [2] તું તેના મેહેલની તમામ પુંજી હાથ કર, કારણ કે દુન્યામાં તેની જગ્યા તુને સોભાવવાને માટે છે. આએ મારા કહેવા ઉપર જો તું વફાદાર રહેશે તો તું વળી જેહાનનો એક પાદશાહ થશે." જયારે ઝોહાકે આએ સાંભળ્યું ત્યારે તેણે વીચાર કીધો અને બાપનું ખુન કરવાથી તેનું દીલ દરદ ભર્યું થયું. તેણે એબલીસને કહ્યું કે "એ સજાવેર નથી, તું બીજી વાત કેહે કારણ કે એ વાત કામની નથી." તે એબલીસે જવાબ દીધો કે "જો તું એ વાતથી ફરી જશે તો તેં મને આપેલાં વચનથી અને સોગંદથી પણ તું ફરશે. તે સોગંદ અને ફાંસો તારી ગરદન ઉપર રહેશે. તું ખોહાર થશે અને તારો બાપ લોકોનો પીયારો રહેશે." (એવું કહીને) તે પેલા અરબ મરદનું સર (પોતાના) ફાંદામાં લાવ્યો. એવું બન્યું કે તેણે તેનું ફરમાન પસંદ કર્યું. તે ઝોહાકે પુછ્યું કે "એનો ઉપાય તું મને કહે. તારો વીચાર શું છે, એ બાબે તું બાહાણું સોધતો ના." ત્યારે તે બોલ્યો કે "તારે

---

૧ લખેલી નકલમાં "નીકદેલ" છે.

૨ "નવોઈ" નો અર્થ "ઘડી કર" થાય છે.

માટે હું તેનો ઇલાજ કરીશ અને તારૂં ઘર ગોરશીદ તલક હું પુગાડીશ. તું એ કામને માટે ચુપકીદી પકડજે એટલે બસ. મને કોઇ પણ શખશની મદદ જોઇતી નથી. જે સઘળું ઘટતું હશે તે હું કરીશ. તું શખુનની તલવાર મીઆનમાંથી બહાર ખેંચતો ના (છુપી વાત કોઇને કહેતો ના)." તે પાદશાહ (મરદાસ)ના તેના મેહેલની નજદીક એક ખુશખુશ બાગ હતો. તે મોટા દરજાનો પાદશાહ રાતને વખતે ઉઠતો હતો અને બંદગી કરવાને માટે તૈયાર થતો હતો. તે બાગમાં ચુપચુપ પોતાનું માથું અને દીલ ધોતો હતો. તે બંદગી કરનાર પોતાની સાથે ચેરાગ લઇ જતો હતો નહી. તે કમબખત અને કંગાલ દેવે તેના માર્ગમાં એક ઉંડો ખાડો ખોદીઓ. પછી તે ઉંધા નસીબના એબલીસે તે ઉંડા ખાડાનાં મથાલાંને કાંતા કચરાથી ધાંકયું અને પોતાને માર્ગે જતો રહયો. તે અરબોના નામવર સરદારે રાત પડતાં બાગનો રસ્તો ધર્યો. જ્યારે તે ઉંડા ખાડાની નજદીક આવી પોંહોચ્યો તેટલામાં એકાએક તે પાદશાહનો નસીબો ઉંધો વહયો ૧ તે તે ખાડામાં પડયો અને તેના કમર ભાગી ગઇ. તે નેક દીલનો યજદાં પરસ્ત મરદ મરણ પાંમ્યો. ૨ તે મોટા દીલના પાદશાહે પોતાના જુવાન ફરજંદની હરેક નેક બદ ચાલ ઉપર હાથે મારી. તેણે મેહેનત ખેંચીને તે (છોકરા)ને લાડમાં ઉધાર્યો હતો. તેનાથી તે ખુશાલ રેહતો હતો અને તેને તેણે પોતાનો ખજાનો આપ્યો હતો. પણ તેના આવા બદકાર અને બેમરવત ફરજંદે બાપની શરમ રાખી નહી. તથા તેની સગાઇ તરફ જોયું નહી અને પોતાના બાપનું ખુન કરવામાં તે એક મત થયો. મેં એક દાનાવથી આ વાત જાણી છે કે "એક બુરો બેટો એક નર સીંહ જેવો પણ હોય, પણ તે બાપનું ખુન કરવામાં કદી પણ હીંમત કરશે નહી. પણ બેદની વાત જુદી છે. બેદની વાત જાણવાની ખાહેશ કરનારે તે બેદ તેની માયથી જાણવો

૧ છાપેલી નકલ પ્રમાણે.

૨ મરદાસને મારી નાખવામાં ઝોહાકના શીક્ષકનો પણ હાથ હતો એમ તવારીખનવેશો કહે છે.

જોઇએ ૧ જે છોકરાએ પોતાના બાપનો રેવાજ તજ્યો તો તેને તું ઓગાણો ગણ અને દીકરા તરીકે ના ગણ.

ઇનશાફ વગરના હલકી તોખમના ઝોહાકે આવી તદબીરથી પોતાના બાપની જગ્યા લીધી. તેણે અરબોનું તાજ પોતાનાં માથાં ઉપર મુકયું અને ત્યાંના લોકોને ફાયદા અને નુકશાનથી નવાજ્યા. જ્યારે એબલીસે પોતાનો સખુન પાર પડેલો જોયો ત્યારે તેણે એક નવા ફાંસાની યુકતીનો પાયો રચ્યો. તેણે તેને કહયું કે "જ્યારે તું મારી તરફ ફર્યો તો દુન્યામાં તારા દીલની સઘલી મુરાદ તું પાંમ્યો. અગરજો તું એજ પ્રમાણે વળી માંરૂ કહયું કરે અને મારા હોકમથી ફરે નહી અને વચન આપે તો તમામ જેહાનની પાદશાહી તારીજ ▮ એમ સમજ તથા ચોપગાં જાનવરો, માણસો, પક્ષીઓ અને માછલાં- ઓ તારાજ ફરમાન બરદાર થાય." જ્યારે એવું કહી રહયો ત્યારે તેણે બીજું કામ હાથ ધર્યું. કેવું અજબ જેવું! કે તેણે બીજી રીતની યુકતી માંડી. તેણે પોતે એક બોલકના, હુશીયાર દીલના અને પાક તનના જવાનનો વેસ લીધો. એવી રીતે તે ઝોહાક સનમુખ ગયો. તેની વાત કરવાની રૂડી તારીફ વગરની નહી હતી (યાને તે

૧ એ બેઉને માટે ફીરદોશી મોગમમાં બોલે છે, પણ દાદેસ્તાને દીનીમાં સાત ગુનામાં ગુના શખશોને માટેની વીગત આપી છે ત્યાં એક ઓરત તરીકે ઝોહાકની માય વદકને માટે લખે છે કે, "એક વદક જે ઝોહાકની માય હતી કે જેણીએ જનાકારીનો ગુનાહ (દુન્યામાં) પેહલવેહેલો કીધો હતો અને તેમ કરીને માણસોની ઉતરી આવતી તમામ પેહડીને નુકશાન પુગાડીયું હતું." એ રીતે ઝોહાકની માયને બદફેલી કરનારી દાદેસ્તાનમાં જણાવી છે તે ઉપરથી જણાય છે કે ઝોહાક મરદાસનો બેટો નહી પણ બદફેલીથી પેદા થયલું બાળક હતું તેથી તેણે પોતાના બાપને મારી નાખ્યો હતો. ઇરાનીઓમાં ઘણા જુના કાલથી માબાપ તરફ માન ધરાવવાનું બચ્ચાંઓને શીખવવામાં આવતું હતું એક બેટા બાપનું ખુન કરે એ તો કદી નહી બને એવો બનાવ ગણવામાં આવતો હતો અને જો તેમ બને તો તે બેટાને તેના બાપથી અવતરેલો નહી ગણતા હતા. એ બાબે હેરોદોતસ જણાવી ગયો છે કે "The Persians hold a parricicle for something perfectly impossible, and where such a one occurs, they believe that the child must necessarily have been not of the legitimate wedlock. (Herodotus I, 137.)

ઝોહાકની પુશકલ તારીફ કરતો હતો). તેણે કહ્યું કે "અગર જો પાદશાહને મારી અગત્ય હોય તો હું એક પંકાયલો બાવરચી છું." જ્યારે ઝોહાકે એવું સમજયું ત્યારે તેણે તેને નવાજ્યો અને તેને પકાવનારની જગ્યા આપી. (તે પાદશાહના) ફરમાન બરદાર વજીરે પાદશાહી બાવરચીખાનાની કુંચી તેને સ્વાધીન કીધી. તે જમાનામાં ઘણી જાતની ખાવાની ચીજો નહી હતી કારણકે ખાવાનો ખોરાક ઘણો કમી હતો. (તે વખતના લોકો) અનાજ તરકારી સીવાય અને જમીનમાંથી ઉગેલી ચીજો સીવાય બીજી ચીજ ખાતાં હતાં નહી.[1] પછી બુરી કરણીના હારેમને જાનવરને મારવાનો (અને તે રાંધી ખવાડવાનો) પોતાના દીલ સાથે વિચાર કીધો. પેહેલવહેલાં ઇંડાંની દાલનો ખોરાક આપ્યો અને એ રીતે થોડો વખત તેને તંદરોસ્ત રાખ્યો, પછી પક્ષી અને ચોપગાં જાનવરના ગોસ્તનો હર તરેહનો ખોરાક બનાવ્યો અને તે એક એક પછી આપવા માંડીઓ. એક સીંહની માફક તેને (જાનવરોના) લોહી ઉપર ઉથાર્યો કે તેથી તે પાદશાહને હીમતવાન બનાવે તથા તે તેને જે સખુન કહે તે બજા લાવે અને તેના હોકમ ઉપર તે પોતાનું દીલ રજુ કરે. (તે જે ખાણું આપતો તે) તે ખાતો હતો અને તેની ઘણી તારીફ ગાતો હતો. તે કમબખત પાદશાહ તેમાં મજાહ મેળવતો હતો. (આખરે એક દીવસે) તે બુકતીબાજ એબલીસે તેને આ પ્રમાણે કહ્યું "એ ગરદન ફરાજ પાદશાહ! તું હમેશાં જીવતો રેહજે. આવતી કાલે તારે માટે હું એવું ખાણું બનાવીશ કે જેથી તુંને પુશકલ તાકાત મલશે." (એમ કહીને) તે ત્યાંથી ગયો અને આખી રાત વીચાર કીધો કે આવતી કાલને માટે નવાઈ જેવું ખાણું શું બનાવે. બીજે દાહાડે જ્યારે આસમાની રંગના ગુંબજે પીલા રંગનું પોખરાજ બાહાર કાહાડ્યું અને (દુન્યાને) દેખાડ્યું (યાને સુરજ ઉગ્યો), ત્યારે તેણે તીતર અને સફેદ જંગલી મરઘાનું ખાણું પકાવ્યું. તે લોભને ઉમેદ ભર્યાં દીલ સાથે (પાદશાહ આગળ) આવ્યો. જ્યારે અરબસ્તાનના પાદશાહે ખંમા ઉપર હાથ લંબાવ્યો ત્યારે પોતાનું થોડી અક્કલ ધરાવતું માથું તે (એ-

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

બલીસ) ની દયા ઉપર સોંપીયું. ત્રીજે દીવસે તેના મુર્ગાને મરઘી અને મેંઢાંના ગોસ્તની તરેહવાર વાણીથી સણુગારીઓ. ચોથે દીવસે જે ખાણું લાવી મુકયું તે ખાણું વાછરડાની પીંડમાંથી બનાવ્યું હતું, તથા તેમાં કેસર, ગોલાબ, જુનો દારૂ અને કસ્તુરી નાંખી હતી. જ્યારે ઝોહાકે (તે ખાણા ઉપર) હાથ લંબાવ્યો અને ખાધું ત્યારે તે પેલા હુશીયાર માણસથી અજબ થયો. તેણે તેને કહયું કે "ઓ નેક અસલતના મરદ! મારી સનમુખ આવ અને જે ઈચ્છા રાખતો હોય તે મારી પાસે માંગ." પેલા બાવરચીએ જવાબ દીધો કે "ઓ પાદશાહ! તું હમેશાં ખુશાલ અને હોકમ કરનાર તરીકે જીવતો રહેજે. મારૂં દીલ તારી તમામ મેહેરથી ભરેલું છે અને તારો ચેહેરો મારા જીવનો તમામ ખોરાક છે. મને એકજ હાજત તું પાદશાહની નજદીકથી માંગવી છે. જો કે એમ માંગવું મને સજાવાર નથી. જો તું મને હોકમ આપે તો તારી ખાંધ ઉપર હું બોસો દેઉં અને તેની ઉપર મારી આંખો અને ચેહેરો મસલું." જ્યારે ઝોહાકે તેની એ વાત સાંભળી ત્યારે તે તેના ભેદની બાબદથી નાવાકેફ હતો. તેણે તેને કહયું કે "તારી ઈચ્છા હું બખશું છું. કદાચ તેથી તારૂં નામ મશહુર થશે." તેણે હોકમ આપ્યો અને તે દેવે એક માશુકની માફક તેની બેઉ ખાંધ ઉપર બોસો લીધો. જેવો તેણે બોસો લીધો તેવોજ તે જમીનમાં ગેબ થઈ ગયો. આવી અજાયબી આગે દુન્યામાં કોઈએ જોઈ હતી નહી. તેની બેઉ ખાંધ ઉપર બે કાળા સાંપો ઉગી નીકળ્યા.[1] (આથી) તે ગમગીન થઈ ગયો અને એનો ઈલાજ તે હરેક તરફથી શોધવા લાગ્યો. આખેર તેણે બેઉ ખાંધ ઉપરના (અઝદાહ) કાપી નાખ્યા. પણ આ (વાત)થી તું વાજબી રીતે અજબ થશે. તે બંને

1 આ બે સાંપો તેના ખભાં ઉપર ઉગી નીકળવાથી અવસ્તામાં તે 'અઝી દહાક' (અઝદાહ)ને નામે ઓળખાયો છે ત્યાં તેને 'થ્રિજફનેમ' ત્રણ મોહોડાંનો, 'થ્રિકમેરેધેમ' ત્રણ માથાંનો, 'ક્ષ્વશઅષિમ' છ આંખોવાળો અને 'હજંઘર યઓખ્ષ્તીમ' હજાર મકરવાળો ગણેલો છે (હોમ યશ્ત ફ૦ ૮.) હારેમને તેને ફુસલાવીને તેનામાં સઘલા દેવોના ગુણો ઉતાર્યા હતા, તેથી હોમ યશ્તમાં તેને માટે કહયું છે કે "જે પલીદ જોરમંદ દરૂજ (ઝોહાક)ને હારેમંદ દુન્યા ઉપર અશોઈના મુલકોના નાસને માટે અંગ્રેમેન્યુએ તેવો બનાવ્યો.

કાળા સાંપે ઝાડની ડાંખલી માફક બીજી વખત તે પાદશાહની ખાંધ ઉપર ઉગી નીકળ્યા. કાબેલ તબીબો એકઠા મળ્યા અને સઘળાઓએ એકમેક સાથે મસલતો ચલાવી. તેઓએ હરેક તરેહના ઉપાયો અજમાવ્યા પણ તેઓ તે દરદનો ઇલાજ કરી શકયા નહી. ત્યાર પછી પેલા સેતાને એક તબીબનો વેશ લીધો અને ડાહપણ સાથે ઝોહાકની નજદીક ગયો. તેણે (ઝોહાકને) કહ્યું કે "જે થવાનું હતું તે થયું છે. તેઓને રેહેવા દે અને શું થાય છે તે જો. તેઓને કાપવા જોઇએ નહી. ખોરાક તૈયાર કર અને તે ખોરાકથી તેઓને આરામ આપ. એ ઉપાય શીવાય બીજું કાંઇ કરવું નહી જોઇએ. માણસના ભેજાં શીવાય તેઓને બીજો કાંઇ ખોરાક આપતો ના. કારણકે એવી રીતની માવજતથી તેઓ પોતે મરણ પાંમશે. જ્યારે માણસના ભેજાં સીવાય તારી દવા નથી, ત્યારે એ દુઃખ અને તેના ઇલાજ માટે માહેતમપોસી કરવી સજાવાર છે. દાહાડો ઉગતાંજ સેતાબીથી બે માણસ તુંએ મારવાં જોઇએ અને પછી તેઓનાં માથાં માંથી ભેજાં કાપી કાહડવાં જોઇએ." નર દેવોના સરદારે આવી યુક્તિથી શું તાલ શોધી હતી તથા એ વાતમાં શું મતલબ જોઇ હતી? શીવાય કે તેને છુપી યુક્તિ રચી હતી કે જેથી કરીને આ જેહાન માણસથી ખાલી થાય[1]

જમશેદની જીંદગી ઝોહાકને હાથે ફના થઇ તે વીશે.

એ પછી ઇરાન જમીનમાંથી ફરીઆદનો શોર ઉઠયો. સઘળી બાજુએથી લડાઇ અને ઉશકેરની નજરે પડવા લાગી. સફેદ ચલકતવાલો દીવસ અંધારો થઇ ગયો. લોકોએ જમશેદ સાથનો સંબંધ તોડી નાખ્યો. તે (જમશેદ)ના ઉપરનું ઇજદી ખોરેહ કાળું મારી ગયું, (કારણ કે) તેણે આડો માર્ગ અને બીનકુફી તરફની વળાણ લીધી. હરેક બાજુએથી નવા નવા પાદશાહ ઉભા થયા. હરેક સરહદ

1 અંગ્રેમેન્યુશની ઇચ્છાને ઝોહાક અનુકુલ બન્યો હતો તેથી તેણે આવાં ઇજદ અને રામઇજદ પાસે દુન્યાનો નાશ કરવાની દુવા નીચે મુજબ માંગી હતી, કે જે મુરાદ તે યજદો બર લાવ્યા હતા નહી:—"મને આપો મુરાદ બખશો,તે એ કે સાત કેશવરોને હું માણસ વગરના ઉજડ કરૂં."

તરફથી નવા નવા પેહેલવાનો જણાવા લાગ્યા. તેઓએ લશકર ભેગું ફરી લડાઈની તૈયારી કરવા માડી. તેઓના દીલમાંથી જમશેદ તરફનો ચાહ ભુશાઇ ગયો. એક પછી એક ઇરાનથી સેપાહો નીકળવા લાગ્યા અને અરબસ્તાન તરફનો રસ્તો લેવા લાગ્યા. તેઓએ એમ સાંભળ્યું હતું કે તે તરફ એક મોટો માણુસ છે જે સાંપના તનવાળો અને ઘણો બીહામનો છે. ઇરાનના સવારો કે જેઓ સઘળા (કોઇ) પાદશાહની સોધમાં હતા, તેઓએ ઝોહાક તરફ પોતાના મોહ ફેરવ્યાં. એક શાહ તરીકે તેઓએ તેના ઉપર આફ્રીન કીધી, તથા તેને ઇરાનના શાહને નામે બોલાવ્યો. તે અઝદાહની મીસાલનો પાદશાહ પવનને વેગે ઇરાન જમીન તરફ આવ્યો અને (ત્યાનું) તાજ માથાં ઉપર મુકયું. દરેક શેહેરના જોદ્ધાઓમાંથી ચુંટણી કરીને ઇરાનીઓનું અને અરબોનું એક લશકર ઉભું કીધું. તેણે (ત્યાર પછી) જમશેદની રાજધાની તરફ મોહ ફેરવ્યું. આખી દુન્યાનાં લોકો તેની આસપાસ અંગોથીની માફક ફરી વળ્યાં. જ્યારે જમશેદનું નસીબ બુહું થયું ત્યારે નવો પાદશાહ (ઝોહાક) તેને તંગીમાં લાવ્યો. તે (જમશેદ) જતો રહ્યો અને પોતાનું તખત, તાજ, મોટાઇ, દબદબો, ખજાનો અને લશકર તે (ઝોહાક)ને આપી ગયો. તે છુપાઇ ગયો અને દુન્યા તેની ઉપર સીહા થઇ. તેણે ઝોહાકને તખત અને તાજ સોંપી દીધાં. સો વરસ સુધી તેને કોઇએ દુન્યામાં જોયો નહી. તમામ માણુસોની આંખ આગળથી તે ગુમ થઇ ગયો હતો. સો વરસે એક દાહાડે તે નાપાક તરીકાનો પાદશાહ ચીનના દરીઆમાં નજરે પડયો, જ્યારે ઝોહાકે તેને એકાએક પોતાના કબજામાં લીધો. તેણે તેને પળની પણ ઢીલ આપી નહી. એક કરવતીથી તેના બે કટકા કરી નાંખવામાં આવ્યા, અને જેહાનને તેનાથી સાફ અને ધાસ્તી વગરની કીધી.[1] અઝદાહના દમથી તે કેટલો વખત છુપાઇ રહ્યો હતો, પણ

[1] કહેવામાં આવે છે કે જમશેદને ઝોહાકને હાથ સપડાવનાર જમશેદનોજ ભાઇ સ્પીત્યુર હતો. બુનદેહેશમાં જણાવ્યું છે કે "એ (જમશેદનાં) ભાઇ સ્પીત્યુરે ઝોહાક સાથે મળીને જમશેદને કાપી નાખ્યો હતો." ગુરોનાં બચી રહેલા અવસ્તાના ફકરા ઉપરથી જણાય છે કે જમશેદને અમર્ગી મળી હતી પણ તેની જબાનની કસુરને લીધે તે અમર્ગી મોતમાં ફેરવાઇ ગઇ હતી.

આખેરે તે તેનાથી ભચી શક્યો નહી. તેનું પાદશાહી તખત અને તેની સત્તા સઘળું જતું રહ્યું અને જેમ કેરબો ઘાસને ખેંચી લે તેમ જમાનાએ તેને ખેંચી લીધો. પાદશાહી તખત ઉપર તેનાથી ઘણું (સરસ) કોણે [redacted] કીધું. તેણે પેલી રંજ ખેંચી ફાયદો શું મેલવ્યો હતો? તે સાતસો વરસ જીવ્યો પણ દુન્યામાં ઘણું નેક અને બદ તેણે જાહેર કીધું. (હવે સાયર કહે [redacted] છે) "જ્યારે દુન્યા તારી આગળ ભેદ જરમો ખોલવાની નથી ત્યારે આવી લાંબી જીંદગી શાને માટે જોઇએ? તે (દુન્યા) તને મધ અને સરબતથી પાળશે અને નરમ અવાજ શીવાય તારા કાંન બીજું કાંઇ નહી સમજશે. તું કેહેશે કે દુન્યા તારી ઉપર એક પછી એક મેહેરબાની જ વરસાવે છે પણ તે (દુન્યા) તું મોહડું બદ છે એવું તે તને દેખાડવા માંગતી નથી. તું તો હમેશાં ખુશી રેહેશે અને તે પણ તને ખુશી રાખશે. તું તેની આગળ તારા દીલના સઘળા ભેદો કહેશે, પણ તે એક એવી બાજી રમશે કે તે તારા દીલમાનું લોહી કરદ સાથે બાહાર લાવશે. આવી બંદબસ્તા વગરની આ દુન્યા છે. માટે તું તેમાં નેકીના બીજ શીવાય બીજું કાંઇ ના વાવ. મારૂં દીલ આએ ઘણુંપાંચ દાહાડાની દુન્યાથી ધરાઇ ગયું છે તેથી ઓ ખોદા! તું મને રંજથી જલદી છોડવ."

(ખુલાસો:—સઘળાં શાહાનામાઓમાં જમશેદને માટેનું જે દાસ્તાન આપવામાં આવ્યું છે તે અધુરૂં છે. કેટલાંકએક શાહ નામાઓમાં જમશેદ નામાંનો બાકીનો ભાગ પછવાડે આપ્યો છે તે જુદો ન પાડતાં મેં અત્રે સાથેજ આપ્યો છે. એ ભાગ કેટલાંક શાહ નામાંમાંથી મલી આવે છે તો કેટલાંએકમાં મલતો નથી. મેં જે હાથે લખેલી નકલની મદદ તરજુમો કરવા માટે લીધી છે તેમાં જમશેદ વીશેનો પાછલો ભાગ આપ્યો નથી.)

જોહાકે જમશેદ ઉપર લખેલો કાગજ

જ્યારે તે (જોહાક) જમશેદ પાદશાહની નજદીક પુગ્યો ત્યારે તેણે (જમશેદ ઉપર) એક નામું લખીને મોકલ્યું અને તેનાં કામોથી તેને વાકેફ કીધો. (તેમાં લખ્યું હતું કે) "તું કહે છે કે હું જગતનો

પૈદા કરનાર છું. રોજી રજાખ પણ મારાથી છે તેમજ જાન પણ મારાથીજ છે. તમામ જાહેર અને છુપું પણ મારાથીજ છે. હું તારા આએ કેહેવા ઉપર એતબાર લાવતો નથી. ખરેખર તારા આવાં કામથી તો તારૂં નસીબ ઉંધું વળ્યું છે. તારી ખોદાઇ મારી ઉપર હું સજાવાર ગણુતો નથી. હવે આએ જમાનામાં તારૂં દુન્યામાં કામ નથી. ખોદાઇને લાયકનો તે શખસ હોવો જોઇએ કે જે બીસાલ વગરનો, યાર વગરનો તથા જોડીઆ વગરનો હોવો જોઇએ. (તું કહે છે કે) 'આએ દુન્યામાં મારો કોઇ જોડીદાર નથી. તમામ જાહેર અને છુપું મને લાયક છે. મારી બરોબરીઓ કોઇ થશે નહી તેમજ કોઇ થયો પણ નથી. વળી એવા કોઇ સખશને જોયો અથવા સાંભળ્યો પણ નથી.' હમે ત્રણુ જાનો ધરાવીએ છીએ. હમો ત્રણુ એક બદનમાં રહીએ છીએ. તારા તનમાં તો એક જાનથી વધુ નથી. વળી બીજું એકે ખોદા તો ફતેહમંદ હોવો જોઇએ. તેને કોઇ પણ કામમાં કોઇની મદદ જોઇતી નથી. જો તું ખોદા હોય અને હું બંદો હોઉં તો, અને તારાજ હોકમથી અને મરજીથી હું જીવતો હોઉં તો, ચાલ આવ. તું ખોદા અને હું બંદો બેઉ સાથે જંગ કરીએ અને દુશમનને ગમ કરતો રાખીએ. તારી ખોદાઇ ત્યારેજ જણાઇ આવશે કે જ્યારે તારૂં મગજ (મારા) પ્યારા સાંપનો ખોરાક થશે. જ્યારે તારૂં મગજ આએ અઝદાહાનો ખોરાક થશે, ત્યારે જેહાન તારી ખોદાઇથી છુટી થશે. તારી પાસે ગણુત્રી વગરનું લશકર છે પણ મારી પાસે તો આ બે સાંપ સાથે ત્રીશ હજાર (સીપાહ) છે. તોપણ હું મારાં દીલથી એમ ચાહું છું કે એક સવાર પણ અત્રે કામમાં આવે નહી. હું એકલો પોતે લડાઇમાં ઉતરૂં અને જેહાનની ખોદાઇ હું મારા હાથમાં લાંઉ. તારી ખોદાઇ તેજ વખતે માલમ પડી આવશે કે જ્યારે તું એક જંગી સીંહ જેવો મારા સપાટામાં આવશે. હું એથી વધુ વાત તારી સાથે કરવા માંગતો નથી. જો તું ખોદા હોય તો મારી સાથે લડાઇ શોધતો આવ.” જ્યારે તે પાદશાહે નામાંને સીલસાખ કીધું ત્યારે તે કાસદને સોંપીયું. જ્યારે તે નામું લાવનાર જમશેદની નજદીક આવ્યો ત્યારે તેની નજદીક તેણે પોતાનું માથું ખાક ઉપર

નાખ્યું (યાને નમન કીધું). તેણે કહ્યું કે “ઓ શાહ ! હું પેગામ લાવ્યોછું. એ નામું લાવનાર ઉપર તું ગુસ્સો કરવાથી સાંત રેહેજે. તું શાહની નજદીક હું બીવર (ઝોહાક) તરફથી કાસદ તરીકે આવ્યો છું. તેણે મને એક નામું આપ્યું છે, તે મેં સંભાલીને રાખ્યું છે. જો તું જેહાનના પાદશાહનો હોકમ હોય તો તે છુપાવેલું હું જાહેર કરૂં.” જમશેદે જવાબ દીધો કે “ઓ હુશીઆર મર્દ ! તું તેના તરફની ખબરનો અંદેશો ના કર.” જ્યારે તે પાદશાહે આહી બક્ષી ત્યારે તે નામું લાવનારે ઇરાનના શાહાના મુનશીને તે નામું સોંફીયું. તે દાનાવ મુનશીએ પોતાનું માથું ઉચું કીધું અને તે નામું વાંચવાનું શરૂ કીધું. તે બીવર (ઝોહાક) નું સઘળું કેહેણ ખતમ થયું ત્યાં સુધી શાહ અને રૈયતે તે સઘળું સાંભળ્યું. તે બીહામના અઝદાહાથી તે ફીકરમંદ થયો. તોપણ તેણે પોતે ગુસ્સો કીધો નહી. તે મોટો પાદ-શાહ પોતાના દરબારીઓ વચ્ચે હતો તેથી પોતાની ફીકરને છુપાવેલી રાખી, તથા તેને જાહેર થવા દીધી નહી.

ઝોહાકના નામાનો જમશેદ તરફનો જવાબ.

તેણે તે નામું લાવનારને એમ કહ્યું કે “તે ઉંધા નસીબના (ઝોહાક)ની જીંદગીનો છેડો આવેલો લાગે છે. જ્યારે મેં તેને પેદા કીધો ત્યારે મેં તેને સરદાર બનાવ્યો પણ તેને આવેદાંન સુધી લીયાનત સજા-વાર છે. હું સઘલી બાબદથી પેહલેથી જાણીતો છું. જ્યારે એ પાપી જેવું ઇચ્છે છે તેવું તેને મળશે, તોપણ હું હમણા તેને દેખાડીશ કે તેણે એવું કહેણ શું ધારીને મારી ઉપર મોકલ્યું છે ? તેના જેવા એક લાખ માણસો હોય તોપણ તેઓની એવી બકબક જરા પણ કામ આવે નહી. તેને હું મારી બંદની અંદર પકડશ અને તેને લોહાંની સખત સાંકળે બાંધશ. તેને હું એક ચાહામાં ઉંધો તાંગશ કારણ કે ચાહા તેને લાયકની જગ્યા છે. મારા બંદાઓમાંથી જેઓએ તેની સાથે સંબંધ રાખીને મારી સામે ગુનાહ કીધો હશે તેવા હજારોના સર હું બીવરની સામે એકદમ સુલીએ લટકાવીશ. તું તેની આગળ પાછો જા અને તેને કહે કે તારી પાસે ગમે એટલું લશકર હોય તેને માટે હું ફીકર કરતો નથી. મગરૂરીથી તું તારી પોતાની પીછાન

કરતો નથી. જમશેદને એ વાતથી ગમ હોતો નથી. જો તું જંગ શોધતો આવ્યો છે તો હું જંગ કરશ અને વધુ ઢીલ કરવી મને લાયક નથી. જો તું તારા કહેવાથી પશેમાન થતો હોય અને સીધા રસ્તા ઉપર આવવાની તું તલબગારી કરતો હોય તો જ્યાંથી તું આવ્યો છે ત્યાં પાછો જા અને જાણ કે હું તારો રાહનો દેખાડનાર થવશ. હું તારો તમામ ગુનાહ માફ કરશ અને હું તુંને ખજાનો, પાદશાહી અને ઇમારત બખશશ. તું પેહલવાનો વચ્ચે જેહાંનનો પહેલવાન થશે. ગુનેહગારોને હું તારી આગળ મોકલશ કે તેઓ દરેક તારા અઝદાહોના ખોરાક થાય; અને એ રીતે તારૂં પોષણ થશે. હવે હું તને આએ બતા આપુછું કે આએ બેમાંથી જે તે એક કામ પસંદ કર.” જ્યારે તે પાદશાહનું તમામ કહેવું તે કાશદે સાંભળ્યું ત્યારે તે પગે લાગ્યો અને પોતાને રસ્તે જવા નીકળ્યો. તે સેતાબીથી ઝોહાકની નજદીક આવ્યો અને તેને જમશેદનું કહેન તમામ કહ્યું. બીવર (તે સાંભળી) જમશેદ ઉપર મોટે સાદાડે હસી પડયો અને બોલ્યો કે તે પોતાને ખોદા સમજ્યો અને મને બંદો બનાવ્યો. ત્યાર પછી તે અઝદાહએ પોતાના સરદારોને કહ્યું કે “ દીલમાંની ફીકર હવે કાહાડી નાખવી જોઇએ. ઓ મારા મદદનીશો! તેનાં મોટાં લશકરની અને પેહલવાનોની તમો ફીકર કરો ના. હુ તેનાં લશકરને ઓળખો બસ છેઉં. તમારી પાસેથી લડાઇના મેદાનમાં મને કાંઇ જોઇતું નથી. તમોને તો સફ સમારીને ઉભું રહેવાનું છે. મનેજ ફૂકટ ગુરજની તથા લડાઇની અને કીનાની અગત્ય છે.” જ્યારે સરદારોએ તેનાથી આએ સાંભળ્યું ત્યારે તેની આગળ તેઓએ પોતાના સર જમીન ઉપર મુકયાં. તેઓ બોલ્યા કે “ હમો તારા નેકખાહ છીએ તથા તારૂં ફરમાંન ઉઠાવનાર અને તારા રસ્તા ઉપર (ચાલનાર) છીએ. તું જાણે છે કે જમશેદ અકકલ ધરાવતો નથી. તેની ઉપર હમારો તેમજ ખોદાનો કીનો છે. હમારા દીદાર તેની રાહ ધરશે નહી. હમારાં બેરબાર હમો તુંને અર્પણ કરીએ છીએ. તારી આગળ હમારૂં દીલ તમામ રોશન થયું છે. આએ એક શરીર તે સઘળાં ઉપર ગાલેબ થનાર છે. ખોદા તે (જમશેદ) ની

પાસેથી ઇનસાફ માંગશે અને સજા કરશે તથા આજે અઝદાહ તેનું સર ખાશે." એ રીતે પાદશાહે, ઉમરાવોએ અને લશકરે ભેગાં મળી આજે પ્રમાણેના વખતા ઓછા વીચારો જણાવ્યા. એટલો વખત તેઓ ખુશી ખુરમી સાથે બેઠા અને બામદાદનું ઢોલ ઠોકાતાં તે સભા બરખાસ્ત થઇ.

ઝોહાકે જમશેદ સાથે કીધેલી લડાઇ.

પાદશાહ ઝોહાકે અને લશકરે ઘોડેસ્વાર થઇને જમશેદ સાથે લડાઇ કરવાનો રસ્તો ધરીઓ. જયારે જમશેદનો નસીબો ઉપો વલ્યો ત્યારે આ નવો પાદશાહ તેની નજદીક આવ્યો. તે જેહાનના પાદશાહને ખબર થઇ કે છુપો અઝદાહ જાહેર થયો છે, ત્યારે શેહેનશાહ જમશેદે લશકર ભેગું કીધું અને તે (ઝોહાક) ની સનમુખ આવી સફ સમારી બે બાજુના લશકરોએ સફ સમારી અને પેહેલવાનો ચોતરફ દોડવા લાગ્યા. તેઓની અધવચે ઝોહાક પોતે દોડતો હતો. એમ કરવું તેનો કાયદો અને રેવાજ હતો. તે પહેલવાનો નેવું હતા અને તેઓ વચ્ચે તે એક હતો. તેઓ તમામ ઘોડાઓને હરોલમાં ગોઠવતા હતા, કે તેઓ પણ લડાઇ સીખનાર પેહેલવાનો નીવડે, તથા નાહાસી જતા પેહેલવાનોને તેઓ પકડી લાવે. ચાલીસ દીવસ સુધી ચાલુ તેઓ વચે લડાઇ થઇ. જે પેહેલવાનો તે (જમશેદ) લાવ્યો હતો તે સઘલા ખરા નમુનાઓ હતા. જે કોઇ વધારે હુનરમંદ અને મજબુત હતા તેઓ બીવરના એક ગુરજથી ખાકમાં લોટતા હતા. પ્રકાશીત સહવારથી તે સાંજ સુધી એક એક પેહેલવાનો તેની જાલમાં આવતા હતા. તેઓમાંનાં દસદસ અને પાંચ પાંચને તે મારતો હતો. કારણકે તેની બાજુ લડાઇમાં નામદારી મેલવવાને માટે મેહેનત કરતી હતી. તેની સામે આવનારાઓને તે તમામ લોહીમાં નાખતો અને તેઓનાં માંથાંમાંથી ભેજા બાહાર કાહાડતો હતો. તે ભેજાંઓ અઝદાહોને ખોરાક તરીકે આપતો હતો તેના પંજામાંથી કોઇપણ છુટકારો મેલવતું હતું નહી. ઝોહાકથી જમશેદના લશકરમાં દેહેશત બેઠી. તેઓમાંનાં કોઇને સુધ્ધી, હીમત કે શકિત રહી નહી. તેથી તેઓ

આલીશમે હાહાકે લડાઇના મેદાનમાંથી નાહાસી ગયા. કોઇનામાં તે વખતે મરદાનગી અને હીમત હતી નહી. જ્યારે જમશેદે લશકરને વીખરાઇ જતાં જોયું તથા નાના મોટા તંબુઓને ઉખેડઇ ગયલા જોયા ત્યારે તે જમાનાથી ફીકરમંદ થયો. તેણે પોતાંના કામનું સેવટ આવેલું જોયું. પોતાના તખત ઉપરથી એક કીડાની માફક તે નીચે પડયો અને બોલ્યો કે "મારાં હથીયારો મને જલદીથી પેહેડી લેવાં જોઇએ." તેના સરદારો તે પાદશાહની નજદીક જલદીથી હથીયારો લેઇ ગયા. પછી તેણે આંઠ કટકાવાલો રેશમી સાહુયો પેહેડીઓ અને પોતાને એક બખતરથી સંનગારીઓ. માંથાં ઉપર એક જવેરાતથી સનગારેલું તાજ કે જે તેહેમુરશની યાદગારી હતી તે મુકયું, તથા હાથમાં કમંદ, ગુરજ અને નેજો પકડયો અને ઝડપથી દોડતા ઘોડા ઉપર સ્વાર થયો. તેની લગામ પકડીને સાથે એક હજાર રાજાઓ તેના જમના અને ડાબા હાથ ઉપર ચાલતા હતા. એક સુનેરી છતર તેનાં માંથાં ઉપર ઉંચું ધરેલું હતું, જે તેનાં માંથાંને સુરજથી છાયો આપતું હતું. જ્યારે તે લડાઇના મેદાનમાં આવ્યો ત્યારે તેણે પોતાનાં લશકરને પાછું ફેરવાનો હોકમ કીધો. પછી તે ઝોહાકની નજદીક એક શીંહની માફક આવ્યો અને હીમત-વાન અઝદાહની માફક પોકાર કરીને બોલ્યો કે "ઓ બુરા ના-પોકાર મર્દ ! તુંને શેહેનશાહી તખત સાથે શું કામ છે ? એક બંદાના રસ્તા ઉપરથી તેં તારૂં સર ફેરવ્યું છે. તેથી હમણાં હું તારી જીંદગી ખતમ કરૂં છું. તેં મારી આગળ સરકસી કેમ કીધી ? શું તુંને મારે વીશે વધતી ઓછી ખબર નહી હતી ? હું આએ જમાનાનો અને જગતનો પાદશાહ છું. તે (જમાનો) અને આએ (જગત) મારા બંદા છે. તારાં માથાંમાં હુશીયારી અને અકકલ નથી તેથી મેં તારી બાંધ સાંપવાલી કીધી છે. અગર તારાં તનમાં જાન રાખવા માંગતો હોય અને તારૂં તન પાધરૂં રાખવા માંગતો હોય તો નીચે ઉતર અને મારી નજદીક નેમાજ કર. આલમના લોકોમાં મેં તુંને હોકમ કરવાનું સોંફયું તેથી આએ ઘડીએ મારી બંદગી કરનાર થા. (એમ કરશે તો) હુ તુંને તાજ, તખત અને જવેરાત

આપશ. હવે પછી જેહાન ઉપર હોકમ કરનાર તુંજ થજે. આખી જગતમાં હું તુને પેહેલવાન બનાવશ, તથા કેઆની કોલાહ તારાં માથાં ઉપર મુકશ. જો તું મારી પરસતેશ ઉપરજ ધ્યાન રાખશે તો તેં જેટલો ગુનાહ કીધો છે તે હું માફ કરશ. જો તું (હું) શીખવનારની શીખામણ સાંભળશે તો તમામ જમાનો તારી ખાહેશ મુજબ ચાલશે." ત્યારે ઝોહાકે આવો જવાબ દીધો કે "ઓ કમ અક્કલ, મગરૂર પાદશાહ! તુંને અંદાજથી સખુનો બોલવા ઘટે છે. એક પાદશાહને લાજેમ નહી કે આવા નાલાયક સખુન બોલે. જો તું માણસો અને જીવોનો સાહેબ છે તો હું ત્રણ જીવ ધરાઉં છું અને તું એક જીવ કેમ ધરાવે છે? તુંને મારો બંદો થવાનું ઘટે છે કારણકે હું એક તનમાં ત્રણ જીવ ધરાઉં છું, બીજું એકે જ્યારે મેહેનત અને જંગ કરવાનો વખત ત્યારે તુંને વગર ફેકટનાં સખુનો બોલવા ઘટતા નથી. તુંને ભારી ગુરજથી મારો સરદારીનો હાથ દેખાડવાની મેં મારી કમ્મર બાંધી છે. આએ પોલાદી ગુરજથી-કીનો લેવાને દાહાડે તુંને જમીનની અંદર નીસ્તીવારો ૧ બનાઉં; પછી તારાં મગજને હું સાંપોને આપીશ અને તારો તમામ ગંજ અને માલ મારા દોસ્તોને આપીશ." એટલું કહીને તેજ વખતે તે કીનાખોર પેહેલવાને પોતાના નેજાની અણી તેના મોહોડાં તરફ લંબાવી. જ્યારે જમશેદે તેની આવી ખરપચ જોઇ ત્યારે તેણે વળી પોતાનો નેજો તેના નેજા ઉપર ફેંકયો. તેઓ લાંબા ભાલા વડે લડીઆ અને ભાલાથી છાતી સાથે છુપી વાત કરવા લાગ્યા. તેઓએ એકમેક ઉપર નેવું હુમલા કીધા પણ આએ બાજુ કે પેલી બાજુએ ફતેહ મળી નહી. તે સરદારોએ હાથમાંથી નેજા ફેંકી દીધા. પછી તુરતજ ભારી ગુરજ હાથમાં લીધા. પેહેલાં તે કેઆની શાહે ભારી ગુરજને માથાં સુધી ઉંચકયો (પણ ઝોહાકે) પોતાની ઢાલની મદદથી તે ફટકો એવી રીતે રદ કીધો કે ફકત ઠાંબલા માફક ઉસેલા બીવરનો ચામડાંનો દગલો હીલ્યો. તે હીમતવાન પેહેલવાન પોતાની જગ્યાએથી જરા ખસ્યા

૧ નીસ્તી બોલ વાપરીને ઝોહાકે જમશેદને તાણો મારયો છે. કારણકે ખોદા તો હમેશ હતો અને રહેશે, જ્યારે ઝોહાક કહે છે કે તું તો એક સાધારણ માણસ હોવાથી મારે હાથે મરી જશે અને તારી હસ્તી રહેશે નહી.

નહી પણ પોતાની ઢાલને માંથાં ઉપર ધરી પગને પોહોળા કીધા. તે ભારી ગુરજનો ફટકો ઢાલ ઉપર એવો પડયો કે જંગલ ધ્રુજી રહ્યું. તેના ઘોડાનું ઉણુ ફાટીને ટુકડા થઇ ગયું અને તે (ઘોડા)ના ચાર પગો ધુલમાં ફટાઇ ગયા. તે પથ્થરના ભારી ગુરજથી અને તેના હાથના જોરથી ઝોહાકનો ઘોડો જમીન ઉપર પછડાઇ પડયો. તે ઘોડો તેના પગ નીચે તફડીને મરી ગયો પણ તેને જરાએ ફીકર હતી નહી. તેણે બીજો ઘોડો ખેંચી લીધો અને તે ઉપર સ્વાર થયો અને ગાયના રૂપનો ૧ ગુરજ મારવાને ઉચક્યો. તેણે જમશેદને કહ્યું કે "ઓ નામદાર! હવે આએ મરદાનગી ભરેલો ફટકો તું સંભાલ." જમશેદે જ્યારે તેનો એવો દમામ અને ઝપકો જોયો ત્યારે તે જલદીથી પોતાની ઢાલની પછવાડે છુપઇ ગયો. તેનાં માથાં ઉપર તે લોઢાંનો ગુરજ પડયો પણ તુ કહેશે કે એતો ધરતીકંપ થયો. તે લડાઇ ચાહાનાર (જમશેદ)ની બાજુ હીલી પણ મરદાનગીથી પોતાંની સંભાળ રાખી. ત્યાર પછી આએ ભારી ગુરજોથી તેઓએ એકમેકને ફટકા મારવાનુ ચાલુ રાખ્યું. તે બંધે સરદારોના ગુરજના અવાજથી તું કહેશે કે તે જગ્યાએ લોહાડની દુકાન હતી. તે લડાઇની અંદર તેઓના મરદાનગી ભરેલાં જોરથી તે બંધે સ્વારોના હાથ ઉપર ફોફૈયા ઉઠયા હતા. તેઓએ એકમેક ઉપર પથ્થરના ભારી ગુરજથી અને રૂમી ઢાલથી એકસો હુમલા કીધા. આ બંધેના આપ સૈના ચાલુ મારાથી એ લડાઇમાં એકસો ઘોડા લંગડા થઇ ગયા. (કેટાબના) પાના ઉપર ગુરજની લડાઇમાં તેઓના અજીત નાંમ લખાયાં, ત્યારે કાટેલ શમશીર તેઓએ બાહાર ખેંચી. પછી વાદલની ગરજનાની માફક (પોકારીને) તે બે જોરાવર શીંહો પોતાની તલવારથી એકમેક સાથે વાત કરવા લાગ્યા. હીન્દી તલવાર અને રૂમી ઢાલથી તે બંધે જણા પોતાની બાજુનો હુનર દેખાડતા હતા. આખરે જમશેદે એક તોફાની હાથીની માફક શમશેર સાથનો હાથ માથાં સુધી ઉચક્યો. તે શીંહ જેવા ઝોહાકે ઢાલ માથા ઉપર

---

૧ ગાયના રૂપનો ગુરજ પેહેલવેહેલો ફરીદુને પુરમાયે ગાયનું વેર ઝોહાક ઉપર લેવાને બનાવ્યો હતો.

ઉપાડી અને તે જંગી પેહલવાને તેનાં માથાં ઉપર ફટકો માર્યો. તે ઢાલના એક કાકડીની માફક બે ટુકડા થઇ ગયા, પણ પેલા નામદાર (ઝોહાક) પેહેલવાને પોતાનું માથું ચોરાવી લીધું. તે બખતાવર તલવાર મારનારે એમ કર્યાં બાદ તે (જમશેદ) પાદશાહ ઉપર હુમલો કીધો. જ્યારે ખોરશેદ પશ્ચિમ દીશાએ આવી લાગ્યો ત્યારે રોશન દીવસનું મોહડું છુપાઇ ગયું. જ્યારે રોણકવાલો ખોરશેદ બાગમાંથી બાહાર ગયો ત્યારે માહતાબ સાથે સેતારાઓના ચેરાગ રોશન થયા. તે વખતે શાહ જમશેદે શુરસામંદ ચેહરા સાથે પોતાના હાથમાંથી ધારદાર તલવાર ફેંકી દીધી અને ઝોહાકને કહ્યું કે "ઓ શેર મર્દ ! થોડો વખત ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર અને આવ કે આપણે લડાઇના મેદાનમાં શીહોની માફક કુસ્તીમાં આપણા પંજા અજમાવીએ." (એમ કહી) તેઓએ એકમેકની કમ્મર ધરીને તે બંને જણાઓ પોતાની બાજુનો હુનર દેખાડવા લાગ્યા. બેઉ બાજુના સીપાહોએ મસાલો સલગાવી. તેથી તે જંગલ તમામ દાહાડાનાં જેવું (રોશન) થઇ રહ્યું. બેઉ લશકરની હારની વચ્ચે તે બેઉ શેર બચ્ચાઓ ગોયા આફત વરસી હોય તેમ એક બીજા સાથે લડતા હતા. ઘડીકમાં આગે તો ઘડીકમાં પેલો પાછલ હઠતો હતો. તેઓ બંનેથી (ગોયા) જમીન તથા જમાનો હેરાન થઇ પડયો હતો. તે જોરેમંદો ના નખરીઆંના જોરથી ઘણા ઘાહ પડતા તથા બંધ થઇ જતા હતા. તેઓએ કમ્મરબંદો ફાડીને જમીન ઉપર પટકીઆ. તેઓના હથીયાર તથા પોશાક જમીન ઉપર વીખરઇ પડયા. જ્યારે રાતને અંધારૂ દેખાડવાની ઉમેદ હતી ત્યારે આએ જંગી શાહોને પાદશાહી દેખાડવાની ઉમેદ હતી.

જમશેદ ઝોહાકને હાથે જખમી થયો તે વીશે.

આસમાને મુબારક આફતાબના રૂપથી જમીનની સપાટીને તડકાંથી સનગારી તો પણ તે બે બાહાદુર શીહો અને જોરાવર હાથીઓ લડાઇ અને કુસ્તીથી ધરાયા નહી. રંજ, ગમ, દુખ, ગરમી અને તાપ સાથે બીજા દાહાડાની પણ રાત પડી. તે રાતની બીજી બામદાદ થઇ. એ પ્રમાણે એક (રાત) બંધ થતી તો એક

(ઘાહાડો) ઉગતો. આજ રીતે ત્રણ દીવસ અને રાત આવી લડાઈ થઇ.૧ આ બધે જેહાનના શોધનારાઓ ઉપર જેહાન તંગ થઇ. ચોથે દીવસે જયારે ખોરશેદનો ચેહેરો બાહાર આવ્યો અને તડકું દુન્યામાં ફેલાયું, ત્યારે ઝોહાકને તેનાં સાંપો દુખ દેવા લાગ્યા તથા દરેકે ખાંધ ઉપરથી પોતાનાં ડોકાં લંબાવ્યાં. તેઓ તેની ખાંધ ઉપરથી બાહાર આવ્યા અને પોતાના મોહોડાં તેના કાનમાં ખોસવા લાગ્યા. તેને નાહાસવાના પગ નહી હતા તથા તેને લડાઇ યારી આપતી હતી નહી તેથી તે અરબ શાહનું દીલ ઘણું કચવાતું હતું. આથી તાપને લીધે તેમજ સાંપોએ ત્રણ દીવસ સુધી કાંઇ ખાધેલું નહી હોવાને લીધે ઝોહાક પોતાની તદબીરમાં લાચાર થઇ ગયો. તેનો જાન બલાને હાથ ગીરફતાર થઇ પડયો. તેણે તે પાદશાહ (જમશેદ) નો કમરબંદ થોડો વખત છોડી દીધો કે જેથી તે બે કાલા નાગોના દુખથી છુટો થાય. પછી ઝોહાકે ઝડપથી તલવાર ઉપર હાથ નાખી મીઆનમાંથી ખેંચી કાહાડી અને ફાડીખાનારાં શીંહની માફક તે જમશેદની સામે આવી લાગ્યો. તેણે પોતાનો જુલમગાર હાથ માથાં સુધી ઉંચો કીધો કે જમશેદના માથાં ઉપર મારે. જેના ઉપર પરવરદેગાર ખફા થાય છે તેને નસીબ અને જમાનો ગભરાવી નાખે છે. તે શાહના હાથમાં કાંઇ ઢાલ હતી નહી કે જેથી પોતાનાં માથાંને દુશમનના જખમથી બચાવે. જ્યારે પાદશાહે જોયું કે દીનાની તલવાર નીચે ઉતરે છે ત્યારે તેણે ઢાલ તરીકે પોતાનો ડાબો હાથ આગળ ધરીઓ. તે અરબ પાદશાહ તે (તલવાર) ને નીચે [redacted]ન્યો કે તેથી કે આની પાદશાહને ભોંય ઉપર નાખે. તે (તલવાર) ની ધારતીથી તેણે પોતાની ઉપર આડો હાથ ધરીઓ તેટલાંમાં તે અરબની તલવાર આવી પુગી. તે તલવારની અણી તે પાદશાહની બાજુએ ભોકાઇ તેથી તેનું બખતર અને લડાઇનો પોશાક કપાઇ ગયો. તેના જખમથી તે શાહ એટલો તો જખમી થયો કે જમશેદની નજરે તમામ જેહાન સીહા થયલી જણાઇ. લોહીથી તેનો પાદશાહી પોશાક રંગાઇ

---

૧ એ લડાઇને તીર ચરતમાની તેરતર અને અપોશદેવ વચ્ચે થવી લડાઇ સાથે સરખાવી શકાય.

ગયો. પાદશાહ જમશેદ તે જખમથી ફકશીર થયો. તે પાદશાહે દુશમનથી પોતાનું મોહું ફેરવ્યું અને પોતાના લશ્કર તરફ દોડયો. કોઇ જગાએ તું તારું સર પાસ્તીમાં જોય તે છતાં તેજ જગાએ તું ઉભો રહેશે તો તું તારૂં સર ખોહશે. જ્યારે જમશેદે નાહકવાને મોહું ફેરવ્યું ત્યારે તેના દુશમને નાખી તલવાર સાથે તેની પુઠ ધરી. ત્યારે ઝોહાકે બીહવેલા બાપ (જમશેદ) ને [1] નાહાસ્તાં જોયો ત્યારે તે ગુસ્સે બની ભીની આંખો સાથે તેની પુઠે દોડયો. નાહસ્તા દુશમનનું લશ્કર ઉથકેરાઇ ગયું. સેપાહો કીનાના આતશથી તેજ થયા. તેથી તે (ઝોહાક) ના લશ્કર સાથે લડાઇ કરવાનો ઠેરાવ કીધો અને ઝોહાકના રસ્તાને ઘેરી લીધો. જ્યારે ઝોહાકે જમશેદના સેપાહોને આવી રીતના જોયા ત્યારે તેણે અરબ લશ્કર તરફ નજર કીધી. તે (ઝોહાક) બોલ્યો કે “પાછા ફરો અને મેદાનમાં આવો અને તમારા હાથ શમશેર ઉપર નાખો.” તમામ મેદાન, પહાડ અને બીજુ લશ્કરથી ભરાઇ ગયા હતા કે જ્યાં ઉભું રહેવું તેઓને લાયક હતું નહી. તે જગ્યા ઉપરથી તે (લશ્કર) અરબ પેહેલવાન તરફ ગયું. તે વખતે તેઓનો સરદાર લડાઇ કરવાનું પણ વીસરી ગયો (યાને ગાફેલ થઇ ગયો). સીપાહોની હીલચાલથી તથા ભાલાઓની અણીથી અને વાવટાઓના પરદાથી આફતાબ પણ કાલો થઇ ગયો. સીપાહોના સોરબકોર અને પોકારથી ઉંચા આસમાનના કાન બેહરા થઇ ગયા તથા દીલ કાલુ થઇ ગયું. તલવાર, ગુરજ અને કોશલીના અવાજથી જાણે આસમાનના કાન પણ બેહેરા થઇ ગયા. બેઉ લશકરના સીપાહો જોશમાં આવ્યા તેથી હવા ધુલથી અને જમીન પોકારથી ભરાઇ ગઇ. ઢોલ અને સરનાઇઓના અવાજથી જંગી હાથીઓના દીલમાં પણ ગભરાટ પેઠો. હવા કેહેતી હતી કે તે તમામ ઘોડાંની બનેલી છે. તમામ જમીન ઘોડાની નાલથી જોશમાં હતી. તમામ મેદાનો અને બીનો લોહીના દરીઆ જેવી થઇ રહી હતી. ઘુવડો ઉડવા લાગ્યાં અને જેહાન કાલી થઇ. (આવી આફતથી) સુરજ ધુજવા લાગ્યો તથા માહતાબ બીહવા લાગ્યો. જાણે કે મેદાનમાં

---

૧ જમશેદને પોતા તરીકે ઓળખાવવાને બાપ બોલ તજારમાં લખ્યો છે.

લડાઇને બદલે ખુશાલીની મીજલસ હોય તેમ પેહેલવાનો મીજલસમાં દારૂ પીએ તેમ (લોહી) પીતા હતા. ઢોલના અવાજ જાણે મેહેલમાં શરાબના પ્યાલાં ખખડતાં હોય તેમ લાગતાં હતાં. બલહોના પોકાર જાણે સરનાઇઓનાજ અવાજ હતા. વેહેતું લોહી જાણે દારૂ અને તે (ઘાયલ થયલા) ઓનું રડવાનું જાણે ગાયણનું ઉંચુ નીચું સુર હતું. ખંજરની અણી અને તીરના પીછાં જાણે પીઆલાં હતાં. દરેક ખુનામાં મુએલાં જેમતેમ પડેલાં હતાં કે જે (મુરદાં) ઓ અરબી ઘોડા ઉપર લડાઇને જતાં હતાં. કેટલાંક મુએલાં અબરૂ પડેલાં હતાં. તેઓના હાથ ઉપરથી લોહી દરીઆની માફક વહી જતું હતું. જ્યારે આફતાબનું વાહાણ કીનારે આવ્યું અને કાલી રાતે દીહાડાને પાણીમાં નાંખ્યો તથા નજર આગળથી સુરજ ગેબ થયો ત્યારે કાલી રાતે પાહાડને કાલો પોસાક પેહેરાવ્યો. સોનેરી દીવસની મસાલ જ્યારે છુપાઇ ગઇ ત્યારે દુન્યાને દીપાવનારી રાતની બતી સલગી (યાને તારાઓ તથા ચંદ્રમાં દેખાવા લાગ્યા). જ્યારે રાતે પોતાનો સીહા તંબુ ઠોકયો ત્યારે માહાતાબે પોતાનું રૂપેરી ચાંદરનું પાથરીનું. તેથી સીપાહીઓએ આરામ અને આસાયશ લીધી. સઘલાઓ પોતાને મુકામે પાછા ફરીઆ. દરેક જણે ચોતરફ આતશ સલગાવ્યા. કોઇ જખમીને પાટા બાંધવા લાગ્યા તો કોઇ મુરદાં બાળવા લાગ્યા.

જમશેદે પોતાના તાજ તખતની આશા છોડી અને ગમ તથા નાઉમેદી ભરેલી વાત પોતાના વજીરો તથા સરદારો આગળ કીધી તે વીશે.

જ્યારે જમશેદ પોતાની દરબારમાં બેઠો ત્યારે તેની આગળ તમામ સરદારો અને સીપાહો હાજર થયા. તેઓને જમશેદે કહ્યું કે, "ઓ અફઝલમંદો! હમણા તેઓએ મારી બાજુ બાંધી મને બંદીવાન કીધો હતે." અમીરો, દાનાવો તથા અકલમંદો તેના ગુસ્સાથી બીહીધા અને તેથી ચુપ ઉભા રહ્યા. જમશેદે વધુ કહ્યું કે "મેં ઝોહાકના જેવો પેહેલવાન જોયો નથી. મેં ઘણાએક જોરેમંદ પેહેલ-

વાનો જોયા છે પણ ઓહાકના જેવા તો થોડાજ જોયા છે.” જ્યારે લશકર તેની આગલથી ગયું ત્યારે તેણે પોતાના શાહજાદાને બોલાવી મંગાવ્યો અને તેની સાથે ઘણો વખત વાત કીધી. તે મોટા દરજાના પાદશાહે પોતાના ફરજંદને કહ્યું કે, “ આપણા તાજ અને તખતનો છેડો આવ્યો છે. આસમાને કીનાના આલથી આપણને કમજોર કરી નાખ્યા છે, તેથી આએ અઝદાહની આગળથી નાહાસી જવું બહેતર છે. જ્યારે બુઢાપો આવ્યો ત્યારે માથાં ઉપર શરમ વરસી છે. તેટલા માટે બેહેતર કે હું મારી માયને પેટે જન્મયોજ નહી હતે. કોઇને પણ આવો અભાગ્યો દાહાડો (આ ખોદા!) તું દેખાડતો ના. અફસોસ! કોણ હવે મારી ફરીયાદનો સાંભળનાર થશે? મારૂં આબાદ શેહેર તારાજ થઇ ગયું છે. મારૂ શેહેર, જમીન અને ખાનદાન તેને વશ થશે. મેં મારી દોલત બરબાદ કીધી અને મારા મુલક રહ્યા નથી. તખત અને લશકર (ઉપર સાહેબી કરવા) ની ઉમેદ રહી નથી. હમણા મારા હાથમાં પવન શીવાય બીજું કાંઇ નથી. મારા જેવાને કોઇ આએ દુન્યામાં યાદ કરશે નહી. રાજ, મેહેલ અને માલ મીલકત સર્વે તારાજ થયું છે. મારૂ નસીબ એકદમ મારી ઉપર રૂથયું છે. જો આસમાને મારી સાથે ગેરઇનસાફનીજ કમર બાંધી છે તો તે કેમ મારી ફરીયાદને પોંહોંચનાર થશે? વાદલ બલાના દરીઆ સાથે મલી ગયું છે, તેથી તે વાદલ મારી ઉપર પથ્થરનો વરસાદ વરસાવે છે. મારા રસ્તામાં એક અઝદાહ પેદા થયો છે, તે મારા જહલકતા દાહાડાને સીહા કરે છે. ચીનાના દરીઆમાંથી એક મગરં બાહાર આવ્યું છે જે જમીનને લોહીથી ચીનનો દરીઆ બનાવે છે. જમાનાના ચક્કરે કોણને એવો મોટો કીધો છે કે જે તે ચકકરથીજ એક દાહાડો ફના થયો નથી. જો આએ બાગની અંદર તાજો બહાર પણ આવ્યો હોય તો પણ તે સીયાળાના પવનથી તારાજ થવાનો. મેં ઘણા વરસો પાદશાહી કરવામાં ગુજારેલાં છે અને આએ જેહાનની અંદર ઘણું સારૂં ખડું જેયલું છે. હવે ઓ પીઆરા! તું આએ શીખામણ સાંભળ. તું ગુસ્સાં દીલનો થજે અને ગુંદી કરતો ના. હવેથી હુ જેહાનમાં ભટકતો થવશ અને શેહેર

શેહેર બરાતો છુંપાતો ફરશ. રાત અને દીવસ સુંઈયો તથા આરામ અને થાક લીધા વગર, સેંકડો કમબખતી, હાદેશા અને મેહેનત સાથે, તાજ, તખત, શેહેર અને દોલત વગર, દરીઆમાંથી જમીન ઉપર અને જમીન ઉપરથી દરીઆમાં હું ભટકશ. બીજા બસો વરસ 1 સુધી હું પરેશાન હાલતમાં રહેવશ. એવી રીતનો હું મારો હાલ અને હેવાલ જોઉ છું. આએજ આરબને હાથે હું પદબખ્ત થવશ અને કેઆની તખતથી હું જુદો થવશ. હવે તું તેની સાથે લડાઈ શોધતો જવું તથા એકમેકની સામાં થવું દરૂસ્ત નથી. દોલત આંખે આંધલી છે તે બુરાઓ સાથે ભલી થશે અને ભલાઓ ઉપર તે રૂથશે. તેટલા માટે હું ફરતા જમાનાથી બીહું છું કે એક કમીનાની માફક ઝોહાકને હાથે હું માર્યો જવશ. બેહેતર એજ છે કે એ અજદાહથી હું છુપઈ જાઉં અને કેઆની તખત તાજને હું છોડી દેઉં. દુન્યામાં એક ખુણું હાથ કરૂ અને જે ખાવાનો તોશો મલે તે ઉપર સબુરી અને સંતોષ ધરૂં. ખોદાનીજ બંદગી કરવી તથા સર નમાવી તેની તાબેદારી કરવી લાયક છે. જયારે મેં તેની વાજબી રાહ ઉપરથી સર ફેરવ્યું ત્યારે તો તું જોય છે કે હું કેટલી બધી સજા ભોગવું છું. અગર એક બંદાને દુખ દેવું નારવા છે તો ખોદા રંજીદા થાય તો પછી પરીણામમાં હેરાનગતી ભોગવવી પડે છે. જે કોઈ હકતાલા સાથે સરકશી કરે તે દુન્યામાં આવી નાખુશી ભોગવે છે. હવે ઓ મારાં પ્યારાં ફરજંદ! એક થોડો વખત આએ મારી નશીહત સાંભળ. રાત કાલાશમાં છુપઈ જાય છે તેની માફક હું જેહાનમાં છુપઈ જાઉ છું તેમ તું પણ છુપઈ જા. જમાનાથી હેરાન થયલો અને નાચાર થયલો હું જેહાનમાં ભટકીશ, કે જેવો હીનો થયલો તું મને જોય છે. તોપણ તુંને સંભાળથી રહેવું જોઈએ કે જેથી શેહેનશાહી તોખમનો કોઈપણ બચી રહે. ૨ હવે પછીના વખતમાં તારા

1 અવરતામાં સો વરસ જણાંવ્યા છે.

૨ અત્રે જમશેદ જે બેટા સાથે વાત કરે છે તે બુનદેહેશ પ્રમાણે "વર ફ્રગોસની અસ્પયાન" નામનો બેટો હોવો જોઈએ જેના ખાનદાનથી ફરીદુન જનમ્યો હતો. બુનદેહેશ પ્રમાણે ફરીદુન જમશેદથી આ પ્રમાણે ઉતરી આવ્યો હતો—

શેહેનશાહી તોખમથી એક શીંહના જેવું બાહાદુર પેહેલવાન બચ્ચુ જન્મશે. ૧ જે તમામ પાદશાહો ઉપર સરફરાજી ભોગવશે. તારૂ ફરજંદ એક પવીત્ર ફરજ બજાવશે; તે એજ કે તે જમીનને ઝોહાક (ને મારી નાખવા) થી પાક કરશે. મારો કીનો લેવાનુ તેને સરજાયલું છે તેજ મારા રેવાજને પાછો તાજો કરશે." એમ કહેતાં તેણે આંખમાંથી આંસુ પાડયાં કે જેથી પથ્થર સરખું દીલ પણ કબાબ થઇ ગયું. તેણે ફરીથી પોતાના પુત્રના કપાળ અને આંખને બોસા લીધા અને લાંબો વખત સુધી છાતીએ ચાંપી રાખ્યો. (ત્યારબાદ છુટા પડવે) એક તરફ બાપ ગયો અને બીજી તરફ દીકરો ગયો. તે બાપ ગમથી પોતાના બેઉ હાથે કપાલ અફાડતો હતો. એ વાત બનવાને ચાલીસ વરસ પસાર થયાં અને તેના સર ઉપરથી તરેહ તરેહની વીપતીઓ પસાર થઇ ગઇ. તેની જવાંની જતી રહી અને બુઢાપો આવ્યો. મોહડાં ઉપરથી રતાશ જઇ ફીકાશ પંથરાયો. જવાંનીની કલીના દીલમાં કાંતો ભોકાયો અને બાગ-માંનું સીધું સરોવરનું ઝાડ વાંકું વળી ગયું. રેતાલ રણના પવને નીસ્તીનો આતશ સલગાવ્યો અને બાગમાંનાં ગુલલાલાનું દીલ દાઝીને બાલી નાંખ્યું. કોણ એવો છે જે આએ વેરાણ ઘેરને આબાદ કરે અને તે પાછું આસમાનનાં ચક્કરથી ભોંય સાથ થાય નહી? ભોંયની સપાટી ઉપરથી એવો કોણ ચઢે છે કે જેને જમાનાનો દોર પાછો ખાકમાં લેટાવતો નથી? કોણ આએ માશુકને (જગતને) ગોદમાં પકડે છે કે જેને તે પાછી આએ મુશકેલીની જાલમાં સપડાવતી નથી? આએ (દુન્યાના) તંબુની ટોંચ ઉપર બેઠેલો એવો કોણ છે જે આખેર કંટાળીને ઉપરથી ઉઠતો નથી? કોણ એવો છે કે જે માથાં ઉપર કેઆની તાજ મુકે છે તો પણ તેના માથાં ઉપર તાજને જગ્યે (સેવટે) ખાક નથી પડતી? શાહ

ફરીદુન-અરપયાન (આથવ્યાન યાને શાહનામાનો આતબીન)-પુરતોરા અરપયાન-સોકતોરા અરપયાન-બુરતોરા અરપયાન-સીહાકતોરા અરપયાન-સપીદતોરા અરપયાન-ગેફરતોરા અરપયાન-રમકતોરા અરપયાન-વનફ્રગેસની અરંપયાન-જમશેદ-વીવંઘહાન.

૧ આએ ફરીદુન બાબેનું બનીશપ કહેવામાં આવ્યું છે.

જમશેદ (તે પ્રમાણે) અઝદહાકથી હેરાન થયો. તેનું દીલ અને સ્થાન કરમાઈ ગયું. કોઈનું નસીબ અને જમાનો ઉંધો પડે છે તેનાં એવાજ હાલ છે. માટે (કોઈના) એવા પછવાડેના હાલ ઉપર ખુશી થવું નહી જોઈએ. જમશેદે પોતાનાં કુટુંબથી દુર થઈને દુન્યાનું એક ખુણું પકડયું અને તેણે કેઆની તાજ અને તખત છોડી દીધું. તે અચબુચ એક અંધારી રાતે ઉઠયો અને તાજ તથા કમરબંદ ફેંકી દેઈ ત્યાંથી ગુપચુપ ચાલી ગયો. તેણે દીલ ઉપર કાંલાં વસ્ત્ર પેહેડીઆં અને એક ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈ પોતાનો રસ્તો લીધો. પોતાના બોલેલા વચનને માટે તે પશેમાન થયો. પોતાની જબાનને તથા મોહાંને તેણે બંદગી કરવા માટે ખાક ઉપર નાખ્યું. સેવટે તેણે રાજ્યની કદર પીછાણી કારણ કે બદી કરવાથીજ તે પાદશાહી ઉપરથી ગબડી પડયો હતો. ૧

જમશેદ ઝોહાક આગળથી નાહાસી ગયો તે વીશે.

જેમ કમાનમાંથી તીર છુટે યા વાદલમાંથી વીજલી પડે તેમ જમશેદ ત્યાંથી ખાધા પીધા વગર તથા આરામ લીધા વગર અને ખાબ કીધા વગર નીકળી ચાલ્યો. માણસને માટે બંદગી શીવાયનું બીજું કામ ના જાણ, કારણ કે તે (બંદગી) વગર તમામ નાશ થઈ જાય છે. ખોરશેદના જેવું ચેહેરુ ધરાવનાર જમશેદને પણ એ પ્રમાણે અચબુચ (જમાનાએ) ખોહાર કીધો. તેને પાદશાહી તથા તાજ અને ગંજ ઉપરથી ઉંચકીને જંજાલ, દુખ તથા રંજમાં નાખી દીધો. તે જમશેદ પાદશાહ લોકોથી છુપાછુપ જતો રહ્યો. તે સીધો રસ્તો મુકી આડે રસ્તે જવા લાગ્યો. તખત, તાજ, મોટાઈ, પાદશાહી, ખજાનો અને લશકરને છોડીને તે ચાલવા લાગ્યો. તમામ દુન્યા ઝોહાકના ફરમાન હેઠલ ગઈ. તમામ નાંમોમાંથી જમશેદનું નામ ભુસરઈ ગયું. તેને બરસો વરસ સુધી કોઈએ જેહાનમાં જોયો નહી. તમામ માણસો

---

૧ જમશેદનાં પાદશાહી ઉપરથી ગબડી પડવા સાથે તેની તમામ રૈયતની પણ કમબખતી બેઠી. રૈયતે જે સુખી દીવસો જમશેદના રાજ્યમાં જોયલા તે દીવસોનો જમશેદના પડી ભાગવા સાથે અંત થયો.

ની નજર આગળથી તે ગેબ થઇ ગયો. ઝોહાક પાદશાહ તરીકે તખ્ત ઉપર આવ્યો તે (બનાવ) ઉપર પણુ ઘણા વરસો વહી ગયાં. તેની ઉપર તમામ જમાનો સીધો થયો. એ પ્રમાણે વખત વહી ગયો. ખુશરાઇનો તમામ રવાઇઓ ત્યાંથી ગુમ થયો અને દેવોની ખાહેશ મુજબના કામો ફેલાયાં. એલમ હુનર પડતીમાં આવ્યો. જાદુઇ લોકો-ને પ્યારી થઇ. રાસ્તી છુપાઇ બેઠી અને બુરાઇ જાહેર થઇ. બદી ઉપર દેવોએ હાથ લંબાવ્યા. છુપાછુપ સીવાય જાહેરમાં કોઇ નેકીની વાત કરતું હતું નહી.

હવે તુંને હું જમશેદ તરફ પાછો લઇ જાઉં છું, કે જે જમા-નાના કામથી ચહડતી પડતીમાં આવ્યો છે. જ્યારે ખીવર પાદશાહી ઉપર આવ્યો ત્યારે તેણે શેહેરે શેહેરે પેગામ મોકલ્યો કે “સર્વ કોઇ હમારી (ઝોહાકની) સાથે હવેથી સીધા ચાલશે અને જમશેદ ક્યાં [redacted] તેની ખોલ કરતા રેહેશે. તે (જમશેદ) ની ચલન એક વાદળના જેવી છે પણુ પાણીની અંદર તે મગરમછ જેવો છે. જમીન ઉપર એક ચીત્તાની માફક હાથનો બાંધનાર છે જ્યારે પાણીની અંદર એક માછલીની માફક તરનાર છે. કોઇબી સખશ તેને બાંધેલો હમારી દરબારમાં લાવશે તો તેના જેવો પ્યારો હમોને કોઇ થઇ પડશે નહી. તેની પાસે હમો કાંઇ પણ કર લેઇશું નહી, તથા તેના મુલકમાંથી હમો કાંઇ પણ મેહેસુલ લેઇશું નહી.” જમશેદ એવી રીતે દુન્યામાં નાહાશી ભરાયો કે તેણે માણસો સાથનો સંબંધ તોડી નાંખ્યો. તે તખતથી જુદો થઇને રખડતો ફર્યો તથા પાદશાહી છોડીને ફકીરીને નમ્યો. તે ખોરાક વગર, એખલો, લોકોથી દુર મેદાનોમાં, જંગલોમાં અને પાહાડો ઉપર એક શેકારી જાનવરની માફક (ભટકતો) હતો. એક શેહેરમાં તે જતો ત્યાં તે વધારે વાર થોભતો નહી, કે જેથી કોઇ પણુ તેની નીશાણી જાણી શકે નહી. ઘણી ઠાક વેઠયા પછી અને લાંબી રંજ ખેંચ્યા બાદ સેવટે તે જાબ-લુસ્તાન તરફ આવ્યો. 1 તેણે ખુશાલી સાથે એક બેહેસ્તના જેવું

---

1 જમશેદની મકસદ ઇરાન તજીને હીંદુસ્તાન તરફ જવાની હતી કારણુ કે અવસ્તા જમાનામાં હીંદુસ્તાન સારી રીતે જાણીતું હતું (જુઓ વજ્જનેે

શેહેર હીતું, જેમાં મેદાનો, પાહાડો, બાગો અને નેહેરો હતી. જયાંની હવા જાણે વસંતના જેવી સુંદર હતી. (ત્યાંની) જમીન ફળદ્રુપ અને પાણી હેહેઝટદાર હતાં. તમામ સોંઘવારી અને હવાથી લોકો તંદરોસ્ત હતા. સેપાહો અને લોકો લડાઇના પેહેલવાનો જેવા હતા. નાનામાં નાનો છોકરો પણ લડાઇ પસંદ કરનારો હતો, તથા ઉમરે પુગતાં લશકરમાં જોડાવાનું પસંદ કરતો. ત્યાંનો પાદશાહ એક નામવર પાદશાહ હતો કે જેની બરોબરીએ (બીજા) સો પાદશાહો પુગી શકે નહી. તે પાદશાહનું નામ કુંરગ હતું જેની તલવાર બપકાબંધ અને રંગ દેખાડનારી હતી. તેની એક ખુબસુરત છોકરી હતી જેની સુરત એક પરીને શરમાવે તેવી હતી. તેનો દેખાવ એક ખીલતા બાગના જેવો હતો. તેના બાલના બે ઝુલફાં કસ્તુરીના જેવાં હતાં. મેહેલની અંદર તે એક પુતલી જેવી અને મેદાનમાં અચ્છા સવાર જેવી હતી. તેણીનો ચેહેરો ચાંદના જેવો અને હોઠો કીરમજી રંગના હતા. તેણીના ભવાં કમાનદાર અને પરોઢીયાંના ચંદ્રને શરમાવે તેવાં હતાં. તેણી રોશન ચેહેરાની અને આતશી રંગની હતી. તેણીના ઝુલફાં પેચદાર અને અમબર જેવાં હતાં. તેણીના પેચદાર ઝુલફાં

[illegible] પાન, ફ. ૨૯.) ફરીદુનની માય ફીરાનક પણ ઝોહાકના ઝુલમથી નાહાશીને હીંદુસ્તાન તરફ આવવાને નીકળી હતી. જમશેદને હીંદુસ્તાન આવતાં અફઘાનીસ્તાનનો મુલક પસાર કરવો પડયો હતો. જમશેદના અફઘાનીસ્તાનમાં આવી જવાની સાહાદત હજુ૨ પણ અફઘાનીસ્તાનના લોકોથી મલે છે. આપણી પુરાની બાશાના વીદવાન અભ્યાસી પ્રો. જેમસ દાર્મેસ્તેટર પેરીસની "સોસાયટી એશીયાતીક" નામની મંડળી ઉપર અફઘાનીસ્તાનથી કાગળ લખ્યો હતો. એ કાગળમાં તે જેમરૂદ નામના અફઘાન મુલકને પાદશાહ જમશેદ સાથે નીસબત છે એમ દેખાડે છે અને તેના ટેકામાં કહે છે કે ત્યાં એક મોટા વીસ્તારનો સુકો તલાવ છે કે જે જમશેદે બંધાવેલો જણાવવામાં આવે છે. એ તળાવ ઉપરાંત ત્યાં બીજાં બે ત્રણ બીસમાર ખંડીએરો છે, કે ખંડીએરો પણ જમશેદ સાથે નીસબત ધરાવે છે. જાબુલ અને કાબુલ પડોશી મુલકો છે. જાબુલ હીંદુસ્તાનની સરહદ આગળ આવેલું છે. જાબુલનું રાજય સીંધના મુલક સુધી લંબાયલું હતું. જાબુલમાં નદીઓ, જંગલો, સરોવરો અને પાહાડો ઘણા છે. જાબુલના મુલકને 'રૂસતમદાર'ને નામે પણ ઓલખવામાં આવતો હતો. આગલા ઇરાનીઓ જાબુલનેજ સીસતાન ગણતા હતા જયાં રૂસતમ પોતાના કુટુંબ સાથે રહેતો હતો.

કમંદ ફેંકનાર (પેહલવાનો)ને બાંધનાર હતા. તેણીના કમાનનાં જેવાં ભવાં વાદલને વીંધે તેવાં હતાં. તેણીનો ચેહેરો ફરેશતાઓને ફરેબ દેનારૂ ઝેહર હતું. તેણીની ચશમની જાદુઇથી દીલ નાસબુર બની જતું હતું. તેણીની ઉંચાઇ દુઃખને પણ મોટાઇ આપનાર હતી. બેઉ જેહાન જાણે તેણીના પગના વારા હતા. તેણીના દીલની ખાહેશ હરેક તીરના ફેંકવા સાથે આતશ વરસાવવાની હતી. તેણીના હાથના પંજા પરેશાંની અને ધાસ્તી ઉપજાવનાર હતા. તેણીના હોઠો મુરદાને પાછો જીવ આપનારા હતા. તેણીનો ચેહેરો જોવાથી બુઢો જુવાન બની જતો હતો. તેણીનો જુવાન ચેહેરો જ્યારે દેખાતો ત્યારે તેણીનું ધ્યાન કરવાને માટેના મણુનો પણ ઘટી જતા હતા. તે સીધાં સરોવર જેવીને જે ઉમર દીપાવતી હતી તે ચંદ્રમા (સરખી છોકરી) જન્મ પછી ચઉદ (વરસ)ની હતી. તેણી એક મરદના જેવી પેહેલવાન અને તલવાર મારનારી હતી. સ્વારીમાં એક્કી અને ઘોડેસ્વારોને ફેંકી દેનારી હતી. તે એવી હતી કે તેણીની ખુબીનો કોઇ જોડીઓ હતો નહી. તેણીની મરદાનગીનો કોઇ બરોબરીઓ પણ હતો નહી. જો તેણી જંગના મેદાનમાં બાહાર પડતી તો તેણીના જોર આગળ મર્દ હેઠો પડતો હતો. તેણી પોતાનો પગ જીનના પાવડામાં રાખીને થંડે પેટે અને કરારને જીવે એક મર્દને ઉચકી જતી. તેણી જ્યારે નેજો પકડીને આસમાન તરફ જોતી તો ચંદ્રમાના ચેહેરાને (ભાલાની) નોકથી વીંધી કાહાડતી હતી. અગરજો તેણી પથ્થરને તલવાર મારતી તો તે પથ્થરમાંથી લાલ બાહાર કાહાડતી હતી. તેણી જો રૂમી કમાન પોતાના હાથમાં ધરતી તો વાંકી કમ્મરના આસમાન તુલક તે તીરને મોકલતી હતી. તે પરી જેવા ચેહેરાની (ઓરત)નું નામ સમનનાજ હતું. ગોલાબ અને ચંપેલીને તેણીથી કરાર હતો. ખરેખર તે જાબુલના પાદશાહને તે છોકરીની યુકતીથી કરાર અને ઉંઘ રેહેતી હતી. હરેક તરફથી ઉમેદવારો તેણીને માટે ઉમેદ કરતા આવતા હતા, ત્યારે જાબુલનો પાદશાહ તેણીને (પસંદગી કરવાને માટે) બોલાવી મંગાવતો હતો. તેણીનો બાપ તેણીની મરજી વીરૂધ તેણીને કોઇને આપવા માંગતો હતો નહી. તેણીનુ નસીબ તેણીના હોક-

મથી ઉલટું જતું હતું નહી. જો કોઇ માણુસ તેણીને માટે ઉમેદવારી કરતો હતો તો તે જમાનામાં ત્યાં એવો રિવાજ હતો કે તેને તેણીની સાથે કુસ્તી રમવાને માટે મેદાનમાં બાહાર પડવું પડતું હતું. જે તેણીને કુશ્તી રમીને જમીન ઉપર ફેંકતો તેને તે બાપ તે માહુતાબને સપુરદ કરવાની સરત કરતો હતો. અને વચણે બંધા-તો હતો. વળી તે ચંદ્રની સુરતનીએ તે (બાપ)ની સાથે એવી પણ સરત કીધી હતી કે તેણી પોતાને પસંદ પડતા (મર્દ) સાથે પોતાની મરજીથી પરણી શકે. તેણીની એક કાણુથી ઓરત દાસી હતી, જેણી જાદુ અને નીરંગો જાણતી હતી. તેણી દુરથી અઝદહોને જાદુથી બાંધી લેતી હતી. તેણીથી દેવો અને પરીઓ છુટકારો મેલવી શકતાં હતાં નહી. જેની આગળ તે આસમાની ભરમ ખોલતી તેને માટે તેણીના બોલવાથી વધતું કે ઓછું થતું હતું નહી. માણેક જેવા ચેહેરાની (સમનનાજ)ને તેણીએ છુપી રીતે કહયું હતું કે "મોટા દરજાના પાદશાહનેજ તું ધણી તરીકે પસંદ કરશે. તે (પાદશાહ)ના જેવી બુલંદી અને તેના જેવી ખુબી આએ જેહાનની અંદર કોઇ પણ માણુસ ધરાવશે નહી. તેનાથી તુંને એક ઘણો ખુબસુરત બેટો અવતરશે, જેનાં પગની ખાકને આસમાન ચુમશે." આએ ખબરથી તે ચંપેલી જેવી સમનનાજ ખુશી થઇ હતી. તેણીનું દીલ છુપાછુપ ઉમેદ ભર્યું રહેતું હતું. તેણીને માટે આવેલા ઉમેદવારોને તે વધુવાર (ત્યાં) રહેવા દેતી હતી નહી, જેઓ આવતા તેઓને નીચા પાડીને તેણી (પાછા) મોકલતી હતી. તે નાજનીનને માટે તલબ કરતા આવ-નારાઓને તેણી મેદાનમાં (કુસ્તી રમતાં) એક શીંહની માફક જમીન ઉપર અફાલતી હતી.

જમશેદ જાબુલમાં આવી પુગયો તે વીશે

જયારે જમશેદ જાબુલસ્તાનમાં આવી પોંહોચ્યો ત્યારે શેહેરનાં અંદરના ભાગમાં જવાનું તેણે દાનેશમંદી ભરેલું જોયું નહી. એટે-ફાક એવો બન્યો કે તે વખતે પાનખર રૂતુ હતી. ગરમ હવાને લીધે ઝાડોનાં પાતરાંથી જમીન ઉપર પીળો ગલીચો પંથરાયો હતો. સપર ચંદની છાતી લાલ જણાતી હતી અને પાતરાંઓનો દેખાવ પીળો

હતો. કળીઓ વાંકીટીકી અને પવનનો ફુંકારો સરદ હતો. નદીઓમાં ધોધમાર પાણી વેહેતું હતું. નદીનો કીનારો તમામ ફુલોથી ભરાઇ ગયો હતો. તેણે ત્યાં બસો સરોવરના ઝાડોની ઝાડી દીઠી. જંગલી રોપાઓ અને ચીનારનાં ઝાડોથી તે કીનારા ઉપર ખુબસુરત માંડવાઓ થઇ રહ્યા હતા. પાદશાહ જમશેદનું તે બાજુએથી જવું થયું. તેથી તેણે થોડો વખત તે જગ્યા ઉપરના છાયામાં આરામ લીધો. તે નદીની આગળ એક ઘણો રળીયામણો બાગ હતો, જેમાં તે (જાબુલના) પાદશાહની દાનેશમંદ બેટી રહેતી હતી. તેણી ત્યાં પોતાની સાહેલીઓ સાથે દારૂ અને મેવા ઉપર મજાહ અને ગમત કરતી હતી. તેટલામાં એક દાસી દરવાજા આગળ જોવાને આઇ. તેણીએ બાગની અંદર જમશેદનો ચેહેરો જોયો. તે ચેહેરો એક જુવાનનો હતો અને તેની ખસલત નેક હતી. તેના ઉપર પાદશાહી નુર પ્રકાશતું હતું. તે (ના ચેહેરો) ગોલાબની સાથે હરીફાઇ કરતો હતો. ગુલલાલા સાથે કેશર અને કસતુરી ભેલાઇ જાય તેમ તે (ચેહેરો) (ફુલોમાં) ભેલાઇ જતો હતો. તેટલામાં જમશેદે તે ખુબસુરત ઓરતને જોઇ તેથી તેણીએ તેને પુછયું કે "તું છુપાઇને હમોને કેમ જોયચ ? શું તુંને કાંઇ ફીકર નથી કે તું બાગમાંનો તમાશો જોયા કરે છે અને એક આશકની માફક તારાં દેલને શું કામ બાલીને કાબેલો કરે છે ? આએ બાનુઓની વડી જે બાગની અંદર ચંદ્રની માફક બેઠી છે, તે પાદશાહ કુરંગની બેટી છે." તેણીને તે પાદશાહે એવો જવાબ દીધો કે "જો તું મને કાંઇથી પુછવા માંગતી હોય તે ના પુછ. હું એક ઉંધા નસીબનો ભટકતો પુરૂષ છું. રસ્તો ચુકવાથી (હાકને સબબે) મારૂં મગજ ફરે છે. ખરાબ તકદીરને લીધે મારૂ નસીબ ફરી ગયું છે. તોપણ આસમાનના ઉંધાં ફરવાથી મારૂ રવાન સુધર્યું છે. ૧ આ દરાખના ખેતરનાં માંડવા ઉપર ઝુલતી દરાખ છે તેમાંથી દરાખના ઝુમખાઓને પાણીમાં નીચવીને આએ મીજલસ બનાવવાને

૧ હમેશાં પડતી દશા માણસને સુધારે છે અને તેને દુન્યાનો કદરેલ બનાવે છે. જમશેદને જાહોજલાલી વખ્તે ખોદાઇ દાવો અને મગરૂરી સુઝી હતી, પણ પડતી દસા આવ્યા પછી તે પોતાના ગુનાહનો ખરાં દીલથી પસતાવો કરતો રહયો હતો.

ઇચ્છતી શેઠાણીના હોકમથી તું મને લાવી આપ અને રસ્તાની ઠાકથી તું મારા જીવને રાહત આપ." તે દાસી હસી પડી અને દોડતી આવીને બાઇને કહેવા લાગી કે "એ મેહેરબાન બાઇ! દરવાજા આગળ ગમગીન ચેહેરો કરીને એક જવાન બેઠો છે. તેનો ચેહેરો જોઇ તું પણ કહેશે કે તે તારા કરતાં વધારે ખુબસુરત છે. તેણે દરાખના માંડવાના છાયા હેઠળ પનાહ લીધી છે. તે લાલ શરાબની ત્રણ જામ માંગે છે. હું જાણતી નથી કે તે દારૂની અને જામની ખાહેશ શાને માટે કરે છે? તે ખાણાનું અને મેવાનું તો નામ લેતોજ નથી." તે માહતાબનો ચેહેરો આ સખુનોથી ખીલી રહ્યો. તેણીએ દાસીને એવો જવાબ દીધો કે "જે નર દારૂ શીવાય બીજી ચીજ નહી માંગે તો તેનો પહેરાણ અકલમાં પુરવીન હોવો જોઇએ. દારૂ, મીથાઇ, ખાવાનું અને વાજીંત્રોનો અવાજ જે (માણસ) માંગે તે સારા ચેહેરાનો મોજીલો, મીજલસી અને ગાનારો હોવો જોઇએ.

જમશેદની આગળ ફુરંગ પાદશાહની બેટી ગઇ તથા તેને માટે તેણીએ ખુશાલીની મીજલસ બનાવી તે વીશે.

તેણી પોતાની દાસી સાથે દરવાજા આગળ આવી અને બાગની અંદર જમશેદના દીદાર જોયા. તે જવાન દેખાવમાં ઇરાની હતો. તેની પેસાની પોહોળી હતી તથા કમર તંગ બાંધેલી હતી. દુખ અને બલાપાથી તેનો ચેહેરો ફીકો મારી ગયો હતો. કાગડાના પીછાની માફક તેનું તન ધુળથી કાલું મારી ગયું હતું. તેણીના દીલની અંદર દયાએ એવી તો જંગ મચાવી કે તેણીના જાનની અંદર અક્કલની જગ્યા કમ થઇ ગઇ. તેણીના બે હસ્તા ગાલે ગંભીરાઇ પકડી તથા તેણીની તલવાર મીયાનમાં ચમકવા લાગી. જવેરાત પેહેરેલી ઓરતના ઘરેનામાંનાં જાણે બે માણેક તેણીની શોધ કરતી આંખમાં ગોયા બંધઇ ગયાં હતાં. તેણીએ જમશેદને કહ્યું કે "એ રસ્તાની રંજથી થાકેલા પુરૂષ! તું આ ઝાડની નીચે શામાટે બેઠો છે? તથા શાને માટે વીશામો ધર્યો છે? શું તું આએ જગ્યાએ કોઇને સોધવા આવ્યો છે કે એ રીતે બાગની અંદર ભટકતો ફરે છે?

અથવા તો શું તું આએ દાસીઓને માટે અત્રે આવ્યો છે કે તેઓને જોઇને તુંને દારૂની જામની યાદ આવી જાય છે? અગર જો તેં દારૂની ખાહેશ ઉપર દીલ ધર્યું છે તો ચાલ આવ અને આએ દરવાજાની અંદરથી દીલખુશ બાગમાં દાખલ થા." તેણીને જમશેદે જવાબ દીધો કે "એ ખુબસુરત ચેહેરાની પુતલી! તારી મેહેરબાનીથી હરેકના દીલમાં મેહેરબાની ભરેલી છે. શું તું એક પાદશાહની બેટી છે? યાતો શું તારો બાપ લશકરની અંદર મોટી પદવી ધરાવે છે? અથવા તો મેવાની પરીક્ષા કરનાર કોઇ વેપારી છે? યા તો ખેતર ખેડનાર કોઇ ખેડુત છે? છેવટના બે (યાને વેપારી અથવા ખેડુત) પુશકળ ચીજો (યાને માલ અથવા પાક)થી ખુશી થાય છે. પણ તેઓ આણુસઇ રીતભાત અને તોખમ સમજતા નથી. સેપાહ પોતાની મરદાનગીનો હુનર દેખાડે છે પણ પાદશાહી તોખમનાઓ ઉંચા ખવાશથી માલમ પડી આવે છે. તું આએ ચાર ખવાસમાંથી ક્યા ખવાસની છે તે બોલ અને ખુશાલી સે.ધતાં દીલને રાહત આપ." તે જાણુલી પુતલી બોલી કે "આએ ચારમાંથી હું પાદશાહજાદી શીવાય બીજી કોઇ નથી. જાણ કે મારો બાપ જાબુલસ્તાનનો પાદશાહ છે. તે મારા શીવાય બીજું દીલનું પ્યારૂં (ફરજંદ) ધરાવતો નથી. તેની સાથે મને એવો બંદોબસ્ત થએલો છે કે જેની ઉપર મારી ખાહેશ થાય તેને હું મારા ભરથાર તરીકે પસંદ કરૂં. તું આવી જગ્યા ઉપર અને નદી કીનારા ઉપર ના બેસ પણ આએ ખુશનુમાં બાગની અંદર આવ અને તે (ફરીને)જો. અગરજો તું દારૂની ખાહેશ અને દારૂનો શોખ રાખે છે તો દારૂ બી છે અને અમ વીસરાવનાર પુટલી (સમનનાજ) પણ છે." તેણીની દીલચાલથી જમશેદ પેહેલેથી વાકેફ હતો, તેથી તેણીનો ચેહેરો અને તેણીનું બોલવું ચાલવું તેને પસંદ પડયું હતું. તેણે દીલ સાથે વીચાર કીધો કે અહીંનો પાદશાહ આએ મેહેલમાં નથી અને તેણી મારી છુપી વાતથી જાણીતી થશે તો કાંઇ ધ.સ્તી નથી. જેની ચાલ આ દુન્યામાં બદ હોય છે, તે દરેક જન ઉપર બદગુમાન અને શક આવે છે. અકલમંદ અને નામદારી ભોગવનાર મ.ણસો એકમેક સાથે દીલાસીરીથી

રહે છે. તે સરોવરના અને જંગલી ઝાડોના છાયા હેઠળ જમશેદ આગળ ચાલ્યો અને બીહીક તથા ઉમેદ સાથે બાગમાં દાખલ થયો. તે નામદાર પાદશાહજાદી સાથે જવાહેરાતથી જડેલા મેહેલના બાગમાં મરોરથી આગળ ચાલ્યો. બાગમાં હરેક જગ્યાએ તેણે સીધાં સરોવરો જોયાં. તેણે ઝાડોની ડાંખલીઓ સંતરા અને બીજાં મેવાં ફળોથી ભારી થયલી દીઠી. દારમ તથા સપરચંદ ગોલાબી રંગના દેખાતા હતા. પેહેલાં (યાને દારમ) ઉપર જાણે તલવારનો જખમ થયો હતો અને બીજા (યાને સપરચંદ) ઉપર લોહીના દાઘ પડયા હતા. તે જમશેદ દીલની ખુશાલી સાથે આગળ ચાલ્યો. જેમ ભટકતું તીતર ચાલે તેમ તે બાગમાં ભપકા સાથે ફરવા લાગ્યો. જેમ સરોવરનું ઝાડ ચંદ્ર સાથે ગેલ કરે તેમ આએ ચાંદ (સમનનાજ) ઉપર કસ્તુરીનું તાજ છાયદાર કરતું હતું. જેમ વરસાદની કમાન અમબરની ઉપર ખેંચાય છે તેમ તેણીના વાંકદાર બાલના જુલફાં હવામાં અમબર પાંથરતાં હતાં. ત્યાંથી તેઓ મોટા ફુવારા આગળ આવી પોહોંચ્યા જયાં ફુલોનો એક ગાલીચો પંથરાયલો હતો. તે કેઆની પાદશાહે આવી ખુબસુરત જગ્યા જોઇ તે ફુવારાનું એક ખુણું (બેસવાને માટે) પસંદ કીધું. ગોલાબ જેવા ચેહેરાની દાસીઓ બાહાર આવી અને જમશેદની આગળ આવીને સલામ કીધી. તે શાહજાદીએ પોતાના રેવાજ મુજબ ખાનાના ખુમચા અને દારૂ ત્યાં હાજર કરવાને ફરમાવ્યું. જમશેદે પોતાનાં દીલનો ગમ વીસારી નાંખ્યો અને ત્રણ દારૂની જામ નાન ભાંજવાની આગમચ પી ગયો.[૧] તેણે પેહેલી દાદારની યાદ કરવી સરૂ કીધી અને પછી બીજેથી ખાવાનું શરૂ કીધું.[૨] તેનો આલો રંગ અને આછી બાજુ તથા દમામ અને ચેહેરો જોઇને તે ખુબસુરત છોકરી અજાયબીમાં ગરકાવ થઇ રહી હતી. તેનો દમામ અને મોભો-

---

૧ આગલા વખતના ઇરાનીઓ દારૂ તરફ ઘણો શોખ ધરાવતા હતા. જમશેદ જેમ દારૂની સોધ કરનાર હતો તેમ તે દારૂનો શોખીન પણ હતો. તેનાથી તેના વારસોમાં દારૂ પીવાનો સોખ ઉતર્યો હતો.

૨ બાજ ધરીને જમવાનો ચાલ ઘણા જુના જમાનાથી પડયો હતો.

તેણીએ બાદશાહને લાયકનો દીઠો, પણ તે કોણ છે અને તેની બુનીયાદ શું છે તે તેણી જાણી શકી નહી. તેણીએ દીલ સાથે એવો વીચાર કીધો કે આએ અક્કલમંદ પુરૂષ કોઈ પાદશાહજ છે. પાદશાહને છાજે તેજ મુજબ તે બેઠો છે." ત્યારબાદ તેણીએ મોતીનો દાબડો ખોલ્યો. (યાને મોહોડું ઉઘાડયું) અને પરવાળાં (હોઠ) તથા મોતી (દાંત)ને મીઠાસ (યાને મીઠું બોલવા) સાથે ખોલ્યાં. તેણીએ જમશેદને પુછયું કે "શું તું દારૂનેજ દોસ્ત ગણે છે અને દારૂ શીવાય બીજી કાંઈ ચીજ તુંને જોઈતી નથી! તેં નાન ખાવાની અગાઉ દારૂજ પીધો અને (બાગની) બાહારથી પણ તેં દારૂજ મંગાવ્યો." ત્યારે તેણીને જમશેદે જવાબ દીધો જે "હું તે (દારૂ)ને દુશમન ગણતો નથી. જ્યારે હું તેને મેળવતો નથી ત્યારે દલગીર રેહુછું. જે કોઈ અનદાજા સાથે દારૂ પીએ છે તો તે પીધાથી તે અક્કલ મેળવે છે. શાદીમાં દારૂ પીવો પરણતા છોકરાનો રેવાજ છે. તેને અક્કલ મેળવવાને માટે દારૂ એ પરણવાની દીવાનો એક ભાગ છે. જે દારૂને પોતાની દોસ્તી બનાવે છે તે જોર મેળવે છે, પણ જે દારૂ સાથે સખતાઈ વાપરે છે તે જમીન ઉપર પટકાય છે. જેમ આફતાબ જમીનમાંની બોખાર બાહાર લાવે છે તેમ દારૂ દીલમાંની ગરમી અને ગમ બાહાર કાહાડી નાખે છે. જ્યારે દારૂ દીલનો મનગાર થાય છે ત્યારે તે પીનાર ચબરાક થાય છે. તેનામાં દારૂનો આતશ હુનર પેદા કરે છે. દરેક ચેહેરાની અંદર દારૂ મોઢું જોવાની આરસીની અસર કરે છે, કારણકે તેમાંથી ભલું યા બુરૂં જાહેર થાય છે. (યાને માણસ કેવી ખાસીયત ધરાવે છે તેની પરીક્ષા દારૂ કરે છે). અંધારાં દીલને માટેની રોશની તે દારૂ છે. જેનું દીલ ભાગ્યું હોય તેની મુમયાઈ દારૂ છે. ડીપકારાઓના દીલને દારૂ હીંમતવાન બનાવે છે. કોહોવાંઓ તેથી શીકનર જેવા કામો બજાવે છે. કોઈપણ બદ માણસને દારૂ ભલાં કામો કરતો બનાવે છે. તે ફીક્કા ચેહેરાને ગોલાબી રંગનો બનાવે છે. બુઢાં મોહોડાંને તે છબ આપે છે. ખબરી વખરી ગયલા બુઢાને જવાનીનો વખત આપે છે. દારૂ ખાનારની ભુખનો વધારો કરે છે અને તનમાંથી થાકને દુર કરે છે. હું રસ્તાની થાકથી થાકેલો હતો તેથી હું મારી થાક

ને દૂર કરી નાખું વાસ્તે તું મને શરાબ આપ અને તેને વાસ્તે ગુનેગાર નોકર, તથા તારી મોટી મેહેરબાની જે મારી ઉપર છે તેને તું કમી ના કર. મેજબાનને ઘટે છે કે તરેહ તરેહવારનું ખાનું પીનું હાજર કરે પણ તેને એમ કહેવું ઘટે નહી કે થોડું ખા યા ઘણું ખા. અગરજો મેજબાન મેહેરબાન હોય છે તો તે મેજબાને દુખના ઉપાય દેખાડવા દરકાર નથી." તેજ વખતે તે છોકરી હયા સાથે પાંમી ગઈ કે એજ ખોરશેદના ચેહેરાવાલો જમશેદ છે. તે નસીબને સંજોગે ભટકતો ફરે છે અને (હાલે) જેહા-નમાં ઝોહાકનો હોકમ ચાલે છે. તે ઝોહાકે સઘલા લોકોને જમશેદના ચેહેરાથી વાકેફ કીધા હતા. તેનો ચેહેરો કપડાં ઉપર અને સીક્કાઓ ઉપર પડાવ્યો હતો કે જેથી જ્યાં તેને લોકો જેવો જોય તેવોજ તેને ઝડપથી પકડી લીએ અને બાંધી લીએ. તે છોકરી એ સઘલી બાબદથી થોડી ઘણી વાકેફ હતી, કે ઝોહાકથી જમશેદ ઉપર શું શું ગુજર્યું છે. તેણીની પાસે પણ એક ચીનાઈ બહુ રંગના રેશમી કપડાંનો ટુકડો હતો જે ઉપર જમશેદનો ચીતાર પાડેલો હતો. તે (ચીતાર) ઉપરથી તેણીએ તેની પરીક્ષા કીધી પણ તે ભરમ ખુલ્લો થવા દીધો નહી અને ખાંનાની મીજલસ સેવટ સુધી ચાલુ રાખી. ત્યાર બાદ પાણી અને ખુશબોદાર ગોલાબ જલથી તેઓએ હાથ ધોયા. પછી તેઓ સોનેરી કીલ્લા ઉપર સાથે બેઠાં અને દારૂ પીવાનું તથા ખુશાલી પાળવાનું કામ હાથ ધર્યું. ગાણુકી રામશા-ગરોને લાવવામાં આવી જેઓએ ફાણુકી ગીતોનાં ગાયન વજાડીયાં અંબરના સુગંધથી હવા થંભ થઈ ગઈ. ગાયનનો જાડો સાદ હસી રહયો અને જીનો સાદ ચીચવાઈ રહયો. માહાતાબ જેવા ચેહેરાની દાસીઓ પોતાના બાલ સમારીને સંનગારેલી પુતલીઓની માફક સરૂ સમારીને ઉભી. સઘલીઓ મજબુત બાંધાની હતી તથા સઘળીઓએ ઘરેણાં પેહેરેલાં હતાં. ખુશ કરનાર દારૂના વધારા સાથે તે શાહે તે માહાતાબ સાથે (દારૂની) જામ અદલ બદલ કીધી હતી નહી તેટલામાં એક કબુતરનું જોડું તીતરની માફક સરોવ-રના ઝાડની ડાલી ઉપરથી બાગની દીવાલ ઉપર આવ્યું. જેમ

નર અને માદા ગાલ એકમેક સાથે ફુલ્લી રમતા તકકર જુવે તેમ ગરદન ઉંચી અને ધીલી રાખી વાંસલી વજાડનાર પોતાનું ગલું ફુગાવે તેમ ફુગાવી (તેઓ તકકર જુવતાં હતાં); તથા જેમ બે ખ્યારાંઓ પોતાના ગાલ એકમેક સાથે લગાડે તેમ તેઓ પોતાની ચાંચ સાથે ચાંચ અડકાવતાં હતાં. તે બંધે કબુતરના આવી રીતે સાથે ગેલ કરવાથી તે પરી ચેહેરાની ઓરત જમશેદ આગળ શરમઇ ગઇ.

કુરંગ પાદશાહની બેટી સાથે જમશેદ તીર ફેંકવાની અજમાએશ કીધી તે વીશે.

તેણીએ તીરના ભાથામાંથી તીર ખેંચ્યો તથા હાથી કમાન લેઇને જમશેદને કહ્યું કે "ઓ મારા નામવર પરોણા! આએ બે કબુતરોનું જોડું બનેલું છે તેમાનાં કયાંને આએ તીરથી હું મારી લેઉ?" ત્યારે જમશેદે એવો હાનેશમંદી ભરેલો જવાબ દીધો કે "એ બોલો ખેંચી લે. એમ (બોલવું) તુને લાયક નથી. આવા નાલાયક સખુનો બોલવા કરતાં પાક અને સોભા ભરેલું બોલ. તું ડાહાપણવાળી થા અને અને પછી સખ્ત બોલ. તું એક ઓરત છે અને મર્દ તરીકે હું (આહીયાં) એખલો છું. તેટલા માટે તુંને મારી બંદગી કરવો જોઇએ. અગર જો કોઇ ઓરત હીમતવાન હોય અને તે જોરાવર હાથની હોય તોપણ તેમ હોવા છતાં તે એક અરધોજ મર્દ છે. જે ઓરતો આવી ખુશી સાથનો હુંનર ધરાવતી હોય તો તે સારા સખુન બોલનારી અને પરહેરજ-આર હોવી જોઇએ. ઓરત હુંનર ધરાવે છે તો મર્દ તેથી વધારે ધરાવે છે. દુન્યામાં મર્દ ઓરત કરતાં ચઢીયાતો છે. સજાવાર ત્યારે ગણાતે કે પેહેલાં એ હુંનરમાં તું મારી અજમાયશ કરતે. થોડા વખત તું મને આએ તીર અને કમાન આપ કે આએ બે કબુતર-માંનાં એકને હું હેઠે લેઇ આવું. જયાંસુધી હું એકને હેઠે ફેંકી-શ નહી ત્યાં સુધી તું માફ માંગીને ઠેકાણે આવશે નહી." તે દીલઆરામ (સમનનાજ) નો ચેહેરો શરમ ઉપજવાથી ગુલલાલાની

માફક શાતો થઇ ગયો. તેણીએ જમશેદની મેહેરબાનીની ખાહેશ કીધી અને તેની આગળ કમાન મુકી તેની માફી ચાહી. જયારથી જમશેદે તેણીને જોઇ ત્યારથી તેણીની નેકી તેણે પીછાની હતી. તેણે તેણીની ખુશ જબાનથી અને સારા ખવાશથી ખુશી થઇ તેણીની યાદમાં દારૂની જામ ઉઠાવી. ત્યાર પછી કમાન ઉપર તીરનો ચીલ્લો ચઢડાવ્યો અને બોલ્યો કે "અગરજો તે માદાની બે પાંખ છે તે છતાં તે કમ અકકલી (કબુતર) ની માદાને હું છીનવી લેવશ." તે માહાતાબે જમશેદની મુરાદ જાણી લીધી અને તેનો અર્થ પાંમી ગઇ. તે શાહે જેવો તીરને કમાન ઉપર ચઢડાવ્યો કે તે સેંકડો ઉમેદ ધરાવનાર કબુતરને તેણે જખમી કીધું. અલેફની સુરતનો તીર નુન અને દાલની[1] સુરતની કમાનમાંથી છુટો અને તેની બેઉ પાંખને સીવી લીધી. તે માદા નીચે તુટી પડી અને નર ઉડી ગયો. (પછી) તે (જમશેદ) જે જગ્યાએ તેણે આરામ કીધો હતો ત્યાં પાછો આવ્યો. જાબુલની અંદર એવું જોર અજમાવનાર કોઇ હતો નહી કે જે આવી કમાનથી તીરને નેમેલી જગ્યાએ મોકલી શકે. તે પીઆરીએ જાણી લીધું કે આએ નામીચો પુરૂષ તેમુરસ દીવબંદનો છોકરો હોવો જોઇએ. તેના ભપકા અને હુશીયારીની ઘણીક તારીફ ગાઇને તેની યાદમાં તેણીએ એક દારૂની જામ નોશ કીધી. તેની પોહોલી છાતીથી તેણી અજબ થઇ ગઇ. તેણે (વળી) કમાન ઉચકીને પોતાનો હાથ પણ અજમાવી દેખાડીઓ. તેણીના ભવાંના જેવી વાંકી કમાન તેની બાજુના જોરથી સીધી થઇ ગઇ. તેનાં ભવાંની કમાનની નીચેની કમાનને (સીધી થયલી) તેણીએ જોઇ તેથી તેણીના દીલમાં નવા શકો પેદા થયા. "અગરજો તે માંદાની બે પાખ છે તે છતાં તે કમ અકકલી (કબુતર) નીં માંદાને હું છીનવી લેવશ," એવા તે પાદશાહના અર્થ ઉપરથી તે જોડાંની ખાહેશ રાખે છે (એમ તેણી સમજી). તેથી જમશેદ જે બોલ્યો તે ઉપર તેણીએ વીચાર કીધો. પછી તેણીએ તે કબુતર ઉપર છુપી રીતે તીર છોડયો અને તેના દીલને તંગ રીતે સીવી લીધું. (તેણીને તેમ કરતાં જોઇને) તે જમશેદ પાદશાહ અચરતી

[1] ફારસી ભાષાનો પહેલો અક્ષર 'અલેફ' સીધા કાપાની માફક લખાય છે તેથી તે અક્ષરને અહીં તીરની સાથે સરખાવ્યો છે અને 'નુન અને 'દાલ' અક્ષરો કમાનની માફક વાંકા લખાય છે.

માં ગરકાવ થઇ ગયો અને તે નેક પગલાની (ઓરત) ઉપર ઘણી આફ્રીન કીધી. જયારે તીર કમાનનું કામ પુરૂં થયું ત્યારે તેઓએ એક નવી મીજલશ બનાવી. તેઓએ સઘળા ગમને દારૂથી હવાને સોંપી દીધો. એક પછી એક જામ ઉઠાવી તેઓ એકમેકની યાદ લેતાં હતાં. ખુશાલીથી તે નદીમાં પણ ફીણ આવવા લાગ્યું. બાગમાનાં ફુલો વીખરાઇ પડયાં. નદીના અવાજમાંથી ગાયન પેદા થયું અને તે આએ પ્રમાણે પાદશાહી સરોદ ગાવા લાગ્યું. "ઓ સાકી! [1] તું જેહાનને દેખાડનારી જામ આપ કે જે હમારી એબો હમોને દેખાડે. ઓ બોલકની માસુક! હમારી આગળ એક ગજલ ગા, કે જે હમારી હાલતને લાગુ પડતી હોય. તારો દમ જે આપી શકતો હોય તે દારૂ લેઇ આવ કારણકે ઘણા લોકોના દીલ દમથીજ પડી ભાગ્યાં છે."

તે ગોલાબી ચેહેરાની પુટલી તે કેબાની જમશેદના કામથી વીચારમાં પડી હતી, તેથી તેણી દારૂ પીતી હતી. ત્રીસ વીધ્યા વગરના મોતી કે જે તેણી પોતાની પાસે રાખતી હતી તે (મોતી) ઓને તેણી વીધાવતી હતી નહી પણ પોતાની પાસે બાંધેલાં રાખતી હતી. [2] તેટલાવારમાં તે મંત્રમાં પુરવીણ જાદુગર ઓરત કે તેણીની રાહબર અને દાઇ હતી તેણી મેહેલમાંથી બાગમાં મેજબાનીમાં ભાગ લેવાને આવી. પણ જયારે દુરથી તેણીએ જમશેદને જોયો ત્યારે તેણી હેરત પાંમી. તે દાઇએ પોતાની દયાવંત શેઠાનીને ખાનગી રીતે પુછયું કે "આએ તારો મેહેમાન અત્રે કયારે આવ્યો તે મને કહે. મારો વીચાર પુગે છે તે પ્રમાણે તે પેશોજ પાદશાહ [redacted] જે હવે પછી તારો યાર અને દોસ્ત બનશે. એનાથી પરવરદેગાર તુંને છોકરો આપશે કે જેના નસીબને માટે મેં તુંને પેહેલેથી ચેટાવી છે." તે ખુબસુરત ઓરત જમશેદ ઉપર પીઆર ઘેલી થઇ રહી હતી, પણ આએ ખબરથી તો તેણીના પ્યારમાં વધારો થયો.

---

1 દારૂ પીરસનાર મરદ યા ઓરત.

2 સમનનાજ એ મોતીઓ શાને માટે રાખે છે તેનો મતલબ સાયરે ખુલ્લી રીતે સમજાવી નથી. કદાપને તે મોતીઓ તેણીની આદુંગર દાસીએ આપેલાં હોવાં જોઇએ.

તેણીએ (દાસીએ) વળી એવું કહ્યું કે "જો આએ ખરૂં હોય તો મારી એક એવી ખાહેશ છે કે તું શાદીની માંગણી કર. જયારે ઉમેદવારને કાંઇપણ દુખ હોતું નથી ત્યારે તેનો વીચાર ભલી ઉમેદો ઉપર હોય છે. માટે તે ભલું રંગનું રેસમી કપડું, જેની ઉપર જમશેદની તસવીર ચીતારેલી છે તે તેની આગળ લેઇ આવ.[1] (તેણીના ફરમાવ્યાથી) દાસી તે ભલું રેસમી કાપડું લેવાને ગઇ અને ત્યાં લાવીને તેઓની વચ્ચે ખુલ્લું મુકયું. તું કહેશે કે તે રેશમી કપડાં ઉપર જમશેદનો ચેહેરો હતો. તે ગોયા ખોરશેદનુંજ કુંડાલું હતું. જયારે તે પાદશાહે તે કપડાં ઉપરનો ચેહેરો જોયો તેવોજ તે ગમગીન થઇ ગયો અને તે વીચારમાં પડયો. જાણે ચેહેરામાં અને એક મલતાપણામાં તે પોતેજ હતો. પોતે હીલચાલ કરતો હતો તે શીવાય તેનામાં (ચીત્રમાં) બીજો કાંઇ ફરક હતો નહીં. તું કહેશે કે તેની આગળ એક આરસીજ રાખી હતી કે જેમાંથી તે પોતાનો રોશન ચેહેરો (પાછો) જોતો હતો. (તે ચીત્ર જોતાંજ) તેને તખત અને પાદશાહી યાદ આવી ગઇ. તેને પેલા બદખાહ (ઝોહાક)એ ખાલી કરી મુકયો હતો. અફસોસથી તેનું દીલ દુખનો દરીઓ થઇ પડયું અને તેની આંખો વરસાદનું વાદલ થઇ પડી.

કુરંગની બેટીએ જમશેદને પીછાન્યો તે વીશે.

તેની બે આંખોએ ગમથી લોહીના આંસુઓ રેડીઆં. તે દીલ આરામ સમનનાજે તેને રડતાં જોયો, તેથી તે માહાતાબના ચેહેરાનીએ કહ્યું કે "ઓ પીઆરા? આએ રેશમી કપડાંથી તું શાને માટે ગમગીન થાય છે? જયારે તું દારૂ પીતો હતો ત્યારે તારૂં દીલ ખુશાલ હતું ત્યારે હમણા ગમ શાનો કરે છે? અને આંસુ શાને માટે પાડે છે? શું તારી મેજબાન દીલને ખુશાલી આપનાર નથી? શું હમારા દીદારથી તું આજ રાત્રે દલગીર છે.?" તે નામવર પાદશાહે જવાબ દીધો કે "ઓ માહાતાબના ચેહેરાની ઓરત! જેને અંદેશો હોય નહી તે માણસ કહેવાય

---

1 જમશેદને પકડવાને માટે ઝોહાકે દેશોદેશ જમશેદની સબીઓ તેને ઓળખી કાહાડવાને માટે મોકલી હતી તે સબી લેવી જોઇએ.

નહીં. દુખનો વખત નહી હોય તે વખતે હસવાના કરતાં દુખને વખતે રડવું બેહેતર છે. તું ગમે એટલી (હેશેહેશ) ફરશે અને શોધશે તો પણ તું દુન્યાની અંદર દુખ વગરના માણસને જોશે નહી. તુંએ બે સખશને અંતકરણથી માફ કરવા જોઇએ અને તે બે સખશોને ફીકર અને બીમાડ વગરના ગણવા જોઇએ નહી. એક દુન્યાની અંદર અકકલમંદ ભલો સખશ છે જેની ઉપર પુરા સખસને હાથે જેહાન ફુટે છે. બીજો તાજ અને તખત ધરાવનાર પાદશાહ છે જેની ઉપર ખરાબ વખત ઉલટે છે અને ફકીરી હાલતમાં આવી પડે છે. આ રેશની કપડું જોવાથી મારૂં દીલ દલગીર થઇ ગયું છે કારણકે તેની ઉપર હું શાહ જમશેદનો ચેહેરો જોઉંછું. તેથી મને તેના ભપકાની, તાજની, મોટાઇની, પાદશાહીની અને અકકલની યાદ આવી હતી. હું આસમાનની બદચાલથી અજબ થાઉંછું કે આવા મોટા દરજ્જાના માણસ ઉપર દયાએ શાને માટે વાદળનો પરદો કીધો છે? અફસોસ કે આવી સત્તાવાળો પાદશાહ તાજ અને તખત ખોઇ બેઠો છે. એક બદશીકલના પુરૂષ (ઝોહાક) ને જેહાનનો પાદશાહ બનાવ્યો છે કે જેના ખભાં ઉપર સાંપ છે અને જેનો ચેહેરો દેવ જેવો છે. કોણ જાણે છે કે હાલે તે જમશેદ જીવે છે યા મરી ગયો છે યા તો તેને શીંહે ફાડી ખાધો છે કે વાઘે ખાઇ નાખ્યો છે. આવા મોટા દરજાવાલા માણસ ઉપર એથી વધુ શીતમ શું કહેવાય? દુઃખ ખમવાના કરતાં તે ખવાઇ ગયથો સજાવાર ગણાય. આવા અકકલમંદ શખ્શે જીવ્યાના કરતાં અને બદબખતી ભોગવ્યાના કરતાં મોતજ તેને માટે ચડતું ગણાય. તોપણ જમાનાની આવી સરૂઆતથીજ આવી છે. તે દાદ અને બેદાદી જોતો નથી. જમીન જમાનાને માટે નીશાન લેવાની તખતી (target) જેવી છે. નીશાની તે આપણું તન છે. આસમાન તેની કમાન છે. તેના જખમથી આપણે સઘલાં ઘાયલ થયલાં અને દુખી છીએ. જોકે જખમ જાહેર કીધે છે પણ લોહી બાતેનમાં રહે છે." એટલું કહેતા પછી તેની આંખમાં આંસુ આવ્યાં અને પીલાં સોના (ફીકકા ગાલ) ઉપરથી પીગલાવેલાં મોતી (આંસુ) પડયા

લાગ્યાં. તે દીલજીત સમનનાજનું મોહું, દુઃખથી ફીકકું મારી ગયું. તેણીના પાપનમાં પાણીના વાદલો ભરાયાં અને ગાલ ઉપર પાણી વેહેવા લાગ્યું. તેણીની આસપાસ જે (દાસીઓ) હતી તેઓને ત્યાંથી જતી રહેવા તેણીએ ફરમાવ્યું. તેણી, તેણીની દાઇ અને જમશેદજ ત્યાં ફક્ત રહયાં.

કુરંગ પાદશાહની બેટીએ જમશેદ સાથે વાતચીત કીધી તે વીશે.

જ્યારે તે જગ્યા (દાસીઓથી) ખાલી થઇ ત્યારે તે મહાતાબના જેવા ચેહેરાની ઓરત ઉભી થઇ અને આજુજીની ધપે તેને કહ્યું કે, “ઓ ખરેખરા પાદશાહ (જમશેદ)! મારાં દીલની અકકલ છુપી વાત એવી રીતે ખુલ્લી કરે છે કે તુંજ તે બખતાવર ખાનદાનનો જમશેદ છે. હુ લાંબો વખત થયો તારી મોહબતમાં સપડાયલી છું અને તે ખ્યાલી જંજીરમાં મારૂ દીલ સીકરાયલું છે. આ તારો ચીતાર જો. એ મારૂં બેઆન છે. આએ રેસમી કપડું મારે માટે ગમ વીસરાવનાર છે. હાવે હું તારીજ છું. જો તું મને કબુલવા માંગતો હોય તો તું મારી રસમ પ્રમાણે મારી સાથે લગન કર. દીલની આશા મને એવીજ રીતે ઉશકેરતી હતી કે કોઇ દીવસે પણ તુંને જોવાનો દાહાડો હું જોઇશ. અગરજો તું પણ તારાં દીલથી મને જોશે તો હુ મારો જીવ તુંને આપીશ. હુ મારાં આએ તનને ખાક બનાવશ કે તારા પગ તે ઉપરથી ચાલી જાય.” એમ કહેતાંજ તેણીની કાલી આંખોમાંથી સેતારાઓ ચમકવા લાગ્યા અને માહાતાબને ઘાંકી નાખ્યો. તે પાદશાહે જવાબ દીધો કે “અગરજો તુંને જમશેદનીજ ખાહેશ છે તો તે હું નથી; જોકે હું તેના જેવોજ લાગું છું. માણસોમાંથી તેના જેવા ઘણા મલશે તોપણ તેઓની બોલવાની જબાન સરખી હોતી નથી. દરેક હરણની દુંટીમાં કસ્તુરી હોતી નથી. દરેક સીપમાંથી સરસ મોતી નીકળતાં નથી. ઓ દીલપજીર ઓરત! તું અચ્છી રીતે ગુમાન લેઇ ગઇ છે પણ તે ગુમાન તીર ન થતાં કમાન બની છે. તું આવી

છે. શીકર રીતે મને જમશેદ ગણે છે પણ જાણ કે મારૂ નામ તો માહાન કુહી છે." તે દીલને તોડનાર માહાતાબે જવાબ દીધો કે "શું તું ખુલથી ખોરશેદને ઢાંકવાની ચેતરણ કરે છે? કોણ કહે છે કે જેહાનની અંદર તારૂ નામ માહાન છે અને ખોરશેદના જેવો જમશેદ પાદશાહ તું નથી. તારૂ શાહાનશાહી નામ અને બુનીયાદ અગર જો તું છુપાવશે તોપણ શેહેનશાહી નામ અને તમામ છુપો રહી શકતો નથી. અગર જો વાદલ દુન્યાને દીપાવનાર (સુરજ) ને ઢાંકી નાખે તોપણ દાહાડાની રોશની છુપી રહી શકતી નથી. ચરંદા અને પરંદા તુંને પ્યાર સાથે યાદ કરે છે કારણ કે તું ખોરશેદના ચેહેરાનો જમશેદ છે. તારી નેક શીકલ આ (કપડાં) માં છે. આએ રેસમી કપડું જે તારી આગળ છે તેજ (સાબેતી) બસ છે. આએ બુઢી ઓરત મારી માયના જેવી છે. તે જડપથી ખરેખરી તરફ કરનારી છે. તેણીએ તારો તમામ ભરમ મને દેખાડીઓ અને કહ્યું છે કે તારાથી મને એક છોકરો અવતરશે. એક દોસ્ત કે જે તારી આગળ સરોવરના જેવી ખુબસુરત છે અને તારી બગલમાં તે ચાંદના જેવી છે તેવા સંબંધથી તું શાને માટે દુર નાહાશે છે? આવી બેહેસ્તની ખુબસુરતી ધરાવનાર પરી કે જેનો ચેહેરો જોવાથી તું ગોયા પોતાને બેહેસ્તમાં ગયલો ગણશે તેને શું તું પસંદ કરતો નથી? ખુબી સાથની અને ભલી ચાલવાળી હું અકકલ ધરાવું છું. ત્યારે શાને માટે તું બાહાનું કાહાડે છે કે હું પસંદ આવતી નથી? ખુબીવાલી ખુબસુરત ઓરતો મારૂં કામ કરનારીઓ છે, જેઓ શેકાર કરવામાં દલેર મર્દના જેવી છે. તું ખુશીના દીવસને દલગીરીનો દીવસ ના બનાવ. જેહાનને ખાતર તું તારાં દીલને બંદમાં ના શીકરાવ. જેહાન ફરેબ આપનારી જાલ ધરાવે છે. દીલનો લોભ તે (જાલ) ના (લલચાવવાને માટે સુકેલા) દાના છે અને હવસ તે તેનું છટકું છે. જે કોઇ તે જેહાનનો તાબેદાર થાય છે તેને તે આએ જાલ તરફ ખેંચે છે. તેની જાલમાં ઘણા જવાન માણસો ફસી પડયા છે. તે (જેહાન) નો પોતાની જગ્યાએજ રહે છે અને આપણે ચાલી જઇએ છીએ. તે (દુન્યા) આ-

ચણા જેવાઓને શાહુડાની ચાલની મારફતે જુદા કરી નાખે છે (તેટલા માટે) તું જયાંસુધી અહીંયાં (આએ જેહાનમાં) છે ત્યાં સુધી ખુશી સાથે રહે અને ગમ ના ખા. જયારે તું અહીંયાંથી જશે ત્યારે તું બીજી વખત પાછો ફરશે નહીં." એટલું કહીને તે ગુલાબની પાતરી જાકલથી ભરઇ ગઇ (યાને સમનનાજે રડવા માડયું અને તેના ગોલાબ જેવા ગાલ આંસુથી ભીઆઇ ગયા). તેણીના લોહીના આંસુથી તેણીના પેહેરનની ચોંય લાલ થઈ ગઇ. તેણીની બે આંખો મોતીનો વરસાદ વરસાવતા વાદલાં થયાં. તેના વરસાદથી ચંપેલીની પાંતરીઓ ધોવાવા લાગી. જમશેદનું દીલ તેણીની આટલી બધી ખાહેશથી નરમ થયું, તેથી તેણીને કહયું કે "એ અકકલ અને શરમના ખજાના! હું મારો ભરમ એટલા માટે બાહેર નહીં લાવ્યો કે હું મારા જીવને માટે બીહું છું કે (તેમ કરી) મારી ઉપર ગમને લાવી નાખશ. હું મારાં નસીબથી બીહું છું કે જે મારો દોસ્ત નથી. તેમજ વળી હું તારાથી બીહૂં છું કારણકે ઓરતના દમમાં ભરમ રેહેતો નથી. ઓરતને માટે પેલા દાનાવે એવી વાત કહી છે કે 'ઓરતના મંદલમાં કદીબી ભરમ ખોલ્લો કરવો નહીં. બોલાયલો બોલ એક પક્ષીની માફક છે અને મોહોડું જાલની માફક છે. જયારે તે (બોલ) જાલમાંથી (મોહોડામાંથી) છુટો થાય છે તો તે જ્યાં ગમે ત્યાં ઉડી જાય છે.' વળી અગરજો તારો બાપ મારે વાસ્તે જાણીતો થાય તો તે ફમીનો બનશે અને ચીજ (યાને પૈસા) ને માટે તે મારો દુશમન થશે. મોટાઇ મેલવવાના લોભથી તે મને સાચવી રાખશે અને નાપાક ઝોહાકને મને સોંપી દેશે. જે કોઇને જુદાઇનો ડર કે શરમ નહીં હોય તો તે પોતાને મનમાં જે ગમે તે વીચાર આવે છે તેમ કરે છે. તે જલ્લાદને કહેશે કે "તુરતજ રવાનને મારા જાનમાંથી જઅહીંથાં બહાર લાવ. ખાલી હાથવાલો (ગરીબ) જે ફીકરથી અને દુખથી નચીંત હોય છે તે દોલત અને ગંજ ધરાવનારી ફીકર કરનારના કરતાં ઘણે દરજજે ચહતો ગણાય છે." તે શાહજાદીએ જવાબ દીધો કે "ઓ જમીનના શાહ! દરેક ઓરતને બે દીલ અને એક જબાન હોતી નથી. બધા-

જ માણુસો એક બનાશના અને એક આદેશના હોતા નથી. માણુસના દશ આંગળાં એક સરખાં હોતાં નથી. જ્યાંસુધી હું જીવતી છું ત્યાં સુધી કોઇપણ તુંને આજાર દેશે નહી. તારા રંજ અને દુઃખને હું હાંકી કાહાડશ. હું તારી આંખો બરમ કાહાડો અને રાત એવી રીતે સાચવી રાખશ કે જાન શીવાય તે હોટ બાહાર હરગેજ આવશે નહી. જગની અંદર તારો બચાવ કરનાર કોઇબી શખશ હું ધરાવતી નથી. સઘળા તારા દુશમન છે. ફકટ હુંજ તારો દોસ્ત છું. તું મારી આગળથી જતો ના, પણ અહીંજ ખુશી સાથે રેહેજે. એમ નહી બને કે કેઠે તું જાલમાં સપડાઇ જાય. જેનું નસીબ મુબારક હોય અને તે તાજ અને તખ્ત ધરાવતો હોય પણ તે જ્યારે સંતોષી નહી હોય તો તે ઉંડા ગારમાં તુટી પડે છે. માટે ઓ નામદાર ! હું તુંને હવે વચન આપુ છું કે હું તારી ગુલામ થઇ રેહેવશ અને તું મારો પાદશાહ થઇ રેહેજે. તું (મારી સાથે) શાદી કર અને અહીંથી જતો ના, કે જેથી યજદાં તુંને નવેસરથી નવાજશે. એક મોબેદે પાદશાહને એવું કહ્યું છે કે 'રાત પછી દીવસનો દીંગાબ આવે છે.'' આથી તે પાદશાહે તેણીને પુશકલ હાલાવાલા, સોગંદ અને કોલથી બાંધી લીધા પછી તે ફીકર ચીંતાથી નીરાંત પામ્યો.

કુરંગ પાદશાહની બેટી સાથે જમશેદે નેકા કીધા તે વીશે.

એવું ધાર કે તે જમાનામાં ખોદા તરફનો પેગમબર હેઉદ¹ હતે તો તે પોતાના રેવાજ મુજબ તે (જમશેદ)ના નેકા તેણી (સમનનાજ)ની સાથે બાંધને. તેઓએ એકબેકના હાથ હાથમાં લેઇને નેકા કીધા. તે બોલ્યો કે "યજદાં આપણુના કામનો ગવ્હા છે, જે આપણા પાક જીવનો માલેક છે. જ્યાંસુધી આ ફરતું આસમાન (હસ્તી ધરાવે) છે, જ્યાં સુધી શેહો અને સેતારાઓ (હસ્તી ધરાવે) છે ત્યાંસુધી આપણા કોલ કરાર અને સોગંદ આપણને બાંધી

¹ હેઉદ નામ એક પેગમબરનું છે જેને અરબો હુદને નામે ઓળખે છે.

શકશે, અને આપણું ઠીક આપણા લગન કબુલ રાખશે." ત્યાર બાદ તેઓએ એક નવી મીજલસ બનાવી અને ત્યાં દારૂ આપવાની અને વાજીંત્ર વજાડવાની બાજી શરૂ થઇ. ખુશાલીમાં તેઓ દારૂની જામ ઉપર જામ ઉડાવવા લાગ્યાં. એ પ્રમાણે ખોરશેદ આડમને આવી લાગ્યો (યાને સાંજ પડી) ત્યાં સુધી ચલુ રહયું. ત્યાર બાદ મોઘા ભાવના સંગેમરમરના પથ્થર ઉપર ગલીચો બીછાવેલો હતો ત્યાં તેઓ ગયાં. તે માહાતાબના મેહેલમાં જમશેદ છુપાયો. તે સોનેરી મેહેલમાં એક જગ્યા (તેને માટે) શંગારી. તે બંધે નામવરો ત્યાં પ્યાર કરતાં બેઠાં. એ પ્રમાણે દીવસો અને રાતો પસાર થવા લાગ્યાં. તેઓ ભેગાં મલીને ખુશીની મીજલશ બનાવવાનું પસંદ કરતાં હતાં અને ત્યાં દારૂ અને વાજીંત્ર સાથે ખુશાલી પાળતાં હતાં. જવાની અને એશઆરામ સાથે જયારે તેઓ ચાહાતાં ત્યારે ખુશાલી સાથે આએ ત્રણ (દારૂ, વાજીંત્ર અને ખુશાલી) પાળતાં હતાં. જયારેબી તેઓ ભેગી મીજલસ બનાવતાં ત્યારે તેઓ મોહોરાંની રમત અને દારૂ પીવામાં ગુંદાવલાં રહેતાં હતાં. જ્યારે તે ઓરતને પાદશાહ સાથે લગનમા જોડાયાને એક મહીનો થયો ત્યારે તેણીના બાગે બાહારમાં એક નવું ફુલ ખીલવા માંડયું (યાને તેણીને હમેલ રહયા). તેણીનો જીવ કાંઇબી કામ કરતો ત્યારે એક ચેહેરા હેઠળ બે જીવ હાજર રેહેતા હતા. હુનરના આકાશ ઉપર એક નવો ચાંદ દેખાવા લાગ્યો અને તે નોહુરથી જમીન દીપવા લાગી. આસમાનના ફેરથી અને દુન્યાના ફરવાથી આ છુપી વાત થોડા વખતમાં જાહેરમાં આવી. તે સરોવર (સમનનાજ)નું બાપની આગળ જવું કમ થવા લાગ્યું. તેથી આવી વાતથી તે બાપ શકમંદ થવા લાગ્યો. કંદાહાર શેહેરની મધુર લબ-વાલી એક સુંદરી (ઓરત) તે ધરાવતો હતો. જેણીના ચેહેરાથી રાતનો ચંદ્રમા પણ હેરાન રેહેતો હતો. તેણીને તે એક સરોવર યા ચંબે-લીની માફક પ્યારથી રાખતો હતો. જેણીની છાતી કસ્તુરીનાં જેવી અને હાથો રૂપાંના જેવા હતા. એક રાતે તેણે તેણીને કહયું કે "મારી છોકરી આગળના ધારા મુજબ મારી આગળ કેમ આવતી નથી? તું થોડા વખત છુપી રહીને તેણીની ઉપર દેખરેખ રાખ.

તે (કામ) ને માટે હું તુંને નવાજશ. તું તેણીની સાથે રેહ અને બેસ ઉઠ. એમ કરીને તેણીની છુપી વાત તું મને પુગાડતી રહેજે." તેણીએ એવો જવાબ દીધો કે "પાદશાહનો હોકમ ખોરશેદ અને માહાતાબના કરતાં પણ ચહડતો છે."

કુરંગ પાદશાહ પોતાની બેટીના ભરમથી વાકેફ થયો તે વીશે.

બીજે દાહાડે જ્યારે આસમાને અલ્લુ રંગ પકડયો અને પીલા-થાકુતની ખાન (સુરજ) પાહાડની પછવાડેથી બાહાર આવ્યો ત્યારે તે વખતે તે દીલને ચોરી લેનારી પુટલી (સમનનાજ) પોતાના બાપ આગળ ગઈ, અને બેસીને તેની સાથે હુરતરેહની વાતો કીધી. તે પાદશાહે પોતાના ખજાનામાંથી તેણીને પુશકલ સોનું, રૂપુ તેમજ ગલીચાઓ અને રેશમી કાપડ તથા હીરામોતી આપ્યાં અને બોલ્યો કે "આએ ખુબસુરત કંદાહારી દાસી પણ તારેજ લાયકની છે. તેણી એવી તો મરદોના દીલ જીતનારી છે કે બેશ્તો સાથે તેણી વગર તુંને ખુશ લાગશે નહી. તેટલા માટે તુંને ઘટે છે તેમ આએ ગોલાબી ચેહેરાની ચંમણેલીને પણ હું તુંનેજ આપુછું. તેણીની સાથે તું હસતું મોહોડું રાખજે અને તેણીને પ્યારથી વાહાલી ગણજે. તે (પાદશાહ)ની નવાજેસોથી તે ચંપેલી વાંકી વલી ગઈ અને ખુશાલી સાથે મેહેલમાં જમશેદની આગળ ગઈ. બીજા કેટલાક એવા દાહા-ડાઓ તે નામવર બેટી ઉપરથી પસાર થયા અને તેટલા દીવસ તેણીએ આરામ સાથે ગુજારીઆં. તેટલામાં જે ગરભ તેણી ધરાવતી હતી તે ભારી થવા લાગ્યો અને દુખથી તેણી પીલાવા લાગી. તેણીના ગોલાઓ (ગાલો) ઘાસના રંગના થવા લાગ્યા અને માહાતાબ (ચેહેરો) કાલાશ પકડવા લાગ્યો. તે સીધ્ધું સરોવર ગમથી વંકુ વલી ગયું. તેણીના અંદરનો હલકો ખજાનો ભારી થવા લાગ્યો. જે સઘલો ભરમ છુપાયલો હતો તે પેલી દાસીએ જાણી લીધો અને તેથી તેણીએ તે પાદશાહને વાકેફ કીધો. તે પાદશાહે ભરમ (તુરત) તે બેટીને કહી દીધો નહી, પણ તે છોકરી તેને મલવા આવી ત્યાં સુધી તે થોભ્યો.

જ્યારે તેણે તેણીને બરોબર જોઇ ત્યારે ગુસ્સાથી તે પોકારી ઉઠયો કે "ઓ શોખ ચશમની બેટી! તું આવી તુંદ અને આપ અખત્યાર કેમ થઇ? આવાં કામમાં તેં મારો હોકમ કાંય નહી માંગ્યો? શું તેં મરવતનું તાજ ફેંકી દીધું છે? અને દીલમાંથી શરમનો જામો કાહાડી નાખ્યો છે? એ શું વાત બની છે તે તેં મને કેમ કહી નહી અને હીચકારીની માફક મારીથી બરાતી કેમ ફરી? તારા દીદાર મારી બેઉ આંખોનો સુરમો હતો પણ હવે તે સુરમો ધુમારામાં કેમ ફેરવઇ ગયો? જેને મેં ગોહર ગણ્યું તે પથ્થર થઇ ગયું અને યકીનવાલું નામ તે બદતર થઇ ગયું. શું તું એવું ધારે છે કે હું તારો ભરમ જાણતો નથી? પણ તારા ચેહેરા ઉપરથીજ એક નામાની માફક હું સઘળું વાંચી જાઉછું. અગરજો તારી જુબાને તારો ભરમ છુપાવ્યો છે, તોપણ તારા ચેહેરાનો રંગ સઘળું ખરેખરૂં કહી દે છે. તારૂં મોહું આગળ એક બાગના જેવું હતું. અને તે બાગમાનાં હરેક ગોલાબ દીલ જીતનારા હતા. પણ હવે તે સોસન ફુલ (lily) ફુખી થઇ ગયું છે. તારા ગોલાબે રતાશ ફેંકી દીધી છે અને ફેરફાર પકડીઓ છે. બેહેસ્તના બાગના જેવું તારૂં આબણુ ચીત્ર હતું. હવે તું તેવી રહી નથી પણ કરમાએલી દેખાય છે. તારૂં નુર જે આગળ ખોરશેદના કરતાં ચડતું હતું તે હવે ચેરાગની જોત જેવું પણ રહયું નથી. અગરજો તુંજ તે (સમનનાજ) હોય તો પણ તું તે આગલી સમનનાજ નથી. આગળ તું એકજ (જીવ સાથે) હતી પણ હલ તું બે (જીવ સાથે) છે. આગળ મરદો તારાથી શરમઇ જતા હતા. તારા પંજામાં મરદનું સપડાવું ઘણું બુરૂ હતું તે હવે આવી રીતે (લોકોની) હસીમાં આવી તું પરદામાં રેહેનારી થઇ છે. હું તારાં કામથી નાવાકેફ રહયો અને તું નવી ધણીયાણી બની. જયારે બેટી ખરે માર્ગેથી ફરી બદ રાહ પકડે તો માતાની નેગેહદારી છતાં તે (માતા) જાણી શકે નહીં. એક દાનાવે ખરેખરી વાત કહી છે કે કોઇને ત્યાં બેટી ના હોવી અને જો થાય તો તેનું બીછાનું ખાક શીવાય બીજું કાંઇ ના હોવું (વાને તે મરીગયલી ભલી). મારા ઘેરમાં તારો યાર કોણ છે? તે પરદાની પછવાડે કોણ ગેગાનો મર્દ છે? તે મને તેં

કહ્યું કેમ નહી? બાપની આગળ એક બેટી ગમે એટલી દોસ્તના જેવી હોય, પણ તે ગુનાહ કરે તો તે નવા દુશમનના કરતાં ચઢતી છે." જ્યારે જેહાનનો પાદશાહ આવા સખુનો બોલ્યો ત્યારે તે બેટી તેથી ઘણી ગુસ્સે થઇ. તેણી પાદશાહની આગળ જારી કરતી ભોંય ઉપર પછડાઇ પડી અને ભોંય ઉપર અફસોસ કરવા લાગી અને બોલી કે "ઓ બખતાવર બાપ! તું (સારી રીતે) જાણે છે કે હું ભુંડે રસ્તે જાઉં તેવી નથી. મારા જેવી ઓરત જે શુ મીજલશમાં કે શું લડાઇના મેદાનમાં જનારી હોય તે એ મુજબ બેઇજતી ખેંચી લે? ના એમ નથી. તેં મને આગળ એવો હોકમ આપ્યો હતો કે જેને હું પસંદ કરૂં તેને હું મારો ધણી બનાઉં. હવે તે ધણી એવો બખતાવર પાદશાહ છે કે જે જેહાનના બીજા પાદશાહો કરતાં ચઢતો છે. તે પાદશાહની જોડી આએ જમીન ઉપર મલશે નહી. તેના જેવો દીલસોજ પાદશાહ ઉંચા આસમાનમાંથી પણ મલવાનો નથી." ત્યાર બાદ તેણીએ જમશેદની જે બધી હકીકત બની હતી તે કહી; જે સાંભળવાથી તે પાદશાહની ખુશાલીનો વધારો થયો. તેણે તેણીને કહ્યું કે "તેં મને ખુશ વધાઇ આપી છે, જે વધાઇથી હું ઘણોજ ખુશ થયો છું. તારાથી મને તાજ અને તખતની વધાઇ મલી છે. તારાથી મારે નશીબે જમશેદ મલી આવ્યો છે. હવે આવતી કાલે તેને ઉંટ ઉપર બાંધીને હું ઝોહાક પાદશાહની દરબારમાં મોકલશ. તેણે કહેલું છે કે જે કોઇ તે (જમશેદ)ને બંધીવાન કરશે તેને હું ખજાનો તથા મુલકોની બખશેશ કરશ." તે ધ્યારાને માટે તે છોકરીના દીલમાં દેહેશત બેઠી અને પોતાના બાપ આગળ જારી કરવા લાગી. તેનાં બરમર જેવા પાપણ આંસુથી પુર થયાં અને સેંકડો મોતીની હાર વેહેવા લાગી. તેણી બોલી કે "આવો એક પાદશાહ કે જેણે આએ જમીન ઉપર નામદારી મેળવી હતી તેનુ લોહી વેરવા તું તૈયાર ના થા. તું ને તેના ખેસાવંદો સાથે જાવેદાન સુધીનો કીનો વરસશે. દરેક માણસ તારી ઉપર ઉકર નાખશે. અગરજો તું ને શીકાર કરવાનો સોખ હોય તો પણ તે શીકાર ઘેરમાંથી પકડવો એ ભુલ છે. જાન અને રવાનના માલેક પોતાથી તું બીહ, કે

જે સર્વ શક્તીવાન છે અને આપણે નાચાર છીએ. તે કામના સેવટમાં અગરજો તુંને કોઇ આએ જેહાનમાં ધરશે નહી તોપણ કીયામતને દીને તું ભારી સજામાં ગીરફતાર થશે. કોઇની સાથે બુડાઇ કરવી જો કે સેહેલ છે, તોપણ તું તેની સાથે નેકી કરશે તો તે ઘણું બેહેતર ગણાશે. જો કોઇ બદ (માણસ) ને છુંદી નાખવો બેહેતર ગણાતુ હોય તોપણ તેને મારી નાંખવાના કરતાં દોસ્ત બનાવવો વધારે સારૂં છે. જો તું તેને મારીથી જુદો પાડવા માંગતો હોય તો પેહેલાં મારૂ સર તનથી જુદુ કર." એટલું બોલીને તેણી ઘણું રડવા લાગી. આંસુએ તેણીના ગાલનો રતાશ ધોઇ નાંખ્યો. દીલમાંનાં કપડાં તેણીએ ફાડી નાંખ્યાં અને જારી કરવા લાગી. તેના એવાં કામથી તેણી ચીરડાઇને બોલવા લાગી કે "જે કોઇ શખશ તારી પનાહ લે તેને દુખ દેવું ઘણુંજ ગુનાહ ભરેલું છે." જ્યારે જાબુલના પાદશાહે પોતાની બેટીનો આવો હાલ જોયો ત્યારે તું કેહેશે કે તેનો જીવજ તેની જગ્યા ઉપરથી બાહાર આવ્યો. તે બાપનો જીવ ક્યાથી બળી ગયો અને તેણીના ચેહેરા તરફ મેહેરબાની સાથે જોયું. તેણે માયા સાથે કહ્યું કે "તારી જે ઇચ્છા છે તે મેં બખશી છે અને જે તારો હોકમ અને આદેશ છે તે વાજબી છે. જમશેદને લીધે અગરજો જાન, પાદશાહી અને ખજાનો જશે તોપણ તુંને હું દુખમાં નાખશ નહી. તું જા અને મારી તરફથી તેની માફી ચાહ. કાલે હું તેની આગળ આવશ." તે છોકરી ગઇ અને તે પાદશાહને આએ ખબર આપી. જમશેદે તેથી ખુશાલ જીવે બામદાદ સુધી આરામ કીધો. દીવસનો આતશ (સુરજ) આસમાન ઉપર સળગ્યો અને તે હિંન્દુસ્તાનમાં તપે તેમ આસમાનની અંદર તપવા લાગ્યો.

જાબુલનો પાદશાહ જમશેદને જોવાને આવ્યો તે વીશે.

તે સરફ્રરાજ પાદશાહ જમશેદની આગળ આવ્યો અને તેની તારીફ ગાઇ વાંદો વલીને નમાજ કીધી. તે બોલ્યો કે "તું હમેશાં ખુશાલ રેહેજે અને તારૂં આ ઘેરમાં રેહેવું મુબારક થજો." તે જમશેદ પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉઠ્યો અને તેને ભેટ્યો. તેણે તેની

અંદાજ સાથે તારીફ થાઇ અને તેને બેસાડયો. જમશીદે તેને કહ્યું કે "હું વગર તેડવે તારો મેહેમાન બન્યોછું તે માટે તું મારી ઉપર અહશુમાન થયો હશે. જો તું ખોરશેદની માફકનો હશે તો તું ઘટવા વગરનો અને આજે રેહેશે પણ માહાતાબ જેવી પુરી મનથનીનો હશે તોજ તું ઘટવા માંડશે. તેજ પ્રમાણે ખોરશેદની માફક તુંને પણ નેક નામ અને સરઅફરાજ બનવું જોઇએ, તથા વગર તેડવે આવેલા મેહેમાન સાથે ભલાઇ દેખાડવી જોઇએ. તારીથી જેમ બને તેમ તું નેકી કરી લે, કારણ કે નેકી બદીની ઢાલ થઇ પડશે. નેકી એક સારો પાયો નાખે છે જેથી તે (નેકી કરનાર)ને સારો ફાયદો મલે છે. હવે પછી માહાતાબ તારાં ઘરને બેસો લેશે (યાને તારૂં ઘર આસમાન સુધી પોહોંચશે). મારૂં ખાનદાન તે તારૂં પણ ખાનદાન ગણાશે. આપણે (તારી બેટીને) હમેશ રહેવાથી એક ઉંચું ખાનદાન ઉભું થશે અને જોરમંદ અને હીમતવાન નામદાર (બેટો) પેદા થશે. ૧ (મારી) પાંચમી ઓલાદ પોતાનું દોલત પાછું મેલવશે. તે ઝોહાકને ઉખેડી નાખનાર પેહેલવાન બનશે. ૨ તે પોતાના જોરથી હાથીને મેદાનમાં ઘસડશે અને પોતાની ગરદન ઉપર તેનું તન ઉઠાવશે. પણ તોબી હું બીહુંછું કે કોઇ દાહાડો તું દાએમનની રાહ ઉપર જઇ મારી ઉપરથી મેહેરબાની ઉતારી નાખશે, અને મોટાઇ મેલવવાના લોભ ઉપર તે દેવજાદ અઝદાહની સુરતના (ઝોહાક) ને તું મને સોંપી

---

૧ આણિ બેટા તે હુરને માટેની આગાહી જમશેદ કરે છે. તવારીખ નવેસો બે હુરને ફરીદુનના બેટા હુરની સાથે જોડી નાખે છે.

૨ જમશેદ જે જોરમંદ પેહેલવાન વીશે બોલે છે તે પેહેલવાની ખાનદાનનો પાયો નાંખનાર અવરતામાં જણીતો પેહેલવાન કેરસાસ્પ છે. એ પેહેલવાન ઝોહાક ઉપર જમશેદનું વેર કયામતને વખતે લેનાર છે. શાહનામાં પ્રમાણે કેરસાસ્પ જમશેદથી આ પ્રમાણે ઉતરી આવ્યો છે.

કેરસાસ્પ–અતરત–સેમ–તુરક–શીદશાસ્પ–તુર–જમશેદ બુનદેહેશમાં કેરશાસ્પને ખુલમાં ફરેદુનના તુરથી ઉતરી આવેલો જણાવ્યો છે, જે નીચે મુજબ છે. કેરસાસ્પ–સીત–સામ–તુર્ક–સ્પયેન્વસ્પ–દુરસ્પ–તુર–ફરેદુન. એ રીતે બુનદેહેશમાં જમશેદના બેટા તુરને ફરેદુનના બીજા બેટા તુરની સાથે જોડી નાંખ્યો છે, પણ એ બંને તુર જુદા જુદા પુરૂષો છે.

રેહે." તે પાદશાહે જમશીદને જવાબ દીધો કે "ઓ જેહાનના પાદશાહ! તું મારા જેવા બંદા ઉપર મહરબાન ના થા. તે યજદાં કે જેણે આએ આસમાન બનાવ્યું છે, આઠ અહો કે જેઓને ચાર બાજુએ (તેણે) ફરતા દીધા છે, હવા કે જેને આએ જમીન ઉપર (તેણે) પથરાયલી દીધી છે, અને આતશ (ગરમી) કે જે પાકને તૈયાર કરે છે, તેઓનાં નામથી હું સોગંદ ખાઇને કહુંછું કે હવે પછી હું તારી આદેશ મુજબ વર્તશ અને તારી ખાનગી વાત હું તુંને પુછશ નહી, તેમ કોઇને કહેવશ નહી. ભલાં કામો શીવાય આ દુન્યામાં બીજું શું એશ છે? હું પણ આજથી તે (ભલાં કામો) નેજ પોહોંચશ. મારા હાથથી તુંને ઇજા પોહોંચશે નહી. જ્યાંસુધી હું અને મારી બેટી જીવશું ત્યાં સુધી તેણી તારી પુજારી રહેશે અને હું તારો ગોલામ રહેવશ. તું આગળ હતો તેવો હમણા નથી, નહી તો મારે ત્યાં તું વધુ વખત રહેતે પણ નહી. તું ખુશીથી અત્રે આરામ પકડ. કદાચને એવું પણ બને કે તારૂં ઉંધું નસીબ પાછું સીધું થાય. આ જેહાન એક સરખી ફરતી રેહેતી નથી. જે આગળ ઉંચાઇએ હોય છે તે પાછલથી નીચાઇએ આવી પડે છે. ઘણી રાતની પછી આફતાબ હાલાશ પકડે છે. કાલી રાત પછી પાછો સુરજ બાહાર આવે છે. તારી (ઉપર પડેલી) હરેક જફાને માટે તુંને ખુશી રેહેવું જોઇએ, કારણ કે જુદાંમાંથી જાહું પણ થવુંજ જોઇએ. ગમી એવાં છે કે જે જીવને હેરાન કરે છે અને ખુશાલીથી પણ તેને કરાર મલતો નથી. તે પરવરદેગાર હરેક દુખ કાયમ રાખતો નથી. તેથી બેહેતર એજ કે કોઇ આગળ તું તારો ભરમ ખોલતો ના, માટે તું તારા દીલમાંના ગમને હાંકી કાહાડ અને ખુશાલ થા. કારણ કે ફરતું આસમાન એક આલે ચાલતું નથી." એટલું કહીને તે મોહોબતથી ઉશકેરાયલો ઉભો થયો અને પોતાના મેહેલમાં જઇને તે (જમશીદ)ને માટે દારૂ, અંબર, અમબર, સુકું કપુર, ભરેલાં કાપડ, ગલીચાઓ, દીનાર, કસ્તુરી અને ખાવાને લાયકની જણસો વીગેરે મોકલી આપ્યું. તે દર અઠવાડીએ એક વખત તેની આગળ મળવાને જતો હતો. તે

જમશેદ પોતાની લશ્કર તથા (હાકૂની) જમની સાથે એવી રીતે રહ્યો કે કોઇ દીલને પણ તેના દીલની ઇચ્છા કમ થતી હતી નહી (યાને દલગીર રહેતો હતો નહી).

શાહ જમશેદના બેટા તુરનો જન્મ થયો તે વીશે.

તે સીધું સરોવર (અમનનાજ) પોતાની છુપી વાત દીલમાં છુપાવીને તે પેહેલમાં છુપાઇ રહ્યું. જ્યારે તે ગોલાબને નવ માસ પુરા થયા ત્યારે તે પાદશાહથી છુપાયલો સેતારો જુદો પડયો. તે માહતાબે એક બેટાનો જન્મ આપ્યો. તું તેને માટે કહેશે કે ગોયા આસમાન ઉપરથી સુરજ (પોતે) નીચે ઉતર્યો. ખુબીમાં તે એક પરી જેવો, ચોખાઇમાં તે એક હીરા જેવો, તનમાં તે સરોથ જેવો અને ચેહેરામાં તે બાપના જેવો હતો. તે ખુશનુમા બેટાનું નામ તુર[1] રાખવામાં આવ્યું. તેનાથી જમશેદનો જાન અને દીલ તુરમંદ થયાં. જાબુલનો પાદશાહ પણ તેને બેટા તરીકે બોલાવતો હતો. તેનો જીવ પણ ખુશાલીથી મગન થયો હતો. જ્યારે તે બાગના જેવો બેટો પાંચ વરસનો થયો ત્યારે તે મોટાઇ અને અક્કલનો ભંડાર થવા લાગ્યો. તે ખુબને લીધે, ખવાસને લીધે અને ખુબસુરતીને લીધે એવો બન્યો કે તેને જોતાં હરેક શખ્સ અજબ જતો હતો. જમશેદની સખી કે જે હરેક ઠેકાણે હતી તે તરફ જોઇને પછી થોડો તુર ઉપર નેગાહ કરતા હતા. તું પણ એમજ કહેશે કે આજે દીપતો માહતાબ તેજ છે કે જે તે (જમશેદ) નાથી જન્મેલો છે. (કારણકે) તેનો ચેહેરો તેના જેવોજ છે. માણસ ગમે એટલો પોતાનો ભરમ છુપાવે પણ લાંબે વખતે જાહેર થયા વગર રહેતો નથી. બે માણસ આગળ જબાનથી બોલાયલો બોલ આખી અંજુમનમાં ફેલાય છે. તે જેહાનના પાદશાહની વાત સુણજો અને હવે કે વાંચનારાઓ વચ્ચે

---

1 તુર નામના બે પુરૂષો અવસ્તામાં જણાવ્યા છે. એક જમશેદનો બેટો તુર કે જેનાં ખાનદાનના ફરેહંગને ફરવરદીન યશ્ત (ફ. ૧૨૭) માં યાદ કીધાં છે. અને બીજો ફરીદુનનો બેટો તુર છે.

જાહેર થઈ ગઈ. જ્યારે એ વાત કાબુલના પાદશાહના મજલસ-માં આવી ત્યારે તે જમશેદને ખાનગી રીતે કહીને પોતાનો ઉપાય યોજવા લાગ્યો. (તે કેહેવા લાગ્યો કે) “અગર જો તે પીળાં મોહોડાંવાળો અને સાંપવાળાં ખભાંવાળો દુશ્મન જાણશે તો તે મારી ઉપર હુમલો લાવશે. તેટલાં માટે (તું તારા) છોકરાને મને સોંપ અને તારૂં માથું તું બચાવી લે. તું મારો ગમ ના કર અને બીજી બમ આશરો શોધી લે. કાંઈબી કરીને તારાથી બને તેમ તુંને તારો જાન બચાવવો જોઈએ છે જ્યારે જાન ગયો તો પછી તે (શરીર) એક પીસતરની [1] કીમતનું થઈ પડે છે. માટે હવે તું આએ કામ કર અને અંહીથી ચાલી જા. જ્યાં તુંને કોઈ ઓળખી નહી શકે તેવા મુલકમાં તું જા. એમ પણ બનશે કે તારૂં નસીબ તારી સાથે પછી દોસ્તી કરશે અને તારા દુશમનોનાં દીલ ફેરવાઈ જશે (યાને તેઓ દોસ્ત થશે). અગર જો પેલા બદ-બખત ઝોહાક સોગંદ ખાશે તો તે હુમારાં દીલને રંજીદા કરશે. ખોરશેદ અને માહાતાબ દાદારની સાથે તારી સંભાળ કરશે. દાદારની હજુરમાં હું મારા ચેહેરાને કાલો કરશ (યાને તારે માટેનો પસ-તાવો કરશ).

પાદશાહ જમશેદનું કાબુલ શેહેર છોડીને નાહાસી જવું તથા તેને ઝોહાકે પકડીને મારી નાખ્યો તે વીશે.

જમશેદે લાંબી મુસાફરીને માટે તૈયારી કીધી. તે (મુસાફરી)ને માટે અંધારી અને વરસાદવાલી રાત પસંદ કીધી. તે રાત ધોધમાર વરસાદ પડતી, કાલી, હમને ગુંગલાવનારી અને ગુનાહ ભરેલાં દોજખના ધુંવા જેવી હતી. જ્યારે તે છોકરીએ જમશેદનો ગમગીન ચેહેરો જોયો ત્યારે તેણી બોલી કે “તું કદીબી દલગીર હોતો ના. જ્યારે હમણા તારા ખુશાલીના દાહાડા છે ત્યારે આવો ગમ તું શાને માટે કરે છે? તુંને શાનો ગમ છે તે શું તું મને નહી કહે?” તેથી જમશેદે તે છોકરીને તમામ ભરમ કહયો કે

1 ‘પીસતર’ એ એક જાતનો હલકી-કીમતનો સીક્કો છે.

" આ સઘળો ગમ મને તારે માટે છે. મને (અહીંથી) જવું પડે છે. જુલમને લીધે હું પોતાને હારનારી અને લાચારીમાં નાંખું છું. મારા બરબખ્તી સાથે જાણીતા થયા છે. મારા જાનને માટે તારો બાપ પણ ધ્રુજે છે. તેણે મને હુકમબાજ કહ્યું છે કે 'તું તારૂં માથું બચાવ.' તેટલા માટે તુને એકલું રેહવું પડશે અને મને આગળ રસ્તો લેવો પડશે. કદાચને આએ કામથી આપણે ગમગીન થઈશું અને જુલમગાર પાદશાહથી આપણે ગરીબીમાં આવી પડીશું." જ્યારે તે મહતાબ ચેહેરની છોકરીએ એમ સાંભળ્યું કે તે પાદશાહને પોતાનું સર બચાવવા નાસવું પડે છે ત્યારે તેણીની આંખોએ ગોલાબી ગાલોને આંસુથી ભીંજવી નાખ્યા, અને માથાં ઉપરના બાલના જુલફાંઓને પીખી નાખ્યાં. તેણીને જમશેદે કહ્યું કે "ઓ પ્યારાં દીલબર! તારા જીવને ગમગીન અને દુખી ના કર. આ ફરતાં આસમાનની આજ ચાલ છે. ઘડીકમાં તે નાઉમેદ બનાવે [illegible] તો ઘડીકમાં તે જોર આપે છે. જો તું મધ મેળવવા માંગે તો તે (મધમાખનાં) દંખ વગર મળતું નથી. કોઈનું એવું દીલ નહીં હશે કે જેને ગમ નહીં હશે. અગર જો તું દુન્યાને દોલતથી આબાદ કરશે તોપણ આખેર તુંને રંજ ચાખવો પડશે. તેટલા માટે ઓ પ્યારા! તું એટલો બધો અફશોસ ના કર, કારણ કે રડવામાં તું પાતળાં બરૂના જેવી થઈ ગઈ છે. તુંને આએ વખતે ખુશાલી સાથ ઉડતી સફર ઇચ્છવી જોઈએ, તથા પોતાનાં કીધેલાં ઉપર તુંએ ખુશનુદ રહેવું જોઈએ. તું આપણાં ફરજંદ ઉપર મેહેરબાન રેહેજે કે એજ તારૂં ફરજંદ તારાં દીલને ખુશનુદ રાખનાર રહેશે." એવું કહીને તે ખુબસુરત સમનનાજથી છુટો પડયો. આલમનો બાગ ગોયા તેની ઉપર કરમાઈ ગયો. કોઈને પણ ચેતા વ્યા વગર ખેતરો અને નદીઓ પસાર કરી તે હીંદુસ્તાન તરફ ગયો અને ત્યાં તે થોડા વખત થોભ્યો. ત્યાંથી તે ચીનની ભુમી ઉપર જઈ લાગ્યો. ત્યારબાદ એવું સંભળાય છે કે લોકોએ એવું જોયું હતું કે આખેર ઝોહાકે તેને ચીનમાં પકડયો હતો અને તેના કરવતથી

બે કુટકા કરાવીને ફીનો લીધો હતો.[1] જ્યારે એ ખબર હરેક બાજુએથી તેની ઓરતે સંભળી ત્યારે તે સીધ્ધાં સરૂેવર જેવી (ઓરત) દુઃખથી વાંકી વળી ગઇ. તેણી જમશેદનો ગમ પકડી ખાક ઉપર બેઠી અને સોગ ભરેલા દીલથી તેનો જીવ ગમગીન થઇ ગયો. તેણીએ પોતાના કપડાં ચીરીને ફાડી નાખ્યાં અને દુખ સાથે પોતાના માથાં ઉપર ધુલ ભરી. તેણી એમ બોલતી હતી કે "ઓ નામવર પાદશાહ! તું ક્યાં ખાક તળે દટાયલો પડયો હશે." કેટલાક દીવસ સુધી તેણી ઉંઘ અને ખોરાક વગર જીવી. તેમાં એક પળ એવી નહી હતી કે જેમાં તેણી રડી નહી હોય. એક મહીનામાં તો તેણી એક રાતના ચંદ્રમાં જેવી પટલી થઇ ગઇ. તેણીનો રૂપેરી રંગ ગુમ થઇને ઘાસના જેવો પીળો થઇ ગયો. આખેરે તેણીએ પોતાને ઝેહરથી મારી નાંખી (યાને આપઘાત કીધો). તેણી પોતાના ધણીના પછવાડે બેહાદીનો હીસ્સો મેળવવાને ગઇ.

જેહાન દીકર ચીંતા વગરની ફરેબ દેનારી છે. તે આપણી જાન હર બાહાને છીનવી લેનારી છે. હરેક પળે તે પ્રપંચ રચતી રહે છે અને તેવા પ્રપંચથી આપણી જાન છીનવી લે છે. એકને તે જખમી કરીને લાંબા વખતનું દુઃખ દેખાડે છે અને બીજાને ઝેહેરથી અથવા દુઃખથી મારી નાખે છે. તે દુન્યાના ચાળા આગળ આપનો કાંઇ ઉપાય નથી. તેને આપનાં જીવને માટે કાંઇ ફીકર પણ નથી.

તુરથી શીદરૂબનો જન્મ થયો તે વીશે.

આંએ હેવાલનો હું છેડો લાવુછું અને હવે તુર પાસે (લડાઇની) કમર બંધાઉંછું. ત્યારબાદ હવે તુર કોઇ પણ જોડાયા વગરનો બન્યો. તેનો પાદશાહી દમામ, તેનું પેહેલવાની કઊવત, તેનો મીજલસનો તરીકો, લડાઇનો હુનર તથા લખવાનો હુનર, તેની અકકલ, તેનો ગુરૂઝ ફેંકવાનો હુનર વીગેરે ખાલવા લાગ્યુ. પેહલવાનોનાં

[1] જમશેદને ઝોહાકના હાથમાં સપડાવનાર કોણ હતા તે જણાવ્યું નથી પણ જમીયાદ યશ્ત અને બુન્દેહેશ ઉપરથી માલમ પડે છે કે જમશેદનો ભાઇ સ્પીતુરે જમશેદને ઝોહાકને હાથ સપડાવ્યો હતો અને વેહેરાવીને મારી નખાવ્યો હતો.

મેહાનમાં તે મર્દાને મર્દ હતો. ઘોડેસ્વારીમાં તે હુનરમંદોને જીતી જતો. જાબુલનો પાદશાહ તેની સંભાલ લેતો હતો. તે પોતાનાં બચ્ચાં કરતાં પણ વધારે તકેદારી તેની ઉપર રાખતો હતો. તેણે તેને પાદશાહી ઉપર અને તમામ ચીજો ઉપર સતા આપી. વળી તેણે પોતાના ખાનદાનની ઓરત તેને નેકામાં આપી. થોડો વખત ગુજરવા બાદ તે નામદાર (ભમાવા) થી પાદશાહી અને દોલત તેણે મેલવી. 1 તે માહતાબ જેવી ઓરતે એક શાહજાદાનો જન્મ આપ્યો, તેથી તે (તુર) ઘણો ખુશી થયો. તેણે તેનું નામ શીદસ્પ આપ્યું. જેમ નસીબ બીજાઓને ઘસડી જાય છે તેમ તે (તુર) ને પણ ઘસડી ગયું. તુર જેહાનમાંથી ગુજરી ગયો અને શીદસ્પ એકલો રહી ગયો. અફસોસકે જમાનાએ તેને જશવારની પણ ઢીલ આપી નહી. જમે એવો વાઘ યા મગરમચ્છ હોય પણ તેનો રસ્તો પણ એજ છે. તુરના ગુજરવા બાદ શીદસ્પ તેની જગાએ બેઠો. બાગની અંદર જેમ ઉંચુ સરોવર ખીલી રહે તેમ તેનો ચેહરો ખીલી રહયો. તેનો હુનર અને નેકનામી (પણ) ખીલી રહી. આસમાની હોમાંએ પક્ષીએ તેના ઉપર પાખ પોહોળી કીધી અને દમામ સાથે તેનાં માંથાં ઉપર છાંયો કીધો. જાબુલના દરબારીઓએ તેને રાજ્યની લગામ સોંપી તેને તખત આપી ખાલી તખતને ભરેલું બનાવ્યું. તે તખત ઉપર શીદસબ પાદશાહ બેઠો અને પાદશાહી સાથે દાદ અને દીનશાહના કામોને બે વલાં કીધાં. જાબુલ શેહેરના ખાસ લોકો તેના દોસ્ત થઇ રહયા અને તે પાદશાહ ઉપર ગોહરોનો નેસાર કીધો. ફુરંગ પાદશાહના ગુજરવા બાદ થોડો વખત વહી જવા પછી તેના ઉંચા તોખમથી તે (શીદસ્પ)ને ત્યાં બેટાનો જન્મ થયો. પોતાના વડવાઓની રસમ પ્રમાણે તેનું નામ તુરક રાખ્યું તે દશ વરસનો થયો તેટલાંમાં તો તે બળરાક અને હીંમતવાન બન્યો અને જોરમાં

1 એ રીતે જમશેદના વંશજો જમશેદના સસરા જાબુલસ્તાનનાં પાદશાહના શેહેરમાં રાજ્ય કરતા લાગ્યા હતા કે જે વંશથી, જાલ, રુસ્તમ, ફરામ રોજ વગેરે પેહેલવાનો જન્મ પામ્યા હતા. તેઓ સઘળા નામી પેહેલવાનો ગણાતા હતા.

પોતાના વડીલો અને બાપના કરતાં પણ વધારે (જોરાવર) નીવડયો. તે એવો પેહેલવાન થયો કે પોતાની પેચદાર કમન્દમાં તોફાની હાથીઓના માથાં પકડતો હતો. તીર ફેંકવામાં કોઇ પણ તેની બરોબરી કરી શકતો હતો નહી. પેહેલવાનોમાંથી કોઇ પણ તેના ગુરજને બાંજી શકતા હતા નહી. આફતાબની ઉંચાઇ સુધી તે પોતાનો નેજો ફેંકી શકતો હતો અને તેનાથી ઇતરડીની પોહોળાઇને તે વીંધી નાંખતો હતો. તેના બાપે એક વખત એવી ખાહેશ કીધી હતી કે કીનો લેવાને માટે કાબુલ ઉપર લશકર લેઇ જવું. તેણે (તુરકે) જયારે એમ જોયું ત્યારે ત્યાં જવાની ખાહેશ કીધી અને બાપને કહેવા લાગ્યો કે "કીનો લેવાને માટે હું પણ તારી સાથે આવીશ" તે બાપે જવાબ દીધો કે "એ કાંઇ મોજમઝાહ કરવા જવાનું નથી. તું તો નાનો છે અને લડાઇમાં જવાનો તારો વખત નથી. હજી તો તેં તારૂં પારણું છોડયું નથી ત્યારે તું તેજી ઘોડા ઉપર (સવાર થઇ) કીનો કેવી રીતે લેશે? તુંને દડાથી રમવાનું ઘટે છે. કીનાને માટેની નાશકારક લડાઇ તારે માટે નથી." તે તુરકે ગાળ ઉપરના રતાશ સાથે જવાબ દીધો કે "અગરજો હું નાનો છું તોપણ મારાં કામો મોટાં છે. તું ફકત કસ્તુરીના સોડમ તરફ જોય છે પણ તેના રંગ તરફ જોતો નથી. અગરજો મોતી નાનું હોય છે તોપણ તેની કીમત પથરના કરતાં ચહડતી હોય છે. જયારે એક બચ્ચું મોટાં સાથે હાથ અજમાવે છે ત્યારે તે સેંકડો બુજેર્ગો કે જેઓનું કાંમ ખાવાનુંજ હોય છે તેઓના કરતાં તે ચહડતું ગણાય. જોકે હું નાનો છું તોપણ કામ મરદના જેવું કરૂં છું. જયારે હું મેદાનમાં કામ કરશ ત્યારેજ તું તે જોશે. ઘેટાંના ટોળાંમાં વસી જો વરૂ ભુખ્યું રહે તો તેને જીવ્યા કરતાં મરવું ભલું છે. જયારે તું લડાઇમાં રોકાય અને હું દડીદાવ રમવામાં ગુંતાઉં તો પછી મને નામદારી કેમ મળે?" (આ સાંભળી) તે બાપ ખુશી થયો અને તેને છાતી સાથે ચાંપ્યો. તેણે (તેને માટે) તુરકી બખતર અને રૂમી ઢાલ મંગાવી અને તલવાર તથા ભારી ગુરજ સાથે તે તેને આપ્યું. હથીયાર સજયા બાદ તે એક ઉંચા હાથી જેવો દેખાવા લાગ્યો. તે હાથી (તુરક) આગળ એક વાવટો

ધરવામાં આવ્યો કે જે વાવટા ઉપર રાતાં માણેક વડે હોમા પક્ષીનો આકાર પાડવામાં આવ્યો હતો. તે વાવટાની આસપાસ નવા સેપાહો ભેગા થયા. તે નવા સરદારને માટે એક ઘોડો તૈયાર કરવામાં આવ્યો.

સરંદ સાથે તુરકે કીધેલી લડાઇનું બયાન.

પેલી તરફથી કાબુલનો પાદશાહ મેદાનો અને નદીઓને રસ્તે બાહાર પડયો. જોર અજમાવનાર પેહેલવાનોથી દુન્યા ભરાઇ ગઇ. તે કાબુલના પાદશાહનો એક બેટો હતો. જેનું નામ સરંદ હતું. તે એક જખમથી પોલાદને નરમ કરી નાખતો હતો. તે (બેટા)ને વાવટો, લશકર, હાથી અને લડાઇનો અસબાબ સોંપ્યો અને કીનો લેવાને માટે તેને આગળ ચાલ્યો. ભોગ ચોગડીએ તેઓ બંનેના લશકર સામાં સામી મળી ગયાં અને સફ સમારીને લડાઇમાં ગુંટાયાં. (લડાઇ જીતવાના) લોભથી સવારોએ એકબીજા ઉપર હુમલો કીધો. ભોખંડના અવાજથી જેહાન જુસ્સામાં આવી ગઇ. ગગડાટ અને પોકારથી કાન બેહેરા થઇ ગયા. ભાલાની અણીઓ બુઠી થઇ ગઇ. ચંદ્રમાનો ચેહેરો ધુળથી ભરાઇ ગયો. માછલીઓનું મહક યાને નદી ધુળથી ભરાઇ ગઇ. દુન્યા ગોયા ધુળ ઉડતો દરીઓ થઇ પડયો. લડવૈયાઓના લોહીની નેહેર વેહેવા લાગી. પેહેલવાનોની બાંગથી તે મેદાનનું મગજ ઘાયલ થયું. પુશકલ બાણો જવાથી આસમાનનો રસ્તો પણ બંધ થઇ ગયો. લોહીનાં મોજાઓથી જમીન એક વાહાણ જેવી થઇ પડી. ઘડીકમાં તે સીધી દીસતી તો ઘડીકમાં તે ઉલટાઇ જતી હતી. સેપાહોએ લડાઇના ખંજરો બાહાર ખેંચ્યાં જે દુબળીઓનાં હસવાથી તેઓનાં દાંત ચળકે તેમ ચળકવા લાગ્યાં. તે લડાઇમાં દરેક હાથી ઉપર (નાના) કીલ્લા ગોઠવેલા હતા. દરેક કીલ્લો તીર અને ભાલાથી જેહાનને વેરાન બનાવતો હતો. કમાનો તીરનો વરસાદ વરસાવતી હતી. સેપાહોના માથાં અને મગજ ઘણાજ જુસ્સામાં હતાં. તું કહેશે કે હવા જાણે ગુલલાલાના ફુલોનીજ ખેતી કરે છે, અને લોહામાંથી જાણે માણેકોજ વરસે છે. તે બધે લશકરમાં જેઓ લડવાને આવ્યા હતા તેમાંથી ઘણાઓ મરી ગયા. તેઓના લોહીનો દરીયો થઇ

શકયો હતો, તથા મુવેલાના હજરાથી પાહાડ થઇ શકયો હતો, લોહીને લીધે મુવેલાંના તન ઉપર બખતર છે યા લાલ પહેરેલાં છે તે માલમ પડતું હતું નહી. જયારે લડાઇ કરવાનું કામ માણસોને માટે મુશકેલ થઇ પડયું ત્યારે લોહીને લીધે તેઓનાં જીવ લોહી શેડનાર થયા (યાને જીવ ઉપર આવી ગયા). તે બાહાદુર તુર પોતાના બાપ આગળ ગયો અને તેને કહયું કે "ઓ લડાઇના હુનરથી વાકેફ બાહાદુર મર્દ ! પેલા લશકરના વડાઓમાંનો બાહાદુર આ લડાઇના મેદાનમાં કયાં જગ્યા રાખે છે ? જમણી ડાબી ગમના જંગીઓ કીયાં છે ? તેઓના હથીયાર કેવાં છે ? તેઓના વાવટા કયાં છે ? જો તે કીનામંદ છે અને કીનો લેવાનોજ વીચાર રાખે છે તો હમણાજ હું તેનો નાશ કરી નીચે ફેંકીશ." શીહરૂએ જવાબ દીધો કે "ઓ તું બાપના જીવતર! તું નાનો છે માટે તેની આગળ જવા સેતાબી ના કર. તે લડાઇમાં પુરવીન અને હીંમતવાન મર્દ છે (તેની સાથે લડતાં) કદાચને તું તાજ અને તખતથી દુર થઇ પડશે (યાને તેને હાથે મરી જશે). તે બાહાદુર તુરક ગુસ્સે થયો અને જવાબ દીધો કે "ઓ નામવર પાદશાહ ! આએ બહુ આસમાન મારી સંભાળ કરશે. તે (આસમાન) મને કહે છે કે તું આએ કામ કરવાથી ના ફર" ત્યારે તેણે (બાપે) તેને કહયું કે "તેના માથા ઉપર સફેદ વાવટો ઉડે છે. તે ડાહાપણવાળો છે. તેનું શરીર ખોરશેદ અને માહાતાબ જેવું છે. તેની ટોપી અને કમરબંદ સોનેરી છે. તેનું બખતર પીળું છે. તેના ઘોડાને લડાઇનું બખતર પેહેરાવેલું છે. તું કહેશે કે (ઘોડો) સમજુદના ફુલનો બનેલો છે. તેના દીલ ઉપર ઝડપવાલો પવન ફુંકે છે.

તુરકને હાથે સરંદ કેદ પકડાયો તે વીશે.

તેના બાપના કહેવાથી તે હીંમતવાન બેટાએ એક શીંહની માફક બાંગ મારી, કે જેથી વાદલમાનું પાણી પણ લોહી જેવું થઇ ગયું. એક સફેદ ઘોડાને લડાઇ માટે તેજી બનાવ્યો અને તે ઉપર પાસે પાસે ગેલાબી રંગની ટીપકીઓ પાડી. તે પથ્થરની ખરીવાલા ઘોડાને એવી રીતે તેણે દોડાવ્યો કે તેથી આસમાન ઉપરનો માહાતાબ પણ ગુમ થઇ ગયો. તે (હુમનબર્ઇ)ના માંથા ઉપર જખમ કરવાને

માટે તેણે તલવાર, ગુરજ અને ભાલો રાખ્યો, તથા હુમલો કરવાને માટે ઘોડાને ચોપાસ દોડાવ્યો. દરેક હુમલામાં તેણે ઘણા માણસોને ભોંય ઉપર પટકીયાં. દરેક જખમે તેણે ત્યાં લોહીની નદી વહેતી કીધી. તેની તલવાર હાથીના જેવાં માણસોના દીલને ચીરી નાખતી હતી. જાણે શીયાલો ગુલલાલાના ફુલને જમીન ઉપર પાથરે તેમ લોહી ત્યાં પંથરાતું હતું. તુરકની આગળથી તે લશકર જેમ મેંઢાનું ટોળું વરૂ આગળથી નાહાસી જાય તેમ નાહાસવા લાગ્યું. તેઓ એકમેક સાથે અઠડીને હેઠે પડતા હતા અને તે નાપેકારો ઉપરથી ઘોડાઓ ચાલી જતા હતા. એક દેવ જોશમાં આવ્યો હોય તેમ સરંદે તે (તુરક)ને મેદાનની સરહદ ઉપરથી જોયો કે જેની નીચે ચીતાના જેવાં ચામડાંનો અજદહ (ઘોડો) હતો. તેની આવી ખુના મરકીથી હાથી હાથી ઉપર તુટી પડતા હતા. માઇલો સુધી મુવેલા સરદારો પડેલા હતા. તે (સરંદ) ગુસ્સે થયો અને પોતાના ઘોડાને ડપટાવ્યો. તે ત્યાં એક ભારી ગુરજ સાથે આવી લાગ્યો અને તે (તુરક)ની લોહાંની ટોપી સાથના માંથા ઉપર એક એવી રીતે ફટકો લગાવ્યો. જેથી તે ગુરજ અને લોહાંની ટોપીથી આતશ પેદા થયો. તોપણ તે તુરક પેહેલવાનને કાંઇપણ ઘા થયો નહી. તે ઘોડાની લગામ ઉપર લીંગાઇને તેની ગુરજવાલી બાજુને વળગી પડયો અને પવનની ઝડપે તેની કમ્મરબંદ ઉપર હાથ નાખ્યો. જીન ઉપર બેઠેલો હતો ત્યાંથી તેણે તેને ઉચકયો અને પોતાના બાપની નજદીક લઇ જઇને ફેંકીયો. પછી તે એમ બોલ્યો કે "એક જાબુલી નાના છોકરાએ કાબુલી દુશમનને પકડયો છે તે તું લે, અને હવે પછી મને લડાઇના હુનરમાં પુરવીણ ગણજે. હવે મને નાના બચ્ચાંને નામે ન બોલાવતાં શેર મર્દને નામે બોલાવજે." એટલું કહીને તે બીજી બાજુએ લડવાને ગયો અને પોતાના ઘોડાને જોશથી દોડાવ્યો. જ્યારે (કાબુલી) સેપાહોએ પોતાના પેહેલવાનને નીચે પડેલો જોયો, ત્યારે તેઓએ એકદમ લડવાથી પોતાની લગામ ખેંચી તેઓએ પોતાનો ઝુંડો તથા તમામ અસબાબ છોડી દીધો અને કીનાના મેદાનમાંથી મોઢું ફેરવીને નાહાસવા માંડયું. તુરક અને જાબુલી પેહેલવાનો ભેગા

મલીને તેઓની પુઠે ઘોડાઓ ક્ષીણ ક્ષીણ થયા ત્યાં સુધી દોડયા. નાહાંસ્તા સેપાહો કાબુલની નજદીક આવી પુગ્યા ત્યાં સુધી તેઓએ જરાપણ પોતાની લગામ ખેંચી નહી. લડાઇના દીવસમાં પુશકલ મરી ગયલાંઓના સઘળાં માથાં, પગ, દીલ અને મગજ સો વરસ સુધી તે મેદાનમાં ધુલ નીચે દબાયલાં રહયાં. તેઓના શરીરો વરૂઓને કબજે થયાં. તે લશકરે તે લડાઇમાં ફતેહ મેલવ્યા બાદ બાબુલ તરફનો પાછો રસ્તો ધર્યો. તે કાબુલનો પાદશાહ એકદમ તાબે થયો અને શીરફરના કીનાથી તે ઘણો બીહીતો રહયો, કે રખેને તે ખરંદનો જીવ લે અને વળી લડાઇના બંદીવાનોને તે મારી નખાવે તેથી તેણે નાચાર થઇને મોટી ચોકાઇ આપવાનું કબુલ કીધું. જે (બાબુલી) ઓ લડાઇમાં કપાઇ મુવા તેઓને માટે તેણે મોટો બદલો આપ્યો અને એ રીતે તેણે પોતાના બેટાને છુટો કીધો. જ્યારે એ બનાવને કાંઇક મુદત ગુજરી ત્યારે ખોરશેદ અને માહાતાબ શીરફર ઉપર અંધારાં થયા. તે ગુજરી ગયો અને તેની યાદગારી જેહાનમાં રહી ગઇ. એજ રીતે સર્વે કામોની શરૂઆત અને છેડો હોય છે.

તુરકને ત્યાં હમનો જન્મ થયો અને શેમને ત્યાં અતરતનો જન્મ થયો તથા અતરતથી ફેરશારૂપ જન્મયો તે વીશે.

તેજ પછે તુરકે પાદશાહી લીધી અને દલેર પાદશાહો વચ્ચે સરફરાજી પાંમ્યો. પાદશાહીને થોડો વખત થયો તેટલામાં તેનાથી લોકો સુખ પાંમ્યાં. જમશેદનાં જેવી ખુબીનો તેને ત્યાં એક બેટો જન્મયો. તે દેલાવર પાદશાહે તેનું નામ શેમ આપ્યું. તે (શેમ) ને માટે એક દીવસ તે એક વરસ જેવો હતો. તે ગુરજ અને દીંગોલાં વાપરવામાં સરફરાજી મેલવતો ગયો. એ પ્રમાણે જેમ દાહાડાઓ વેહેતા ગયા તેમ તેના માથાં ઉપર ચંદ્ર તથા સેતારાઓ ફરવા લાગ્યા. ત્યારપછી થોડો વખત રહીને શેમથી અતરતનો જન્મ થયો કે જેના ઉપર પાદશાહી દમામ દીપતો હતો.

તે અતરત જોરમાં, તનમાં, ચેહેરામાં, તથા ઉચાઇમાં બીજા સરદારો વચ્ચે જોડયા વગરનો બન્યો. જેમ જેમ થોડી થોડી મુદતે મુદ્દાઓ ગુજરતા જાય છે તેમ તાજ અને તખતનું કામ બદલાતું જાય છે. સરદ્દરાજી પાંમેલો તુરક અને જવાન શેમ એ બંનેએ પોતાનો જીવ ખોદાને સોપ્યો. એવીજ રીતની જાહેર અને છુપી વાત છે. આ જેહાને કોઇની સાથે પણ વફાઇ કીધી નથી. જ્યારે શેમ અને તુરક જેહાનમાંથી ગુમ થયા ત્યારે પાદશાહીનો તાજુકો અતરતને પોહોચ્યો હતો. જ્યારે તે તાજ સાથે પાદશાહી તખત ઉપર બેઠો ત્યારે તેણે નેકીની કમ્મર બાંધી અને સખાવતનો હાથ ખોલ્યો. તેના સેતારાઓ સઘલાં કાંમમાં તેને રસ્તો દેખાડનારા હતા. તેથી તેની મોટાઇ ધીમે ધીમે વધવા લાગી. પાદશાહી ખજાનામાં ખજાનાનો વધારો થયો. મોટા દરબારીઓ તેના રેવાજ પ્રમાણે ચાલનારા થયા. તેનું નસીબ જેમ વધવા લાગ્યું તેમ આસમાને તેને એક નામવર બેટો આપ્યો. તે બેટાથી તે આરામ અને ખુશાલી ભોગવવા લાગ્યો. તે બખતાવર બેટાનું નામ તેણે કેરશાસ્પ આપ્યું. તેની ખુબી, ચેહેરો અને તનની પાકીજગીથી તેની દહેર અનજુમન અજબ રહી. જન્મના દીવસે તે એક વરસનો લાગતો હતો અને એક વરસે દસ વરસનો દેખાતો હતો તેની છાતી સીંહની છાતી જેવી હતી. તેનો ચેહેરો લોહી જેવો રાતો હતો. તેની બે બાજુ ઉંટની તાંબ જેવી હતી. તે ઉંચા કદનો અને જોરાવર બાજુનો હતો. તેની કમ્મર પતલી અને ગરદન પેહેલવાનના જેવી હતી. તે બરજુવાન પાદશાહ અતરત તેને માટે મગરૂર હતો. તેણે તેને પેહેલવાનોના આસમાન વચ્ચે જેહાનને દીપાવનાર કીધો. તે (અતરત) તેને એટલા તો લાડ સાથે ઉછેરતો હતો કે તેને કોઇપણ દીવસે કાંઇપણ ચીજની હાજત રહેતી હતી નહી. જ્યારે તે જોર અને હીમતમાં સીંહના જેવો પકો થયો ત્યારે તે ધાવણું છોડી કાલા ઘોડા ઉપર સ્વાર થવા લાગ્યો. રેશમી કપડાંને

બદલે તે લોખંડનું બખતર પેહેરતો હતો અને બાજુએ કમાનં સાથે ગુરજ અને તીર લટકાવતો હતો. ખાવા અને ઉંઘવાને બદલે તે કીનો અને લડાઇ શોધતો હતો. દાઇની કેડને બદલે તે વાઘ અને સીંહ શોધતો હતો. જ્યારે તે નજદીક દસ વરસની ઉમરે પુગ્યો તેટલામાં તો તેનું કદ આસમાન અને મહાતાબ જેટલું ઉચું થયું. તે પેહેલવાની અને મરદાનગીમાં એટલો તો ચહડતો બન્યો કે એક મુકીથી તે હાથીને નીચે નાખતો હતો. કુસ્તીના હુનરમાં અને ચોગાનની રમતમાં તે જીત મેળવનારો હતો. તેના જેટલો નાંમીચો બીજો કોઇપણ હતો નહી. જ્યારે ગોહરેથી મઢેલાં બલુંદ આસમાને તેના ઉપરથી ઓગણીસ વરસ પસાર કીધાં ત્યારે તે એવો પેહેલવાન બન્યો કે અગરજો તે હાથમાં તલવાર ધરતો તો તેને જોઇને ઝનુની સીંહ દુરથી નાહાસ્તો હતો. એક હાથ મારી તે એક જબરદસ્ત હાથીને ભોંય ઉપર નાંખતો હતો અને તેને પંકડીને ઉંચો ધરતો હતો. લડાઇમાં તે સો કુટ લાંબો ભાલો નેજો રાખતો હતો અને મીજલસમાં દશ મનની જામ ભરી તે દારૂ પીતો હતો. તેના ભાલાની અણીના જખમથી (ભડકાવાથી) આતશ સળગતો હતો. તે એક નેજાથી દસ બખતર વીંધી નાખતો હતો. તે કીનાના આવેશમાં પેહેલવાનોને કમરબંદમાંથી ધરતો હતો અને ઘોડાના જીન ઉપરથી તેઓને નીચે જમીન ઉપર પટકતો હતો. અગર ગુરજ તરીકે તેનો હાથ હોય અને બખતર એક હાથી હોય તો તે બે માઇલ દુરથી લડાઇ ઉઠાવી શકે. તેણે ઘણા મોટા જોધાઓને હલકા પાડયા હતા અને ઘણા સરદારોને હેઠે નાખ્યા હતા. વળી કોઇપણ અતરત સાથે કીનો શોધતું હતું નહી. તેની બીહીકથી તેની સાથે કોઇપણ કજીયો શોધતું હતું નહી. તુરથી તે કેરશાસ્પ જન્મ્યો ત્યાં સુધીમાં પુરાં આઠસો વરસ પસાર થયાં હતાં. જમશેદની ઓલાદના એ બુજોર્ગ લોકો એ રીતે રૂસતમના ન્યાગાનો હતા. જ્યારે કેરશાસ્પ કોઇપણ પેહેલવાનને ગરદનમાંથી ઉચકતો ત્યારે તેને પોતાના ભાલાની અણીથી આસમાનનું ચક્કર પસાર કરાવતો હતો (યાને મારી નાખતો હતો). શું નોજુવાન કે બુઢાઓ એક

અત્યારે કેરેશાસ્પની તારીફ ગાતા હતા. શું ઇરાનમાં કે તુરાનમાં તેનું નામ આફ્રીન સાથે લેવાતું હતું.[1]

---

1 કેરશાસ્પ બાબે ફીરદોસી ધ્યાન આપી ગયો છે તે અવસ્તામાં મળતી કેરશાસ્પ બાબેની કથાઓ સાથે જોતાં ઘણું અધુરું છે. આવા નામીચા શખશને માટેનું ધ્યાન ફીરદોસીના શાહનામામાં અધુરું હોવાને લીધે અવસ્તા અને પેહેલવી પુસ્તકોમાંથી એ પેહલવાન તેમજ પાદશાહ વીષેનું ધ્યાન મેળવીને અત્રે આપવાની હું ફરજ લેઉછું:—

અવસ્તામાં એ પુરૂષને 'કેરેશાસ્પ' અને પેહેલવીમાં એને 'કરસાસ્પ' કહ્યો છે જે ઉપરથી ફીરદોસીએ એને કેરશાસ્પ લખ્યો છે. અવસ્તા પ્રમાણે એ સામના બેટા શ્રીતનો છોકરો હતો. એ અવસ્તાનો સામ તે જાલના બાપ સામ નરીમાનથી જુદો સમજવુ છે. ફીરદોસીએ એ સામને શેમ અથવા સામને નામે ઓળખ્યો છે. કેરસાસ્પનો બાપ થ્રીત, જેને પેહેલવીમાં સ્રીત અને ફીરદોસીએ અતરત લખ્યો છે, તેણે હોમ ઇજદની ક્રિયા કરી માંગેલી દુવાના બદલામાં હોમે કેરેસાસ્પ અને ઉર્વાક્ષ નામનાં બે બેટાઓની બખશેશ કીધી હતી. એ બેટાઓમાં કેરેસાસ્પ એક પેહેલવાન નીવડ્યો હતો અને તેણે આ દુન્યામાંથી ઘણાંક નાશકારક પ્રાણીઓ અને રાક્ષસોનો નાશ કીધો હતો. કેરેસાસ્પની ખુબી ગાતાં તેને અવસ્તામાં નૈરેમંદ, અખુટ જવાનીનો (એટલા માટે કે તે કીયામત સુધી ટકી રહેનાર છે), ગુચ્છાવાળા બાળ સાથનો, ગુરજ રાખનાર ઇત્યાદી રીતે ઓળખ્યો છે. હોમ યશ્તમાં તેને માટે કહેવામાં આવ્યું છે તેણે સરવર નામના અજદાહને મારી નાંખ્યો હતો. એ અજદાહ માણસો તથા ઢોરોને ગળી જતો હતો. તેનાં આખાં શરીર ઉપર અંગોઠાની ઉંડાઇ જેટલું લીલું ઝેર ફરી વળેલું હતું. તે અજદાહ મંદ હાલતમાં પડેલો હશે તેટલાં કેરેસાસ્પે તેને એક ટેકરી સમજી તે ઉપર સુતો બળગાની ખાણું પકાવવા માંડ્યું હતું પણ તે ગુસાની ગરમી પાછળથી તે સાંપને લાગવાથી તે સજીવન હાલતમાં આવીને ફુંફાડા મારવા લાગ્યો હતો જેથી તે રાંધવાને ચઢાવેલું વાસણ ઉંધુ વળી ગયું હતું. બાહાદુર કેરેસાસ્પ પેહેલાં ચોંકીને બાજુએ હટી ગયો હતો પણ પાછળથી તેને મારી નાંખ્યો હતો. (યજશને હા ૯, ફ. ૧૧). ગીતારેપ નામના બુરા શખશે તેના ભાઇ ઉર્વાક્ષને મારી નાંખ્યો હતો માટે કેરેસાસ્પે રાંમ યજદની મદદ ચાહી પોતાના ભાઇના કીનામાં એ ગીતારેપને મારી નાંખ્યો હતો (રામયશ્ત ફ. ૨૭, જમીઆદ યશ્ત ફ. ૪૧). એક ગાંદર્વ નામનો બુરો દેવ આ દુન્યાના લોકોને પણી હેરાનગતી આપતો હતો. તે અહીઆંના ઝાડોનો નાશ કરવાને ઉઘાડાં મોઢાં સાથે.

ધસારો કરતો હતો, તેને કેરેસાસ્પે મારી નાખ્યો હતો. (જમીઆદ યશ્ત ફ. ૪૧). પથન નામનો એક લોરેમંદ વાતપાડો હતો તેની નવ ઓલાદને કેરેશાસ્પે મારી નાખી હતી, તથા નીવીક અને દાસ્તયન નામનાં બુરા શખ્સોની ઓલાદનો તેણે નાશ કીધો હતો એ ઉપરાંત કેરેસાસ્પે વરેષવ અને પિતઓન નામના બે બુરા પાદશાહોનો નાશ કીધો હતો (જુઓ એજ યશ્ત) વળી તેણે ઘણાજ લોરેમંદ શખસો અરેજોષમન અને સ્નાવિધકને મારીઆ હતા. (જુઓ એજ યશ્ત) એ ઉપરાંત મીનોખેરદ ઉપરથી જણાય છે કે તેણે કહુક વરને તથા કમક પક્ષીને પણ મારીઆં હતાં. એ કેતાબમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે કેરસાસ્પે એ ઉપરાંત બીજાં ભલાં કામો કરીને આ દુન્યામાંથી ઘાટ અને નુકશાન ટાળ્યું હતું. તેણે જો એમ નહી કર્યું હતે તો સ્ત્વા બેજનો વખત થવાનું બની સકતે નહી. કેરશાસ્પને માટે પેહેલવી રેવાયતમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે તેણે એક દીને ખાણું પકાવવાને માટે આતશ સળગાવ્યો હતો, જે આતશ બરોબર નહી સળગવાથી કેરશાસ્પે પોતાના ગુરજ વડે તે આતશને ફટકો મારી ઠારી નાંખ્યા હતા. આથી તે અરદીબેહેસ્ત અમશાસ્પંદનો ગુનેહગાર નીવડયો હતો. જ્યારે તેનું રવાન હોરમજદની દરબારમાં આવી પુગ્યું ત્યારે અરદીબેહેસ્ત અમશાસ્પંદે તેને પોતાનો ગુનેહગાર જણાવી હોરમજદની હજુરમાં તેને દોજખને લાયકનો ઠેરવી આપ્યો હતો. કેરશાસ્પે પોતાનો બચાવ પોતાનાં આખી દુન્યાનાં સારાં અને સ્વાબકાર કામો દેખાડી આપીને કીધો હતો. આવા સવાબી પુરૂશને દોજખના અજાબમાંથી બચાવી લેવાને અશો જરથોસ્તના ફ્રોહરે તેની ઉપર રેહેમ કરવાને કહ્યું, પણ અરદીબેહેસ્ત અમશાસ્પંદે તેમ કરવાને વાંધો લીધો હતો. ત્યાર બાદ દુન્યાના આત્માએ કેરશાસ્પ તરફથી લડત લડીને કેરશાસ્પનાં કામોથી દુન્યાને કેવો ફાયદો થયો છે તે દેખાડી આપી તેનો એ ગુનાહ માફ કરવાને હોરમજદને અરજ કીધી હતી પણ તે અરજ બાહાલ રહી નહી. છેવટે અશો જરથોસ્તે માંગી લીધું કે જ્યારે તેવણ દીન ફેલાવવા પેઠી દુન્યામાં જશે ત્યારે કેરશાસ્પના આવા ગુનાહની તોજેરા તરીકે તેવણ ગુસ્તાસ્પને આતશની વધુ જતન લેવાનું ફરમાન આપશે. આથી હોરમજદે તથા અરદીબેહેસ્તે કેરશાસ્પનો એ ગુનાહ માફ કીધો હતો. કેરશાસ્પે પોતાની જીંદગી દરમ્યાન કીધેલાં કામોમાં એક અગત્યનું કામ મુલતવી રાખ્યું છે. તે કામ એ છે કે કીયામતને વખતે જ્યારે જોહાક છુટો થશે અને લોકો ઉપર પાછો જુલમ ગુજારશે ત્યારે જોહાકને કેરશાસ્પ મારનાર થશે. બહમન યશ્ત અને બુનદેહેશમાં લખવામાં આવ્યું છે કે તે પેશીઆનસાઇનાં મેદાનમાં (જેને ડા૦ વેસ્ટ કંદહાર આગળ આવેલી પીસીન નામની ખીણ જણાવે છે)

પાદશાહ ઝોહાકે હજાર વરસમાં એક દાહાડો કમી[1] રાજ્ય કીધું. ઝોહાક તખત ઉપર બેઠો અને બેદાદીનો પાયો નાખ્યો તે વીશે.

જ્યારે ઝોહાક તખત ઉપર આવ્યો, ત્યારે તેની આગળ એક હજાર વરસ સુધી અનજુમન ભેગી થઇ (યાને તેણે હજાર વરસ રાજ કીધું). અવળો જમાનો તેની ઉપર સુલટો ફર્યો અને એ પ્રમાણે લાંબો જમાનો વહી ગયો. દાનાવ લોકોની રાહ રસમો છુપઇ ગઇ અને દેવોના કામોનો ફેલાવો થઇ રહયો. હુનર હીનઇ ગયો. જાદુઇ (લોકોને) પ્યારી થઇ પડી. રાસ્તી છુપઇને જુઠાઇ જાહેર થઇ. દેવ

અર બંધમાં પડેલો છે. તેના સ્થાનની ચ૯૯૯૯૯ ફરોહરો ચોકી કરે છે. જ્યારે ઝોહાક છુટો થશે ત્યારે તેને ફરેસ્તાઓ બંધમાંથી જગાડશે. શાહનામાં પ્રમાણે જમશીદે પોતાના પેહેલા બેટા આગળ આગાહી કીધી હતી કે તેનાં વંશમાંથી એક જોરાવર પુરૂષ ઝોહાકને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડનાર થશે, તે પુરશ પાછળથી ફરીદુન નીવડયો હતો, જેણે ઝોહાકની ગાદી લીધી હતી વળી એજ જમશીદે પોતાના સસરા જબુલસ્તાનના પાદશાહ આગળ પોતાને ત્યાં બેટા અવતરવાની ખબર આપતાં એવી આગાહી કીધી હતી કે "આથી તારી બેટીના હમેલથી એક ઉંચુ ખાનદાન વધું થશે અને જોરાવર તથા હીમતવાન નામદાર બેટા થશે. મારી પાંચમી ઓલાદ પોતાનું દોલત પાછું મેળવશે અને તે ઝોહાકને ઉખેડી નાખનાર પેહેલવાન થશે." આ એ આગાહી તે ગેરશાસ્પ બાબેની હતી, જે કીયામતને દીને ઝોહાકને મારી નાંખશે.

૧ ફિરદૂસી ઝોહાકને માટે એક હજાર વરસમાં એક દહાડો કમી રાજ કરવાને માટે લખે છે તે એક દાહાડાનું રાજ તે કીયામતને વખતે એ:મની બરાબર હજાર વરસ પુરાં કરશે. મીનો ખેરદમાં પણ એને એક હજાર વરસ રાજ કરતો જણાવ્યો છે.

લોકો બદી ઉપર હાથ લંબાવવા લાગ્યા. નેક શખ્સો છુપાછુપ શીવાય જાહેરમાં બોલતા હતા નહી. જમશેદના ઘરમાંથી બે પાકીજેહ (ઓરતો)ને લોકો નેતરની માફક ધ્રુજતી બાહાર લાવ્યા. [૧] તે બંને જમશેદની બેહેનો થતી હતી. તેણીઓ બાનુઓના તાજ જેવી હતી. બુરખાથી મોહોડું ઢાંકેલીઓમાંની એકનું નામ શેહેરનાજ હતું અને બીજી માહતાબ જેવીનું નામ અરનવાજ હતું. તેઓ તેણીઓને ઝોહાકના મેહેલમાં લેઇ ગયા, અને તેઓને તે અજદાહના મોહોડાંવાળા (ઝોહાક)ને સોંપી. [૨] તેણે તેણીઓને જાદુઇના રસ્તા ઉપર ઉતારી અને તેઓને જુઠાઇ અને ખરાબ અક્કલ સાથે ભેલાવી દીધી. [૩] ઠગાઇ ઝોહાકની બુનીયાદ બની હતી. જેહાન તેની આગળ મીણની વીંટીની માફક રહી હતી. તે ઝોહાક બદ એલમનું શીખવવું, લુટફાટ કરવી, મારી નાખવું. તથા બાળી નાખવું એ શીવાય બીજું કાંઇ જાણતો હતો નહી. એવું બનતું હતું કે દર રોજ હલકે વાંચેના કે પેહેલવાની ખાનદાનના લોકોમાંથી દર રાતે બે જવાન મરદોને તે (ઝોહાક)નો બાવરચી પાદશાહના મેહેલમાં લેઇ જતો હતો અને તેઓથી તે પાદશાહના દુખના ઇલાજનો રસ્તો કરતો હતો. તે (બાવરચી) તેઓને મારી નાખતો હતો અને તેઓના મગજ કાહાડી લેતો હતો. તે (મગજ) પેલા અજદાહોને ખવાડતો હતો.

પાદશાહી ખાનદાનનાં બે પાકીજેહ મરદો હતા. જેઓ બંને મોટા મરતબાના અને પરહેજગાર હતા. એકનું નામ અરમાઇલ [૪]

૧ એ બે ઓરતો તે અવસ્તામાં જણાવેલી 'સવંઘહવાચી' અને અરેનવાચી' નામની જમશેદની બે બેહનો હતી. કેટલાક તવારીખ નવેસો એઓને જમશેદની દીકરીઓ જણાવે છે. ફરીદુને તેણીઓને પાછળથી છોડવી હતી.

૨ લખેલી નકલ પ્રમાણે.

૩ અવસ્તા મુજબ તો ઝોહાકે તેણીઓને ઉંડાગારમાં કેદ કીધી હતી.

૪ 'અખબારમારૂ જ્હીરાન' નામની પેહેલવી કેતાબમાં "શત્રોઇહા એ અઇરાન" નામના બાબમાં અરમાઇલ અને કરમાઇલને માટે જણાવે છે કે તેઓ ઝોહાકના રાજ્ય અમલમાં હાકેમી ભોગવતા હતા. તેઓને ત્યાં કુર્દીસ્તાનના પાહાડી હાકેમો જણાવ્યા છે જેઓએ તે ઝોહાકથી કુર્દીસ્તાનના પાહાડી મુલકોમા હાકેમી મેલવી હતી.

હતું કે જે પાકદીનનો હતો. જ્યારે બીજાનું નામ કરમાઇલ[1] હતું કે જે કુરમ્અંદેશ હતો. એવું બન્યું કે એક દહાડે તેઓ સાથે મળ્યા. ત્યાં તેઓ વચ્ચે પાદશાહ વીશે તથા તેના લશકરની બેહાલી વીશે તથા તેની બદ રસમ અને બદ ખોરાક વીશેની કેટલીક લાંબી ટુંકી વાતો થઇ. તેઓમાંનો એક બોલ્યો કે "આપણે પાદશાહની નજદીક બાવરચી તરીકે જઇએ અને ત્યાર પછી (એ બાબદનો) કાંઇ ઇલાજ કરીએ. તરેહવાર રીતના વીચાર કરીને જે બે શખ્સોના લોહી રેડવામાં આવે છે તેઓમાંથી એક એકને છોડવીએ." તેઓ ત્યાં (પાદશાહ આગળ) ગયા અને બાવરચીનું કાંમ કરવા માંડયું, તથા અંદાજસર ખાનું બનાવવા લાગ્યા. તે જોહાનના પાદશાહનું બાવરચીખાનું તે બંને રોશન રવાનનાં ચાલાક પુરૂષોએ હાથ કીધું. જ્યારે લોહી રેડવાનો અને મીઠા જીવોને ખુશવી લેવાનો વખત થયો ત્યારે ચોકીબાનો આંખે મારી નાખનારાઓ આગળ બે જુવાન મરદોને ઘસડતા પકડી લેઇ આવ્યા અને ઝડપથી તે બાવરચીઓ આગળ

---

1 જહાકને સહેદ વીશેનું બયાન આપતાં અલબીરૂની જણાવે છે કે:—

જોહાકે અરમાઇલ અને કરમાઇલ નામના શખશોને દરરોજ બે માણસોને જબીંહ કરી તેઓનાં ભેજાં કાહાડી લાવવાનો હોકમ ફરમાવ્યો હતો. તેઓ ઘણા રહેમી પુરૂષો હતા. તેથી પોતાના જાતભાઇઓ ઉપર દયા લાવી તે બેમાનાં એક પુરૂષને નહસાડી દેતા હવા, અને તેનાં ભેજાંને બદલે એક મેંઢાનું ભેજું મુકતા હતા એ રીતે તેઓએ પોતાનાં હજારો બાઇબંધોનો જીવ બચાવ્યો હતો. જ્યારે ફરીદુન તખતે આવ્યો ત્યારે તેણે એ બંધે જણાઓને આવું ખુની કામ કરવાને માટે મારી નાંખવાનો હોકમ ફરમાવ્યો હતો, ત્યારે તેઓએ પોતાની નેક મકસદને માટેનો ખરો ખોલાશો જાહેર કીધો અને પાદશાહને કહયું કે જો તે પોતાના એલચીને તેઓની સાથે મોકલે તો તે છોડવેલા પુરૂશોને દેખાડે. તેમ કરવાને ફરીદુને કબુલવાથી અરમાઇલે પોતે છોડવેલાં માણસોને એવો હોકમ કીધો કે તેઓએ પોતાના ઘરોના છાપરાં ઉપર અલાવ સલગાવવું કે જેથી છોડવેલાં માણસોની સંખ્યા જાહેર થાય.. આ ઉપરથી બહમન મહનો અને આવાં રોજે દેમાવંદ પાહાડ ઉપર કે જ્યાં તેના છોડવેલાં માણસો જઇ વસ્યાં હતાં ત્યોનાં ઘેરનાં દરેક છાપડાં ઉપર આવી રોશની જોઇ તે એલચીઓ ઘણો અચરત થયો હતો અને પાદશાહ ફરીદુનને એ બાબદથી વાકેફ કરવામાં આવ્યો હતો. પાદશાહે જ્યારે એ બંનેની આવી રેહેમદીલીની વાત સમજી ત્યારે તેઓને માફ કરીને નવાજ્યા હતા.

ઉંચેથી ફેંકી દીધા. તે બાવરચીઓનું જીગર દુખથી ભરાઈ આવ્યું; તેઓની આંખો લોહીથી ભરપુર અને તેઓના સર કીનાથી ભરપુર થઇ રહયાં. તે બેદાદ જમીનના પાદશાહની આવી વર્તણુકથી તેઓએ એકમેક તરફ જોયું. તે બેમાંથી એકને મારી નાખવા શીવાય તેઓ બીજો કાંઇ ચારો જોઇ શકયા નહી. ગોસ્પંદના માથામાંથી ભેજું કહાડીને તે કીમતી લોગના મગજ સાથે તેઓએ ભેળ્યું. તેઓએ એકનો જીવ બચાવીને તેને કહ્યું કે "ખબરદાર તું તારૂં સર છુપાવેલું રાખજે અને આબાદ શેહેરની અંદર તું રેહેતો ના. તારે નસીબે હવે વસવાટ કરવાને માટે દુન્યાના પાહાડો અને જંગલોજ છે." તેનાં માથાંને બદલે વગર કીંમતના (જાનવરના) શરીરમાંથી અજદાહને માટેનો ખોરાક તેઓએ બનાવ્યો. એ પ્રમાણે દર મહીને ત્રીશ જવાનો તેઓથી પોતાનો જીવ બચાવી શકતા હતા. જ્યારે તેઓમાંથી બસો માણુસો એકઠાં થયાં અને તેઓ કોણ છે તે કોઇ ઓલખી શકયું નહી ત્યારે તે બાવરચીએ તેઓને કેટલાંક મેંઢાં બકરાં આપ્યાં અને તેઓને જંગલમાં મોકલી દીધા. હાલના કુર્દ[1] લોકો તે લોકોના તોખમથી ઓલાદ ધરાવે છે, કે જેઓના દીલમાં આબાદીની યાદ આવતી નથી. તેઓના ઘરો તમામ જાડાં કપડાંના હોય છે (યાને તેઓ તંબુઓમાં વસે છે). તેઓ ખોદાનો ડર દીલમાં રાખતા નથી.

તે વેરાન કરનાર ઝોહાકની એવી રસમ હતી કે જ્યારે પણ તેની મરજી થતી ત્યારે જંગી પેહેલવાનોમાંથી એકને બોલાવી મંગાવતો હતો અને તેને એવું કહીને મારી નખાવતો કે "તુ દેવ

---

1 એ કુર્દ લોકોને બાબે ડા૦ રીચર્ડસન કહે છે કે:—

"The gaolers (Karmael and Armael), moved with compassion for their unhappy prisoners thus doomed to feed the tyrant's distemper, allowed many to escape, supplying the demand with the brains of sheep; and that from those fugitives who took refuge in the Ararat or Gordian mountains of Armenia, sprung the nation known since by the name of Kurds"

સાથે મળી ગયો છે"[૧] જ્યાં પણ નામીચી ખુબસુરત છોકરી હોય કે જેણી પરદાની અંદર પાક રેહતી હોય અને એક હરફ પણ તેણીની દામનને વીશે બોલાતો નહી હોય ત્યાંથી તે તેણીને પોતાની નજદીક બોલાવી મંગાવીને ગોલામ બનાવતો હતો. એવી રીતે ત્યાં કેઆની રસમ, રેવાજ કે કાયદો હતો નહી.

ઝોહાકે ફરીદુનને સ્વપનામાં જોયો તે વીશે.

જ્યારે તેની જીંદગીના ચાલીસ વરસ બાકી રહ્યાં ત્યારે તેના સર ઉપર ખોદાએ શું તદબીર ચલાવી તે તું જો. એક પાછલી રાતે જ્યારે તે પાદશાહી અએવાનમાં અરનવાજ સાથે ઉંઘા- યલો હતો ત્યાં તેણે એવો સ્વપનો જોયો કે પાદશાહી મેહેલમાંથી ૨ ત્રણ પેહેલવાનો એકાએક બાહાર નીકળ્યા તેઓમાં બે મોટા અને એક નાનો હતો, કે જે નાનો ઉંચાઇમાં સરોવર જેવો અને દબ- દબામાં પાદશાહ જેવો હતો. તેની કમર બાંધવાની અને ચાલવાની રીત શેહેનશાહના જેવી હતી. તેના હાથમાં ગાયની સુરતનો ગુરજ હતો. તે સેતાબીથી દોડતો ઝોહાકની આગળ લડાઇ કરવાને આવ્યો અને તે ગાયની સીકલનો ગુરજ તેના માથાથી તે પગ સુધી બાંધ્યો. તેના બે હાથો દોરડાંથી પથ્થરની માફક બાંધ્યા. તેની ગરદનમાં ફાંસો ઉતાર્યો અને તેને ઘસડતો તથા દોડાવતો તથા પુઠે લોકોના ટોળાં સાથે દેમાવંદ[૩] પાહાડ સુધી તેને લઇ ગયો. તે જુલમગાર ઝોહાક તરફડીઆં માર્યાં. ગોયા તેનું જીગર બીહીકથી ચીરાઇ જતું હતું. આથી તે ખોઆબમાંજ તેણે એક બાંગ મારી જેથી તે સો થાંભલાવાળું ઘર હીલવા લાગ્યું. તે નામવર પાદશાહના પોકારથી ખોરશીદ જેવા ચેહેરાની બાનુઓ પોતાની જગ્યાએથી ચમકી ઉઠી.

---

૧ હપેલી નકલમાં એ બેઠ વધુ છે.

૨ હપેલી નકલમાં 'કાખે શાહાનશાહાન' ને બદલે 'ઝ.બાએ જેહાન શાને જેહાનની સાખામાંથી એવો ભાવ છે.

૩ 'દેમાવંદ' એ હમદાન (Hamadan) શેહેરની નજદીકમાં આવેલા ઈરાન દેશના એક પાહાડનું નામ છે. એ અલબરજ પાહાડની સૌથી ઉંચી ટોંચ ગણાય છે.

અરનવાજે ઝોહાકને પુછયું કે “ઓ શેહેનશાહ! તુંને શું થયું છે? અને તે છુપી રીતે કેહે. તું તારાં પોતાનાં મકાનમાં આરામથી સુતેલો છે ત્યારે તું તારા જાનને માટે શા-સારૂં ધ્રુજે છે? તમામ હફતે કેશ્વર[૧] તારા હોકમ હેઠલ છે. જાનવરો, દેવો અને માણસો તારાં પાસબાન છે. માહાતાબના ઉંચાનથી તે માછલીના નીચાન સુધીની તમામ જેહાન તારી પાદશાહી હેઠલ છે.” ત્યારે તે પાદશાહે તે ખોરશેદના જેવા ચેહેરાની ઓરતોને જવાબ દીધો કે “આવી અજબ જેવી વાત છુપી રહેવી નહીં જોઇએ તોપણ એ રીતે જો તમો આખો દાસ્તાન સમજશો તો મારા જીવની માફક તમારૂં દીલ નાઉમેદ થશે.” અરનવાજે તે મોટા પાદશાહને કહ્યું કે “તે ભેદ તારે હમારી આગળ ખોલવો જોઇએ. અગર જો કાંઇ ઇલાજ ઘટતો હશે તો તે હમો કરી શકીશું, કારણકે કોઇપણ દુઃખ ઇલાજ વગરનું નથી.” ત્યારે તે પાદશાહે જે ભરમ છુપો હતો તે ખુલ્લો કીધો અને તેઓ આગળ સ્વપનાની તમામ વીગત કહી. તે ખુબસુરત ઓરતે તે નામવરને કહ્યું કે “એ વાતને છોડી ના દે પણ તેનો ઉપાય કર. વખતનો નગીનો તારાં તખતનું સર છે. તારાં નામવર બખ્તથી આ દુન્યા રોશન છે. તમામ જેહાનને તથા જાનવરો, માણસો, પક્ષીઓ, દેવો અને પરીઓને તું તારી અંગોથી (સત્તા) ની હેઠલ રાખે છે. દરેક મુલકમાંથી ડાહયા માણસો, નજુમીઓ અને મોબેદોને તું એકઠા કર અને તે મોબેદો આગળ તું તમામ વાત કહે. ખોલ કરીને રાસ્તીને શોધી કાહાડ. તું જો કે તારૂં મોત કોણને હાથે છે, માણસની ઓલાદને હાથે કે દેવ યા પરીને હાથે છે. જ્યારે તું તે બાબદથી વાકેફ થાય ત્યારે તું તેનો તેજ

૧ આ દુન્યાને આગળા વખતના લોકો હફતે કેશ્વરને નામે ઓળખતા હતા, કારણકે તે વખતે જમીનના સાત ભાગો કરવામાં આવ્યા હતા. અને હરેક ભાગ એકેકા કેશ્વરને નામે ઓળખાતો હતો, અવસ્તા મુજબ એ સાત કેશ્વરો નીચે મુજબ ગણાય છે :—

અરેજહિ, સવહિ, ફદધફશ. વીદધફશ, વોઉરૂ-બરેશ્તિ, વોઉરૂ-જરેશ્તિ અને ખનીરથ. આ ખનીરથને બામીઉં ખનીરથ કહે છે. એ કેશ્વરની અંદર ઇરાનવેજ આવ્યું હતું.

વખતે ઇલાજ કરજે. બદ મનશનીવાળાઓની બદીથી તું ફેકટમાં બીહુ ના.” તે બદ મનશનીના ૧ પાદશાહને તે સરોવરના જેવાં બદન વાલીએ જે જવાબ આપ્યો તે જવાબ તેને ખુશ લાગ્યો. જેહાન કે જે કાલી રાતને લીધે કાગડાની પાંખના જેવી હતી તે પાહાડની પછવાડેથી ચેરાગે (સુરજે) પોતાનું ડોકીયું બાહાર કાહાડયું ત્યારે તું કહેશે કે બલુ ગુમબજ ઉપર ખોરશેદે બલ્લુ પીલાં યાકુતનો રંગ બાંધ્યો. પાદશાહે જ્યાં જ્યાં બહોલા, ચાલાક અને અકલવાલા મોબેદો હતા તે સઘળાને દુન્યામાંથી પોતાની નજદીક બોલાવ્યા તથા તેઓ આગળ તેણે જે દીલને જખમાવનારો ખોઆબ જોયો હતો તે કહયો. તેઓને બોલાવીને એક જગ્યાએ બેસા કીધા અને તેઓથી પોતાના દુખનો ઉપાય શોધ્યો. તેણે તેઓને કહ્યું કે “મને જલદીથી વાકેફ કરો અને મારાં રવાનને રોશનીના રસ્તા તરફ દોરવો. મારી ઉપર જમાનો ક્યારે આખેર થશે? (યાને હું ક્યારે મરી જવશ?) આએ તાજ, તખત અને કમરબંદ કોણનો થશે? એ સઘલો ભરમ તમોએ મને કહેવો જોઇશે, નહી તો તમારૂં માથું કંગાળ રીતે ખોવું પડશે.” તેઓએ જમાનાની સારી માઠી ચાલ વીશે પોતપોતામાં ખાનગી સવાલ જવાબો કીધા. (ત્યારબાદ) તે મોબેદોના હોઠો (ધાસ્તીથી) સુકાઇ ગયા અને આંખો (આંસુથી) ભીનાઇ ગયા તેઓ એકમેક સાથે વાતમાં રોકાઇ ગયલા હતા. (તેઓ બોલતાં હતા કે) “અગરજો જે બનવનું છે તે સાચે સાચું કહી દઇશું તો જાન સાથે લડાઇ કરવા જેવું અને જાનને વગર કીમ્મતનો બનાવવા જેવું છે. અગરજો જે બનવાનું છે તે વીશે તે સાચી વાત નહી સાંભળશે તોપણ (જયારે બનવાનું હશે તે બનશે) ત્યારે પણ હમણાની માફક જાનથી હાથ ધોવા પડશે.” ત્રણ દાહાડા એ કામમાં વહી ગયા તોપણ કોઇબી એ વાત જાહેર કરી શકયું નહીં. ચોથે દિવસે તે પાદશાહ રાહા દેખાડનારા મોબેદો ઉપર ગુસ્સે થયો અને બોલ્યો કે “યાતો તમો જીવતા સુલીએ ચઢો નહી તો જે બનવાનું હોય તે કહી દેઓ.” સઘલા મોબેદોએ પોતાના સર નીચાં

૧ બ.પેરી નકલમાં 'ખામનેશ' વધારે વાક્ય ઊભ છે.

નમાવ્યાં. તેની (બીહીક) થી તેઓના દીલ અરધાં હતાં (યાને તેઓનો અરધો જીવ જતો રહયો હતો), અને આંખો આંસુથી ભરેલી હતી. તે ઘણી અકકલ ધરાવનાર નામદારો વચ્ચે એક જણ દુરઅંદેશ અને રાસ્તીની કોશેશ કરનારો હતો. તે અકકલમંદ અને હુશીયાર માણસનું નામ જીરક હતું. તેણે તે મોબેદો વચ્ચેથી આગળ પગલું ભર્યું. તેનું દીલ વધારે દલગીર થયું, પણ રાસ્તી વગરનો બનીને જબાનને ખોલતો ઝોહાકની નજદીક ગયો અને તેને કહ્યું કે "તારા માંથામાનો પવન કાઢી નાખ, કારણકે કોઇપણ માણસ પોતાની માંયથી મોત-વગરનો જન્મયો નથી. તારા અગાઉ ઘણાક પાદશાહો થઇ ગયા છે જેઓ બુલંદ તખતને લાયક હતા. ઘણાઓએ ગમ અને ખુશાલીનો હીસાબ કીધો છે. જયારે તેમના લાંબા દીવસનો છેડો આવ્યો ત્યારે તેઓ ગુજરી ગયા છે. અગર જો તું લોઢાંના કીલ્લાની માફક તારા પગ ઉપર ઉભો હશે તોપણ આસમાન તુંને ઘસી નાખશે, પણ એક જગ્યાએ તું કાયમ રહેશે નહી. હવે પછી તારૂં તખત કોઇ બીજાને હાથ જશે અને તારાં નસીબનો છેડો ખાકમાં આવશે (યાને તું મરી જશે). તે (તારૂં તખત લેનાર) નું નામ ફરીદુન કહેવાશે કે જે જમીનને માટે બખતાવર આસમાનનાં છાયડા જેવો થઇ પડશે (યાને તે દુન્યામાં આબાદી ફેલાવશે). હાલ સુધી તે સરદાર માયથી જન્મયો નથી. તારે માટે બીહીવાનો અનો હાય અફસોસ કરવાનો વખત હજી આવ્યો નથી. જ્યારે તે હુનરમંદ માયને પેટે પેદા થશે ત્યારે તે એક ઝાડની માફક ફલવંત થશે. જ્યારે તે મરદાનગીમાં આવશે ત્યારે તે પોતાનું સર માહાતાબ તુલક ઉઠાવશે. તે કમરબંધ, તાજ, તખત અને પાદશાહી ટોપીની શોધમાં રહેશે. તેનું કદ ઉંચાઇમાં સીધાં સરોવરના જેવું થશે. તે પોલાદી ગુરજને પોતાની ગરદન ઉપર ઉઠાવશે. તે તારાં માથાં ઉપર ગાયની સુરતનો ગુરજ મારશે અને તુંને બાંધીને આએ મેહેલમાંથી પાહાડ તુલક લેઇ જશે." નાપાક દીનના ઝોહાકે તેને પુછયું કે "તે મને શા માટે બાંધશે? મારી ઉપર તે શાનો કીનો લેશે?" ત્યારે તે હીંમતવાને તેને જવાબ દીધો કે 'અગર જો તું ડાહયો હોય તો (તું સમજ કે) કોઇપણ

બાંધ્યા વગર કોઇ પુરૂં કરે નહી. તેના બાપનું મોત તારે હાથે આવશે અને તે દુઃખથી તેનું સર કીના ભરેલું થશે. એક પુરમાયે નામની ગાય પેદા થશે જે જેહાનને શોધનાર (ફરીદુન) ની દાઈ બનશે. તે ગાય પણ તારે હાથે ફના થશે. તેના કીનામાં તે ગાયનાં મોહડાંનો ગુરજ ઉઠાવશે.” જ્યારે ઝોહાકે એ વાત સાંભળી અને તેના કાન ખુલ્લા થયા, ત્યારે તે હોંશ ખોઈ દઈને તખત ઉપરથી નીચે પડયો. પેલા બુલંદ મરતબાના શખસે તે બુલંદ તખત આગ-ળથી આફતની બ્હીકને લીધે પોતાનું મોહડું ફેરવ્યું (યાને નાસી ગયો). જ્યારે તે પાદશાહનું દીલ પાછું ઠેકાણે આવ્યું ત્યારે તે પાદશાહી તખત ઉપર બેઠો અને ફરીદુનની દુન્યામાં શોધ કરવા માંડી તથા તેને માટે છુપી તેમજ જાહેર રીતે જુસ્તજુ કીધી. તેને કાંઈપણ આરામ, ઉંઘ કે સુખ હતી નહી. તેની ઉપર પેશન રોજ ઝાંખો થઇ પડયો. એ પ્રમાણે લાંબો વખત વહી ગયો અને તે અ-ઝદાહ ઉપર ઘણી તંગી ઉતરવા લાગી.

ફરીદુનનો જન્મ થયો તે વીષે.

મુબારક ફરીદુન ૧ માયને પેટે જન્મયો અને જેહાનમાં એક બીજાએ આવીને (નવાં રાજ્યનો) પાયો નાંખ્યો. તે (ફરીદુન) એક સીધું સરોવરની માફક ઉછરી નીકળ્યો. તેના ઉપર પાદશાહી ખોરેહ પ્રકાશતું હતું. તે જેહાનને શોધનાર જમશેદના જેવા ખોરેહનો હતો. તે પ્રકાશીત સુરજના જેવો દેખાતો હતો. જેહાનને તે વરસાદ-ની માફક ઉપયોગનો થઇ પડયો હતો અને રવાનોને તે અક્કલની માફક લાયક થઇ પડયો હતો. તેનાં માથાં ઉપર ફરતું આસ્માન એવી રીતે ફરતું હતું. તે ફરીદુનને માયાથી લાગે હતું.

---

૧ ફરીદુનને અવસ્તામાં 'થ્રએતઓન' તથા પેહેલવીમાં ફરેદુન કહયો છે. એ ફરીદુન જમશેદની તોખમથી ઉતરી આવ્યો હતો. બુનદેહેશમાં તે જમશેદની પેહેડીની અંદર નીચે મુજબ આવે છે:-

ફરેદુ —અરપયાન-પુરતોરા અરપયાન-સોક તોરા અરપયાન-બુરતોરા અરપયાન-સીહાકતોરા અરપયાન-રપીદતોરા અરપયાન-નેફરતોરા અરપયાન-રમકતોરા અરપયાન-વનફ્રેગશની અરપયાન-જમશેદ (બુનદેહેશ બાબ ૩૧).

પેહલું [illegible] જેનું નામ પુરમાએ હતું તેઓ ફરજાને બીજી ગાયો ઘણી ચઢતો હતો. તે પોતાની માયથી છુટી થઇ (યાને જન્મી) ત્યારે તેણીના હરેક બાલ તર મોરની માફકના જુદા જુદા રંગના હતા. તે (ગાય) ની આગળ ડાહ્યા માણસો, નજુમીઓ, અને મોબેદોનું ટોળું ભેગું થયું. કારણ કે તેના જેવી ગાય જેહાનની અંદર કોઇએ જોઇ હતી નહી, અથવા તો જુના જાણકારોથી એવું સાંભળ્યું પણ ન હતું. ઝોહાકે દુન્યામાં હોહા ફેલાવી દીધી હતી અને તે જેહાનની અંદર તે (ફરીદુન) ને શોધવાની જુસ્તેજુ કરતો હતો. ફરીદુન કે જેનો બાપ આબતીન[1] હતો, તે આબતીન ઉપર આખી દુન્યા તંગ થઇ પડી. નાહસભાગથી અને પોતાના જીવથી ખરાયલો તે એકાએક તે શેરમર્દ (ઝોહાક)ના સપાટામાં આવી ગયો. તે નાપાક મર્દના ચોકીબાનોમાંના કેટલાએક એક દીવસે તેને મળ્યા. તેઓ તેને પકડીને ચીત્તાની માફક બાંધીને ઝોહાકની આગળ લેઇ ગયા તે ઝોહાક તેના દાહાડાનો અંત લાવ્યો. ફરીદુનની અકકલમંદ માતાએ તેના ધણી ઉપર આવી ખરાબી વરસી તે જોયું. તેણી જમાનાની સણગાર જેવી એક ઓરત હતી અને જેણીથી પાકશાહી ઓરેઇદ જાંબ દેખા ઉપર ખાળયું હતું તેણીનું નામ ફરાંનક હતું અને તેણી બખતાવર હતી. તેણીનું દીલ ફરીદુન ઉપરના પ્યારથી ભરપુર હતું. જ્યારે તેણીએ પોતાના ખાવીંદ વીશેની આ ખબર સમજી ત્યારે તેણીને લાગ્યું કે બેલાહી તેણીના ઉપર આવી પડી છે.[2] તેથી તેણી દાહાડાની ચાલથી તુટેલાં દીલની બનીને

1 આ ફીરદોશીનો આબતીન તે અવસ્તાનો 'આથવ્ય' છે અને પેહેલવીમાં 'અસ્પયાન' કહ્યો છે. એ આથવ્યાન ખોરેઝ્મ પહેરેજગાર પુરૂશ હતો, અને હોમ ઇજદની આરાધના કરવાથી હોમ ઇજદે તેને ત્યાં ફરીદુન જેવો પેહેલવાન બેટો બખશ્યો હતો (હોમયશ્ત ક. ૭) બુનદેહેશ પ્રમાણે અસ્પ-યાન નામનું એક નામીચું ખાનદાન ચાલતું હતું. તે ખાનદાનમાં ફરીદુનનો બાપ અસ્પયાન અથવા આથવ્યાન નામ ધરાવતો હતો જમશેદના વંશના જે પુરૂશો હસ્તી ધરાવતા હતા તેઓને ઝોહાકે શોધીશોધીને મારી નખાવ્યા હતા. તે પ્રમાણે ફરીદુનનો બાપ પણ ઝોહાકના કીનાનો ભોગ થઇ પડયો હતો.

2 આ બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

નાખી થઇ. તેણી રડતી રડતી ખેતરો તરફ ગઇ, જ્યાં પેલી નામીચી ખુબસુરત ગાય હતી, કે જેના તન ઉપર તેને બાપકનો સરગીર હતો. તેણી તે ખેતરના માલેક આગળ રડી પડી અને આંખમાંથી આંસુ ખેરવ્યાં. તેણી તેને કહેવા લાગી કે "આ એ દુધ ખાવતાં બચ્ચાંને થોડો વખત મારી પાસેથી તારી પનાહમાં રાખ. એક બાપને ઘટે તેમ તું એને તેની માયની પાસેથી કબુલ રાખ. આ એ તારી ખુબ-સુરત ગાયના દુધથી તેને ઉછેર. અગર જો તુને બદલો જોઇતો હોય તો આ એ મારો જાન તારો છે. જો તારી ખાહેશ હોય તેને માટે હું આ એ મારો જાન ખોરવી મુકું છુ." તે ખુબસુરત ગાયવાળા જંગલના રખેવાળે તે પાક મગજની ઓરતને એવો જવાબ દીધો કે "હું તારા ફરજંદ આગળ એક ગોલામ માફક રહીશ અને તારી શીખામણ (હોકમ) હું કબુલ કરનાર થઇશ." ફરાંનકે તેને તે ફરજંદ સોંપ્યું અને શીખામણ તરીકે જે તેને કહેવાનું હતું તે કહ્યું. તે પનાહમાં લેનાર હુશીઆર મર્દે ત્રણ વરસ સુધી એક બાપની માફક ગાયના દુધથી તેને ઉછેર્યો. (ફરીદુનના) જાનનો શોધનાર જોહાક થાક્યો હતો નહી, (તેવામાં) આ એ ગાયની ખબર દુન્યામાં ફેલાઇ. રડતી અને જારી કરતી તથા ચેહેરા ઉપરનો લાલ ગોલાબ ફેંકી દેઇ સમજુલના જેવો ચહેરો બનાવી, તે માતા તે ખેતર તરફ દોડતી ગઇ અને તે આશરો આપનાર મર્દને કહેવા લાગી કે "મારા દીલમાં યજદાંનની તરફથી એવો અંદેશો આવે છે. અને (તે વીચાર પ્રમાણે) તે અકલમંદ રસ્તા ઉપર ચાલવા શીવાય બીજો કાંઇ ઇલાજ નથી. કારણ કે મારૂં ફરજંદ અને મારો મીઠો જીવ એકજ છે. આ એ જાદુઇના મુલકની ખાક ઉપરથી મારાં પગલાં (બાહાર) લેઇ જાઉં અને મારા છોકરા સાથે હીંદુસ્તાન જાઉં. લોકોની વચ્ચેથી હું ગુમ થઇ જાઉં અને એ છોકરાને અલબર્ઝ[1]

---

૧ અલબર્ઝ એક પાહાડોની હારનું નામ છે કે જે માજંદરાન અને ગીલાનને ઇરાકના મુલકથી જુદા પાડે છે. એ પાહાડને અવસ્તામાં 'હરબેરે જહતી'ને નામે ઓળખવામાં આવ્યો છે. એ પાહાડ ઉપરથી દેખાતા ખુબ-સુરત દેખાવોને લીધે એને બેહેસ્તના પાહાડને નામે ઓળખ્યો છે. એ પાહાડ ઉપર આગલા ઇરાની પાદશાહોએ ઘણાએક આતશકદેહો બંધાવ્યાં હતાં

પાહાડ તરફ લેઈ જાઉં." એમ બોલીને તે ખુબસુરત (બચ્ચા)ને લેઈ ગઈ અને તેને માટેના ઘણા ગમથી પોતાના દીલનું લોહી રેડવા લાગી. એક વફાદાર દોસ્તની માફક તેણીતે ફરજંદને તે ઉંચા પાહાડ ઉપર એક ખેપ્યાની ઝડપે લાવી. તે પાહાડ ઉપર એક દીન-દાર માણસ હતો જે દુન્યાનાં કામકાજથી ફીકર વગરનો હતો. તેને ફરાંનકે કહ્યું કે "ઓ પાક દીનના મર્દ! હું ઈરાન જમીન તરફથી આવેલી બાદશાની મારેલી (ઓરત)છું. જાણુંકે આએ મારૂં ભુલંદ નસીબનું ફરજંદ અનજુમનનો સરદાર થશે. તે ઝોહાકના માંથા ઉપરનું તાજ લેશે અને તેના કંમરબંદને ખાકમાં રોલશે. તુંએ તેનો નેગેહબાન થવું જોઈએ. તેના જાનને માટે એક બાપની માફક તુંએ બીવું જોઈએ." તે નેકમર્દે તેણીના ફરજંદને કબુલ રાખ્યું અને તે તેના ઉપર કદી પણ પવન યા સરદી લાગવા દેતો હતો નહી. ૧ તે બદબખત ઝોહાકને તે પુરમાયે ગાય અને તે ખેલરની ખબર પડી. તેથી તે એક મસ્ત હાથીની માફક કીનો લેવાને ત્યાં ગયો. તેણે તે પુરમાયે ગાયને મારી નાખી અને જે ચારપગાં જાનવરો તેણે ત્યાં જોયાં હતાં તેને મારી નખાવ્યાં અને તે જગ્યાને તે (જાન-વરો)થી ખાલી કીધી. ત્યાર બાદ તે ઝડપથી ફરીદુનનાં ઘેર તરફ ગયો અને ઘણી જુસતેજો કરતાં કોઈ પણ મળ્યું નહી. તેણે તેના મેહેલને આતશથી સળગાવી દીધો અને તે ઉંચી ઈમારતને ભોંય સાથ કરી નાંખી.

ફરીદુને પોતાની ઓલાદ વીશે માયને પુછયું તે વીશે

જ્યારે ફરીદુન સોલ વરસનો થયો ત્યારે તે અલબરૂજ પાહાડ ઉપરથી નીચે જંગલમાં આવ્યો. તે પોતાની માયની નજદીક આવ્યો

---

૧ ફરીદુનને જે પીરમર્દે અલબરૂજ પાહાડ ઉપર રાખ્યો હતો ત્યાંથી તે મોટો થઈને ગીલાન શેહેર કે જેને અવસ્તામાં 'વરેન' કહ્યું છે ત્યાં જઈ વસેલો હોવો જોઈએ. ફરીદુને ઝોહાકને મારવાને માટે જે શેહરમાં બંદગી કીધી હતી તે શેહેરનું નામ અવસ્તા મુજબ વરેન હતું. ત્યાંથી તે પરવર દેગાર અને ઈજદ અમશાસ્પંદોની મેહેર મેળવી ઝોહાકના પાયે તખત તરફ લડાઈ કરવાને ગયો હતો.

અને તલાસ કરતાં પુછ્યું કે "જે કાંઇ છુપી વાત હોય તે તું મારી આગળ ખુલ્લી કર. તું મને કેહ કે મારો બાપ કોણ હતો? હું કોણની તોખમનો છું? મારી બુન્યાદ કોણથી છે? હું કોણછું તે બાબે અનજુમનના સરદાર આગળ હું શું કહું? માટે દાનેશમંદીથી જે વાત હોય તે મને કેહ." ફરાનકે જવાબ દીધો કે "ઓ નામવરી શોધનાર બેટા! તેં જે બાબે કહેવાને માટે પુછ્યું છે તે હું તુંને કહીશ. તું જાણ કે ઇરાન જમીનની અંદર આબતીન નામનો એક શખસ હતો. તે પાદશાહી તોખમનો અને ચાલાક હતો. વળી તે ડાહાપણવાલો, હીમતવાન અને કોઇને દુખ નહી દે તેવો હતો. પેહેલવાન તેહેમુરસથી તેની તોખમ હતી. તે (આબતીન) પેહેડીદર પેહેડીની યાદ ધરાવતો હતો. તે તારો બાપ અને મારો નેક ધણી હતો. તેના વગર મારો દાહાડો રોશન રેહેતો હતો નહી. નજુમીઓએ ઝોહાકને એવું કહયું હતું કે "તારા દાહાડાની આખેરી ફરીદુન લાવશે.૧ એવું બન્યું કે જાદુપરસ્ત ઝોહાકે તારા જાન ઉપર ઇરાનથી હાથ લંબાવ્યો. તુંને મેં તેનાથી છુપાવ્યો અને તરેહ તરેહવારના (આફતોના) દીવસો હતા તે મેં ગુજાર્યા. તારો બાપ જે ઉંચા મરતબાનો જુવાન મર્દ હતો, તેણે તારી આગમચ પોતાનો મીઠો જીવ ફીદા કીધો. જાદુગર ઝોહાકની ખાંધ ઉપર બે સાંપો ઉગ્યા છે અને (તેથી) તેણે ઇરાનનો નાશ કીધો છે. તારા બાપના માથાંમાંથી ભેજું કાહાડીને આએ અઝદાહોને ખવાડયું છે. તે (ઝોહાક) આવ્યો અને તે મોટા દરજાના (તારા બાપ)ને હલકાં મોતે મારી નખાવ્યો. એ રીતે તેણે મારી ઉપર દાહાડાને રૂઠેલો બનાવ્યો.૨ આખરે હું એક જંગલ તરફ ગઇ કે જે બાબે કોઇને ખબર હતી નહી. ખીલતી બાહારની મોસમની માફકની એક ગાય મેં જોઇ કે જે પગથી તે માંથા સુધી રંગ અને ચીત્રામનથી ભરપુર હતી. તેના નેગેહબાને લોકોથી એકાંતવાસ ધરેલો હતો અને તે તેની આગળ શેહેનશાહના તોરથી બેઠેલો હતો. મેં તુંને તેને લાંબો વખત સુધી

---

૧ આબે લીટી લખેલી નકલમાં નથી.

૨ આબે બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

સોંપ્યો. તેણે તુંને પોતાની છાતીએ દાબીને લાડથી રાખ્યો. તે મોરના રંગના ગાયના થાનથી એક બાહાદુર મગરમછની માફક તું ઉછર્યો. આખરે તે ગાય અને તે ખેતરને માટેની ખબર એકાએક તે પાદશાહને પુગી. (તેથી) તે જંગલમાંથી હું તુંને એકાએક ઉપાડી લેઇ ગઇ. ઇરાન જે આપણું વતન ત્યાંથી હું તુંને બાહાર લેઇ ગઇ. તે ઝોહાકે આવીને તે વાચા વગરની (તારી) મેહેરબાન દાઇ પુરમાયેને મારી નાંખી. તેણે આપણા ઘરથી તે સુરજ સુધી ધુલને ઉડતી કીધી (યાને ઘેરનો નાશ કીધો), અને તે ઉંચાં મકાનને (બદલે) ખાડો બનાવી દીધો." ફરીદુન ઉશકેરાઇ ગયો. તેના કાન (છુપી વાતથી) ખોલ્લા થયા. તે પોતાની માયની વાતથી જોશમાં આવ્યો. તેનું દીલ દુખથી અને માથું કીનાથી ભરપુર થયું. ગુસ્સાથી તેના કપાલ ઉપર કરચળી ચઢી. તેણે માયને જવાબ દીધો કે "અજમાયશ વગર સીંહ હીમતવાન થતો નથી. હવે તે બદમસ્તે જે કરવાનું હતું તે કરી લીધું છે, ત્યારે મારે હવે તલવાર ઉપર હાથ નાખવો જોઇએ. પાક યજદાંનના હોકમ પ્રમાણે હું ચાલશ અને ઝોહાકના મેહેલમાંથી ખાકને હું ઉડતી કરશ." ત્યારે તે માય બોલી કે "આએ તારો અક્કલ ભરેલો વીચાર નથી. તુંને તમામ જેહાનની સામે ઉભો રહેવાના પગ નથી. જેહાનનો પાદશાહ ઝોહાક તાજ અને તખતવાલો છે, અને હોકમ પ્રમાણે કમર બાંધનારા તેના સોપાહો છે. જ્યારે તે ઇચ્છે છે ત્યારે દરેક મુલકમાંથી એક લાખ કમર બાંધનારા સેપાહો બાહાર પડી લડાઇમાં ઉતરે છે. દોસ્તીનો તરીકો અને કીનાનો તરીકો એકએકથી ઉલટો છે. માટે જેહાનને તું તારી જવાનીની નજરથી નાં જો. જે કોઇએ જવાનીનો દારૂ ચાખ્યો હોય છે તે દુન્યામાં પોતાના સીવાય બીજા કોઇને (બરોબરીયો) જોતો નથી. તેવી મસ્તીમાં તે પોતાનું સર બરબાદ કરે છે. ખુશી ખુશાલી શીવાય તારા દાહાડા ના હોતા. ઓ દીકરા! મારી આએ શીખામણ તું યાદ રાખજે કે માયના કેહવાના શીવાય બીજા સખુનો પવન જેવા હોઇદ છે."

દરબારીઓ પાસે ઝોહાકે મેહેજર યાને અરજી માગી અને તે કાવેઆહંગરે ફાડી નાખી તે વીશે.

એવું બનતું હતું કે ઝોહાક દાહાડો અને રાત ફરીદુનના નાંમથી પોતાના બંધે હોઠ ખોલ્યા કરતો હતો. તેનું સીધું શરીર બીકથી વળી ગયું હતું. તેનું દીલ ફરીદુનની દેહેશતથી ભરેલું રેહેતું હતું. એવું બન્યું કે એક દાહાડો તે પોતાનાં માથાં ઉપર ફીરોઝાનું તાજ મુકીને હાથી દાંતના તખત ઉપર બેઠો અને દરેક મુલકમાંથી મોબેદોને બોલાવી મંગાવ્યા, કે જેઓ તેની પાદશાહીને સીધો ટેકો આપે. ત્યાર પછી તે મોબેદોને તેણે એ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ હુનરથી ભરપુર અકકલના ગોહરો! મારો એક છુપો દુશમન છે કે જે વાતથી તમો અકકલમંદો સારી રીતે વાકેફ છો. તે ઉમરે નાહાનો છે પણ અકકલમાં તે બુઢો છે. તે બુન્યાદમાં ઘણો ચઢતો તથા મજબુત બાંધાનો એક પેહેલવાન છે. જો કે એ જવાન ઉંમરે નાહાનો છે તોપણ એક મોબેદે પેહેલવાનોને એમ કહયું હતું કે "દુશમન જો કે હલકો અને નાહાનો હોય તોપણ તેને નાહાન ગણવો નહી જોઇએ. જો કે હું નાહનો અને હલકોજ દુશમન ધરાઉ છું તોપણ હું જમાનાની બદીથી બીહું છું. હું બીહું છું કે તે મને જેહાનમાંથી પકડશે અને ધુલની છાતીમાં મને છુપાવશે (યાને મારી નાંખી દટાવી દેશે). ૧ મને મારૂં લશકર હાલના કરવાં માણસો-થી દેવોથી અને પરીઓથી વધારવું જોઇએ. તેથી હું એક લશકર ઉભું કરવા માગું છું જેમાં માણસો અને દેવોને સાથે ભેલવા માંગું છું. તમોએ એ બાબદમાં એક મત થવું જોઇએ, કારણ કે એ વાતથી હું અધીરો થઇ ગયો છું. તમોએ એક અરજી લખી કાહાડવી જોઇએ. (તેમાં લખવું જોઇએ કે) 'પાદશાહ ઝોહાકે નેકીનાં બીયાં શીવાય બીજું કાંઇ વાવ્યું નથી. તે તમામ રાસ્તી શીવાય બીજા કાંઇપણ સખુનો બોલતો નથી તથા ઇનસાફની અંદર

૧ એ બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

તે ઇન્સાફ ચાલવા દેતો નથી." તે પાદશાહની બીહીકથી તે સઘળા રાસ્ત માણસો તે કામમાં એકમત થયા. તે અઝદહાક (ઝોહાક) ની અરજી ઉપર જવાન તેમજ બુઢાઓએ ફરજના માર્યા સહી કીધી. એકાએક તેજ વખતે તે પાદશાહની દરબારમાં ઇનસાફ માંગનારનો પોકાર ઉઠયો. તેણે તે દુખીયાને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને દરબારીઓની પાસે બેસાડીઓ. પાદશાહની આગળ તે રડી પડયો અને માથું કુટયું અને બોલ્યો કે "ઓ પાદશાહ! હું ઇનસાફ માંગનારનું નામ કાવેહ[1] છે. મને ઇનસાફ આપ કે જે માટે હું દોડતો આવ્યો છું. તારાથી મારા જીવને પોહોંચેલાં દુઃખથી હું રડું છું. અગરજો તારૂં કામ ઇનસાફ આપવાનું હતે તો ઓ પાદશાહ! તારી સત્તા વધી પડી હતે. તારાથી મારી ઉપર ઘણો જુલમ પડયો છે. તેં હરેક વખતે મારાં દીલની અંદર (દુઃખના) નસતર ભોકયાં છે. જો તું મારી ઉપર સીતમ ગુજારવા ધારતો નહી હોય તો મારાં ફરજંદ ઉપર તું શાને માટે હાથ લંબાવે છે? આઓ એક (છોકરો જે રહયો) છે તે મને તું પાછો આપ કારણ કે તું જો કે દર પળે મારૂં જીગર બલી જાય છે. ઓ પાદશાહ! મેં શું કીધું છે તે તું મને કહે. જો હું બીગુનાહ હોઉં તો હવે બાહાનું ના શોધ. ઓ નામવર! તું મારા હાલ તરફ જો, મારી ઉપર મગજના દુઃખનો વધારો ના કર. જેહાનના ફરવાથી જ્યારે માણસ બુઢો થાય છે ત્યારે તે ફરજંદથી તો દુઃખ હરદ વગરનો બને છે.[2] મને જમાનાએ કેટલો બધો આંધલો બનાવ્યો છે. તું જો કે મારૂં દીલ ઉમેદ ભરેલું છે પણ મારૂં માથું દુઃખથી ભરેલું છે. હવે મારી

[1] કાવેહ જેવા દેશહીતકારીક પુરૂષ કે જેનું નામ ઇરાનમાં હજી યાદગાર છે તે નામ આપણા અવસ્તા યા પેહેલવી કેતાબોમાંથી મલતું નથી. પ્રોફેસર જેકશન પોતાની ઇરાનની તવારીખમાં 'જેઇ' નામનાં શેહેરને માટે લખે છે કે તે પેહેલવી 'ગાઇ' ઉપરથી નીકલ્યું છે અને તે ઇરાનમાં નામના મેલવનાર લોહાર કાવે ઉપરથી પડેલું જણાવે છે. એ 'જેઇ' તે ઇસફહાનનું શેહેર છે. એ પ્રોફેસર કાવેઆહગરને ઇસફહાનનો રહેવાશી ગણે છે. (Persia, by Prof. A. V. Williams Jackson, page 264)

[2] એ બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

જવાની રહી નથી અને ફરજંદ પણ કોઈ રહ્યું નથી. દુન્યામાં ફરજંદ જેવું બીજું કોઇ એશી હોતું નથી. સેતમની પણ હદ અને તેનો છેડો હોવો જોઇએ. આવી રીતના તારા સેતમને માટે કાંઇપણ કારણ હોવું જોઇએ. તું મારી ઉપર જમાનાની બદી ઇચ્છે છે પણ તે માટે તું શું કારણ બતાવે છે? (એ સબબ) તું મારી આગળ જાહેર કર. હું સુગે મોઢેનો ગુન્હાર છું. મારાં સર ઉપર પાદશાહ તરફથી (આફતનો) આતશ વરસ્યો છે. જો કે તું અજદહાના મોઢાંવાળો પાદશાહ છે તોપણ તુંએ મને આએ બાબદમાં ઇનશાફ આપવો જોઇએ. જો કે હફતેકેશ્વર ઉપર તારી પાદશાહી ચાલે છે તોપણ રંજ અને સખતીનો ફાલો હમારે બાગે શાને માટે આવે છે? તારી પાસેથી તે બાબેનો માટે હીસાબ લેવો જોઇએ કે જેથી જેહાન અજાયબીમાં પડે. કારણકે અગરજો તું હીસાબ આપે તો જાહેર થાય કે મારાં ફરજંદની વારી (ફરી ફરીથી) કેમ આવી. તારા સાંપોને આખી રૈયતમાંથી મારાંજ ફરજંદના ભેજાં કેમ આપવાં પડયાં?" પાદશાહે તેના બોલવા ઉપર ધ્યાન આપ્યું. અજાયબીની વાત એ હતી કે તેણે આએ સઘળા સખુનો સાંભળ્યા. તે (કાવેહ) ને માટે તેને તેના દીલમાં પાશ્તી ઉઠી કારણકે બેદાદીને શોધી કાહાડનાર લોકો વચે તેજ હતો.[૧] તે જેહાનના પાદશાહે કાવેહને ફરમાવ્યું કે "તારા જીવ અને રવાનને તું આરામ આપ. ત્યારબાદ જે ખતને વીશે તમામ (હાજર રહેલા) બુજરગો જાણતા હતા તે (લાવવા) ને માટે તે ટોલાના શાહે ફરમાવ્યું[૨] તે પાદશાહ બોલ્યો કે "કાવે પણ આએ અરજી ઉપર (પોતાનું નામ) લખશે.[૨] તેનું ફરજંદ તેને પાછું આપવામાં આવ્યું અને ખુશી સાથે તેની દોસ્તી શોધી. ત્યાર પછી પાદશાહે કાવેહને ફરમાવ્યું કે પેલા દસ્તાવેજ ઉપર સહી કરે. કાવેહે તે આખી અરજી વાંચી અને તુરતજ તે મુલકના તમામ બુજરગો તરફ જોઇને પોકાર કીધો કે " ઓ દેવને મદદ કરનારાં માણસો! શું તમોએ જેહાનના ખોદાની બીહીક દીલમાંથી કાપી કાઢી છે? શું સઘળાઓએ દોજખ

---

૧ કહેવામાં આવે છે કે એ કાવેહના ૧૯ છોકરા હતા જેમાંના ૧૮ ઝોહાકના ભોગ થઇ પડયા હતા.

૨. આ બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

કેરફ પોતાનું મોઢું ફેરવ્યું છે કે તેના કહેવા ઉપર તમોએ તમારાં દીલ સોંપીયા છે? હું આએ અરજીમાં શકી કરતો નથી. એ પાદશાહથી હું જરાએ ડરતો નથી." એટલું પોકારી તે બેઠેલો હતો ત્યાંથી (ગુસ્સા સાથે) ધ્રુજતો કુદી ઉઠયો અને અરજીના ચીરીયાં કરી પગ આગળ નાખ્યાં. પછી પોતાના વાહાલાં ફરજંદને બોલાવતો તે દરબારમાંથી બુમ પાડતો મોહોલ્લામાં નીકળ્યો. દરબારીઓએ પાદશાહ ઉપર આફ્રીન કીધી અને બોલ્યા કે "જમીનના ઓ નામવર પાદશાહ! આસમાનના ચક્કરથી લડાઈના દીવસે પણ તારાં માથાં ઉપર થંડા પવન [1] ફુકી શકતો નથી તો હુંડ રીતે બોલનાર કાવેહ શખ્સને માટે તારા એક બરોબરીઆની માફક તારી આગળ સુર્ખરૂ રહે? તારી તરફ વફાદારી દેખાડનારી હમારી અરજી તેણે ફાડી નાખી છે અને તારા હોકમથી તેણે સર ફેરવ્યું છે. તે પોતાનું માથું અને દીલ કીનાથી ભરપુર કરીને ગયો છે. હુંજ કહેશે કે એણે ફરીદુનની બાજુ ધરવાના સોગંદ લીધેલા છે. હમોએ એના કરતાં વધારે બુરૂં કોઈ કામ એયું નથી. એ કામમાં હમો અજાયબીથી છક થયા છીએ." તે નામવર પાદશાહે જલદીથી જવાબ દીધો કે "મારા તરફથી એક અજાયબ વાત તમોએ સાંભળવી જોઈએ." ત્યારબાદ તે પાદશાહે જેહાનના બુઝોર્ગોને કહ્યું કે "મને ફીકર લાગે છે કે મારો રોશન દીવસ સીહા થયો, કારણકે જ્યારે કાવેહ દરબારમાં હાજર થયો અને મારા બે કાનો તેનો અવાજ સાંભળવા લાગ્યા, ત્યારે આએ દરબારમાં તેની અને મારી વચે જાણે એક સીધો લોખંડનો પાહાડ ઉભો નીકળ્યો હતો. એજ પ્રમાણે જ્યારે તેણે પોતાના બે હાથે કપાલ કુટીયું ત્યારે અજબ જેવી રાતે મારૂં દીલ તુટવા લાગ્યું હતું. હું જાણતો નથી કે હવે પછી શું બનશે. કારણકે આસમાનનો ભરમ કોઈ જાણતું નથી."

હવે જ્યારે કાવેહ પાદશાહની દરબારમાંથી બહાર નીકળ્યો ત્યારે બજાર આગળ તેની આસપાસ લોકોનું ટોળું એકઠું થયું. ત્યાં પણ તે એવોજ પોકાર કરવા લાગ્યો અને ફરીયાદ કીધી તથા

1 છાપેલી નકલમાં 'બાદે મહ' છે ત્યાં 'બાદે સહ' જોઈએ.

તમામ જૈહાનને તેની દાદ લેવાને બોલાવવા લાગ્યો. ત્યાર બાદ લુહારો હથોડાના ફટકા મારતી વખતે જે ચામડાં વતી પગને ઢાંકે છે તે (ચામડાં)ને તે કાવેહે નેજાની અણી ઉપર ધર્યું કે તેજ વખતે તે બજાર આગળથી ધુળ ઉડવા લાગી. તે પોતાના હાથમાં નેજો પકડીને એ પ્રમાણે પોકાર મારતો આગળ ચાલ્યો કે "ઓ નામવર યઝદાંપરસ્તીઓ! તમો જેઓ ફરીદુનને માટેની ખાહેશ ધરાવતા હોવો અને ઝોહાકના ફંદામાંથી પોતનું સર છોડવવા માંગતા હોવો તે બધાઓ તમારો સરદાર (ઝોહાક) કે જે અહરેમન છે અને જે જેહાંનના પેદા કરનારના દીલનો દુશમન છે તેનાથી બીહો. ચાલો, આપણે બધા ફરીદુન આગળ જઈએ, અને તેના દબદબા ભરેલા છાયા હેઠળ આરામગાહ લઈએ." આણે કીમત વગરના અને હલકાં ચામડા (ના વાવટા હેઠલ)થી દોસ્ત અને દુશમનો વચેનો ભેદ જ પરખાઈ આવ્યો (યાને જેઓ ઝોહાકના દુશમન બન્યાં તેઓ ફરીદુનના દોસ્ત બનીને તે વાવટા હેઠલ જોડાયા). તે માણસોને (પોતાના વાવટા નીચે) ભેગા કરતો આગળ વધ્યો. તેની સાથે નાહલાઓ નહી પણ બહાદુર સેપાહો એકઠા થવા લાગ્યા. તે કાવેહ પોતે જાણતો હતો નહી કે ફરીદુન ક્યાં હતો. તોપણ તે એ બાબદમાં ડહાપણ સાથે સીધો આગળ વધ્યો.[૧] તે આગળ વધતાં તે (ફરીદુન)ની નીશાની

---

૧ તવારીખનવેશો લખે છે કે કાવેહ ઇસ્ફહાનનો રેહેવાસી હતો. પેહેલેહેલું તેણે ઝોહાકની સામે જંગ મચાવવાની શરૂઆત કીધી હતી. તેણે પેહેલાં ઇસ્ફાહાનના હાકેમને પકડીને તેનો જીવ લીધો હતો તથા તેનો ખજાનો હાથ કરી લશ્કરીઓને પોતાની તરફેણમાં સાંભરીઆ હતા. ત્યાંથી અહવાજ નામના શેહેરમાં જઈ ત્યાંના હાકેમની પણ એવીજ અવસ્થા કીધી હતી. એ રીતે ખજાનો હાથ કરતો અને પોતાનું બળ વધારતો તે ફરીદુનની શોધમાં આગળ વધતો હતો. કહેવામાં આવે છે કે એ કાવેહને તેના તમામ લશ્કરે પાદશાહ થવાની અરજ કીધી હતી, પણ પોતે પાદશાહી ખાનદાનનો નહી હોવાથી પાદશાહ થવાનું તેણે ના પાડ્યું હતું, પણ ફરીદુનની શોધમાં રેહીને ફરીદુનને પાદશાહ બનાવવાનો તેણે ઠેરાવ કીધો હતો. તવારીખનવેશોના કેહવા પ્રમાણે ફરીદુને તેની સેવાઓના બદલામાં ઇરાનથી તે આઝરબઇજાનની હદ સુધીની પાદશાહી તેને બક્ષી હતી.

શોધતો હતો કે જે છેવટમાં તેનો સરદાર થવાનો હતો.૧ (એમ શોધ કરતા) તેઓ તે નવા સરદારની દરગાહમાં આવી લાગ્યા. તેને જ્યારે તેઓએ દુરથી જોયો ત્યારે (ખુશાલીનો) પોકાર ઉઠાવ્યો. જ્યારે પાદશાહે (કાવેહના) નેજા ઉપર ઉઠાવેલું ચામડું (વાવટા તરીકે) જોયું ત્યારે તેણે નેકી સાથે સારા સગણની શરૂઆત કીધી (યાને તે અગનવંતા વાવટાને પોતાનો વાવટો બનાવ્યો). તે વાવટાને તેણે રૂમના રેશમી કાપડાંથી સંનગારીઓ. તેની બાજુઓને ગોહરોથી અને સોંયને સુનાથી મઢી લીધી. એક મુબારક સગન જોઈને તે પાદશાહે (લડાઇના કામની) શરૂઆત કીધી. તેણે પોતાના માથાની ઉપર ગોળ ચંદ્રની માફક તે વાવટાને ઉડતો કીધો. તેની નીચે પીળા, રાતા અને બજુ કટકાઓ લટકાવ્યા અને તેનું નામ કાવ્યાની ઝુંન્ડો આપ્યું.૨ ત્યાર પછી જે કોઇ સખશ તખત લેતો અને પાદશાહી કોલાહ માથા ઉપર મુકતો ત્યારે આખે લુહારના વગર કીમતના ચાંમડા ઉપર નવાં નવાં ગોહરો જડી લેતો હતો. મોંઘી કીમતનાં રંગીત રેશમી કપડાંથી તે કાવ્યાની ઝુંન્ડાનો સેતારો એવો તો ચહડતો થયો કે તે કાળી રાતે પણ ખોરશેદ જેવો દેખાતો હતો. તમામ જેહાનનાં લોકોનું દીલ તેનાથી ઉમેદ ભરેલું રહેતું હતું. લાંબો વખત સુધી દુન્યાં એ પ્રમાણે ફરતી રહી તથા જે બનવાનું હતું તેના ભેદ છુપા રાખ્યા. જ્યારે ફરીદુને દુન્યાને આ પ્રમાણેની દીઠી અને ઝોહાક આગળ દુન્યાને ઉલટાઇ ગયલી જોઇ, ત્યારે તે કંમરે કંમરબંધ બાંધીને તથા માથાં ઉપર પાદશાહી ટોપી પેહરીને પોતાની માય પાસે આવ્યો (અને કહ્યું કે) "હું લડાઇમાં

---

૧ એ બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

૨ કાવ્યાની ઝુંન્ડાની તવારીખ ઘણી લાંબી છે. એ ઝુંન્ડો સાસાની પાદશાહોનો અમલ ભાંગી પડયો ત્યાં સુધી ઇરાનના રાજ્યનો ઝુંન્ડો થઇ રહયો હતો. એ ઝુંન્ડા ઉપર તમામ ઇરાનના જરથોસ્તી પાદશાહોએ એટલું બધું તો ઝવેરાત જડાવ્યું હતું કે જ્યારે ઇસ્વીસને ૬૩૬ માં કદેસીયાની લડાઇમાં તે છેવટમાં અરબોને હાથ જઇ પડયો ત્યારે તેઓને એ ઝુંન્ડામાંથી મોટો ખજાનો હાથ લાગ્યો હતો. કેહેવામાં આવે છે કે તે ઝુંન્ડાની લંબાઇ ૨૨ ફીટની અને પોહોળાઇ ૧૫ ફીટની હતી.

જાઉંછું, માટે તુંએ (તારા બેટાને માટે) બંદગી શીવાય બીજું કાંઇ કામ કરવું નહી જોઇએ. આ દુન્યાને બનાવનાર ચડતો છે તેની તરફ મુસકેલ કામ વખતે હાથ જોડેલા રાખજો." તે માતાની આંખ-માંથી આંસુઓ વહેવા લાગ્યાં અને તેણીએ દીલના લોહી (આંસુઓ પાડવા) સાથે તે દાવરનું નામ યાદ કીધું. તેણી પોતાને કહેવા લાગી કે "ઓ મારા ખોદા! હું તુંને મારા જીવ (ફરીદુન)ને સોંપુંછું. બુરાઓની ધાસ્તીથી તેના જીવને દુર રાખજે અને કમ અકલીઓથી દુન્યાને ખાલી કરજે" ફરીદુને ઝડપથી જવાની તૈયારી કીધી. તેણે દરેક જણની વાતો છુપાછુપ સમજી લીધી. તેના બે મુબારક અને અરોબરીઆ ભાઇ હતા જે બંધે ભલા દીલના અને ઉમરે વડા હતા. તેઓમાના એકનું નાંમ કયાનુશ હતું અને બીજો ખુશાલ જીવનો પુરમાયે હતો.[1] ફરીદુને તેઓ આગળ આ (છુપી) વાત ખુલ્લી કીધી અને કહ્યું કે "ઓ બાહાદુર મર્દો! તમો ખુશી ખુશાલી સાથે જીવજો. ભલા માણસ શીવાય બીજાઓ ઉપર આસમાન (સારૂં) ફરતું નથી. બુજોર્ગીની ટોપી યાને તાજ આપણે હાથ પાછી આવશે (યાને આપણું ખોયલું રાજ્ય પાછું મેલવશું). તમો એક જાણકાર લુહારને લઇ આવો કે જે મારે માટે ભારી ગુરજ બનાવે. જેવું તેણે એમ કહ્યું તેવાજ તે બંધે બાહાર પડયા અને લુહારોના બજાર તરફ દોડયા. દરેક જણાં કે જે એ ધંધામાં નામ શોધતા હતા તેઓ ફરીદુન આગળ આવ્યા. તે જેહાનને શોધનારે ઝડપથી એક કંમપાસ હાથમાં લીધો અને તેનાથી તે ગુરજનો આકાર દોરીને તેઓને દેખાડયો. તેની આગળ ભુગમાં એક ગાયનો આકાર તેણે ચીતારયો. તે લોહારોએ તે કામ હાથ ધર્યું. જયારે તે ભારી ગુરજ તૈયાર થયો ત્યારે તે ગુરજ તે જેહાનને શોધનાર આગળ લઇ ગયા. તે ગુરજ ખોરશેદની માફક ચલકતો હતો. તે લોહારનું કામ તેને પસંદ આવ્યું તેથી તેણે તેને પોશાત અને સોનું રૂપું બખશયું. વળી તેણે તેઓને ઘણીક મુબારક ઉમેદો આપી અને ચડતા દરજાથી

---

[1] બુનદેહેશ (બાબ ૩૧ ફ૦ ૨) માં ફરીદુનના બીજા બે ભાઇઓ જણા-વ્યા છે જેઓના નામ બરમાયુન અને કતાયુન છે. પેહેલવી 'બરમાયુન' તે ફીરદોસીનો 'પુરમાયે' છે અને પેહેલવી 'કતાયુન' તે ફીરદોસીનો 'કયાનુશ' છે

નવાજવાનું કબુલ્યું. (તેણે તેઓને કહ્યું કે) "અગરચે અઝદાહને હું ખાક ઉપર નાખશ તો તમારાં માથા ઉપરની ધુલને (યાને અરી: અઇને) હું ધોઈ નાખશ. જ્યારે હું દાદારનું નામ યાદ થતું કરશ અને જ્યારે જેહાનને હું ઈનશાફને માર્ગે ચલાવશ ત્યારે હું તુંને માન અને ચડતા ઓહદાથી નવાજશ તથા તુંને સુહારોની વચ્ચે ચડતો બનાવશ."[1]

ફરીદુન ઝોહાકની સામે લડાઈમાં ગયો તે વીશે.

ફરીદુને પોતાનું માથું ખોરશેદ તુલક ઉઠાવ્યું અને બાપના કીનામાં કંમર તંગ બાંધી. નેક સેતારાની ચલન સાથે અને દુન્યાંને રોશન કરે એવા સુરત સાથે ખોરદાદ રોજને દાહાડે તે ખુશી ખુશાલી સાથે બાહાર નીકળ્યો. તેની દરગાહ આગળ લશકર એકઠું થયું તથા તેના વખતનું સર વાદલ સુધી પોંહોંચ્યું. બરદન ઉઠાવનાર હાથીઓ ઉપર અને ભેંસો ઉપર લશકરનો તમામ ખોરાક આગળ ચલાવવામાં આવ્યો. નાના ભાઈના ભલુ ઇચ્છનારાઓ તરીકે કેઆનુશ અને પુરમાએ તે પાદશાહના બેઉ હાથ ઉપર ચાલતા હતા. એ પ્રમાણે મંજલ પછીની મંજલો પવનને વેગે તેઓ ચાલતા હતા. તેઓના સર કીનાથી ભરપુર અને દીલ ઇનસાફથી ભરપુર હતા. અરબી ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈને તેઓ એક જગ્યાએ આવી પોંહોંચ્યા કે જ્યાં યજદાં પરસ્તો રહેતા હતા. તે નેક માણસોની જગ્યાએ તેણે ઉતારો કીધો અને તેઓને (પોતાના આવવાની) ખબર પોંહોંચાડી. જ્યારે અંધારી રાત આવી પોંહોંચી ત્યારે તે જગ્યાએ એક નેકખાહ માણસ ભપકામાં આવ્યો. માંથાથી તે પગ સુધી તેને કસતુરી જેવા બાલ લટકતા હતા. તેનો ચેહેરો બેહેસ્તની હુરીના જેવો હતો. તે સરોશ હતો અને બેહેસ્તમાંથી આવ્યો હતો કે તે ફરીદુનને સારી માઠી બાબતો વીશે કહે. એક પરીની માફક તે પાદશાહની આગળ આવ્યો અને છુપી રીતે તેને નીરંગો શીખવી કે જેથી તે છુપી વાતોની કુંચી જાણે અને જે બાહેર હોય તેને તે

1 એ બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

જાદુથી છુપ્યુ બનાવી શકે. ૧ ફરીદુને જ્યારે જાણ્યું કે તે હારેમન અને બદ કામ કરનાર નથી પણ એક યજદ [redacted] ત્યારે તેનો ચેહરો ખુશાલીથી ખીલી નીકળ્યો. કારણ કે તેણે પોતાના શરીરને જવાન જોયું અને દોલતને ખીલતી જોઇ. બબરચીઓએ ખાણું તૈયાર કીધું અને મોટાં માણસોને લાયકનો સુફરો બીછાવ્યો. જ્યારે ખાણું ખવાઇ રહ્યું ત્યારે તે (ફરીદુન)નું માથું ભારી થવાથી તેણે સુવાનો બીચાર કીધો. તે (બે ભાઇ)ઓએ તેની આલચલણ યજદના જેવી અને તેનું નસીબ ખુલેલું જોયું. તેઓએ તેને બગરૂવ હાકતમાંથી ઉંઘાયલો જોયો અને તેનું નસીબ ખુલેલું જોયું, ૨ ત્યારે તે બંધે ભાઇઓ જલદીથી ઉઠ્યા અને તેનો નાશ કરવાની પેરવી કીધી. જે બનતું હતું તે ફરીદુનને ખુઆબમાં જણાયું. તે નેક પાદશાહે તમામ નેક અને બદ જોઇ લીધું. ત્યાં એક પાહાડ હતો તે પાહાડની ઉંચાઇએ તે બંધે ભાઇઓ લોકોથી છુપા થયા. તે મોટી રાતનો થોડો વખત પસાર થયા પછી તે પાહાડની તલેટી આગળ જ્યાં પાદશાહ ખુશાલ સુતેલો હતો તે પાહાડની ઉપર તે બંધે જુલમગારો ચઢીયા. તેઓ (નાં કાલાં કરતુક)ને માટે કોઇને પણ ખબર હતી નહી. એક મોટા પથ્થરને તે ખડકમાંથી ખોડી કાઢયો, પણ તે બદ કામ તેઓને મુશકેલ લાગ્યું નહી. તેઓએ એ પ્રમાણે પથ્થરને ખોડીયો કે જેથી તેઓ વગર ઢીલે તે (ફરીદુન)નું સર છુંદી નાખે તેઓએ તે

---

૧ ફરીદુનને સરોશ તરફથી ઘણી એક નીરંગો શીખવવામાં આવી હતી એ નીરંગોની બરકતથી તે ભેદભરમેનો જાણનાર બન્યો હતો. વળી તે નીરંગથી પોતાના તેમજ લોકોના દુખ દરદો પણ સાહાજ કરતો હતો. તેથી ફરવરદીન યશતમાં એના ફરોહરની આરાધના કરતાં એને ખુજલી, તાપ, નાતવાની, તાહાડથી વાવ ઇત્યાદી દરદોને દુર કરનાર ગણીયો છે. હાલે પણ કેટલીક નીરંગો અવસ્તામાં લખાયલી હસ્તી ધરાવે છે જે ફરીદુનની બનેલી માનવામાં આવે છે. તે નીરંગો તાપ તથા દુખોને દુર કરતારી મનાય છે. એક થ્રીત નામનો પુરૂષ વંદીદાદની ૨૦ મી પરગરદમાં જણાવ્યો છે જેને ત્યાં એક કાબેલ તબીબ દાખલ ગણીઓ છે. પ્રોફેસર દારમસ્ટેટર એ થ્રીત અને થ્રએતઓન (ફરીદુન) ને એકજ ગણે છે પણ મારા બીચાર પ્રમાણે એ બંધે જુદા પુરૂષો છે.

૨ બપેશી નામમાં એ બેત નથી છે.

(પથ્થર)ને પાહાડ ઉપરથી નીચે ગબડાવ્યો અને તે સુતેલા (ફરીદુન)ને માર્યો ગયલો ધારયો. યજદાંના હોકમથી તે પથ્થરને ગબડવાના અવાજે તે સુતેલા માણસના સરને જાગૃત કીધું. તેણે કાંઈક મંત્રથી તે પથ્થરને પોતાની જગ્યા ઉપર થંભ કીધો. તે જરા પણ આગળ ગબડી શકયો નહી. તે ભાઈઓ એવું ધારવા લાગ્યા કે (લોકો) આ કામને કુદરતી યાને ખોદાને હાથનું બનેલું ધારશે, અને બદ રાહે ગયલાઓથી એ બનેલું નથી એમ વીચારશે. હવે ફરીદુને પોતાની કંમર બાંધી અને તે પથ્થરને નીચે ખેંચ્યો. તે વાત વીશે તે લોકો આગળ કાંઈ બોલ્યો નહી. તેઓએ આગળ કુચ કીધી અને કાવેહ કે જેનું દીલ ઝોહાક પાદશાહ ઉપર કીના ભરેલું હતું તે સેપાહોની હરોલમાં ચાલતો હતો. બખતાવર કાવ્યાની ઝુન્ડો જે હવે પાદશાહી ઝુન્ડો ગણાતો હતો તે તેણે ઉંચે ઉઠાવેલો હતો. જાણે કે તે (કાવેહ)જ એક તાજ શોભનાર મર્દ હોય તેમ તેણે અરવંદ[1] નદી તરફનો રસ્તો લીધો. જો તું પહેલવી જબાન જાણતો નહી હોય તો અરબી જબાનમાં અરવંદને દજલેના નામથી ઓળખ. તે ભલા પાદશાહે ત્રીજી મંજલ બગદાદ શેહેરની દજલે નદીના કીનારા ઉપર કીધી. જ્યારે તે અરવંદ નદીની નજદીક આવી લાગ્યો ત્યારે તેણે નદીના રખેવાલ ઉપર સલામ કેહેવાડી. તે ફતેહમંદ પાદશાહે ગામડીયાઓને કેહેવાડીયું કે "આગળ રસ્તો લેવાને માટે હમણાજ વાહાણો નદીમાં ઉતારો[2] કારણ કે વાહાણો અને મછવાઓ પાણીમાં ઉતરે તો હમો સઘલા જડપથી નદી પસાર કરી જઈએ. મને મારાં લશકર સાથે પેલે કીનારે પોહોચાડો અને આએ કીનારે મારાં લશકરના એકને પણ રહેવા દેતા ના." તે નદીનો રખેવાલ કીસ્તી લાવ્યો નહી અને ફરીદુનના કહેવાને નમયો નહી. તેણે એવો જવાબ

---

૧ અરવંદ એક નદીનું નામ છે. એ નદી હમાદાન નામના શેહેરથી આસરે બે માઈલની વેગલાઈએ પશ્ચિમ દીશા તરફ અરવંદ નામનો પાહાડ તેમાંથી વહે છે. અરવંદ અને દજલે નદી ફીરદોસીના કહેવા પ્રમાણે એકજ છે. યુરોપીયનો એ નદીને તાઈગ્રીસના નામથી ઓળખે છે.

૨ આએ બેત છાપેલી નકલમાં નથી.

કીધો કે "જેહાનના પાદશાહે (ઝોહાકે) અને ખાનગી એવું ફરેમાં કેહ્યું છે કે 'જ્યા સુધી મારી ખરેખરી મોહોર પેહલાં નહી જોવામાં આવે ત્યા સુધી કોઇને વાહાણ આપતો ના.' " જ્યારે ફરીદુને એમ સમજ્યું ત્યારે તે ગુસ્સે થયો અને નદીના ઉંડાં પાણીનો તેણે ડર કીધો નહી. તેણે ગુસ્સા સાથે પોતાની પાદશાહી કંમર બાંધી અને શીંહ જેવા હીંમતના પોતાના ઘોડા ઉપર તે બેઠો. કીના અને લડાઇને માટે તેનું માથું તેજી થયું. તેણે તે ગોલાબના રંગના ઘોડાને પાણીમા ઝોંકાવ્યો. તેના સઘલા દોસ્તોએ પણ કંમર બાંધી અને તેનીજ માફક તેઓએ પણ નદીમાં ઝોંકાવ્યું. તે સેતાબ ચાલના ઘોડા ઉપર તેઓએ ઘણી આબાદી સાથે જીવને પાણીમાં ડુબતાં કીધાં (યાને તેઓ તરી ગયા). તે સર ઉઠાવનાર પેહલવાનો તે ચાર પગાઓનાં પાણીમાં તરવાથી ઉંઘમાં પડયા (યાને તેઓને ફેર આવવા લાગ્યા). જે પ્રમાણે ખોરશેદ કાલી રાતને કાહાડી કાડે છે તે પ્રમાણે તેઓના શરીર સાફ રીતે પાણી તરી ગયાં. ઉથલેશાપમાં માથા સાથે તેઓ જમીન ઉપર પોંહોચ્યા અને તેઓએ 'બએત ઉલ મુકદસ' (જેરૂશેલમ) તરફનો રસ્તો લીધો. પેહલવી જબાનમાં જે કેહેવામાં આવે તો "કંગદેજ હુખ્ત"[1] કેહેતા હતા. અરબી ભાશામાં તેને હાલના "ખાને ઇ પાક" યાને પાક મકાનને નામે ઓલખ, અને જાણ કે ત્યાં ઝોહાકનો મેહેલ બાંધેલો હતો. જ્યારે તેઓ જંગલમાંથી શેહેરની તરફ આવી પોહોચ્યા, કે જે શેહેરમાં તેઓ [redacted] શોધવાને યાને લડાઇ શોધવાને આવ્યા હતા, ત્યારે એક માઇલ ઉપરથી ફરીદુને તપાસ કીધી તો તે શેહેરમાં તેણે ત્યાંના પાદશાહનો એક મેહેલ દીઠો. તેનો મેહેલ શનીશ્ચર સેતારા કરતાં પણ ઉંચો દેખાતો હતો. તું કહેશે કે તે (મકાન) સેતારાઓને ખેંચી લેશે. તે (મકાન) આસમાનમાં બ્રેસપતી સેતારાની માફક ચલકતું હતું. તે તમામ ખુશાલી, આરામ, અને મોહોબતવાલી જગ્યા હતી. ફરીદુને જાણ્યું કે તે અઝદાહાનું મકાન છે, કારણ કે તે બુજોર્ગી અને સત્તાવાલું મકાન હતું. તેણે પોતાના સાથીઓને કહ્યું કે "જે ધણી

---

[1] છાપેલી નકલમાં 'કંગદેજ ખુહત' છે.

મલી બેઠોડીનાં પાયાથી તે આટલી ઉંચાઇ સુધીનું મકાન બાંધે તેનાથી હું ધાસ્તી રાખું છું, કારણ કે તેની સાથે આ જેહાન કાંઇ છુપો ભેદ ધરાવે છે. તેટલાં માટે બેહેતર એ દીસે છે કે આવી ધાસ્તી-વાલી જગ્યાએ ઢીલ કરવાને બદલે આપણને ઉતાવલે જવું જોઇએ." એટલું કહીને તેણે ભારી ગુરજ ઉપર હાથ નાંખ્યો, અને જલ્દી ચાલના ઘોડાને લગામ સોંપી (યાને તે જેમ જાય તેટલી ઝડપે જવા દીધો). (તેના ગુરજના ચલકાટથી) તું કહેશે કે તે ગોયા ઉગી નીકળેલો આતશ છે કે જે તે મેહેલના રખેવાલો આગળ (અચણુચ) ઉગી નીકળ્યો હતો. જીણ ઉપરથી તેણે ભારી ગુરજ ઉડાવ્યો. તું કહેશે કે તે જમીનની વડી કરી નાખવા માગે છે. (ફરીદુનની બીહીકથી) કોઇ પણ ચોકીબાન દરવાજા આગળ રહ્યો નહી. તેથી ફરીદુને ખોદાના નામની યાદ કીધી અને તે દુન્યાની અજમાયશ વગરનો દલેર જવાન ઘોડા ઉપરથી ઉતરીને તે મોટા મેહેલમાં ગયો.

એક તલેસમ કે જે ઝોહાકે બનાવ્યો હતો તેનું સર આસમાન સુધી લાગેલું હતું. તેને ફરીદુન ઉંચેથી નીચે લાવ્યો (યાને ભોંય સાથ કરી નાખ્યો). કારણ કે તે ખોદાના નાંમ વગરનો (બનાવેલો) દેખાતો હતો. જે કોઇ તેની સામે આવેતું તેનાં માથા ઉપર તે ગાયની સુરતનો ગુરજ મારતો હતો. જે સઘલા જાદુગરો જેઓ તે મેહેલમાં હતા તેઓને તેણે હીમતવાન દેવો તરીકે ઓલખ્યા. તેઓનાં માથાંને તે ભારી ગુરજ વતી ખુંદી નાંખ્યા પછી પોતે તે જાદુ પ્રસ્ત પાદશાહના તખત ઉપર બેઠો. ઝોહાકના તખત ઉપર તેણે પગ મેલ્યો તથા પાદશાહી તાજ શોધી તેણે તેની જગ્યા (માંથા) ઉપર મેલ્યું. તે મેહેલમાં દરેક ઠેકાણે તેણે શોધ કીધી પણ અઝદાહ (ઝોહાક)ની નીશાણી ત્યાંથી મેલવી નહી.[૧] તેના સુવાના ઓરડામાંથી કાલી આંખોવાળી અને ખોરશેદના જેવા ચેહેરાવાળી પુટલીઓ (શેહેરનવાજ અને અરનવાજ)ને બાહાર લાવ્યો.[૨] પેહેલાં તેણે

૧ લખેલી નકલમાં એ લીટી વધુ છે.

૨ શેહેરનવાજ અને અરનવાજ જમશેદની શું સગીઓ થતી હવી તે બાબે તવારીખ નવેસો વચ્ચે મતફેર છે. કેટલાકો એઓને જમશેદની બેહેન કહે છે જ્યારે કેટલાકો તેઓને જમશેદની બેટીઓ કહે છે. આ બંને ઓરતોને અવસ્તામાં ઘણીજ ખુબસુરત જણાવી છે.

તેઓના સર ધોવાને ફરમાવ્યું (યાને માંથા વેરથી નાહવા ફરમાવ્યું)- અને ત્યાર પછી તેઓના રવાનનો (આતુષનો) કાલાશ ધોઇ નાંખ્યો. તેઓને પાક દાદારનો રસ્તો દેખાડયો અને આલુદગીમાંથી તેઓને સાફ કીધી. કારણ કે તેઓ બુત પરસ્તોને હાથે પરવરેશ થયલી હતી. (બહીનો) દારૂ પીને તેણીઓના સર મસ્તાન થયલાં હતાં. ત્યાર પછી જેહાનના પાદશાહ જમશેદની બેહેનો નરગેશ જેવી આંખો-માંથી આંસુ ખેરવીને ગોલાબ જેવા રતાશવાલા ગાલોને ભીંજવવા લાગી (યાને રડવા લાગી). તેણીઓએ ફરીદુન આગળ સખુનો બોલ્યા કે "જ્યાં સુધી આએ જુની દુન્યા હસ્તી ધરાવે ત્યાં સુધી તું નવો યાને તાજો રહેજે. ઓ નેક બખ્ત! તારો સેતારો આએ પ્રકારનો કેમ થયો? તું કોણનું ફળ (યાને છોકરો) છે? કયાં ઝાડની શાખથી (યાને કોણની ઓલાદથી) તું છે? આવી રીતે તું તે શીહ કે જે જુલમગાર પણ હીમતવાન મર્દ છે તેના બીછાણાં આગળ કેમ ચાલી આવ્યો છે? આ હમ અફસ જાદુગરની કર-ણીથી હમારી ઉપર જેહાન કેવી બખ થઇ હતી! આએ હારેમનની દીનના સાંપની બાંધવાલા (ઝોહાક)થી હમોએ કેટલી રંજ અને દુખ ખમ્યું છે! આટલો બધો હીમતવાન અને આવી રીતનો હુનરનો હીસ્સો ધરાવનાર તારા જેવો કોઇ સખશ હમોએ જોયો નથી, કે જે સખશને તેના તખતનો વીચાર આવ્યો હોય, તથા તેની જગ્યા મેલવવાની ઇચ્છા થઇ હોય." ત્યારે ફરીદુને એવો જવાબ દીધો કે "કોઇ પણ સખશનું તખત અને નસીબ જાવેદાન સુધી રહેતું નથી. હું તે નેક બખત આબતીનનો બેટો છું જેને ઝોહાકે ઇરાનમાંથી પકડયો હતો. તેણે તેને જુલમગાર રીતે મારી નાંખ્યો હતો, તેથી કીનો શોધનાર બનીને મેં ઝોહાકના તખત તરફ મોહ કીધું છે. વળી તે પુરમાયે ગાય જે મારી દાઇ હતી અને જેની શીકલ અને તન નમુનેદાર હતું તે વાચા વગરનાં જાનવરનું ખુન રેડવામાં તે નાપાક વીચારના મરદના હાથમાં શું આવ્યું છે. તેથી સેવટે મેં લડાઇ કરવાની કંમર બાંધી છે. ઇરાનથી કીનાને માટે હું અત્રે આવ્યો છું. આએ ગાયની સુરતના ગુરજથી હું તેનું સર ખુંદશ અને તેની

ઉપર દયા કે મેહેરબાની દેખાડશ નહી." જ્યારે આરનવાજે તેનાથી આએ વાત સમજી ત્યારે તેણીના દીલનો તમામ ભરમ ખુલ્લો થયો. તેણીએ તેને પુછયું કે "તુંજ તે ફરીદુન પાદશાહ છે કે જે (ઝોહાકના) મંત્ર અને જાદુનો નાશ કરનાર છે? ત્યારે ઝોહાકનું મોત તારેજ હાથે છે અને તુંએ લડાઇને માટે કંમર બાંધ્યાથી જેહાનનો છુટકારો થશે. હમો બંધે જન કેઆની તોખમની પાક પરહેજગાર ઓરતો છીએ અને કતલ થવાની બીહીકથી હમો તેને તાબે થઇ હતી તેથી તે સાંપવાલા સાથી સાથે હમારૂં સુવું અને ઉઠવું થયું હતું. ઓ પાદશાહ! હમે તે બધું કેમ ચલાવ્યે છીએ તે હમેજ જાણીએ છીએ." ફરીદુને પાછો એવો જવાબ દીધો કે "અગરજો આસમાન પોતાની ઉંચાઇએથી મને ઇનશાફ આપશે તો અજદાહના પગ આએ જમીન ઉપરથી હું કાપી નાખશ અને આએ જેહાનને હું નાપાકીથી ધોઇને સાફ કરશ. હવે તમો લોકોએ મને સાચું કહી દેવું પડશે કે તે કમીનો અજદાહ ક્યાં છે?" તે ખુબસુરત ઓરતોએ તેની આગળ ભરમ ખોહ્યો કે જેથી તે અજદાહનું સર સુરીની વચ્ચે આવે. તેણીઓએ કહ્યું કે "તે હીન્દુસ્તાન બાજુ ગયો છે કે (જ્યાં) તે જાદુગરોના મુલકને પોતાના બંદમાં લાવે.[1] તારી ફીકરથી તે દાહાડો અને રાત બે કરારીમાં રહેતો હતો. ઓ નેકીના ઇચ્છનાર પાદશાહ! એવું બન્યું છે કે તારી બીહીકને લીધે તેણે એક મંત્ર મેહલ્વ્યું છે કે જેનાથી તે તારા ફાંદમાંથી છુટકારો મેલવે.[2] તે જમાનાની બદીથી કાયર થયો છે, તેથી તે હજારો નીરદોશ લોકોનાં માથાં કાપી કાઢે છે. તેને એક આગમચેતી કરનારે એવું કહેલું છે કે "આએ જમીન તારાથી ખાલી થશે અને ફરીદુન તારૂં તખત લેશે. એ પ્રમાણે તારો દબદબો અને નસીબ ફરમાઇ જશે." આવી આગાહી થયલી હોવાથી તેનું દીલ (ફીકરનાં) આતશથી ભરપુર થયું છે તેથી તેની જીંદગી તેને કડવી લાગે છે. તે જંગલી

૧ મીરખુંદ ઝોહાકને હીંદુસ્તાન તરફ ગયલો નર પાડે છે અને જણાવે છે કે તે એ અઇયામમાં હજીરસ્તાન યા દેમાવંદ તરફેજ હતો.

૨ છપેલી નકલમાં એ લીટી વધુ છે.

તથા પાળેલાં જાનવરોના તથા મરદોના અને ઓરતોના લોહી રેડી તે લોહીને એક ટાંકીમાં વડેલું કરે છે અને તે લોહીથી પોતાનું માથું તથા શરીર ધોય છે કે જેથી તે નજુમીઓનું કહેલું ઉધું વળે. વળી તે ખાંધ ઉપરના બે સાપોથી પણ લાંબા વખતનો કાયર થઇ ગયલો છે અને તેથી અજાબ રહેલો છે. તે એક શેહેરમાંથી આવી બીજા શેહેરમાં જાય છે. તે બે કાલા સાંપોથી જરાએ આરામ પાંમતો નથી. તેને પાછો ફરવાનો વખત હાવે આવી પોહોંચ્યો છે કારણકે કોઇપણ જગ્યા તેની જાદુકના ઉતારાની નથી.” પેલી જખમી હીરની બાનુએ પોતાનો ભરમ ખુલ્લો કીધો અને તે ગરદન ઉઠાવનાર ફરીદુને તેની વાત ઉપર બે કાન ધર્યા.

કુનદરવ ફરીદુન આગળથી ઝોહાકને તેડી લાવવાને માટે નાહાસી ગયો અને ઝોહાકને તે ખબર પુગાડી તે વીશે.

જ્યારે તે મુલક ઝોહાકથી ખાલી રહેતો (અને તે બીજે ગામ જતો) ત્યારે એક પૈસાદાર પુરૂષ જે તેનો ગોલામ જેવો હતો, તેને તેનો ખજાનો, તખત અને મેહેલની નેગેહબાની કરવાને રાખતો હતો. તે પોતાના પાદશાહ તરફ અજાબ દીલસોજી ધરાવતો હતો. તેને લોકો કુનદરવને નામે ઓલખાતા હતા કારણકે તે બેદાદીમાં ઘણાં સુસ્ત પગલાં ભરતો હતો. તે કુનદરવ દોડતો મેહેલમાં આવ્યો અને અયવાનમાં તેણે એક નવા પાદશાહને જોયો કે જે તખતની ઉપર આરામથી બેઠેલો હતો અને તેની આગળ ઉંચા સરોવરનાજેવી માહતાબ ચેહરાની ઓરતો ઉભેલી હતી. એક હાથ ઉપર સીધા સરોવરના જેવી શેહેરનાજ હતી જ્યારે બીજા હાથ ઉપર માહાતાબ જેવા ચેહરાની અરનવાજ હતી. તે (ફરીદુન)ના લશકરથી તમામ શેહેર ભરાઇ ગયું હતું. કંમર બાંધેલા સેપાહો દરવાજા આગળ સફ સમારીને ઉભાં હતા. તે કુનદરવ નહી અજાબ થયો કે નહી તેણે ભરમ જાણવા માંગ્યો પણ નમતો તેની આગળ ગયો અને સલામ કીધી. તે તેની તારીફ કરીને બોલ્યો કે “ઓ પાદશાહ! જમાનો કાયમ રહે

ત્યાં સુધી તું હમેશાં જીવતો રહેજે. દબદબા સાથે તારૂ તખત ઉપર બેસવું મુબારક થજો, કારણકે તું પાદશાહીને લાયકનો છે. હફતે-કેશ્વરની દુન્યા તારી ગુલામ થજો. તારૂ સર વરસાદ વરસાવતાં વાદલા-થી પણ ઉંચું થજો." ફરીદુને તેને ફરમાવ્યાથી તે આગળ ગયો અને પોતાની સઘળી છુપી વાતો તે ફરીદુનને ખુલ્લી કરીને કહી. તે હીમતવાન પાદશાહે તેને હોકમ કીધો કે "જા અને પાદ-શાહી તખતને લગતી નીશાણીઓ શોધી લાવ, દારૂ લઇ આવ, અને રામશગરોને બોલાવી લાવ. શરાબની જામો ભર અને ખાંનાનો સુફરો બીછાવ. એવી રામશનીની મીજલશમાં જે કોઇ શખશો મારે લાયકના હોય અને આએ મીજલશની અંદર મારાં દીલને ખુશ કરનારાં હોય અને મારા દરજાને લાયક હોય તેઓને તું તેડી લાવ અને મારાં તખત આગળ ભેગા કર." જ્યારે કુનદરવે આએ સખુનો તેનાથી સાંભલ્યા ત્યારે તેણે તે નવા પાદશાહના ફરમાવ્યા મુજબ કીધું. તે કુનદરવ ચલકતો સરાબ લાવ્યો, તથા રામશગરો અને તેનાં દરજાને લાયકના મોટા માણસોને બોલાવી લાવ્યો. ફરીદુને તે દારૂ પીધો અને ખુશી ખેરમી કીધી તથા તે રાત-ને એક જશનના જેવી બનાવી. જ્યારે બામદાદ થઇ ત્યારે કુન-દરવ તે નવા સરદાર આગળથી સેતાબી સાથે બહાર નીકળ્યો અને ઝડપ ચાલના ઘોડા ઉપર સવાર થયો ને ઝોહાકની તરફ ચાલુ મુકયું. જ્યારે તે તે પાદશાહની આગળ આવી પુગ્યો ત્યારે તેણે જે જોયું અને સાંભલ્યું હતું તે તેને કહયું. તે બોલ્યો કે "ઓ પેહેલવાંનોના શાહ! તારૂ કામ ઉંધુ વળવાની નીશાણી દેખાવા માંડી છે. ત્રણ સર ફરાજ માણસો લશકર સાથે બીજાં શેહેરમાંથી આવી પોહોંચ્યા છે. તે ત્રણ જનાની વચ્ચે એક નાનો છે, જે કદમાં સરોવરના જેવો અને ચેહેરામાં પાદશાહના જેવો છે. તે ઉમરે નાનો પણ ડાહાપણમાં વધારે છે તથા વડા (ભાઇ)ઓના કરતાં આગળ ચાલનારો છે (યાને દરજામાં ચહડતો છે). તે એક પાહાડના ટુકડા જેવો ગુરજ ધરાવે છે જે લોકોની વચ્ચે ચકચકી રહયો છે. તે ઘોડેસવાર થઇને પાદશાહના મેહેલમાં આવ્યો છે. તેની સાથે તે બે કીર્તીવંતો (ભાઇઓ)

માર્ગમાં હતા. તે આવીને પાદશાહી તખતની ઉપર બેઠો છે. તારાં સઘલા જાદુમંત્રોને તેણે તોડી નાખ્યાં છે. તારા મેહેલમાં જે કોઇ સખશો જેવા કે તારા પેહેલવાનો અને દેવો હતા તેઓના માથાં તેણે ઘોડા ઉપરથી તમામ વીખરાતા કીધાં છે તથા તે સઘળાઓના મગજ લોહી સાથે ભેલાતાં કીધાં છે." ત્યારે ઝોહાકે તેને કહ્યું કે "કદાચને તે એક મેહેમાન હશે અને એમ કરવાથી તે ખુશી થતો હશે." ત્યારે તે કારભારીએ તેને જવાબ આપ્યો કે "મેહેમાન ગાયની સુરતના ગુરજ સાથે આવતો હશે? અગરજો તે તારા મેહેમાન તરીકે આવ્યો હોય તો તું સંભાલમાં રહેજે અને તે મેહેમાન આગળથી દુર રહેજે તથા તારાં માથાને સંભાલજે. તે તારી આરામ કરવાની જગ્યાએ હીમતથી બેઠો છે. તેણે તારૂં નામ તાજ અને કમરબંદ પેહેરીને છેકી નાંખ્યું છે. તે તારા રેવાજથી નાશેપાસ થઇને આવ્યો છે. એવા સખશને જો તું મેહેમાન પીછાનતો હોય તો તેમ પીછાન." ત્યારે ઝોહાક બોલ્યો કે "તું એમ ફરીઆદ ના કર કારણકે સોખાઇ કરતો મેહેમાન સુરતમાં સારો હોય છે." ત્યારે કુનદરવે જવાબ દીધો કે "ઠીક મેં સાંભલ્યું, હવે તું મારો જવાબ સમજ. અગર જો એ નામવર તારો મેહેમાન હોય તો તેનું તારા સુવાના ઓરડામાં શું કામ છે? તે તો જેહાનદાર જમશેદની બેહેનો સાથે બેસીને નાની મોટી વાત ઉપર મસલત કરે છે. તે એક હાથે શેહેરનાજનો ચેહેરો પકડે છે અને બીજે હાથે અરનવાજના અકીક જેવા હોઠ પકડે છે. તે કાલી રાતે એનાથી પણ બુરૂં કામ કરે છે. તે પોતાના માથાની નીચે તેઓના કસતુરી જેવા બાલનો તકીઓ કરે છે. તે કસતુરી તે શું? તે તારી બે માહતાબ ચેહેરાની ઓરતોના બાલના ગુછલાં છે કે જે ઓરતો તારી હમેશાની ભલું ચાહનારી હતી." આએ વાત સમજીને ઝોહાક એક વરૂની માફક છેડાયો. તેણે મોતની ઇચ્છા કીધી. ખરાબ, માળો દેઇને અને મોટેથી ઘાડું પાડીને તે કમબખત માણસ સાથે ચીરડાયો અને કહ્યું કે, "હવે પછી તું મારાં ઘેરના રખેવાલ તરીકે રહેતો ના." તે કારભારીએ એવો જવાબ દીધો કે, "ઓ પાદશાહ!

મને એવો શક છે કે તું હવે પછી તખતનો ૧ હીસ્સો ભોગવી શકશે નહી, તો મને તું શેહેરની હાકમઈ ક્યાંથી આપનાર છે? જ્યારે તું મોટા ઓધ્ધા ઉપરથી (ઉખેડાઈ જઈને) હીસ્સા વગરનો બનશે ત્યારે તું મને કારભારી પણું ક્યાંથી સોંપશે? જેમ એક બાલ થડમાંથી તુટે તેમ તું તારા મોટા ઓહદ્ધા ઉપરથી તુટીને બહાર આવ્યો છે. માટે ઓ મોટા દરજ્જાના માણસ! તું કાંઈ તારોજ ઉપાય શોધ. તારો દુશમન આવીને તારા તખત ઉપર બેઠો છે. તેના હાથમાં ગાયની સીકલનો ગુરજ છે. તેણે તારાં બંદ, જાદુ અને મંત્ર નો નાશ કીધો છે. દીલને આરામ આપનારી તારી ઓરતોને તેણે લઈ લીધી છે. તેણે તારા તખતને પગ તલે દાબ્યું છે. તો કાંય તું તારાં કામને સભારતો નથી. એવું કામ કદી પણ તારી ઉપર આવી પડ્યું નથી." જેહાનને ધરાવનાર ઝોહાકને આએ વાતથી હુશીયારી આવી અને વળી તેની વાત સમજી. તેણે પવન વેગે ચાલનાર અને તીક્ષણ નજરવાળા ઘોડાઓ ઉપર જીન નાંખવાને ફરમાવ્યું અને દેવો તથા લડાયક નરોનાં મોટાં લશકર સાથે ઝડપથી તે ત્યાં આવી પુગ્યો.

ઝોહાકે ફરીદુન સાથે લડાઈ કીધી અને ફરીદુને ઝોહાકને દેમાવંદ પાહાડ ઉપર બંધ કીધો તે વીશે.

ગુપ્ત રસ્તે આવીને ઝોહાકે તે મેહેલને છાપરાં ઉપરથી તથા દરવાજા આગળથી ઘેરી લીધો. જ્યારે એ વાત ફરીદુનના લશકરે જાણી ત્યારે તેઓ સઘલા તે ગુપ્ત રસ્તા તરફ દોડીયા. સઘલાઓ તેઓના લડાયક ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પડયા અને તે તંગ જગ્યામાં ભાઝી પડયા. તે શેહેરના તમામ માણસો કે જેઓને આ લડાઈમાં ભાગ લેવાનો હતો તેઓ પોતાની બારીએ અને દરવાજા ઉપર તૈયાર ઉભા હતા. તેઓ સઘલા ફરીદુનની તરફેનમાં હતા તથા ઝોહાકના

૧ લખેલી નકલમાં 'બખ્ત' ને બદલે 'તખ્ત' દરૂસત છે.

જુલમથી કીના ભર્યાં થયા હતા. તલવાર અને તીરોના વરસાદ વધી જેમ કાલાં વાદલમાંથી કરાં વરસે તે પ્રમાણે બારીઓમાંથી ભીતની ઇંટરહી તથા પથરા મોહોલાઓમાં પડતા હતા, જેથી કોઇને પણ જમીન ઉપર આસરો હતો નહી. શેહેરમાંના શું જવાન કે લડાઇના હુનરમાં કેલવાયલા શું બુઢાઓ સઘલાઓ ફરીદુનના લશકરમાં જોડાયા અને ઝોહાકના જાદુ (ના રસ્તા)માંથી બાહાર આવ્યા. પૈહેલવાનોના અવાજોથી પાહાડો પણ તુટી પડતા હતા. ઘોડાઓની નાલોથી જમીન કુટાઇ જતી. શુલારાંથી માથાં ઉપર કાલાં વાદલાં બંધાતાં હતાં અને નેજાઓથી સખત પથરના દીલ જખમી થતાં હતાં. આતશકદેહમાંથી એક અવાજ ઉઠયો કે "અગરજો એક હેવાન પણ તખત ઉપર પાદશાહ થશે તો હમે સઘલા બુઢા અને જવાન તેનો હોકમ ઉઠાવશું અને તેના હોકમથી જરાએ ફરશું નહી; પણ તખત ઉપર હમો અઝદાહની બાંધવાલા નાપાક ઝોહાકને માંગતા નથી." તમામ સેપાહો અને શેહેરીઓ તે લડાઇમાં જવાને એક પાહાડની માફક એકઠા થયા, (અને તેઓનાં પગલાંથી) તે રોશન શેહેર તરફથી કાલી ધુલ ઉડવા લાગી જેથી ખોરશેદ પણ ઘંકાઇ ગયો.

પછી ઝોહાક પણ અદેખાઇનો માર્યો ઇલાજ શોધવા લાગ્યો. તે લોહોડાંના બખ્તરથી પોતાનાં તમામ શરીરને ઘાંકી નાખીને લશકરમાંથી મેહેલ તરફ જવાને નીકલ્યો કે જેથી ભેગાં થયલાં લોકોમાંથી કોઇ તેને પીછાને નહી. ત્યાર બાદ તેણે પોતાના હાથમાં આકાહ હાથ લાંબી કમંદ ધરીને તે એકદમ ઉંચા મેહેલમાં ગયો. કાલી આંખવાલી શેહેરનાજે આએ જોયું. તેણી ફરીદુનથી ખાનગી રીતે (તેના) જાદુઇ અમલથી વાકેફ બની હતી. દીવસના જેવા બે (રોશન) ગાલ સાથે અને રાત જેવાં બે (કાલાં) બાલના ગુછરાંઓ સાથે તેણીએ ઝોહાક ઉપર લાનત નાખવાને હોઠો ખોલ્યા. (જ્યારે તે પકડાઇ ગયો ત્યારે) ઝોહાકે, જાણ્યું કે આએ ખોદાનું કામ છે અને તે બદીના હાથમાંથી છુટકારો પામનાર નથી. તેના મગજમાં અદેખાઇનો આતશ સલગ્યો. તેણે (ઉપર ચઢવાને માટે) પોતાની સીધી કમંદનો ફાંસો તે ઓરડા તરફ ફેંકયો અને પોતાના તખતની કે પોતાના

પ્યારા જીવની યાદ કીધી નહી. તે છાપરાં ઉપરથી (કમંદ વાતે સરીને) ઉંચા મેહેલમાં આવ્યો. તેના હાથમાં પાણી પાએલું ખંજર હતું અને તે (પોતે) ખરી ચેહેરાની ઓરતોના લોહીનો તરસ્યો હતો. પોતાનો ભરમ ખોલ્યા વગર કે પોતાનું નામ જાહેર કીધા વગર તેણે મીઆનમાંથી ખંજર ખેંચ્યું. ઉંચાઇઓથી (ઉતરીને) જેવા પગને તેણે જમીન ઉપર મુક્યા કે તેવોજ ફરીદુન પવનને વેગે ત્યાં આવી લાગ્યો. તેણે ગાયની સીકલનો ગુરજ પોતાના હાથમાં લીધો અને તેના માથા ઉપર મારીને તેની લોહડાંની ટોપીનો ચુરો કરી નાખ્યો. તેવામાં મુબારક સરોશ જડપથી ત્યાં આવી પોહોંચ્યો, અને તેને કહ્યું કે "એને મારતો ના. કારણ કે એનો (મરવાનો) વખત હજુ આવી પહોંચ્યો નથી. તેને હરાવીને જેમ પથ્થરને સીકડે તેમ બાંધ અને જ્યાં બે પહાડો પાસે પાસે આવેલા તુંને મળે ત્યાં તેને લઇ જા. તે પાહાડ કે જ્યાં તેનાં સગાંવહાલાંઓ આવી શકશે નહી તેના ગારની અંદર એનું બંધીખાનું ઠીક થઇ પડશે.[1] જેવું ફરીદુને એમ સમજ્યું કે તુરત તેણે ઢીલ કીધી નહી અને શીંહના ચામડાંની કમંદ તૈયાર કીધી અને તેના ફાંસામાં તેના બે હાથ અને કંમર એવી રીતે સીકડી લીધાં કે તે ફાંસો જોરાવર હાથીથી પણ ખુલી શકે નહી. ત્યાર બાદ તે ઝોહાકના સુનેરી તખત ઉપર બેઠો અને તેની ખરાબ રાહ રસમોને દુર કીધી. તેણે દરવાજા ઉપરથી એક (બાંગીને) પોકાર કરવાને ફરમાવ્યું કે, "તમો જેઓ સાવચેતી અને હુસીયારી રાખનાર લોકો છેઓ

---

૧ દીનકર્દમાં કહેવામાં આવે છે કે ફરીદુને ઝોહાકને મારવાને માટે પોતાનો ગુરજ ઉઠાવી ફટકો મારયો પણ તે ફટકાથી ઝોહાક મરી ગયો નહી, ત્યારે તેણે તલવારથી ત્રણ ફટકા મારયા, પણ તેમ મારતાં તેના શરીરમાંથી ખરફસ્તરો નીકળવા લાગ્યાં તેટલામાં હોરમજદે ફરીદુનને કહ્યું કેઃ—

"તું તે ઝોહાકને કાપી ના નાખ, કારણ કે જો તું તેને કાપશે તો ઝોહાક આખી દુન્યાને સાપો, દેડકાઓ, વીછુઓ, ગરોળીઓ, અને કાચબાઓથી ભરી નાખશે." ત્યારે ફરીદુને તેને ભારી જંજીરમાં સીકડીને દેમાવંદ પાહાડના બંધીખાનામાં નાખ્યો હતો (S. B. E. XXXVII. p. 214).

તેઓને લશકરી અસબાબ સાથે રહેવાની તથા નામ અને કીરતી શોધવાની હવે અગત્ય રહી નથી. સેપાહીઓને ઘટતું નથી કે તેઓ ધંધાદારીઓની સાથે એકજ વખતે બે હુનરો શોધે. એક (યાને ધંધાદારી) કામ કરનારો છે જ્યારે બીજો (સેપાહ) ગુરજ રાખનારો છે. હરેકને પોતાનું કામ જાહેર છે (યાને હરેક પોતાનું કામ સમજે છે). જ્યારે પેહલાનું કામ બીજો શોધે અને બીજાનું કામ પેહલો શોધે તો તમામ જમીન ઉપર ગુચવાડો ઉભો થાય. તે (ઝોહાક) કે જે નાપાક હતો અને જેની બુરી કરણીને માટે જેહાનના લોકોને ફીકર હતી તે હવે બંધીવાન થયલો છે. તમે લોકો લાંબી જીંદગી જીવજો અને ખુશાલ રહેજો તથા ખુશાલી સાથે તમારાં કામ ઉપર લાગજો" ૧ ત્યાર પછી તે શેહેરના નામદાર લોકો જેઓ જર અને ખજાનો ધરાવતા હતા તેઓ ખુશાલી સાથે અને હકીઆ સાથે ફરીદુનની આગળ ગયા. સઘલાઓએ તેના હોકમ ઉપર દીલ લગાડયું. ડહાપણવાલા ફરીદુને તેઓને ઓધાથી નવાજ્યા તથા તેઓના ડાહાપણ મુજબના તેઓને ઓધા આપ્યા. તેઓ સઘલાઓને તેણે શીખામણ આપી અને તેઓની તારીફ કીધી. વળી તેણે જેહાનને પેદા કરનાર ખોદાની યાદ કીધી. તે એમ બોલ્યો કે "આએ (તખત) મારી જગ્યા છે અને ભવીષ્ય વર્તતાં તમારા નસીબના સેતારા રોશન થયા છે; કારણ કે પાક યજદાંએ મને અલબૂર્જ પાહાડ ઉપર (ના એકાંત વાસમાં)થી લોકોના ટોલાં વચે આવવાને મને ઉશકેરીઓ છે, કે જેથી મારા પ્રકારના બધે કરી જેહાનનો અને તમારો અઝદાહની બદીથી છુટકારો કરૂં. ૨ જ્યારે નેકીના બખશનાર ખોદાએ આપણને બખશેશ કીધી છે, ત્યારે આપણને પણ ઘટે છે કે નેકીનોજ રસ્તો લેવો. હું તમામ જેહાનનો

---

૧ દીનકર્દમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે ફરીદુને ઝોહાકને કેદ પકડવાની ખબર તમામ જેહાનમાં ફેલાવા છતાં લોકો શકમંદ રહેતા હતા. દસ શીયાળા (દસ વરસ) વીતા બાદ લોકોએ એ ખબરને ખરી માની હતી (S. B. E. XXXVII, p. 215).

૨ જમશીદનું નુર યાને ખોરેહ જતું રહ્યું ત્યારે તે ખોરેહ જમયાદયશ્ત (ક. ૩૬) પ્રમાણે ફરીદુનને જઇ મલ્યું હતું.

માલેક છું માટે મને એકજ જગ્યાએ બેસી રહેવું જોઇએ નહી (યાને મારે પાદશાહ તરીકે જેહાનમાં ફરીને મારી ફરજ બજાવવી જોઇયે). નહી તો કે હું અહીંયાજ રહેતે અને તમારી સાથે ઘણા દાહાડા અહીંજ ગુજારતે.” પછી સરદારોએ તેની આગળ જમીનને બોસો લીધો અને દરબારમાંથી ઢોલના અવાજ નીકળ્યા.[1] તમામ શેહેરના લોકોની આંખ દરબારની તરફ ખેંચાયલી હતી અને લોકો પેલા ટુકા થયલા દીવસવાલા (યાને આખેરીએ આવેલા) ઝોહાક ઉપર (લ્યાનત) પોકારતા હતા કે “તે અઝદાહાને તેને છાજતા કમંદનાં ફાંસા સાથે બાહાર લાવો.” શેહેરે કાંઇ પણ ફાયદો નહી મેલવેલા તે પાદશાહર ઝોહાક સાથે તે શેહેરમાંથી લોકોનાં ટોળાંઓ એક પછી એક બાહાર પડયાં અને કમીનાની માફક બાંધેલા ઝોહાકને ઉંટની પીઠ ઉપર નામોશી સાથે નાંખીને લેઇ ગયા. એ રીતે તેને શીરખાન નામની જગ્યા સુધી લઇ જવામાં આવ્યો. (વાંચનાર !) જ્યારે તું એ વાત સમજે ત્યારે દુનીયાને ઘણી પુરાણી ગણજે. પાહાડો ઉપરથી અને જંગલો ઉપરથી ઘણુ જમાનાઓ વહી ગયા છે અને બીજા ઘણાક વહી જશે. તે બીદાર નશીબનો ફરીદુન એ રીતે ઝોહાકને સખત રીતે બાંધીને શીરખાન તરફ લેઇ ગયો. તે એવું ઇચ્છીને તેને પાહાડ (ના ગારમાં) હાંકી જતો હતો કે તેને ઉંધે મસતક લટકાવી દીએ. પણ તેટલાંમાં મુબારક સરોશ આવી લાગો અને તેણે તેના કાનમાં ખુબી ભરેલી છુપી વાત કહી કે “આએ બાંધેલા ઝોહાકને લોકોનાં ટોળાંને સાથે લીધા વગર એક અરબી ઘોડા ઉપર બેસાડીને એ પ્રમાણે દેમાવંદ પાહાડ સુધી લેઇ જા.[3] જેઓ તારીથી દુર થઇ જાય નહી અને મુશકેલીના વખત

---

[1] આ ઉપરથી જણાય છે કે ઝોહાકની રાજધાનીનું શેહેર 'બએત-ઉલ-મુકદ્દસ'ને ફરીદુને પોતાની રાજધાની બનાવી હતી નહી. વંદીદાદની પેહેલી પરગરદ મુજબ ફરીદુનનું રાજધાની શેહેર 'વરેન' તે હાલનું ગીલાન હતું.

[2] છાપેલી નકલમાં “વજાન શેહેર ન યાફ્તે હીચ બહેર” છે તેને બદલે લખેલી નકલમાં “વજાન શાહ નયાફ્તે શેહેર બહેર” બરોબર છે.

[3] બુનદેહેશ, બહમનયશ્ત અને આફ્રીનેદહ્યુત અમશાસ્પંદ મુજબ ઝોહાકને બંધ કરવાનું મથક દેમાવંદ પાહાડને ગણ્યો છે.

ઉપર તુંને છાતી ઉપર રાખે તેવાઓ શીવાય બીજાઓને તારી સાથે લેઇ જતો ના.” ઝોહાકને એક ઘોડાની જડપે દેમાવંદ પાહાડ નજદીક લેઇ જવામાં આવ્યો અને તેને ત્યાં બંધ કીધો. તેના ઉપર એક બીજી બેડી વધારી અને તેની બદ બખતીમાં કાંઇ ચીજ ઓછી રહી નહી. તે (ફરીદુન)નાથી ઝોહાકનું નામ ખાક બરોબરનું થયું. તેની બદીમાંથી તમામ જેહાન પાક થઇ. તે (ઝોહાક) પોતાના બેશીઓ અને સગાં વાહાલાંઓને માટે તલસતો થયો અને પાહાડની અંદર બંધ પડયો. તે પાહાડની અંદરની એક ઘણી સંકડાસવાળી જગ્યા પસંદ કીધી અને તલીયું નહી દીસે એવો એક ઉંડો ગાર શોધી કાહાડયો. ભારી ખીલાઓ લાવીને એક જગ્યાએ એવી રીતે ઠોકયા કે તે ખીલાના માંથાં પણ દેખાતાં હતાં નહી. તેના હાથો ફરીથી એવી રીતે બાંધ્યા કે મુશકેલીએ તે લાંબા થઇ શકતા હતા. એ પ્રમાણે તે લટકતો રહયો અને તેના દીલમાંનું લોહી (ભભ) જમીન ઉપર ટપકતું રહયું.૧

આલો ત્યારે આપણે પણ દુન્યાંમાં બદીને આધીન નહી થઇયે, અને કોશેસથી તમામ નેકીનો દસ્ત લંબાવ્યે. જ્યારે નેક અને બદ કંઇ પાયદાર રહેવાનું નથી ત્યારે બહું એજ કે નેકી યાદગાર રહે. વળી ખજાનો, દીનાર કે બુલંદ મેહેલ તુંને ફાયદો આપનાર થશે નહી. પણ તારી (ભલી) વાતો તારાં (કાંમો)થી યાદગાર રહી જશે. તેથી (ભલી) વાતને એટલી હલકી ના ગણ. બખતાવર ફરીદુન કાંઇ ફરેસ્તો નહી હતો અને તે કાંઇ કસતુરી અને અંબરથી બનેલો નહી હતો. તે આવી નેકી ઇનશાફ અને સખાવતથી પંક્યો હતો. તું પણ ઇનશાફ અને સખાવત કર કે તું પણ ફરીદુન (જેવો નામાંકીત) થશે. ફરીદુને ઇજદના જેવાં કામો કીધાં અને આએ

---

૧ મીનો ખેરદમાં ઝોહાકથી દુન્યાને એવો ફાયદો થયો જણાવે છે કે:—

ઝોહાકને તથા અફ્રાશીયાબને હાકેમી નહી મલી હતે તો વેઆનતવાલો ગનામીનો તે હાકેમી હેશમ નામના ગુસ્સાના દેવને આપતે અને જો (હાકેમી) હેશમને મલતે તો રસ્તાખેજ અને તને પસીન સુધી તેની પાસેથી તે (હાકેમી) લેઇ શકાતે નહી. (જુઓ બાબ ૨૭ મો.)

જેહાનને બદીથી પેહેલ વેહેલી ધોઇ નાંખી.[1] તેનું સવંથી પેહેલું કામ તે ઝોહાક કે જે ઇનશાફ વગરનો અને નાપાક હતો તેને બંધીખાનામાં નાખવાનું હતું. બીજું એ કે તેણે તેના બાપનો કીનો લીધો અને પોતાને માટે જેહાનને પાક અને રાસ્ત બનાવી. ત્રીજું એ કે તેણે કમ અક્કલીઓથી દુન્યાંને સ્વચ્છ કીધી અને બદ લોકોના હાથો બાંધી લીધા. ચોથું એ કે ઘણાક નામદાર સરદારો તેની તાબેદારીમાં આવ્યા અને તેઓનો હજારો હજારનો વધારો થયો.[2]

ઓ જેહાન! તું કેવી ઘાતકી અને બદ ખાસલતની છે કે તુંજ (લોકોને) ઉધારે છે અને તુંજ મારી નાખે છે. તું જો કે પેલો ફેરીદુન પહેલવાન કે જેણે બુઢા ઝોહાક પાસેથી પાદશાહી છીનવી લીધી તે ક્યાં છે? તે દુન્યાંમાં પાનસેં વરસ સુધી પાદશાહ રહયો,[3] પણ આખેરે તે ગુજરી ગયો અને તેની જગ્યા ખાલી રહી. તે બીજાને જેહાન સોંપીને ચાલી ગયો, પણ આએ જેહાનમાંથી ગમી શીવાય બીજું કાંઇ નહી લઇ ગયો. આપણે સઘળાં શું નાહાના કે મોટાં એજ પ્રમાણે (મરવાના) છીએ. તેથી તારે જોઇએ તો ભરવાડ થા (યાને લોકોને સારે રસ્તે દોરવનાર સરદાર બન), અને તારે જોઇએ તો ગોવાળું થા (યાને બીજા મોટાઓને હાથે તું દોરવા).

ફેરીદુનની પાદશાહી પાંનસેં વરસની હતી.

ફરીદુન તખત ઉપર બેઠા અને તે ખબર તેની માયને પોહોંચી તે વીશે.

જ્યારે ફેરીદુન જેહાનની ઉપર ફતેહમંદ નીવડયો ત્યારે તેણે પોતાના જેવો કોઇ બીજો પાદશાહ જોયો નહી. તેણે પાદશાહોની

1 ફેરીદુનની આવી કારકીરદીને લીધે જમીઆદયશ્તમાં તેને જરથોશ્તથીજ ઉતરતો પુરૂષ ગણીઓ છે. (જમીયાદયશ્ત ફ. ૩૬.)

૨ લખેલી નકલમાં આંઓ ભેદ ઘણુ છે.

૩ ફરીદુને ૫૦૦ વરસ રાજ્ય કીધું તે બાબદને બીરૂણંદ પણ ટેકો આપે છે. અવરેતા યા પેહેલવી કેતાબો ઉપરથી એણે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું તે માલમ પડતું નથી.

રસમ પ્રમાણે શાહાનશાહી મેહેલ તેમજ તેની સાથે તાજ અને બુલંદ તખત તૈયાર કરાવ્યું. મેહેર મહીનાના તેના સરદારનાજ મુબારક દીવસે (યાને મેહેર મહીનો અને મેહેર રોજે) તેણે આએ પાદશાહી તાજ માથાં ઉપર મેલ્યું.૧ જમાનો બદીની ચીંતા વગરનો થયો અને સર્વેએ ખોદાઇ રાહ ધરી. તેઓએ દાવાઓથી યાને ફરીયાદથી પોતાનાં દીલ ખાલી કીધાં અને પાદશાહી રેવાજ પ્રમાણે એક નવું જશન કર્યું. દાનાવો (તે જશનમાં) ખુશાલી સાથે બેઠા અને સર્વેએ યાકુતની જામ હાથમાં લીધી. રોશન શરાબ સાથે અને નવા પાદશાહના ચેહેરા સાથે તે નવા મહીનાની શરૂઆતથી જેહાન ઇનશાફથી [illegible]રેલી થઇ. પાદશાહે ફરમાવ્યું કે આતશ રોશન કરે અને સઘલા લોકો (તે ઉપર) અંમબર અને કેશર (જેવી સુગંધી) બાળે. મેહેરગાનનું જશન પાલવાનો એ (ફરીદુન)નાથી કાયદો (મલ્યો) હતો. તનને આશાયશ આપવાનો (યાને કામકાજથી રજા મેલવી ને તેહેવાર ગુજારવાનો) અને ખાણી પીણી કરવાનો રેવાજ તેનાથી પડયો હતો. હાલે પણ તેનાથીજ મેહેર મહીનો યાદગાર રહેલો છે, માટે (તમો પણ એ હીંગામ પાળવાની) કોશેશ કરો અને તમારા ચેહેરાને (એ દીવસે) કોઇ પણ રીતનું દુઃખ ના દેખાડો. ૫૦૦ વરસ સુધી દુન્યાં તેની રહી તેટલા વખતમાં તેણે એક કહાડો પણ બુરાઇનો પાયો નાંખ્યો નહી.૨

---

૧ ફરીદુને ઝોહાકને કેદ પકડયો તે દીવસે મેહેર મહીનાનો મેહેર રોજ હતો. આ એક જશનનો દીવસ હતો અને એ દીવસે ફરીદુન તખત ઉપર બેસતાં એ જશનની બુજોર્ગી વધી ગઇ હતી. તેણે એ દીવસે એક મોટું જશન કરી એ હીંગામને બુલંદીથી પાળવાની શરૂઆત કીધી હતી. એ મેહેરગાનનો હીંગામ મહેર રોજથી તે રામ રોજ સુધી પાળવામાં આવતો હતો. મેહેર મહીનાના મેહેર રોજને મેહેરગાને આમ કહેવામાં આવતું હતું જ્યારે મેહેર મહીનાનાં રામ રોજને મેહેરગાને ખાસ કહેવામાં આવતું હતું. પાદશાહ ફરીદુનને વખતે બેસાડવાની ક્રીયા અલબીરૂની મુજબ રામ રોજે કરવામાં આવી હતી.

૨ ફરીદુનના રાજથી થયલા ફાયદા દરશાવતાં મીનો ખેરદ (બા. ર૭)માં કહ્યું છે કે :—

ઓ બેટા! જ્યારે આ દુન્યા બરાબર રહેતી નથી ત્યારે તું પણ લોભ ના કર અને (પૈસાનો) ગમ ના ખા. એજ પ્રમાણે તું જાણ કે જેહાન કોઇ ઉપર પણ ઠરીને રહેતી નથી. તેમાં ઘણાંઓ શાદ માની મેળવતા નથી. પાદશાહી તખત ઝોહાકથી ખાલી થયું છે અને તેના સારા તખતનો અંત આવ્યો છે તથા ફરાનકનો બેટો જેહાનમાં પાદશાહ થયો છે એ બરમથી ફરાનક જાણીતી થઇ હતી નહી. ત્યાર બાદ તે માતા ઉપર તેણીના બખતાવર બેટા તરફનો પેગામ આવ્યો કે તેણીનો બેટો તાજદાર થયો છે. ત્યારે તેણીએ બંદગી કરવાને માટે માથાં પેરથી શરીરને ધોયું અને સર્વથી પેહેલાં જેહાનને પેદા કરનારની સનમુખ ગઇ (યાને બંદગીમાં રોકઇ). તેણીએ પોતાના સરને ખાકની ઉપર નાખ્યું અને ઝોહાકને બદ દુવા દીધી. વળી આ જમાનાને તેની ઉપર ખુશાલી ભરેલી રીતે ફરવાને માટે તેણીએ પરવરદેગાર આગળ દુવા ગુજારી. ત્યાર પછી તમામ માણસો કે જેઓ ઉપર તંગી આવી પડેલી અને જેઓ પોતાનો બુરો વખત (શરમને લીધે) છુપાવેલો રાખતા હતા, તેઓને છુપી રીતે નવાજ્યા અને કોઇને તે વાત ન કેહેતાં તેઓનો ભરમ છુપો રાખ્યો. એ પ્રમાણે એક અઠવાડયું સુધી ચીજોની બખશેસ કીધી. તે (બખશેસ) એવી રીતે કીધી કે તેઓ મોહોતાજ તરીકે ઓળખાય નહી (યાને તેઓને તવંગર બનાવી દીધા). બીજું અઠવાડયું જેઓ બુઝોરગો અને ગરદન ઉઠાવનાર (દીરતીરંદા) હતા તેઓને માટે ખુશાલીની મીજલસ બનાવી. પોતાના ઘેરને તેણીએ એક બાગની માફક શણગારીયું અને મોટા આદમીઓને મેહેમાન તરીકે બોલાવ્યા. ત્યાર પછી તેણીએ પોતાની છુપી દોલતને ખુલ્લી કીધી અને તમામ દોલતનો શણગાર કીધો. ખજાનાના બારણા ખુલ્લાં મુકીને તે સઘળો (ખજાનો) સખાવતમાં આપી દેવાનો તેણીએ વીચાર કીધો. કારણકે ખજાનાનો દરવાજો

દસ હજાર ઘોડાવાળો ઝોહાક કે જે ઘણો સખત ગુનેહગાર હતો તેનું નાશ પામવું અને જખાવું થયું.

તેનાથી બીજા (ફાયદા) એ થયા કે માજંદરાનના અને ખનીરસના કેશ્વરમાંથી ઘણા દેવો મારીયા ગયા.

ઉઘાડો મુકવાનો તેણીએ આજે વખત જોયો, અને પોતાનો બેટો પાદશાહ બનવાથી તેણીએ પૈસાને બીસાદ વગરનો ગણીઓ. શું પોશાકો કે પાદશાહને લાયકના ઝવેરાતો, શું સોનેરી લગામ સાથના અરબી ઘોડાઓ, શું બખતર કે લોઢાની ટોપી તથા ભાલા અને તલવારો, શું કોલાહ કે કંમરબંદ એ સઘલાનો તેણીને અફસોસ હતો નહી. એ સઘલા સામાનને તેણીએ ઉંટ ઉપર લાદ્યો અને તેણીએ પોતે પોતાનું દીલ પરવરદેગારની તરફ ફેરવ્યું. એ સઘલી ચીજો તેણીએ પોતાના બેટા ઉપર મોકલી અને વળી પોતાની જબાનને દુવાથી ભરપુર કીધી (યાને તેણીએ દુવા ભરેલા ખત તેના ઉપર લખ્યા). જ્યારે તે જમીનના પાદશાહે આ સઘલો અસબાબ જોયો ત્યારે તેણે તે કબુલ રાખ્યો અને માએ ઉપર આફ્રીન કીધી. જ્યારે લશકરના વડાઓએ આએ બાબદ જાણી ત્યારે તેઓ જેહાંનના પાદશાહ આગળ સેતાબીથી ગયા (અને કહ્યું) કે "ઓ યજદાંને પીછાણનાર ફતેહમંદ પાદશાહ! દુવા હોજો તે (માદર)ના ઉપર કે જે તારૂં ભલું ઇચ્છે છે. તારા દહાડા આજના દહાડા જેવા થજો અને તારૂં બખત બુલંદ થજો. તારૂં બુરૂં ઇચ્છનારાઓનું નસીબ ઉંધું પડજો. આસમાનથી તુંને ફતેહમંદી હોજો, સખાવત અને નેકી શીવાય બીજા વીચારો તુંને ના હોતા." ત્યાર પછી અજુમની આમીદઓએ દરેક ખુણેથી પાદશાહ તરફનો રસ્તો પકડ્યો. તે સઘળાઓએ જર અને ઝવેરાતોને ભેકી નાંખ્યાં અને તે પાદશાહના તખત ઉપર તેનો નેસાર કીધો. તેના તમામ મુલકોમાંના સઘળા મોટા પુરૂષોએ તેના દરવાજા ઉપર ભપકાથી સફ સમારી હતી. તેઓએ ખોદાતાલા પાસે તેના તખત અને તાજ ઉપર તથા કોલાહ અને મોહોર ઉપર દુવા ગુજારી. સઘળાઓએ આસમાન તરફ પોતાના હાથ ઉંચા કરીને તેની ઉપર નેક સખુનોની દુવા પડવાનું શરૂ કીધું કે "આવો વખત (પાદશાહ ઉપર) સદા કાયમ રહેજો. આવો પાદશાહ હમેશ આબાદ રહેજો."[1] ત્યાર પછી ફરીદુને દુન્યાની

૧ આ સઘલી કીયા ફરીદુનને તખતે બેસાડતી વખતે થયલી હોવી જોઇએ.

આસપાસ (પોતાની સલતનત તપાસવાને) મુસાફરી કીધી અને તમામ બાહેર તથા છુપાં કામો જોયાં. આમુલ [1] પસાર કરી તે તમીશે તરફ ગયો. જંગલોમાં તે નામદાર પોતાની બેઠક કરતો હતો તે જંગલને જેહાન કુસને નામે ઓળખવામાં આવતું હતું. એ નામ શીવાય લોકો બીજું નામ જાણતા હતા નહી. દરેક ચીજ કે જે તેણે ગેરદીનશાહના માર્ગ ઉપર જોઇ તથા દરેક શેહેર અને જમીન કે જે તેણે આબાદ નહી જોઇ, ત્યાં તે પાદશાહે દીનશાહ અને આબાદીનો હાથ લંબાવ્યો [2] અને હુશીયાર લોકોને ઘટે તેવા રસ્તા લીધા. તેણે દુન્યાને એક બેહેસ્તની માફક શણગારી અને ઘાસની જગ્યાએ સરોવર અને ગોલાબના ઝાડો રોપ્યાં. [3]

તેની ઉમર પચાસ વરસની થઇ તેટલામાં તેને ત્રણ નાંમીચાં ફરજંદો પેદા થયા હતા. તે પાદશાહના નસીબમાં ત્રણ બેટા હતા,

---

૧ માઝંદરાનના એક શેહેરનું નામ છે.

૨ ફરીદુને કીધેલા સુધારાઓને માટે દીનકર્દમાં કહયું છે કે:—

Frêdun, through that triumphant splendour, became a responder to Dahâk from the pregnant womb, and that degraded fiend was averted and paralysed by him; having come to nine years of age, he proceeded about his distruction and through that victory Dahâk was smitten by him, the creatures were saved and relieved thereby, those of Mâzandar and Mâda were smitten, their ravage and mischief were removed from the region of Khvanîras, and the region of Khvanîras was preserved for his three sons. And owing to his husbandry, which is the third avocation of the religion, pestilence and disease were disturbed by the medical treatment even of pestilence itself, and he exhibited to mankind also many other wonders produced and useful occupation for the world.

(S. B. E. Vol. 47 page 10)

૩ લખેલી નકલ પ્રમાણે તરજુમો કીધો છે. છાપેલી નકલમાં "બે નીકી બે બરત હ દરો દરતે બદ" એમ છે.

જે ત્રણે પાદશાહી ઓલાદના અને સોનેરી તાજને લાયકના હતા. ઉંચાઇમાં તેઓ સરોવરના ઝાડના જેવા તથા તેઓની ખુબસુરતી વસંતના જેવી હતી. તેઓ દરેક રીતે પાદશાહનેજ મલતા આવતા હતા. એ ત્રણમાંના બે પાકીજે ફરજંદો શેહેરનાજથી જન્મયાં હતા અને નાનું ફરજંદ ખુબસુરત અરનવાજથી જન્મયું હતું. હાથીની નજદીક બાહાદુરીથી પગલાં ભરનાર (બેટાઓ) તરફના વાહાલને લીધે તે બાપે હજી સુધી તેઓના નામ પાડયાં હતાં નહી. ત્યાર પછી પાદશાહે બેટાઓ કે જેઓ તખત અને તાજને લાયકના થયા હતા તેઓની તરફ નજર લંબાવી.

ફરીદુને પોતાના બેટાઓને માટે યમનના પાદશાહની બેટીઓની માંગણી કરવાને માટે જંદેલને યમન મોકલ્યો તે વીશે.

ફરીદુને પોતાના નામદારોમાંથી એક મોટા મરતબાવાલાને પોતાની નજદીક બોલાવ્યો કે જેનું નામ રાહ બતલાવનાર જંદેલ હતું. તે દરેક કામમાં પાદશાહ તરફ દીલસોજી ધરાવનાર હતો. તેણે (ફરીદુને) તેને કહયું કે "તું દુન્યાની આસપાસ ફર અને ઉંચા તોખમની ત્રણ છોકરીઓ શોધી કાઢ કે જેઓ ખુબીમાં મારાં ત્રણ ફરજંદોને પસંદ પડતી હોય તથા મારી સાથે સગાઇ કરવાને માટે લાયકની હોય. વળી તેઓના બાપે (તેઓ તરફના) વાહાલને લીધે તેઓના નામ પાડયાં નહી હોય, કે જેથી કોઇ તેઓના નામથી બોલાવે. જેઓ એકજ માય અને બાપથી જન્મેલી ત્રણ બેહેનો હોય તથા પરીના જેવા ચેહેરાની, પાક અને પાદશાહી ઓલાદની હોય." જ્યારે જંદેલે પાદશાહથી આએ વાત સમજી ત્યારે તેણે પાકીજે વીચાર કર્યો; કારણ કે તે બોલવાં દીલનો, પાક મગજનો, મીઠી જબાનનો અને ભલાં કામ કરવાને લાયકનો હતો. થોડાં નેક ખાસ માણસોને સાથે લેઇ પાદશાહની હજુરમાંથી તે પોતાને રસ્તે બાહાર પડયો. તે એકદમ ઇરાનમાંથી બાહાર પડયો અને (એ બાબેની) ખોલ કરવા માટે તરેહવાર પુછપરછ કરવા લાગ્યો. દુન્યાનાં

હરેક મુલકના પાદશાહો કે જેઓ પોતાના જનાનખાનામાં દીકરી ધરાવતા હતા ત્યાં તે તેણીઓ માટે છુપાછુપ ખાનગી ખબર કાઢતો હતો તથા તેઓનાં નામથી વાકેફ થતો હતો અને તેઓને માટે લોકો જે વાતચીત કરતા હોય તે સાંભળતો હતો. તેણે ઇરાનનાં મુલકમાં એવો મોટો મરતબાવાળો પુરૂષ જોયો નહી કે જે ફરીદુન સાથે સગાઇ કરવાને લાયક હોય. તેથી તે અક્કલમંદ, રોશન દીલનો અને પાક તનનો જંદેલ યમનના[1] પાદશાહ સર્વ પાસે આવ્યો. ફરીદુન જે રીતની ત્રણ છોકરીઓ માંગતો હતો (તેવી તે યમનનો પાદશાહ ધરાવે છે) એવી નીશાની જંદેલે ખરેખર રીતે મેળવી હતી. જેમ તજર્વ પછી ખુશાલી સાથે ગોલાબ આગલ આવે તેમ તે ભપકા સાથે સર્વ (પાદશાહ)ની નજદીક આવ્યો. તેણે જમીનને બોસો લીધો અને તેની દરગુજર ચાહી તથા તે (પાદશાહ)ની નાની પદવી છતાં તેની તારીફ ગાઇ કે "ઓ શરફરાજ પાદશાહ! તું ઘણો વખત સુધી જીવતો રહેજે અને હમેશાં તાજ અને તખતને દીપાવતો રહેજે." યમનના શાહે જંદેલને એમ કહ્યું કે "તારૂં મોહ દુવા વગરનું ના હોતું. તું શું પેગામ લાવ્યો છે? તું શું હોકમ આપે છે? શું તું કોઇ (પાદશાહ)નો કાસદ છે? કે કોઇ મોટા દરજ્જાનો શખ્સ છે?" ત્યારે જંદેલે જવાબ દીધો કે "તું ખુશાલ રહેજે અને હમેશાં તારાથી બદીનો હાથ દુર રહેજો. એક સમન ફુલના[2] જેવો હું ઇરાનથી આવેલો એક કમીનો સખશ છું અને (તું) યમનના પાદશાહ ઉપર પેગામ લાવ્યો છું. બખતાવર ફરીદુન તરફની હું તુંને સલામ પોહોંચાડું છું તથા તું જે વાત પુછે તેનો જવાબ દેવાને તૈયાર છું. પેહેલવાન ફરીદુન તરફથી તારી ઉપર દુવા ગુજારૂં

1 હાલના "અરેબીઆ ફેલીક્સ" (Arabia Felix) ને આગલા વખતમાં યમનને નામે ઓલખવામાં આવતું હતું. આગલા વખતમાં એ યમન ઇજીપત, હીંદુસ્તાન તથા ઇરાનની સાથેના મોટા વેપારને માટે જાણીતું હતું.

2 'સમન' એ એક ચંપેલીના જેવું ફુલ છે, જે ઇરાનમાં મોટા જથામાં થાય છે અને તે લોકોના પગે કચડાતું રહે છે તેટલા માટે એ ફુલને કમીનું ગણ્યું છે.

છું. જે કોઇ તે (ફરીદુન)ને ઉતરતો ગણુતો નથી તે પોતે જુલ્મેગી સખશ ગણાય છે. તેણે મને ફરમાવ્યું છે કે યમનના પાદશાહને કહેજે કે 'જેમ કસતુરી ખુશબો આપે તેમ તું તારાં તખત ઉપર ખુશબો આપતો રહેજે. તારૂં તન હમેશાં રંજથી નીરાળુ રહેજો. તારૂં દુઃખ વીસરાયલું થજો અને તારો ખજાનો એકઠો રહેજો. ઓ અરબોના સરદાર! સેતારાથી તું હમેશાં વગર નુકશાન પાંમેલો રહેજે. તું જાણ કે જાન અને ફરજંદ જેવી ચીજોના કરતાં બીજી કોઇ પણ ચીજ વધારે પ્યારી નથી. ફરજંદના કરતાં ઘણી પસંદ કરવા જોગ ચીજ કોઇ નથી. ફરજંદની સગાઇ જેવી બીજી કોઇ સગાઇ નથી. આ જેહાનની અંદર કોઇ ત્રણ આંખ (બેટી) વાળો સખશ હોય તો મારાં ત્રણ ફરજંદોને માટે તે ત્રણ આંખ બસ છે. તે (બેટી) ઓને આંખ કરતાં પણ વધારે કીંમતી ગણુ કારણકે આંખ તેઓને જોઇને આભારી થાય છે. પેલો પવીત્ર મગજનો અ-કકલમંદ માણસ, કે જેને પવીત્ર સગાઇનું દાસતાન લખ્યું છે તેણે શું કહ્યું છે? (તેણે કહ્યું છે કે) "જે સખશને હું મારા કરતાં સારી રીતે ચાહાતો હોઉં તે શીવાય હું કોઇની સગાઇ શોધતો નથી. એક ભલો અને અકકલે પોહોંચેલો માણસ પોતાની બરોબરીઆનીજ દોસ્તી શોધે છે." જ્યારે જમાનો માણસોથી મુબારક ગણાય છે ત્યારે છોકરા વગરનો પાદશાહ નેક હોતો નથી. ખજાનો અને જોરાવર હા-થોના માણસોથી મારી પાદશાહી આબાદ છે. માહાતાબના જેવા ત્રણ બખતાવર બેટા હું ધરાઉં છું, કે જેઓ પાદશાહી, તખત અને તાજને લાયકના છે. તેઓ કોઇપણ રીતની આરેઝુ યા દોલતના ગરજાઉ નથી. તેઓની સઘળી ઇચ્છા મુજબ તેઓના હાથ લંબાય છે. એ ત્રણ ઉંચા મરતબાવાલાઓને ખાનગી ઘર સંસારને માટે પોતાની સાથી તરીકે ત્રણ શાહાજાદીઓ જોઇએ છે. જાણકાર લોકોથી મને ખબર મલી છે, અને તે ખબર ઉપરથી મેં ઝડપથી ઉતાવલ કીધી છે. ઓ નામ શોધનાર પાદશાહ! તું તારા પડદા પછવાડે ઢાંકેલાં મોહોડાંની ત્રણ પાકીજેહ (બેટીઓ) ધરાવે છે.[1] તે ત્રણે (બેટીઓ)

---

1 લખનાર પોતે મુસલમાન હોવાથી આગળા દરાની શેહેનસાહોની બેટીઓને માટે પણ પરદામાં રહેવાનો મુસલમાની ખ્યાલ ધરાવે છે.

નું નામ તેં હજુર પાડયું નથી. તેથી એ વાત સમજી મારૂં દીલ ખુશ થયું છે; કારણકે મેં પણ મારા ત્રણ બખતાવર બેટાઓના નામ (પાડવાનું) જેમ મને ઘટતું હતું તેમ યાદ કીધું નથી. હવે આપણે મોટી કીંમતના ત્રણ ત્રણ ગોહરોને એકમેક સાથે મેલવવાં જોઇએ. ત્રણ બુરખાવાળી (બેટી)ઓ સાથે ત્રણ પાદશાહી શોધનારા (બેટા) ઓને લાયકને લાયક સાથે જોડવાનું તકરાર વગરનું કામ છે.' ફરીદુને એ પ્રમાણેનો પેગામ મને આપ્યો છે. માટે તું તેનો જેમ તારી મરજીમાં આવે તેવો જવાબ દે."

જ્યારે યમનના પાદશાહે તે (ફરીદુન) નો પેગામ સમજ્યો ત્યારે જેમ પાણીમાંથી તોડેલું કમલ કરમાઇ જાય તેમ તે ફીકકો મારી ગયો. તેણે દીલ સાથે વીચાર કીધો કે "અગર જો મારાં બીછાનાની નજદીક અનુભવી ત્રણ માહાતાબોને મારી આંખો જોશે નહીં તો મારો રોશન દાહાડો અંધારી રાતના જેવો થઇ જશે. તેથી જવાબને માટે (હાલે) મારા બે હોઠ મારે ઉગાડવાજ નહી. હું મારો ભેદ તે (બેટી)ઓની આગળ ખોલશ અને જે કાંઇ નેક અને બદ હશે તેમાં તેઓ મારા ભાગીદાર થશે. હાલે જવાબ આપવામાં ઉતાવલ કરવી નહી જોઇએ. મારા સલાહકારો સાથે મારે છુપી મસલત કરવી જોઇએ."

દરબારને બરખાસ્ત કરીને તે (મેહેલમાં) ગયો અને ભારે અંદેશામાં બેઠો. એલચીના રહેઠાણને માટે એક જગ્યા પસંદ કીધી અને પછી પોતાનાં કાંમ ઉપર ધ્યાન આપ્યું. ભાલા ઉઠાવનારાઓના જંગલમાંથી (યાને ભાલાવાલા લશકરમાંથી) કેટલાકોને આગેવાન લડાઇ ઉઠાવનારા સરદારે પોતાની પાસે બોલાવ્યા અને તેની છુપી વાત તેઓ આગળ ખાનગી રીતે ખુલ્લી કીધી. (તે બોલ્યો) કે "દુન્યામાં મારાં કુટુંબમાં મારી નજર આગળ ત્રણ રોશન ચેરાગો છે. ફરીદુને મારી ઉપર એક પેગામ મોકલ્યો છે અને મારી આગળ ઠીક જાલ પાથરી છે. તે મારી બેટીઓને મારી આંખો આગળથી દુર કરવા માંગે છે. તેથી તે બાબે હું તમારી સાથે મસલત કરવા માંગુ છું. એલચી કહે છે કે પાદશાહે એવું કહેવાડયું છે કે 'તાજ અને

તખત સાથના ત્રણ શાહજાદાઓ હું ધરાઉં છું. તે ત્રણેની તારા બુરખાવાલાં ત્રણ ફરજંદો સાથે સગપણ કરવાની ખાહેશ કરૂં છું" અગરજો હું હા કહું છું અને મારૂં દીલ તે (કબુલાતો પાળવા) થી ખાલી રહે છે તો તેમ કરવું એક પાદશાહને માટે નહી છાજે એવું જુઠું ગણાય. અગરજો હું તેની ખાહેશ બર લાવું છું તો મારૂં દીલ (ફરજંદોની જુદાઇના ગમથી) આતશ બન્યું અને મારો ચેહેરો આસું ભર્યો થાય છે. અગરજો હું તેના હોકમથી મારૂ સર ફેરવું છું તો તેની તરફના દુખથી મારૂં દીલ હેરાન થશે. જે કોઇ જેહાનનો પાદશાહ હોય તેની સાથે કીનો ધરાવવાનો વીચાર કરવો એ કાંઇ રમતની વાત નથી. અનુભવી માણસોએ આ વાત સાંભળેલી છે કે તેનાથી કેહાક ઉપર શું આવી પડયું છે. માટે આએ વાતની અંદર તમો જે વીચાર ધરાવતા હોવો તે મારી આગળ તમોએ એકદમ ખુલ્લા કરવા જોઇએ" તે અનુભવી હીમતવાન સરદારોએ તેને જવાબ આપવાને માટે એક પછી એકે જબાન ખોલી કે "હમો સપલાઓ આએ હકૂરત જોતા નથી કે દરેક તરફથી ફુકતા પવનથી તું તારી જગા ઉપર હીલે (યાને તુ દરેક તરફની ધમકીની દરકાર કરે). અગરજો ફરીદુન આવો પાદશાહ થયો છે તો તેથી હમો કાંઇ કાનમાં કડી સાથના તેના ગોલામો નથી.૨ દબરાવવું અને ધીક્કાર દેખાડવો એ હમારી રશમ છે. લગામ પકડવી અને ભાલો ફેંકવો એ હમારો કાયદો છે. ખંજરોથી જમીનને હમો દારૂના જેવી (લાલ) બનાવીશું, ભાલાઓથી હમો હવાને બરૂ (ના જંગલ) વાલી બનાવીશું (યાને બરૂના ખેતરની માફક હમો ભાલાઓનું ખેતર બનાવીશું). અગરજો તુને તારાં ત્રણ ફરજંદો વાહાલાં હોય તો ખજાનાનો દરવાજો ઉગાડ અને હોઠ (જવાબ મોકલવાથી) બંધ રાખ. અગરજો તું કાંઇ તદબીર કરવા ચહાતો હોય અને વળી એ પાદશાહથી બીહીતો હોય તો તું તેની પાસેથી કીંમતી ચીજોની માંગણી કર કે જે તે બજાવી શકે નહી."

▪ આગળા વખતમાં ગોલામ માલમ પડી આવે માટે તેઓના કાનમાં મોટી કડીઓ પેહેરાવવામાં આવતી હતી.

જ્યારે તેણે એ અનુભવીઓથી આવી વાત સમજી ત્યારે તેણે દુન્યામાં શું કરવું તેને માટે તેને નહી ઘડ કે નહી પુછડું માલમ પડ્યું.

ફરીદુનના એલચીને યમનના પાદશાહનો જવાબ મળ્યો તે વીશે.

ત્યાર પછી તે પાદશાહ (ફરીદુન) ના એલચીને તેણે બોલાવ્યો અને મીઠાસથી કેટલીએક વાતો કહી કે "હું તારા પાદશાહથી ઉતરતો છું તેથી તે જે ફરમાવે તે ફરમાન બજાવવાને હું તૈયાર છું. તેને કહેજે કે જો તું મોટા મરતબાનો હોય તોપણ તારાં ત્રણ ફરજંદો તારી આગળ વધારે કીંમતી છે. એક પાદશાહને પોતાનો બેટો ત્યારેજ કીંમતી હોય કે જ્યારે તે બેટો ગાદીને દીપાવશે એવી આશા રખાતી હોય. તેં જે વાતો કહી છે તે હું કબુલ કરૂં છું અને વળી (મારાં) ફરજંદોથી હું છુટો થાઉં છું. અગરજો પાદશાહે મારી આંખની અથવાતો મારાં પેહેલવાની લશકરની અથવાતો યમન શેહેરના તખતની ખાહેશ કીધી હતે તો તે સહલું, આ મારાં ત્રણ ફરજંદો કે જેઓને અગત્યની વખતે મારી નજર આગળ નહી જોઉ તો, તેની આગળ બીસાદ વગરનું છે. અગરજો પાદશાહની ખાહેશ એવીજ છે તો તેના ફરમાનથી ઉલટું પગલું લેવાનુ મને ઘટતું નથી. તું પાદશાહના ફરમાન મુજબ આએ મારાં ત્રણ ફરજંદો મારા કબજામાંથી બાહાર ત્યારે આવશે કે જ્યારે હું તારા ત્રણ શાહજાદાઓ કે જેઓ તારાં તાજ અને તખતને દીપાવનારા છે તેઓને હું નજરે જોઉ. જ્યારે તેઓ ખુશાલી સાથે મારી નજદીક આવશે ત્યારે મારો સીહા જીવ રોશન થશે. તેઓને જોવાથી મારૂ દીલ ખુશાલ થશે. હુ તેઓના બીદાર રવાનોને જોઇશ. વળી હુ જોઇશ કે તેઓના દીલ ઇનસાફથી ભરપુર છે. તેઓના જીવના જામીન દાખલ હું વચન આપું છું. તેઓના આવવા પછી તેઓને મારી ત્રણ રોશન આંખો (બેટીઓ) મારા રેવાજ પ્રમાણે હું સોંપુશ. જો તે (બેટી) એ તેઓની આખોમાં પ્યારી લાગશે તો હું

તેઓને તુરત પાદશાહ આગળ મોકલશ." જ્યારે તે તારીફ ગાનાર જંદેલે આએ જવાબ સાંભળ્યો ત્યારે તેણે જેમ ઘટતું હતું તેમ તેના તખ્તને બોસો લીધો. તે (યમનના પાદશાહ) ના મેહેલમાંથી હુવાના સખુન બોલનો તે જેહાનના પાદશાહ (ફરીદુન) તરફ જવાને નીકળ્યો. જ્યારે તે ફરીદુનની નજદીક આવી પોહોંચ્યો ત્યારે તેણે ત્યાં જે કહેલું હતું અને જે જવાબ મેલવ્યો હતો તે સઘલું વીસ્તારીને કહેલું. તે જેહાનના પાદશાહે પોતાના ત્રણ ફરજંદોને બોલાવ્યાં અને તેઓને ખાનગી રીતે સઘલો ભરમ કહ્યો. જંદેલના (યમન) જવા વીષે અને પોતાની ખાહેશ વીશેની તમામ વાત તેઓ આગળ કીધી. તેણે કહેલું કે "આ એ યમનનો પાદશાહ અનજુમનનો સરદાર અને છાયો આપનારા સરોવરની મીશાલનો છે. વીંધ્યા વગરના મોતીના જેવી તેની ત્રણ બેટીઓ છે. તેને છોકરાનું ફરજંદ નથી તેથી બેટીઓ તેનું તાજ છે. અગર સરોશ ઇજદ તેણીઓનો ઉમેદવાર તરીકે આવે તો તે પણ ત્રણે (છોકરીઓ) આગળ જમીનને બોસો લે. મેં તમારે માટે તે ત્રણ (છોકરીઓ)ની માંગણી કીધી છે અને ઘટતા સખુનોથી તૈયારી કીધી છે. હવે તમોને તેની આગળ જવું પડશે અને તેની આગળ નાની મોટી બાતો ઉપર તમારા મુબારક વીચાર જણાવવા પડશે. ઘણી ખબરદારી સાથે મીઠા સખુનો તેની આગળ બોલજો તથા તેના કહેવા ઉપર બેઉ કાન ધરજો. તેની વાતોનો ઘણી ખુશી સાથે જવાબ દેજો. જે વાત પુછવામાં આવે તે બાએ તમારા મુબારક વીચાર જણાવજો કારણકે જે કોઇ પાદશાહથી પરવરેશ થયલો હોય તો તેને વફાદાર શીવાય બીજુ કાંઇ થવું નહી જોઇએ. તેણે બોલકનું, રોશન દીલનું અને પાક દીનનું થવું જોઇએ. જે કાંઇ કામ તેની હજુરમાં આવે તો તે કામમાં દુર અંદેશ થવું જોઇએ. તેણે પોતાની જબાનને રાસ્તીથી સનગારવી જોઇએ અને દાનાઇનું ઘરેણું જે અકકલ છે તે રાખવી જોઇએ. હું જે કહું છું તે તમો સાંભળો અને તે પ્રમાણે કામ કરશો તો સુખી થશો. યમનનો પાદશાહ જડપથી પારખી કાહાડનાર (પાદશાહ) છે. દરેક અનજુમનમાં તેના જેવો સરદાર હોતો નથી. તેની પાસે પુશકળ

ખજાનો તથા લશકર છે, તેમજ તે જ્ઞાન અને અકકલનું તાજ ધરાવે છે. એમ નહીં બને કે તે તમોને કોઇ કામની અંદર નબલા જોય. કારણકે તે તાલમેલવાળો આદમી છે. પેહલે દાહાડે તે તમોને ઇજત આપવાને માટે એક મેજબાનીની મીજલશ બોલાવશે. ત્યાં વસંતના બાગના જેવી ત્રણ ખોરશેદ જેવા ચેહેરાની (બેટી) ઓને રંગ (રંગીત કપડાંઓમાં) ખુશબો અને (ઘરેણાના) સનગારથી ભરપુર હાજર કરશે. તે ખોરશેદના ચેહેરાવાળીઓને સીધાં સરોવરની માફક શાહાનશાહી તખત ઉપર બેસાડશે. તે ત્રણે કદ અને દેખાવમાં એક સરખી છે જેથી મોટી કઈ અને નાની કઈ તે કોઇ જરાએ પીછાની શકે નહીં. એ ત્રણમાં જે નાની હશે તે આગળ ચાલશે, વડી પછવાડે ચાલશે અને વચમાં ચાંદરાતનો ચાંદ રહેશે (યાને વચલી વચમાં ચાલશે). નાની છોકરી મોટા છોકરાની આગળ બેસશે, પછી મોટી નાના શાહાજાદા આગળ બેસશે અને વચલી વચલા છોકરા આગળ બેસશે. (જે જાણવા જોગ છે) તે જાણી લેઓ કે જે જાણવાથી તમોને નુકશાન પુગે નહીં. તમોને તે પુછશે કે 'આએ ત્રણ સરખી (છોકરી) ઓમાંથી તમો ઉમરે વડી કોણને ગણો છો? વચલી કઈ અને નાની કઈ છે?' તેટલા માટે એ પ્રમાણે નામ દેવું તમોને જરૂરનું છે. તમો કહેજો કે 'પેલી વડી તરીકે (બેસાડેલી) છે તે નાની છે. મોટી પોતાના દરજાને લાયક બેઠી નથી. વચલી જે વચલા સાથે બેઠેલી છે તે બરોબર છે.' એ પ્રમાણે તમારૂં કામ બર આવશે અને મુશકેલી દુર થશે. તે ખોરશેદ જેવા ચેહેરાની બાગમાના સરોવર જેવી ઓરતો આગળ એ પ્રમાણે તમો વાત કરજો. મેહેલમાં તમો એકમેકની સાથે રહેજો અને એકમેકથી જુદા રહેતા ના. તમો મારા કહેવા પ્રમાણેજ ચાલજો તથા આએ છુપી વાતોને તમો યાદ રાખજો કારણકે જે અકકલ તમો ધરાવો છો અને હુનરની કદર પીછાનો છો તે સઘળું તમોએ (મારીથી) રફતે રફતે જાણી લીધું છે." તે ત્રણે બુલંદ મરતબાના અને પાક ગોહરો (બેટા) એ બાપના કહેવા ઉપર તમામ દીલ લગાડીયું. તેઓ ફરીદુન આગળથી અકકલથી ભરપુર અને યુક્તીથી ભરપુર બાહાર

આવ્યા. એક બેટાની પરવરેશી જ્યારે આવો (ફરીદુન જેવો) બાપ કરતો હોય તો તેને ડાહાપણ અને અકલની શું ખોટ હોય? તેઓ ત્રણે પવનવેગે ઘેર ભણી ગયા અને રાતે તેઓ ફતેહમંદ અને ખુશાલી સાથે સુઇ ગયા.

ફરીદુનના બેટાઓનું યમનના પાદશાહ આગળ જવું થયું તે વીશે.

જ્યારે ખોરશેદે પોતાનો પ્રકાશ આશમાન ઉપર ફેંક્યો, અને તેણે બહુ આસમાનને પોતાના કીરણથી ભેલી નાખ્યું, ત્યારે તે ત્રણે જણાઓએ જવાની તૈયારી કીધી અને પોતાની સાથે મોબેદોને લેઇ ગયા. તેઓએ આસમાનના જેવું એક (બોહોલું) લશકર એકઠું કીધું જેમાં ખોરશેદના જેવા ચેહેરાના નામદારો હતા. જ્યારે તેઓના આવવાની ખબર સર્વ (પાદશાહ) ને પડી ત્યારે તેણે તઝર્વ પક્ષીની પાંખની માફક પોતાનું લશકર તૈયાર કીધું. [૧] તે બોહોલાં લશકરને તેઓને લેવા જવાને માટે મોકલ્યું કે જે લશકરમાં શું બીગાનાઓ કે ડાહયાઓ કે ખેશીઓ હતા. તે ત્રણ મોટા દરજાના (શાહાજાદા) ઓ યમનમાં દાખલ થયા અને તેઓને જોવાને યમનની અંદરનાં મરદો અને ઓરતો બાહાર આવ્યા. તે શનગારેલા બાગમાંથી તે ત્રણે શાહાજાદાઓ પોતાના લાવેલા દાનાવો સાથે પસાર થયા [૨]. (જોવાને ભેગા મળેલા) સઘળા લોકોએ (તેઓ ઉપર) ગોહરો અને કેશરનો તથા સરાબ સાથે ભેલેલી કસ્તુરીનો વધાવો કીધો. (તેથી તેઓના) સઘલા ઘોડાની યાલ કસ્તુરી અને સરાબથી રંગાઇ ગઇ. તેઓના પગની નીચે વીખરાઇને પડેલાં દીનારો ચંપાવા લાગ્યા. બેહેસ્તની માફકનો એક મેહેલ (તેઓને માટે) તૈયાર કીધો કે જે સોનાં અને રૂપાની ઇંતરડીઓનો બનાવેલો હતો. તે મેહેલ રૂમના ભરેલાં કપડાંઓથી શણગારેલો હતો. તેમાં તરેહ તરેહવારનો ખજાનો ભરેલો હતો. તેઓએ આ મેહેલની અંદર

૧ એ બેત લખેલાં શાહાનામામાં વધુ છે.

૨ એ બેત લખેલાં શાહનામામાં વધુ છે.

ઉતારો લીધો. જ્યારે રાતની ફીસ થઇ ત્યારે તો (છોકરા)ઓ વધારે હીમતવાન બન્યા. જ્યારે ખોરશેદ પાહાડના કાલાં મથાલાં ઉપરથી બાહાર આવ્યો, ત્યારે તે ચાલાકીની તપાસ કરનાર માણસ (સર્વ પાદશાહ) ઝડપથી આવ્યો. ૧ તે યમનના પાદશાહે પોતાની બાગમાના સીધા સરોવર જેવાં કદની ત્રણુ બેટીઓને શનગારી અને ખોરશેદના જેવા પાદશાહી ત્રણુ ખુશનુદ થયલા બેટાઓની નજદીક, ૨ જેમ ફરીદુને કહેલું હતું તેમ. તે પાદશાહ પોતાની ત્રણુ દીકરીઓને ખાનગી રહેથાનમાંથી બહાર લાવ્યો. તે ત્રણે (બેટીઓ) દેખાવમાં પ્રકાશતા મહાતાબના જેવી હતી તેઓ ઉપર નજર ઠડી શકતી હતી નહી. જે પ્રમાણે ફરીદુને પોતાના ગરદન ઉઠાવનાર બેટાઓને કહેલું હતું તેજ નીશાણી મુજબ તે ત્રણે જણીઓ આવીને બેઠી. વદી બેટીએ તે ત્રણુ શાહાજાદાઓને સવાલ કીધો કે "આએ ત્રણુ સેતારાઓમાંથી નાની કેઇ, વચલી કેઇ અને મોટી કેઇ છે ? તે પ્રમાણે તમોએ નાંમ દેવા જોઇએ. જે પ્રમાણે તેઓને શીખવવામાં આવ્યું હતું તે પ્રમાણે તેઓએ કહેલું અને જલદીથી તે પાદશાહની લાલમેલવાલી આંખો ને સીવી લીધી (યાને પાદશાહની નજરમાં તેઓ તુરતજ ચબરાક ઠડ્યા). યમનનો સર્વ પાદશાહ તેમજ તેની દરબારના તમામ પેહેલવાનો અજાયબીથી છક થઇ ગયા. તે મોટા મરતબાના પાદશાહે જલદીથી જાણ્યું કે રંગની ભેલમભેલા કરવાથી (યાને નાની મોટી છોકરીઓને ભેલી નાખવાથી) તેણુ ફાયદો મેલવ્યો નથી. તેથી તેણુ જવાબ દીધો કે "હા એમજ છે." તેમ બોલીને તેણુ નાનીને નાના છોકરાને આપી અને વડીને વડાને સોંપી. એ પ્રમાણે જ્યારે તેઓનુ કામ ગોઠવાયું ત્યારે તેઓ પોતાને કામે લાગ્યા (યાને ફરજો બજાવવા લાગ્યા). તે ત્રણુ બેટીઓના ગાલ તે ત્રણુ શાહાજાદાઓ આગળ બાપની (હાજરીને લીધે) શરમથી પસીને ગરકાવ થઇ ગયા. (પછી) તેણીઓ નારી જાતીને ઘટતી અદાથી શરમથી લાલ થયલા ગાલો સાથે ધીમે અવાજે વાત કરતી પોતાને ઘર ગઇ.

---

૧ આએ બેત લખેલાં શાહાનામામાં વધુ છે,

૨ આ બેત લખેલાં શાહનામામાં વધુ છે.

ફરીદુનના બેટાઓ ઉપર પાદશાહ સર્વે કીધેલાં જાદુ વીશે.

અરબોનો સરદાર તે યમનનો પાદશાહ સર્વે શરાબ હાજર કીધો તથા શરાબ પીવાની મીજલશ બનાવી. જ્યાં સુધી રાત ઘણી કાળી થઇ ત્યાં સુધી ખુશી ખુરમીની ગોઠવણ કીધી તથા વાતચીત કીધી. ફરીદુનના ત્રણ બેટાઓ જે તેના જમાઇઓ હતા તે ત્રણેએ તે (પાદશાહ)ની યાદમાં (સલામતી લેતાં) દારૂ પીધો. જ્યારે દારૂ અક્કલની ઉપર ગાલેબ થયો, કે જે વખતે ઉંઘ અને આસાયશ લેવાની અગત્ય રહે છે ત્યારે તેણે ઝડપથી તેઓની સુવાની જગ્યા ગોલાબ જલની તાંકી ઉપર કરવાને ફરમાવ્યું. તે ત્રણે લોકો નેક બખતો બાગની અંદર ગોલાબના ઝાડ ઉપરથી ગોલાબ ખરતા હતા તે ઝાડ નીચે સુતા. તે અરબ પાદશાહ જે જાદુગરોનો પાદશાહ હતો તેણે તેઓને માટે કાંઇ યુકતી રચવાનો વીચાર કીધો. પોતાના પાદશાહી બાગમાંથી તે બાહાર આવ્યો અને જાદુઇ (કરવા)ની ગોઠવણો તૈયાર કીધી. તેણે સરદી અને જોરથી ફુકતો પવન પેદા કીધો કે જેથી તે (શાહજાદા) ઓના વખતનો છેડો લાવે. (તેના જાદુથી) એવું બન્યું કે મેદાનો અને ખીણોમાં બરફ બંધાયું તેથી કાગડાઓથી પણ ઉંચે ઉડાયું નહીં. તે જાદુ વેડનાર પાદશાહ (ફરીદુન)ના ત્રણ બેટાઓ આવી સખત થંડીને સબબે પોતાની જગ્યાએથી ઉઠયા. ખોદાઇ નુરની બરકતથી, ડાહાપણથી, પાદશાહી નીરંગો (જે ફરીદુને તેઓને શીખવી હતી તે)થી તથા હીમતથી તેઓએ એવી રીતે જાદુને બાંધ્યું કે તેનો રસ્તો બંધ થયો જેથી તેઓ ઉપર થંડીએ કાંઇ પણ અસર કીધી નહી. જ્યારે પાહાડોની ટોંચ ઉપરથી ખોરશેદ ઉંચે આવ્યો ત્યારે સેતાબી સાથે તે જાદુ અજમાવનાર શખ્સ પોતાના ત્રણ લોકો જમાઇઓને પોતાની જગ્યાએ કરમાઇ ગયલા, સરદીથી ઠીંકરાઇ ગયલા અને પુરા થઇ રહેલા જોવાને આગળ આવ્યો, કે જેથી તેની ત્રણ બેટીઓ તેની આગલજ યાદગારી તરીકે રહે. એવી ઇચ્છા કરતો તે (સર્વે) તેઓને જોવાને આવ્યો, પણ

તની મુરાદ પ્રમાણે સુરજ અને ચંદ્ર ફર્યો નહી. તે ત્રણ મોટા દરજાના પુરૂશોને અંધારાતના ચાંદની માફક તેણે નવા પાદશાહી તખતો ઉપર બેઠેલા જોયા. તે સમજી ગયો કે તેનું જાદુ કારગત લાગ્યું નહી તેથી તેને તે પ્રમાણે (પાછું) ફરી પોતાનો વખત ગુમાવવો ઠીક લાગ્યો નહી. આથી તે યમનના પાદશાહે મીજલસ ભરવાની જગ્યા તૈયાર કીધી અને સઘલા નામદારો ત્યાં એકઠા થયા. પુરાણા ખજાનાના દરવાજા તેણે ઉઘાડા કીધા અને જે કાંઇ છુપાવેલું હતું તે થોડો વખત ખોલ્લું મુકયું. બેહેશતના બાગના જેવી ત્રણ ખોરશેદ જેવા ચેહેરાવાલી (બેટી)ઓ કે જેઓના જેવાં સરોવરના ઝાડ કોઇ પણ ખેડુત રોપી શકયો હશે નહી, તથા જેણીઓએ કદી પણ દુઃખ જોસું હતું નહી, પણ તેણીઓનાં બાલના ઝુલફાંઓએ વલ ખાવાનો રંજ જોયો હતો તેણીઓને તાજ અને ખજાના સાથે લાવવામાં આવી અને આએ ત્રણ (શાહજાદાઓ)ને સોંપવામાં આવી. તે ત્રણે (શાહજાદીઓ) અંધારાતના ચાંદ હતા અને તે ત્રણે (શાહજાદાઓ) દલેર પાદશાહો હતા. યમનના પાદશાહે કીના સાથે દીલમાં વીચાર કીધો કે "ફરીદુનને તો કાંઇ પણ નુકશાન પોહોંચ્યું નથી પણ નુકશાન તો (સાચું) મને પોહોંચ્યું છે. મારી નીશાણી હવે દુન્યામાં કદી રહેશે નહી, કારણ કે મારા જેવા પાદશાહના તોખમથી ઓરતો જન્મી છે. તે શખસને મોટાં નસીબનો જાણવો કે જેને ત્યાં દીકરી નહી હોય. જો તેને ત્યાં છોકરી હોય તો તેનો ચહડતો સેતારો નહી સમજવો. પછી સઘલા ડાહ્યા પુરૂશો આગળ તે પાદશાહ સર્વે કહયું કે "આએ માહાતાબોને આએ શાહજાદાઓ ખાવીંદ તરીકે લાયક છે.[1] તમો જાણો કે આએ મારી ત્રણ જેહાનને

---

1 ફરીદુનના બેટાઓની સગાઇ અરબ પાદશાહની બેટીઓ સાથે થઇ હતી એમ 'અઝયાદગારે જરીરાન' નામની પેહેલવી કેતાબના શનોઇહાએ અબુરાન નામના બાબમાંથી પણ જણાય છે. ત્યાં ફરીદુને બાત ખુસ્રો (શાહનામાનો સરવે) નામના અરબ પાદશાહને દશતે તાજીક નામના શેહેરની માલેકી પોતાની સાથે સગપણ જાલવી રાખવા માટે આપી હતી એમ જણાવ્યું છે.

લેનારી આંખોને મેં મારા રેવાજ પરમાણે તે શાહાજાદાઓને સોંપી છે. એ તાજને પેહેરનારાઓ[1] તેઓને પોતાની આંખની માફક રાખશે અને તેઓને પોતાની આગળ પોતાના જાનની માફક સંભાળી રાખશે." એટલું પોકારીને તે પરણેલી કન્યાઓનો સામન જનુની અને જબરાં ઉંટો ઉપર લાવ્યો. યમન શેહેર ગોહરોથી ઢાંકી રહ્યું. અમ્મારીઓ સાથના ઉંટોને એક સાથે એક બાંધેલાની હાર લાગી. એ રીતે હરેક (ઉંટ)ને જુદા જુદા માલો કે જે તેણીઓ ધરાવતી હતી તે લાદીને તૈયાર કરવામાં આવ્યાં હતાં જ્યારે ફરજંદો રીતભાતવાળાં અને કબદબાવાળાં હોય છે તો તેઓ (માતા પીતાના) દીલમાં ઘણાં વાહાલાં લાગે છે. પછી તે (ફરજંદ) છોકરો હોય યા છોકરી હોય. મહ્ત ઉંટોની ઉપર અમાડીઓ તથા સામન જેમ બાંધવાની રીત હતી તેમ બાંધવામાં આવ્યા.[2] તે બેટીઓએ એટલા બધા માલ અને પાદશાહી ખજાના સાથે રૂખશદ લીધી કે તે સઘળું તેઓને જાયેદાન સુધી ખપ લાગ્યું.

ફરીદુનના બેટાઓ યમનથી પાછા ફર્યા અને ફરીદુને તેઓની અજમાયશ લીધી તે વીશે.

તે ચાલાક અને રાહ શોધનાર જવાનોએ ફરીદુન તરફ (આવવાનો) પોતાનો રસ્તો પકડ્યો. તેઓના પાછા ફરવાની ખબર તે (ફરીદુન)ને થઇ ત્યારે (દુશમન તરફથી) ખરાબી મળે એવો વીચાર ઓછો થયો (ફરીદુનને ફીકર હતી કે સર્વ પાદશાહ રખેને તેના ત્રણ બેટાઓને નુકશાંન પુગાડે). જ્યારે તે ત્રણ શાહજાદાઓને પાછા ફરવાની ખબર ફરીદુનને મલી ત્યારે તે (તેઓના) રસ્તામાં (છુપી રીતે) બાહાર આવ્યો. તેણે એવું ઇચ્છયું કે તે તેઓનાં દીલથી વાકેફ થાય અને જે (કાંઇ) બદીઓ તેઓ ધરાવતા હોય તે બાબેનો તેનો શક ઓછો થાય. તેથી તે (તેઓની સામે) એક અજદાહ કે

---

૧ લખેલી નકલમાં 'તાજ'ને બદલે 'તાજવર' બરોબર છે.

૨ આએ બેત લખેલા શાહાનામાંમાં વધુ છે.

જેનાથી એક શીંહ પણ છુટકો મેલવી શકે નહી તેના રૂપમાં પોકારતો અને કુકારા મારતો અને અંદરથી મોહ વાટે આતશ ફુકતો ગયો. જ્યારે ત્રણ છોકરાઓમાનાં હરેકે તેને નજદીક આવતો જોયો ત્યારે તે (અઝદાહ) ધુલારાંની વચ્ચે એક મોટા પાહાડના જેવો જણાયો. તેણે (અઝદાહએ) ધુલ ઉડારી અને ફુકાંરા મર્યા. તેના પોકારથી આખી જેહાન ભરાઇ ગઇ. તે દોડતો વડા છોકરાની તરફ આવ્યો કે જે નસીબવાલો અને તાજનો વારેસ હતો. તે છોકરો મનમાં બોલ્યો કે "અક્કલવાલો દાનાવ મર્દ એક અઝદાહ સાથે લડાઇ કરે નહી." તુરત તેણે પીઠ ફેરવી અને નાહાસી ગયો. ત્યારે તે (અઝદાહ રૂપી) બાપ તેના (બીજા) ભાઇ તરફ ગયો. જ્યારે વચલા ભાઇએ તેને જોયો ત્યારે તેણે કમાન ઉપર તીર ચહડાવ્યો અને તે ખેંચ્યો અને પછી (મન સાથે) બોલ્યો કે "જો લડવાનુંજ કામ આવી પડે તો તે વખતે ફાડી ખાનારો શીંહ કે લડાઇ કરનારો સવાર એક સરખોજ છે." એટલું બોલી જો કે તેનું દીલ ધમકી ભરેલું હતું તે છતાં તે પણ નાહાસતા પડયો. જ્યારે નાનો છોકરો તેઓની નજદીક આવી પોહોંચ્યો ત્યારે ત્યાં એક પોકાર મારતા અઝદાહને જોયો. તેણે ઝડપથી મ્યાનમાંથી તલવારને કાહાડી અને લગામને ખેંચીને ખોદાનું નામ લીધું. ત્યાર પછી તેણે તે (અઝદાહ)ને કહ્યું કે "હમારી આગળથી તું પાછો ચાલી જા. તું એક ચીત્તો છે માટે સીંહોના રસ્તામાં ના જા. અગરજો તારે કાને પાદશાહ ફરીદુનનું નામ આવ્યું હોય તો હમારી સાથે હરગેજ એવી કોશેશ કરતો ના. હમે તેનાજ ત્રણ બેટાઓ છીએ અને હમો સઘળા લડાઇખાધેલા (યાને લડાઇમાં અનુભવ મેળવેલા) ગુરજના ધરાવનાર છીએ. તું એકદમ હમારા રસ્તામાંથી જતો રેહ. નહી તો કે હું બુરી ખાસીયતનું તાજ તારાં માથાં ઉપર મુકશ." જ્યારે મુબારક ફરીદુને આએ સાંભળ્યું અને જોયું, ત્યારે (તેઓના) હુનર તેણે પીછાન્યા અને ત્યાંથી ગેબ થઇ ગયો. તે ગયો અને ત્યાર પછી બાપના રૂપમાં તેણે જેમ રેવાજ અને રસમ પ્રમાણે જે વાજબી જોયું તેમ ઢોલ અને જબરા હાથીઓ સાથે તથા હાથમાં ગાયની સુરતના ગુરજ સાથે

તેઓને સામે લેવાને ગયો. તેની પુઠે તેના લશકરના વડાઓ આવતા હતા, (કારણકે) તમામ જેહાન તેની મુઠીમાં આવી હતી. જ્યારે તે બખતાવર બેટાઓએ પાદશાહનો ચેહેરો જોયો ત્યારે તેઓ તેની તરફ પગે દોડતા આવ્યા. તેઓએ તેની આગળ આવીને જમીનને બોસો દીધો. હાથીઓ તેમજ ઢોલ વગાડનારાઓ એક જગ્યાએ ઠમ થઇને ઉભા. તે બાપે તેઓનાં હાથ પકડયા અને તેઓને (પ્યારથી) નવાજયા તથા અંદાજ પ્રમાણેની તેઓને પદવી આપી. જ્યારે તે બખતાવર (ફરીદુન) મેહેલમાં પાછો ફર્યો ત્યારે તેણે દુન્યાને પેદા કરનારની યાદ કીધી. તેણે પરવરદેગાર કે જેનાથી જમાનાનો સારો અને માઠો વખત જોયો હતો તેની ઘણી આફ્રીન કીધી. ત્યાર પછી તેણે પોતાના ત્રણ ફરજંદોને બોલાવ્યા અને બુલંદ મરતબાના તખત ઉપર તેઓને બેસાડીઆ અને એમ કહ્યું "પેલો જબરો અઝદાહ કે જે પોતાના દમથી જેહાનને બાળી નાખવા માંગતો હતો તે તમારો બાપ હતો કે જે તમારી મર્દાનગી તપાસવા માંગતો હતો અને જ્યારે તેણે તે તપાસ કીધી ત્યારે તે ખુશી સાથે પાછો ફર્યો હતો. હવે તમારાં નામ એમ આપવાં મગજમાં લાયક લાગે છે તેમ હું સારી રીતે પાડું છું. તું વડો છે માટે તારૂં નામ સેલમ[1] હોજો અને દુન્યામાં તારી મુરાદ બર આવજો; કારણકે તેં મગર (અઝદાહ) નાં પંજામાંથી સલામતી સોધી અને તે વખતે તેં નાહાસી જવાની ઢીલ કીધી હતી નહી. એક દેલાવર કે જે હાથી યા સીંહને માટે કાંઇ ફીકર રાખે નહી તો તેવા માણસને તું દીવાનો કહેજે અને તેને હીંમતવાન કહેતો ના. વચલા છોકરાએ જેણે શરૂઆતમાં તેજી દેખાડી તેની હીંમત આતશની મારફતે વધતી જજો. હીંમતવાન સીંહ કે જેની ઉપર

[1] સેલમનો અર્થ સુલેહ અથવા દોસ્તીની બજવની કરનાર એવો થાય છે. આવરતા પ્રમાણે એ નામ 'સઇરિમ' હોવું જોઇએ. ફરીદુને પોતાના બેટાઓને જે જે મુલકો વેહેંચી આપેલા હતા તે મુલકો તે બેટાઓના નામથી ઓલખવામાં આવતા હતા તેથી સેલમના મુલકને અવરતામાં 'સઇરિમ નામ રૂપણુ નામ' યાને સઇરિમનો દેશ ગણ્યો છે.

એક જોરાવર હાથી પણ હાલી શકે નહીં તેને હું તુર ૧ નામ આપું છું. હુનર તેની ખરી જગ્યાએ દેખાડવામાં આવે તો તેજ હકીર ગણાય છે; કારણકે બદ દીલનો (હીચકારો) માણસ તખતને લાયક ગણાય નહીં. હવે પેલો નાનો સખશ કે જે જોરાવર અને લડાયક છે, જે જેમ ઉતાવળો છે તેમ ધીરો પણ છે, તેણે જેમ કાબેલ માણસને છાજે તેમ ખાક અને આતશ વચેનો મધ્યમ માર્ગ પસંદ કીધો છે. તે (પરીક્ષામાં) હીંમતવાન, જવાન, અને હુશીયાર નીવડયો છે તેથી તેના શીવાય બીજા કોઇની દુન્યામાં સ્તુતી થવી નહીં જોઇએ. તેનું હવે અઇરજ ૨ નામ લાયક છે. તેને સેવટ સુધી તમામ બુજોર્ગી મલજો, કારણકે શરૂઆતમાં તેણે સીધાપણું દેખાડયું હતું તથા તેમ કરી લાયક વખતે દલેરી દેખાડી હતી. તે પોતે દલેર, અક્કલમંદ અને હુશીયાર છે અને દરેક જગ્યાએ તે પોતાનો પગ ઠેરવીને મુકે છે. હવે પેલી ચરી ચેહેરાની અરબ સ્ત્રીઓનાં નામ આપવાને હું

---

૧ 'તુર' નો અર્થ મધ્યમ રહેનાર થાય છે અવસ્તામાં એ 'તુર' ને નામેજ ઓળખાયો છે. એને મલેલા દેશોને 'તુઇરિયનામ દખ્યુનામ' યાને તુરના દેશો ગણીયા છે.

૨ 'અઇરજ' ને અવસ્તામાં 'અઇર્યવ' કહયો છે અને બુનદેહેશમાં 'અઇરજ' કહયો છે. એને જે મુલકો ફરીદુને આપ્યા હતા તેને અવસ્તામાં 'અઇર્યનામ દખ્યુનામ' યાને એરયના દેશોને નામે ઓલખ્યા છે. મીરખુંદ કહે છે કે ઇરાન દેશનું નામ ઇરજ ઉપરથી પડયું હતું કારણકે અવસ્તામાં અઇર્યવ (એરય) ઉપરથી 'અઇરયન' (ઇરાન) બોલ નીકલ્યો છે. ઇરાનનું નામ એરય ઉપરથીજ પાડવામાં આવ્યું છે તે બાબે નોટમાં જણાવતાં જોન માલકમ પોતાની ઇરાનની તવારીખના ૨૧ મા સફા ઉપરની નોટમાં જણાવે છે કે :—

"Many Persian historians derive the name of Eeran from that of this prince. Moullah Firoz, an excellent Pehlivi scholar, tells me it is the plural of Eir, and means the country of believers: but Erij might have taken his name from the same term. Eeron or Aron signifies, I am told, mountainous in Hebrew; and the face of the country certainly favours this etymoloy."

ખુશાલી સાથે બે હોય બોલુ' છુ"" (એમ કહી) તેણે સેલમની બેરીનુ' નામ 'આરજુઇ' ૧ આપ્યું, તુરની બેરીનુ' નામ 'માહ આ-આઝેહ ખુઇ'૨ આપ્યુ' અને પાક એરચની બેરીનુ' નામ 'સહી'૩ આપ્યુ', કારણકે ખુબસુરતીમાં સહી સેતારો તેણીની ફરમાન બરદારી કરતો હતો.

ત્યાર પછી આસપાસ ફરનારા સેતારાઓ વીશે નજુમીઓએ પાડેલા ચીતારોની લખેલી ચોપડી તે લાવ્યો અને પોતાની આગળ મુકી. પછી પોતાના નામદાર દીકરાઓના સેતારાની ચાલ જોઇ. સેલમને માટે સેતારાની નીશાણી એ સોધી કે તેનો બરેશપતી ધનનો હતો અને તે શીવાય બીજુ' કાંઇ ન હતુ'. બખતાવર તુરનુ' નસીબ જોતાં આફતાબના માલેક તરીકે શીહ રાશી હતી, કે જે ઘણી જોરાવર અને નસીબવ'તી ચાલ ગણાય. જ્યારે તેણે બખતાવર અઇરજના સેતારા ઉપર નેગાહ કીધી, ત્યારે ચ'દ્રના માલેક તરીકે કર્ક રાશી માલમ પડી. એ સેતારાની ચાલ ઉપરથી તેને નીશાણી માલમ પડી કે તે (અઇરજ) ની ઉપર જુલમ અને લડાઇ ગુજરશે. જ્યારે એવુ' જાણીયુ' ત્યારે તે પાદશાહ ઘણો દલગીર થયો અને પોતાના જીગરથી એક ઉંડી હાય ખેંચી. તેણે જોયુ' કે અઇરજ ઉપર આસમાન ફરેલુ' હતુ' અને તે તેની સાથે મેહેરબાન નહી હતુ'. પોતાના રોશન રવાન બેટાઓનો વીચાર કરતાં બદગુમાનીના વીચાર શીવાય બીજુ' કાંઇ તેને જણાતુ' હતુ' નહી.

ફરીદુને પોતાના બેટાઓ વચ્ચે દુન્યાને વેહે'ચી આપી તે વીશે.

જ્યારે પાદશાહે આસમાનની વર્તણુક આવી રીતની જોઇ કે તેનાથી અઇરજને કાંઇપણ આબાદી હતી નહી ત્યારે તેણે (પોતાના

૧ 'આરજુઇ' એટલે પ્યારને લાયકની

૨ 'માહ આઝેહ ખુઇ' નો અર્થ છુટા વીચારનો ચ'દ્ર એમ થાય છે.

૩ 'સહી' એ મૂળ ફારસી સોહા ઉપરથી નીકળ્યો છે કે જે એક તારાનું નામ છે.

દીલમાં) જે છુપી વાત હતી તે છુપાથકી બાહાર કાહડી. તે ફરીદુને જેહાનના ત્રણ ભાગ કીધા. એક (ભાગ) રૂમ અને ખાવર (ના મુલકો) નો, બીજો તુરકસ્તાન અને ચીનના મુલકોનો અને ત્રીજો પેહેલવાનોના જંગલવાલો ઇરાન જમીનનો. પેહેલવેહેલાં તેણે સેલમને માટે નેગાહ પુગાડી અને તેને માટે તમામ રૂમ ૧ અને ખાવર ૨ નો મુલક પસંદ કીધો. તેણે સેલમને એક લશકર તૈયાર કરવાને ફરમાવ્યું અને ઝપકાથી ખાવર તરફ કુચ કરી જવાને કહ્યું. (ત્યાં જઇને) તેણે પાદશાહી તખત ઉપર પગ મેહલ્યો અને સઘળાઓએ તેને ખાવરના પાદશાહનો એલકાબ આપ્યો. બીજા (છોકરા) તુરને તુરાન જમીન ૩ આપી તેને તુરકસ્તાન ૪ તથા ચીનનો ૫ માલેક બનાવ્યો. તે પાદશાહે એક લશકર મુકરર કીધું અને તે તુરે તેજ વખતે તે તરફ કુચ કીધી. ત્યાં (તુરાનમાં) આવીને તે પાદશાહી

---

૧ એ રૂમ તે ખાલદીયા અને એસીરીયાના પ્રાંતો હોવા જોઇએ. ઇરાનીઓ યુરોપના મુલકોને રૂમને નામે ઓળખતા હતા, તેથી ગ્રીસને પણ રૂમને નામે ઓળખવામાં આવતું હતું. એશીયા માઇનોરને 'રૂમીએ સઘરી' ને નામે ઓળખવામાં આવતું હતું.

૨ ઇરાનની પશ્ચિમ તરફના મુલકોને ખાવર કહેવામાં આવે છે.

૩ સર જોન માલકમ પોતાની ઇરાનની તવારીખના પેહેલા ભાગને સફે ૨૧ મે તુરાન વીશે નોટ આપતાં જણાવે છે કે:—

From this prince's name (Tur) Persian authors derive Turan; which was formerly the appellation by which all the countries between the Jaxartes and the Oxus in one direction and the Caspian and boundaries of China in another, were known to the natives of Persia.

૪ પુરાતન સ્કીથીઆના પ્રાંતમાં તમામ તુરાન અને ઉતર ઇરાનનો ભાગ સમાયલો હતો. યુનાનની તવારીખમાં કાઇસ્તની પુર્વે ૬૩૬ માં સ્કીથીયનોએ મીદીયાના રાજ્ય ઉપર ચઢાઇ કીધી હતી તે આજ તુરાનીઓ હતા.

૫ ચીનાઇ તારતરીના મુલકને ઇરાનીઓ ચીનને નામે ઓળખતા હતા. અવસ્તામાં એ ચીનના મુલકને 'સાઇનિનામ દખ્યુંનામ' કહ્યો છે.

તખ્ત ઉપર બેઠો અને કંમર ઉપર કંમરબંધ બાંધીને (સખાવત કરવાને) હાથ ખુલ્લા કીધા. બુઝોર્ગોએ તેના ઉપર ગોહરનો વધાવો કીધો અને તમામ જેહાન તેને તુરાનના શાહને નામે ઓલખવા લાગી. ત્યાર પછી જ્યારે અઇરજની વારી આવી ત્યારે તેને માટે બાપે ઇરાનનો મુલક પસંદ કર્યો. તેને ઇરાન, નેજા ધરાવનારૂં લશકર, પાદશાહી તખત અને વડીલોનું તાજ આપ્યું. તેણે તેને તાજ, (પાદશાહી) તલવાર, મોહર અને હાથી દાંતના તખતને માટે લાયક જોયો. સરદારો કે જેઓ અક્કલ, ડાહાપણ અને દાનાઇ ધરાવતા હતા, તેઓ તેને ઇરાનના પાદશાહ તરીકે બોલાવવા લાગ્યા ■ તે પાદશાહી ઓલાદનાં જમીનના માલેકો એ રીતે ખુશી ખુશાલી સાથે તખત ઉપર બેઠા. એ ઉપર એક લાંબી મુદ્દત વહી ગઇ. (પણ) જમાનાએ પોતાના દીલમાં ભેદ બરમો છુપાવી રાખ્યા. ડાહા-પણવાલો ફરીદુન બુઢો થયો હતો તેથી તેના વસંતના બાગમાં ધુલ ભરાઇ (યાને તેના બાલ ધુરા થયા). એ પ્રમાણે બધે વાતો બોલાય છે કે "જ્યારે (માણસ) બુઢ્ઢું થતું જાય છે ત્યારે તેની શક્તિ સુસ્ત થતી જાય છે." જ્યારે તે (ફરીદુન)નાં કામમાં અંધકાર દાખલ થયો ત્યારે તે મોટા મરતબાના બેટાઓ કપટ ધરાવા લાગ્યા. હવે આપણે સેલમના કામ તરફ પાછા ફરીએ (અને જોઇએ) કે તેણે અઇરજનું ગરમ લોહી કેમ રેડયું હતું ?

■ ફરીદુનના છતાં છતાં એરચને ઇરાનનું રાજ મળ્યું હતું એમ દીનકર્દ ઉપરથી પણ માલમ પડે છે. ત્યાં કહે છે કેઃ—

And in the life time of Frêdun, the same destiny came to Airich, son of Frêdun, owing to introduction by the creator, and was diffused in him, and he practised humility; the life which is perfect is brought through a prayer from his father Frêdun, and that life came to him from the creator through the blessing of Frêdun.

(S. B. E. Vol. 47 page 10.)

સેલમ અઇરજ ઉપર અદેખાઇ લાવ્યો અને તેણે પોતાના કામને માટે તુરની સાથે મસલત કીધી તે વીશે.

સેલમનું દીલ તેની જગ્યા ઉપરથી (અદેખાઇને સબબે) ઉઠયું અને તે પોતાની રીતભાત અને વીચારમાં જુદી તરેહનો થવા લાગ્યો. લોભમાં તેનું દીલ ગરકાવ થયું તેથી તે પોતાના સલાહકારો સાથે વીચાર કરવા બેઠો. તેના બાપનું બખશવું તેને પસંદ પડયું નહી, કારણ કે તેણે નાના છોકરાને તાજ અને ખજાનો આપ્યો હતો. તેથી તેનું દીલ કીના ભરેલું થયું અને ચેહેરા ઉપર ગુસ્સો ચઢયો. તેણે ચીનના પાદશાહ ઉપર એક કાસદ મોકલ્યો. તેના દીલમાં જે વીચાર હતા તે સઘલા તે (કાસદ)ને કહયા. તે કાસદે તે તરફ જવાને ઝડપથી ઉંટને હાંકયું. તે જેહાનનો પાદશાહ તુર કે જેનું દીલ એવી રીતભાત અને વીચારથી દુર હતું, તેની નજદીક તે (કાસદ) આવ્યો. તેણે (સેલમે) પોતાના ભાઇ ઉપર એવો પેગામ મોકલ્યો હતો કે "તું ખુશી અને ખુશાલી સાથે કાયમ જીવજે, ઓ ચીન અને તુરકસ્તાનના શેહેનશાહ! ભલું પસંદ કરવાથી આપણું રોશન દીલ તુટી ગયું છે. દુન્યાની અંદર આપણે માટે નુકશાન કરવાનું પસંદ કરવામાં આવ્યું છે. હું કદમાં બુલંદ સરોવરના જેવો છું અને મને તેણે હલકો ગણીઓ છે. તું ખોલ્લાં દીલથી આ બાબદ ઉપર નેગાહ પુગાડ કે આવી વાત જુના જમાનાથી તેં સાંભળી હશે નહી. આપણે ત્રણ ફરજંદો તખતનેજ લાયકના હતા તેમાંથી આપણા કરતાં નાનો નસીબમાં આપણાથી ચહડતો થયો છે. જો કે હું વરસમાં તેમજ અકલમાં મોટો છું તેથી જમાનો મારી ઉપર મેહેરબાની કરવાને લાયક છે. મારા હાથમાંથી ગયલું તાજ, તખત અને કોલાહ, ઓ પાદશાહ! તું શીવાયે બીજા કોઇને ઘટતું હતું નહી. તેટલા માટે આપણને લાયક છે કે આપણે બંધે દલગીર રહીએ, કારણ કે આપણી ઉપર આપણા બાપે એવો જુલમ ગુજાર્યો છે. ઇરાન, દસ્તે યલાન અને યમન જેવા (મુલકો) તેણે અઇરજને આપ્યા છે. રૂમ અને

આવર અને આપ્યા છે, જ્યારે તુંને તુરકસ્તાન અને ચીનનાં જંગલો આપ્યાં છે. આપણા વચેથી નાનો ઇરાન જમીનનો પાદશાહ થયેલ છે. તેથી એવી રીતની વેંહેચની હું સાંખી શકતો નથી. તારા બાપના મગજમાં કાંઇ વીચાર શાક્તજ નથી." (એવી રીતનું નામું આપીને) સેતાબ ચાલનાં ઉંટની ઉપર તે (કાસદ)ને મોકલ્યો, જે ઝડપથી તુરકસ્તાનના પાદશાહ આગળ આવી પોહોંચ્યો. તે ઝડપથી તુરકસ્તાનની જમીન ઉપર આવી પોહોંચી તુરકસ્તાન અને ચીનના પાદશાહની નજદીક આવ્યો. (તે કાસદે) જે કાંઇ સાંભળ્યું હતું તે ઘણી સારી રીતે યાદ કરીને (પાદશાહને) કહ્યું,[1] અને મગજ વગરના તુરનું માથું પવનથી ભરી નાખ્યું. જ્યારે હીમતવાન તુરે આએ ખાનગી વાત સમજી ત્યારે એક છેડાયલા શીંહની માફક એકદમ ગુસ્સામાં આવ્યો. તેણે એવો જવાબ આપ્યો કે "આએ વાત પાદશાહને કહેજે અને તે એમની એમ યાદ રાખજે કે 'ઓ ઇનસાફના આપનાર (પાદશાહ)! આપણા બાપે આપણી જવાનીના વખતમાં આપણુને આવી રીતનો ફરેબ આપ્યો છે. તેણે પોતાને હાથે આએ ઝાડ રોપ્યું છે કે જેનું ફળ લોહી છે અને જેના પાતરાં જેહેર છે. તુંને આએ બાબદને માટે મારી સાથે મોઢે મોઢું મેલાપ કરવો જોઇએ, તથા મસલત કરીને હુશીયારીથી નેગાહ પોહોંચાડવી જોઇએ છે." એટલું સમજીને તે શાહાનશી સવાર પાદશાહ તરફ જવા નીકળ્યો. ત્યાર પછી ઉમરાવોમાંથી એક ઓલીદરાજ અને મીઠા સખુનો બોલનાર શખસને તે જેહાનના પાદશાહ (સલમ) આગળ મોકલ્યો. તેણે તે સખશને કહ્યું કે મારી તરફથી તેને આએ પેગામ કહેજે કે "એ દુરઅંદેશ નેકનામ પાદશાહ! એકમલતા થવાને માટે અને ફરેબ દેવાને માટે હીમતવાનોએ ઢીલ કરવી જોઇએ નહી. એ કામમાં જરાએ ઢીલ થવી નહી જોઇએ, કારણ કે સાહસ કર્મમાં આલસ પકડવી એ ઘણું હલકું દીસે છે." જ્યારે તે કાસદ જવાબ પાછો લાવ્યો ત્યારે છુપાવેલો ભેદ સઘલો ખુલ્લો થઇ ગયો. એક ભાઇ રૂમથી અને બીજો ચીનથી (એક મેકને મલવાને) ગયો.

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

(ત્યાં) તેઓએ મધની સાથે ઝેર ભેળ્યું. તેઓ પોહોંચતાંજ એક બેકને ભેટયા અને જાહેર તેમજ છુપી રીતે મસલતો કીધી.

સેલમ અને તુરે ફરીદુન ઉપર મોકલેલા પેગામ વીશે.

ત્યાર પછી તેઓએ એક દુરઅંદેશ મોબેદને ચુટી કાઢયો કે જે બોલકનો, હુશીયાર, અને આફ્રીન કરનારો હતો. તેઓએ બે-ગાનાઓથી તે જગ્યાને ખાલી કીધી (યાને મીજલસ બરખાસ્ત કીધી). ત્યાર બાદ તેઓએ હરેક બાબદ ઉપર મસલત કીધી. પેહેલાં સેલમે વાત છેડી અને પોતાંની આંખમાંથી બાપને વીશેની શરમને ધોઇ નાંખી. તેણે કાસદને કહ્યું કે "તું એટલો તો સેતાબી સાથે રસ્તો કાપજે કે તુંને પવન અને ધુવાડ પણ પકડી શકે નહી. પવન વેગે ફરીદુનના મેહેલમાં આવી ઉતરે ત્યારે પેહેલવેહેલાં હુમો બેઉ બેટા-ઓની સલામ કહેજે. બીજું તેને એમ કહેજે કે બેઉ દુન્યાંની અંદર ખોદાનો ડર રાખવો ઘટે છે, જવાન માણુસને બુઢાપાની લકી હોય છે અને સફેદ થએલા બાલ પાછા કાલા થતા નથી. આએ તંગ જગ્યામાં (દુન્યામાં) તું લાંબો વખત ઢીલ કરશે (યાને જીવશે) તો આએ અખીરી જેહાન તારી ઉપર તંગ થશે. પાક યજદાંએ પ્રકાશતા સુરજથી તે કાલી ખાક સુધીની તમામ જેહાન તુંને આપી છે. તેં સઘલી રીતભાત અને રસમ તારી મરજી મુજબ પસંદ કીધી છે. અને યજદાંના હોકમ ઉપર તેં કાંઈ નજર કીધી નથી. ખોટાં અને ઉંધાં કામ શીવાય તેં બીજું કાંઇ સોધ્યું નથી. તેં જે વેહેચણીની બખશેસ કીધી છે તે રાસ્તીની રાહે કીધી નથી. તારા ત્રણે બેટા અકલવાલા અને બહાદુર હતા (તો પણ) તુંને નાનો બુજોર્ગ માલમ પડયો. તે એકલાની અંદર તેં એટલો બધો હુનર જોયો નથી કે જેથી બીજાઓને શરમથી નીચું જોવું પડે. પેહેલા એકને તેં (આવા જોખમ-ભર્યા મુલકો સોંપીને) અજદાહના ફુફાડા વચ્ચે નાંખ્યો છે. બીજા એકને (દુર દરાજના મુલકો સોંપી) વાદલના જેટલી વેગલાઇએ ચઢાવી મુકયો છે. જયારે ત્રીજા એકને તેં તારા બીછાનાની આગળજ (તારી નજદીક)માંથા ઉપર તાજ મુકયું છે. તેનાથીજ તારી આંખો ખુશાલ

રહે છે. માથ અને આપની તોખમથી ઉતરવામાં હમો કાંઇ તેનાથી હલકા નથી કે જેથી શાહાનશાહી તખતને લાયકના હમો નહી ગણાઇએ. ઓ જમીનના ઇનશાફી પાદશાહ! એવા ઇનશાફની કહી તારીફ થાય નહી. અગરજો તે (અઇરજ)ના વગર કીંમતના તાજ ઉપરથી પાદશાહી તાજને દુર કરશે અને દુન્યા તેનાથી છુટકારો મેલવશે તથા તેને પણ તું દુન્યાનું કોઇ ખુણું સોંપશે અને હમારી માફક તેને પણ તારી આગળથી છુપો બનાવશે (તો ઠીક), નહી તો તુરકસ્તાન અને ચીનના સવારોનું અને રૂમના કીનો શોધનારા પેહલવાનોનું ગુરજ ધરાવનારૂં લશકર હમો લડાઇ કરવાને લાવીશું અને ઇરાન તથા અઇરજ ઉપર કીનો લેઇશું." જયારે તે મોબેદે એ પેગામ બરોબર રીતે સાંભળ્યો ત્યારે તેણે જમીનને બોસો લીધો અને (જવાને માટે) પીઠ ફેરવી. તે જીન ઉપર સવાર થઇને હવાની અંદરથી વીજલી પસાર થાય તે વેગે ત્યાંથી નીકળી ચાલ્યો. અને પાદશાહ ફરીદુનની દરબાર આગળ આવી પુગ્યો. તે (દરબારનું મકાન) એટલું તો ઉંચું હતું કે તેનું મથાળું દેખાતું હતું નહી તેની ટોંચ વાદલ સાથે લાગેલી હતી. જેમ પાહાડની એક છેડેથી તે બીજા છેડા સુધીની પોહોલાઇ હોય તેમ તેની પોહોલાઇ હતી. તે દરવાજા આગલ મોટી પદવીના માણસો બેઠેલા હતાં. પરદાની પછવાડે ઉમરાવોને માટેની જગ્યા કીધેલી હતી. એક હાથ ઉપર શીંહ અને વાઘો બાંધેલા હતા જયારે બીજા હાથ ઉપર જબરા લડાયક હાથીઓ હતા. કેટલાએક મોટી પદવીના બહાદુર પેહલવાનો વચેથી શીંહની ગરજના જેવા પોકારો ઉઠતા હતા. તેણે (કાસદે) વીચાર્યું કે તે મેહેલની જગ્યાએ ગોયા આસમાનજ (ઉંચું) છે. તે (મેહેલ)ની આસપાસ એક લશકર ઉભેલું હતું. ચબરાક ચોપદારો (દરબારની) અંદર ગયા અને જેહાનના પાદશાહને કહ્યું કે "તું પાદશાહની નજદીક એક કાસદ આવ્યો છે કે જે સખશ ડાહાપણથી ભરેલો અને સત્તા ધરાવનારો છે." તે પાદશાહે ફરમાવ્યું કે પરદા ઉચકી નાખે અને તને ઘોડા ઉપરથી દરબારમાં લાવે. જયારે તે (કાસદ)ની નજર ફરીદુનની ઉપર પડી ત્યારે તેણે ફરીદુનને

દમામવાળો અને ઇનશાફી પાદશાહ તરીકે જોયો. તેનું કદ સરૂ઼ઝાડના જેવું તથા ચેહરો ખોરશેદના જેવો હતો. તેના બે હોટો હસ્તા હતા તથા તેના બે ગાલો શરમથી ભરપુર હતા, અને તેની પાદશાહી જબાન નરમ સખુનોથી ભરેલી હતી. જ્યારે કાસદે તેને જોયો ત્યારે તે વાંકો વળીને નમ્યો અને જમીનને બોસાઓ લીધા. ફરીદુને તુરતજ તેને બેસાડીઓ તથા તેને બેસવાને માટે સારી જગ્યા આપી. તેણે પોતાના બે પ્યારા (બેટા)ઓને માટે પેહલાં સવાલ કીધો કે "તેઓ ખુશાલ દીલના અને તંદરોસ્ત છે કે?" ત્યાર પછી બીજું પુછયું કે "જંગલમાંથી આવવાની લાંબી મુસાફરી અને ચઢાન ઉતરાન તમોને કેવું લાગ્યું (યાને તમોને થાક ચઢ્યો છે કે)?" ત્યારે તે કાસદે જવાબ દીધો કે "ઓ મોટી પદવીના પાદશાહ! આએ તખત તારા શીવાએ બીજા કોઇ સખશને લાયક જોતું ના. તું જે સખશોને માટે પુછે છે તેઓ તું જેમ ઇચ્છે છે તેમ છે. તારાં નામથી તેઓ પોતાની જીંદગી ગુજારે છે. હું પાદશાહનો એક નાલાયક ગોલામ છું. હું મારાં પોતાનાં તનથી પવીત્ર નથી. પાદશાહને માટે હું એક સખત પેગામ લાવ્યો છું. (પેગામના) મોકલનારાઓ ગુસ્સા ભરેલા છે, જ્યારે હું તો નીરદોશ છું. અગરજો તું પાદશાહ મને ફરમાવે તો તે ડાહાપણ વગરના (બેટા)ઓનો પેગામ હું તુંને કહું." પાદશાહના ફરમાવ્યાથી તેણે (તે પેગામ કહેવાને) જબાન ખોલી અને સાંભલેલી વાત તમામ યાદ કરીને કહી.

સેલમ અને તુરના કાસદે ફરીદુનને પેગામ પુગાડયો અને ફરીદુન અંદેશામાં પડયો તે વીશે.

ફરીદુને તેના કહેવા ઉપર સારૂ ધ્યાન આપ્યું. જ્યારે એ (પેગામ) તે સમજી રહ્યો ત્યારે તેનું મગજ ઉશકેરાઇ આવ્યું. તેણે કાસદને કહ્યું કે "એએ હુશીયાર મર્દ! આએ કામની અંદર તુંને માફી માંગવાની અગત્ય નથી, કારણ કે હું મારી આંખોથી એવુંજ જોવાની વકી રાખતો હતો, અને મારાં દીલમાં એજ વીચાર કરતો હતો. તે બે સાંકડા મગજના નાપાક બેવકુફ હારેમનોને તું

કહેજે કે 'તમારો (બદ) ખરાબ જાહેર થયો તે ઘણું સારૂંજ થયું છે. તમારી ફુવા મને ઘટતી રીતે પુગી છે. તમારાં મગજ મારી શીખામણથી ખાલી થયાં છે તો કાંય નહી તમારી અક્કલથી તમે તમારી સુધ મેલવતા. તમે નથી શરમ રાખી કે નથી ખોદાનો ડર રાખ્યો. તમોને એવી અક્કલ સાથે વીચાર શકિત પણ નથી. આગળા વખતમાં મારા બાલ ઘણુંજ કાલા હુતા તથા મારૂં કદ સીધા સરો-વરના જેવું હતું તથા મારો ચેહેરો આફતાબના જેવો હુતો. જે આસમાને મારી કંમર વાંકી કીધી છે તે પોતે વાકું થયું નથી, પણ હજી સુધી તે પોતાની જગ્યાએ ફરતુંજ છે. એજ જમાનો તમોને પણ વાંકા કરશે અને વળી તે વાંકા કરનાર જમાનો પોતે પણ ખાય-દાર રહેનાર નથી. પાક યજદાંનના સર્વથી ચડતાં નામથી, રોશની આપનારા ખોરશીદના નામથી અને આ કાલી જમીનના નામથી, તથા તખત, તાજ, શુકર સેતારા અને માહતાબના નાંમથી (હું સોગંદ લેઉં છું) તે તમો જાણો કે મેં તમારૂં બુરૂં કરવા નજર દોડાવીજ નથી. મેં ડાહ્યા માણસોની, નજુમીઓની અને મોબે-દોની એક અનજુમન ભેગી કરી એ બાબદની ઉપર ઘણા દાહાડાઓ સુધી વીચાર કરીને હમોએ ઇનશાફથી મુલકોની વેંહેચણી કીધી હતી. એ બાબદને માટે મેં રાસ્તીજ પસંદ કીધી હતી અને શરૂ-આતથી તે છેડા સુધી કાંઇ પણ જુઠાણું હતું નહી. મારાં અંતઃકરણમાં ખોદાનોજ ડર હુતો. તેથી મેં આએ જેહાનમાં રાસ્તીનેજ પસંદ કીધી છે. જ્યારે જેહાને મને આબાદી આપી, ત્યારે મેં લોકોની બરબાદી સોધી નહી, પણ હું બોલ્યો કે મારી નેક બખત ત્રણ આંખોને આવું આબાદ તખત સોંપી આપું. અગરજો હાલે હારેમને મારા રસ્તા તરફથી તમોને જુઠાઇ અને અંધકાર તરફ ખેંચીયા છે તો તમો જાણો કે બુલંદ પરવરદેગાર તમારા તરફની આવી ચાલ કેમ પસંદ કરશે? અગરજો તમો સાંભળો તો તમુને એક વાત કહું છું કે 'જે તમો વાવશો તે તમો કાપશો.' મને મારા સલાહકારે એવી વાત કહી છે કે 'આપણે માટે આએ (જેહાન) શીવાય હમે-શની એક જેહાન છે.' તમારી અક્કલના તખત ઉપર લોભ ચડી

બેઠો છે. એ (લોભનો) દૈવ શાને માટે તમારો સાથી થયો છે? મને બીહીક લાગે છે કે (લોભનો) અઝદાહ લડાઈ (કરાવીને તે)માં તમારા જાનને કાલબુદમાંથી છુટો પાડશે. મારો આએ જેહાનમાંથી જવાનો વખત આવ્યો છે. તે વખત (લડાઈની) તેજી પકડવાનો અને ગુસ્સે થવાનો નથી. પણ એક ઉમરે પુગેલો માણસ કે જેને ત્રણ મોટાં દીલના ફરજંદો હતા તેણે તેઓને એમ કહ્યું હતું કે 'જ્યારે લોભ દીલમાંથી ખાલી થાય [redacted] ત્યારે શેહેનશાહી ખજાનો અને ખાક એક સરખાંજ છે.' જે કોઇ ખાક (યાને ખજાના)ને માટે પોતાના બાઇને વેચે તો તેને ખાલેશ પાણીનો (યાને ખાલેશ ઓલાદનો) ગણવો ઘટારત નથી. તમારા જેવાઓને આ દુન્યાએ ઘણા જોયા છે અને ઘણા જોશે, પણ તે કોઇની સાથે તાબેદારી કરશે નહી. કયામતને વખતે ખોદાતાલાથી છુટકારો મળે એવી બાબદ તમો કાંઇ જાણતા હોવો તે તમો સોધો અને તમારા (તે જેહાનના) રસ્તાને માટે સવાબનો તોસો એકઠો કરો. તમો એવી કોશેશ કરો કે તમારી મેહેનત ઓછી થાય." તે કાસદે જેવું તેનું કહેવું સાંભળ્યું તેવોજ તેણે જમીનને બોસો લીધો અને ત્યાંથી જવાને માટે મોહું ફેરવ્યું. ફરીદુન આગળથી તે એવી રીતે પાછો ફર્યો કે તું કહેશે કે તે પવનનોજ સાથી બન્યો હતો.

સેલમ અને તુરના પેગામ વીશે ફરીદુને અઇરજ સાથે વાત કીધી તે વીશે.

જ્યારે સેલમનો કાસદ પાછો ફર્યો ત્યારે શેહેનશાહ તે ખાનગી વાત તે (અઇરજ)ની આગળ ખોલ્લી કરવાને બેઠો. તેણે પોતાના જેહાનને શોધનારા બેટાને બોલાવી મંગાવ્યો અને જે કાંઇ બન્યું હતું તે તેને કહ્યું. તે બોલ્યો કે "આએ કજીઆખોર બે બેટાઓએ બાવરથી આપણી તરફ નેગાહ કીધી છે. તેઓના સેતારાની ચાલથી તેઓના નસીબમાં એવું છે કે તેઓ બુરાં કામથીજ ખુશાલ રહે છે. બીજું એ કે જે બે મુલકોમાં તેઓને દાણા પાણી મળે [redacted] તે (દાણા પાણી) તે મુલકોમાં મેહેનત સાથે ઉગે છે. જ્યાં સુધી તું અર અફરાજ

રહેશે (યાને તું પાદશાહી ભોગવશે) ત્યાં સુધી તે તારા બે ભાઈઓ (નમીને) ભાઈ તરીકે રહેશે. પણ જ્યારે તારો રંગીન ચહેરો કરમાઈ જશે ત્યારે તારાં બીછાનાંની આસપાસ કોઈ ફરી વળશે નહી. અગરજો તું શમશેરને બદલે દયા દેખાડશે તો તેઓ હાથો કરીને તારાં શરને છુદું પાડશે. મારાં બે ફરજંદોએ દુન્યાંના બે ખુણાંમાંથી મારી આગળ એ રીતે ભરમ ખુલ્લો કીધો છે. અગરજો તુંને તારા શરની દરકાર હોય તો લડાઈની તૈયારી કર. ખજાનાના દરવાજા ઉઘાડ અને લડાઈનો અસબાબ બાંધ. અગરજો તું નાશતાના વખતથીજ (યાને લડાઈની શરૂઆતથીજ) હારૂની જામ (લડાઈના અસબાબ) ઉપર દસ્ત લઈ આવશે તો ઠીક, નહી તો એ મારા બેટા! તેઓ તારી ઉપર રાતનું ખાણું ખાશે (યાને તુંને મારી નાખીને જીત મેલવશે). તુંને દુન્યાંમાંથી દોસ્તો સોધવાની અગત્ય નથી. તારા દોસ્તો તો નીરદોશપણું અને સચાઈ છેજ."

ત્યાર બાદ હુનરમંદ અઈરજે પોતાના પવીત્ર બખતાવર બાપ તરફ જોયું. પછી એવો જવાબ દીધો કે "ઓ પાદશાહ! જમાનાના ફરવા ઉપર તું નજર કર કે જે જમાનો પવનની માફક એવીજ રીતે પસાર થાય છે. ત્યારે અકકલમંદ માણસોએ તે માટે શા સારૂ ગમ ખાવો જોઈએ? જે પ્રમાણે અરગવાન નામના ફુલને તે (જમાનો) કરમાવી નાખે છે તેમજ તે રોશન રવાનના માણસની આંખોને પણ સીહા બનાવે છે. શરૂઆતમાં જે ગંજ તેની આખેરી રંજ હોય છે. રંજ પછી આએ ત્રણ પાંચ દહાડાની દુન્યાંમાંથી જવું થાય છે. જ્યારે આપણું બીછાનું ખાકનું થવાનું છે અને તકીઓ ઈંતરડીનો થવાનો છે ત્યારે આજે આપણે શા માટે ઝાડ રોપીએ કે જેની ઉપરથી ઘણા જમાનાઓ વહી જવા છતાં તે (ઝાડ) નું તન લોહી પીએ અને ફલો કીનો પેદા કરે? આપણા જેવા શમશેર, તખત અને પાદશાહી મોહોરનાં માલેકો આએ જેહાને ઘણા જોયા છે અને જોશે, પણ આગળા નામવર શેહેનશાહોએ પોતાની રાહ રસમમાં કીનો નથી જોયો. માટે જો પાદશાહ મને હોકમ ફરમાવે તો હું જમાનાની બદીને વહી જતી કરૂં (યાને એવી બદી આવી પડે નહીં એમ કરૂં).

મને તાજ, તખત અને કોલાહ જોઇતી નથી. હું લશકર વગર તેઓ આગળ દોડતો જવશ અને તેઓને કહેવશ કે 'ઓ મારા નામદારો! તમો મારા તન અને જાનના જેવાજ મને પીઆરા છોઓ. તમો વગર ફોકટના જેહાનના પાદશાહ (ફરીદુન) સાથે ગુસ્સે ના થાઓ અને કીનો ના સોધો. તમો આએ જેહાન ઉપર એટલી બધી ઉમેદ શા વાસ્તે રાખોછો. તમે જુઓ કે તે જેહાને જમશેદ સાથે કેવી બદી કીધી છે. તે આખેરીએ આએ જેહાનમાંથી ચાલી ગયો અને તેનું તખત, તાજ અને કંમરબંદ રહયો નહીં. મને તમો સાથે સેવટ સુધી કામ છે અને જમાનાની બદી તમારી સાથેજ ચાખવાની છે. આપણે એકમેકથી ખુશાલ રહીશું અને બદ મનશનીના દુશમનોથી આપણે નચીંત રહીશું.' એમ કહીને તેઓના કીના ભરેલાં દીલને હું દીનના માર્ગે ઉપર લાવશ. કીનો લેવા કરતાં એમ કરવું હું વધારે સજાવાર જોઉંછું." જ્યારે ફરીદુને તેનું કહેવું સમજ્યું ત્યારે તેનું દીલ તેનો ચેહેરો જોઇને ખુશ થયું. તે પાદશાહે તેને કહ્યું કે "ઓ અકકલમંદ બેટા! તારા ભાઇઓ આવી રીતે લડાઇ સોધે છે અને તું (સુલેહનો) કીલ્લો સોધે છે. અને આએ વાત યાદ કરવી જોઇએ કે 'ચંદ્રમાંથી રોશની મલે તેમાં કાંઇ અજાયબ જેવું નથી.' એજ પ્રમાણે તું બેટાથી એવો લાયક જવાબ મલ્યો છે. તારાં દીલે તેઓની મેહેરબાની અને દોસ્તી પસંદ કીધી છે તોપણ તું અકકલથી તારૂં કીંમતી માથું અને જીવ અઝદાહના દમ આગળ મુકે છે, કે જેઓથી કાતેલ ઝેરી દંખ શીવાય બીજું કાંઇ મલવાનું નથી. કારણ કે તે (ભાઇ)ઓની પેદાયશમાં એવો (ઝેરનો) ફાલોજ સમાયલો છે. ઓ બેટા! અગરજો તારો એવોજ વીચાર છે તો તે કામ બર લાવ અને ત્યાં જવા માટે તારી જગ્યા (અત્રેથી) ખાલી કર. તારાં લશકર વચેથી થોડા નોકરોને ફરમાવ કે તેઓ તારી સાથે સફરે આવે. મારાં દુખી દીલ સાથે હમણાં હું એક નામું લખુંછું અને તેઓની મીજલસ તરફ મોકલુંછું, પણ હું તુંને તંદોરોસ્ત જોવાની ઉમેદ રાખુંછું, કારણ કે મારૂં રવાન તારા દીદારથીજ રોશન રહે છે."

આઇરજ ફેરીદુનના નામાં સાથે સેલમ અને તુરની આગળ ગયો તે વીશે.

તે જમીનના પાદશાહ ફેરીદુને ખાવરના સાલેક અને ચીનના સરદાર ઉપર એક પત્ર લખ્યો. તેમાં તેણે લખ્યું કે "આએ શીખામણોથી ભરપુર નામું ખોરશેદનાં જેવી બુલંદીએ પુગેલા બે સંગીન અને લડાયક જમીનના પાદશાહો ઉપર છે. જેઓ દેખાનીઓ વચ્ચે ચમકતા નગીના જેવા છે. (આએ નામું) તે સખશ તરફથી છે કે જે તરેહવાર રીતે જેહાનને જોઇ વળેલો છે. તેની આગળ સુખના ભેદો ખુલ્લા થયલા છે, જેણે ભારી ગુરજો અને તલવારો અજમાવેલી છે, જે તાજદાર પાદશાહોને દીપાવનારો છે, જે રોશન દીવસને રાત તરીકે દેખાડનાર છે, જે (ઉમેદવાર) ઉમેદ કરે તેની આગમચ તે પોતાના ગંજને ખુલ્લો મુકનારો છે. હાલે તેનાથી તમામ દુખ દુર થઇ આશાની ફેલાઇ છે. જેના તરફ દુન્યાંનાં લોકોનું ધ્યાન ખેંચાયલું રહે છે. હું હવે મારે માટે પાદશાહી કોલાહ યાતો એકઠો કીધેલો ગંજ, તખત યા લશકર માંગતો નથી. લાંબા વખતની રંજ લીધા પછી ત્રણ ફરજંદોને માટે (હાલે) હું તો આરામ અને પ્યાર ઇચ્છું છું. જે ભાઇને લીધે તમારાં દીલ દુખી થતાં હતાં, જો કે તે ભાઇએ તો કોઇનું બુરૂ ઇચ્છવાની હામ ધારી નથી, તે ભાઇ તમારાં દીદાર જોવાની ખાહેશ કરતો તમારી આગળ જડપથી આવ્યો છે. નામદારોને છાજે તેવી રીતે તેણે પોતાની પાદશાહી ફેંકી દેઇને તમોને વાહલા ગણ્યા છે. તખત ઉપરથી ઉતરીને તે જીન ઉપર સ્વાર થયો છે અને તમારી તાબેદારી કરવાની કંમર બાંધીને તે અત્રેથી (તમો તરફ) આવ્યો છે. તે તમારાથી ઉમરમાં નાનો છે તેથી તે તમારી મેહેરબાની અને નવાજેશને લાયક છે. તમો તેને પ્યારો ગણજો, તેનું હેત ખાજો અને જેમ તમો તમારાં તનની પરવરેશ કરો છો તેમ તેના રવાનની પરવરેશ કરજો. જ્યારે તેને આવીને રહવાને થોડા દહાડા પસાર થાય, ત્યારે તે મારા પ્યારાને મારી આગળ મોકલી આપજો.

આપના નામા સાથે અઈરજ સેલમ અને તુરની આગળ જઈ પુગ્યો તે વીશે.

તેઃનામાં ઉપર પાદશાહી મોહોર કરવામાં આવી અને તે નામુ લેઇને મેહેલમાંથી અઈરજ રસ્તે પડયો. તેણે પોતાની સાથે કેટલાક જુવાન અને બુઢા સખસો જે મુશાફરીને માટે જરૂરના હતા તેઓને લીધા. જ્યારે તે તે (બંધે ભાઇ)ઓની ઘણી નજદીક જઇ પુગ્યો ત્યારે તે તેઓના સીહા વીચારને માટે વાકેફ હતો નહી. તેઓના રેવાજ પ્રમાણે તેઓ તેને સાંમે લેવાને આવ્યા અને તેની આગળ તમામ લશકરને કુચ કરાવી. જ્યારે તેઓએ પોતાના ભાઇનો ચેહેરો મેહેરબાની ભરેલો જોયો ત્યારે તેઓએ તેથી પણ વધારે તાજો અને ખુશાલ ચેહેરો કીધો. તે બે લડાઇને સોધનારા ભાઇઓ સાથે એક નેકી સોધનાર ભાઇ જોડાયો. તેઓ વચ્ચે વાતચીત ચાલી પણ તે ખરી ખાહેશ પ્રમાણેની હતી નહી. બે જણાના દીલ કીનાથી ભરેલાં હતાં જ્યારે એકનું દીલ ચોખુ હતું. તે ત્રણે (ભાઇઓ) છાવનીમાં ગયા. તમામ લશકર અઈરજ કે જે તખત અને તાજને લાયકનો હતો તેના તરફ નેગાહ કરવા લાગ્યું તેની તરફની મોહબતથી તે (લશક-રી)ઓનું દીલ બેચેન થયું. તેઓનાં દીલ તેની તરફથી મોહબતમાં અને તેઓની આંખો તેને જોવામાં ચકચુર હતી. લશકર બંનેની જોડી થઇને વીખરાઇ ગયું ત્યારે સઘલાઓ છુપાછુપ એરજનું નામ વાપરીનેજ વાત કરતા હતા કે "તેજ પાદશાહીને લાયકનો માટે તેના શીવાય બીજા કોઇના હાથમાં તાજ અને સત્તા જવી જોઇતી નથી."

સેલમે છુપાછુપ લશકરની હીલચાલ ઉપર નેગાહ કીધી અને લશકરની આવી ચાલથી તેનું માથુ ભારી થયું. તે કીના ભરેલાં દીલ સાથે, ઉકલતાં લોહીના જીબર સાથે તે છાવણીમાં આવ્યો. તેણે તંબુમાંથી ભેગી થવલી અનજુમનને બરખાસ્ત કીધી તથા પોતે અને તુર મસલત કરવાને બેઠા. તેઓએ ત્યાર પછી હરેક બાબદોની

જેવી કે પાદશાહીની, તાજની અને મુલકો વીગેરેની વાતો કીધી. વાતની વચે સેલમે તુરને કહ્યું કે “ આજે એકેએક સેપાહો બન્નેની જોડીમાં શાને માટે જોડાયા હતા ? રસ્તામાંથી પાછા ફરતી વખતે શું તેં લશકર ઉપર નજર કીધી નહી હતી કે ? જ્યારે લશકર એરેજ-કબાલ લેવાને વાસ્તે ગયું તે વખતે આપણ બંન્ને ભાઇઓનું લશકર જુદીજ તરેહનું હતું પણ જ્યારે પાછું ફર્યું ત્યારે વળી બીજીજ તરેહનું બન્યું હતું. જ્યાં સુધી તેઓ રાહ પસાર કરી ગયા ત્યાં સુધી તેઓમાનાં એકે પણ અઇરજ ઉપરથી પોતાની નજર ખસાડી હતી નહી. મેં એવી તદબીરથી પણ જોયું કે આખે લશકરમાંથી તેને નહી જોય એવુ બી કોઇ છે કે, પણ તે સઘળાઓ પોતાના દીલથી તેની દોસ્તી એખત્યાર કીધી હોય તેમ તેનાજ દમામ અને દબદબા તરફ જોતા હતા. અઇરજને માટે આપણું તમામ દીલ સીહા હતું, (પણ આજે) તેને માટેના વીચારમાં બીજા વીચારોનો વધારો થયો છે. બેઉ મુલકોનું લશકર એવી ચશમથી તેની તરફ જોતું હતું કે જાણે હવે પછી તેના શીવાય બીજા કોઇને તે પાદશાહ તરીકે માંગવાનું નહી હોય. તેટલા માટે તેની હસ્તીને મુલમાંથી ઉખેડી નહી નાખશું તો બુલંદ તખત ઉપરથી આપણે નીચે ગબડી પડશું.” એવો વીચાર કરીને તેઓ ઉઠયા અને આખી રાત તે બાબેનો ઇલાજ તૈયાર કરવા લાગ્યા.

અઇરજ પોતાના ભાઇઓને હાથે માર્યો ગયો તે વીશે

જ્યારે આફતાબની આગળથી (રાતનો) પરદો ઉચકાઇ ગયો ત્યારે રોશની ઉપર આવી અને ઉંઘ દુર થઇ. તે બે ઉંધી અક્કલના (ભાઇ)ઓનાં દીલ કાલાં કરમ કરવાને તલપી રહયાં હતાં, જેથી તેઓએ પોતાની આંખમાંથી શરમને ધોઇ નાખી તેઓ ઝપકા સાથે પોતાની જગ્યાએથી નીકળ્યા અને છાવણી તરફ જવાને મોહ ફેરવ્યાં. જ્યારે અઇરજે પોતાના તંબુમાંથી તેઓને રસ્તામાં ચાલતા આવતા જોયા, ત્યારે તે મેહેરબાનીથી ભરેલાં દીલ સાથે તેઓની આગળ દોડયો. તેઓ તેની સાથે તંબુમાં દાખલ થયા અને તેઓ વચે ઘણી બાબદો ઉપર વાત ચાલી. ત્યાર બાદ તેને તુરે પુછયું કે “જ્યારે તું અમારા

કરતાં નાનો છે ત્યારે તેં શાને માટે મોટાઇની કોલાહ (તાજ) પહેરી છે ? બુલંદગીવાળુ તખત અને ઇરાન જ્યારે તુંને જોઇએ છે ત્યારે શું હું તારી તાબેદારી કરવાને તુરકસ્તાનમાંથી કંમર બાંધીને આંઉ કે? જે વડો ભાઇ તે ખાવરમાં રંજ પેંચે અને તારાં માથાં ઉપર તાજ અને પગ આગળ ખજાનો રહે (એ વાત તું કયાંથી લાવ્યો)? દુન્યાનાં પાદશાહ ફરીદુને આવી રીતે (બેઇનશાફી ભરેલી) વેહેંચણી કરી છે. તેણે નાના બેટા તરફ મેહેરબાની ભરેલો ચેહેરો દેખાડયો છે." અઇરજે જ્યારે તુરથી આ વાત સમજી ત્યારે તેણે ઘણીજ સારી રીતે જવાબ દીધો. તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ કીર્તીવંત વડા ભાઇ! અગરજો તું તારા દીલથી આરામ શોધવાની ઇચ્છા કરતો હોય તો મને આએજ વખતે પાદશાહી તાજ, તખત, બુલંદગીવાળુ નામ અને ઇરાનનું લશકર એ સઘળું જોઇતું નથી. મને ઇરાન કે ખાવર કે ચીન, પાદશાહી કે જમીન ઉપરનું કોઇ પણ આબાદ શેહેર જોઇતું નથી. બુલંદગી કે જેનું સેવટ હમેશાં અંધકાર હોય તો તેવી બડતી ઉપર મારે રડવું ઘટે છે. જો આસમાન તારૂં જીન ઉંચાઇએ બાંધે (યાને તુંને ઉંચાઇએ ચહડાવે) તો પણ આખરે ઇટરદી તારો તકીઓ થઇ પડશે. અગરજો ઇરાનનું તખત મારા પગ તળે હતું તો પણ હમણા તાજ અને તખતથી હું ધરાઇ ગયો છું. તમોને તાજ અને પાદશાહી મોહોર હું સોંપી દેઉં છું. (હું ઇચ્છુ છું કે) તમો મારી સાથે કીનો ના રાખો. મને તમારી સાથે કાંઇ પણ કજીયો યા લડાઇ થઇ નથી. (તેથી) તમોએ તમારાં દીલને મારી સાથે રંજીદા કરવાં જોઇએ નહી. તમોને દુખી કરે એવો વખત હું માંગતો નથી. જો હું તેમ ઇચ્છુ તો તમારા દીદાર જોવાથી હું દુર થઇ જાઉં. નમનતાઇ શીવાય મારો બીજો તરીકો નથી. માણસાઇપણા શીવાય મારો બીજો ધર્મ નથી." જ્યારે તુરે આએ સઘળું સમજ્યું ત્યારે તેણે તેના કહેવા ઉપર સર નમાવ્યું નહી. તેને અઇરજનું બોલવુંજ પસંદ પડયું નહી. વળી તેને સુલેહ ભરેલી વર્તણુક પણ વાહાલી લાગી નહી. તે બોલતો અને ઉછળતો પોતાની ખુરસી ઉપરથી ઉઠી ઉભો થયો. બેસવાની જગ્યા ઉપરથી એકદમ ઉઠીને તેણે તે બારી

ઝુનેરી છુરથી હાથમાં પકડી કે તે તાજદાર પાદશાહના માથામાં મારે. અઇરજે પોતાનો જાન બચાવવાની વીનન્તી કીધી અને બોલ્યો કે "શું તુંને ખોદાતાલાનો કાંઇ ડર લાગતો નથી? શું તુંને તારા બાપની શરમ નથી? શું તારો વીચાર એવો (મને મારવાનો)જ છે? મને તું ના માર, નહી તો આખેરે આવાં કામને માટે જમાનો મારાં લોહીનો બદલો લેશે. તું પોતાને ખુનીઓમાંનો એક ના બનાવ, કારણ કે હવે પછી તું મારી નીશાન નહી લેશે. (હું કહું છું તે) પસંદ કર અને મારી સાથે એક મળતો થા. તું પોતે જાન ધરાવનાર છે ત્યારે શું કામ બીજાનો જાન છીનવી લે છે? આખી જેહાનની અંદરનું એક ખુણું હું પસંદ કરશ અને મારી કોશેશથી સવાબનો તોશો એકઠો કરશ. એક દાણો ખેંચનાર કીડીને પણ તું આજાર ના દે કારણ કે તે પણ જાન ધરાવે છે. તેનો મીઠો જાન તેને વાહાલો છે. જે સીહા અંતકરણનો અને પથ્થરના દીલનો હોય તેજ કીડીને પણ મારી નાખવાનું ઇચ્છે. ભાઇનું ખુન કરવાની તેં શા માટે કંમર બાંધી છે? તું તારા બુઢા બાપનું દીલ શા માટે બાળે છે? તું દુન્યા માંગતો હતો તે તેં મેલવી છે માટે તું લોહી ના રેડ અને તું જેહાનને પેદા કરનાર સાથે કજીયો ના કર." તુરે આટલા બધા સખુન સાંભળ્યા પણ તેણે જવાબ દીધો નહી. તેનું દીલ ગુસ્સા ભરેલું અને મગજ પવનથી ભરેલું હતું. તેણે મોજાંમાંથી (છુપાવેલું) ખંજર ખેંચી કાઢ્યું અને તે (અઇરજ)ને માથાંથી તે પગ સુધીની લોહીની ચાદર ઓઢાડી. પોતાનાં ઝેહેર પાએલાં તેજ ખંજરથી તેણે તેની પાદશાહી છાતીને ચીરી નાખી. તે સીધું સરોવર નીચે પડ્યું અને તેની શેહેનશાહી કંમર તુટી ગઇ. તેના ગોલાબી ચેહેરા ઉપરથી લોહી વેહેવા લાગ્યું. તે જેહાનનો પાદશાહ ગુજરી ગયો. તેના હાથી જેવા શરીરથી તુરે તેનાં તાજવાલાં સરને ખંજરથી જુદું પાડ્યું અને સઘલું કામ ઉંધું વાલ્યું. ૧

---

૧ 'અહવાદશારે જરીરાન' નામની પેહેલવી કેતાબના 'અજ્દીબ વ સહીઓઅએ સીસ્તાન' નામના એક બાબની અંદર લખે છે કે:—

"ફરીદુનના ફરજંદોમાંથી સેલમ જે આરૂમ મુલક ઉપર અને તુર જે તુરકસ્તાન ઉપર પાદશાહી ભોગવતા હતા તેઓએ ઇરાનનો પાદશાહ જે એરચ હતો, તેને મારી નાખ્યો."

એ જેહાન ! તેં તારી છાતી ઉપર તેને સારી રીતે ઉછાર્યો પણ ત્યાર પછી તેં તેના જીવને સલામત રાખ્યો નહી. તારા ભેદ હું જાણતો નથી કે તારો દોસ્ત કોણ છે ? તારૂં જે કાંઈ જાહેર છે તે ઉપરતો રડવુંજ પડે છે. એ અજાયબીથી ઘેરાઈ ગયલા મર્દ ! જો તારૂં દીલ આ દુન્યાનાં કામથી દુખ અને દર્દ ભર્યું થયુ હોય ૧ તો તું પણ વળી જ્યારે આએ પાદશાહોની માફક કોઈની ઉપર કીનો લેવાને ચટ્ટાતુર હોય ત્યારે આએ બે ઝીતમગારોના કાખલા ઉપરથી ઘડો લેજે."

તે (અઈરજ)ના મગજમાં તેઓએ અમબર અને કસતુરી ભરી અને તે જેહાનને વેહેંચી આપનાર બુઢા (બાપ) આગળ મોકલ્યું અને તેને કહેવાડ્યું કે "આએ તારા પ્યારા (બેટા) નું માથું જો, કે જેની ઉપરથી ન્યાગાનોનું તાજ (તારી આગળ) પાછું આવ્યું છે. હવે જોઈએ તો તેને તાજ આપ કે જોઈએ તો તેને તખત આપ, તે ડાલ પાંખડાં ફેલાવનારૂં ઝાડતો મરી ગયું છે." પછી તે જુલમગાર ઠંબાલો (પોતાને ઠેકાણે) પાછા ફર્યા એક ચીન તરફ ગયો અને બીજો રૂમ તરફ ગયો.

ફરીદુનની આગળ એરજનું માથું લાવવામાં આવ્યું તે વીશે.

ફરીદુનની બે આંખો અઈરજના રસ્તા તરફ ખેંચાયલી હતી. લશકર અને તાજ તે પાદશાહની આરજુ કરતાં હતાં. પાદશાહ (અઈરજ) નો પાછો ફરવાનો વખત થયો પણ તે બાપ એ ભયંકાર વાતથી ક્યાંથી જાણીતો થાય? તે પાદશાહને માટે તેણે એક પીરોજાનું તખત બનાવ્યું અને તેના તાજની અંદર ગોહેરો જડાવ્યાં. પછી તેણે તેને એસતેકબાલ લેવા જવાની તેયારીઓ કીધી તથા શરાબ, વાજીંત્ર અને રામશગરોને હાજર કરવાનો હોકમ કીધો. તેઓ ઢોલને તથા તેને લાયકના હાથીને (તેને માટે) લેઈ ગયા. તેને આવ-

૧ એ બેત વધેલી નકલમાં વધુ છે.

કાર આપવાને માટે તમામ શેહેરમાં કામચલાઉ મકાનો બાંધ્યાં ૧ એ મકાનમાં જ્યારે પાદશાહ અને લશકર હતું, તેવામાં રસ્તામાંથી સીહા ગીરદ ઉઠી. તે કાલી ગીરદમાંથી એક સાંઢણી બાહાર આવી કે જેની ઉપર એક સવાર દલગીરીભર્યો બેઠો હતો. તે ઝારઝાર રડતો હતો અને તેનું દીલ શોગથી ભરેલું હતું. તેની છાતી આ-ગળ એક સોનેરી કફન પડેલું હતું. તે સોનેરી કફનની અંદર એક રેશમી કપડાં ઉપર વચ્ચોવચમાં અઇરજનું માથું મુકેલું હતું. તે ઢોંગી પુરૂષ હાએ અફસોશ કરતો કરમાઇ ગયલા ચેહેરા સાથે ફરી-દુનની આગળ આવ્યો. તેણે તે કફનમાંથી સુનેરી તખ્તો બાહાર કાઢયો, કારણકે તેઓ તેના કહેવાને બુરૂં સમજ્યા (યાને તેનું કહેલું માન્યું નહી). જ્યારે તે કફનમાંથી રેશમી કપડું ખેંચી લેવામાં આવ્યું ત્યારે તેઓને અઇરજનું કપેલું સર જણાયું. (તે જોતાંજ) ફરીદુન ઘોડા ઉપરથી ખાકમાં ગબડી પડયો અને તમામ લશકરે પોતાનો પોશાક ચીરી કાઢયો. તેઓના ચેહેરા કાલા અને આંખો સફેદ થઇ ગઇ. કારણકે તેઓની જે ઉમેદ હતી તેથી ઉલટું તેઓએ જોયું. જ્યારે તે પાદશાહ (અઇરજ) સફરેથી આવી રીતે પાછો ફર્યો ત્યારે તેને લેવા ગયલું લશકર પણ એવી રીતે ફાટેલા વાવટા સાથે અને ઉંધાં ઢોલ સાથે (માહેતમ કરતું) પાછું ફર્યું. સઘલા નામદારોના ચેહેરા અબનુસના રંગ જેવા થઇ ગયા હતા. તેઓએ ઢોલને અને હાથીના મોઢાંને કાલાં કર્યાં અને અરબી ઘોડા ઉપર ભલુ રંગ છાંટયો. પાદશાહ તથા સેપાહી પગ પીઆદા થયા અને માંથા ઉપર ધુલ છાંટીને ચાલવા લ.ગ્યા. પેહેલવાનો દુખથી પોકાર મારતા હતા અને પોતાની બાજુનું ગોસ્ત પીખી કાઢતા હતા. તું જમાનાની મેહેરબાની ઉપર ગુમાની રાખતો ના કારણકે કમાનને ગમે એટલી સારી રીતે વાલવાથી સીધી થતી નથી. એજ પ્રમાણે આસમાન (ની કમાન) આપણી ઉપર ફરે છે કારણકે તે જેવો (મેહેર-

---

૧ ઇરાનની અંદર એવો રેવાજ છે કે કોઇ પણ પાદશાહ અથવા શાહજા-દાની આમદ વખતે શેહેરોમાં કામચલાઉ મકાનો બાંધી તે મકાનોને ફુલો અને વાવટાઓથી શંગારવામાં આવે [illegible] અને તે મકાનમાં વાજીંત્ર બેસાડે છે,

ખાની ભરેલો) ચેહેરો દેખાડે છે કે તુરતજ તે છીનવી લેવા માંગે છે- જ્યારે તું તે (જમાના) ને દુશમન તરીકે ગણશે ત્યારે તે તુંને (દોસ્તી સોધતો આવીને મેહેરબાની ભરેલો) ચેહેરો દેખાડશે. પણ જ્યારે તું તેને દોસ્ત ગણશે ત્યારે તેનાથી તું દયા નહી જોશે. હું તુંને એક વાજબી શીખામણ દેઉ છું કે "દુન્યાની મેહેરબાનીને માટે તુંએ તારા દીલને ધોઇ નાખવું જોઇએ."

(અઇરજને માટે) લશકર ગમ ભરેલું અને પાદશાહ હાય અફ-શોશ કરતો અઇરજના બાગ તરફ ગયા. જ્યારે પાદશાહોનું જશન હોય ત્યારે તે દાહાડે તેનાં જશનની મુખ્ય જગ્યા તે (બાગમા)જ હતી. ફરીદુન તે જવાન પાદશાહી બેટાનું માથું પોતાની છાતી સાથે દાબીને સીધો ત્યાંજ આવ્યો. તેણે તે પાદશાહી તખત કે જે શાહ વગરનું ખાલી હતું તેની ઉપર નજર કીધી. પાદશાહી હોજો, સીખાં સરોવરો, બાગમાના ઝાડો અને કીંમતી દરાખના માંડવાઓ તથા તમામ સુંદર જશનગાહ તે (અઇરજ) ના વગરનું ખાલી જણાયું. ▮ તે પાદશાહ અઇરજનું સર ગબડી પડી મુસાફરીથી તન વગરનું પાછું ફર્યું, ૧ તેથી તે નામવર પાદશાહ તે જશનગાહની અંદર રડયો. પછી તેણે તે જશનગાહને ગંજું બનાવવાને ફરમાવ્યું. ૧ તેણે તખત ઉપર કાલી ફુલ છાંતી અને લશકરનો (રડવાનો) પોકાર સનીશ્ચર સેતારા સુધી પોહોંચ્યો. તેણે તેના મેહેલને બાલી મુકયો અને પોતાના ચેહેરાને નખરીઆં મારી ઘાયલ કીધો અને આંસુઓ પાડવા તથા બાલ પીખવા લાગ્યો. તેણે લોહી ભર્યો કમરબંદ કમરે વીટાલ્યો તથા અઇરજના બેસવાના મેહેલને સલગાવી મુકયો. તેના બાગને ઉખેડી નખાવ્યો અને સરોવરના ઝાડોને બાલી નાંખ્યાં. તેણે પોતાની ખુશાલીની આંખોને એક દમ સીવી નાખી. અઇરજના સરને પોતાની છાતી આગળ પકડીને તેણે પોતાનું મોહડું પરવરદેગાર તરફ ઉચું ધર્યું અને બોલ્યો કે " ઓ દાદાર દાવર! આએ નીર-દોશ રીતે માર્યા ગયલા (બેટા) ને તું જો. તેનું ખંજરથી કાપી કાઢેલું

▮ લખેલી નકલમાં એ બેઠ વધુ છે.

ઊંડું મારી આગળ છે, જ્યારે તેનું તન પેલી (સેલમ અને તુરની) અનજુમનના શીંહોથી ખવાઇ ગયું છે. તે બંધે ગેરઇનશાફ ભરેલાંઓના દીલ તું એવી રીતે બાલી નાખજે કે તેઓ સીહા દીવસો શીવાય બીજુ કાંઇ જોય નહી. અંતકરણના દંખથી તું તેઓના જીગરને જુદા જુદા ઘાહોથી એવી રીતે વીંધી નાખજે કે જંગલી હેવાનો પણ તેઓની દયા ખાય. ઓ દાવરે કેરદેગાર! હું એવું પણ ઇચ્છું છું કે જમાનાથી એવી લાંબી જીંદગી મેલવું કે અઇરજના તોખમથી એક નામવર બેટો પેદા થઇને તેનો કીનો લેવાની કંમર બાંધે એમ હું જોઉં અને જેમ આઓ નીરદોશનું માથું તેઓએ કાપી નાખ્યું છે તેમજ તે જુલમગારોના માથાં તે કાપે. જ્યારે હું એ પ્રમાણે જોવા પામું ત્યાર પછીજ ખાક મારાં શરીરની ઉપર ઢંકાય (યાને હું મરણ પામું). ૧ એ પ્રમાણે તે એટલો બધો વખત જારી કરીને રડયો કે તેની આસપાસ ઘાસ પણ ઉગી નીકલ્યું. તેનું બીછાનું જમીન અને તકીઓ ખાક હતી. તમામ જેહાન તેની આંખે કાલી મારી ગઇ (યાને આંધલો થયો). તેણે દરબારના બારણા બંધ કીધાં અને જબાનને ખુલ્લી રાખીને રડતાં રડતાં એમ બોલતો હતો કે "ઓ નામના ઉઠાવનાર પેહેલવાન! જે રીતે તું માર્યો ગયો છે તે રીતે તાજદાર પાદશાહોમાંથી આવો લાયક જવાન કદીબી

---

૧ ઇરાનીઓ અને તુરાનીઓ વચ્ચે લાંબા જમાનાઓ સુધી જે વેર વધ્યું હતું તે ફરીદુનના બે વડા બેટાઓ સેલમ અને તુરે સાથે મળી નાના બેટા અઇરજનું ખુન કીધું હતું ત્યારથી હતું. ફરીદુનનાં સઘલાં રાજ્ય અમલમાં તેની ફકટ એજ નબલાઇ દેખાય છે કે તેણે ચાલતા આવેલા રેવાજથી ઉંધો ચાલી વડા બેટાનો હક ડુબાડી નાના બેટાને રાજ્ય સાંપી આપી હતી. જેથી ઇરાન અને તુરાન વચ્ચે લાંબા વખતનો કંકાશ ચાલ્યો હતો. વળી ફરીદુન જેવા દુર અંદેશ પાદશાહે પોતાના વડા ખુની બેટાઓની ચાલ તરફ દરગુજરનો બતારો દેખાડીઓ નહી, પણ પોતાને હાથે પોતાની હયાતીમાં અઇરજના ખુનીઓ ઉપર પોતાના નબીરાની મારફતે વેર લેવાડયું હતું. આનાં કામથી તેણે પોતાની અપર્ગી ખોઇ દીધી હતી કારણ કે ચીનો બેરદ (પ્રા. ઇ. ફે. ૨૪) મુજબ હોરમજદે જમશીદ, ફરીદુન અને કએકાઉસની સરજત અમર રહેવાની સરજી હતી.

આવે મોતે મુવો નથી. તેઓએ હારૈમનના ઝેર સાથે તારૂં સર કાપી નાંખ્યું છે. શીંડાના જડબાં મારા શરીરનું કફન થઇ પડયાં છે. તે પોતાની બે આંખોને આંસુથી ભરેલી રાખી પોકાર અને શોક કરતો હતો કે જેથી તમામ જાનવરોની પણ ઉંઘ અને આરામ જતાં રહ્યાં હતાં. તેના તમામ મુલકોના મરદો તથા ઓરતો હરેક ઠેકાણે (શોકની) મીજલસો મેલવી ભેગાં થતાં હતાં. સઘળાંઓની આંખ આંસુભરી અને દીલ લોહીથી ઉકલતાં હતાં. તેઓ સઘળા તેના મોતનો ગમ પકડીને બેઠાં હતાં. સઘળાઓએ પોતાના પોશાકને ભાંભુરા રંગનો અથવા તો કાલો કીધો હતો, (એ રીતે) પાદશાહના શોકમાં ગમગીન રહેતા હતા. એ પ્રમાણેના કેટલાક દીવસો તેઓએ ગુજાર્યા. સઘળાઓની જીંદગી મોત જેવી અકારી થઇ પડી હતી.

અઇરજને ત્યાં છોકરીનો જન્મ થયો તે વીશે.

એ બાબદ ઉપર પણ લાંબો વખત વહી ગયો. પાદશાહની નજર અઇરજનાં જનાનખાના ઉપર તીંગાઇ રહી હતી. ફરીદુન તેના તમામ જનાનખાનામાં ફરી વલ્યો અને માહતાબ જેવા ચેહેરાની ઓરતો આગળથી પસાર થયો. તેણે એક ખુબસુરત ચેહેરાની (અઇરજની) ઓરતને જોઇ કે જેનું નામ માહ આફ્રીદ હતું. અઇરજ તેની ઉપર ઘણી મોહોબત રાખતો હતો. તે ઓરત નસીબ સંજોગે અઇરજથી હમેલદાર હતી. તે પરી ચેહેરાની ઓરત હમેલદાર છે એમ જાણી તે જેહાનનો પાદશાહ ખુશાલ થયો. તે ખુબસુરત ઓરતથી તે ઉમેદ ભર્યો થયો. બેટાનો કીનો લેવાનો હંગામ આવી પોહોંચ્યો છે તેની ખુશ ખબર તેણે પોતાના દીલને આપી. જ્યારે જન્મ આપવાનો વખત નજદીક આવ્યો ત્યારે માહ આફ્રીદથી એક બેટી જન્મી. ૧ તે પાદશાહની ટુક વખતમાં કીનો લેવાની

---

૧ એ બેટીનું નામ પાછલથી પરીચેહેર રાખવામાં આવ્યું હતું. 'અઇ-યાદગારે જરીરાન' નામની પેહેલવી કેતાબના 'અરદી વ સહીગી એ સીસ-તાન' નામના બાબમાં જણાવ્યા મુજબ ફરીદુને એ છોકરીને સીસતાનમાં આવેલા 'ફ્રજદાન' સરોવરની નજદીક લેઇ જઇ રાખી હતી અને ત્યાં તેણીની દસમી પેઢી સુધીની ઓલાદને છુપાવી રાખી હતી કે જેણીથી મીનોચેહેર જનમ્યો હતો.

ઉમેદ લાંબા વખત ઉપર બઇ. તેણે તેણીને લાડ અને નાજ ■થે ઉધારી. તેણીને ઉધારવામાં ફરીદુને પાછી દુન્યાદારી ધરી. તેણી લાડ સાથે તનમાં ઉધરવા લાગી. તેણી પોતાના બપાવાનો શોક ભુલાવનારી તેમજ તેના બેટાના દુઃખની યાદગારી હતી. તે ગુલાબના જેવા ચેહેરાની (બેટી) ને માટે તું કહેશે કે જાણે તેણી માંથાથી તે પગ સુધી અઇરજ પોતેજ હતી તેણી જ્યારે ઉધરીને મોટી થઇ અને પરણવાનો વખત આવ્યો ત્યારે તેણીનો ચેહેરો પરવીન સેતારાના જેવો (ખુબસુરત) તથા તેણીના બાલ કામરના જેવા કાલા થયા. તેણીના બપાવાએ તેને પશંગ નામના ખાવીંદ સાથે અદરાવીને પછી પરણાવી. ત્યાર બાદ થોડા વખતનો અંતર પસાર થઇ ગયો. પશંગ તે (ફરીદુન)ના ભાઇનોજ છોકરો થતો હતો તેથી તેની ઓલાદ ઉંચી તોખમની હતી. તેને માટે કહેવામાં આવે ■ કે તે પાદશાહ જમશેદની ઓલાદનો હતો તેથી તે પાદશાહી, તખત અને તાજને લાયકનો હતો. ફરીદુને તેણીને તે નામવર ધણી સાથે પરણાવી અને એ બાબદ ઉપર કેટલોક વખત ગુજરી ગયો. ૧

મીનોચેહેરના જનમવા વીશે.

બહુ આસમાનના ચક્કરે થોડા વખત ફરીને તેના ઉપર શું અજાયબી દેખાડી તે તું જો. તે હુનરવાલા માહ્તાબે એક છોકરાનો જન્મ આપ્યો, જે તખત અને તાજને ઘણો લાયક હતો. જ્યારે તે પોતાની મેહેરબાન માયથી (જન્મ લઇને) જુદો પડયો, ત્યારે તુરતજ તેને પાદશાહ આગળ મોકલી આપવામાં આવ્યો. તે લેઇ જનારે તેને કહ્યું કે "ઓ તાજવર! તું તારાં દીલને એક વખત ખુશ કર અને અઇરજ (યાને તેના નબીરા) તરફ જો." તે જેહાનને બખશનાર પાદશાહના હોઠો હસતા થયા. તું કહેશે કે જાણે અઇરજ જીવતો થયો. તેણે તે વાહાલાં બચ્ચાંને છાતીએ ચાંપ્યું અને પરવરદેગારના આએ મુજબ શોકરાના કીધા કે "ઓ ખોદા! મને જોવાની આંખ હતે. મને તે પરવરદેગાર એનો ચેહેરો દેખાડતે (તો કેવું સારૂં)." પછી તે ખોદાતાલા કે

■ લખેલી નકલમાં એ લીટી વધુ છે.

કે દુન્યાનો પેદા કરનાર છે તેની તેણે યાદ કીધી. તેથી તે બાદેશે તેને જોવાની શક્તી પાછી બક્ષી. જ્યારે ફરીદુને (પાછી) રોશન જેહાનને જોઇ ત્યારે તેણે નવા અવતરેલાં બચ્ચાંના ચેહરા ઉપર તુરત નજર કીધી અને બોલ્યો કે "આજનો દાહાડો મુબારક હોજો. આપણું બુરૂં ઇચ્છનારાઓના દીલ તુટેલાં થજો." પછી તેણે રોશન શરાબ અને કીંમતી જામો મંગાવી અને તે (બાળક) નું નામ મીનોચેહેર ૧ આપ્યું. તે બોલ્યો કે "પવીત્ર માય અને બાપથી એક લાયક ડાંખલી હજરંત થઇ છે." પછી તેણે તેની એવી પરવરેશી કીધી કે પવન અને હવાએ પણ તેને લાગીને પસાર થવાનું રવા જોયું નહી. તે (મીનોચેહેર) જમીન ઉપરથી પગે ચાલીને પણ જતો હતો નહી, પણ તેને નોકરો ઉઠાવી જતા હતા. તેના પગની નીચે ચોખી કસતુરી રહેતી હતી અને માંથાં ઉપર રેશમી છત્રી ઓઢાડેલી રહેતી હતી. એ પ્રમાણે ઘણા વરસો પસાર થયાં. તેને સેતારાઓ (ની ચાલ) થી થોડો વખત પણ દુક-

1 અવસ્તામાં એને 'મનુશ ચિથ્ર' કહ્યો છે. વળી એને અવસ્તામાં અઇરજનો દીકરો મીનોચેહેર (મનુશ ચિથ્રહે અઇર્યવહે) કહ્યો છે. ફીરદોસીના લખવા પ્રમાણે અઇરજને ત્યાં છોકરાનું ફરજંદ હતું નહી, પણ બુનદેહેશ ઉપરથી જણાય ■ કે તેને ત્યાં 'વાનીતાર' અને 'અનાસ્તોખ' નામના જોડ છોકરા થયા હતા તથા એક બેટી 'ગજ્જા' નામની હતી. પણ સેલમ અને તુરે અઇર-જની સાથે બે છોકરાઓને પણ મારી નાંખ્યા હતા ફરીદુને તે છોકરી 'ગજ્જા' ને છુપાવી રાખી હતી. તે બેટીને ત્યાં એક બેટીનો જન્મ થયા બાદ સેલમ અને તુરે એ 'ગજ્જા' ને પણ મારી નાખી હતી. તોપણ ફરીદુને 'ગજ્જા' ની છોકરી અને તેની પેહેડીને છુપાવી રાખ્યાં હતાં. આ છોકરીની દસમી પેહેડીના 'મનોશ ખર્નાર' નામના સખશથી મીનોચેહેરનો જન્મ થયો હતો (બાં. ૩૧, ફ૦ ૩). મીનોખેરદમાં અઇરજને મીનોચેહેરનો નબાવો જણાવ્યો ■ જે પોતાના નબાવાના વેરમાં શેલમ અને તુરને મારે ■ (બા૦ ૨૭, ફ૦ ૪૨). તવારીખ નવેસો લખી જાય છે કે અઇરજનું ખુન કીધા પછી તેના બે ભાઇઓએ અઇ-રજના સઘળાં કુટુંબનો પણ નાશ કીધો હતો, પણ અઇરજની એક રાણી જેણી ઉમેદવાર હતી તે માનુશાન પરવત ઉપર નાહાશી ગઇ હતી. ત્યાં તેણીએ મીનોચેહેરને જન્મ આપ્યો હતો. તેથી તેણીએ એ બેટાનું નામ માનુશ પરવત ઉપરથી માનુશ ચેહેર પાડ્યું હતું.

ધ્યાંન પુછ્યું નહી. જે હુનરો પાદશાહોને અગત્યના હતા તે નામદાર પાદશાહ ફરીહુંને તેને શીખવ્યા. જ્યારે તે પાદશાહની (આંધળી) આંખ અને (ગમગીન) દીલ પાછાં રાહા ઉપર આવ્યાં, ત્યારે તેનું લશકર પણ તેની સાથે ખુશાલીના અવાજમાં બોલાવા લાગ્યું. તે બાપાવાએ સોનેરી તખત અને ભારી ગુરજ તથા સરદારોનું હીરાજડ્યું તાજ તેને આપ્યું. તે સાથે કીમતી જવાહેરના ખજાનાની કુચી (કે જે ખજાનામાં) સુનેરી તખત, શમશેર, કંમરબંદ, તરેહવાર જાતના રેશમી કપડાંના તંબુઓ, કે જેની અંદર ચીત્તાના ચાંમડાંના પણ તંબુઓ હતા, શું સુનેરી અસબાબ સાથના અરબી ઘોડાઓ કે શું સુનેરી મોયાન સાથની હીંદી શમશેરો, શું લડાઇના પોશાકો ટોપીઓ કે પેહેરવાને માટેના ખોલેલા ગાંઠ સાથના રૂમી બખતરો, શું ચાચી કમાનો, ખદંગના લાકડાનાં બનાવેલા તીરો, ચીનાઇ ઢાલો કે લડાઇના ભાલાઓ એ સઘલી ચીજોનો એક ખજાનો કે જે તેણે મીનોચેહેરને લાયકનો જોયો તે તૈયાર કીધો, કે જે તૈયાર કરવા પાછલ તેને આખી રાત લાગી હતી. તેનું દીલ તે (મીનોચેહેર) ને માટે પ્યાર ભરેલું હતું. તે ખજાનાના દરવાજાની કુચી તેણે તૈયાર કીધી અને તે સઘલા માલ સાથનો ખજાનો તેને આપ્યો. તેણે લશકરના તમામ પેહેલવાનોને તથા મુલકોના તમામ નામદારોને તે (મીનોચેહેર) ની આગળ આવવાને ફરમાવ્યું, તેથી સઘળા (તેની સાથે) કીનો લેવા (જવા) ને હાજર થયા. તેઓએ પોતાના પાદશા તરીકે તેના ઉપર આફ્રીન કીધી તથા તેના તાજની ઉપરથી પોખરાજનો વધાવો કીધો. આ નવા તરીકાના જશનના મોટા દીવસે જેહાનની અંદર મોંઢાં અને વરૂ સાથે એકઠાં થયા. સપેહસાલારો જેવા કે કાવેહની ઓલાદનો કારૂન તથા શીરોય તથા આવકાન જેવા જોધાઓ, ગેરમંદ અરહનનો ઉઠાવનાર કોબાદ અને કેશવાદ તથા બીજા જેહાનને બચાવનાર નામદાર પેહેલવાનો ત્યાં હાજર થયા હતા. જ્યારે લશકરનું સઘલું કામ તમામ થયું ત્યારે ટોલાં વચે ટોલાંનો સરદાર મીનોચેહેર પાદશાહ થયો. પેલું (ઇરાનનું) પાદશાહી તાજ પાછું રોશન થયું તે ખબર જ્યારે સેલમ અને તુરને થઇ તથા તે

જુલમગારો મીનોચેહેરનાં કામથી અને પોતાના બાપની હાલતથી વાકેફ થયા ત્યારે તે બંને જુલમગારોના દીલ ધાસ્તી ભરેલાં થયાં (અને સમજ્યા) કે તેઓના સેતારા હવે પડતીમાં આવ્યા. તેઓ બેઉ પુર વીચારમાં બેઠા અને તેઓના આગળા જુલમગાર શાહજાદાઓ સીધા થયા. એકાએક તેઓના ધ્યાનમાં એક દુરોસ્ત વીચાર આવ્યો કે તદબીરથી એ બાબદને માટે કાંઇ વાજબી ઇલાજ શોધવો. (તેઓને એ ઇલાજ એજ જોયો) કે કોઇ માણુસને ફરીદુન આગળ મોકલીને માફી માંગવી. આએ ઇલાજ તેઓને પુરતો જણાયો હતો. તે બંને (ભાઇઓ)ની અંજુમનમાંથી એક પાક દેલ અને તેજ જબાનવાલા માણુસને સોધી કાઢયો. તે માણુસ અકલમંદ, વીચારવાલો અને શરમ ધરાવનારો હતો, તેને તેઓએ ઘણો ગરમ અને આજીજી ભરેલો પેગામ કહ્યો. જ્યારે પડતીની ધાસ્તી તેઓએ નજદીક આવેલી જોઇ ત્યારે તેઓએ ખાવરના મુલકનો ખજાનાનો દરવાજો ખુલ્લો કીધો અને તેમાંથી ખજાનો, જવેરાત, સોનેરી તાજ વીગેરે મંગાવ્યું અને હાથીઓની પીઠ ઉપર તે સઘલું લાદ્યું. વળી ગાડાઓમાં શું કેશર કે કશતુરી, શું દીનાર કે રેશમી કાપડ, શું બીવરનાં ચાંમડાં કે રેશમ એ સઘલું ભર્યું, તથા સુગંધ અને રંગથી સંગારેલા હાથીઓ સાથે ખાવરથી ઇરાન તરફ એ સઘલું મોકલ્યું. તે પાદશાહના શેહેરના દરેક મોટા સખશોને માટે પણ તેઓએ યાદગારી તરીકેની ભેટ મોકલી.

સેલમ અને તુરે ફરીદુન ઉપર મોકલેલો પેગામ.

જ્યારે સામન ભરવાના કામથી તેઓ ફારેગ થયા ત્યારે કાસદ સઘલી તૈયારી સાથે આવ્યો. તેઓએ તેને આએ પ્રમાણેનો ફરીદુનને માટેનો પેગામ આપ્યો. તેઓએ પેહેલવેહેલાં જેહાનને પેદા કરનારનું નામ લીધું, (પછી કહ્યું કે) "પેહેલવાન ફરીદુન કે જેને ખોદાતાલાએ પાદશાહી ખોરેહ આપ્યું છે તે લાંબો વખત જીવતો રેહેજો. તેનું સર તાજું રેહેજો. તેનું તન તંદોરોસ્ત રેહેજો. તેની મનશની આસમાનના બુલંદ ચક્કરથી વધારે બુલંદ રેહેજો. તારા બે ફરમાન બરદાર બેટાઓ તરફથી શાહનશાહી દરબારના રેવાજ પ્રમાણે હું

આએ પૈગામ કહી જાઉજુ. (ઓ પાદશાહ!) તું જાણુ કે તે બેઉ બદબાહ જુલમગારો બાપ તરફની શરમથી આંસુભરી આંખો સાથે પશેમાન થઇને ગુનાહ ભરેલાં દીલના દુ:ખ સાથે તારી માફી ચાહવાનો રસ્તો સોધે છે. હાલ સુધી તેઓની ચશમ એ (માફીના રસ્તા) તરફ ફરેલી હતી નહી તેનું કારણ એજ કે (તેઓને શક હતો કે) તેઓની માફી કોઇ સાંભળશે કે. દાનેશમંદ બોલનારાઓ શું કહી ગયા છે? (તેઓએ કહયું છે કે) 'જે કોઇ સખત બદી કરે છે તે તેનો બદલો મેલવે છે અને તેઓ દુખી દીલ સાથે દલગીરી ભરેલા રહે છે.' તે પ્રમાણે ઓ પાદશાહી તોખમના મર્દ! અમો રહયાં છીએ. તકદીરના પરદા પાછલ હમારે માટે એવુંજ લખાયલું હશે અને તે તકદીરમાં લખાયા પ્રમાણે અમલમાં મેલાયું છે. જેહાનને બાલનાર સીંહ અને નર અઝદાહ વટીક સરજતની જાલમાંથી છુટકો પાંમતા નથી. બીજું એકે પેલા નાપાક ધાસ્તી વગરના દેવ હારેમને જેહાંનના માલેકની ધાસ્તી રાખવાથી હમારા દીલને દુર કીધાં હતાં. તે (દેવ)ના વીચારોએ એટલી મજબુત રીતે હમારી ઉપર અસર કીધી હતી કે તે બે ડાહયાં (ફરજંદો)ના મગજમાં તેણે જગ્યા કીધી હતી. તાજવર ફરીદુનથી અમો એવી આશા રાખીએ છીએ કે તે અમોને માફ કરે. જો કે અમારો ગુનાહ ઘણો મોટો છે તોપણ તેનો પાયો નાદાની ઉપર રચાયલો હતો. હમારૂં બીજું બાહાનું આ બુલંદ આસમાનનું ચક્કર છે કે જેનાથી કોઇ વખત પનાહ મલે છે તો કોઇ વખતે નુકશાની પુગે છે. ત્રીજો પેલો દેવ (અદેખાઇ) કે જે (માણુસોની) વચે એક તેજી ઘોડાની માફક દરેક રીતે નુકશાની પુગાડવામાં કંમર બાંધેલી રાખે છે. અગરજો પાદશાહનું સર અમારી ઉપર કીનો લેવાથી નીરાલું થાય તો હમારો તરીકો રોશન થશે (યાને બદ રાહ ઉપરથી હમો પાછા ફરીશું). તેથી હમો ખાહેશમંદોની નજદીક મીનોચેહેરને એક મોટા લશકર સાથે તું મોકલી આપ કે જેથી તેના ગોલામોની માફક અમો તેની આગળ હમેશ સુધી ખડે પગે રહીએ એવી અમારી ખાહેશ છે, જો કે પેલું કીનાનું ઝાડ કે જે ઉગી નીકળ્યું છે તેને અમો અમારી બેઉ આંખોનાં

આંસુથી ધોઈ નાંખીશું. અમો તેને આબરૂ આપવાને દોડી આવીશું અને મેહેનત ઉઠાવીશું. જ્યારે તે (મુસાફરીની થાકથી) તાજો થશે ત્યારે અમો તેને તાજ અને ખજાનો આપીશું."

તે કાશદ પેગામથી ભરપુર દીલ સાથે (ફરીદુનની આગળ) આવી પોહોંચ્યો કે જે પેગામમાં નહી ધડ કે નહી મુછડું હતું. ખજાનો, હાથી અને માલ સાથે તૈયાર થઈને પાદશાહની દરગાહમાં આવ્યો. જ્યારે પાદશાહ ફરીદુનને તે આવેની ખબર થઈ ત્યારે તેણે પાદશાહી તખતને ચીનાઈ રેશમી કાપડથી સનગારવાને ફરમાવ્યું. પછી તે પાદશાહ દૈયાની તાજ પેહેરીને હીરાજાના તખત ઉપર સીધા સરોવરની માફક બેઠો. તેના માથાં ઉપર માહાતાબ ફરતો હતો. તે તાજ, ગશેબંદ અને કાનના ખુલક પેહેડીને પાદશાહને છાજે તેવા રોબ સાથે બેઠો હતો. મુબારક મીનોચેહેર પાદશાહના એક હાથ ઉપર તાજ પેહેરીને બેઠો હતો. બેઉ બાજુએ બુલેગો ગશેબંદ અને સોનેરી સાંકલી પેહેડીને હારબંધ ઉભા હતા. સોનેરી ટોપીઓ અને સોનેરી કંમરબંદોથી તમામ જમીન સુરજની માફક દીપી રહી હતી. એક હાથ ઉપર શીંહો અને વાઘોને બાંધેલા હતા, જ્યારે બીજા હાથ ઉપર જોરાવર લડાયક હાથીઓ હતા. ઇરાની દરબારના સરદારો તથા હુનરમંદો સફ સમારીને ઉભા હતા[1] પેહેલવાન શાપુર મેહેલની બાહાર આવ્યો અને સેલમના કાસદને આગળ લેઈ ગયો. જ્યારે તે કાસદે પાદશાહની દરબાર જોઈ ત્યારે તે ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પાંઉપીઆદો રસ્તામાંથી દોડી આવ્યો. જ્યારે તે ફરીદુનની નજદીક આવ્યો અને તેનું બુલંદ તાજ અને તખત જોયું ત્યારે તેણે તેની આગળ પોતાનું ઉંચુ સર નીચું નમાવ્યું અને જમીન ઉપર નાખઘસની કીધી. જેહાનના માલેક મોટા પાદશાહે તેને એક સુનેરી ખુરસી ઉપર બેસાડયો[2] તે કાસદે પાદશાહ ઉપર દુવા ગુજારી કે "ઓ તાજ, તખત અને મોહોરને સોભા આપનાર (પાદશાહ)! તારાં તખતની પનાહથી જમીન બાગની મીસાલની

---

1 કલેકી નકલમાં બે બેત વધુ છે.

2 બે બેતનો તરજુમો કલેકી નકલ મુજબ કીધો છે.

છે. તારાં નસીબની બુલંદીને લીધે હવા રોશન છે. અમો સઘળા તારા પગની ખાકના ગુલામ છીએ. તારાથી હુમો સઘળાઓનું જીવતર છે." જ્યારે આ દુવાથી પાદશાહનો ચેહેરો ખીલ્યો, ત્યારે તે કાસદે (તેના બેટાઓનો) ચાહ (ભરેલો હદીઓ) તેની આગળ ખુલ્લો કીધો. તે બોલકનો અને ઘણી અક્કલ ધરાવનાર માણસ હતો. જેહાનને ધરાવનાર પાદશાહે તેને સાંભલવા ઉપર કાન આપ્યા. તેણે તે બે ખુનીઓનો પેગામ કેહેવા માંડયો અને સઘળી ખરી વાત છુપાવવા માંડી. તેણે તે બે જુલમગાર ફરજંદોનો પેગામ તે મારી નાખેલા બેટાના પાદશાહ (બાપ) ને કેહેવા માંડયો કે "અમો તારા પગની ખાક મોસાલ છીએ તથા તારી તદબીર અને વીચાર કબુલ કરનાર છીએ." (પછી) બુરાં કામોની માફ માંગવા વીશે, મીનોચેહેરને તેઓ આગળ બોલાવ્યા વીશે, તેની આગળ ગોલામની માફક કંમર બાંધવા વીશે, તેને બુજોર્ગીનું તાજ અને તખત સોંપવા વીશે અને તેના બાપના ખુનનો બદલો રેશમી કાપડ, દીનાર, તાજ અને કંમરબંદથી વાલી આપવા વીશેનો સઘલો પેગામ તે કાસદે તેને કહ્યો. તે પાદશાહે તેઓનો પેગામ સમજયો અને તેનો જવાબ પાદશાહ ફરીદુને નીચે મુજબ આપ્યો. તે કાસદને જેહાનના પાદશાહે ઉતારો આપ્યો અને તેનો જવાબ આપવાને માટે એક બીજી તદબીર કીધી.૧

કેરશારપ ઉપર ફરીદુને નામું લખ્યું તે વીશે.૨

જેહાનને સોધનાર તાજ અને તખતવાલો કેરશારપ ફતેહમંદ નસીબનો ગરદન ઉઠાવનાર પેહેલવાન હતો. તે પોતાના બુલંદ તખત ઉપરથી ખોરશેદની માફક પ્રકાશતો હતો. તે જેહાનદાર જમશેદનો નબીરો થતો હતો. તે (કેરશારપ) ની ઉપર ફરીદુને એક નામું લખવાને ફરમાવ્યું. તે નામાંમાં પેહેલાં તે જમીનના પેહે-

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધું છે.

૨ કેરશારપ ઉપર લખેલા નામાં વીશેનો આખો બાબ છાપેલી નકલમાં નથી.

લવાનની ઉપર દાદારની આફ્રીન ચાહી અને પછી લખ્યું કે "ઓ ઇરાનની જમીનના ધરાવનાર પેહેલવાનોના મદદગાર! તું જાવેદાન સુધી પેહેલવાન રેહેજે. ખાવર અને રૂમથી તે ચીન સુધીના પાદશાહો તારૂં નામ એક હીરા તરીકે લખે છે. તાજ અને ખજાનો ધરાવનાર કોઇબી શખશ તથા ગુરજ અને ખંજર વાપરનાર કોઇપણ સખશ તથા શું જમાનો કે બુલંદ તખતને લાયકનાઓ તારા ગોલામ અને ચાકર જેવા છે. પેહેલવાનો જેઓએ જોરાવર શીંહને ઘાયલ કીધો હોય તેઓ પણ તારી આગળ (ફરમાન બરદારીની) કંમર બાંધનાર છે. તું નામદારોનો સરદાર અને નીમરોજનો પાદશાહ છે તથા જેહાનને જીતનાર અને જેહાનને દીપાવનારાઓનો પણ તું સરદાર છે. ઓ બહાદુરોના બ્રેરમંદ પેહેલવાન! મારા બે બેટાઓ (હાલે) લડાઇ સોધતા આવ્યા નથી. તેઓએ જ્યારે ખુન કીધું અને લડાઇ કીધી ત્યારે ઝોહાકની માફક તેઓએ દીલને દયાથી ખાલી કીધાં હતાં. જ્યારે અઇરજનું કામ તેઓએ પુરૂં કીધું (યાને તેને મારી નાંખ્યો) ત્યારે હવે તેણે મીનોચેહેર (ને મારી નાખવા) નું કામ હાથ ધર્યું છે. જ્યારે તું જેહાનનો પેહેલવાન બન્યો છે ત્યારે જેવો કારન સીસતાન તરફ આવે તેવોજ તું નાંમીયા ઘોડા ઉપર સ્વાર થઇ તારૂં સઘલું ઘોડેસવાર લશકર લેઇને હુમારી તરફ ભપકાથી આવવાને નીકળજે, કે જેથી આપણે અઇરજનો કીનો લઇએ અને આ બે ખુનીઓથી જમીનને પાક કરીએ. તારા વીચાર મુજબ મીનોચેહેર લડાઇ કરશે અને તે બદબખતોની ઉપર જેહાનને તંગ બનાવશે." તે પાદશાહે તે નામાં ઉપર મોહોર કીધી અને જેહાનને સોધનાર કારન તે લેઇ જવાને બાહાર પડયો. જ્યારે કારન સીસતાનમાં આવ્યો ત્યારે તે ઉતાવલે જેહાનના પેહેલવાનની આગળ ગયો. તે લડઇના સોધનાર પેહેલવાને જેવું તે નામું વાંચ્યું તેવોજ તે શેહેનશાહ તરફ જવાને નીકલ્યો. જ્યારે ફરીદુનને એવી ખબર પુગી કે તે તેહેમતન[1] કેરસાસપનો વાવતો દેખાવા માંડયો છે, ત્યારે તેણે ફીલને (શેહેરની) બાહાર લેઇ જવાનો

---

[1] તેહેમતન એટલે પોલાદના જેવા તનવાલો.

અને તે તેહેમતનના બાવતાને માન સહીત જંગલમાંથી લાવવાનો હોકમ કીધો. જેવી તે તેહેમતનની નીશાની જણાઇ તેવોજ તે પોતાના સરદારો સાથે તેને એસતેકબાલ લેવાને ગયો અને તે તેહેમતનનો બાવતો જણાતાંજ તે બધે શેહેરના લશકરે સફ સમારી. જ્યારે તેહેમતન પાદશાહની નજદીક આવી લાગ્યો ત્યારે તેઓ (કેરશાસપ અને ફરીદુન) દુરથી પાંઉપેઆદા થયા. તે શીંહને માર-નાર પેહેલવાન તથા પાદશાહે એકમેકને બગલગીરી કીધી. ત્યાર બાદ તે નામવરો ઘોડા ઉપર બેઠા અને આખે રસ્તે દારૂ તથા રામશગરોના ગીતોની મેજબાની ચાલી. શેહેનશાહ અને પેહેલવાન એકમેકનો હાથ પકડીને પાદશાહી તખત આગળ આવ્યા અને બેઠા. ત્યાર પછી (સેલમના) કાસદને હાજર કરવાને ફરમાવ્યું, અને તેની સાથે અંદાજાસરની વાતો કીધી.

સેલમ અને તુરના પેગામનો ફરીદુને જવાબ આપ્યો તથા તે કાશદ તે લેઇને પાછો ફર્યો તે વીશે.

તેણે તેને ફરમાવ્યું કે મારા તરફનો જવાબ સાંભળવાને તું જે પેગામ લાવ્યો તે (પાછો) બોલ. ગોલામની માફક કંમર બાંધવાની અને તેને તાજ તથા પાદશાહી તખત સોંપવાની વાતનો તે બે નાપાક ફરજંદોનો પેગામ જ્યારે તે જેહાનના પાદશાહે સમજ્યો ત્યારે તેણે તે ચઢતે દરજ્જેના માણસને કહ્યું કે "ખુર-શેદને તું કેમ છુપાવી શકશે? તે બે પલીદ માણસોના દીલનો ભરમ ખુરશેદના કરતાં પણ વધારે રોશન રીતે જાહેર થયો છે. તેં જે વાત કીધી છે તે મેં સઘલી સમજી છે. હવે તેનો જવાબ તુંને શું મલે છે તે સરૂઆતથી ધ્યાનથી સાંભળ. તે બેઉ બેશરમ નાપાકો, તે બેઉ બેદાદ અને નીરદયોને તું કહેજે કે તેઓનું બેહુંદું કહેવું એક કોરોને કામનું નથી એ બાબદમાં હું પણ વધારે બોલવા માંગતો નથી. અગરજો તમારી મેહેરબાની મીનોચેહેરને માટે બરપા થઇ છે તો તમારા નામવર એઇરજનું તન ક્યાં છે? તે (તન) ફાડી-ખાનારાંઓના જડબામાં છુપાઇ ગયું છે અને તેનું માથું એક સાંકડાં

ડાબડાનું આથી બન્યું છે. હવે જ્યારે તમો અઈરજ (નું કાટલું કાઢાડવા) થી પરવાર્યા છો ત્યારે તમો મીનોચેહેરનું ખુન રેડવાની તૈયારી કરોછો. હવે તમો મીનોચેહેરનો ચેહેરો હાલે જોશો નહી, પણ જ્યારે તે સર ઉપર પોલાદની તોપી પેહેરીને પોતાના લશકરની સાથે તથા ગુરજ અને ગાબ્યાની ગુન્ડા સાથે જમીનને ઘોડાઓની નાળોથી બહુ રંગની બનાવતો આવે ત્યારે તમો તેનો ચેહેરો જોશો. લડાઇનો સોખીન પેહેલવાન કારન તથા લશકરને મજબુતી આપનાર ટેકા જેવો શાહપુર અને નરતુ તેના એક હાથ ઉપર તેની આગળ ઉભા રેહેશે અને તેના સલાહકાર તરીકે શીંહને મારનાર શીરોય કામ બજાવશે. તલીમાનનો પાદશાહ અને યમનના સર્વે જેવાઓ લશકરની હુરેલમાં પોતાના વીચારો જણાવશે. અઈરજના લોહીથી જે ઝાડ ઉગી નીકળ્યું [redacted] તેના પાતરાં અને ફળોને હું લોહીથીજ ધોવાની ખાહેશ રાખુ છું. તે અઈરજનો કીનો હાલ સુધી કોઇએ લીધો નહી તેનું કારણ એકે જમાનાની પીઠ (હજુ સુધી) અમોએ રાસ્ત જોઇ હતી નહી. મારાં બે ફરજંદો સાથે હું પોતે લડાઇમાં હાથ લંબાઉ એ મને ઠીક લાગ્યું હતું નહી. હવે પેલું ઝાડ (અઈરજ) કે જેને દુશમને.એ ઉખેડી નાખ્યું હતું તેની એક ફળદાર સાખા બુલંદી સાથે ઉગી છે. તે એક ફાડી ખાનારા બાઘની માફક પોતાના બાપનો કીનો લેવાને કંમર તંગ બાંધીને સામ નરીમાન અને જમશેદના કેરશાસપ જેવા ઇરાનના નામદારોની સાથે, એક ભારી લશકર કે જે એક પાહાડથી બીજા પાહાડ સુધીની જગ્યા રોકે છે અને જમીનને પગોથી રગડી નાખે છે તે લેઇને, હમણા આવે છે. તે મારા બેટાઓએ બીજું એમ કહયું છે કે પાદ-શાહને ઘટે છે કે કીનાથી દીલને ધોઇ નાખવું જોઇએ અને ગુનાહ માફ કરવો જોઇએ કારણકે હમારી ઉપર ફરતો જમાનો એવીજ રીતે ફર્યો હતો કે અમારી અકકલ ગુમ થઇ ગઇ હતી અને દયાની જગ્યા કાળી મારી ગઇ હતી—એવી એવી વગર ફેકટની તેઓની માફી મેં સાંભળી છે. પણ પેલા જેહાનને શોધનાર પાદશાહે ગુના-હનો બોજો ઉઠાવનારને શું કહયું છે? (તેણે કહયું છે) કે " જે

ધણીએ જુલમનું બીવાડ્યું તે ખુશી બધે: હલાકો કે ખુશાલી આપનારૂં ભેહેસ્ત જોશે નહીં. અગરજો તે પાક યજદાનથી તમોને માફી મળી હોય તો તમો તમારા ભાઇનું ખુન કરવા માટે ફીકર શા માટે રાખો છો? જે કોઇ પોતાની દાનેશ અને અક્કલ ધરાવતો હોય તે પોતાના ગુનાહનો વીચાર કરે કે માફી ચાહે? રોશન જેહાનને પેદા કરનારની શું તમોને શરમ નથી? કે તમો કાહુ અંતકરણ ધરાવી જવાનને નરમાસ ભરેલી રાખો છો. એ તમારા બદ કરતુકનો બદલો તમો બીજે જેહાનમાં પાંમશો અને વળી તે કાંઇ છુપ્યો રેહેશે નહીં. પેદા કરનાર યજદાંના હોકમથી અઇરજનો કીનો જે માંગતો રહેલો છે તે હું લેવશ.[1] ત્રીજું એકે તેઓએ હાથી દાંતનું તખત, મસ્ત હાથીઓ અને પીરોજાનું તાજ મોકલ્યું છે તે તરેહવાર ગોહરોથી ભરેલી એ કોથલીઓથી શું હું કીનો શોધસ નહી, અને (અઇરજનાં) ખુનને ધોઇ નાખીશ નહી? શું હું એક તાજદારનું સર જરથી વેચું? એવું તાજ, તખત અને ભપકાવાલી ચીજો મને જોઇતી નથી. જે કોઇ અઝદહાના બચ્ચાં કરતાં વધારે બુરો હોય તેજ આવા કીમત નહી થઇ શકે એવાં (અઇરજના) સર માટે કીમત આંકે. પછી તેથી લોકો બોલે કે બુઢા બાપે પોતાનાં વાહાલા બેટાના જાનને પૈસાથી વેચ્યો. હું તમારા આવા માલનો મોહતાજ નથી. આવી લાંબી વાતો હું કેટલી બધી કહું. પેદા કરનાર યજદાંના હોકમથી હવે તો હું અઇરજનો કીનો લેવાનેજ નીકળશ.[1] જયાં સુધી બુઢાં માથાવાલો બાપ જીવતો છે ત્યાં સુધી તે આંખે કીના ઉપરથી પોતાની કંમર છોડશે નહી. મેં તારો પેગામ સમજ્યો છે અને તેં આપે જવાબ સમજ્યો છે માટે તે બોલેબોલ જલદીથી લેઇજા."

તે કાશદે જયારે આવી ભયંકાર બાબદ જોઇ તથા સરદાર મીનોચેહેરની બેસવાની ધપઝપ જોઇ ત્યારે તેણે પોતાનું મોહું કુમલાવ્યું અને પોતાની જગ્યા ઉપરથી ધ્રુજતો ઉઠયો અને તુરતજ જીન ઉપર પગ નાંખ્યો (ગને સવાર થયો). તે ચબલા મરતબાના જવાન મરદે પોતાની ચાલાકીથી જે ભવીશયમાં બનનાર હતું તે

1 એ બેત વધેલી નકલમાં નથું છે.

સઘળું જોઇ લીધું કે ફરતું આસમાન થોડા વખતમાં સેલમ અને હુર તરફ પોતાનું કહેર ભર્યું મોઢું દેખાડશે. તે (કાસદ) જવાબથી ભરેલાં મગજ સાથે અને દીલમાં (તેઓની) ખરાબીનો શક રાખીને જડપથી ફુકતા પવન વેગે ત્યાં આવી લાગ્યો. જ્યારે તેને ખાવરનો મુલક દેખાવા લાગ્યો ત્યારે તેણે જંગલની અંદર તંબુ નખાયલા જોયા. તે તંબુઓવાળી દરબારમાં આવી લાગ્યો કે જે તંબુની અંદર ખાવરનો પાદશાહ હતો. એક તંબુ રેશમી કપડાંનો બનાવેલો હતો જેની ખાલી જગ્યાઓમાં ગોહરો જડી લીધાં હતાં. ત્યાં ખાનગી રીતે તે બે મુલકોના પાદશાહો બેઠા હતા અને કાસદ ક્યારે પાછો ફરે તેની રાહ જોતા હતા. તેટલામાં તે સરદાર (કાસદ) પાછો ફર્યો અને તે કાસદને પાદશાહ આગળ લેઇ જવામાં આવ્યો. તે (કાસદ)ને માટે બેસવાની જગ્યા કરવામાં આવી અને તે નવા તરીકાવાલા (મીનોચેહેર) પાદશાહની તેઓએ ખબર પુછી. તેઓએ (મીનો-ચેહેરની) પાદશાહી, તાજ, તખત વીગેરે વીશે તથા પાદશાહ ફરીદુન, તેના લશકર અને તેના મુલકના લડાયક પેહેલવાનો વીશેની સઘલી બાબદોની ખબર તેને પુછી. વળી બીજું (પુછયું કે) "ફરતું આસમાન મીનોચેહેર ઉપર કેવી મેહેરબાની રાખે છે. તેઓનો વડો (યાને સપેહસાલાર) કોણ છે? તેઓનો વજીર કોણ છે? તેઓને ખજાનો કેટલો છે? અને ખજાનચી કોણ છે? તેઓના પેહેલવાનો કેટલા છે? તેઓનો વડો કોણ છે? ત્યાં લડાઇની અંદર નામવરી મેલવનાર કોણ છે?" (ઇત્યાદી સઘલી બાબદો તે કાસદને પુછી). ત્યારે કાસદે જવાબ દીધો કે "જેણે વસંતની રોશન મોસમ જોઇ નહી હોય તેણે તે પાદશાહની દરબાર જોવી જોઇએ. તે (દરબાર) ગોયા બેહેસ્તમાંની ખુશનુમા વસંત મીસાલે છે. ત્યાંની સઘલી ખાક અમબરની છે અને ઇંતરડી સુનાની છે. તે મેહેલ ઉપરનું આસમાન જાણે તેનું મેદાન છે. તેનો હસતો ચેહેરો જાણે બેહેસ્ત છે. તેના અએવાનની ઉંચાઇ જેટલો કોઇ પાહાડ નથી. તેના મેહેલની પોહો-લાઇ જેટલો કોઇ બાગ નથી. જય રે હું તે કુશાદે મેહેલની નજદીક આવ્યો ત્યારે તે (મેહેલ)નું સર ગોયા સેતારાઓ સાથે છુપી વાતો

કરતું હતું (યાને સેતારાઓને જઇ લાગ્યું હતું). એક હાથ ઉપર હાથીઓ અને બીજા હાથ ઉપર શીંહો હતા. તેના તખતની નીચે તમામ જેહાન આવી હતી. હાથીઓની પીઠ ઉપર સુનેરી તખતો હતાં અને નર શીંહોના ગલેબંદ ગોહરોના બનાવેલા હતા. ઢોલ વજાડનારાઓ હાથીઓની આગળ ઉભેલા હતા અને હરેક બાજુએથી સરનાઇઓના અવાજ આવતા હતા. તું કેહેશે કે જાણે સઘળું મેદાન જોશમાં આવ્યું છે અને જમીન ઉપરનો પોકાર આસમાન સુધી જાય છે. હું તે નામદારની આગળ ઝપકા સાથે ગયો. ત્યાં મે એક ફીરોજાનું ઉચું તખત જોયું જેની ઉપર એક માહતાબના જેવો પાદશાહ બેઠો હતો. તેના માથાં ઉપર ચલકતાં યાકુતની ટોપી હતી. તેના બાલ કપુરના જેવા (સફેદ) અને તેનો ચેહરો ગોલાબની પાતરી જેવો હતો. તેનું દીલ માન શોધનારૂં હતું અને તેની જબાન મીઠા સખુનો બોલનારી હતી. તેનાથી જેહાનનાં લોકોનું દીલ ધાક ધરાવ-નારૂં અને ઉમેદભર્યું રેહેતું હતું. તું કહેશે કે જમશેદજ પાછો જીવતો થયો હતો. સીધાં સરોવરના જેવો જન્મેલો મીનોચેહેર તેહ-મુરસ્પ દેવબંદની માફક તે પાદશાહના જમના હાથ ઉપર બેઠેલો હતો. તું કેહેશે કે તેનું દીલ તથા રવાન પાદશાહી છે. તેની આગળ લોહારની તોખમનો અને લડાઇમાં કસાયલો હુનરમંદ કાવેહનો બેટો કે જેનું નામ લડાઇનો જીતનાર કારન છે તે બેઠેલો હતો. તે હુશી-યાર અને લશકરને તોડનાર પેહેલવાન છે. યમનનો પાદશાહ સર્વ તેનો વજીર છે. ફતેહમંદ કેરશાસ્પ તેનો ખજાનચી છે. તેના ડાબા હાથ ઉપર મુલકોને ઝુદલા કરનાર કેરશાસ્પ બેસે છે. જેની આગળ જંગી નરીમાન અને મુબારક સામ નામના બે મોટા નસી-બના બેટાઓ કે જેઓ હાથીઓ અને શીંહોના દાગ્નાં બાહાર લાવે છે તેઓ ઉભેલા રહે છે. રૂમી અને ચીના ગોલામોની સંખ્યા ત્યાં હજાર એકની હતી જેઓ સઘલા (ગલાંમા) સાંકલી અને (કાનમાં) કરી સાથેના પાક તરીકાવાળા હતા. સઘલાના પેહેરણના છેડા એકમેક સાથે બાંધેલા હતા. તે સઘલાઓ કેરશાસ્પની નજદીકમાં ખડે પગે ઉભા હતા. એવો જેહાન પેહેલવાન (કેરશાસ્પ) અગરજો પોતાની

જગ્યાએથી જરા પણ હીલચાલ કરે તો તમામ જેહાન લડાઈમાં તેની સામે ટકી શકે નહી. તેની સામે લડાઇ કરવા જવાની કોણની મકદુર હોય? કારણ કે તેનો ગુરજ છસો મનની ઉપરના વજનનો છે. તે અગરજો તે કીનો લેવાનો ગુરજ જમીન ઉપર અફાળે છે, તો તેનીથી જમાનો પણ દેહેશત ખાય છે અને જમીન પણ ધ્રુજવા પડે છે. તેની આગળ શું હોહોલું કે શું ફાડી ખાનારો શીંહ એક સરખો છે. તેની આગળ શું મરદાને મરદ કે શું ગણસો પેહેલવાનો એક સરખા છે. સામ અને નરીમાન તલવારને હાથમાં પકડીને તેની આગળ ઉભા રહે છે. તેઓ પોતાની જે જગ્યા હોય છે તે ઉપરથી કીનાથી લોહી ટપકાવતા રહે છે. તે (ફરીદુન)ના ખજાનાનું તળીયું પણ જણાતું નથી. કોઇ પણ સખશે આવી જુલ્મેગીરી દુન્યામાં જોઇ હશે નહી. તેના મેહેલની આસપાસ તમામ સેપાહો સુનેરી ગુરજ સાથે અને સુનેરી ટોપી સાથે બે હારમાં ઉભા રહે છે. કાવેહની ઓલાદનો કારન જેવો પેહેલવાન સેપાહોની વચે હુશેલમાં એક જોરાવર હાથીનો માફક ઉભો રહે છે. પેહેલવાન સામ જેવો સરદાર કે જે લડાઇના મેદાનમાં પોતાના નેજાથી કુહેકાફ જેવા પાહાડને પણ વીંધી નાખે છે, શીરોય કે જે લડાઇમાં ફાડી ખાનારા શીંહ જેવો છે તથા પેહેલવાન શાપુર કે જે જોરાવર અને હીમતવાન હાથીના જેવો છે તે સઘલા સરદારો પોતાના લશકર સાથે ઉભા રહે છે. જ્યારે તે (ફરીદુન) હાથીની પીઠ ઉપર ઢોલ બંધાવે છે ત્યારે ધુલાંશથી હવા અબનુસના જેવી (કાલી) થઇ જાય છે. જ્યારે તે લશકર આપણી સાથે લડાઈ કરવા આવશે ત્યારે પાહાડો છે તે મેદાન થઇ જશે અને મેદાનો છે તે લાશના ઢગલાથી પાહાડ જેવા થશે. તે સઘલાઓના દીલ કીના ભરેલાં અને મોઢાં ગુસ્સા ભરેલાં છે, તથા તેઓની ખાહેશ લડાઇ કરવા શીવાય બીજી કાંઇ નથી.”

પછી તેણે જે સઘલું જોયું હતું તથા જે વાત ફરીદુનથી સાંભળી હતી તે સઘલું તેઓ આગળ વીસતારીને કહયું. તે બે જુલમગાર માણસોનાં દીલ દરદ ભર્યા થયાં. તેઓ વલ ખાવા લાગ્યા અને તેઓના ચેહેરા ઉતરી ગયા. તેઓએ બેસીને હરતરેહનાં તદ-

બીજી શોધી, પણ તેઓની તે તદબીર ધડ મુછડાં વગરની હતી. તે વખતે તુરે વડા ભાઇ સેલમને કહ્યું કે "આપણો આરામ અને આપણી ખુશાલી હવે જતી રહી છે તેથી લાજેમ નથી કે તે શેરમર્દનું બચ્ચું તેજ દાંતનું અને હીમતવાન ગેહેકશન જેવું થાય. જ્યારે ફરીદુન જેવો તેનો શીક્ષકજ હોય તો આવી નામદારીવાલો શખ્સ હુનર વગરનો કેમ રહેશે. જ્યારે નબીરાને મમાવાથીજ સલાહ મલે તો તે સલાહમાંથી કીમયું'જ ઉગી નીકળે. આપણને ઘટે છે કે આપણે લડાઇની તૈયારી કરીએ અને ધીલ કરવાને બદલે આપણેજ (લડાઇની) સેતાબી કરીએ." તેઓના લશકરમાંથી સવારો બહાર પડયા અને ચીન તથા ખાવરના મુલકમાંથી લશકર તૈયાર કીધું. મુલકે મુલક એ બાબદની અફવા ફેલાઇ રહી, અને સેપાહો તેઓ તરફ આવવાને નીકલ્યા. તેઓનું લશકર હદ વીનાનું હતું પણ તે લશકરનો સેતારો જોરાવર હતો નહી. તુરાનનાં બે લશકર એવી રીતે સજ થયાં કે જાણે તેઓ બખતર અને લોઢાંની તોપીની અંદર ધંકાઇ ગયાં. જોરાવર હાથીઓ અને આસબાબ સાથે બે ખુની (ભાઇ)ઓ કીનાને માટે તૈયાર થયા. જ્યારે લશકર ઇરાનની નજદીક આવી પોહોંચ્યું ત્યારે તેઓથી જંગલ ધંકાઇ ગયું. તેટલાંમાં એ ખબર ફરીદુનને થઇ કે લશકર જીહૂન નદીની આ બાજુએ આવી પોહોંચ્યું છે, ત્યારે તેણે મીનોચેહેરને ફરમાવ્યું કે લશકરને સરહદ ઉપરથી મેદાનમાં લેઈ જાય. તે અનુભવી પાદશાહે એક વાત કહી કે "જ્યારે એક જવાન મરદ નેક રાહે ચાલનારો બને છે તો તે ભોલાપણાથી એક મેઢાંના ફાંદામાં પણ જઇ પડે છે. પણ એક વાઘ પીઠ પછવાડેથી હુમલો લાવે છે તે વખતે શેકારી તો શેકારની સોધમાં આગળ વધે છે. શઉરી, હુશીયારી, વીચાર અને અકકલથીજ ફાડી ખાનારાં શીંહને ફાંદામાં લાવી શકાય છે. બીજું એ કે બદ કરણીનું માણસ આખેરે એક દાહાડે તરફડીઆં ખાતો પડે છે. માટે તેવેજ વખતે તું તેને (તેની કરણીની) શીક્ષા કરવાને ઝડપથી દોડજે કારણકે તપાવેલા લોઢાંનેજ વાલી શકાય છે." ત્યારે મીનોચેહેરે જવાબ દીધો કે "ઓ સરફરાજ પાદશાહ!

જે કોઈનો જુસ્સો હાંકડો તેનું જુર કરવા ચાહતો હોય, અને તે પોતાના તન અને જાન સાથે દગો રમવા માંગતો હોય તેના શીવાય તારી આગળ કોણ કીનો સોધતું આવી શકે? તું જો કે હું હમણાં મારી કંમરે રૂમી બખતર બાંધુ છું કે જેના ગાંઠ મારા તન ઉપરથી પાછા છુટશે નહી. કીનો લેતી વખતે લડાઈના મેદાનમાંથી તે ખોરશેદ સુધી હું સોહા ધુલને ઉડતી કરશ. તે લશકરમાંથી જે કોઈ મારી સાથે લડાઈનો હાથ લંબાવવાનું સોધશે તેઓમાનાં કોઈને પણ હું મરદાંને મરદ તરીકે (જીવતા) રાખશ નહી.''

સેલમ અને તુર સાથે લડવાને માટે મીનોચેહેર લશકર લઈને ગયો તે વીશે.

પાદશાહની છાવણી બાહાર નાખવામાં આવી અને તે મુબારક (કાવ્યાની) ઝુંડો મેદાનમાં લેઈ જવામાં આવ્યો. પાદશાહના હુકમ આવ્યાથી લડાયક કારન પણ શેહેરમાંથી મેદાનમાં આવ્યો. ટોલાબંધ લશકર એક પછી એક ત્યાં જવા લાગ્યું તેથી તે મેદાન અને પાહાડ દરીઆની માફક જોશમાં આવ્યાં. ધુલારાંથી રોશન હાંકારો અંધારો થઈ ગયો. તું કહેશે કે ગોયા ખોરશેદ ફીકકો મારી ગયો હતો. તે જમીન ઉપર તમામ પોકાર ઉઠી રહયો, જેથી લોકોના તીક્ષણ કાનો બેહેરા થઈ ગયા. તે મેદાનમાં અરબી ઘોડાઓના પોકારો ઢોલના અવાજ કરતાં પણ વધારે મોટા નીકલતા હતા. પેહેલવાનોની છાવણીથી તે બે માઈલ સુધી મસ્ત હાથીઓથી બેઉ બાજુએ સફ સમારવામાં આવી હતી. તેઓમાનાં સાઠની પીઠ ઉપર સુનેરી તખતો હતાં, જે સુનામાં તરેહ તરેહવારના ગોહરો (જડેલાં) હતાં. તે ઓમાનાં ત્રણસો જેટલા અસબાબના ભારથી આજેજ હતા. જ્યારે છસો લડાઈના કામને માટેના હતા. બખતર પેહેરેલા સઘળા નામદાર પેહેલવાનો ભારી શુરજ સાથે ત્યાં આવ્યા હતા. કરડી ખાનારા શીંહ જેવા તમામ પેહેલવાનોએ અઈરજના કીનામાં કંમર બાંધી હતી. તેઓની હરોલમાં કાવીઆની ઝુંડો હતો તથા તેઓનાં હાથમાં પોલા-દની તલવારો હતી. સઘલાઓ બખતરની હેઠે ધંકાયલા હતા. સો-

બંદના બખતરમાંથી તેઓની આંખ શીવાય બીજું કાંઇ બાહેર દેખાતું હતું નહી. તે પાદશાહનો તંબુ બાહાર ઉભો કરવામાં આવ્યો તથા લશકર ભપકામાં કુચ કરતું તે મેદાન તરફ આવ્યું. તેનું ત્રણ લાખ માણસોનું લડાયક ઘોડેસવાર લશકર હતું તથા તેનો સપેહ-સાલાર કીનો લેનાર કારન હતો. લડાઇ જીતનારા કારનની સાથે મીનોચેહેર તે નારવંનના જંગલમાંથી બાહેર આવ્યો, અને તે પસાર થતાં લશકરની નજદીક જઇ ઉભો. તે લશકરને ખોહોલાં મેદાનની અંદર ગોઠવવામાં આવ્યું. લશકરની ડાબી પાંખ કેરશાસ્પને સોંફવામાં આવી. અને જમણી પાંખ સામ પેહેલવાન અને કોબાદને સોંફવામાં આવી તમામ લશકર સફ સમારી ઉભું. મીનોચેહેર સર્વ પાદશાહની સાથે લશકરની વચમાં રહયો. લશકરની વચ્ચેથી તે એક માહાતાબની માફક પ્રકાશતો હતો, યાતો આલબરૂજ પાહાડ ઉપરથી ગોયા સુરજ પ્રકાશતો હોય તેમ દેખાતો હતો. કારન જેવા પેહેલવાને તથા સામ જેવા લડવૈયાએ અને તેમના લશકરે તલવારને મીઆનમાંથી બાહાર કાઢી હતી. લશકરની હરોલનો ભાગ કોબાદની સરદારી હેઠલ હતો જયારે કમીનગાહનું[1] ▮ લશકર પેહેલવાન જાહા તલીમાનની સરદારી હેઠેલ હતું. પરણતી કન્યા (પેહેરવાસ પેહેરે તે) ની માફકનું જંગી શીંહા (લડવૈયાઓ)નું લશકર ઢોલના આવાજ સાથે (ગોઠવાઇને) તૈયાર થયું. તે કીનો લેનારા ઇરાનીઓએ હવે લડાઇની તૈયારી કીધી છે અને જંગલમાંથી મેદાનની તરફ સફ ખેંચી છે તથા જીગરના લોહી (ના ઉકલાત) થી તેઓના હોટ ઉપર ફીણ ચઢયું છે. એવી ખબર તે સેલમ અને તુરને પુગ્યાથી તે બે ખુનીઓ પણ કીના ભરેલાં સર સાથના મોટાં લશકર સાથે આગળ વધ્યા અને તે લડાઇના મેદાન તરફ તે જંગી સેપાહો અને મરદાને મરદોના લશકરને દોરવ્યું. તેટલામાં કોબાદની સરદારી હેઠેલના લશકરનો હરોલનો ભાગ આવો લાગ્યો. જયારે તુરને એ ખબર થઇ ત્યારે તે પવનને વેગે ત્યાં જઇ લાગ્યો. તેણે

---

[1] 'કમીનગાહ' એટલે છુપાઇ બેસીને દુશમન ઉપર ઓચીંતો હુમલો કરનારૂં લશકર.

તે (કૌબાદ) ને કહ્યું કે "તું મીનોચેહેરની આગળ જા અને તેને કહે કે 'ઓ બાપ વગરના નવા પાદશાહ! ઈરજને ત્યાં તો છોકરીનો જન્મ થયો હતો ત્યારે તુંને કેણે (પાદશાહી) તલવાર, શાજ્જંડ અને બખતર આપ્યું છે?" કૌબાદે તેને જવાબ દીધો કે "વારૂ, હું તારો પેગામ જે પ્રમાણે તું બોલ્યો છે અને જેને નામે કેહેવાડયો છે તે પ્રમાણે હું પુગાડશ. પણ જયારે તુંને લાંબા વીચાર આવશે અને અકકલ તારાં દીલની સાથે છુપી મસલત કરવાને બેસશે ત્યારેજ તું જાણુશે કે આએ કામ તારા અંદાજા ઉપરાંતનું વધારે છે. માટે તું તારાં આવાં બદ કરતુકને માટેનો ડર કર. અગરજો તમારી ઉપર પસુ અને ફાડી ખાનારાંઓ રાત અને દીવસો સુધી વીલાપ કરશે તો તેમાં કાંઇ બહુ અજાયબ જેવું નથી, કારણકે નારવનના જંગલથી તે ચીન સુધી જંગી સવારો અને કીનો લેનારાં શીદ્ધા (તૈયાર) છે. જયારે તમો તે કાબ્યાની ઝુંડા સાથે ચકચક થતી તલવારો જોશો ત્યારે બાસ્તીથી તમારૂ દીલ અને મગજ ફાટી જશે અને ત્યાર પછી પડતી પછીની ચડતી તમો જાણુશો નહી." જયારે તેણે મુબારક કૌબાદના સખુનો સમજયા ત્યારે તે ગમગીન થઇને ફરી ગયો અને પાછો જવાબ આપ્યો નહી. તેજ વખતે કૌબાદ મીનોચેહેર પાદશાહની નજદીક ગયો અને તે ટંટાખોર (તુર) થી જે કાંઇ સાંભલ્યું હતું તે તેને કહ્યું. મીનોચેહેર હસી પડયો અને તુરતજ બોલ્યો કે "એક ગાંડા માણુસ શીવાય બીજું કોઇ એવું બોલે નહી. બેઉ જેહાનનો પેદા કરનાર અને ખાનગી તથા જાહેર સઘલું જાણુનાર પરવરદેગારના શોકરાના હોજો કે તે સાહેબ જાણે છે કે ઈરજ મારો મમાવો થાય છે. વળી મુબારક ફરીદુન પણ મારો સાહેદ છે. હમણા જયારે હું મારૂં સર લડાઇમાં જોહેંકાવશ ત્યારેજ મારી ઓલાદ અને ખવાશ જાહેર થશે. સુરજ અને ચંદ્રના પેદા કરનાર પરવરદેગારના પ્રતાપથી હું તેને લડાઇનો એવો હાથ દેખાડીશ કે તેની આંખની નીચેના અને ઉપરના પોપચાં એકમેક સાથે અડકશે (યાને વીચાઇ જશે). પછી હું તેના તન વગરનું સર તેના લશકરને દેખાડશ. હું તેની ઉપર મારા મુબારક બાપનો કીનો લેવશ અને તેની પાદશાહીને હું

જડ મુળથી ઉખેડી અદશ." પછી તેણે ખાનાનો સુફરો બીછાવવાનો હોકમ કીધો, તથા વાજીંત્ર અને શરાબની બેઠકની ખાહેશ કીધી. જ્યારે રોશન જેહાન કાલી થઈ યાને રાત પડી ત્યારે પાહાડો ઉપર અને મેદાનોમાં તેણે ચોકીબાનોને રાખ્યા. સેપાહોની હરોલમાં લડાઇનો મારનાર કારન સલાહના આપનાર યમનના પાદશાહ સર્વની સાથે રહયો. તેઓએ એકમેકને કહ્યું કે "આએ હારેમનની સાથે લડાઇ કરવાની છે અને આએ લડાઇનો અને કીનો લેવાનોજ વખત છે" ત્યાર પછી તેઓએ સેપાહોને પોકાર મારીને કહ્યું કે "એ, પાદશાહના નામદારો અને પેહેલવાનો! તમો તમારી કંમર બાંધેલી રાખજો અને સાવચેત રહેજો. તમો સઘલાઓ પરવરદેગારની પનાહ લેહેલ રહેશો. જે કોઇ આએ લડાઇમાં માર્યા જશે તે ગુનાહથી પવીત્ર થઇ બેહેસ્તી થશે. જે કોઇ રૂમ અને ચીનના લશકરમાં આ કીનો લેવાની લડાઇ વખતે લોહી રેડશે તેઓ જાવેદાન સુધી નેક નામી મેલવશે અને તેઓ મોબેદોના જેવાં હુર સાથે રહેશે. તેઓ વળી પાદશાહ પાસેથી તાજ અને તખત મેલવશે અને પોતાના સરદાર પાસેથી સુદ અને ખોદાતાલા પાસેથી સારૂ નસીબ પાંમશે. જ્યારે રોશન દાહાડાનું જજકલું પડવા માંડે અને સુરજ દાહાડાના બે પોહર કાપે ત્યારે તમો સઘલા ગુરજ અને કાણુસી ખંજર સાથે તમારી પેહેલવાનના જેવી કંમર બાંધજો. તમો સઘલાઓ સામટા તમારી જગ્યાએ તૈયાર રહેજો અને એક બીજાની જગ્યાએ પગ મેલતા ના (યાને તમારી જગ્યાએથી ખીસતા ના)." લશકરના સરદારો અને પેહેલવાનોના વડાઓએ પોતાના શીંહ જેવા સપેહ-સાલાર (કમાંડર) આગળ શરૂ સમારી અને એક અવાજે કહ્યું કે "જ્યાં સુધી હમે જીવશું ત્યાં સુધી જેહાનની અંદર તું પાદશાહ-નાજ નોકર થઇને રહીશું. તું જે ફરમાવશે તે હમે બજાવીશું તથા જમીનને લોહીથી જીહુન નદીના જેવી બનાવીશું" એટલું કહીને તે પેહેલવાન સરદારો શીંહોની માફક ત્યાંથી ગયા અને સઘલાઓ પોતાના દીલને કીનો લેનારાં બનાવીને પોતાના તંબુમાં પાછા ફર્યાં.

સેલમ અને તુરની સાથે લડાઇ કરવાને મીનોચેહેરે સફ સમારી તથા શીરોય કેરશાસ્પને હાથે માર્યો ગયો તે વીશે.

જ્યારે સહેલી પોતાની જગ્યાએથી બાહાર નીકળી અને અંધારી મધરાતને હડશેલી કાઢી ત્યારે મીનોચેહેર પોતાની છાવણીના વચલા ભાગમાંથી બખતર, તલવાર અને રૂમી કોલાહ પેહેરીને બાહાર આવ્યો. લશકરે ભેગા અવાજે (ખુશાલીનો) પોકાર કીધો અને (તેના માનમાં) વાદલ ભણી પોતાના નેજાઓ ઉંચા કીધા. તેઓના સર ગુસ્સા ભરેલાં અને ભવાં કરચલીવાલા બન્યાં હતાં. તું કહેશે કે જમીન તેઓના ભારથી જાણે આજેજીનો પોકાર ઉઠાવતી હતી. તે પાદશાહને જેમ વાજબી લાગ્યું તેમ તે લશકરને જમણી તથા ડાહાબી બાજુએ તથા મધ્ય ભાગમાં અને પાંખો ઉપર ગોઠવ્યું. જમીન પાણી ઉપરની કીસ્તીના જેવી થઇ રહી. તું કહેશે કે તે (કીશતી) ઉતાવલે લડાઇ તરફજ જાય છે. મસ્ત હાથીઓની પીઠ ઉપરથી રણશીગડાં ફુકાયાં અને જમીન નાઇલ નદીની માફક હીલવા માંડી. હાથીઓની હરોલમાં ઢોલ વજાડનારાઓ તોફાની હાથીની માફકના ઢોલના અવાજ કરતા હતા અને જોશમાં આવતા હતા. રણશીગડાં અને સરનાઇના અવાજથી તું કહેશે કે તે જગ્યા ઉપર ખુશાલીની મીજલસ બની છે. તે લશકર ત્યાંથી એક પાહાડની માફક આગલ વધ્યું અને તે બંધે લશકરમાં આપ અને લેના પોકારો ઉઠયા. તે જંગલ લોહીનો દરીઓ થઇ રહયું. તું કહેશે કે જમીનની સપાટી ઉપર જાણે ગુલલાલાના ફુલો ઉગયાં હતાં. મસ્ત હાથીઓના પગો તે લોહીની અંદર પરવાલાનાં થાંભલા હોય તેવા લાગતા હતા. ત્યાં શીરોય નામનો એક (તુરકી) પેહેલવાન હતો કે જે હીમતવાન બાહાદુર અને કામનો સોધનારો હતો તથા જેના તહેરાસથી હીમતવાનો પણ ડરી જતા હતા. તે એક પાહાડના ટુકડાની માફક તે તુરકી લશકર વચેથી (બહાર) આવ્યો. કારને જ્યારે (તુરકી લશકર ઉપર) નેગાહ કીધી ત્યારે તે (શીરોય)ને ત્યાં જોયો,

તેથી તેણે પોતાના હાથ કીનાની તલવાર ઉપર નાખીને તેને બાહાર ખેંચી કાહડી. શીરોયે તે જોઇને એક નર શીંહુની માફક ગરજના કીધી અને બહાદુરીથી તેની કંમર ઉપર ભાલો ફેંકયો. કારનનું દીલ ધારતીથી ગભરાતમાં પડયું અને તે પળે તે હારી ખાઇ ગયો. જ્યારે પેહેલવાન સામે તેને (આવી હાલતમાં) જોયો ત્યારે તેણે એક ગરજનાના જેવો પોકાર કીધો અને તેની આગળ દોડયો. શીરોયે તે જોયું અને એક ચીત્તાની માફક તેની સાથે લડવાને તૈયાર રહયો. તે હીમતવાન (સામ)ની આગળ તે લડાઇ કરવાને આવ્યો અને તે શેર નર સામના માથાં ઉપર તેણે ગુરજનો એક ફટકો માર્યો જેથી સામનો ચેહેરો પીલો મારી ગયો અને તેની ટોપીનું મઠાણું બળી ગયું. ત્યાર પછી તેણે કીનાની શમશેર હાથમાં ધરી, પણ તે લડાઇ શોધનાર સર અફરાજ પેહેલવાનો (કારન અને સામ) પોતાના લશ્કર તરફ નાહાશી ગયા. તે શીરોય પવનને વેગે લશકરની હરોલમાં આવ્યો અને મીનોચેહેરને કહેવા લાગ્યો કે "આએ પેહેલવાન કે જે તારો સપેહસાલાર છે અને જેને તું ગમે તો તારો જેહાનદાર કેરશાસ્પ ગણ તે જો હમણા મારી ■થે લડવાને આવશે તો તેને હું ગુલલાલાનાં રંગનું (લોહીનું) બખતર પેહેરાવીશ. એના શીવાય ઇરાનમાં મારો કોઇ જોડયો નથી અને તે પણ મારી આગળ ટકી શકશે નહી. ઇરાન અને તુરાનમાં મારા જેવો કોઇ શખ્સ નથી. મારી સાથે તું આવી જા અને લડવાને માટે હું એકલો પેહેલવાન બસ છું. મારી શમશેરની અણીએ શીંહોના લોહો પીધાં છે અને મારા ગુરજે બાહાદુરોના મગજો ખાધેલાં છે. જ્યારે મારી તલવાર કીનાને માટે બાહાર આવે છે ત્યારે તે હફ્ત કેશ્વરને લોહીનો દરીઓ બનાવે છે." કેરશાસ્પે જ્યારે એમ સમજ્યું ત્યારે તે બાહાર આવ્યો અને તે ખાવરના સપેહસાલારની નજદીક ગયો. તેણે તે પેહેલવાન શીરોય ઉપર પોકાર માર્યો કે જે પોકારથી તે લડાઇનું મેદાન ધ્રુજી રહયું. તે બોલ્યો કે "ઓ બરાતાં ઝુપાતાં કોહવાંઓના હુચ્યા સરદાર! આએ મસહુર પેહેલવાનોની વચેથી શું તેં મને યાદ કીધો છે કે? પણ મારી આગળ તું જોર અને મરદાનગીમાં ટકી શકવાનો નથી. હમણા

તારી લોહીની તેગી તારી ઉપર રૂદન કરશે." તેણે તેને જવાબ દીધો કે "મારૂં નામ શીરોય છે અને હું મસ્ત હાથીઓના માથાં તનથી જુદાં પાડું છું." એટલું બોલી તેણે ઘોડાને ઉશકેરીઓ અને જડપથી આવ્યો. તું કહેશે કે જાણે પાહાડ દોડતો થયો. તે નામવર ફેરશારપે તેને જોયો અને તે તુરકી શીરોયને જોતાંજ હસી પડયો ત્યારે શીરોય બોલ્યો કે "ઓ જોરના ધરાવનાર પેહેલવાન! હીમતવાનોની સનમુખ વગર ફોકટનું હસવું ના કર" ત્યારે ફેરશારપે તેને કહ્યું કે "દેવ બચ્ચા! લડાઈના મેદાનમાં હું શાને માટે હસું નહી? તું મારી આગળ આવ્યો અને ધસારો કીધો તેથી મને તારા આવા (પેહેલવાની) દાવાથી હસવું આવ્યું." શીરોયે તેને જવાબ દીધો કે "ઓ ઉંધાં નસીબના મર્દ! તું તારાં તાજ અને તખતથી ધરાઈને શાને માટે મારી સાથે લડાઈની ખાહેશ કરતો આવ્યો છે? હમણાં હું તારાં લોહીથી અત્રે નદીને વેહેતી કરશ." જેવું ફેરશારપે એમ સમજ્યું તેવોજ તેણે જીનમાંથી ભારી ગુરજ બાહાર કાઢીઓ અને પોતાના પગ પેંગડો કરી તેના માથાં ઉપર તે ગાયની સીકલનો ગુરજ માર્યો, જેથી તે લડાઈ શોધનારનું સર ખાકમાં પડયું. થોડી પળો સુધી તે લોહી અને ધુલ વચે તરફડીઆ કીધો. તેનું આખું મગજ તેના તાલકમાંથી બાહાર નીકળી આવ્યું. તે શીરોયે ધુલની ઉપર પોતાનો મીઠો જાન આપ્યો. તું કહેશે કે શીરોય પોતાની માયથી જન્મયો હતોજ નહી. તમામ તુરાની લડાયક પેહેલવાનો થોડો વખત ફેરશારપનેજ ટીકતા ઉભા રહ્યા. તે મેદાનની વચેથી ફેરશારપે પોકાર કીધો જે પોકારથી જમીન, ખોરશેદ તથા માહાતાબ ધુજવા લાગ્યાં તેણે તીર અને કમાન સાથે તથા તેજી શમશેર સાથે જ્યાં સુધી અંધારી રાત આવી પુગી અને પ્રકાશતો સુરજ ગુમ થયો ત્યાં સુધી તે શરકસોની વચ્ચે રસ્તાખેજ વરસાવી.

સઘલી બહાદુરી મીનોચેહેરની તરફ હતી. દુન્યાના લોકોના મન મેહેરબાની ભરેલાં હતાં. જ્યાં સુધી કાલી રાત આવી પુગી અને પ્રકાશતો સુરજ ગુમ થયો ત્યાં સુધી એ પ્રમાણે ચાલુ રહ્યું.[1]

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

જમાનો એકજ રીતનો લાંબો વખત સુધી રેહતો નથી. ઘડીકમાં તે મધથી નવાજે છે તો ઘડીકમાં તે ઝેરથી નવાજે છે. સેલમ અને તુરના દીલ (શીરોયનાં) ગમથી ઉશકેરાઇ આવ્યાં. તેથી તેઓએ શબેખુન (યાને રાતની વખતે હુમલો કરી લોહી રેડવા)નો વીચાર કીધો. જ્યારે રાતનો દીવસ થયો ત્યારે કોઇ પણ લડવાને આવ્યું નહી. તે બે ફીતનાખોરોએ ઢીલ નાખવાનો વીચાર કર્યો હતો.

મીનોચેહેરના લશકર ઉપર તુરે રાતના ઓચીંતો હુમલો કીધો અને તુર મીનોચેહેરને હાથે મારેઓ ગયો તે વીશે.

જ્યારે પ્રકાશીત દીવસનો અરધો ભાગ ગુજરીઓ ત્યારે તે બે ફીતનાખોરોના દીલ કીનાથી તપવા લાગ્યા. તેઓએ એકમેક સાથે મલીને યુકતી રચી અને સઘલા બેહુંદા વીચારો કીધા કે "જ્યારે રાત પડશે ત્યારે આપણે શબેખુન કરીશું અને તમામ મેદાન અને જંગલને લોહીથી ભરેલું કરીશું." જ્યારે રાત પડી અને દીવસ છુપો થયો ત્યારે તમામ જેહાને કાલાશ પકડયો. તે બે જુલમ ગારોએ લશકર તૈયાર કીધું અને શબેખુન કરવાની ખાહેશ દેખાડી. જ્યારે મીનોચેહેરના જાસુસોએ એ ખબર સમજી ત્યારે તેઓ જલ્દ-પથી મીનોચેહેર આગળ ગયા. તેઓએ જે કાંઇ સમજ્યું હતું તે મીનોચેહેરને કહ્યું કે જેથી તે લશકરને તૈયાર કરે. મીનોચેહેરે એ બાબત સમજીને પોતાના કાન ખોલ્લા કીધા. તે ડાહાપણવાલા મનુચેહેરે યુકતી રચવાનો ઠેડાવ કીધો. તેણે તમામ લશકર કારનને સોંપ્યું. તે પેહેલવાનોના સરદારે પોતાની સાથે ત્રીશ હજાર નામવર પેહેલવાનો કે જેઓ હીમતવાન અને ખંજરના વાપરનારા મર્દો હતા તેઓને લેઇને છુપાઇ બેસવાનું પસંદ કીધું. તેણે એક છુપાઇ બેસવાને લાયકની જગા જોઇ કાઢી અને ત્યાં થોભવાનું તે જંગી સવારોએ લાયક

જોયું. જ્યારે રાત ઘણી અંધારી થઇ ત્યારે તુરે લડાઇની કંમર બાંધી અને એક લાખ માણસ સાથે લડવાને આવ્યો. જેવો તે (તુર) શએ-ગુન મચાવવાનો વીચાર કરતો તીર તથા કમાન પોતાની સાથે લટ-કાવીને ત્યાં આવ્યો તેવુંજ તેણે લશકરને પોતાની જગ્યાએ (તૈયાર) જોયું કે જેઓની આગળ ઝુંડો ચલકતો હતો. તેણે લડવા અને મારામારી કરવા શીવાય બીજો ઉપાય જોયો નહી. તેથી તેણે પોતાના લશકર વચેથી પોકાર માર્યો. સવારોથી ઉડેલી ધુળથી હવા-માં વાદલ બંધાયાં તથા પોલાદી તલવારો ચમકતી વીજળીની માફક જણાઇ. હવા એવી રીતે ચમકી રહી કે તું કહેશે કે તે વીજલીની માફક જમીનને બાલી નાખશે. મગજને પોલાદનોજ અવાજ લાગતો હતો તથા હવામાં આતશ અને પવન ઉડતો હતો. તે એકજ જગ્યા ઉપર બે લશકર સખત મારામારીમાં ઉતર્યાં. તેઓના પોકારના અવા-જો આસમાન સુધી પોંહોચતા હતા. કાલી રાત હોવાથી તે જંગલ કામરના જેવું કાલું લાગતું હતું. હરેક બાજુએથી તીરનો વરસાદ વરસતો હતો. તુરકીઓના પેહેલવાનો જોરથી ફુકતા પવન માફક (ચાલાક) હતા પણ તે લશકર તે વખતે તલવાર લાગ્યું હતું નહી. જેહાનને શોધનારા કારને છેડાયલા હાથીની માફક જમીનને લોહીથી નાઇલ નદી જેવી બનાવી. તે જંગલનો દેખાવ લોહીથી વેહેતી નદી-ના જેવો હતો. સવારોની ઝુમેથી જેહાન વીલાપથી ભરપુર હતી. કીનો લેવામાં તથા ગુસ્સામાં, ફટકો મારવામાં અને ફટકો ઝીલવામાં તેઓ એટલા ગુતાઇ ગયા હતા કે ઘોડાઓ દાહાડો સમજતા હતા નહી અને માણસો હુશીયારી ધરાવતા હતા નહી. તે પાદશાહ છુપા-ઇ બેસવાની જગ્યાએથી બહાર આવ્યો, તેથી તુરને બેઉ બાજુએથી છટકી જવાનો રસ્તો હતો નહી. તે (તુર)ની આગળ અને પાછળ જંગી લશકર હતું તેથી તેઓ (તુર અને મીનોચેહેર) સામા સામે થઇ ગયા હતા. તેણે (મીનોચેહેર) તે જુલમગારને પોકાર માર્યો કે "ઓ જુલમગાર! તુ શરણુ થા." જ્યારે તુરે આવી રીતે બાજુને ઉલટાઇ ગયલી જોઇ ત્યારે તેણે વીચાર્યું કે તેનું ભાગ્ય ઉંધું વલ્યું છે. તેણે લગામ ફેરવી અને નાહાસવાને મોહું ફેરવ્યું. તેના લશકર-

માંથી હાય અફશોશનો અવાજ ઉઠયો. તેણે નાહાસવાને માટે ઉતાવલ કીધી અને પોતાના હાથમાં એક તેજ તલવાર પકડી. મીનોચેહેર પાદશાહ તેની પુઠે જડપથી દોડયો અને તેની આગળ તે નામવર કીનો માંગતો આવી લાગ્યો. તેણે તે (તુર)ની પીઠ ઉપર ભાલો ફેંકયો તેથી તે મુઠીમાં (પકડેલા) ખંજર સાથે ઉંધો પડયો. મીનોચેહેરે પવનની જડપે તેને જીન ઉપરથી ઉચકયો અને જમીન ઉપર અફાળી મરદાનગીનો ઇનસાફ આપ્યો. તેજ પળે તેણે તેના સરને તનથી જુદું કીધું. પછી તેના તનને ફાડી ખાનારાં પશુ પ્રાણીઓને મેજબાનીને માટે રાખ્યું. (હવે શાયર કહે છે કે) "હું જાણતો નથી કે આસમાન શું વીચાર ધરાવે છે, કોઇને પણ તે પોતાના જાનને માટે ઢીલ આપતું નથી. અગર જો તે કોઇની વરસો સુધી પરવરેશી કરશે તો પણ તે શખ્સ એક પળની પણ ખુબી લેવાનો નથી. તે થોડો વખત માણસને આરામ આપે છે અને ત્યાર પછી કાંઇ પણ વીચાર વગર તે તેની ઉપર દુઃખ પાડે છે. તેને તે આસમાન તખત ઉપરથી ઉચકીને ખાક ઉપર બેસાડે છે અને તેવાં કામને માટે તે ધાસ્તી કે ફીકર રાખતું નથી. ઓ ભાઇ! જો કે આસમાન હદ વગરની બખશેશો કરે છે તોપણ તું તેની મેહેર ઉપર ઉમેદ ના બાંધ."

જ્યારે મીનોચેહેર ફતેહમંદ નશીબનો બન્યો ત્યારે તેણે તુરતુ માથું કાપી લીધું અને જડપથી ત્યાંથી ખસી ગયો. તે પોતાની છાવણીમાં પાછો ફર્યો અને ચઢતી પડતીની આવી નીશાણીને જોઇ તેણે ફરીદુન ઉપર એક નામું લખ્યું જેમાં લડાઇના સારાં અને માઠાં પરીણામો જણાવ્યાં.

તુરના માથાંની સાથે ફેરીદુન ઉપર મીનોચેહેરે નામું મોકલી આપ્યું તે વીશે.

(તે નામામાં) પેહેલાં તેણે જેહાનના પેદા કરનારની તારીફ કીધી કે જેણે આવાં સુતેલાં નશીબને પાછું બેદાર કીધું હતું. પછી તેણે લખ્યું કે "શોકર તે પરવરદેગારના કે સખતીના વખત ઉપર તેના શીવાય બીજું કોઇ હાથનું ધરનાર નથી. તે આપણો રેહેનુમાં

અને આપણા દીલને ખોશાલી આપનાર છે. તે પોતાના મુકામમાં હમેશગી સુધી રેહેનારો છે." પછી તેણે ફરીદુનની તારીફ કીધી કે "તાજ અને ગુરજનો તુંજ સાહેબ છે. તારાથી ઇનસાફ અને ફાયદા છે. તારાથીજ શાંતી છે. તારાથી નામદારી અને વળી ખજાનો અને પાદશાહી છે. તમામ સચાઇ તારા નશીબથી છે. તમામ શમામ અને લાયકાત તારાં તખતથી છે. પેદા કરનારના હોકમથી તું ઇનસાફનો આપનાર છે. તારા ઇનસાફથી તમામ જેહાન સાબાશી પોકારે છે. તારી મેહેરબાનીથી હું તુરાન જમીન ઉપર પોહોંચ્યોહું. ત્યાં મેં લડાઇ કીધી છે અને મેં કીનો લીધો છે. છેલ્લા બે દીવસમાં શું રાતે કે દુન્યાંને દીપાવનાર ખોરશેદની રોશનીમાં ત્રણ ભારી લડાઇઓ થઇ છે. દુશમનો શબેખુન કરવાની મકશદથી આવ્યા હતા અને હમો (તે વાત જાણી) ભરાઇ બેઠા હતા. એ રીતે તેઓને લલચાવીને હરેક તરેહનો કીનો લીધો છે. તુ નામવર પાદશાહની ફતેહથી આપણા દુશમનોની ઉપર મેં આફત વરસાવી છે. એ રીતે બદકાર તુરનું અને તેના એક લાખ મજબુત સવારોનું નસીબ ઉંધું વાળ્યું છે. મેં સમજ્યું કે તેઓ રાત્રે અચબુચ છાપો મારવાનો મનસુબો કરે છે, તેથી નાચારીએ મને કાવાદાવા કરવાનો રસ્તો લેવો પડયો. હું તેની પુઠેથી છુપઇ રહયો અને તેની મુઠીમાં પવન શીવાય બીજું કાંઇ રહેવા દીધું નહી (યાને તે કાંઇપણ મેલવવા પામ્યો નહી). તે અચબુચ (રાતને વખતે) લડાઇ કરવા આવ્યો. તેથી હું તેની પુઠે ગયો અને તેની લગભગ નજદીક જઇ લાગ્યો. તેના બખતર ઉપર મેં મારો ભાલો ભોકયો અને પવનની માફક મેં તેને જીન ઉપરથી ઉચકયો. (પછી) તેને મેં એક અઝદાહની માફક ફેંકયો અને તેના કીમત વગરના શરીર ઉપરથી તેનું ડાકું કાપી કાઢયું. તે (ડાકાં) ને મેં મારા મબાવા ઉપર (આ નામાની સાથે) મોકલ્યું છે. હવે પછી હું સેલમનું પણ ઠીકરું બનાવશ (યાને તેને પણ એજ રીતે મારી નાખશ). જે પ્રમાણે તેણે પાદશાહ અઇરજના ડાકાંને સુનેરી સંદુકમાં હલકી રીતે ફેંકયું હતું તથા તેની ઉપર દયા કીધી હતી નહી અને તેનું માથું રેહેવા દીધું હતું નહી પણ

તે તું પાદશાહની ઉપર મોકલ્યું હતું, તેજ પ્રમાણે હું પણ તેના જીવને તેના તનથી જુદો કરશ. તેના મુલક અને મોહલને હું વેરાન કરશ. તેના સરને નેજા ઉપર મુકીને હું તારી આગળ મોકલશ કે જેથી તારાં દીલમાં બંધ થયલા ગમને હું કાઢી નાખી શકું એવીજ રીતે હું તે વડા ભાઇ સેલમના હાલ કરશ. હું તેનું દોકું મેલવવાને માટે જેમ વરૂ મેંઢાંની પુઠે જાય તેમ જવશ. અગરજો સેલમ દરીઆના તલીયાંમાં હશે અથવા તો આસમાન ઉપર સુરેયા સેતારાની માફક ઉંચો હશે તો પણ તેને હું લડાઇમાં ઉતારશ અને તેના તનથી સરને જુદું કરશ તથા તેનું કફન પણ શીંહોના હાથાંમાં કરશ." (એવી રીતે) તેણે પોતાના નામામાં તમામ યાદ કરીને લખ્યું અને તે પવન વેગે જતી સાંઢની ઉપર મોકલ્યું. તે કાશદ શરમ ભરેલા ચેહેરા સાથે ત્યાં જઇ પુગ્યો કારણકે તે ચીનના પાદશાહનું કાપેલું દોકું ઇરાન જમીનના પાદશાહ આગળ લેઇ જતો હતો, તેથી તેને ફરીદુનની અને તેની આંસુ ભરેલી આંખો માટેની શરમ લાગતી હતી કારણ કે ફરજંદ ગમે તેવું પોતાની ફરજથી ફરેલું હોય તોપણ તેનું મોત તેના બાપને બાલી નાખે છે. તે ફરજંદે ઘણો મોટો ગુનાહ કીધેલો હતો તોપણ તેને માટે તેણે તોજેશ કીધી હતી નહી. વળી બીજું એકે તે કીનો લેનારો નવોસવો પેહેલવાન હતો. (યાને મીનોચેહેરે એ પગલું નાહાનીથી ભર્યું હતું). તે કાશદ સુરૂખરૂઇ સાથે આવ્યો અને ફરીદુનની આગળ તુરનું માથું મુક્યું. પાદશાહ ફરીદુને મીનોચેહેરને માટે પરવરદેગાર આગળ બંદગી કીધી.

તુરના માર્યા જવા વીશેની ખબર સેલમને થઇ તે વીશે તથા કારને અલાનાનો કીલ્લો જીતી લીધો તે વીશે.

સેલમને આએ લડાઇ વીશેની અને તે (લડાઇ) થી તે પાદશાહ (તુર)ના નસીબને કાશદ પોહોંચવાની (યાને તેનાં માર્યા જવાની) ખબર તેને એક મહીનામાં મલી. તે ગમગીન થયો તથા જમાનાથી (ઉપજતાં દુખને માટે) વલ ખાવા લાગ્યો. તે પોતાના

ભાઇના મરણને માટે ફીકરશીક કરયો. તેની પીઠની પાછળવાડે (યાને તેના બચાવને માટે) એક કીલ્લો હતો જે પોતાનું સર બલુ આસમાન સુધી ઉઠાવતો હતો. તે (કીલ્લો) એટલા માટે બાંધવામાં આવ્યો હતો કે અગરજો જમાનો તેની ચડતીમાંથી પડતીમાં લાવે તો તે કીલ્લામાં તે પાછો આવીને ભરાય. પછી મીનોચેહરે વીચાર્યું કે "અગરજો સેલમ લડાઇમાંથી પાછો હટશે તો અરશાનાનો કીલ્લો તેની આરામ લેવાની જગ્યા બનશે, માટે આપણને ઘટે છે કે તે (કીલ્લા) ની તરફનો રસ્તો લેઇએ. અગરજો તે દરીઆમાંનો કીલ્લો તેની આરામની જગ્યા થઇ પડશે તો પછી અંદર કોણથી પગ મુકાવાનો છે?[1] તે એવી એક જગ્યા છે જે પોતાનું સર વાદલ સુધી ઉઠાવે છે અને તે પાણીના ઉંડાનમાંથી મજબુદ પથ્થરથી બાંધેલો છે. તે જગ્યામાં હર તરેહનો ખજાનો મુકેલો છે અને કોઇબી પક્ષીની પાંખ વલીક તે ઉપર છાંયો કરી શકતી નથી. એ યુકતી (પાર પાડવા) ને માટે મારે જલદીથી જવું જોઇએ અને તે તરફ ઘોડાની રેકાબ અને લગામ ફેરવવી જોઇએ." એવો વીચાર કરીને તે વીચાર તેણે કારનને જણાવ્યો કે જે એ ખાનગી બાબદથી અજાણ હતો. જ્યારે કારને પાદશાહના આ સખુનો સમજ્યા ત્યારે તેણે એમ કહ્યું કે "દીનો લેનારા ઓ મોટા હરજાના પાદશાહ![2] અગરજો તું તારા લડવૈયાઓમાંથી આએ કમીના (કારન) ને મોટું લશકર સોફવાનું વાજબી જોય છે તો એ ઉપાય અજમાવવાને માટે મને જલદીથી જવું જોઇએ અને તે તરફ ઘોડાની લગામ અને રેકાબ ફેરવવી જોઇએ. એ યુકતીથી હું તે (સેલમ) ને મારા હાથમાં પકડીશ, પછી તેમ કરવાનો રસ્તો લડાઇથી હોય યાતો (ખાલી) સોધખોળથી હોય. મારા રસ્તાની અંદર મારી સાથે પાદશાહનો મુબારક ઝુંડો અને તુરંગી વીંટીની અગત્ય છે. લશકરને કીલ્લામાં દાખલ કરવાને માટે હું હમણા એક યુકતી કરવા માગું છું. હું હમણાજ આએ અંધારી રાતે જવા માગું છું માટે આએ ખાનગી બાબદ કોઇ આગળ કેહેવાને તું તારા હોત ઉગાડતો ના." તે પાદશાહે કારનને

૧ એ બેતનો લખેલી નકલ પ્રમાણે તરજુમો કીધો છે.

૨ લખેલી નકલમાં એ બેત વધુ છે.

એટલા માટેજ યાદ કીધો હતો (કે તે તેના કામમાં સવલતાઈ કરી આપે). તે શેરમર્દ મીનોચેહેરે કારનને કહ્યું કે "જો તારો એવોજ વીચાર હોય તો તારો નેગેહબાન ખોદા થશે." જ્યારે હવા અબનુસ (સીસમ) ના જેવી કાલી થઇ (યાને રાત પડી) ત્યારે સઘલા હાથીઓની પીઠ ઉપર ઢોલ મુક્યાં તથા નામના મેલ-વનારાઓમાંથી છ હજાર સેપાહો કે જે સઘલાઓએ લડાઇના હીં-ગામો ઉપર અનુભવ મેલવેલો હતો તેમને ચુટી કાઢયા. સઘલા લડાઇ સોધાનારા નામદારોએ જમીન ઉપરથી દરીઆ તરફનો રસ્તો લીધો. જ્યારે તે નામદાર અને બહાદુર પેહેલવાનો કીલ્લાની નજ-દીકીએ આવી લાગ્યા ત્યારે તેણે લશકરને શીરોઇને સોંફીયું. અને તેને કહયું કે "હું પોતે છુપો રહેવાને ચાહું છું. હું એક પેગામ લેઇ જનાર તરીકે કીલ્લાના ચોકીબાન આગળ જાઉં છું તેને હું આએ (તુરની) મોહર અને વીંટી દેખાડશ અને કાંઇ યુકતીથી તેમાં દાખલ થવશ. ત્યાર પછી જે સઘલું કામ કરવાનું છે તે તું કરજે. જ્યારે હું કીલ્લા ઉપર જવશ ત્યારે હું આએ વાવટાને ઉંચે ચઢાવશ અને તલવારને ચમકાવશ તેવાજ તમો સઘળાઓ કીલ્લા તરફ આ-વવાને નીકળજો. જ્યારે હું પોકાર મારૂં ત્યારે તમો અંદર ધસી આવજો." તે લશકરને શીંહને મારનાર શીરોય સાથે કીલ્લાની નજદીકમાં રાખ્યું અને (કારન) પોતે ત્યાંથી હંકારી ગયો. જ્યારે તે કીલ્લો આવી પુગ્યો ત્યારે તે તેની નજદીક ગયો અને તેણે (પેહે-લેથી ગોઠવી રાખ્યા પ્રમાણેનું) દરબાનને કહયું. તે કીલ્લાના ચોકીબાને તેની પાસેની વીંટી જોઇ. તે કારન બોલ્યો કે "હું તુરની આગળથી આવ્યો છું. તેણે મને રસ્તામાં દમ ખાવાને પણ થોભવા ફરમાવ્યું નથી. મને કહેવામાં આવ્યું છે કે તું કીલ્લાના ચોકીબાન આગળ જા ને તેને કહે કે તું દાહાડો અને રાત આરામ લેવાનું અને સુવાનું પશંદ ના કર. તું પણ તેની સાથે તેના ભલાં અને બુરામાં મદદગાર થા અને કીલ્લાની નેગેહેબાની કરવા સાથે સાવચેટ રહે-જે. અગરજો મીનોચેહેર પાદશાહનો વાવટો અત્રે આવી લાગશે તો તે પોતાના લશકર સાથે આએ કીલ્લા તરફ મોકલશે તેથી તમો

લોકો મારા મદદગાર બનજો અને તમારૂં જોર દેખાડજો કે જેથી તમો તેના લશકરને હાર આપી શકો" જ્યારે તે કીલ્લાના ચોકીવાને તેની આગ્યે વાત સમજી અને (તુરની) મોહર અને વીટી જોઇ ત્યારે તેજ વખતે તેણે કીલ્લાના બારણું ખુલ્લા કીધાં, અને જે કાંઇ હાજર હતું તે તેણે (ઇધાની તરીકે) જોયું, પણ તે ખાનગી વાત જાણતો હતો નહી. પેલા વાત કરનારા કહેકાને શું કહયું છે તે જો. (તેણે કહયું છે કે) "દીલની ખાનગી વાત તે ઓહા કે જેનું દીલ છુપુ છે તેજ જાણી શકે છે. માટે તારે અને મારે તેનીજ બંદગી કરવાનો ધંધો માડવો જોઇએ અને વળી પરીમાની સાથના વીચાર કરવા જોઇએ. જે કાંઇ સારૂં માઠું બનવાનું હોવ છે તે ગમે એટલી પુછપરછ છતાં બન્યા વગર રેહેતું નથી" તે ચોકીબાન લડાઇ સોધનારા કારન સાથે એકદમ તે કીલ્લાની ઉંચાઇએ ગયો. એક બુરા વીચાર સાથનો હતો જ્યારે બીજો સાદાં દીલનો હતો. તે પેહેલવાનનું દીલ દરેક રીતની યુકતીથી તૈયાર હતું. તેણે એક બીગાના (કારન) સાથે એક કુટુંબી જેવી મોહબત દેખાડી અને તેના બાવલાપણાથી તેણે પોતાનું સર અને કીલ્લો હવાને સોંપીયો. એક જોરાવર વાઘે પોતાનાં બચ્ચાંને એવું કહયું હતું કે "ઓ મારાં મજબુત પંજાના અને હુનરમંદ બચ્ચાં! તું કોઇપણ કામમાં જાણ્યા વગર ઉતાવલ કરતો ના. તું વીચાર કરજે અને કોઇપણ ચીજને પગથી તે માંથા સુધી તપાશજે. અંજાણ્યા માણસના મધુર બોલ્યા ઉપર કીર્તી મેળવવાના અને લડાઇના વખત ઉપર તું શકમંદ રેહેજે અને તે વખતે તપાસ કરજે તથા છુપાઇ રહેલા દુશમનથી બીહતો રેહેજે. ગમે એવી વાત હોય તો પણ તેને તું ઝડપથી જોઇ કાહાડજે." એક મોટી પદવીનો અને ચપળ બુધ્ધીનો માણસ એક મોટા કામમાં કેવી તપાસ કરે છે તે તું જો. ચોકીબાનને દુશમનોના કાવા દાવાની કાંઇ યાદ રહી નહી તેથી તેણે એવી રીતે કીલ્લાને બરબાદ કીધો. જ્યારે રાત પછી દીવસ ઉગ્યો ત્યારે લડાયક કારને એક ચાંદની માફક વાવટાને ઉંચો કીધો અને પછી પોકાર કરી શીરોયને પેહેલવાનોને અને લશકરીઓને

એક પછી એક નીશાણો કીધી. જ્યારે શીરોયે આએ પાદશાહી વાત-તો એયો ત્યારે તે પેહેલવાનો સાથે તે તરફ ગયો. તેણે તે કીલ્લાના બારણાનો કબજો લીધો. પછી તેઓ અંદર ગયા અને ત્યાંના વડા-ઓના માથાં ઉપર લોહીનું તાજ મુકયું (યાને તેઓને મારી નાખ્યા) એક હાથ ઉપર કારન અને બીજા હાથ ઉપર શીરોય હતો. તેઓના માથાં ઉપર તલવારને સબબે આતશ ચમકતો હતો અને નીચે લોહીનું પાણી ચમકતું હતું. જ્યારે ખોરશેદ આસમાનના ગુંબજને મથાળે પુગ્યો યાને બપોર થઇ ત્યારે તે કીલ્લો હસ્તીમાં રહયો નહી અને તેનો કોઇ રખેવાલ પણ દેખાતો હતો નહી. ત્યાં નહી કીલ્લો દેખાતો હતો કે નહી પાણી ઉપર કીશતી દેખાતી હતી. ફકત ધુમારો દેખાયા કરતો હતો અને તે પોતાનું શર વાદળ સુધી પુગાડતો હતો. આતશનો પ્રકાશ વાદલ સુધી પુગી રહયો હતો અને સવારોના પોકા-રો તથા ફરીયાદો ઉઠી રહી હતી. જ્યારે તપતો સુરજ પોતાની ઉંચાઇએથી ફરીઓ (યાને સાંજ પડી) ત્યારે ત્યાં કીલ્લો દેખાતો હતો નહી, પણ ફકત જંગલ દેખાતું હતું. તેઓએ દુશમનોના બાર હજાર માણસોને મારી નાખ્યાં હતાં. તે આગમાંથી કાલો દાબર જેવો ધુમાડો નીકલ્યા કરતો હતો. દરીઆની સપાટી દામરના રંગની થઇ રહી તથા તે જંગલની સપાટી લોહીની નદી બની રહી. તે પેહે-લવાનની આગળ બાયડીઓ અને બચ્ચાંઓ જીવતદાન માગતાં અને જારી કરતાં આવ્યાં. નામદાર કારને તેઓને તે પાદશાહની ફતેહની દોલત તરીકે જીવતદાન બખશયું. ત્યાર પછી તે કીનો લેનાર કારન તે જગ્યાએથી મીનોચેહેરની નજદીક ગયો અને તે નવા તરીકાવાલા પાદશાહ આગળ તેણે જે કાંઇ કીધું હતું તે તથા તે લડાઇમા જમાં-નો કેમ ફરયો હતો તે વીશે સઘલું કહયું. મીનોચેહેરે તેની તારીફ કીધી અને બોલ્યો કે "તારા વગરનો તારો ઘોડો, સુરજ અને જીન હોતુ ના (યાને તું કાયમ રેહેજે),"

ઝોહાકનો નબીરો કાકુઇ કુખત કંગના કીલ્લા ઉપરથી સેલમની મદદે આવ્યો અને તે મીનોચેહેરને હાથે માર્યો ગયો તે વીશે.

જ્યારે પાદશાહ તે કારન પેહેલવાનથી ખુશી થયો ત્યારે તેણે તે (કારન)ની આગળ (પોતાની) લડાઇની તમામ વાત કહી. (તે બોલ્યો) કે "તું અત્રેથી જ્યારે ગયો ત્યારે એક નવી રીતભાતનું (યાને પારકા દેશનું) લશકર કીનો લેનાર એક નામવર સાથે આવ્યું. તે નામવરોનું બનેલું સઘળું લશકર કીનાની તલવાર ઉઠાવીને આવ્યું હતું. તે જેહાનના પાદશાહ ઝોહાકનો નબીરો હતો. તેને માટે મેં સાંભળ્યું છે કે તેનું નામ કાકુઇ હતું અને તે નાપાક હતો. તે એક લાખ માણુસના લશકર સાથે હમારી ઉપર હુમલો લાવ્યો. તેના સવારો ગરદન ઉઠાવનારા અને નેઝે ધરાવનારા હતા. મારા બહાદુરોમાના કેટલાએકોને તેઓએ મારી નાખ્યા કારણ કે તેઓ લડાઇને વખતે શીહોની માફકના હતા. હાલે તે સેલમ તરફથી લડાઇ કરવાના વીચાર સાથે આવ્યો છે. એ તેનો મદદગાર હુખત કંગના કીલ્લામાંથી આવ્યો છે. તેને માટે કહેવામાં આવે છે કે તે લડાઇને વખતે ઘણો નાપાક અને જોરાવર હાથનો એક લડાયક દેવના જેવો છે. મેં હજી સુધી તેને લડાઇમાં તપાસીઓ નથી અને બહાદુરોના ગુરજ સાથે મેં તેને અજમાવ્યો નથી. જ્યારે તે આપણી સાથે લડવાને પાછો આવશે ત્યારે તે કેવો સખત છે તે હું જોવશ. કારને મીનોચેહેરને કહ્યું કે "ઓ પાદશાહ! તારી સામે લડાઇમાં ઉતરવાની કોણની તાકાત છે? કાકુઇ કોણ છે અને તે કયાં છે? તારી બરોબરી કરનારો જેહાનમાં કોણ છે? અગરજો તારી સાથે લડનાર એક વાઘ પણ હોય તો પણ તું લડાઇને વખતે તેનું ચામડું ચીરી કાઢશે." જ્યારે વાજીંત્રો અને સરનાઇના અવાજો નીકળવા લાગ્યા ત્યારે પાદશાહે લશકરના વચલા ભાગમાં પોતાની જગ્યા પસંદ કરી

લીધી. કારને તે જેહાનના પાદશાહને જે કાંઇ ખાતેર તેમજ જાનમી હતું તે સઘળું કહ્યું. અને પછી તે બોલ્યો કે "હું હમણા મારા દીલની હુશિયારીથી અને પાક મગજથી એક ઘણીજ સુંદર યુકતી રચવા માગુ છું, કે જેથી હવે હુખતકંગના કીલ્લા તરફથી આપણી તરફ લડાઇ કરવાને કમીના કાકોઇના જેવો કોઇપણ શખ્સ આવશે નહી." પછી તે નામવર પાદશાહે તેને કહ્યું કે "તું તારા દીલને આ કામથી ગમગીન ના બનાવ. તું પોતે આજે (પેહલો) હુમલો કરવાને માટે લશકર લઇ જવાથી અને કીનો લેવાથી થાકી ગયો છે તેથી હવે લડાઇ કરવાનો મારો વખત નજદીક આવ્યો છે. માટે ઓ બહાદુર પેહેલવાન! તું થોડો વખત દમ ખા." એટલું કહ્યું તેટલામાંજ તે છાવણીમાંથી વાજીંત્ર અને શરનાઇના અવાજો આવવા લાગ્યા. સવારોથી ઉડતી ધુળથી અને ઢોલના અવાજથી હવા દામરના જેવી અને જમીન અબનુસ (સીસમ) ના જેવી કાલી થઇ રહી. તું કહેશે કે તે પોલાદી તલવારો જાણે ઉતરતી હતી તથા સુરજ અને નેજાઓ રવાન ધરાવતા હતા. આપ સેના પોકાર સરૂ થયા અને હથીયારોના ફટકાની આપ લે ચાલુ થઇ. તીરોનાં પીછાંથી હવા જાણે પખીરોના ઝુંડા જેવી થઇ રહી. હાથમાં તલવાર પકડવાથી સવારોના પંજા ઘસાઇને લોહી લુહાન થયા. કાલાં વાદલોમાંથી લોહીના ટતરા વરસતા હતા. (બાણુઓની હીલચાલથી) તું કહેશે કે જમીન મોજાની માફક હીલવા માંગતી હતી, અને તે મોજાઓ ઉંચા ઉછાળા મારવા માગતા હતા. સેપાહો એકમેકને વલગી પડતા હતા અને જેહાન સીપ્પીના ચેહેરા જેવી કાલી થઇ રહી. તેટલામા કાકુઇ એક શીહની માફક દોડતો આવ્યો અને બાહુરી સાથે સેપાહોની હરોળમાં આવ્યો. તે લડાયક પાદશાહ (મીનોચેહેર) લશકરની બે હારની વચે હતો ત્યાં તે કાકુઇ પહેલવાને નજર કીધી. પછી કાકુઇ બહાર આવ્યો અને શીરોયને આંચકો મારીને એક નર દેવની માફક પાદશાહ સાથે વળગી પડયો. જ્યારે મીનોચેહેર પાદશાહે તેને એમ કરતાં જોયો ત્યારે એક ઝનુની શીહની માફક તે ઉછળ્યો. તેણે કાકુઇ ઉપર સખત હુમલો કીધો અને તે

હલયક દેવને ભાગી પડયો. તું કહેશે કે તે બંધે શખ્શો જેઓએ કીનાને માટે હાથ લંબાવેલા હતા અને કંમર બાંધી હતી તેઓ જોરાવર હાથીઓજ હતા. કાકુઇએ પાદશાહના કંમરબંધ ઉપર નેજો માર્યો જેથી તેના સર ઉપરની રૂમી કોલાહ બુજી રહી અને તેના કંમરબંધ સુધીનું બખતર ફાટી ગયું, જેથી તે લોઢાના બખતરમાંથી તેનું પાક તન દેખાવા લાગ્યું. પણ તે પાદશાહે કાકુઇની ગરદન ઉપર તલવારનો એક ફટકો માર્યો જેથી તેના તનની અંદરનો પેહેરવાસ કપાઇ ગયો. તેઓની ઉપર દુન્યાને દીપાવનાર સુરજ ફરતો હતો. તે બે લડવૈયાઓ બપોર સુધી એ પ્રમાણે વાઘોની માફક વળગેલા રહયા અને લોહી તથા ધુળથી રગડાઇ ગયા. જયારે તપતો સુરજ આસમાનના ગુમબજથી ફર્યો (યાને સાંજ પડી) ત્યારે પાહાડ, નદી અને મેદાન લોહીથી ગરકાવ થઇ ગયાં. પહાડો અને મેદાનમાંથી તે લોહી એવું વેહેતું હતું કે જેથી તેઓ કુશતીનો તરીકો પણ જાણી શકતા હતા નહી. પાદશાહનું દીલ આ લડાઇમાં ઘણું તંગ બન્યું હતું તેથી તેણે પોતાના પગ પાવડાની ઉપર પોહોલા કીધા અને લડાઇ અજમાવી. તેણે કાકોઇનો કંમરબંધ જોરથી પકડયો અને તેનું હાથીના જેવું શરીર જમીન ઉપરથી ઉચક્યું. પછી તેને ગરમ ખાકની ઉપર ઘાયલ થયલો નાખીને પોતાની શમશેરથી તેનો સીનો ચીરી કાઢયો. તે અરબનો જીવ ઝડપથી પવન સાથે ભેલાઇ ગયો (યાને મરી ગયો). જાણે કે બદ દીવસે તે પોતાની માયથી જન્મયોજ હતો નહી. જયારે તે માર્યો ગયો ત્યારે તે ખાવરના પાદશાહની કંમર ભાગી ગઇ અને તે બીજી તરેહનો વીચાર કરવા લાગ્યો.

સેલમ કીલ્લા તરફ નાહાસી ગયો. અને તે મીનોચેહેરને હાથે માર્યો ગયો તે વીશે.

તે (સેલમ) ના કીનો ધરાવનારા સરમાંથી કીનો ખાલી થઇ ગયો અને તેથી તે કીલ્લાભણી નાહાસવા લાગ્યો. તેની પુઠે મીનોચેહેરનું લશકર દોડયું અને દોડીને તેનો રસ્તો ઘેરી લીધો. એવું

થયું કે તે મેદાનમાં સુવેલાંઓની મુશ્કેલ લાશો પડેલી હોવાથી તેઓનો નાહુશવાનો રસ્તો બીકટ થઇ પડયો. હુલો. તે નવો પાદ-શાહ મીનોચેહેર ગુસ્સે થયલો તથા કીનાથી ભરેલો એક ઝડપ ચાલના ઘોડા ઉપર બેઠો. તેણે બખ્તર પેહરી લીધું અને તેની પુઠે દોડવા માડયું. તેણે સેલમના લશકરની વચ્ચે પોતાના ઘોડાને ઉલાર્યો. તુરતજ તે રૂમના પાદશાહની ઘણીજ નજદીક જઇ લાગ્યો અને પોકાર માર્યો કે "ઓ જુલમગાર અને બદ બખત શખ્સ! તારા ભાઇને તાજને માટે મારી નાખીને તથા તે તાજ મેલવીને હવે કયાં તું નાહાશે છે? ઓ તખતના પાદશાહ! હું તારે માટે હમણા તાજ લાવ્યો છું. તે (ઇરજ)ના પેલાં પાદશાહી ઝાડને (યાને ઇરજને ત્યાં) ફલ આવ્યાં છે. તું તે ગુનેગારના તાજથી નાહુસ્તો ના ફર. કહાઅને તુંને ફરીહુન નવેસરથી તાજ પેહેરાવશે. જે (કીનાના) દરખતને તેં મોટું કીધુ છે તે હવે ફળવંત બન્યું છે. તું હમણાં તે ફળને તારી છાતી સાથે દબાયલું જોશે. અગરજો તે ફળ તુને કાંતાવાલું લાગે તો તે તેં પોતેજ વાવેલું છે. જો તે રેશમના જેવું સુવાળું લાગે તો પણ તે તેંજ વાવેલું છે. જયારે તુને તંગ ઘોરની અંદર તેઓ ઢીલચાલ કીધા વગરનો બનાવશે ત્યારે તારા તમામ નેક અને બદ કરતુકને પણ તેઓ તારી છાતી અંદર દાતશે." એમ બોલતાં બોલતાં તેણે પોતાનો ઘોડો ડપતાવ્યો અને એકદમ તેની ઘણીજ નજદીક આવીને તેની ગરદન ઉપર તલવારનો એક ફટકો માર્યો જેથી તેનું પાદશાહી તન બે ભાગમાં વેહેંચાઇ ગયું. તેણે તેનું માથું ત્યાંથી ઉચકી લેવાને અને તે નેજાની અણી ઉપર ઉંચું ધરવાને ફરમાવ્યું. તમામ લશકર મીનોચેહેરને તથા તેનુ જોર અને લાયક બાજુ જોઇને અજબ થયું. સેલમનું લશકર (ભરવાદ વગરના) મેંઢાંના ટોલા જેવું થઇ રહયુ અને તે થોડો વખત આમ તેમ નાહાસવા પડયું. તેઓના ટોલાં અને ટોલાં બનીને આડે રસ્તે જંગલમાં, ગારમાં અને પાહાડોમાં વીખેરાઇ ગયાં. તે લશકરની વચ્ચે એક અકકલમંદ અને પાકીજેહ મગજનો માણસ હતો કે જે ઘણો

ઓલકનો અને મીઠી જબાનનો હતો. તે લશકરીઓએ તેને કહ્યું કે "તું ઉલટ ઘર અને મીનોચેહેર આગળ જા અને સેપાહોની જબાન તરીકે તું થા (યાને સેપાહો તરફથી તું આજીજી કર). હમઓ-ર્રી તરફથી તું તે મીનોચેહેરને કેહે કે 'હમો તારા કમીના નોકરો છીએ અને તારા હોકમ વગર હમો જમીન ઉપર પણ ચાલશું નહી. ઢોરોના માલેકોનું (યાને ભરવાડોનું) તથા ખેતર અને ઘરોના માલેકોનું (યાને ગામડીયાઓનું) તમામ લશકર બનેલું છે. હમો સઘલા (ફરજના માર્યા) સેપાહો બની આ લડાઇમાં આવ્યા છીએ પણ કીનો લેવાની મકશદથી હમો આવ્યા નથી. હવે હમો પાદ-શાહ (મીનોચેહેર) ના તમામ બંદા થશું અને તેને માટેની માયા હમારાં દીલ અને જાનમાં ભરી મુકીશું. અગરજો તારો વીચાર જંગ કરવાનો અને લોહી રેડવાનો હોય તો પણ હવે હમો લડાઇ કરવાની શકતી ધરાવતા નથી. હમો સઘલા સરદારો તું પાદશાહની આગળ આવ્યા છીએ અને હમો તદન બે ગુનાહ છીએ. હવે જે પગલું લેવાનો તારો વીચાર હોય તે પગલું લે કારણ કે હવેથી તું હમારા જાનનો પાદ-શાહ છે." તે પુશકલ અકકલ ધરાવનાર માણસે તેને એ વાત આવીને કહી જેથી તે પાદશાહ અચરત રહયો અને તેને સમજવા ઉપર કાન આપ્યા. પછે તેણે એવો જવાબ દીધો કે "હું મારો લડાઇની ખાહેશને મુલમાં રેંદુંછું અને મારાં નામને ઉંચે ચહડાઉંછું. જે કાંઇ ચીજ ખોદાની રાહ ઉપર નહી હોય તે સઘલી હારેમનની અને બદીની રાહ ઉપર હોય છે. એવી તમામ ચીજો મારી નજર આગળથી દુર થજો તથા બદીનું અને દેવનું તન રંજીદા થજો. અગરજો તમો સઘલાઓ મારી સાથે કીનો ધરાવનારા હતે, અથવા તો તમો મારા દોસ્તદાર અને મદદગાર હતે તો પણ જયારે ફતેહપંદ ખોદાએ હમોને લડાઇની જીત આપી છે તો હવે નીરદોશોની સાથે ગુનેહ-ગારો પણ છુટા થયા છે. હવે ઇનશાફનો જમાનો આવ્યો છે અને બેદાદીનો જમાનો વહી ગયો છે. સરદારો પોતાના સર ખોહી દેવાની ધાસ્તીમાંથી મોકલા થયા છે. માટે સઘલાઓ દોસ્તી કરો અને તે માટેનો કાંઇ ચારો સોધો તથા લડાઇના હથીયારો (તમારાં) તન ઉપ-

રથી ઉતારી નાખો. બદ લોકોના હાથે બદીથી ટુકા કરો અને અને સઘળાઓ બેએદીથી અક્કલ તરફનો રસ્તો સોધો. તમો અક્કલવાળા અને પાક તનના બનજો અને આફતને વખતે તમો મારી સાથે બહાર પડજો.[1] જે જગ્યા ઉપર તમો તમારી આબાદ જમીન ધરાવતા હોવો પછી તે તુરકસ્તાન, રૂમ કે ચીનની ભુમી ઉપર હોય ત્યાં તમારી જગ્યા ઉપર તમો રોશન રવાનના થજો અને આએ લડાઇ પછી તમો સઘળાઓ નેક બનજો.”

તેટલામાં તે છાવણીમાંની પોકાર ઉઠયો (યાને મનાદી ફેરવવામાં આવી) કે “ઓ મુબારક વીચારના પેહલવાનો! હવે પછી કોઇનું નાહકમાં લોહી રેડતા ના. કારણ કે હવે ગુનેહગાર લોકોનું (સલમ અને તુરનું) નસીબ ઉંધુ વળ્યું છે.” ત્યાર બાદ ચીનના તમામ વડવૈયાઓ સઘળા ચીન જમીન તરફ જવાને નીકળ્યા. સઘળો લશકરી અસબાબ તથા લડાઇને લગતાં હથીયારો (સેપાહો) પશંગના બેટા (મીનોચેહેર)ની આગલ ઢોલે ટોલાં થઇને લેઇ ગયા. તેઓએ તેનો એક પાહાડ જેવો ઢગલો કીધો. એ સઘળો ઢગલો બખતરો, લોહાની તોપીઓ, ભાલાઓ, ગુરજો અને હીંદી ખંજરોથી બન્યો હતો. પાદશાહ મીનોચેહેરે તેમાંથી પોતાના લશકરીઓને નવાજ્યા તથા તેઓની લાયકાત પ્રમાણે તેઓની પદવી વધારી.

મીનોચેહેરે સલમના માથાં સાથે ફરીદુન ઉપર નામું મોકલ્યું તથા તે ઇરાન પાછો ફર્યો અને ફરીદુને તેને તાજ અને તખત સોંપ્યું તે વીશે.

તે પેહેલવાને એક કાસદને નામુ લઇ જવાને માટે બહાર કાઢયો. તેણે તેને ખાવરના પાદશાહનું માથું સોંપ્યું. પછી તેણે પોતાના મમાવા ઉપર તે લડાઇ વીશે અને પોતાની યુકતીઓ વીશે એક નામું લખ્યું. તેમાં પેહેલાં તેણે પરવરદેગારની આફ્રીન કીધી.

1 એ બેત લખેલી નકલમાં નથી છે.

ત્યાર પછી બીજી યાદ નામદાર પાદશાહની કીધી. (ત્યાર પછી તેણે લખ્યું) કે "તે ફતેહમંદ જેહાનને પેદા કરનાર કે જેણે દોવલત, જહલકાટ અને હુનર મુકરર કીધો છે તેના શુકરાના હોજો. તેના ફરમાનની નીચે તમામ ભલું અને બુરૂં છે તથા તમામ દુખો તેના ઉપાયની હેઠલ છે." પછી તેણે ફરીદુન ઉપર આફ્રીન કીધી કે "તું ડાહાપણવાલો હુશીયાર અને તમામ જેહાનનો પાદશાહ છે. તમામ ભેદોનો ભરમ તું દેખાડનાર છે તથા વડવાઓના તાજ અને તખતને તું દીપાવનાર છે. તમામ બદીઓના બંદને તું તારી અકકલથી અને ઇજદી પોરેહથી ખોલ્લાં કરનાર છે. એવા નેક પાદશાહના દોવલતથી જાદુગરોના હાથથી ઉભા થયલાં દુખ ભરેલાં ભારી બંદો હમે ખુલ્લાં કીધાં છે. જાનને આપનાર યજદાંના ફરમાનથી ચીનના સ્વારોની ઉપર હમે કીનો લીધો છે. કીનાની શમશેરથી તેઓના માથાં હમોએ કાપીઆં છે અને જમીનની સપાટીને હમે હમારાં ચેલાકી હથીયારો વડે લોહીથી પોઈ નાખી છે. ફરીદુનના જહલકાતના બળથી હવે મેં દુન્યામાં કીનો લેવાને અને લડાઈ કરવાને લાયકનો કોઇને રેહેવા દીધો નથી. આ નામાની પુઠે હું પણ હવે જે કાંઇ બન્યું છે તે કેહેવાને માટે પવન વેગે આવી લાગશ. પછી તેણે શીરોય કે જે જેહાનના પાદશાહ મીનોચેહેરનો પેહેલવાન હતો તેને કીલ્લા તરફ મોકલ્યો. તેણે તેને ફરમાવ્યું કે "જેમ તારી નજરમાં આવે તેમ સઘળો માલ તું ત્યાંથી એકઠો કર અને તે માલ બોજો ઉઠાવનાર હાથીઓની ઉપર લાદીને તેને કાંઇપણ ઓછો કીધા વગર પાદશાહ (ફરીદુન) ની દરબારમાં લેઇજા."

ત્યાર પછી તેણે ઢોલ તથા સરનાઇ વજાડનારાઓને છાવણીમાંથી બાહાર કાઢવાને માટેનો હોકમ આપ્યો. એ રીતે તેણે લશકરને તે દરીઆ આગલથી જંગલ તરફ કુચ કરાવી અને ચીનના કીલ્લા આગળથી ફરીદુનની તરફ ચાલવા માંડયું. જ્યારે તે તમીશેહેરના નજદીક પાછો આવી લાગ્યો ત્યારે ત્યાં તેનો મમાવો તેના દીદાર જોવાને આરજુમંદ હતો. તે સરનાઇઓના અવાજ સાથે બહાર આવ્યો અને ત્યાંથી તેણે તમામ લશકર સાથે (મીનોચેહેરની

સામે) આવવા માંડયું. તમામ હાથીઓની પીઠ ઉપર તે ખુશો નસીબના સરદારે ફીરોઝાના તખતો ગોઠવેલાં હતાં. તમામ સુનેરી કાઠીઓને ચીનના રેશમી કાપડથી અસતર કીધું હતું અને વળી તેઓને ગોહરોથી સંગારીઆ હતા. તરેહ તરેહ વારના ઝુંડાઓ અને વાવટાઓથી જેહાન કીરમજી રંગની, પીલા રંગની અને લીલા રંગની થઇ રહી હતી. ગીલાન(૧)ના દરીઆ તરફથી કાલાં વાદલની માફક લશકર દમ બદમ પસાર થતું આવ્યું. તેઓની લગામ તથા કંમરબંદ સુનેરી હતા. તેઓની રેકાબ રૂપેરી અને વાવટા સુનેરી હતા. ખજાનો, હાથીઓ અને માલ સાથે તેને સામે લેવા જવાની તેણે તૈયારી કીધી. જ્યારે તે જગ્યાએ પાદશાહ તથા તેનું લશકર આવી લાગ્યું ત્યારે ફરીદુન પગે ચાલીને રસ્તામાં આવ્યો. તમામ ગીલાન શહેરના માણસો શીંહ જેવા પહેલવાનોની માફક સુનેરી સાંકળી અને કસતુરીની ટોપી સાથે ઇરાનીઓ વચ્ચે પાદશાહની પછવાડે ચાલતા હતા. તેઓ દરેક હીંમતવાન અને ફાડી ખાનારા શીંહના જેવા હતા. સેપાહોની હરોલમાં હાથીઓ અને શીંહો હતા તથા મસ્ત હાથીઓની પુઠે દલેર પહેલવાનો હતા. જ્યારે ફરીદુનનો વાવટો દેખાવા લાગ્યો ત્યારે મીનોચેહેરના લશકરે સફ ખેચવા માંડી. તે નવો સરદાર ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો. તે (મીનોચેહેર) એક નવી તરેહનું નવી જાતના ફળ સાથનું ઝાડ હતું. તેણે જમીનને બોસો લીધો તથા ફરીદુનની ઉપર અને તેના તાજ, તખત, કોલાહ અને મોહોર ઉપર આફ્રીન કીધી. ફરીદુને તેને બેસવાને ફરમાવ્યું તથા તેને બોસો લીધો અને વહાલથી તેના મોઢાં ઉપર હાથ ફેરવ્યો. ત્યાર બાદ તે દરબારમાં આવ્યો અને કોઇને મોકલીને તેણે સામ નરીમાનને જલદીથી આવવાનું ફરમાન મોકલ્યું. હીંદુસ્તાનના લોકોની ફરીયાદથી તે સામ જાદુસ્તાનના લોકો સાથે

૧ ગીલાનને અવસ્તામાં 'વરેન' કહ્યું છે. એ શહેરને અવસ્તામાં ચાર ખુનાવાલું જણાવ્યું છે. એ શેહેર 'પાદશખારગર' નામના પહાડની પડોશમાં આવ્યું છે. ફરીદુનનું એ જન્મ શહેર ગણાયલું છે. ત્યાંના લોકોને બહુ હડાચક જણાવ્યા છે. રીચર્ડસન ગીલાનને કેસપીયન અને યુક્ષાઇન (Euxine) દરીઆની વચમાં આવેલો મુલક અને શહેર જણાવે છે.

લડાઇ કરવાને ગયો હતો, ત્યાંથી તુરતનો આવેલો હતો.[૧] તે પોતાની સાથે ત્યાંથી મોટો ખજાનો લાવ્યો હતો. તે ખજાના સાથે તેજ વખતે તે પાદશાહ આગળ આવ્યો.[૧] તેનો ખજાનચીન તે ખજાનાનો હીસાબ કાઢી શક્યો નહી. જ્યારે જેહાનના પાદશાહે સામને જોયો,[૧] ત્યારે તે બુઢા પાદશાહે સામને કહ્યું કે "અંજુમનના ઓ નામવર રાહબર! મારાં માંથા ઉપરથી ઘણા દીવસો વહી ગયા છે (યાને હું ઘણો બુઢો થયો છું). ફરતું આસમાન મારી ઉપર ઘણું ફર્યું છે અને હવે સીધું સરોવર (જેવું મારૂં આંગ) વળી ગયું છે. ભલાઇનો વખત કોઇની સાથે હંમેશનો રહેતો નથી. હવે જે આડ (મીનોચેહેર) અંજુમનની વચે પોતાનું સર સીધું રાખે છે તેનું આજે પુરાંનું તખત અને તાજ બન્યું છે. આજે મારા નબીરાને હું તુંને સોંપું છું કારણ કે આજે દુન્યામાંથી હું જવાની તૈયારીમાં છું. તેના સઘલાં કામની અંદર તું તેનો મદદગાર થજે. તેને તારો સઘલો (પેહેલવાનીનો) હુનર દેખાડજે." પછી તેણે તે જેહાનના પાદશાહ મીનોચેહેરનો જડપથી હાથ પકડયો અને તે જેહાન પેહેલવાન સામના હાથમાં આપ્યો. ત્યાર બાદ તેણે આસમાન તરફ મોહું ફેરવ્યું (અને બોલ્યો) કે "ઓ રાસ્ત દાદગર દાવર! તેં કહેલું છે કે હું દાદનો લેનાર અને ઇનસાફનો કરનારછું તથા સઘલી ખમનાશાઓને તેઓના દુઃખમાં હું મદદ કરનારછું, તેજ પ્રમાણે તેં મને હાસે દાદ આપી છે અને મને મદદ દીધી છે તથા મને તાજ અને ગીતી સોંપી છે. ઓ ખોદા! તેં મને મારા દીલની સઘલી મોરાદ બક્ષી[૨] છે, માટે હવે તું મને બીજી દુન્યામાં લેઇજા. હવે આજે તંગ

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં નથુ છે.

૨ 'અજાયાદમારે જરીરાન' નામની કેતાબમાં 'સીસ્તાનની અજાયબી અને બુલંદી' એવી બાબદના બાબ ઉપરથી જણાય છે કે ફરીદુન પોતાની એ સઘળી મુરાદ પાર પરેલી લેય છે. તેણે સીસ્તાનમાં આવેલા ફ્રજદાન સરોવર આગળ અર્દવીસુર અનાહીતની તેમજ બીજા યજદોની આરાધના કરવાથી તેની નેમ બર આવી હતી. ત્યાં કહે ■ કે:—

ઉનવે ફરીદુન ફ્રજદાન સરોવર આગળ ગયો અને તેણે અર્દવીસુર અનાહીદ પાસે મોરાદ માગી અને ઇરાન શહેરને તથા કેઆની બોરેહને પાક

જગ્યાની અંદર એથી વધુ વખત રેહવાને અને મારાં રવાનને દીલમાં નાખવાને હું ચાહતો નથી."

ત્યાર પછી પેહેલવાન શીરોય તમામ ખજાનાની સાથે પાદશાહની દરગાહમાં આવી લાવ્યો. તે પાદશાહે તે સઘલો માલ સેપાહોને બક્ષેશ કીધો. જ્યારે મેહેર મહીનાના દસ દહાડા બાકી રહ્યા ત્યારે (મેહરામ રોજે) ફરીદુને હોકમ કીધો કે "હવે મીનોચેહેર સુનેરી તખત ઉપર તાજ પહેરીને બેસે." તેણે મીનોચેહેરના માથાં ઉપર પોતાને હાથે તાજ મુક્યું તથા તેને ઘણી નશીયત દીધી અને આફ્રીનના સખુનો કહ્યા.

ફરીદુનના ગુજર પામવા વીશે.

જ્યારે તે એ પ્રમાણે કરી રહ્યો ત્યારે તેનો જમાનો અને નસીબ બરગશતે થયું. તે ફેબાની ઝાડનું પાંદડું કરમાતું ગયું (યાને ફેરીદુન મરણ કાંઠે આવ્યો). તે હરઘડીએ જારી કરતો હતો અને સખતી સાથે જીવતો હતો. તેણે તાજ અને તખત છોડીને એકાંતવાસ પકડયો અને પોતાની નજદીક તે ત્રણ શાહો (બેટાઓ) ના માથાં રાખ્યાં. તે વારેઘડીએ ઝાર ઝાર રૂદન કરતો તથા તે નામવર પાદશાહ આ પ્રમાણે બોલતો હતો કે "મારો દહાડો બરગસ્તે અને કાલો થયો છે. આએ મારા દીલને દીપાવનારા અને દીલસોજી દેખાડનારા ત્રણ બેટાઓ મારી સનમુખ હલકી રીતે મારીઆ ગયા છે અને કીના ભરેલી ખાહેશ સાથે મારૂં ગુરૂ ઇચ્છયું છે. આવી બદ ખાશીયતથી તથા બદ આલ ચશ્મથી તમામ જવાન ચેહરા ઉપર બદી પોંહચી છે. તમોએ આખરે મારૂં ફરમાન પાલ્યું નહીં તેથી ત્રણે જવાન ઉપર જેહાન ગમગીન થઇ છે." તેનું દીલ લોહીથી ભરેલું અને તેના ગાલો આંસુથી ભીજાએલા હતા. એ રીતે લાંબો વખત તેના ઉપરથી પસાર થઇ ગયો. ફરીદુન (ત્યાર પછી) ગુજરી ગયો અને તેનું નેક

સંભારવાને તેણે સીસ્તાનની તે જગ્યામાં બીજા વજદોની પણ ઘણી આરાધના કીધી. તે મીનોચેહેરની સાથે તે મેરાક પાંમ્યો અને ઇરાનના લોકોએ તેની આફ્રીન કીધી.

નામ યાદગાર રહી ગયું. તે ઉપર પણ લાંબી મુદત વહી ગઈ. (હવે શાયર કહે છે કે) "તમામ નેકનામી ભરેલાં કામો અને સચાઈ બેહેતર છે. માટે ઓ બેટા ! તું પણ તારી મુશ્કેલીમાં એમજ કરજે."

મીનોચેહેરે પાદશાહી તાજ પોતાના માથાં ઉપર મુકયું અને કુંમરે લોહીના રંગનો કંમરબંધ બાંધ્યો. તેણે પાદશાહી રેવાજ પ્રમાણેનું સુનાનું અને લાલ માણેકનું એક દખમું બનાવ્યું. તેની અંદર નીચે એક હાથી દાંતનું તખત મુકયું. તે હાથી દાંતના તખત ઉપર એક તાજ લટકાવ્યું. પછી જે પ્રમાણે રેવાજ અને ધર્મ હતો તે પ્રમાણે છેલ્લો સેજદો કરવાને લોકો તે (ફરીદુનની લાશ)ની નજદીક ગયાં. ત્યાર બાદ તે પાદશાહના દખમાનો દરવાજો બંધ કીધો. તે (એક વખતનો) પ્યારો (ફરીદુન) જેહાંનની અંદર હલકો અને હીનો થઈ પડયો. મીનોચેહેર એક અઠવાડીયું સુધી તેના શોકમાં દુઃખ ભરેલો રહયો. તેની બે આંખો આંસુથી ભીંજાયલી અને તેના બે ગાલો ફીક્કા હતા. એ પ્રમાણેના શોક સાથે તે પાદશાહ એક અઠવાડીયું રહયો. તેની સાથે શેહેરના લોકોએ તથા લશ્કરીઓએ પણ શોક પાળયો.

(હવે શાયર કહે છે કે) "ઓ જેહાન ! તું તમામ મશ્કેરી કરનારી અને પવન જેવી છે. તારી સાથે અક્કલમંદ માણસ ખુશ રહેતો નથી. હું જયારે તારી રીતભાત જોઉં છું ત્યારે મને તારી મશ્કેરી અને તારાં મક્કર જણાઈ આવે છે. શું ટુંક ઉંમરનાં કે શું મોટી ઉંમરનાં દરેકને તું એવાજ લાડથી પરવરેશ કરે છે. તું એકને આપીને પાછું લઈ લે છે. જયારે પરવાણું તે બાકજ હોય ત્યારે તેને માટે ગમ શા માટે કરીએ. અગર તું એક પાદશાહ હોય યા એક નોકર હોય પણ જયારે તારા જીવને તે જેહાન મારી નાખે છે ત્યારે તારૂં દુઃખ અને ખુશાલી સઘલું એક ખોઆબ જેવું થઈ પડે છે. જાવેદાન સુધીની યાદગારી મુકી જવાને માટે દોલત તરફ તું ના ફર. ખરો ભાગ્યશાળી તે કે જેનાથી નેકીની યાદગારી રહે. પછી તે નેકી કરનાર ગોલામ હોય યા પાદશાહ હોય તો શું થયું."

પાદશાહ મીનોચેહેરે એકસોને વીસ વરસ સુધી રાજ્ય કીધું. મીનોચેહેર તખત ઉપર બેઠો અને તેણે ફરીદુનના રેવાજોને અમલમાં મુકયા તે વીશે.

જ્યારે એક અઠવાડીયું ફરીદુનને ગુજરીઆને પસાર થયું ત્યારે તેણે જે માહેતમ અને શોક પકડયો હતો તે પુરો થયો. આઠમે દહાડે મીનોચેહેર કેઆની તાજ પેહેરીને બહાર આવ્યો. તેણે જાદુગરોનો દરવાજો નીરંગોથી બંધ કીધો (યાને જાદુગરીના પેશાને પોતાની સલતનતમાંથી દુર કીધો). એકસો વીસ વરસ સુધી લોકો તેની રૈયત તરીકે રહ્યું. આખી જમીન ઉપરના તમામ પેહેલવાનોએ તેની ઉપર એક અવાજે આફરીન કીધી. જ્યારે તેણે પાદશાહી તાજ દાદ અને ઇનસાફ સાથે, તથા મરદાનગી, નેકી, પાકીજગી અને ડહાપણ સાથે પોતાના માથાં ઉપર મુકયું ત્યારે તે બાબેની ખુશ ખબર તમામ જેહાનને તેણે પુગાડી. પછી પોતાના મોટાં લશકરને તથા દુન્યાંના તમામ મોટાં તથા નાનાંઓને તેણે આએ પ્રમાણે કહયું કે "આએ ફરતાં આસમાનની નીચે તખત ઉપર હું સરદાર બનીને બેસું છું. હું ગુસ્સે થનાર તથા લડાઇ કરનાર છું તેમજ હું ઇનસાફ આપનાર અને દયા કરનાર છુ. મારાથીજ દીન અને ઇજદી નુર ટકે છે. નેક બખતી જેમ મારાથી છે તેમજ હું બદીનો હાથ પણ થરાઉછું. (યાને નેક સાથે નેકી કરૂંછું અને બદ સાથે બદી કરૂં છું). આએ જમીન મારા ગોલામ જેવી છે. આસમાનનું ચક્કર તે મારો દોસ્ત છે. પાદશાહોના સર તે મારો શેકાર છે. હું અંધારી રાતે પણ કીનો સોધનાર છું. તેજી આતશ (યાને વીજળીના જેવા ઘોડા)ની ઉપર મારૂં જીન રહે છે. હું શમશેર, સુનેરી જોડા, જલઆટવાલો કાવ્યાની ઝુંન્ડો, હીપી રેહેતું તખત અને કાપનારી તેજ તલવારનો માલેક છું. કીનો લેવાને માટે હું મારા જાનને જરાપણ દીલમાં રાખતો નથી. ખુશાલીના વખતમાં મારા બે

હાથો (સખાવતના કામમાં) દરીઆ જેવા છે. લડાઈના વખતમાં મારૂ દીલ આતશના જેવું રોશન છે.[1] બદ લોકોના હાથો બદીથી હું ટુંકા કરીશ (અને તેમ કરવાને માટે) જમીનને લોહીના રંગથી રેશમી કપડાંના જેવી બનાવીશ. હું ગુરજનો ઉઠાવનાર, તાજનો દેખાડનાર તથા હાથી દાંતના તખત ઉપરથી મુલકોને દીપાવનાર છું. આવા હુનર અને ખુબી ધરાવનાર હું એક બંદો છું. અને જેહાનને પેદા કરનાર સાહેબની હું બંદગી કરનારો છું. મુબારક ફરીદુનની રાહે હું ચાલીશ. તે મારો મમાથો જો કે બુઢો હતો અને હું જવાન છું (પણ તેની યાદથી) મારાં રડતાં મોઢાં ઉપર હું અફશોશનો હાથ થોકુંછું તથા યજદાંની સનમુખ તે સઘલો હેવાલ યાદ કરૂંછું. તે (યજદાં)નાથીજ મને તાજ, તખત અને લશકર મલ્યું છે. તે સાહેબ કે જેનાથી મને પનાહ મલે છે તેનો હું ઉપકારી છું. આએ હફ્તે-કેશ્વર જમીનની અંદર કોઇ પણ શખસ મારી વીરૂધ જશે અને મારી દીનથી ફરશે, તથા જેઓ ગરીબોને દુઃખ દેનારાઓ હશે તથા મોટા ખજાનાની મગરૂરીથી પોતાના માણસો સાથે જુલમથી વર્તનારા હશે તથા જેઓ દુઃખી માણસોને દુઃખ દેનારા હશે તેઓ સઘલા મારી નજરમાં કાફર ગણાશે અને બદ કરણીના હારેમનથી પણ બદતર ગણાશે. એવા બદ કરતુકનાઓ જેઓ મારી દીન ઉપર ઇશતવાર નહી હશે તેઓ ઉપર યજદાં તરફની તેમજ મારી તરફની લેઆનત પડશે. ત્યાર પછી હું મારો હાથ શમશેર ઉપર અજમાવશ અને કીનાથી તે (બુરા)ઓને તમામ દુન્યાંમાં હલકા પાડીશ.[2]" જ્યારે દુન્યાના પાદશાહે રોશન રવાનના બુજોર્ગોની નજદીક એ

---

1 એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

2 ઉપલું ભાષણ મીનોચેહેરે તખત ઉપર બેસતાં કીધેલું હોવું જોઇએ. મીનોચેહેર અત્રે જેવું વચન આપે છે તેવીજ રીતે પાછળથી તેણે પોતાના દેશનું આબાદ કીધું હતું અને રૈયતને સુખ આપ્યું હતું જે આપણને દીન-કરદ ઉપરથી જણાય છે. મીનોચેહેરને માટે ત્યાં કહેવામાં આવ્યું છે કે:—

He smote Salm and Tug in revenge for Airik, he was a responder to the superfluities of foreign countries, he

પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે આ દુન્યાના તમામ પેહેલવાનોએ તેના ઉપર એક અવાજે આફ્રીન કીધી અને બોલ્યા કે "તારા મુબારક પ્રમાણે પણ એવીજ શાહ જોયતી છે અને તુંને તે રેવાજ, તખત અને તાજ આપ્યું છે. તે ચાલતું આવેલું તખત, તેમજ તાજ અને મોએદ્દાનું ખોરેહ તું જાવેદાન સુધી ભોગવજે. તે તાજ અને તખત તું જાવેદાન સુધી ભોગવજે કારણકે તું તાજને લાયકનો અને તખતને દીપાવનારો છે. હમો સઘળાઓનાં દીલ તારાં ફરમાન હેઠળ છે તેમજ હમારા જાન તારાં વચન હેઠળ (સલામત) છે." ત્યાર પછી જેહાનનો પેહેલવાન સામ ઉભો થયો અને એ પ્રમાણે બોલ્યો કે "ઓ સાચો ઇનશાફ આપનાર (પાદશાહ)! મારી આંખો પાદશાહોને જોવાને માટે [redacted] જેથી હું તારો ઇનશાફ પણ જોઉ છું, અને તે મને પસંદ આવે છે. તું ઇરાનના પાદશાહોની પેહેડી દર પેહેડીથી ઉતરી આવેલો પાદશાહ છે. સવારો અને શેરમર્દોની પસંદગી કરનાર પણ તુંજ છે. તારાં તન અને જાનનો યજદાં નેગેહબાન થજો. તારૂં દીલ ખુશાલી ભરેલું અને નસીબ ખુલ્લું થજો. તું જુના જમાનાના (પાદશાહો)ની મારી યાદગારી છે. તું પાદશાહી તખતની ઉપર મારો જીવનગારો છે. લડાઇની અંદર તું શીંહની માફક ઉભો રહેનાર છે તથા ખુશાલીની મીજલશમાં તું સુરજના જેવો ચલકતો છે. જમીન અને જમાનો તારા પગની ધુલ બનજો અને ફીરોજાનું તખત તારી (બેસવાની) જગ્યા બનજો. તે જમીનની સપાટીને તારી શમશેરથી

---

arranged the realm of Irân, improved and fertilised the land of Irân, and made the country of Iran victorious over foreigners.

(S. B. E. Vol. 47 page 11)

સઘળી બુનદેહેશ ઉપરથી જણાય છે કે મીનોચેહેરે ફરાત અને મુકદીસ નદીમાંથી નેહેર ખોદાવી તેના પાણી પોતાની સલતનતમાં લાવી લોકોને પાણીનું સુખ આપ્યું હતું અને જમીનને આબાદ બનાવી હતી. (બુનદેહેશ બાબ ૨૦.) પાછળથી મીનોચેહેરના રાજમાં તુરકસ્તાનનો પાદશાહ અફ્રાસીઆબ ચઢી આવેલો હતો અને તેણે એ નદીનો માર્ગ તથા બીજી નદીઓના માર્ગ ફેરવી નાખી ઘરાની આબાદીનો નાશ કરવા ઇચ્છયો હતો.

(ફીનો લેઇને) ધોઇ નાખી છે. માટે હવે તું આરામથી બેસ અને ખુશાલીને પસંદ કર. હવે પછી લડાઇ સાથે સઘલું લાગતું વલગતું હમુને છે. તખત તથા દારૂ અને ખુશાલી સાથની મીજલશ હવેથી તારી જગ્યા છે. મારા વડીલો પેહેલવાનો હતા જેઓ પાદશાહો અને ખુલેગોને પનાહ આપતા હતા. કેરશાસ્પથી તે નામદાર નરીમાન સુધીના સઘલા પેહેલવાનો અને ખંજરના વાપડનારા હતા. તેજ પ્રમાણે હું પણ દુન્યાની આસપાસ જવશ અને દુશમનો વચેથી એકેક એકને થોડા વખતમાં બંધીવાન કરી લાવશ. તારા મમાવાએ મને પેહેલવાની આપી છે અને મારાં દીલને અકકલ તથા દયા તેં આપી છે તેથી મને તું પાદશાહની તાબેદારી કરવી ઘટે છે અને બદખાહોની સાથે લડાઇ કરવાની મેં કંમર બાંધી છે." તે પાદશાહે તે (સામ) ની વળતી તારીફ કીધી અને તેને પાદશાહને લાયકના હદીઆ તરીકે ઘણું બખશયું. પછી સામ તેના તખત આગળથી ભપકા સાથે પાછો ફર્યો અને તેની પુઠે પેહેલવાનોએ પણ પગલાં ઉંચકયાં. તે (સામ) ભપકા સાથે પોતાની ઉતારાની જગ્યાએ ગયો. એ રીતે અને રેવાજે દુન્યા ફરવા લાગી.

જાલેજરના જનમવા વીશે અને સામે તેને અલબરૂજ પાહાડ ઉપર નખાવ્યો તે વીશે.

(ફીરદોસી કહે છે કે) હવે હું જુના વખતની વાતોમાંથી (યાને આસતાન નામાંમાંથી) એક અજબ બ્યાન લખુંછું. ઓ બેટા તું ધ્યાનથી સાંભળ અને તું જો કે જમાનો સામની સાથે કેવી બાજી રમ્યો હતો. તે સામને કાંઇ ફરજંદ હતું નહી, તેથી તેનું દીલ દીલને આરામ આપનાર (બેટા) ને સોધવા ઉપર હતું. તેના મેહેલમાં એક ખુબસુરત ઓરત હતી જે ગોલાબના જેવો ચેહેરો ધરાવતી હતી. તેણીના બાલો કસતુરીના જેવા હતા. તે માહાતાબ જેવી ઓરતથી એક ફરજંદની ઉમેદ રહી, કારણકે તે ઓરશેદના જેવા ચેહેરાની ઓરત હમેલદાર બની હતી. તે હમેલ તેણી સામ નરીમાનથી ધરાવતી હતી. તેણીનું તન મોટા ભારથી હલાક થતું

હતું. થોડી મુદતમાં દુન્યાને દીપાવનાર ખોરશેદના જેવું એક બાળક તે માતાથી છુટું પડયું. તે (બાળક) ચેહેરામાં ખોરશેદના જેવું ખુબસુરત હતું. પણ તેના તમામ બાલ સફેદ હતા. તે માતાથી જયારે આવી રીતનો બેટો જન્મયો ત્યારે તે (ઘરની ઓરત) ઓએ એક અઠવાડીયું સુધી સામને એ બાબે ચેતાવ્યો નહી. તે નામવર પેહેલવાનને ઘરની સઘલી ઓરતો તે નાનાં બાળકની આગળ વીચારમાં બેઠી હતી. કોઇએ પણ સામ પેહેલવાનને એ વાત કેહેવાની હીમત કીધી નહી કે તારી પાક ઓરતથી એક બુરું બાળક જન્મયું છે. તે (બાળક) ની એક શીંહના જેવી દાઇ હતી તે હીંમત સાથે તે પેહેલવાનની આગળ ગઇ. તેણીએ તેને ફરજંદ બાબેની વધાઇ આપી અને તેની તારીફ કરવાને માટે જબાન ખોલી. (તેણી બોલી કે) “સામ પેહેલવાનનો દીવસ મુબારક થજો! તેનું બુરૂં ઇચ્છનારાંઓના દીલ તુટેલાં થજો! તેં જે ખોદા પાસેથી માંગ્યું છે તે પ્રમાણે તુને મલ્યું છે. તારા જીવની ખાહેશ તેણે પુરી પાડી છે. ઓ નામવર! તારા મેહેલના પરદા પછવાડે તે માહતાબ જેવા ચેહેરાની ઓરતે એક બેટાનો જન્મ આપ્યો છે! તે બચ્ચું શીંહના જેવા દીલનાં પેહેલવાન જેવું છે જે પોતાની બાળ વયથીજ બહાદુર દીલ ધરાવે છે. તેનું તન રૂપાંના જેવું અને તેનો ચેહેરો બેહેશ્તના જેવો છે. તેના દીલમાં જરાપણ ખોટખાંમી નથી. તેની એબમાં એબ એટલીજ છે કે તેના બાલ સફેદ છે. ઓ નામવર! તુંને આ પ્રમાણેની બક્ષેશ થયલી છે. તુંને થયલી એ બખશેસને તુંએ પસંદ કરવી જોઇએ, તેને માટે તારા જીવથી તુંએ નાઉમેદ થવું નહી જોઇએ અને દીલને દલગીર બનાવવું નહી જોઇએ. તે સામે સવાર તખત ઉપરથી નીચે ઉતર્યો અને તે નવાં જન્મેલાં બાળકની આગળ પરદાની પછવાડે ગયો. તેણે સફેદ માંથાં સાથનો એક ચળકતો બેટો જોયો કે જેવા બેટાને તેણે કોઇ દાહાડો જોયો હતો નહી અને કોઇથી તેણે સમજયું હતું પણ નહી. તેના દીલ ઉપરના તમામ બાલ બરફના જેવા સફેદ હતા પણ તે ગોલાબી મોઢાંનો અને ચાલાક હતો. જયારે તેણે પોતાના બેટાના બાલ સફેદ જોયા ત્યારે

તે જેહાનથી એકદમ નાઉમેદ થઇ ગયો. તે (લોકોના) તાણાથી ઘણો બીહવા લાગ્યો. તેથી તે ડાનાઇની રાહ ઉપરથી બીજા વીચાર તરફ ફર્યો. તેણે આસમાન તરફ મોહડું ઉચું કીધું અને તે દાદારની આગળ તે વખતે ફરીયાદ કીધી કે "એ તું જુઠા અને ઘટાડો કરનારા (હારેમન)થી સૌથી અદતા (ખોદા)! તું જેવું ઇછે છે તેથી વધારે ભલું નીપજાવી શકે છે. જો મેં તારો મોહટો ગુનાહ કીધો હતે અથવા હારેમનનો ધર્મ હું પાળતો હતે તો તે (પાપો)ની તોબેશ કરાવતે માટે તે જેહાનનો બનાવનાર છુપી રીતે મને આવી (બદસુરત બેટાની) બખશેશ કરતે. હારેમનના બચાં જેવાં આએ કાળી આંખવાલા અને ચંપેલીના જેવા સફેદ બાલવાળા બચ્ચાંથી મારો સીહા થયલો જીવ દુ:ખી થાય છે અને મારા તનમાંનું ગરમ લોહી ઉકલે છે. જ્યારે પેહેલવાનો આવીને મને પુછશે તો આવી બદ નીશાણીવાલાં બચાંને માટે હું શું કેહેવશ? શું હું એમ કેહેવશ કે તે દેવના તરીકાનું, યા બેરંગ ધરાવનાર ચીતાનું યા પરીનું બચ્ચું છે. જેહાનના મોટા લોકો મારી ઉપર આએ બચ્ચાંને માટે જાહેરમાં તેમજ છુપી રીતે હસશે. માટે એ શરમને લીધે મારે ઇરાન જમીનને છોડી જવી પડશે અને એ જમીનની તારીફ મારાથી થઇ શકશે નહી." એમ કહીને તેણે ગુસ્સા સાથે પોતાનો ચેહેરો ફેરવી નાખ્યો અને પોતાના નસીબ સાથે એ પ્રમાણેની વાતચીત કીધી. પછી તેણે ફરમાવ્યું કે તે (બાળક)ને ઉચકે અને તે જમીનથી ઘણે દુર તેને લેઇ જાય. એક પાહાડ કે જેને અલબરૂજ[1] પાહાડ કેહેવામાં આવતો હતો, તે સુરજની ઘણો નજદીક અને માણુસોથી ઘણો ઉંચો હતો. તે જગ્યા ઉપર સીમુર્ગનો એક માલો હતો કે જે માલો લોકોને જાણીતો હતો નહી. તે (બાળક)ને તેઓ ત્યાં મુકી પાછાં ફર્યાં. (ત્યાર બાદ) તે બનાવને એક લાંબો વખત વહી ગયો. તે નીરહોશ જેહાન પેહેલવાન બચ્ચું સફેદ યા કાલા રંગના (બાલ) વીશે જાણતું હતું નહિ. તે બાપે પોતા(ના

1 અલબરૂજ પાહાડને અવસ્તામાં 'હર બેરેજઇતી'ને નામે ઓળખ્યો છે, એ પાહાડ હાલના તેહેરાન શહેરની નજદીકમાં આવેલો છે.

બચ્ચાં વીગે)ની દયાને તોડી નાખી અને તે દુધ ધાવતાં બાળક ઉપર જુલમ કીધો. આથી ખુદા તેના ઉપર ગુસ્સે થયો અને સામને તે દીનથી ગમમાં નાખ્યો.[૧] આ ગમથી સામ એવો દર્દમંદ થયો કે તે દરદનો કાંઇ પણ ઇલાજ થઇ શકયો નહી.[૧] અંજુમનના દાનાવ લોકો તથા હકીમો મરદો તથા ઓરતો સર્વે તે દરદની દવા કરવાને આવ્યા પણ કોઇની દવા કારગત લાગી નહી.[૧] સામને સાજો કરવાને તેના દરદનો ઘણો પણ ઇલાજ કીધો પણ તે સારો થયો નહી.[૧] સામ નરીમાને પોતાના દોસ્તોથી જાણ્યું કે ખોદાતાલાએ તેને (પોતાનાં બચ્ચાંને રખડતું મુકવાથી) આવો આજાર કીધો છે.[૧] માટે ઓ મરદ! જે કોઇ આદમીઓના નાહના બાળક ઉપર આવો સીતમ ગુજારે તેના ઉપર ખોદાતાલા બખશેશ કરે નહી.[૧] એક નર શીંહ કે જેણે પોતાનાં બચ્ચાંને દુખથી રસાયલું કીધું હતું તેણે તે (બચ્ચાં)ને એવી વાત કહી હતી કે "અગરજો મેં તુંને મારા દીલનું લોહી પણ આપ્યું હતે તો પણ તારા સર ઉપર તે બાબે હું કાંઇપણ હેરાન થતે નહી. તું પોતેજ જીવતો [redacted] એટલે મારૂં દીલજ (જીવતું) છે. અગરજો તું મારી આગળથી તુટી જાય (યાને મરણ પામે), તો મારૂં દીલ પણ તુટી જાય." આખે જમીન ઉપર ઢોરો તથા શીકારખાનારાં જાનવરો પોતાના બચ્ચાં ઉપર આદમીઓના કરતાં વધારે મેહેરબાન રહે છે. તે નાહનું બચ્ચું તે જગ્યા ઉપર રાત અને દીવસ કાંઇ પણ બચાવ વગર પડેલું હતું. તે થોડો વખત પોતાનો અંગુઠો ચુસતું તો થોડો વખત રડવાનો પોકાર કરતું હતું. જયારે તે સીમુર્ગનાં બચ્ચાંઓ ભુખ્યાં થયાં ત્યારે તે પોતાના કુટુંબ આગળથી ઉંચે ઉડયું. તેણે એક દુધમળ બાળકને રડતું જોયું જેથી જમીન દરીયાની માફક જોશમાં આવેલી જણાઇ. પથર તેનું પારણું હતું અને ખાક તેની દાઇ હતી. તેનું તન કપડાં વગરનું અને હોઠ દુધ વગરના સુક્કા હતા. તેની આસપાસ ફકટ ગમગીની ભરેલી ખાક હતી. તેનાં માથાંની ઉપર ઘણો ઉંચેથી ખોરશેદ ફરતો

---

૧ એ બેત છપેલી નકલમાં નથી છે.

હતો. અગરજો ખોદાતાલાના હોકમથી એક વાઘ તેના માય બાપ તરીકે હતે તોપણ તે (બચ્ચું) સુરજથી છાંયડો મેલવી શકતે. તે સીમુર્ગ વાદલ ઉપરથી નીચે ઉતર્યું અને પંજો મારીને તેને ગરમ ખાક ઉપરથી ઉંચકી લીધું. તે તેને અલબરૂજ પાહાડ ઉપર ઝડપથી લેઈ ગયું, જ્યાં તેના બચ્ચાંઓનું ઘર હતું. તે તેને ત્યાં લેઈ ગયું, કે જેથી તેનાં બચ્ચાંઓ તેનો શીકાર કરે અને તે તેનું મોટે મોટે રડવાનું ફરીથી જોય નહી. નેકીના આપનારા ખોદાતાલાએ તેની ઉપર રેહેમ કીધી કારણ કે તે બાળકથી જે બનાવ બનવાના હતા તે પરદાની પછવાડે છુપાયલા હતા. ખોદાતાલાએ તે સીમુર્ગને રેહેમ બક્ષી તેથી તેના બચ્ચાંઓને તે બાળકને ખાઈ જવાનું સુજ્યું નહી. જ્યહાં જો કોઈનો બચાવનાર થાય છે તો તેને પછી બીજાઓ હલકો ગણે તો પણ શું થયું. તે સીમુર્ગને એક ગેબી અવાજ સંભળાયો કે "ઓ પાક યશમના મુબારક સીમુર્ગ! તું આએ દુધ ખાવતાં બાળકની સંભાળ કર. કારણ કે એ માણુસના તોખમથી એક ફળ (બેટો) પેદા થશે જેની પીઠથી ફાડીખાનારાં શીંહના જેવા પહેલવાનો અને સરદારો પેદા થશે. તેટલા માટે મેં એને તુંને આએ પાહાડી જગ્યામાં સોંપ્યો છે. જમાનાથી શું પરીણામ નીપજે છે તે તું જોજે." તે સીમુર્ગે પોતાના બચ્ચાંઓની સાથે તેની પણ જતન કીધી, અને તે બચ્ચાં ઉપર પોતાની બે આંખોમાંથી દયાના આંસુ પાડયાં.[1] અજાયબ જેવું તો એ હતું કે તેઓએ તેનો ઉપર મેહેરબાની દેખાડી અને તે ખુબસુરત બાળકની હાલત ઉપર તેઓ અજબ રહેવા લાગ્યા.[2] તેઓ તે બાળકને માટે સૌથી નાજુક શેકાર પસંદ કરતા હતા અને તે દુધ મેલવ્યા વગરના મેહેમાનને તેમાનું લોહી પાતા હતા.

1 જેમ જાલને સીમુર્ગે ઉછારીને મોટો કીધો હતો તેમ હખામની વંશનો પાયો નાખનાર પાદશાહ એકેમીનીસ માટે પણ ગ્રીક તવારીખનવેસો લખી જાય છે કે તેને પણ એક સીમુર્ગે ઉછારીને મોટો કીધો હતો.

2 હીરડોસી સી-મુર્ગ એક પક્ષી ગણાતી છે. પણ મીરખુંદ એ બાબે કહે છે કે સીમુર્ગ એક પક્ષી નહી પણ એક પરહેજગાર પુરૂશ હતો જેને સામે પોતેજ તેની પરવરશીનું કામ સોંપ્યું હતું, અને જ્યારે જાલ સાત વરસનો થયો ત્યારે તે તેને સીમુર્ગ આગળથી પાછો લાવ્યો હતો.

એ પ્રમાણે ઘણો લાંબો વખત સુધી ચાલ્યું તથા તે બાળક ત્યાં છુપું રહ્યું. જ્યારે તે નાહનું બાળક વધીને મોટું થયું ત્યારે તે પાહાડ ઉપરથી એક વંજાર પસાર થઇ. તે એક બીંધાં સરોવરના જેવો માણુસ બનેલો હતો. તેની છાતી રૂપેરી પાહાડના જેવી અને તેની કંમર બરૂના જેવો પાતલી હતી. (વંજારના લોકોના જોવાથી) તે છોકરાની ખબર જેહાનમાં ફેલાઇ ગઇ. કારણ કે નેકી યા બદી (જેહાનમાં) કદી પણ છુપી રેહેતી નથી.

સામ નરીમાને જાહને ખોઆબમાં દીઠો તે વીશે.

તે નેક પગલાંના અને ભપકાવાલા છોકરાની ખબર સામ નરીમાનને પુગી. ગમગાન દીલ સાથે જેમ તે ઘણી રાતો સુધી સુતો હતો તેમ તે એક રાતે સુતો. જમાનાના કામથી તે ઘણો અકલાઇ ગયો હતો. તે વખતે ખુઆબમાં તેણે એવું દીઠું કે હીંદુસ્તાનના મુલકમાંથી એક માણુસ અરબી ઘોડા ઉપર બેસીને દોડતો આવ્યો અને સામની નજદીક આવીને (ઘોડા ઉપરથી) હેઠે ઉતર્યો. તે સરદાર મોટી પહલીનો અને તમામ રીતે પેહેલવાનના જેવો હતો. તેણે તેને તેના બેટાને માટેની અને તેની ફલદાર ડાહાલીને માટેની ખુશ વધાઇ આપી. જ્યારે તે જાગૃત થયો ત્યારે તેણે મોબેદોને બોલાવ્યા અને એ બાબદ ઉપર કેટલીક વાતો કીધી. તેણે જે સ્વપ્ણામા જોયું હતું તે સઘળું તેઓને કહ્યું. તે ઉપરાંત વંજારના લોકોએ તેને જે કહ્યું હતું તે પણ કહ્યું. તેણે પુછ્યું કે "એ બાબદમાં તમો શું કહોછો? અને તમારી અક્કલ એ બાબતમાં શું મસલહત આપે છે? તે નાનું બાળક હાલ સુખે જીવે છે? કે સરદીથી યાતો સુરજની ગરમીથી મરી ગયું છે?" બુઢાઓ અને જુવાનો કે જેઓ ત્યાં હાજર હતા તેઓએ તે પેહેલવાનને જવાબ આપવાને જબાન ખોલી કે "જે કોઇ યજદાંથી નાસીપાસ થાય તે દરેક કામમાં નેકીનો પીછાનનાર નહી બને. પથ્થર યા માટી ઉપર શું શીંહા કે વાઘ તથા પાણીની અંદર શું માછલાંઓ કે સુસવાટો સઘલાં પોતાના બચાંની પરવરશી કરનારાં છે અને તેમને માટે યજદાંની બંદગી કરનારાઓ છે (પણ) તેં નેકીના આપનાર (યજદાં)નો કાયદો તોડ્યો

છે અને આવાં નીરદોશ બચાંને ફેંકાવી દીધું છે. તેના સફેદ બાલથી તારૂં દીલ તંગ થઇ ગયું છે પણ એવાં રોશન અને પાક તનને માટે શરમાવા જેવું કાંઇ પણ નથી. તું એમ ના સમજતો કે તે જીવતું નથી. તુંએ તેની શોધ કરવાને માટે તૈયારી કરવી જોઇએ. કારણ કે જેની ઉપર યજદાં નેગાહ રાખે છે તો તે સરદી અને ગરમીથી નાશ પામતો નથી. હવે તું યજદાંની માફી માગ કારણ કે તેજ નેકીનો પોહોંચાડનાર અને રસ્તાનો દેખાડનાર છે.”

સામે જાલને બીજી વખતે ખોઆબમાં જોયો અને તેની સોધમાં અલબુર્જ પાહાડ ઉપર તે ગયો તે વીશે.

એવું બન્યું કે બીજે દહાડે તે પેહેલવાને અલબુર્જ પહાડ તરફ એક ખેપીઓ મોકલ્યો કે ત્યાં જઇ તે શોધ કરે અને તેને લેઇને પાછો ફરે કે જેથી તેનાં દીલની ખુશાલીનો વધારો થાય. જ્યારે રાતે અંધકાર પકડયો ત્યારે તેણે ઉઘવાનો વીચાર કીધો, પણ સેતાબી સાથે તેના દીલના વીચારો તેને આવ્યા કીધા. તેણે ખોઆબની અંદર એવું જોયું કે હિંદુસ્તાનના પહાડ તરફ એક ઝુંડો [redacted]ણો ઉંચાઇએ ઉડતો હતો. પછી એક ખુબસુરત ચેહેરાનો છોકરો જણાયો કે જેની પુઠે એક ભારી લશકર હતું. તેના ડાબા હાથ ઉપર એક મોબેદ હતો, જ્યારે તેના જમના હાથ ઉપર એક નામવર દાનાવ સખશ હતો. આ બેમાનો એક સખશ સામની આગળ આવ્યો અને જબાન ખોલીને તેને ઘણું થંડપણું કહયું કે “ એ ધાસ્તી વગરના અને નાપાક વીચારના મરદ! શું તેં તારી આંખમાંથી ખોદાનો ડર ધોઈ નાખ્યો છે? જો તુને દાઇ તરીકે એક પક્ષી જોઇતું હોય તો તારી આવી પેહેલવાનીની અગત્ય શું છે? તારા માથા ઉપરના બાલ જે કસતુરીના જેવા કાલા છે તેથી તુને સફેદ બાલના માણસની એબ લાગી કે? પેલો (સફેદ બાલનો) અને આએ (કાલા બાલનો) હીસ્સો તુંને દાદારેજ આપેલો છે ત્યારે તેં એ રીતે ગેરઈન-સાફથી ઈનશાફને કેમ ગુમ કીધો? હવે તું પેદા કરનારથી બેજાર

થયો છે તેથી તારાં તનની અંદર નવા નવા રંગો (યાને નવાં નવાં દુઃખો) દરરોજ પેદા થાય છે. તે (પરવરદેગાર) ના જેવી વધારે મેહેરબાન કોઇ કોઇ નથી. પણ તું (બાપ થઇને) તેની તરફ મેહેર દેખાડવામાં મજબુત રહયો નહિ." જેમ ફાડી ખાનાર શીંહ જાલમાં પકડાય અને બુમ પાડે તેમ તે સામ ખુઆબની અંદરથી બુમ પાડી ઉઠયો. આએ ખુઆબને માટે તે પરવરદેગારથી બીહવા લાગ્યો કે રખેને તે જમાનાની બદી (પરવરદેગારથી) હોય. જ્યારે તે જાગરૂત થયો ત્યારે તેણે દાનાંયોને બોલાવી મંગાવ્યા તથા લશકરના વડાઓને પોતાની આગળ બેસાડીઆ. તે પહાડી જમીન ઉપર તેઓની સાથે તે ઝડપથી આવ્યો કે તે પોતાના તજી દીધેલા (બાળક)ને સોધે. એક પહાડનું મથાળું શરઇઆ સેતારાને લાગ્યું હતું. જાણે કે તે સેતારાઓની સાથે વાત કરવા માગતું હોય તેમ તે પોતાનું સર ઉંચું લેઇ ગયું હતું. તે મથાળાં ઉપર ઉંચાઇએ એક માલો બનાવેલો હતો કે જેને સનીશ્ચર સેતારાથી પણ નુકસાન પુગી શકે નહી. તે માલો સીસમ અને સુખડનાં થાંભલાંઓ ઉપર બાંધેલો હતો અને સાગના લાકડાંની ચીપો એક બીજા સાથે વની લેઇને તે બનાવ્યો હતો. પછી તેણે તે પક્ષીની દેહેશત દીલમાં ધરીને તે સખત પથ્થરના પાહાડ ઉપરના જાપટા ભરેલા માલા સામે નજર કીધી. તે (માલો) એક મેહેલના જેવો હતો જેનુ મથાળું નહી કલપી શકાય એટલી ઉંચાઇએ હતું. તે મેહેલ માણસોના મેહેનતુ હાથથી અથવા તો પાણી અને છોંયથી બાંધ્યો હતો નહી. તેમાં સામના જેવો એક જવાન ઉભો હતો જે તે (સામ)ને લેઇને માલાની આસપાસ ફરવા લાગ્યો. તે સામે પરવરદેગારની બંદગી કીધી અને પોતાનો ચેહેરો જમીન સાથે ઘસ્યો (અને બોલ્યો કે) "તે દાદારે આવી જાતનું પક્ષી તે પહાડ ઉપર પેદા કીધું છે કે જે તે પહાડ ઉપરથી સરઇઆ સેતારા સુધી ઉંચે ઉડી શકે છે." તેણે જાણ્યું કે આવું પક્ષી બનાવનાર તેજ દાદગર દાવર છે કે જે સર્વશક્તીવાન અને સર્વેથી શ્રેષ્ટ છે. તેણે ઉપર જવાનો રસ્તો સોધ્યો, પણ તે ફાડીખાનારાં જાનવરોના રેહેઠાણમાં તેવો રસ્તો હોયજ ક્યાંથી? તે બંદગી કરતો કરતો તે પહાડની

આસપાસ ફરીયો પણ તે પાછો અસલ જગ્યાએ આવી લાગ્યો અને ઉપર જવાનો રસ્તો મળ્યો નહી. ત્યારે તે બોલ્યો કે "ઓ પરવરદેગાર)! તું કે જે આએ ઉંચી જગ્યાથી અને પોરશોદ અને માહાતાબથી પોતાના રોશન સ્થાનને લીધે વધારે બુલંદ [redacted] તેની આગળ તોબા કરીને મારૂં સર ખાકમાં નાખું છું અને તારી ફીકરથી હું મારા જાનને કુરબાન કરૂંછું (અને એકરાર કરૂંછું) કે આએ નાનું બાળક મારી પાકીજેહ પીઠથી પેદા થયલું છે અને ખરાબ સ્વભાવના હારેમનથી તે પેદા થયું નથી. આ પાહાડ ઉપર ઉંચે ચહડવાને તારા ગુલામને મદદ આપ અને હું ગુનાહથી ભરેલાને તારી પસંદગીમાં લે. તારા ગુલામ ઉપર તારી દયા ઉતારો મને ચઢીયાતો બનાવ અને તે તજી દીધેલો બેટો મને પાછો આપ." જેવો તેણે પોતાના દીલનો ભેદ તે દાદગર આગળ કહ્યો તેજ વખતે તેની બંદગી કબુલ થઇ.

સીમુર્ગે જાલને સામની આગળ લાવ્યું તે વીશે.

તે સીમોર્ગે તે પાહાડની બુલંદો ઉપરથી નીચે નજર કીધી અને સામ તથા તેની સાથે આવેલાં લોકોથી તેણે જાણ્યું કે લોકોનું આવવું તે બચાંની સોધમાંજ છે અને તેઓ સીમુર્ગને (ઇજા કરવાને) માટે ત્યાં આવ્યા નથી. તે સીમુર્ગે સામના બેટાને એમ કહ્યું કે "જાનવરોના માલાની અંદર રંજ વેઠેલા ઓ માણસ! હું તારી પરવરેશી કરનાર એક દાઇ છું. હું તારી દાઇ છું તેમ હું તારી નેક પુંજી પણ છું. હું તારૂં નામ દસ્તાનેજંદ [1] પાડુંછું. કારણ કે તારી સાથે તારો બાપ ફરેબ રમ્યો છે, અને તેણે (પોતાની સામે)

---

૧ 'દસ્તાને જંદ'નો અર્થ જંદ લોકોની કાહાની એવો થાય છે. 'દસ્તાન' બોલનો અર્થ કાહાની યા કીસ્સો થાય છે અને 'જંદ' બોલ ફારસી જંદીક બોલ ઉપરથી લીધેલો છે. જરથોસ્તીઓ [redacted] જેઓ આવતાની પ્રસતેશ કરે [redacted] તેઓને જંદીકને નામે ઓળખવામાં આવતા હતા. પેહેલવી બુનદેહેશ (બાબ ૩૧, ૬, ૧૨)માં જણાવ્યા પ્રમાણે સામ પેહેલવાનના ચાર બેટા અને ત્રણ બેટીઓ હતી. એ બેટાઓમાં દસ્તાન વધારે ચઢતો ગણાતો હતો. તેને 'સગાનસીઅ' (સજેસ્તાન) તથા દક્ષીણ તરફના બીજા ઘણાએક મુલકોની પાદશાહી સોંપી હતી.

ખલવો ફીધો છે. જ્યારે તું પેલી જગ્યાએ (યાને શેહેરમાં) પાછો જાય ત્યારે તારી રેહેનુમાઇ કરનાર પેહેલવાનને એ નામે તુંને બોલ-ખવાને દે' કેહેજે. 'તારો બાપ જેહાનનો પેહેલવાન સામ છે અને તે મોટી પદવીના માણસો વચે ઘણી મોટી પદવી ધરાવનાર છે. તે આએ પહાડ ઉપર પોતાના ફરજંદની સોધમાં આવ્યો છે. તુંને તેની નજદીક આબરૂ મલવાની છે. માટે મને ઘટે છે કે હું હવે તુંને કાંઇ પણ દુખ પુગાડયા વગર ઉંચે ઉડાવીને તેની નજદીક લેઇ જાઉં.'' જ્યારે તે જવાને સીમુર્ગથી એ વાત સમજી ત્યારે તેની આંખો આંસુથી ભરાઇ ગઇ અને તેનું દીલ ગમગીન થઇ ગયું. તે સીમુર્ગની બોલીમાં વાત કરતો હતો અને ઘણી અક્કલ અને ભુઠાં માણસના જેવું કહાપણ ધરાવતો હતો. જો કે તેણે માણસોને જોયાં હતાં નઇં તે પણ સીમુર્ગે તેને માણસોની બોલી શીખવી હતી. તેનું બોલવું કહાપણવાલું તથા વીચાર સચાઇ સાથના હતા. તે પોતાના તનને માટેની મજબુત મદદ યજદાંથી સોધતો હતો. કરતાને સીમુર્ગને શું જવાબ દીધો તે તું જો. (તે બોલ્યો કે) "શું તું મારી દોસ્તીથી ધરાઇ ગયો છે? તારો માલો તે મારૂં મુબારક તખત છે. તારી બે પાંખ તે મારાં તાજનો જાપકો છે. હું તારે માટે પરવરદેગાર-રના શુક્રાના કરૂં છું કે મારૂં મુશકેલ કામ તારીથી આશાંન થયું છે." ત્યારે સીમુર્ગે એવો જવાબ દીધો કે "અગરજો તું તાજ અને તખત તથા કેટલીઓની રસમ તથા કોલાહલ જોશે તો તુંને આએ માલો કાંઇ કામ લાગશે નહિ માટે તું જમાનાની એક અજમાયશ કર. હું તુંને દુશમનથી દુર રાખતો નથી પણ તુંને પાદશાહી તરફ મોક-લું છું. તારૂં અત્રે રેહેવું મને ઘણું ગમે છે પણ તારે માટે પેલું (યાને અત્રેથી જવું) વધારે બેહેતર છે. તું તારી સાથે મારૂં એક પીછું લેઇ જા અને તે મારાં ઝપકા ભરેલાં પીછાંને તારી સાથે રાખજે. અગરજો ભલી અથવા બુરી વાતથી તારી ઉપર કાંઇ સખતી આવી પડે તો મારૂં એક પીછું આતશ ઉપર નાખજે કે તેજ પળે તું મને હમામ સાથે જોશે. કારણ કે મેં તુંને મારી પાંખની નીચે પાળેલો અને મારાં બચાંઓની સાથે મેં તુંને ઉછેર્યો છે. (પીછું બલતાં)

હું તુરતજ કાલાં વાદલની માફક આવશ અને તુંને કાંઇપણ દુખ વગર આગે જગ્યા ઉપર લાવશ. તારી જતન લેનારની મોહબતને તું તારાં દીલમાંથી વીસારતો ના, કારણ કે તારા વીશેનો પ્યાર મારાં દીલને તોડી નાખશે." તે સીમુર્ગે એ રીતે તેના દીલને રાજી કીધું, પછી તેણે તેને ઉઠાડયો અને વાદલ સુધી ઉચકી ગયું. એ પ્રમાણે તેને ઉઠાડીને તેના બાપની આગળ લાવ્યું. તેના માથાંના બાલ તે સીમુર્ગની પાંખની નીચે લટકતા હતા. તે (જાલ)નું તન હાથી જેવું અને ચેહેરો વસં-તના જેવો હતો. જેવો તે બાપે તેને જોયો તેવોજ તે ફોકેફોક રડી પડયો. (પછી) તે (સામ) સીમુર્ગને પગે પડયો અને તેની તારીફ સાથે તેને દુવા દીધી કે "ઓ પક્ષીઓના પાદશાહ! તુંને પરવર-દેગારે જોર, ભપકો, અને હુનર એટલા માટે આપ્યો છે કે તું નાચા-રોને એવી રીતે મદદગાર થાય. તું નેકીમાં સઘળા દાદખાહુઓનો દાદખાહુ છે. બુરૂં ઇચ્છનારાઓ તારીથી હુંમેશા ગમગીન રહેજો. તું અવેદાન સુધી એવુંજ જોરેમંદ રહેજે." તેટલામાં તે સીમુર્ગ પહાડ ઉપર ઉંચે ઉડયું અને સામની તથા લશકરની આંખ તે ઉપર ઠરી રહી. પછી તેજ વખતે તેણે તે બચાંને પગથી તે માથા સુધી જોયું કે જે કેયાની તખતને અને તાજને લાયક હતું. તેની છાતી અને બાજુ શીંહના જેવી અને મોહડું સુરજના જેવું હતું. તે દીલે પેહેલવાન જેવો હીમતવાન અને તેના હાથ તલવારને સોભનારા હતા. તેના ભવાં સફેદ પણ આંખના દોલા કાલા હતા. તેના હોથ પરવાલાં જેવા અને ચેહેરો લોહીના જેવો (રતાસવાલો) હતો. સફેદ બાલ શીવાય તેના ઉપર બીજી કાંઇ એબ હતી નહી. તેનામાં બીજું કાંઇ પણ તપાસ કરવા જોગ હતું નહી. સામનું દીલ બુલંદ બેહેસ્તના જેવું થયું અને તે પાક બેટાની ઉપર તેણે આફ્રીન કીધી. તે બોલ્યો કે "ઓ બેટા! મારી ઉપર તારૂં દીલ નરમ રાખ (યાને મારી તરફ તું મોહબતથી જો), અને બની ગયલી બાબદને તું યાદ ના કર. તારા દીલને માયાથી ગરમ રાખ. હું ખોદાની બંદગી કરનાર કમતરીન બંદો છું. હવે તુંને મારા હાથમાં પાછો મેલાવ્યા પછી, બુજોર્ગ ખોદાતાલા આગળ મેં કબુલ્યું છે કે તારી ઉપર મારૂં દીલ

હરગેજ સખત રાખશ નહી. હવેથી તારી જે નેક અથવા બદ ખાહેશ હશે તે હું પુરી પાડીશ તથા હવે પછી તું જે માગશે તે હું તુંને આપીશ.” પછી તેણે તેના ડીલમાં એક પેહેલવાની પોશાક પેહેડાવ્યો અને તે પહાડ આગલથી તેઓ આગલ ચાલ્યા. તેઓ તે પહાડ ઉપર થી નીચે ઉતર્યાં અને એક ઘોડો તથા પાદશાહી લેબાશ મંગાવ્યો. તમામ લશકર સામની આગળ આવ્યું. તેઓ સઘલા રંજથી છુટેલા અને ખુશાલ હુતા. ઢોલ વજાડનારાઓ હાથીની આગળ ચાલવા લાગ્યા તેથી બહુ રંગના પહાડની માફક ધુલારૂ ઉડવા લાગ્યું. ઢોલ, નગારાં, સુનેરી ઘાંટરડીઓ અને હીન્દી ઘાંટાના અવાજ સાથે સવારોએ સામતો પોકાર કીધો. એ પ્રમાણે ખુશાલી સાથે તેઓ રસ્તો કાપવા લાગ્યા.

જાલની સાથે સામના આવવાની ખબર મીનો-
ચેહેરને થઇ તેથી તેઓને લેવા જવાને
તેણે નોજરને મોકલ્યો તે વીશે.

તેઓ ખુશાલી સાથે શેહેરમાં દાખલ થયા. તેઓ એક પહેલવાન (જાલ)ના વધારા સાથે આવ્યા હુતા. પાદશાહ (મીનોચેહેર)ને જાસુસથી એવી ખબર મલી કે સામ પાહાડ ઉપરથી દમામ સાથે પાછો ફરીયો છે. આ ખબરથી મીનોચેહેર ખુશી થયો અને તેણે જેહાનના પેદા કરનારની યાદ કીધી. મીનોચેહેરના બે નામીચા બેટા ઓ હુતા, [1] કે જેઓ હીમતવાન, દાહાપણવાલા, દમામ બતાવનારા અને દીનદાર હુતા. એકનું નામ નોજર અને બીજો જરશાસ્પ હુતો. મેદાનની અંદર તેઓ વીજલીના આતશના જેવા તેજ હુતા. મીનો-ચેહેરે નામદાર નોજરને ફરમાવ્યું કે “તું એક અરબી ઘોડા ઉપર

---

[1] બુનદેહેશ પ્રમાણે મીનોચેહેરના ફ્રીસ, નોદર અને દુરાસોબ નામના ત્રણ બેટા હુતા. એઓમાના દુરાસોબથી પેગમ્બર જરથોસ્તની અને મોબેદાન મોબેદોની પેહેડી ઉતરી હુતી. નોદરથી પણ પાદશાહની અને મોબેદની પેહેડી ઉતરી હુતી.

સવાર થઇને સામે સવારની સામો જા. જેવો તું તે સામના- બેટો દસ્તાન કે જે માલાની અંદર પરવરેશ થયો છે તેનો ચેહરો જોય, તેવોજ તું તેની ઉપર કેઆની રસમ પ્રમાણે આફ્રીન કરજે અને ખુશાલી સાથે કહેવાને મોઢું ખોલજે અને તેને ફરમાવજે કે પાદશાહની હજુરમાં આવે કે તેઓ જાહેર રીતે વાત ચીત કરે. અંહી આ ત્યા બાદ (જોઇએ તો) તું જાબુલસ્તાન તરફ પાદશાહના ખીદમતગાર તરીકે પાછો જજે." જ્યારે નોજર સામ નરીમાનની નજદીક આવી પુગ્યો ત્યારે તેણે એક નોજુવાન પેહેલવાનને જોયો. તે સામે સવાર ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો અને તેઓએ (નોજર અને સામે) એકમેક સાથે બગલગીરી કીધી. પછી પાદશાહની તથા પેહેલવાનોની ખબર પુછી અને નોજરે તેઓને માટેનો પેગામ કહયો. જ્યારે તેણે તે મોટા પાદશાહનો પેગામ સમજ્યો ત્યારે પેહેલવાન સામે જમીનને બોસો લીધો અને જેવું તે શાહજાદાએ કહ્યું તેવુંજ તેણે મીનોચેહેર ની દરબાર તરફ જડપથી મોઢું ફેરવ્યું. એક હાથી ઉપર નરીમાનને બેસારવામાં આવ્યો અને તેઓ દરબાર તરફ જડપથી ચાલ્યા. જ્યારે પાદશાહના શહેરની નજદીક તેઓ આવી પુગ્યા ત્યારે મીનોચેહેર પાદશાહ પોતાના લશકર સાથે તેને સામો લેવાને ગયો. જ્યારે સામે મીનોચેહેરનો મુંડો જોયો ત્યારે તે ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો અને આગળ વધ્યો. ત્યાર બાદ તે પેહેલવાને જમીનને બોસો લીધો (અને બોલ્યો કે) "તું ખુશાલી સાથે અને રોશન રવાન સાથે જાવેદાન સુધી જીવશે." મીનોચેહેરે તે પાક દીલના અને પાદશાહની ચાકરી કરનારા સખશને પાછું ઘોડા ઉપર બેસવાને કહયું. પછી તે તાજવાલાઓ (યાને પાદશાહ તેમજ શાહજાદાઓ) તેમજ તાજ સોધનારા (પેહેલવાનો) એ ઇરાનના પાયતખતપર જવાનો રસ્તો ધર્યો. મીનોચેહેર (ત્યાં જઇને) ખુશાલી સાથે તખત ઉપર બેઠો અને કેઆની તાજ માથાં ઉપર મુકયું. તેના એક હાથ ઉપર કારન અને બીજા હાથ ઉપર સામ રોશન દીલ સાથે તથા ખુશાલી સાથે બેઠા હતા. ત્યાર પછી જાલને સુનેરી ગુરજ અને સુનેરી તાજથી પાદશાહની હજુરમાં સંગારીઓ. તે પેહેલવાની ફુળ (બેટા)ને ભપકા સાથે (સંગા-

રીને) લાવવામાં આવ્યું તેને જોઇને પાદશાહ ઘણો અચરત થયો. પછી તેજ વખતે મીનોચેહેરે સામને કહ્યું કે "ખરેખર એ છોકરાની કોઇ જોડી નથી. તેનો ખુબસુરત ચેહેરો અને તેનું ઉંચું કદ જોઇને કોઇ પણ કેહેશે કે તે જીવનો આરામ અને જીવનો પ્યાર છે." પછી પાદશાહે સામને (વધુ એવું) કહ્યું કે "મારી તરફથી તું એના જીવને સમાલજે અને કોઇ પણ રીતે તેને દુખ દેતો ના, તથા તેના શીવાય બીજા કોઇથી તું ખુશાલ રેહેતો ના. કારણ કે તે કેઆની ખોરેહ અને શીહનાં જેવા પંજા ધરાવે છે. તેનું ડાહાપણવાળું દીલ ખુદાઓની માફક અક્કલ ધરાવે છે, તું તેને હથીઆર અને લડાઇનો હુનર, તેમજ ખુશાલ રેહેવું અને ખુશાલીની મીજલશનો તરીકો વીગેરે શીખવજે. તેણે પાહાડ, પક્ષી અને માલા સીવાય બીજું કાંઇ જોયું નથી. તેથી તે પાદશાહોની રીતભાત અને નામવરીની વાત ક્યાંથી જાણે?" પછી સામ પેહેલવાને તેને સામુર્ગના કામ વીશે, તે બુલંદ પાહાડ વીશે, તે પ્યારાં (બચ્ચાં)ને તેણે કાંય હલકું ગણ્યું તે વીશે, તે બચ્ચાં વીશે, તેના સ્તવના વીશે, તે (બચ્ચાંને નાખવાની) છુપી જગ્યા વીશે, જાલને પાહાડ ઉપર નાંખ્યા બાદ તેના સર ઉપર બુલંદ આસમાન કેમ ફર્યું તે વીશે, સીમુર્ગે અને જાલ ઉપર દુન્યા કેવી રહી તે વીશે અને એ બાબદ ઉપર લાંબો વખત (કેમ) વહી ગયો તે વીશેનો સઘળો બરમ કહ્યો[1] (તે બોલ્યો કે) "જેહાનના માલેકના હોકમ મુજબ અલબુર્જ પાહાડની સખત જમીન ઉપર હું (તેની શોધમાં) ગયો. જ્યાં મેં એક પાહાડ દીઠો કે જેની ટોચ વાદ-લને લાગેલી હતી. તેની ઉપરના આસમાનથી તું કેહેશે કે તે (પાહાડ) પાણી ઉપર પથ્થર (તરે) છે એમ જણાતો હતો. તેની ઉપર એક બુલંદ મેહેલના જેવો માલો હતો જે બધી બાજુએથી (બચ્ચાંને) નુકશાન પુગે નહી માટે બંધીઆર હતો. તેની અંદર (સીમુર્ગના) બચ્ચાં સાથે જાલ હતો. તું કહેશે કે તે બંન્નેને જોડું હોય એવી દોસ્તી હતી. તેઓને જોવાથી તેને માટે મને એવી મેહેર છુટી કે તેની યાદથી મારાં દીલને રાહાત મળી હતી. કોઇ પણ બાજુઓથી

---

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

તે પાહાડ ઉપર જવાનો કાંઇ રસ્તો હતો નહી, તેથી તે પાહાડની આસપાસ હું ઘણો ભટકયા કીધો. મને મારા ગુમ થયેલા બેટાને માટે રડવું આવ્યું અને તેના બલાપાથી મારો જીવ જતો રહેતો હતો. તેથી મેં છુપી રીતે (વાને મનમાં) પાક દાદારની બંદગી કીધી કે 'ઓ ખલકને ઇલાજ દેખાડનાર! તું કે જે કોઇ પણ રીતે મોહોતાજમંદ નથી, તથા તું કે જે દરેક જગ્યામાં ખુશાલી પુગાડનારો છે તથા તું કે જેના હોકમ વગર આસમાન પણ ફરી શકતું નથી, તે બોરશેદ અને માહાતાબના સાહેબની હજુરમાં હું તારો ગુનાહથી ભરેલાં દીલ સાથનો એક બંદો છું. મારી ઉમેદ ફકત તારી બખશેશ ઉપર છે. મારી શકતી કાંઇ પણ ચીજ ઉપર ચાલતી નથી. આએ બંદો કે જે પક્ષીથી પરવરેશ થયલો છે અને સખતી અને દુખ વેઠીને ઉછરેલો છે, જે રેસમ (ના લેબાસ)ને બદલે ચામડું ઓઢે છે તથા જે વખતે દુધ ખાવવું જોઇએ તે વખતે તે ગોસ્તનો ટુકડો ચુશે છે તેને તું મને પાછો આપ અથવા તો તેની તરફ (ઉપર) જવાનો મારો રસ્તો (ખુલ્લો) કર, અને મારૂં આએ દુખ ઓછું કર. મેં તેની તરફ દેખાડેલા ઘાટકીપણાને માટે તું મારા જીવનો માંલ મને પાછો બક્ષ અને મારાં દીલને (ખુશાલીથી) રોશન કર.' જયારે હું વજદાંની નજદીક એ પ્રમાણે બોલી રહયો ત્યારે મારી બંદગી તેજ વખતે કબુલ થઇ. તે (બેટા)ને પાંખ ઉપર નાંખીને તે સીમુર્ગ વાદલ ઉપર ઉડયું. તેના સર ઉપર તે ગબર[1] વીટલાઇને બેઠો હતો. વસંતની મોસમના વાદલની માફક તે પાહાડની નીચે આવ્યું. તેણે જાલના તનને પોતાની પાંખવાલી બગલમાં પકડયું હતું. તેના પમરાતથી તમામ જેહાન કસ્તુરીના જેવા સોહડમવાલી થઇ રહી. મારી બે આંખો તથા હોઠો સુકાઇ ગયા. તેની ધાસ્તીથી અને મારા બેટાને ભટકતો મુકવાથી મારી અક્કલ મારા માથાંમાં ઠેકાણે રહી નહી. એક દાઇની માફક તે તેને મારી આગળ લાવ્યું કારણ કે તે તેને માટેનો ચાહ ધરાવવામાં ઉસતવાર હતું. મારી જબાને તે (પક્ષી)ની તારીફ ગાવા માંડી. હું તે સીમુર્ગને પગે લાગ્યો. પછી તે મારા બેટાને મારી

---

૧ મુસલમાનો 'ગબર' બોલ પારસીઓને માટે વાપરે છે.

આગળ રેહવા દેઇને પાછું ફર્યું. તું કેહેશે કે તે બચ્ચું આસમાન સાથે ભેલાઇ ગયું. (હાલે) હું તેને (તુ) જેહાનના પાદશાહ આગળ લાવ્યો છું અને જે બાબદથી તું અંજાણ હતો તે બાબદથી મેં તુંને વાકેફ કીધો છે."

મોબેદોએ જાલના સેતારાઓની ચાલ સોધી, તથા સામ જાલની સાથે જાબુલસ્તાન પાછો ફર્યો તે વીશે.

ત્યાર પછી પાદશાહે મોબેદો, નજુમીઓ તથા ડાહ્યા આદમસોને ફરમાવ્યું કે 'તમો જુઓ કે જાલનું નસીબ કેવું છે? સેતારાઓમાંથી તેના નસીબનો માલેક કોણ છે? જ્યારે તે મોટો થશે ત્યારે શું શું થશે? એ સઘલી બાબદનું બ્યાન તમો મારી આગળ કરો." તે નજુમીઓએ અને મોબેદોએ તેના નસીબની નીશાણી ઉપરથી જે બાબદ જાહેર હતી તે પકડી. તેઓએ તે નામવર પાદશાહને કહ્યું કે "એ એક નામદાર પેહેલવાન બનશે. તે હુશીઆર, ચાલાક, પેહેલવાન તથા હીમતવાન પેહેલવાનોને ફેંકી દેનાર અને શીંહોને પકડનાર નીવડશે." જયારે પાદશાહે એ વાત સમજી ત્યારે તે ખુશી થયો અને તે પેહેલવાન (સામ)નું દીલ ગમથી નીરાળું થયું. તે જમીનના પાદશાહે એક હદીઓ તૈયાર કીધો કે જે જોઇને દરેક જણ તારીફ ગાવા લાગ્યા. (તે હદીઆમાં) સુનેરી લગામ સાથના અરબી ઘોડાઓ, સુનેરી મ્યાન સાથની હીન્દી તલવારો, રેશમી તથા બીવરના વાલથી બણેલું કાપડ, પીલા રંગના યાકુત, પુશકલ અબીઆઓ, રૂમી ગોલામો, રૂમી રેશમી વણતનું કાપડ જેની કોર ઝવેરાતથી જડેલી હતી અને જે આખું સુનેરી (કસબથી) ભરેલું હતું, યાકુતની રકાબીઓ, પીરોજાની તથા લાલ રંગના સુનાની તથા કાચાં રૂપાની જામો કે જે જામો કસતુરી, કપુર અને કેશરથી ભરપુર હતી તે સઘળું નોકરો પાદશાહની હજુરમાં લાવ્યા. વળી તે સાથે બખતરો, લોઢાંની ટોપીઓ, ભાલાઓ, નેજાઓ, તલવારો તથા ભારી ગુરજો પણ હતા. વળી એ ઉપરાંત તેમાં હીરાજડનું તખત, સુનેરી તાજ, યાકુતની વીંટી અને સુનેરી કંમરબંધ હતા. મીનોચેહેરે વળી

પોતાની મોહુર સાથના ખત ઉપર લખત કરી આપ્યું તેમાં તેણે તેની બેહેસ્તના જેવી તારીફ ગાઇ અને તેમાં તમામ કાબુલથી તે હીંદુસ્તાન સુધીની જમીન કે જે સીંધુ નદી સુધી પોહોંચતી હતી તે (સઘલી જમીન)ને જાબુલસ્તાન સાથે જોડી નાખી અને તે (મુલકો)ની મેહેસુલાત અને સલામી તેણે તે (સામ)ને લખી આપી. જ્યારે એ ખત અને હુદીઓ તૈયાર થયો ત્યારે તેણે તે જેહાનના પેહેલવાનનો ઘોડો મંગાવ્યો. જ્યારે તે આવી પુગ્યો ત્યારે સામ ઉભો થયો અને બોલ્યો કે "ઇનશાફ અને રાસ્તીમાં સોથી બુલંદ રીતે ચુટી કઢાયલા ઓ પાદશાહ! જ્યારથી આસમાનને તથા મહાતાબને તે સાહેબે બુલંદીએ ચઢાવ્યાં છે ત્યારથી તારા જેવા કોઇ પણ પાદશાહે માથાં ઉપર તાજ મુક્યું નથી (યાને એવો સખાવત કરનારો પાદશાહ તુંજ પેહેલો છે). તારી મેહેરબાની, તારા વીચારો, તારી ખાશીયતો, અને તારી અક્કલને લીધે તમામ જમાનો તારીથી ખુશાલ છે. તમામ દુન્યાનો ખજાનો તારી નજરમાં બીસાદ વગરનો છે. માટે તારા નામ શીવાય (દુન્યા-મા) બીજું કાંઇ પણ યાદગારી ભરેલું નાહોતું." ત્યાર પછી તે વાંકો વલ્યો અને તખતને બોસો લીધો. પછી તેણે હાથીઓની પીઠ ઉપર ઢોલ બંધાવ્યાં અને જાબુલસ્તાન તરફ જવાને નીકલ્યો. તેને (જતો) જોવાને તમામ શેહેરોના તથા પાહાડોના લોકો આવ્યાં. જ્યારે તે નીમરોજની નજદીક આવી લાગ્યો ત્યારે ત્યાં તે જેહાનને દીપાવનાર સરદારની (આવવાની) ખબર ફેલઇ કે તે (સામ) હુદીઓ સુનેરી તાજ, સુનેરી તખત તથા પાદશાહી ખત તથા પરવાના સાથે આવે છે. આથી સીસતાન (ના લોકોએ તે શેહેર) ને બેહેશતની માફક એવી રીતે સંગારયું કે ત્યાંની માટી કસતુરી બની અને (ઘરોની) ઇતરડી સુનેરી થઇ. શેહેરના લોકોએ તેની ઉપર પુશકલ કશતુરી તથા દીનાર, કેશર અને દીરમોનો નીસાર કીધો. જેહાનની અંદર તમામ ધર્મગુરૂઓ અને મોટી પદવીનાઓ વચ્ચે ખુશાલી ૫થરાઇ રહી. જ્યાં જ્યાં પણ મોટી પદવી ધરાવનાર નામદારો હતા તેઓ સામની આગળ આવ્યા અને બોલ્યા કે "ઓ એ જવાન (બેટા) તું પગલું મુબારક થજો તથા એ હમેશાં તાજાં દીલનો નામવર

પેહેલવાન નીવડજો." જ્યારે તેઓ તે પેહેલવાનની ઉપર હુવા ગુજારી રહ્યા ત્યારે તેઓએ જાલેજરની ઉપર સુનાનો બધાવો કીધો તેજ વખતે સામ પોતાની નામદારી અને ખાહેશ સાથે (તખત ઉપર) બેઠો અને ચીજોની સખાવત કરીને નામદારી સોંપી. ¹ જે કોઇ હુદીયાને લાયકના હતા તથા જે કોઇ દાનાવો તથા નામદારો હતા તેઓની લાયકાત પ્રમાણેના હુદીઆ તેણે તૈયાર કીધા. સઘળાઓને ઉંચા ઓહ્દા બક્ષ્યા. ત્યાર પછી સામે પોતાના બેટાને પાદશાહી હુનરો દેખાડવા માંડયા. તેણે દુન્યાનો અનુભવ મેલવેલા લોકોને જેહાનમાંથી બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓની સાથે તેઓને લાયકની કેટલીક વાતો કીધી. તે નામવર અકકલમંદોને તેણે એમ કહ્યું કે "ઓ હુશીયાર દીલના પવીત્ર મોબેદો! આપણા હુશીયાર પાદશાહ (મીનોચેહેર) એ એવો હોકમ કીધો છે કે 'કરકસાર અને માજનદરાન તરફ લશકર સાથે તું હુમલો લેઇ જજે' તેથી હું તે તરફ એક મોટું લશકર (લડાઇને માટે) લેઇ જવા ઇચ્છું છું. તોપણ મારૂં દીલ તથા જીવ અહીંજ (જાલને માટે) ટીંગાઇ રહેશે અને મારી આંખે લોહીના આંસુઓ વરસાશે. મારી જવાંની અને મારી બહાદુરીના વખતમાં મેં એક બેહુદું કામ કીધું છે. યજદાંએ મને બેટો આપ્યો તેને મેં ફેંકી દીધો અને કમ અકકલથી મેં તેની કીંમત પીછાણી નહી. તેને બખતાવર સીમુર્ગ જેને પરવરદેગારે ત્યાં મોકલી આપ્યું હતું તેણે ઉછેરીને મોટો કીધો. જે મારી નજરમાં હીનો હતો તે તે પક્ષીની નજરમાં વાહાલો લાગ્યો. તેણે તે સરોવરના જેવો ઉનચો થયો ત્યાં સુધી તેને પાલ્યો. જ્યારે તે (બેટા)ની બખશેશ પાછી મેલવવાનો વખત નજદીક આવ્યો ત્યારે જેહાનને પેદા કરનાર યજદાંએ મને તે પાછો આપ્યો. તેને કેળવણી આપવાને માટે હું તમોને સોંપુ છું માટે તેના રવાનને હુનરોથી ચઢયાતું બનાવજો. તમો એમજ જાણજો કે તે મારી યાદગારી છે. માટે તમો મારી તરફથી તેની સમાલ લેજો. તમો તેની ઉપર પ્યાર રાખજો અને તેને દાનાઇ તથા તમામ બુલંદી ઉપર ચઢવાના રસ્તા અને કાયદા શીખવજો કારણકે હું તે પાદશા-

---

¹ એ બેત લખેલી નકલમાં નથી છે.

હના ફરમાન પ્રમાણે સરદારો તથ લશકરને લેઇને દુશમનોની સામે જવા ઇચ્છું છું." પછી સામે જાલ તરફ મોઢું ફેરવ્યું અને બોલ્યો કે "તુ ઇનશાફના અને બખશેસના કામો કરજે અને આરામથી (અત્રે) રહેજે. એમજ જાણ કે જાબુલસ્તાન તારૂં પોતાનું જ છે. તમામ મુલકોના લોકો તારા હોકમ હેઠલ રહેશે. મારૂ ખુશાલી ભરેલુ પણ ગમગીન દીલ થોડું ઘણું તારી આગળ (બેચાયલુ) રેહેશે. ખજાનાની કુંચી તારી આગળજ છે. મારૂં ઘેર તુંને વધારે આબાદી ભરેલું નીવડજો, અને તારા દોસ્તોના દીલ તારીથી ખુશાલ રેહજો. તારૂ રોશન દીલ જે કાંઇ ઇચ્છે તે પ્રમાણે ખુશાલીની મીજલશ અને લડાઇનો હુનર બજા લાવજે." ત્યારે જવાન જાલે સામને જવાબ દીધો કે "હું અહીંઆં કેવી રીતે મારી જીંદગી ગુજારી શકશ? કોઇપણ પોતઃની માયથી ગુનાહની સાથે જન્મયું નથી. પણ હું તેવો છું અને તેથી ઇનશાફનો પોકાર કરવો મને ઘટે છે. આગળ રાખ્યો હતો તેથી પણ વધારે વખત જુદો તું મને ક્યાં સુધી રાખશે? મને એમ (જુદો) ના નાખ, કારણ કે હવે દોસ્તીનો વખત આવ્યો છે. એક વખત હતો કે જ્યારે તેં મને પક્ષીના પંજા હેઠલ ખાકમાં લોટતો અને લોહી ચુસ્તો રાખ્યો હતો. જ્યાં માલો મારી બેઠક હતી અને પક્ષી મારૂં દોસ્ત હતું. તેવા વખતમાં હું મુરગો વચે (યાને મુરગોમાનું એક) ગણાતો હતો. હવે વળી (પાછો) હું હમારા પાલન કરનારથી દુર થયોછું. એજ પ્રમાણે મને જમાનો પાળે છે. જ્યારે ફુલનો (યાને એશઆરામનો) ભાગ મને મલ્યો છે તેમાં પણ કાંતા શીવાય બીજું કાંઇ નથી. પણ એ બાબદમાં હુ પરવરદેગાર સાથે લડાઇ કરવા માંગતો નથી." ત્યારે બાપે જવાબ દીધો કે દીલનો ઉભરો એમ ખાલી કરવો સજાવાર છે માટે તે ખાલી કર અને તારી જે ખાહેશ હોય તે મને કહે. સેતારાઓની ગણત્રી કરનાર નજુમીએ તારૂં નેક નસીબ આ પ્રમાણેનું કહ્યું છે કે "તારી આરામ લેવાની જગ્યા અહીંઆ (જાબુલસ્તાનમાં) થશે. અહીંજ તારૂં લશકર અને અહીંજ તારૂં તાજ રેહેશે. ફરતાં આસમાનના હોકમ આગળ આપણો ચારો નથી, તેથી અહીંજ તુને તારી મોહોબત

પાંઠરવી ઘટે છે. હવે તારી પનાહમાં તાબી આસપાસ રૈયત આવેલી છે, તેમાં સવારો, પેહેલવાનો અને તપાસ કરનાર અકકલમંદો છે. તેઓથી તું તમામ રીતની અકકલ શીખજે અને સમજજે તથા હરેક અકકલમાંથી તું ખુશાલી મેલવજે. ખોરાક આપવાથી તથા સખાવત કરવાથી તું જરાએ આશાયશ લેતો ના અને તમામ ડાહાપણ ભરેલી વાતો સમજવા તથા ઇનશાફ આપવામાં ઢીલ કરતો ના. બીજું તું અકકલમંદ માણસો સાથે બેશજે કારણકે નાદાનોજ રેવાજ ઉપર ચાલતા નથી. અગરજો એક દાનાવ માણસ જીવનો દુશમન હોય તો તે એક દોસ્ત કે જે નાદાન મર્દ હોય તેનાથી ભલો છે. તું મારો બેટો અને મારી યાદગારી છે. મારાં હરેક કામની અંદર તું મારો સલાહકાર અને દોસ્ત છે. હું દાદારથી ઉમેદ રાખું છું કે નસીબ અને દોલત કેઆમતના દહાડાસુધી તારા મદદગાર થાય.”
એટલું સામ કહ્યું તેટલામાં ઢોલના અવાજ નીકલ્યા અને (લશકરના ચાલવાથી) હવા હામરના રંગની થઇ રહી તથા જમીન સીસમના જેવી કાલી થઇ રહી. તે છાવણીના દરવાજા ઉપર ઘાંટ અને હીંદી નગારાંના સદાડ નીકલ્યા. ત્યારે ત્રીશ હજાર લડાયક પેહેલવાન કે જેઓ લડાઇના વખતમાં શીંહો જેવા હતા, તેઓનું એક લડાયક લશકર બનાવી તે સાથે તે પેહેલવાન લડાઇ ઉપર જવાને નીકલ્યો. જાલ તેની સાથે બે મંજલ સુધી તેના માર્ગમાં ગયો કે તે આપ લશકરને કેમ કુચ કરાવે છે તે જોય. ત્યાંર બાદ તે બાપે જાલને બાથીને કોટી કીધી અને અજાયબ જેવું તો એ કે તે (છુટો પડતાં) રડયો હતો. આથી જાલની આંખ પણ આંસુથી ભરાઇ ગઇ અને તેના ગાલ ઉપરથી તેના દીલનું લોહી (આંસુ) વેહેવા લાગ્યું. પછી તેણે ફરમાવ્યું કે તે હવે રસ્તામાંથી પાછો ફરે અને ખુશાલી ભર્યાં દીલ સાથે પોતાના તાજ અને તખત તરફ પાછો જાય. તે સામનો ફરજંદ એવો વીચાર કરતો પાછો ફર્યો કે, હવે તે બાપનાં વગર ખુશી સાથે કેમ જીવી શકશે? તે નામવર (જાલ) પોતાનાં માથાં ઉપર જલકાત ભરેલું તાજ મુકીને તથા ઇનશાફ સાથે હાથમાં

ગાયની સુરતનો ગુરજ પકડીને તથા સુનેરી સાંકળી પેહેરીને અને સુનેરી કંમરબંધ બાંધીને હાથી દાંતના તખ્ત ઉપર બેઠો. તેણે દરેક મુલકમાંથી ડાહ્યા પુરૂષોને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓ સાથે હર બાબદ ઉપર અને હરેક તરેહની તકરારો કીધી. નજુમીઓ, દીનથી વાકેફગારો, જંગી સવારો અને કીનો સોધનારાઓ તેની આગળ રાતે અને દીવસે રહેતા હતા તથા તેની સાથે (હરેક બાબદ ઉપર) વધતી ઓછી તકરારો કરતા હતા. તે જાલ શીખીને એવો બન્યો કે તું કહેશે કે તે એક દીપતો સેતારોજ હતો. તે અક્કલમાં અને ડાહ્યા-પણમાં એટલો વધ્યો કે તેના જેવો જેહાનની અંદર કોઇ પણ માણસ જણાયો નહી. તે એવો અચ્છો સ્વાર હતો કે તેની તારીફ જેહાનનાં મોહટા માણસો ગાતા હતા. તેની ખુબી જોઇને મરદો તથા ઓરતો અચરત થતાં હતાં અને તેને જોવાને માટે તેઓ ભેગાં મલતાં હતાં. જે કોઇ તેની નજદીકથી દુર રહેતા હતા તેઓ તેના કપુર (જેવા સફેદ બાલ)ને કસતુરી (જેવા કાલા) સમજતા હતા. એ પ્રમાણે ફરતું આસમાન ફર્યા કરતું હતું અને તે જાલ અને સામની ઉપર પોતાની મેહેર વરસાવતું હતું. એવું બન્યું કે તેણે એક દીવસે એવો વીચાર કીધો કે તેની પાદશાહીની અંદર તે ફરવા નીકળે. તેણે પોતાની સાથે પોતાના પેહેલવાનો કે જેઓ તેની સાથે એક વીચારના અને એક તરીકાના હતા તેઓને લીધા અને તે ખુશાલી સાથે બાંહાર નીકલ્યો તેણે હીંદુસ્તાનના મુલક તરફ તથા કાબુલ, દમબર, મરગ અને માઇ તરફ જવાનો વીચાર કીધો. દરેક ઠેકાણે તે મીજલસ ભેગી કરતો અને દારૂ, વાજીંત્ર અને રામશગરોને તે બોલાવી મંગાવતો હતો. આએ ત્રણ પાંચ દીવસની દુન્યાના કાયદા અને રસમ પ્રમાણે તે પોતાના ખજાનાના દરવાજા ખુલ્લા મુકતો હતો અને રંજને દુર કરતો હતો. તે ખપકાથી કુચ કરતો, હસતો બોલતો, અને દીલને ખુશાલ બનાવતો થોડા વખતમાં જાબુ-લથી કાબુલ આવી પોહોંચ્યો.

જાલે કાબુલના મેહેરાબ સાથે મુલાકાત કીધી અને તે મેહેરાબની બેટી રોદાબે ઉપર આશક થયો તે વીશે.

ત્યાંનો (કાબુલનો) એક પાદશાહ હતો કે જેનું નામ મેહેરાબ હતું, જે જોરાવર, તવંગર, અને મુરાદને પોહોંચેલો હતો. તે ઉંચા-ઈમાં સરોવરના જેવો હતો. તેનો ચેહેરો વસંતની મોસમના જેવો (ખીલેલો) હતો અને તેની ચલણ તીતરના જેવી હતી. તે દાનેશ-મંદોના જેવું દીલ અને સરદારોના જેવું મગજ ધરાવતો હતો. તેના બે હાથથી બોલવું પેહેલવાનોના જેવું અને ડાહાપણ મોબે-દોના જેવું હતું. તે અરબ ઝોહાકના ખાનદાનનો હતો. તેના અસતકમાં કાબુલનો સઘલો મુલક હતો. તે દર વરસે સામને ખોડાઇ આપતો હતો કારણ કે તેની સાથે લડાઇ કરવાની તેનામાં શક્તી હતી નહી. જ્યારે તે સામના દસ્તાનના (મુસાફરીના) કામથી વાકેફ થયો ત્યારે તે ખજાનો, સંભારેલા ઘોડા, ગોલામો, તથા દરેક તરેહના માલ સાથે જેવા કે દીનાર, યાકુત, કસતુરી, કેથર, રેશમી કાપડ, કસબી કાપડ, બીવરના બાલનું વણેલું કાપડ, પાદશાહને લાયકનું એક હીરા જડીત તાજ, પોખરાજથી જડેલી એક સુનાની સાંકળી વીગેરે સાથે લેઇને તે એક સહુવારે કાબુ-લથી (તેને સામો મલવાને) નીકલ્યો. તેના જે સરદારો હતા તેઓને, તથા લશકરને તેણે પોતાના માર્ગમાં સાથે લીધું. જ્યારે સામના દસ્તાનને એ ખબર થઇ કે તે ભપકા સાથે અને બુજોર્ગી સાથે આવે છે ત્યારે જાલ તેને સામો લેવાને ગયો, તથા તેને માનથી નવાજ્યો અને પોતાના રેવાજ પ્રમાણે તેનો મરતબો વધાર્યો. ત્યાર પછી તેઓ ફીરોજાના તખત તરફ પાછા ફર્યા. તેઓ ખુલ્લા દીલથી અને મીજ-લશને ખુશાલ બનાવતા ત્યાં આવ્યા. પછી એક પેહેલવાની સુફરો બીછાવવામાં આવ્યો અને તે મુબારક સુફરા ઉપર સઘલાઓ બેઠા. દારૂ પીરસનારાઓ દારૂ તથા જામ લાવ્યા. મેહેરાબે તે સામના બેટાને (વીરેકની બાબદમાં) વખાણી લ્યો. તેને તેનો ચેહેરો ઘણો

પસંદ પડયો તથા તેના કામોથી તેનું દીલ તેની તરફ ઘણું દોડયું. તે મેહેરાબ પેહેલવાને તેથી પોતાની અક્કલ, વીચાર, દીલ, દાનાઇ, અને હુશીયારી તેને સોંપી. જ્યારે મેહેરાબ જાલના સુફરા ઉપરથી ઉઠયો ત્યારે જાલે તે મેહેરાબના કદ અને બાજુ તરફ નજર કીધી. પછી જાલેજરે પોતાના બુજોર્ગોને એવું કહયું કે "એના કરતાં કોણ વધારે સોભા ભરેલી રીતે કંમરબંધ બાંધે છે? તેના જેવા ચેહેરાનો અને તેના જેવાં કદનો કોઇ શખશ નથી. બોલવામાં કોઇ તેની બરોબરનો જોડયો નથી." જયારે તેના બુજોર્ગો વચેથી એક નામદાર બોલ્યો કે "ઓ જેહાનનાં પેહેલવાન! મેહેરાબના મેહેલમાં તેની એક બેટી છે કે જેણીનો ચેહેરો ખોરશેદના કરતાં પણ વધારે પ્રકાશીત છે. પગથી તે માંથા સુધી તેણી હાથીદાંતના જેવી (સફેદ) છે. તેણીનો ચેહેરો વસંતના જેવો ખીલેલો છે. કદમાં તેણી પટલી સોટી જેવી છે. તેણીના રૂપેરી ખભાં ઉપર બે કસતુરીના જેવાં બાલના ઝુલફાં ઉતરે છે. તેણીનું માથું બેડીની કડીના જેટલું ગોલ છે. તેણીના ગાલો દાડમના ફુલ જેવા (રાતા) છે અને હોઠો દાડમના દાના જેવા રાતા છે. તેણીની રૂપેરી છાતી ઉપર બે દાડમ ઉગેલાં છે. તેણીની બે આંખો બાગની અંદરના બે નરગેશના ફુલ જેવી છે. તેણીનાં ભવાંએ કાગડાના પીછામાંથી કાલાશ મેલવ્યો છે. તેણીના બે ભવાં તરાજ શેહેરની બનાવેલી કમાનના જેવાં છે, કે જેની ઉપર કસ્તુરીના જેવા બાલ ઉગેલા છે. અગરજો તું કસતુરીનો સોડમ લેવા માંગતો હોય તો તેણીનો તેવો સોડમ છે. તેણીના ઝુલફાં અને કરચલીવાલા બાલ કસતુરીના બાલા જેવા છે. તે (બાલ)નો તેણી ગાંઠના વલ લેઇને અમોરો વાલે છે. તેણીના દસ આંગલાં રૂપેરી કલમના જેવાં છે જેની ઉપર ખુશબોઇથી સો રકમ પાડેલી છે. તેણી પગથી તે માંથા સુધી બેહેસ્તની હુરીનો માફક સંગાર કરે છે. તેણી પુરતો સંગાર અને મોજમજાહ ચાહે છે. ઓ નામવર પેહેલવાન! તેણી કે જે આસમાન ઉપરના માહાતાબના જેવી છે, તે તારેજ લાયકની છે" જ્યારે જાલે એ વાત તેનાથી સમજી ત્યારે તે માહાતાબ જેવા ચેહેરાની ઓરત ઉપર તેની મોહબત દોડી તથા જાલનું દીલ

જોશમાં આવ્યું. તેથી એવું બન્યું કે તેની હુશીયારી તથા આરામ જતા રહ્યાં. (તેણે વીચાર્યું) કે "જ્યારે તે સખશે આટલી ખુબી સાથે તેઓને ચીતાર્યા છે ત્યારે તેણી પોતે કેટલી ખુબસુરત હશે ?" એમ કરતાં રાત પડી અને તે ભારી અંદેશામાં બેઠો. તેણીને નહી જોવાથી તે ઘણો ગમગીન થયો. જ્યારે પહાડની ટોચ ઉપરથી ખોરશેદની ઢાલ નીકલી અને દુન્યાનો દેખાવ કપુરના જેવો સફેદ થઈ રહ્યો ત્યારે સામના દસ્તાને પોતાની દરબાર ખોલી અને સુનેરી મ્યાન સાથના પેહેલ-વાનો ત્યાં દાખલ થયા. તેઓએ તે પેહેલવાનની દરબારને (પોતાની હાજરીથી) સંગારી તથા બીજા મોટા દરજાવાલા શખસોને બોલાવી મંગાવ્યા. કાબુલનો સરદાર મેહેરાબ જાબુલના સરદાર જાલના તંબુ તરફ જવાને બહાર નીકળ્યો. જ્યારે તે તેની દરબાર આગળ આવી પોહોંચ્યો ત્યારે તેની દરગાહમાંથી પોકાર ઉઠયો કે રસ્તો ખુલ્લો કરો (યાને નેગાહ રાખો). તે (મેહેરાબ) નવાં ફુળ સાથના ઝાડની માફક તે પેહેલવાનની નજદીક ગયો. જાલનું દીલ તેને જોઇને ખુશી થયું અને તેણે તેને માનથી નવાજ્યો, તથા તે અંજુમનની અંદર તેને સરઅફરાજ કીધો. પછી તેણે તેને પુછયું કે "તું મારી પાસેથી શું ઉમેદ રાખે છે તે માંગ ? તખત, મોહર, તાજ, તલવાર કે જે કાંઇ તું માગશે તે હું આપશ. મેહેરાબે તેને જવાબ દીધો કે એ સરફ-રાજ, ફતેહમંદ અને હોકમના ફરમાવનાર પાદશાહ ! આએ વખતે મારી એક ખાહેશ છે જે ખાહેશ પુરી પાડવી તારે માટે મુશકેલ નથી. તું ખુશી સાથે મારે મકાને પધાર અને મારા જાનને ખોરશેદની માફક રોશન કર." ત્યારે તેણે (જાલે) જવાબ દિધો કે "મને એમ કરવું ઘટે નહી. તારાં મકાનની અંદર આવવું મને લાયક નથી. સામ તેમજ મારો પાદશાહ (મીનોચેહેર) એ વાત જાણે તો તેઓ રાજી થાય નહી. હમો શરાબ પીનારા અને મસતાન થનારા છીએ. તેથી બુત પરસ્તને ઘેર જઇએ નહી. એ શીવાય તું બીજું કાંઇ કહે તો તેનો હું જવાબ આપું. તારા દીદાર જોવાથી મને તારે માટે મુબારક વીચાર આવે છે." જ્યારે મેહેરાબે

એમ સમજ્યું ત્યારે તેણે તેના ઉપર દુઆ કીધી પણ પોતાના દીલથી જાલને નાપાક દીનનો ગણ્યો. ત્યાર પછી તે તેના તખત આગળ જાલના બુલંદ નસીબની તારીફ ગાતો ભપકા સાથે ચાલીને ગયો. તેના તરફ કોઇએ નજર કીધો નહી પણ તેને બીગાનાઓમાંનો એક ગણ્યો. ૧ એમ સમજીને કે જો તે એક દીનનો અને તેઓની રાહુ-નો હુતે તો તે (જાલ) ની ચાપલુસી કરવામાં તેની જબાન કોતાહ હુતે (યાને તે એટલી બધી ચાપલુસી કરતે નહી.) ત્યાર પછી સામ-ના દસ્તાને તેની તરફ જોયું અને જેમ ઘટતું હતું તેમ તેની તેણે પણ કેટલીક તારીફ કીધી. જ્યારે તેઓ (દરબારીઓ)એ તે રોશન દીલના પેહેલવાનોનું દીલ તેની સાથની વાતચીતમાં ગરમ જોયું ત્યારે દરેક બુજોર્ગોએ પણ તે (મેહેરાબ) ના મેહેલમાં (ખુબસુરત બેટી)નો ભરમ હતો એમ સમજીને તેના કદ, દેખાવ, ધીરજ, લાય-કાત અને સલુકની તારીફ કીધી. જાલનું તમામ દીલ (તે છોકરીની મોહબતમાં) દીવાનું થયું. તેની અક્કલ દુર થઇ અને તેને પ્યાર વહાલો થયો. એક અરબ સરદાર જે રાસ્ત વીચારનો હતો તે એ (એશકની) બાબત ઉપર એક વાત કહી ગયો છે કે “ જ્યાં સુધી હું જીવતો છું ત્યાં સુધી મારો ઘોડો એ મારી ઓરત છે. ફરતા આસમાનનું ગોળ ચક્કર મારો ભરમ છે. મને ઓરત જોઇતી નથી કે તેની સાથે હું ગેલ કરૂં અને ડાહ્યાઓની નજદીકમાં હું રૂસવા થાવું.” આવા વીચારથી જાલનું દીલ ઘાવલ થયું અને એ બાબદ ઉપર પોતાનું દીલ શેકી નાખ્યું. તે એ બાબદની (જાહેરમાં) વાત કરવાને પણ ડર ખાતો હતો કે એમ કરવાથી તે પોતાની આબરૂને ડાઘ લગાડશે. એ પ્રમાણે થોડો વખત તેના માથાં ઉપર આસમાન ફર્યું (યાને થોડા વખત વેહેવા લાગ્યો) અને જાલનું દીલ તમામ મોહબત ભર્યું થયું.

---

૧ ઝોહાકના જુલમભર્યા રાજ્ય પછી ઇરાનીઓ ઝોહાકના ખાનદાન તરફ ધીક્કાર દેખાડતા હતા એમ મેહેરાબ સાથની તેઓની ચાલ ઉપરથી જણાય છે.

રોદાબે જાલની ઉપર આશક થઈ અને તેણીએ દાસીઓ સાથે એ બાબેની વાત કીધી તે વીશે.

એક દહાડો એવું બન્યું કે મેહરાબ સહવારના (જાલની) દરબારમાં જઈને પાછો આવ્યો. તે પોતાના મન સાથે જાલની મરદાનગી બાબે, તેની પેહલવાની બાબે તથા તેના દમામ અને તેની બાજુને માટે વીચાર કરતો હતો. એમ કરતાં તે પોતાના મેહેલની તરફ ગયો અને પોતાના મેહેલના ઓરડાની અંદર બે ખોરશેદ જેવા ચેહેરાની ઓરતોને જોઈ. તેમાં એક ખુબસુરત રોદાબે અને બીજી અક્કલ અને દયા ધરાવનાર સીનદોખત હતી. તેઓએ બહારની મોસમના બાગની માફક તમામ રંગીન કપડાંથી તથા ખુશબોઇ અને ઘરેણાંથી સંગાર કીધેલો હતો. તે રોદાબેની (ખુબસુરતી) જોઈ અજબ થયો અને પરવરદેગારના સુકરાના કીધા. તેણે તેણીને એક સીધાં સરોવર માફકની જોઈ કે જેણી ઉપર માહાતાબ (ના જેવો તેણીનો ચેહેરો) ફરતો હતો. તેણીએ પોતાના માથાં ઉપર અંમબરની તોપી પેહેરી હતી. તેણી રેશમી કપડાંથી અને જવેરાતથી સંગરાયલી હતી અને સઘલા સંગારથી તેણી બેહેસ્તની હુરી માફક જણાતી હતી. સીનદોખતે ખુશાલી સાથે અનારના ફુળ જેવા રાતા હોટે ખોલીઆ અને મેહેરાબને પુછ્યું કે "આજે તું (જાલ આગળ) શાને માટે ગયો હતો? અને જલદી કાંય આવ્યો? તારી સામે બદ લોકોના હાથો ટુંકા થજો. તે ધોળાં માથાંવાલો સામનો બેટો કેવો માણસ છે? તેને તખત યાદ આવે છે કે પક્ષીનો માળો યાદ આવે છે? વળી તે માણસોની રીતભાત ધરાવે છે યા નહી? તે નામદારોને પગલે ચાલનાર છે યા નહી? તે મુબારક બાલ સીસુર્ગને માટે શું કહે છે? તેનો ચેહેરો અને ગરદન કેવી છે?" મેહેરાબે તેણીને જવાબ દીધો કે "એ ખુબસુરત ચેહેરાના રૂપેરી સરોવર! આ દુન્યાંની અંદર જોરેમંદ પેહેલવાનોમાંથી જાલની માફકની બરોબરી કોઈ કરી શકે નહી. તેના હાથ અને લગામ ધરવાની ઢપના જેવી તસવીર પણ કોઈ મેહેલમાં ચીતારી શકે નહી. તેના જેવી જીન ઉપર બેસવાની ઢપ તું કોઈબી નામદારની જોશે નહી.

તે શીંહના જેવું (મોટું) દીલ અને હાથીના જેવું જોર ધરાવે છે. તેના બે હાથો (સખાવતમાં) નીલ નદીના જેવા છે. જ્યારે તે તખત ઉપર બેસે છે ત્યારે તે સુતું રેડે છે. જ્યારે તે લડાઇમાં હોય છે ત્યારે તે ઉંકાંઓને છટકાવનાર થાય છે. તેનો ચેહેરો અરગવાન ફુલના જેવો રાતો છે. તે ઉમરમાં જવાન છે તેમ હુશીયારી અને દોલતમાં પણ જવાન છે. જો કે તેના બાલ રંગે સફેદ છે તો પણ મરદાનગીમાં તે મગરમછને ચીરી નાખે છે. તે કીનો લેવામાં એક બલા જેવું મગરમછ છે. તે (ઘોડાના) જીનની ઉપર (બેસવામાં) તેજ પંજાના અઝદાહ જેવો છે. કીનો લેવામાં તે ખાકને લોહી સાથે ભેલનારો છે. તે આબદાર ખંજરને ટકાવનારો છે. નીંદાખોર માણસો તે સખશની એબ તરીકે ફક્ત તેના સફેદ બાલ સોધી શકે છે. તેના બાલની સફેદી પણ તેને વળી સોભા આપે છે. તું કહેશે કે તે લોકોના દીલને લલચાવે છે." જ્યારે રોદાબેએ એ વાત સમજી ત્યારે તેણી ખુશી થઇ અને પોતાના ચેહેરાને દાડમના ફુલ જેવો રાતો કીધો. જાલની મોહબતથી તેણીનું દીલ સલગ્યું અને તેથી ખાવાનું, આરામ લેવાનું અને સુખ તેણીથી દુર થયું. જ્યારે તેણીની ડહાપણની જગ્યાએ એ ખાહેશ ધરી ત્યારે તેણીની રીત ભાત અને ટેવ બદલાઇ ગઇ. પેલા અક્કલવંતે એવી નેક વાત કહી છે કે "ઓરતોની આગળ મરદોનું દાસ્તાન કરવું જોઇએ નહી. ઓરતોના દીલમાં પેલા (પ્યારના) દેવે જગ્યા કીધેલી હોય છે. માટે તેણીની આગળ તેવી તારીફ થાય [illegible] એટલે તેણીના વીચાર તે (મર્દ) ને સોધવા ઉપર દોડે છે." તે (રોદાબે)ની પાંચ તુર્કી ગોલામડીઓ હતી. જેણીઓ તેણીની ગોલામડીઓ હોવા ઉપરાંત તેણીની વાહાલી દાસીઓ હતી. તે અક્કલવંત ચાકરડીઓને તેણીએ કહયું કે "હું તમારી આગળ મારાં દીલનો ભેદ કેહેવા માગું છું. તમો સઘલીઓ મારો ભેદ રાખનારીઓ છો અને મારી ચાકરી કરવા સાથે મારો ગમ દુર કરનારીઓ છો. તમો પાંચે જણીઓ આબે જાણો અને વાકેફ થાઓ. તમો તમામ વરસો સુધી મારા નસીબ સાથે જોડાયલી રેહેજો. હું દોડતા દરીઆની માફક આશક થઇ છું કે જેના મોજા

આસમાન સુધી ઉંચે જાય છે. મારૂ રોશન દીલ જાલની મોહોબતથી ભરાયું છે અને તેનો વીચાર મારી ઉંઘને પણ તોડે છે. તેની મોહોબત ઉપર મારો જીવ ભરાઇ રહયો છે. તેથી રાત અને દીવસ તેના ચેહેરાનોજ હું વીચાર કરૂં છું. તમારા શીવાય બીજું કોઇ મારો ભરમ જાણતું નથી કારણ કે તમો મેહેરબાન છો તેમ મારી તરફ સુસ્ત છો. હવે તમો આએ મારી વાતનો શું ઉપાય કરો છો? તમો મારી પાસે શું કરાવા માંગો છો? અને શું બંદોબસ્ત કરો છો? હવે તમોએ એક ઉપાય કરવો જોઇએ અને મારાં દીલ તથા જાનને દુખથી મુકત કરવાં જોઇએ.” તે દાસીઓને પાદશાહોની બેટીઓ પણ બદકારી કરે એ વાત અજબ જેવી લાગી. સઘળીઓએ (વીચાર કરીને) તેણીને માટે જવાબ તૈયાર કીધો અને તંગ દીલ સાથે પોતાની જગ્યા ઉપરથી તેણીઓ ઉભી થઇ અને બોલી કે “ઓ જેહાનની બાનુઓના તાજ! તું મોટા દરજ્જાવાળા લોકોની બેટીઓની વચ્ચે સરઅફરાજી ભોગવનારી છે. તારી તારીફ હીંદુસ્તાનથી તે ચીન સુધી પુગી છે. તું તારા મેહેલની વચે એક દીપતું જવહેર છે. તારી ઉંચાઇ જેટલું બાગની અંદર કોઇ સરોવરનું ઝાડ નથી. તારા ગાલના તેજ જેવું આંકરનીનું તેજ નથી. તારા ચેહેરાનું ચીત્ર કનોજના રાજાથી તે ખાવરના પાદશાહ સુધી મોકલી આપવામાં આવ્યું છે. તારી આંખની અંદર તારે માટે શરમાવાનું કાંઇ નથી. તેમજ તારા બાપને તારી નજદીકમાં શરમાવા જેવું કાંઇ નથી. જે (જાલ)ને તેના બાપે પોતાની છાતી આગળથી (શરમથી ખીચાડી નાખીને) નખાવી દીધો તેને તું તારી છાતીએ ચાંપવા માંગે છે. તે લોકોની વચે પાહાડ ઉપર એક મુરગથી પલાયલા તરીકે એ.લખાય છે. કોઇ પણ પોતાની માયથી કદીબી બુઢો જન્મયો નથી. જો કોઇ એવો જન્મયો હોય તેને ખાનદાની કેહેવો નહી જોઇએ. એવા રાતા ગાલ અને દુધના જેવા બાલવાળા બુઢાને તું મેલવવા માંગે છે તે લોકોને અજબ જેવું લાગશે. તમામ જેહાનના લોકો તારી તરફ ચાહા ધરાવે છે અને લોકોના ઘેરોમાં તારો ચેહેરો અને તારી સબી ટાંગવામાં આવે છે. માટે તારા આવા (ખુબસુરત) ચેહેરા, કદ અને

બાલને લીધે ચોથા આસમાનના સુરજના જેવો તારો બાવીંદ આવશે.” જ્યારે રોદાબેએ તેણીઓનું બોલવું સમજ્યું ત્યારે જેમ પવન નાખ્યાથી આતશ રોશન થાય તેમ તેણીનું દીલ બલવા લાગ્યું. તેણીએ ગુસ્સાથી તેઓ ઉપર પોકાર કીધો અને તેઓ તરફથી મોહું ફેરવી આંખને મીચી નાખી. ત્યાર પછી ગુસ્સા અને ગમગીન ચેહેરા સાથે તથા ભવાં ઉપર ગુસ્સાનો ચીલ્લો ચઢાવીને તેણી બોલી કે “ઓ જુઠી બકબક કરવાવાળીઓ! તમારૂં બોલવું મારે સાંભલવું લાજમ નથી. જ્યારે મારૂં દીલ સેતારા ઉપર ખરાબ થયું તો તે કેમ કરીને માહાતાબથી ખુશાલી પાંમશે. જે કોઇ ફુલ ફાકતું હોય તે ગોલાબ તરફ જોય પણ નહી, જો કે ગોલાબ ફુલથી તો વધારે વખનાય છે. જેના જીગરનો ઉપાય સરકો હોય (તેને સરકો ન આપતાં મધ આપે) તો મધથી તેનું દરદ વધારે વધે છે. મને રોમનો કયસર ૧ જોઇતો નથી કે ચીનનો ફગફુર ૨ ગમતો નથી. અથવા ઇરાન જમીનનો તાજદાર પાદશાહ પણ મને જોઇતો નથી. શીહના જેવી બાજુ, ખભાં અને ગરદનવાળો સામનો બેટો જાલ મારા મનમાં વધારે ચઢીયાતો છે. તેને જોયા વગર મારાં દીલે તેની મોહોબત પસંદ કીધી છે અને મેં તેનું બ્યાન સમજીને તેની દોસ્તી ચાહી છે. હું તેની ઉપર આહા ધરાઉં છું અને નહી કે તેના ચેહેરા અને બાલ ઉપર. હું તો તેના હુનર તરફ પ્યાર કરેલી થઇ છું. જ્યારે તે દાસી- ઓએ તેણીનો દીલ જખમાવનારો અવાજ સાંભલ્યો ત્યારે તેઓ તેણીના ભેદથી વાકેફ થઇ. તે દાસીઓ તે મેહેરબાન પાદશાહજાદીનાં દીલની ખાહેશ પ્રમાણે તેણીની સાથે એકમત થઇ. તેઓ ભેગા અવાજે બોલી કે “હમો તારી ગોલામડીઓ છીએ. હમારૂં દીલ તારી તરફ મેહરબાન છે અને હમો તુંને ચાહાનાર છીએ. હવે તું હમારી તરફ જો અને હમોને જે હોકમ ફરમાવતી હોય તે ફરમાવ. તારા હોકમથી ભલું થવા શીવાય બીજુ કાંઇ થશે નહી. તેણીઓમાંથી એક બોલી કે “ઓ સરોવરના રોપા! તું હમારી તરફ જો. તારા ભરમની

---

૧ ‘કયસર’ એ રોમના પાદશાહોનો ખેતાબ છે.

૨ ‘ફગફુર’ એ ચીનના પાદશાહનો ખેતાબ છે.

આએ વાત કોઇ જાણશે નહી. હમારા જેવી લખો (ઓરત) તારી ઉપર કુરબાન હોજો. પરવરદેગારથી તુંને જે અકલ સુજે છે તે તુને લાયક હોજો. તારી કાલી નરગેશ જેવી આંખો શરમથી ભરપુર રેહેજો. તારા ગાલો હમેશાં શરમાઉ રેહેજો. અગરજો (તુંને મદદ કરવાને માટે) હમુને જાદુઇ શીખવી પડશે (તો તે શીખશું.) અથવા તો બહીથી અથવા જાદુથી આંખોને સીવી નાખવી પડશે (તો તે સીવશું). હમો જાદુઇ પક્ષી બનીને ઉડીશું અને (તારે માટે) તેવો ઉપાય કરવાને ચુનાક તરફ પણ હમો દોડીશું કે જેથી તે પાદશાહને તું માહતાબની આગળ લાવીએ અને તારી નજદીક ઉભો કરીએ." (આ પ્રમાણે સમજવાથી) રોદાબેના રાતા હોટો ઉપર હસવું પસરી રહ્યું અને તેણીએ પોતાનો રાતો ચેહેરો તે દાસીઓ તરફ ફેરવ્યો. તે માહતાબ જેવીએ પોતાની બાંદીઓને એમ કહ્યું કે "એજ વીચાર પ્રમાણે તમોએ સધલો રસ્તો લેવાનો છે.[1] અગરજો તમો એ (ગુલકેલીના) ઝાડને ખોલશો તો તમો બુલંદ ફળદાર ઝાડને રોપશો (યાને કે માફ કામ બજાવશો તો મારીથી તમો ઘણુ મેહેરબાની મેલવશો). તે ઝાડના ફળ તમો દર રોજ યાકુતના મેલવશો અને તમારી અકલ તેના ફલ તમારા ખોલામાં લાવી નાખશે."

રોદાબેની દાસીઓ જાલની આગળ ગઇ અને તેઓ જાલ તરફની ભેટ અને પેગામ સાથે પાછી ફરી તે બીશે.

તે દાસીઓ તેણીની આગળથી ઉઠી અને નાચારીએ તે ઉપાય અજમાવવાને માટે જવા નીકળી. તેઓએ રૂમી રેસમી પોશાક તન ઉપર પેહેરીયા અને માથાં ઉપરના બાલોને ફુલોથી સંગારીઆ પછી તે પાંચે ઓરતો નદીના કીનારા તરફ ગઇ. દરેક ઓરત સુગંધથી અને રંગીત કપડાંથી ખુશાલી ભરેલી વસંતના જેવી લાગતી હતી. તે હીંગામ વરસના સરદાર ફરવરદીન મહીનાનો હતો (યાને વસંત તુરતની બેઠેલી હતી). જાલની લશકરગાહની જગ્યા નદીને કીનારે

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

હતી. તે દાસીઓ તે નદી તરફ ગઇ અને તેણીઓ દસ્તાન વીશે વાત કરતી કીનારા ઉપરના ફુલો વીણવા લાગી. તેઓના ચેહેરા બાગના જેવા અને ગાળો ફુલના જેવા રાતા હતા. તેઓ ફુલ વીણવાને માટે હરેક બાજુએ જતી હતી અને એમ કરતાં કરતાં તે છાવણીની લગભગ નજદીક આવી લાગી. દસ્તાને પોતાના ઉચાં તખત ઉપરથી તેઓને જોઇ અને તેથી તેણે (કોઇને) પુછયું કે "શું તે ઓરતો ફુલની પુજા કરનારીઓ છે? તેઓ મારા બાગમાંથી શા માટે ફુલો લુંટે છે? શું તેઓને મારી નાફરમાની કરવા(ના વાંક)ની ધાસ્તી નથી?" તેને જવાબ આપવામાં આવ્યો કે "રોશન રવાનના મેહેરાબના મેહેલમાંથી કાબુલસ્તાનનો માહતાબ (રોદાબે) આએ બાગ તરફ પોતાની દાસીઓને એમ (ફુલ વીણવાને) મોકલે છે." દસ્તાને જ્યારે એમ સમજ્યું ત્યારે તેનું દીલ ધપકવા લાગ્યું અને (તેણીની તરફની) ઘણી મોહબતને લીધે પોતાની જગ્યા ઉપર તે ઠરી શકયો નહી. તે દસતાન પોતાના નોકર સાથે જડપથી તે નદીના કીનારા તરફ ભપકાથી ગયો. જ્યારે જાલે દાસીઓને તે બાજુએ જોઇ ત્યારે તેણે પોતાના તુરકી ગોલામ પાસેથી કમાન મંગાવી અને બાજુ ચહાવીને શેકાર કરવાને બાહાને પગે ચાલતો ત્યાંથી નીકલ્યો. તેણે તે કીનારા ઉપર મોટું તીતર જોવાથી તે બોલાવી ચેહેરાના તુરકી ગોલામે કમાન ઉપર તીર ચહાવીને તે જેહાંન પેહેલવાનના હાથમાં આપી. તેણે એક બાંગ મારી કે જેથી તે પક્ષી પાણી ઉપરથી ઉંચે ઉડે. પછી તેમ કરીને સેતાબી સાથે એક તીર ફેંકયો. તે પક્ષી ઉડતાંજ પાછું નીચે પડયું અને તેના લોહીથી તે નદીના પાણી લાલ થઇ ગયાં. તેણે તે તુરકી ગોલામને કહયું કે તું ત્યાં જા અને પેલાં સુવેલાં પક્ષીને લઇ આવ." તે હીમતવાન તુરકી એક બોટમાં બેસીને તે તરફ ગયો અને તે દાસીઓની આગળથી ભપકા સાથે ચાલી ગયો. તે પેહેલવાનના નોકર સાથે વાતચીત કરવાને તે દાસીઓએ પોતાની મધુર જબાંન ખોલી. (તેઓએ તેને પુછયું કે) "તે શીંહના જેવી બાજુનો પીલતન મરદ કોણ છે? અને તે કહી અંજુમનનો પાદશાહ છે? કે તે

આવી ખુબી ભરેલી રીતે કમાનમાંથી તીર ફેંકી શકયો. એની આગળ એના દુશમનોની કાંઇ બીસાદ ગણાય નહી? એ સવારના કરતાં હમે કોઇને વધારે ખુબસુરત જોયો નથી, કે જે એની માફક તીર અને કમાન(ના હુનર)માં એવો ફતેહમંદ હોય" ઝડપથી તે ગોલામે પોતાના દાંતથી હોટને બીડીઆ (અને તેઓને આગળ બોલતાં અટકાવાની ઇસારત કીધી) અને પછી બોલ્યો કે "એવી રીતે એ પાદશાહની વાત ના કરો. એ તો નીમરોજનો પાદશાહ છે અને સામનો બેટો થાય છે. પાદશાહો તેને દસ્તાનને નામે ઓળખે છે. એ શીવાય બીજા કોઇ ઉપર આસમાન એવી રીતે ફરતું નથી તથા આવા નામદારને જમાનાએ કદી પણ જોયો નથી." તે દાસીઓ તે માહાતાબ જેવા ચેહેરાવાળા છોકરા સાથે હસી અને બોલી કે "તું એમ ના બોલ. મેહેરાબના મેહેલમાં એક માહાતાબ જેવી બેઠી છે તે તારા પાદશાહ કરતાં દરજામાં વધારે ચહડતી છે. તે ઉંચાઇમાં પટલી સોતા જેવી અને રંગમાં હાથી દાંતના જેવી છે. તેણી કસ્તુરીનું તાજ માથા ઉપર મેલે છે ત્યારે એક ફરેસતાના જેવી જણાય છે. તેણીની નરગેશ જેવી બે આંખો ગંભીર છે અને ભવાં વળેલાં છે. તે બે ભવાંની વચેનો ડાંભલો (યાને નાક) રૂપેરી કલમના જેવું છે. તેણીનું મોહું નાહાનું છે અને તેણીના જુલફાં (કેદીના) પગ બાંધવાની સાંકળ જેવાં છે. તેણીના બેઉ બાજુના ખભાં સરખાં અને આબરૂવાળાં છે. તેણીના ગાલો રતાશવાળા અને બાલ કસ્તુરી જેવા (કાલા) છે. તેણીના મોહાંનો દમ બાહાર જવાને હોઠ સવાય બીજો રસ્તો નથી. (ટુંકમાં) તેણીના જેવો માહતાબ આખી જેહાનમાં નથી. હમો કાબુલથી જપકા સાથે (અત્રે) આવ્યાં છીએ અને કાબુલના પાદશાહને મલવાને માટે ખાહેશ રાખીએ છીએ." તેણી ઘણું કરીને તે (જાલ)ને ઘટતી અને તેનેજ લાયકની છે, (અને હમે ઇછીએ છીએ) કે રાદાબે જાલની ઓરત થાય. તેં તમામ દાસીઓએ એક એક પછી તે ખુબસુરત ઓરતની ખુબી જાહેર કીધી, એવી મકશદથી કે તેણીના (યાને રોદાબેના) માણેક જેવા હોટોને તે સામના બેટાના હોટો સાથે દોસ્તી પડાવે. જ્યારે તે

ગોલામે દાસીઓથી એવી વાત સમજી ત્યારે તેનો ચેહેરો તેણીઓના એમ બોલવાથી માણેકના જેવો રાતો બન્યો.[1] તે ખુબસુરત ગોલામે તે દાસીઓને કહ્યું કે "માહતાબ (ચાંદાએ)ની સાથે પ્રકાશીત સુરજ (જાલ) લાયક છે. પણ મને એ બાબે વાત કરવાનું લાયક નથી કારણકે પાણીનું દોડવું તે તરફ નથી." જેહાને તે બેઉ જણાને જોડવાનો વીચાર કીધો, તેથી બંધે જણના દીલમાં (એક-એકને માટેનો) પ્યાર ઉશકેરીઓ. જો તે (જેહાન) ઉલટી ફરવાની ખાહેશ કરતે તો કોઇથી બોલી શકાતે નહી અને તે જડપથી તે જોડાંને તોડી શકતે. તે (જોડાંને) તોડવા માંગે છે તે જાહેર રીતે તોડી નાખે છે પણ તે સાંધવા માંગે છે તો તે છુપુ રાખે છે. આ (જોડુ સાંધવાની) બાબદ ઉપર અને તે (જોડુ તોડવાની) બાબદ ઉપર જેહાનને એવીજ ટેવ પડેલી છે. ઓ દીલ! અગરજો તું જોડું કરવાથી પરહેજ રહે તો તે બાબદ સેહેલાઇથી છુપી રહી શકશે. કોઇ સખશને ત્યાં બેઠી હોતીજ ના કે જેથી તેને શરમ ભરેલી વાત સમજવી પડેજ નહી. એક બાજ નર પક્ષીએ પોતાની માદા કે જે ઇંડા ઉપર પોતાની પાંખ પોહોલી કરીને બેઠી હતી તેને એવું કહ્યું હતું કે "અગરજો એ ઇંડામાંથી એક માદા બહાર પડે (યાને જનમે) તો આપની પીઠથી (થયલું) આ ઇંડું ફેંકી દીધેલું ગણવું (યાને મારે ત્યાં માદા અવતરે નહીં તો બેહેતર). તે (દાસી)ઓ તરફથી તે ગોલામ હસ્તો હસ્તો પાછો ફર્યો ત્યારે તે સામના નામવર બેટાએ તેને પુછ્યું કે "તું મને કહે કે તેઓએ તારી સાથે એ રીતે શું ભરમ ભરી વાતો કીધી? તેણીઓએ તુંને શું કહ્યું કે જેથી તુંને હસવું આવ્યું અને તારા હોટ ખુલી ગયા તથા તારા રૂપેરી દાંતો બાહાર આવ્યા?" આથી તે ગોલામે જે કાંઇ સમજ્યું હતું તે સઘળું તે પેહેલવાનને કહ્યું, (જે સાંભળવાથી) તે પેહેલવાનનું દીલ ખુશાલીથી જુવાન બની ગયું. તેણે તે માહતાબ જેવા ચેહેરાવાળા છોકરાને એમ કહ્યું કે "તું જા અને તે દાસીઓને કેહે કે તમો થોડો વખત એ બાગમાંથી બાહાર જતી ના પણ આ ફુલની સાથે બાગમાંથી

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

(રોદાબેને માટે) થોડાં ગોહરોની સાથે લેઈ જાઓ. હું જે છુપો પેગામ મોકલવા માંગુ છું તે લીધા વગર તમોએ બાગમાંથી મેહેલ તરફ જવું નહી." ત્યાર પછી તેણે ખજાનામાંથી દીરમ, સુનું અને જવેહરાત તેમજ મોંઘી કીંમતના કસબી ભરેલા ખીનખાબના પાંચ તાકા તથા પાદશાહી ગોહરોથી ભરેલો એક ડાબડો વીગેરે મંગાવ્યું. ત્યારબાદ તેણે (પોતાના) કાનમાંથી લુલક કાહાડયું તથા બે વીંટી જે પાદશાહ મીનોચેહેરની હતી (તે બાહાર કાહાડી) અને તે સઘળું તે મુબારક માહતાબને માટે (મોકલવાને) ચુંટી કાહાડયું. પછી તેણે તે (ગોલામ)ને ફરમાવ્યું કે એ સઘળું તેઓની નજદીક લેઇ જા અને (તેણીઓને કેહે) કે "એ વાત તેઓ કોઇ આગળ કેહે નહી, પણ છુપી રીતે (રોદાબેને) પુગાડે. આથી તે ગોલામ તે પાંચ માહતાબ જેવા ચેહેરાની ઓરતો તરફ તેના (આવા) ગરમ પેગામ સાથે તથા દીનાર અને ખજાના સાથે ગયો. તેણે તે જર તથા જવેહરાત જેહાન પેહેલવાન જાલેજરના નામથી તેઓને સપુરદ કીધું. તે દાસીઓએ તે ખુબસુરત ગોલામને કહ્યું કે બે જનની વચે થયલી વાત શીવાય બીજી વાત કોઇ પણ દીવસ છુપી રહેતી નથી. ત્રણ વચે કાંઇ પણ છુપું રહી શકતું નથી અને ચારથી તો અંજુમન ગણાય છે. તેથી ઓ પાકીજેહ વીચારના અકલમંદ મર્દ! તું હમારી મારફતે મેહેલમાં જે કાંઇ છુપી વાત કહેવાડવાનો હોય તે કહે." જ્યારે તેણીઓ જાલના કામથી વાકેફ થઇ કે જાલને તે (રોદાબે)ના પ્યારમાં કરાર નથી ત્યારે દાસીઓ (ખાનગી રીતે) એકબેકને કેહેવા લાગી કે "તે નરશીંહ આપણા ફાંદામાં આવી ચુકો છે. હવે રોદાબેનું કામ અને જાલની ખાહેશ પાર પડે એવી મુબારક આગાહી થાય છે. તે પાદશાહ (જાલ)નો કાળી આંખ વાળો ખજાનચી (નોકર) કે જે તેના આવાં કામની અંદર સલાહકાર હતો તે ત્યાંથી પાછો ફર્યો. તેણે તે દીલને ખુશી કરનારી દાસીઓથી જે વાત સમજી હતી તે સઘળી ખાનગી રીતે તે પેહેલવાનને કહી. તે પેહેલવાન કાબુલસ્તાનના ખોરશેદ (રોદાબે)ની ઉમેદ કરતો (જ્યાં દાસીઓ હતી ત્યાં) બાગમાં ગયો. તે પરી જેવા ચેહરાની અને

ગોલાબી ગાલની તરાજ શેહેરની પુટલીઓ તેની નજદીક નેમાજ ફરતી ગઈ. તે પેહેલવાને તેઓને તે સરોવર (રોદાબે)ના કદ, દેખાવ તથા તેણીનું બોલવું, ચેહેરો, વીચાર અને અક્કલને માટેના સવાલો પુછ્યા કે જેથી તેણી તેને લાયકની છે કે નહી તે જાણે. પણ તેઓને કહ્યું કે “તમો મારી આગળ એ સઘળી વાતો કહો અને તે કેહેવામાં કાંઇ પણ જુઠું બોલતાં ના. જો તમારી વાત સાંચી હશે તો તમો મારીથી આબરૂ મેલવશો. અગરજો મને કાંઇ પણ જુઠાંનો શક પડશે તો તમોને હાથીના પગ નીચે નખાવશ. તે દાસીઓના ચેહેરા (એ સાંભલતાં) સોમલના જેવા સફેદ થઇ ગયા. તેઓએ તે શાહજાદા આગળ નમન કીધું. પછી તેઓમાંની એક જે વરસમાં નાહાની હતી અને જે જાલની સાથે વાત કરવામાં ઉલટમંદ હતી તેણી બોલી કે “મોહટા દરજાની શાહજાદીઓ જેવી જેહાનની માતાઓ વચેથી તેના જેવી ઓરતને કોઇએ પણ જન્મ આપ્યો હશે નહી. તેણી દેખાવમાં અને કદમાં સામના જેવી છે. તથા તેણી પાક દીલની, દાનેશમંદ અને અક્કલ ધરાવનારી છે. તું જાણ કે તે ખુબસુરત રૂપાંના જેવી પુટળી લશકરને તોડનારી (જોરાવર) અને માહાતાબના જેવો ચેહેરો ધરાવનારી છે. ઓ હીમતવાન પેહેલવાન! બીજું એ કે તું પણ કદ, ઉંચાઇ અને શીંહના જેવી બાજુ ધરાવે છે. તારા ચેહેરા ઉપરથી ગોયા શરાબ ટપકે છે. વળી તારા તમામ બાલ અંબરના જેવા છે. ત્રીજું એ કે માહાતાબ જેવા ચેહેરાની રોદાબે પણ રંગ અને ખુશબો ધરાવનાર રૂપેરી સરોવરના જેવી છે. તેણી પગથી તે માથાં સુધી ગોલાબ અને ચંપેલી જેવી છે. તેના સીધા સરોવર (જેવા આંગ) ઉપર ચમનનો સોફીલ સેતારા જેવો ચેહેરો ચમકે છે. તેણીના રૂપેરી ખાંધાના ગુમબજ ઉપરથી કમંદના ફાંદા જેવા બાલ લટકીને જમીન ઉપરની ધુલમાં રોલાય છે. તેણીનું માથું ગોયા કસતુરી અને અંબરથી વઘેલું છે. તેણીનું આખું તન માણેક અને જમરૂદના ઘરેણાઓથી દીપી રહે છે. તેણીના બાલના જુલફાં અને ગુછળાંની અણી કસ્તુરીના બાલા જેવી છે, જેને વળ આપીને તે દડો

(અમીરો) ચાલે છે.૧ તે (ઝુલફો)ઓ કુરેશી કલમની માફક ઉંડાં ફરે છે અને તેમાંથી સેંકડો જાતનો સુગંધ નીકળે છે.૧ તેણીના જેવી આરાસ્તે કીધેલી પુટલી ચીનમાં પણ કોઇએ જોઇ હુએ નહી. તેણીની ઉપર માહાતાબ તેમજ પરવીન સેતારો આફ્રીન પોકારે છે." તે શાહજાદાએ ઉલટથી તથા શીરીન જબાંન અને નરમ અવાજથી તે દાસીઓને કહ્યું કે "હવે શું ઉપાય કરવો તે તમો અને કહો, મારે તેણીની નજદીક જવાનો કાંઇ રસ્તો શોધવો જોઇએ છે. કારણકે મારૂં દીલ તથા જાન તેણીની મોહોબતથી ભરપુર છે, અને મારી સઘલી ખાહેશ તેણીનો ચેહેરો જોવાની છે." ત્યારે તે દાસીઓ બોલી કે "તું શું ફરમાવે છે? શું હમે તે ચરોવર જેવી (શાહજાદી)ના મેહેલ તરફ દોડીએ અને તેણીને તું જેહાન પેહેલવાનના મુબારક વીચાર તથા તારી વાતચીત, દેખાવ અને રોશન રવાનને માટે તેણીને હંગીને હમો જે ગમે તે કહીએ? તેમ કરવામાં હમે કાંઇ ખોટું કરશું નહી. એમ કરીને હમો તેણીનું માથું તારા ફાંદામાં લાવીશું અને તેણીના હોટ તું સામના બેઠાના હોટ સાથે મેલવીશું. ગમે તો તું કમંદ લેઇને તેણીના બુલંદ મેહેલની દીવારની નજદીક આવ અને જેમ શીંહ મેંઢાંનો શેકાર કરે તેમ તું તારી કમંદનો ફાંદો તેના મેહેલના કંગુરામાં ભેરવજે (અને મેહેલ ઉપર ચઢીને) તે વખતે તું જોજે કે તેણીનો ચેહેરો તુંને ખુશ લાગે છે યા નહી, અને હમારા કહેવા પ્રમાણે તારી ખુશાલીનો વધારો થાય છે યા નહી." તેઓએ બે જણની સાથે (કેટલોક) વીચાર કીધો અને તેથી તે પેહેલવાનનું દીલ ગમથી ખાલી પડ્યું. તે ખુબસુરત ઓરતો ત્યાંથી ગઇ અને જણ પણ પાછો ફર્યો. તે રાત વર્ષના જેટલી લાંબી લાગતી હતી. તે ખુબસુરત ઓરતો તે મેહેલના દરવાજા આગળ આવી પુગી. દરેકના હાથમાં ફુલોવાળી બબે ડાંખળીઓ ધરેલી હતી. ત્યાંના દરબાને તેઓને જોઇ અને ગડબડ કરવા માંડી અને તેણે દીલને દયા વગરનું બનાવી તુંડાઇથી બોલવા માંડ્યું કે "તમો કવખતે મેહેલમાંથી કેમ બહાર ગયાં?" અને અજબ

---

૧ એ બેત છપેલી નામમાં વધુ છે.

જાણે છે કે તમો શાને માટે (બહાર) ગયા હતાં?" તે પુટલીઓએ જવાબ ગોઠવી મુકયો હતો તેથી તેઓ કચવાટ સાથે ત્યાંથી ઉઠી અને બોલી કે "આજે વળી કાંઇ બીજી તરેહનો દહાડો નથી (યાને એમ તો હમે હમેશાં જઇએ છીએ), યાતો આએ બાગની અંદર કાંઇ ઉંચી અક્કલના હેવો ભરાયા નથી. હમણા વસંતનો વખત છે તેથી બાગમાંથી હમો ફુલ ચુંટી લાવવાને જઇએ છીએ તથા જમીન ઉપરથી સમબુલના ઝાડની ડાંખલીઓ વીણી લાવ્યે છીએ. માહાતાબ જેવા ચેહેરાની રોદાબેના હોકમથીજ અને તેણીનો લોભ પુરો પાડવાને માટે હમો ફુલ લાવવાને માટે ગયાં હતાં. તુને એટલી બધી બક બક કરવાની અગત્ય શું છે? હમો તો કાંટા વચેથી ગોલાબો ચુંટી લાવ્યાં છીએ." ત્યારે તે દરબાન બોલ્યો કે "આજે બીજા દીવસોના જેવો હીસાબ રાખવો જોઇતો નથી (યાને હાલે વખત જુદી તરાહનો છે), કારણ કે શાહજાદો જાલ કાબુલ દરમીઆન છે અને અત્રેની જમીન તેની છાવણી અને લશકરથી ભરાઇ ગયલી છે. કાબુલનો પાદશાહ પરોઢીયાંમાંથી ત્યાં જવાને માટે ઘોડેસ્વાર થઇને મેહેલમાંથી જાય છે તે શું તમો જોતાં નથી? તેની આગળ તેનું આખો દહાડો આવવું જવું થાય છે, કારણ કે તેઓ એક બીજાના ચુસ્ત દોસ્તો છે. અગરજો તમુને તમારા હાથમાં આવાં ફુલો સાથે જોશે તો તેજ વખતે તમુને જમીન ઉપર સુવેલી નખાવશે. તેથી તમે બીજી વખતે એમ મેહેલમાંથી જતાં ના. નહી તો કે એ બાબદ ઉપર કોઇ વધતો ઓછો શક લેઇ જશે." તે તરાજ શાહેરની પુતલીઓ તે મેહેલના દીવાનખાનામાં ગઇ અને ત્યાં બેસીને તે માહાતાબ (રોદાબે) સાથે ખાનગી વાત કીધી. (તેણીઓ બોલી) કે "હમોએ આવી રીતનો સુરજ જેવા ચેહેરાનો કોઇને કદિબી જોયો નથી. તેનો ચેહેરો ગોલાબી ગાલવાલો અને તેના બાલો સફેદ છે." રોદાબેનું દીલ હવે પછી તેનો ચેહેરો જોવાની ઉમેદથી તેને માટે પ્યારથી ઉભરાઇ આવ્યું. પછી તે દાસીઓએ તેની આગળ (જાલે આપેલા) દીનાર તથા જવેરાત મુકયાં. રોદાબેએ તેને માટેની વધતી ઓછી વાતો પુછી કે "તમોને સામના બેટા સાથે કેમ ઓલખ પડી? શું તે દેખાવમાં

શું'ઈર છે કે ફકત તેના નામનો એવો પોકાર છે ?" ત્યારે તે પાંચ પરી જેવા ચહેરાની ઓરતો સેતાબી સાથે બોલી કે "તે માહાતાબ માટેના તારીફના સખુનો હમો કેમ મેલવ્યે. તે જાલ તમામ જેહાનનો સ્વાર છે. તેના જેવી રીતભાત અને તેના જેવા ભપકાવાલો શખ્સ કોઈ હશે નહી. તે સીધા સરોવરના જેવો મરદ છે. તેનો ભપકો અને દમામ શેહેનશાહના જેવો છે. તે ખુબસુરતી, ખુશબો, ઉંચુ કદ, અને જોરાવર બાજુ સાથે પટલી કંમર અને પોહોલી છાતી ધરાવનારા સ્વારના જેવો છે. તેની બે આંખો પાણીના રંગના નરગેશના ફુલ જેવી છે. તેના હોટ પસતાં જેવા અને તેના ગાલ લોહીના જેવા છે. તેના હાથની હથેલી અને હાથ નર શીંહના પંજા જેવાં છે. તે મોબેદના જેવું હુશીયાર દીલ અને પાદશાહી દમામ ધરાવે છે. તેના બાલો રંગમાં તમામ સફેદ છે. એજ ખામીઓમાંની એક ખામી છે. પણ તેમાંથી એબ જેવું નથી. તે કરચલીવાળા બાલો તે જેહાન પેહેલવાનનાં ગાલ ઉપર જેમ દાડમડીના ફુલ ઉપર રૂપેરી બખતર ઢાંકયું હોય તેવા લાગે છે. તું કહેશે કે તેને એવાજ (બાલ) લાયક હતા. અગરજો તેમ નહી હતે તો તે બીજાના પ્યારને ઉશ્કેરતે નહી. હમોએ તેને તારો ચેહેરો દેખાડવા માટેની શુભ ખબર આપી છે તેથી તે ઉમેદ ભર્યાં દીલ સાથે પાછો ફર્યો છે. હવે તું તેની મેહેમાનદારી કરવાનો ઉપાય કર અને હમુને ફરમાવ કે હવે હમે શું કરીએ. તે સરોવરે[1] પોતાની દાસીઓને (ઠઠાથી) કહયું કે "તમારા વીચાર અને વાતો (સરૂઆતમાં) તો જુદી તરેહની હતી. તે જાલ કે જે પક્ષીથી પરવરેશ થયલો હતો અને જુડાં માથાવાળો અને ચીમરાયલાં તનવાલો હતો તેના ગાલ હવે દાડમના જેવા કેમ થયા ! અને તે સીધ્ધા કદનો, ખુબસુરત અને પેહેલવાન જેવો ચેહેરો ધરાવનારો કેમ બન્યો ? તેની આગળ તો હવે તમોએ મારા ચેહેરાનું પણ બ્યાન કીધું છે અને એમ કહીને તે માટેની તમોએ તમારી કીમત

---

૧ ઈરાની સાયરો ખુબસુરત ઉંચા કદના મરદો અને ઓરતને બાજે બખત સરોવરના ઝાડની સાથે સરખામણી કરે છે. કારણ કે સરોવરનું ઝાડ પણ ઉંચું અને દેખાવણું લાગે છે.

મેલવી છે." એવું બોલતાં તેણી પોતાના ગાલોને દાડમના ફુલ જેવા રંગના બનાવીને તથા હોટોમાં હસવા લાગી. પછી તે બાનુઓની બાનુએ એક દાસીને કહ્યું કે "અત્રેથી એક દાસીને સહવારના પોહોરમાં તેને ખુશ ખબર આપવા માટે દોડાવજે અને તે દાસીને કહેજે કે તે જે કાંઇ જવાબ કહે તે બરોબર સાંભળી લે. તું તેને કહેવાડજે કે રચી રાખેલાં કામ પ્રમાણે તારી ખાહેશ બર આવશે. તું તે પુરતી રીતે સંગાર પામેલી મોટા દરજાવાળી રોહાબેને જોવાને માટે અત્રે આવજે." તે દાસી (જાલ આગળ) ગઇ અને તેને તે ખબર પુગાડીને તરાજ શેહેરના સરોવર (રોદાબે) આગળ પાછી ફરી. તેણીએ માહ્તાબ જેવા ચેહેરાની બાનુ રોદાબેને કહ્યું કે "તમો હમનાજ આવો અને ઇલાજનો કાંઇ રસ્તો સોધો. જે કાંઇ તમારી ખાહેશ હતી તે યજદાંએ પાર પાડી છે. માટે હવે એ કામ મુબારક રીતે પાર પાડો. તે રોદાબેએ ઝડપથી પોતાના ખેશીઓ કે જેઓ (તે મેહેલમાં) જતાં હતાં તેઓથી આ પ્રમાણે છુપાછુપ એક કામ બજાવ્યું. તેણીનું ખુશનુમા વસંતના જેવું એક ઘર હતું જેની (ભીત) ઉપર શુલેગં લોકોના ચેહેરાઓ ચીતારેલા હતા. તે ઘરને તે દાસીઓએ ચીનાઇ રેશમી કાપડથી સંગારીયું, અને ત્યાં સુનેરી તબકો તૈયાર કીધી. તેમાં તેઓએ અકીક અને પોખરાજ ભર્યાં તથા તે સાથે દારૂ, કસ્તુરી અને અમબરનો ભેલ કીધો. (વળી) તેઓએ ગોલાબ, નરગેશ અને દાડમડીના ફુલોને એક બાજુએ સાથે બાંધી મુકયાં તથા બીજી બાજુએ સમણુલ અને ચંપેલીના ફુલોની દાંખલીઓ મુકી. તેઓની સઘલી જામો સુનાની તથા પીરોજાની હતી જેની અંદર પીવાને માટે સુધ ગોલાબ ભર્યો હતો. એ સઘળું તૈયાર કરીને તે (દાસી)ઓ તે ખોરશેદના જેવા ચેહેરાની છોકરીના ઘેરમાંથી બહાર નીકળી અને તે ખોરશેદ જેવા ચેહેરાની (રોદાબે) આગળ પાછી આવી.

જાલ રોદાબેની આગળ ગયો અને તેઓએ એકમેક સાથે પરણવાનો કોલ આપ્યો તે વીશે.

જ્યારે પ્રકાશીત ખોરશેદ અસ્ત પામ્યો ત્યારે તે ઓરડાનું બારણું તે (દાસી)ઓએ બંધ કીધું અને તેની કુંચી છુપાવી. પછી દાસીઓ સામના દસ્તાનની આગળ ગઇ અને કહ્યું કે "તમામ ગોઠવણ તૈયાર થઇ છે. માટે (ત્યાં આવવાને) તું તારાં પગલાં ઉચક." તે શાહજાદાએ મેહેલ તરફ પોતાની જોરૂને સોધવા જતા માણસની મારફે ચાલવા માંડયું. કાલી આંખની અને ગોલાબી ગાલની રોદાબે અગાસી ઉપર આવી ઉભી. તેણી સીધા સરોવરના જેવી લાગતી હતી અને તેના સરોવરના ઉપર પુનમના ચાંદ જેવું મોઢું હોય તેમ લાગતું હતું. જ્યારે સામે સવારનો દસ્તાન તે નામદારી ભરેલી છોકરીને દુરથી દેખાવા માંડયો ત્યારે તેણીએ પોતાના બે હોટ ખોલીને તેને કહ્યું કે "ઓ જવાન મર્દ! તુ ભલે આવ્યો. તારી ઉપર તેમજ તે ધણી કે જેણે તારા જેવાં ફરજંદને જન્મ આપ્યો છે તેની ઉપર ખોદાની રેહેમ ઉતરજો. તારૂં દીલ દોલત અને ખજાનાથી ખુશાલ રેહેજો અને તારૂં રવાન ગમના દુખથી નીરાલું રેહેજો. ૧ તુ બંદગી કરનાર, ખુશનુમાં દીલનો અને ખુશાલી ભરેલો રહેજે. તારે માટે જે ધ્યાન કરવામાં આવ્યું હતું તેવોજ તું પગથી તે માથાં સુધી (સાબીતો) છે. તારા ચેહેરાથી કાલી રાત દાહાડાના જેવી રોશન થઇ છે. તારા સોહોડમથી જેહાન ખુશાલ દીલની થઇ છે. તુંએ તારી કાવણી વેરથી પગે ચાલી આવીને તારા બે પાદશાહી પગોને મેહેનતમાં નાખ્યા છે." જ્યારે તે શાહજાદાએ આ પ્રમાણેનો અવાજ તે બાળ ઉપરથી સમજ્યો ત્યારે તેણે ઉપર જોયું તો તેણે ત્યાં તેણીનો ખોરશેદના જેવો ચેહેરો જોયો તથા તેણીના જવેહરાતના ચમકાટથી તે અગાસી ચલકી રહેલી જોઇ. તેના ચેહેરાના તાપથી ગોયા લાલ યાકુતો ખાક થઇ જતાં હતાં. તેણે (જાલે) તેને એવો જવાબ દીધો કે "ઓ માહાતાબ જેવા ચેહેરાવાલી ઓરત! તારી ઉપર મારી દુઆ

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

અને આસમાન તરફથી આફ્રીન ઉતરજો. કેટલી બધી રાતો સુધી હું મારી આંખોને સમાક નામના તારા તરફ ઠેડવી હુ પાઠ ચજહાંની આગળ (તારે માટે) રૂદન કરતો હતો. હુ એવું ઇચ્છતો હતો કે જેહાનને પેદા કરનાર છુપી રીતે પણ મને તારો ચેહેરો દેખાડે. હમણા તારો સાહાડ સમજીને તથા તારા મીઠા અવાજ અને તારાં નખરાંથી હુ ખુશી થયો છું. તારા દીદાર જોવાને માટે ઉપાય સોધતો હુ રસ્તા વચે ઉભો છું તેને તું માળ ઉપરથીજ શું પુછ્યા કરે છે?" તે પરી ચેહેરાની જે બોલતી હતી તે શાહજાદો (નીચે) સમજતો હતો. ઝડપથી તેણીએ પોતાનાં માથાં ઉપરથી ગુલનાર કુલોની જાલી ખીસાડી નાખી અને તે ગુલ'દ સરોવર જેવીએ પોતાનો ચોટલો ખુલ્લો કીધો. આવો મોટો કસતુરી જેવા બાલનો ચોટલો કોઇનો પણ હશે નહી. જેમ અઝદાહ વલ ઉપર વલ ખાય તેમજ તેણીના અમબરના જેવા બાલનો ચોટલો વલ ઉપર વલ ખાતો હતો. તેણીએ પોતાનો ચોટલો તે અગાશીના કંગુરા ઉપરથી નીચે ઉતાર્યો કે જે તમામ નીચે સુધી પુગ્યો. પછી તે રોદાબેએ જાલને પોકાર મારીને કહયું કે "ઓ પેહેલવાન બાદા જાલ પેહેલવાન! તું (આએ ચોટલાને) ઝડપથી પકડી લે અને તારી કંમરને ઉપર ખેંચ તથા તારી શીંહના જેવી બાજુ અને પાદશાહી પંજા ખુલ્લા કર અને આએ ચોટલાનો છેડો પકડ કારણ કે મારો એ ચોટલો તારે (ઉપર ચઢવાને) માટે છે. મેં એટલા માટે એ બાલોને જતન કરી મોટા કીધા છે કે તે મારા યારને (ઉપર ચઢવામાં) મદદ કરે." જાલે તે મહાતાબ જેવા ચેહેરાની રોદાબે તરફ નજર કીધી. તે તેણીનો ચેહેરો તથા (આવા મોટા) બાલ જોઇને અચરત થયો. તેણે તે કસતુરી જેવા બાલને દાબ્યા અને તે ઉપર બોસો લીધો. તેનો બોસો લેવાનો અવાજ તે ઓરતે સમજ્યો. પછી તે જાલે જવાબ દીધો કે એ ઇનશાફે ભરેલુ (કામ) નહી ગણાય. હું મારો હાથ બેહુંદી રીતે તારા જાન ઉપર મારૂં તે દીવસે ખોરશેદ કદી પણ પ્રકાશે નહી. એમ કરવાના કરતાં તો આએ (મારાં) ઘાહેલ થયલાં દીલને તીરની અણી ભોકું (તો બેહેતર ગણાય). તેણે પોતાના નોકરના હાથમાંથી કંમદ જુતવી લીધી અને

તેને વલ આપીને તે એટલી જોરથી ઉંચે ફેંકી કે તે મીનારાની અણીની અંદર તેનો ફાંસો ભેરવાઇ ગયો, અને (તે વાટે) તે નીચેથી એકદમ ઉપર આવ્યો. જ્યારે તે માળ ઉપરની અગાસી ઉપર આવી બેઠો ત્યારે તે પરી ચેહેરાની રેહાબે તેની આગળ આવી અને નમન કીધું અને તેજ વખતે તેણીએ હસ્તાનનો હાથ પોતાના હાથમાં પકડયો અને (દારૂ પીને) મસ્ત થયલાંઓની માફક ત્યાંથી તેઓ (અંદર) ગયાં. તેઓ બુલંદ મેહેલની અગાસી ઉપરથી નીચે ઉતર્યાં. જાલના હાથમાં તે સોટા જેવી પટલી (રોદાબે)નો હાથ હતો. તેઓ તે સુનેરી શ‍ંગારવાલાં ઘર તરફ ચાલ્યા અને તે પાદશાહને લાયકની મીજલશમાં આવ્યાં. તે (ઘર) બેહેશતની માફક હુરી ચીજોથી સ‍ંગારેલું હતું અને તે સુરજ જેવી રોદાબેની આગળ દાસીઓ ખરે પગે ઉભી હતી. તે જાલેજર તેણીનો ચેહેરો, કદ, બાલ અને ભપકો જોઇ અજબ થયો. તેણી હાર, સાકળી, કાનનાં લુલક, રેશમી કપડાં અને જવેહરાતથી વસંતના બાગ જેવી લાગતી હતી. તેણીના બે ગાલ બાગમાનાં ગુલલાલાના ફુલ જેવા હતા. તેણીનો માથાનો અમોરો વલ ઉપર વલ વાલીને કીધો હતો. તે જાલ શેહેનશાહી દમામ સાથે તે ભપકાવાલી માહાતાબની પાસે બેઠો. તે પેહેલવાને પોતાની છાતી આગળ એક ખંજર રાખ્યું હતું તથા લાલ યાકુતનું તાજ માંથા ઉપર પેહેરયું હતું. તે રોદાબેનું દીલ તેને જોવાથી નાસબુર રહેતું હતું તેથી તેણી તેની નજર ચોરાવીને પણ તેની તરફ જોતી હતી. તે પોતાની આવી બાજુ અને ગરદનને લીધે અને પોતાના આવાં ઉંચા કદને લીધે તે પોતાના ગુરજવડે સખત પથરનો પણ રેતી જેવો ચુરો કરી નાખતો હતો. તેના ચેહેરાનો જલકાટ તેણીના જાનને દીપાવતો હતો. જેમ તેણી તેના તરફ વધારે જોતી હતી તેમ તેણી પોતાના દીલને વધારે બાલતી હતી. પછી એ પ્રમાણે તેઓ વચે બોસાઓ, બગલગીરી અને શરાબ બાજી ચાલી પણ તે શીંહે તે ગોરખરનો શેકાર કીધો નહી. તે માહાતાબ જેવા ચેહેરાવાલીને તે શાહજાદાએ એમ કહયું કે "ઓ ખુસબોથી ભરેલા રૂપેરી સરોવર!

આવું કામ કરવાને હજી વખત છે.૧ મારા જેવો પેહેલવાની બુની-યાદનો (બેટો) તારા પેતમાં ઉતરે અને અગરજો એ મુલાકતથી બુલંદ આસમાન તુંને જલકાટ ભરેલું ફેરજંદ આપે૧ તો જે કામ આપણે હલાલ જાણીએ છીએ તેને લોકો હરામ બોલશે અને જે ઘટતું કામ હોય તે નાલાયક કામ થઇ પડે. ૧ વળી એ વાત જ્યારે પાદશાહ મીનોચેહેર સમજે તો તે આવા (નારવા) કામને મલતે થાય નહી. વળી સામ નરીમાન મારી ઉપર ગુસ્સાથી પોકારશે અને મોહ ઉપર ફીન લાવી મારી સાથે કજીઓ કરશે. મને નસીહત કરતી વખત સામે કહ્યું છે કે 'જે મેહેબુબ તારે લાયકની હોય તેને તું એખત્યાર કરજે.' તેથી આવી વાતને હું તુચ્છ ગણીને મુકલ તરીકે આએ મારો જાન અને તન હું તુંને અરપણ કરૂંછું. (એવું કામ કરૂ તેના કરતાં) કફન પેહેરૂં તો બેહેતર થાય. હું દાદગર દાવરના નામથી (સોગંદ લેઇને કહુંછું કે) તુંને (મારી ઓરત તરીકે) કબુલ કરૂંછું અને તુંને આપેલા એ કોલથી હું કદી ફરશ નહી. હું બંદગી કરવાને માટે યજદાં તરફ જાઉ છું અને યજદાં પરસ્તીઓમાના એક તરીકે તેની બંદગી કરૂ છું કે જેથી તે (ખોદા) સામ અને જમીનનાં પાદ-શાહ (મીનોચેહેર)ના દીલને મારી ઉપર ચીરડાવાથી તથા કીનો અને ગુસ્સો ધરાવવાથી ધોઇ નાખે, એવી મારી દર પળની ખાહેશ છે. તેઓની ધાસ્તીથી મારી અક્કલ દુર થઇ જાય છે. તે પરવરદેગાર મારૂં કહેવું સમજે છે અને જાણે છે કે તું મારી જાહેર રીતે ઓરત થઇ છે." ત્યારે રાદાબેએ તેને કહ્યું કે "હું પણ એજ રીતે તે પરવરદેગારની હજુરમાં મારી દીન અને રેવાજના તરીકા પ્રમાણે તુંને કબુલ કરૂં છું. આએ મારા બોલવા ઉપર તે પરવરદેગાર મારો શાક્ષી છે. મારા ઉપર જેહાન પેહેલવાન જાલેજર કે જે તાજ તથા તખતવાલો અને નામદારી તથા દમામ ધરાવનારો છે તેના શીવાય બીજો કોઇ પણ પાદશાહ (ધણી) તરીકે બનશે નહી" એ રીતે તેઓ વચેની મોહોબત વધતી ગઇ અને તેઓની અક્કલ દુર થઇ જઇને તેઓની ખાહેશ આગળ આવી. એમ કરતાં બામદાદનું ઝંઝકું

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

જણાવા લાગ્યું અને તેની છાવણીમાંથી નગારાંનો અવાજ નીકળ્યો †
ત્યારે તે જાલે તે માહતાબ જેવા ચેહેરાવાલીને છેલ્લી સલામ કીધી.
તેઓએ પોતાના તન અને છાતીને કાપડની માફક વણી લીધી. તે
બંધે જણાની આંખના પાપણો આંસુથી ભરાઇ ગયાં અને આફતાબને
તેઓ ચીરડાઇને કેહેવા લાગ્યાં કે "ઓ જેહાનને દીપાવનારા (આફ-
તાબ)! તું જરા તો ધીલ પકડતે. તુંને હમારી સાથે લડાઇ કરતો
આવવું ઘટતું હતું નહી, કારણ કે તારા એમ કરવાથી હમો મોહો-
બતની અજમાયશ કરવાવાલાઓ ગમગીન થયાં છીએ અને તારા
દેખાવથી હમારા દીલના બંદ તુટી ગયા છે." પછી તે જાલે માળ
ઉપરથી કમંદને નીચે ફેંકી અને તેણીનો મુબારક દોસ્ત નીચે ઉતર્યો.
તું જો કે તે બે મોટા દરજજાનાઓના દીલમાં ગમગીનીની રાત
પડી (યાને તેઓના રોશન દીલ ગમગીન થઇ ગયાં). જયારે પ્રકાશ
આપનારો ખોરશેદ પાહાડની પછવાડેથી બાહાર આવ્યો ત્યારે પેહે-
લવાનો ટોલાં બંધ થઇને (જાલની) દરબારમાં ગયા. તેઓએ જાલને
તખતની ઉપર બેઠેલો જોયો અને ત્યાર પછી તેઓ તે જગ્યાએથી
પોતાને રસ્તે ગયા.

જાલે રોદાબેને વીશે મોબેદોની સાથે તકરાર કીધી તે વીશે.

ત્યાર પછી તે શાહજાદાએ મુનશીને બોલાવ્યો કે તે જુલેખા
અને દાનાઓને બોલાવી મંગાવે. જયારે દાનાવ વજીર, મોબેદો તર
સર ઉઠાવનાર પેહેલવાનો તથા મુબારક સરદારો જેઓ અક્કલવા
તથા રોશન રવાન ધરાવનારા હતા તેઓની સાથે તે પેહેલવાન
આગળ ખુસાલી સાથે આવ્યો, ત્યારે સામના હસ્તાને હસ્તા હું
સાથે અને ખુશાલી ભરેલાં દીલ સાથે તેણે જબાનથી બોલવાનું શું
કીધું. તેણે પેહેલાં પેદા કરનારની તારીફ કીધી અને મોબેદો"

† સુર્યોદય અને સુર્ય અસ્ત થતાં જેમ હાલે લશકરી છાવણીમાં તોપ
જને વાજંત્રો વગાડીને માન આપવામાં આવે છે તેજ પ્રમાણે પુરાતન વખ
પણ એમ કરવાનો ચાલ હતો.

દીલને ગફલતીથી બેદાર કીધાં. પછી તે એમ બોલ્યો કે "તે ઇનસાફના કરનાર પાક સાહેબથી આપણું દીલ દેહેશત ભર્યું અને ઉમેદ ભર્યું થએ. તેનાથી આપણને ઉમેદની બખશેશ થાય છે તથા તેનાથી આપણને ગુનાહને માટે બીહવાનું છે અને તેના હોકમો ઉપર ઘણી ઉંડી નજર કરવી જોઇએ છે. જેમ આપણાથી બને તેમ તેની તારીફ ગાવી જોઇએ અને તેની આગળ રાત અને દીસ આજુજી કરવી જોઇએ. તે ફરતા સુરજ અને માહાતાબનો સાહેબ છે અને તે સ્વામને નેકીનો રસ્તો દેખાડનાર છે. તેનાથીજ આએ ખુશનુમા જેહાન પગબાર ઉભી છે. તે વળી બધે જેહાનનો દાદ અને ઇનશાફનો સાહેબ છે. તે વસંત, તીર મહીનો (યાને વરસાદ) તથા પાનખર રૂતું લાવે છે. તે સાહેબજ ઝાડોને ફળ અને પાતરાંથી ભરેલાં કરે છે. જવાનોને તે થોડો વખત રંગીલા અને ખુશબોવાલા બનાવે છે અને પછી ચીમડાયલા મોંઢાવાલા બુઢા બનાવે છે. તેના હોકમથી કોઇ પણ ઉલટું જઇ શકતું નથી તેના હોકમ વગર કીડીનો પગ પણ જમીન ઉપર ચાલી શકતો નથી. જ્યારથી લખ્યા લેખની તકટી અને કલમ તેણે પેદા કીધી છે ત્યારથી તેણે જે કાંઇ બનવાની વાત હતી તે લખી મુકી છે. દુન્યામાં વસ્તીનો વધારો તેણે જોડાંથી પેદા કીધો છે કારણ કે માણસ એખલું રહેતો વસ્તી વધે નહી. ઇનશાફી પરવરદેગાર શીવાય બીજું કોઇ નથી કે જેને માલ મીલકતનો સંબંધ, બાયડી, કે મદદગાર કોઇ જોઇતું હોય નહી. જે કાંઇ તેણે પેદા કીધુ છે તે જોડાંમાં પેદા કીધું છે. બોહોલી દુન્યા તેના હુકમ સાથે પેદા થઇ છે. જો તું બુલંદ આસમાન ઉપર શક લેઇ જોતો તો તમામ જેહાન તેના પાયાથીજ ઉભી છે. જમાનો માણસ આથીજ ગોઠવાયલો છે. તે (માણસ)થીજ તમામ માલ મીલકતની કીંમત થાય છે. જો જેહાનની અંદર જોડું કીધેલું હતે નહી તોતે ખોદાની કામેલ શકતી છુપી રહી હતે. બીજું એકે જો જોડું હતે નહી તો આપણે જવાન મદની ઓરતવારી ખોદાની દીન ઉપર જોતે નહી. ઉંચા તોખમને માટે (જે) ઉમેદો રહે છે (તે મરદાનગીથી હોય છે). માટે જ્યારે જોડું હતે નહી તો મરદાનગી રેહેતે નહી.

જેહાનના પેહેલવાનોને વધારે નેક ઉમેદ શું રેહે છે? (તે એજ) કે તેને ત્યાં રેશન રવાનનું ફરજંદ થાય. જ્યારે તેનો જવાનો વખત નજદીક આવે છે ત્યારે ફરજંદથી તેના નવા દાહાડા તેને પાછા મલે છે. દુન્યાની અંદર ફરજંદથી નામ (યાને ખાનદાન)ની જાલવણી થાય છે કે આએ જાલનો બેટો છે અને આએ સામનો બેટો છે. તે (ફરજંદ) નાથીજ તાજ અને તખત સોભતું રહે છે. જ્યારે પેલા (બાપ)નું નામ ગયું કે એ (દીકરા)નું નામ તખત ઉપર જલવાઇ રહે છે. હવે આએ સઘલું દાસતાન મારે વીશે છે. (ગોલાબ,) નરગેશ, બાગ, વીગેરે જેવી ઓરત મને જોઇએ છે. મારા દીલમાંથી હુશી-યારી અને અકલ નાહાશી ગયાં છે. મને કહો કે હું તેને માટે શું ઉપાય કરૂં? જ્યાં સુધી હું એ (મારો ભરમ) કહેતો નથી ત્યાં સુધી મારી ગમગીની દુર થતી નથી અને મારા મગજની અંદર જરા પણ અકલ આવતી નથી. મારી તમામ મોહોબત મેહેરાબના મેહેલમાં ભરેલી છે. તેની જમીન તે મારે મનથી ફરતું આસમાન છે. આએ મારાં દીલે મેહેરાબની બેટીને પસંદ કીધી છે અને તેથી મારી આંખમાંથી પ્યારના આંસુ વરસાઉ છું. મારૂં દીલ સીનદુખતની બેટીએ જીતી લીધું છે. તેથી એ માટે તમો શું કહો છો? શું સામ (એ બાબદથી) ખુશી થશે? અથવા તો મીનોચેહેર પાદશાહ એ વાત સમજશે તો તે મારી જવાંની ઉપર ગુનાહ કરવાનો શક લેઇ જશે? શું નાનાં કે શું મોટાં પોતાની દીન અને રેવાજને અનુ-સરીને જોરૂ સોધે છે. એ કામની અંદર અકલમંદોને વાંધો ઉઠાવવા જેવું કાંઇ નથી, કારણ કે એ (કામ) દીનની રાહે છે અને તેથી શરમાવાનું નથી. હવે (તમો દુર અંદેશ મોબેદો) એ માટે શું કહો છો? અને તમો દાહ્યા લોકો એ બાબે શુ જુઓ છો?" તે મોબે-દોના તથા સરદારોના હોટ બંધ થઇ ગયા અને અકલવંતોના હોટો ઉપર સખુનો બંધાઇ ગયા. કારણ કે જોહાક મેહેરાબનો બાપાવો થતો હતો અને તેથી પાદશાહ (મીનોચેહેર)નું દીલ તેઓ ઉપર નારાજ હતું. તેથી કોઇ પણ હબાયલે સાદેથી તેને જવાબ આપી શક્યું નહીં. કારણ કે કોઇએ પણ ઝેરને મધની સાથે ભેલાવતાં

સાંભલ્યું હતું નહી. જ્યારે તે શાહાજાદાએ તેઓથી કાંઇ જવાબ સાંભલ્યો નહી ત્યારે તે ગુસ્સે થયો અને નવી રીતે તકરાર કરવા માંડી. (તે બોલ્યો કે) "હું સમજું છું કે તમો એ બાબદને માટે વીચાર કરો છો અને એવો વીચાર ધરાવવાને માટે તમો મને ધીક્કારો છો. તેથી જે કોઇ પણ મારે વીશે ખરાબ વીચાર ધરાવે તો તેના તાણા મારે સમજવા જોઇએ. જો તમો મને એનો રસ્તો દેખાડશો અને બંધ થયલો રસ્તો મારે માટે ખુલ્લો કરશો તો તમારો દરજ્જો જેહાનમાં હું એવો કરીશ કે કોઇ મોટી પદવીનાઓએ ઉતરતી પદવીનાઓને (એવો દરજ્જો) આપ્યો હશે નહી. એવી રીતની ખુબી નેકી અને સચાઇથી તમારી ઉપર બદી અને નાશ આવવા દેવશ નહી." ત્યારે તમામ મોબેદોએ તેને શું જવાબ દેવો તે ગોઠવ્યો અને તેની ખાહેશ (બર લાવવાની) અને આરામ (મલવા)ની વાત સોધી. (તેઓ બોલ્યા કે) "હમો તારા તમામ બંદા છીએ અને આએ ઘણી અજબ જેવી વાત ઉપર અચરત થયા છીએ. એવી વાત જયાદા કમી બનેલી છે પણ એક ઓરતથી પાદશાહનો હુનર કમી થયલો જોયો નથી. વળી એ સાથે મેહેરાબ કાંઇ એવી (ઉતરતી) પદવીનો નથી. તે બુજોર્ગ પદવીનો અને મરદાને મર્દ છે. તે કાંઇ ધીક્કારવા જેવાં નસીબનો નથી. એટલું છે કે તે અઝદાહ (ઝોહાક)ના ખાનદાનનો છે, પછી તે જો એવો અરબોનો પાદશાહ હોય તો શું થયું. અગરજો પાદશાહ (મીનોચેહેર) તેને માટે બુરૂં ધારે નહી (થાને વાંધો લે નહી) તો તારાં મોટાં ખાનદાનને એવાં (જોડાન)થી એબ લાગવાની નથી. એ કામમાં તારી મુરાદ બર આવશે અને તું એ ખાહેશની અંદર ખુશાલી પાંમશે.[1] તે પેહેલવાન (સામ) તરફ જેમ તારો રોશન જીવ જાણે છે તેમ એક નામું તુંએ મોકલવું જોઇએ. તું હમારા કરતાં વધારે અક્કલ ધરાવે છે કારણ કે તારો જીવ અને વીચાર વધારે અંદેશા ભરેલો છે. વળી એક નામું તું પાદશાહ ઉપર મોકલ અને તેનો વીચાર તપાસી જો.

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

સામે સ્વારના ચીચારને લીધે ચીનોચેહેર આવી રીતના કામની અંદર વચે આવશે નહી.

ઝાલે પોતાના બાપ સામની ઉપર રોદાબેની ઉપર આશક થવાની વાત લખી તે વીશે.

તે શાહજાદાએ નવીસંદાને પોતાની આગળ બોલાવ્યો. તેનું તમામ દીલ (પ્યારથી) ભરેલું અને તેની છાતી ઉછાળા મારતી હતી. તેણે તેને સામની ઉપર નામું લખવાને ફરમાવ્યું તેમાં તેણે તમામ ખુશ ખબરો, દુઆ અને પેગામ લખવાને કહ્યું. તે ખતની અંદર પેહેલાં તે દાદગર કે જેણે દુનીઆ પેદા કીધી તેના નામથી લખવાનું શરૂ કીધું. (તેણે લખાવ્યું) કે "તે (ખોદા)નીથી ખુશાલી અને જોર છે. તે કઇવાન તથા નાહીદ સેતારાઓનો તથા ખોરશેદનો માલેક છે. તે હસ્તી તથા નીસ્તીનો સાહેબ છે. આપણે બધા તેના બંદા છીએ જ્યારે તે ખુદ તો એક છે. સામ નરીમાન કે જે શમશેર, ગુરજ તથા બખતરનો માલેક છે તેના ઉપર તે સાહેબની દુવા ઉતરજો. તે સામ જેહાનને બદ લોકોથી પોતાની તલવાર વડે ધોઇ નાખે છે તથા અફ્રલસંદોના સેતારને દીપાવે છે. પેહેલવાની દેખાડવાની વખતે તે લાંબો વખત સુધી ઘોડેસ્વારી કરનારો છે અને લડાઇના વખતમાં ગીધોને મેજબાની આપનાર છે. લડાઇના મેદાનમાં તે (હીલચાલથી) પવનને વધારનાર છે અને કાલાં વાદલમાંથી લોહીનો (વરસાદ) વર-સાવનાર છે. તે તાજ અને સુનેરી કંમર બંધનો બાંધનાર છે અને તે સુનેરી તખ્ત ઉપર પાદશાહોને બેસાડનાર છે. તે મરદાનગીના હુનરો ઉપર હુનરો દેખાડે છે અને તેનું સર હુનરોથી ભરેલું છે. જ્યારે સામ નરીમાન લડાઇના મેદાનમાં હોય છે તો તેના જેવો મર્દ અને સવાર તથા ત્યાં બીજો કોઇ હોતો નથી. હું તે (સામ)નો એક બંદા જેવો છું. મારૂં રવાન તથા દીલ તેની મોહોબતથી ભરેલું છે. તે જેવો મને જોય છે તેવો હું મારી માયથી જન્મયો છું અને મારી ઉપર આસમાનથી સીતમો ગુજર્યા છે. મારો બાપ રેશમી કપડાં પેહેરીને અને હીરાજડીત મ્યાનવાળી તલવાર બાંધીને મજાહ કરતો હતો જ્યારે મને સીમુર્ગે હીંદુસ્તાનના પહાડ ઉપર લેઇ ગયું હતું.

ત્યાં મને પીવાને માટે દુધને બદલે લોહી મળતું હતું અને હું તે માળાની અંદર એક બંધીવાન જેવો હતો. મારી ઉમેદ હંમેશાની સીગું ઉપર લટકેલી રહેતી હતી. મારૂં દીલ ઓસીયાળું અને મારો ચેહરો ફીકકો રેહેતો હતો. તે જે શેકાર લાવતું તે ઉપર હું તેનો આભારી રેહેતો હતો અને તેના બચાંઓમાનો એક તરીકે ગણાતો હતો. વારંવાર ધુળ (ઉડીને) મારી આંખોને સીવી લેતી હતી અને મારી પીઠ (ગરમ) પવનથી બળી જતી હતી. તે મને સામના બેટા કરીને બોલાવતું હતું. તું ચામ તખત ઉપર બેસતો હતો ત્યારે હું માળામાં રેહેતો હતો. યજદાં જે બનવાનું હોય તે બનાવે છે અને એ રીતે તે મને આંએ દુન્યામાં લાવ્યો હતો. યજદાંના મુકકર કીધેલાં કામથી કોઈથી દુર નંહાસી જવાતું નથી, અગરજો તે ઉડીને વાદલાંમાં પણ જાય (તો શું થયું). ભાલો જો કે ભુરાઇ શું તે જાણતો નથી પણ એક બાહાદુર માણસ તેની પાસેથી તેમ (બુરાઇ) કરાવે [illegible] અને પોતાના (અથડવાના) અવાજથી શીંહનું ચામડું ચીરી કાઢે છે તો પણ તે પેહેલવાન ગણાતો નથી. યજદાંના હોકમથી તે એક બંધવા તરીકે રહે છે જો કે તેની કેટલીક અણી લોહું ટીપવાના ઓજાર ઉપર રહે છે (યાને ભાલા ઉપર હથોડાના ઠોકા પડે છે તો પણ તે પોતાની સરજતને તાબે રહે છે). એક દીલ તુટી જાય એવું કામ હું તારી હજુરમાં લાઉછું કે જે (કામ)ને અંજુમનની અંદર હું ખુલ્લું કરવાની શકતી ધરાવતો નથી. અગરજો એક બાપ પેહેલવાન અને નર અજદાહના જેવો હોય તોપણ તેણે ઉતરતી પદવીનાઓનું કહેવું સાંભળવું લાજમ છે. હું મેહેરાબની બેટી (તરફના પ્યાર)થી રડતો રહ્યોછું અને ધગધગતા આતશની અંદર ભુંજાઇ જાઉંછું. અંધારી રાતના સેતારા જેવી રોદાબે મારો દોસ્ત બની છે. હું તે (પ્યાર)ના દરીયાના કીનારા ઉપર આવેલો છું. હું પોતે મારાથી કંટાળી ગયો છું અને તમામ અંજુમન મારી ઉપર રડે છે. જો કે મારાં દીલે આટલો બધો સીતમ જોયો છે તો પણ હું તારા હોકમ વગર એક દમ પણ લઈ શકતો નથી. આંએ મારાં દુખ અને સખતી વીશે મેં મારૂં દીલ (તારી આગળ) ખોલ્લું કીધું છે. માટે હવે ઓ જેહાન પેહે-

સુબાન! તું મને શું ફરમાવે છે?" તે મોબેદ (નવીસંદો) જે કાંઇ (ફરીથી) વાંચી ગયો અને દરેક બાબની વાતને ખુલ્લી કરતો ગયો તે પેલા શાહજાદાએ ધ્યાનથી સાંભળ્યું. બાદે બીજો એવો ઉમેરો કરાવ્યો કે "પેહેલવાન સામ પોતાના વચનથી ફરશે નહીં પણ ઉલટું એ કામમાં તે તેનો સલાહકાર થશે. કારણ કે હું મેહેરાબની બેટીને રેવાજ અને દીનને અનુસરીને સાચી રીતે મારી ઓરત કરવા માગું છું. મારા બાપે યાદ રાખવું જોઇએ કે જ્યારે તે ધનશાહી ઇજ્જતે મને પાછો મેળવી આપ્યો ત્યારે અલબુર્જ પહાડ ઉપરથી મને પાછો લાવતાં અંજુમનની વચ્ચે વચણ આપતાં તે એવી રીતે બોલ્યો હતો કે 'તારા દીલની કોઇ પણ મુરાદને હું તોડશ નહીં.' માટે એ (વચન) ઉપર મેં મારૂં દીલ બાંધ્યું છે." (પછી તે નામું લેઇને) એક સવાર આજરગુશસ્પ[1] ની માફક કાબુલથી સામની તરફ ઘોડા ઉપર ગયો. તેણે તે (કાસદ)ને ફરમાવ્યું કે "અગરજો તું થાકીબી જાય તો પણ એક પળબી થોભતો ના, પણ બીજા (કાસદ)ને જડપથી તૈયાર કરી તેની પાસે મોકલીને પણ તે પેહેલવાન આગળ એ નામું સેતાબીથી પુગાડજે." તે કાસદ તેની આગળથી પવન વેગે ગયો. તેની નીચેનો ઘોડો પણ ગોયા પોલાદનોજ બન્યો હતો. જ્યારે તે કરકસાર શેહેરની નજદીક આવી પુગ્યો ત્યારે તે પેહેલવાન સામે તેને દુરથી આવતો જોયો. સામ ત્યાંની પહાડી જગ્યા ઉપર ચીત્તાનો તથા બીજા જાનવરોનો શેકાર કરવાને માટે ભટકતો હતો. તેણે પોતાના દોસ્તો કે જેઓ અનુભવી સ્વારો હતા તેઓને એમ કહ્યું કે "એક કાબુલી સ્વાર કે જેની નીચેનો ઘોડો જાબુલી છે તે અત્રે દોડતો આવે છે તે ઘણું કરીને જાલ તરફનો કાશદ હશે. મને તેનાથી પેહેલાં ખબર મેળવી લેવી જોઇએ, તથા તેને દસ્તાનને માટે તથા ઇરાન અને પાદશાહને માટે કેટલીક વાત પુછવી જોઇએ." તેટલા-માં તે સવાર તેની આગળ આવી પુગ્યો કે જેના હાથમાં તે નામ-

---

૧ વીજળીના આતશને આજરગુશસ્પને નામે ઓળખવામાં આવ્યો છે. અંત્રે એ બોલ વાપરવાની મકસદ એ કે તે સવાર વીજળીની જડપે ત્યાંથી દોડી ગયો.

કારે જાલનું નામું હતું. તે કાસદ ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો અને તેને પગે પડયો અને પરવરદેગારની ઘણીએક તારીફ કીધી. સામે તેને (આવવાનું કારણ) પુછયું અને તે નામું લીધું. તે કાસદે જે કાંઇ પેગામ હતો તે તેને કહયો. સામ પેહેલવાને તે બંધ નામું ઉખેડયું અને તે પહાડની ટોંચ ઉપરથી હેઠે ઉતર્યો. તેણે દસ્તાનની એકે એક બાબદ વાંચી અને (વાંચતાંજ) પોતાની જગ્યાએ ફીકકો મારી ગયો અને મુગો બેઠો. તેને જાલની એવી ખાહેશ પસંદ આવી નહી. તેને તો જુદી તરેહના વીચાર ધરાવવા જોઇતા હતા.

તે (સામ) શેકારેથી પાછો પોતાને મુકામે ફર્યો અને તેના મનમાં લાંબા વીચારો આવવા લાગ્યા. તે પોતાના મનમાં બોલવા લાગ્યો કે "જ્યારે જંગલી પક્ષી તેને શીક્ષણ આપનાર હતું ત્યારે તે જમાનાથી એવી ખાહેશ કરતો હતો કે અગરજો હું તેને એમ કહું કે 'એ (કામ) પસંદ કરવા જોગ નથી, તથા તારી એ ખાહેશ ઇનસાફની રાહની અને અક્કલવાલી નથી' તો એ રીતેનું વચન તોડવું પરવરદેગારની તેમજ અંજુમનની નજરમાં પસંદ કરવા જોગ નથી. અગરજો હું એમ કહું કે 'હા, તારૂં કામ વાજબી છે. તારી જે દીલની ખાહેશ છે તે ખાહેશથી તારૂં દીલ ખાલી કર (યાને તારી આહેશ બરલાવ,) તો એ મુરગથી પરવરેશ થયલા (જાલ) થી અને તે દેવજાદી (રોદાબે) થી જેવા વારેશ પેદા થવા ઘટે છે તેવા વારેશ કેવી રીતે જન્મશે?" દીલના ભારી વિચારોથી તેનું માથું ઘુમવા લાગ્યું અને તેથી તેની ઉંઘ અને આશાયશ જતી રહી. એક બંદાને મનશે એક વાત ભારી લાગે છે તો તેનું દીલ જખમી થયલું અને તન અફશોસ કરતું રહે છે, પણ જ્યારે પરવરદેગાર હોકમ આપે છે ત્યારે તે ભેદ ખુલ્લો થાય છે.

જાલના કામ વીશે સામે મોબેદોની સલાહ પુછી અને તેના નામાનો જવાબ લખ્યો તે વીશે.

જ્યારે તે ઉંઘમાંથી ફારેગ થયો ત્યારે તેણે મોબેદોની અને દાનાવ લોકોની અંજુમન ભરી. તેણે નજુમીઓ આગળ (જાલ

બીબીની) આએ વાત બોલી લીધી, કે તેનું પરીણામ શું આવે તે તે તપાસે. આતશ અને પાણી જેવી બે વસ્તુને એકઠી કરવી અને ભેલી નાખવી એ સીતમ ગુજારવા જેવું (યાને જેમ આતશ અને પાણી સાથે ભેલી શકાય નહી, તેજ પ્રમાણે જાલ અને શેહાબેનું જોડાન થઇ શકે નહી.) ફરીદુન અને ઝોહાક (ના કુટુંબીઓ) વચ્ચે (આવું જોડાન થવાથી) કયામતને દીવસે લડાઇ કેમ થશે ? તેટલા માટે તમો તેનું નસીબ જુઓ અને મને જવાબ દેઓ અને તમારી કલમની અણી તેના મુબારક તપકાની ઉપર મુકો. તે નજુમીઓએ તે આખો લાંબો દીવસ સુધી આસમાનનો ભરમ સોધ્યો. તેમ જોઇને તેઓ હસતા પાછા આવ્યા. તે બે દુશમનો (જાલ અને શેહાબે) નાં નસીબ એક મલતાં આવ્યા હતાં. તે નજુમીઓએ સામ નરીમાનને એમ કહ્યું કે “ સુનેરી કંમરબંધ બાંધનારા ઓ પેહેલવાન ! મેહેરાબની બેટી અને જાલને માટે તુને ખુશ ખબર એ આપીએ છીએ કે તેઓ બંનેની એક મુબારક જોડી બનશે. એ બે હુનરમંદોથી એક જોરાવર હાથી (જેવું ફરજંદ) જન્મશે અને તે મરદાનગીની કંમર બાંધશે. તે પોતાની તલવારથી તમામ જેહાનને પોતાના પગની નીચે લાવશે અને પાદશાહી તખતને વાદલની પીઠ ઉપર મુકશે. બુરૂ ઇચ્છનારાઓના પગોને તે આએ જમીન ઉપરથી કાપી કાઢશે અને આએ જમીનની સપાટી ઉપર (બુરાઓને વસવાના) ગુફાઓ રેહેશે નહી. સગસાર[1] અને માજનદરાન[2] શેહેર રહેશે નહી. તે પોતાના ભારી ગુરજથી જમીનને ધોઇ નાખશે. તેનાથી તુરાનીઓને ઘણું નુકશાન પુગશે અને ઇરાનીઓને તમામ ખુબી પુગશે. દુઃખી થાઓ (યાને દુશમનો) ના સરને તે ઉંઘમાં નાખશે અને દુખના દરવાજા તથા નુકશાનના રસ્તાઓને તે બંધ કરશે. ઇરાનીઓને

---

૧ ‘ સગસાર ’ એ એક શેહેરનું નામ છે. વળી એ નામથી એક રાક્ષસોની જાત ઓલખાય છે જેઓ કુતરાના જેવું માથું, અજદાહના જેવો પીલો ચેહેરો, બકરાના જેવા બાલ, હાથીના જેવા કાન અને બહુ આંખો ધરાવે

૨ ‘ માજનદરાન ’ એ એક મુલક છે જે ગીલાનની ઉતરે કાસપીઅન સમુદ્રની નજદીકે આવેલા મુલકનું નામ છે, જયાનાં લોકો ઘણા બહાદર રહે છે.

તેનાથી ઉમેદ રહેશે અને પેહેલવાનોને સાથી તથા ખુશાલી ભરેલી ખબરો મલશે. તેના ઘોડાના પગો જંગની અંદર દોડતા રહેશે અને તે જનુની વાઘોની સાથે કુશતી રમશે. જોરાવર હાથીઓ અને ફાડી-ખાનારા શીંહો એ પેહેલવાનના ગુરજથી નાશ પામશે. તેનો જમાનો બાદશાહોને માટે બખ્તશાલી ગણાશે. જમાનો તેનું નામ ખુશાલી સાથે યાદ કરશે." જ્યારે તેણે નજુમીઓની એ વાત સમજી ત્યારે તે હસીઓ અને તેઓનો ઉપકાર માન્યો. તેણે તેઓને બેહદ સોનું રૂપું બક્ષયું. તેની ફીકરનો વખત ખુશાલીમાં ફેરવાઇ ગયો. પછી તેણે જાલના કાસદને આગળ બોલાવ્યો અને તેની સાથ હરતરેહની વાતો કીધી. તેણે તેને કહ્યું કે "તું તેને ખુબી સાથે કહેજે કે તારી આએ બાહેશને માટે મને કાંઇ વાંધો નથી. વળી મેં તુને પેહેલેથીજ એવી રીતનું વચન આપેલું હતું તો (હવે) ગેરઇનશાફી બનીને (તે ના પાડવાનું) કાંઇ બાહાનું શોધવું જોઇતું નથી. હમણા તું આશાયશ લે અને એ વાત ખાનગી રાખજે કે જમાનાથી કોઇ એ વાત જાણે નહી. જાણ કે હું રાતને વખતે આએ લડાઇમાંથી ઇરાન તરફ લશકરને કુચ કરાવશ કે જેથી તે પાદશાહ મને શું ફરમાવે છે અને પરવરદેગાર એ કામ કેમ પાર પાડે છે તે હું જોવશ" તેણે તે કાસદને થોડા દીરમ આપ્યા અને તેને ફરમાવ્યું કે "તું અગેથી (પાછો) દોડ અને દમ ખાવાને થોભતો ના." જે સેપાહો અને પેહેલવાનો તેની આસપાસ અને બાહાર ઉભા હતા તેઓ આએ કામથી ખુશી થયાં. ત્યાર પછી તેઓએ કર-કસારના હુબ્બારે રેહેવાસીઓને બંધીવાન પકડયા અને તેઓ ઉપર સીતમ ગુજારતા પણે ચલાવતા લેઇ ગયા. જ્યારે અંધારી રાતના બે પોહર ગુજરયા ત્યારે તે જંગલમાંથી સ્વારોની દોડધામના પોકારો ઉઠયા. ઢોલ અને નગારાના અવાજ તે છાવણીના દરવાજા આગળથી નીકલવા લાગ્યા. તે પેહેલવાન ઇરાન તરફ ગયો અને લશકરને હેંદુ-સ્તાન તરફ દોરવ્યું.

તે કાસદ ફતેમંદી સાથે અને ખુશ નસીબ સાથે જાલની નજદીક આવ્યો. જેવો તે ત્યાં આવ્યો તેવોજ તેણે સામનો પેગામ તેને

કહયો. જાલ તે સમજીને ખુશી થયો. જાલે આવી બખશેશને માટે પરવરદેગારની બંદગી કીધી અને તે પોતાના નસીબથી ખુશ થયો. સામે સવારના જાલે જ્યારે તેનાથી સઘળી બીગત સમજી ત્યારે તે જમાનાથી ઘંણો ખુશી થયો. ૧ તેણે દરવીશોને દેરમ અને દીનારની સખાવત કીધી અને પોતાના માણુસોને પણ નવાજ્યા, આવો ખુશાલી ભરેલો પેગામ મોકલવાને માટે તે પેહેલવાન સામની તેણે ઘણી તારીફ ગાઇ. રાતના તેને ઉંઘ આવી નહી અને દીસે તેણે આશાયશ લીધી નહી. તેણે નહી દારૂ પીધો કે નહી ખુશાલી પાલી. તેહુંં દીલ પોતાની જોડું તરફ ખેંચાયહું હતું અને સામે તેને જે કહેવાડીહું હતું તે રોદાબેને કેહેવાને તે આરજુમંદ થયલો હતો.

રોદાબે અને જાલના આશક પડવાની વાતથી સીનદુખ્ત જાણીતી થઇ અને તેણી તેથી ખુશી થઇ તે બીશે.

તે શાહજાદાની અને તે સીધાં સરોવર જેવી (રોદાબે) ની વચે (પેગામ લાવ લેઇ જાવ કરવાને માટે) એક ઓરત હતી કે જેણી મીઠી વાતો કરનારી હતી. તેણી તે પેહેલવાનની આગળ પેગામ લેઇ જતી હતી અને તે પેહેલવાન આગળથી સરોવર (રોદાબે) ને માટે (પેગામ) લાવતી હતી. તે શાહજાદા દસ્તાને તેણીને બોલાવી મંગાવી અને જે વાત તેણે સમજી હતી તે તેણીને કહી. તેણે કહ્યું કે "તું રોદાબેની નજદીક જા અને તેણીને કેહે કે 'ઓ નેક દીલના નવા આફતાબ! જ્યારે એક વાત ઘણી તંગ અને બારીક હાલતમાં આવી લાગે છે ત્યારે તે વાતને પાછી ખોલ્લી કરવાને જલદીથી તેની કુંચી મલે છે. સામની આગળથી કાસદ ખુશાલી ભરેલી અને મુબારક ખબર સાથે પાછો ફર્યો છે. તેની સાથે તેણે ઘણી વાતચીત કીધી છે અને સાંભળી છે તથા તે છેલ્લે સરવાલે મારી સાથે એક મલતો થયો છે.'" પછી તેણે (સામની તરફથી) જે જવાબ મલ્યો હતો તે તે નામું પુગાડનારી ઓરતને જડપથી કહયો અને તે ઓરત તેનો પેગામ લેઇને તેની આગળથી ગઇ. તેણી પવનને વેગે રોદાબેની

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

નજદીક આવી અને આએ ખુશાલી ભરેલી ખબર તેણીને આપી. તે પરી ચેહરે તે ઓરતને પૈસાથી નવાજી અને તેણીને સુનાની ખુરસી ઉપર બેસાડી. તેણીએ તે ઉપાયો રચનાર દાસીને આવી ખુશાલીની ખબર લાવવાને માટે એક ઉંચો પોશાક ભેટ કીધો. વળી તેણી તે મુબારક જાલને માટે તેની બહાદુરીને લાયક થઇ પડે તેવી માથે વીતાલવાની એક પાઘડી કે જેની વનત તેની ચપાટી ઉપરનાં શાતાં માણેક અને સુનાને લીધે માલમ પણ પડતી હુતી નહી તે લાવીને હાજર કીધી. તે પાગડી ઉપરનું સુનું પણ તે ઉપરના ગોહુરોથી બે માલુમ થઇ ગયું હતું. એક મોંઘી કીંમતની વીંટીઓની જોડી કે જે આસમાનની ઉપરના ભ્રેસપતી સેતારાની માફક જલકટી હુતી તે તેણી લાવી અને એ સઘળું સામના દરતાનને માટે મોકલ્યું અને તે સાથે ઘણીક દુવાઓ અને પેગામો મોકલ્યા. તે દાસી (રોદાબેના) ઓરડામાંથી નીકળીને દીવાનખાના આગળ જઇ લાગતાં સીનદુખત તેણીને જોતી હોય તેમ જણાયું. સીનદોખતનો જીવ આથી વીચા-રમાં પડયો અને તેણીને હાંક મારીને પુછયું કે "તું કયાં જાય છે તે કેહ." તે ઓરત ધાસ્તીથી સોમલના જેવી ફીક્કી મારી ગઇ. તેણી ધ્રુજતી ધ્રુજતી જઇને તેણીને પગે પડી. સીનદુખતે કહ્યું કે "ઓ બદ ચેહેરાની ઓરત! મારી બાત સમજ અને મને જવાબ દે. તું વખતો વખત મારી આગળથી પસાર થાય છે અને ઓરડામાંથી તું મને (ચીમાઇને) જોય છે. તેથી મારૂં રોશન દીલ તારી ઉપર શક-મંદ થયું છે માટે તું એ મારો શક જલદી ખુલ્લો કર." ત્યારે તેણીએ જવાબ દીધો કે "હુ એક ઉપાય સોધનારી (યાને કે વેચી સાટીને પુરૂ કરનારી) ઓરત છું અને હુ કેટલીક ચીજો (ફેરયાક-વાને) લાવી છું. મોંઘી કીંમતના કપડાંઓ અને ઘરેણા જે માણસો ખરીદે છે તેઓને હું વેચું છું. હું મોટા લોકોના ઘેરામાં જાઉ છું અને તેઓ મારી પાસે કપડાં તેમજ જવેહરાત ખરીદે છે. તે ઓર-દામાની રોદાબેએ મારી પાસેથી ઘરેણા તેમજ મોટી કીંમતના જવે-હરાતો માંગ્યાં હતાં તેથી હુ તેણીને માટે જવેહરાતથી જડેલું તાજ લાવી હુતી તથા પાદશાહોને લાયકનો હીરા જડીત દાબડો લાવી

હતી.” ત્યારે શીનદુખતે તેણીને કહ્યું કે “તે મને દેખાડ અને મારા દીલનો શક ભાંગી નાખ.” તેણીએ જવાબ દીધો કે “એ બધી ચીજો મેં શેહાબેને સોંપી છે. તેણીએ બીજું વધારે માંગ્યું છે તે પણ હું હમણા તેણીને માટે લાવનાર છું” તેણીએ કહ્યું કે “કીમતના પૈસા મારી નજર આગળ બાહર કાઢ અને મારા ગુસ્સાની ઉપર પાણી રેડી ઠંડો કર.” તે બોલી કે “તે માહાતાબ જેવા ચેહે-રાનીએ મને પૈસા કાલે આપવા કહ્યા છે તેથી હું કીંમતના પૈસા લાવી નથી. માટે તું મારી પાસે તે લેવા નાં માંગ.” તેણીએ તેનું કહેવું જુઠું માણ્યું અને તેની સાથે મારામારી કરવાની તૈયારી કીધી. તપાસ કરતાં તેણીનામાં સચાઇ જણાઇ નહી પણ સઘળું જુઠાનું અને ફેલ જણાઈ આવ્યાં. જ્યારે તેણીએ મોંઘી કીંમતના પોશાકો તથા શેહાબેના હાથના ઘરેણાંઓ જોયાં ત્યારે તેણી ગુસ્સે થઇ અને તેણીનો ચોટલો હાથમાં પકડયો અને તે મરડીને તેણીએ તેને જમી-નની ઉપર અબરૂ નાખી, અને તેના બાલ પકડીને ખેંચતી ઘસડીને લેઇ ગઇ. તેણીનું દીલ તે ઓરતને લીધે ગુસ્સાથી દુખી થયું હતું અને તેથી તેણી તેને એમ ધીક્કાર સાથે ખેંચી લેઈ ગઇ. એ પ્રમાણે થોડા વખત સુધી તેણીના બાલ પકડી ઘસડતી લેઇ જઇને કાંઇ પણ દયા વગર તેણીને જમીન ઉપર ફેંકી. તેમ નાંખીને તેણીએ તેને ત્યાંજ બાંધી અને લાતોથી અને હાથોથી માર મારવા લાગી. પછી તેણી ત્યાંથી ગમગીન બનીને દીવાનખાનામાં પાછી ગઇ. તેણી દુખી થયલી ચીરડાયલી અને ગમગીન હતી. તેણીએ દીવાનખાનાનાં બારણા બંધ કીધાં. વીચારોથી તેણી ઘણી ગુસ્સામાં હતી. પછી તેણીએ ગુસ્સાથી પોતાના ગાલો ઉપર હાથ અફાલતાં પોતાની બેટીને પોતાની આગલ બોલાવી મંગાવી. તેણીએ પાણીથી ભરેલી આંખોથી પોતાના બે ગોલાબી ગાલોને એવા ધોયા કે તે ગોલાબી ગાલો પણ પાણીવાલા તાજા થયા. તેણીએ શેહાબેને પુછ્યું કે “ઓ કીંમતી માહાતાબ! તેં શાને માટે ખાહાબગોચીયાવાલી જગ્યા પસંદ કીધી છે? તુંને જેહાનમાં ભલી રેહતાં શું થયું? કે તું મને તારા ભરમ કેહતી નથી. ઓ માહાતાબ જેવા ચેહેરાની (બેટી)! તું આવી

જુલમગાર થઈજ કેમ શકી ? તારો જે કાંઈ ભરમ હોય તે તું તારી માયને કેહ. આજે બૈરી તારી આગળ કયારે આવી હતી ? અને તે તારી આગળ શાને માટે આવી હતી ? એ શું વાત છે ? એ માણસ કોણ છે કે જે આવી કીંમતી પાઘડીને લાયકનો અને તારી વીંટીઓને લાયકનો થયો છે ? એ અરબ લોકોનું તાજ મોટી કીંમત આપવાથી આપણું બન્યું છે અને તેનાથી પુશકલ ફાયદો તેમજ નુકશાન છે. શું તું તારા નામને લાછન લગાડી બરબાદ કરવા માંગે છે ? તારા જેવી બેટી મારે ત્યાં કદીબી અવતરતી ના." શેહાબે પોતાના પગની તરફ જમીન ઉપર જોતી ઉભી રહી. તે જગ્યાએ તેણી શરમની અંદર ડુબી ગઈ હતી. તેણી પોતાની આંખોમાંથી મોહોબતના આંસુ વરસાવવા લાગી અને બે આંખોમાના આંસુથી પોતાનો ચેહેરો ભરી નાખવા લાગી. તેણીએ પોતાની માયને જવાબ દીધો કે "ઓ અક્કલવંત માતા ! મારા જીવની મોહોબત મને એવી મારી નાખે છે કે અગરજો મારી માતાએ સરૂઆતમાંજ મને જન્મ આપ્યો નહી હતે તો મારાથી નેક યા બદ વાત બનતે નહી. પેહેલવાન દસ્તાનના કાબુલમાં રહેવાથી તેની મોહબતે મને આતશની ઉપર બેસાડી છે (યાને હું બળીને ખાક થાઉ છું.) મારા દીલ ઉપર જેહાન એવી તંગ થઈ કે હું જાહેર તેમજ છુપી રીતે રડયા કરૂ છું. તેના ચેહેરા વગર હું જીવી શકીશ નહી. તેના એક બાલની સાથે જેહાન મારી કીંમત કરી શકતી નથી. તું જાણ કે તે મને મલ્યો હતો અને તે મારી સાથે બેઠો હતો. હમોએ વચનને માટે એકમેકનો હાથ હાથમાં લીધો હતો. હમોએ એક મેકને જોયા શીવાય બીજું કાંઈ બન્યુ નથી. તેની અને મારી વચ્ચે ગોયા આતશ તપે છે. (જાલ તરફનો) એક કાસદ ખુબીરૂ સામની આગળ ગયો હતો અને તેનો તે સામે બાહાદુર જાલને જવાબ કેહેવાડીઓ હતો. સામ તેના મારી તરફના પ્યાર વીશેની વાત સમજીને થોડો વખત દુખી બન્યો હતો, અને દલગીર થયો હતો. તેણે કેટલીક અગત્યની સલાહ લીધી હતી. તેની શાહબરી કરનારા મોબેદોને તેણે એ બાબે પુછયું હતું અને આખેરે તે તેઓની સાથે એક મલતો થયો હતો. એ કામ કરીને તે પોતાના કબીલા

અને નામદારો સાથે માજનદરાન તરફ ગયો હતો. તેણે તે કાસદને ઘણી ચીજોથી નવાજ્યો હતો. મેં સામ નરીમાનનો (પણ) સઘળો જવાબ સમજ્યો છે. આએ ઓરત કે જેના તમે બાલ પીખ્યા હતા અને તેને જમીન ઉપર ફેંકી (ચોટલો પકડીને) ઘસડી હતી તેણી તેજ ખબર લાવનારી હતી. મારા તરફથી તેના નામાનો જવાબ તરીકે આએ પોશાક મોકલ્યો હતો." સીનદુખ્ત આએ વાતથી અજબ થઇ. તેણીના ધણી તરીકે તેને બાલ પસંદ પડયો હતો. તેણીએ એનો જવાબ દીધો કે "એ ડાહાપણ ભરેલું નથી. દસ્તાનના જેવો મોટી પદવીનો કોઇ પેહેલવાન નથી. તે જુનેર્ગે છે તેમ જેહાન પેહેલવાનનો બેટો છે. તે હુશીઆર, અક્કલમંદ અને રોશન રવાનનો છે. તે તમામ હુનરો ધરાવે છે તોપણ તે એક એબ ધરાવે છે. તે એબ તેના હુનર આગળ નહી જેવી લાગે છે. જેહાનનો પાદશાહ (મીનોચેહેર) એ બાબદથી ગુસ્સે થશે અને તે કાબુલનાં મુલકને ખોરશેદ સુધી ઉડતી કરશે. (યાને તે કાબુલ ઉપર હુમલો લાવશે.) આપણી તોઅમનું (યાને ઝોહાકના ખાનદાનનું) કોઇપણ આએ જમીન ઉપરથી પોતાના પગને ઉંચો ઘોડાના જીન ઉપર મુકે એવું તે ઇચ્છતો નથી." પછી સીનદુખતે તે ઓરત (દાસી) ને કહયું કે "ઓ હુશીઆર ડાહાપણ વાલી ઓરત! તું હમેશ એમજ (વફાદારી) કરજે અને તારા હોટોને (શરમ બોલવાથી) સીવેલા રાખજે. કહાયને કેહેવાને માટે તારા હોટો કપાઇ પણ જાય તોપણ તું એ વાતને એમજ દીલમાં દટાયલી રાખજે." તેણીએ પછી તે ઓરતને છુટી કીધી અને તેણીને નવાજી. તેણીએ તેને એવી બનાવી કે કોઇ પણ ઓળખી શકે નહી. તેણીએ ખાનગી રીતે પોતાની બેટીને જેહાનમાં કોઇની પણ શીખામણ સમજે નહી એવી જોઇ લીધી ત્યારે તેણી ત્યાંથી દલગીરી સાથે ગઇ અને રડતી સુતી, જાણે તેની ચામડી દીલ ઉપરથી ઉખડાઇ જતી હતી.

રોદાબે અને જાલની વચ્ચે પેદા થયલી મોહબતને માટે મેહેરાબ જાણીતો થયો અને તે ગુસ્સે થયો તથા સીનદોખ્ત તેને પાછી રાહ ઉપર લાવી તે વીશે.

મેહેરાબ કે જેને જાલે (તે દીવસે) ઘણો યાદ કીધો હતો તે તેની દરબારમાંથી ખુશાલી સાથે પાછો ફર્યો. તેણે પોતાની પ્યારી સીનદુખ્તને ઉદાસ થયલી તથા તેનો ચેહેરો કરમાઇ ગયલો અને દીલ દુખી થયલું જોયું. તેણે તેણીને પુછ્યું કે "મને કેહે કે શું બન્યું છે? તેં શાને માટે તારા ગોલાબના રંગના ગાલોને કરમાવી નાખ્યા છે?" ત્યારે તે અરબ સીનદુખ્તે જવાબ દીધો કે "મારાં દીલની અંદર ઘણા લાંબા વીચાર આવે છે. આએ આબાદ ખજાનો અને માલ અને શંગારેલા અરબી ઘોડાઓ, તથા આએ આબાદ મેહેલ અને બાગ તથા દોસ્તોના દીલનું સુખ, તું પાદશાહની ચાકરી કરનારા આ તારા નોકરો તથા આએ તાજ અને તારી બેસવાની ઠપછપ, આએ આપણો ચેહેરો, માથું અને કદ તથા આપણી નામદારી, અક્કલ અને વીચાર તથા આએ ચલકાટ અને શક્તી (એ સઘલું) રફ્તે રફ્તે ઘટી જશે. એ સઘલું આપણી ખાહેશ વીરૂધ દુશમનોને હાથ જશે. આપણી સઘલી મેહેનતને હવે ધુલ મલેલી સમજી લેવી જોઇએ. આપણે ફાલે એક સાંકડી પેટી (કફન) આવશે. આપણે જે ઝાડ રોપ્યું અને જેને ઘણી રંજથી પાણી સીંચ્યું છે તેનું ફળ આપણાં ઝેહેર સમાન થયું છે. (આવાં ઝાડની ડાંખલી ઉપર) આપણું તાજ અને ખજાણો ટાંગ્યો છે આપણે. ખુરશેદની ઉંચાઇએ ચઢીયાં છીએ અને આપણે છાયો આપનારા થયાં છીએ તેજ ઉંચી પદવી ધરાવનારૂં માથું ખાકની નીચે હતાશે. આવું આપણું સેવટ અને આખેરી છે. હું જાણતી નથી કે આપણે કેમ આરામ ભોગવશું." ત્યારે મેહેરાબે સીનદુખ્તને એવી રીતે પુછ્યું કે "એમાં તું નવું શું લાવી ? અને નવી વાત શું કહી ? આએ ત્રણ પાંચ દીવસની દુન્યા એવીજ છે. એક નાશ પામે છે તો બીજો આશાની સાથે જીવનારો થાય છે. એક આએ

દુન્યાની અંદર આવે છે (યાને જન્મ લે છે) ત્યારે બીજો ગુજરી જાય છે. તેં કોણને એવો જોયો છે કે જેને દુન્યાના ચક્કરે એ પ્રમાણે મારી નાંખ્યો નથી અને તંગીને વખતે ગમગીન થયલાનું દીલ બીજી તરેહનું હોતું નથી. એ બાબે પરવરદેગાર સામે મોંહ ઉઠાવવું જોઇતું નથી." ત્યારે સીનદુખ્તે તેને કહ્યું કે " એ બાબદને સાચા લોકો બીજી તરેહથી પણ લાગુ પડી શકે છે. હું તારી આગળ આએ છુપી વાત અને આએ મોટું કામ કેવી રીતે ખુલ્લું કરૂં ? એક અક્કલ હાંસલ કીધેલા નેક બખત મોબેદે પોતાના ફરજંદ આગળ એક ઝાડની વાત કહી હતી, તે વાત હું તારી આગળ કરૂં છું, જેથી તું પાદશાહ અક્કલની રીતે મારૂં કેહેવું સમજે. (તે વાત આએ છે) ' એક સીધાં સરોવરે પોતાનું સર વાંકું કીધું અને તે વળી ગયું અને તેણે રાતા રંગના નરગેશના ફુલને પાણીથી ભીજવ્યું. ' એજ પ્રમાણે ફરતું આસમાન આપણા માંથા ઉપર ફરે છે. ૧ માટે ઓ અક્કલમંદ પાદશાહ ! આપણને પણ એજ રીતનું થવું જોઇએ છે. જાણ કે આમના બેટાએ રોહાબે ઉપર કુદરતરેહના છુપા ફાંદા નાંખ્યા છે. તે તેણીના રોશન દીલને તેના (સીધા) રસ્તા ઉપરથી ચોરી લેઇ ગયો છે, તેથી આપણને કાંઇ ઇલાજ શોધવો જોઇએ છે. મેં તેણીને ઘણી શીખામણો આપી છે પણ કાંઇ ફાયદો થયો નથી. વળી હું તેણીના દીલને દુઃખી તથા તેણીનો ચેહેરો ફીક્કો જોઉં છું તે સાથે વળી હું તેણીનું દીલ ગમ અને દુખથી ભરપુર જોઉં છું. તેણીના હોટ સુક્કા થઇ ગયા છે અને તેણીને હું સરદ હાએ મારતી જોઉં છું." જેવું મેહેરાબે એમ સમજ્યું તેવોજ તે ચોંકી ઉઠયો અને પોતાની તલવારની મુઠ ઉપર હાથ નાંખ્યો, તેનું દીલ ધુજવા લાગ્યું અને ચેહેરો ફીક્કો મારી ગયો. તેનું દીલ લોહીથી ભરાઇ ગયું અને હોટમાંથી સરદ હાય નીકળી. તે રોદાબેને કેહેવા લાગ્યો કે "હું પોતે હમણા આએ જમીન ઉપર લોહીની નદીને વેહેતી કરીશ" જ્યારે સીનદુખ્તે એમ જોયું ત્યારે તેણી ચોંકી ઉઠી અને તેણીના બે હાથો તેની કંમરે વીટાલ્યા અને બોલી કે,

---

૧ એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુંજબ કીધો છે.

"મગજની શાંતી વગર તું આવું બોલે છે. તું જરા અક્કલ પકડ અને સરદારની નજરે જો.[1] જો તું હમણા એક હલકી પદવી ધરાવનાર હતે તો એ વાત સમજીને તે ઉપર તું થોડુંજ ધ્યાન આપતે. હવે પછી તું એવા ઉપાય કર કે જેમાં અક્કલ સમાયલી હોય કે જેથી તારૂં રવાન અને અક્કલ તારા રેહેનુમા થાય." તેણે તાનતોડ કીધી અને પોતાના હાથોની અછાડથી તેણીને ઉકાડી નાખી અને એક છેડાયલા હાથોની માફક પોકાર મારીને બોલ્યો કે "જેવી તે બેટી જન્મી તેવુંજ મને તેજ વખતે તેણીનું માથું કાપી નાખવું ઘટતું હતું. મેં તેને નહી મારી નાખી તેથીજ મારાથી (હમણા) મારા વડવાઓને પગલે ચલાતું નથી. હાલે તેણીએ મારા આવા હાલ કીધા છે. અગર જો એક બેટો પોતાના બાપના તરીકાથી ઉલટો ચાલે તો તેની બહાદુરી તેના બાપની પીઠથી મલેલી ગણવામાં આવતી નથી. એ બાબદ ઉપર એક વાઘ કે જે લડાઇને વખતે તીક્ષ્ણ પંજાનો બન્યો હતો તેણે એક વાત કહી હતી. તે બોલ્યો હતો કે 'મને લડાઇનીજ ખાહેશ છે. હું મારા બાપના રક્ષણ હેઠલ હતો ત્યારથીજ એવી ટેવ ધરાઉ છું. બેટાની અંદર બાપનીજ નીશાની ઉતરવી જોઇએ. જો તે (બાપથી) કમતી હુનર ધરાવે તો તે રવા ગણાય નહી.' મારા જીવને પણ તેવીજ ફીકર છે અને મારી જગ્યા તંગ થઇ ગઇ છે (યાને હુ ઘેરાઇ ગયો છું) ત્યારે તું મને મારાં માથાં સાથે જંગ કરતો (આપઘાત કરતો) શા માટે અટકાવે છે. અગરજો પેહેલવાન સામ, મીનોચેહેર પાદશાહની સાથે આપણી ઉપર એક હુમલો લાવશે તો કાબુલમાં સુરજ સુધી ધુવાડું ઉડતું થશે, તથા ખેતરો અને શેહેરો આબાદ રેહેશે નહી. ત્યારે સીનદુખતે તે જમીનના માલેકને જવાબ દીધો કે "તારી જબાનને ફોકટમાં એટલી હદ સુધી ના લેઇ જા. તે સામેસવાર એ બાબદથી વાકેફ છે. તારા દીલમાં બીહક, દલગીરી અને તંગી ના રાખ. તે પોતે કર-કસારથી એનેજ માટે પાછો ફર્યો છે. એ વાત તેનાથી છુપી રહી નથી પણ ખોલ્લી થઇ છે." ત્યારે મેહેરાબ બોલ્યો કે "ઓ સાહા-

---

1. એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

લાબ જેવા ચેહેરાની ઓરત ! તું મારી આગળ કાંઇ પણ ખોટી વાત ના કર. એવી વાત અક્કલની રાહાની ક્યાંથી હોય કે પવન આક ઉપર હોકમ ચલાવે. જો કે તું નુકશાન પામવાને બદલે નફો'તાઇ પામી છે તોપણ મારૂં દીલ કાંઇ તે બાબદ માટે દુખી નથી. મોટા ભરતખાનો જાલ કે જે ચહડતા અને ઉતરતાઓની વચેનો ફરક જાણે છે તેના કરતાં વધારે સરસ જમાઇ કોઇ થવાનો નથી. આહુવાજથી[૧] તે કંદહાર[૨] સુધીના લોકો સાથે સામે સવાર સગાઇ કરવા માંગતો નથી, તો એમ કેમ બનશે ?" સીનદોખ્તે જવાબ દીધો કે "એ સર અફરાજ ! મને જુઠું બોલવાની કાંઇ અગત્ય નથી. જો તુંને નુકશાન ભુગતું હોય તો મને પણ નુકશાન ભુગવાનું તારૂં. દુખ મારે માટે એક બેદી સમાન છે. મારા દીલની પણ એમજ ખાતરી થઇ હતી તેથીજ મને એવો ખરાબ શક પેહેલાંથી ઉપજ્યો હતો તેથી તેં મને એ પ્રમાણેની દુખી જોઇ હતી. ગમને લીધે મારી ખુશાલી ઉડાઇ ગઇ અને (હાલે) મારા દીલમા ઘારતી પેવશ થઇ છે. અગરજો આએ વાત અજબ જેવી નહી હોય તો આપણે ક્યાં સુધી ખરાબ વીચાર કર્યા કરીએ ? ફરીદુન યમનના સરોવરો (યમનના રાજાની બેટીઓ) ઉપર ખુશી થયો હતો,[૩] તેમ જેહાનને સોધનાર દસ્તાને પણ એવીજ (યાને ઝોહાકના વંશની બેટીની) પસંદગી કીધી છે. આતશ અને પાણીથી તથા હવા અને ધુલથીજ જમીનની અધંકારવાલી સપાતી પ્રકાશીત બને છે " મેહેરાબે સીનદોખ્તને સાંભલવા ઉપર કાન આપ્યા, પણ તેનું દીલ કીના ભરેલું હતું અને માથાંમાં ગુસ્સો ભરેલો હતો. ત્યાર પછી તેણી જઇને (સામ તરફથી જાલ ઉપર આવેલા) નામાનો જવાબ લાવી અને તેને કહયું કે તારી ખાહેશને ખુશી કર. જયારે પણ તારા પોતાના એસીઓ

૧ 'આહુવાજ' એ ખોઝસ્તાનનાં એક મોટાં શેહેરનું નામ છે.

૨ 'કંદાહર' એ ઇરાન, હીંદુસ્તાન, બલખ અને ખોરાસાનની સરહદે આવેલા મુલકનું નામ છે.

૩ યાને ફરીદુને યમનના પાદસાહની બેટીઓ જેઓ અરબ વંશની હતી તેઓને પોતાની વહુઓ કીધી હતી.

તારી સાથે બીગાના બને ત્યારે તે અક્કલના અંધકારને લીધે તારી સાથે બદ વીચારના બને છે.” ત્યાર પછી તે નામદારે સીનદોખ્તને ફરમાવ્યું કે “રોદાબેને ઉઠાડ અને તેણીને મારી આગળ લેઇ આવ.” તે ગમગીન થયલા શખ્સથી સીનદોખ્ત બીહીધી કે તે તેનો નાશ કરી નાખશે અને તેથી તે સૌથી ઉંચા બેહેશ્તના બાગ જેવી રોદાબેથી કાબુલસ્તાનની જમીનને ખાલી કરી નાખશે. તેથી તેણીએ તેને કહ્યું કે હું તારી પાસેથી પેહલાં વચન માગું છું કે તું તેણીને તંદરોસ્ત હાલતમાં મને પાછી સોંપે. તેણીએ પેહલાં તેની પાસેથી સખત વચણ લીધો. તેથી તેણે નાચાર હોવે પોતાનો કીનો ધોઇ નાખ્યો. તે નામવરે સીનદોખ્તને મોઢેથી વચણ આપ્યો કે “રોદાબેનું હું બુરૂં કરશ નહી.” પણ પછી તેણે તેણીને કહ્યું કે “તું જોજે કે જમીનનો પાદશાહ (મીનોચેહેર) આએ બાતથી આપણી ઉપર કીના ભરયો થશે. આએ જમીન તથા શેહેર તથા આપણે તેણીના માય બાપ કોઇ રેહીશું નહી (યાને મીનોચેહેર આપણને મારી નખાવશે અને શેહેરને તારાજ કરશે), અને રોદાબેની પીઠ નદી ઉપર પડશે (યાને તેને નદીમાં ફેંકાવી દેશે).” જ્યારે સીનદોખ્તે તેનાથી એમ સમજ્યું ત્યારે તેણી વાંકી વલી અને નાબયસની કીધી. પછી તેણી પોતાની બેટી આગળ હસ્તા હોટો સાથે અને ખુલ્લા ચેહેરા સાથે આવી. તેણીએ તેને એવી ખુશ ખબર આપી કે “તે ફાડીખાનારા ચીત્તા (મેહેરાબ) એ જંગલી ગોરખર (રોદાબે) ઉપર પોતાના પંજા ટુકા કીધા (યાને રેહેમ દીલી દેખાડી છે). તે મેહેરાબે પેહલવાને પાળનના કરનાર દાદારના નામથી એક ઘણા સખત સોગંદ લીધા છે, કે ‘તે માહુતાબના જેવી રૂપેરી સરોવર (રોદાબે)ના એક બાલને પણ નુકશાન પુગાડશે નહી.’ માટે હવે તું મોહડું સાફ કર અને ઘરેણા પેહેર અને બાપની આગળ જઇને નવેસરથી (માફી માંગીને) આજીજી કર.” ત્યારે રોદાબે બોલી કે “ઘરેણા શાને માટે પેહેરૂં? દોલતની જગ્યાએ દોલત વગરની હોઉ તો શું થયું? મારૂં રવાન સામના બેટા સાથે પરણી ચુક્યું અને તે ખાનગી વાત જાહેર

કરવાની શું અગત્ય છે?" ઉગતા સુરજની માફક તેણી પોતાના બાપની નજદીક ગઇ. તેણી યાકુત અને સુનાની વચે (ગોયા) મરક થઇ હતી. તમામ ઘરેણાથી સંગાર કરવાથી તેણી બેહેસ્તની હુરી જેવી લાગતી હતી. ખુશનુમા વસંતની મોસમના તપતા સુરજના જેવી તેણી દેખાતી હતી. જ્યારે તે બાપે તેણીને જોઇ ત્યારે તે ચીરડાઇ ગયો તેથી તેણી પરવરદેગારને અંદરખાનેથી યાદ કરવા લાગી. તે બોલ્યો કે "ઓ અક્કલને ધોઇ નાખેલાં મગજની ઓરત! ઉંચી તોખમવાલાઓને આવી બદ ચાલ ચલાવવી કેમ ઘટે? શું તું હારેમનની ઓરત પરી બની છે કે? તે હારેમન તારૂં તાજ કે ચીતી કાંઇ રેહેવા દેશે નહી. અગરજો કોહોતાન નામના જંગલમાંથી સાંપ પકડવાની મના કરવામાં આવે તો પણ તે સાંપ પકડનાર તેને તીરથી મારી નાખવાને પણ આવશે." રોદાબેએ જ્યારે એમ સમજ્યું ત્યારે તેનો જવાબ સુકાઇ ગયો અને બાપની શરમને લીધે ચેહેરાને લાલ બનાવ્યો. તેણીના કાલાં પાપણો તેણીની ગમગીન આંખો ઉપર બંધાઇ ગયાં અને તેણીનો દમ બંધ થઇ ગયો. તે બાપનું દીલ ગુસ્સાથી ભરેલું અને તેનું માથું કજીયાથી ભરેલું હતું. તેણે એક ચીત્તાની માફકનો પોકાર કીધો. તેની બેટી કચવાયલા દીલ સાથે પોતાને મહેલે ગઇ. તેણીના ફુલ જેવા ગાલો લોહીથી સુકાઇ ગયલા હતા. તે બેટી અને માય બંધે જણાએ પોતાના કામ કરવાના ઓજાર સાથે યજદાંની પનાહ લીધી.

જાલ અને રોદાબેના સંબંધ વીશે મીનોચેહેરને ખબર થઇ, તેથી તે દલગીર થયો, અને તેણે નોજરને સામને બોલાવી લાવવાને માટે મોકલ્યો તે વીશે.

ત્યાર પછી તે મોટા પાદશાહ (મીનોચેહેર)ને મેહેરાબ અને બહાદુર સામના બેટા દસ્તાનને વીશેની ખબર મલી. તે જેહાનના સરફરાજ પાદશાહની નજદીકમાં મેહેરાબ સાથની સગાઇની, જાલની

મોહબતની, અને તે બધે મોટી પદવી ધરાવનારા (શાહજાદા અને શાહજાદી)ના કલેજાં વીધેની મોબેદો વચ્ચે ઘણી એક તરેહની વાત-ચીતો થઇ. તે પાદશાહે દાનાવોને કહ્યું કે "જ્યારે હું ઇરાનને શીંહો અને વાઘોની ચુંગાલમાંથી મારી અક્કલથી અને લડાઇથી બાહાર લાવ્યો છું ત્યારે એ બાબદથી આપણને ગમગીન બનવાનો વખત આવ્યો છે. ઝોહાક કે જેના તોખમથી મેહેરાબ ઉગી નીકલ્યો છે તેના જુલમથી ફરીદુને જેહાનને ધોઇ નાખી હતી, તેજ ખાન-દાનના તે સરને (ધુલમાં) નીચે નાખનાર રોધા (રોદાબે) સાથે જાલને તેના આવા કઢંગા એશકને લીધે પરણુવા દેવો જોઇતો નથી. મેહેરા-બની બેટીથી અને સામના બેટાથી જ્યારે મ્યાનમાંથી તેજી તલવાર (યાને બેટો) બાહાર આવશે, તો તે એક લેખે આપણા તોખમનો નહી નીવડશે. પણ તે ઝેહર અને ઝેહેરનો ઉતાર સાથે ભેળાયલો હોય તેવો નીવડશે. અગરજો તે બાપની તરફનું પાણી મેલવશે તો પેલી કેહેવત મુજબ તેનું સર બદીથી ભરપુર રહેશે. તે ઇરાન શેહેરને ધાસ્તી અને રંજથી ભરપુર બનાવશે અને વળી તે તાજ અને ખજાનાને પાછો લેઇ લેશે તેથી તમો મને કહો કે એને માટે હું શું ઉપાય કરૂં? કે જેથી આખા દસ્તાનને હું પાછો રાહ ઉપર લાવી શકું. એ કામ મુશકેલ થઇ પડવું જોઇતું નથી, નહી તો કે તે જાલનું સરફરાજી ભર્યું શર (ભવીશયમાં બદ ચાલના બેટાના ગમથી) વાંકું વલી જશે. હવે એ વાતને માટે તમો શું જવાબ દેઓ છો? તમો કાંઇ કોશેશ કરો કે જેથી તમો મને મુબારક વીચાર સુજ પાડો. તમામ મોબેદોએ તેના ઉપર આફ્રીન કીધી અને તેને પાક-દીનના પાદશાહને નામે બોલાવ્યો. તેઓ બોલ્યા કે "તું હમારા કરતાં વધારે દાનાવ છે અને લાયકીમાં તું સોથી ચઢતો છે, તું એવું કામ કર કે જે અક્કલને વધારે ઘટતું હોય કારણ કે અક્કલ-થીજ અજદાહના દીલને પણ ચુરી નાખી શકાય છે." તે મોટી પદ-વીના પાદશાહે જ્યારે તેઓથી એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તેણે એ વાતનું સેવટ લાવવાનો એક રસ્તો સોધ્યો. તેણે નોજરને પોતાના મુસાવ મુલેજો સાથે હાજર થવાને ફરમાવ્યું. તેણે તેને કહ્યું કે

"તું સામે સવાર આગળ જા અને તે લડાઇમાંથી કયારે આવ્યો તે તેને પુછ? જેવો તું તેને જોય તેવોજ તેને તું કેહેજે કે આમે તરફ આવે અને તે હુમારી નજદીકમાં પોતાનું મુકામ બનાવે." તે શાહજાદો તેજ વખતે ઉઠયો અને પોતાના ચુસ્ત દોસ્તોની સાથે બહાર જવાને નીકલ્યો. તેણે લડાયક મસ્તાન હાથીઓ સાથે સામ તરફનો રસ્તો લીધો. જ્યારે સામ પેહેલવાન એ બાબદથી વાકેફ થયો ત્યારે તે શાહજાદાને એસ્તેકબાલ લેવા જવાને માટે નીકલયો. તમામ નામદારો (તે શાહજાદાને લેવાને) મસ્ત હાથીઓ અને વાજીંત્ર સાથે સામા ગયા. જ્યારે તે સામે સવાર અને બુજોર્ગો તે નામદાર નોજરની સામે આવી લાગ્યા ત્યારે તે સરદારો અને લડાઇ કરનારા બુજોર્ગોએ એકમેકનો હેવાલ પુછયો. ત્યાર પછી તેઓ જંગલની અંદર બેઠા અને હરતરેહની વાતચીતો કીધી. તે શાહજાદા નોજરે પોતાના બાપનો પેગામ તેને કહયો. સામ પેહેલવાન તેને જોવાથી ખુશી થયો. તેણે જવાબ દીધો કે "(પાદશાહનું) ફરમાન હું માથે ચહાડું છું. હું તેના દીદાર જોઇને મારા જીવને ખુશી કરશ. તે (નોજર અને તેના સાથી)ઓ તે દીવસ સામના પરોના તરીકે રહયા. તે ટોલી પણ સામના દીદાર જોવાથી ખુશી થઇ હતી. સુફરો બીછાવવામાં આવ્યો અને (દારૂની) જામો હાથમાં ભરવામાં આવી. પેહેલવેહેલી મીનોચેહેર પાદશાહની સલામતી લેવામાં આવી,, ત્યાર પછી નોજર સામ અને બીજા મોટી પદવી ધરાવનારા સખશોની સલામતી ઇચ્છવામાં આવી. તેઓ દરેક મુલકોની વાતો કરી ખુશાલી મેલવતા હતા. તેઓની ખુશાલી ભરેલી મોજલસ મોડી રાતે ખતમ થઇ. જ્યારે પ્રકાશીત સુરજે પોતાનો બરમ ખુલો કીધો (યાને અંધારૂ દુર થયું) ત્યારે વાજીંત્રોના અવાજો નીકલયા. ઉંટો અને ખચ્ચરોને માલથી લાધવામાં આવ્યાં અને તે (સામ)ના ફરમાનથી મીનોચેહેર પાદશાહની દરબાર તરફનો રસ્તો લેવામાં આવ્યો. મીનોચેહેરને જ્યારે એ ખબર મલી ત્યારે તેણે પાદશાહી તાજને સંભાર્યું. સારી

અને આમુલ[1] શેહેરોમાંથી (ખુશાલીના) પોકારો ઉઠયા અને તે શેહેરો તોફાની દરીઆની માફક જોસમાં આવ્યાં. તેજ વખતે લાલા ધરાવનારૂં લશકર બખતર પેહેરીને તથા ભારી ગુરજો લેઇને (સામું) ગયું. એક પાહાડથી તે બીજા પાહાડ સુધી સેપાહો (સફસમારીને) ઉભા રહયા. તેઓની ઢાલોના રાતા અને સુનેરી રંગ એકમેક સાથે વણાઇ ગયા હતા. ઢોલ, નગારાં અને કાંસાના સંનજ નામના વાજીંત્રો સાથે તથા અરબી ઘોડાઓ, હાથીઓ અને ખજાના સાથે તે લશકર તેઓને સામું લેવાને ગયું હતું. મોટી પદવીના લોકો વાવટા અને નગારાં સાથે આવ્યા હતા.

સામ મીનોચેહેરની નજદીક આવી લાગ્યો તથા તેણે માજંનદરાનની લડાઇને લગતો તેને હેવાલ કહયો અને મીનોચેહેરે સામને મેહેરાબ સાથે લડાઇ કરવાને મોકલ્યો તે વીશે.

જ્યારે તેઓ દરબારની નજદીક આવી પોહોંચ્યા, ત્યારે તેઓ ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યા અને પાદશાહ તરફ જવાનો રસ્તો ખુલ્લો કીધો. જેહાનનો પાદશાહ જ્યારે તેઓને દેખાયો ત્યારે તેઓ તેની આગળ ગયા અને તેને નમન કીધું. મીનોચેહેર પોતાના હાથી દાંતના તખત ઉપરથી ઉઠયો. તેણે માંથા ઉપર પ્રકાશીત યાકુતવાળું તાજ પહેર્યું હતું. સામને પોતાની આગળ તખત ઉપર બેસાડયો અને જેમ ઘટતું હતું તેમ તેને નવાજેશ કીધો. ત્યારબાદ તેણે કરકસાર અને માંજનદરાનને વીશે તથા ત્યાનાં નરદેવો અને લડાયક લોકોને વીશે તેને ઘણાએક સવાલો પુછયા અને ગમ ખાધો. તે પેહેલવાને તેની આગળ એક પછી એક વાતો કહી. (તે બોલ્યો) કે "ઓ

1 'સારી' અને 'આમુલ' એ માજનદરાનની નજદીકના શેહેરોના નામો [redacted]. અને ઇરાનથી આવેલા જરથોસ્તીઓને આપણાવાની બાબદમાં હીંદુસ્તાનનું નવસારી શેહર 'સારી' શેહેરના જેવું માલમ પડયાથી તેઓએ એ શેહેરનું નામ નવસારી યાને નવું સારી એમ આપ્યું હતું.

પાદશાહ ! તું અવેહાન સુધી ખુશી સાથે જીવજે. અને લોકોના હાથ નાશ જાન ઉપરથી ટુંકા થજો. હુ તે નર દેવોના શેહેરમાં ગયો હતો. તે એવા દેવો હતા કે જેઓ લડાયક શીંહની માફકના હતા. તેઓ અરબી ઘોડાથી પણ વધારે જડપે દોડનારા અને ઇરાની પેહેલવાનોથી પણ વધારે બહાદુર હતા. એક લશકર હતું કે જેને ત્યાનાં રહેવાસીઓ સરકસારના લશકરને નામે ઓળખતા હતા, અને તેઓને લડાયક ચીતાઓ સમજતા હતા. જ્યારે તેઓને મારે વિશેની ખબર મળી ત્યારે તેઓના મગજ મારો અવાજ સમજવાથી ખાલી થઇ ગયાં. તેઓએ શેહેરની અંદર (ચેતવણીના) પોકારો કીધા અને ત્યાર પછી સઘળાઓએ (લડાઇ કરવાને માટે) શેહેર છોડયું. એક પાહાડથી તે બીજા પાહાડ સુધીનું તે એક ભારી લશકર હતું. ઉડતી ધુળને લીધે રોશન રોજ દેખાતો હતો નહી. તેઓ સઘળા મારી સામે લડાઇ શોધતા આવ્યા. તેઓ એવાતો જનુની બનીને દોડતા અને ધસતા આવ્યા હતા કે તેથી જમીન ધ્રુજી રહી હતી, અને દાહાડો કાળો થઇ ગયો હતો. તેઓ એવો ધસારો કરતા આવ્યા કે તેઓની ધાસ્તીથી મારા સેપાહો એક નજદીકમાં ખોહ હતો તેની અંદર જઇ પડયા. હું તેઓનો ગમ કેમ ખાઉં તે હુ સમજી શકયો નહી. પછી મેં મારો સો મનનો ગુરજ ઉઠાવ્યો અને તે લશકરને તે મેદાનમાંથી હાંકી કાઢીયું.[1] તે વખતે મારીજ ઉપર (લડવાનું) કામ આવી પડયું હતું. મેં તે બદ વીચારના લશકર ઉપર પોકાર કીધો અને ત્રણસો મનનો મારો ગુરજ ઉઠાવ્યો અને લોહાના બખતર સાથના મારા ઘોડાને મેં તેજ બનાવ્યો. હું તેઓના માથાં ભાંજતો એવી રીતે ગયો કે મારી ધાસ્તીથી તેઓના મગજ ખાલી થઇ ગયાં. દરેક હુમલે હું સો સો માણસોની લાશને નીચે ફેંકતો હતો. ગુરજના દરેક ફટકાએ દેવો જમીનદોસ્ત થતા હતા. જેમ નર શીંહની આગળથી હરણનું બચ્ચું નાહાશે તેમ આએ ગાયના માથાવાળા ગુરજ આગળથી તે સઘળાઓ નાંહાસવા લાગ્યા. જેહાનના પાદશાહ બહાદુર સેલમનો નબીરો એક વરૂની માફક હરોળમાં

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં નથી છે.

આવ્યો. તે જેહાનને સોષનારનું નામ કરકુઇ હતું. તે ખુબસુરત ચેહેરાનો અને સરોવર જેવો ઉંચો હતો. વળી તેની માથ ઓહાકની તોખમની હતી. તે (કરકુઇ) ની આગળ બહાદુર લોકોના સર ખાક બરોબર હતાં. તેનું લશકર કીડી અને તીડોના ટોળાના જેવું મોટું હતું, જેથી તે જંગલ કે પાહાડી જમીન કાંઇ દેખાતાં હતાં નહી. જ્યારે તે પેહેલવાન લશકર વચેથી બાહાર આવ્યો ત્યારે મારા નામદાર સરદારોના ચેહેરા ફીક્કા મારી ગયા. મેં પેલા ગુરજને ફટકો મારવાને માટે ઉઠાવ્યો અને લશકરને ત્યાંજ રેહેવા દીધું. મેં જીન ઉપરથી એવો તો પોકાર કીધો કે જમીન તેઓની આગળ પવન ચક્કીની માફક ફરવા લાગી. જ્યારે તે સઘલા સેપાહોના દીલ પાછાં ઠેકાણે આવ્યાં ત્યારે તેઓ સઘલા લડાઇનો વીચાર કરવા લાગ્યા. કરકુઇએ જ્યારે મારો અવાજ સમજ્યો અને માથાને ચુરી નાખનારા મારા ગુરજના ફટકા જોયા, ત્યારે તે એક જંગી હાથીની માફક એક લાંબી કમંદ સાથે મારી આગળ લડાઇ કરવાને માટે આવ્યો. તેણે મને વાંકી કમંદની અંદર પકડી લેવા ધાર્યો. જેવો મેં પોતાને નુકશાનીમાં આવી પડું એવી રીતે તેની કમંદમાં આવી ગએલો જોયો, તેવીજ મેં કેઆની કમાન અને લોહાંની અણીવાલો ખંડગના લાંકડાંનો તીર મારા હાથમાં પકડયો અને તેને સજા કરવાને માટે મેં તે ઘણી જડપથી ફેંકયો. તે તીરને મેં વીજલીની જડપે તેની તરફ મોકલ્યો. મેં એવું ધાર્યું કે તેનું લોહાના જેવું સખત માથું તેની લોહાંની તોપી સાથે તંગ સીવાઇ ગયું હશે. મેં એક મસ્ત હાથીની માફક મારી આસપાસ નજર ફેરવી અને મારા હાથમાં એક હીંદી તલવાર આવી ગઇ. તે શાહજાદાને મારે માટે એવો વીચાર આવ્યો કે તેની પાસેથી હું જીવતદાન માંગશે. તે (લડાઇની અંદર) ઉતાવલો હતો પણ હું ધીરો હતો. હું તો તે મારા પંજામાં ક્યારે આવે તે શોધતો હતો. જેવો તે લડાયક માણસ મારી લગભગ નજદીક આવ્યો તેવોજ મેં મારો હાથ ઘોડા ઉપરથી લાંબો કીધો. મેં તે બહાદુર માણસનો કંમરબંધ પકડયો અને એક શીંહની માફક જીન ઉપરથી તેને ઉચકયો અને જોરાવર હાથીની

માફક જમીન ઉપર પટકયો અને તેની કમ્મર ઉપર હીંદી તલવારનો ફટકો માર્યો. જેવો તે શાહાજાદા એ પ્રમાણે એક કમીનાની માફક જમીન ઉપર પટકાયો તેવુંજ તેના લશકરે મેદાનમાંથી મોહ ફેરવ્યું. તે લશકર ટોળે ટોળાં થઇને ખીણોમાં, પાહાડો ઉપર, જંગલમાં હરેક બાજુએ વીખેરાઇ ગયું. તે સવારોનું અને પાયદલ લશકર બત્રીશ હજાર માણસોનું હતું, તથા ઘાહેલ થયલા નહી ગણાઇ શકાય એટલા હતા. સેપાહો, શેહેરીઓ અને જંગી સવારો મળી પેહલાં તેઓના ત્રીસ લાખ માણસો હતાં. તેમાં બાર હજાર માણસો (ઇરાની) નામદારોના હાથમાં કેદ પકડાયાં. બુરા લોકોનો તારાં નસીબ સાથે કેવી રીતે તોલ થાય ? તેઓ તો તારા તખતની આગળ ગોલામ જેવા છે." જયારે તે પાદશાહ સપેહસાલારનું કેહેવું સમજી રહયો ત્યારે તેણે પોતાના મુબારક તાજને ચંદ્ર સુધી પુગેલું માન્યું. દાહાડો પછી રાત જડપ સાથે આવવાની કોશેશ કરે છે અને જડપથી આવ્યા પછી તે પાહાડની પાછલ પાછી ખંડાઇ જાય છે. તેણે દારૂ અને મીજલસની તૈયારી કીધી અને (સઘલાઓ) ખુશાલ થયા અને બુરા વીચારના દુશમનોથી તમામ જેહાન પાક બની ગઇ હતી. તેઓએ દારૂના ઉપયોગથી રાતને ટુકી કીધી. સર્વેએ તે પાદશાહની યાદમાં હોટ ખોલ્યા. જહારે રાત જઇને દીવસ આવ્યો ત્યારે દરબારનો પરદો ખોલવામાં આવ્યો, અને પાદશાહ આગલ જવાનો રસ્તો ખોલ્લો કરવામાં આવ્યો. બહાદુર સામ પેહેલવાન મોટા પાદશાહ મીનોચેહેરની નજદીક આવ્યો. તેણે તે પાદશાહની ઘણીક તારીફ કીધી અને મેહેરાબ તથા જાલ વીશેની બાબદ કેહેવાને ઉઠયો. એ વાતથી તે પાદશાહના ચેહેરા ઉપર વધારે ગમગીની ફેલાઇ. જેહાનના પાદશાહે સામને એવો જવાબ દીધો કે " ચોકક ચુંટી કાઢેલા મોટા સવારો સાથે અહીંથી તું જા અને હીંદુસ્તાનમાં આગ સલગાવ અને કાબુલને તથા મેહેરાબના તમામ મેહેલને બાલી નાખ. તે મેહેરાબ તારા હાથમાંથી છટકવો જોઇતો નથી કારણ કે તે અજદહાની તોખમનો (યાને ઝોહાકના ખાનદાનનો) છે. તેનાથી વખતો વખત (લડાઇના) પોકારો ઉઠયા કરશે અને તેથી જેહાન કજીયા ટંટાને તાબેદાર થશે.

જે કોઇ શખ્સો તેને મળતા હોય અને જે કોઇ જાદુગર ઝોહાકની ઓલાદના હોય તેઓના સર તનથી જુદાં કરી નાખ અને જમીનને ઝોહાકના સગાં વાહાલાઓ (ના લોહી)થી ધોઇ નાખ.” તે પાદશાહ એટલો તો ગુસ્સામાં હતો અને તેણે (બોલવામાં) એટલી તો ઝડપ વાપડી હતી કે તે વખતે તે સામ એક પણ સખુન વધુ બોલી શકયો નહી. તેણે જવાબ દીધો કે “હું એ પ્રમાણે કરીશ અને પાદશાહના દીલમાનો કીનો ખાલી કરશ.” પછી તેણે તખતને બોસો લીધો અને તે નામવરની મોહર અને વીંટીને આંખમાં દાબી. તેણે લશકર સાથે પોતાના વતન તરફનો રસ્તો લીધો અને ઘોડે સવાર થઇને પવનને વેગે રસ્તો કાપવા માંડયો.

મેહેરાબની સાથે સામ લડાઇ કરવાને માટે આવે છે એવી ખબર જાલને થઇ અને તેથી તેણે તેને તેમ કરતાં અટકાવ્યો તે વીશે.

પાદશાહ મીનોચેહેર અને પેહેલવાન સામે કેવા કજીઆનો પાયો નાંખ્યો છે તે વાત મેહેરાબ અને દસ્તાનને કાને ગઇ. આથી કાબુલનાં તમામ શેહેરમાં ઉશકેરની ફેલાઇ ગઇ અને મેહેરાબના મેહેલમાંથી (દુખના) પોકારો નીકલવા લાગ્યા. સીનદોખ્ત, મેહેરાબ અને રોદાબે પણ પોતાના જાનથી અને (સઘલી) ચીજોથી નાઉમેદ બન્યાં. કાબુલમાંથી એ લડાઇ વીશેની અફવા જાલને કાને ગઇ, તેથી તેણે પોતાનો ખજાનો રેડી મુકયો અને (ગુસ્સાથી) ગરદન ઉંચી કીધી. તે બોલ્યો કે “અગર બીહામણો અઝદાહ દુન્યાને પોતાના દમથી બાળી નાખવાને માટે આવે અને તે જો કાબુલસ્તાનને કચડી નાખવા ચાહે તો પેહેલાં તેણે મારૂં માથું કાપવું જોઇશે.” પછી તે લોહીથી ઉકલતા જીગર સાથે પોતાના બાપની સામે ગયો. તેનું દીલ વીચારથી અને તેનું સર વાતચીતથી ભરેલું હતું. હીમતવાન સામને ખબર થઇ કે તે શેર નરનું બચ્ચું તેના રસ્તામાં સામે આવે ત્યારે તમામ લશકર ઉભું રહી ગયું અને ફેરીદુનના વાવટાને સંગારીઓ. તેને એસ્તેકબાલ લેવા જવાને માટે ઢોલ વજાડવામાં આવ્યાં

અને તે પેહેલવાન લશકરની સાથે તેને લેવાને ગયો. હાથીઓની પીઠને રંગીત વાવટાઓ જેવા કે રાતા, પીલા, બલુ વીગેરેથી સંગારવામાં આવ્યા. જ્યારે દુરથી સામને દસ્તાન દેખાવા લાગ્યો ત્યારે તેણે સુનેરી લગામવાલા ઘોડાને (દોડવાને માટે) ઉશકેરીઓ, કે જેથી તે બાલેજરની નજદીક (ઝડપથી) જાય અને તેનો ચેહરો, અને દમામ જોઇ ખુસી થાય. જેવો તે સામના દસ્તાને પોતાના બાપનો ચેહરો જોયો તેવોજ તે ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતરી પડયો અને આગળ ચાલવા લાગ્યો. બુલેગો જેવાકે સરદારો તથા તાજ સોધનારાઓ સઘળા ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યાં અને બે હારમાં સફ સમારીને ઉભા. બહાદુર જાલે જમીનને બોસો લીધો. ત્યાર બાદ તે બાપે તેની સાથે આસ્તે આસ્તે વાત કીધી. સામ પોતે ઉંચી તોખમના અરબી ઘોડા ઉપર ચલકતા સુનેરી બુલંદ પાહાડની મારફે બેઠો હતો. તમામ બુલેગો તે (જાલ)ની આગળ હલગીરી સાથે વાત કરવા આવ્યા કે "તારો બાપ તારીથી દુખી થયો છે માટે તું તેની માફી ચાહ અને તારૂં સર તેનાથી ફેરવ ના." તેણે એવો જવાબ દીધો કે "કાંઇ ફીકર નહી. માણસનો અંત ખાક સીવાય બીજો કાંઇ નથી. અગરજો બાપ મગજમાં અકલ ધરાવતો હતે તો આવી વાત ઉપર વાત થતે નહી. જો તે (પેહેલવેહેલાં) જવાનને ગુસ્સા સાથે ચલાવશે તો (પાછળથી) તે શરમને લીધે આંખની અંદર આંસુઓ લાવશે." એ રીતે વાત કરતા તેઓ સામની દરબારમાં ખુલ્લાં દીલથી અને ખુશાલી ભરેલી ખાહેશ સાથે આવ્યા. સામે સવાર ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો અને તેજ વખતે તેણે જાલને બગલગીરી કીધી. જ્યારે જાલ પોતાના બાપની છેક નજદીક આવ્યો ત્યારે તેણે જમીનને બોસો લીધો અને પોતાના હાથો પોહોલા કીધા. તેણે તે સામ પેહેલવાનની તારીફ કીધી અને આંખમાંના આંસુઓથી ગાલને ઢાંકી નાખ્યા, (અને બોલ્યો) કે "તું સામ પેહેલવાનનું ખોલ્લું દીલ ખુશાલ રેહેજો. તારૂં સ્વાન ઇનશાઅલ્લા ગુજારી થજો. તારી તલવારથી સખત હીરો ચુરો થઇ જાય છે. તારા જંગના દીવસે જમીન પણ રડતી થાય છે. તારી આંખ લડાઇને દીવસે કેવી ચલકી રહે

છે. દીલ કરતાં લશ્કર ઉપર તું કેવી જડપથી જઈ પડે છે. તારો સુરજ જોઈને આસમાન પણ ક્યાંનું ક્યાં જતું રહે છે અને તે સેતારાઓને પણ આગળ ખેંચી શકતું નથી. તારા ઈનશાફથી તમામ જમીન લીલી (યાને તાજી) રહે છે. તારૂં ખાનદાન અક્કલવાળું સ્થાન ધરાવનારૂં છે. તમામ માણુસ જાત તારા ઈનશાફથી ખુશી છે. આએ જમીન તથા જમાનો તારીથી દાદ મેલવે છે, પણ હું કે જે તારી સાથે સગાઈ ધરાવવાને માટે જગ જાહેર બન્યો છું તે તારા ઈનશાફનો હીસ્સો મેલવ્યા વગરનો રહયો છું. હું ખાક ખાઈને એક સુરગથી પરવરેસ થયલો છું. આ દુન્યાની અંદર મને કોઈ સાથે કજીઓ નથી. મારો પોતાનો ગુનાહ શું છે કે જેને માટે મારી સાથે કોઈ બદ રાહે વર્તતો હોય તે પણ હું જાણુતો નથી. ફક્ટ મારો ગુનાહ એજ છે કે તું સામ મારો બાપ છે. જો તેમ નહી હતે તો હું એવો હુનરવાલો જન્મયો હતે નહી. તું જેમ જોય છે તેમ હું મારી માતાથી જન્મયો છું. મારા બે કાનો અનુભવીઓની વાત સમજ્યા વગરના હતા.¹ જેવો હું મારી માયથી જન્મયો તેવો તેં મને ફેંકાવી દીધો અને પાહાડ ઉપર તેં મારી જગ્યા કીધી. હુ જન્મ પામેલાને તેં દુખ સાથે ફેંકાવી દીધો અને મને વધવાને માટે (યાને મોટો થવાને માટે) તેં આતશને સોંફી દીધો. મેં પારણું કે માયનું ડાણુ યા દુધ કાંઈ જોયુ નથી. મને કોઈ પણ સગાઓ સાથે વાતચીત થઈ નથી. મને પાહાડ ઉપર લેઈ જઈને નાખી દેવામાં આવ્યો અને મારા દીલને લાડ કરવાથી અને આરામ ભોગવવાથી તોડી નાખ્યું. તેં સફેદ અને કાલા રંગને માટે પરવરદેગાર સાથે જગડો કીધો. હવે જ્યારે પરવરદેગારે મારી પરવરેશ કરી મને મોટો કીધો ત્યારે તું મારી તરફ એક માલેકની નજરે જોવા લાગ્યો. કાબુલનો સરદાર જેવો મારો દોસ્ત હુનર ધરાવનાર, મહાનગી ધરાવનાર અને પેહલવાની તલવાર ધરાવનાર છે. વળી તે તખત, ખજાનો અને બારી ગુરજ ધરાવનાર તથા અક્કલ, દયા અને સરદારોનું તાજ ધરાવનાર છે. હું તારા હોકમથી કાબુલમાં રહયો હતો અને તારા વીચાર અને વચન ઉપર

---

¹ એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

હું ધ્યાન આપતો હતો. તેં મને કહ્યું હતું કે હું તુંને કદી પણ દુખ દેવશ નહીં. હવે તેં જે ઝાડ રોપ્યું છે તે ઉપર ફળ થયાં છે. માઝંદરાનથી તો તેં એવો હતીઓ મોકલ્યો હતો (યાને મારાં લગનની બાદબાકી આપી હતી) અને હવે કરક-સારથી એવો (લડાઈનો) તથા મારો આબાદ મેહેલ વેરાન કર-વાનો પેગામ મોકલ્યો. મને ઈનશાફ આપવામાં શું તું એવીજ દાદબાકી કરે છે કે? હવે હું તારી આગળ આવી ઉભો છું અને મારાં જીવતાં શરીરને તારા ગુસ્સાને સવાધીન કરૂં છું. તું મારી કંમ-રના કરવતી વડે બે ભાગ કર કે જેથી કાબુલમાં મારે માટેની કાંઇ પણ વાત થાય નહીં, કારણ કે મેહેરાબ અને કાબુલ તારાજ ફરમાન હેઠલ છે. જે કોઈ તારા ફરમાન હેઠેલ નહીં તેનાજ જીવને તારે પીઇ નાખવો જોઇએ. મેહેરાબે તારો શું ગુનાહ કીધો છે? તેનાથી તેં શું (ખોટું) જોયું છે કે તું તેની આગળ કીનાના ચેહેરા સાથે જાય છે? બીજું તું એમ બોલ્યો હતો કે 'તારી ઇચ્છા પ્રમાણે જેહાનની અંદર હું તારૂં નામ જાહેર કરશ.' ત્યારે તારા ફરમાન પ્રમાણે તેમ તું કર. અગરજો કાબુલને નુકશાન પુગશે તો તે મને (નુકશાન) પુગશે." જ્યારે તે પેહેલવાને જાલનું કેહેવું સાંભળ્યું ત્યારે તેણે કાનને તેજીવાલા કીધા અને ગરદનને નમાવી દીધી. તે બોલ્યો કે "હા, એ ખરૂં છે. તારી જબાન તે સાચી વાતની સાહેદ છે. તારી સાથના મારાં સઘલાં કામો ગેરઇનશાફી ભરેલાં હતાં, તેથી દુશમનોના દીલ મારી ઉપર ખુશી હતાં. જ્યારે તું પોતે મારી પાસેથી એ ખાહેશ કરે છે અને દુખી દીલ સાથે આએ જગ્યા ઉપ-રથી ઉઠે છે ત્યારે તો તું એટલો ઉતાવલો ના બન." પછી તે હીંમ-તવાન સામે તેને ધીમેથી એવું કહ્યું કે "ઓ ચેરનર! તું જરા સબુરી પકડ. હું તારાં કામનો ઉપાય કરૂં છું અને તારાં બજારને તેજી ભરેલું બનાઉં છું. ઓ હુનરમંદ નેકખાહ! હું પાદશાહ (મીનોચેહેર) ઉપર હમણા એક નામુ લખાઉં છું અને તે તારી મારફતે તેની આગળ મોકલવા માંગું છું. તેમાની વીગત વાંચીને તે પાદશાહ લાંબા વખતનો કીનો લેવાથી રાહ ઉપર આવશે. જ્યારે તે

તારા હુનરો અને ચેહેરો જોશે ત્યારે તે જેહાનનો પાદશાહ તુને દુખી કરવાનું ઇચ્છશે નહી. જે જે વીગતો ઘટે છે તે હું તેમાં યાદ કરીને દર્શાવશ અને તેના રવાન અને દીલને હું ઇનશાફ તરફ લાવશ. જો પરવરદેગાર આપણો દોસ્ત હશે તો તમામ કામ તારી ખાહેશ પ્રમાણે પાર ઉતરશે. એક શીંહ પોતાની બાજુથી પોતાનું કામ સરલ રીતે કર્યો જાય છે. જ્યાં જ્યાં તે જાય છે ત્યાંથી તે પોતાને લાયકનો શેકાર મેલવે છે. જો એ વાત તારી પોતાની ખાહેશ પ્રમાણે પાર ઉતરશે તો તે પગથી તે માથાં સુધી એ પ્રમાણેજ થશે."

સામે જાલની મારફતે મીનોચેહેર ઉપર નામું મોકલ્યું તે વીશે.

તેઓએ એક નવીસનદાને પોતાની આગળ બેસાડયો અને તે દરેકે એ બાબદ ઉપર ઘણીક વાતો કીધી. (તે નામાની) સરૂઆ-તમાં તેણે પરવરદેગારની તારીફ કરતાં લખ્યું કે "પરવરદેગાર પોતાની જગ્યા ઉપર (હંમેશાં) છે અને હમેશાં રહેશે. તેનાથીજ ભલું અને બુરૂં તથા હસ્તી છે. આપણે સઘલા તેના બંદા છીએ અને ખોદા પોતે એકજ છે. જે કાંઇ ચીજ તે ઇચ્છે છે તે બને છે. તેનાથીજ ફરતા આસમાનનું ફરવું થાય છે. સનીશ્ચર સેતારાનો તથા ખોરશેદ અને માહાતાબનો તે સાહેબ છે. તે પરવરદેગારની આફ્રીન તું મીનો-ચેહેર પાદશાહ ઉપર ઉતરજો. તે (મીનોચેહેર) લડાઇની અંદર જેહેર કે જે તેના ઉપાયને પણ બાલી નાખનારૂં છે તેના જેવો છે. તે બીજલશની અંદર દુન્યાને દીપાવનાર ચંદ્ર જેવો છે. તે ગુરજને ધરનાર અને શેહેરોને ખુલ્લાં કરનાર (જીતનાર) છે. તે ખુશાલીનો હીસ્સો દરેક માણસને પુગાડનાર છે. ફરીદુનના ઝુન્ડાને તે લડાઇમાં લેઇ જનારો અને જોરાવર ચીતાને મારી નાખનારો તે સર ફરાજ છે. તારા ગુરજના એક ઘેહેકાથી બુલંદ પાહાડ તારા ઘોડાની નાલ હેઠેલની ધુલ થઇ પડે છે. તારાં પાકીજેહ દીનના પાક દીલથી વરૂ અને મેઢાંને તું એક ઓવારે પાણી પીતાં કરે છે. હું (તારાથી) દર-જજે પુગેલો તારો એક બંદો છું અને મરદાનગીને માટે મારા

પગોને ઘોડાની ઉપર ચઢેલા રાખનાર છું. એવો પેહેલવાન કે જેના (નામદારીના પમરાત) થી કપુર શરમ પકડે છે. એવી રીતનું તાજ મને ખોરશેદે અને માહતાબે આપ્યું છે. મેં (તારા) ગોલામ તરીકે પેહેલવાન માફક કંમર બાંધી છે અને જાદુગરો સાથે મેં લડાઇઓ કીધી છે. લગામની સાથે દોસ્તી રાખનાર, પેહેલવાનોને ફેંકી દેનાર અને ગુરજ ધરાવનાર મારા જેવો (બીજો) સવાર આ દુન્યામાં કોઇએ જોયો નથી. જ્યારે હું મારી ગુરજ ઉપર હાથ લંબાઉં છું ત્યારે માંજનદરાનના પેહેલવાનોનું પાણી મરી જાય છે. અગરજો મારી નીશાણ દુન્યામાં હસ્તી ધરાવતી નહીં હતે તો બંદખોરો બંદ મચાવ્યા કરતે. પેલો અઝદાહ કે જે કેશફ[1] નદીમાંથી બાહાર આવ્યો અને દુન્યાને પોતાના પગના તલીઆં જેવી બનાવી તથા જેની લંબાઇ એક શેહેરથી તે બીજા શેહેર સુધીની જમીન જેટલી હતી અને પોહોલાઇ એક પહાડથી બીજા પાહાડ સુધીની હતી તથા તેનાથી જેહાનનાં લોકોનું દીલ ફીકરમંદ રહેતું હતું અને તેઓ (તે આવે છે કે નહીં) તેની રાત અને દીવસ ચોકી કરતા હતા, તે અઝદાહે પક્ષીઓથી હવાને અને ફાડી ખાનારાં જાનવરોથી જમીનને સાફ કરી નાખી હતી. તેના તાપથી ગીધોની પાંખ પણ બળી જતી, અને તેના ઝેહેરથી જમીન ઉપર પડ ફરી વળ્યું હતું. તે અઝદાહ જોરાવર સુસવાટને પાણીમાંથી ખેંચી કાઢતો હતો તેમજ ઝડપથી ઉડનાર ગીધને હવામાંથી ખેંચી લેતો હતો. જમીન માણસો, અને ઢોરો વગરની વેરાન થઇ હતી. તમામ જેહાન તેના કબજા હેઠલ હતી. જ્યારે મેં જોયું કે જેહાનની અંદર એવો કોઇ માણસ હતો નહીં કે જે પોતાના હાથોથી (દુન્યાને) ફાયદો પોહોચાડી શકે, ત્યારે જેહાનને પેદા કરનાર પાક યજદાંના જોરથી મેં મારાં દીલમાંથી (અઝદાહની) તમામ ધાસ્તી અને ફીકર ફેંકી દીધી. બુલંદી ભરેલું નામ મેલવવાને માટે મેં મારી કંમર બાંધી અને મારા હાથી જેવા ઘોડાની ઉપર ચઢી બેઠો. મારા જીનની અંદર ગાયના માથાનો ગુરજ ઓળઘીને તથા બાજુએ કમાન અને પીઠે ઢાલ ઓળઘીને

1 'કેશફ' નો અર્થ કાચબો પણ થાય છે.

એક જહુની સુસવાટની માફક (તેની સામે) ગયો. મારા પંજા તેજ હતા જ્યારે તેનો દમ તેજ હતો. જે કોઇ મને જોય તેઓ મને ફક્તેહ ઇચ્છતા હતા કે હુંજ તે અઝદાહ ઉપર ગુરજ ઉઠાવી શકશ. જ્યારે હું તેની આગળ પોહોંચ્યો ત્યારે મેં તેને એક બુલંદ પાહાડના જેવો દીઠો કે જે પોતાના માંથાના બાલ જમીન ઉપર કમંદની માફક ફેંકતો હતો. તેની જીભ કાળાં ઝાડની માફકની હતી, જે (જીભ) ની ઉપરનો ભાર ઓછો કરી (યાને ખાવાની ચીજ ખાઇ લેઇ) તે પાછી રસ્તા ઉપર નાંખતો હતો. તેની પાણીના ચશમા જેવી બે આંખો લોહીથી અને ગુસ્સાથી ભરેલી હતી. મને તેણે જોયો કે પોકાર માર્યો અને ગુસ્સામાં આવ્યો. ઓ પાદશાહ! હું (મારી સાથે) એવી (સખ્ત) કમાન લેઇ ગયો હતો કે જેને આતશ પણ જાલવી રાખી શકે (યાને તે બળી જાય નહી.) મારી આંખોની નજદીક જેહાન દરીઆની માફક દેખાવા લાગી અને વાદલ ઉપર કાળો ધુમાડો (તે અજદાહમાંથી) નીકળવા લાગ્યો. તેના પોકારથી જમીનની સપાટી ધુજી રહી અને તેના જેહેરથી જમીન ચીનના દરીઆની માફક થઇ રહી. મેં તેની ઉપર એક શીંહની માફક બાંગ મારી કે જેમ કરવું દલેર માણસનું કામ હોય છે. મેં વગર ધીલે તીખાં લોઢાની અણીવાલો ખેદંગ (લાકડાંનો) તીર આસમાન તરફ ફેંક્યો. મેં તે તીરને તેના ડાચાં તરફ મોકલ્યો કે જેથી તેની જબાંનને તેના તાળવાની સાથે સીવી લેઉં. જ્યારે તેના મોઢાંની એક બાજુ સીવાઇ ગઇ ત્યારે અજબ જેવી રીતે તેની જીભ બાહાર રહી ગઇ. તેજ વખતે એજ પ્રમાણે એક બીજો (તીર) તેના મોઢાં ઉપર માર્યો, જેથી તે વલ ખાવા લાગ્યો. એક ત્રીજો તેના જડબાંની વચ્ચે આવી પડયો અને તેના જીગરમાંથી લોહી વેહેવા લાગ્યું. જ્યારે તે મારાથી જમીન ઉપર ઘેરઇ ગયો ત્યારે ગાયના માથાનો કીનાનો ગુરજ મેં ખેંચ્યો. જેહાનના માલેક યજદાંના જોરથી મેં મારા અઝદાહના જેવા પીલતન ઘોડાને તેજ બનાવ્યો અને તે ગાયની સુરતનો ગુરજ મેં તેના માંથા ઉપર માર્યો. તું કેહેશે કે તેના ઉપર આસમાને જાણે પાહાડનો વર-સાદ વરસાવ્યો. એક જોરાવર હાથીની માફક મેં તેનું માથું બાંજી

નાખ્યું જેમાથી નદીની માફક જેહેર વેહેવા લાગ્યું. તે એવો તો જખમી થયો કે ફરીથી ઉઠયોજ નહી. તેના મગજથી એક સીધો પાહાડ બની રહયો. તે કશફ નદી લોહીથી ભરેલી અને તેના પાણી ડોહોળાયલાં થયાં. તે જમીન તેની (હમેશના) આરામની અને ઉંઘવાની જગ્યા થઇ.[1] તે પાહાડના તમામ મર્દ અને ઓરત રેહેવાસીઓએ મારી તારીફ આઇ. તમામ જેહાન તે લડાઇનો તમાસો જોતી હતી કારણ કે તે ડરામનો અઝદાહ એક શકસી કહનો હતો. તેથી તેઓએ મને "સામે યક જખમ" યાને એક જખમમાં મારી નાખનાર સામ એવું નામ આપ્યું. જેહાનના લોકોએ મારી ઉપર મોતીઓનો નેસાર કીધો. જ્યારે મેં તેની આગળથી મારૂં રોશન તન પાછું ફેરવ્યું ત્યારે મેં મારા નામીચાં હથીયારો છોડયાં. મેં મારા ઘોડા ઉપરથી બખતર પણ છોડી નાખ્યું. તેના જેહેરથી મારા (શરીરના) કેટલાક ભાગ ઉપર નુકશાન પુગ્યું હતું. તે (અઝદાહ) કેટલાંક વરસો સુધી તે જગ્યા ઉપર ખુલ્લો પડી રહયો. જેને સુરજમાં સુકાઇને ખાક થવા દેવા સીવાય બીજો કાંઇ ઉપાય હતો નહી. અગરજો દેવોની સાથની લડાઇ વીશે હું ફરીથી તારી ઉપર લખું તો તે વાતોથી આ આખું લાંબું થઇ જાય છે. એ અને એ શીવાય બીજા મારે માટેના તારાં ફરમાનો હતાં તે મુજબ સરદારોના માથાં મેં પગની નીચે (રગદોળાતાં) નાખ્યાં હતાં. જ્યાં પણ મેં મારા ચાર પગા (ઘોડા) ને કુદાવ્યો હતો ત્યાંથી ફાડીખાનારા શીંહોને મેં સાફ કરી નાખ્યા હતા. હવે ઘોડાનું જીન મારૂં તખત અને ઘોડો મારી જમીન તરીકે બનવાને મારા ઘણા થોડાં વર્ષ રહયાં છે. મેં તમામ કર્કસાર અને માજંનદરાન શેહેરને મારા ભારી ગુરજથી તારી તરફ સીધી ચાલે ચાલનારા કીધા છે. મેં થોડો વખત સુધી (મારા) શેહેર અને જમીનને યાદ કીધાં નથી. હું તારી ફતેહમંદી અને ખુશાલી ચાહતો હતો. આએ ઉંચી ગરદન અને જખમથી છુટી નાખનાર મારો ગુરજ જે પ્રમાણે રહેતાં હતાં તેમ હવે રેહેતાં નથી (યાને હું જઇફ થયો છું.)

---

[1] સામને તવારીખનવેસો કેરશાસ્પ સાથે ભેળી નાખે છે, જે કેરશાસ્પે આવી રીતના એક મોટા અઝદાહને માર્યો હતો. (જુઓ. હોમ યશ્ત.)

વળી પરવરદેગારે મને થાકી નાંખ્યો છે, મારી કમંદ (હાથે) મારા હાથે સુસ્ત રીતે ફેંકાય છે. હવે વખત મને ઉલટી રીતે બાંધતો જાય છે. તેથી હવે મેં એ સંબંધ જાલને સોંપીઓ છે, કે જે જેમ મેં દુશમનોના કંમરબંધો અને ગુરજો ઓછા કીધા હતા તેમ કેદાઅને કરશે. એના હુનરો તારાં દીલને ખુશાલ કરશે. તે (જાલ) એક છુપી ખાહેશ ધરાવે છે અને તે તું જેહાનના પાદશાહ પાસે માંગવા ચાહે છે. તે એવી એક ખાહેશ છે કે જે યજદાંની આગળ નેક છે. તે નેક કાંય નહી હોય? કારણ કે તે તે યજદાંના ફરમાન મુજબની છે. તારા હોકમ વગર હમો તે કામ બનાવી શકતા નથી. હમો બંદાઓની મકદુર નહી કે હમે એવી હીમત કરીયે. જ્યારે હું તેને અલબુર્જ પાહાડ ઉપરથી લાવ્યો અને તેને મીજલસની વચે મેલ્યો ત્યારે જાલને મેં એવું વચણ આપ્યું હતું કે જે વિષે જેહાનને રક્ષણ આપનાર પાદશાહે પણ સાંભલ્યું છે, અને તે એકે હું તેના વીચારથી મારૂં સર કદીપણ ફેરવશ નહી. તે વીચાર તેણે દીવસો થયા મારે માટે બાંધી રાખેલો છે. તે મારી આગળ પોતાના ગાલોને આંસુઓથી ભીજવતો તથા ચાક ચાક થઇ ગયલાં (યાને ઢીલાં) હાડકાં સાથે આવ્યો છે. તેણે મને કહ્યું કે 'તું કાબુલ ઉપર હુમલો કરે તેના કરતાં મને જીવતો આમુલ શેહેરમાં ફાંસીએ લટકાવે તો બેહેતર ગણાશે.' જે પાહાડની ઉપર પક્ષીથી પરવરેશ થયલો અને લોકોની વચેથી જે ફેંકી દેવાયલો હોય, તે જો કાબુલમાં એવી માહાતાબ જેવી ઓરત કે જે સીધ્ધાં સરોવરના જેવી અને માથાં ઉપર (બાલનો) બાગ ધરાવનારી છે તેને જોઇને જો તે દીવાનો થઇ જાય તો તેમાં અજબ જેવું નથી. માટે તેની સાથે તું પાદશાહે કીનો ધરાવવો વાજબી નથી. હવે તેની મોહોબતનું દુખ એવી પંકતીએ પુગ્યું છે કે તેને જે પણ કોઇ જોય તો તે તેને માફ કરે. તેણે કાંઇ પણ ગુનાહ વગર આટલું બધું દુખ ખમ્યું તેથીજ જેમ તું પાદશાહે સમજ્યું છે તેવું મેં તેને વચણ આપ્યું હતું. મેં તો તેના દુખી થયલાં દીલને ખુશી કીધું છે, તેથી જ્યારે તે તારા બુલંદ તખ્ત આગળ આવે ત્યારે તું પણ (તેની સાથે) એવી રીતે વરતજે કે જે તારા જેવાં

દરજાવાલાને લાયક હોય. તુંને પોતાને અક્કલ શીખવવી પડશે નહી. અને પોતાને આએ દુન્યાની અંદર જે જોઇએ છે તે એજ કે ગમને દુર કરવો અને ફરીયાદને પોહોંચવું. અગર જો તું દમામ ધરાવનાર અને ઇનશાફી શેહેનશાહ છે તો પણ તુંને લાયક છે કે આએ ચાકરનું એક કામ તું યાદ રાખશે. તું જેહાનના પાદશાહને અને વળી મોટા દરજાવાલા શખ્સોને સામ નરીમાન તરફની હજાર આફ્રીન હોજો."

જ્યારે નામું લખાઇ રહયું અને તેમાના વીચાર બરોબર ઉતર્યા ત્યારે દસ્તાન તે જડપથી લેઇ જવાને ઉઠયો. જ્યારે સુરજે પોતાનું સર આથમણે મુકયું ત્યારે રાતે અંધારાનું તાજ માથાં ઉપર મુકયું. પણ તે જાલ બામદાદ થઇ ત્યાં સુધી સુતો નહી કે તેણે આસાયશ લીધી નહી. તેને પોતાના દીલના વીચારોને લીધે તેમ કરવાનું યાદ આવ્યુંજ નહી. જ્યારે સુરજની મસાલે રાતને હાંકી કાઢી અને સફેદીએ હસવાને માટે પોતાના હોટ ખોલ્યા, ત્યારે જાલ જઇને ઘોડાના જીન ઉપર બેઠો, અને તેના માનમાં નગારાના આવાજ નીકલવા લાગ્યા. તેણે પોતાના દીલના દુઃખને લીધે રાતે અને દીવસે ખાધા કે સુતા વગર પોતાના ઘોડાને ઘણી જડપથી હંકારીઆ કીધો. તેની સાથે આવેલા પેહેલવાનો પણ દરબાર તરફ જઇ પુગવાને તેની સાથે દોડતા હતા અને જડપ કરતા હતા.

મેહેરાબ સીનદુખત ઉપર ચીરડાઇ ગયો અને સીનદુખત સામની નજદીક જાલ અને રોદાબેના લગનની વાત કરવાને માટે ગઇ તે વીશે.

જ્યારે મુબારક જાલ કાબુલસ્તાનથી બાહાર પડયો ત્યારે સામે ત્યાંનાં બાગમાં થોડો વખત મુકામ કીધું. એ વાત જ્યારે કાબુલમાં ફેલાઇ ત્યારે ત્યાંના જમીનદાર (મેહેરાબ) નું સર કજીઆ ભરેલું થયું. તે ચીરડાઇ ગયો અને સીનદુખતને પોતાનાં આગળ બોલાવી અને રોદાબેનો ગુસ્સો તેણીની ઉપર ખાલી કીધો. તેણે તેણીને કહયું કે "હમણા આએ વીચાર અમલમાં મુકવા શીવાય બીજો કાંઇ ઉપાય નથી, કારણ કે જેહાનના પાદશાહની સામે થવાની

મારામાં શકતી નથી. હું તુને પેલી નાપાક તનની બેટી સાથે અત્રેથી લેઇ જઇને અંજુમનની વચ્ચે તમો બંધેને કંગાળ રીતે મરાવી નાખું છું, જેથી ઇરાનનો પાદશાહ મને તમો ઉપર આવી રીતે ગુસ્સો થવાથી અને તમારી ઉપર કીનો લેવાથી આખે જમીનને (લડાઇ કરવાથી) આશાયશ આપશે અને (પોતે) થંડો પડશે. કાબુલની અંદરથી સામની સામે (લડાઇ કરવાને) કોણ એકઠા થશે? કોણની મકદુર છે કે તેના ગુરજનો જખમ ચાખી શકે." સીનદુખતે જ્યારે એમ સમજ્યું ત્યારે તેણી તેની આગળ બેઠી અને કાંઇ ઉપાય સોધવાને માટે દીલ સાથે અંદેશો કીધો. તેણીએ એક ઉપાય દીલ સાથે મુકરર કીધો, કારણ કે તેણી દુર અંદેશ તથા તદબીર અને વીચાર ધરાવવાવાલી હતી. તેથી તેણી તે ખોરશેદ જેવા પાદશાહ આગળ હાથ લંબાવીને આવી. તેણીએ તેને કહ્યું કે "મારી એક વાત સાંભળ. ત્યાર પછી તારો જે વીચાર હોય તેમ કર. અગરજો તારાં મનથી તારી માલ મીલકત તારા તનને માટે હોય તો તે મને સોંપ અને તું જાણ કે આજની રાત (ઉમેદથી) ભરપુર કરનારી થશે. રાત જમે એટલી લાંબી હોય છે તો પણ તેનું અંધારૂં લાંબો વખત રેહેતું નહી. પણ પ્રકાશતા ચશમા સુરજથી દાહાડો પ્રકાશ પામે છે અને દુન્યા બદખશાનના [1] હીરા જેવી (પ્રકાશીત) બને છે." મેહેરાબે જવાબ દીધો કે "તું પેહેલવાનોની વચે જુના વખતના પીજન ના કર. જે કાંઇ તું જાણતી હોય તે બોલી દે અને તારા જાનને બચાવ, નહી તો કે લોહીની ચાદર તારા તન ઉપર ઓઢ (યાને મરવાને તૈયાર થા)." ત્યારે સીનદુખતે તેને કહ્યું કે "ઓ નામદાર! તુંને મારૂં લોહી રેડવાની કાંઇ અગત્ય રહેશે નહી. હું સામની નજદીક જવા માગું છું. મારે તેને જે કેહેવાનું લાયક હશે તે હું તેને કેહેવશ. ડહાપણથી કાચી વાતો પણ પુખ્ત બને છે. મને (મારા) જીવને માટેનું દુખ છે અને તુંને દોલતનું (દુખ) છે. તેથી તુંએ મને તારો

1 "બદખશાન" ઇરાનના એક દેશનું નામ છે કે જયાંથી આબદાર હીરા અને માણેક મલે છે.

તૈયાર ખજાનો આપવો જોઈએ.” મેહેરાબે તેણીને જવાબ દીધો “આએ કુંઆરી છે. તું દોલત અને જવેહરાતને માટે ગમ કરતી ના. તું તારે ગોલામો, ઘોડાઓ, તાબે, તખ્તો તૈયાર કરાવ અને તારી સાથે તે લઈજા, કે જેથી કાબુલ શેહેરને આપણુને માટે બલાપો કરવો નહી પડે અને આપણે કુમલાયલા ચેહેરાના જન્યા છીએ તેને બદલે ખીલેલા ચેહેરાના બનીએ.” ત્યારે સીનદોખતે તે નામદારને કહ્યું કે “જીવની જગ્યાએ તું તારા માલ ખજાનાને કમીનો ગણ. એવું નહી બને કે જ્યારે હું એ ઉપાય કરવા જાઉં ત્યારે તું રોદાબે ઉપર કાંઇ સીતમ પાડે. મને આએ જેહાનની અંદર તેનાજ જીવ વીશેનો ગમ છે. તેથી હાવે તેને માટે મને તારી પાસેથી વચન લેવું પડશે. હું મારે માટે જરાએ ગમ રાખતી નથી. તેણીને માટેજ મને આએ દુખ અને ગમ છે.” તેથી પેહેલાં તેણીએ એક સખત વચન તેની પાસેથી લેઇ લીધું અને પછી તેણીએ એક મરદની માફક ઉપાય કરવાને માટેનો રસ્તો લીધો. તેણીએ પોતાના તનને ખીનખાબ (ના કપડાં)થી અને માથાંને કીમતી મોતી અને યાકુતથી સંગાર્યું. પછી મેહેરાબના ખજાનામાંથી ભેટના એક હીસ્સા તરીકે ત્રીસ લાખ[૧] દીનાર બાહાર કાઢ્યા. મોટી કીંમતના સુનેરી સાજવાલા દસ[૨] ઘોડા, સુનેરી કંમરબંધવાલા પચાસ ગોલામ, રૂપેરી ખરીવાલા ત્રીસ ત્રીસ અરબી તથા ઇરાની ઘોડાઓ, સુનેરી સાંકળીવાલા સાઠ ગોલામો જેઓ દરેકના હાથમાં કસતુરીથી, કપુરથી, યાકુતથી, અને સુનાથી ભરેલી એકએક સુનેરી જામ હતી, તેમાં કોઇ જામ શરાબથી ભરેલી તો કોઇ સાકરથી ભરેલી પણ હતી તે તથા ચાલીસ રેશમી ગાદીવાલા અને કીનારીઓ ઉપર તરેહતરેહના જવેહેરાતોથી જડી લીધેલા સુનેરી તખતો, બસો સુનેરી અને રૂપેરી મુઠવાલી તથા ઝેહેરી પાણી પાયલી હીન્દી તલવારો, રાતા બાલવાલી સો સાંઢણીઓ અને સો રસ્તો કાપનાર અને ભાર ઉચકનાર ઉંટો, ગોહરેથી જડી લીધેલું પાદશાહને લાયકનું

---

૧ લખેલી નકલમાં ત્રીસ હજાર છે.

૧ લખેલી નકલમાં સો છે.

એક તાજ, તરેહતરેહની સાડ જાતની ચલકાતવાલી અને પાદ-શાહને લાયકની મોટાં ગોહરોથી જડેલી સાંકલી તથા કુલક, ઘણી તરેહના જવેહરાતોથી જડી લીધેલું એક આસમાનની માફકનું સુનેરી તખત કે જેની પીઠ ઉપર પાદશાહોને તખતનશીન કરવાનો દેખાવ હતો અને એક જોરાવર સવારને પાડેલો હતો તે તથા કાપડ અને ગલીચાઓથી લાદેલા વળી ચાર જોરાવર હીંદી હાથીઓ એ સઘલું તૈયાર કીધું. જ્યારે એ સઘલું (ખજાનામાંથી બાહાર કાઢવાનું) કામ પુરૂ થયું ત્યારે તેણી ઘોડા ઉપર બેઠી અને તેને આઝરગુશઅસ્પ (વીજલી)ના આતશની માફક દોડાવ્યો. તેણીએ એક રૂમી કોલાહ માંથે પેહેરી હતી. જે ઘોડા ઉપર તેણી સ્વાર થઇ હતી તે ઘોડો પવન વેગે જતો હતો. તેણી ભપકા સાથે સામની દરગાહમાં આવી પુગી. ત્યાં તેણી કાંઇ બોલી નહી અથવા તો પોતાનું નામ કહયું નહી. તેણીએ ચોકીદારને એમજ કહયું કે "જેહાનના સરફરાજ (સામ)ને ચેતાવો કે જાબુલના પેહેલવાન અને પાદશાહની આગળ કાબુલથી એક કાસદ આવ્યો છે અને તે જેહાનને જીતનાર પાદશાહ સામને માટે પેહેલવાન મેહેરાબ તરફથી પેગામ લાવ્યો છે" આથી તે ચોકીદાર સામ પેહેલવાન નજદીક ગયો અને એ પ્રમાણે કહયું. સામે તેને દરબારમાં લાવવા ફરમાવ્યું. તેથી સીનદુખત ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતરી અને તે પાદશાહ આગળ ભપકા સાથે અંદર ગઈ. ત્યાં તેણીએ જમીનને બોસો લીધો અને જમીનના પાદશાહ (મીનોચેહેર) તથા પેહેલવાન (સામ) ઉપર દુવા કીધી. ત્યાર બાદ તે ભેટો, ગોલામો, ઘોડાઓ અને હાથીઓ કે જેઓની બે માઇલ સુધીની હાર લંબાઇ હતી તે સઘલું એક પછી એક તેણીએ સામની હજુરમાં હાજર કીધું. જે જોઇને તે પેહેલવાનનું શર અજબ રેહયું. તે એક છાકટની માફક પોતાના હાથ ઉપર માથું ટેકવીને વિચારમાં બેઠો. જેહાન પેહેલવાન સામ પોતાના દીલ સાથે બોલ્યો કે "જીવને વગર ફોકટનો શા માટે દુખી કરવો જોઇએ. આટલા બધા માલની જગ્યા કયાં થશે? વળી એ પેગામ લાવનારી બેરી શું મકશદ ધરાવતી હશે?" તેણે પોતાનું માથું દમ લીધા

વગર ઓફ્હમ નીચું નમાવી દીધું. તે વધારે કે ઓછો વીચાર કરી શકયો નહી. (તે મનમાં બોલ્યો કે) “અગરજો આ એ સઘલો માલ હું કબુલ કરૂં છું તો ટોલાનો પાદશાહ (મીનોચેહેર) મારીથી દુખી થશે. અગરજો હું એ જાલ આગળથી પાછો વાળું છું તો તે એક સીમુર્ગની માફક પોતાની પાંખ ઉંચી કરશે (યાને ગુસ્સે થશે). તે મારીથી દુખી અને આજુરદેહ થશે અને હું તેને અંજુમનની વચે શું જવાબ દેવશ.” એ વીશે જ્યારે તેણે ઘણો વીચાર કીધો ત્યારે તે પેહેલવાનના વીચારનો છેડો એ પ્રમાણે આવ્યો. તેણે માથું ઉંચું કીધું અને ફરમાવ્યું કે “તમો એ સઘલો માલ, ઘોડાઓ, હાથીઓ અને શનગારેલી ચીજો લેઇ જાઓ અને દસ્તાનના ગજનામાં કાબુલસ્તાનના પાદશાહને નામે મુકાવો. પછી તે પરી જેવા ચેહેરાની સીનદુખતે ખુશાલ દીલ સાથે સામની હજુરમાં વાત કરવાને માટે જબાન ખોલી. તેણીએ જ્યારે પોતાનો હદીઓ કબુલ થયલો જોયો ત્યારે તેણીએ ખરાબીને દુર થયલી અને ભલાઇને નજદીક પોહોંચેલી જોઇ. તેણીની સાથે ચંપેલીના જેવા (સફેદ) શરીરની, સરોવરના જેવી અને ઉંચા કદની ત્રણ પુટલીના જેવા ચેહેરાની ઓરતો હતી. હરેકના હાથમાં એક એક જામ પકડેલી હતી કે જે રાતા માણેક અને મોતીથી ભરેલી હતી. તેઓએ તે (જામો) પાદશાહની આગળ ખાલી કીધી અને એક બીજીમાંની વસ્તુને ભેલી નાખી. જ્યારે તે અફ્ઝલમંદ પેહેલવાને એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે તેણીની ઘટતી તારીફ કીધી. જ્યારે તે પેહેલવાન સાથનું એ કામ પુરૂ થયું અને તે ઘર (દરબાર) પારકાઓથી ખાલી થયું (યાને સીનદુખત એકલી પડી) જ્યારે સીનદુખતે પેહેલવાનને એ પ્રમાણે કહયું કે “તારા હોકમથીજ બુઢાઓ જુવાન થાય છે. મોટી પદવીના સખશો તારાથીજ અક્કલ શીખ્યા છે. આ કાળી દુન્યા તારાથીજ જલકાટ ભરેલી થઇ છે. બદ લોકોના હાથ તારા ઇનશાફથીજ બંધાઇ ગયા છે. તારા ગુરજે યજદાંનો રસ્તો ખુલ્લો કીધો છે. અગરજો મેહેરાબ ગુનેહગાર હતો અથવા હોય તો પણ તેના દીલના લોહીથી તેનાં પાપન આંસુથી ભરેલાં બન્યા છે (યાને તે પસતાવો કરે છે.) કાબુ-

આના નીરદોશ લોકોના માથાંઓ શું ગુનાહ કીધા છે? તેઓને તો જે કાંઇ કરવાનું ઘટતું હોય છે તેજ કરે છે. તેઓ તારા પગની નીચેની ખાકના પુજારીઓ છે. તારાથીજ તે સઘલાઓ જીવનારા છે. તે પરવરદેગાર કે જેણે અક્કલ અને જોરને તથા પ્રકાશીત સુંદર સીતારા અને સુરજને પેદા કીધા છે તેને તારૂં આવું કામ પસંદ પડશે નહી. તું લોહી રેડવાને માટે તારી કંમર ના બાંધ. હમારો તેમજ તમારો ખોદા એકજ છે. હમારા વજદાં સાથે તમુને કાંઇ ટંટો નથી. જુના વખતથી હમારે માટે તે (વજદાં) નાં કેબલા તરીકે મુરતી છે અને તે ચીન, કાબુલ અને હીંદુસ્તાન અને બોરત શેહેરમાં મુકરર થયલી છે. તમે લોકો રોશનીથી ભરપુર આતશને (ખોદાના કેબલા તરીકે) કાયમ ગણ્યો છો. તું જાણે છે કે એમ બોલવામાં હું કાંઇ જુઠું બોલતી નથી. પ્રશતેશ કરવાની આએ બેઉ રાહ ખરાબ છે, કારણ કે આપણી સઘલી ખાહેશ ખોદા માટે હોવા શીવાય બીજું શું છે? તું જાણે છે કે (નાહક) ખુન રેડવું અને નીરદોશો સાથે ટંટો કરવો એ સારૂં નથી. તારાથી એવું કામ થાય તે પસંદ કરવા જોગ નથી. એવા કામને માટે કદીપણ તું તારી કંમર બાંધતો ના"[1] તેણીને સામ પેહેલવાને કહ્યું કે "હું જે તુંને પુછું તેનો મને જવાબ દે અને કાંઇ બાહાનું સોધતી ના. શું તું મેહેરાબની દાસી છે કે તેની ઓરત છે? જાવે મેહેરાબની બેટીને કેવી રીતે જોઇ? તેણીનો ચેહેરો, બાલ, ચાલ ચલણ, અને અક્કલ ઉપરથી તું મને કહે કે તે કોણુને લાયકની છે? તેના કદ વિશે, ચેહેરા વિશે અને હુશીયારી વીશે તું જે કાંઇ જાણુતી હોય તે મારી આગળ એક પછી એક કેહે." ત્યારે સીનદુખતે જવાબ દીધો કે "એ પેહેલવાન! તું પેહેલવાનોનો અને હીમતવાનોનો સરદાર છે. તું કે જેનાથી જમીન અને ધરતી ધ્રુજી રહે છે તેનાથી પેહેલાં હું એક સખત વચણુ માગું છું કે તારીથી મારા જાનને તથા જે સખશો મને પ્યારા છે તેઓને નુકશાન પુગે નહી તથા મારો મેહેલ અને દીવાનખાનું આબાદ રહે, તથા મારો ખજાનો, કુટુંબ અને હમારી બુન્યાદ જેવીને તેવી રેહે. જો મને તેની ખાતરી મલે તો

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

તું જે કાંઇ મને પુછવા માંગતો હોય તે પુછ. હું જે કેહું છું અને માંગું છું તે આબરૂ છે. હું કોશેશ કરીને કાબુલસ્તાનનો તમામ છુપો ખજાનો જાબુલસ્તાનમાં મોકલી આપશ તેમજ વળી દરેક ચીજ જે તુંને જોઇતી હોય તો તે તું અક્કલમંદ અને ઉંચી પદવીવાળો પાદશાહ મારીથી મેલવી શકશે.” સામ તેજ વખતે તેણીનો હાથ પોતાના હાથમાં ધર્યો અને જે વચન, સોગંદ અને કોલ (તેણી માંગતી હતી તે) આપ્યો. જ્યારે સીનદુખતે તેને સોગંદ ખાતાં, સાચુ બોલતાં અને વચન આપતાં સમજ્યો ત્યારે તેણીએ જમીનને બોસો લીધો અને પછી ઉભી થઇ અને જે કાંઇ છુપ્યું હતું તે તેને સાથે સાચું કહી દીધું. (તેણી બોલી) કે “ઓ પેહેલવાન! હું ઓહાકની સગી અને રોશન રવાનના પેહેલવાન મેહેરાબની ઓરત થાઉં છું. માહતાબના જેવા ચેહેરાની રોદાબે કે જેણી દસ્તાન ઉપર પોતાનો જાન કુરબાન કરે છે તેણીની હું માય થાઉં છું. હમસઘ તમામ પાદશાહી કુટુંબે અંધારી રાતે એકઠાં મલીને પાક યજદાંની હજુરમાં બંદગી કીધી હતી જેથી તે હમારી ઉપરથી ખરાબીનો કાહાડો દુર કરે. હમે સઘળાંએએ તારી ઉપર તેમજ જેહાનના માલેક જમીનના પાદશાહ ઉપર દુવા ગુજારી હતી. તારી વગણુ કેવી છે અને કાબુલની અંદર તારા દુશમનો અને દોસ્તો કોણ તે જોવાને માટે હું અત્રે આવી છું. અગર જો હમે (તારા) ગુનેહગાર અને બદ ખસલતના હોઇએ તો આ પાદશાહીને માટે હમો લાયક ગણાઇએ નહી. કાબુલના બેગુનાહ લોકોના સરે શું કીધું છે કે તેં તેઓનો જાન (લેવા) ને માટેનો વાચાર કીધો છે? હું તારી આગળ દુખી ઉભેલી છું. જેઓને તું મારી નાખવા માંગતો હોય તેમને મારી નાખ અને બંદીવાન કરવા માંગતો હોય તેઓને તું બંદીવાન કર, પણ કાબુલના બેગુનાહ લોકોના દીલને તું બાલતો ના, કારણ કે એ અંધકાર પછી રોશનાઇ (ઉજાસ) આવે છે.” તે પેહેલવાને જ્યારે તેણીથી એ વાત સમજી ત્યારે તેણે તેણીને અક્કલવાળી અને રોશન રવાનની તથા બહારની મીસાલના ગાલવાળી અને સરોવરના જેવા કદવાળી તથા બરૂના જેવી કંમરવાળી અને તીતરના જેવી ચલણ-

વાલી ઓરત તરીકે જોઇ. પછી તેણે તેણીને જવાબ દીધો કે " મારૂં વચન મારો જીવ જાય તોપણ સાચુંજ રેહેશે. કાબુલને માટે તથા જેઓને માટે તેં વચણ લીધાં છે તેઓને માટે તું ખુશી સાથે અને તંદરોસ્ત દીલ સાથે રેહેજે. વળી જયારે જાલે રોદાબેનેજ દુન્યામાંથી ઓરત તરીકે પસંદ કીધી છે તો હું તારી સાથે એ કામમાં પણ એક મતલો થાઉં છું. જો કે તમો તોખમમાં જુદી રીતના છો તો પણ તમો તાજ અને તખતને માટે તો લાયક છો. દુન્યાજ એવી રીતની છે, અને તેમા શરમાવાનું નથી તથા જેહાનને પેદા કરનારની સામે આપણને થવુ જોઇતું નથી. તે ખોદાને જેમ વીચાર આવે છે તેમ તે પેદા કરે છે અને તેથી આપણે હાય અફસોસ સાથે રહીએ છીએ અને રહીશું. એક ચડતીમાં હોય છે તો એક પડતીમાં હોય છે. એક આબાદી સાથે રહે છે તો એક ખારતીમાં રહે છે. એક આબાદી વચ્ચે દીલને આરામ આપે છે જયારે બીજો દીલમાંના ગમને લીધે જુમાઇ ગયલો હોય છે. એ બંધેનો અંત તો ખાકમાંજ (કટાવા સાથે) આવશે, કારણ કે હરેકનું તોખમ ખાકમાંથીજ પેદા થયલું છે. હવે ઓ નેક વીચારની બાનું! તુ મને સમજ. તું એવું (ખુદ) ઇચ્છતી ના અને તે માટેનો ગમ ખાતી ના. હવે હું તારાં કામને માટે તથા તારી ખાહેશ અને આર્જુજીને માટે કોશેશ કરશ. મેં મોટી પદવીના પાદ-શાહ ઉપર એક ખાહેશ વાળું અને દુખથી ભરેલું નામું લખ્યું છે. (તે લેઇને) જાલેજર મીનોચેહેરની નજદીક ગયો છે. તે એવી રીતે ગયો છે કે જાણે તેને ઉડવાની પાંખ આવી ગઇ છે. જેવો તે જીન ઉપર બેઠો તેવોજ તેણે ઘોડાને હાંકવા માંડયો, એવી રીતે કે તેના ઘોડાની નાલ જમીનને પણ અડકતી દેખાતી હતી નહી. તે પાદશાહ જાલને જવાબ આપશે અને જયારે તે હસતો થશે (યાને પાદશાહની બાહાલી મેલવશે) ત્યારે આપણે મુબારક વીચાર અમલમાં મુકશું (યાને તેને રોદાબેની સાથે પરણાવશું.) કારણ કે તે સુરગથી પર-વરસ થયલો (જાલ) બેદીલ બન્યો છે, તથા તેના પાપણના પાણી (આંસુ) થી તેના પગની નીચે કાદવ થયો છે. જો કન્યા પણ તેનીજ માફક પ્યારમાં છે તો (જો તેઓ એક બીજા સાથે નહી પરણે) તો

બેહતર કે તેઓની ચામડી ઉખડી જાય (યાને બહુ મરણ પામે.) એ તે અઝદાહતું બચ્યું (યાને રોદાબે) અને પોતાનો ચેહેરો દેખાડશે અને પોતાની કીંમત મેલવશે તો તેણીને જોવાથી હું મોટાઇએ પુગશ, અને તેણીનો ચેહેરો અને બાલ મને પશંદ આવશે." સીનદુખતે તેને જવાબ દીધો કે "અગરજો તું પેહેલવાન તારા ગોલામને ખુશી અને રોશન રવાનનો બનાવવા માગતો હોય તો તું તારા ઘોડા ઉપર સવાર થઇને મારા મેહેલ તરફ આવ કે જેથી મારૂં સર બુલંદ આસમાનને પુગશે. તારા જેવા પાદશાહને જ્યારે હું કાબુલમાં લેઇ જનશ ત્યારે ત્યાં હું સઘલાઓને તારી આગળ પોતાના જાનને ફીદા કરવા હાજર કરશ." સીનદુખ્તે સામના હોટ હસવાથી ભરપુર જોયા અને તેના દીલમાનો કીનો ઉખેડાઇ ગયલો જોયો. તે પેહેલવાન સામે હસતાં હસતાં તેણીને કહ્યું કે "તારા દીલના વીચારને એટલા બધા ઘરાઇ ગયલા ના બનાવ. આએ કામ તારી ખાહેશ પ્રમાણે જલદીથી પાર પડશે." જ્યારે સીનદુખતે એમ સમજ્યું ત્યારે તેણીએ તેની માફ માગી. તેણી તે જગ્યાએથી ખુશાલી સાથે પાછી ફરી. ખુશાલીથી તેણીનો ચેહેરો માણેકના જેવો રાતો થયો હતો. તેણીએ પોતાના બહાદુર ઘોડાને પવન વેગે દોડાવ્યો અને એ ખુશ ખબર મેહેરાબને પુગાડી. (તેણી બોલી) કે "હવે તું ખુરાદનો જરાબી ખ્યાલ ના કર. તારાં દીલને ખુશી કર અને પરોનાગત કરવાના કામની તેયારી કર. હું હમણાં એક નામું મોકલીને પાછી આવું છું. હું રસ્તામાં જરા પણ ઢીલ કરીશ નહી." બીજે દાહાડે જ્યારે આફતાબનો ચશમો હીલવા માંડયો (યાને સુરજ ઉગ્યો) અને માણસોનાં સર ઉંઘમાંથી બીદાર થયાં ત્યારે મોટા મરતબાની સીનદુખત તે તાજ સોધનારા પેહેલવાનની દરબારમાં હાજર થઇ. સામ ઉતાવલે દોડતો દરબારમાંથી આવી લાગ્યો અને તે બાનુને બધાંઓએ સરદારને નામથી બોલાવી. તેણી સામ આગલ ગઇ અને નમન કીધું અને તેણીએ તેની સાથે લાંબો વખત સુધી પોતાના મેહેલમાંથી (સામ આગળ) આવવાની રજા કેમ મેળવી તે વીશે, કાબુલનાં પાદશાહની ખુશાલીમાં કેમ ભાગ લેવો તે વીશે, નવા પરોના

માટે શું શું તૈયારીઓ કીધી છે તે વીશેની તથા મેહેરાબને (જાલ અને રોદાબેના) નવા ગાંઠ જોડાવાની (યાને હવે પછીના તેઓના લગન) વીશેની ખબર કીધી હતી તે વીશેની વાત કીધી. તેણીને સામ પેહેલવાને કહ્યું કે "તુ હઇથી જા અને જે કાંઇ તેં જોયું છે તે મેહેરાબને કેહ" (પછી તે સામે) ઘટતી રીતના બેક્ષાતોની તૈયારી કીધી. તેણે પોતાના ખજાનામાંથી સૌથી ઉંચી કીમતના અસબાબ મેહેરાબને માટે, સીનદુખતને માટે તથા દીલને ખુશ કરનારી રોદાબેને માટે મંગાવ્યા. સામ જે કાંઇ કાબુલની અંદર ધરાવતો હતો જેવાં કે મેહેલ, બાગ, મેકાન, ખેતર, દુધ આપનારા ચાર પગાં ઢોરો તથા પાંથરવાના અને પેહેરવાના અસબાબો એ સઘળું સીનદુખતને બખશયું અને તેણીનો હાથ પોતાના હાથમાં લીધો તથા તેણીની સાથે વળી એક કોલકરાર કીધો. તેણે તેણીની બેટીને જાલને માટે કબુલી અને બોલ્યો કે "રોદાબે જાલની જોડી બનશે. તેઓ બંધે કદાવર, હીમતવાન અને મરદાનગી ભરલાં છે. તું કાબુલ જા અને ખુશાલી સાથે રેહેજે. હવે પછી બદ વિચારનારાઓની બદીને માટે તું ફીકર કરતી ના." તે ફીકકો મારી ગયલો ચંદ્ર (સીનદુખત)નો ચેહેરો અજબ જેવો ખીલી રહ્યો. તેણીએ નેક ચાલના સેતારાની (રાહબરી હેઠલ) પોતાનો રસ્તો લીધો.

જાલ મીનોચેહેરની નજદીક જઇ પુગ્યો અને તેણે તેને સામનું નામું પોહોંચાડયું તે વીશે.

હવે તું જાલના મુબારક નસીબના મીનોચેહેરની આગળ જઇ લાગવા વિષે તથા તેના કામો વિષે સાંભલ. તે પાદશાહને ખબર મલી કે સામે સવારનો જાલ નજદીક આવી પુગવાના રસ્તા ઉપર છે. તેથી તમામ મોટા દરજાના લોકો કે જેઓ પાદશાહી ખાનદાનના હતા તેઓ તેને એસતેકબાલ લેવાને માટે ગયા. જયારે તે દરબારની નજદીક આવી પુગ્યો ત્યારે લોકોએ જડપથી તેને પાદશાહની નજદીકનો રસ્તો ખોલ્લો કરી આપ્યો. જયારે તે તખતની નજદીક આવી પુગ્યો ત્યારે તેણે જમીનને બોસો લીધો અને પાદશાહ ઉપર દુવા

કીધી. તેણે પોતાનો ચેહેરો થોડો વખત ખાક (જમીન)ની ઉપર રાખી મુકયો. તે આરામ સોધનાર પાદશાહે તેની ઉપર ધ્યાન આપ્યું તેથી તેણે ફરમાવ્યું કે તેના ચેહેરાને લાગેલી ખાક સાફ કરે અને તેના ચેહેરાને કસ્તુરી લગાડે. (તેમ કરી) તે (જાલ) પ્યારા પાદશાહના તખત આગળ આવ્યો. તે બુલંદ દરજાના પાદશાહે તેને પુછયું કે "ઓ પેહેલવાનથી જન્મેલા મર્દ! તું શાને માટે પવન અને ધુલારાથી ભરેલો આવો બીકટ રસ્તો કાપી આવ્યો છે?" જાલે જવાબ દીધો કે "તારાં ખેરેહની બરકતથી સઘળું સારૂ છે. તારે માટે કીધેલી તમામ મેહેનત ખુશાલી આપનારી છે." પછી તેણે તેને પેલું પેહેલવાન (સામ)નું નામું આપ્યું. (તે લેતાં) તે મીનોચેહેર હસીઓ અને ખુશી તથા રોશન રવાનનો બન્યો. જ્યારે તેણે તે વાંચ્યું ત્યારે તેનો જવાબ તેને એ પ્રમાણે પાછો આપ્યો કે "તેં આટલે લાંબે સુધી આવી તારાં દીલની રંજનો વધારો કીધો છે. પણ બુદ્ધ સામે એ દીલને સંતોષ આપનારૂં નામું દીલના દુખ સાથે લખેલું છે. જો કે મારૂં દીલ એ બાબદથી ગમગીન છે તો પણ હું તે ચલાવી લેઉંછું અને એ બાબે વધતો યા ઓછો વીચાર કરતો નથી. હું બાહાલી આપું છું અને તારૂં સઘળું કામ કરી આપું છું કારણ કે તારાથી તેની સરૂવાત અને છેડો સારો આવશે." પછી બાવરચીઓએ ખાણાના સુનેરી ખુમચાઓ લાવી મુકયા અને શેહેનશાહ મીનોચેહેર જાલેજરની સાથે જમવાને બેઠો. તે પાદશાહે તમામ નામદારોને ફરમાવ્યું કે તે સુફરા ઉપર તમામ (હાજર રેહેલી) અનજુમન પાદશાહની સાથે બેસે. જ્યારે તે પાદશાહી સુફરો ખાલી થયો ત્યારે તખતની બીજી બાજુએ દારૂની મેજબાની ચાલી. તે સામનો નામવર બેટો જ્યારે દારૂ પી રહયો ત્યારે તે સુનેરી લગામના ઘોડા ઉપર સવાર થયો અને (પોતાને મુકામે) ગયો. તેણે આખી રાત અંદેશા ભરેલાં દીલ સાથે અને વાત ચીત બંધ હોટ સાથે (ઉંઘ વગરની) કોરી કાઢી. સહવાર પડતાં તે કંમર બાંધીને ફતેહમંદ મીનોચેહેરની નજદીક આવ્યો. તે જેહાનના પાદશાહે તેના ઉપર દુવા કીધી અને જ્યારે તે ત્યાંથી પાછો ફર્યો ત્યારે તેણે

તેની ખુબી રીતે તારીફ કીધી. તેણે મોબેદો, સરદારો, નજુમીઓ અને અકલમંદોને તેના બુલંદ તખતની નજદીક ભેગા થવાને તથા આસમાનના કામની (યાને ચાલ ચલનની) તપાસ કરવાને ફરમાવ્યું. આથી તે નજુમીઓ તે માટેની તપાસ કરવાને ગયા અને સેતારાઓ શું ભરમ ધરાવે છે તે સોધી કાઢવાને તેઓએ લાંબો વખત સુધી મેહેનત કીધી. તેઓ આ કામમાં ત્રણ દીવસ સુધી રોકાયા. તેઓ રૂમી સેતારેસનારોના કોઠા સાથે જંઝમાં ઉતર્યા. પછી તેઓએ પાદશાહની હજુરમાં જબાન ખોલી કે "અમોએ ફરતાં આસમાનની ગણત્રી કીધી છે. સેતારાઓની ચલન ઉપરથી એવું માલમ પડે છે કે એ રોશન પાણી આગળ દોડશે (યાને જાલ અને રોદાબેનું જોડું સંધાશે.) એ મેહેરાબની બેટી અને સામના બેટાથી એક પુર મનશનીનો અને નેકનામી ભરેલો પેહેલવાન જન્મ લેશે તે એક એવો જોરેમંદ પેહેલવાન જન્મશે કે તેના જેવો આ આસમાનના ચક્કરની નીચે (યાને આ દુન્યામાં) કોઈ પણ જન્મયો હશે નહી. તે લાંબી જીંદગી ધરાવશે અને તે તેવુંજ કોવટ, રીતભાત અને દમામ ધરાવશે. તેનો ચેહેરો પણ તેવોજ (ખુબસુરત) રેહેશે તથા તે તેવુંજ મગજ અને ગરદન ધરાવશે. મીજલશમાં તેમજ લડાઈમાં તેની જોડી રેહેશે નહી. જયારે તેનો ઘોડો (લડાઈના મેદાનમાં દોડવાથી) પોતાના બાલને ભીંજવશે ત્યારે જેઓ એની સાથે લડાઈ કરવા આવશે તેઓના જીબર સુકઈ જશે. તેની ટોપી ઉપરથી ગીધ પણ ઉડવાની હીંમત કરશે નહી અને તે જેહાનના સરદારોને કાંઈ પણ બીસાદમાં ગણશે નહી. તે ઉંચા કદનો અને જોરાવર નીવડશે. તે પોતાની કમંરના ફાંસાની અંદર શીંહોને પકડનાર બનશે. તે આતશની ઉપર આખાં ઘોરખરને ભુજવા મુકશે અને પોતાની શમશેરથી હવાને રડવા (ના સેર) થી ભરી નાખશે. (ઇરાની) પાદશાહો તરફથી તે કંમર બાંધનારો થશે. સ્વારોને તે ઇરાનની અંદર આશરો આપનારો થશે. તેનો તમામ ચાહ ઇરાનની તરફ રેહેશે. તેના તમામ વરસો તુરાનની સાથે લડાઈ કરવામાં ગુજરશે. ઇરાન જમીનના પાદશાહ તરફથી ચીનની સાથે

કહેવામાં તે શરતે કે દીવસે આશાયશ લેશે નહી." આએ વાતથી મીનોચેહેર ખુશી થયો અને જુના વખતના દુખને દીલમાંથી કાહાડી દીધું. પછી તે ગરદનનો ઉઠાવનાર પાદશાહ એમ બોલ્યો કે "આ એ જે તમે કહયું છે તે ખાનગી રાખજો." તે પાદશાહે તેજ વખતે જાલને કેટલીક વાતો પુછવાને તથા જે વાતો પરદા પાછલ છુપાયલી હતી-તે બાબે કેટલીક ખોલાશો મેલવવાને બોલાવી મંગાવ્યો અને ઘણાક દીલના મોબેદો અને અકલમંદો તે જાલની સાથે (વાત કરવાને) બેઠા.

મોબેદોએ જાલની અજમાયેશ કીધી તે વીશે

એક મોબેદે જાલને ઘણાક બુધ્ધીથી, વીચારથી અને અકલથી એવો સવાલ કીધો કે "તે બાર સીધ્ધાં સરોવરના ઝાડ કે જેઓ દમામ સાથે અને પસંદ પડતી રીતે ઉગેલાં છે તથા જે દરેકમાંથી ત્રીસ ત્રીસ ડાંખલી ફુટેલી છે અને તે ઇરાનીઓ વચે વધતી કે ઓછી થતી નથી તે શું છે?" બીજા મોબેદે પુછયું કે "ઓ સરફરાજ! (પેલા) ઝડપ ચાલના ભારી કીમતના બે ઘોડાઓ કે જેમાંનો એક કાલા દરીઆ જેવો કાલો છે અને બીજો ચલકતાં સફેદ બીલોરના જેવો છે અને તેઓ બંધે ઝડપ ચાલે દોડનારા છે તોપણ તેઓ એક બીજાને પકડી શકતા નથી તે શું?" ત્રીજાએ એમ પુછયું કે "પેલા ત્રીસ સવારો કે જેમાનો દરેક જેવો દેખાય છે તેવો ગુમ થઇ જાય છે અને એ પ્રમાણે ત્રીસ થાય છે કે પાછા ફરીથી ગણાય છે તેઓ પાદશાહની આગળથી શાને માટે પસાર થઇ જાય છે?" ચોથાએ પુછયું કે "તે ખેતર કે જે તું લીલોતરીથી અને નદીથી ભરપુર જોય છે અને એક જુલેગે મર્દ એક તેજ કોડાલી સાથે હીમતથી તે ખેતરમાં જાય છે અને ત્યાંની લીલી તથા સુકી ચીજોને તે કાપી કાહાડે છે અને જો આજેજી કરવામાં આવે છે તો તે સમજતો નથી (તે શું છે)?" પાંચમાએ પુછયું કે "પેલાં બે ઉંચા ઉઠાવેલા સરવાલા સરોવરના ઝાડ મોજાવાલા દરીઆની વચે અજબ જેવી રીતે રહે છે અને તેઓ ઉપર એક પક્ષીનો માલો છે. સહવારે તેનો માલો આએ ઝાડ ઉપર તો સાંજે પેલા ઝાડ ઉપર હોય છે તથા જયારે તે

(પક્ષી) તે (માળા)માંથી ઉડી જાય છે ત્યારે તે (ઝાડ)ના પાતરાં સુકઇ જાય છે અને જ્યારે તે તે ઉપર બેસે છે ત્યારે તેમાંથી કસ્તુરીનો સુગંધ આવે છે, તથા બે (ઝાડ)માંનું એક હમેશાં ચલકતું રહે છે અને બીજાના પાતરાં અને ફુળ કરમાઇ ગયલાં હોય છે (તે શું)?" બીજાએ પુછયું કે "એક પાહાડની ઉપર હું એક મજબુત કીલ્લો જોઉં છું. અક્કલમંદ લોકો તે કીલ્લાના ફરતાં જંગલમાની કાંટાવાળી જગ્યા પસંદ કરે છે. તે (કીલ્લા)ના બાંધકામે માંહાતાબ સુધી સર ઉઠાવ્યું છે. લોકો તેના અને તેના દરશનના પુજારી છે. લોકો તે કીલ્લા આગળથી ચાલી જવાનું પોતાના દીલથી ઇચ્છતા નથી. કોઇ પણ તેને યાદ કરવાને માટેના બોલો કાઢી શકતું નથી. છેલ્લે તે (કીલ્લા)માંથી એક ધુલારૂ એવું ઉડે છે કે તે તેઓની જમીન (ઉપર પંથરાઇને તે જમીન)ને ઢાંકી નાખે છે. (ત્યાર પછી) તે કીલ્લા તરફ જવાની લોકોની (પાછી) ખાહેશ થાય છે અને (ત્યાં જવાનો) લાંબો વીચાર કરે છે તે શું! ભરમ ભરેલી વાત તું ખોલ્લી કર અને તારાં ગ્યાનની મદદથી તેના જવાબ તું જાહેર રીતે બોલી જા. અગરજો તું એ ભરમને ખુલ્લો કરશે તો સીહા ખાકને પણ તું કસતુરીના જેવી બનાવશે." થોડા વખત જાલેજર વીચારમાં ચકચુર થયો. પછી તેણે ગરદન ઉંચી કીધી અને હાથ લંબાવ્યા.

મોબેદોના સવાલોનો જાલે જવાબ આપ્યો તે વીશે

ત્યાર પછી તેણે જવાબ આપવાને માટે જબાન ખોલી અને મોબેદોના સવાલો યાદ કીધા. (તે બોલ્યો કે) "પેહલું તે બાર બુલંદ ઝાડો કે જે દરેક ઉપર ત્રીશ ડાંખલી ફુટેલી છે તે વરસના બાર નવા મહીનાઓ હોય છે કે જે નવા (યાને આવતા) વખત ઉપર નવી રસમના પાદશાહના જેવા છે. (યાને જેમ નવા પાદશાહો બદલાય છે તેમ તેઓ બદલાયા જાય છે). મહીનાની ગણત્રી ત્રીસ દાહાડાથી થાય છે. એ પ્રમાણે જમાનાનું ફરવું છે. હવે પેલા બે ઘોડઓ કે જેઓ આજર ગુશસ્પની માફક દોડનારા છે તેઓના કામ વીશે તું બોલ્યો. તે સફેદ અને કાલા (ઘોડા) બંધે વખત છે કે જેઓ એક એકની પુઠે જડપથી દોડે છે, તે ઘોડાઓને જ્યારે એક હસ્તીમાં

આવતો હોય અને બીજો નીસ્તીમાં જતો હોય ત્યારેજ સાથે થયલા જોય છે ૧ (યાને કે પોહોર ફાટવાને વખતે તે બંધે સાથે જણાય છે કે જ્યારે રાત દુર થતી જઇ દીવસ ઉગતો જાય છે). તે ઘોડા તે રાત અને દીવસ છે કે જે એ પ્રમાણે પસાર થાય છે અને આસમાન તારા કમની એ પ્રમાણે ગણત્રી રાખતું જાય છે. તેઓ એકએકની પુઠે દોડતા અને દોડતા રહે છે અને એકમેકની નજદીક આવી પોહોંચે છે તો પણ એક મેકને જડપથી પકડી શકતાં નથી. જે પ્રમાણે શીકાર કુતરાની આગલ દોડે છે તે પ્રમાણે તેઓ દોડે છે. બીજું તેં ત્રીસ સવારોને માટે કહેલું કે જેઓ પાદશાહની નજદીકથી પસાર થાય છે અને તે ત્રીસ સવારોમાંથી એક ઓછો થાય છે તો પણ ગણત્રી કરતાં પાછા ત્રીસ થાય છે એ વાત તું બોલ્યો. તે માહતાબની ચાલ છે કે તે એક રાતે ઓછો થાય છે અને એ પ્રમાણે હરરોજ ચાલુ રહે છે. અરબોની ચંદ્રમાની ગણત્રી એજ રીતની છે. જે જગ્યાએથી તેને નુકશાન પુગે છે તે જગ્યાએથી તે વખતો વખત કમ થતો જાય છે. પછી જે વખતે તેને તદન ઘટેલો જોવામાં આવે છે તે ઘટેલો બીજી વખતે પાછો સીધો થાય છે. હવે આએ વાતને મીયાનમાંથી હું બાહાર લાઉ છું. તે પક્ષી કે જે પેલાં સરોવરના ઝાડ ઉપર માલો રાખે છે તે (સુરજના) મેસ રાશીમાંથી તે તોલા રાશી સુધી (ફરવાથી) દુન્યા એવી રીતે અંધારાને ડુબાવે [redacted] (યાને દાહાડો લાંબો થવાથી અંધારૂં કમી રહે છે). ત્યાંથી તે પાછો ફરે છે અને મીનરાશી આગળ આવે છે તેટલો વખત અંધારૂં અને કાલાશ થઇ રહે છે (યાને દાહાડો ટુંકો થવાથી રાત લંબાય છે). તે બે સરોવરના ઝાડ તે બુલંદ આસમાનની રાશીના ચક્કરની બે બાજુ છે. એકથી આપણે ખુશી રહીએ છીએ અને બીજાથી દલગીર રહીએ છીએ. તેઓની ઉપર ઉડતું પક્ષી તે તું ખોરશેદને સમજ કે જેનાથી જેહાનને ફીકર અને ઉમેદ રહે છે. બીજું પેલા પાહાડની ઉપરનો કીલ્લો એ દીલનું મુકામ છે અને ગણત્રી કરવાની જગ્યા છે. પેલી કાંતાવાલી જગ્યા તે આએ ત્રણ પાંચ દીવસની દુન્યા છે

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધું છે.

કે જેમાં મોજ અને ખલનો પણ છે અને દુખ અને મેહેનત પણ છે. હમ લેવામાં આવે છે તે તારી (વખતની) ગણત્રી સમજવી. તેજ (દુન્યા) આપણને વધારે છે અને તેજ આપણો શેકાર કરે છે. એક ધરતીકંપના આંચકા સાથનો પવન આવતાંજ દુન્યામાંથી સોર અને પોકાર ઉઠે છે. તે કાંટાવાલી જગ્યામાં આપણે મેહેનત કરતા રહીએ છીએ જ્યાંથી આપણને તે કીલ્લા તરફ (યાને બીજી દુન્યામાં) જવું પડે છે. બીજો શખ્સ આપણી (કીધેલી) મેહેનતનું ફળ ખાય છે. તે પણ ત્યાં રહેતો નથી પણ ગુજરી જાય છે. એ પ્રમાણે શરૂઆતથી એવી વાત એક સરખી રીતે ચાલુ રહે છે. તે એમજ રહેશે અને તે વાત જુની પણ થશે નહી. અગરજો તું નેકનામીને માટે જારી કરતો રહેશે તો આપણા રવાનને આએ માણું ભારી થઇ પડશે. અગરજો આપણે લોભની વાવણી કરીએ અને તેમ કરવાને માટે દુખ સોશીએ તો તેનું પરીણામ જ્યારે આપણે જાન વગરના થઇ શું ત્યારે માલમ પડશે. અગરજો આપણા મેહેલનું સર સનીશ્ચર સેતારા સુધી પુગતું હોય, તો પણ તેમાંથી આપણને (ફકટ) એક ચાદરનો ફાલો મલે છે. જ્યારે તે (ચાદર) ઓઢી અને આપણા ચેહેરા ઉપર ઇંતરડી અને ખાક પડી એટલે તમામ જગ્યા ફીકર, ગમ અને ધરતીવાલી બને છે. પેહેલું બીયાબાન અને પેલો તીક્ષણ કોદાલીવાલો માણસ કે જેનાથી લીલું અને સુકું ઘાસ ઘાસ્તીમાં રહે છે અને તે તમામ લીલી અને સુકી વસ્તુની એક સરખી રીતે કાપણી કરે છે અને જો તેઓ કાલાવાલા કરે તો તે સમજતો નથી, (તેનો જવાબ એ જે) તે કાપણી કરનારો તે જમાનો (મોત) છે અને આપણે ઘાસ છીએ. તે (જમાનો) આપણા નબીરાઓ સાથે પણ તેવોજ થશે અને વડવાઓની સાથે પણ તેવોજ હતો. તે પછી એક પછી એક બુઢા કે જુવાનોને કોઇને જોતો નથી. જે શેકાર તેની આગળ આવ્યો કે તે તેનો શેકાર કરે છે. જેહાનની બનાવત અને તેનો ભરમ એવોજ છે કારણ કે કોઇ પણ સખશ મોત વગરનો માતાથી જન્મતો નથી. તે આએ દરવાજામાંથી દાખલ થાય છે અને પેલા દરવાજામાંથી ગુજરી જાય છે. જમાનો તેની ઉપર હમની ગણત્રી રાખે છે.

આએ તમામ જવાબો એ પ્રમાણે છે. આએ જુની દુન્યા પાસેથી કોઈ નવું માંગી શકશે નહી. જમાનો તેની સાથે એવીજ રીતની રસમવાળો રહે છે. એકના હાથમાંથી તે છીનવી લે છે અને બીજાને તે આપે છે.

જાલે મીનોચેહેરને પોતાના હુનરો દેખાડીઆ તે વીશે.

જ્યારે જાલે એ સઘલી વાતને ખુલ્લી કીધી ત્યારે પાદશાહનું દીલ તેનાથી ખુશી થઇ ગયું. તેણે ખુશાલી સાથે એક મીજલશ ભરી અને ત્યાં તે જેહાનના પાદશાહે તેની તારીફ ઉપર તારીફ કીધી. પછી તે પાદશાહે જીયાફતની મીજલશની તૈયારી કીધી કે જ્યાં આહુતાબની ચૌદશની રાત જેવી રોશની હતી. તેઓની નજરમાં જેહાન કાળી બની ત્યાં સુધી તેઓએ દારૂ પીધો. દારૂના સોખીનોના મસ્તક દારૂથી ઘેરાઇ ગયાં. તેથી તે પાદશાહની દરબારમાંથી લોકોના મોટા પોકારો નીકળવા લાગ્યા. તમામ પેહેલવાનો દારૂથી મસ્ત બની એક બેકના હાથ પકડી ખુશાલી સાથે (ઘરે) ગયા. જ્યારે આફ્તાબની મસાલ પાહાડની પછવાડેથી બાહાર નીકળી ત્યારે તે નામદારો ઉંઘમાંથી બીદાર થયા. તે પેહેલવાન જાલે કંમરને બાંધી અને એક શેર નરની માફક પાદશાહની હજુરમાં આવ્યો. તેણે તે દરબારમાંથી પોતાના સુબાદક તાલેના બાપની તરફ પાછું જવાની રજા માંગી. તેણે તે જેહાનના પાદશાહને કહ્યું કે "ઓ ભલી તખ્તેહના પાદશાહ! મને સામનો ચેહેરો (પાછો) જોવાની ખાહેશ થઇ છે. તેથી હું (તારા) હાથી દાંતના તખતના પૈયાને નમન કરૂં છું. તારા આએ દમામ અને તાજથી મારૂ દીલ રોશન થયું છે." તે પાદશાહે તેને જવાબ દીધો કે "ઓ જવાન મર્દ પેહેલવાન! આજનો એક દાહાડો પણ તુંએ અહીંજ ગુજારવો જોઇએ. તારા દીલમાં સામ નરીમાન માટેની ખાહેશ છે? તારી ખાહેશ તો મેહેરાબની બેટીને માટે છે." પછી તે પાદશાહે હીંદુસ્તાની ગવેયાઓને નગારાંની સાથે મેદાનમાં દાખલ થવાને ફરમાવ્યું. તમામ પેહેલવાનો ખુશાલી સાથે નેજા, તીર, ગુરજ અને કમાન લેઇને (તે મેદાનમાં) ગયા. તેઓએ કમાનો અને ખદંગ લાકડાંના તીરો પકડયા અને લડાઇના દાહાડાની માફક નીશાનીઓ ઉપર તાંકવા લાગ્યા. દરેક જણે ગુરજ, તલવાર, તીર અને

ભાલામાંથી કોઇપણ ચીજ લેઇને (અજમાયશ કરવાને) લગામ ફેરવી. જેહાનનો પાદશાહ મીનોચેહેર તે પેહેલવાનોના જાહેર તથા છુપા હુનરો ઉંચાઇએથી બેસીને જોતો હતો. તેણે સામના દસ્તાનથી કદી નહી જોયલો અને કોઇથી નહી સમજેલો ઘોડેસ્વારીનો હુનર જોયો.[1] તે પાદશાહના મેદાનમાં એક ઘણું જ જુનું ઝાડ હતું જે ઝાડ ઉપર ઘણાક વરસો અને મહીનાઓ પસાર થતા જોયા હતા. સામના દસ્તાને પોતાની કમાનને તાણી અને ઘોડાને ઉશકેરીને ખોદાનું નામ લીધું અને તે સીધો ઝાડની વચમાં તેણે તે (તીર) ફેંક્યો જે પાદશાહી તીર તેમાંથી એમનો એમ પસાર થઇ ગયો. વળી તેણે દોડતાજ ઘોડા સાથે એક તીર ફેંક્યો અને શેર નરની માફક તે (ઉડતા તીર) ને પસાર કરી ગયો. ભાલા ધરાવનારાઓએ પોતાની ઢાલ ઉંચી કીધી અને ભારી ભાલા સાથે ફરી ઉભા. જાલે એક તુરકી ગોલામ પાસેથી એક ઢાલ માંગી અને ઘોડાને ઉશકેરી સુધી પોતાની ગરદન ઉંચી કીધી. પછી કમાનને ફેંકી દીધી અને ભાલો હાથમાં ધર્યો અને તે ભાલાથી નવી રીતનો શેકાર કીધો. તેણે તે ત્રણ નામદારોની ઢાલ ઉપર પોતાનો ભાલો ફેંક્યો જે તેઓમાંથી પસાર થઇ બીજી બાજુએ નીચે પડયો. પછી તે જેહાનના પાદશાહે પેહેલવાનોને પુછયું કે "તમો મોટા દરજાવાલાઓમાંથી તેની સાથે કોણ કુશતી રમો છો?" એક પેહેલવાન તીર અને ભાલા સાથે બાહાર આવ્યો અને તેની સાથે કુશતી રમવાની ખાહેશ કીધી. તમામ પેહેલવાનોએ ગુસ્સે થયલાં દીલ સાથે અને તાનાજાની ભરેલી જબાન સાથે બખતર પેહેરીઆં. તેઓ પાણી પાયલી અણીવાલા નેજા સાથે લગામ ફેરવીને કુશતી રમવાને ગયા. એવું બન્યું કે (તેની સામે કુશતી ખેલવાને) માણસોની ઝુંડ માણસો આવવા લાગ્યાં. જાલે ઘોડાને ઉશકેરીઓ અને તેથી ધુલ ઉડવા લાગી. તેઓમાંથી કોણ અછો સવાર લગામનો ફેરવનાર, ગરદનનો ઉઠાવનાર અને નામદાર છે તે તેણે તપાસીઉં. (તેવા એકને જોઇને) પછી તે ધુલારાં વચેથી એક વાઘની માફક આવ્યો અને તેનો કંમરબંધ પોતાના પંજાથી ધર્યો

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

અને તેને એવી સેહેલાઇથી જીન ઉપરથી ઉચક્યો કે જેથી તે પાદશાહ અને લશ્કર અજબ થઇ ગયું. બાહુરો એક અવાજે બોલવા લાગ્યા કે "લોકોએ એવી રીતના કોઇપણ શખ્સને જોયો નથી તેથી જે કોઇ તેની સાથે લડાઇ કરશે તો તે (લડાઇ કરનાર) ની માય તેને માટે પોતાનો પોશાક કાલો બનાવશે." મીનોચેહેર બોલ્યો કે "એ બાહુર જવાન હમેશાં રોશન રવાન સાથનો રેહેજો. વલી શેરમર્દોમાંથી એવો પેહેલવાન કોઇ જન્મ પાંમશે નહી. એવા પેહેલવાનને સોસવાટોની સંફનો ગણવો જોઇએ. આવો શખ્સ સામ પેહેલવાનની યાદગારી તરીકે પેહેલવાનો અને સવારો [illegible]ચે જેહાનમાં રેહે તે કેવું ખુશાલી ભરેલું છે." તે મોટા પાદશાહે તેમજ મોટા દરજાના બહાદુરોએ તેની તારીફ ગાઇ. (ત્યારબાદ) મોટા દરજાના લોકો (તે મેદાનમાંથી) પાદશાહના મેહેલ તરફ કંમર બાંધીને તથા કોલાહ પેહેરીને આવ્યા. તે જેહાનના પાદશાહે એક ખેલાત તૈયાર કીધો કે જેનાથી તમામ મોટી પદવીના લોકો અજબ થયા. તે ખેલાતમાં શું મોટી કીંમતના તાજો અને સુનેરી તખતો કે શું બાંગડીઓ, સાંકલીઓ અને સુનેરી કંમરબંધો હતા. વળી તેમાં ભારી કીંમતના પોશાકો તથા ગોલામો, ઘોડાઓ અને હરેક તરેહની ચીજો હતી. એ સઘલું તેણે મુબારક દસ્તાનને આપ્યું તેથી સામના દસ્તાને જમીનને બોસો લીધો.

મીનોચેહેરના જવાબ સાથે જાલ પાછો ફર્યો અને સામે મેહેરાબને એ વીશે ખબર આપી તે વીશે.

પછી શાહે પેલા (સામના) નામાનો જવાબ લખ્યો જેની અંદર આએ અજબ જેવી મુબારક બાત લખી કે "ઓ નામવર હીમતવાન પેહેલવાન! તું હરેક કામમાં એક શીંહની માફક ફતેહમંદ રેહેજે. આએ ફરતુ આસમાન તારા શીવાય કોઇને લડાઇમાં, ખુશાલીની મીજલશમાં, ઇનસાફમાં અને દયામાં (ચડતો) જોય નહી. તારો સવાર બેટો મુબારક જાલ, કે જેનાથી જેહાનમાં એક યાદગારી રહી જશે તે (અત્રે) આવી પુગ્યો છે અને તેની ઇચ્છા ખાહેશ, વીચાર,

અને આરામ શા ઉપર છે તે મેં જાણ્યું છે. જેવું તું પેહેલવાનનું નામું મને મળ્યું તેવુંજ તે મેં મારા રોશન રવાન સાથે (વંચાવીને) સાંભળ્યું છે. જાલને અક્કલ અને આરામ મલે એવી જે તારી ખાહેશ હતી તે સઘલી ચીજો મેં કીધી છે. મેં તેની સઘલી ખાહેશ બખશી છે અને તેની સાથે મેં કેટલાક ખુશાલી ભર્યા દાહાડાઓ ગુજારીઆ છે. જે શખ્સ જંગની અંદર શીંહ અને ચીતાનોજ શેકાર કરતો હોય તે શીંહની જેહેનવાલા (બચ્ચાં) શીવાય બીજા શાનો જન્મ આપે? મેં તેને અત્રેથી ખુશાલી ભર્યાં દીલ સાથે રૂખસત કીધો છે. બદ મનશની વાલાઓની બદી તેનાથી દુર થજો." પછી જાલેજર મુબારકબાદી સાથે બાહાર પડયો. લશકરી જોધ્ધાઓએ (તેના માનમાં) પોતાના સર નમાવ્યાં. જાલે સામની ઉપર એક પેગામ મોકલ્યો કે "શાહ આગળથી હું ખુશાલી ભરેલાં દીલ સાથે તથા પાદશાહી ખેલાત, તાજ, બાંગડી, સાંકલી તથા હાથી દાંતના તખત સાથે પાછો ફરૂં છું." આએ ખબરથી તે પેહેલવાન એટલો તો ખુશી થયો કે તે પોતાના બુઢાં માથાં સાથે નવેસરથી જુવાન બન્યો. તેણે એક સવારને કાબુલ તરફ જડપથી દોડાવ્યો અને તેની પાસે જેહાનના પાદશાહ મીનોચેહેરે તે (જાલ) ને નવાજ્યો (તે વીશે) તથા તે મોટા દરબારના લોકો વચેથી આટલી બધી ખુશાલી સાથે પાછો ફરે છે તે વીશે જે કાંઇ સઘલું બન્યું હતું તે મેહેરાબને કેહેવાડયું. (તેણે વળી એમ પણ કેહેવાડયું કે) "જ્યારે દસ્તાન મારી આગળ આવી લાગશે ત્યારે હુમો બંધે જેમ હુમોને ઘટે છે તેમ (તારી આગળ) આવી લાગશું." તે જલ્દ ચાલનો કાસદ કાબુલ પોહોંચ્યો અને કાબુલના પાદશાહે તેની વાત સમજી. કાબુલનો પાદશાહ જાબુલસ્તાનના સુરજ સાથે પોતાની સગાઇ થયાથી એટલો તો ખુશ થયો કે તેનું રવાન (ખુશાલીથી) વળ ખાઇને બાહાર આવવા માંગતું હતું, તથા તે માણસનું બુઢું માથું જવાન થઇ ગયું હતું. તું કેહેશે કે તે (શેહેરના) સઘલાં લોકો પોતાના જાનને કુરબાન કરવા માંગતા હતાં. દરેક ઠેકાણે રામશાગરોને બોલાવવામાં આવી હતી. જ્યારે મેહેરાબ ખુશાલી ભરેલો અને રોશન રવાનનો બન્યો અને તેના

હોંટ હસ્તા થયા અને દીલ ખુશાલી ભરેલું થયું ત્યારે તેણે પોતાની વાહાલી સીનદુખતને બોલાવી મંગાવી અને તેણીની સાથે કેટલીક મીઠી વાતો કીધી. તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ મુબારક વીચારની ઓરત! આજે અંધારી જગ્યાને તેં તારા વીચારથી દીપતી કીધી છે. તારા હાથો વડે તેં એવી ટક્કર જીતી છે કે જેને માટે આજે જમીનની અંદર પાદશાહો તારીફ કરે છે. માટે જેમ તેં પેહલેથી કીધું છે તેમ એ કામનું સેવટ પણ (તારીજ ચાલાકીથી) આવવું જોઇએ. તમામ ખજાનો મેં તારી આગળ પાંઠરી મુકેલો છે. તુંને જોઇએ તો તાજ અને તખત છે, નહી તો માલ ખજાનો છે." જ્યારે સીનદુખતે એ વાત સમજી ત્યારે તેણી તેની આગળથી પાછી ફરી અને એ છુપી વાતનું દાસ્તાન પોતાની બેટીની આગળ કેહવાને માટે ગઇ. તેણીએ તેને જાલના દીદાર જોવાની ખુશ ખબર આપતાં કહ્યું કે "જ્યારે તારૂં જોરૂં તેની સાથે સંધાશે ત્યારે તું તારી ખાહેશ મુજબનો વર મેલવશે. મરદો તથા ઓરતો ઉંચીજ નેમ રાખે છે. જો તે નેમ પાર પડે છે તો તે લાયક ગણાય છે અને તેમના સર તાણાવાણીમાંથી છુટકારો પામે છે. તારાં દીલની તીક્ષણ ખાહેશ આવી ઉતાવલે પાર પડી છે, અને હવે તું જે ખાહેશ રાખતી હતી તે તેં સઘલી મેલવી છે." રોદાબેએ જવાબ દીધો કે "ઓ રાણી! દરેક અંજુમનની અંદર તારીફને લાયક તું છે. હું તારા પગની ખાકને મારો તકીઓ બનાવશ. તારો હોકમ તે મારી દીનનો હોકમ હું સમજશ. તારી ઉપરથી હારેમનની નજર દુર થજો. તારૂં દીલ અને તારો જીવ તુરતું મકફ બનજો." જ્યારે સીનદુખતે તેણીનો જવાબ સમજ્યો ત્યારે તેણીએ મેહલને સંગારવાની તૈયારી કીધી. તેણે દીવાનખાનાઓને ગોલાબ, શરૂ, કસતુરી અને ઉંચા અમબરથી બેહેશતની માફક સંગારીઆ. સુનેરી ગુંઠેલા ગલીચાઓ જેની ઉપર તમામ પોખરાજ જડી લીધેલાં હતાં તે પાંથરવામાં આવ્યા. તે (ગલીચા) ની બીજી વણુત સુંદર મોતીઓની બનાવેલી હતી કે જેમાંનું દરેક મોતી પાણીના ટીપાની માફકનું હતું. દીવાનખાનાની અંદર એક સુનેરી તખત મુકવામાં આવ્યું કે જેને ચીનની રશમ પ્રમાણે ગોઠવવામાં આવ્યું

હતું. તેની સઘળી બનાવટ મોતીની હતી અને મોતીઓની સાથે નકશીઓ પાડેલી હતી. તે તખતના પૈયા યાકુતના હતા. તે એક પાદશાહી તખત હતું અને તે ઘણી મોંઘી કીમતનું હતું. પછી રોદાબેને બેહેશતની (હુરીની) માફક સંગારવામાં આવી. તેના સુરજના જેવા ચેહેરાની ઉપર સંગાર વડે મંત્રો લખવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ તેને તે સુનાથી સંગારેલા ઘરમાં બેસાડવામાં આવી અને તેની આગળ કોઇને જવા દેવામાં આવ્યું નહી. તમામ કાબુલસ્તાનને તરેહ તરેહના રંગથી અને સુગંધીથી તથા ચીત્રોથી સંગારવામાં આવ્યું. તમામ હાથીઓની પીઠને સંગારવામાં આવી અને રૂમી રેશમી કપડાંથી તેને ભપકાદાર બનાવી. તે હાથીઓની ઉપર રામશગરો પોતાના માથાંની ઉપર સુનેરી તાજો મુકીને બેઠી. ત્યાર પછી તેણે તેઓને (ઝાલને સામ અને ઝાલને) એસતેકબાલ લેવા જવાની તૈયારી કીધી તે માટે કાબુલથી ગોલામોને બોલાવવામાં આવ્યા, કે જેઓ કસતુરી અને અંબર છાંટે તથા બીવરના ચાંમડાં અને રેશમી કપડાંને પાંઠરે. તેઓ કસતુરી અને સુનાનો એવી રીતે માથા ઉપર વધાવો કરતા હતા કે તમામ ખાક ગોલાબથી ભીનાઇ રેહતી હતી.

હવે પેલી તરફ ઝાલ અને તેના દોસ્તો જડપથી કાબુલસ્તાન તરફ આવવાને નીકલ્યા. તેઓ સઘલા જાણે ઉડતાં પક્ષીઓ હોય અથવાતો પાણી ઉપર કીસ્તી દોડતી હોય તે માફક દસ્તાનની સાથે પુર જડપથી સ્વારી કરતા હતા. તેઓને તેના આવી પુગવાની જેવી ખબર મલી તેવાજ તેઓ ભપકા સાથે તેને લેવાને ગયા. છાવણીમાંથી પોકાર ઉઠયો કે મુબારક વીચારનો ઝાલ માર્ગમાંથી આવતો જણાય છે તેથી સામ ખુશાલી સાથે તેને લેવાને ગયો અને તેને થોડા વખત છાતી સાથે દાબીઓ. જ્યારે તેઓ (એકમેકને દાબીને) ધરાયા, ત્યારે ઝાલે ખાકને બોસો લીધો અને તેણે ઇરાન અંદર જે કાંઇ જોયું અને સાંભલ્યું હતું તે તેને કહયું.

સામ જાલની સાથે કાબુલના મેહેરાબની આગળ ગયો અને જાલ તથા રોદાબેના લગન થયા તે વીશે.

તે મોટા નસીબનો સામ મુબારક દીલના અને ખુશાલી ભરેલી ખાહેશના જાલ સાથે તખત ઉપર બેઠો. તેણે તેને સીનદુખત વીશેની વાત કહી અને તે વખતે મુછમાં હસવા લાગ્યો. તે બોલ્યો "કાબુલથી એક સંધેશો આવ્યો હતો જે સંધેશો લાવનાર સીનદુખત નામની ઓરત હતી. તેણીએ મારી સાથે કોલકરાર કરવા માંગીઆ. મેં તેણીને વચન આપ્યો અને કહ્યું કે હું કદીબી તેની ઉપર બુરો વિચાર લેઇ જવશ નહી, તારે ગમે તે ચીજ મારી પાસેથી ખુબી સાથે માંગ તેથી તેણીએ મારી આગળ ખરેખરી વાત કહી. પેહેલું એકે જાબુલસ્તાનના શાહજાદાના નેકા કાબુલસ્તાનના માહતાબની સાથે થાય. બીજું એકે આપણે તેના મેહેમાન બનીએ અને જે દુખો તેઓએ ખમીઆં હતાં તેનો બદલો વાળીએ. તે કાસદ (એ પ્રમાણે) તે (પાદશાહ) ની નજદીકથી આવ્યો હતો કે વચન લેઇને પોતાનું કામ કરી જાય. હવે તે કાસદને મેં શું જવાબ દીધો હશે? અને તે ખુલ્લા દીલના મેહેરાબને મેં શું કેહેવાડીયુ હશે?" સામનો બેટો જાલ ખુશાલીથી એવો તાજો બન્યો કે તેના પગથી તે માથાં સુધીનો રંગ રાતો થયો તેણે તેને એવો જવાબ દીધો કે "ઓ પેહેલવાનો માફ રોશન રવાન જાણે છે તે પ્રમાણે તેં એમ જવાબ દીધેલો હોવો જોઇએ કે "ઉટો ઉપર અસબાબ લાદીને લશકર સાથે હમો આવીશું અને તમોને (લડવાને) કેહેવાડશું અને તેનો જવાબ સમજશું." તે મુબારક સામે દસ્તાનની સામે જોયું અને જાણીયું કે તેને એ (પરણવાની ખાહેશ) શીવાય બીજી કાંઇ ઇચ્છા હતી નહી. તેની વાત મેહેરાબની બેટીની શીવાય બીજી કાંઇ હતી નહી. મોટી રાતે પણ જાલ (તેના વીચારથી) સુતો હતો નહી. મોહોબતનુ કામ એવીજ રીતનું હોય છે. જ્યારે તે મોહોબત પોતાનો ચેહેરો દેખાડે છે ત્યારે અકલ પણ રેહતી નથી. આથી તેણે હીંદી વાજીંત્રો વજાડવાનો અને છાવણીને ઉચકવાનો હોકમ દીધો. તે હીમતવાન પેહેલવાને એક સાંધની સવારને તે શીકના જેવા મેહેરાબની આગળ

જમાને અને સામ પેહેલવાન જાલની સાથે તથા હાથીઓ અને થોડાં લશકર સાથે આવી લાગે છે એમ કેહેવાને માટે દોડાવ્યો. તે કાસદ મેહેરાબની આગળ જલદીથી આવી લાગ્યો અને જે કાંઇ તેણે જોયું હતું તથા સાંભળ્યું હતું તે સઘળું તેને કહ્યું. જ્યારે મેહેરાબે એમ સમજ્યું ત્યારે તે ખુશી થયો અને તેનો ચેહેરો દાડમના ફુલના જેવો થઇ રહ્યો. તેણે તાંબાનાં નગારા અને ઢોલ વજડાવ્યાં અને લશકરને મરઘાની આંખની માફક ગોઠાવ્યું. જોરાવર હાથીઓથી તથા શમશેરોથી એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધીની જમીન બેહેશતની માફકની થઇ રહી. રાતા, બલુ, પીલા અને લીલા તરેહ તરેહવારના રેશમી વાવટાઓથી તથા નગારાં અને ઘાંટોના અવાજથી તથા સરનાઇ અને ચંગ વાજીંત્રના પોકારથી તું કેહેશે કે જાણે ત્યાં આખેરીનો દાહાડો આવ્યો છે (અને તું પુછશે) કે તે રસ્તાખેજનો વખત છે કે ખુશાલીનો વખત છે? એ પ્રમાણે તે મેહેરાબ (વાજીંત્રો સાથે) ગયો. જેવો સામ સામો આવી પુગ્યો તેવોજ મેહેરાબ ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતરીને ચાલવા લાગ્યો. તે જેહાનના પેહેલવાને તેને ભેટી કીધી અને તેની ખબર પુછી. કાબુલના પાદશાહે સામની તથા જાલેજરની તારીફ ગાવાની શરૂ કીધી. તેણે તેઓ ઉપર કસ્તુરી અને અંબરનો નેસાર કીધો અને (તેઓને ચાલી જવાને માટે) કીમતી ચાંમડાઓ અને રેસમી કપડાં પંથરાવ્યા. (ત્યાર પછી) તે એક જરદ ચાલના ઘોડા ઉપર બેઠો. જ્યારે પાહાડ ઉપરથી ચાંદરાતનો ચાંદ દેખાવા લાગ્યો ત્યારે તેણે જાલે નરના માથાં ઉપર ગોહરોથી જડેલું સુનેરી તાજ મુકયું. પછી તેઓ હસી ખુસી સાથે કાબુલ આવી પોહોચ્યા. તમામ શેહેર દીંહી નગારાંનાં અવાજથી તથા વાંસલી, ઘાંટ અને સરનાઇના અવાજથી હલી મલી રહ્યું હતું. તું કેહેશે કે દરવાજા અને બારીઓ પણ ખુશાલીમાં હતા. જમાનો પણ બીજી રીતે સંગાર પામેલો હતો. તેના ઘોડાની પુછડી તથા યાલ એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધી કસતુરી અને કેસરથી રંગાઇ ગઇ હતી. તમામ હાથીઓની પીઠ ઢોલ અને નગારાંથી ભરાયલી હતી. દરવાજા અને મોહોલાઓ ગાનારાઓના મોટા અવાજથી

હળી મળી રહયા હતા. સીનદુખત પોતાના ગોલાઓ સાથે તથા છસો કંમર બાંધેલી દાસીઓ સાથે બાહાર આવી. તે દરેક દાસીના હાથમાં કસ્તુરી અને ગોહરોથી ભરેલી એકએકી સુનેરી જામ પકડેલી હતી. સઘલી દાસીઓએ સામની તારીફ ગાઇ અને પછી તે જામમાંનાં ગોહરોનો તેના ઉપર નેસાર કીધો. જે લોકો એ ખુશાલી પાળવાને બાહાર આવ્યા હતાં તેમાંના એકેએક આએ (નેસાર કીધેલી) ચીજોથી હાજત વગરના થયાં. જેમ આસ્‌માન ઉપર સેતારાઓ ચમકે તેમ હાથીઓ અને ઘોડાઓના પગે પગે (ચમકતાં) ગોહરો વેરાયલાં હતાં. દીનારો અને ઘોયાં ગોહરો વેરાયલાં હોવાને લીધે ત્યાં-દીરમનાં ભાવ પુછાતા હતા નહી. સામે સીનદુખતને હસ્તા હસ્તાં પુછયું કે "તમે રોદાબેને કયાં સુધી છુપાવી રાખવા માંગો છો?" ત્યારે સીનદુખતે જવાબ દીધો કે "ઓ પેહેલવાન! તેણીને આએજ વખતે મોહડું દેખાડવાનો હોકમ આપ." સામે સીનદુખતને જવાબ દીધો કે "તારી જે ખાહેશ હોય તે તું મારી પાસે માંગ. મારી પાસે જે કાંઇ ખજાનો, તાજ, તખત અને શેહેર છે તેમાંથી તુને ભાગ મલશે." સીનદુખત બોલી કે "જયારે આફતાબ (રોદાબે)ને લેવાની તારી ખાહેશ છે ત્યારે મને હદીઓ શાને માટે આપવા માગે છે.[1] પછી તેઓ તે સુનાથી સંગારેલાં ઘર કે જેની અંદર તે ખુશનુમાં વસંત જેવી રોદાબે બેઠેલી હતી ત્યાં ગયા. સામે તેના માહાતાબ જેવા ચેહેરા તરફ જોયું અને તેને જોતાંજ તે અચ્ચણુબ અચરત થઇને ઉભો. તે સમજી શકયો નહી કે તે તેણીની કેમ તારીફ કરે અને પોતાની આંખોને તેની ઉપર કેમ ઠેરવેલી રાખે. તેણે જાલને તેજ વખતે કહયું કે "ઓ નેક બખત (બેટા)! યજદાંએ તારી ઉપર પુસ્કલ મેહેરબાની દેખાડી છે, કે આવા ખોરેહ સાયનાં ખોરશેદે તાસ ચેહેરાને પસંદ કીધો છે. તેણીએ પસંદ પડતું પસંદ કીધું તેમાં કાંઇ ખોટું થયું નથી." પછી તેણે મેહેરાબને આગળ આવવાને અને તેના રેવાજ અને ધર્મ મુજબ લગનનો ગાંઠ બાંધવાને માટે ફરમાવ્યું.

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

મેહેરાબે તેઓને ખુશનુદી સાથે એક તખત ઉપર બેસાડીઆં અને તેઓ ઉપર અકીક અને પોખરાજનો નેસાર કીધો. તે પાદશાહ (ઝાલ)ના માંથાં ઉપર સુનેરી તાજ મુકયું હતું અને તે માહાતાબ (રોદાબે)નું માંથુ પાદશાહી જવેહરાતથી ઢંકાયલું હતું. ત્યાર બાદ તે (ભેટ કીધેલી) ચીજો (ની ટીપ)નું એક દફતર લાવ્યો અને તેની અંદર તેણે ખજાનાની ટીપ તૈયાર કીધી. જે કાંઇ ખજાનો (આપવામાં આવ્યો) હતો તે તે (ઝાલ)ની આગળ વાંચી ગયો કે જે વીગત સમજતાં કાન પણ થાકી જતા હતા. જ્યારે સામે એટલી બધી ભેટ (અપાયલી) જોઇ ત્યારે તે અજબ થયો અને તે માલ જોઇને તે યજદાંનું નામ લેવા પડયો. પછી ત્યાંથી તેઓ બેઠકની જગ્યાએ ગયા અને ત્યાં થોડોક વખત હાથમાં દારૂ સાથે બેઠા. ત્યાર બાદ તેઓ તે દીવાનખાનામાંથી પાછા મેહેલ તરફ ગયા અને ત્યાં તેઓએ એક અઠવાડીઉં સુધી ખુશાલી પાલી. તમામ શેહેર ઢોલના અવાજથી હલી મલી રહયું. તે પાદશાહનું મકાન બેહેશતની માફક જોશમાં આવ્યું હતું. ઝાલ અને માહાતાબ જેવા ચેહેરાની તથા પરવાળાં જેવા હોટની (રોદાબે) એક અઠવાડીઉં સુધી રાતે કે દીસે સુતાં નહી. તેઓ એક મેક સાથે ઘણા બેસવાથી તેઓના જોસ્સા રાતે ઉશકેરાયલા રેહેતા હતા. લશકરના વડાઓ અદબ સાથે તે બુલંદ મેહેલ આગળ શાહ સમારીને ઉભા રહયા. એક અઠવાડીઉં સુધી કોઠા ઢોલના અવાજ અને દારૂ સાથે તથા ખુશાલીની મીજલશો રામશની અને વાજીંત્રો સાથે (મજાહ કરતાં) રહયાં. મહીનાની આખેરીએ સામ નરીમાને સીસતાન તરફ જવાને ચાલુ મુકયું. તેના જવા પછી પણ ઝાલે એક અઠવાડીઉં સુધી ખુશાલી પાલી. પછી હાથીની અમારી અને ઉંટ ઉપરની બેઠક તૈયાર કરાવી તથા તે માહાતાબના જેવા ચેહેરાની ઓરતને બેસાડવાને માટે પાલખી બનાવવામાં આવી. ત્યાર બાદ સીનદુખતે તથા મેહેરાબે અને તેઓના કબીલાએ સીસતાન તરફ જવાનો રસ્તો ધર્યો. ખુશ વીચારના દીલ સાથે તથા નેકીના પોંહોચાડનાર ખોદાની તારીફમાં હોટ ખોલતા તેઓ ત્યાં ખુશાલી સાથે નીકલ્યાં. ખુશાલી સાથે હસતાં બોલતાં અને જેહાનને દીપાવતાં

ફતેહમંદી સાથે તેઓ નીમરોજ શેહેરમાં આવી લાગ્યાં. સામે તે વખતે એક ખુશાલીની મીજલશ બનાવી અને ત્રણ દીવસ સુધી તે બઝમમાં ખાણીપીણીઓ કીધી. પછી સીનદુખત તેજ જગ્યાએ રહી અને મેહેરાબ અને તેના લશકરે પાછો કાબુલ તરફનો રસ્તો લીધો. જ્યારે સામે પોતાના વાહાલા નેકનામ જાલના દીલની ખાહેશ પાર પડેલી જોઈ ત્યારે તેણે તેજ વખતે પોતાની પાદશાહી જાલને સોંપી દીધી અને મુબારક મુરત પ્રમાણે લશકરને બાહાર કાઢ્યું. કરકસાર અને પશ્ચીમના મુલકોમાં મુબારક (પાદશાહી) વાવટા ચઢાવવામાં આવ્યા (અને નીચલો ઢંઢેરો ફેલાવ્યો). સામે કેહેવાડયું કે "આ એ પાદશાહી મારી છે અને નામદારો પોતાના દીલોજાનથી અને આચરામથી મારી સરદારી હેઠલ રહે છે. પાદશાહ મીનોચેહેરે તે શેહેર અને જમીનનો હક મને આપ્યો છે અને તેની ઉપજ રાખવા મનેજ ફરમાવ્યું છે. મને ખરાબ ખવાસના લોકોના જુલમની ફીકર છે અને માજંનદરાનના પેહેલવાનોથી તેવી હું આશા રાખું છું તેથી આએ જગ્યા (જાબુલસ્તાન) તેમજ પાદશાહી, તખત અને તાજ હું જાલને સોંપું છું." (થોડા વખતમાં) એક જખમથીજ મારી નાખનાર સામ (માજંનદરાન તરફ) ગયો અને જાલ (જાબુલસ્તાનના) તખત ઉપર બેઠો. તેણે દારૂની અને મીજલશની તૈયારી કીધી અને (દમામથી) ઉંચી ગરદન કીધી.

રૂસતમનો જન્મ થયો તે વીશે.

એ બાબદને લાંબો વખત વહી ગયો નહી તેટલામાં તે ખુલ્લાં દીલના સરોવર (રોદાબે)ને મહીના રહયા. તેણીનું વસંત જેવું ચલકતુ દીલ કરમાઈ ગયું અને તેણીનું શરીર ગમ તથા દુખને સવાધીન થયું. રોદાબે પોતાના પેટમાં જે મોટો બાર ધરાવતી હતી તેથી તેણી આસુની નદી વરસાવતી હતી. તેનું પેટ ફરબે બન્યું અને તેનું દીલ મોટું થયું. તેથી તેણીના દાડમ જેવા ગાલ કેશરના જેવા પીલા થયા. તેની માતાએ તેને પુછયું કે "એ તું માતાના જીવ! તુંને શું થયું છે કે આવી પીલા રંગની બની છે?" તેણીએ જવાબ દીધો કે "હું રાત અને દીવસ એજ પ્રમાણે મારા હોઠ

બોલીને ફરીયાદ કરતી રહુ છું. હું એવી ઉંઘ વગરની અને કજરાઇ અથલા થઇ છું કે તું કેહેશે કે હું જીવતીજ મુવેલી છું. એ રીતે મારો (છુટવાનો) વખત નજદીક આવ્યો છે અને એ ભારને લેઇને મારાથી ફરાતું નથી. તું કેહેશે કે મારી કંમર પથરની અથવા તો લોઢાંની છે કે એ પ્રમાણે સરખી રહી છે.'' સીનદુખતને તે (રોદાબે)ના દુખથી આરામ હતો નહી. તેનો ફીકકો ચેહેરો જોઇને તે રડતી હતી. જ્યાં સુધી તેનો છુટવાનો વખત નજદીક આવ્યો ત્યાં સુધી તેણી ઉંઘ અને આરામને માટે હાજતમંદ રહેતી હતી. જ્યારે ભારને ખાલી કરવાનો અને ઉજાગરામાંથી તનને આશાયશ આપવાનો વખત નજદીક આવ્યો ત્યારે એક દીવસે એવું બન્યું કે તેણી બેસુધ થઇ ગઇ, તેથી દસતાન (ઝાલ)ના દીવાનખાનામાંથી રૂદનના સાદ નીકલ્યા. સીનદુખતને એ ખબર થઇ ત્યારે તેણીએ પોતાનો ચેહેરો કુમલાવી નાખ્યો અને કસતુરીના જેવો સોહડમ ધરાવનારા કાલા બાલોને પીખી કાઢયા. તેવામાં દસતાનને એ ખબર પોહોંચી કે તે સીધ્ધાં સરોવરના પાતરાં કરમાઇ ગયાં છે. ત્યારે ઝાલેઝરે પોતાના આંસુથી ભરેલા ગાલો સાથે અને ઘાહેલ થએલાં જીગર સાથે તે રોડાબેની ઉપર પોતાનું માથું ટેકવ્યું, તેણે પોતાના બાલ પીખીયા અને હાથોને ઘાહેલ કીધા અને ગમગીનીથી એક છાકટની માફક બન્યો. તે મેહેલમાના તમામ નોકરોએ પોતાના બાલ પીખી કાઢયા. તેઓએ પોતાના માથાં અને બાલ ખુલ્લા કીધા અને ચેહેરાને આંસુથી ભીજવ્યા. તે વખતે ઝાલે પોતાના દીલ સાથે એક વીચાર કીધો અને તે વીચારથી તેનું દુખ દુર થઇ ગયું. તેને સીમુર્ગના પીછાંની યાદ આવી અને તેથી તેણે હસીને એ ખુશ ખબર સીનદુખતને આપી. તે એક અફરગાનીયું લાવ્યો અને તેમાં આતશને રોશન કીધા પછી તેમાં તે સીમુર્ગના પીછાંમાંથી એક ટુકડો બાલ્યો. તેજ પળે હવા કાલી થઇ રહી અને તે તાબેદાર મુર્ગ તે મોતી (વરસાદના ટીપાં) કે જે જાનને આરામ આપનારાં હોય છે તેવાં મોતીના વરસાવનારાં વાદલની માફક દેખાયું. તે મુબારક સમજવાળું અને જેહાનને પસંદ પડેલું પક્ષી ઝાલની નજદીક જડપથી

આવી ઉભું. જાલે તેની પુશકલ વખાન કીધી તથા તેને નમન કીધું અને લાંબો વખત સુધી તેની તારીફ ગાઇ. સીમુર્ગે પુછયું કે "તું એ ગમ શાને માટે કરે છે? તથા તારી શીંહના જેવી આંખોમાં આસું શાને માટે છે? આએ માહાતાબ જેવો ચેહેરો ધરાવનાર રૂપેરી સરોવરથી હમણા એક નામ સોંપનારૂં નાનું બાળક જન્મશે કે જેના પગની ખાક શીંહ ચુમશે અને તેની આગળથી તે પોતાનું સર લેઇ જવાને (જીવતો જવાને) સામર્થવાન થશે નહી. તેના અવાજથીજ ઉડાયક ચીત્તાનું ચામડું ચાકચાક થશે અને તેના બે પંજા (પોતાની) જગ્યાએ રેહેશે નહી. દરેક પેહેલવાન તેના ગુરજનો અવાજ સમજશે તથા તેની છાતી, બાજુ અને ગરદન જોશે કે તે અવાજથીજ તે એક ગમ શીકરઇ જશે અને તે જંગી મરદનું દીલ તેના પોલાદ (ના ગુરજ) નો જરબ ચાખશે. તે વીચારમાં અને અકલ ધરાવવામાં પથરના જેવા સામ માફકનો થશે અને ગુસ્સામાં તે એક જનુની શીંહ બનશે. તેનું કદ સરોવરના જેવું અને જોર હાથીના જેવું થશે. તે પોતાના આંગળાં વડે પથરને બે માઇલ સુધી દુર ફેંકશે. તે જેહાનની અંદર નેકીના પોહોંચાડનાર દાદારના હોકમ શીવાય બીજી રાહા ઉપર ચાલશે નહી. તેના માણુસાઇ માર્ગ ઉપર આલવાથી તુંને તેનાથી ઘણીજ ખુશાલી ઉપજશે. એક ચાલતું ખંજર અને જાદુથી માહીતગાર એક હુશીઆર શખ્સને તું લેઇ આવ.[1] પેહેલાં આએ માહાતાબને દારૂથી મસ્ત બનાવ અને તેના દીલમાનાં વીચાર અને ફીકરને દુર કર. તે હુશીઆર દીલનો શખ્સ જેવું જાદુ કરશે કે તેણીના પેટમાંથી બચાંને બાહાર આવેલું જોશે. તે સીધા સરોવરની (પેટની) ખાલી જગ્યા તે ચીડી કાઢશે (લાયણ) તેણીને તેનું દુખ માલમ પડશે નહી. તેમાથી તે શખ્શ તે શીંહના જેવા બચ્ચાંને બાહાર કાઢશે અને તે માહાતાબની છાતીમાંથી લોહી બાહાર નીકળશે. પછી જે ચીરી કાઢેલી જગ્યા હશે તેને તે સીવી નાંખશે. તેટલા માટે તારાં દીલની બીહીક, ગમ અને ધાસ્તી તું દુર

---

૧ આગલા વખતના વૈદો બલાપાલાથી તેમજ મંત્રથી ધણુ સારૂ કરતા હતા એમ વંદીદાદ અને અરદીબેહેસ્ત યસ્ત ઉપરથી જણાય છે.

૬૨. પછી જે પાલો હું ફરમાઉં છું તેને તું દુધ અને કસ્તુરી સાથે ખુંડજે અને તે ત્રણે ચીજોને છાંયામાં સુકવજે. પછી તે તેના ઘાઉ ઉપર ચોપડજે. તેથી તું તેણીને થોડા વખતમાં સાજી થયલી જોશે ત્યાર પછી મારી પાંખનું એક પીછ તું તે ઉપર ઘસજે કે જેથી તેણી ઉપર મારા ખોરેહનો છાંયો મુબારક થાય. માટે તું એ વાતથી ખુસાલ રેહજે અને પરવરદેગારની નજદીક બંદગી કરવાને ગુંતાજે. તે પરવરદેગારે તુંને આએ પાદશાહી ઝાડ આપ્યું છે કે જે (ઝાડ) દરરોજ નદેસરથી તારાં નસીબનો અજબ જેવો વધારો કરશે. તું એ બાબદમાં તારાં દીલને જરા પણ ગમગીન કરતો ના, કારણ કે એ તો ઝાડની ફળવંત સાખ તારે માટે તૈયાર થઈ છે." એટલું કહીને તેણે પોતાની પાંખનું એક પીછ તોડીને ફેંક્યું અને ઉંચે ઉડી ગયું. ઝાલે જઈને તેનું પીછું ઉચકી લીધું અને તેણે (પક્ષીએ) જે અજબ જેવી વાત કહી હતી તે પ્રમાણે કીધું. એ બાબદ જોવાને જેહાનના લોકોનો એક ભાગ ભેગો મલ્યો હતો. તમામ હલકી પદવી ધરાવનારા શખ્સોથી તે બુજોર્ગો સુધી સઘળાઓની આંખ આંસુથી ભરાઈ ગયલી જણાતી હતી. સીનદુખત પણ આંખમાંથી આંસુઓ વરસાવતી હતી અને ઇચ્છતી હતી કે ક્યારે તે બાલક તેના પેટમાંથી બાહાર આવે. એક ચરેલ હાથનો મોબેદ ત્યાં આવી લાગ્યો અને તેણે તે માહતાબ જેવી ઓરતને દારૂથી મસ્ત કીધી. તેણે તે માહતાબનું પેટ કાંઈ પણ દુખ કીધા વગર ચીરયું અને તે રસ્તેથી તે બાળકનું માથું બાહાર કાઢયું. તેણે તેને કાંઈ પણ નુકશાન પુગાડયા વગર એવી રીતે બાહાર કાઢયું કે એવો અજબ જેવો બનાવ જેહાનમાં કોઈએ જોયો હતો નહી. તે બચ્ચું એક શીહની માફકનું પેહેલવાન જેવું હતું કે જે કદમાં ઉંચું અને દેખાવમાં ખુબસુરત હતું. તેના માથાનાં તમામ બાલ રાતા અને તેનો ચેહેરો લોહીના જેવો હતો. તે એક પ્રકાશીત સુરજની માફક બાહાર આવ્યો. તે જનમ્યો ત્યારે તેના બે હાથો લોહીથી ભરેલા હતા. એવી રીતનું જનમેલું બચ્ચું કોઈને યાદ હતું નહી. તેનાથી મરદો તથા ઓરતો અજબ થતાં હતાં કારણ કે આવાં હાથી જેવાં બચ્ચાં વીશે કોઈએ પણ સમજયું હતું નહી. તે માતા

શત અને દહાડો દારૂની કેફમાં સુતેલી રેહેતી હતી. તેણી દારૂથીજ સુતેલી હતી નહી પણ તેના દીલમાંથી સુધ્ધી પણ જતી રહી હતી. તેની જખમવાલી જગ્યા (પાછી) સીવી લેવામાં આવી હતી અને તેના સઘલાં દુખને દારૂથી અટકાવેલું રાખ્યું હતું. જ્યારે તે સરોવર જેવી ઓરત ઉંઘમાંથી બીદાર થઇ ત્યારે તેણીએ સીનદુખતની સાથે વાત કરવાને માટે હોટ ખોલ્યા. આથી તેણીને સુના અને મોતીથી વધાવી લેવામાં આવી અને પરવરદેગારના શુકરાના કરવામાં આવ્યા. તે બાળક કે જે આસમાનની માફક પ્રકાશતું હતું તેને તેની આગળ લાવવામાં આવ્યું. તું કેહેશે કે તે બાલક એક દાહાડામાં એક વરસના જેવું થયું હતું. જાણે તે એક દાડમનું ફુલ યા ગુલ મોહરનીજ એક કળી હતી. તે સીધ્ધું સરોવર તે બાળકને જોઇને હસીયું. તેણીએ તેનામાં પાદશાહી ખોરેહ જોયું. જ્યારે તેણે તે વાહાલું બાળક કે જે તેના દીલમાં એક મોટો ભાર સમાન હતું તેને તનથી છુટું થયલું જોયું ત્યારે તેણી બોલી કે "હું (હવે) છુટી છું. મારા ગમનો છેડો આવ્યો છે" આથી તે બાળકનું નામ રસ્તમ[1] આપ્યું. તેનાથી જાલ અને સીનદુખત ખુશી થયાં અને તેઓએ ડાહ્યા પુરૂષોને બોલાવી મંગાવ્યા. એક પેહેલવાનના જેવો પાદશાહ (રૂસતમ) કે જેને રેશમની અંદર સીવી લીધો હતો તે દુધ વગર ઉછરેલા શીંહ (જાલ) ની કેડ ઉપર ચઢેલો હતો, જે (બાળક) ની સાથે (જાલના) ભુરા બાલ ભેલાઇ ગયા હતા. તેના ચેહેરા ઉપર ઓઘ્ય સુક્કર સેતારો કે ખોરશેદ પાડેલો હતો (યાને તેનો ચેહેરો તેવો લાગતો હતો.) તેની બાજુ બાહુર અઝદાહના જેવી અને તેની હથેલી શીંહના પંજાના જેવી હતી. તેણે ચપળતાઇ સાથે બાલો પકડેલો

---

૧ પેહેલવીમાં એને 'રૂતસતામ' કહ્યો છે. બુનદેહેસમાં (બાબ ૩૧ ફ૦ ૧૪) માં જાલથી બે બેટા જન્મેલાં જણાવ્યા. તેમાં એક રૂતસતામ (રૂસતમ) અને બીજો હુજવાર (જવારેહ) હતો. 'અઇ યાદગારે જરીરાન' નામની કેતાબમાં રૂસતમને સીસ્તાનના પાદશાહ તરીકે જણાવ્યો છે જેણે 'ફરીઆબ' તથા 'જાબુલસ્તાન' શેહેરોની સ્થાપના કીધી હતી. રૂસતમનું નામ કે તેને પીરોનું કાંઇપણ વર્ણન અવસ્તામાંથી મળતું નથી. ફકત બનદેહેશ અને અઇયાદગારે જરીરાનમાંથીજ તેનું નામ મળે છે.

હતો. તેના એક હાથમાં ગુરજ અને બીજા હાથમાં લગામ હતી. તેને તેજ વખતે બહુ રંગના ઘોડા ઉપર બેસાડવામાં આવ્યો અને વળી તેની આસપાસ કેટલાએક ચાકરો ઉભા રહયા. જે કાંઇ બજાવવું જોઇતું હતું તે પ્રમાણે તમામ કામ પુરૂ થયું ત્યારે જલદ ચાલના એક ઉંટ સવારને ત્યાંથી દોડાવવામાં આવ્યો. તે (ઉંટ) ના ઉપર તેના હોકમ પ્રમાણે હીરેઓ ભરવામાં આવ્યા. પછી તેની પાસેથી પેલા બાલેજરના રૂસતમનું એક ચીત્ર પોતાના પાદશાહી બાપ (સામ) ઉપર તેણે મોકલ્યું. બાગની અંદર જશન કરવામાં આવ્યું અને કાબુલસ્તાનથી તે જાબુલસ્તાન સુધીના તમામ જંગલો દારૂ સાથના અને વાજીંત્રોના સહાડવાલાં બની રહયા હતા. દરેક ખુને સેંકડો મીજલસો તૈયાર કરવામાં આવી હતી. એ બાબદથી મેહેરાબ પણ કાબુલની અંદર ઘણોજ ખુશી થયો અને એ ખુશ ખબરથી તેણે દરવેશો વચે દીનાર વેહેંચ્યા હતા. જાબુલસ્તાનના એક છેડાથી તે બીજા છેડા સુધી તમામ જગ્યાએ ગાયન ગાનારી ઓરતો બેઠી હતી. તે વખતે મોટી પદવીવાલાઓ નાહાનાઓથી ચડતા ગણાતા હતા નહી. તેઓ (કાપડમાંના) આડા અને ઉભા દોરાઓની માફક ભેલાઇને બેઠા હતા. પછી તે દુધ ધાવતા રૂસ્તમનું ચીત્ર તે (કાસદ) ઓ સામે સવારની આગળ લેઇ ગયા. તે કાશદે તે (ચીત્ર) સામની આગળ મુકયું અને તે જોઇ તે ઘણો હરખમાં તથા ખુશાલીમાં આવી ગયો. સામ પેહેલવાનના બાલ (ખુશાલીથી) ઉભા થયા અને બોલ્યો કે "એ રેશમી કપડાં ઉપરનો ચીતાર મારી સામે ઓઢાવાયલો રહેશે. અગરજો આએ ચીત્રથી તેનું શરીર અરધું પણ હશે તો પણ તેના માથા ઉપર વાદલ બાયદો કરશે (યાને તેનું માથું વાદલને પુગશે) અને તેના કપડાંનો છેડો જમીન ઉપર લાગશે." ત્યાર પછી તેણે તે કાસદને પોતાની આગળ બોલાવ્યો અને તેની આગળ (બખશેશ તરીકે) પૈસાનો ઢગલો કીધો કે જે ઢગલો તેના પગથી તે માથાં સુધી પુગ્યો. તેણે એક જશનની તૈયારી કીધી કે જે જશનની જગ્યામાં જાણે ખોરશેદ અને માહાતાબ પણ હાજર થયા હતા. દરબારમાંથી ખુશાલી ભારેલા ઢોલોના અવાજ નીકલ્યા અને તેણે તે દીવાનખાનાને અરધાની

આંખની માફક સંભારીશું. તેણે સગસાર તથા માજનદરાનના એક છેડાથી તે બીજા છેડા સુધી હોકમ ફરમાવ્યો કે "દારૂ મંગાવો અને રામશાગરોને બોલાવો અને માંગનારા દરવીશોને પૈસાથી નવાજો. એવી રીતના કામ સાથે જ્યારે એક અઠવાડીઉં વહી ગયું ત્યારે તે નામદારે એક નવીસંદાને (તેડીને) બેસાડયો. પછી તે જાલના નામાનો જવાબ લખ્યો જેની અંદર અજબ જેવા મુબારક સખુનો લખ્યા.[1] પહેલવહેલાં તેણે પરવરદેગારની અને ખુશાલી ભરેલા ફરતા જમાનાની તારીફ કીધી. ત્યાર બાદ તેણે જાલની કે જે શમશેર અને ગુરજનો સાહેબ છે તેની તારીફ કીધી. પછી તેણે રેશમી કપડાં ઉપરના ચીત્ર કે જે પેહેલવાની ગરદનવાળું તથા પાદશાહી દમામવાળુ હતું તેને વિષે લખવા માંડયું. તેણે જાલને ફરમાવ્યું કે "તે (રૂસ્તમ)ને એવી રીતે પ્યાર સાથે રાખજે કે તેના એક દમને પણ નુકશાન પુગે નહીં. હું રાત અને દીવસ જેહાંનના પેદા કરનાર આગળ છુપી રીતે એવી દુવા કરૂં છું કે મારી આંખ મારી રસમ પ્રમાણે ચાલનારા તું બેઠાના બેઠા (રૂસતમ)ને જીવતો જોય. હવે તારી તેમજ મારી પીઠ સીધી થઇ છે (યાને એ બચ્ચાંથી આપણને ટેકો થયો છે) તેથી આપણને તેનીજ છુંદગી લાંબી ચાહવા શીવાય બીજું કાંઇ કરવું નહી જોઇએ." તે કાસદ જલદપથી ફુંકતા પવનની માફક રોશન દીલના તથા ખુશાલી ભરેલા જાલની નજદીક આવ્યો. જ્યારે જાલે સામે પ્યારા સખુનો સાંભળ્યા ત્યારે તેનું રોશન રવાન તેના ભેજામાં આવ્યું. તે સામની ખુશાલીથી તેની ખુશાલીમાં વધારો થયો અને તેણે બહુ આસમાન તરફ પોતાની ગરદન (બંદગી કરવાને) ઉંચી કીધી. એ રીતે તેના માથાં ઉપરથી જેહાન ફરી અને જે ભરમો છુપા હતા તે ખુલ્લા થયા. રૂસતમને એવી ધવાડનારી દાઇ[2] આપ-

---

૧ એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

૨ સર જોન માલકમ એ બાબે કહે છે કે :—

Seven nurses were assigned for his support, but proved insufficient: and, indeed, nearly as many sheep were soon required for his daily sustenance.

ધામાં આવી હતી કે જેણીથી તે ખાશે શીંહ ધરાયલો રેહેતો હતો. જ્યારે તે દુધ છોડીને ખાવા લાગ્યો ત્યારથી તેને ગોશ્ત અને નાનથી ઉછારવામાં આવ્યો. તેનો ખોરાક પાંચ માણસના જેટલો હતો. આવી રીતના તેના ઉછરભાવથી માણસો અજબ રેહેતા હતા. જ્યારે રૂસતમ આંઠ વરસની ઉંચાઇએ પુગ્યો ત્યારે તે ઉંચા સરોવર જેવો બન્યો હતો. એવું થયું કે તેના ગાલ સેતારા (ની માફક દીપતા) થયા અને જેહાન તે સેતારાને જોનારી થઇ. તું કહેશે કે તે ઉંચાઇમાં અક્કલમાં, દેખાવમાં અને વીચારમાં સામ પેહેલવાનનીજ જગ્યા રાખનાર છે. તેને હુનર શીખવનાર, તેનો બાપ કે જે પોતે જમાનાથી તેનો સાથી રેહેતો હતો, તેજ હતો. જ્યારે જોરાવર સામને ખબર મલી કે દસ્તાનનો બેટો શીંહના જેવો બન્યો છે અને જેહાનની અંદર કોઇ પણ છોકરો તેની બરોબરી કરી શકતો નથી અને તેના જેવો શેરમર્દ અને પેહેલવાન કોઇએ જોયો નથી ત્યારે તે સામનું દીલ હરખથી ઉછલવા લાગ્યું. તેથી તેને તે છોકરાનો ચેહેરો જોવાની ઇચ્છા થઇ.

સામ રૂસતમને જોવાને માટે આવ્યો તે વીશે.

જ્યારે સામની મોહોબત દસ્તાનના બેટા તરફ ખેંચાઇ ત્યારે તેણે લશકરને માજુંદરાન તરફ દોરવ્યું. તે ખબર જેવી જાલને મલી તેવાંજ તેણે ફીલોને (હાથી) ઉપર બંધાવ્યાં અને લશકરથી જમીન સીસમના જેવી કાલી થઇ રહી. તેણે પોતાના લશકરને લશ-કરના વડા સરદારને સોંપ્યું અને તે અનુભવી માણસોને પોતાની સાથે લેઇને ગયો. તેણે પોતાની સાથે પેહેલવાનોને અને કાબુલના પાદશાહ મેહેરાબને લેઇને તેને સાંમ્હે લેવા જવાનો વીચાર કીધો. તેણે દારૂની જામ ઉપર મોહોર (સીલ) કીધી (યાને દારૂ પીવાનો બંધ કીધો) અને લોકોનો પોકાર ઉઠાવ્યો. દરેક બાજુએ આપ, રાખ અને જા નો પોકાર થઇ રહ્યો. એક લશકર કે જે એક પાહાડથી બીજા પાહાડ સુધી (પુગી વળે એટલાં) માણસોનું હતું તેઓની ઢાલ એકમેક સાથે વળાઇ જવાથી લાલ અને પીલો રંગ થઇ રહ્યો હતો. અરબી ઘોડાઓના પોકારનો અવાજ ઘણા માઇલો સુધી જતો હતો.

એક જોરાવર હાથીને સંગારવામાં આવ્યો અને તેની ઉપર એક સુનાનું તખત મુકવામાં આવ્યું. તે સુનેરી તખત ઉપર જાલનો બેટો (રૂસતમ) સરોવર જેવાં કદ, ખભાં અને ગરદન સાથે બેઠો. તેના સર ઉપર તાજ હતું અને કંમરે કંમરબંધ હતો. તેની નજદીકમાં ઢાલ હતી અને હાથમાં તીર અને કમાન હતાં. મેહેરાબ અને જાલ તે હાથીની આગળ ચાલતા હતા. ધુવાડું ઉડવાથી આ જેહાન લીલા રંગની બની ગઇ હતી. જાલના રૂસતમનો ચેહરો કે જે ઉંચાઇએથી આફતાબની માફક દીપતો હતો તેને ત્યાંથી ફેરવવામા આવ્યો. જ્યારે સામ પેહેલવાને રૂસતમને દુરથી જોયો ત્યારે તેણે લશકરને બે બાજુએ સફ સમારીને ઉભું રાખ્યું. મેહેરાબ અને જાલ તથા પુશકલ વર્ષ ખાધેલા બુઢાઓ કે જેઓ ત્યાં હતા તેઓ ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યા. તે સઘળાઓએ પોતાના સર જમીન ઉપર મુક્યાં અને સામની ઉપર દુવા કીધી. જ્યારે તેણે તે બાળકની ગરદન અને ખભાં જોયાં ત્યારે તેના ગોલાબ જેવા ચેહરાથી સામ અચરત થયો. તેણે જ્યારે તેને હાથી ઉપર શેરનાં બચ્ચાંની માફક બેઠેલો દીઠો ત્યારે તે હસીયો અને ખુશાલીથી તેનું દીલ ઉછલવા લાગ્યું. રૂસતમના રખેવાલો એવા વીચારના અને કામના કરનારા હતા કે જ્યારે સરફરાજ સામ પેહેલવાન નજદીક આવી લાગ્યો ત્યારે તેઓ તેને એવી રીતે હાથી સાથે તેની આગળ લાવ્યા કે જેઓ તે (રૂસતમ)નો ચેહેરો જોતા તેઓ તેનાથી અજબ થતા હતા. દલેર સામે તેની તારીફ કીધી કે "ઓ બરોબારીઆ વગરના શીંહ! તું ઘણું સુધી જીવજે. ઓ હીમતવાન! ઓ પેહેલવાન! ઓ શીંહ જેવા જાલના બેટા! તું સર અફરાજ રેહેજે. તારો સેતારો બુલંદી ઉપર ચડજો. જેહાનની અંદર તારી તારીફ થાય છે તે પુરતી છે. તારા જેવો કોઇ પણ (ખોદાના) ભરમમાંથી બાહેર આવ્યો નથી (યાને જન્મયો નથી). અજબ જેવું તો એ હતું કે રૂસતમે તેના તખતને બોસો લીધો અને પોતાના બાપાવાની એક નવી રીતે તારીફ કીધી. જાલના બેટાએ જ્યારે સામને હાથીની ઉપર (જોરાવર) ખભાં અને ગરદન સાથે જોયો ત્યારે તે આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "ઓ જેહાનના પેહેલ-

થાનો તું ખુશાલ રહેજે. હું તારા કુટુંબની એક દાંખલી છું, તું તેનું થડ કાયમ રેહેજે. સામ પેહેલવાનનો હું એક ગોલામ છું. મને (તેની ખીદમતમાં) ખાવું, સુવું અને આરામ લેવો ઘટતો નથી. વળી હું ઘોડો, જીન, બખતર અને લોઢાની ટોપી માંગું છું. વળી તીર અને નાવક [1] મલવાથી હું તુને દુવા દેવશ. સૌથી ચઢતા ખોદાના હોકમથી હું દુશમનોના સરને મારા પગ તલે કચડશ. જેવો તું ચેહરો ધરાવે છે તેરોજ હું ચેહેરો ધરાઉ છું અને વળી તારીજ માફક હું હીંમત ધરાઉ છું.” ત્યાર પછી તે જોરાવર હાથી ઉપરથી તે પેહેલવાન (સામ) નીચે ઉતર્યો અને તેનો હાથ હાથમાં ધર્યો. તેણે તેના કપાલ અને આંખને એટલા તો બોસા લીધા કે જેથી હાથીઓ અને ઢોલ વજાડનારાઓ પણ પોતાની જગ્યાએ થાકી ગયા. ત્યાર પછી તેઓ મેહેલ તરફ ગયા અને આખે રસ્તે તેઓ ખુશાલી ભરેલા અને વાતચીત કરતા ચાલવા લાગ્યા. તમામ મેહેલની અંદર સુનેરી તખતો મુકેલાં હતાં. તેઓ ત્યાં બેસતા, ખાતા પીતા અને મજાહ કરતા હતા. એ બાબદને એક મહીનો વહી ગયો પણ તેઓ દુખ સાથે (લડાઇ કરવાને) કદી પણ કંમર બાધતા હતા નહી. દરેક જન વાજીંત્રના અવાજ વચે જમતા હતા અને દરેક જન ખુશાલી સાથે ગાયનમાંજ વાત કરતા હતા. એક ખુનામાંના તખત ઉપર દસ્તાન બેસ્તો હતો અને બીજા ખુનામાં રૂસતમ હાથમાં ગુરજ ધરી બેસ્તો હતો. તેઓની સામે જેહાનને બોદલી કરનાર સામ કે જેના તાજમાં હોમા પક્ષીનું પીછ લટકતું રેહેતું હતું તે બેસતો હતો. તે રૂસતમથી એ પ્રમાણે અચરત થયા કરતો હતો તથા તેની બાજુ, ગરદન, પીઠ, હાંથ, કલમના જેવી કમંર, સીનો અને પોહોલી છાતી જોઇ હર પળે તે ખોદાને યાદ કરતો હતો. તેની બે જાંગ જોરાવર ઉંટની ટાંગ જેવી હતી. તેનું દીલ શીંહના જેવું અને કૌવત બબર અને વાઘના જેવું હતું. પછી તેણે જાલને તેજ વખતે કહયું કે 'જો તું મને સો પેહેડી સુધીના નામ પુછશે તો તે (રૂસતમ) ના જેવો કોઇ પણ (થઇ ગયલો) મને યાદ નથી કે જેને જેમ આ એ બાળકને

---

1. 'નાવક' એ પક્ષીને મારવાના એક જાતના તીરનું નામ છે.

નેક ઉપાયો કામે લગાડી પેટમાંથી બાહાર કહાડયો હતો તેમ કાઢયું હોય. તે શીમુર્ગ કે જેને દાદારે એ ઉપાયો દેખાડયા હતા તેના ઉપર હજારો દુવા હોજો. આએ તેના ખુબસુરત ચેહેરા સાથે અને આએ તેની ગરદનના ઝપકા સાથે આ દુન્યાની અંદર કોઇ પણ તેની બરાબરી કરી શકે નહી. આએ ખુશાલીને માટે હમણા આપણે દારૂ પીએ અને દારૂથી જીવના ગમને દુર કરીએ. કારણ કે દુન્યા ગણુ પાંચ દીવસની છે અને તેની રાહારીવી જુની થાય છે કે બીજી નવી દાખલ થાય છે." તેઓએ દારૂ ઉપર હાથ લંબાવ્યો અને તેથી તેઓ મસ્ત થયા. તેઓ સપેહસાલાર સામની યાદ લેઇ પછી દસ્તાનની લેતા હતા. મેહેરાબે એટલો તો દારૂ પીધો કે જેથી તેણે પોતાના શીવાય બીજા કોઇને (જેહાનમાં) બરાબરયો લેખ્યો નહી. તે બોલ્યો કે "હું ઝાલેજરની, સામની કે તાજ અને ઇમામવાલા પાદશાહની દરકાર કરતો નથી. જ્યાં હું તથા રૂસતમ તથા તેના ગુલ રંગના ઘોડા અને તલવાર હોઇશું ત્યાં હમારી ઉપર વાદળ પણ પોતાનો છાયો કરવાની તાકાત ધરાવશે નહી. હું ઝોહાકની રસમને પાછી સજીવન કરશ અને મારા પગની નીચેની ખાકને સુખ કસતુરી જેવી બનાવશ. હું તેને માટે હવે હથીયારો બનાવશ." એ પ્રમાણે તે ખુશ મીજાજથી બોલ્યો. આથી ઝાલ અને સામના હોઠ હસતા બન્યા અને મેહેરાબના એમ બોલવાથી તેઓ ઘણા ખુશી થયા. તે મહીનાને છઉ સામ નરીમાને એક સહવારે પરોહીયામાં પોતાની મુબારક રાજધાની તરફ ખંધુ મુકયું. જ્યારે તેનું લશકર ઝાબુલના દરવાજા સુધી આવી પુગ્યું ત્યારે ઝાલેજર તેના બાપની સાથે થોડી મંજલ તેને વળાવવાને માટે ગયો, રૂસતમ પણ દલગીરી સાથે પોતાના બપાવાને વળાવવાને માટે એક હાથી ઉપર બેસીને ગયો. સામ નરીમાને (છુટા પડતાં) પોતાના વાપનને આંસુથી ભર્યાં કારણ કે તેની ઉમરે તેના આફતાબ (જેવા ચેહેરા) ને પીળો બનાવ્યો હતો. [1] તેણે ઝાલને કહયું કે "એ બેટા! ધ્યાન રાખજે અને ખોદાના ફરમાનથી ઉલટો ના જતો. પાદશાહોના હોકમ ઉઠાવવાને તું તારાં

---

1 એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

દીલને તૈયાર રાખજે અને માલ-મીલકતના કરતાં અક્કલને પસંદ કરજે. તમામ દીવસો સુધી ખુસાલી સાથે ખોદાની રાહ ઉપર ચાલજે' અને ધ્યાન રાખજે કે જેહાન કોઇ ઉપર પાધરી રેહેતી નથી. તેમાનો તું પણ એક જાહેર તેમજ છુપો શખ્સ છે. મારી શીખામણ ઉપર તું ચાલજે અને તેથી ફરતો ના. સચાઇના રસ્તા શીવાય આએ જમીનની ઉપર (બીજે રસ્તે) ચાલતો ના. અને મારાં દીલમાં એવો વિચાર આવે છે કે હવે મારો વખત ઘણો થોડો બાકી રહ્યો છે." પછી તેણે તે બે ફરજંદો (જાલ અને રૂસતમ) ને ત્યાંથી વીદાય કીધાં અને બોલ્યો કે "આએ શીખામણને તમો છુપાવતા ના (યાને તેથી ઉલટા ચાલતા ના)." જાણુંવની દરગાહુવાલી છાવણીમાંથી હાથીઓ ઉપરના નગારાં વાગવા લાગ્યા. તે પેહેલવાન ખાવરના મુલક તરફ જવા નીકલ્યો. તેની જબાંન ઉલટ થયાં વચણો બોલતી હતી અને તેનું દીલ (ગમને લીધે અંદરખાનેથી) લકાઇ કરતું હતું. તેના બે ફરજંદો પણ આંસુથી ભીંજાયલા ગાલો સાથે અને શીખામણોથી ભરેલા દીલ સાથે તેની સાથે ગયાં. તેઓ તેની સાથે ત્રણ દીવસના રસ્તા સુધી ગયા અને ત્યારબાદ તેઓ ત્યાંથી પાછા ફર્યા. પછી પેહેલવાન સામ પોતાની લાંબી મુસાફરી ઉપર આગળ વધ્યો. પેલી તરફ પેહેલવાન જાલે તે રસ્તા ઉપરથી પોતાના લશકરને સીસતાન તરફ પાછી કુચ કરાવી. તોપણ તે (જાલ) ખુશાલીનીજ રાહરીતી ઉપર હતો. જાણે કે હજી સુધી ખુશાલીનુંજ કામ તેને ઘટતું હતું. તે શીંહ બન્યો રાત અને દીવસ રૂસતમની સાથે ખુશાલી પાળતો હતો અને દારૂ પીતો હતો.

રૂસતમે સફેદ હાથીને માર્યો તે વીશે.

એક દાહાડે એવું બન્યું કે તેઓ બાગની અંદર દોસ્તદારોની સાથે દારૂ પીતા હતા. તેઓના દીલ ગાયનના ઉંચાં અને નીચાં સુર પોકારતાં હતાં અને (એ પ્રમાણે) તે નામદારો ભેગા મલી ખુશાલી ભોગવતા હતા. જ્યાં સુધી તેઓ મસ્ત બન્યા ત્યાં સુધી તેઓએ બીલોરી જામની અંદર લાલ શરાબ પીયા કીધો. પછી જાલેજરે પોતાના બેટાને એ પ્રમાણે કહ્યું કે, "ઓ મારા ખોર-

શેરના જેવા પોરેહવાળા બેટા! જે શખસો ગરદનના ઉઠાવનારા (બહાદુરો) હોય તેવા બહાદુરોને તું ખેલાત અને સામાન સાથના ઘોડા બક્ષ." જ્યારે રૂસતમે પોતાના બાપના એ સખુનો સમજ્યા ત્યારે જે નામદારો ત્યાં ભેગા થયા હતા, તેઓને તેણે ઘણો માલ આપીઓ અને હાથીઓ તથા સાજ સાથના ઘોડાઓ બક્ષ્યા. ત્યાર પછી તેણે તે અંજુમન બરખાસ્ત કીધી. ઘણાઓએ નકી ઉંચકાય એટલો બધો માલ મેલવ્યો હતો. પછી જેમ તેનો કાયદો અને આદત હતી તેમ તે પેહેલવાન (રૂસતમ) પોતાના સુવાના મકાન તરફ ગયો. તે તેહેમતન દારૂથી ફરતાં માથાં સાથે પોતાની સુવાની જગ્યાએ ભપકા સાથે ગયો. જ્યારે તેનું મગજ ઉંઘમાં પડેલું હતું ત્યારે બારીમાંથી પોકારના અવાજો સંભળાયા કે "પેહેલવાન (જાલ) નો સફેદ હાથી બંદમાંથી છુટો થયો છે અને માણસોને નુકશાન પુગાડે છે તથા તે મોહોલામાં અને રસ્તામાં જોરથી દોડે છે." જ્યારે તે હાથીની મસ્તીને લીધે આટલો બધો પોકાર ઉઠી રહેલો તેણે જોયો ત્યારે તે તેહેમતન[1] (રૂસતમ) પવનની જડપે ઉંઘમાંથી ઉઠયો અને લોકોને (શું બન્યું છે તે) પુછયું. તેથી તેઓએ તેનો જવાબ દીધો. જ્યારે (હાથી છુટયો છે) એવી રોતની વાત તેને કાને આવી ત્યારે તેની હીંમત અને પેહેલવાની ઉશકેરાઇ ગઇ. તેણે દોડતા જઇને પોતાના બપાવાનો ગુરજ ઉચક્યો અને બાહાર નિકળીને તે તરફનો રસ્તો લીધો. જે શખસો તેની દરગાહમાં (ચાકરી) હતા તેઓ (હાથી) ના રસ્તા ઉપર એકઠા થયા હતા. જ્યારે તે દરબાનોના વડાએ તે પેહેલવાનને ત્યાં જોયો ત્યારે તેણે તેને (દરવાજો ઉઘાડીને) રસ્તો આપ્યો નહી. (તે બોલ્યો) કે "ઓ નામવર પેહેલવાન! એ હાથીની ફીકરને લીધે હું તારે માટે કેમ દરવાજો ઉઘાડું? રાત અંધારી છે અને તે હાથી સાંકલમાંથી છુટો થયો છે. (એ વખતે) તું બાહાર જાય તો તે કેમ પસંદ આવે?" તેના એમ કેહેવાથી તે તેહેમતન ગુસ્સે થયો અને તેના માથાં અને ગરદન ઉપર એક મુકી

---

1 'તેહેમતન' નો અર્થ પોલાદના શરીરનો બાંધ છે. એજ નામે રૂસતમને ઓળખવામાં આવ્યો છે.

મારી. તેજ વખતે તેનું ડોકું એક ઘડાની માફક બીજાઓની વચ્ચે જઈ પડયું. આથી તેઓ તે નામદારી ભરેલા પેહેલવાનની આગળથી નાહાસી ગયા. પછી તે પેહેલવાન દરવાજા આગળ ગયો અને પોતાના હાથો વડે જેમ ગમે તેમ ફટકા મારીને તેની સાંકળ અને બંધ તોડી નાખ્યા અને હાથમાં ગુરજ ધરીને તથા મગજમાં પવન ભરીને તે દરવાજામાંથી જડપે બાહાર પડયો. રૂસતમ તે ગાંડા હાથીની સામે નીલ નદીની માફક પોકાર કરતો ધસી ગયો. ત્યાં તેણે નજર ફેરવીને જોયું તો તેને તે પોકાર કરતો પાહાડ (યાને હાથી) જણાયો. તે પાહાડ જેવા હાથીની નિચેની જમીન પણ ધ્રુજી રહી હતી. તે હાથી આગળ નામદારો જેવાઓ લાચાર બન્યા હતા અને જેમ મેંઢું વરૂનો ચેહેરો જોય તેમ તેને જોતા હતા. પણ તે તેહેમતને એક શીંહની માફક પોકાર માર્યો અને તેનાથી બીધા વગર હીમતથી તેની આગળ ગયો. જેવો તે ઝનુની હાથીએ તેને જોયો તેવોજ તે એક પાહાડની માફક તેની તરફ દોડયો. તે તોફાની હાથીએ રૂસતમને નુકશાન પુગાડવાને પોતાની સુંઢ ઉંચી કીધી પણ તેહેમતને તેના માથા ઉપર ગુરજનો એક ફટકો માર્યો, જેથી તેની પાહાડ જેવી ઉંચાઈ વાંકી વળી ગઇ. તે હાથી તેના થાંભલા જેવા પગ ઉપર ધ્રુજવા પડયો અને જખમી થઇને એક કમાનની માફક ભોંય ઉપર પડયો. જેવો તે દોડતો હાથી નિચે પડયો, તેવોજ તેહેમતન પોતાની (સુવાની) જગાએ જડપથી ગયો, અને જ્યાં સુધી સુરજ ઉગમન તરફથી એક પીયારી ઓરતના ચેહેરાની માફક બાહાર આવ્યો ત્યાં સુધી તે ઉંઘતો રહયો. હવે રૂશતમે શું કીધું તે બાબેની ખબર જાલને પડી. પેહેલવાન રૂસતમે તોફાની હાથી સાથે કેમ લડાઇ કીધી અને તેણે ગુરજના એક ફટકાથી તે હાથીની ગરદન ભાંજી નાખીને તેનું શરીર ધુલની અંદર લોટતું કીધું, એવી વાત જ્યારે તે પેહેલવાને સમજી, તથા તેની શરૂઆત કેમ થઇ અને સેવટ શું આવ્યું તે તેણે જાણ્યું, ત્યારે તેણે અફશોસ પોકારીઓ કે "આવો મસ્ત હાથી કે જે નીલ નદીની માફક પોકાર કરતો હતો અને તે મસ્ત હાથીએ ઘણી લડાઇઓમાં હુમલા કરતાં સેપાહોને સાફ કરી નાખી કચરઘાણ કીધો હતો (તેને

એખલા રૂસતમે માર્યો.) અગરજો તે (હાથી) બીજી કેટલીક લડાઈ-ઓમાં ફતેહમંદ થતે તોપણ નામવર રૂસતમ તેના કરતાં બલો ગણાય." પછી જાલના ફરમાવ્યાથી રૂસતમ તેની આગળ આવ્યો અને તેણે તેની ગરદન, હાથ અને કપાલને ચુમી લીધી. પછી તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ ચુંગાલ અજમાવેલા અને હીંમતવાન થયલા શેરનરના બચ્ચાં! તારા આવા બચપણનાં વખતમાં પણ તારા હમામ, મરદાનગી અને કદ આગળ તારો કોઈ હરીફ નથી. વળી તેથી વધારે એ કે જ્યારે તારો અવાજ વધારે મોટો થશે ત્યારે કોઈ પણ તારા હથીઆરને તોડી શકશે નહી. હવે તું નરીમાનના લોહી (ના કીના) ને માટે તારી કંમર બાંધ અને સફેદ કીલ્લા [1] તરફ અરબી ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈને જા. તે પાહાડની ટોંચ ઉપર એક પથ્થરનો કીલ્લો છે જે લોકોથી ઘણો દુર છે, પણ લીલોતરી અને પાણીથી ભરપુર છે. ત્યાં તું એક પાહાડને જોશે કે જેનું મથાળું વાદલને લાગેલું છે, અને તેની ઉપરથી ઓકાબ પક્ષીપણ ઉડી શકતું નથી. તેની ઉંચાઈ ચાર ફરસંગની છે તેમજ તેની પોહોળાઈ પણ ચાર ફરસંગની છે, પણ તે લીલોતરી, પાણી, દીનાર અને સુનાથી ભરપુર છે. તેમાં પુશકલ માણસો અને જાનવરો રહે છે. તથા ત્યાં પુશકલ ઝાડો અને અનાજના ખેતરો પણ છે. એવી રીતની જમીન કોઈએ જોઈ હશે નહી. પરવરદેગારે તે જમીનને તરેહવાર ધંધા અને કામવાલી અને તરેહવાર મેવાઓ ધરાવનારી પેદા કીધી છે. ત્યાં જવાને એક રસ્તો દરવાજા સાથનો બાંધેલો છે જે આસમાનની માફકનો ઉંચો છે. ફરીદુન પાદશાહના હોકમથી પેહેલવાન નરીમાન બીજા બાહાદુર પેહેલવાનોની સાથે ત્યાં લડાઈ કરવાને ગયો હતો. તે તે કીલ્લા નિચે જઈ લાગ્યો હતો પણ તેના નિશાનમાંથી કોઈપણ તે ઉંચી જગ્યાએ જઈ શકયું હતું નહી. નરીમાન ત્યાં રાત અને

---

1 એ કીલ્લાના સફેદ દેખાવ ઉપરથી તેનું નામ સફેદ કીલ્લો પાડયું હતું. તે કીલ્લો હજી પણ તેજ નામે ઓલખાય છે. એ કીલ્લો સીરાજ શેહેરના નૈરૃત્ય ખુનાએ તે શેહેરથી છાંતેર માઇલની વેગલાઇએ આવેલો છે. એ કીલ્લો એક ઉંચી અને ઉભી ટેકડી ઉપર બાંધવામાં આવ્યો છે.

દહાડાએ લડાઇમાં રોકાયલો રહ્યો હતો. તે ઘડીકમાં ઉપાય કરતો હતો તો ઘડીકમાં કાંઇ યુક્તિ સોધતો હતો. એ પ્રમાણે તે એક વર્ષથી પણ વધારે તે લડાઇમાં ગુંટાયલો રહ્યો હતો. પણ તે પેહેલવાન પોતે બાહાર હતો જ્યારે તેના દુશમનના સીપાઇઓ અંદર હતા. આખરે તેઓએ ઉપરથી એક પથરો ગબડાવ્યો હતો અને તે પેહેલ-વાન (નરીમાન) થી જેહાનને ખાલી કીધો હતી. આથી નામદાર પાદશાહ (ફરીદુન) આગળ તે લશકર પોતાના પેહેલવાન વગર પાછું ફર્યું હતું. જ્યારે બાહાદુર સામને એ ખબર પડી કે તે હીમત-વાન શીંહ (નરીમાન) તે લડાઇથી મરાઇ ગયો છે (યાને ગુજરી ગયો છે,) ત્યારે તે પુશકલ રડીયો અને જારી કીધી. વખત જતાં તેનો રડ-વાનો પોકાર વધતો ગયો. તે એક અઠવાડીઉં સુધી સોક અને દુખમાં રહ્યો. અઠવાડીયાની આખેરીએ તે પેહેલવાને લશકર એકઠું કીધું, અને તે તે કીલ્લાની દીવાલ સુધી ગયો. તેનું લશકર તે બ્યા-બાનમાં જ્યાં ત્યાં પંઠરાઇ ગયું. ત્યાં તે ઘણા વર્ષો અને મહીનાઓ સુધી થોભ્યો પણ તે કીલ્લા તરફ જવાનો રસ્તો તેણે જાણ્યો નહી. તે કીલ્લાના દરવાજામાંથી કોઇપણ બાહાર આવ્યું નહી યા બાહા-રથી અંદર ગયું નહી. જો કે મહીનાઓ અને વર્ષો થયાં ત્યાંના દર-વાજા બંધ હતા તો પણ ત્યાંના માણસોને એક ઘાસના તનખલાંની પણ અગત્ય પડી નહી. આખેરે સામ નાઉમેદ થઇને પાછો ફર્યો અને તેના બાપના રવાનનો કીનો લેવાની ખાહેશ અધુરી રહી ગઇ. ઓ મારા બેટા! હવે તારે માટે એક યુક્તિ ભરેલો ઉપાય કરવાનો વખત આવ્યો છે. તેથી તું ખુસી ભરેલાં દિલથી અત્રેથી એક વંજાર સાથે જા, કે જેથી દરબાનો તુંને ઓલખે નહી. તું તારાં શરીરને સેપંદ પાહાડ તરફ લેઇ જા અને તે બદજાતોને મુલમાંથી ઉખેડી નાખ. કારણ કે હાલે કોઇ પણ તારૂં નામ જાણતું નથી. તેથી એ પ્રમાણે જતાં તારી ખાહેશ બર આવશે.''

રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે ''હું તારા હોકમને તાબે છું. એ દુખનો હું જલદીથી ઉપાય કરશ.'' જાલે તેને કહ્યું કે ''ઓ બેટા! તું હુશીયારી રાખજે અને જે કાંઇ હું તુંને કહું છું તે ઉપર

ધ્યાન પુગાડજે. તું તારાં શરીર ઉપર એક વંજારની માફકનો પોશાક પેહેર અને જંગલમાંથી ઉંટો મંગાવીને તેની એક વંજાર બનાવ. તે ઉંટો ઉપર ફક્ત તું નીમખ લધાવજે અને એવી રીતે જજે કે કોઇ તુંને ઓળખે નહી. કારણ કે ત્યાં નીમખનાજ જકડાની અગત્ય છે અને તેઓ નીમખ કરતાં બીજી ચીજને કીંમતી ગણતા નથી. જ્યારે તું મોટા કીલ્લાના દરવાજા આગળ આવશે ત્યારે તેઓ નીમખ વગરનો ખોરાક ખાતા હશે. તેથી આખરે જ્યારે તેઓ નીમખનો જકડો જોશે ત્યારે મોટા અને નાહાનાઓ તુંને સામે લેવા આવશે."

રૂસતમ સેપંદ પાહાડ તરફ ગયો અને તેણે ત્યાંનો કીલ્લો જીતી લિધો તે વિષે.

જ્યારે રૂસતમે એવું સાંભળ્યું ત્યારે તેણે લડાઇને માટે જેમ ઘટે તેવાં કામની તૈયારી કીધી. તેણે નીમખના જકડાની નિચે ગુરજો છુપાવ્યા અને પછી તેણે પેહેલવાની ગરદન અને ખભાને ઉંચા કીધાં. તેના સગાંઓમાંથી જે શખ્સો હુશીયાર અને પેહેલવાન જેવા હતાં તેઓને તે પોતાની સાથે લેઇ ગયો. તે ઉંટ ઉપર લાધેલા માલમાં તે નામદાર પેહેલવાને પેહેલવાની હથીયારોને પણ છુપાવ્યાં હતાં. પોતાની તે યુક્તિને સબબે તેના હોટથી હસીહસી પડાતું હતું. એ પ્રમાણે તેઓ સેપંદ પાહાડની આગળ જઇ પુગ્યા. પાહાડના રખેવાલે તે (રૂસતમ) ને આવી પોહોંચતો જોયો અને તેથી તે મોટા સરદાર આગળ દોડયો. તેણે તેને કહ્યું કે "એક વંજાર આવી અને તે વંજારનો માલેક કીલ્લા આગળ આવ્યો છે. તેઓનો અસબાબ હું ધારૂં છું કે નીમખ છે. હુ તેઓના વડાને તેઓનું કામ શું છે તે પુછાઉ છું." પછી તે વડાએ એક માણસને તે વંજારના વડા આગળ દોડતો મોકલ્યો. તેણે તેને ફરમાવ્યું કે, "તું જો કે તેઓનો અસબાબ શું છે? અને તે કામ પુછીને મને આવીને ખબર આપ." આથી તુરતજ તે કીલ્લા ઉપરથી એક માણસ નિચે ઉતર્યો અને એક પેહેલવાનની માફક રૂસતમ આગળ આવ્યો. તેણે તેને કહ્યું

કે, "ઓ વંજારના વડા! તારા છુપા અસબાબને માટે તું મને ખબર આપ કે જેથી આપણે વડાની આગળ જઈએ અને તેનો હોકમ સમજીએ." ત્યારે રૂસતમે તેને એવો જવાબ દિધો કે, "તે નામદાર વડા આગળ તું જા અને તેને કેહે કે, તે એમ કહે છે કે તે એક વંજાર છે અને તે વંજાર નીમખનો જઠો ધરાવે છે. તેને તું હુ જે કહું છું તે કહેજે કે તેનો તમાંમ અસબાબ નીમખનો છે." આથી તે કાસદ ત્યાંથી પાછો ફર્યો અને તે નામદાર સરદાર આગળ ઉપર ગયો. તે બોહલ્યો કે, "તે તમામ વંજાર છે અને ઓ નેકનામ! તેઓ નીમખનો જઠો ધરાવે છે." જ્યારે તે સરદારે એમ સમજ્યું ત્યારે તે પોતાની જગયાએથી ઉઠયો. તેના હોટ હસતા થયા અને તેની ખુશાલીનો વધારો થયો. તેણે ફરમાવ્યું કે "દરવાજા ખોલી નાખો કે તેથી તે વંજાર ઉપર આવે." જ્યારે તે નામદારી શોધનાર રૂસતમ એ બાબદથી વાકેફ થયો ત્યારે તેણે નિચેથી ઉપર ચઢવા માંડયું. જ્યારે તે દરવાજાની લગભગ નજદિક આવ્યો ત્યારે સઘલાઓ કાંઈપણ ઢીલ કરયા વગર તેને સામે લેવા ગયા. જ્યારે રૂસતમ તે સરદારની આગળ જઈ પુગ્યો ત્યારે તેણે જમીનને બોસો લેઈને તેની તારીફ કરવાનું પસંદ કીધું. તે તેની આગળ નીમખનો મોટો જઠો લેઇ ગયો અને સઘલાઓની પુશકલ તારીફ કરવા લાગ્યો. તેણે તે સરદારને કહયું કે "તું જાવેદાન સુધી જીવતો રેહેજે, અને ચંદ્ર અને સુરજના જેવો ઝલકતો થજે. હૂં એ કબુલ કરૂં છું અને તારો ઉપકાર માનું છું. ભલા દિલના માણસથી ભલાઈની પીછાણ થાય છે." પછી તે જુવાન માણસ બજાર આગળ પોતાની સાથે પોતાંની વંજારને લેઈને આવયો. (તેને જોવાને) તેની આગળ સઘલી બાજુએથી શું નાહાના છોકરાંઓ કે શું મરદો અને ઓરતો ભેગાં થવા લાગ્યાં. એક તેને કપડાં આપતો તો બીજો તેને સુનું રૂપું આપતો હતો અને એ તેઓ કાંઈપણ ફીકર વગર ખરીદી કરી (નીમખ) લેઈ જતા હતા. જ્યારે અંધારી રાત થઈ ત્યારે તેજ સુંઆલવાલા રૂસતમે પોતાના નામદારોની સાથે લડાઈની તૈયારી કીધી. તે પોતાની પુઠે લડાઈ કરનારા બાહદુરોને લેઇને પોતાના ઘોડાને સરદાર તરફ

ઢાંકી ગયો. જ્યારે તે કીલ્લાનો કોટવાલ એ બાબદથી વાકેફ થયો, ત્યારે તેણે પણ નામદાર રૂસતમ સાથે લડાઇ કીધી. તે પેહેલવાને તેના માંથા ઉપર એક ગુરજનો ફટકો માર્યો કે તુરતજ તેનું ડોકું અને તાજ જમીન ઉપર નિચે પડયું. એ ખબર તે કીલ્લાના માણસોને મલી અને તેથી તેઓ તે બદબાહોનો સાથે લડાઇ કરવાને ઉતાવલે દોડવા લાગ્યા. અંધારી રાતને સબબે ત્યાં તલવારો ચકચક થતી હતી અને જમીન બદખશાનના[1] માણેક જેવી (લાલ) થઇ હતી. ઘણી ધરપકડથી અને લોહીના પુશકલ મોજાઓથી તું કેહેશે કે જાણે સાંજનું રાતું ઝળકતું આસમાન ઉપરથી નિચે તુટી પડયું હતું. તે તેહેમતન પોતાના ગુરજથી, તલવારથી અને કમંદથી બાહુરોના ડોકાં એક પછી એક ઉખેડી કાઢવા લાગ્યો. જ્યારે ચરદા પછવાડેથી સુરજ ઉપર આવ્યો, ત્યારે તે જેહાનના બીનાસને સરદાર સેતારા સુધી લેઇ ગયો. તે કીલ્લાના દરવાજા લોકોને (બાહાર જવાને) માટે બંધ હતા તેથી તેઓ માર્યાં જતા હતા અથવા તો આ લડાઇથી ગભરાઇ જતા હતા. ઇરાની બાહુરો દરેક ખુણે ખુણે ધસી જતા હતા અને જે કોઇ મલતા તેઓને મારી નાખતા હતા. ત્યાં તેહેમતને એક કાલા પથરનું ઘેર બાંધેલું જોયું પણ તેમાં દાખલ થવાની જગ્યા મેલવવી મુશકેલ પડતી હતી. તેનો દરવાજો લોઢાંનો બનાવેલો હતો અને એ રીતે તેમાં (ખજાનાનું) ભોંયરૂ બનાવેલું હતું. તેણે એક ગુરજ મારીને તે દરવાજાને ઉખેડી કાઢી ફેંકી દીધો અને પછી તે ઘેરની અંદર દાખલ થયો. ત્યાં તેણે એક ગુમબજને ઉંચો બાંધેલો જોયો કે જે ઉરપુર દીનારથી ભરેલો હતો. જ્યારે રૂસતમે એમ જોયું ત્યારે તે અજબ થયો અને તેણે અજાયબીમાં પોતાના હોટ કરડાઆ. તેણે તે બરદનના ઉઠાવનારા નામદારોને કહ્યું કે એવી રીતના ખજાના વીષે કોઇએ પણ એમ કદી ધાર્યું હશે નહી. એવી રીતે એ સઘલો ખજાનો અત્રે એકઠો કીધેલો હોવાથી અને મોતીઓને અત્રે પાંઠરી છિપેલા હોવાથી હવે અત્રેની ખાનમાં

---

[1] બદખશાન શેહેર માણેકોને માટે વખણાય છે.

સુતું પણ રહ્યું હશે નહીં તેમજ દરીઆની અંદર મોતી અને ગોહરો પણ રહ્યાં હશે નહીં. જ્યારે તેણે એ અજીત કીલ્લો જીતી લિધો ત્યારે તેણે ત્યાં બાહારની નવી મોસમની માફકની ખાણી પીણી કીધી.

સેપંદ પાહાડ ઉપરનો કીલ્લો ફતેહ કીધાની બાબદમાં રૂસતમે જાલ ઉપર નામું લખ્યું તે વિષે.

પછી તેણે પોતાના બાપ ઉપર પોતાના (કીલ્લો જીતવાના) કામ અને વર્તણુંક વીષે એક નામું લખ્યું. સરૂઆતમાં તેણે જેહાનને પેદા કરનારનું નામ લખ્યું કે જે સાત આસમાન અને જમીનનો માલેક છે.[1] તેણે તેમાં તે ખોરશેદનો માલેક ખોદા કે જે એક સાપનો તેમજ કીડીનો પેદા કરનાર છે તેની પહેલી તારીફ કીધી, જે (સાહેબ) સુહર તથા સની સેતારાનો અને સુરજનો માલેક છે, જે કાંઈ સેતારાઓ આસમાન ઉપર લટકેલા છે તેઓનો પણ તે માલેક છે. ત્યાર પછી તેણે પેહેલવાન જાલની તારીફ કીધી કે, "જાહેજર જાબુલનો જોદ્ધો અને બરોબરીઆ વગરનો પેહેલવાન છે જે પાદશાહોને ગાદીએ બેસાડનાર અને (નવી) જગ્યાઓને (જીતી) લેનાર છે, જેનો હોકમ ખોરશેદ અને માહાતાબ ઉપર પણ ચાલે છે. તે પેહેલવાનોને છાંયડો આપનાર અને ઇરાનને ટેકા જેવો છે. તે કાબ્યાની ઝુન્ડાને દીપાવનારો છે. તે નામદાર બાહાદુર અને હાથીના જેવાં શરીરનો છે. તે દરેક શેહેર અને દરેક મંડળને લાયકનો છે. તે જોર અને અક્કલનો સાહેબ છે અને મરદાનગી સાથે જેહાનને સંભાળનાર છે. તે નામદાર તેમજ તેનું તાજ, તખત, ટોપી અને કંમરબંધ જાવેદાન સુધી રેહેજો." ત્યાર બાદ તેણે લખ્યું કે "હું તારા હોકમ મુજબ સેપંદ પાહાડ આગળ આવી પુગ્યો છું કે જે પાહાડ આસમાન જેટલો ઉંચો છે. (જેવો) તે પાહાડની તલેટી આગળ હું નિચે ઉતર્યો તેજ વખતે (ત્યાંના) વડાઓ તરફથી મને દુવા પુગી. ત્યાંનાં વડાઓના હોકમ મુજબ મેં તૈયારી કીધી અને જેમ હું ચાહતો હતો તેમ હું ઉપર આવ્યો. પછી અંધારી રાત થતાં મેં તે કીલ્લામાના જંગ કરનારા નામદારો-

---

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

માનાં એકને પણ મેં તૈયારી કરવાને વખત આપ્યો નહી. તેઓમાના કેટલાએક માર્યા ગયા, કેટલાએક ઘાહેલ થયા અને કેટલાએક નાહાસી ગયા. ત્યારબાદ મેં કીનાના હુશીયાર શરીર ઉપરથી ઉતાર્યાં. ત્યાંનો ભંડાર ચોખાં સુનાના પાંચ લાખ સીક્કા ધરાવે છે, તથા પેહેરવાની અને પાંથરવાની ચીજો તથા જે ચીજો ખરીદી લાવવાને લાયક હોય છે તેવી ચીજોનો તો ત્યાં કોઇ મહીનાઓ અને દાહાડાઓ સુધી ગણત્રી કરે તોપણ હીસાબ કરી શકાય નહી. હવે ઓ પેહેલવાન! તું શું હોકમ આપે છે? તારૂં કહેલું મારૂં રવાન માથે ચઢાવશે." પછી તે કાસદ જડપથી ફુકતા પવનની માફક (જલદ આગળ) આવ્યો અને તે પેહેલવાનને તે નામું પોહોંચારયું. જ્યારે તે પેહેલવાને નામાંને છેડે સુધી વાંચ્યું ત્યારે તે બોલ્યો કે "તે નામવરની સાથે તારીફ (હમેશાં) જોડાયલી રેહેજો." આ ખુશ ખબરથી તે પેહેલવાન એટલો તો ખુશી થયો કે તું કેહશે કે તે જાણે પાછો સરૂઆતથી જવાન બન્યો."

રૂસતમના નામાનો જાલે જવાબ મોકલ્યો તે વિષે.

પછી તેણે તે નામાનો એક જવાબ લખવાની તૈયારી કીધી અને તેમાં ઘણી એક વાતો લખાવીને તે નામાંને બેહેશતના બાગના જેવું બનાવ્યું. તું કેહેશે કે તે નામું અમબરના કરતાં પણ સોથી સરસ હતું. તે નામાની સરૂઆતમાં ખોદાની તારીફ કરવામાં આવી. પછી બીજું એ લખવામાં આવ્યું કે "પેલું (તારૂં) દિલને તાજગી આપનારૂં નામું ફતેહમંદ નસીબ સાથે મેં વાંચી પુરૂં કીધું છે, અને તેના ઉપર હું મારો જીવ ખુશાલીથી ફીદા કરૂં છું. તારા જેવો આવો લાયક બેટો પેલી બાજુએ (સેપંદ પાહાડ ઉપર) પણ જેમ ઘટતું હતું તેમ સરઅફરાજ અને સરદાર બન્યો છે. નરીમાનના રવાનને તેં ખુશનુદી આપી છે અને તેના તમામ દુશમનોને તેં બાલી નાખ્યા છે. જેવું તું આએ નામું વાંચે તેવોજ તું ઘોડા ઉપર બેસજે કારણ કે તારા ચેહેરા વગર હું ગમગીન બન્યો છું. હજારો હજાર ઉંટને મેં તારી આગળ બોજો લાદવાને માટે મોકલી આપ્યાં છે. જે તુંને પસંદ પડે તે (ચીજો) થી આએ ઉંટોને લાદજે અને

ત્યાર પછી કીનો લેવાને માટે કીલ્લાને આતશથી સલગાવી દેજે."
જ્યારે તે નામું તેહેમતનને પુગ્યું ત્યારે તેણે તે વાંચીને પુરૂં કીધું અને પછી ખુશાલી પાલી. જે જે ચીજો, જેવી કે મોહોરો, તલવારો, તોપીઓ તથા કંમરબંદો તેમજ પાદશાહી મોતીઓ, ગોહ્‌રો, ચીનાઇ ભરેલું રેસમી કાપડ, જે સઘલું લેઇ જવાને ઘટતું હતું તે સઘલું તેણે પસંદ કીધું અને તે પેહેલવાન ઉપર મોકલી આપ્યું. તે (રૂસતમ) પણ બંજારની સાથે રસ્તે પડયો. તેણે સેપંદ પાહાડ ઉપરના કીલ્લાને આગ લગાડી જેથાં તેનો ધુમારો ઉંચા આસમાન સુધી ચઢવા લાગ્યો. પછી તે તે જગ્યાએથી ખુશાલી ભર્યા દિલ સાથે પાછો ફર્યો, અને તેણે પેહેલવાન જાલની તરફનો રસ્તો લીધો. જ્યારે નીમરોજના પેહેલવાનને ખબર પડી કે જેહાનને દીપાવનાર પેહેલવાન પાછો ફરે છે ત્યારે લોકોએ તેને લેવા જવાની તૈયારી કીધી, અને તેઓએ તમામ મોહોલાઓ અને ઘરોને સંગારી મુકયાં. ત્યાંથી નગારાંઓ, વાજીંત્રો અને સરનાઇઓના તથા હીંદી નગારાંના અવાજ નિકળવા લાગ્યા. એ પ્રમાણે જાલેજર તેને લેવાને અને જલદીથી તે મુબારક બેટાના દીદાર જોવાને રસ્તા ઉપર ગયો. જેવો તેહેમતને તે પેહેલવાનનો ચેહેરો (દુરથી) જોયો, તેવોજ તે નિચે ઉતર્યો અને તેના ઉપર દુવાઓ કીધી. તે પેહેલવાને પોતાના બેટાને છાતી સાથે ચાંપ્યો અને તેણે તેને વધાવી લેવાને ફરમાવ્યું. ત્યાંથી તે આહેશને સોધનારા શખ્સો સામના બેટા દસ્તાનના મેહેલમાં આવ્યા. તે બેટો રોદાબેહની આગળ ગયો અને તેણીની આગળ પોતાનું માથું ધુલ ઉપર મુકયું (યાને પગે પડયો.) તે માતાએ તેની ગરદન અને ખભાંને ચુમી લીધી અને તેના ચેહેરાની તારીફ કીધી. તેણીએ પછી જાલેજરને તથા તે નેક હુનરના બેટાને દુવા દિધી.

જાલે સામ ઉપર નામું લખ્યું તે વિષે.

તે નામદાર પેહેલવાન જાલે આ ખુશ ખબર માટેનું એક નામું સામે સવાર ઉપર મોકલ્યું. તે નામાંની અંદર તેને જે કાંઇ સારૂં દીસ્યું તે પ્રમાણે તે અક્કલથી ભરપુર પેહેલવાન ઉપર લખ્યું. તે નામાંની અંદર તેણે દરેક જણને યાદ કીધાં અને તેની સાથે ઘણો

એક હદીઓ મોકલ્યો. જ્યારે તે નામું સામ નરીમાનને પુગ્યું ત્યારે તેનો ચેહેરો ખુશાલીથી ગોલાબની માફક ખીલી રહ્યો. તેણે એક ખુશનુમાં વસંતની માફકની ખુશાલી ભરેલી મીજલસ તૈયાર કીધી અને ત્યાં તે નામદાર પેહેલવાને પુશકલ ખુશાલી પાલી. તેણે તે કાસદને એક ખેલાત અને ઘોડો બક્ષ્યો અને તેને રૂસતમ વીષેની બિગત પુછી. પછી તેણે તુરતજ પોતાના નામદાર બેટા જાલ ઉપર તે નામાનો જવાબ પાછો મોકલ્યો. તે નામામાં તેણે લખ્યું કે "એક શેરનર હીમતવાન બને તો તેમાં કાંઈ પણ અજબ જેવું નથી. દુધ નહી ધાવેલાં શીંહ (બાલ)ના બચ્ચાંને તિક્ષણ ખુંધીના મોબેદો પણ જખાણે છે. જ્યારે તેવાં શીંહના બચ્ચાંને લોહોની વથે બાહાર કાઢવામાં આવે ત્યારે તેના બહાર કાઢેલા દાંતથી લોહો ખાસ્તી ખાઈ જાય છે. વળી જેણે માયના ડાન લેયાં હોય (યાને ધાવ્યો હોય) તે ખુબીમાં પોતાના બાપના જેવો નિવડે છે. તેથી નામદાર રૂસતમને માટે અજબ થવાનું નથી. કારણ કે તે પોતાના બાપ દસ્તાનના જેવી હીંમત ધરાવે છે. તેની પેહેલવાની અને બાહાદુરીની વખતે તેની સાથે એક શીંહ પણ દોસ્તી કરવાનેજ ઇચ્છે છે (યાને તેનો દુશમન થવા માંગતો નથી)." જ્યારે તે પેહેલવાને તે નામાંને મોહોર કીધી ત્યારે તેણે તે કાસદને તેડી તે તેને સોંપ્યું. તે કાસદ જાબૈજરની આગળ એક ખેલાત અને નામાં સાથે આવી પુગ્યો. પેહેલવાન જાલનું દિલ તુરતના જવાનીએ પુગેલા આવા બેટાથી ખુશાલી ભરેલું બન્યું હતું. જમીનની સપાટીથી તે મેસરાવી સુધીની તમામ જેહાન તેનાથી (સારી) ઉમેદ રાખવા લાગી.

(ખોલાસો—આ નીચે આપેલું કકે કોહોબાદ વીષેનું બ્યાન છાપેલાં શાહાનામાના પાછલા ભાગમાંથી મલે છે. એ બ્યાન લખેલી નકલમાં આવ્યું નથી.)

રૂસતમ અને કકે કોહબાદનું બ્યાન.

કકે કોહબાદના દાસતાનની શરૂઆત.

હવે હું કકે કોહબાદનું દાસ્તાન જે પ્રમાણે મને યાદ છે તે પ્રમાણે હું તુંને કહું છું. દાનાઇના સોધનાર દેહેકાને આવે દાસ્તાન

લોકોની આગળ આ પ્રમાણે કહયું હતું કે કાબુલની નજદિક ગઝ્ની દાહાડાના રસ્તા ઉપર એક પાહાડ હતો કે જેનું મથાળું ચંદ્ર સુધી પુગતું હતું. તે (પાહાડ)ની એક બાજુએ ખરગાહતું જંગલ હતું અને તેની બીજી બાજુએથી હીદુસ્તાનના લોકોનો આવજાવનો રસ્તો હતો. તે જંગલની અંદર અફઘાન જાતના, લાચીન જાતના અને બલુચી જાતના ચોરોની વસ્તી હતી. તે (પાહાડ)ની ઉંચાઇ એટલી બધી તો હતી કે તે બુલંદી કેવી રીતની અને કેટલી વધારે છે. તે કેહેવાઇ શકાતું હતું નહી. તેની ટોંચ ગોયા આસમાનને તાના મારતી હતી અને તે પાહાડની ટોંચની અણી ફરેસ્તાઓને પુગતી હતી. તે પાહાડની ઉંચાઇ ઉપર એક કીલ્લો હતો કે જે કીલ્લામાં પુશકલ માણુસો રેહેતાં હતાં. તે કીલ્લાનું નામ મરબાદ હતું અને તેનાથી તે નાદાન લોકોનો જીવ ખુશાલ રેહેતો હતો. તે કીલ્લાની અંદર એક બુરી કરણીનો માણુસ રેહેતો હતો, જે લડાઇની અંદર અઝદાહાની સામે પણ ટકી રહેતો હતો. તે અફઘાન બુન્યાદનો હતો અને તેના હજાર સેપાહો હતા. તેઓ સઘલા તીરના ફેંકનારા અને ભાલાઓ મારનારા હતા. તે (કીલ્લાનો માલેક) કદમાં ઉંચો અને દેખાવમાં જાડો હતો. તે તમામ રીતે શીંહના જેવો અને લડતી વખતે બબરના જેવો હતો. તેની બે જાંગ હાથીની જાંગના જેવી હતી. તે લડાઇના વખત ઉપર નીલ નદીથી પણ વધારે જોશવાલો બનતો હતો. તે પોતાના જોરથી પાહાડને તેના વચલા ભાગમાંથી જુદો કરતો હતો. તેની સાથની લડાઇમાં શેરમર્દ જેવા જોરાવર મરદો (તેની આગળથી) નાહાસી જતા હતા. તે ઉમરે જઇફ, કોવત ધરાવનાર અને ચાલાક હતો અને તે જંગ અને લડાઇના વખતે સાવચેત રેહેતો હતો. જ્યારે તે મરદાને મરદો સાથે લડાઇ કરતો ત્યારે તે જાણે માણુસો ઉપરથી પોતાના ગુરજવડે ધુલ પખોડતો હતો. તેનું નામ પાહાડી કક હતું. તેને દુન્યાની અંદરની ઘણીક લડાઇઓ થઇ હતી. તેની ઉમર ૧૧૧૮ વર્ષની હતી. જાલના દિલમાં તેને માટે પુશકલ ફીકર રેહેતી હતી. તેણે જાલ, સામ અને નરીમાન પેહેલવાન સાથે તેમજ વળી કેરશાસ્પ સાથે પણ લડાઇનો

હાથ અજમાવ્યો હતો. તે પેહેલવાનોએ કકની સાથે ઘણી એક લડાઇ કીધી હતી પણ થોડાં યા ઘણા લશકર સાથે પણ તેઓ ફતેહમંદ નિવડયા હતા નહી. તેણે વળી સામ પેહેલવાન સાથે પણ ઘણી એક લડાઇઓ કીધી હતી અને તેના દિલને ગમમાં નાખ્યું હતું. સામ તેની સાથની લડાઇમાં ફાવી શકતો હતો નહી અને તે કકનું માથું પોતાના ફાંડામાં લાવી શકતો નહી હતો. તેની સામે નરીમાન કે જે તેની સાથે લડાઇ કરવા હમેશાં જતો હતો તે પણ તેની સાથની લડાઇમાં ટકી શકતો નહી હતો. (ફારસી જબાનમાં) કોહવાને 'કોશન' કહે છે. તેને પેહેલવીમાં 'કંગ' કહે છે, જે કંગની અંદર કક જાવેદાન સુધી ટકી રેહેતો હતો. તેથી એવું બનતું કે તે (કક) દર વર્ષે (સામ પાસેથી) દસ ગાયના ચાંમડાં ભરીને સુનું મેહેસુલ અને ખંડણી તરીકે લેતો હતો. જાલેજર પણ એ મેહેસુલ ભરતો હતો, તે ઉપરાંત દર મહીને બીશીયાર હદીઓ મોકલતો હતો કે જેથી તે જાબુલસ્તાનનો રસ્તો બંધ કરે નહી અને હીંદુસ્તાનનો દરવાજો સેપાહોથી ઘેરી લે નહી. જાલેજર તેનાથી પુશકલ બીહીતો હતો તથા રાત અને દીસ તેની ધાસ્તીમાં રહેતો હતો. જ્યારે રૂસતમ કોહે સેપંદ જીતીને પાછો આવ્યો ત્યારે જાલેજરનું દિલ તેના વિચારમાં પડયું હતું. એ વિચાર તેનો રાત અને દીસનો સાથી થઇ રહયો હતો. તે પોતાના ફરજંદને માટે પણ પુશકલ ચિંતા રાખતો હતો. તે એટલા માટે ચિંતા રાખતો હતો કે તે પ્યારો (બેટો) જ્યારે બોરેમંદ અને બુલંદ કદનો બને ત્યારે તે રખેને કોહોજાદ સાથે લડાઇ કરવા જાય અને પોતાની જીંદગીને બરબાદ કરે. બે પેહેલવાનો રૂસતમના રાત અને દીસના દોસ્ત હતા, જેઓ એક મેકનો ભેદ ધરાવનાર અને એકમેકને માટે દિલને બાલનાર હતા. તેઓ તે જાલના બેટાના એવી રીતના દોસ્તો હતા કે તેઓ જયાંથી જાય ત્યાં ત્રણે સાથે જતા હતા. એક (દોસ્ત) સુનેરી કોલાહવાલો અને લડાઇનો શોખીન કેશવાદ હતો જેનો બાપ કારન થતો હતો. બીજાનું બુજોર્ગી ભરેલું નામ મીલાદ હતું કે જે મુબારક કલવાદની નસલનો હતો. તેઓ બંધે ઘણી અક્કલ તથા હુશીયારી ધરાવનારા હતા.

તેઓ મરદાનગી તથા પેહેલવાનગીરીમાં ફાડીખાનારા શીંહ જેવા હતા. એ બધે જનાઓ નામદાર રૂસતમની સાથે રાત અને દીસના એક બરમ ધરાવનારા અને દોસ્તો હતા. જયારે તે (રૂસતમ) બાર વર્ષની ઉમરની નજદિક પોહોંચ્યો ત્યારે તે જાલના બેટાની પેહેલવાની ગરદન ઉંચી થતી ગઇ. એક દાહાડો તે રૂસતમનું મીલાદ અને કેશવાદની સાથે બજારના રસ્તા ઉપરથી જવું થયું. જાલેજરે તે પેહેલવાનોને કહી મુકયું હતું કે, "તે જુલમગાર કોહોજાદને માટેની વાત શીંહને પકડનારા રૂસ્તમને કેહેવી નહી કારણ કે મને ધાસ્તી છે કે તે બહાદુર તેની સાથે લડાઇ કરવા જવાની ઉટાવળ કરશે અને તે જુલમગારને હાથે માર્યો જશે, તેથી જાલેજરનું સર ધુળ નીચે ધંઅયલું બનશે (યાને તે મરી જશે)." જાલેજર એ (બાબેના) વિચારો પોતાના દિલમાંજ ધરાવતો હતો અને તે બુરા વિચારોથી તેના દિલ ઉપર જાણે કોહોડાડીઓ ઠોકાતી હતી. તેથી દસ્તાને સીસતાનમાં પણ સઘલે ઠેકાણે એ (રૂસતમને કકે કોહોજાદની વાતથી વાકેફ નહી કરવા) બાબેની મનાદી ફેરવી હતી. તે જેહાનને દીપાવનાર તથા બાહાદુર પેહેલવાનોના સરદાર નીમરોજના પેહેલવાને (તે મનાદીમાં) એવું ફરમાવ્યું હતું કે "જે કોઇ કકનું નામ જબાન ઉપર લેશે તેની જબાન મોંઢામાંથી બાહાર કાપી કાઢવામાં આવશે. કારણ કે રૂસતમ બાહાદુર અને પેહેલવાનોની તોખમનો છે તેથી કદાચને તે તેની સાથે લડાઇ કરતાં માર્યો જશે."

રૂસતમ બજારમાં ગયો અને ત્યાં તેણે બે શાહાદારીઓથી કકની તારીફ સમજી તે વિષે.

તેજ દીવસે તે રૂસતમ સુનેરી કોલાહવાલા પેહેલવાનો સાથે બજારમાં જઇ લાગ્યો. તે પાહાડના જેવો નામદાર રૂસતમ આગળ આગળ પોતાનો ઘોડો ચલાવતો હતો. તેની પુઠે પેલા બે જવાન પેહેલવાનો જતા હતા. તેહેમતન દરેક બાજુએ છુપી રીતે જોતો હતો. તેણે માથાં ઉપર પેહેલવાન સામે સ્વારની તમામ સુનેરી કોલાહ પેહેરી હતી. તેના હાથમાં ફરીદુનનો ગુરજ પકડેલો હતો અને તે

બીરતન પાહાડની માફકના શરીર સાથે ઉભો હતો. જે કોઇ તેને માંથાથી તે પગ સુધી જોતા તેઓ તેનું કદ અને ઉંચાઇ જોઇ અજબ બનતા હતા. તમામ શખ્સો રૂસતમને જોઇને અજબ થઇને ખુશી રીતે તેના ઉપર બલી દુવા કરતા હતા. એમ કરતાં બે જવાન શખ્સો રસ્તામાંથી તેની આગળ ચાલતા પસાર થયા. તેઓ રૂસતમનો દેખાવ જોઇને અજબ થયા અને દુરથીજ તેની કેટલીક તારીફ કરવા લાગ્યા. તે એમાનાં એકે બીજાને કહયું કે, "આવી રીતના છોકરાને મેં કદી જોયો નથી. તે માત્ર અને બાપ ઉપર હજારો દુવા હોજો કે જેઓએ આવી ખુશ ચાલનું ફરજંદ મેળવ્યું છે. એટલી ઉમરના એ છોકરાના ખભાં, ગુરજ અને ગરદનની બરોબરી પેહેલવાનોમાંથી કોઇપણ કરી શકે નહી. આવી ગરદન અને બાજુ આપણે કોઇની જોઇ નથી. તું કેહેશે કે તે બસ કક કોહોજાદ પોતે છે. ઉંચાઇમાં, દાનાઇમાં, ખવાશમાં અને શક્તિમાં આએ નોજુવાન કોહોજાદના જેવો લાગે છે." જ્યારે તેહમતનને કાને તેઓની એ વાત સમજાઇ ત્યારે તેણે ગર્જના કરતા શીંહની માફક પોકાર માર્યો. તેના લાલ રંગના બાલોએ તેજી પકડી અને તે સામના બેટાએ તે બંને ઉપર પોકાર કીધો. તે નામવરે પોતાના માંથાંને શીંહની માફક ઉંચું કરીને તેઓને પોતાની આગળ બોલાવ્યા. તે પીલતને તેઓને એ પ્રમાણે પુછયું કે "તમો એકમેકની સાથે મારે વિષે શું વાત કરતા હતા? જેહાનની અંદર કક કોહોજાદ કોણ છે કે તમો તેનું નામ બોલ્યા અને તેને [redacted] કીધો? તમોએ મારી સરખામની સામની સાથે નહી કીધી કે નહી દાનેશમંદ જાલની મીશાલનો મને ગણ્યો. તમોએ નહી કેરશાસ્પ અતરતનું નામ લીધું કે નહી નામદારી મેલવનાર અને મુરાદને પામેલા નરીમાનનું નામ લીધું. તમોએ મારી સરખામની નહી શીંહ કે વાઘ સાથે કીધી કે નહી અઝદહા કે હીમતવાન મગરમચ્છ સાથે કીધી. તમો બંનેએ મારૂ નામ કક સાથે લેઇને મને તમોએ અત્રે શા વાસ્તે હલકો ગણ્યો? કક શું ચીજ છે? તે પાણીમાં રેહેનાર [redacted] કે હવામાં ગીધ સાથે રેહેનાર છે? તે જમીન છે, પાહાડ છે યા જંગલ છે કે શું છે? તેની નિશાન આદમીથી છે યા પરીથી છે?"

જ્યારે તેઓએ તેને એમ બોલતાં સમજ્યો ત્યારે તેઓ ધ્રુજવા લાગ્યા. અને એ વિચારથી પોતાના દિલ સાથે દુખી થવા લાગ્યા. તેઓના ચેહેરા ઉપરનો રંગ ઉડી ગયો અને તેઓ આંખમાંથી આસું પાડવા લાગ્યા. તેઓની (પોતાની) આવી બેહુદી વાતથી તેઓ ગમગીન થયા. આએ વાત કે જે પીલતને તેઓને પુછી તેથી તેઓ આપે દિલથી પશેમાન થયાં. જ્યારે રૂસતમે તેઓને એમ કરતાં જોયા ત્યારે તેણે તેઓને સુનુ બક્ષયું કે જેથી તેઓ તે નામવરથી બીહે નહી. પછી જયારે તે બંધેના દિલ નવેસરથી સમાધાન થયાં ત્યારે તે પાક વિચારના પેહેલવાને તેઓને પુછયું કે "તમારી સઘલી વાત કહાયને ખરી હશે અને જો તેમ હોય તો તે કક વરૂ યા મેંઢાના ટોલામાંનો કોઇ છે?" ત્યારે એકે જવાબ દિધો કે "એ લડાયક દીલના અને અક્કલમંદ રવાનના નામવર પેહેલવાન! એ કકે કોહોબાદ એક બુરી બુન્યાદનો માણસ છે. તેના જેવો કોઇપણ થયો હોય એમ જમાનાને યાદ નથી. તે એક જોરેમંદ મગરમછ અને ફાડી ખાનારા શીંહ જેવો છે. તેના જોરની સામે કોઇએ કંમર બાંધી નથી. તે એક બુરી ખસલતના બુઢા વરૂની માફકનો છે અને તે હમેશાં જુલમની કંમર બાંધી રાખે છે. તે અફગાન તોખમનો છે અને તેનું લશકર બલુચી છે. તે લુટારો અરગાહના જંગલને પસંદ કરે છે. તેણે અરગાહનું જંગલ પોતાના કબજામાં રાખ્યું છે. ત્યાના રસ્તામાં તે રાત અને દીવસ લુટ ચલાવે છે." ત્યારે રૂસતમે તેઓને વાત પુછી કે "સરૂઆતથી સામનો દસ્તાન એ વાત જાણતો નથી? પેહેલવાન સામે તેની સાથે શા માટે લડાઇ કીધી નહી? અને તેણે શાને માટે તેનો માલો સાફ કરી નાખ્યો નહી?" તેઓએ જવાબ દિધો કે "એ શેરમર્દ પેહેલવાન! તેઓએ તેની સાથે ઘણી લડાઇઓ કીધી હતી. તેણે શીંહ જેવા સામ સાથે ઘણી લડાઇ કીધી હતી, જે લડાઇમાં ઘણાક બાહાદુર પેહેલવાનો માર્યા ગયા હતા. કુરંગ[1] ના ખાનદાનનો નરીમાન તેની સાથે લડાઇ કરવાને ગયો હતો પણ તે

[1] કુરંગ રાજાની બેટી સાથે જમશીદ પરણીઓ હતો અને તેના ખાનદાનથી નરીમાન ઉતરી આવ્યો હતો.

પોતાને હાથ ત્યાંનો એક પથર પણ મેળવી શક્યો હતો નહી. તેથી તે (કક) હાલે તેની પાસે મેહેસુલ લેતો થયો છે. તે દસ્તાન પાસેથી દર સાલ દશ ગાયના ચામડાં ભરીને સુનું લે છે. જ્યારે હમે તારો હાથ, છાતી, ગરદન, તેમજ તારો દમામ, જોર અને જુસ્સો જોયો ત્યારે હમોએ કદનું નામ લીધું હતું કે તે હવે તારી આગળ બીસાત વગરનો છે."

જ્યારે રૂસતમે એ સઘલી વાત સમજી ત્યારે તે હારેમનના કામથી દુખી થયો. તે કીનાને સબબે દરીઆની માફક જોશમાં આવ્યો. તેના હોટ ઉપર ફીણ ચડયું અને તેણે પોકાર માર્યો. તેણે ગુંસાથી મીલાદ અને કેશવાદને પુછયું કે "આએ બાબદ તમોએ મારીથી શા માટે છુપી રાખી? મારી મરદાનગી અને કૌવતનાં વખતમાં શા માટે તમોએ તે હારેમન વિષે મને કહયું નહી? તે જબરદસ્તીથી સીસતાનમાંથી મેહેસુલ લેછે (તોપણ) શું કોઇએ પણ તેના ઉપર સુરજ અને ચંદ્રને કાલો બનાવ્યો નથી (યાને મારી નાખ્યો નહી?) તમોએ મારીથી એ ભરમ શા માટે છુપો રાખ્યો? જેમ હું આએ જેહાનમાં છું તેમ શું કક પણ આએ જેહાનમાં છે? બાહાદુરોને એ ઘટતું નથી કે તેઓ એવો ભરમ (મારાથી) છુપયો રાખે. લડાઇને વખતે હું એવો આશા આપનારો બાહાદુર છું કે ઉંડા દરીઆમાંથી મગરમછને પણ બાહાર લાવું છું. લડાઇના મેદાનમાં હું અઝદાહાનો દંમ લેનારો છું. મારા ગુરજની આગળ કોહેકાફનો પાહાડ પણ ટકી શકતો નથી. હું આશમાનને પણ મારા પગ નિચે લાઉં છું અને દરેક લડાઇમાં મેં મારી મરદાનગી બતાવી છે. શું મારા વખતમાં તે (કક) જાબેજરની પાસેથી મેહેસુલાત લીએ? ત્યારે આવા કદ અને ગરદન સાથે હું જીવેલો શા ખપનો? હું હમણાજ (મારો) ખંજર સાથે તે પાહાડનો રસ્તો પકડું છું અને તેનાથી જાબુલના લોકોની બાહેશ બર લાઉં છું. જાબેજરના (આપેલા) તમામ સુનાથી ભરેલાં ચાંમડાંઓ તે જુલમગાર પાસેથી હું (પાછા) લેવશ અને એ રીતે દુન્યામાં હું યાદગાર રેહેવશ, તથા જમાનાના લોકો તે (વાત)ને ફરી ફરીથી યાદ કરશે." જ્યારે મીલાદે એમ સમજયું ત્યારે તેણે

પોતાનું માથું નિચું કીધું અને તેણે તેની સામે તેના ચેહેરા તરફ નજર કીધી નહી. (પણ) કેશવાદ તેના ગુસ્સાની વધુ ગરમી જોઇને ઈંગારની માફક તપી જઇને ગુસ્સામાં આવ્યો. તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ જેહાનને શોધનારા, ચાલાક અને રોશન રવાનના નામદાર પેહેલવાન! જાલે નીમરોજમાં એવી મનાહી ફેરવી છે કે '(જે કોઇ એ વાત રૂસતમ આગળ કરશે) તેનો દાહાડો હું તલવારથી કાલો કરીશ. જે કોઇ કકનું નામ જબાંન ઉપર લેશે તેનું માથું અને જીવ નુકશાનીની અંદર રેહેશે. આથી હમે હમારા હોટને (એ વાત બોલવાથી) બંધ કીધા હતા અને કોહઝાદનું નામ તું પેહેલવાનજાદાની નજદિક હમોએ યાદ કીધું હતું નહી. પણ જો તારો વિચાર લડાઇ કરવાનો અને તે પાહાડ ઉપર જવાનો હોય તો તું અત્રેથી જાલની આગળ ચાલ અને (એ બાબેની) જુસ્તેજોઇ કર. કક સાથે લડાઇ કરવાની તું તેની પાસે આહાજી માંગ અને ત્યાર પછી તેની સાથે લડાઇ કરવાને (ગમે તો) ઉતાવલે જા." જ્યારે રૂસતમે કેશવાદથી એવી વાત સમજી ત્યારે આગળ બોલવાથી તેની જબાન અટકી.

રૂસતમ જાલેજર આગળ આવ્યો અને કકની સાથે લડાઇ કરવાનો ઇરાદો દેખાડીઓ તે વિષે.

આથી તે નેકબખત પેહેલવાન પોતાના ગાલોને પીલા બનાવીને તથા (ગુસ્સાથી) ઝાડની ડાંખલીની માફક ધ્રુજતો પોતાના બાપની આગળ આવ્યો. તે નામદાર રૂસતમ એક સુનેરી તખત ઉપર જઇ બેઠો અને તેની બે આંખો વસંતની મોસમના વરસાદની માફકના મોતી (આંસુ)થી ભરેલી બની. તેણે પુશ્કલ ગુસ્સા અને દુખથી પોતાના ચેહેરાને ઉશકેરાયલો બનાવ્યો અને સરૂઆતથીજ કોઇની સાથે વાત ચીત કીધી નહી (યાને રૂસાઇ બેઠો). જ્યારે જાલે તેને એ પ્રમાણે દીઠો ત્યારે તે અજબ થયો અને ગમગીન થઇને તેને તેનું કારણ પુછવા લાગ્યો. તેણે તેને પુછ્યું કે "તુને કોણે ગુસ્સે બનાવ્યો છે? શું તેં કોઇનો તાનો સમજ્યો છે? યાતો કોઇ તુંને બુરૂં બોલ્યું છે?" પણ રૂસતમ તેને જવાબ દેવાને માટે (તખત ઉપરથી)

થોડો વખત નિચે ઉતર્યો નહી, પણ તે પેહેલવાનના ચેહેરાનો તમામ રંગ (ગુસ્સાથી) બદલી થઇ ગયો. પછી તેણે યાકુતની ડાબડી (મોંઢાં)ના દરવાજા (હોઠ) ખોલ્યા અને બોલ્યો કે "તારાં કામને લીધે હું અજબ થાઉ છું. કારણ કે તું કહે છે કે, 'જેહાનની અંદર હું સામનો બેટો ગણાઉ છું અને દરેક ઠેકાણે મેં ફાંદા બીછાવેલા છે.' બીજું એ કે નરીમાનની તોખમનો સામ પેહેલવાનની બરોબરનો જોરાવર કોઇ પણ માયથી જનમ્યો નથી (એવી તારી તારીફ થાય છે). પેલા કુરંગ પેહેલવાનનો નરીમાન પણ આજે કાલા રવાનના ચોરથી હારી પાછો ફર્યો હતો. જેહાનની અંદર કકે કોહબાદ કોણ છે કે તેનાથી મોટા પેહેલવાનો પણ બીહીતા રહે છે? શું એક બુરી તોખમનો બદમાસ ચોર એ પ્રમાણે પાહાડો અને ખીણોને પોતાની જગ્યા બનાવીને બેસે? અને તે જાબુલસ્તાનમાંથી મેહેસુલ તરીકે સુનુ લે? ત્યારે આજે મેહેલ, તખત અને તાજ શા ખપના? તેં સામના તમામ નામને એબ લગાડી છે. તેથી (એ સીધ્ધ થાય છે કે) તું ચીત્તાના જેવા પંજા ધરાવનાર નથી." જ્યારે દસ્તાને એમ સમજ્યું ત્યારે તેનો ચેહેરો ફીક્કો થઇ ગયો અને તેણે દિલમાંથી એક થંડી હાય મારી. તે દુખથી હેરાન થવા લાગ્યો અને હાથ ઉપર હાથ અફાલવા લાગ્યો અને મસ્ત હાથીની માફક હોટ ઉપર ફીન લાવ્યો. પછી સામે સવારના તે દસ્તાને તેને એવો જવાબ દિધો કે, "ઓ લડાઇના વખતમાં શીંહ જેવું દિલ ધરાવનારા બેટા! એવી વાત તુંને કોણે કહી? તે (કહેનાર)નું મોહું ખાકથી ભરેલું બનજો. કકે કોહોબાદ એક અઝદાહના જેવો મર્દ છે અને તે કેરશાસ્પ અને સામના કરતાં પણ વધારે લડાયક છે. તેની સામે જોરાવર ઘુસબાટ પણ તઠી શકતું નથી. મરદાનગીમાં તેની જગ્યા કોઇ પણ રાખી શકતું નથી. તેનાથી લડાયક શીંહ દુર નાહાશી જાય છે. તેની સામે લડાઇ કરતાં તમામ લોકો તેનાથી બીહીને નાહાશી જાય છે. તે પાંહાડની ઉંચાઇ ઉપર ગીધો પણ ઉડી શકતાં નથી. તેની ખારતીથી પાણીમાંનું મગર પણ હીલચાલ કરી શકતું નથી. બીજું એકે તે પાહાડમાં તે બાહુર મર્દ સાથે શીંહના જેવા હજાર લડાયક સેપાહો

છે. તેઓ હરેક શેહેરના નામીચા પેહેલવાનો છે. તેમાનો હરેક જન એક આખાં લશકરના કરતાં પણ વધારે ગણાય છે. મરદાનગી દેખાડવામાં તે હરેક જન કકથી પણ વધારે છે. તેઓ સાથની લડાઇમાં કકપણ (જોરમાં) હલકો ગણાય છે. તે હરેકની સાથે મેહેનતુ બહુ ચીઓનું એક લાખ સવાર અને પીયાદુ લશકર છે. વળી અફગાન તાયફાના હજારો સવારો તથા લાચીનના બાહુરો તે પાહાડની આસપાસ મકક કરી રહ્યા છે. તેઓ તમામ લડાઇનો અનુભવ મેલવેલા જંગી માણસો છે. તે પાહાડ ઉપર તેઓ ગર્જનાં કરનારા વાઘ જેવા છે. બીજું એ કે તું ગમે એટલા ઉંચા તોખમનો છે તો પણ હજુ તું જેહાનમાં એક બચ્ચાં જેવો ગણાય છે. અગરજો તું એક હાથીના જેવું જોર ધરાવતો હોય અને તારો ચેહેરો સુરજના જેવો પ્રકાશીત હોય તો પણ તું વસંતની મોહોસમ આવે ત્યાં સુધી સબુર કર, કે જે (મોસમને) વખતે તે પાહાડ અને ખીનો વાદલની ગરજનાથી પુર રહે છે. તે વખતે તે કક તે ઉંચા પાહાડ ઉપરથી પોતાના નામદારોની સાથે મરબાદ[1] આગળની હુઇરમંદ[2] નદીનાં કાંઠા તરફ આવે છે. તેની સાથે તેના એક ભાઇનો છોકરો છે કે જે પણ લડાઇ કરવામાં જરાએ ઉતરતો નથી. તે નામદારનું નામ બેહજાદ છે કે જેને તું લડાઇને વખતે એક પોલાદનો પાહાડ સમજી લેજે. તે (બેહજાદ)ને વળી બીજા આઠ છોકરા છે કે જેઓ જંગી સવારો અને લડાઇના પેહેલવાનો જેવા છે. તે સઘલાઓ લડાઇને વખતે નર અઝદાહ જેવા છે. કોઇ પણ તેઓની સાથે લડવા ગયલો પાછો ફરતો નથી. જ્યારે તેઓ તે શેકારનાં જંગલમાં જશે ત્યારે ત્યાં તેઓની છાવણીના તંબુઓ ચંદ્ર સુધી માથું ઉઠાવશે. તેઓ તે ખરગાહના જંગલમાં મોજ મજાહને માટે જાય છે અને ગોરખરોની પુઠે તે જંગલમાં હરેક બાજુએ દોડતા ફરે છે. તે વખતે તું અંહીથી તમામ નામદારો અને બાહાદુરોનું એક ભારી લશકર લેઇને જજે અને (એક ઠેકાણે) ભરાઇ બેસીને રાતની વખતે ખુન રેડજે તથા તે તમામ

---

1 'મરબાદ' એ એક પાહાડી મકકનું નામ છે.

2 'હુઇરમંદ' એ નીમરોજના પ્રાંતની એક નદીનું નામ છે.

મેદાન અને જંગલને લોહીથી ભરી નાંખજે. તે વખતેજ તું એવી તદબીરથી અને જમાનાની ગીરદેશથી તેનું મગજ (છુંદી નાખીને) બાહાર લાવી શકશે; માટે ઓ બેટા! તું બે વર્ષ સબુર કર અને પછી તે બદ બુનીયાદની સામે ગમે તો તું લડવા જજે. હાલે છે તેથી પણ વધારે બાહાદુર પેહેલવાન તું બને અને જેહાનના દરેક નામદારોનો તું સરદાર થાય ત્યાં સુધી તું થોભી જા. ત્યાર બાદ તું કક ઉપર હુમલો કરશે તો તે વાજબી ગણાશે. કીનો લેવાને માટે તું એ હમણા જવું બેહુદું ગણાશે." જ્યારે રૂસતમે એ પ્રમાણે સમજાવ્યું ત્યારે તે તેની સાથે ગુસ્સે થયો અને તેને કહ્યું કે "ઓ લડાઈના સોધનારા બાપ! મારા જાનને પેદા કરનારા યજદાંના સોગંદથી, તથા તાજ, તખત, તલવાર અને મોહરના સોગંદથી તથા તખતને સોભાવનારા મીનોચેહેરના જીવના સોગંદથી, તથા નેક બખત પેહેલવાન નરીમાનની ખાકના સોગંદથી, તથા સુરજ અને ચંદ્રના તથા મંગલ અને બુધ સેતારાઓના સોગંદથી, તથા શમશેરના પકડનારા મર્દોના કૌવતના સૌગંદ લેઈને હું કહું છું કે હવે પછી હું એક પળની પણ ઢીલ કરવાનો નથી, પણ હું જોરાવર મગરની મીસાલે તે પાહાડ ઉપર ઉતાવલે દોડશ. તેઓ એક હોય યા એક લાખ સવારો હોય તોપણ એકદમ હું તેઓના ભેજાં બાહાર કાઢશ. હું તે પાહાડની ઉંચાઈ ઉપર પગે ચાલીને જવશ અને જોવશ કે તેઓનો કહી તરેહનો અફગાન તાયફો છે. તમામ ખરગાહના જંગલ (ના લોકો)ને હું ગભરાવી મારશ અને તે બુરા વિચારના શખસોની ઉપર હું ગમનો આતશ ફુંકશ." તે જવાન બેટા (ના આવી રીતના બોલવા)થી દસ્તાન હસી પડયો અને ગમથી તેનું દિલ વધારે વિચારવંત બન્યું. આથી તે દસ્તાન પરવરદેગારની હજુરમાં (દુખના) પોકાર કરવા લાગ્યો કે "ઓ જમાનાની ગેરદેશથી પણ વધારે ચડતા સાહેબ! આએ લડાયક જવાનને મેં તુંને સોંપીયો છે. તેથી તું તેનું મોત નિપજાવી મારા દિલને તોડી નાખતો ના. જ્યારથી તેં આએ મારા દિલના ચેરાગને રોશન કીધો છે ત્યારથી તેં મારા દુશમનોના દિલને ગમથી બાલી નાંખ્યાં છે. તેથી લડાયક વાઘ જેવા એ બેટાને

તું મને (પાછો) બક્ષજે. હરેક કીનાની લડાઇમાં તેને ફતેહમંદ બનાવજે" બીજી બાજુએ તેણે તે પીલતનને એમ કહ્યું કે ઓ લાયક શીંહ જેવા અંજુમનના સરદાર! ફક્ત આએ ચાલતું આખું વર્ષ તું મારી સાથે વધારે ગુજાર કે જેથી તારા હાથની ચુંગાલ લડાઇમાં લાંબી થાય (યાને તું વધારે જોરાવર બને.)

રૂસતમ હસી પડયો અને ફરીથી બોલ્યો કે "કોઇ પણ સુરજને છુપાવી શકવાનો નથી. તારૂ દિલ જે પ્રમાણે ઇચ્છે છે તે પ્રમાણે હું કરશ, અને જેમ તારી ખાહેશ છે તે રસ્તા ઉપરથી હું જલદીથી પુરી પાડશ (યાને તારા દુશમનને હું તોડશ.") એટલું કહીને તે બાહુર પેહેલવાન ગીલાદ અને કેશવાદની સાથે બાહાર પડયો. તે પેહેલવાન રૂસતમ પોતાના મેહેલ તરફ ગયો અને ત્યાં તે રોશન રવાનના શખ્સે એક ખુશાલીની મીજલસ બનાવી. તેણે રૂપેરી દિલની સાકીઓને લાલ દારૂ અને સુનાની જામો લાવવાને ફરમાવ્યું. તે ત્રણે જણાઓ તે ખુશાલીની મીજલશમાં બેઠા ખરા પણ તે પીલતનતો લડાઇ તરફના રસ્તાનોજ વિચાર કરતો રહ્યો. હુઠેલીમાં ધરેલા પ્યાલાઓમાંનો લાલ રંગનો દારૂ તેઓ પસાર કરવા (યાને પીવા) લાગ્યા જેથી તેઓના ચેહેરા લાલ રંગના બની રહ્યા. પછી રૂસતમે તે શીંહ જેવા કેશવાદને કહ્યું કે, "દુશમનનું સર જલદિથી નિચે લાવવું ઘટે છે. માટે એ કીનો લેવા માટે આજ રાતની પણ ઢીલ હું કરવા માંગતો નથી. હું ચાલતો અફગાનીસ્તાન તથા બરગાહની જમીન ઉપરના તે જંગલ અને પાહાડો ઉપર જવશ અને મારાં કૌવતથી તે બરગાહના જંગલના લોકોને હું તાબે કરશ. હું એ કીનો લેઇને તે જંગલની અંદર એવું નામ કાહાડશ, કે જેથી મસ્ત હાથીઓના દિલ પણ અજબ થાય." ગીલાદે તેને કહ્યું કે "ઓ શીંહના જેવા શખ્સ! લડાઇના મેદાનમાં તું પગે ચાલતો કેમ જશે? ઘટતું નથી કે તે પાહાડને મથાલે સુધી તું દોડતો જાય. એમ કામની અંદર તુંએ ખુબી સાથે દરીયાફ્ત કરવો ઘટે છે. તે (કક) કાંઇ ગોરખર, હરન, જંગલી મેંઢો યા જંગલી બકરો નથી પણ પથ્થરના ગારની અંદર રેહેનાર લાયક સુરવાટ છે. તે શખ્સની સામે સામ જેવો

ફાવી શકયો નથી તેની સામે તું એ લગામ ફેરવવી લાયક નથી, હું તો અગેજ ગૈહેવશ અને હું કાંઇ તે રસ્તા ઉપર આવનાર નથી. અફગાન અને ચાચીન સેપાહોની સામે હું ટકી પણ શકું નહી.” આવી વાતથી રૂસતમ હસી પડયો. તેના ગાલ દારૂથી લાલ બન્યા હતા. તેણે એક જામ ભરીને તે (બીલાદ)ને આપી જેથી બીલાદ ઘણોજ ખુસી થયો. તેણે તે (જામ) પીધી અને જમીનને બોસો લીધો તેથી તે લોકપ્રીય પેહેલવાન હસી પડયો. જ્યારે તેઓ દારૂ પીને મસ્ત થયા ત્યારે તેઓએ દારૂની કેફથી બાહાદરી ઉપર હાથ લંબાવ્યો. તે શીંહ જેવા બીલાદનું મગજ ગરમ થયું ત્યારે તેણે બાધુર પેહેલવાનોને એ પ્રમાણે કહ્યું કે “ ઉઠ, અને લડાઇના હથીયાર પેહેર કારણ કે હવે આપણે આ મીજલસ વધે શરાબની જામો પીવી ઓછી કીધી છે. તેથી આપણે જલદીથી ખર-બાહના મેદાન તરફ દોડીએ અને અફઆનો તથા લાચીનો વચેથી ધુલને ઉડતી કરીએ.” તેહેમતને વિચાર્યું કે તે છાકતો બન્યો છે તેથી તે પોતાના હાથનું જોર દેખાડવાને એમ બોલતો નથી પણ છાકટ-પણામાં બોલે છે. પછી તે તેહેમતને લડાઇના હથીયાર સજીયાં. તેણે દીઠ્ઠા માણેકના રંગના જેવો તમામ પોશાક પેહેર્યો. તે નામદાર પેહેલવાને સામનરીમાનની સુનેરી કોલાહ માથા ઉપર મુકી તથા કંમર ઉપર તેહેમુરસનો કંમરબંધ બાંધ્યો. તેના તમામ લડાઇના હથીયારો કયોમર્સનાં હતાં. તેણે ખાંધ ઉપર આસમાન જેવી [illegible] ઓઢવી અને પોતાના ચેહેરાને સુરજની માફક કીનાથી દિપતો કીધો. તેણે મસ્ત શીંહની માફક તે બે સરદારોની સાથે કડ ઉપર કીનો લેવા જવાની કંમર બાંધી. તેઓએ દરવાજાની બાહાર પગ કાઢ્યા અને ત્યાં દરેક જને પોતાની જબાનને બોલવાથી બંધ કીધી.

તે રાત દ્વામરના જેવી કાલી હતી અને (આસમાન ઉપર) સેતારાઓ, મંગલ અને બુધ પણ દેખાતા હતા નહી. તો પણ તે કાંઇ હબસીના જેવી બીહામની અને ફીકર લાગે તેવી પણ રાત હતી નહી કે જેથી ચોરોના દિલ તે (રાતની ફીકરથી અરધાં થાય). આસ-માન ઉપર બામદાદનું અજવાલું ફેલાયું હતું તેથી સઘળા સેતારાએ

પોતાની રૂશીને છેડો કાપી નાખ્યો હતો (યાને તે અસ્ત પામતો હતો) તેવી મધરાતે રૂસતમ બાહાર પડયો. તેણે દરેક રીતની વાત કરવાથી પોતાના હોટને બંધ કીધા. આખી રાત તે પવનની ઝડપે ચાલ્યા કીધો. તેનું મગજ કે કેહુબાદ સાથે લડાઇ કરવાને માટે તલપ્યું હતું. એવું બન્યું કે તેજ રાતે તે ચીહા કાહાડાના કર્કે સ્વપનામાં એવું જોયું કે નીમરોજ તરફની ઝાડીમાંથી એક ગરજના કરતો શીંહ બાહાર આવ્યો અને તે હીમત સાથે તેની પાહાડી જમીન તરફ ચાલી આવ્યો. તે શીંહ તિક્ષણ પંજાનો અને ઝનુની હતો, અને તે પોતાના પંજા વડે રસ્તાખેજ કરવા માંગતો હતો. તે બીહામના દેખાવના શીંહે પોતાના ગંભીર મોઢાં સાથે અને ભવાંઓને વાંક આપીને તેની ઉપર એક હુમલો કીધો. તેણે તેને એક પંજે માર્યો અને તે (કક) ને ઉલેલો હેઠે નાખીને તેના ડોકાંને તેના શરીર ઉપરથી તોડી કાહડ્યું. પછી તેણે તે પાહાડી જમીન ઉપર આગ લગાડી કે જેના ધુમાડાથી જેહાન કાલી થઇ ગઇ. આએ (સવપનાની) ધાસ્તીથી તે પોતાની જગ્યાએથી ચમકી ઉઠયો. તેણે ધાસ્તી ખાધી અને જે (તેને મનથી) મધ હતું તે ઝેહેર બની ગયું. તેણે તેજ રાતે તમામ મોબેદોને બોલાવ્યા અને તેઓ આગળ પોતાના તમામ ખુવાબની વાત કહી. તે બોલ્યો કે એની તાબીર શું છે? તથા તે બાબે આપણે શું કરીએ? અને તેનો ઉપાય શું યોજીએ તે તમો જોઇ કાઢો. તે મોબેદોના દિલ વિચાર ભર્યા થયાં અને વિચારથી તેઓના દિલ કંપાવા લાગ્યાં. તેઓ તેના જવાબમાં બોલ્યા કે "જમાનાથી એક નામદાર મર્દ પેદા થયો છે જે હુમલો કરવામાં વાઘ જેવો છે અને દીલમાં હીમત ધરાવવામાં નર શીંહના જેવો છે. તે ઘણાકોનાં માથાંઓને પોતાના પગની નિચે લાવશે. તું જાણ કે આખરે તેનીજ ફતેહ થશે. આએ બાજુએ તે લડાઇ કરવાને આવશે ત્યારે તારે માટે નવી તરાહનો વખત આવશે" કેહેબાદે તે મોબેદોને એમ પુછયું કે તેના નામથી હું મારા જીવને શા માટે દલગીર રાખું? હું કોઇ પણ શખ્સથી બીહતો નથી. તમો પણ ખુશાલ રહો. તે માટેના ગમ અને દુખને યાદ કરવું એ ફોકટ છે." આથી એક

અક્લમંદે તેને કહ્યું કે તે દુન્યાને જીતનાર શખ્સ સીસ્તાન તરફથી આવી લાગશે. તું જાણ કે તે સામની બુન્યાદનો હશે અને તે પોતાની મરદાનગીથી શીંહોની પાસે તેઓના રેહેઠાણો પણ જીતી લેશે. તે એવા એક નામદાર અઝદાહનું બચ્ચું છે કે જેનાથી અઝદાહો પણ છુટકારો મેળવશે નહી. કારણ કે આસમાન પણ તેની કમાનને ખેંચી શકશે નહી. તેની કમાન રાખવાની રીત આપણા વિચારમાં પણ ઉતરી શકે નહી એવી છે. લડાઇની અંદર તેને માટે ઘણીક વાતો થશે. હું જાણતો નથી કે તે કેવો મરદાનેમરદ નીવડશે."

જ્યારે કકે એવું સમજ્યું ત્યારે તે તેથી હસી પડયો અને બોલ્યો કે આવી બેહુદી વાત છુપી રાખવી જોઇતી નથી. અગરજો સામ પોતે લડવાને આવશે તોપણ લડાઇ તો તેજ છે કે જેણે પોતે હું મગરમછ જેવાની લડાઇ તો જોયલી છે. અગરજો જાલ આવે તો જાલથી પણ મને શું બીહીવાનું છે? દસ્તાન મારી આગળ શું બીસાદમાં છે? તેતો ફકટ ખાકની એક મુઠી બરોબર છે. ત્યારે તે મોબેદે તેને કહ્યું કે "છેલ્લાં કેટલાક વર્ષ થયાં જાલના બેટાને માટે ઘણી એક વાતો થાય છે." ત્યારે તેણે બીજી વખતે કહ્યું કે "એ બેહુદી વાત તું બસ કર. સીમુર્ગની સાથે લડાઇ કરવાને માટે કાંઇ માખ આવતી નથી. મુરગથી પરવરેશ થયલો તે શખ્સ શું જાણે અને કૈવટ તથા હુનર શું ધરાવે? જ્યાં સુધી સુરજ પોતાનો ચેહેરો દેખાડતો નથી ત્યાં સુધીજ તારાઓ આસમાન ઉપર ચળકે છે. મારી આગળ તું તેઓની વાત કરતો ના કારણ કે હું કોઇ પણ એવા શખ્સને જોતો નથી કે જે મારી રૂબરૂ આવે." (પછી તેણે ગુસ્સા ભર માણસોને હોકમ દીધો કે) "અહીં આવરો! મારે માટે દારૂ અને નામીચા ગવૈયાને લેઇ આવ, કારણ કે હમણા લડાઇનો કે મારામારીનો કે કીનાનો વખત નથી. આએ ખરાબ જેહાનનો ગમ શાને માટે ખાવો જોઈએ? સરાબની જામોથી હું થોડા વખત ખુશાલી તો મેળવું. આખરે શું થવાનું છે તે કોણ જાણે છે? જે કાંઇ ચીજ આવશે તેની સાથે હું મારી કંમર બાંધશ. એક હજાર એકસોને અઢાર વર્ષ તો (મારા) ગુજર્યાં છે પણ આએ પાહાડ અને જંગલમાં

પવનતો તેજ કુંકે છે. આએ દુન્યાની અંદર મારાં દિલની તમામ આહેશ બર આવેલી મેં જોઇ છે, તથા દરેક લડાઇના મેદાન મને પસંદ પડતાં બન્યાં છે, તે ત્યાં સુધી કે મારા તમામ કસ્તુરી જેવા કાલા બાલ કપુર જેવા સફેદ રંગના બન્યા છે. વળી મારા હાથના જોરાવર પંજા કમજોર થયા છે તોપણુ અગરજો મારી આગળ અજદાહ આવે તો પણુ તે મારા તીરની અણીથી કાંઇ છુટકારો મેલવે નહી." એમ કહીને તેણે ઉપરાસાપરી શરાબ પીધો અને તે શરાબથી તેણે પોતાના ચેહેરા ઉપરના ગમને દુર કીધો. તેના મેહેલમાંથી ચંગના અવાજ નિકળવા લાગ્યા અને ગવેયાઓ ચંગના અવાજને પોતાના ગીત સાથે અંદાજમાં લાવ્યા. તેઓના વાજીંત્રના તાર વળી ગવેયાની આંગલીના એક એક ફટકાથી એવી રીતે સો કુકડા મારી રેહેતા હતા કે કોહોજાદની ખુશાલીની મીજલસ જાણે એકજ વખતની (યાને છેલ્લી) હોય. તે ચંગના ધીમાં સુરે જાણે તેનો ગમ ધર્યો. જાણે તે વાજીંત્ર અને તેના તારો ભાંગીને વેરાઇ જવાના હોય તેમ લાગતું હતું. તે વાંસલીના તન ઉપર ગમથી ચીરા ઉપર ચીરા પડવા લાગ્યા. જાણે કે તે બીજી વખતે દમ લેવાને ઉઠવાનીજ નહી હોય તેમ લાગતું હતું. તે મીજલસમાંના શરાબના શીશાઓ (હાજર રહેલા)ઓમાંથી એક પણુ શખસ જીવતો રેહેવાનો નથી તેને માટે લોહીના આંસુ પાડીને રડવા લાગ્યા. એ પ્રમાણે ત્યાં સુધી કોયલો (યાને રાત) કપુર (યાને ઉજાસ)માં ફેરવાઇ ગયો ત્યાં સુધી ચાલ્યું. પછી તે પાહાડ અને જંગલમાં સફેદી પ્રકાશી રહી. જ્યારે દુન્યાંની જામમાંથી શરાબ (સુરજ) બહાર આવ્યો ત્યારે જેહાન ખાસ યાકુતના રંગની થઇ ગઇ.

રૂસતમ મીલાદ અને ફેરાવાદ સાથે કીલ્લાની તળેટી આગળ આવી લાગ્યો તે વિષે.

તેહેમતન તે ખરગાહના મેદાનમાં આવી લાગ્યો અને તેણે એક શીંહની માફક તે પહાડની હદને પસાર કીધી. તેણે ત્યાં પોકાર કીધો, કે "હું લડાઇના મેદાનમાંનો એક શેર બચ્ચો અને કીનાનો લેનાર

જેહાનનો પેહેલવાન રૂસ્તમ છું." જ્યારે કોહજાદે એ પોકાર સમજ્યો ત્યારે તે બદ બુન્યાદનું દિલ અને છાતી ધપકવા લાગી. તેની જામમાંનો તમામ દારૂ ઠાડો થઇ ગયો. તું કહેશે કે જાણે તે (કક) તેના માલાની અંદરનો વાઘ છે. તેણે પુછયું કે "એ પોકાર અને ફરીયાદ કોણની છે? તમો જુવો કે પાહાડની તળેટી આગળ કોણ આવ્યું છે? કારણ કે મેં વાઘનો પણ એવો પોકાર સમજ્યો નથી અને બબર પણ કદી એ રીતે જોશમાં આવતું નથી. જાણે કે તે બહારની નવી મોશમના વાદલાંનો ગડગડાટ છે, અથવા તો જંગલમાંનો એક જનુની શીંહ છે. તેટલામાં દરવાજા આગળથી કીલ્લાનો ચોકીબાન ત્યાં આવ્યો. તેનું દીલ વિચારથી ભરેલું અને તેનો ચેહેરો પીલા રંગનો હુતો. તેણે તે કકને કહ્યું કે, "ત્રણ લડવૈયાઓ આવ્યા છે અને પહાડની તળેટી આગળથી (ઉપર આવવાનો) રસ્તો કાપે છે. આપણા કેટલાક સ્વારો શેકારને માટે નદીના કીનારા આગળ પહોંચ્યા હતા તેઓએ એ ત્રણ જણનો રસ્તો કીનાથી બંધ કીધો પણ એમ કરતાં તો તેઓ ઉપર વખત શીહા બન્યો છે. તેઓમાના બે ઘાહેલ થયા અને બીજા ત્રણ ત્યાંથી નહાસી ગયા છે અને જીવતા પારાની માફક જંગલમાં છુપાઇ ગયા છે. હું જાણતો નથી કે તેઓ શીંહ છે યા અઝદાહ છે? કારણ તેઓની સાથે લડાઇ કરતાં કોઇ પણ તેમના હાથમાંથી છટકી શકતું નથી." ત્યારે કકે કોહોજાદે તેને જવાબ દિધો કે "તેઓ મારી સાથે લડાઇ કરવી પવન જેવી સેહેલી ગણે છે. માટે એક દાનેશમંદ શખ્સને ઘટે છે કે તે (જઇને) તેઓ કયા ટોલાના છે તે ખબર લાવે, અને તે ત્રણે નામવરોની બે બાજુને તે બાંધી લે કે જેથી કોઇ બીજાઓ અંહીથી પસાર થવાનું ઇચ્છે નહી. અગરજો તેઓ સામની તોખમના હોય અથવા તો જાલની બુન્યાદના હોય તોપણ તેણે તેઓની બે બાજુ ચામડાના પતાથી બાંધીને તેઓને બાંધેલા હાથ સાથે આએ બઝમગાહમાં લાવવા ઘટે છે. તેઓ મારી પાસેથી જગ્યા અને બેસવાની જમીન (બંધીખાનું) મેલવશે. કારણ કે તેને પોતાની ચુંગાલથી મારાં શરીરને ધરવું અને વાઘની માફક જોરાવર પંજાનો બનવું ઘટતું

નથી.તે પોતાના બચપણમાંજ માર્યો જાય તો સારૂં, નહી તો કે તે સેવટે જમાનાને પણ પોતાના કબજામાં લેશે."

જેવું બેહજાદે એમ સમજ્યું તેવોજ તે ઉભો થયો અને ઝુરી ઝુન્યાદના કઠની તેણે કેટલીક તારીફ કીધી અને તેની પાસેથી લડાઇ કરવા જવાનો હોકમ માંગયો કે જેથી તે દસ્તાનની નજરમાં (તેના બેટાને મારી નાખીને) જેહાનને શીહા બનાવી દે, તથા તે જો શીહ જેવો હોય તો તેને પોતાનો બંધીવાન કરે અને તેની ઉમરના દહાડાની સાંજ (અંત) લાવી મુકે. એમ કહીને તેણે રૂમી બખતર પેહેર્યું અને કીનાની સરૂઆત તરીકે ભવાં ઉપર કરચલી ચઢાવી. તે પગથી તે માથાં સુધી લોખંડના પોશાકથી ધંકાયો અને લડાઇ અજમાવવાને પોતાની કંમર બાંધી. તે વખતે તેના ઉપર જમાનો (તેના મોતનો) અફસોસ કરીને રડતો હતો. કારણ કે એ લડાઇથી તેનો દહાડો અબનુસના જેવો (કાળો) થનાર હતો. (જમાનો તેને કહેતો હતો કે) "તું કાય તેની સાથેની લડાઇમાં કીનાની કંમર બાંધે છે? (એમ કરીને) તું તારાં જુવાન નશીબનો અંત લાવશે." જ્યારે બેહેજાદે હથીયારોથી પોતાનું શરીર શંગાર્યું, ત્યારે તેને કકે કહયું કે, "ઓ લડાઇના કરનાર પેહેલવાન! તું આએ મારા કેહેવા ઉપર ધ્યાન રાખજે અને શેર મર્દથી તું હુશીયારી સાથે તારા જીવની અને શરીરની સંભાળ રાખજે." કકના એમ કેહેવાથી બેહજાદ હસી પડયો (અને બોલ્યો કે), "એ રીતે તું મને હલકો ના ગણ. લડાઇના વખતમાં મરદાનગીથી શું શું નિપજે છે? મુરગથી પરવરશ થયલો જાલ હવે તો રૂસ્તમને માંગનાર થઇ રહેશે (યાને રૂસતમનો ગમ હવે મરશે")". એટલું કહીને તે બુલંદ કીલ્લા ઉપર ગયો અને ત્યાંથી તેણે તે નિચેના જંગલમાં આતુરતા સાથે જોયું તો તેણે એક બાહુર શખશને એક નર અઝદાહની મારફ ઉભેલો જોયો. તે નર અઝદાહે શું પણ એક બલતો પહાડ હતો. તેનો ચેહેરો સુરજના જેવો હતો, અને ઝનુનમાં તે સુસવાટના જેવો હતો. તેનો પોકાર શીહના જેવો હતો અને ફલાંગ મારવામાં તે વાઘના જેવો હતો. તે બેહેજાદે પેહેલવાનની નજરે રૂસતમને હલકો ગણીઓ અને તેના ઉપર

પોકાર કીધો કે "ઓ બાપુલી અધેડા! તું શું નામ ધરાવે છે? અને શા માટે તું એ રીતે શીંહ અને વાઘ સાથે લડાઇ કરવાને અત્રે આવ્યો છે? શું તું જાણતો નથી કે આએ એક એવી જગ્યા છે કે જેની મંઝલ સેતારો પણ સાહેબી કરી શકે નહી? જાણુ કે તારૂં મોતજ તુંને અત્રે ઘસડી લાવ્યું છે અથવા તો તારા વખતનો છેડો આવી લાગ્યો છે."

બેહેજાદ રૂસતમની સાથે લડાઇ કરવાને આવ્યો અને તે કેદ પકડાયો તે વિષે.

જ્યારે તેહેમતને તે થોરનો અવાજ સમજ્યો ત્યારે તેણે એક પોકાર કીધો કે "ઓ મજુરી કરનાર ઓરત! અગરજો તું એક લડાયક મર્દ હોય તો તારો ચેહેરો મને નિચે આવીને દેખાડ, અને પછી હું કેવું જોર અને હીંમત ધરાઉંછું તે તું જો." આથી બેહેજાદ પુશકલ કીના સાથે ગરજના કરતા શીંહની માફક બશાડ મારતો નિચે આવ્યો. જ્યારે તે નિચે આવ્યો અને તેણે તેને નજરે જોયો ત્યારે ફીકરથી તેનો ચેહેરો સમબુલના ફુલ જેવો સફેદ થઇ ગયો. તેણે એક સુરજના જેવો પેહેલવાન જોયો કે જેની ગરમીથી આસમાન પણ બફાઇ જતું હતું. તે ઉંચા કદનો અને જોરાવર બાજુનો હતો. તેનું માથું સીનો અને છાતી તમામ પેહેલવાનના જેવી હતી. તેની બે જાંગ અને બે હાથ લડાયક દેરશારપના જેવા હતા. તેની કંમર પટલી અને સીનો પોહોલો હતો. તેની પેહેલવાનના જેવી બે આંખો ઝેહેરની બે જામોના જેવી હતી, તે થોરની ઉપર કેહેર સાથે ફરતી હતી. પછી તે રૂસ્તમે તેને પુછયું કે "તારૂં નામ શું? અને તારાં મોતને વખતે (બાપ તરીકે) વીલાપ કરનાર કોણ છે? ફરતું આસમાન તારી ઉપર કેવી રીતનો આતશનો ઘુંગાર રેડનાર તેની તુંને ખબર હશે નહી. તું આવી રીતે મારી સાથે લડાઇ કરવાને બાહાર પડયો છે અને લડાઇ કરીને મારી ઉપર કીનો લેવા આવ્યો છે તો હું તુંને મારા લડવાના ગુરજનો સવાદ ચખાડશ અને તારી તોપીની માફલે તેની નિચેના મગજને તે ગુરજની ખબર પોંચાડશ." આથી

તે બેહેઝાદ પેહેલવાન તેની ઉપર ચિરડાઇ ગયો અને તેણે તેને પોતાનો લડાયક હાથ દેખાડવાને ચાહયું. તેણે તેજ વખતે પોતાના ઘોડાને ઉશકેર્યો અને માથાને છુંદી નાખનારા ગુરજને ઉંચો ધર્યો. જેવો રૂસતમે તેને ભારી ગુરજ સાથે હુમલો લાવતાં જોયો, તેવોજ તેણે પોતાના પેહેલવાની લેબાશની કોર કંમર ઉપર વિંટાલી અને તે રોશન બુન્યાદના શખ્સે પોતાની ઢાલને માથાં ઉપર આડી ધરીને પોતાનાં દિલ તથા જાનને ફતેહમંદ યજદાંનને સોંપ્યા. તુરતજ બેહેજાદે તેની ઢાલ ઉપર ગુરજનો ફટકો માર્યો, જેથી તે ફટકાનો અવાજ તે પાહાડની ઉંચાઇ સુધી ફરી વલ્યો. રૂસતમ તેના આટલા ભારી ગુરજને જોઇને હસી પડયો (અને તેને પુછયું કે) “શું અફગાનોની લડાઇ આવી હોય છે કે? આવી બાજુ અને જોર ધરાવીનેજ શું તું બાલની પાસેથી દર સાલ દસ થાંભડાં ભરીને સુનું લેતો હતો કે?” જ્યારે તે અફગાન બેહેજાદે તેનાથી એમ સમજ્યું ત્યારે તે બોલ્યો કે “હારેમન તારો સાથી (મદદગાર) બનજો. આવી રીતે લડાઇમાં કોપેશનો કરનારો તથા મજબુટ કદ, દમામ, અક્કલ તથા વિચાર ધરાવનારો તું છે તો તું શું નામ ધરાવે છે?” તેણે તેને જવાબ દિધો કે “મારૂં નામ તારૂં મોત છે. હમણા આએ તારૂં બખતર અને તારી ટોપી તારૂં કફન બની જશે.” તે બેહેજાદ તેહેમતનને કાંઇ નુકશાંન પુગાડવાને પોતાના ઘોડા ઉપર (ગુસ્સાથી) ઉછલ્યો પણ તેહેમતને ફરીદુન પાદશાહના ગુરજને ગરદન ઉપરથી ઉંચે ઉઠાવ્યો અને તે રૂસતમ લડાઇ કરવાની ઇચ્છા સાથે એક લુહારની માફક પોતાનો ભારી ગુરજ ફેરવતો તેની આગળ આવ્યો. બેહેજાદ પેહેલવાને ઢાલને માથાં ઉપર આડી ધરી અને તેહેમતને પોતાનો લડાયક હાથ અજમાવ્યો. તેણે પોતાનો ગાયની શીકલનો ગુરજ તેના માથાં ઉપર માર્યો કે જેનો પડઘા પાહાડોમાં અને ગોફાઓમાં ફેલાઇ ગયો. આ ફટકાથી બેહેજાદની ઢાલ તેના માથાં ઉપર ચપટી બની ગઇ અને તે જુલમગાર ચોરને તેથી ઇજા પુગી. તેને થયલા જખમથી તેના ઘોડાની પીઠ જોખમઇ ગઇ અને તે ઘોડાની કંમરનું તમામ હાડકું ભાગી ગયું અને તે સુનંદો મર્દ બેશુધ થઇને જીન-

ઉપરથી નિચે તુટી પડયો. થોડા વખત રહીને જયારે તે સુધ્ધીમાં આવ્યો ત્યારે તે જખમથી તેનું મગજ કાન આગળથી બાહાર આવેલું તેને લાગ્યું. તે મસ્ત શીંહના જેવો રૂસતમ તેજ વખતે તેની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો અને બેહેજાદની બે બાજુને તેણે મક્કમ બાંધી લિધી. પછી તે જુલમગાર બેહેજાદને બંધીવાન હાલતમાં તેણે ભીલાને સોંહીયો.

જયારે ત્યાંનાં ચોકીબાનોએ તે રૂસતમનો આવો હમામ જોયો ત્યારે તેઓએ એ ખબર કકને પોહોંચાડી કે, તે નાનો છોકરો જે આફતાબથી જરાએ કમી નથી તેણે બેહેજાદને કેદ પકડયો છે, જંગના મેદાનમાં બેહેજાદ તેની સામે ટકી શકયો નથી અને તેથી તેનું સર અને નામ શરમની અંદર આવી પડયું છે." તે ચોકીબાન કોહોજાદ સાથે આવી વાત કરતો હતો તેટલામાં તેઓએ એક પોકાર સમજ્યો કે "ઓ બુરી ખસલતના શખ્સ! તું કીલ્લામાં કેમ ભરાઇ બેઠો છે? અને એટલી બધી ઢીલ શું કામ કરે છે? એમ કરવાથી તો તમામ અફ્ગાન લોકોના નામને એબ લાગે છે. તેં તારી કંમરને હમેશાં ચોરી કરવા ઉપર બાંધી છે અને એક મર્દને નહી છાજે તેમ લોકોને પસાર થવાના આએ રસ્તાને તેં ઘેરી લિધો છે. આવી રીતે ચોરી કરવામાં અને લુટફાટ કરવામાં કાંઇ આદમીયતપણું સમાયલું નથી. એ કામ એક ઓરતના કામથી પણ હલકું છે. હવે તારૂં મોત આવી લાગ્યું છે, તો તું શાને માટે વધુવાર થોભે છે? હવે તું લડાઇ કરવાને માટે તારી કંમર બાંધ અને બાહાર આવ, નહી તો કે હું સુરજ, ચંદ્ર તથા મીનોચેહેર પાદશાહ યા તાજ અને તખતના સોગંદથી કહું છું કે હું એ પાહાડની ઉંચાઇએ એક વાદળની માફક ચઢશ તો તે વખતે એ કીલ્લો, કે પાહાડનો એક પથર પણ રાખશ નહી. તમામ અફ્ગાન જમીન ઉપર હું કેહેર વરસાવશ અને આએ કીલ્લાને મારા કીના તરીકે આતશથી સળગાવી દેવશ." જયારે તેણે રૂસતમનો અવાજ કાનેકાન સમજ્યો ત્યારે તું કહેશે કે જાણે તેના મગજમાંથી હોશ કોશ ઉડી ગયા. તેથી કકે પુછપરછ કીધી કે "એ કોણ છે? અને એ એવા પોકાર શાને માટે કરે છે? એ પમાણે એ કોણને માટે

એ મુજબ પોકાર કરે છે? તે કોણુને પુછે છે? તે એવી રીતે શું કહેવા માંગે છે? એ સઘળો કીનો અને ગુસ્સો તે પોતાના મગજમાં શાને માટે ધરાવે છે?" ત્યારે તે ચોકીઆને તેને એવો જવાબ દિધો કે, "એ નેકનામી તે એક સ્વાર છે કે જે લડાઇમાં અને કીનો લેવામાંજ કેલવાયલો છે. તે દમ ઉપર દમ પોકાર મારે છે કે, 'હું દસ્તાનનો અને નામવર નરીમાનની તોખમનો રૂસતમ છું.' તે પેલાં જંગલમાં તુંને સોધતો ઉભો છે. તેના જેવો શીંહ આએ પાહાડ તરફ કદીપણુ આવ્યો નથી."

કકે રૂસતમની બાંગ સમજી અને તેણે પોતા માટે મુશકેલ બડાઇ હાંકી તે વિષે.

કકે કોહાબાદ દારૂથી છાકટો થયલો હતો તેથી તે મગજમાં પવન ચહાવીને વાત કરતો હતો. તેણે ફરમાવ્યું કે "મારે માટે હથીઆર લાવ. હવે મને ખુશાલી અને મજાહ ઘટતી નથી. હું તમામ જમાનાને એક ખેલ બરાબર સમજું છું અને તેથીજ હમણા મારે માટે આએ લડાઇ બાગી છે. મને લાગે છે કે એ પેલા સીમુર્ગના દોસ્તદાર જાલનોજ બેટો છે. જાલે તેને મારી તરફ લડાઇ કરવાને મોકલ્યો હશે પણુ તે જાણતો નથી કે તે મગરના મોહાંમાં આવેલો છે." એટલું કહીને તેણે નામદારી મેલવવાને માટે એક ફીરોજા રંગનું બખતર પોતાના દિલ ઉપર પેહેર્યું. પછી તેણે પોતાની કંમર બાંધી અને માથા ઉપર ટોપી પેહેરી. કીનાને લિધે તેની આંખો આગલા જેહાન કાલી બની હતી. એક પાહાડના ટુકડા જેવો ગુરજ કે જેનાથી અલબરૂજ પાહાડ પણુ અજાએબીમાં પડતો હતો, તે તેણે ગરદન ઉપર ધર્યો અને કીલ્લા ઉપર ચહીને તે કીલ્લાની ઉંચાઇ ઉપરથી રૂસતમને (નિચે) જોવા લાગ્યો. તેણે ત્યાં સીધ્ધાં સરોવરના જેવો એક પેહેલવાન જોયો કે જેનો ચેહેરો એક નર તીતરના જેવો (ખુબસુરત) અને કંમર બરૂના જેવી પટલી હતી. તેણે પગથી તે માંથા સુધીના સઘલાં શરીરને લોઢાંની નિચે ઢાંક્યું હતું. તેના ચેહેરા ઉપર ખુબેર્ગોના જેવો દમામ હતો. ફરતાં આસમાને ગોયા તેના ઉપર મોહાં તરીકે

ચંદ્રમાને લાવી મુકયો હતો. તેની લોઢાંની ટોપી ગુલમોહરના ફુલની કોલાહુ માફકની રાતી દેખાતી હતી. તેના મોટા કદઆએ જેહાનને જીતી લિધી હતી અને તેના માથાં ઉપરની કલગીર (પવનથી) સુરજ તરફ જવા માંગતી હતી. કકે કોહોલાદ તેજ વખતે પોતાના દિલ સાથે બોલ્યો કે "આવો બાહુર શખ્સ કોઇ થઇ ગયો હોય એવી મને જરાએ યાદ નથી." પછી કકે તેને બીજી વખત માથાંથી તે પગ સુધી તપાસીઓ. તેની હીંમત અને તેનું કદ જોયું અને ત્યારબાદ વરસાદની મોસમના વાદળની માફક તેણે એક ગરજના કીધી કે, "ઓ દેવની માફકના બેહુદાં મગજના શખ્સ! તું એ રીતે આટલા બધા પોકારો શાને માટે કરે છે? જોકે તારા એવા પોકાર મારા કાનને તો ઘણા ખુશ લાગે છે. તુને કોણે આવી વાઘની રાહારીતી શિખવી છે? અને તારા જીવને મગરના મોઢાંમાં કોણે મોકલી આપ્યો છે? આએ પાહાડની ઉંચાઇ ઉપર કેવી જગ્યા આવેલી છે તે શું તું જાણતો નથી? એ જગ્યાથી તો સામ નરીમાન પણ નાચાર બન્યો હતો. હવે તેવી આએ પાહાડી જગ્યામાં તુ મારી પાસેથી શું માંગે છે? અને આએ લડાઇ કરવાનો તેં શા માટે ઠેરાવ કીધો છે?"

જ્યારે તેહેમતને ઇનો અવાજ સમજ્યો ત્યારે તેણે પાહાડ ઉપર નજર કરીને તેને જોયો. ત્યાં તેણે એક જાડી બાજુ સાથનો અઝદાહ જોયો કે જેનું દિલ પાહાડના જેવું અને સુરત વાઘના જેવી હતી. તેનો ચેહેરો કાલો અને તેની દાઢી કપુરના રંગની સફેદ હતી. તેની બે, આંખો લોહીના બે પ્યાલાંના જેવી હતી. તેણે પોતાની ગરદન ઉપર પાહાડના જેવો મોટો ગુરજ ઉઠાવેલો હતો. રૂસતમે તેને કહ્યું કે "ઓ કાલા ચોર! તારી શુમીયતને લિધે જમીનો અને ખેતરો વેરાન બન્યાં છે. તું એ આવી રીતની જુઠી જુઠી ડીંગ મારવી નહીં પણ હુનર દેખાડવો ઘટે છે. આવી રીતની (ખોટી) વાત કરવામાં શું આવે છે? તું તો (પાહાડ ઉપર) આસમાનના જેટલી ઉંચાઇએ છે અને હું તો જમીન ઉપર છું. મારા કાન વડે તારી દુરની બાંગ મારાથી સમજી શકાતી નથી. માટે તું નિચે આવ અને મારી બાજુ અને જોર જોઇ લે. નિચે શું જોયા કરે છે?

હમો કોણું માણસો છીએ અને પાહાડની નિચે શા માટે આવ્યા છીએ તે શું તું જાણતો નથી? તેં હરેક જગ્યા ઉપર ઘણીએક લડાઈઓ જોઈ છે તો વળી આજે હું એક કીનો લેનાર છું તેના તરફની પણ તું જો." શીંહ જેવા કોહુજાદે એક બરાડ મારી કે "ઓ પેહેલવાન જાતના બદણુનીયાદ બેટા! તું તારા આવા હાથ, જોર અને હુનર ઉપર શું લાડ કરે છે? અગરજો તું આસમાન હશે તો પણ તું ઉંધો પડવાનો. આજે પાહાડની ઉંચાઈ ઉપર હું એક એવી લડાઈ કરશ કે જેથી તમામ પાહાડના પથ્થરો પણ આજેજ થશે." એમ કેહીને તે કકે કોહોજાદ નર અઝદાહની માફક તેની તરફ ચેહેરો ફેરવીને ઉતર્યો. તે દેવની માફકના કકના પગના જોરથી તમામ પથ્થરો ઉખેડાઈ જઈને નિચે ગબડવા લાગ્યા.

કકે કોહોજાદ પાહાડની ઉંચાઈએથી નિચે આવ્યો અને રૂસતમની સાથે લડાઈ કીધી તે વિષે.

જેવો તે વિક્ષણ ચુંગાલવાળો કક પેલા પાહાડ ઉપરથી નિચે આવ્યો તેવીજ તેણે તે ગરજના કરતા મગરમછ જેવા રૂસતમની છાતી અને ગરદનને જોઈ લિધી. ત્યાં તેણે એવા કીનાથી વળ ખાતા એક અઝદાહાનેજ જોયો. તેની બે આંખો ઝેહેરથી ભરેલી અને ભવાં ઉપર ગુસ્સાની કરચલી ચઢેલી હતી. તેના હોટ ઉપર કીનાને સબબે ફીન ચહેલું હતું. એક મોટો પાહાડ જેવો ગુરજ તેણે હાથમાં ધરેલો હતો. આથી તે રૂસતમની તરફ જોઈને અજબ થયે. તેને જોવાથી તેની બે આંખમાં અંધારાં આવવા લાગ્યાં. જ્યારે કોઈ પોતાની નજર આગળ પોતાના મારી નાખનારને જોય ત્યારે તેનું દિલ તેના ગુસ્સાને માટેની તેને ગવાહી આપે છે. પછી તે કકે કોહોજાદને માટે પવનના જેવી જડપ ચાલનો એક ઘોડો લાવવામાં આવ્યો. તે ઘોડો વીજળીની માફક કુદતો હતો અને તે ખરીથી તે માથાં સુધી લોહની અંદર ઢંકાયલો હતો. બામદાદના પવનના જેવો તે ઘોડો દોડવામાં હરણુથી પણ આગળ નિકળી જતો હતો. તેની ગરદનથી તે પુઠી સુધીના બાળો ઉપર ઘરેણાં લટકાવેલાં હતાં. તે ઘોડો જોવાથી પીલતન રૂસ-

તમ પણ અજબ થયો. કક તેની પીઠ ઉપર સ્વાર થઈને તે મેદાનમાં આવ્યો. તમામ સ્વારો નેજાની અણી આસમાન તરફ ઉંચી કરીને (તે લડાઈ જોવાને) દરવાજામાંથી બાહાર દોડતા આવ્યા. તેઓએ તે પાહાડી જગ્યા ઉપર સફ સમારી અને જમાનાના એમ ફરવાથી તેઓ અજબ થવા લાગ્યા. હરેક શખ્સ એમ બોલતો હતો કે "આ એ પેહેલવાન અજબ જેવો હીમતવાન છે અને પેહેલવાન કરતાં પણ ચઢતો છે. એના જેવી (લડવાની) ખાહેશ જેહાનની અંદર બીજા કોઈની જોઈ નથી, અને તેથી એ રીતે લડાઈ કરવાથી તેની નામદારી જેહાનની અંદર આસમાન સુધી પુગશે."

પછી કોહઝાદે પોતાના લડાયક ઘોડાને ઉશકેરીઓ અને રૂસ્તમને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ તુન્દી ભરેલા શખ્સ! અગર જો કોઈ કહની સાથે લડાઈ કરવાને આપ્એ તરફ ઝપકા સાથે ચાલી આવે તે પોતાને કાંઈ નુકશાન પુગશે નહી એવા વિચારથી પગે ચાલતો પણ આવે છે કે? તું પેહેલવાનના પગો ઘોડા વગરના કેમ છે? તારો નામવરી ભરેલો જાણુથી ઘોડો ક્યાં છે? એઈ! તું મને ફરીથી કેહે કે તું શું નામથી ઓલખાય છે? અને તુંને મરબાહના પાહાડ સાથે શું લાગે વલગે છે?" તેણે તેને જવાબ દિધો કે "ઓ વર્ષ ખાઉ બુઢા મુરખ! હું જાલનો બેટો થાઉં છું. સામના બેટા દસ્તાનનો બેટો હું તેહેમતન રૂસતમ છું. હું નામદારોનો સરદાર આપ અખત્યાર રૂસતમ છું. જાણે મને તારૂં મોત લાવવાને માટે મોકલ્યો છે કે જેથી તું બુરૂ ઇન્જનારના શરીરને હું ખાકમાં નાખું. જે તમામ મેહેસુલ અને ખંડણી તેં હર સાલ દસ ગાયના ચામડાં ભરીને લિધા છે તે હું તારી પાસેથી પાછી માગું છું. એ સઘલી મેહેસુલ હું પાછી લેવશ અને તારા માથાંને પણ તારા બદબખતી ભરેલા દિલ ઉપરથી કાપી કાહડશ." તેના એમ બોલવાથી કોહઝાદ હસી પડયો અને પોકાર મારીને તથા તેની તરફ પોતાનો ચેહેરો ફેરવીને તેણે વિજલીની જડપે તેના ઉપર પોતાના હાથમાનો ભાલો ફેંકયો કે જેથી તેને ઘોડા ઉપરથી નિચે ફેંકે તેહેમતને તે નેજાની અણીને જડપથી પકડી લીધી અને મરદાનગી ભરેલાં જોરથી તે નેજાને તેના પંજામાંથી

ઝુચવી લેઇને તેને એવી રીતે આસમાન તરફ ફેંકી દિધો કે તે નજર આગળથી ગુમ થઇ ગયો અને કોઇને પણ તે આસમાન ઉપરથી દેખાયો નહી. આથી કકનું દિલ અમના કાલા ખુવાથી દુ:ખી થવા લાગ્યું. પછી કકે કોહુબાદે હાથ લંબાવીને ગુરજને તેની જગ્યા ઉપરથી ઉચક્યો અને પોતાના ઘોડાને ઉશકેરીને પીલતન રૂસતમની તરફ ધસી ગયો. જ્યારે તે કોહુબાદ પોતાના ઘોડાનાં બારી ગુરજને ફેરવતો એક કુહાડની માફક રૂસતમની તરફ આવ્યો ત્યારે તે આલના ફરજંદે માથા ઉપર પોતાની ઢાલને આડી ધરી અને તે બુરી અસલતના કકે પોતાના હાથો મારવાને માટે ઉંચા કીધા. કકે તે ઢાલની ઉપર પોતાનો ગુરજ માર્યો અને પોતાનું કામ પુરૂં કીધું, જેથી આસમાનનો ચેહેરો અને ગાલ પણ ફીકકા મારી ગયા. જ્યારે તે પેહેલવાન રૂસતમના તાલક ઉપર તેણે તે ફટકો માર્યો ત્યારે તેથી રૂસતમને જરાએ દુખ લાગ્યું નહી પણ કોહોબાદ ઉલટો તેનાથી દુખી થયો. આથી તે કક રૂસતમ કેવી તરેહનું જોર ધરાવે છે તે બાબદથી તથા આખરે તે તેના ગુરજને કાલો બનાવશે તે બાબદથી સમજી ગયો. પછી તેહેમતને સામનો ગુરજ બાહાર કાઢયો અને ત્યારબાદ તેણે એક પોકાર મારીને પરવરદેગારનું નામ દિધું અને પછી પોતાના બે હાથોના જોરથી તેના માંથા ઉપર તેનો ફટકો માર્યો તેથી તે કકનું પાહાડ જેવું શરીર ધ્રુજી રહયું. તેણે ફરીથી પોતાના હાથોનું જોર વાપરીને તે ગુરજનો બીજો ફટકો માર્યો જેથી તેના જોરાવર ઘોડાની કંમર ભાગી ગઇ. કક તેજ વખતે પોતાના આસમાની રંગના ઘોડા ઉપરથી નિચે તુટી પડયો પણ પાછો જડપથી ઉઠી ઉભો થયો અને પોતાના કમરબંધને પાછો બાંધી લિધો.

પછી તેણે તિક્ષણ તલવારને મ્યાનમાંથી બાહાર ખેંચી અને તેને કહયું કે "ઓ સામની બુરી અસલતના બેટા! તું આએ તિક્ષણ તલવારનો મારે હાથનો એક ફટકો જીલ અને લડાઇનો દાહાડો કેવો હોય છે તે જોઇ લે." જેવી તે જવાને પોતાની ઢાલને માંથા ઉપર આડી ધરી કે તેરોજ તેણે તે ઢાલ ઉપર ફટકો માર્યો જેથી તે ઢાલ રેશમી કપડાંની માફક ચીરાઇ ગઇ. પછી તેણે-

મતને પોતાનો શીંહના જેવો પંજો લંબાવ્યો અને તે હીંમતવાન શખ્સની તલવારની મુઠો પકડી લિધી. પણ કકે તે પોતાના જોરાવર હાથમાંથી છોડી દીધી નહી. આથી તેઓના જોરથી તે તલવાર અને તેનો હાઠો ભાગી ગયા. પછી તેઓ ઘોડા વગર એકેમેકને વલગી પડીને કાલી ધુલને ઉડતી કરવા લાગ્યા. તેઓએ હાથી અને મસ્ત શીંહની માફક કુશતીમાં હાથ લંબાવ્યો. જ્યારે તેઓ કુશતી રમવા પડયા ત્યારે તે પેહેલાં તેઓએ લડાયક બાજુને જડપથી ખોહલી કરી નાખી. તેઓએ એવો કોલકરાર કીધો કે તે મેદાનમાં મુક્કાબાજી ખેલવી અને જે કોઇ મુક્કીથી નિચે પડે તે હાડી ખાનાર શીંહના પંજાનો શેકાર થયલો ગણાય. પછી તેઓ કીના ભરેલાં દિલના થઇને ઘણી એક મુક્કીઓ મારવા લાગ્યા જેથી તેઓની નિચેની જમીન પણ ધ્રુજવા લાગી. તે રૂસતમે એક મુક્કી સખત રીતે ઉગામીને તે ઓીહા નસીબના કકના કાન ઉપર એવી રીતે મારી જેથી તે ખાકની ઉપર ગબડી પડયો. તેની સુધ્ધી જતી રહી અને તે સુધ્ધી તથા જોર વગર તે જગ્યા ઉપર પડયો. એ પ્રમાણે કક ત્યાં થોડે વખત પડી રહયો અને તેનું તમામ ભારી (મગરૂરી ભર્યું) મગજ હલકું બની ગયું. જ્યારે કકે કોહજાદ સુધ્ધીમાં આવ્યો ત્યારે તેણે તેહેમતન માટેની ફીકર સાથે બે આંખોને ઉગાડી. તેના તરફ જોતાં તેહમતન કે જે તેના માથાને શરીરથી જુદુ કરવા ચાહતો હતો તે તેને ત્યાં ઉભેલો જણાયો. રૂસતમે તેને પુછયું કે "તું બીજા શું શું હુનર ધરાવે છે? જે કાંઇ ધરાવતો હોય તે આએ મહીને દેખાડ. હવે તારૂં જોર અને તારા ધરપચીયા પોકારો કયાં ગયા? એક મુક્કીથીજ શું તું બહી અબરૂ પડયો છે કે?" ત્યારે કકે કોહજાદે તેને એવો જવાબ દિધો કે "મારી જીંદગીમાં આવું બનેલું હું જરા પણ યાદ કરી શકતો નથી. તારી તે કાંઇ મુક્કી હતી નહી પણ જાણે ગુરજનોજ જખમ હતો. મેં કોઇપણ શખ્સનો એવો હાથ અને જોર જોયું નથી. ઓ નામદાર પીલતન રૂસતમ! હું જુદાની એક શિખામણ તું સમજી લે. તમામ જેબાઇ ભરેલી અને ચપકવાવાળી ચિજો તથા અસૂબાબો, માલ અને સુનેરી તાજવાળી બાહાતાબના જેવી દુનીયાઓ, વગેરે

થાલાકીવાળા ચીનાઇ અને રૂમી ગોલામો તથા જુદા જુદા દેશોની જે સઘળી ચિજો હું ધરાવું છું તે, તથા તમામ ગાયોના ચામડાં (ભરીને લીધેલું સુવ્રું) એ સઘળું હું તુને આપશ. જો તું મારી પાસેથી મેહસુલ માંગશે તો તે પણ હું માથે ચઢાવશ. આએ ખરઆહના જંગલના અફ્ગાન તાયફાવાલાઓમાંથી આએ જંગલ અને પાહાડ ઉપરના હજારો સ્વારો શું દસ્તાનની તરફથી કે શું પાદશાહ મીનોચેહેરની તરફથી કંમર બાંધીને લડવાને બાહાર પડશે અને દર વર્ષે તું જે માંગશે તે હું આપશ. હું મારી આએ પાદશાહીમાંથી બસો ખજાના ભરેલાં ચામડાં તુંને આપશ. પણ તું તારા હાથને આએ લડાઇ કરવાથી અને કીનો લેવાથી ટુકા કર અને કીનાથી પાછો ફરી દસ્તાનના ઘેર તરફનો રસ્તો લે. તારી સાથે લડાઇ કરવાથી હું લડાઇને વખતે આએ મેદાન વચેથી (જીતતો) પાછો ફરશ નહી, કારણ કે મારા બુઢાપાએ મને ટુકા પંજાનો (યાને કમજોર) બનાવ્યો છે. તું પણ તારી નોજવાનીમાં (આટલી બધી) હીંમત ના કર અને તારા નસીબના ચેહેરાને ઘાસના જેવો પીલો કરવા ના માંગ, કારણ કે આએ જંગલની અંદર મારૂં એક લાખ માણસોનૃં નેજા સાથનું લશકર છે. જો હું તેઓને એકઠા કરશ તો તેઓ આએ પાહાડ અને જંઅલમાંથી આએ મેદાન અંદર રેલાની માફક દોડી આવશે. તેઓ તારી સાથે લડાઇ કરીને તારાં મગજને બાહાર કાઢશે અને તું નાચારી સાથે તે લડાઇમાં માર્યો જશે.”

જ્યારે રૂસતમે એમ સમજ્યું ત્યારે તે હસી પડયો અને બોલ્યો કે “તું હવે હીલ્લાં અને મકકરની સાથે એ પ્રમાણે કેમ દોસ્તી પાડે છે? હું તારા આવા ફરેબમાં કેમ પકડાવશ? જ્યારે તું પોતાને ધાસ્તીમાં જોય છે ત્યારે તું એમ યુકિત સોધે છે. અગર જો તું નર અજદાહના પંજા અને મોઢાંમાંથી સલામતી સાથે છુટવા ચાહાતો હોય તો આવી નાખુશ વાતો બંધ કર અને કાંઇ પણ નુકશાન જોયા વગર તારા હાથ મારી બેડીમાં આપ. હું તુને બાંધીને જાબુલસ્તાનના વડા દસ્તાનની આગળ લેઇ જવશ કે જેથી મારા લશકરના પેહેલવાનો તુને જોય અને એકે એક જન મારી મરહા-

મગીને પસંદ કરે. જ્યારે હું મારી એ ખાહેશ પુરી પાડશ ત્યારે હું તારા જીવને ઇજા દેવાથી બચાવવાની કંમર બાંધશ. અગરજો મારી એ વાતને તું ધીલમાં મુકવા ચાહાતો હોય તો કીનાને માટે (નરેંમરથી) મરદાનગી સાથે કંમર બાંધ." આથી તે કક નાચારી સાથે પોતાની જગ્યાએથી પાછો ઉઠયો અને લડાઇના કરનાર રૂસતમની સામે લડવાને આવ્યો, અને બીજી મરતબે તેની સાથે કુસ્તી રમવાને માટે પોતાના પંજા અજમાવવા લગ્યો. જયારે એક શીંહના જેવો હતો તો બીજો વાઘના જેવો હતો. તેઓએ જોરાવર અને લડાયક હાથીઓની માફક એક બીજાની કંમર પકડી. તે બંધે વચે ઘણી એક કોશેશો ચાલુ રહી, પણ તેઓમાનો કોઇપણ એકને તોડી પાડી શકયો નહી.

રૂસતમ કકની સાથે લડાઇ કરવા ગયો છે એવી ખબર જાલને થઇ તે વિષે.

પેહલી તરફ જયારે અંધકાર વચેથી આરસીનો તખતો (સુરજ) બાહાર આવ્યો અને જેહાનને સુનેરી રંગની બનાવી અને તેણે આસમાનમાંથી (જાલની) લીલા રંગની બારીમાંથી દીવાનખાનાની અંદર સુનેરી કીરણો ફેંકયાં, ત્યારે સામના બેટા દસ્તાનને એવી ખબર મલી કે સીસતાન તેહમતન વગરનું ખાલી બન્યું છે અને અત્રેથી તે કકની સાથે લડાઇ કરવાને અને તે કકના તેજીવાલા બળ. ફને તોડવાને છુપ.છુપ જતો રહ્યો છે. વળી તેનું દિલ અને તેનો જીવ કકને માટે ઘણો દુખી બનેલો હોવાથી તે કકની સાથે લડાઇ કરવાને પગે ચાલીને ત્યાં ગયો છે વિગેરે. જ્યારે દસ્તાને એ વાત સમજી ત્યારે રૂસતમનું તે ઉંચાં નસીબના ચોર સાથે લડાઇ કરવા જવું થયું તે બાબે તે ઘણો સખત રીતે ધ્રુજવા લાગ્યો. દસ્તાન પોતાના દિલ સાથે બોલ્યો કે "અગર જો નામદાર રૂસતમ એ લડાઇમાં માર્યો જશે તો જેહાનમાં કકના જેવો બીજો કોઇ મર્દ રહેશે નહી, અને તેથી અફગાનોને હાથે જાબુલના બુરા હાલ થશે. વળી તેથી મારી નજરમાં તમામ જેહાન કાળી બનશે, જેથી હું બીજા

ગૌવાલીઆ (પેહેલવાન) ની કે ટોલાં (યાને લશકર) ની ખાહેશ કરશે નહી (યાને હું એકાંતવાસ પકડશ.) અગરજો હું ત્યાં જલ્દીથી જવશ નહી તો માહરૂં કામ બગડી જશે અને મારાં માણસોની (ઉલટની) સહવારની (યાને શરૂઆતની) સાંજ (યાને આખેરી) થઇ જશે." એમ બોલીને તેણે જોશ સાથે નગારાં વજડાવ્યાં. આથી તમામ સીસ્તાનમાં પોકાર ઉઠી રહ્યો. જાબુલમાંથી લશકર કંમર બાંધીને કદમ ઉપર કદમ ટોલાં બનીને એક પાહડની માફક એકઠું થવા લાગ્યું. પછી જાલેજરે તેઓને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ અજેના મારા સોખંડ જેવાં શેરમર્દો! ખરગાહના મેદાન તરફ આપણને જલ્દીથી જવું જોઇએ છે. માટે તે તરફ હુમલો કરવા જવાથી કોઇએ પણ લગામને પાછી ફેરવવી નહી. કારણ કે રૂસતમ પેલા છોકરાઓની સાથે (ઠઠની સામે) લડાઇ કરવાને ગયો છે. પણ તે બાહાદુર એવી આશા પકડીને તો ગોયા મગરના મોંહામાંજ ગયો છે. અગર જો હું તેને ફરીથી જીવતો જોવશ તો હું તેકંબંદ પરવરદેગારની દરબાહમાં ઉપકાર માનશ. પણ જો તે પીલતન રૂસતમ મરી ગયો હશે તો અફઘાનીસ્તાનમાંની તમામ રૈયતને હું ખાલી કરી નાખશ. હું જેહાનના બાદશાહ (મીનોચેહેર) નું લશકર મંગાવશ અને એ (રૂસતમ) ના ખુનને ઢંકાઇ જવા દેવશ નહી. તમો આજે લડાઇમાં મને મદદ આપો યાને આજે મારા ગમ અને દુખની અંદર ભાગ લેવો." ત્યારે લશકરે તેને જવાબ દિધો કે "ઓ પેહેલવાન! જાન અને મુબારક રવાનને બક્ષનાર યજદાંનના નામથી હમો કહીએ છીએ કે બદગુમાંઓમાંનાં એક પણ જનને હમો રહેવા દેઇશું નહી અને તેઓના બેરી છોકરાંઓ વિગેરેને જાબુલ તરફ હંકારી લાવીશું. તે પીલતન પેહેલવાન ખરગાહના લશકર સાથે લડાઇ કરે તેની આગમચ હમો ત્યાં દોડી પોહોંચીને તેઓ ઉપર હુમલો કરીશું અને બદલાઓની ગરદન અને પીઠ હમો બાંધીશું." પછી સામેસવારના દસ્તાને લડાઇ કરવા જવા માટે નરીમાનનું બખતર પેહેરીયું. તથા શીંહ જેવા કેરશાસ્પની કમાન બાંધી તથા બાહાદુર પાદશાહ કુરંગની તલવાર બાંધી. ત્યાર પછી તે જાલેજર પોતાના માથા ઉપર સરદારે

વરીકૈની તોપી પેહેરીને સુનેરી જીનવાલા ઘોડા ઉપર બેઠો. તેણે લશકરમાંથી પચાસ હજાર માણસો કે જે સઘલા સ્વાર અને પાયદલ લશકરને લગતા હતા તે નામદારોને ચુંટી કાઢયા. જ્યારે જાલ ઘોડા ઉપર બેઠો ત્યારે આમદાહની સફેદી નિકળવાનો વખત થયો હતો. તેઓ સઘલા ત્યાંથી વિજલીની જડપે કુચ કરી ગયા. તેમની હરોલમાં સામનો દસ્તાન જાબુલમાંથી બાહાર પડયો. તેની અણીવાલી તલવાર અઝડાહાના જેવી મીઆનની અંદર હતી. તે લશકર ખરગાહના જંગલમાં આવી લાગ્યું અને તેથી તે અફ્રઆનો ઉપર જેહાન કાલી બની રહી, જમીન હીલવા લાગી અને હવા ધુજવા લાગી અને અફ્ર-આનોના જીવને મોતની ગવાહી આપવા લાગી. જ્યાં સુધી ઉજાશે કાલી રાતનું ગીરેબાન ફાડી કાઢીને દિવસ ઉગાડયો ત્યાં સુધી તેઓએ તમામ રાત કુચ કર્યા કીધી.

જ્યારે પ્રકાશનો સુરજ આસમાન ઉપર આવ્યો અને આસ-માન ઉપર તે ફરવા લાગ્યો ત્યારે તેહેમતનને કકની સાથે કુશ-તીમાં રોકાયાને રંજ અને તાપ સાથના બે દાહાડા અને બે રાત પસાર થયા હતા. જ્યારે કોહજાદને તેનું કામ એટલું બધું લાંબુ થઇ પડેલું જણાયું ત્યારે તેણે જાણ્યું કે તેનો વખત હવે પડતો આવ્યો છે. સુરજ બપોરના વખત સુધી ફર્યો ત્યાં સુધી તે કક નામ-દારના પેહેલવાન ઉપર ફાવી શકયો નહી. તમામ જંગલ અને પાહાડ તપવા લાગ્યાં અને સુરજને લિધે તમામ વણને પીલો રંગ પકડયો. તે મેદાન, જંગલ અને ખેતર તપવા લાગ્યાથી તું કહેશે કે તેમાંથી આતશજ નિકલતો હતો. તે મેદાનમાં તેઓના લડાઇના બખતરો પણ ગરમ થઇ ગયાં. તું કહેશે કે તેઓ મીણની માફક નરમ થઇ ગયાં હતા. તે કોહજાદ તરસથી આજેજ થઇ ગયો. તેના તાલવાં તમામ સુકાઇ ગયાં અને હોટ ફતાથી ભરેલા બન્યા. તેણે રૂસતમને એ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ નોજુવાન! હવે મારામાં કુશતી રમવાની શક્તિ રહી નથી. મને તું થોડો વખત આપ કે જેથી હું નાળાં તરફ દોડું અને પછી પાછો કુશતી રમવાને કંમર બાંધું, કારણ કે મારો જીવ તરસથી ચાકચાક થયો છે અને આંખે

અંદર ખુલની અંદર મારૂ દિલ બુજાઇ જાય છે. યજદાંન કે જે પેદા કરનાર અને પરવરેશ કરનાર છે તેના નામના સોગંદથી તથા બુશાવલીની મીજલસ, લડાઇ તથા શેકારના જંગલના સોગંદથી હું કહું છું કે મેં તારા જેવું મગર, કે તારા જેવો નર અઝદહા લડાયક બાબ કદીપણ જોયો નથી. કારણ કે તું ફરતા આસમાનની મદદથી લડાઇના વખતમાં એવી રીતે કામ કર્યા જાય છે કે ત્યાંથી નાહાસવા પણ માંગતો નથી, માટે તારી સામે લડાઇમાં ટકી રેહેવાની કોઇપણ શક્તિ રાખી શકે નહી. તું તારા પંજાથી મગરના આંમડાને પણ ચીરી નાખે છે. હું ઘણા લાખો વખત સુધી જેહાનની અંદર પેહેલવાન ગણાતો હતો. શું નાનાઓ કે શું મોટાઓ મારી સામે લડવાની કંમર બાંધતા હતા તેથી મેં ઘણી એક લડાઇ કીધી હતી અને દરેક લડાઇમાં ઘણા એક ખજાનો ધરાવનારા શખ્સો મારાથી હલકા અને રૂસવાઇ ભરેલા થયા હતા. પુશકલ સુવેલાઓ (ના હમલા) થી હું મેદાનને પાહાડ જેવું બનાવતો હતો. ઘણા એક પાહાડ જેવા શખ્સો મારા જોરથી આજેજ થયા હતા. મારી સામે લડાઇ કરતાં ઘણા એક ઘોડાઓના જીનો ખાલી થયાં હતા. મારા પંજાના જોરથી મેં ઘણા એક માથાંઓને તોડી કાઢયાં હતાં. હું ઘણાએક સાલો થયાં લડાઇની કંમર બાંધતો આવ્યો છું અને એકેએક પેહેલવાનોને મેં ઘાહેલ કીધા હતા. પણ મારા બુઢાપાએ હાલે મારા હાથને ટુંકા (યાને નબલા) કીધા છે અને મારા દોલતની મોહોરને તેણે બાળી નાખી છે. આથી લડાઇમાં હું તારા જોરથી આજેજ થયો છું. તેં મારા જાન ઉપર ખુલને ઉડતી કીધી છે." રૂસતમ હકની આવી વાત સમજીને હુશી પડયો. તે તેની (આવી પતરાજી ભરેલી) વાતોને હલકી ગણતો હતો. તેણે કોહજાદને થોડો વખત છુટો કીધો તો પણ કોહજાદે તો જાણી લીધું કે તેનો અંત આવ્યો હતો. તે શીંહ જેવો કોહજાદ એક પાણીનાં ચશમા આગળ ગયો અને તે ચશમાંમાં થોડો વખત (થંડક મેલવવાને) પડી રહયો. તેણે ત્યાંથી પાણી પીધું અને પોતાના ચેહેરા તથા શરીરને ધોયું તથા ઠાકેલા પગને લિધે થોડા વખત સુધ રહયો. રૂસતમે પોકાર મારીને તેને ફરીથી કહયું કે "ઉઠ,

બેસી શાનો રહ્યો છે? ચાલ આવ અને લડાઇ કર. તું શું ઉમેદ રાખે છે? અને કેવી ઉમેદ રાખે છે? તું શા માટે આટલી બધી ઢીલ કરે છે? તુંને મારી નાખવા શિવાય યા કેદી કરવા શિવાય બીજો કાંઇ ચારો નથી. મોતના કરતાં કાલું દુખ બીજું કાંઇ નથી." જ્યારે કૈકોબાદે એમ સમજ્યું ત્યારે તે લડાઇની તૈયારી કરવા લાગ્યો. તેના હરીફને તો તેની સાથે લડાઇ કરવામાં મેજબાનીના જેવી મોજ લાગતી હતી. તેઓએ ત્રીજીવાર સખત રીતે કુસ્તીનો હાથ અજમાવ્યો. પુશકલ જોર વાપરવાથી તેઓના બખતરનાં ટુકડે ટુકડા થઇ ગયા. તેઓ એક બીજા ઉપર એવું તો જોર કરતા હતા કે જેથી તે કીના ભરેલાં લડાઇના મેદાનમાં લોહીથી કીચલ બનવા લાગ્યો. તેઓએ એકમેકના માથાં સાથે માથું અફડાવીને લડાયક શીંહોની માફક એક બીજાની કંમર પકડી. જ્યારે સુરજ આસમાન ઉપર ફરીને સામો આવ્યો (યાને સાંજ પડી) ત્યારે કયની તમામ મરદાનગી અને જોર ઘટી ગયું. તેટલામાં એકાએક લશકરની ધુલ ઉડવા લાગી જેથી આફતાબ અને માહતાબના ચહરાઓ પણ કાલા થઇ ગયા.

જાલેજર રૂસતમની મદદે સીસ્તાનથી આવી પોંહોંચ્યો તે વિષે.

તેહમતને તે ધુલારાં તરફ નજર કીધી કે દાહાડો શાને માટે એટલો બધો અંધારો થઇ ગયો? પણ તે ધુલારામાંથી તો મુબારક જાલ બાહાર પડયો અને પ્રકાશીત સુરજના તડકાં અંદરથી તેણે પોતાની ગરદન બાહાર કાઢી. તેનો વાવટો સીમુર્ગની આકૃતીવાલો સફેદ હતો અને તે વાવટો પોતાની ટોંચને પ્રકાશીત સુરજ તરફ ખેંચતો હતો. તેની પુઠે પચાશ હજાર માણસોનું પાયદલ લશકર કંમર તંગ બાંધીને આવતું હતું. ખરગાહનું તમામ જંગલ લશકરથી ભરાઇ ગયું અને જેહાને નવેસરથી લડાઇ અને કજીયો કરવા માંડયો. જ્યારે રૂસતમે તે તરફ નજર કીધી ત્યારે તેણે દસ્તાન કે જે ચીનના દરીઆની માફક તેની આગળ દોડતો આવતો હતો તેને

જોયો. આથી તેણે પેદા કરનારની આગળ ફરીયાદ કીધી કે ઓ ખોદા ! તારાથીજ આએ ઉંચુ આસમાન ટકી રહયું છે. તારા હોકમ મુજબજ આસમાન અને સુરજ ફરે છે. તારાથીજ અંધારામાંથી ઉજાશ દેખાય છે. તેં મારા ન્યાઆનો કે જેઓ દેવોની સામે લડાઇ કરવાને કંમર બાંધતા હતા તેઓને હુનર બક્ષીયો હતો, માટે મને પણ તું તેવુંજ નુર અને જોર બક્ષ અને કીનાના મેદાનમાં સુરજના જેવો તાપ મને બક્ષ. હું ચાહતો નથી કે મારો બાપ જાલ મને એ કામમાં મદદ કરે, કારણ કે એવાં કામથી તો દુશમનો મને તાંણો મારશે." એમ કહીને તે નામદાર પેહેલવાને પોતાના બે હાથોથી તે કકની કંમર ધરી અને તેણે એવું ઇચ્છયું કે તેને ખેંચીને બોંય ઉપરથી ઉંચે ઉચકે અને પોતાના બાપની સામે લેઇ જઇને જમીન ઉપર ફેંકે. પેઠી તરફ જ્યારે દસ્તાને પીલતન કે જે તે હારેમન સાથની કુસ્તીમાં વીટલાયલો હતો તેના ઉપર નજર કીધી ત્યારે તેણે પોતાના લડાયક ઘોડાને દોડાવી મુકયો અને તે લડાઇ કરતા બેટાની આગળ આવી લાગ્યો. તેહેમતને પોતાના હાથો લંબાવીને કકના બે પગોને પકડીઆ અને તેને તે મેદાનમાંથી જડપથી ઘસડી લેઇ ગયો; જેમ શીંહ એક ગાયને ઉંચકી જાય અથવા તો પાદશાહી શકરો એક તીતરને ઉચકી જાય તેમ પીલતન રૂસતમે તેને જમીન ઉપરથી ઉંચક્યો અને તેને જાલ અને તેના લશકર આગળ લેઇ જઇને તે પેહેલવાનની આગળ તેને જમીન ઉપર અફાડયો અને ગરજના કરતા શીંહની માફક તે તેની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો. તેણે તેની બે બાજુઓને ફાંડાની અંદર બાંધી અને કકનું માંથું તથા ગરદનને મજબુત શીકરી લીધી.

જ્યારે દસ્તાને એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે ખુશાલી દેખાડી અને રૂસતમને પુશકલ દુવા કીધી. તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ જેહાનના પેહેલવાન તથા નામદારોના સરદાર, અને બુજોર્ગોના ચેરાગ ! તારી મરદાનગીથી જેહાનની કંમર સીધી થઇ છે. હવેથી જમાંનો વધુ ગમ યા ઘટાડો જોશે નહી. તું આવા એક શીંહ જેવાના માથાંને તારા ફાંડામાં લાવ્યો છે કે જે કામ કેરશાસપ પેહેલવાને યા

નરીમાંને યા સામે કીધું નથી. સામના તમામ ખાનદાનને તેં રોશન કીધું છે અને જુલમગારોના દીલ અને જાનને તેં બાલી નાખ્યા છે. તેં આજે બીહામના અઝદાહની ચુંગાલ અને જુલમમાંથી જેહાનને છોડવી છે." પછી તેણે કોહોજાદને આએ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ બદમાશ ચોર અને બુરી ખસલતના સરદાર! તેં સીસ-તાન ઉપર શી તરેહનો જુલમ કીધો છે? તારા વિષેના એવાં એવાં ઘણાક દાસ્તાનો મેં યાદ રાખ્યાં છે. શું તું તે સાહેબોના સાહેબથી પણ બીધો નહી કે તું દરેક વણજારનો રસ્તો ઘેહેરતો હતો અને લોકોનો તમામ માલ જોર જુલમથી ખુંચવી લેતો હતો? આવાં કામથીજ તારૂં નસીબ સામટી રીતે આ પ્રમાણે બાંધણું થયું છે. આજે મારા વાહાલા નાના બેટાની ચુગાલમાં તું આવી રીતે હાર ખાઇને બંધવો થયો છે. હવે જ્યારે તારો જમાનો પડતો આવ્યો છે ત્યારે તું તેહેમતનના ફાંદામાં નાચાર રીતે પડયો છે. અગરજો જેહાનના ખોદાએ તુંને ખજાનો અને માલ મીલકત બક્ષી હતી તો તેં શા માટે જુલમ કીધો કે આવી સખત રીતે રૂસ્તમને તુંને પકડવો પડયો છે?" ત્યારે કોહજાદે તેને જવાબ આપ્યો કે "ઓ બુઢા જાલ! દુન્યાની આપ લે આવી રીતેજ ચાલે છે. મારી ઉપર પુશકલ વર્ષો ગુજર્યાં છે, અને આજે ફરતી જેહા-નમાં કોઇ પણ મારો જોડીઓ હતો નહીં. મારી બરોબરીમાં નહી સામ, કે નહી નરીમાન, કે નહી પાદશાહ કુરંગ કે નહી લડાયક અને લડાઇનો સોખીન કેરશાસ્પ આવતા હતા. હવે જ્યારે મારા વખતનો છેડો આવ્યો છે ત્યારે હું તારા બેટાના હાથમાં કેદ પકડાયોછું." જ્યારે જાલે એ વાતો તેનાથી સમજી ત્યારે તેણે કાબુલના લશકર તરફ એક નજર ફેંકી અને બોલ્યો કે "તમો શા માટે અટકીને ઉભાછો? કીનાથી તમો અફગાન ચોરોના માથાં કાપો અને આજે લડાઇમાં એક અફગાનને પણ જીવતો રેહેવા દેતા ના. અફગાન લશકર (હવે જીવતું) રેહે એવું હું ચાહાતો નથી." આથી જંગી બાહાદુરો વચેથી એક પોકાર ઉઠયો અને વાઘની માફક તેઓએ એક હુમલો કીધો. તેઓએ ઝેહેરી પાણી પાયલી શમશેરને બાહાર ખેંચી અને તે પાહાડની તલેટીએ ઉભેલાં લશકર ઉપર હુમલો કીધો.

તેઓએ તે સખત પથરો ઉપર ઘણાને મારી નાખ્યા, જેઓના લોહીથી જમીન ચીત્તાની પીઠના જેવી બની રહી. દરેક બાજુએ ધુળ અને લોહી વચ્ચે ઢોકાંઓ દેખાવા લાગ્યાં અને તે બુરી મનશાનીના શખ્સોના શરીર ઉંધાં પડ્યાં. જેમ એક પક્ષી ધુળમાંથી દાના ચુંટે તેમ તેઓએ તે ચોરોના જાનને તેઓના બુરાં શરીરમાંથી ચુંટીને સાફ કરી નાખ્યા. તેઓ એક પછી એકને પોતાની તલવાર વડે તે મેદાનમાં નિચે નાખતા હતા. તેઓના ડગલાથી આસમાન ઉપરના બાદલનો રસ્તો પણ બંધ થઇ ગયો. કાલી રાત આવી પોહોંચી ત્યાં સુધીમાં તે બુરા વિચારના (ચોરો)માંનો કોઇપણ ત્યાં દેખાયો નહી. પછી સામનો દસ્તાન ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતર્યો અને ત્યાં તેણે છાવણી નાખી, તથા ખુશાલીથી દારૂની જામો ઉડાવવા લાગ્યો. તેઓએ ત્યાં બેશીને દારૂની મીજલશની તૈયારી કીધી અને વાજીંત્ર રામશગર વિગેરે સઘલી ચીજો મંગાવી. તે મુબારક પગલાંના દસ્તાને તમામ રાત રૂસ્તમની યાદ ચાહાવામાં ગુજારી. જ્યારે તે બોહોલાં જંગલમાં રોશની ભરેલો દાહાડો ઉગ્યો ત્યારે તેઓએ દરેક બાજુએથી લશકરને આવતું જોયું. તે અફગાન અને લાચીનના સેપાહોનું હજારો માણસોનું લશકર હતું. તે સઘલું લશકર ટોલાંબંધ બનીને માથા ઉપર તોપી પેહેર્યા વગર (તાબેદારીની નિશાન દેખાડતું) આવી લાગ્યું. તમામ સેપાહો પોતાની તલવારને ગરદન ઉપર ધરીને અને માથું નમાવીને ત્યાં આવ્યા. તે તમામ લડાયક વરૂઓ મેંઢાં જેવા બન્યા હતા. તેઓએ જાલેજરથી માફી ચાહી અને પોતાની જબાનને ચાપલુસી ભર્યાં બોલવાથી સંગારી. તેઓ બોલ્યા કે "હમો ખુદાનો બંધો કરવાથી બે ગુનાહ છીએ. ગમે તો તું હમોને માફ કર, નહી તો તું હમુને ગરદન મરાવ. તારા હોકમથી ઉલટી રીતે હમો સર ફેરવીશું નહી અને અત્રેથી જે કોઇ પસાર થશે તેને હમો બાંધીશું નહી. તું જે મેહેસુલ અને ખંડની માંગશે તે હમો તુંને આપશું, દર વર્ષે હમો તુંને દશ ગાયનાં ચાંમડાં ભરીને (સોનું) આપીશું." આથી સામના દસ્તાને તેઓના ગુનાહ માફ કીધા અને તેજ વખતે તે પોતાના પગલાં પાહાડ ઉપર લઇ ગયો. તે મુબારક

વિચારનો જુઓ (જાલ) તે કીલ્લામાં દાખલ થયો ત્યારે તેણે તે ઘરને શેહેનશાહના મેહેલ જેવું જોયું. ત્યાંના દરેક ખુનામાંથી તેઓ જુદી જુદી જાતનો ખજાનો મેલવવા લાગ્યા. તેઓ તે પાહાડની દરેક બાજુએ ફરી વલ્યા. તે સામના દરતાને ત્યાંથી મોતીઓ, યાકુતો, માણેકો, હીરાઓ તથા કેલાહો, પેહેરનો, તાજ અને કમરબંધો તથા પ્રકાશીત ચંદ્રના જેવી લોંડીઓ, તોપીવાલા ચીનાઈ ગોલામો તથા રેશમી કાપડો, દીનારો, બીવરના ચાંમડાંઓ તથા બીજી જાતના મોઘાં ચાંમડાંઓ જે દુરના શેહેરોમાંથી લાવવામાં આવ્યાં હતાં તથા સુનેરી ગલીચાઓ, બાંદીઓ અને ગોલામો વિગેરે સઘળું પોતાના કબજામા લીધું. ત્યાર બાદ તેણે તે મરબાદના કીલ્લાને ખણી ખોદાવીને સાફ કરી નાખ્યો કે જેથી તે કીલ્લામાંથી એક કાલું ધુ-માડું ઉડવા લાગ્યું. એ રીતે તે તમામ કીલ્લાનો નાશ કરવામાં આવ્યો. જ્યારે હકે આવી ખરાબી બદી લોઇ ત્યારે તેણે પોતાના માથા ઉપર ધુલ ભરી. જ્યારે ત્યાં તે કીલ્લાની કે મેહેલની કાંઇ નિ-શાણી રહી નહી, ત્યારે જાલે ત્યાથી ઉડાંગીરી કીધી અને લશકરને ત્યાંથી પાછું હંકાર્યું.

જાલેજર કોહોબાદના કીલ્લા ઉપરથી પાછો ફર્યો અને પેહેલવાન રૂસ્તમ સાથે સીસ્તાન ગયો તે વિષે.

જ્યારે જાલેજર તે પાહાડી જમીન તરફથી પાછો ફર્યો ત્યારે તેણે સીસ્તાન તરફ ચાલુ મુક્યું. એક જોરાવર હાથી ઉપરના હીરા-જાના તખત ઉપર તેહેમતન નાઈલ નદીના જેવા દમામ સાથે બેઠો હતો. ત્યાંથી તે લડાઇને ચાહાનારો રૂસતમ, પાદશાહ મીનોચેહેરની દરબાર તરફ એ તમામ અસબાબ સાથે ગયો. તે પોતાની સાથે કઇ અને બેહબાદ ચોરોને પણ સાંકલમાં બાંધીને લેઇ ગયો તથા તે ચોરોનો તમામ અસબાબ જે ઘણી મેહેનત સાથે મેલવ્યો હતો તે પણ સાથે લેવામાં આવ્યો. જ્યારે મીનોચેહેરને એ ખબર મલી ત્યારે તે શાહાનશાહ આ અલકાદ ભરેલી વાત સમજીને હસ્યો

થયો. અને બોલ્યો કે “મારાં રાજ્ય અમલમાં નોજુવાન રૂસ-તમ જેવો પોતાની માયથી જન્મ પામ્યો છે. વળી જમાનાની આંખોએ એવું પણ જોયું કે તે દસ વર્ષનું બાળક કીનો લેવાને માટે દોડી ગયું અને કાલી તોખમના કારેમન કકે કોહોળાદની બે બાજુને તેણે બાંધી લિધી. પછી તેણે રિવાજ પ્રમાણે તમામ શેહેરને (કામકાજ કરવાથી) બંધ કીધું અને મીનોચેહેર પોતે સુનેરી તખત ઉપર બેઠો. તેણે જમશેદના રિવાજ પ્રમાણે એક ખુશાલીની મીજલશની તેયારી કીધી તથા તે પાદશાહે ખુશાલી પાલવામાં કાંઇ કમી રાખ્યું નહી. નોજર પોતે ઢોલ અને હાથી સાથે રૂસતમને લેવા જવાને કેટલાક માઇલ સુધી (શેહેરની) બાહાર આવ્યો. સુનેરી જોડાવાલા તમામ નામદારોએ કાવ્યાની ઝુન્ડાને ઉચક્યો હતો. નોજરની સાથે ઇરાન જમીનનું તમામ લશકર તથા કીનો શોધનારા શખ્સો જેવા કે ગીવ, કાન, શાવરાન, ફરહાદ, અશથ વિગેરે નામદારો હતા. તે સઘલાઓ પીલતનને નમાજ કરવાને માટે પગે ચાલતા આવ્યા હતા. જ્યારે તેઓએ અફગાન ટોલાના કકને બાંધેલા હાથ સાથે આવી રીતે કીનો પડેલો જોયો તથા ઉંધી વળેલી મુરાદના બેહુજાદને પણ તે નામદારના બંધવા તરીકે જોયો ત્યારે સઘલાઓએ રૂસતમની તારીફ કીધી. અને તેણે તેઓના સાથે આવી બીકટ લડાઇ કીધી તેથી તેઓ અજબ બન્યા. (તેના ઉપર કાંધેલા નેશારથી) તમામ રસ્તા ઉપર દીરમનો ગાલીચો બીછાઇ ગયો. તે નવા સરદાર (રૂસતમ)ને માટે લોકો ખુશાલીનો પોકાર કરવા લાગ્યા. તેજ વખતે કારને તેને છાતી સાથે ચાંપીઓ અને ઘણોએક અજબ થઇને તે તેને મીનોચેહેરની આગળ લેઇ ગયો. તહેમતને મીનોચેહેર પાદશાહની આગળ આવીને તેના તખતના પાયાને બોસો લીધો. મીનોચેહેરે રૂસતમના ગાલને બોસો લીધો અને તેનો ચેહેરો જોઇને તે પાદશાહ ખુશી થયો. તેણે તેને માટે પોતાની પાસે એક સુનેરી તખત મુકાવ્યું જે ઉપર તે નામદાર રૂસતમ આવીને બેઠો.

પછી પાદશાહે તેજ વખતે હોકમ ફરમાવ્યો કે કકને રૂસતાબ સાથે સુલી ઉપર ચઢાવો. આથી શીહા મોઢાંના જોરાવર ચોરોને

માટે આમુલ[1] શેહેરના મેદાનમાં બે બુલંદ સુલીઓ ઠોકવામાં આવી. જ્યારે બેહેઝાદ અને કોહઝાદને ત્યાં ઘસડી લાવવામાં આવ્યા ત્યારે તેઓને જોતાંજ લોકો અચરત થઇને બોલતા કે "એક વર્ષના બચ્ચાંએ આવું (બાહાદુરીનું) કામ કીધું છે અને અફઘાન લશકર સાથે લડાઇ અને મારામારી કીધી છે!" તે બેઉને તયાં ત્રણ મહીના સુધી લટકાવેલા રાખ્યા જ્યાંથી તેઓના શરીર ઉપરની ચામડી (ઉખડાઇ) નિચે વેરાવા લાગી. ત્યારબાદ તે પાદશાહ તથા લશકર લડાઇને ચાહાનારા રૂસતમના દીદાર જોવા લાગ્યા. તેજ દિવસે ત્યાં એક નવી જાતની મીજલસ બનાવવામાં આવી જ્યાં સરોવદ, મારૂદ ચાલતો જેહાન પેહેલવાન પણ આવ્યો. ત્યાં તે શેહેનશાહે રૂસતમને એક સુનેરી પોશાક, સુનેરી સાંકલી, તાજ અને કંમરબંધ ભેટ આપ્યાં તથા ખરગાહનું તમામ જંગલ તેને હવાલે કીધું, કારણકે તે તેજ જંગલને જીતનારો સપેહસાલાર બન્યો હતો. ત્યાં રાત અને દહાડો ખુશાલીમાં દારૂ પીવાવા લાગ્યો તથા વાજીંત્ર અને નગારાં વાગતાં રહ્યાં. ત્યાંથી અગરનો ધુમાડો આસમાન સુધી ઉંચે ચઢતો હતો. ત્યાંની ખુશાલીની મીજલસથી તથા ચંગ અને વાજીંત્રોના અવાજથી મુરગો અને માછલીઓને પણ ઉંઘ આવી નહી. તે મહીનાની આખેરીએ જેહાનનો પાદશાહ (દરબાર ભરીને) બેઠો અને તેજ વખતે રૂસતમનો હાથ પોતાના હાથમાં ધરીને હસીને કહ્યું કે "ઓ પીલતન! તારા જેવો લડાઇનો જીતનાર જેહાનમાં કોઇ થશે નહી. દસ્તાનને માટે મારૂં દિલ ઘણું દલગીર થયું હતું કારણ કે તે મેહેરાબનો જમાઇ બનવામાં ઉતાવળો બન્યો હતો, પણ જયારથી તું જેહાનની અંદર જનમ પાંમ્યો ત્યારથી તેં મારા દિલને છુપી ખુશાલી બક્ષી છે. તે પાદશાહ ખુશાલ બનશે કે જે તારા વખતમાં તારી નામદારી વચે તખત ઉપર બેસશે. જેહાનનાં લોકોના

---

૧ આમુલ એ માજનદરાનના એક શેહેરનું નામ છે. બંને આમુલમાં લેઇ જઇને ફાંસી ચઢાવવાનું કારણ એજ હોવું જોઇએ કે માજનદરાનના લોકો ફીતુરી હોવાથી તેના જેવા જબરા ચોરને ત્યાં ફાંસીએ ચઢાવી લોકોમાં દેહેશત ફેલાવવી.

એહેશ કરતાં આસમાનની બુલંદી ઉપરના સુરજની માફક તાજા થયા છે. તુંજ ફક્ત એવો છે કે તારો કોઇ હરીફ નથી. શીંહો પણ તારા પગની ધુલની બરોબર આવે નહી. હાથીને તો તું એક મુઠીથી ધુલમાં લોટતો કરે છે. લડાઇ કરવામાં જેહાનની અંદર તારો હરીફ કોઇ નથી. બદ મુન્યાદ કદ કે જેના જેવી બલાએ માયથી કદીબી જન્મ લિધો નથી તેને પણ તેં ભોયેં ફેંકયો છે. તારા હાથના જોરથી તેને તેં બાંધ્યો છે અને તું એક મસ્ત હાથીની માફક આઝુલમાં ધસડી લાવ્યો છે. તારા જેવો આવો બાહાદુર શખસ કે નર અજદાહા કે બરાદ મારતો શીંહ (જેહાનમાં) કદી પણ થઇ ગયો નથી. તારા શિવાય બીજો કોણ એવી મકદુર ધરે? (તેથી) ઓ જવાન! તું ઘણા વર્ષો અને મહીનાઓ સુધી જીવતો રહેજે."

જાલે સામ ઉપર રૂસતમની ફતેહ વીશેનું એક નામું લખ્યું તે વિષે.

ત્યાર પછી જાલે સામ ઉપર નામવર રૂસતમ અને કદ વચે થયલી એ લડાઇ વિષેની ખુશ ખબર મોકલી અને તેને તેથી વાકેફ કીધો. જ્યારે હુનરમંદ સામ પેહેલવાને એ ખબર સમજી કે રૂસતમે તે કમીના ચોર કદને પકડયો છે, ત્યારે તે પેહેલવાન તેની આવી બાહાદુરીથી અજાબ થયો. રૂસતમ વિષે તથા તેની લડાઇના કામથી તે વાકેફ થતાંજ તેણે ખુશાલી સાથે મીજલશ બનાવવાની તૈયારી કીધી. તેણે એક અઠવાડીયું સુધી તે બાબે ખુશાલી પાલી અને દારૂ પીધો. ખુશાલીથી તે રાત અને દિવસ જામમાં દારૂનો વધારો કર્યો રહેતો હતો. પછી તેણે ખુશાલી સાથે ખજાનાના દરવાજા ખોલ્યા અને ખાંગીઓ ફેરવીને દરેક બાજુએથી ગરજાઉ લોકોને બોલાવી મંગાવ્યા. તેણે દરેક જનને તે ખજાનો બક્ષીયો. પછી તેણે જાનને પેદા કરનાર ખોદા આગળ ઘણીએક તોબા કીધી. તેને પીલતનને જોવાની ખાહેશ થઇ તેથી તેજ વખતે તે લશકરને તોડનાર પેહેલવાન સામ જાબુલસ્તાન તરફ રવાના થયો કે જેથી ત્યાં જઇને તે હીમતવાન જવાનનો ચેહેરો જોય.

જ્યારે હુમાને જીતનાર જાલને એ ખબર થઈ કે સામ ત્યાંથી (યાને કરકસારથી) સીસતાન તરફ આવે છે ત્યારેજ તે પોતાની જગ્યાએથી ઉઠયો અને તેને લેવા જવાની તૈયારી કીધી. તેણે પીલતન રૂસતમને પણ પોતાની સાથે લીધો અને લડાઇ જીતનારા સામને જઇ મળ્યો. જ્યારે સામ આએ જાલના લશકરને આવી મળ્યો ત્યારે તે પેહેલવાનોએ એકમેકની ખબર પુછી. તે શીંહુથી જનમેલો રૂસતમ જેવો સામની આગળ આવી લાગ્યો તેવોજ તેણે દોડીને તેના હાથને બોસો લિધો. સામ પેહેલવાને રૂસતમને તે ઠકના કામો વિષે, લડાઇ વિષે તથા તેની સાથની કુચલી વિષે સવાલો પુછયા. સામ પેહેલવાને તેજ વખતે તેને છાતી સાથે દાબ્યો અને તેની તારીફ કીધી અને પોતાની સાથે તેને ચલાવા લાગ્યો. એ રીતે તેઓ તખતની જગ્યાએ જઇ પુગ્યા. તેહેમતને તેની સાથે રસ્તાના મુલકો અને મુસાફરી વિષેની વાતો કીધી. પછી તેઓએ દારૂ ઉપર હાથ લંબાવ્યા અને પીને મસ્ત બન્યા. સામે રૂસતમ, દસ્તાન વિગેરેની યાદ (માં દારૂ) પીયા કીધો. બાદુર સામે જાલ તથા શીંહને પકડનાર રૂસતમની સાથે એક મહીનો ગુજાર્યો. પછી જમાનાના કામથી હેરાન બનીને તેણે પાછો કરકસાર તરફનો રસ્તો ધરીઓ. તેને વળાવવાને માટે તે બે ફરજંદો તેની સાથે ગયાં અને (એકમેકથી) છુટા પડતાં અફસોસ સાથે રૂદન કીધાં. જાલ અને રૂસતમનું દીલ ગમગીન બન્યું. તેઓની આંખમાંથી ગાલ ઉપર આંસુઓ ગબડવા લાગ્યાં. જેહાન ઘણીએક આજાયબ જેવી વાતો ધરાવે છે. ખરો બાગ્યસાલી તે કે જે શરીરની આસાની સાથે રહે. હવે કક સામની લડાઇ અને કુસ્તીની વાત મેં તમામ કીધી છે કારણ કે એ લડાઇ અને કીનાની વાત મારી આગળ ઘણી બીગાડ વગરની હતી. જેહાનના પાદશાહ (મહમદ) નું દિલ ખુશાલ રેહજો અને તેનું પાક દિલ હરેક બદીથી દુર રેહેજો.

જેહાનની બેવફાઈ વિષે તથા બીજી નશીયતો.

શાએર કહે છે કે " અરે ઓ ઉંચા બુલંદ આસમાન! તું મને બુઢાપામાં શા માટે ગરબાડ રાખે છે? જ્યારે હું જવાન હતો ત્યારે

તેં મને ઉંચાઇએ (સારી હાલતમાં) રાખ્યો હતો. પણ બુઢાપામાં તેં મને રૂશવા થવાને છોડી દિધો છે. મારી ફતેહનું ફુલ કરમાઇને પીળું થયું છે, અને જે રેશમી પોશાક હતા તે દુખને સર હલકા બન્યા છે. પેહલું બાગમાનું લાડ કરતું સરોવર (યાને જવાનીની કાયા) હવે (બુઢાપાથી) બેવડ વલી ગયું છે. વળી પેલા દીપતા ચેરાગો (યાને આંખો) જાંખા મારી ગયા છે. સીહા પાહાડ (યાને કાલા બાલ વાલું માથું) બરફથી (યાને સફેદ બાલથી) ભરાઇ ગયો છે. વળી તમામ લશકર (શરીરના જુદા જુદા ભાગો) પાદશાહ (યાને મગજ) નો ગુનાહ જોય છે. ઓ બુલંદ આસમાન! તું હમણા સુધી એક માયના જેવું હતું અને મારાં દુખ ઉપર જાર જાર આંસુ પાડતું હતું. તારી પાસે વફાદારી અને અક્કલ નથી. તારા કાલા વિચારથી હુ દુખ ભર્યો રહુ છું. માટે હું ખોદા આગળ એવું ઇચ્છું છું કે તેં મારી પરવરશી કીધીજ નહી હતે તો કેવું! જ્યારે તેં મારી પરવરશી કીધી તો પછી તુંએ મને દુખ દેવું હતું નહી. માટે જે વખતે હું આએ ફાની દુન્યામાંથી પસાર થવશ (યાને ગુજરી જવશ) ત્યારે તારો જુલમ હું (ખોદા આગળ) યાદ કરીને કેહેવશ. હું પાક યજદાનની આગળ રડીને તારે માટે ફરીયાદ કરશ, અને રડતાં રડતાં હું મારાં માથાં ઉપર ધુલ ભરશ. જ્યારે જમાનાએ મને બુઢાપાથી તંગ દિલનો થયલો જોયો ત્યારેજ તેણે મને મારા ગુનાહના બે હીસા (જેટલું દુખ) પાછા આપ્યા છે" ત્યારે બુલંદ આસમાને તેને એવો જવાબ દિધો કે "કાંઇ પણ સરોપરો રાખ્યા વગરના ઓ બોલનારા શખશ! મારાથીજ તેં આવી નેકી અને બદી જોઇ છે એમ તું શા માટે કહે છે? અક્કલવાલા માણસે આવી રીતનો પોકાર કરવો કેમ ઘટે? તું મારાથી દુર મરતબે ચડતો છે અને તારા જીવની તું એ રીતે દાનાઇ સાથે પરવરેશ કરે છે. ખાવું, પીવુ, સુવું, વિચાર કરવું તથા બેસવું એ સઘલું તું ધરાવે છે. નેક રસ્તો યા બદ રસ્તો લેવો એ પણ તારાજ હાથમાં છે. હું જે કાંઇ કહુ છું તેમાં મારો ચારો નથી. આફતાબ અને માહાતાબ પણ એવી અક્કલથી વાકેફ નથી. જેણે એ સઘલું પેદા કીધું છે તથા જેણે

રાત અને દિવસને તથા રસમ અને દીનને પેદા કીધી છે તેનાથી તું તારી શાંતી સોધ. તે એક ખોદા છે કે જેની હસ્તીનો ભેદ કોઇને માલમ નથી તથા તેના કામની સરૂઆત અને આખેરી પણ નથી. અને તેણે (યાને ખોદાએ) જે કાંઇ સતા આપી છે તે પ્રમાણે હું પણ તારા જેવો તેનો ચાકર છું, અને તે પેદા કરનાર સાહેબનીજ પરસ્તેશ કરનારો છું. તેના ફરમાન શિવાય બીજું કાંઇ પણ મેં કીધું નથી અને તેના વચનથી હું ફરી શકતો નથી. તેટલા માટે તું યજદાંની હજુરમાં (બંદગી કરવાને) જા અને તે યજદાંની પનાહ માંગ. જે હદ વગરની ચિજ તું તેની પાસેથી માગવાનો હોય તે માંગ. તેના શિવાય બીજા કોઇને આસમાનના બનાવનાર તરીકે તું [illegible] બોલાવ. તેજ સાહેબ ચંદ્રને, સુકર સેતારાને અને સુરજને દિપાવનાર છે. બીજું પેગમબર ઉપર દુવા હોજો. હરેક જને તેની દોસ્તીનો વધારો કરવો જોઇએ.

પાદશાહ મહમુદની તારીફમાં.

મુબારક વિચારનો સરફરાજ મહમુદ કે જેનાથી બુજોર્ગીનું નામ કાયમ છે (યાને ઇરાનના બુજોર્ગોની નામદારી તે મહમુદે શાહનામું લખાવીને કાયમ રાખી છે) અને જેહાનને ધરાવનાર અકલથી ભરપુર અબુલકાસમ કે જેના વિચાર અક્કલથી પણ ચડતે દરજજેના છે, તે એવી રીતે જાવેદાન સુધી ખુશાલ દિલનો રહેજો. તેનું દિલ દુખ, ગમ અને કીનાથી જુદું રહેજો. તે ઇરાન તથા જાબુલસ્તાનનો તથા કનોજથી તે કાબુલની જમીન સુધીનો પાદશાહ છે. તેના ઉપર અને તેના લશકર ઉપર તથા તેના કુટુંબ કબીલા ઉપર અને તેના મુલક ઉપર દુવા હોજો. તે જેહાનને ધરાવનાર મહમુદનો સપેહસાલાર અમીર નશર છે કે જેનાથી ફરતો જમાનો ખુશાલ રહે છે. તેનો પેહેલવાન અબુલમુજફર છે. તે લશકરનો સરદાર ચંદ્રથી પણ (નામદારીમાં) ચડતો છે, જે ફતેહમંદ નામનો અને ફતેહમંદ નસીબનો છે; જેનાથી રાજ્યનું અને તખતનું સર ઉંચું થદે છે. પાદશાહ મહમુદનું શરીર હમેશાં દુખ વગરનું હોજો. તમામ ખજાનાના થંભા ઉપર તે બેસનાર થજો, તેમજ તેના પેહેલવાન પણ ખુશાલ

રહેજો. તે દિલથી રોશન અને ગંજથી આબાદ બનજો. તે ફરતાં આસમાનના જેટલું લશકર ધરાવે છે. હ્યાને તેના ખાનદાનથી તું દુર લેઇ જતો ના. તેના બાપ બપાવાઓથી તે દીકરાના દીકરાઓ સુધીના તમામ તાજ ધરાવનારા અને ફતેહમંદ રહેજો. તેનો ઇનસાફ તું એવી રીતનો સમજ અને તેની નેકીને વિષે તું એવો વિચાર કર કે તે આસમાનથી પણ સરપાવ પામેલો છે. તે (આસમાન) તેની બાજુએ (રહીને) જુદું બનતું હતું નહી (યાને દોસ્તીને તાજી રાખતું હતું). તે તેના માથાં ઉપર પાદશાહી તાજની માફક રહેતું હતું. તેનું મગજ તાજુ રહેજો અને તેનું શરીર દુખ વગરનું રહેજો. તેનું માથું બુલંદ આસમાનથી પણ ઉંચે જજો. જોજે કે આએ નામું દાનાવોના મગજમાં જાવેદાન સુધી જલસટ આપશે. તે છેક કયોમરસની તોખમ સુધી જાય છે અને દરેક જન તે નામું તે (બનાવનાર)ના ઉપર આફ્રીન કરીને વાંચશે. આસમાન તેને કાલા દસકત સાથે છપાવીને પ્રગટ કરશે અને સેતારા (યાને ભણેલા)ઓ તેમજ પાદશાહો પણ વાંચશે. બેગુનાહોના દિલમાં એ પાદશાહોના નામ વાંચતાં ખુશાલી ઉપજશે. તે હુનરવાલું, અક્કલ આપનારૂં અને ઇનશાફ શિખવનારૂં નામું જાવેદાન સુધી એક ગોહરની માફક સચવાએલું રહેજો. જેહાનની અંદર કોઇપણ ટકી રહેશે નહી, ફકત તમામ નેકનામીજ યાદગાર રહેશે. ફરીદુન, ઝોહાક અને જમશેદ જેવા ઇરાનના પાદશાહો અને આરબોના સરદારો કયાં છે? તું જેહાનમાંથી તારી ખાહેશ શિવાય બીજું કાંઇ લેતો ના. તારા મેહેલમાં તારૂં નામ લખેલું રાખજે.

મીનોચેહેરે પોતાના બેટાને નસીહત કીધી અને ત્યાર બાદ તે ગુજર પામ્યો તે વિષે.

હવે હું ફરીથી મીનોચેહેરની વાત ઉપર આવું છું અને તે ભલા પાદશાહની ખબર લેવું છું. તે ઇનસાફી શાહે ગુજર પામતાં પોતાના બેટાને કેવી (ઉમદા) નશીયત કીધી હતી તે તું જો. જ્યારે

તે એકસો ને વીસ[1] વર્ષની ઉમરે પુગ્યો ત્યારે તેણે આએ જેહાં-નમાંથી પાછો ફરવાની તૈયારી કીધી. તેની આગળ નજુમીઓ એકઠા થયા અને તેને આસમાનના ભેદની વાતો કહી. તેઓએ તેના કહાડા વધુ લંબાય એવું જોયું નહી પણ તેને જેહાનમાંથી પાછું ફરવું પડશે એવું જોયું. તેથી તેઓએ તેને તેની શાહાનશાહી ફરમાઇ જવાના દાહાડાની કડવી ખબર આપી કે, "તુંને બીજી જેહાનમાં જવાનો હવે વખત આવ્યો છે, અને તુંને ત્યાં યજદાંની આગળ જગ્યા મલનાર છે. તેથી હવે જે કાંઇ બંદોબસ્ત કરવો હોય તે ઉપર તું ધ્યાન આપ. કારણ કે મોત તારી ઉપર (અચાનક) હલ્લો કરતું આવવું જોઇએ નહી. અત્રેથી જવાને માટેની જે તેં તૈયારી કીધી નહી હોય તો તે કરી લે અને તારાં શરીરને માટીની નીચે છુપાવવાને તૈયાર થા." જ્યારે પાદશાહે તે ભેદના જાણનારા-ઓથી એ વાત જાણી ત્યારે તેણે બીજી રીતની (યાને ગમગીન ભરે-લી) દરબાર ભરી. તેણે તમામ મોબેદો અને સરદારોને ત્યાં બોલાવી મંગાવ્યા, અને તેઓ આગળ તેણે પોતાના દિલનો ભરમ કહયો. તેણે નોજરને હાજર થવાને ફરમાવ્યું અને તેને અંદાજાથી પણ વધારે નશીયત કીધી કે "આએ પાદશાહી તાજ ફરેબ દેનારૂં અને પવનના જેવું છે, તેથી તેના ઉપર તું જાવેદાન સુધી તારૂં દીલ બાંધતો ના. મારી ઉપર એકસોને વીસ વર્ષ ગુજરયાં છે. તેટલો વખત મેં દુખ અને શકતી ખેંચવાને માટે કંમર બાંધી હતી. ફરીદુન પાદશાહના જલકાટની બરકતથી મેં મારી કંમર બાંધી હતી. તેની નશીયતથી (ચાલવાથી) મને હર વખતે ફાયદો થયો હતો. જ્યારે પણ હું તે પાદશાહના કેહવા પ્રમાણે બેધડક ચાલતો ત્યારે હું ઘણી ખુશાલી અને મારાં દિલની ઉમેદ પામતો હતો. મેં શરમ વગરના સેલમ અને તુરની ઉપર મારા મોટી પદવીના મબાવા એરચનો કીનો લીધો હતો. જેહાનને મેં બદકારોથી સાફ કીધી હતી, તથા ઘણા-એક નવાં શેહેરો અને કીલ્લાઓ મેં બંધાવ્યા હતા. જેમ હું કહું છું તેવીજ રીતની મેં જેહાનને જોઇ છે. બનેલા બનાવો વહી જઇને

---

[1] બુનદેહશમાં પણ મીનોચેહેરને ૧૨૦ વર્ષ રાજ્ય કરતો જણાવ્યો છે.

તેમની બહુશ્રીને અનહીક કીધી છે (યાને તે બનાવો વીસરઈ ગયાં છે). જે ઝાડ જેહેરી પાતરાં અને ફળ આપે તો (તેવાં ઝાડ)ની ઉંચ-ાઈ બેતને પણ કામની નથી. ઘણુંએક દુખ અને સખતી વેઠીયા પછી હું તુંને આએ શાહાનશાહી તખત અને ખજાનો સપુરદ કરૂં છું. જેમ ફરીદુને મને આપ્યું હતું તેમ હું તુંને પાદશાહોની અજ-માયશ કરનારૂં તાજ આપું છું. હવે તું એમજ સમજ કે તારૂં બચપણ વહી ગયું છે અને તેથી પણ વધારે ખુશાલી આપનારો વખત તારે માટે પાછો ફર્યો છે. તું તારી પાછલ એવી નીશાણી મુકી જજે કે જેથી તું (યાને તારૂં નામ) લાંબી મુદત સુધી નીબી રહે અને તારી તારીફ થવા શીવાય બીજું કાંઇ નહી થાય. કારણ કે પાક તોખમનાઓજ પાક દીનને નીભાવે છે. માટે સંભાળ અને ખોદાઇ દીનથી તું ફરતો ના. કારણ કે ખોદાની દીનજ પાક વિચાર પેદા કરે છે. હવે જેહાનની અંદર નવી દીન ફેલાશે કારણ કે મુસા [1]

---

૧ મુસા એ યાહુદી લોકોના પેગમબરનું નામ છે જે ઇ. સ. પુર્વે ૧૫૯૧ માં જનમ્યો હતો અને ઇ. સ. પુર્વે ૧૪૫૧માં મરણ પામ્યો હતો. દુન્યાંની અંદર સૌથી પેહેલો પેગમ્બર થયો હોય તો તે જરથોશ્ત હતો. અને મીનો-ચેહેરને મુસાહું નામ દેતા જણાવ્યો છે તે ફીરદોસી પછીના મુસલમાન નકલ ઉતારનારાઓએ કાંઇક ભુલથી લખ્યું હોય એવો સંભવ માલમ પડે છે. જરથોશ્તના સને બાબે વીદવાનોમાં મતફેર છે. કોઇ તેનશુને ત્રણથી ચાર હજાર વર્ષ ઉપર થઇ ગયલા જણાવે છે તો કોઇ [illegible] થી આઠ હજાર વર્ષ જણાવે છે. મુસા પેગમબર જે મીનોચેહેરના વખતમાં થયો હોય તો મીનો-ચેહેરનો જમાનો જરૂર માલમ પડી આવે છે. હવે જરથોશ્ત અને મીનોચેહેરની વચે વખતનો એક મોટો ગાળો પસાર થાય છે. માટે મુસા પેગમબર વિષેનો ઇસારો અત્રે ખોટો છે અને નકલ ઉતારનારાઓએ મુસાનું નામ ભુલમાં દાખલ કરી લીધું છે. મોહોલ નામનાં ફ્રેંચ વીદવાને ઘણાએક શાહનામાઓ સાથે સરખાવીને શુધ શાહનામું બહાર પાડયું છે તે સાથે સરખાવી જોતાં એ [illegible] જરૂર માલમ પડે છે. તે શાહનામામાં મુસાને બદલે મોબદ બોલ મલે છે. એ બે લીટી નીચે પ્રમાણે છે:–

કનુન નઓ સવદ દર જેહાન દાવરી.
કે મોબદ બે આએદ બ પેગંબરી.

(પેગમબર) રેહબરી કરવાને માટે આવશે. તે શખ્શ ઉગમનની [૧] તરફથી આવશે. તેથી તું તપાસજે અને તેની સાથે કીનાથી વરતનો ના. તું નેગાહ કરીને જોજે કે તે યજદાંની દીન હુશે માટે તેના શું ફરમાનો છે તે તું શરૂઆતથી તપાસજે. યજદાંની રાહથી તું કદીબી ફરતો ના કારણ કે તેનાથીજ નેકી અને તેનાથીજ બદી છે. ત્યાર પછી તુરકસ્તાનનું લશકર તારી ઉપર ચહાઇ લાવશે. તેઓ ઇરાનનું તખત લેવાને માટે લડાઇની તોપી પેહેરશે. તેથી જમાનો પોકાર અને શોરથી ભરેલો થશે. એ પ્રમાણે સુરજ આસમાન ઉપર ફરવું કરશે. આગળ ચાલતાં તુને સખત કામો કરવાં પડશે. ઘડીકમાં તુને વરૂ (જેવો જનુની) બનવું પડશે તો ઘડીકમાં મેઢું બનવું પડશે. તારી ઉપર પશંગના [૨] બેટાથી નુકશાન આવી પડશે, તથા તુરાનના લોકોથી તારાં કામનો બોજો વધશે. જ્યારે એ (આસમાન) નો હોકમ તારી ઉપર આવી પડે ત્યારે ઓ બેટા! તું સામ અને જાલની મદદ માંગજે. જાલની બુન્યાદથી જે નવું ઝાડ (રૂસતમ) ઉગી નિકલ્યું છે તે જ્યારે પોતાની બાજુ અને ગરદનને ખીલવશે ત્યારે તે કીનાબાજ બનીને તારી તરફથી કીનો લેવાને માટે આવશે. તેનાથી તુરાન શેહેર ઢાલ (યાને બચાવ) વગરનું બનશે." એટલું કેહેતાં તેના ગાલ ઉપરથી આંસુ પડવા લાગ્યાં. નોજર પણ તેની આગળ જાર જાર રડયો. તે વખતે તેને કાંઇ પણ બીમારી હતી નહી અથવા તો તેને કાંઇ દુખથી આજાર પણ હતો નહી. તેણે પોતાની બંધે કેઆની આંખોને ઢાંકી દિધી તથા ચેહેરાને

એ મોબેદ કોણ તેને માટે જો અટકલ કરીએ તો જણાય છે કે જરથોસ્તના જનમની ઘણાક વર્ષો આગમચ અવસ્તામાં જણાવ્યા મુજબ એક મોબેદ પેગમબરી કરી ગયો હતો કે જેનું નામ 'હોમ' હતું. મીનોચેહેર જે મોબેદને માટે કહે છે તે કદાચને આએ 'હોમ' પેગમબર હોવો જોઇએ.

૧ ખાવર બોલ ઉગમન તથા આથમન બંધે દિસાને માટે વપરાય છે. સઘલા પેગમબરો ઉગમન તરફથી આવેલા જણાવ્યા છે. માટે ખાવરનો અર્થ અત્રે ઉગમન કીધો છે.

૨ પશંગ એ અફરાસીયાબના બાપનું નામ છે.

કુમળાવી નાખ્યો અને ઠંડી હાય મારી. તે હુનરમંદ પાદશાહ ગુજરી ગયો અને તેને માટેની વાત જેહાનમાં યાદગાર રહી ગઇ. ૧

(હવે શાયર કહે છે કે) "હું તુને શરૂઆતમાં એક નશીયત કહું છું કે જેહાનની મેહેરથી તુંએ તારા દિલને ધોઇ નાંખવું જોઇએ.

---

૧ મીનોચેહેરના રાજ્યના કેટલાએક અગત્યના બનાવો ફીરદોસીએ આપ્યા નથી તે મીરખોંદ નામનો તવારીખનવેશ લખી જાય છે. તે કહેછે કે એ મીનોચેહેરનાજ રાજ્યમાં અફ્રાસીયાબ પેહેલવેહેલો ઇરાન ઉપર ચઢી આવ્યો હતો અને સઘળે નાશ પાંકરવા લાગ્યો હતો. આ બાબદને બુનદેહેશથી પણ ટેકો મળે છે (જુઓ બુનદેહેશનો બાબ ૩૪ મો). મીનોચેહેર તેની સામે થયો હતો પણ લડાઇમાં તેની હાર થવાથી તે નાહાસીને તબરીસ્તાનમાં આવેલા આમુલના કીલ્લામાં ભરાઇ બેઠો હતો. બુનદેહેશમાં એ કીલ્લાને પાદશ-ખ્વાર પાહાડ ઉપર આવેલો જણાવ્યો છે. આ કીલ્લો ગણોજ મજબુત હતો તેથી આફ્રસીયાબે તેને ઘેરો નાખ્યો હતો પણ લાંબી મુદત સુધી તે ફાવી શકયો હતો નહીં. અંતે આફ્રસીયાબને મીનોચેહેરની સાથે સુલેહ કરવી પડી હતી. એ સુલેહ કરતાં એવો કોલકરાર કરવામાં આવ્યો હતો કે અરીશ જેને અવસ્તામાં 'એરેક્ષ' કહયો છે તે નામનો એક ફુનંદો તીરઅંદાજ દેમાવંદ પાહાડ ઉપરથી ઉગમન તરફ તીર ફેંકે અને તે તીર જ્યાં જઇ પડે ત્યાંથી ઇરાન અને તુરાનની સરહદ નકી કરવી. તીરયશ્તમાં એ એરેક્ષને માટે કહયું છે કે "ઇરાનીઓમાં ઘણોજ શેતાબ તીર ફેંકનાર એરેક્ષ નામના ઉસતાદ તીરઅંદાજ ઇરાનીએ ક્ષઓથ પાહાડ ઉપરથી ફેંકેલો તીર ખનવન્ત પાહાડ સુધી મોકલ્યો હતો." કેહેવામાં આવે છે કે ઉપલા કરાર મુજબ એરેક્ષે બામદાદે ફેંકેલો તીર બપોરના ખનવન્ત (યાને બામ્યાન) પાહાડ આગળ જઇ પડયો હતો. કે જ્યાં જ્હુન નદી આવેલી છે. એ રીતે સરહદ નકી થયલી જોઇ અફ્રાસીયાબ ઇરાન છોડીને તુરાનમાં પાછો ફરયો હતો, અને મીનોચેહેરે પાછું સુલેહ ભરેલી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું હતું. ફીરદોસી એ બનાવને નોજરના રાજમાં બનેલો જણાવે છે જે આપણે હવે પછી જોઇશું. જ્યારે મીનોચેહેર આમુલના કીલ્લામાં ભરાયલો હતો તેટલા બાર વરસના અમલમાં અફ્રાસીયાબે ઇરાનમાં રાજ્ય કીધેલું કેહેવાય છે અને તેમ બુનદેહે-શમાં પણ જણાવ્યું છે. અફ્રાસીયાબ અને મીનોચેહેર વચ્ચેની એ લડાઇ સરહદના વાંધા ઉપરથી જાગી હતી. અફ્રાસીયાબે પાદશખ્વારથી તે દુજહા સુધીના મુલકને પોતે દબાવી પાડયો હતો જે મીનોચેહેરે છોડવ્યો હતો એમ મીનો-ખેરદમાં જણાવ્યું છે. બુનદેહેશમાં જણાવ્યું છે કે એ પાદશાહે લોકોને પાણીનું સુખ આપવાને માટે ફ્રાત (યાને યુફ્રેતીસ) નદીના પાણીને એક મારગમાં એકઠાં કરયા હતાં અને માણસોને તથા ખેતીવાડીને પાણી પુરું પાડયું હતું.

જેહાન રંજ અને સોડમવાલું એક ખેતર છે. તેમાં થતી કાપણી તે મોત છે, ઉમર તે પાણી છે અને આપણે તેના રોપા છીએ. તે ખેતરમાં (યાને દુન્યામાં) કાપણીનું કામ હમેશાં એવીજ રીતનું ચાલે છે. મોતની આગળ આપણે ભલા કે બુડા હોઇએ તોપણ સરખા છીએ. જેમ એક વંજારના માણસો આએ શેહેરમાંથી પસાર થઇને બીજા શેહેરમાં જાય છે તેમ આપણે આએ બે સફેદ અને કાલા ઘોડા (યાને રાત અને દિવસ) વચે આપણો રસ્તો કાપીએ છીએ. એક ઘોડો આગળ હોય છે તો બીજો પછીને માટે પછવાડે હોય છે. જ્યારે તેની પણ મંજલ આવી પુગે છે કે તે પણ પોતાની વારણ પ્રમાણે ત્યાં પુગી જાય છે. ચાલો ત્યારે આપણે પણ દિલને દુખી રાખશું નહી, કારણ કે આએ ત્રણ પાંચ દાહાડાની દુન્યા કોઇની થઇ નથી. હવે તું નોજર કે જેની ઉપર જમાનાથી શું વીટલું હતું તેની પાદશાહીને માટે બોલ.

નોજરની પાદશાહી સાત વર્ષની હતી. નોજર તખત ઉપર બેઠો તથા તે મીનોચેહેરના રેવાજથી ઉલટો ચાલ્યો તેથી તેને સામ પાછો રાહ ઉપર લાવ્યો તે વીશે.

જ્યારે પાદશાહ નોજર[1] બાપનો સોગ રાખી રહ્યો ત્યારે તેણે સનીશ્ચર સેતારાની ચાલ વચે પાદશાહી તાજ માથાં ઉપર મુક્યું. નજુમીઓએ તેના સેતારાઓની ચાલ જોઇ અને જેમ ઘટતું હતું તેમ તેને (તાજ પેહેરાવવાને) માટે એક સુભ દિવસ જોઇ

---

1 નોજરને અવસ્તામાં 'નઓતર' કહ્યો છે. એનાથી ઉતરી આવેલાં ખાનદાનને અવસ્તામાં ઘણું નામીનું જણાવેલું છે. નોજર ઘણો નબલો પાદશાહ નીવડયાને લીધે તેને માટેનું બયાન અવસ્તામાંથી મલતું નથી. જેમ ફીરદોસીએ મીનોચેહેરના ત્રણ બેટા જણાવ્યા છે તેમ બુનદેહેશ (બાબ ૩૧, ફ૦ ૧૪) માં પણ જણાવ્યું છે જેઓના નામ ફીશ, નોદર અને દુરાસરોબ હતા.

કહયો. (તે દિવસે) નોજર મીનોચેહેરના તખત ઉપર બેઠો અને સેપાહો વચે દીરમ અને દીનારો વેહેંચ્યા. ત્યાર પછી બે મહીના ગુજરી ગયા તોપણ તેણે દરબાર ભરી નહી. તેણે ઇનશાફ અને સખાવતનો માર્ગ પકડયો નહી. તે પાદશાહનું કામ ખાવા પીવાનું અને સુવાનુંજ હતું. એ બાબદને લાંબો વખત વહી ગયો નહી તેટલામાં તે પાદશાહનું મગજ જુલમગાર બન્યું. તેથી જેહાનમાં હર જગ્યાએથી (બેદાદીના) પોકાર નિકલ્યા. તે નવા પાદશાહથી જેહાનના લોકોના સર જુનાં થયાં (યાને લોકો તેનાથી ધરાઇ ગયાં.) જ્યારે તેણે પોતાના બાપની રસમોને વીસારી નાખી ત્યારે તે મોબેદો અને સરદારો સાથે તંટો કરવા લાગ્યો. તેને આદમીયતપણાની રાહારશમ હલકી જણાવા લાગી અને તેનું દિલ ખજાના અને પૈસાનું ગોલામ થઇ રહયું. જ્યારે તેણે નાચાર ખેહુત તરફ (જુલમનું) સર ફેરવ્યું ત્યારે તેઓ તેના દેશમાંથી બીજા દેશમાં જતા રહયા. સઘલા ખેહુતો (હથીયાર બીડીને) લશકરીઓ બન્યા અને બાહુર લોકો પાદશાહનો જુલમ જાહેર કરવા લાગ્યા. જ્યારે જેહાનની સપાટી ઉપર પોકાર ઉઠી રહયો ત્યારે તમામ જેહાન જોશમાં આવીઆથી તે જુલમગાર પાદશાહ બીહીધો અને સામેસવાર ઉપર એક નામુ મોકલ્યું. તે મોટા પાદશાહે તેના ઉપર ઘણી એક આજેજી અને દુખ સાથે નામુ લખ્યું. સામ તે વખતે સગસાર અને માજંદરાંન તરફ હતો. તેણે તેમાં પેહેલાં જેહાનને પેદા કરનારનું નામ લખ્યું અને લખ્યું "પરવરદેગાર મંગલ અને સુકર સેતારાનો તથા ખોરશેદનો માલેક છે. તે હાથી તથા કીડીનો પેદા કરનાર છે. તેને ઉંચી મનથાનીવાલી (યાને તેનાથી વડતી) ચિજથી મુશકેલી ખમવી પડતી નથી તેમ તે કોઇને નાદલો જાણીને નચિંત રહેતો નથી. અગરજે કોઇ વધોર બુજોર્ગ હોય યા થોડો બુજોર્ગ હોય તોપણ તેના કોવતની પાસે સો કોઇ સરખા છે. હવે તે સુરજ અને ચંદ્રના બનાવનાર સાહેબના નામથી તથા પાદશાહ મીનોચેહેર કે જેનાથી તાજના ભપકાનો જલકાટ મલ્યો હતો અને વળી તેનાથી મને આવો દરજ્જો મલ્યો છે તેના

રવાનની દુવાથી હું લખવું શરૂ કરૂં છું. જે પ્રમાણે વરસાદનું વાદલ પાણી રેડે છે તેજ પ્રમાણે સામ પેહેલવાનની ઉપર મારી તેટલીજ દુવા ઉતરજો. જેહાનનો અનુભવ મેલવેલા, સર અફ્રાજી સાથના તથા લોકોને પસંદ પડેલા તું પેહેલવાનનું દિલ તથા અકલ આબાદ રહેજો અને તારૂં રવાન હરેક જાતના ડરથી દુર રહેજો. વળી તું જેહાનનો પેહેલવાન તમામ જાહેર અને ખાનગી વાતોથી વાકીફ તો હશે. જ્યારે (મીનોચેહેર) પાદશાહે પોતાની આંખો મીચી હતી ત્યારે તેણે સામનરીમાનને યાદ કીધો હતો. તે પેહેલવાન અને પાદશાહની દોસ્તીની કુમકથીજ મારી પીઠ ચરમ [illegible] (યાને મને મજ-બુતી છે.) પાદશાહના (મીનોચેહરના) વખતમાં તું તેના મુલકનો સંભાળનાર હતો. તે મીનોચેહેરથીજ આએ તખત અને તાજ જલકાટ પાંમ્યું છે. હાલે તેજ પાદશાહી (લોકોના બલવાથી) દેહેસ્ત ભરેલી થઇ છે અને સઘલો આમલો હદ કુદાવી ગયો છે. માટે તું જો કીનાનો ગુરજ હાથ ધરશે નહી તો આએ (કેઆની) તખત આખે જમીન ઉપરથી ઉખેડાઇ જશે."

જ્યારે એ નામું સામ નરીમાનને પુગ્યું ત્યારે તેણે આએ ખબરથી એક હાય મારી. મરથાના પોકાર મારવાના પાછલી રાતને વખતે તેની દરગાહમાંથી ઢોલના અવાજ નીકલ્યા. તેણે કરકસાર માંથી એક લશકરને કુચ કરાવી કે જેની આગળ ચીનનો દરીઓ[1] બીશાદ વગરનો થઇ પડયો. તે સામ જલ્દપ સાથે બે મંજલની એક કરીને રસ્તો કાપતો ઇરાનના લશકરના પાદશાહ આગળ આવી પોહોચ્યો. જ્યારે ઇરાનીઓને એ ખબર થઇ ત્યારે તેઓ ઉતાવલે સામ પેહેલવાનની આગળ ગયા. જેવા તેઓ પેહેલવાનની આગળ આવી લાગ્યા તેવાજ તેઓએ સામ આગળ જમીનને બોસો લિધો. તેઓ સઘલા પગે ચાલતા સામ પેહેલવાનની આગળ ગયા અને ઘણીવાર સુધી તરેહવાર વાત કીધી. દરેક શખસ નોજરને માટે કેહેતો કે "તે નેક રાહ ઉપરથી તમામ રીતે ફરી ગયો છે. પછી તેઓએ નોજરની ચાલ ચલન વિષે કેટલીક વાત તે બુલંદ દરજાના

---

1 લખેલી નકલમાં ચીનનો દરીઓ છે.

પેહેલવાનને કહ્યું[1] કે તે તાજ ધરાવનાર નોજર બેહાદી સાથે અને પોતાની બેહૂદી ચાલથી પોતાના બાપના રસ્તા ઉપરથી ફર્યો છે. તેના કરતુકથી જેહાન વેરાન થઇ છે, અને તેનું પ્રકાશીત નશીબ ઉંધુ થયું છે. તે અક્કલ ભરેલી રાહ ઉપર ફરતો નથી, તેથી તેનાથી ખોદાઇ નુર દુર થયું છે, માટે તું સામ પેહેલવાન તારા રોશન રવાન સાથે (ઇરાનના) તખત ઉપર બેશે તો કેવું સારૂં? તારા બખતથી તમામ જેહાન આબાદ થશે. શું ઇરાન કે શું તેનું તાજ સઘલું તારૂંજ થશે. હમે સઘલા તારા બંદા થઇશું અને તારા હોકમને માન આપીશું. તારી મેહેરબાની મેલવવાને હમે હમારા જીવને પટકી નાખીશું."

સામેસ્વારે તેઓને એવો જવાબ દિધો કે "પરવરદેગાર મારાથી એવું કેમ પસંદ કરશે? નોજર કેઆની તોખમનો છે તેથી કંઅરે કંમરબંધ બાંધીને તે તખત ઉપર બેઠો છે. પાદશાહી ભોગવતાં મને તે તાજ ફાયદો કેમ કરશે? એવી વાત કયો શખ્સ પસંદ કરશે? મોટા દરજ્જાના લોકો વચેથી કયો શખ્સ પોતે જેહાનની અંદર એમ બોલી શકશે કે તે નોજરની સામે ઝેહેર ધરાવે છે? અગરજો મીનોચેહેર પાદશાહની બેટી પણ માથે તાજ મુકીને આએ તખત ઉપર બેઠેલી હતે તો પણ હું મારા સરને ખાક ઉપર જોહોકાવ્યા શિવાય બીજું કાંઇ કરતે નહી. મારી આંખો તેણીથી પણ રોશન રહેતે. અગરજે તેનું દિલ પોતાના બાપની રાહ ઉપરથી ફરી ગયું હોય તોપણ (સારૂં છે કે) તે ઉપર લાંબો વખત વહી ગયો નથી. હજી લોહાંએ એટલો બધો કાટ ખાધો નથી કે તેને જલકતું કરવાનું કામ મુશકેલ થઇ પડે. હું તેના ઉપર ખોદાઇ નુર પાછું લાવશ કે જેથી જેહાનનું લોક તેની મેહેરબાની મેલવવાને આતુર રહે, કારણ કે મીનોચેહેરની ખાકજ મારૂં તખત છે અને નોજરના ઘોડાના પગ મારૂં તાજ છે. હું તેને ઘણીએક સમજાવશ અને શીખામણ દેવશ. શિખામણથી હું તેના સેતારાઓને ફાયદા ભરેલી ચાલ આપશ તેટલા માટે તમો આએ જે

1 છપેલી નકલમાં આએ બેતે-વધુ છે.

બાબદ બની છે તેથી પશેમાન થાઓ અને તેની સાથે નવો કોલ કરાર કરો. જમાનાની ચાલથી અગર તમો નોજર તરફના ચાહાથી ફરશો તો જેહાનને પેદા કરનાર ગુસ્સે થશે અને તમારા પાછા ફરવા પછી (યાને ગુજરી જવા પછી) ત્યાં તમારી જગ્યા આતશ (યાને દોજખ) થશે."

આથી બુજોર્ગ લોકો તેનું કેહેવું સમજી પશેમાન થયા અને નોજરની સાથે નવેસરથી કોલકરાર કીધા. તમામ જેહાન પેહેલવાનના મુબારક કદમથી નવેસરથી જુવાન થઇ.[1] તે સઘલાઓ પસતાવા સાથે નોજરની આગળ ગયા અને દિલોજાનથી તેની આગળ કમીનાપણું બતાવ્યું. જ્યારે સામ પાદશાહ નોજરની આગળ આવી લાગ્યો ત્યારે તેણે તેના તખત આગળ જમીનને બોસો લીધો. નોજર તુરતજ તખત ઉપરથી નિચે ઉતર્યો અને તે સપેહસાલારની સાથે બગલગીરી કીધી. પછી તેણે તેને પોતાની આગળ બેસાડીયો અને કેટલીક પુછપરછ કીધી, તથા તેના ઉપર ઘણીએક નવાજેશ કીધી. પછી પેહેલવાને તેને કહ્યું કે "ઓ પાદશાહ! તું ફરીદુનની એક યાદગારી છે. માટે તું પાદશાહી કરવામાં અને ઇનશાફ આપવામાં એવી રીતનો બન કે હરેક જન તારી નેકીની યાદ કરે. જાણ કે જેણે આએ જેહાનને પીછાની તે પોતે તેને પોતાની આરામ લેવાની જગ્યા બનાવતો નથી. આએ જેહાનની અંદર જે કોઇ પોતાના દિલને બાંધશે તેને હુશીયાર લોકો મુરખોમાનો એક ગણશે. તેવો શખસ ખજાનો અને માલમીલકત એકઠી કરશે અને તેની તમામ મુરાદો ફલેલી જોશે તેટલામાં મોત તેના માથાં ઉપર શમેખુન વરસાવીને તેના માથા ઉપર કાલી ટોપી પેહેડાવશે એમ તે જાણતો નથી. તે મોત તેને તખત ઉપરથી કાલી ખાક અંદર નાખશે અને તેના માથાં તથા તાજને એક ખાડામાં (યાને કબરમાં) ઉતારશે. તેનું દિલ આએ જેહાન સાથે વલગેલું હશે તો તે ખોદાની આગળ બપકાથી ચાલીને (સુરખરૂઇ સાથે) જશે નહી. તેનું સ્થાન અંધકાર (યાને દોજખ) માં રેહેશે અને તમામ વર્ષો સુધી તેનો જીવ

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધુ છે.

જંજાલીમાં રેહેશે. પણ એક અક્કલવંત માણસ આ જેહાનમાં શા માટે રંજ વેઠશે ? તે તો તે (જંજ) ને ત્યાં મુકી જશે અને પોતે પણ ગુજરી જશે. એક દરવીસ કે તાજ સાથનું સર મોતની આગળ એકજ સરખું છે. તે (મોત) જેમ ચાહે છે તેમ તેને આ દુન્યાનો રસ્તો પસાર કરાવી જાય છે. માટે તું પણ આ ત્રણ પાંચ દિવસની દુન્યામાં એવો થા કે જેથી બોહાની આગળ તું રંજીદા બને નહી. ફરીદુનતો ગુજરી ગયો છે પણ તેની દીનનો માર્ગ અહીંજ રહી ગયો છે. પણ અકબખત ઝોહાકથી બેઆબરૂની વાત રહી ગઇ છે."

ત્યારે નોજરે જવાબ દિધો કે "ઓ નામદાર ! હું તારા કેહેવા પ્રમાણે મારી જીંદગી ગુજારશ. હું મારાં કીધેલાં (બુરાં) કામોથી પશેમાન થયોછું. હવે પછી હું મારાં શરીરને સખાવત તરફ ફેરવશ." પછી તમામ જેહાન તે મુબારક કદમના નામવર પેહેલવાનથી નવેસરથી જુવાન બની. તે બુલંદીના તખત ઉપર (હવે) નોજર દીપવા લાગ્યો અને તેના ઉપર તે આરામ સાથે કમામથી બેસવા લાગ્યો. પછી તેઓએ એક ખુશાલીની મીજલસ બનાવી અને ત્યાં એક અઠવાડીયું તેઓએ દારૂ અને વાજીંત્ર સાથે ગમતમાં ગુજારીયું. ત્યારબાદ તે જેહાન પેહેલવાન ઉઠી ઉભો થયો અને પોતાને મકાને પાછો ફરવાની રજા માંગી. (જતાં જતાં) તેણે નોજર આગળ શીખામણના દરવાજા ખોલ્યા અને તેની આગળ મુબારક ફરીદુન, તથા પાદશાહ હુશંગ તથા તખતને દીપાવનાર મીનોચેહેર વિષેની કેટલીક નેક વાતો યાદ કીધી અને બોલ્યો કે "તેઓ જેહાનનો દાદ અને ઇનસાફ સાથે રાખતા હતા અને બેદાદી તરફ પોતાની આંખ બોલ્લી કરતા હતા નહી." એમ કહીને તે તેના દિલને બદીથી ફેરવીને પાછું નેક રાહ ઉપર લાવ્યો. નોજર તેની ખાહેશ મુજબજ કરતો હતો. તેણે (એ રીતે) પોતાની તરફ બુજોર્ગોના દિલને ગરમ બનાવ્યાં, અને ઇનસાફથી આગળી સઘલી બેદાદીને વીસરાવી નાખી. જ્યારે સામે જે કાંઇ વાતો બુજોર્ગોને તથા ટોલાના પાદશાહને કેહેવાની હતી તે કહી ત્યારે તે નોજર તરફનો ખેલાત કે જે તાજ, તખત, વિંટીઓ તથા ગોવાઓ અને સુનેરી સાજવાલા ઘોડાઓ

તથા સુનાની બે જામો ભરીને હીરા માણેક સાથનો હતો તે લેઇને ત્યાંથી બાહાર પડયો. એ વાતને પણ લાંબો વખત વહી ગયો પણ નોજરને કોઇ પણ રીતનું સુખ અને રાહાત હતી નહી. જ્યારે તેની પાદશાહીના સાત વર્ષ ગુજર્યાં ત્યારે તે ભુંડયા વજરનો પાદશાહ સેકશતેહ હાલતનો થયો.

મીનોચેહેરના ગુજરવાની ખબરથી પશંગ વાકેફ થયો અને તેણે નોજર સાથે લડવાને લશકર મોકલ્યું તે વિષે.

ત્યાર પછી મીનોચેહેર પાદશાહના મોતની ખબર તુરાનના લશકરને થઇ. વળી નોજરના પડતા કારોબારની તમામ વાતથી પણ તે બુરા વિચારનો પાદશાહ વાકેફ થયો. જ્યારે તુરાનીઓના સરદાર પશંગે[1] એ વાત સમજી ત્યારે તેણે ઇરાનમાં લડાઇ કરવા જવાને ઇચ્છયું. એ વાતથી તેને પોતાના બાપ જાદશમની યાદ થઇ તથા તુરનું નામ (યાદ કરીને) તેણે હાયનો દમ માર્યો. વળી તેને મીનોચેહેર અને તેના લશકરની તથા તેના પેહેલવાનો અને સરદારોના કામોની યાદ આવી. તેથી તેણે પોતાના લશકરના તમામ નામદારો તથા જેહાનના બુજોર્ગો કે જેઓ અરજેસબ, કરસીવજ, બારમાન, અને ગુલબાદ હતા અને તે સઘલાઓ ફાડી ખાનારા લડાયક વાઘોના જેવા હતા તેઓને બોલાવી મંગાવ્યા. વળી વીસે જેવો તેજ પંજાનો પેહેલવાન કે જે પશંગના લશકરનો સરદાર હતો તથા તેનો બેટો

---

૧ એક મુસલમાન ગ્રંથકાર પશંગને તુરના ખાનદાનથી નીચે મુજબ ઉતરી આવેલો જણાવે છે:—

તુર—શેરવાન—જાથો—તોરક—વરસીબ—સાપાસપ—પશંગ—અફ્રાસીયાબ. બુનદેહેશ (બાબ ૩૧) માં તેને એ પ્રમાણે ઉતરી આવેલો જણાવ્યો છે:—

તુચ (તુર)—દુરોશાસ્પ—સ્પએનસ્પ—તુરાક—જાદશમ—પશંગ—અફ્રાસીયાબ,

અફ્રાસીયાબ[1] જે જેહાનનો પેહેલવાન હતો તેઓને પણ બોલાવી મંગાવ્યાથી તેઓ તેની આગળ જડપથી આવ્યા. તેણે તેઓની આગળ સેલમ અને તુરની સઘલી વાતો કહી કે "એ કીનો યજદાંથી છુપાવી રાખવો જોઇએ નહી. જે લોકોના માથામાનું મગજ ઘેહલું હોય નહી તેઓ જો એ કામને છુપાવે તો તે વાજબી નથી. ઇરાની-ઓએ આપણી ઉપર કેવા કામો કીધા છે? તેઓએ એકી વખતે બદીજ કરવાને કંમર બાંધેલી હતી. તેથી હું હમણાં બુજોરગી ભર્યા તુરનો તેમજ બાહાદુર અને ભલા પાદશાહ સેલમનો કીનો લેવા ચાહુંછું. હાલે તેઓનો અને કીનો લેવાનો તથા મોહડાંને આંખના આંસુથી ધોવાનો વખત આવ્યો છે. તમો હવે શું કહો છો અને શું જવાબ દેઓ છો? તમો એ બાબે તમારો મુબારક વિચાર જણાવો." બાપના એ પ્રમાણે બોલવાથી અફ્રાસીયાબનું મગજ જોશમાં આવ્યું અને તેના દિલને અધીરાઇ લાગવા માંડી. તેથી તે કીના

---

1 અફ્રાસીયાબ એ પશંગનો વડો બેટો હતો. બુનદેહેશ (બાબ ૩૧) પ્રમાણે પશંગના ત્રણ બેટા હતા જેઓના નામ ફ્રાસીયાવ, કરસેવજ, અને અઘ્રેરથ હતાં. અવસ્તામાં અફ્રાસીયાબને 'ફ્રંઘ્રસ્યાન' કહેલો છે. એની સાથની લડાઇનું બયાન કરતાં ફીરદોસીએ શાહનામાના સફાઓનો મોટો ભાગ રોકયો છે. તે ઇરાનીઓનો એક ઘણોજ મજબુટ દરીફ હતો તેથી તેને અવસ્તાની અંદર જોહાકની માફક ધીક્કારવામાં આવ્યો છે. મીનો ખેરદમાં એને જોહાક અને સીકંદરની પગથીએ મુકયો છે અને ત્યાં કહે છે કે હોરમજે એઓને અમરગીમાં ધારી રાખ્યા હતા પણ હોરમજદે તેઓને બદલે ફેરે પોહોંચાડયા હતા. તેણે ઇરાનને નુકશાન પોહોંચાડવાને માટે તે તરફ વેહેતી ઘણીક નદીઓના મુખો ફેરવી નાખ્યાં હતાં કે જેથી ઇરાનને પાણીની ટીપણીથી અને દુકાળથી હેરાન થવું પડે. એ અફ્રાસીયાબનો રાજ્ય અમલ મીનોચેહેર પાદશાહના રાજ્યથી સરૂ થઇ કએખસરૂના રાજ્ય સાથે પુરો થયો હતો. ઇરાનનું કેઆની ખોરેહ મેળવવાની એણે અનેકવાર યુક્તિઓ કીધી હતી પણ જમીઆદ યશ્તમાં જણાવવા પ્રમાણે તે ફાવ્યો હતો નહી. એ કેઆની ખોરેહ જે પાદશાહો ઇરાન ઉપર રાજ્ય પદ ભોગવે તેઓનેજ હોરમજદ તરફથી મળતું જણાવ્યું છે તેથી તે ઇરાનનું રાજ જીતવાને ઇરાન ઉપર ઘણીએક લડાઇઓ લેઇ ગયો હતો, પણ તે ફાવ્યો હતો નહી. અફ્રાસીયાબ જ્યારે કએખસરૂ સાથની છેલ્લી લડાઇમાંથી હારીને નાઠો ત્યારે તે એક પાહાડમાં જઇ ભરાયો હતો પણ ત્યાં હોમ નામનો આબેદ બંદગીમાં રોકાયલો હતો તેણે તેને જોયો અને કેખસરૂને સપુરદ કીધો હતો.

ભર્યાં દિલ સાથ અને કંમરે કમરબંધ બાંધીને બાપની આગળ આવ્યો અને જબાંન ખોલી કે, "શીંહ લોકોની સાથે લડાઇ કરવામાં હું લાયક છું. ઇરાનના સરદારોનો બરોબરીઓ હું છું. અગરજો જાદશમે તલવાર ઉચકી હતે તો જેહાન આવી રીતે ખુવાર થતે નહી. અગરજો તેણે કીનો લેવાને કંમર બાંધી હતે તો ઇરાનમાં બીજો કોઇ પાદશાહી કરતે નહી. હવે મારા બપાવાથી જે કાંઇ (કરવાનું) બાકી રહ્યું [redacted] તે કીનો સોધવાનું, લડાઇ કરવાનું અને કીમીયું (હીલાં બાહાના) કરી દેખાડવાનું છે. તે કામ ઉપર હું મારી તિક્ષણ તલવારને ખેંચશ કારણ કે આજે મારો શૌર ઉઠાવવાનો અને રસ્તાખેજ કરવાનો વખત છે."

જ્યારે પશંગે અફ્રાસીયાબના સીધાં કદ તરફ નજર કીધી ત્યારે એ વાત તેના મગજમાં ઝટ ઉતરી ગઇ. તેની છાતી અને બાજુ શીંહના જેવી અને જોર હાથીના જેવું હતું. તેનો છાયોજ કેટલા માઇલ સુધી પડતો હતો. તેની જબાન કાપી નાખનારી તલવારના જેવી હતી. તેનું દિલ દરીઆના જેવું (મોટું) હતું અને તેની હથેલી વરસાદ વરસાવતાં વાદલની માફકની (સખાવતી) હતી. તેથી તેણે તેને ફરમાવ્યું કે "તું લડાઇ કરવાને માટે તલવાર ખેંચ અને પશંગના લશકર સાથે ઇરાન જા. જ્યારે એક પેહેલવાન પોતાના બેટાને લાયક જોય ત્યારે તેને ઘટે છે કે તે પોતાના માથાંને સુરજ સુધી ઉંચે પુગાડે. કારણ કે તેના મોત પછી તેનું માથું (તેવા બેટાથી) તેની જગ્યાએજ કાયમ રહે છે અને તેથી તે એવા બેટાને પોતાના રાહાબર તરીકે ગણે છે." એટલું કહીને તેણે દેશેદેશથી લશકર મંગાવ્યું અને તેણે નામદારી મેલવે એવું એક લશકર તૈયાર કીધું. તેણે એકઠા કીધેલા ખજાનાનું બારણું ખોલ્યું અને લશકરને તમામ અસબાબની બક્ષેશ કીધી. પછી અફ્રાસીયાબ કીના ભરેલાં દિલ અને સેતાબી ભર્યા સર સાથે પશંગની આગળ આવ્યો. જ્યારે અફ્રાસીયાબ જંગ અજમાવવાનું એ સઘલું કામ તૈયાર કરી રહયો ત્યારે રહેનુમાઇ કરનારો અગરીરથ[1] મેહેલમાંથી

[1] અગરીરથ એ પાદશાહ પશંગનો બીજો બેટો હતો. એ શાહજાદો ઘણોજ દુર અંદેશ, પરહેજગાર અને દાનાવ બુધ્ધીનો હતો. ઇરાનીઓ સાથે લડતી નહી સોધવાને માટે તેણે પોતાના બાપને ઘણો સમજાવ્યો હતો. તેણે

આહાર આવ્યો. તે પશંગનો એ બેટો પાક વિચારનો હતો, જેથી તેને રેહેનુમાઈ કરનારો અગરીરશ કરીને બોલાવવામાં આવતો હતો.[1] તે વીચારવંત દિલ સાથે પોતાના બાપની આગળ આવ્યો કારણ કે દિલનું કામજ વિચાર કરવાનું હોય છે. તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ અનુભવી બાપ! તુરકીઓની વચે તેં તારાં સરને મરદાનગીથી ઉચું બનાવ્યું છે. અગરજો મીનોચેહેર ઇરાનમાંથી ગુમ થયલો છે તો પણ પેહેલવાન સામ નરીમાન તથા કેરશાસ્પ અને લડાઇનો જીતનાર કારન જેવા તેના લશકરના સપેહ-સાલારો તો જીવતા છે. એ શિવાય ત્યાંની અંજુમનના નામદારો છે

પશંગને એવી સલાહ આપી હતી કે પશંગે લડાઇની પેહેલ કાઢવી નહી પણ પોતાના બચાવમાંજ રેહેવું, પણ હુજતી અફ્રાસીયાબ આગળ તેનું કાંઇ ચાલ્યું હતું નહી. અગરીરશ જો કે ઇરાનીઓના દુશમનનો બેટો હતો તો પણ તે ઇરાનીઓ તરફ સારી દાઝ ધરાવતો હતો. બુનદેહેશમાં જણાવ્યું છે કે જ્યારે મીનોચેહેર અફ્રાસીયાબથી બચવાને માટે પદશખવારનાં કીલ્લામાં ભરાઇ બેઠો હતો અને અફ્રાસીયાબે બાર વર્ષ સુધી તે કીલ્લાને ઘેરો નાખ્યો હતો ત્યારે અગરીરશે મીનોચેહેરનો જલદીથી છુટકારો થાય એવી ખોદા પાસે અરજ ગુજારી હતી, અને તે અરજ બાહાલ રહી હતી અને મીનોચેહેર તથા તેનું લશકર બચી ગયું હતું. અફ્રાસીયાબે જ્યારે અગરીરશની આવી ઇરાનીઓની તરફેનદારીની હીલચાલ જોઇ ત્યારે તેણે પોતાના એ ભાઇને પાછલથી મારી નાખ્યો હતો. વળી નોદરનાં વખતની લડાઇમાં પણ અગરીરશે ઇરાનીઓની સારી સેવા બજાવી હતી. તેણે નોદરને અફ્રાસીયાબને હાથે કતલ થતો બચાવ્યો હતો એટલુંજ નહી પણ પાછલથી તેને તાલમેલથી નહ-સાડી પણ દિધો હતો અને બીજી કેટલીએક ઇરાનીઓની સેવા પણ બજાવી હતી. ઇરાનીઓની આવી સારી સેવા બજાવવાના બદલામાં બુનદેહેશમાં જણા-વવા મુજબ કે અગરીરશને ત્યાં ગોપતશાહ નામનો એક બચ્ચો બેટો પેદા થયો હતો. બુનદેહેશ પ્રમાણે અગરીરશની વંશાવળી નિચે મુજબ છે:—

અગ્રેરદ–પશંગ–ઝએશ્તી–તુરક–સ્પએનીયસ્ત–તુગ–ફ્રેદુન.

અગ્રીરશ એક તુરાની હોવા છતાં તે ભલો અને ઇરાનીઓનો બેરખાહ હોવાથી ફરવરદીન યશ્ત (ક. ૧૩૧)માં તેનાં અશો રવાનની યાદ પણ કરવામાં આવી છે.

[1] એ બેત શ્વેપેલી નકલમાં નથી છે.

તે તો જુદા. પેલા તલવારના મારનારા બુઢાં વરૂ (ફરીદુન)થી બાહુર તુર અને સેલમ ઉપર કેવો જુલમ ગુજાર્યો હતો તે તો તું જાણે છે. તુરકી લશકરનો પાદશાહ જાદશમ જે મારો બપાવો થાય છે અને જેનું તાજ ચંદ્રના આસમાન સુધી પોહોચતું હતું તેણે પણ એ (કીનો લેવા) બાબે કાંઇ વિચાર કીધો હતો નહી, અને તેણે આરામ ખોઇબીને કીનાનું નામ લિધુ હતું નહી. જો આપણે પણ તેવો ફેસાદ નહી કરીએ તો તે બેહેતર ગણાશે, કારણ કે એવા ફેશાદથી (આપણા) મુલકોને દુખ ભમવું પડશે.'' ત્યારે પશંગે પોતાના એ બેટાને જવાબ દિધો કે ''અફ્રાસીયાબ એક મગરના જેવો બાહુર છે. શેકારને વખતે તે એક નર શીંહના જેવો છે અને લડાઇની વખતે તે એક લડાયક હાથી જેવો છે. જે નબીરો પોતાના વડવાનો કીનો લેવાની ટેક નહી સોધે તો તેની તોખમ ખરી નથી એમ કહેવું લાયક ગણાય. તુંને પણ તે (અફ્રાસીયાબ)ની સાથે જવું પડશે અને હરેક ભલાં અને બુરાં કામમાં તારો મુબારક વિચાર જણાવવો પડશે. જ્યારે વાદલની કોર ઉપરથી ગુસ્સાની નિશાની ગુમ થાય (યાને વરસાદની મોસમ પુરી થાય) અને જંગલો વરસાદથી ભીનાયલાં બને તથા પાહાડો અને જંગલો ઘોડાને ચરવાને લાયકની જગ્યા બને અને ઘાસ ઉગીને પેહેલવાનોની ગરદનથી પણ ઉંચે જાય તથા પાકના ખેતરોથી જેહાન ઘણીજ લીલોતરી પકડે ત્યારે તે વખતે તમો ત્યાંના જંગલમાં તંબુ નાખી મુકામ કરજો. તે વખતે તમો ખુશાલી ભરેલા દિલ સાથે તે લીલોતરી અને ફુલ વાલી જગ્યા તરફ જજો અને લશકરને આમુલના મેદાન તરફ દોરવજો. દહેસ્તાનના મુલકને તમો તમારા ઘોડાની નાલથી કુટી નાખજો અને હુમલા કરીને ત્યાંના પાણીને લોહીથી લાલ બનાવજો. જેમ મીનોચેહેર કીનો લેવાને લડાઇ કરતો તે જગ્યામાંથી તુરની સામે આવ્યો હતો અને તે કાલાં વાદલના જેવું એક લશકર લેઇને આપણી સાથે લડાઇ કરવાને આવ્યો હતો, તેમ વલી તમોને પણ ઘટે છે કે તમો પણ જીન ઉપર સ્વાર થઇને તે (ઇરાની) સરકશોના મગજની ધુલ બાહાર કાહાડજો. ઇરાનને અને ત્યાંના લશકરને તે મીનોચેહેરથીજ પનાહ હતી

અને તેનાથી તખત અને દરબાર સોભતા હતાં. જ્યારે તે હાલે ઇરાનમાંથી ગુમ થયો છે તો હવે બીહવાનું શું છે? હવે તો હું તે (નોજર)નું વજન એક મુઠી ખાક બરાબર પણ નથી ગણુતો; મારા દિલમાં નોજર વિષેનો જરાએ ડર નથી; કારણ કે નોજર જવાન છે અને તે (લડાઇના) ધંધામાં પુરો (માહીતગાર) નથી. માટે તું લડાઇના જીતનાર કારન સાથે તથા અજુંમનનાં બીજા પેહેલવાન કેરશાસ્પ સાથે લડાઇમાં ઉતરજે. અગરજો તું લડાઇના મેદાનમાં ઇરાંન જમીનના તે બે નામદારો ઉપર ફતેહ પાંમશે તો તેમ કરવાથી આપણા ન્યાગાનોના રવાનો ખુશ થશે, અને આપણું બુરૂં ઇચ્છનારાઓના દિલને તું આતશની ઉપર બુજાતાં કરશે." તે નામના સોધનારા અગરીરથે તે નામવરને એવો જવાબ દિધો કે "હું કીનાથી લોહીની નદી વેહેતી કરશ."

અફ્રાસીયાબ નોજરની સાથે લડવાને આવ્યો તે વિષે.

જ્યારે જમીન ઘાસથી રેશમી કપડાંના જેવી થઇ (યાને વંસત રૂતુ બેઠી) ત્યારે તુરાનના પેહેલવાનોએ લડાઇને માટે કંમર બાંધી. બીજે દાહાડે જ્યારે સુરજ પ્રકાશવા લાગ્યો ત્યારે કીનો લેનારા મર્દો શેતાબીથી ત્યાં આવ્યા. હાથીની પીઠ ઉપર પીતલના ઢોલો ચઢાવવામાં આવ્યાં અને જેહાન લડવૈયાઓથી અબનુશના જેવી કાલી બની ગઇ. તુરકસ્તાન અને ચીન તરફથી લશકરો આવ્યાં તેમાં ખાવર જમીનનું ગુરજ ધરાવનારૂં લશકર પણ હતું. તે લશકરની અધવચમા છેડો હતો નહી; તેમજ નોજરનું પણ નસીબ જવાન (યાને જોરાવર) હતું નહી. જ્યારે તે લશકર જીહુન નદી[1] તરફ આવી લાગ્યું, ત્યારે તેની ખબર તે મુબારક પાદશાહ નોજરને થઇ.[2] જેવી એ કીનો લેવા આવનારાઓની ખબર નોજરને થઇ તેવુંજ તેણે તમામ પાદશાહી લશકરને બોલાવી મંગાવ્યું. તેણે પડઘમ વજડાવીને લશકરને મેદાનમાં બોલાવ્યું અને તે તમામ લશકરને

---

૧ એ 'જીહુન' તે હાલની ઓકસસ નદી છે.

૨ એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

જીહુન નદી તરફ લેઇ ગયો. જેહાનને ધ્રજાવનારા પાદશાહનું લશકર તેના મુબારક મેહેલમાંથી બાહાર પડીને જંગલ તરફ જવાને બાહાર નિકલ્યું. તેઓએ દેહેસ્તાન[1] તરફનો રસ્તો લિધો અને તેઓનો સપેહસાલાર લડાઇનો સોધનાર કારન[2] બન્યો હતો. પાદશાહ નોજર તે લશકરની પુઠે રહયો હતો. એ લડાઇની વાતથી તમામ જેહાનમાં હોહા થઇ રહી હતી. જ્યારે તે લશકર દેહેશતાન આગળ પોહોંચ્યું ત્યારે સુરજ તુરતનો અસ્ત પામેલો હતો; તેથી નોજરે તે જંગલમાં કીલ્લાની આગળ છાવણી નાખી. લડાઇની તૈયારી કરવામાં દેહેસ્તાનની અંદર ઘણી ઢીલ થઇ નહી.

હવે અફ્રાસીયાબે અરમાન જમીનની[3] અંદર બુલેગોંમાંથી બેને સપેહસાલાર તરીકે ચુંટી કાઢયા. તેમાનો એક શમાસાસ અને બળવાન હતો. તેણે તેઓને લશકરમાંથી સ્વારોનું લશકર સોંપીયું જે લશકર ત્રીશ હજાર લડાયક માણસોનું હતું. તે લશકર ઘટતી લડાઇ કરવાને માટે ત્યાંથી ઉપડી ગયું. તે લશકરે બાબુલસ્તાનનો રસ્તો લિધો અને દસ્તાન ઉપર કીનો લેવાને ગયું. તેટલામાં એવી ખબર મલી કે સામ નરીમાન ગુજરી ગયો છે અને ઝાલ પેહેલવાન તેને માટે દખમું બનાવે છે. આ ખબરથી તે અફ્રાસીયાબ ઘણોજ ખુશી થયો અને તેને લાગ્યું કે તેનું સુતેલુ નસીબ જાગૃત બન્યું છે. જ્યારે તે દેહેસ્તાન આગળ આવી પુગ્યો ત્યારે ત્યાં તેણે પોતાની છાવણી નાખી: જેહાનના સ્વારોથી ઉડતી ગીરદથી એવું બન્યું કે તું કહેશે કે જાણે તેમાં સુરજ પણ ઢંકાઇ ગયો. તેના સેપાહોની ગણત્રી કોણથી થઇ શકે? પણ તું તેને ચાર લાખને આસરે ગણી લે. તું કેહેશે કે તમામ રેતી અને સખત જમીન જોશમાં આવી હતી, અને તમામ જંગલ કીડી અને તીડની માફક ભરાઇ ગયું હતું. નોજરની સાથનું લશકર તો એક લાખ ચાલીસ હજાર માણસોનું હતું પણ તે સઘલા લડાયક સ્વારો હતા. અફ્રાસીયાબે (નોજરના)

1 'દેહેસ્તાન' એ તબરીસ્તાનના એક શેહેરનું નામ છે.

2 'કારન' એ નામીચા પેહેલવાન કાવેઆહંગરનો નબીરો થતો હતો.

3 'આરમાન' એ તબરીસ્તાનમાં આવેલા હીરકેનીયા પ્રાંતનું એક શેહેર છે.

લશ્કર તરફ નેગાહ પોહોંચાડી અને રાતના ઉઘાવાને વખતે એક ઉંટ સવારને દોડતો કીધો. તેણે પશંગ ઉપર એક નામું લખ્યું કે "આપણે આપણું બહું શોધતા હતા અને તે આપણે હાથ આવ્યું છે. નોજરના તમામ લશ્કરની હમે ગણત્રી કીધી છે. તે તમામ આપણો શેકાર થઇ પડયું છે તો શા માટે આપણે તેનો શેકાર કરીએ નહી? બીજું એકે પાદશાહની પુઠે સામ પણ ગુજરી ગયો છે તેથી તે પણ એ લડાઇમાં આવશે નહી. ઇરાન જમીનમાં અને તેનીજ ફીકર હતી. હવે જ્યારે તે ગુજરી ગયો છે તો આપણે ઇરાન ઉપર કીનો લેઇશું. બલેજર તેને અવલમંજલ પોહોંચાડવા પડયો છે તેથી હાલે તે લડવાની શક્તિ ધરાવતો નથી. શમાસાસ તેથી જેહાનને દીપાવનાર (સેપેહસાલાર)ના તાજ સાથે નીમરોજમાં હાજર થયો છે. દરેક કામમાં ટક જોવી સારી છે અને (તેવે વખતે) હુશીયાર માણસોની સલાહ લેવી વાજબી છે. અગરજો કામની વખતે કોઇ માણસ સુસ્ત થઇ જાય તો એવો વખત ફરીથી પાછો આવતો નથી." તે જડપ ચાલના ઉંટ સવારે (તે નામાં સાથે) દોડવા માંડીયું અને પોરશેહના જેવો ભપકો ધરાવનાર સરદાર પશંગ આગલ જવા લાગ્યો. જ્યારે સહેદીએ (યાને બામદાદે) પાહાડની પછવાડેથી માથું બાહાર કાહડયું ત્યારે તેહકીક કરનારી ટોલી દહેસ્તાન નજદિક પોહોંચી હતી.

બારમાનને હાથે કોબાદ માર્યો ગયો અને તે બંન્નેના લશ્કર હાથો હાથ લડયા તે વિષે

જ્યારે તે બે લશ્કર વચેનો છેટો બે ફરસંગનો રહયો ત્યારે સઘલાઓ હથીયાર અને લડાઇની તૈયારી સાથે રહયા. (તે લશ્કર વચે) એક તુરકી હતો જેનું નામ બારમાન હતું અને તે ફાડી ખાનારા શીંહની માફક લડાઇ કરનારો હતો.[1] તે ઇરાનીઓના લશ્કર આગળ આવ્યો અને તમામ લશ્કરને તથા નોજર પાદશાહની છાવણીને (છુપાઇને) જોઇ. પછી તે પાછો તુરાની લશ્કરના

---

1 એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

વડા આગળ ગયો અને તેને તે લશકર તથા ફરમાર વિગેરેની ખબર આપી. ત્યાર પછી તે સરદારની આગળ ગયો અને બોલ્યો કે "આપણા કેટલાક હુનર શું કામ છુપા રાખવા જોઈએ? જો પાદશાહની મને રજા હોય તો હું એક શીંહની માફક જાઉં અને તે લશકર સાથે લડાઈ કરૂં. જ્યારે તેઓ લડાઈનો હુનર મારે હાથે જાહેર થયલો જોશે ત્યારે તેઓ મારા શિવાય બીજા કોઈને પેહલવાનને નામે બોલાવશે નહી." ત્યારે ડાહાપણવાળા અગરીરશે જવાબ દીધો કે "અગરજો બારમાનને તેથી નુકશાન થાય તો પછી શું કરવું? એમ થશે તો જાગીરદારોના દિલ તુટી જશે અને આએ લશકરનું કામ અટકી જશે. માટે કોઈ નામદારી મેલવ્યા વગરના મર્દને એ બાબે ચુંટી કાહડવો જોઈએ, કે જેથી હવે પછી આંગલાંને દાંત વચે ધરવું પડે નહી." આથી 'પશ'ના બેટા (આફરાસીયાબ)ના ચેહેરા ઉપર ગુસ્સાની કરચલી ચહડી. તેને અગરીરશનાં બોલવાથી માઠું લાગ્યું તેથી તેણે નાખુશ ચેહેરા સાથે બારમાનને કહ્યું કે "તું તારૂં બખતર પેહેર અને કમાનને ચીલ્લો ચહડાવ. તું તે લશકર ઉપર ફતેહજ પામશે અને આંબળાંને દાંત વચે પકડવાની અગત્ય પડશે નહી." એમ સાંભળતાં તુરતજ બારમાન લડાઈના મેદાનમાં ગયો અને કારન તથા કાવેહને પોકાર માર્યો કે "આએ નામવરી અને નામદારી ધરાવનારાં લશકરથી કોણ તાકાત ધરાવે છે કે મારી સાથે લડાઈ કરે?" તે લશકરમાંથી તેની તરફથી કોણ લડવાને નિકળે છે તે જોવાને કારને પોતાના સરદાને મરદો તરફ નજર કીધી. તેના નામદારો વચેથી બુઢા થયલા હીમતવાન કોબાદ શિવાય બીજા કોઈએ તેને જવાબ દિધો નહી. તે જોઈને ઘણી હુશીયારી ધરાવનાર સપેહસાલાર કારન દલગીર થયો અને પોતાના (જઈફ) ભાઈના એમ બોલવાથી ગુસ્સે થયો. તેની આંખમાં ગુસ્સાથી આંસુ આવ્યાં કારણ કે તેના મોટા લશકરની હાલત ગુસ્સો કરવા જેવી હતી અને આટલા બધા લડાયક જવાન મર્દોમાંથી તે (બારમાન)ની સાથે લડાઈ કરવાને એક મર્દ બાહાર પડયો હતો. કોબાદને લિધે કારનનું દિલ ઘણું દલગીર થયું તેથી

તે બાહુરોની વચેથી આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "તારાં વર્ષ હવે એટલી બધી ઉમરે પુગ્યાં છે કે લડાઇ કરવાથી તું એ તારા હાથને ખાંચવો જોઇએ. બારમાનતો એક આસુદો મર્દ છે. તે જુવાન, ખેલ્લાં દિલનો અને ખુશાલ છે. તે સ્વાર નર શીંહના જેવું દિલ ધરાવે છે અને તે પોતાનું સર (નામદારીથી) ખુરશેદ સુધી ઉઠાવે છે. તું તો સેપાહીઓનો આગેવાન સરદાર છે. તારા તમામ વિચાર તરફ પાદશાહ ધસે છે. અગરજો તારા સફેદ બાલ લોહીથી લાલ થશે તો આપણા બાહુરો ના-ઉમેદ થઇ જશે. તેથી આએ લડાઇમાં શીકશત ખમવી પડશે અને તારા નેકખાહોનાં દિલ દુખથી ભરપુર થશે." તે લશકર વચેથી તેનો ભાઇ લડાઇના જીતનાર કારનને શું જવાબ દે છે તે તું જો. કોબાદે તેને એવો જવાબ દિધો કે "આએ ફરતું આસમાન મારી દાદ લેશે. ઓ ભાઇ! તું જાણ કે કાયા તો મરવાનેજ વાસ્તે છે. મારૂં માથું અને ગરદન એ તુરકીને છુંડવાને માટેજ ખલાયલાં છે. મુબારક મીનોચેહેરના વખતથી તે આજ સુધી, (લડાઇની અંદર) મારૂં દિલ અંદરખાનેથી પીગલી રહ્યું છે (યાને મારી છાતી ધાહાડી થયલી છે). કોઇપણ આસમાન ઉપર જીવતો ચાલી જતો નથી. તે એક શેકાર જેવો છે અને મોત તેનો શેકારી છે. જે વખતે એ લશકર જોશમાં આવે છે તે વખતે કોઇનો જીવ શમશેરથી પણ જતો રહે છે અને તેનું શરીર ગીધ અને ફાડી ખાનારાં શીંહોનો ખોરાક થાય છે. તેનું માથું શમશેર અને કાપનારી તલવારનો ભોગ થાય છે. કોઇના વખતનો અંત બીજાના ઉપર આવે છે તો તે વખતે પણ તેને બેશક ચાલી જવું પડે છે. અગરજો હું આએ બોહોલી જેહાન-માંથી ગુજરી જવશ તો તે જગ્યાએ નોરેમંદ ઝાડની માફકનો તું મારો ભાઇ રેહેશે. મારા ગુજરવા પછી તું એટલી મેહેરબાની કરજે કે મારે માટે એક પાદશાહી દખમું બનાવજે. મારાં માથાંને કપુર, કસ્તુરી, અને ગોલાબથી ભરીને મારા શરીરને ત્યાં જાવેદાન સુધીનો ખાબ કરાવજે. ઓ ભાઇ! એટલું મારૂં કામ કરજે. હું તુંને છેલ્લી સલામ કરૂંછું. જેહાન હમેશાં તારી ખાહેશ મુજબની થજો.[1] મને

---

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધું છે.

ત્યાં (દોઝખમાં) સોંપી તું નચિંત થજે અને બજહાંની પનાહ હેઠેલ નચિંતાઇથી રેહેજે." એટલું કહીને તેણે પોતાના હાથમાં નેજો પકડયો અને એક મસ્તાન હાથીની માફક લડાઇની જગ્યાએ ગયો. તે લડાયક શખ્સને બારમાને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તારૂં મોત તારાં માથાંને મારી હજુરમાં લાવ્યું છે. જરા તું સબુર કર કારણ કે તારૂં પોતાનું મોતજ તારા જાનની સાથે લડાઇ કરશે." ત્યારે કોબાદે બારમાનને એવો જવાબ દિધો કે "આસમાન મને જે આપવાનું હતું તે એક વખત આપી રહયું છે. જયારે મોત સેતાબી સાથે આવે ત્યારે તો મરવુંજ પડવાનું પણ હાલે જો મોત નહી આવ્યું તો પછી નક્કી વખતે તો તે છેજ."[1] એટલું કહીને તેણે પોતાના ઘોડાને દોડાવ્યો અને પોતાના ઉશકેરાયલા દિલને આરામ લેવાને માટે થોભાવ્યું નહી. બામદાદથી તે જ્યાં સુધી સુરજે અંધારૂં પાથર્યું ત્યાં સુધી તેઓએ એકમેક ઉપર જોર અજમાવ્યું. આખરે બારમાન ફતેહમંદ થયો અને તે લડાઇના મેદાનમાં તેની આગળ ધસી આવ્યો અને કોબાદની કંમરમાં ખંજર ભોંકી દિધું, જેથી તેની કંમર ચીરાઇ ગઇ. તે ઘોડા ઉપરથી ઉંધે મસતક નિચે પડયો અને તે શીંહ જેવાં દિલનો નામીચો બુઢો સરદાર ગુજર પામ્યો.

પછી બારમાન અફ્રાસીઆબની આગળ ખીલેલા ચેહેરા સાથે તથા મરતબા અને આબરૂ સાથે ગયો. તેજ વખતે અફ્રાસીઆબે તેને એક બેઝાત આપ્યો કે જેની કીંમત કોઇના પણ ખ્યાલમાં આવી શકી નહી, તમામ લશકર તે બેઝાત માહેલી સાંકલી, હાર અને સુનેરી કંમરબંધ જોઇને અજબ થયું; વળી તેની સાથે કાનમાં પેહેરવાના ઘરેણા તથા પાદશાહી તાજો પણ હતાં. નિચલી પદવી-વાલાઓમાંથી કોઇએ પણ મોટી પદવીવાલાઓ પાસેથી એવું મેલવ્યું હશે નહી. જ્યારે તે (કોબાદ) માર્યો ગયો ત્યારે લડાઇના જીતનાર કારને પોતાના લડાયક લશકર સાથે કુંમકો કીધો.[1]

---

[1] એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

બંધે લશ્કર ચીનના દરીઆની માફક (જોશમાં) જણાતાં હતાં. તું જાણે કે જમીનજ હીલવા લાગી હતી. એક ગમથી લડાઇનો જીતનાર કારન હુમલો લાવ્યો તો બીજી તરફથી તુરકીઓનું લશકર હુમલો લાવ્યું. લડાઇનો સોધનાર સર અફ્રરાજ કરશીવજ[1] ત્યાં પોતાના લડાયક લશકર સાથે આવી લાગ્યો. ઘોડાઓના ખંખાર અને લશકરથી ઉડતી ધુલથી સુરજ કે પ્રકાશીત ચંદ્ર જણાતા હતા નહી. ચલકતી તલવારોના જલકાટ અને લોહીથી ખરડાયલા ભાલાઓ ધુલની વચે પાણીથી ભરેલાં વાદલની માફક જણાતા હતા. તેની ઉપર સુરજનું તડકું પડવાથી જાણે હીંગરાનો વરસાદ પડતો હોય એમ જણાતું હતું. ઢોલનો અવાજ વાદલ સુધી પુગવા લાગ્યો અને તલવારના તન હીંગરાના રંગનાં પાણી (લોહી) થી ભરાઇ ગયાં. જ્યાં જ્યાં કારન પોતાનો ઘોડો દોડાવતો ત્યાં ત્યાં તેની તલવાર વિજલીની માફક ચમકતી હતી. તું કેહેશે કે તેની તલવાર ગોયા પરવાલાંજ વરસાવતી હતી. તે પરવાલાં એવાં હતાં કે જે કીનાની અંદર જાનો રેડી દેતાં હતાં.

જ્યારે અફ્રાસીયાબે કારનથી એ પ્રમાણે થતું જોયું ત્યારે તેણે ઘોડાને દોડાવ્યો અને તેની આગળ પોતાના લશકરને લાવ્યો. જ્યાં સુધી પાહાડની પછવાડે સુરજ અસ્ત થવાથી રાત પડી ત્યાં સુધી એક લડાઇ તેઓએ જારી રાખી પણ તેઓના દિલ કીનાથી ધરાયાં નહી. જ્યારે સુરજ કાલા રંગના જામાની અંદર છુપ્યો થયો અને

---

૧ કરસીવજ એ અફ્રાસીયાબ તથા અગ્રીરથનો ભાઇ થતો હતો અને પશંગનો ત્રીજો બેટો થતો હતો. એને અવસ્તામાં 'કેરેસવજદ' અને પેહેલવીમાં 'કરસેવજ' કહયો છે. ફીરદોસીના જણાવવા પ્રમાણે એ કરસીવજે ઘણા મરદુમ આજારીના કામો કીધાં હતાં તેથી એવું કરનારને માટે આપણે સાધારણ રીતે કરસેવજ બોલ વાપરીએ છીએ. બુનદેહેશમાં એને 'કદાન'ને નામે પણ ઓલખ્યો છે એ કરસીવજે અફ્રાસીયાબને જુઠું સમજાવીને સીયાવક્ષને મારી નખાવ્યો હતો. બુનદેહેશ (બાબ ૩૧–ફ૦ ૧૫) માં જણાવ્યા પ્રમાણે કેખશરૂએ પાછલથી એ બંધે ભાઇઓને સાથે બાંધ્યા હતા અને મારી નખાવ્યા હતા.

જ્યારે હબસીના જેવી રાત બાહાર આવી ત્યારે મેહાન હારેમનના ચેહેરાના જેવી થઇ અને અઝદાહે જાણે પોતાનું ફરતું કાલું મોઢું ઉઘાડયું. જ્યારે રાતનું અંધારૂ પડતું ગયું ત્યારે તે લડાઇનો સોખીન કારન તે તુરાની લશકરના સરદારથી છુટો થયો. તે લશકર એક બીજાથી જુદું પડયું. તેઓના માંથાં ગભરાયલાં અને જીગર લોહીથી ભરેલાં હતાં. તુરાની લશકરના સેપાહો બેશુમાર માર્યા ગયા હતા, જ્યારે ઇરાનના પેહેલવાનોમાંથી પચાસ હજાર માર્યા ગયા હતા.

જ્યારે કારન લડાઇના મેદાનમાંથી પાછો ફર્યો ત્યારે તે પોતાના લશકરને દેહસ્તાન નજદિક નોજરની આગળ છાવનીમાં લેઇ ગયો. તેના ભાઇનું ખુન રેડાયલું હોવાથી તેનું દિલ (ગમથી) ધુજતું હતું. નોજર તેને જોતાંજ રડી પડયો અને ઉજાગરા ભરેલી આંખો-માથી આંસુ રેડવા લાગ્યો. તે બોલ્યો કે "સામેસ્વારના મોતથી મારા રવાને એટલો બધો સોક કીધો હતો નહી તેટલો હું હાલે કરૂં છું. કોબાદનું રવાન સુરજની માફક (જલકતું) રેહેજો. આજે જેહા-નમાંથી તુંને જાવેદાન સુખી સારો હીસ્સો મલતો રેહેજો. જેહાનની રસમ અને તેનો કાયદો એવોજ છે. એક દાહાડો શાદીનો હોય છે તો બીજો ગમીનો હોય છે. એ રીતે પરવરેશ થવા લોકોનો મોતની આગળ ચારો રેહેતો નથી. બેર થીવાબ આજે જમીન ઉપર બીજું કોઇ આરામ કરવાનું પારણું નથી." ત્યારે કારને એવો જવાબ દિધો કે "જ્યારથી હું જનમ્યો છું ત્યારથી મેં મારા હુનરમંદ શરીરને મોતને સોંપેલું છે. મારા માથા ઉપર આજે પેહેલવાનની કોલાહ ફરીદુને મુકી છે કે એરજના કીનામાં હું જમી-નને ધ્રુજાવતો રેહું. હજુ તો મેં એ કમરબંધ છોડયો નથી અને પોલાદી તલવારને બાજુએ મુકી નથી, તેટલામાં મારો પથરના જેવો અને અક્કલમંદ ભાઇ માર્યો ગયો છે. તેથી મારો પણ અંત તેજ પ્રમાણે આવશે. ઓ શાહ! તું ખુશાલી સાથે લાંબો વખત જીવજે. પશંગના બેટાએ આજની લડાઇને ઘણી કડવી બનાવી છે. જ્યારે તેના લશકરની કેટલીક ખરાબી થઇ ત્યારે તેણે આશાયશ

સેતાં લશકરનો એક બીજો ભાગ તેડી મંગાવ્યો. તે મને ગાયની સુરતના સુરજ સાથે જોઇને મારી આગળ લડાઇ કરતો આવ્યો. હું તેના ચેહેરાની એટલો તો નજદિક ગયો કે તેની આંખો સાથે મારી આંખો એક થઇ. તેણે મારી સાથે લડતાં એક એવું જાદુ કીધું કે મારી રોશન આંખમાં પાણી અને રંગ રહયો નહીં (યાને મારી આંખે અંધારાં ફરી વળયાં.) તેટલામાં રાત પડી અને જેહાનમાં અંધકાર ફેલાયો. મારી બાજુ લડતાં થાકી ગયલી હતી. તું કેહેશે કે જમાનાની જાણે આખેરી આવી હતી, અને હવા જાણે વાદલની નિચે આવી ગઇ હતી. આથી મને લડાઇમાંથી પાછું ફરવું પડયું કારણ કે લશકરથી ધુલ ઉડી રહી હતી અને રાત પણ અંધારી બની હતી.”

તે બેઉ તરફના લશકરોએ પાછી આસાયશ લીધી અને બીજે દિવસે લડાઇ કરવાને તેઓ પાછા ગયા.

અફ્રાસીયાબની સાથે નોજરના લશકરે બીજીવાર લડાઇ કીધી અને તેમાં નોજરે હાર ખાધી તે વિષે.

જયારે રાતનો કાલો રેશમી પરદો ફાટી ગયો અને જમીન સુરજની રોશનીથી દીપી રહી, તથા સેતારાઓના પાદશાહે કાલા પરદાની પછવાડેથી સુનાં કરતાં પણ વધારે પીલી મસાલને સલગાવી, ત્યારે ઇરાનીઓએ તુરાનીઓની લડાઇની રશમ પ્રમાણે સફ સમારી. ઢોલનો આવાડ ગાજી રહયો તથા સરનાઇઓ ચીચવાઇ રહી. તું કહેશે કે જાણે જમીન પણ ધ્રુજવા પડી. જયારે અફ્રાસીયાબે તે લશકરને જોયું ત્યારે તે સામો આવ્યો અને લશકરને સફ સમારી ઉભું રાખ્યું. જેહાનના સ્વારોથી ઉડતા ધુલથી એવું બન્યું કે જાણે સુરજ ઢંકાઇ ગયો. તે બંધે લશકરની ધરપકડ શરૂ થઇ તેથી જાણે ત્યાં જંગલ અને પાહાડ હોયજ નહી તેમ જણાયું. એ રીતે તે બંધે લશકર એકમેક સાથે મજબુદ બાજયાં જેથી ત્યાં લોહીની નદી વેહેતી થઇ. લડાઇનો શોખીન કારન જેબી બાજુએ

જતો હતો ત્યાં તે લડાઈના મેદાનમાં લોહી રેડતો હતો. જ્યાં જ્યાં પેહેલવાન અફ્રાસીયાબ આવી પુગતો ત્યાંનું મેદાન પણ લોહીને લિધે પાણીની નદીની માફકનું બની જતું હતું. આખરે નોઝર સેપાહોની વચેથી તેની નજદિક લડાઈ કરવાને આવ્યો. તેઓના નેજા એકમેક સાથે એવી રીતે ગુચવાયા અને એકમેકની બરછી એવી રીતે ભેલાવા લાગી કે એ પ્રમાણે અજદાહો પણ એકમેકની સાથે ભેલાય નહી. પાદશાહોને એવી લડાઈ શા માટે કરવી પડતી હશે !

એમ કરતાં કાલી રાત નજદિક આવી લાગી ત્યારે પશંગના બેટાનો હાથ તેની ઉપર ફાવ્યો. ઇરાનીઓમાંથી વધારે માણસો ઘાહેલ થવા લાગ્યાં અને તેથી સામી બાજુનાઓને લડાઈમાં જોર મલ્યું. તેથી નાચારી સાથે ઇરાનીઓએ મોહડાં ફેરવ્યાં અને મેદાન અંદરની છાવણીને તજી ગયા. નોઝરનું દિલ ગમથી દુખી બન્યું કારણ કે તેનું તાજ સેતારાઓની ચાલથી ધુલથી ભરેલું બન્યું હતું. જ્યારે મેદાનમાંથી નગારાંનો સાદ ધીમો થઇ ગયો ત્યારે તે નોઝરે તુસ[1] ને બોલાવી મંગાવ્યો. તુસ અને ગસતહમ બંધે સાથે ત્યાં ગયા. તેઓના હોટ પવનથી ભરેલા (યાને સુકા) હતા અને તેઓના જીવ ગમગીન હતા. તેણે તેઓને તેજ વખતે કહ્યું કે

---

૧ 'તુસ' એ નોઝરના વડા બેટાનું નામ છે. અવસ્તામાં તથા પેહેલવીમાં પણ એને 'તુસ' નેજ નામે ઓલખ્યો છે. બુનદેહેશ (બાબ ૨૯) માં તુસને નોદરના ખાનદાનનો કહ્યો છે અને તે કાવીવાનોમાંનો એક ગણ્યો છે. 'ગસતહમ' એ નોઝરના બીજા બેટાનું નામ છે. નોઝરની પછી એ તુસને ગાદી મલી હતી નહી. પણ તુસે એક પેહેલવાન તરીકે ઇરાની શેહેનશાહોની ચાકરી બજાવી હતી. 'અખ્યાદભારે જરીરાન'માં એ તુસને માટે કેહેવામાં આવ્યું છે કે તેણે લશ્કરના વડા તરીકે નવસો વર્ષો સુધી ચાકરી બજાવી હતી. વળી તુસને માટે બુનદેહેશ (બાબ ૨૯) માં એમ કહ્યું છે કે તે અમર્ક રહયો છે અને તે બીજા અમર્ગ પેહેલવાનોની સાથે ફ્રેશોકર્દના વખતમાં સોશ્યોશની મદદે આવશે. 'અયયાદગાર'માં જણાવ્યા મુજબ તુસની પછી લશકરનું વડપણ જરીરને મલ્યું હતું અને જરીર પછી બસ્તુરને અને બસ્તુર પછી કરજમને પોહોંચ્યું હતું.

'મારાં દિલની અંદર ઘણું દુખ થાય છે". એટલું કહીને તે રડવા લાગ્યો. તેના બાપની શિખામણ યાદ આવતાં તેનું જીગર લોહીથી ઉકળવા લાગ્યું અને તેના હોટ પવનથી સુકા બન્યા. કારણ કે તે મીનોચેહરે તેને કહ્યું હતું કે "તુરાન તથા ચીન તરફથી ઇરાન જમીન ઉપર લશકર ચઢી આવશે અને તેઓથી તારૂં દિલ દુખી થશે તથા તારાં લશકરને પુશકલ નુકશાન પુગશે." એ પ્રમાણેની યાદ થવાથી તે બોલ્યો કે "તે પાદશાહ મીનોચેહરના કહેવા પ્રમાણે હમણા નીશાણી જણાય છે અને બાહુરીનો આમળો બખત હાલે પડતો આવ્યો છે. કોઇએ પણ નામા અંદર એવું વાચ્યું હશે નહી કે તુરકસ્તાનમાંથી કોઇએ એવું મોટું લશકર મોકલ્યું હોય. માટે તમો હવે પારસ શેહેર તરફ જાઓ અને ત્યાંથી આપણા કુટુંબને લેઇ આવો. તેઓની તે ટોલીને પાહાડને રસ્તે થઇને અલબરૂજ પાહાડ ઉપર લેઇ જાઓ. તમો હમણાજ ઇસફાહાન [1] તરફનો રસ્તો લેવો અને એ દુશમનના લશકર આગળથી છુપાઇ જાઓ. તમારા એમ છુટા પડવાના કામથી જોકે મારૂં દિલ તુટી જાય અને આવી જખમાવનારી હાલતમાં મારૂં દિલ વધારે જખમાય છે તોપણ ફરીદુનની તોખમના એક બે જન પણ આવે બીશમાર હાલતમાં આવેલાં (પાદશાહી) કુટુંબમાંથી જીવને બચાવી શકશે. શું જાણતો નથી કે હવે પછી આપણો મેલાપ ફરીથી થશે યા નહી. આજની એક રાત આપે મેદાનમાં આપણી છેલ્લી છે. તમારાં કામની અંદર તમો રાત અને દિવસ ખબરદાર રેહેજો, અને જેહાનનો કારોબાર હુશીયારી સાથે ચલાવજો. અગરજો લશકરમાંથી તમુને એવી ખરાબીની ખબર મલે કે આખી મારી શેહેનશાહી તમામ જાંખો મારી ગયો છે (યાને હું મારો ગયો છું) તો તમો તમારા દિલ સાથે ઘણો ગમ કરતા ના, કારણ કે તે ફરતાં આસમાનથી જે બનવા કાલ હશે તેજ બનશે. જમાનો એકને ખાકની અંદર લાવી નાંખે છે તો બીજાને પાદશાહી તોપી સાથે

૧ આગલા વખતના પારથીઆ (Parthia) ને ઇસફાહાનને નામે પણ ઓલખ્યું છે.

ખુશાલી ભર્યો રાખે છે. કપાઇ મુવેલાનું શરીર કુદરતી મોતે મુવેલાનાં શરીર સાથે સરખું થઇ જાય છે. તે થોડા વખત તફડે છે પણ પછી તે શરીર શાંતી મેલવે છે.” જેમ ઘટતું હતું તેમ તેણે તેઓને શિખામણ આપી અને ત્યાર પછી તેણે પાદશાહી હાથને લંબાવ્યા અને તે બે ફરજંદોને છાતી સાથે ચાંપયા અને પછી તે પાદશાહે આંખોમાંથી આંસુ પાડયાં. ત્યારબાદ તુસ અને ગશતહમ પોતાના ચેહેરાને આંસું ભરીને અને જીવને ગમગીન બનાવીને આગળથી ગયા.

અફ્રાસીયાબની સાથે નોજરે બીજીવાર લડાઇ કીધી અને નોજર દહેસ્તાન નાહાસી ગયો તે વિષે.

ત્યાર પછી લશકરે બે દિવસ આસાયશ ભોગવી. ત્રીજે દિવસે જ્યારે જેહાનને દિપાવનાર સુરજે જેહાનને દિપતી કીધી, ત્યારે પાદશાહ નોજરને જમાનાથી વધુ મેહેતલ મલી નહી. તેથી તેને નાચારી સાથે લડાઇની તૈયારી કરવી પડી. અફ્રાસીયાબ તોફાની દરીઆ યા નદીની માફક નોજરના લશકરની સામે (લડવાને) આવ્યો. છાવણીમાંથી ઢોલના અને હીંદી નગારાંઓના અવાજ નિકળવા લાગ્યા અને પાદશાહની દરગાહમાંથી પણ વાજીંત્રના અવાજ નિકલ્યા. તે (વજાડનારા) ઓએ માથાં ઉપર લોહાંની તોપી પેહેરેલી હતી. એક પાહાડથી બીજા પાહાડ સુધીની જમીન હંથીયારબંધ થયલી હતી. તે સેપાહો ભારી સુરજ સાથે ત્યાં આવ્યા તેથી ત્યાં નહી પાહાડ કે નહી રેતી કે નહી કઠણ જમીન દેખાતી હતી. એક દરીઆથી તે બીજા દરીઆ સુધી બાણે (લશકરનો) ગલીચો પંથરાયલો હતો. કારન કે જે પાદશાહને એક વંજાની માફક મદદગાર હતો તેણે તે લશકરના મધ્યભાગને સમારીઓ. તેણે પેહેલવાન તલીમાનને પાદશાહની ડાબી બાજુએ તેહીઓ અને નસ્તુહના બેટા શાપુરને જમના હાથ ઉપર રાખ્યો. પેલી બાજુએ બાહુર અફ્રાસીયાબે પણ એક શીંહની માફક લશકરને ગોઠવ્યું. અફ્રાસીયાબની છાવણીની અંદર કોઇના માથામાં ઉંઘ આવતી હતી નહી. ૧ આખી રાત સુધી તેઓએ લશકરને લગતી ગોઠ-

---

૧ એ બેત હાથની લખેલી નકલમાં વધારે છે.

ઘણો કીધી તથા તમામ તલવારો અને બરછીઓને સાફ કર્યા કીધી. લશકરની જમની બાજુએ પવનના જેવો ચપલ બારમાન ઉભો હતો. તેણે કમાનની અંદર લોહનો તીર ભેરવ્યો હતો. જ્યારે બંધે લશકરે સીધી સફ સમારી ત્યારે પીત્તલના પરગણોનો અવાજ નિકળવા લાગ્યો. બામદાદથી તે સુરજ ગુમબજનો ચકરાવો ફરી આવ્યો ત્યાં સુધી પાહડ કે દરીઓ કે જંગલ કાંઇ જણાતું હતું નહી. તું કહેશે કે તલવારનું દિલ (લોહી પીને) ફુલી આવ્યું હતું અને ઘોડાઓની નિચેની જમીન દુખથી પોકાર કરતી હતી. જ્યારે નેજાઓ જમીનને છાયડો આપવાને ઉછલવા લાગ્યા ત્યારે પાદશાહની બાજુએ હાર ખમવા માંડી. જ્યારે તેનું નસીબ કાલાસ પકડવા લાગ્યું ત્યારે તુરકી સેપાહો જોર પકડવા લાગ્યા. જે બાજુએ નશાતુહનો બેટો શાપુર હતો તે બાજુની જે કાંઇ ટુકડી હતી તે વિખેરાવા લાગી. પણ તે જ્યારે શાપુર માર્યો ગયો ત્યારેજ તેમ બનવા લાગ્યું અને ઇરાનનું તખત કાલું થવા લાગ્યું. લડાઇના મેદાનમાં ઇરાની લશકરના ઘણાક નામદારો માર્યા ગયા અને ઘાહેલ થયા.

જ્યારે પાદશાહે અને કારને એવી રીતનું કામ બનતું જોયું અને લડાઇમાં પોતાના નસીબને મદદ કરતું નહી જોયું ત્યારે તેઓએ તુરકી લશકર સાથે લડવાનું મુકીને દેહેસ્તાન તરફ નાહાસવા માંડયું. તે સઘલાઓ દેહેસ્તાનના કીલ્લામાં ભરાઇ ગયા કારણ કે તેઓને નાહાસવાનો બીજો કાંઇ માર્ગ મલ્યો નહી. તેઓને પસાર થવાની જગ્યા ઉપર રાત અને દિવસ લડાઇ ચાલતી હતી તેથી પણ નાહાસવામાં આટલી બધી ઢીલ થઇ. જેવો નોજરે કીલ્લામાં પગ મેલ્યો કે તે જંગી તુરાની સ્વારોએ તેનો રસ્તો બંધ કરી લિધો અને કીલ્લાને ઘેરો ઘાલ્યો. અફ્રાસીઆબે તે ઠીલમાં પહેલી લડાઇમાં સેતાબી પકડી અને સ્વારો તૈયાર કીધા. એક પેહેલવાન કે જે કરૂખાન [1] અને વીશે [2] નો ખુન્યાદનો હતો તેને તેણે

---

1 'કરૂખાન' એ પીરાનની માયનું નામ છે.

2 'વીશેહ' એ પીરાનનો બાપ અને અફ્રાસીઆબનો કાકો થતો હતો. એના પીરાન, હોમાન, અને લાન નામના ત્રણ બેટા હતા એમ શુનદેહેશમાં

બોલાવી મંગાવ્યો અને તેને ફરમાવ્યું કે "ખ્યાબાનનો રસ્તો પસાર કરીને લશકરને પારસ તરફ લેઇ જા, કારણ કે તે તરફ એ ઇરાનીઓના કુટુંબો રહે છે અને ત્યાંથી તે બુરી ખસલતના માણસોના માલાઓની સોધ કર." તુરતજ કારનને જેવી એ ખબર થઇ કે અફ્રાસીઆબે રાતના ઉંઘવાને વખતે લશકરને પારસ તરફ મોકલ્યું છે, તેવોજ તે કીનાથી ઉશકેરાઇ ગયો અને દિલથી દલગીર બન્યો. આથી એક ચીત્તાની માફક નોજરની આગળ ગયો અને બોલ્યો કે "પેલો નાલાયક જુવાન શખ્સ કે જે તુરાનનો પાદશાહ છે તેણે શું કીધું છે તે તું જો. તેણે આપણ લશકરીઓના બૈરી છોકરાંઓને પકડવાને માટે તે તરફ મોટું લશકર મોકલ્યું છે. અગરજો તે આપણા કુટુંબ કબીલાને હાથ કરશે તો આપણા નામવરોના દિલ તુટી જશે અને આપણા સરને શરમથી છુપાવવાં પડશે. તેટલા માટે મને કરૂખાનની સાથે લડાઇ કરવી ઘટે છે. તારી પાસે ખોરાક પુરતો છે અને અત્રે વેહેંતું પાણી (નદી) પણ છે. તારે માટેની હાથથી સેપાહો રહે છે. તેથી જો તું ફતેહમંદ નસીબના શાહનો હોકમ હોય તો તે બદખાહ તુરકીની ઉપર હું હુમલો કરૂં. તું અત્રેજ થોભજે અને તારાં દિલને દલગીર બનાવતો ના. કદાચને એ લડાઇમાં તારી ફતેહજ થશે. જ્યાં શીંહ થવું પડે ત્યાં શીંહ થજે કારણ કે પાદશાહોને હીમતવાન બનવું લાયક છે. હું કરૂખાનને હુમબાલે મારાં લશકરને કમાનમાંથી છુટેલા તીરની જડપે લેઇ જવા માંગું છું." ત્યારે નોજરે જવાબ દિધો કે "એ તારો વિચાર વાજબી નથી, કારણ કે તારા જેવો લશકરને સંભાલનાર અત્રેના લશકર માટે કોઇ નથી. તેથી બેહેતર એજ કે હું તે લશકરની પુઠે જાઉં અને આગળથી અને પાછલથી તેઓને ઘેરી લેઉં.[1] જ્યારથી

જણાવ્યું છે. એ વીશેહનો બેટો પીરાન પાછળથી અફ્રાસીયાબનો એક ઘણો દુરઅંદેશ અને દાનાવ વજીર બન્યો હતો. અવસ્તામાં વીશેહને 'વએસક' ને નામે ઓલખ્યો છે અને ત્યાં એના બેટાઓને ઘણા બાહુર જણાવ્યા છે. એ વીશેહના છોકરાઓને તુસ પેહેલવાને કેદ કીધા હતા એમ અવસ્તામાં જણાવ્યું છે.

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

લડાઈનાં ઢોલ ઠોકાયાં છે ત્યારથીજ ગઝતહુમ અને તુસ આપણા કુટુંબના બચાવને માટે ગયલા છે. તેઓ જડપથી જઈને અત્યાર સુધીમાં મેહેલમાં પુગી પણ ગયા હશે અને જેમ ઘટતું હશે તેવી ગોઠવણો કીધી પણ હશે. તે બાહાદુર પેહેલવાનો અને મોટા દરજાના શખ્શો તે મેહેલમાં જડપથી જઈ પણ લાગ્યા હશે.

ત્યાર પછી તેઓ સઘલા સાથે બેઠા અને દારૂ મંગાવવામાં આવ્યો અને તેઓએ પોતાના દિલમાનાં ગમને થોડો વખત દુર કીધો. ત્યારબાદ તેઓ કારનના મકાન તરફ ગયા. તે સઘલાઓની આંખો બહમન મહીનાના વાદલની માફક (પાણીથી પુર) હતી. તેઓએ હરેક બાબદ ઉપર વાતો ચલાવી અને પછી સર્વેએ આએ વાત મુકરર કીધી કે "આપણને પારશ તરફ જવું અને એ શિવાય બીજો કોઈ વિચાર પસંદ કરવો નહી. અગરજો ઈરાની સેપાહેનો કબીલો તે બુરા કીનાખોરોના હાથમાં કેદ થશે તો આપણા બેરાં છોકરાં તુરકીઓના બંદીવાન બનશે અને લડાઈ નહી કરવા છતાં પણ (એ દુખને લિધે) તીરની અણી આપણા દિલમાં ભોંકાશે. વળી તેમ બન્યા પછી આપણે લડાઈના મેદાનમાં નેજાને કોણ હાથમાં ધરશે? અને આરામ કરવાનું અને નચિંત બેસવાનું કોણને સુજ પડશે?" શીદુશ, ફેરશવાદ, અને કારને સાથે મલીને એ બાબદ ઉપર પોતાના વધતા ઓછા વિચાર જણાવ્યા. એમ કરતાં જ્યારે અંધારી રાતનો અરધો વખત પસાર થયો ત્યારે તે બાહાદુરોએ ત્યાંથી જવાને માટે હથીયાર પેહેરીઆં. તે હીંમતવાનો દરવાજામાંથી સાથે બાહાર પડયા જેઓની સાથે બીજા પુશકલ બાહાદુરો પણ હતા.[1] લડાઈનો જીતનાર કારન તેજ વખતે પોતાના લશકર સાથે પારસ તરફ ગયો. બામદાદ થતાં તેઓ નાઉમેદ દિલ સાથે પેલો કીલ્લો કે જેને સફેદ કીલ્લો કહે છે ત્યાં જઈ પુગ્યા. તે કીલ્લાનો રખેવાલ ગઝદહમ પોતાનાં હુશીયાર હીંમતવાન શખ્સો સાથે ત્યાં રેહેતો હતો. તે કીલ્લાની પેલી બાજુએથી બારમાન પોતાના લશ-કર, હાથીઓ અને પેહેલવાનોની સાથે રસ્તો ઘેરીને બેઠો હતો.

---

1 એ બેત વધેથી નકલમાં મલ્યુ છે.

લડાઈના જીતનારા કારને તેનાથીજ પોતાના ભાઈના મોતનો ઘાહ ખમાંઓ હતો. તેથી તેણે પોતાના ભાઈના ખુનનો બદલો લેવાને માટે કીનાની કંમર બાંધી. બારમાનની સાથે બાઝી પડવાને માટે કારન એક શીંહની માફક તેની તરફ જડપથી ગયો.૧ પછી કારને લડાઈના હથીયારો પેહેરીઆં અને જેમ કરવું ઘટતું હતું તેમ તેણે લશકરને ગોઠવ્યું. તેના લશકરને બારમાનની આગળથી પસાર થવું પડવાનુંજ હતું તેથી કારન સામો તેની તરફ જડપથી ગયો. તેના પેહેલવાનો પણ તેની પુઠે ગયા અને તેઓએ એકી વખતે પારસ શેહેર તરફનો રસ્તો ધર્યો. બાધુર બારમાન એ ખબરથી વાકેફ થયો હતો તેથી તે એક શીંહની માફક તેની સામે આવ્યો. કારને જ્યારે તેને આવો તેજીવાલો અને લડાઈની વખતે દુશ વચે પણ લોહીનો રેડનારો જોયો ત્યારે તે એક શીંહની માફક બારમાન સાથે વલગી પડ્યો અને યુક્તિ વાપરવાનો તેને કાંઈજ વખત આપ્યો નહી. કારન જડપથી તેની આગળ ગયો અને મદદના પોહોંચાડનારા યજદાંની યાદ કીધી અને પછી તેના કંમરબંદ ઉપર તેણે એવી રીતે નેજો માર્યો કે તેની કંમરનાં સાંધાઓ તુટી ગયા અને તે ઘોડાની પીઠ ઉપરથી ઉઠલાઇ પડ્યો તથા તેની આગળ આસમાન-આંનો પ્રકાશતો સુરજ કાલો થઈ પડ્યો (યાને મરી ગયો). પછી તે (કારન) નિચે ઉતર્યો અને તેના શરીર ઉપરથી તેનું માથું કાપી કાઢ્યું અને તે હાથીના જેવા શરીરના પેહેલવાને પોતાના જીન સાથે તે ટાંગ્યું. ત્યારબાદ તેણે તે બારમાનનાં લશકર ઉપર હુમલો કીધો અને તેના પેહેલવાનો વચેથી ઘણાએક નામદારોને નિચે ફેંક્યા. (આથી) તમામ સેપાહોના દિલ તુટી ગયાં અને એક બીજા સાથે લડતાં માર્યા ગયા. પછી પોતાના નામદારી ભરેલાં જંગી લશકર સાથે તે પેહેલવાન કારને પારસ તરફનો રસ્તો લીધો.

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

કારનની પુઠે નોજર નાહાસવા ગયો અને તે અફ્રાસીયાબના હાથમાં કેદ પકડાયો તે વિષે.

જ્યારે નોજરે એમ સમજ્યું કે કારન જતો રહ્યો છે ત્યારે તેણે પણ તેની પુઠે એક શીંહની માફક જડપથી નાહાસવા માંડ્યું. તે એવા હેતુથી નાહાસતો હતો કે બુરા વખત જોવામાંથી તે બચી જાય, અને તેને આસમાન પગ નિચે રગડી નાખે નહી. જેવી અફ્રાસીયાબે એ બાબે ખબર મેળવી કે નોજર જંગલો તરફ નાહાઠો છે તેવુંજ તેણે લશકરને એકઠું કીધું અને દોડીને જડપથી તેની પુઠે જઇ લાગ્યો. જ્યારે તે પાદશાહ ઘેરાઇ ગયો ત્યારે તેણે નાહાસવાનો યા તો લડાઇ કરવાનો ઠેરાવ કીધો. તે જેમ (છુપા છુપ) આવ્યો હતો તેમજ તેણે (નાહાસવાનો) રસ્તો સોધીઓ કે જેથી યા તો તે તેના પગ આગળ (બંદીવાન થઇને) પડે કે યા તો તે તાજ સાથના સર સાથે જીવતો રેહે. અંધારી રાતથી તે આફ્તાબ આસમાનની ઉંચાઇએ જઇ પુગ્યો ત્યાં સુધી અફ્રાસીયાબે નોજરની સાથે લડાઇ કીધી. બાહાદુરોથી ઉડતી ધુળથી જેહાનમાં અંધારૂં ફેલાઇ રહ્યું અને આખરે નોજર કેદ પકડાયો. પશંગના બેટાએ તેનો કંમરબંધ ધર્યો અને તેને ઘોડાના જીન ઉપરથી ઉચકીને જુદો કીધો. તે અને તેના એક હજાર એકસો ને વીસ નામદારોની તું કેહેશે કે આએ જમીન ઉપર જગા રહી હતીજ નહી. ઘણાકોએ રસ્તો જોઇ કાઢ્યો અને નાહાસી ગયા અને તે બલાના ફાંદામાં પકડાયા નહી. અફ્રાસીયાબ આવાં લશકરને તથા તેના બુલંદ પાદશાહને સાથે કેદ પકડવા પાંમ્યો. અગરજો આસમાન તારી સાથે ખાનગી વાત કરવાને બેશે તો પણ તું તેની ગીરદેશથી છુટકો પાંમશે નહી. તે તુંને તાજ, તખત અને ચડતી આપશે તેમ તે વળી તુંને કાલાશ અને નુકશાન પણ પુગાડશે. તે દુશમન પણ રહે છે અને દોસ્ત પણ રહે છે. તેનાથી તું કોઇ વખતે બી (યાને મગજ) પાંમશે અને કોઇ વખત ઘાસનું છોલતું પાંમશે.

અગરજો તારૂં સર કાળાં વાદળને લાગશે (યાને ગમે એટલી ઉંચી પદવીએ પુગશે) તો પણ આખરે તું તેનાથી મટોડાંની જગ્યા (યાને ઘોર) મેલવશે. માટે તું ખબરદાર રેહે અને જેહાનની અંદર તારૂં દિલ ના બાંધ કારણ કે તું તેની અંદર તેનાથી નચિંત રેહેવાનો નથી. જેહાન એક સુંદર બાજીગરના જેવી [redacted] અને તે દર પળે જુદી જુદી બાજી કરી બતાવે છે. એકને તે મછી આગળથી (યાને પાતાલમાંથી) ચંદ્ર સુધી ઉચકે છે તો બીજાને ચંદ્ર આગળથી નિચે કુવાના તળીયાંમાં નાખે છે.

પછી અફ્રાસીયાબે લશકરને ફરમાવ્યું કે "તમો ગુફાઓ, પાહાડો, બયાબાનો અને નદીઓમાં સોધ કરો કે લડાઇનો જીતનાર કારન નાહાસીને અગર લશકર આગળથી છુટકો મેલવે નહી. આવી ભયંકાર લડાઇ વખતે તે કયાં ગયો હશે કે મારી આગળ કીનો સોધવાને આવ્યો નથી?" જ્યારે તેણે જાણીસું કે કારનનું દિલ પોતાના કુટુંબકબીલાને માટે દુખાયાને સબબે અગેથી અગાઉનો જતો રહ્યો છે, તથા જ્યારે તેને કેહેવામાં આવ્યું કે તેણે બારમાનના કેવા હાલ કીધા છે અને તેને કેવી રીતે ઘોડા ઉપરથી ઉચકીને ધુળમાં પટક્યો છે ત્યારે તે વાત સમજીને અફ્રાસીયાબ ગમગીન થયો અને દુખથી પોતાના હાથના પોહોંચાને દાંત વચે ધરીને કરડવા લાગ્યો. પછી તે નામવરે વીશેને [1] એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તારા બેટાના મોતને માટે તારાં દિલને કઠણ કર. કારણ કે જ્યારે કાવેહનો બેટો કારન જંગમાં ઉતરે છે ત્યારે તેના બાલા આગળ વાઘો પણ આજેજ બને છે. માટે તું એક હુનરમંદ લશકરને તૈયાર કર અને તારા મુવેલા બેટાની આગળ તું જા." આથી તે તુરાની લશકરનો સપેહેસાલાર એક કીનો લેનારૂં નામદારી બરેલું લશકર લેઇને ત્યાંથી ગયો. તે કારન આગળ જઇ લાગે તે આગમચ તેણે પોતાનું

૧ ફીરદોસી બારમાનને વીશેના બેટા તરીકે ઓળખાવે [redacted] પણ બુનદેહેશ (બાબ ૩૧)માં તો તેના પીરાન, હોમાન અને સાબ નામના ત્રણજ બેટા જણાવ્યા છે. ફીરદોસીએ બારમાનને તથા પીલસુમને પણ વીશેનાજ બેટાઓ તરીકે ઓળખાવ્યા છે.

પ્યારા બેટાને માર્ગમાં મુવેલો પડેલો દીઠો. તુરાની લશકરના બાહદુરો અને પેહેલવાનો પણ તેની સાથે રસ્તામાં પડેલા હતા અને તેઓના વાવટાઓ ફાટી ગયેલા અને ઢોલ ઉંધાં પડેલાં હતાં. ગુલલાલાના (યાને લોહીના) કફન વચ્ચે તેઓ સંદરૂસ ફુલની માફકના (ફીક્કા) ચેહેરા સાથે પડેલા હતા. જ્યારે પીરાએ એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તે ગમગીન થયો. તું કેહેશે કે તેનું દિલ ગમથી ફાટી જતું હતું. તેણે આંખોમાંથી ગરમ આંસુઓ પાડયાં અને પછી તેણે કારનની તરફ આસ્તે આસ્તે ચાલવા માંડયું. તુરકી લશકરના બાહદુરોએ અને મરદાને મરદોએ કારનની પુઠ પકડવાને માટેનો રસ્તો ધર્યો. વીશે વેહેતી નદીની જડપે ત્યાંથી ગયો જેથી જેહાનની અંદર કોહા થઇ રહી. કારનને પણ એવી ખબર પુગી ગઇ કે "તે વીશે ફતેહ સાથે અને ભપકા સાથે આવે છે, તથા તેણે કેટલાક અરબ સ્વારોને નીમરોજ તરફ મોકલ્યા છે અને તે પોતે દુન્યાને રોશન બનાવતો આય છે."

તે લડાયક વીશેએ પોતાના બેટાને માટેના દુખ સાથે પવન વેગે પારસ તરફનો રસ્તો લિધો. જ્યારે કારન પારસમાંથી લશકરને મેદાન તરફ લેઇ જતો હતો ત્યારે તેણે ડાબા હાથ ઉપરથી ધુલ ઉડતી જોઇ. તે તરફથી એક કાલો વાવટો દેખાવા લાગ્યો અને તુરકીઓનો સરદાર લશકરની હરોલમાં ચાલતો જણાતો હતો. તે બેઉ તરફના લશકરોએ સફ સમારી અને લડાયક પેહેલવાનો લડવાને માટે ગયા. કારને તુરાનીઓ તરફ નજર કીધી તો ઇરાનીઓના તમામ હથીયારો અને સામાન તેઓની પાસે જોયાં. આથી તે ઇરાનીઓના શું હાલ થયા છે તે પામી ગયો અને જાણ્યું કે તેઓના કામનું તમામ છેવટ આવી ચુક્યું છે અને તેઓના જાનના આવા હાલ થયા છે. દુન્યા પશંગના બેટાની ખાહેશ પ્રમાણે ફરતી થઇ છે અને ઇરાનનું તખત તે પોતાના કબજામાં લાવ્યો છે. પછી વીશેએ પોતાના લશકરના વચલા ભાગમાંથી બુમ પાડીને કહ્યું કે "હવે બુલંદીનું તાજ તથા તખત બરબાદ થઇ ગયું છે. કનોજથી તે કાબુલસ્તાન સુધીની જમીન

તથા જાબુલસ્તાનના દરવાજા સુધીના બાગવાળી તમામ જમીન હાલે હમારા કબજામાં છે અને ત્યાંના મેહેલોની અંદરના ચીત્રો હમારા (પાદશાહોને લગતાં) તાંગવામાં આવ્યા છે. માટે હવે તું તારી આરામની જગ્યા ક્યાં બનાવવા માંગે છે? કારણ કે હવે તો તારો પાદશાહ કેદ પકડાયલો છે." કારને વીશેને એવો જવાબ દિધો કે "બસ કર. મોતના આવ્યા વગર કયો શખ્સ મરી ગયો છે? તેથી તે (નોજર) ના ઉપર જ્યારે વખત તંગ બન્યો છે ત્યારેજ એવું કામ બન્યું છે તે માટે ગમ કરવો, દુખી થવું અને દલગીર થવું જોઈતું નથી. ફરતાં આસમાનથી એવુંજ સેવટ મલે છે અને તે તારી ઉપરથી પણ એક દાહાડો પોતાની મોહોબતને કાપી નાંખશે. અગરજો નોજર પાદશાહ કેદ પકડાયો છે તોપણ ફરતું આસમાન તો કામ કરતું અટક્યું નથી. તેમજ તમારો પણ એવો એક દાહાડો એનાથી પણ બદ બખતતનો અને બદ ચાલનો નજદિક આવી લાગશે." ત્યારે તે બુરાં નસીબના અને બુરી ઇચ્છાવાલા શખ્સે કારનને આ પ્રમાણે કહયું કે "તમારી પાસેથી ખજાનો, તખત, અને તાજ એ સઘળું છીનવી લેવામાં આવ્યું છે. આએ જમાનો અને જમીન તારા પાદશાહના દુશમન બન્યાં છે. તેથી તારૂં રોશન નસીબ પણ હવે સુસ્ત બની ગયું છે." ત્યારે તેણે જવાબ દિધો કે "હું તે કારન છું કે જે સુખના લેબાશને વેહેતાં પાણીમાં નાખી દે છે. હું કાંઇ (તારા પાદશાહની) ધાસ્તીથી કે એ બાએની વાતચીતથી અત્રે ચાલી આવ્યો નથી, પણ તારા બેટાની સાથે લડાઇ કરવાને માટે આવ્યો હતો. જ્યારે તેની ઉપરના કીનાથી મેં મારાં દિલને ખાલી કીધું છે તો હવે તારી ઉપર પણ કીનો લેવાની અને તારી સાથે લડાઇ કરવાની હું તૈયારી કરશ. હું તુંને મારો લડાયક હાથ દેખાડશ કે જે પ્રમાણે મરદાનેમરદો અને પેહેલવાનોજ દેખાડી શકે છે." પછી તેઓએ પોતાના ઘોડાઓને દોડાવ્યા અને ત્યાં નગારાના અવાજ નિકળવા લાગ્યા. જમની અને ડાબી બાજુએથી સેપાહોના પગોથી ધુલ ઉડવા લાગી જેથી હવામાં રોશની કે ચંદ્ર કાંઇ જણાયું નહી. તેઓ એકમેકની સાથે વલગી

પડયા અને તેથી વેહેતી નદીની માફક લોહી વેહેવાં લાગ્યાં. લડાઇનો સોધનાર કારન વીશેની નજદીક જઇ લાગ્યો. પણ તે વીશે તે લડાઇમાંથી મોહું ફેરવીને નાહાસી ગયો. લડાઇ કરનારાઓમાંના પુરાકલ માણસો માર્યા ગયા અને વીશે લડાઇના મેદાનમાંથી નાસી ગયો. જ્યારે સેતારાઓની ચાલથી વીશેને હાર મલી ત્યારે તે લડાઇનો જીતનારો કારન તેની પુઠ પકડવાને ગયો નહીં. વીશે પાછો અફ્રાસીયાબની નજદિક જઇ પુગ્યો. તેની આંખો બેટાના ગમથી આંસુથી ભરેલી હુતી.

શમાસાસ અને ખજરવાન નામના તુરકી પેહેલવાનો મેહેરાબ અને જાલ ઉપર હુમલો કરવાને ગયા તે બાબે.

અરમાન શેહેરમાંથી જે લશકર કીનો લેવાને જાબુલસ્તાન તરફ ગયું હતું તે શમાસાસવાલું લશકર જ્યારે જીહુન નદી આગળ આવી પુગ્યું ત્યારે તે ત્યાંથી સીસતાન તરફ જડપથી જવાને નિકલ્યું. બીજી તરફથી ખજરવાન તલવારનાં મારનારા અને ખંજરનાં વાપરનારાં નામદારી ભરેલાં ત્રીશ હજાર માણસોનાં તુરકી લશકર સાથે તથા તે પોતે પોતાની તલવાર અને ગુરજ સાથે તથા પોતાના બુલંદી ભરેલાં નસીબ સાથે હુશીયારીથી હીરમન[1] નદી આગળ આવી પોહોંચ્યો. જાલ પોતાના બાપ (ના મરણ) ને લિધે દુખ અને સોગમાં રેહેતો હતો અને તે ગુરાબેહ નામનાં જંગલમાં તેનું દોખમું બનાવવાને રોકાઇ ગએલો હતો. તેથી (સીસતાન) શેહેરમાં પેહેલવાન મેહેરાબ રોશન રવાન સાથે અને જાગૃત હાલતમાં (શેહેરની સંભાલને અર્થે) રેહેતો હતો. તે મેહેરાબની તરફનો એક [redacted] પેગામ લેઇને શમાસાસની તરફ જવાને નિકલ્યો. જ્યારે તે કાશદ તેની છાવણીની આગળ ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતર્યો ત્યારે તેણું તેને મેહેરાબ તરફથી કેટલીક દુવા પુગાડી કે "તુરાની લશકરનો પાદ-

1. એ હીરમન્દ નદી નીમરોજ યાને સીસ્તાન તરફ આવેલી છે.

શાહ ચાલાકી ભરેલાં દિલનો રેહેજો અને તે તાજ સાથે જાવેદાન સુધી જીવજો. મારી ફર્યાદ અરબ ઝોહાકથી છે. હું આજે (જાલની તાબેદારી કરવા સાથની) પાદશાહીમાં ઘણો સુખી નથી, જો કે મેં તેની સાથે સમાઇ કરીને મારો જાન બચાવ્યો છે કે જેમ કરવા શિવાય મારે માટે બીજો કાંઇ ચારો હતો નહી. હાલે તેનો આજે મેહેલ મારી બેઠકની જગ્યા બની છે અને તમામ જાબુલસ્તાન મારા હાથમાં છે. જ્યારનો જાલ સામને દફનાવવાને માટે સોગ ભર્યો બનીને અત્રેથી ગયો છે ત્યારથી મારૂં દિલ તેની ફીકરથી છુટું થઇને ખુશાલી ભરેલું બન્યું છે, અને હું એવો વિચાર કરૂં છું કે તેનો ચેહેરો હું ફરીથી જોવા પામુંજ નહી તો સારૂ. હું તું નામદાર પેહેલવાનની પાસેથી થોડી મુદત માંગી લેઉં છું કે જેથી હું એક હુશીયાર માણસને ઉંટ ઉપર સવાર કરીને જડપથી અફ્રાસીયાબની આગળ મોકલી આપું, કે જેથી તે પણ મારી આજે ખાનગી વાતથી વાકેફ બને તો મારાં દુખનું દાસ્તાન ઓછું થાય. જેમ મને ઘટતું છે તેમ મેં તારી ઉપર આ સાથે વધાવો મોકલ્યો છે. તે ઉપરાંત વળી પાદશાહને લાયકની ભેટ મેં મોકલી છે. જ્યારે તે મને ફરમાવશે કે તું મારી આગળ આવ તો હું તેના તખત નજદીક જઇને ઉભો રેહેવા શિવાય બીજું કાંઇ કરશ નહી. હું આજે તમામ પાદશાહી તેને સોંપી દેવશ અને મારાં દિલને તેનાં આગળ ખુશી રાખશ. હું તું પેહેલવાનને અત્રે સુધી આવવાની મેહેનત આપતો નથી. તેથી હાલે તો મેં તારા ઉપર તરેહવાર રીતનો એકઠો કીધેલો ખજાનો મોકલી આપ્યો છે.૧"

એ રીતે એક તરફથી તેણે તે પેહેલવાન (શમાસાસ) નું દિલ જીતી લિધું અને બીજી તરફથી તેણે કાંઇ ઉપાવ કરવાને હાથ લંબાવ્યો. તેણે એક ઘોડેસ્વારને જાલની આગળ મોકલ્યો અને તેને કહ્યું કે, "તું (પક્ષીની માફક) અત્રેથી જાણે ઉડવાને તારી બાજુ

૧ મેહેરાબે એવું નામું ફક્ત શમાસાસને ફરેબ આપવાને માટે અને તેને જાબુલસ્તાનમાં આવતો અટકાવવાને માટે લખ્યું હતું એથી જાલ આવે ત્યાં સુધી તે જાબુલસ્તાનમાં આવીને ખરાબી કરે નહી.

અને પાંખ લંબાવ અને જે સઘળું કામ તેં જોયું છે તે દસ્તાનને કહેજે. વળી તેને કહેજે કે અત્રે આવવાને માટે તારૂં માથું ખવડ-વાને (યાને વિચાર કરવાને) પણ થોભતો ના, કારણ કે બે પેહેલ-વાનો જંગલના ચિત્તાઓના જેવું તુરકી લશકર લેઇને લડાઇ કર-વાને અત્રે આવ્યા છે. જ્યારે તેઓ હીરમંન્દ સુધી લશકર લાવ્યા ત્યારે મેં દીનારથી (યાને હુંડીઓ મોકલીને) તેઓના પગને (આગળ વધતા) અટકાવ્યા છે. જો તું અત્રે આવવાની એક ઘડી પણ ઢીલ કરશે તો તે બુરા વિચારનાઓની તમામ ખાહેશ પાર પડશે." તે કાસદ દસ્તાનની આગળ જઇ પોહોંચ્યો ત્યારે તેનું દિલ આતશની માફક તપતું હતું. જ્યારે સામના દસ્તાને એ પેગામ સમજ્યો ત્યારે તેણે ઘોડા ઉપર સુનેરી લગામ નાખવાને ફરમાવ્યું અને મેહેરાબ પેહેલવાન તરફ જવાને એક જંબી લશકર સાથે ત્યાંથી નિકલ્યો. તેણે રાત અને દિવસ દોડવા શિવાય આરામ મેળવી નહી અને એ પ્રમાણે તે પોતાની રૈયતની આગળ જઇ પુગ્યો. જ્યારે તેણે મેહેરાબને પોતાની જગ્યાએ મજબુટ (યાને સલામત) જોયો અને તેના માંથાની અંદર આપણ દાનાઇ ભરેલા વિચાર અને અક્કલ જોઇ ત્યારે તેણે તેને કહ્યું કે "તે તુરકી લશ-કરને માટે તું શા સારૂ ધાસ્તી રાખે છે? ખજરવાન મારી આગળ એક મુઠી ખાક બરાબર છે." ત્યાર પછી તેણે શેહેર તરફનો રસ્તો લિધો અને જ્યારે તે નામદાર શેહેરની અંદર આવી પુગ્યો ત્યારે તેણે મેહેરાબને કહ્યું કે "ઓ હુશીઆર મર્દ! તેં સઘળું કામ મને પસંદ આવે તેવુંજ કીધું છે. હું હમણાં અંધારી રાતનેજ વખતે ત્યાં જાઉંછું અને તેઓ ઉપર ખુન વરસાવવાને માટે મારો હાથ લંબાઉંછું જેથી તેઓ મારે માટે વાકેફ થાય કે હું દિલમાં કીનો રાખીને પાછો ફર્યો છું." પછી તેણે એક મજબુટ કમાન બાજુએ લટકાવી અને ઝાડની ડાળના જેવો એક તીર લીધો. ત્યાર પછી તે (દુશમનના) પેહે-લવાનોની જગ્યા કયાં છે તે તેણે જોઇ કાઢી. (તેમ જોઇને) તેણે પોતાનો તીર તે તરફ સીધો ફેંકયો. તેણે એ રીતે ત્રણ તીરો ત્રણ જગ્યાએ ફેંકયા જેથી ત્યાંના લશકરની અંદર ગભરાટ મચી રહયો. જ્યારે

રાત દિવસમાં ફેરવાઇ ત્યારે તે સેપાહો ભેગા થયા અને તે તીરને દરેક જણે તપાસ્યો. તેઓ બોલ્યા કે "બસ, આએ તીર તો જાલનો છે. કોઇ પણ શખ્સ એવો તીર કમાન વડે ફેંકી શકે નહી." શમાસાસ બોલ્યો કે "ઓ શીંહ જેવા ખજરવાન! હવે તું એ લડાઇને મશકેરી ગણતો ના. અગરજો તું મેહેરાબને માટે, તેના લશકરને માટે અને તેના ખજાનાને માટે થોભ્યો હતે નહી તો તુંને જાલથી આએ પ્રમાણેનું દુઃખ વેઠવું પડતે નહી. અગરજો આપણે લડાઇ અંદર એવી હાલતમાં રહયા હતે નહી તો દુશમન આપણી ઉપર લશકર લાવતે નહી." ત્યારે ખજરવાને એવો જવાબ દીધો કે "એ જાલ પણ એક માણસ છે. તે લોઢાંના શરીરનો તો નથી યાતો તે હારેમન પણ નથી. તેની સાથેની લડાઇને માટે તું જરાએ દિલને દુખી ના કર. તેને હું હમણા મારા હાથમાં કેદ પકડશ. એને તથા ઇરાન જમીનના તમામ નામદારોને હું ઘોડાના જીન ઉપર જીવતા રાખશ નહી."

ખજરવાને તથા ગુલબાદે જાલ સાથે લડાઇ કીધી અને તેમાં તેઓ માર્યા ગયા તે વિષે.

જ્યારે પ્રકાશીત સુરજ ઉંચાઇએ ચઢયો ત્યારે મેદાનમાં નગારાંના અવાજ સમજાવા લાગ્યા. જાબુલ શેહેરની અંદરથી પણ ઢોલ, નગારાં, ચંગ અને હીંદી ઘાંટોના સાદ નિકળવા લાગ્યા. જાલે જલદીથી લડાઇનો પોશાક પેહેર્યો અને એક પેહેલવાનની માફક ઘોડા ઉપર સ્વાર થયો. તેનું લશકર પણ માથાંમાં કીના સાથે અને ગુસ્સા ભરેલાં જીવાં સાથે ઘોડે સ્વાર થયું. પછી જાલ તે લશકરને જંગલમાં દોરવી લાવ્યો અને તંબુઓ તથા હાથીઓને બાહાર કાઢયા. તે લશકરો સામાસામી આવી પોહોંચ્યાં જેથી તે જંગલ ફુલારાંથી કાલા પાહાડના જેવું થઇ રહયું. બંને લશકરે બરોબર સફ ખેંચી. તેમના હોટ ઉપર જીગરમાંનાં કીનાને સબબે ફીણ ચઢયું હતું. ખજરવાને ગુરજ અને ઢાલ સાથે જલદીથી જાલેજર ઉપર હુમલો કીધો. તેણે તેના રોશન માથાં ઉપર ગુરજનો એક ફટકો માર્યો

જેથી તે નામદારનું બખ્તર ભાગી ગયું. એથી જ્યારે કાબુલસ્તાન-
નો પાદશાહ (જાલ) ગભરાઇ ગયો ત્યારે તેની મદદે કાબુલસ્તાનના
પેહેલવાનો દોડી આવ્યા. હીમતવાન જાલે એક બખતર પેહેરી લિધું
અને પછી એક શીંહની માફક લડાઇ કરવાને ગયો. તેણે પોતાના
હાથમાં પોતાના બાપનો ગુરજ પકડયો અને તેનું માથું ગુસ્સાથી
ભરેલું અને જીગર લોહીથી ઉકલતું બન્યું. ખજરવાન કીનો લેવાને
એવી રીતે આવ્યો હતો કે જાણે તેને તે લશકરની સામે ગરજના
કરતો શીંહજ જોઇ લેવો. જેવો તે ખજરવાન પેહેલવાનની માફક ત્યાં
આવ્યો તેવીજ દસ્તાને પણ લડાઇની ધુળ ઉડતી કીધી. તે ખજરવા-
નની આગળ જોરથી દોડતો ગયો અને જેમ બન્યું તેમ તેણે ગુરજને
ઉંચો ધરીને પછી તેણે તેની ઉપર એક અજદાહની માફક હુમલો
કીધો. તેણે મેદાનની અંદર તેનો રસ્તો ઘેરી લીધો અને તેના માથાં
ઉપર ગાયની સુરતનો ગુરજનો ફટકો માર્યો કે જેથી જમીન તેના
લોહીથી ખરડાઇને ચીત્તાના ચાંમડાની માફકની થઇ રહી. તે ખજર-
વાન નિચે તુટી પડયો અને મરી ગયો અને જાલ તેની આગળથી
પાછો ફરીને તે લશકરની આગળ મેદાનમાં ગયો. પછી તેણે શમા-
સાસને બાહાર આવવાને ફરમાવ્યું. પણ કોઇબી પોતાના લોહીને
ઉશકેરીને બાહાર આવ્યું નહી. આથી ગરદન ઉપર પોલાદી ગુરજ
ઉઠાવીને ગુલબાદ ખુલારો વચેથી બહાર નિકળી આવ્યો. પણ તે શમ-
શેરના મારનારે જેવો દસ્તાનના ગુરજને જોયો તેવોજ તે પોતાના
શરીરને તેનાથી બચાવવાને ત્યાંથી નાહાસી ગયો. શમાસાસ અને
તેના તમામ પેહેલવાનો પણ જેમ વરસાદના દિવસ ઉપર તમામ
લોકો (વરસાદથી બચવાને) નાહાશે તેમ નાહાસવા લાગ્યા. તે સ્વાર
જાલે કમાન ઉપર તીર ચઢાવ્યો અને તેઓની વચે ફેંકયો. તેથી તે
જઇને ગુલબાદની કંમર ઉપર વાગ્યો અને તેના પોલાદી બખતરની
સાંકલની કડીને વીંધી નાખીને તેની કંમરને તેના જીનની સાથે સીવી
લીધી. આથી તેના સેપાહો ગુલબાદને માટે જીવ બાલવા લાગ્યા.
જ્યારે આએ બંધે લશ્કરો લડાઇમાં ઉંધા પડયા ત્યારે શમાસાસ
બેદિલ થઇ ગયો અને તેનો ચેહેરો ફીક્કો થઇ ગયો. શમાસાસ

લડાયક લશકરની સાથે લડાઇમાંથી નાહાસીને (અફરાસીયાબની તરફ) પાછો ફર્યો. જાબુલસ્તાનના બાહુરોએ તથા કાબુલના પાદશાહ અને તેનાં લશકરે તેમની પુઠ પકડી. પુશકલ માણસો તે લડાઇમાં માર્યા ગયાથી ત્યાં એવું બની રહ્યું કે તું કેહેશે કે જાણે તે લશકરની ઉપર જેહાન તંગ બની છે. તેઓએ ખુલ્લાં થઇ ગયલાં બખતરો સાથે અને તુટેલા કમરબંધો સાથે તુરકસ્તાનના પાદશાહ તરફ જવાને માટે મોહોડાં ફેરવ્યાં. જેવો શમાસાસ પચાબાનમાં આવી લાગ્યો તેટલાંમાં રસ્તામાંથી કાવેહનો બેટો કારન કે જેના લશકરથી વીશે ઉંધો પડયો હતો અને તેનું પ્યારૂ ડોકું કંગાલ રીતે ધુલમાં લપેટાયલું પડેલું હતું તે સામો આવતો જણાયો. કીનાના લેનારા કારનને હાથે શમાસાસના લશકરે બીજી મરતબે હાર ખાધી. તેઓ કોણ છે અને તેઓ શા માટે જાબુલસ્તાનથી નાહાસી આવે છે તે કારન સમજી ગયો. આથી તેણે તેજ વખતે પીતલનું રણશીંગડું વજાડીયું અને તેઓનો રસ્તો ઘેરીને તેના લશકરની સામે પોતાનું લશકર લેઇ ગયો. તે લશકરે ઘેરાઇ જઇને તેને હાથે હાર ખાધી અને તેથી તપતા સુરજ સુધી ધુલ ઉડવા લાગી. પછી પેહેલવાન કારને પોતાના સેપાહીને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ રોશન રવાનના નામદારો! તમો નેજા સાથે લડાઇ કરવાને બાહાર પડો અને તેઓના મગજો તે વડે બાહાર કાઢો." આથી તે સ્વારોએ મસ્ત હાથીઓની માફક બુમ પાડતાં નેજા ઉપર હાથ નાખ્યા. નેજાઓથી તે લડાઇનું મેદાન વાંસની ઝાડી જેવું થઇ રહ્યું. તેઓના નેજાઓને લિધે સુરજ કે ચંદ્ર કાંઇ દેખાતું હતું નહી. હાર ખાધેલું તુરકી લશકર જે કાંઇ ત્યાં હતું તે રસ્તા અંદર ઠામે ઠામ સુવેલું પડયું. શમાસાસ થોડાંક માણસોની સાથે તે લડાઇમાં ઉડતી ધુલ વચેથી નાહાસી ગયો.

અગરીરશે અફ્રાસીયાબને નોજરને માટે દરખાસ્ત કીધી તે વિષે.[1]

તુરાનના શાહને જ્યારે એ ખબર પુગી કે તે નામદારો (બરજરવાન અને ગુલબાદ)થી જેહાન ખાલી થઇ છે ત્યારે તેનું દિલ દુખ

1 આએ આખો બાબ છાપેલી નકલમાં નથી, પણ લખેલી નકલમાંથી મલ્યો છે તેમાંથી એ તરજુમો મેં કીધો છે.

અને અમના આલસથી ભરાઇ ગયું અને ઉમરના લોહીના આંસુથી તેના બે ગાલો ભીંજાઇ ગયા. તે ચીરડાઇને બોલ્યો કે "નોજર ક્યાં છે? તેના ઉપર વીશે કીનો લેવા ચાહે છે." ત્યારે તે બાહુર સ્વાર અફરાસીયાબને નામદાર અમીરશે આ પ્રમાણે કહ્યું કે "આસમાન ઉપરના સેતારા તારી આહેશ મુજબ હવે ફરતા થયા છે અને જમાનાની (પાદશાહી) મોહોર તારા નામની બની છે. જે કાંઇ તારી આહેશ હતી તે તેં મેલવી છે, અને જે આહેશ તરફ તેં સેતાબી કીધી હતી ત્યાં તું પોહોંચ્યો છે. જ્યારે પરવરદેગારે તુંને એ લડાઇમાં જીત બક્ષી છે તો તેના ફરમાન તરફ તું તારૂં ધ્યાન લગાડ. જેહાનને ખરાવનાર નોજર જે તારા કબજામાં છે તેને તું તારો સગો અને કુટુંબી ગણ. તું તેને બંધીખાનામાં રાખ, પણ તેને નુકશાન પુગાડવા ના માંગ. તું એવું કામ કર કે જે યજદાંને પણ પસંદ પડે. અક્કલ અને વિચારમાં તું મારેથી ચઢતો [illegible] માટે તું એવું કર કે તેની સાથનો સંબંધ ચાલું રહે. તું નોજર પાદશાહની સાથે સુલેહ કર કે જેથી જેહાનની અંદર વફાદારીનું બી રોપાય. તું તેનો મુલક અને તેનું લશકર તેને પાછું આપી દે અને દોસ્તી તરીકે તું તેની બેટીને લગનમાં માંગ, કારણ કે તે પરદા પછવાડે એક બેટી ધરાવે છે કે જેણી જેહાનમાં નામદારી સાથે રહે છે. તેણી ડાહાપણ, વિચાર, હુશીયારી, અને હુનરમાં ફરતાં આસમાન ઉપર સરસાઇ ભોગવે છે. ખુબીની અંદર તેણી સુરજને શરમાવે છે અને આસમાનને પણ તેની જડપમાં (તેણીને જોવાને થાકી રહેવાથી) ઢીલ કરાવે છે. તેની તે બેટી પાદશાહી તાજ અને તખતને લાયકની છે. રોશનીનો આપનાર ચંદ્ર પણ તેણીના ચેહેરાની માફક પ્રકાશતો નથી. તે જેહાનને બાલનાર માહતાબનું નામ જેહાંનસાજ છે કે જે મુલકને સરફરાજી આપનારી અને પાદશાહના દિલને દીપાવનારી છે. અગરજો તેણીને તું તારી સગાઇમાં લાવશે તો તેથી તું તમામ રીતે ઇનશાફના રસ્તાને બાંધી લેશે. એમ થવાથી ઇરાન અને તુરાન એક થશે, અને ફેરીદુનનું તખત મુબારક દેખાશે. એ લડાઇમાં તુંને ફાયદો એ મલ્યો છે કે તારા જેવા એક નાના છોકરાથી ઇરાનનો શાહ કે

પડયો છે. જો કે તે નોજર તારા કબજામાં એક બખીલાન તો પણ તું એવી મગરૂરી ના કર કે જેહાન પણ તારે તાબે છે. આએ ફુહવી ફેરતી જેહાન (નજરમાં) સરખી જણાય છે તોપણ તેણી (પરીણામમાં) જાહેર તેમજ છુપી રહે છે. જ્યારે જમાનો તારી સાથે માથા ભર્યો નિકળયો છે તો હવે તું એ તારા ચેહેરા ઉપર ગુસ્સાના ભવાં વધારે ચઢાવવાં જોઈતાં નથી. તેટલા માટે તારા હીંગામમાં આવું કામ થયલું ઠીક ગણાશે કેમકે તું ડાહાપણવાલાઓની અક્કલ મુજબ તેનું સેવટ લાવશે. જે વખતે ઇરાનીઓ કીનાની કમર બાંધે છે તે વખતે તેઓના મક્કમ ડેડાવને માટે તો તેં સમજયું હશે. ખુશકલ ઇરાની પેહેલવાનો પોતાને મઠકે (જીવતા) પડેલા છે અને હરેક જન હરેક બાજુએ વિખેરાઇ ગયા છે. ગસતહમ અને તુસ જેવા નોજરના બે બેટાઓથી ફરતું આસમાન પણ અફસોસ પોકારે છે. જ્યારે તેઓ બાપનો કીનો લેવાને બાહાર આવશે તો તેઓની ઝુંબાઝમાં શું વરૂઓ કે શું મેંઢાં (જીવતાં) રેહેશે નહી. કાબેહના કુટુંબનો જેહાંન પેહેલવાન કારન, કે જેણે સેલમની પાસેથી જેહાનને ખુંચવી લિધી હતી તેને લડાઇને દિવસે પીઠ ફેરવતો કોઇએ પણ જોયો નથી. તેની આગળ લડાઇનો કે બઝમનો સામન એક સરખો છે. બીજું દસ્તાન કે જેને સામે એક ખુતઅશતને હવાલે સોંપ્યો છે (યાને તેનાં ખુતઅશતની દીકરી સાથે લગન કીધાં છે) તે કાંઇ જંગની અંદર ઓછો પેહેલવાન નથી. તેના ગુરજની આગળ જમીન ટકી શકતી નથી અને તેની કમંદ છુપાયલાં આસમાનને ફાંદામાં પકડે છે. તેના નેજાની અણી સુરજનો પ્રકાશ પણ ચોરી લે છે, અને પાણીને સોંફે છે. વળી તેનો તીર બીજા સરવરોના તીરના કરતાં જંગની અંદર વધારે મોટાં કહનો છે. જ્યારે લડાઇને દિવસે તે ઘોડા દોડાવે છે ત્યારે તે સુરજની તરફ કાળી ધુળને ઉડતી કરે છે. વલી તે ઘણા નામદારો ધરાવે છે કે જેઓ સઘલા ગુરજના રાખનારા અને નેજા ધરાવનારા છે. જો તે તેઓની સાથે લશકર લેઇને અત્રે આવશે તો તે આસમાનની છાતી આગળના પોશાકને પણ લોહીલુહાન બનાવશે. આપણે તેઓ સાથે લડાઇ કરવાની તાકાત ધરાવશું નહી. આપણું નામ હલકું પડે

એમ કરવું આપણને ઘટતું નથી. નેકનામી મેળવવાને માટે સુલેહજ કરવી ઘટતી છે કારણ કે જેહાનનો રંગ વખતો વખત જુદો જુદો હોય છે." જ્યારે અગરીરશે એમ બોલવું ખતમ કીધું ત્યારે તે તુરકીઓના શાહ અફ્રાસીયાબે હોટ ખોલવાની શરૂઆત કીધી નહી. તે થોડો વખત માથું નમાવી મુગો બેઠો અને પછી જવાબ આપવાને તેણે માથાંને ઉંચુ કીધું અને તે પાદશાહે નામદાર અગરીરશને જવાબ દિધો કે "હું જાણું છું કે તું મારો ખેરખાહ છે. તું પાદશાહી ઇમામ સિવાય મારામાં બીજું કાંઇ માગતો નથી. તેથી તું જે પ્રમાણે મને ફરમાવે છે તેજ રસ્તે હું ચાલશ. તેં જે વાત કહી છે તે વાજબી છે. તારો દરેક વિચાર ડાહાપણ ભરેલો છે તોપણ જુના વખતના વાતના કેહેનારાઓની આબે વાત તેં સમજી હશે નહી, કે 'અગરજો તું નુકશાન પુગાડનારા શીહની સામે ટકી શકે નહી તો બેહેતર એ છે કે તે દુશમનથી (દુર) નીરાંતે બેસવું.' હું તેને બંધીખાનામાંથી છુટો કરી શકતો નથી તોપણ તેના જાનને હું નુકશાન પુગાડશ નહી. વળી બીજું તો તું જાણે છે કે જે વખતે લડાઇનો વખત નજદિક આવી પુગ્યો તે વખતે મેં પશંગની આગળ તેના તખત, તાજ, જાન અને સરના ઘણા સખત સોગંદ લિધા છે કે પાદશાહોના કાયદા પ્રમાણે તથા તેઓની મેહેર અને પ્રીતીના તરીકા પ્રમાણે જ્યારે હું નોજરને છુટો કરશ ત્યારે તેને માટે જે કોઇ તીર ફેંકે અને તે તીર જેટલી વેગલાઇએ જઇ પડે તેટલી વેગલાઇની જમીન શિવાય (વધારે જમીન ધરાવતો) હું નોજરને રાખશ નહી. તેજ પ્રમાણે હું કામ કરવા માગું છું તેથી હવે હું તેને તેનો મુલક અને તેનું લશકર પાછું કેમ આપી શકું? એવી નાખતી મને કેમ ઘટે?"

અગરીરશે તેને જવાબ દીધો કે "ઓ ભલી ખાશીયતના અફ્રાસીયાબ! તારી સઘલી ખાહેશ પાર પડશે. હું તારા સાચા સોગંદ પ્રમાણેનુંજ કામ કરશ અને તારા વચન પ્રમાણેનુંજ પરીણામ નિપજાવશ." પછી તે ત્યાંથી નોજરની આગળ જલદીથી ગયો અને તેને નમન કીધું તથા તેની પુશકળ તારીફ કીધી. તે બોલ્યો કે "તું ફીકર નાં કર, તારાં દિલને ખુશી રાખ અને તારા જીવને

અંદેશો કરવાથી છુટો કર. જેહાનનાં કામ જેવું સંપુર્ણ કામ બીજું કાંઈ નથી. તેની આગળ અક્કલવાળું કામ મુશકેલ નથી. તે જેહાન હવાને તથા આસમાનને એકજ સરખાં દેખાડે છે. તેનો કીનો કે તેની આયા હમેશની નથી. અગરજે તેનાથી તુંને ગમ ઉપજે તોપણ તુંએ તારાં મોંઢાને કુમલાવવું નહી જોઈએ અને જો તે ખુશાલી આપે તો તે ઉપર નચિંત રેહેવું નહી જોઇએ. આએ જેહાન ત્રણ પાંચ દિવસની છે અને તું પણ તેની અંદર ત્રણ પાંચ દિવસનો છે, માટે તેમાં નચિંતાઈ પકડવી જોઇએ નહી, પણ દુખ વગર રેહેવું જોઇએ. તું તારા દિલમાંથી બુરો વિચારો દુર કર અને તારાં રવાનને અક્કલની મોજ દેખાડ. મેં પોતે પણ તારે માટે મારાં જીગરને ઘાહેલ કીધું છે અને તારે માટે કાંઇ પણ કામ બજાવવાને માટે મેં મારી કંમર બાંધેલી છે. ઉંચા આસમાનથી તારી ઉમેદને હું પાર પાડશ અને જો તું પોતે ગમ ભરેલો હશે તો હું પણ ગમ ભરેલો થવશ. હવે તુંને એક કામ કરવું ઘટે છે કે જેને માટે તારે તારા દિલને દુખી રાખવું જોઈતું નથી. તું તારાં દિલને લડાઇ ભર્યા કામથી ખાલી કર અને તારાં રવાનને સુલેહ તરફનો રસ્તો આપ. તું તારો જેહાનનો તમામ અસબાબ અફ્રાસીયાબને આપી દે અને તેના ગુસ્સાથી તારા રવાનને છુટું કર, કે જેથી તારી તમામ ખાહેશ બર આવે અને તારૂં નામ આસમાન સુધી પુગે. કારણકે અફ્રાસીયાબ જો કે તારી તરફ કીનો ધરાવવાથી તારા બદખાહ જેવો છે, તો પણ તે તારા બાપદાદાથી તારો ખેશી થાય છે. એ સઘલો કીનો બાપદાદાઓના ખુન થવાથી ઉઠયો છે અને તેથી સગાઇનો ગાંઠ દુર થયો છે. મીનોચેહેરે પોતાના બપાવાનો કીનો લિધો હતો અને જમાનાની ખાહેશથી તેનું કામ પાર ઉતર્યું હતું. તેથી હું (એ બંધે કુડુંબો વચ્ચે) હવે જાહેર રીતે સગાઇનો ગાંઠ બાંધવા માંગું છું અને તે ગાંઠ તુટે નહી તેવી હું કોશેશ કરશ." જ્યારે નોજરે અગરીરશથી એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તે અંદરખાનેથી ગુસ્સે થયો, પણ તે ગુસ્સાને જાહેર થવા દિધો નહી. તેણે તેને જવાબ દિધો કે "ઓ પશંગના નામદાર બેટા! તારી ભાષાથી જમાનો ઉમેદ્યો ભરેલો

અને લાચકીવાલો બન્યો છે. આએ તારી વાતથી મારૂં દિલ વિચારવંત બન્યું અને મારૂં રવાન તે વિચારથી અધીરૂં બન્યું છે. તેં જે વિચાર જણાવ્યો છે તે ઉપર હું વિચાર પોહોચાડશ. અને એટેફાકથી જો તેમ બનશે તો હું બજા લાવશ. હું એ વાત ઉપર જડપથી વિચાર બાંધી શકતો નથી અને જે કજાથી બન્યું છે તે નહી બનેલું થવાનું નથી." ત્યારે અગરીરશે તેને જવાબ દિધો કે "હું એવું કરીશ કે તારા દિલમાનાં બુરા વિચારને પણ બાહાર કાઢી નાખશ." પછી તેજ વખતે નોજર ખરે પગે યજદાંની બંદગી કરીને પોતાની જગ્યાએથી ઉઠીયો. (તેણે આ પ્રમાણે બંદગી કીધી કે) "ઓ પ્રકાશતા સુરજના બનાવનારા તથા બાર રાશીના ચક્કરને અને ફરતાં આસમાનને પેદા કરનારા સાહેબ! તારાથીજ બુરા લોકોને ભલો આશરો મલે છે તથા ઉમેદોનું મેદાન પણ તારાથીજ ખુલ્લું થાય છે. હું આએ બુરખ વિચારના તુરકીના હાથમાં સપડાઇ ગયો છું માટે તું મને (તેમાંથી છુટવાનો) રસ્તો દેખાડ." નોજર પોતે એટલો બધો તો ઉશકેરાઇ ગયલો અને વિચારવંત બનેલો હતો કે તે પોતાના દુખ વચે ઉંઘમાં પડયો.

નોજરે સ્વપનામાં સરોશને તથા મીનોચેહેરને જોયાં તે વિષે.[1]

તે ખુઆબની અંદર સરોષે તેને કહયું કે "ઉઠ! જે નસીબમાં હતું તે બન્યું છે. તે માટે તું યજદાંને ઠપકો ના આપ. જા અને આએ તુરકી જે કેહે છે તે કર, અને સંભલજે કે દીલના ગમને દિલમાં લાંબો વખત રાખતો ના. તું તેને તારી બેટી જેહાનસાજને આપીને તેની પાસેથી દીનના રેવાજ મુજબ એક એવું વચણ લેજે કે, 'આ જમીન કે જેમાં તું ઘણીએક અજાયબી જોય છે તે મારી પાસેથી તું લેઇ લેતો ના.' અલબરૂજ પાહાડની પછવાડે એક ઝાડ છે જે ઘણા ડાલ પાંખરાંવાલું અને ભપકો ધરાવનારૂં છે. તેના પાતરાં હાથીના કાન જેટલાં મોટા છે, જે સોડમમાં અંમ-

1 આએ આખો બાબ પણ લખેલી નકલમાંથી મલયો છે.

અરના જેવાં અને રંગમાં લીલાં છે, વળી તેના બાલપણ માણસના માથાંના જેટલાં મોટા છે અને એક પણ વચઘટ ધરાવતું નથી. તેને વળી નાખ, કાન અને આંખ છે તો પણ તેમાં તું જીવ જોશે નહી. તુંને મીઠા સખુનોથી તેની તારીફ કરવી પડશે કારણ કે તે ઝાડ થડથી તે મઠાલાં સુધી એક સરખું નથી. અંધારી રાતથી તે બામદાદના વખત સુધી તે જુદી જુદી તરેહનું રહે છે. તે ઝાડનો પોકાર (કે જે તે મારે છે તે) કેટલા માઇલો સુધી સંભળાય છે. તે પોકારથી હાથીના કાન પણ ફાટી જાય છે. જ્યારે પાહાડ પાછલથી સફેદી દેખાવા માંડે છે ત્યારે તે ભપકાદાર ઝાડ ફલવંત બને છે. તું જાણ કે તે ઝાડ એટલું તો મોટું છે કે તેની આગળથી શીંહ કે વરૂ તથા ફાડી ખાનારા દૈવો અને મસ્ત હાથીઓ પસાર થઇ શકતા નથી, તથા તે તરફના આસમાન ઉપરથી પક્ષીઓ પણ ઉડી શકતાં નથી. એક તિક્ષણ નજરનો મોબેદ કે જેણે કદીબી બેદાદી કે કીનો જોયો નહી હોય તેને તુંએ શોધી કાઢવો જોઇએ. તે મોબેદ હીમતવાન, હુશીયાર, તથા ભપકો ધરાવનાર અને નસીબવાલો હોવો જોઇએ કે જેથી તે બખતાવર દરખતની આગળ જઇ શકે. તે ત્યાં જઇને ત્યાંની ખાકને બોસો લે અને પાક યજદાંની બંદગી કરે તથા તે ખાકની ઉપર પોતાનો ચેહરો ઘસે અને ગુનેગાર લોકોની દુવા કરે અને પછી તેની એક ડાંખલી બાહેશ કરીને માંગે અને તેનાથી મેહેરબાની માંગીને તે હુશીયાર મર્દ તારી આગળ તે ડાંખલી લાવે. માટે તું આએ મારૂં તમામ કેહેવું યાદ રાખજે. તે શખ્સ જેમ જેમ તે દરખતની વધારે આગળ જશે તેમ ફતેહમંદ નસીબ તારા હાથને પકડતું જશે. વળી તે પાહાડ ઉપર તું એક જંગલી બકરાને જોશે કે જેની સાથેની લડાઇ કરતાં તેની આગળથી વરૂ પણ નાહાસી જાય છે. તેની બાજુ અને છાતી વરસાદની કમાનના જેવી છે કે જેનો નકશ અને રંગ કોઇ ધરાવતું નથી. તેની ઉપર પગથી તે માથાં સુધી એકજ રંગના બાલ છે કે જે જાણે સુનેરી નકસી હોય તેમ લાગે છે. કાંઇ ઉપાય સોધીને તેને તું તારી તરફ પછવાડેથી ખેંચી લેજે અને છુપી રીતે તેની ચામડી ખેંચજે.

ઝાડની એક ડાંખળી અને તે બકરાના પગની એક કમાન બનાવજે. અને તેમ કીધા પછી એક બીજી ડાંખળીનો તીર બનાવજે અને અને આવી તદબીર કરવામાં તું કાંઇ ઢીલ કરતો ના. તે પાહાડને મથાલે તું એક પક્ષીને જોશે કે જે સીમુર્ગના જેવો રંગ અને ભપકો ધરાવે છે. તેને તું મારી નાખતો ના, પણ તું તેનું પીછ લઇ આએ તીર સાથે બાંધ. તે તીર જે કોઇ ફેંકશે તેની આખેરી લાવશે અને તેનું નામ (જીવતું) રેહેશે.

જ્યારે નોજરે ખુઆબમાં આવી અજાયબી જોઇ ત્યારે તે ખુશાલીથી આફ્તાબની માફક દીપી રહયો અને ખુઆબમાંથી જાગીને અજબ થયો અને પોતાના આંગળાંને દાંત વચે પકડયાં. પછી તે હુશીઆર શખ્સે (નોજરે) અગરીરશને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "તારો પાક જીવ તારાં કામને મલતો છે. તારા હોકમ મુજબ હું મારૂં સર મુકું છું (યાને તાબે થાઉં છું), અને મારાં દિલને તારાં વચન ઉપર સોંપું છું. તું જા અને તું કહે છે તે પ્રમાણેનું કામ કર. તારાં વચન પ્રમાણે તે (મારી બેટી)ને પરનાવ અને મને છુટો કર. તારી સરત મુજબ જે પાહાડ હું કહું તેની ઉંચાઇએથી તીર ફેંકવામાં આવશે અને તે જ્યાં પડશે તે પ્રમાણેની સુલેહ થશે." અગરીરશ તેની આગળથી બાહાર ગયો અને તદબીર કરતો પોતાના ભાઇની આગળ આવ્યો. જેમ તેને કામ કરવું ઘટતું હતું તેમ તેણે કીધું અને તે (નોજરની) બેટીને પાદશાહને સોંફી. એ પ્રમાણે જ્યારે તે કામ પાર પડયું અને લગનનો સામન તૈયાર થયો ત્યારે અફ્રાસીયાબે તેજ વખતે ઓરતોને ફરમાવ્યું કે તે (નોજરની) બેટીને તેની આગળ લાવે. આથી જેહાંનઆજ છુપાછુપ દેહેસ્તાનમાં ગઇ. તેણીનું દિલ અને તેણીનો જીવ જેહાનનાં આવાં કામથી દલગીરીથી ભરેલાં હતાં. નોજરે એક કાસદને તે દીપતા સુરજ જેવી છોકરીની આગળ મોકલ્યો અને કહેવાડીયું કે "તારાં દિલમાંથી ગમ, દુખ અને બલાપાને દુર કર અને અફ્રાસીયાબના મેહેલને તું સોભતો બનાવ કારણ કે એ કામથીજ આપણો ઉપાય કરી શકાય છે, જો કે બંને રાજ્ય વચે તો દુશમનીજ રેહેશે." આથી હાથીએ, અને પાલખીઓ તૈયાર કરવામાં

આવ્યાં અને એ કામથી જેહાનને સ્ંગાર પામેલી બનાવી. જેહાનં સાજના માથાં ઉપર જવેહેરાતવાલું તાજ મુકવામાં આવ્યું અને કાનમાં લુલક પેહેરાવ્યું. તે ચંદ્ર જેવી ઓરતને સુનેરી પાલખીમાં બેસાડવામાં આવી અને પછી તે ખરગાહના માહાતાબને ત્યાંથી ઉંચકી લેઇ જવામાં આવ્યો. તેઓ તેણીને ખરગાહના પાદશાહ આગળ લેઇ ગયા અને જ્યારે તે માહાતાબ રસ્તાની રંજથી આશાવશ પામવા લાગ્યો ત્યારે તેની આગળ અફ્રાસીયાબ આવ્યો. પછી તેણી તેની ખાહેશથી આરામ કરવાને ગઇ. તે નોજરની છોકરીએ તેને કહ્યું કે "હમારી દીન પ્રમાણે હમારો રેવાજ જુદી તરેહનો છે. જે કોઇ અંજુમનનો વડો હોય તેનાથી ઓરતની નજદિક જવાય નહી; તેમજ ઓરત પણ પોતાની નજદિક તે મરદને આવવા દે નહી, શિવાય કે તે આગમચ તેણીના લગન તેની સાથે થયાં હોય. જે દિવસે આપણે મુશાફરી પુરી કરીને મુકામ ઉપર (યાને તારા શેહેરમાં) પુગીશું તે વખતે તું તારી ખાહેશ જણાવશે તો તે વાજબી ગણાશે." તે જેહાનદાર અફ્રાસીયાબે તેણીનો હાથ (વચનમાં) માંગ્યો અને તેણીને પાકીજગી સાથે છુટી કીધી. તે એવા સંબબથી તેણીની આગળ એમ આવ્યો હતો કે તેને ફળ, તોખમ અને ફરજંદ મલે. જેહાનમાં તે છુપી રીતે બીજુંજ ઇચ્છતો હતો, જે ભરમ હુન્યાનો કોઇપણ શખ્સ જાણતો હતો નહી.

જ્યારે અગરીરસ એ કામથી પરવાર્યો ત્યારે તે ઉંધાં આગ્રાતના પાદશાહ (નોજર)ની આગળ આવ્યો અને તેને કહ્યું કે "જેમ તેં ઇચ્છ્યું છે તે પ્રમાણે કોલ લીધો છે અને સાચી રીતે કોલકરાર પણ કરવામાં આવ્યા છે કે એક તીરને જેટલી વેગલાઇએ ફેંકવામાં આવશે તે પ્રમાણે તે કોલકરાર પાલવામાં આવશે" જ્યારે નોજરે અગરીરશથી એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તે તુરતજ (સ્વપના મુજબની) યુક્તિ કરવાને ઉતાવલ કરવા લાગ્યો. તેણે લોકો વચેથી એક દાનાવ મર્દને પસંદ કીધો અને તેને અલબરૂજ પાહાડ ઉપર મોકલ્યો. તે તે ઝાડની ડાંખલી તેમજ નસીબને રોશન કરનાર પક્ષીનું પીછ પણ લાવ્યો, અને જે પ્રમાણે તે સરોશે કહ્યું હતું

તે પ્રમાણેનો તીર બનાવ્યો અને કાંઈ યુક્તિથી તે પક્ષીનું પીછ સાથે બાંધ્યું. ત્યાં એક વર્ષનો ખાધેલો તમામ બુઢો માણસ હતો જે ઉંચા દરજાનો તથા હુશીયાર હતો. તેનું નામ અરેશ[1] હતું. મેં સમજ્યું છે કે તે કયાનુંશનો બેટો હતો કે જે અક્કલ, વિચાર તથા હુશીયારી ધરાવનાર હતો. જેહાનના પાદશાહ ફરીદુનનો તે ભાઈ થતો હતો અને બુજર્ગોની વચ્ચે તે સરઅફરાજી ધરાવતો હતો. તેની દાઢીના બાલ બુજર્ગીથી રૂપેરી બન્યા હતા તો પણ તેને કાંઈ પણ રીતની ફીકર હતી નહી. નોજરે તેને કહ્યું કે "ઓ પાકીજેહ ખાનદાનના શખ્સ! પરવરદેગારે તુંને એવી (લાંબી) જીંદગી એટલા માટેજ આપી છે કે આએ તીરથી તું મારી ખાહેશ બર લાવે અને તારાં નામને જાવેદાન સુધી તું યાદગાર રાખે. તુ તારા જખતમાં આએ તીરને ફેંક અને તારાં સેવટને એ કામથી દિપાવ." જ્યારે અરેશે તે તીરને જોયો ત્યારે તેને તે કામ મુશકેલ જણાયું. તેણે મરજી ઉપરાંત તેના નસીબના વખતનો અંત આવ્યો છે એમ જાણ્યું. તે સમજી ગયો કે તેની જીંદગીનો અંત આવ્યો છે. પછી તેણે પોતાની પાઘડીને ભવાં સુધી બાંધી અને તે કેઆની કમાન હાથમાં પકડી. તેણે એક એવી ઉંચી જગ્યા શોધી કે જેથી ફરતા આસમાનને પણ નુકશાન પુગે. તે અને પાદશાહ નોજર એક પહાડની ઉંચાઈએ ગયા અને ખલકતથી તથા લોકોના ટોલાંથી અલગ થયા. નોજરને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે "આએ જેહાનમાં મારૂં કાંઈ કામ રહ્યું નથી. મને હવે બીજી જેહાન તરફ જવું છે. જો તું પણ ચાહે તો આ જેહાનમાં રેહેવા માંગે નહી." એટલું કહીને તેણે પોતાના હાથમાંનો તીર ફેંક્યો.[2] (તે તીર ફેંકતાં

---

૧ એ 'અરેશ' તે તીર યશ્તમાં જણાવેલો 'એરેશ' છે. જુઓ તીર યશ્ત કરદો ૪ થો.

૨ અરેશ પેહેલવાને આએ રીતે તીર ફેંકયો તે બનાવ તીર મહીનાના તીર રોજે બન્યો હતો. અબુબીરૂની નામનો અરબ આલમ લોકોની વર્ષની ગણતરી બાબે જે પુસ્તક લખી ગયો છે તેનો તરજુમો ડોકટર સી. એદવરદ

સાખાઓ નામના શખસે લીધો છે. તેમાં એ તીરંગાનના જશનની જુંબદી આમ લખે [redacted] છે:—

"On the 13th, or Tir-Rôz, there is a feast Tiragân, [redacted] called on account of the identity of the name of the month and the day. Of the two causes to which it is traced back, one is this, that Afrâsiâb after having subdued Erân-shahr, and while besieging Minocher in Tabaristân, asked him some favour. Minocher complied with his wish, on the condition that he (Afrâsiâb) should restore to him a part of Erânshahr as long and as broad as an arrow-shot. On that occasion there was a genius present, called Isfandârmadh; he ordered to be brought a bow and an arrow of such [redacted] size [redacted] he himself had indicated to the arrowmaker, in conformity with that which is manifest in the Avasta. Then he sent for Arish, a noble, pious, and wise man, and ordered him to take the bow and to shoot the arrow. Arish stepped forward, took off his clothes, and said: "O king, and ye others, look at my body. I am free from any wound or diseaase. I know that when I shoot with this bow and arrow I shall fall to pieces and my life will be gone, but I have determined to sacrifice it for you." Then he applied himself to the work, and bent the bow with all the power God had given him; then he shot, and fell asunder into pieces. By order of God the wind bore the arrow away from the mountain of Rûyân and brought it to the utmost frontier of Khurâsân between Farghâna and Tabaristân; there it hit the trunk of a nut-tree that was so large that there had never been a tree like it in the world. The distance between the place where the arrow was shot and that where it fell was 1000 Farsakh. Afrâsiâb and Minochir made a treaty on the basis of this shot that was shot on this day. In consequence people made it a feast-day.

. . . .

બોલ્યો કે) "જમાનો બુઢા કે જવાનને જોતો નથી. તેની ગણત્રીમાં નાના તેમજ મોટા એકજ છે. તારો વખત આવવે તુંને પણ જવાનું છે. તે માણસજ જીવેલો ગણાય કે જે પોતાનું નામ ભત્રે મુકી જાય. અરેશને માટેનો આજ હેવાલ તું યાદ રાખજે કે જે ખાકમાંથી આવેલો તેણે પવનને રસ્તે જવા ઇચ્છયું છે. તો પણ પાક યજદાંએ આએ ખાકની ઉપર પ્રકાશીત ગોહરો વેરી મુકેલાં છે. જે કોઇ તેને જોય છે અને તેને પીછાને છે તેનું ખર રોશનીથી સનીશ્ચર સેતારાને દિપાવે છે. જ્યારે તે તેને દિપતો અને રોશનીવાલો કરે છે ત્યારે તે બુલંદ આસમાન ઉપરથી શેતાનને વરસ્તો કરે છે, નહી તો તે આએ ધુમારીઆંની અંદર (મેસથી) કાલો રહે છે. તે બદ કરણીના હારેમનનો સાથી થાય છે અને દોજખની અંદર તાબુ સાથે રહે છે." એટલું કહીને તેણે પોતાની આંખમાથી આંસુ પાડયાં અને અફરાસીયાબ ઉપર લ્યાનત નાખી. જ્યારે તે એટલું બોલી રહયો ત્યારે તે બુઢા માણુસે તીરનો ચીલ્લો ચઢાવ્યો. તેણે પેહલાં પરવરદેગારની આફ્રીન કીધી અને બોલ્યો કે તે સાહેબ જેહાનને પેદા કરનાર, જાનને બક્ષનાર અને પરવરેશ કરનાર છે. તે નકસીનો ચીતારનાર અને પાણી ઉપર સુરતનો પાડનાર તથા આફતાબથી માહ્તાબની બતીને સલગાવનાર છે. તેના હોકમથીજ પથરમાં લોહું છુપાએલું છે અને ખાકમાંથી લોહું જુદું પડે છે. તે હવાને આંખ્ય વગરની રાખે છે અને પોતાની જગ્યા ઉપર તેને વેહેતી રાખે છે. તેનાં કામની અંદર તેની એટલી બધી તો અક્કલ માલમ પડે છે કે તે પોતાનેજ તકાવી રાખી પોતાનોજ નિભાવ કરે છે. તેના વિચારથી તેની તારીફ એક બાજુએ રહી જાય છે. જે કાંઇ તેને જોઇતું નથી તેને માટે પણ તે જાણીતો છે. જે કોઇ તે ધારતો નથી તેને માટે પણ તે ચોકસ છે. દરેક ચિજ કેમ બની અને કેમ થઇ તે તે કેહતો નથી. આસમાનની ચાલથી જે કાંઇ ભાંગી જાય છે તેને તે પાછું આપે છે. ઓ તું અક્કલ! તું કોઇ અક્કલમંદ માણસને સોધ અને સંભાલજે કે તે સોધ તુંને ધારતી ઉપજાવે નહી. જ્યારે તે (પરવરદેગાર)ની અક્કલની કાંઇ હદ નથી ત્યારે સોધ કરનાર તેની કેમ

ઞણુત્રી કરે? તું કેમ કેહેશે કે હું તીર ફેંકું છું અને જે કાંઇ ઘટતું છે તે હું મેલવશ. એ સૌ તે પોતાની નાહાનીથી વાકેફ થવાથી છે. સોધ કરવાથી તેને એકનું ફલ મલે છે." જ્યારે આરેશે પોતાની અક્કલ મુજબની નિશાણી લીધી ત્યારે તેણે તે તીરથી જેહાનની ઉંચાઇની નેમ લિધી. તું આએ તમામ દાસ્તાન યાદ કરજે. કમાન ધરાવનાર આરેશનું દાસ્તાન યાદ રાખજે.

જ્યારે સફેદી પાહાડ ઉપરથી નિકળવા માંડી ત્યારે તેણે પોતાની અક્કલ મુજબ કમાનને ખેંચવા-માંડી. તેણે તે આસ્તે આસ્તે ખેંચી અને તેમ ખેંચતા ખેચતાં તેણે જેહાનને પેદા કરનાર તરફથી કૌવત ઇચ્છયું. તું એમ જાણ કે જ્યારે સુરજ પાહાડ ઉપરથી તપનું સોધતો બાહાર આવ્યો ત્યારે તેણે પરવર-દેગારના નામથી તે કમાનને ખોહલી કીધી. તેનો તીર વેગલાઇએ ગયો અને પોતે ભોંયે પડયો. તું કેહેશે કે તેની આગળ સરોશ પોતે હુતો જે બાહાર આવીને તેના તીરને આગળ લેઇ ગયો. તેના તીરને તે એટલી તો જડપથી લેઇ ગયો કે તું કેહેશે કે તે જાણે તેના ચેહારાની ઉપરજ હુતો. નસીબ સંજોગે તેના તીરે એવો રસ્તો લીધો કે પેહેલવેહેલાં (યાને જ્યારે તે ઉડયો ત્યારે) હવામાં સુરજ પ્રકાશતો થયો હુતો. જ્યારે ખોરશેદે ઉંચાઇએ જવા માંડયું ત્યારે તેની સાથે તે તીરે ઉડવા માંડયું હતું. તે તીર તેણે ફેંકયો અને તે સેતાબી સાથે ગયો. તે સઘલું અફરાસીવાબ પણ જોતો હુતો. તે પોતાના વચન અને કોલકરારને માટે પશેમાન થયો અને કાંઇ પણ રીતે તે પોતાનો કોલ રદ કરવાનો ચારો સોધતો હુતો. તેણે છુપા-છુપ એક જાદુ કરવા માંડયું કે તે શીહ જેવા (આરેશ) ને તે તેજ વખતે નિચે પટકે, પણ મુબારક સરોશ તેની સંભાલ રાખતો હુતો અને તે હારેમનથી તેની સંભાલ કરતો હુતો. તેટલામાં એક મજ-બુત પવન નિકળી આવ્યો જેથી પાંચ ઝાડો ઠડમાંથી ઉખડાઇ ગયાં. બીજી તરફથી તે તીર એટલે છેતે જઇ લાગ્યો કે તેને માટે બુઢા આમડીઆઓ એમ કહે છે કે તે પવન પોતે મુબારક શરોશ હુતો કે જે દેવનાં જોર અને શક્તિના કરતાં ચઢતો હુતો. હવે આએ

જમીનનું નામ "અરીઆહખીજ"[1] પડ્યું. જ્યારે તે તીર હવામાંથી જીહુન નદી તરફ જઇ લાગ્યો ત્યારે જીહુન તરફથી આસમાનમાં પોકાર ઉઠી રહ્યો. તે તીરથી તે ઝાડના પાતરાં કાલાં થઇ ગયાં. તે તીરને ગુમ કરીને કમાનતો જ્યાંની ત્યાં રહી. તે રોજથી તીરનું નામ તીર પડ્યું અને કમાનનું નામ કમાન પડ્યું. એ વાત તું યાદ રાખજે કારણ કે આગળ કમાનનું નામ અરધું કુઠાણું (નીમ ચરખ) હતું અને તીરને બરૂ (કલેક) ને નામે ઓલખતા હતા.

પછી અફ્રાસીયાબને ખબર મલી કે તીર પાણીની નદી (જીહુન) આગળ આવી પુગ્યો છે ત્યારે તે ઘણો ચિરડાયો અને પોતાના ભાઇ સાથે કીના ભરેલો થયો. પણ તે તેણે મોઢાં ઉપરથી તેમ દેખાડ્યું નહી. પછી સેવટે તેણે અસબાબ ખાતાંને લગતા સેરહારને ફરમાવ્યું કે તમામ અસબાબ ઉઠાવે. જેહાનસાજને અમમારીમાં બેસાડવામાં આવી અને પછી રનશીંગડું વજડાવી ત્યાંથી લશકરને કુચ કરવી. તે પોતાના તમામ લશકરને પોતાની સાથે લેઇ ગયો અને જીહુન નદી સુધીની જગ્યા નોજરને હવાલે કરી ગયો. ત્યારથી તેણે સાદ નામના શેહેર તરફ લશકરને કુચ કરાવી અને તમામ સામનને ત્યાં ઉતાર્યો. તે જેહાનસાજને માટેના એશકથી અધીરો બની ગયો હતો તેથી તે તરેહ તરેહના ફરેબ અને ફાંદાઓ રચવા લાગ્યો હતો. બીજું એકે તેને પોતાના વચનનો, માફીનો, અને એ સગાઇના ગાંઠનોજ વિચાર આવ્યા કરતો હતો. જો અગરીરથનું કહેલું બજા લાવવામાં આવ્યું હતે નહી તો તેને આવે કામનો વિચાર આવતે નહી. દરેક બાજુએથી તે કાંઇ યુક્તિ રચવાની ઉતાવલમાં પડ્યો કે તે જેહાનસાજને પોતાના હાથમાં મેલવે. જ્યારે તેણીની સાથે તેને દોસ્તીની મોહોબત પડી ત્યારે તેનો જીવ તેથી ખુશી થયો. તે કેટલાક દિવસો અને રાતો તેણીની સાથે રહ્યો અને તેટલો વખત તેને કાંઇ પણ દુખ યા નુકશાનની યાદ રહી નહી.

---

1 એનો અર્થ 'પવન નીકલતી જમીન' એવો થાય છે.

પેલી તરફથી જ્યારે નોજરે તે અફ્રાસીયાબને ગયલો જોયો ત્યારે તેનું દિલ જેહાનસાજને માટે બલવા લાગ્યું. જે નામદારો તે અફ્રાસીયાબના બંધીવાન થયા હતા તેઓને માટે તેનું સર કીના-ભરેલું બન્યું હતું, અને તેનું દિલ લોહીથી ઉકલતું હતું. તુસ અને ગસતહમનું શું થયું તે માટે તે વાકેફ હતો નહીં તેથી તે દુખ અને ગમ સાથે રહેતો હતો. તેણે જડપથી તેઓ ઉપર નામું મોકલ્યું અને ગુરજ તથા ઢાલ સાથનું એક લશકર તૈયાર કીધું. જ્યારે તે નામું તેઓને પુગ્યું ત્યારે તેઓના જીવે એ ખબરથી થોડો વખત આરામ ધર્યો. જ્યારે તે પ્યારા તુસે પોતાના બાપના કામ વિષે સમજ્યું અને અફ્રાસીયાબ સાથના કોલકરારથી તે વાકેફ થયો ત્યારે તેણે દરેક બાજુએ નામદારો અને મોટા દરજ્જા-વાલાઓ ઉપર કાસદો મોકલ્યા કે જેથી તમામ બાહાદુરો અને નામ-દારો મોટું લશકર લેઇને તેની આગળ આવે. પછી તેણે તેજ વખતે મુરાદમાં ફતેહ પાંમેલા શેહેનશાહ નોજરના નામાંનો જવાબ લખ્યો અને તે નામું કે જેની અંદર તેણે તે બાપની વારંવાર યાદ કીધી હતી તે પોતાના બાપની આગળ મોકલી આપ્યું. જ્યારે પાદશાહ નોજરે તુસનું નામ જોયું ત્યારે તું કેહેશે કે તેણે તમામ માન તેમાં સચવાયલું જોયું. તેના ગાલો અજબ રીતે ગોલાબની પાતરી માફકના બન્યાં. તેણે હસીને પોતાના દરબારીઓને કહ્યું કે "વખતો વખત (દુશમનોનું) મોહોટું લશકર આવ્યું તોપણ આપણે પાછા એ દુખથી જુદા થયા છીએ. તમો તમારાં દિલને ખુશાલી ભરેલાં અને શરીરને જોરાવર રાખો કારણ કે બુલંદ આસમાને આપણને પાછી બક્ષેશ કીધી છે." પછી તેણે ઇરાનીઓના પેહેલવાની રેવાજ પ્રમાણે એક પાદશાહી દખમું તૈયાર કરાવ્યું અને તેની અંદર આરેશ કે જેનું નામ શાહનામાની સાથે જેહાનમાં યાદગાર રહયું છે તેને સુકયો. જ્યારે પાદશાહ નોજર નેક બખત આરેશને અબલમંજલ પોહોંચાડવાના કામથી ફારેગ થયો અને પાછો તાજ અને તખત-વાલો બન્યો ત્યારે તે મોતની ફીકરથી એવો દુખી થયો કે પાદશાહી ભોગવવાને બદલે તેનું દિલ થંડુ થઇ ગયું. તે એમ બોલ્યો કે

"અગરજો હું હજાર વર્ષ જીવું તોપણ તે હજાર પુરાં થયા પછી પણ એવુંજ કામ બનશે." તેથી તેણે પોતાને માટે બંદગી કરવાનું એક પાક મકાન બનાવ્યું અને તેની અંદર તે પોતાનું મોહું ખાક ઉપર નાખી બંદગી કરવા લાગ્યો. તે રાત અને દાહાડો તેમાં બંદગી કરતો હતો અને પરવરદેગારની સનમુખ જારી કરતો હતો. ઘડીકમાં તે સરને ખાકમાં નાખતો તો ઘડીકમાં તે ઉભો થતો હતો. તું કેહેશે કે જાણે તે મીનોછ જેહાનને માટેની (બેહેશતમાં) જગ્યા બનાવે છે.

આખરે તેણે એક દાહાડે રાતના ખુઆબમાં જોયું કે જીહુન નદીમાંથી આતશ (ખોરેહ) બાહાર કુદયો અને (તેની પુઠે) તે નદીમાંથી એક અઝદાહ નિકલ્યો. તે અઝદાહની (તે ખોરેહને મેલવવાની) ખાહેશને લીધે તે આતશ હવામાં ગેબ થઇ ગયો. તેથી તે (અઝદાહ) પેહેલાં પાહાડની તરફ ગયો અને તે જગ્યાની જમીન તથા શેહેરનો નાસ કીધો. ત્યાંથી તે શેતાબી સાથે ઇરાન તરફ ગયો અને ત્યાં તે જે કાંઇ જોતો તેને બાલી નાખવા લાગ્યો. પછી તેને તે ખુઆબની અંદર ધુમસના આકારમાં એક રવાન દેખાયું. તેના ચેહેરાનો રંગ કેશરના જેવો પીલો હતો. આથી તે નોજર દિલના દુખથી સોગ ભરેલો થયો અને એ વાત તેણે કોઇને પણ કહી નહી. તે બોલ્યો કે "બુરી અસલતના અફ્રાસીયાબની મને બીહીક લાગે છે કે રખેને તે જીહુન નદી તરફથી પાછો આવે. હું જાણું છું કે તે મારી સાથે એવી બદી કરશે અને મારી સાથના વચણો અને કોલ કરારોને તોડી નાખશે. તે જીહુન નદી પસાર કરીને બીજે રસ્તે લશકરની સાથે આએ જમીન ઉપર કીનો લેવાને આવશે. તે મારા જાન ઉપર તેજી સાથે હુમલો કરશે અને મારા જીવને તારાજ કરી મને એક ખાડા (યાને કબર) ને સોફશે. પછી તે ત્યાંથી ઇરાન તરફ લશકર લેઇ જશે અને તે વખતે તેની ઉપર કીનો લેવાને માટે કોઇ પણ આવશે નહી. તે ઇરાનના બુલંદ તખત ઉપર બેસશે અને ઇરાનના બુજોર્ગો તેના તાબેદાર થઇ રેહેશે. મીનોચેહેર પાદશાહે જે કાંઇ મને કહયું હતું તે વખત હાલે આવ્યો છે. એ શિવાય બીજું કાંઇ

બનશે નહી અને તેનો-કાંઇ ઉપાય પણ થશે નહી. ફરતાં આસમાન સાથે કોઇ લડી શકતું નથી. આએ ત્રણ પાંચ દિવસની દુન્યાના કામની કોઇને ખબર નથી. તે દુન્યા તમામ ખારતીવાલી, તથા દુખ અને રંજવાલી જગ્યા છે. તેના વિચાર મેહેરબાની ભરેલા નથી અને તે કોઇ સાથે કીનો પણ ધરાવતી નથી, તોપણ તે આએ કે પેલું કાંઇ રાખતી નથી. તેની નેકી અને બદી કોઇ સાથે જાવેદાન સુધીની નથી. અક્કલમંદો તેની સાથે દિલની ઉમેદ બાંધતા નથી. કોઇ પણ હુશીયાર માણસે તે જેહાનની સાથે દિલ બાંધેલું મને યાદ નથી. તેની સાથના સંબંધથી વળી તે ખુશી પણ રેહેતો નથી.”

આએ તરફ નોજર એ પ્રમાણે દુખ અને ફીકરમાં હતો અને પેલી તરફ અફ્રાસીયાબ કીના ભરેલો હતો. તે તે (નોજર) ની ઉપર શું કરવું તેનો વિચાર કરતો હતો. એક બારગી તેને તેની આગળ બંધીવાન તરીકે લેઇ આવવામાં આવે તોપણ તે જેહાનસાજના વિચારમાં હતો; કારણ કે તેણીને માટેનો તેના દિલમાં પુશકલ એશક હતો. તેણીને માટેના પ્યારને લિધે તેને જરા વખતનો કરાર પણ હતો નહી. તેથી એક અઠવાડીયું સુધી તેણે લશકર ઉપર બોલો મુકયો નહી. એમ કરતાં તે સરોવર જેવી જેહાનસાજ હમેલદાર બની અને ભારી બોજાથી તેણી કામકાજ વગરની બની. તે ઉંચાં (યાને પાદશાહી ખાનદાનના) ઝાડની દાંખલી (ફળના ભારથી) વાંકી વલી ગઇ. તોપણ તેણીને તે હમેલથી કાંઇપણ નુકશાન પુગ્યું નહી. તે પુતલીએ ચંદ્રના જેવા ચેહેરાવાલા ફરજંદને જન્મ આપ્યો અને તે અફ્રાસીયાબે તે બેટીનું નામ પાડયું. જ્યારે તે હમેલ તે સરોવર જેવી ઓરતથી છુટો થયો ત્યારે તે તાજગીવાલું સીધું સરોવર કરમાઇ ગયું (યાને જેહાનસાજ મરી ગઇ.) તેથી અફ્રાસીયાબનો જીવ ગમગીન થયો કારણ કે તેનું આસમાન આફ્તાબ વગરનું ખાલી થઇ ગયું. તેણે તેણીને માટે એક દખમું બનાવવા ફરમાવ્યું કે જેને માટે તું કેહેશે કે તે (તરેહ તરેહના) રંગ અને ખુશબોવાલું બેહેસ્ત છે. તેજ વખતે તેણે પોતાની બેટીને દાઇને સોંપી અને તેણીના માથાં ઉપર સુનેરી તાજ મુકયું. તે બાપ તે

બેટીની તરફ જેમ જોતો તેમ તે તેણીની તરફ વધારે મોહોબત ભરેલો થતો હતો. તેણે નજુમીઓને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેણીની ઉપર આસમાન કેવું ફરે છે તે જોવાને કહ્યું. જ્યારે નજુમીઓએ તે ભરમ સોધીયો કે તે બેટી તેને કેવી રીતે ઉપયોગી થઇ પડશે ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે "એ પાદશાહ! આજે ખુશ ખબર કબુલ રાખ કે એ બેટીથી શેહેરનો જીતનાર એક બેટો પેદા થશે કે જે બાહુરોનો પાદશાહ થશે અને ઇરાન તથા તુરાનનો બચાવનાર થશે. તે તુરાન અને ઇરાનનો પાદશાહ થશે અને જમાનો તેના નસીબનો ગોલામ બનશે."[1] જ્યારે પાદશાહે એ વાત સમજી ત્યારે તે અજબ થયો અને તે બેટીને માટે વજહાંનું નામ લિધું. વખતો વખત તે તેણી ઉપર પ્યારનો વધારો કર્યો જતો હતો. તેણીના ચેહેરા શિવાય બીજા કોઇની ઉપર આસમાન જોતું હતું નહી. તે બોહલ્યો કે "આવી બેટી કે જે ફરીદુનના જેવું ખોરેહ ધરાવે છે તે તાજ અને તખતને (ખરેખર) લાયક છે." તેણીનો મુબારક ચેહેરો અને બાલ તેની ખાહેશ મુજબના તેને જણાયા અને તેવા ચેહેરાને માટે તેણે તેણીનું નામ ફરંગીસ આપ્યું. જ્યારે તેણે તેણીની સાથે થોડો વખત પસાર કીધો નહી તેટલામાં તેના માથામાં શીઆવખશની યાદ થઇ અને તે બોહલ્યો કે "તેને ગુજરી જવાને લાંબો વખત થયો છે તોપણ હું જાણતો નથી કે હું પોતે તેના (કીનાના) કામ ઉપરથી કેમ ફર્યો? મને તેને માટે લડાઇ કરવા જવું જોઇએ કારણ કે તે નેકખાહ શીઆવખશ દુઃખ ભોગવીને મરી ગયો છે." એમ કહીને તેણે લશકરને કુચ કરાવવાનો વીચાર કીધો અને તેથી તેનાં આવાં કામથી તમામ લશકર અજબ થયું. તે સાવેહ નામના પાહાડની આગળ આવ્યો અને ત્યાં છાવણી નાખી. તેનું સર કીના ભરેલું અને દિલ ખરાબ વિચારથી ભરેલું બન્યું હતું. તેના દિલમાંથી સબુરી, આરામ અને હુશીયારી જતી રહી હતી. તેની આંખ અને કાન શીઆવખશના (કીનાના) રસ્તા તરફ ખેંચાયલા હતાં. ઇરાનીઓથી તે શીઆવખશના સર ઉપર શું શું વીત્યું હતું તે કામની

---

[1] એ ઇસારો પાદશાહ કેખસરૂને માટેનો કરવામાં આવ્યો છે કે જે પાછલી અફરાસીઆબની એ બેટી ફરંગીસથી જન્મ પામશે.

ખબર કોહેઓએ તેને કહી. તેથી તેજ વખતે તેણે લશકર સાથે લડવા જવાનો વિચાર કીધો કે તે કારન ઉપર કીનો લે. તેણે હાલ સુધી તે નામદાર કારનને જોયો હતો નહી. તેમજ તેની જગ્યાની પણ ખબર તેને મલી હતી નહી. તે જેહાનના પાદશાહ નોજર અને પેહેલવાનોનાં લશકરની સાથે તે કારન એક ફાડી ખાનારા શીહની માફક રેહતો હતો. તેણે પાદશાહ નોજરનું ઇરાનીઓના ટોલાંવાલું એક પાહા-ડના જેવું મોહુ લશકર જોયું. તે (અફ્રાસીયાબ) પોતાના લશકરને (ઇરાનની) ઘણું નજદિક લાવ્યો. જ્યારે તે લડાઇ કરનારૂં લશકર નજદિક પુગ્યું ત્યારે તે બાબેની ખબર નોજરને જલદીથી થઇ કે "અફ્રાસીયાબ એક નદીની માફકનું લશકર લેઇને તારી સાથે લડ-વાને નજદિક આવી પુગ્યો છે." જ્યારે નોજરે એ ખબર સમજી ત્યારે તેણે જીગરમાંથી એક સરદ હાય મારી. જ્યારે લશકરે તે (નોજર)ને દસ્તેખર[1] શેહેરમાં તુસ અને ગસ્તહમની સાથે ભપકા સાથે જોયો ત્યારે સેપાહો તેની આગળ ગયા. નોજરની આગળ જેહાન ખાલી બની હતી અને તે પાદશાહના વખતનો અંત નજદીક આવી લાગ્યો હતો તથા ફરતાં આસમાનથી તે હીનાયવો બન્યો હતો. જ્યારે અફ્રાસીયાએ દિલના ઝેહેર સાથે જોયું કે તે થોડા સેપાહો સાથે તેની સામે આવે છે ત્યારે તેણે ફાડીખાનારા અઝદાહની માફક તેના ઉપર કીનો ચોખ્યો. તું કહેશે કે તે પોતે દમથી આસમાનને પણ ખેંચી લેવા માંગતો હતો. જ્યારે તેઓએ બધી તરફનું લશકર તૈયાર કીધું ત્યારે બંને બાજુએ (મોતનો) ખાલી રસ્તો તૈયાર થયો. જેહાનને ધરાવનાર નોજર લશકરની હરો-ળમાં હતો અને તે કાલાં વાદળની માફક મેદાનની અંદર આવ્યો. તેણે હાથમાં હીંદી તલવાર ધરી હતી અને તેની બે આંખો લોહીના જેવી રાતી થઇ હતી. તેણે અફ્રાસીયાબ ઉપર એક પોકાર માર્યો કે "એ જુઠા વચનના ફુલ દેનારા પાદશાહ! તું ઇનસાફના રસ્તા ઉપરથી શું કામ પાછો ફરી ગયો છે? શું તું તારો રસ્તો ભુલી જવાથી અત્રે પાછો ફર્યો છે? આખરનું કામ આખર મોજ પોકો-

[1] દસ્તેખર શેહેર એ હાલના પરસીપોલીસનું જુનું નામ છે.

થશે કે કુાડીખાનારાં જાનવરો તારી પાસેથી બદલો મેળવશે. ચાલ ત્યારે આપણે બંધે એકમેક સાથે લડાઇ કરીએ, કારણ કે તારો દહાડો સીહા થવા ઇચ્છે છે." જ્યારે અફ્રાસીયાબે નોજરથી એ વાત સમજી ત્યારે તે પાણી ઉપર કીશતી દોડે તેમ મેદાનમાં દોડી આવ્યો. બે સરફ્રાજ હાથીઓની માફક તે બે શીંહ જેવા શખસો એકમેક સાથે લડાઇ કરવા લાગ્યા. તેઓએ એકમેકની ઉપર તલવાર થી, ગુરજથી, કમાનથી તથા કમન્દથી નુકશાંન પુગાડયાની તજવીજ કીધી. ઇરાનના શેહેનશાહે પાણીની જડપે અફ્રાસીયાબનો કંમર-બંધ ધર્યો કે જેથી તે જોર વાપડીને તેને જીન ઉપરથી ઉચકે પણ તેટલાંમાં તેના ઘોડાનો પગ કીડીના દરમાં ભેરવાયો અને તેનો ઘોડો તુટી પડવાથી તે નિચે પડયો. જ્યારે નસીબજ જોર નહી કરે ત્યારે બીજો ઉપાય શું ? તે પાદશાહ ઉંધે મસતક પડયો અને અફ્રાસીયાબ તેના સીના ઉપર ચહી બેઠો. તેણે તેના બે હાથોને બાંધી લીધા અને તેની ગરદનમાં ફાંસો ભેરવ્યો. કુરતાં આસમાનની એવીજ વર્તણુક છે. ઘડીકમાં તે ઝેહેર બને છે તો ઘડીકમાં તે ઝેહેરનો ઉપાય બને છે. તેણે તેના તમામ લશકરની ખુના મરકી કીધી અને કેટલાક નામવરોને ગરદન મરાવ્યા ફતેહથી તે બપકા સાથે (ઇરાનમાં) આવ્યો અને દુશમનોથી જેહાનને ખાલી કીધી. ત્યાર પછી અફ્રાસીયાબે ફરમાવ્યું કે ગોફાઓમાં, પાહાડોમાં, બયાબાનોમાં અને નદીઓમાં હુટારા કારનને માટેની સોધ કરો કે તે આર્મે તરફના લશકરમાંથી નાહાસી જાય નહી. જ્યારે તેણે સમજ્યું કે તે અત્યાર આગમચનો નાહાસી ગયો છે તથા તે પોતાના કુટુંબને માટે છેડાયલો છે તથા જ્યારે વલી તેણે બારમાનના કેવા હાલ કીધા હતા અને તેને કેવી રીતે ઘોડા ઉપરથી ખાકમાં નાખ્યો હતો તે વાત લોકોએ જણાવી ત્યારે તે સમજીને અફ્રાસીયાબ ગમગીન થયો અને પોતાના હાથનો પોહોંચો દાંત વચે પકડયો. દુખ અને ગમથી તેનું દિલ આતશથી પુર થયું અને તેણે પોતાના જીગરના લોહી (આંસુ)થી પોતાના બે ગાલોને ભીંજવ્યા.

અફ્રાસીયાબને હાથે નોજર માર્યો ગયો તે વિષે.

પછી તે એમ બોલ્યો કે "શું આએ તાજનો ધરાવનાર નોજર અંબીખાનામાં જીવતો રહે અને મારાં માણુસો કમીની રીતે માર્યાં જાય?" તેથી તે ગુસ્સાથી બોલી ઉઠયો કે "નોજર કયાં છે? તેની ઉપર વીસે (પોતાના બેટાનો) કીનો લેવા ચાહે છે. તેનું લોહી રેડ્યા શિવાય બીજો ઉપાય શું હોય! મારે વલી એક નવો કીનો ઉઠાવવો જોઇએ." એમ કહી તેણે જલ્લાદને ફરમાવ્યું કે "તે નોજરને હાજર કરે કે જેથી હું તેને લડાઈનો હુનર શિખવું." જયારે પાદશાહ નોજર એ બાબદથી વાકેફ થયો ત્યારે તે સમજી ગયો કે તેની જીંદગી ટુંકી બની છે. (પાદશાહના આવા ગેરદર્શનશાફથી) સેપાહો વચ્ચે બડબડાત અને ચકચાર ચાલી રહી અને તેઓ પાદશાહ નોજરની તરફ જોવા લાગ્યા. જેમ પથ્થરને બાંધે તેમ તેની બાજુને બાંધી લેવામાં આવી અને તેને તેની જગ્યાએથી તે મગરમછ (અફ્રાસીયાબ)ની આગળ ઘસડી લાવવામાં આવ્યો. જલ્લાદો તેને તે તંબુમાંથી રૂસવાઇ સાથે બાહાર પકડી લેઇ ગયા અને ઉઘાડા પગ અને માથાં સાથે અને ખુવારેહાલ ત્યાં હાજર કરવામાં આવ્યો. નોજરના (આવવાના) રસ્તા તરફ અફ્રાસીયાબ અધીરાં દિલ સાથે નજર ફેકવા લાગ્યો.[1] જેવો તેણે તેને દુરથી જોયો તેવીજ તેણે જબાન ખોલીને પોતાના ન્યાગાનોના કીનાની યાદ આપી. તે પેહેલાં સેલમ અને તુરને માટે બોલ્યો અને પોતાના દિલ તથા આંખને પાદશાહોની શરમથી ધોઇ નાખી. તેણે તેને કહ્યું કે "જે કાંઇ બુરાઇ (તારે ઉપર) આવી પડે તે ઘટતી છે." એટલું બોલીને તેણે ગુસ્સા સાથે તલવાર માંગી અને તાજદાર નોજરને ગરદન મારયો તથા તેના શરીરને રૂશવાઇ સાથે ધુલમાં નાંખ્યું મીનોચેહેર પાદશાહની આએ યાદગારી ગુજરી ગઇ અને ઇરાનનું તખત અને તાજ ખાલી પડયું.

ઓ ઘણી અક્કલના ધરાવનાર દાનેશમંદ મર્દ! તું તમામ લોભની ચાદર ના ઓઢ. તખત અને તાજે તારા જેવા ઘણાઓને

---

[1] એ બેત લખેલી નકલમાં વધુ છે.

ગયા [redacted] પણ તેઓ કોઇ સાથે ઘણી આરામ આપીને રેહેતાં નથી. તું જે જગ્યાએ જવાની ઉતાવલ કરે છે ત્યાં તું પોહોંચે છે તેટલાં તે મેલવેલી ખાહેશનો છેડો આવે છે. આએ કાલી ભયંકાર ખાકમાંથી તું શું સોધે છે? એજ ખાક તુંને ઓસીયાલો પાછો ફેરવશે. અગરજો ફરતું આસમાન તુંને એમાંથી ખેંચશે (યાને ઉંચે ચઢાવશે) તોપણ આખરે તારો તકીઓ તો ખાકમાં છે. ૧

ત્યારબાદ બીજા બંધીવાનોને ત્યાંથી રૂસવાઇ સાથે ઘસડી લેઇ જવામાં આવ્યા. તેઓએ પોતાના જીવને માટે માફી ચાહી. જ્યારે હુનરમંદ અગરીરશે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેનું દિલ તેઓને માટે અંદરખાનેથી પીગલ્યું. તેથી તે અફ્રાસીયાબની આગળ ખાહેશ કરતો ગયો અને તેણે તે નામવર સાથે ઇનશાફની રાહે તકરાર કીધી. તે એ પ્રમાણે બોહલ્યો કે "તું પાદશાહના હોકમથી આટલા બધા નિરદોશોના ડોકાં શાને માટે શરીરથી જુદાં થાય? આ આટલા બધા નામદાર પેહેલવાનો અને સ્વારો હવે કાંઇ લોઢાની તોપી સાથે અને હથીયાર સાથે નથી અને તેઓ હવે કાંઇ લડાઇ પણ કરવા માંગતા નથી. તેઓ બંધીવાન [redacted] અને તેઓને હાલે મારી નાખવા સજાવાર પણ નથી. તેઓનો જે ઉંચો દરજ્જો હતો તે તો હાલે નિચો થયો છે. તેથી તેઓના જીવને નુંકશાન પુગાડવું લાયક ગણાશે નહીં. તું તેઓને એજ હાલતે બંધીખાનામાં રાખ. હું તેઓનું બંધીખાનું એક ગુફામાં કરશ અને હુશીયાર શખ્સોને તેઓની ચોકી કરવાને રાખશ. તેઓના જીવ બંધીખાનામાં રૂદન અને જારી કરતાંજ આખેર થઇ જશે. માટે તું તેઓનું લોહી રેડવાથી હાથને ખાંચેલા રાખ અને આટલા બધા જનને મારી ના નખાવ." તે અગરીરશના કેહેવાથી તથા તેઓની આજીજી અને જારી અમજીને તેણે તેઓના જાન બક્ષ્યા. તેણે તેઓને સાંકલથી મજબુટ બાંધીને રૂસવાઇ સાથે સારી ૨ નામના શેહેરમાં લેઇ જવાને ફરમાવ્યું. ત્યાર પછી તે

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

૨ 'સારી' એ હાલના માઝંદરાનના મુલકની રાજધાની ગણાય છે.

તુરકસ્તાન અને ચીનના પાદશાહે કીના ભરેલાં દિલ સાથે લશકરને એકઠું કીધું. જ્યારે તે તેમ કરી રહ્યો ત્યારે તેણે આગળ જવાની તૈયારી કીધી અને જમીનને ઘોડાઓની નિચે ઢંકાઈ ગયલી બનાવી. તે પોતાના લશકરને દહેસ્તાન આગળથી થઈને રએ[1] શેહેર તરફ લેઇ ગયો. ઘોડાઓ મેહેનત કરવાથી અને દોડવાથી પસીને તરબોળ બન્યા. તે તુરાન જમીનમાંથી ઇરાન જમીનમાં આવ્યો અને તે મુલક-ને પોતાની સત્તા હેઠેલ લાવ્યો. તેણે કેઆની તાજ માથે મુકયું તથા લોકોને દીનારની ખેરાત આપવાને ખજાનાના દરવાજા ખોલ્યા. તે ઇરાન જમીનની પાદશાહી ઉપર લડાઈ ભરેલાં માથાં સાથે અને કીના ભરેલાં દિલ સાથે બેઠો[2]

જાલ અને રૂસતમને નોજરના મરણની ખબર થઈ અને તેઓએ અફ્રાસીઆબની સાથે લડવાને લશકર એકઠું કીધું તે વિષે.

(જ્યારે) બસતહમ અને તુસને આએ ખબર મલી કે પાદ-શાહી તાજ ખુવાર બન્યું અને તીક્ષણ તલવારથી તે નામદારનું માથું ખુવારી ભરેલી હાલતમાં કાપી નાખ્યું છે તથા સઘળું કામ ઉલટાઇ ગયું છે ત્યારે તેઓએ પોતાના બાલ તોડવા માંડયા અને ચેહેરાને પીખવા માંડ્યા. ઇરાનમાંથી હાએ અફસોસના પોકાર બાહાર આવ્યા. મોટા લોકો પોતાનાં માથાને ધુલ અને ખાકથી ભરવા લાગ્યા. સઘલાઓની આંખ આસુંથી ભરેલી અને પોશાક ફાટેલા હતા. તેઓએ પોતાની જુબાન તે પાદશાહની તારીફ કરવામાં

---

૧ 'રએ' એ આગલાં ઈરાનનું ઇરાક શેહેર કે જેને પારશીઆ કહેતા હતા તેની રાજધાની હતી. એવાંજ નામનું એક શેહેર ખોરાશાનમાં પણ છે. અવસ્તામાં એ શેહેરને 'રઘ' ને નામે ઓલખ્યું છે.

૨ બુનદેહેશ કેતાબમાં જણાવ્યા મુજબ અફ્રાસીયાબે ઇરાનના તખત ઉપર ૧૨ વર્ષ સુધી રાજ્ય કીધું હતું.

ખોલેલી હતી અને તેઓના આત્મા પાદશાહનીજ સોધ કરતા હતા. એ રીતે તેઓએ જાબુલસ્તાન તરફનો રસ્તો લીધો. તેઓ લોહીથી જજરતા ચેહેરા સાથે અને ધુલથી ભરેલાં માથાં સાથે તથા સોગ અને દુખ સાથે જાલની આગળ ગયા. (તેઓ આ પ્રમાણે જારી કરતા હતા કે) ઓ કુલવંત! ઓ દલેર! ઓ પાદશાહ! ઓ નોજર! ઓ પેહેલવાન! ઓ તાજના ધરાવનાર! ઓ મોટી પદવીના! ઓ ઇનશાફવાલા! તુંજ ઇરાનનો સંભાલનાર અને મોટા દરજાના લોકોનો મદદગાર તથા તાજ ધરાવનારોનો વડો અને દુન્યાનો પાદશાહ હતો. હમણા તારૂં માથું ધુલની અંદર તાજ સોધે છે અને જમીનમાંથી પાદશાહના લોહીનો વાસ આવે છે. જે ઘાસ તે જમીન ઉપર ઉગે છે તે પણ સુરજની શરમથી પોતાનાં માથાં નિચાં રાખે છે. હમો સઘલાઓ ઇનશાફ ચાહીએ છીએ અને પોકાર કરી હમારા બાપ (નોજર) ના ખુનને માટે સોગ કરીએ છીએ. તેનાથી ફરીદુનની પેહેડી જીવતી જાગતી હતી અને જમીન તેનાં ઘોડાની નાલની ચાકરડી બની હતી. હાલે તેનું ડોકું તેની નામદારી ભરેલી અંજુમનની વચે કંગાલ રીતે અને બુરી હાલતમાં તેના શરીરથી જુદું કરવામાં આવ્યું છે. આપણે સઘલાઓ ઝેહેરનું પાણી પાયલી તલવારને બહાર એંચીએ અને કીનો સોધવાને જઇ દુશમનોને મારી નાખીએ. એક ચકલી પણ કીનાને માટે હથીયાર બાંધે છે ત્યારે આપણે એ તાજે કીનો લેવાને ઢીલ શાટે કરવી જોઇએ.[1] આએ સોગ ભરેલી બીનાથી આસમાને પણ હમારો ઉપર દિલસોજી દેખાડીને પોતાની (વાદલવાલી) આંખોમાંથી આસું પાડયાં છે. માટે તમો પણ તમારી આંખોને આંસુથી ભરો અને શરીરમાંથી સોભઇતાં કપડાં બાહાર કાહાડી નાખો. તમો સઘલાઓ કીનો લેવાને માટે બખતર પેહેરો અને જે લાંબો વખતનો કીનો છે તેને હમણાં તાજો બનાવો. પાદશાહોનો કીનો લેવાને માટે આપણે આંખોને પાણીથી અને દિલને કીનાથી ભરીએ નહી તો તે સજાવાર ગણાય નહી"

---

૧ એ [illegible] [illegible] [illegible] નજમમાં વપરાય છે.

આથી (જાબુલની) તમામ અંજુમન જારી કરવા તથા રડવા લાગી અને આતશ ઉપર મજબુત રીતે સુંજાય તેમ બલવા લાગી. જાલેજરે પોતાના દિલ ઉપરનો પોશાક ફારી કાઢયો અને બાલ પીખતો ધુલની ઉપર બેઠો. તે દસ્તાને કસમ ખાધા કે "જ્યાં સુધી મારી કંમરે બાંધેલી તલવાર રસ્તાખેજ થયલી નહી હોય ત્યાં સુધી મારો ઘોડો મારી નિચેનું બેસવાનું તખત રેહેશે અને અણીવાલો ભાલો મારૂ (છાયડો આપનારૂં) ઝાડ રેહેશે. મારા પગને થરવાની જગ્યા ઘોડાના પાવરા રેહેશે. અને એક કાલી લોઢાંની ટોપી તે મારાં સર ઉપરનું તાજ બનશે. આએ કીનો લેતાં હું ઉંઘ અને આરામ લેવશ નહી અને મારી આંખોનાં આંસુ કરતાં નદીમાં વધુ પાણી હશે નહી. દુન્યાના આવા મોટા પાદશાહનું રવાન મોટાઓની વચે પ્રકાશીત રહેજો. જેહાનને પેદા કરનાર તરફનો ઇનશાફ મેલવવાને માટે તમારાં રવાન આરામ સાથે અને દીન (ઉપરના એટેકાદ) સાથે તાજાં રહેજો. આપણે સઘલાઓએ મરવાને માટેજ માયથી જન્મ લીધો છે. માટે ચાલો આપણે દોડીએ અને તે (મોત) ને આપણી ગરદન સોંકીએ."

જેવા તે પેહેલવાનો કીનો લેવાની ઉતાવલ કરવા લાગ્યા તેવીજ તે ખબર સારાં શેહેરમાં (કેદ પકડાયલા ઇરાની) સરદારોએ મેલવી કે "ઇરાનીઓએ (લડાઇને માટે) રસ્તા સમારીઆ છે અને દરેક બાજુએ ઉંટ સવારોને દોડાવ્યા છે. અગણીત લશકરને તેઓએ એકઠું કીધું છે અને તેઓએ ખુશાલી અને આરામને તજી દિધા છે. જાલે સેપાહોને (તમામ ચિજોથી) આબાદ કીધા [redacted] અને નામીચા લોકોના દિલ તેથી ખુશી બન્યાં છે. જ્યાં જ્યાં તેના ઘોડાઓના ટોલાં સરવાને વિખેરાઇ ગયાં હતાં ત્યાંથી તે તમામ ઘોડાઓને શેહેરમાં લાવી એકઠા કીધા છે. તેણે હથીઆરો યા પૈસા આપવાના સરૂ કીધા છે અને જેહાનને પેહેલવાનોના અવાજથી ભરી નાંખી છે ઇત્યાદી." આથી તેઓની ભુખ, આરામ અને ઉંઘ મરી ગઇ અને અફ્રાસીઆબથી તેઓ બીહવા લાગ્યા. ત્યારબાદ તેઓ તરફથી અગરીરશની ઉપર એક પેગામ આવ્યો કે "ઓ દાનાઇથી ભરપુર નામીચા વડા!

તારી મહેરબાનીથીજ હમો દુન્યાની અંદર જીવતા રહ્યા છીએ અને તેથી હમો એકેએક તારા નોકર છીએ. તું જાણે [redacted] કે રૂસ્તમ (હાલે) કાબુલસ્તાનમાં [redacted] અને તેની સાથે ત્યાં કાબુલસ્તાનનો પણ પાદશાહ છે. (વળી તેની સાથે) ગુરજીન, લડવૈયો કારન તથા ખરરાદ અને લશકરનો તોડનાર કેશવાદ જેવા લાંબા પંજા સાથના પેહેલવાનો છે કે જેઓના જેવું જોર ધરાવનાર ઇરાનમાં બીજા કોઇ નથી. હમણાં તું બેઉ આંખોના પલકારા મારે તેટલાં તેઓ નોજરનો કીનો લેવાને ગુરસાબાર આવી લાગશે. જો તે પેહેલવાનો આએ તરફ લગામ ફેરવશે તો તેઓ ભાલાઓની અણીને આંખ આગલ લાવશે. આથી અફ્રાસીયાબ પોતે ગરમ થઇ જશે અને બંધવાઓને માટે તે બારે ગભરાતમાં પડશે. તે તાજને માટે હમો નિરદોશોનાં ડોકાંને ખાકમાં નખાવશે. માટે અગર જો તું દાનેશમંદ અગરીરશ હમો બંધીવાનોને કેદમાંથી છુટા કરશે તો હમો જેહાનમાં વિખરાઇ જઇશું અને મોટા લોકોની આગળ (તારી તારીફમાં) જબાનને ખોલીશું. બુજોર્ગોની આગળ હમો તારી સ્તુતી કરીશું અને યજદાંની આગળ હમો સઘલાઓ (તારે માટે) દુવા ચીહીશું."

ત્યારે તે અક્કલમંદ અગીરશે જવાબ દીધો કે "આવી રીતનો ઉપાય મને લાયક દિસ્તો નથી. આથી તો મારી તરફની દુશમની જાહેર થશે અને તે હારેમન જેવા શખસનું મગજ ઉશકેરાશે. માટે એમ કરવાના કરતાં હું એક બીજી યુક્તિ કરવા ચાહું છું કે જેથી તે મારો ભાઇ મારી સાથે કીના બાંધે બને નહી. અગરજો રૂસ્તમ તેજ પંજાનો બનીને હમારી સામે એક લશકરને લડવાને મોકલે અને જ્યારે તે લશકર સારીની આગળ આવી પુગે તો હું તમો સઘલાઓને તેઓને સોંપી દેઉં. તેઓની સાથે લડાઇ કર્યા વગર આસુલને છોડી જઇશ. તેમ કરી મારાં સરને નામદારીમાંથી નામોશીમાં લાવશ." આ પ્રમાણે સમજવાથી ઇરાનના તમામ બુજોર્ગોએ પોતાના ચેહેરા બંદગી કરવાને માટે જમીન ઉપર મુકયા. જ્યારે તેઓ તેની તારીફ ગાવાથી પરવારીઆ ત્યારે તેઓએ સારી શેહેરથી એક ખેપ્યાને (જાબલી તરફ) મોકલ્યો.

ઇરાની બુઝોર્ગો કેદ થવાની ખબર દસ્તાનને મળી અને તેણે તેઓના છુટકારાને માટે કેશવાદને આબુલ શેહેર તરફ મોકલ્યો તે વિષે.

તે એપીઓ સામના દસ્તાન આગળ આવી પુગ્યો અને તેને તે નામદારો તરફનો પેગામ પુગાડયો. (તે પેગામમાં લખ્યું હતું) કે "હમારી ઉપર આપણા પરવરદેગારે બક્ષેશ કીધી અને તેથી હુનરમંદ અગરીરથ હમારો દોસ્ત બન્યો છે. સરૂવાતથી હમે તેની પાસેથી મજબુટ વચન લેઇ લિધું છે, અને એ બાબે હમોએ તમામ બંધોબસ્ત કીધો છે. (અગરીરથ કહે છે કે) અગરજો ઇરાનના નામદારોમાંથી બે શખ્સો અત્રે આવીને તેની સાથે લડાઇ કરશે તો તે નેક ચાલનો કુલવંત અગરીરથ પોતાના લશકરને આમુલમાંથી રએ શેહેર તરફ લેઇ જશે, જેથી એ અઝદાહુ (અફ્રાસીયાબ) ના હાથમાંથી હમો એકેએક ઇરાની નામદારો જીવતા છુટકારો મેલવી શકીશું. જેવો તે એપીઓ જાબુલસ્તાનમાં આવી પુગ્યો તેવોજ તે દસ્તાનની આગળ તારીફ ગાતો ગયો. તે જાલે બુજોર્ગો અને લડવૈયાઓને બોલાવી મંગાવ્યા અને તે પેહેલવાનોનો પેગામ તેઓ આગળ કહયો. ત્યાર બાદ તેણે પોતાના સાથીઓને આ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ નામદારી મેલવનારા લડાયક વાઘો! ઉમદા દિલનો એવો કયો પેહેલવાન છે કે જે લડવાને માટે દિલને મરદાનગીથી સેપાહના જેવું બનાવે? જે કોઇ આએ લડાઇ અને આએ હુમલો ખરીદી લેશે તે પોતાની ગરદનને સુરજ સુધી ઉઠાવશે. વળી તેમ કરવાથી એક નામદારોનું ટોલું બંધીખાનામાંથી અને જારે બેડીમાંથી છુટકારો પામશે."

આથી એ કામ (ઉઠાવી લેવા) ને માટે કેશવાદે છાતી ઉપર હાથ ઠોકયો અને બોલ્યો કે "એ ઇનશાફના કામમાં હું મારો હાથ લંબાવશ." મુબારક જાલે તેની તારીફ કીધી કે "જ્યાં સુધી મહીનાઓ અને વર્ષો આહુ રહે ત્યાં સુધી તું ખુશાલી સાથે જીવતો રહેજે." ત્યાર પછી લડાયક પેહેલવાનોના એક લશકરે જાબુલથી

આમુલ તરફનો રસ્તો ધર્યો. તે (કૈશવાદ) બપકા સાથે તે લશકરની હુરોલમાં લડવાને બહાર પડયો જેથી તે ખબર નેકખાહ અગરીરશને થઇ. આથી તેણે તમામ કેદીઓને સારી શેહેરમાં રેહેવા દિધા અને રનશીંગડું વજડાવી પોતાના લશકરને ત્યાંથી કુચ કરાવી ગયો. મુબારક કૈશવાદ જેવો સારી જઇ પુગ્યો તેવોજ તેણે ત્યાં તેઓના બંધીવાનોનો પતો મેલવ્યો. તેણે સર્વે કેદીઓના પગમાંથી બેડીને દુર કીધી અને તેઓને સારીમાંથી બાહાર કાઢીને જડપથી (જાબુલ તરફ) ફર્યો. તેણે દરેક જનને એકએક ઘોડો આપ્યો અને પછી આમુલથી જાબુલસ્તાન તરફ કુચ કીધી.

જ્યારે સામના દસ્તાનને એ ખબર મળી કે કૈશવાદ બપકા સાથે પાછો ફર્યો છે ત્યારે તેણે એક કીમતી ખજાનો દરવીશોને બક્ષેશ કીધો અને એ ખબર લાવનારને પોતીકો પોશાક આપી દિધો. જ્યારે કૈશવાદ જાબુલની આગળ પુગ્યો ત્યારે તેને જોતાંજ જાલેજર તેને સામે લેવા ગયો. તે બંધીવાનો કે જેઓ શીંહના પંજામાં સપડાયલા હતા તેઓને માટે તે જાલ ઘણો રડયો તથા તાજ ધરાવનાર પાદશાહ નોજરને માટે તેણે પોતાનાં માથાંમાં ધુલ ભરી અને જારજાર રડીઓ. પછી તે તેઓને માન સહીત શેહેરમાં લાવ્યો અને ઉંચા દિવાનખાનાઓને સંજાર્યાં. નોજરના વખતમાં જેમ તેઓ તાજ, તખત અને મોટાઇ સાથે રેહેતા હતા તેમજ દસ્તાને તેઓની એક મીજલશ ભરી. તે લશકરને માલમતા મલવાથી તે પાછું મોહોટાઇ વગરનું બની ગયું.

અફ્રાસીયાબે અગરીરસને મારી નાંખ્યો તે વિષે.

જ્યારે અગરીરશ આમુલથી રએ શેહેરમાં આવ્યો ત્યારે તે પાદશાહ અફ્રાસીયાબ તેના કીધેલાં કામથી વાકેફ બન્યો. તેણે અગરીરશને કહયું કે "તેં આએ શી રીતનું ઉશકેરની ભરેલું કામ કીધું છે અને મધની સાથે ઝેહેર ભેલવ્યું છે? શું મેં એ બુરા લોકોને મારી નાખવા નહી ફરમાવ્યું હતું? કારણ કે તેઓને સાચવી રાખવા એ હુશીઆરીને લાયકનું કામ હતુંજ નહી. એક લડાયક જાદુસના માંમામાં અકલ નહી હોય તો તે લડાઇની અંદર

આબરૂ પામે નહી. જે જંગી માણસ અક્કલની સાથે કીનાને ભેલે નહી તો તેનું સર કાબેલ ગણાય નહી.” ત્યારે અગરીરશે અફરાસીયાબને એવો જવાબ દીધો કે “ કોઇ વખતે શરમને લીધે (આતશને બદલે) થોડું પાણી થવું પણ ઘટારત છે. જ્યારે પણ બુરાઇ તારો મદદગાર થાય ત્યારે તું વજદાંથી બીહજે અને કોઇની સાથે બુરૂં કરતો ના, કારણ કે તાજ અને કંમરબંધ તારા જેવા ઘણા (પાદશાહો) એ જોયા છે પણ તેઓ કોઇ સાથે હંમેશ રેહેતાં નથી. ઓ નામવરીના સોધનાર શખ્શ! અગર જો તું ઇનશાફ આપનારો બનશે તો તું તારી દરેક ઇચ્છાઓ ઉપર ફાવી શકશે. હરેક નેક અને બદ કામમાં જો તું પોતાનેજ ઇનશાફ આપશે તો વડાઇની અને અક્કલની જે કાંઇ તું વાત કરે છે તેના કરતાં બેહેતર ગણાશે. જો તારાથી ખુબી ભરેલાં કામો થશે તો તું દેવ અને પલીદના રસ્તાથી છુટો થશે. શું નાના કે શું મોટાઓને જેહાનની અંદર એક કીડીને પણ દુખ દેવું ઘટારત નથી. બુરાઇ તરફ આકાશનો હાથ લાંબો હોય છે (યાને બુરાં લોકોને આકાશ જલદીથી સજા પુગાડે છે.) માટે જો તું અક્કલમંદ હોય તો તમામ ભલાઇના કામ કર. જો તું નેકી કરશે તો તારી આગળ નેકી આવશે, નહી તો બુંડાઇ કરવે બુંડાઇ જોવાને તું લાયક ગણાશે.” જ્યારે અફ્રાસીયાબે તેની આએ વાત સમજી ત્યારે તેણે તેનો જવાબ આપવાને માટે શરૂઆત કે સેવટ કાંઇ જોયું નહી (યાને તેનાથી જવાબ આપી શકાયો નહી). એક આતશથી (યાને ગુસ્સાથી) ભરેલો હતો જ્યારે બીજો અક્કલથી ભરેલો હતો. પણ દેવનાં માથાંને અક્કલ કેમ લાયક ઠડે? તે પાદશાહ એક મસ્ત હાથીની માફક છેડાયો અને જવાબ તરીકે પોતાનો હાથ શમશેર ઉપર નાંખ્યો અને તે વડે તે આવા બેવફા અને નાલાયક મર્દે પોતાના ભાઇનાં કંમર આગળથી બે ટુકડા કરી નાખ્યાં ૧

૧ અગરીરશે ઇરાનીઓની અનેક વખતે સારી સેવાઓ બજાવેલી હોવાથી તે તુરાની હોવા છતાં તેના નામને ઇરાનીઓ માન સાથે યાદ કરતા હતા. એનાં નામને અવસ્તામાં પણ માન સાથેજ યાદ કીધુ છે. ફીરદુસી

જાલ અફ્રાસીયાબની સાથે લડવા ગયો અને જુને પાદ-શાહ ઠેરવ્યો તે વિષે.

જ્યારે નામદાર અગરીરથ માટેના એ કામની ખબર સામે-સ્વારના જાલને થઈ ત્યારે તે એમ બોલ્યો કે "હવે તે અફ્રાસીયાબનું નસીબ કાલું બનશે અને તેનુ તખત વેરાન થશે." ત્યાર પછી તેઓ લશકરની તૈયારી કેવી રીતે કરવા માંગે છે તેને માટે થોડો વખત દરબાર ભરી. પછી તેણે સરનાઈઓ વજડાવી અને ઢોલ બંધાવ્યા અને લશકરને મરઘાની આંખની માફક ગોઠવ્યું. એક દરીઆથી તે બીજા દરીઆ સુધી તમામ માણસોજ જણાતાં હતાં તથા સુરજ અને ચંદ્રના ચેહેરા ધુલાંરાથી ઢંકાઈ ગયલા હતા. પછી પેહલવાન જાલે પારસ તરફનો રસ્તો લીધો અને તે ગુસ્સા ભરેલો તથા કીનો સોધતાં દિલ સાથે આગલ ચાલવા લાગ્યો. લડાયક દસ્તાને કેવી રીતની શરૂઆત કીધી છે તે વાત જ્યારે અફ્રાસીયાબે સમજી ત્યારે તે રએ શેહેરના (મગણા) બાર તરફ લશકરને લેઈ ગયો, અને ત્યાં લશકરની તૈયારી કીધી તથા પોતાનો પગદંડો ચાલુ રાખ્યો. તેણે લડાઈના મેદાનમાં તલાયાઓને (ચોકીઆનોને) રાત દિવસ ફરતા

અગરીરસને માટે જે બયાન કરે છે તેને બુનદેહેશથી પણ ટેકો મલે છે. એ કેતાબના ૩૧ માં બાબમાં કેહેવામાં આવ્યું છે કે:—" જ્યારે અફ્રાસીયાબે મીનોચેહેરને (શીરહુસી નોજરને માટે લખે છે) ઇરાનીઓ સાથે પાદશખ્વાર-ગર પાહાડમાં બંધ કીધો હતો અને તેને મેહેનત અને દુખમાં નાખ્યો ત્યારે અગ્રીરસે ખોદા પાસે દુવા માંગી. તેણે તે દુવા મેળવી કે તેણે તે બાહુર ઇરાની લશકરને તે મુશકેલીમાંથી છોડાવ્યું. અગરીરથના તે (ભલાં કામ)નાં બદલામાં ગોપતશાહ જેવું ફરજંદ જનમ્યું હતું." જો કે બુનદેહેશમાં એના બેટાને ગોપતશાહ કહ્યો છે પણ મીનોખેરદ (બાબ ૬૨) માં એજ અગરીરસને ગોપતશાહનેજ નામે ઓળખ્યો છે અને તેને માટે કહ્યું છે કે તે સઓક-વસ્તાનના મુલકમાં હજી સુધી ગોપતશાહને નામે અમર્ગ રહ્યો છે. તેનું નીચેનું અરધુ શરીર ગોધાનું છે જ્યારે બાકીનું અરધું શરીર માણુસના જેવું છે. તે સઘલો વખત દરીઆ કીનારે ઉભો રહીને યાઝું ખોદાની બંદગી કરતો રહે છે અને પવીત્ર પાણી દરીઆમાં નાખ્યા કરે છે.

રાખ્યા. તું કહેશે કે જેહાન એકજ રંગની બની હતી. બન્ને બાજુના લશકરોનાં તમામ લડાયક નામદારો એવી લડાઇ કરતા હતા કે તેમાં બે અડવાડીઆં પસાર થઇ ગયાં અને પાયદલ તથા સ્વાર લશકર કામ કરવાથી થાકી ગયું. એક રાતે ખુરાબ કરવાને વખતે જાલ (પોતાના સાથીઓ સાથે) બેઠો અને અફ્રાસીયાબને માટેની તેમજ પોતાના લડાયક નામીચા નામદારો તથા પેહેલવાનો અને દોસ્તો વિષેની ઘણીક વાતો કીધી. તે બોલ્યો કે "આપણા પેહેલવાનોના નસીબ જ્યારે એટલાં જાગરૂત હોય તથા રવાન રોશન હોય તો પણ પેહેલાં પાદશાહી તોખમનો એક (લાયક) પાદશાહ આપણને ધરાવવો જોઇએ છે કે જે ગઇ ગુજરી વાતોની યાદ ધરાવતો હોય. લશકરનું કામ તો એક કીશતીની માફકનું છે કે જેનો પવન અને જેનો [illegible] પાદશાહનું તખત ગણાય છે. અગરજો તુસ અને ગસતહમ પાદ-શાહી દમામ ધરાવતા હતે તો (તેઓને માટે) આએ લશકર અને પેહેલવાનો પુરતા છે. પણ જે કોઇ નામદાર અક્કલ ધરાવતો નહી હોય તો તે બુજોર્ગોના તખતને લાયક ગણાય નહી. તેઓને વળી તાજ અને તખત સોભે પણ નહી તેટલાં માટે કોઇ એવા એક નસીબવંત પાદશાહને સોધી કહડવો ઘટે છે કે જેના ઉપર ઇજદી ખોરેહ ઉતરેલું હોય અને જેની વાતચીતમાં ડાહાપણ પ્રકાશતું હોય."

પછી તે જાલે દેશ દેશના તમામ મોબેદોને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓ આગળ ઉપર મુજબની વાતો કીધી. ત્યાર પછી ફરીદુનની ઓલાદના ઘણાકોની તેઓએ સોધ ચલાવી પણ તેહેમાસ્પના બેટા જુ[1] શિવાય તેઓએ બીજા કોઇને તે બુલંદ તખતને લાયકનો

---

1 "જુ"ને અવસ્તામાં "ઉજવ" કહ્યો છે અને પેહેલવીમાં "ઝુબ" કહ્યો છે. પેહેલવી બુનદેહેશ (બાબ ૩૪)માં એને ઝુબે તુમાસ્પાન યાને તુમા-સ્પ યા તેહેમાસ્પનો બેટો ઝુ કહ્યો છે. વળી બુનદેહેશમાં કેટલીક જગે એને તુમાસ્પનો બેટો નહી પણતાં તુમાસ્પના ખાનદાનનો કહ્યો છે. બુનદેહેશ (બાબ ૩૧)માં એને મીનોચેહેરના બેટા નોદરના બેટા મરવાકના બેટા રાગી-ગોષપના બેટા વએદન્તના બેટા અરૂવશ્અનાઇસ્પના બેટા બીરીઉસ્પના

પાદશાહ બેયો નહી. કારણ કે તે કેયાની કૌવત અને ભલી કેળવણી ધરાવતો હતો. આથી કારન તથા જમીનાદારો તથા મોબેદો તથા પેહેલવાનોનું લશકર અને દાનાવ શખસો તે જુ ની આગળ ગયા. તેઓએ જુ ને ખુશ ખબર આપી કે "ફરીદુનનું તાજ તારી ઉપર તાજુ બન્યું છે (યાને તુને મલ્યું છે). સપેહસાલાર કારનને અને તેનાં તમામ લશકરે તુંને તખતને લાયક ઠેરવ્યો છે." નોજરનું જે કાંઇ કામ હતું તે પુરૂ થયું છે. હવે તું જુ ના કામને માટેનો હેવાલ સમજ.

જુ ની પાદશાહી પાંચ વર્ષની હતી. જાલે જુ ને તખત ઉપર બેસાડયો તથા તેણે ઇરાન અને તુરાનના ભાગ કીધા અને જુ ગુજરી ગયો તે વિષે.

જ્યારે જુએ તે મોબેદોનું તથા કાવેહનું અને અક્કલમંદોનું કહેવું સમજ્યું [1] ત્યારે એક મુબારક દિવસે નેક બખત જુ ઇરા-નમાં આવ્યો અને બુલંદ તખત ઉપર ચઢયો. લોકોએ તેને પાદશાહ તરીકે ગણી તેના ઉપર દુવા કીધી અને તેના ઉપર પાદશાહી વધાવો કીધો. જાલે તેના ઉપર પાદશાહ તરીકેની સ્તુતી કીધી. જુ પાંચ વર્ષ સુધી તખત ઉપર બેઠો. તે સરહ ઉમરમાં ઘણો જુનો (યાને બુઢો) તથા હુશીયાર હતો તેથી તેણે દાનશાઇથી તથા ભલાઇથી જેહાનને તાજી બનાવી. તેણે સેપાહોને બુરાં કામો કરવાથી અટકાવ્યા કારણ કે તે (પરેહજગારીને સબબે) પાક યજદાં સાથે એક છુપો ભેદ ધરાવતો હતો. તે કોઇને પકડવા યા મારી નાખવા ચાહાતો હતો નહી જેથી ત્યાર પછી લોકોએ ઘણા-

---

બેટા ક્યાનફુનના બેટા તોહમાસ્પનો બેટો લખેલો છે. જુ થી ત્રણ બેટા અને એક છોકરી જનમી હતી. બુનદેહેશમાં પણ એને પાંચ વર્ષ રાજ કરતો જણાવ્યો છે પણ મીરખુંદ જુને ત્રીસ વર્ષ અને કેરશાસ્પને પાંચ વર્ષ રાજ કરતો જણાવે છે.

૧. પેહેલી વાક્યમાં એ એવ વધારે છે.

ઓને મરતાં જોયા નહી. એવું બન્યું કે જેહાનની અંદર એક દુકાલ પડયો જેથી મટોડી પણ સુકાઇ ગઇ અને ઘાસના બીડેસ ચીમરાઇ ગયા. આસમાન ઉપરથી પાણી યા ભીનાસ પડતો હતો નહી તેથી રોટલીને દીરમને તોલે આપવામાં આવતી હતી. તો પણ પાંચ મહીના સુધી બંધે લશકરના સેપાહો એકમેકની સામે મોહું કરીને એ રીતે લડવાને માટે ઉભા રહ્યા. તેઓ દર રોજ મોટી લડાઇ કરતા હુતા કારણ કે તેમાં સરદારોને પોતાની લડાઇ તથા પેહેલવાનોને પોતાનું કૈવત દેખાડવાનું હતું. દુકાલને સબબે એવું બન્યું કે કાંઇ ઉપાય રહ્યો નહી અને લશકરમાં (લડવાનું) કૈવત કે તાકાત રહી નહી. પછી તેઓ એકમેક સાથે વાત કરીને એક મતતા થયા કે આપણીથીજ આપણી ઉપર આસમાનની તરફની બુરાઇ પુગી છે, બંધે લશકરમાંથી ગભરાતના પોકાર ઉઠયા અને (બંધે લશકરના) ખોઆઓ બુ ની નજદીક આવ્યા (અને કેહેવા લાગ્યા કે) કે "આએ ત્રણ પાંચ દાહાડાની દુન્યામાં હમારે ફાલે દરદ, દલગીરી અને દુખ શિવાય બીજું કાંઇ આવ્યું નથી. ચાલો ત્યારે આપણે આએ જમીનના ભાગ પાડીએ અને એક બીજા ઉપર આપણે દુવા કરીએ, નામીચાં લોકોના માથાં લડાઇમાં કપાઇને ખાલી થાય છે અને મોબદ-વારીને સબબે હવે વધારે ઢીલ કરવાનો વખત રહ્યો નથી." તે બંધે પાદશાહોએ એવી વાત મુકરર કીધી કે હવે પછી તેઓ "લાંબા વખતના કીનાને ચાલુ રાખશે નહી, દુન્યામાં ભલી રીતીએ અને ઇનશાફ ચાંપરશે અને વહી ગયલાં કામને યાદ કરવામાં આવશે નહી."

જ્યારે તેઓ વચ્ચે એ પ્રમાણેનો ઠેલકરાર થયો ત્યારે ઇરાનના તથા તુરાનના બુજોર્ગો એકમેકની સાથે સુલેહ ભરેલી રીતે બેઠા અને વાતચીત કીધી કે "આપણે એક બીજાની ઉપર કીનો લેવાને લડશું નહી." જીહુન નદીથી તે તુરકસ્તાનની જમીન સુધીનો મુલક અને દુરની જમીનના ભાગ કરતાં એ પ્રમાણે લંબાતી જમીન ચીન અને ખોતન[1] ની પાદશાહી પેલી તુરકી અંજુમનને સોંપવામાં

૧ તાસ્કુરીના મુલકને ખોતન કેહેવામાં આવે છે.

આવી. જે જમીન ખરગાહ સુધી ઉંચાતી હતી ત્યાં સુધીની જમીન ઉપર જાદુના હાથ પુગી શકતા હતા નહી (યાને તે જમીન જાદુના કબજાની બાહાર હતી.) પેલી તરફ હવે તુરકીઓ પોતાનો રસ્તો સોધતા આવ્યા નહી. એ પ્રમાણે તખત અને તાજની વેહેંચની કરવામાં આવી. પછી જુ એ લશકરને પારસ તરફ કુચ કરાવી. તે જુ બુઢ્ઢો હતો પણ તેણે જેહાનને નવી (યાને જુવાન) બનાવી.[1] જાદે-જર જાબુલસ્તાન તરફ ગયો અને હરેક જને પોતાના સુલતોને પોતાની પનાહમાં લીધા. તુરકીઓનું લશકર પણ પાછું ફર્યું અને કીનો લેવાથી, લડાઇ કરવાથી અને હથીયાર વાપરવાથી આશાયશ ખોઇવી. જ્યારે તે લશકર એક બીજાંથી છુટાં પડયાં ત્યારે સુરજ અને ચંદ્રને ટેકવી રાખનાર સાહેબના હોકમથી પાહાડી જગ્યા આ વાદલની ગરજનાના પોકારોથી ભરાઇ ગઇ અને જમીન તરેહ તરેહના રંગ, સોહડમ અને નકસીથી ભરાઇ ગઇ (યાને ખેતરો અને ઝાડો લીલોતરીવાલાં બન્યાં.) જેહાન એક કનીઆની માફક જવાન બની રહી અને બાગમાંના ઝરાઓ અને વેહેતાં નાલાંઓ પાણીથી ભરાઇ ગયાં. જ્યાંસુધી માણસો વાયનો ખરાસ ધરાવતા નથી ત્યાં સુધી જમાનો તેઓ ઉપર આગવદ ભરેલો અને બુરો બનતો નથી. જુ એ મોટી પડવી ધરાવનારાં સઘલાં માણસોને ભેગાં કીધાં અને તેઓની સાથે નવેસરથી યજદાંનો ઉપકાર માન્યો. દુકાલમાંથી

---

[1] જુ તેહેમાસ્પે શું શું સુધારાઓ કીધા હતા તે જણાવતાં દીનકર્દમાં કહયું છે કે :—

"He marched on to the destruction of foreigners, to drive out and make them outcast from the land of Irân, he also defeated the village-terrifier of the country of Irân, the wizard who frightened his father and fellow-immortals, Frangrâsiyâk of Tûr; and he enveloped and fertilised the country of Iran and increased the many streams and cultivated lands in the country of Irân." (S. B. E. Vol 47, p. 11-12).

મુકામ થયો જે આબેના બરમની કુંથી પરવરદેગાર થરાવે છે. લોકોએ દરેક ઠેકાણે જશનો કીધાં અને દિલને કીનાથી અને કહુ-વાથી ખાલી કીધાં. એ રીતે પાંચ વર્ષ વહી ગયાં. તેટલા વખતમાં લોકોને દુખ તથા દલગીરી હુતી નહી. જમાનો એવી રીતે ઇન-શાફથી ભરાઇ ગયો હુતો કે તે પોતાના પંજામાં શીંહને પણ પકડ-વાનું ચાહાતો હુતો. જ્યારે તે જુ ની ઉમર છેંઆસી વર્ષની થઇ ત્યારે તે સુર્યના જેવો પાદશાહ કરમાઇ ગયો. જ્યારે ઇરાનના નસીબે જુદાઇ તરફ ચેહેરો ફેરવ્યો ત્યારે ઇનશાફનો પાંઠરનાર જુ પાદશાહ મરણ પાંમ્યો.

કેરશાસ્પની પાદશાહી નવ વર્ષની હુતી. કેરશાસ્પ તખત ઉપર બેઠો અને ગુજરી ગયો તથા અફ્રાસીયાબ પાછો ઇરાન ઉપર ચઢી આવ્યો તે વિષે.

તે જુ નો એક મુરાદે પુગેલો બેટો હુતો જેનું તે બાપે કેર-શાસ્પ[1] નામ રાખેલું હતું. તે આવ્યો અને તખત ઉપર બેઠો અને પેલું કેઆની તાજ પોતાના માંથા ઉપર મુકયું. જ્યારે જુનો બેટો કેરશાસ્પ ગાદી ઉપર બેઠો ત્યારે ઇરાનીઓએ તેની ઉપર નવે-સરથી દુવા કીધી.[2] ત્યારબાદ અફ્રાસીયાબને ખબર થઇ કે ઇરા-

---

૧ પાદશાહ કેરશાસ્પને માટે અવસ્તા યા પેહેલવીમાં કાંઇપણ વર્ણન મળતું નથી. પેહેલવી દીનકર્દની ૮ મી કેતાબમાં જાબુલી કેરશાસ્પને ઇરાની પાદશાહ કેરસાસ્પની સાથે ભેલી નાખ્યો છે પણ એ ઇરાની કેરશાસ્પ તથા જાબુલી કેરશાસ્પ એ જુદા જુદા શખ્સો હતા. એ કેરશાસ્પ પાદશાહના હીંગામમાં તો જાબુલી કેરશાસ્પના ઉતરી આવેલા નબીરાઓ સામ અને રૂસ-તમ ઇરાનનાં સપેહેસાલારો તરીકે કામ બજાવતા જણાયા છે, અને જાબુલી કેરશાસ્પની હસ્તી પણ ખતમ થયલી જણાય છે.

૨ એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

નીચોનું જાગેલું નસીબ પાછું ઊંઘમાં પડયું છે.[1] તે તુરકીઓને ખબર થઇ કે જુ ગુજરી ગયો છે અને ઇરાનનું તખત જેમ આગળ હતું તેમ વગર પાદશાહનું બન્યું છે. તે સરદાર અફ્રાસીયાબ પોતે (લડાઇ કરતાં) જ્યારે કાયર બન્યો ત્યારે તે રાજ્યના ભાગ કરાવી (સુલેહ સાથે) નદી પસાર કરી ગયો હતો. કોઇ પણ પશંગની તારીફ કરતું હતું નહી કારણ કે તેના માથામાં કીનો ભરેલો હતો અને દિલ લડાઇને માટે આતુર રેહેતું હતું. (પણ પાછલથી) તે પશંગનું પોતાનું દિલ તખત અને તાજથી ઘરાઇ ગયું અને તે અગરીરશના માથાં જવાનાં દુખથી જનુની બન્યો. પશંગ તે અફ્રાસીયાબને કદી પણ પોતાનો ચેહેરો દેખાડતો હતો નહી. તેની ચલકતી તલવાર કીટાયલી બની ગઇ. પશંગની તરફથી ફકત એલચીઓ અફ્રાસીયાબની આગળ (કામ કાજને માટે) જતા હતા. પણ તેઓ એકમેકને મહીને કે વર્ષે મોઢું દેખાડતા હતા નહી. પશંગ તેને એમ કેહેતો હતો કે "અગરજો તું તખત ઉપર સરદાર હડતે તો અગરીરસ તારો ભલો મદદગાર બનતે. પણ તેં તો તારા ભાઇનું જેમ એક પાલેલી મરઘીનું ખુન રેડે તેમ ખુન રેડીયું છે. મેં તુને દુશમનોની સામે લડાઇ કરવાને મોકલ્યો તો તેં તારા ભાઇનેજ તંગ હાલતનો બનાવ્યો છે. મને તારી સાથે હવે જાવેદાન સુધી કામ નથી અને મારી આગળ મને જોવા આવવાને માટે તારે સારૂ રસ્તો રહ્યો નથી." એ પ્રમાણે કેટલોક વખત વહી ગયો અને બલાના ઝાડ ઉપર કીનાંના ફળ ઉગ્યાં. જ્યારે આએ ખબર આલમને કાને જઇ અઠડી કે (ઇરાનનું) પાદશાહી તખત (પાદશાહ વગર) નકામું બન્યું છે ત્યારે વળી અફ્રાસીઆબને બાહુર પશંગ તરફથી તાકીદનો પેગામ મલ્યો કે "તું જીહુન નદી પસાર કરીને (ઇરાન તરફ) લશકર લેઇ જા. અને ઇરાનની ગાદી ઉપર કોઇ બીજો બેશે ત્યાં સુધી થોભી રેહેતો ના." આથી અફ્રાસીયાબે સેપંજાબના જંગલથી તે જીહાબ (નદી) સુધીના વીસ્તારનું એક લશકર તૈયાર કીધું. તું કેહેશે કે જમીન દોડતા આસમાનના જેવી થઇ ગઇ

---

1 વધેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

જેમાથી હીંદી તલવારો જીવોનો વરસાદ વરશાવશે. તે નામદારી ભરેલું લશકર આખુ નવ વર્ષ સુધી લડાઇમાં રોકાયલું રહ્યું. અચણુચ ઇરાનમાં એ અખર પુગી કે તે ત્રુજીર્ગોના તખ્તનો દાવાદાર અફરાશીયાબ (દાંવો કરવાને) પાછો આવ્યો છે. વળી તેજ વર્ષમાં જુનો બેઠો કેરશારપ પણ ગુજરી ગયો જેથી જેહાનમાં તમામ (પાદશાહી ખાનદાન) સાફ થઇ રહ્યું. જયારથી ઇરાનનું તખત પાદશાહથી ખાલી થયું ત્યારથી કોઇએ સારો દિવસ જોયો નહી. દરેક મોહોલાઓ અને ઘરો (લડાઇને માટે) જોશભર થયા અને તમામ ઇરાનમાંથી લડાઇના પોકાર ઉઠયા.

અફરાસીયાબ ઇરાનમાં આવવાની ખબર જાલને થઇ અને રૂસતમે બાપની પાસેથી એક ઘોડો તથા લડાઇના હથીયાર માંગ્યાં તે વિષે.

(એ ખબર જાલને પુગાડવા) લોકોએ જાબુલસ્તાન તરફ ચાલુ મુકયું અને તે વાતની અફવા જેહાનમાં ફેલાઇ રહી. તે ઇરાનીઓએ જાલને કેટલાક સખત શબ્દો કહ્યા કે "શું તું શેહેલાઇથી જેહાનને મુઠીમાં પકડવા ચાહે છે? જ્યારથી તું સામની પછી પેહેલવાન બન્યો છે ત્યારથી હમો એક દિવસ પણ નચિંતાઇથી રહ્યા નથી. જ્યારે જુ ગુજરી ગયો અને તેનો બેઠો પાદશાહ બન્યો ત્યારે (તેટલો વખત) બુરા લોકોના હાથ બદી કરવાથી ટુકા થયા હતા. હવે (વળી) દુન્યાનો સોધનાર કેરશારપ પાદશાહ ગુજરી ગયો છે તેથી દુન્યા વગર પાદશાહની અને લશકર વગર સરદારનું બન્યું છે. તેથી (તુરકી) લશકર જીહુન નદી ઓલંગી આએ તરફ આવ્યું છે, અને તેથી આફતાબ પણ જેહાનમાંથી અનદીઠ થયો છે. માટે જો તું એ બાબદનો કાંઇ ઇલાજ જાણતો હોય તો કર." આથી તે પેહેલવાન પોતાની બેસવાની જગ્યા ઉપરથી નિચે ઉતર્યો અને તે બુજર્ગોને આએ પ્રમાણે જવાબ દિધો કે, "જ્યારથી મેં મરદાનગીને માટે કંમર બાંધી છે ત્યારથી એક પણ સ્વારે મારી માફક પોતાના પગ

જીન ઉપર નાખ્યા નથી, અને કોઇ પણ મારી તલવાર કે ગુરજને ઉચકી શકતો નથી. જ્યાં જ્યાં હું મારાં પગલાં લેઇ ગયો છું ત્યાં ત્યાં સ્વારોની લગામ ઘોડાની પુછડી તરફ ફરતી હતી (યાને તેઓ ઘોડા ફેરવીને નાહાસી જતા હતા). લડાઇમાં હું રાત અને દિવસ એક સરખો રેહેલો હતો પણ તે બધાં વર્ષો સુધી હું બુઢાપાથી બીહીતો રેહતો હતો. મારી જવાનીના વખતમાં મારા બે પગોના જોરથી તોફાનની પવનની માફક હું કુદાકુદ કરતો ફરતો હતો. પણ હવે તેજ પેહેલવાનની પીઠ વાંકી થઇ છે જેથી (હાલે) હું કાબુલી ખંજરને પણ ચમકાવી શકતો નથી. પણ હું યજદાંના શુકરાના કરૂં છું કે આએ મારા મુલકમાંથી એક સીધી અને મુબારક ડાંખલી ઉગી નિકળી છે (યાને મારે ત્યાં રૂસતમ પેદા થયો છે). જ્યારે તમો તેને મરદાનગીમાં પુગેલો જોશો ત્યારે તે પોતાના સરને આસમાન સુધી પુગેલું બનાવશે. હાલે રૂસતમ સીધાં સરોવરના જેવો બન્યો છે અને બુજોર્ગોનું તાજ તેને લાયકનું થયું છે. તેને માટે એક લડાયક ઘોડો જોઇએ છે કારણ કે આએ અરબી ઘોડાઓ તેને લાયકના ઠડતા નથી તેથી જ્યાં જ્યાં ઘોડાઓનો ટોલાં હોય ત્યાંથી હું તેમને મંગાવશ અને હાથીની માફકનો એક ઘોડો તેને માટે સોધી કાઢશ. આએ બાબદ હું રૂસતમને કહી સંભળાવશ કે તું પણ આએ કામની અંદર મારી સાથે એકમત થા અને જાદશમના[1] ખાનદાન ઉપર કીનો લેવાને તું તારી કંમર બાંધ અને તેમ કરવા માટે તું દલગીર બનતો ના.” ઇરાનના તમામ લોકો તેના એ પ્રમાણે બોલવાથી ખુશાલ દિલના અને તાજગીવાલા ચેહેરાના બન્યા. જડપ ચાલના ઉંટ સ્વારોને દરેક બાજુએ દોડાવવામાં આવ્યા અને લડાયક સ્વારોને માટેનાં હથીયારો તૈયાર કરાવ્યાં. પછી તેણે રૂસતમને કહયું કે “ઓ પીલતન પેહેલવાન ! તારૂં સર અંજુમન વચે ઉંચાઇમાં વધારે ઉનચું થજો. તારે માટે એક ભારી કામ અને લાંબા વખત સુધીની મેહેનત આવી પડી છે તેથી તુંને ઉંઘ અને આસાયશ અને અને આરામને તજવો પડશે. હજી તું એક બચું છે અને લડાઇના કામથી તું વાકેફ

---

[1] જાદશમ એ પશંગનો બાપ અને અફ્રાસીયાબનો બપાવો થતો હતો.

નથી. તો પણ હું શું કરૂં કારણ કે હાલે મોજ મજાહ કરવાનો વખત નથી. હજી તો તારા હોટમાંથી માયના દુધનો વાસ આવે છે અને તારૂં દિલ લાડ અને ખુશાલી સોધે છે. ત્યારે હું તુને કેવી રીતે દુખી અને કીના ભરેલા શીહાની આગળ લડાઇનાં મેદાનમાં મોકલું? માટે તું (એ બાબે) શું કહે છે? અને એ બાબે શું જવાબ દે છે? મોટાઇ અને ભલાઇ તારા સાથીઓ બનજો." રૂસતમે તેને એવો જવાબ દિધો કે "ઓ નામના સોધનારા નામદાર સરદાર! મને લાગે છે કે દરેક અનજુમન વચે કીધેલી મારી બાહાદુરીને તું વિસરી ગયો હશે. મને એવો ખ્યાલ હુતો કે સેપંદ પાહાડની લડાઇની તથા મસ્તાન હાથીની વાતથી તું પેહેલવાન જાણીતો હશે. હવે જો હું પશંગના બેટાથી ફરી જાંઉ તો મારે માટેનો રસકસ આજે જેહાનમાં કસો રહે નહી. હવે જ્યારે લડાઇનો અને કુશતીનો વખત આવ્યો છે ત્યારે શરમાવાનું અને નાહાસી જવાનું કાંઇ કામ નથી. મરદાનેમરદ જંગકાર શીહાને નિચે ફેંકવાને અને લડાઇ તથા જગડા સોધવાને માટેજ સરજાયલો હોય છે. એવી રીતના કામમાં ઓરતોજ નામદારી મેલવી શકતી નથી કારણ કે તેઓને ખાવાનું અને સુવાનુજ હંમેશા પસંદ હોય છે" ત્યારે જાલ બોલ્યો કે "ઓ બાહાદુર જવાન! અને નામદારોના સરદાર! અને ઓ પેહેલવાનોને ટેકો આપનારા બેટા! સેપંદ પાહાડ અને સફેદ હાથીના બનાવે મારાં દિલમાં ખુશાલી ઉપજાવી હતી પણ તે લડાઇઓ તો ઘણી સેહેલ હતી અને તેથી તે માટે મારૂં દિલ ધાસ્તી ભર્યું શા માટે રેહે? પણ આજે અફ્રાસીયાબના કરતુકથી તો હું પોતે અખારી રાતે ઉંઘાવા પણ જઇ શકતો નથી, તો હું તુને તેની આગળ કેવી રીતે મોકલું? કારણ કે તે બાહાદુર અને કજીયાખોર પાદશાહ છે. હાલે તારો વખત મોજ મજાહ કરવાનો, ગાયન સાંભલવાનો, દારૂ પીવાનો અને પેહેલવાની રાગો ગાવાનો છે, પણ લડાઇ અને જગડા કરવાનો તથા જમીન ઉપરની ધુલને ચંદ્ર સુધી ઉડારવાનો તારો વખત નથી." ત્યારે રૂસતમે સામના દસ્તાનને જવાબ દિધો કે "હું આરામ સોધનારો અને દારૂની જામ પીનારો મરદ નથી. આવી ગરદન અને

આવા લાંબા પંજાને લાડમાં ઉધારવા લાયક નથી. અગરજો લડાઇનું મેદાન હોય કે મજબુટ લડાઇ હોય તો પણ ફતેહમંદ નસીબવાલાનો મદદગાર થજહાં હોય છે. જ્યારે પણ હું ચાચી કમાન ઉપર તીરને ખેંચશ ત્યારે મારાં તીરદાનમાં તારાઓને નિચે પાડશ. લડાઇની અંદર હું કેવો નિવડશ તે તું જોજે. જ્યારે હું લશકરની સફની વચે હોવશ ત્યારે હું તેની નિચેથી લોહીને વેહેતું કરશ. મારા પંજામાં હું એક વાદલ (ગુરજ) ધરાઉ છું જે પાણી માફક ચલકે છે તો પણ તે લોહીજ વરસાવે છે. તે પોતાની જાતમાંથી આતશ સલગાવે છે અને તેનું માંથુ હાથીઓના મગજ બાહાર કાઢે છે. જ્યારે પણ હું મારાં શરીર ઉપર બખતર પેહેરૂછું ત્યારે મારા તીરદાન-માંથી જમ પોતાનું માથું બહાર કાઢે છે. જે કીલ્લો મારી બાજુ અને હાથથી ફેંકાયલા ગુરજના ફટકા ખમશે તેને કીલ્લેબંદી તોડવાના હથ્યારોથી કાંઇ બીહવાનું નથી, અને તેવા કીલ્લાને માટે કોઇ મોટો રખેવાલ પણ રાખવો પડવાનો નથી. જ્યારે જંગની અંદર મારો ભાલો આગળ વધશે ત્યારે પથ્થરોના દીલ લોહીના રંગ પકડશે; તેથી બુલંદ પાહાડના જેવો એક ઘોડો મને જોઇએ છે. તે એવો જોઇએ કે હું તેને મારી પેચદાર કમંદમાં પકડી શકું, જે ઘોડો લડાઇની અંદર મારો ભાર ખમી શકે અને થોભવાને વખતે તે (બીહીને) નાહાસી જાય નહી. વળી પાહાડના એક ટુકડા જેવો મને એક ગુરજ જોઇએ છે કે જેનાથી અગરજો તુરાનથી મારી આગળ લશકર આવે તો આજ ગુરજથી તેઓના માથાં હું કુટી નાખું કે તે આગળ કોઇ લડાઇ કરતો આવે નહી. હું તે ગુરજથી હાથીની પીઠને પણ ભાંગી શકું અને નાઇલ નદીની માફક લોહીની નદીને વેહેતી કરૂં. વળી મને બબરેબ્યાનનું[૧] એક બખતર જોઇએ છે કે જે પહેરવાથી મને પાણી યા આતશથી પણ નુકશાન પુગે નહી. જે બખતરને તીર કે નેજો વિંધી શકે નહી અને કોઇ પણ રીતનો જખમ તે ઉપર લાગે નહી. (પછી) હું લડાઇમાં લશકરની સાથે એવી ટક્કર ઝીલશ કે વાદલ ઉપરથી તે લડાઇની જગ્યાએ લોહીનો વરસાદ

---

૧ બબરેબ્યાન નામનું બખતર રૂસતમે બબર જાતના વાઘના ચામડાંનું બનાવ્યું હતું.

વરશશે. મારા તીર સામે કોઈ પણ ટકી શકશે નહીં કારણ [redacted] મારો તીર લોહાંને પણ વીંધી બાહાર નિકળી જશે. દુન્યાની તમામ જમીનને હું લશકર વગરની બનાવશ. મારો ભાલો ચંદ્રના કુહાડાંને પણ વિંધીને બાહાર આવશે. હું વાદનીજ તમામ શાહા રીતી એખત્યાર કરશ અને મગરૂરી કરનારાઓનાં માથાંને મારા પંજા હેઠલ લાવશ." રૂસતમના આ પ્રમાણેના બોલવાથી તે પેહેલવાન જાલ એવો (ખુસી) થયો કે જાણે પોતાનો જીવ તેની ઉપર સદકે કરે. સામના દસ્તાને તેના જવાબમાં આ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ મારા આરામથી અને દારૂની જામથી ધરાઈ ગયલા બેટા! તારે માટે હું સામેસ્વારનો ગુરજ લાવશ કે જે સામથી હું આ દુન્યામાં તે યાદગારી તરીકે ધરાઉ છું કે જે ગુરજ વડે તેં પેલા તોફાની હાથીને ભોંય ઉપર પટક્યો હતો. ઓ પેહેલવાન તું જાવેદાન સુધી જીવતો રેહેજે." પછી તેણે ફરમાવ્યું કે સામેસ્વારનો ગુરજ તે નામદાર પેહેલવાન આગળ લેઈ આવે. જ્યારે તેહેમતને પોતાના બપાવાનો ગુરજ જોયો ત્યારે તેણે પોતાના બે હોટોને હસ્તા કીધા અને તે ખુસી સાથે પસંદ કીધો. તેણે જાલેજરને દુવા દેતાં કહયું કે "ઓ તમામ જેહાનના પેહેલવાન! હવે મને એક ઘોડો જોઇએ છે કે જે આયે મારા ગુરજને તેમજ મારા આવાં દબદબાં ભરેલાં શરીરને ઉઠાવી શકે." તે પેહેલવાન તેના એમ બોલવાથી અજબ થયો અને તેને માટે તે હર પળે યજદાંનું નામ જબાન ઉપર લેવા લાગ્યો. તેની પાસે જાબુલસ્તાનમાં જેટલું ઘોડનું ટોલું હતું અને કાબુલસ્તાનમાં પણ (ઘોડાના હોલાંનો) જે હીસ્સો ધરાવતો હતો તે સર્વે ઘોડા મંગાવ્યા. તે સઘલાઓને રૂસતમની આગળથી (તેની પસંદગીને માટે) ચલાવવામાં આવ્યા કે જે ઘોડાઓની ઉપર પાદશાહી નિશાણીઓ પાડેલી હતી. રૂસતમ દરેક ઘોડાને પોતાની આગળ ખેંચતો અને તેની પીઠ ઉપર પુર જોરથી હાથ અફાલતો હતો. તેના જોરથી તે ઘોડાઓની પીઠ વાંકી વળી જતી હતી અને તેમનું પેત જમીનને જઈને લાગતું હતું. એ પ્રમાણે એકે એક ઘોડા તેનાથી દુખી થયા. એ પ્રમાણે તરેહ તરેહવારના ઘોડાઓના ટોલાં તેની આગલથી પસાર કરવામાં આવ્યા.

રખશ નામના ઘોડાને રૂસતમે પસંદ કરીને પકડયો અને પછી તે અફ્રાસીયાબ સાથે લડવાને લશકર લેઇ ગયો તે વિષે.

તેની આગળથી એક તેજી ખરાબનારી સફેદ રંગની ઘોડી પસાર થઇ કે જે શરીરમાં એક શીંહના શરીર જેવી અને ટુંક પગની હતી. તેના બે કાનો ચાણી ચાયલાં બે ખંજર જેવા (અણીદાર) હતા. તેનુ શરીર તથા ગરદન ફુરબે હતાં અને કંમર પટલી હતી. તેની પુઠે તેનીજ ઉંચાઇ જેટલો એક વછેરો હતો, જેનું માથુ તથા શરીર તેનાજ જેટલું પોહોલુ હતું. તેની આંખો કાલી, ભવાં રાતાં અને પુછડી ગાયના જેવી હતી. તેની ઇંદ્રી કાલી હતી અને તે પોતે ચાલાક અને પથ્થરના જેવી ખડીવાલો હતો. તેના કાન ભાલા જેવા હતા અને તે નાજુકાઇ વગરનો હતો.[1] તે ખડી વડે જમીનને ખુંદી નાખનારો અને મુશાફરીમાં દરીઓ પણ તરી જનારો હતો.[1] પાછલથી જોતાં તે ભપકાવાળી ચાલનો હતો તથા લાંબો રસ્તો કાપનારો હતો. ચલનમાં તે કુદતી ચાલનો અને નાહાસતી વખતે મદદનો કરનારો હતો.[1] જેમ રાતા ગોલાબની પાતરી કેશરથી છંટાઇ જાય તેમ તેનું શરીર એક નાકેથી બીજે નાકે સુધી નકશીવાલુ હતું. તે શું પાણીમાં કે શું સુકી જમીન ઉપર એક સરખી ચાલનો હતો. દિવસે સુરજના કરતાં અને રાતે ચંદ્રના કરતાં તે વધારે ચાલતો હતો. કાલી રાતે તે બે ફરસંગ દુરના રસ્તા ઉપર કાલી ધાબલી ઉપર ચાલતી કીડીના પગો પણ જોઇ શકતો હતો.[2] શકિતમાં તે એક

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

૨ ઘોડાની જોવાની શકિત ઘણીજ તેજ હોય છે એમ અવસ્તામાં પણ જણાવ્યું છે. હીનયસ્તમાં ઘોડાની જોવાની શકિત વિષે કહેવામાં આવ્યું છે કે:—

"જે ઘોડો અંધારી, વરસાદ વરસતી, બરફ પડતી, કરાં પડતી તથા ધુમસવાલી રાતે શેહેરથી નવ ખણ્ણ વફાવત સુધી ઘોડાના બાલને જમીન ઉપર પડેલા જોય છે, તથા માંથા આગળના કયા અથવા પુછડી આગળના કયા તે પારખી શકે છે. (હીનવસ્ત ફ૦ ૧૦.)

હાથીના જેવો અને ઉંચાઇમાં તે એક ઉંટના જેવો હતો. હીંમતમાં તે શીંહના જેવો અને ઉંચાઇમાં તે એક ઉભા પાહાડના જેવો હતો. રૂસતમે તે ઘોડીને તપાસી અને પછી તે હાથી જેવા તનના વછેરાને તપાસયો. તે ટોલામાંથી તે વછેરાને પકડવાને તેણે કેઆની કંમદનો ફાંસો બનાવ્યો (તે જોઇ) એક બુઢા ગરવાહે રૂસતમને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ મોટા દરજ્જાના શખ્સ! કોઇના ઘોડાને તું ના પકડ." રૂસતમે ત્યારે તેને પુછયું કે "એ ઘોડો કે જેની રાન ઉપર દાહુમ દેવામાં આવ્યા નથી તે કોણનો ઘોડો છે?" ત્યારે તેને જવાબ દિધો કે "તું તેનો દાહુમ ના સોધ. એ ઘોડાની તરેહ તરેહવારની (અજબ) વાતો છે. હમે એને રખશને નામે બોલાવ્યે છીએ અને એનું શરીર રાતું છે. ખુબીમાં તે પાણી જેવો અને રંગ (યાને તેજી) માં તે આતશના જેવો છે. હમે એના માલેક તરીકે કોઇ શખ્સને ઓલખતા નથી. હમે તો ફક્ત તેને રૂસતમના રખશને નામે ઓલખીએ છીએ. ત્રણ વર્ષ થયાં એ જીન નાખવાને લાયકનો થયો અને તે બુઝર્ગોની આંખમાં પસંદ પડતો છે. જ્યારે એની માય તેને કોઇ સવારના ફાંદામાં જોય છે તો એક શીંહની માફક આવીને તેણી લડવા પડે છે. ઓ જેહાનના પેહેલવાન! હમે જાણતા નથી કે એની અંદર શું છુપો ભેદ છે. ઓ હુશીયાર શખ્સ! તું પણ તેનાથી દુર રેહે અને એવા અઝદાહની આગળ ના ફર. કારણ કે અગરજો એ ઘોડી લડવાને માટે આવશે તો તે શીંહના દિલને અને વાઘના ચામડાંને પણ ફાડી નાખશે."

જ્યારે રૂસતમે આવી રીતની વાત સમજી ત્યારે તે તે બુઢા માણસનું કેહેવું સમજી ગયો. રૂસતમે કેઆની કમંદને તે ટટ્ટુ તરફ ફેંકી અને ઓચિંતું તે ઘોડાના ડોકાંને ફાંદામાં પકડયું. તેની માએ એક ફાડી ખાનારાં શીંહની માફક આવી લાગી અને તે રૂસતમનું માથું દાંતોથી ચીરી કાડવા ચાહયું. પણ રૂસતમે એક જતુની શીંહની માફક પોકાર માર્યો, જેના અવાજથી તે ઘોડી ગભરાતમાં પડી. તેણે તેના માંથા ઉપર અને ગરદન ઉપર એક મુકી મારી જેથી તેણી ધ્રુજતાં શરીર સાથે ખાકની અંદર જઇ પડી. પછી તેણી ભગ-

શતની મારી (ત્યાંથી ઉઠી) પવનને વેગે પીઠ ફેરવીને તે ટોળાં તરફ જડપથી નાહાસી ગઇ. પછી તે જોરાવર રૂસતમે પોતાના પગ પોહોલા કીધા અને તે વાંકી કમંદને તેના ઉપર તંગ બનાવી. તેણે જોર સાથે તેના તરફ પંજો લંબાવ્યો અને બીજે હાથે તે ઘોડાની પીઠ થોકી. તેના થોકવાથી તે પીઠ વાંકી થઇ નહી. તું કહેશે કે તેને (થોકવાની) ખબરજ પડી નથી. તે પોતાના દિલ સાથે બોલ્યો કે "એજ મારે માટે બેસવાને લાયકનો છે. હવે મારૂં કામ કરવાનું મારા હાથમાં છે." પછી તે જડપથી કુંકતા પવનની જડપે તેની પીઠ ઉપર ચઢી બેઠો અને તે ગોલાબી રંગનો ઘોડો તેની નિચે જડપથી દોડવા લાગ્યો. તેણે તે ભરવાહને પુછ્યું કે "આએ અઝદાહના જેવો ઘોડો કેટલાનો છે? અને એની કીમત તું શું ધારે છે?" ત્યારે તેણે તેને એવો જવાબ દિધો કે "જો તુંજ રૂસતમ હોય તો તું (તેના ઉપર બેસી) પાધરો ઇરાન જમીન તરફ જા. એની કીંમત ઇરાનની જમીન અને દેશના જેટલી છે. તેની પીઠ ઉપર બેસીને તું ચાહશે તો જેહાનને સુધારી શકશે."

આથી રૂસતમના હોટ પરવાલાંની માફક હસતા થયા અને તે એમ બોલ્યો કે "ભલાઇ ખુદ યજદાંથી સબાવાર છે." જેવું તેણે તે ગોલાબી રંગના ઘોડાને ઝીન બાંધ્યું તેવું તેનું સર કીનો લેવાને અને લડાઇ કરવાને માટે ઉશકેરાયું. તેણે તેનું મોહું ઉઘાડયું અને જોયું કે તેની ચાલ ઘણી ઝડપી છે. તેણે જોયું કે તે હીંમત, જોર અને નેસોની મજબુટી સારી ધરાવે છે. વળી તે ઘોડો તેનું બખ્તર, લોઢાંની તોપી તથા ગુરજનો બાર ખેંચી શકે એવો છે કારણ કે તેની છાતી અને ગરદન હાથીના જેવાં છે. જ્યારે તે એવી રીતનો ઘોડો પોતાને હાથ લાવવા પાંમ્યો ત્યારે તેણે પોતાના દિલને એકદમ ગમથી ખાલી કીધું. રૂસતમનો ઘોડો એવો (ખુબસુરત) હતો કે લોકો તેને (જાદુનાં) નુકશાનથી બચાવવાને માટે (વેહેમથી) શતને વખતે સપંદના[1] બીઆં બાલતાં હતાં. તે ઘોડાની કાબી અને

---

[1] 'સપંદ' નામનો એક જંગલી રોપો થાય છે જેનો ધુમારો નજર લાગવી અટકાવે છે એમ વેહેમી લોકો માને છે.

જમની બાજુએથી એવું બોલાતું હતું (યાને લોકો સઘલી તરફથી બોલતાં હતાં) કે એ (ઘોડો) જાદુનો બનેલો છે. લડાઈના મેદાનમાં તે જપકથી દોડતાં હરનના જેવો બનતો હતો. તે ઘોડો નરમ ચુકડીનો, ફીન નાખનારો, ટુકા પગનો, ગોલ બાંધાનો, જાગરૂત દીલનો અને ખુશ પગલાં ભરનારો હતો. તે નવી રીતના રખશથી અને તેના મુબારક સ્વારથી જાલેજરનું દિલ ખીલતી વશંત ઋતુની માફકનું ખુશાલ થયું. તેણે ખજાનાનું બારણું ખોલી લોકોને પૈસા આપ્યા અને તેણે આજ તથા આવતા વખતનો કસો વિચાર કીધો નહી. પછી હાથીની ઉપર ઢંઢેરો ફેરવવામાં આવ્યો અને તેની ખબર કેટલાક માઈલ સુધી લોકોને પડી. ઢોલના, સરનાઈના તથા હીંદી ઘંતરડીવાલા હાથીઓના અવાજથી જાણે જાબુલસ્તાનમાં કયામતનો દિવસ ઉગ્યો હતો. જમીન જાણે સુવેલાઓને પોકાર મારતી હતી કે "ઉઠો." પછી જાબુલમાંથી એક લશકર બાહાર પડયું. તમામ લોકોએ શીંહોની માફક પોતાના હાથ લોહીથી ધોયા. તેઓની હરોલમાં પેહેલવાન રૂસતમ ચાલતો હતો અને તેની પુઠે જમાનાના ખાધેલા પેહેલવાનો હતા. તે લશકરથી જંગલો, ખીનો અને પાહાડની કદણો એટલી તો ભરાઈ ગઈ કે તેઓના માથાં ઉપરથી કાગડા પણ ઉડી શકતા હતા નહી. કેટલેક ઠેકાણે પરચમો એવાં વાગતાં હતાં કે જેથી દુન્યાની સરૂઆત કે છેડો કાંઈ જણાતું હતું નહી. ફુલો અને બાગોને ખીલી રેહેવાને વખતે (વશંત ઋતુમા) લશકરને જાબુલસ્તાનમાથી બાહાર કાઢવામાં આવ્યું.

હવે જાલ બાએની ખબર અફ્રાસીયાબને પુગી તેથી તેણે ખાવું, ઉંઘાવું તથા એશ આરામ કરવો છોડી દિધો. રએ શેહેરના બાર પરગનામાં તે લશકરને લેઇ ગયો કે જ્યાંના જંગલમાં પાણી અને વાંસની ઝાડીઓ હતી. ઈરાનથી જંગલને રસ્તે લશકરો એકની પુઠે એક લડાઇના મેદાનમાં આવવા લાગ્યાં. જ્યારે તુરાની લશકરથી ઈરાની લશકર બે ફરશંગને છેટે રહયું, ત્યારે જાલ પેહેલવાને અનુભવીઓને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેણે તેઓને આ પ્રમાણે

કહ્યું કે "ઓ અનુભવી શખ્સો અને કામને હાર પાડનારા અક્કલ-મંદો! ૧ અફરાસીયાબ એજ માફક (આગલ પણ) એજ (જીહુન) નદીની તરફથી લશકરને લાવ્યો હતો. મેં પણ એજ જગ્યાએ લશકરને સંગાર્યું હતું અને ઘણાએક માનીતા અને મોટા દરજાના લોકોને એકઠા કીધા હતા. પણ તખત પાદશાહ વગરનું હોવાથી લોકોના વિચાર ફરી ગયા હતા અને તેથી તમામ કામ બાગુ તુટ્યું અને લશકર સફ વગરનું બન્યું હતું. જ્યારે મુબારક જુ તખત ઉપર બેઠો ત્યારે કુલ આલમે તેની નવેસરથી તારીફ કીધી હતી. તેમજ હાલે પણ કોઇ પાદશાહી તોખમનો શખ્સ જોઇએ છે કે જે કુંમર બાંધી કેઆની તખત ઉપર બેશે (કે જેથી) તે પાદશાહ પોતાના તખત ઉપરથી દુન્યાને સંભાલે, કારણ કે માણસનું શરીર માથાં વગરનું હોતું નથી. મને મુબારક પાદશાહોમાંના એક જાપકાવાલા અને જવાન નસીબના પાદશાહની એક મોબેદે (તેના રેહેઠાનની) નીશાની આપી છે. તે ફરીદુનની તોખમનો કોબાદ ૨ નામનો પેહે-

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

૨ કએ કોબાદને અવસ્તામાં "કવી કવાત" કહેલો છે. કએ (અવસ્તા 'કવ') બોલ કેઆની વંશને માટે વપરાયલો છે કે જે એ વંશના દરેક પાદશાહની આગલ મુકવામાં આવે છે. એ પાદશાહે આગીએ આવતાં કેઆની વંસની સ્થાપના કીધી હતી. એ પાદશાહને ફરીદુનની તોખમનો જણાવવામાં આવ્યો તોપણ તે કોણનો છોકરો થતો હતો તે અવસ્તા યા પેહેલવી કેતાબોમાંથી કે શાહનામામાંથી માલમ પડતું નથી. બુનદેહેસ ઉપરથી જણાય છે કે કવાદ જ્યારથી તે એક બાલક હતો ત્યારથી તેને તેના માબાપે તજી દિધો હતો. તેને એક ચાંમડાંના કટકામાં વિટાલી નદીમાં તરતો મુકી દેવામાં આવ્યો હતો જે તરતો તરતો જુ તેહેમાસ્પના ઘરના ઉંબર આગળ બેશુધ પડયો હતો. જુએ તેને ઉચકી લીધો હતો અને પોતાના બેટાની માફક પાલીને મોટો કીધો હતો અને તેને કએ કોબાદ નામ આપ્યું હતું. જુ જ્યારે રાજ્યગાદીએ આવ્યો હતો ત્યારે તે કએ કોબાદને અલબરૂજ પાહાડના એકાંત વાસમાં છોડી આવ્યો હતો, જે વાત જાલ જાણુતો હોવો જોઇએ. એને માટે દીનકર્દના ૭ મા દફતરમાં કહ્યું છે કેઃ—

"Kaikobad arranged the realm of Irân, he united the sovereignty with himself in the Kayân race, and he thereby

લવાન છે કે જે મોટાઈ અને દબદબાનો ધરાવનારો તથા અદલ ઈનશાફ્વાલો છે."

કએ કોબાદને અલબરૂજ પાહાડ ઉપરથી તેડી લાવવાને જાલે રૂસતમને મોકલ્યો અને તે તેની સાથે આવી લાગ્યો તે વિષે.

મુબારક જાલે રૂસતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "તું તારો ગુરજ ઉઠાવ અને મોટાઈ મેલવવાને તું તારી ગરદનને ઉઠાવ. એકજ જાતના લશકરને તું ચુટી કાઢ અને અલબરૂજ પાહાડ તરફ તું દોડતો જા. ત્યાં જઈ તું કએ કોબાદની તારીફ કરજે અને તેની આગળ તું ત્યાં વધારે થોભતો ના. તુંએ બે અઠવાડીયાંની અંદર અત્રે પાછું આવવું જોઈએ છે, માટે વખત બે વખતે પણ મુસાફરી કરવાથી તું અટકતો ના. તું તેને કેહેજે કે પાદશાહી તખતને શંઆરવા માટે ઇરાની લશકર તુંને બોલાવે છે, કારણ કે તારા શિવાય બીજા કોઈને હમો કેઆની તાજને લાયક જોતા નથી." જ્યારે જાલેજરે એ સઘલી વિગતો કહી, ત્યારે રૂસતમે પોતાના પાપનથી જમીન ચુમી (યાને માથું જમીન ઉપર મુકી પગે પડ્યો). પછી તેજ વખતે રૂસતમ ખુશી થતો રખશ ઉપર બેઠો અને ઝપકા સાથે કએ કોબાદ આગળ ગયો. તુરકીઓના તપાસ કરનારાં લશકરનો આગલો ભાગ રસ્તામાં ઘણે ઠેકાણે (તપાસ અર્થે) હતો તેઓની વચે તે લશકરને પુશતી આપનાર પેહેલવાન રૂસતમ જઈ પુગ્યો અને ગાયની સુરતનો ગુરજ હાથમાં ધરીને તે (તુરકી) નામદારોની સાથે લડવા

---

occasioned much splendour and action of advantage to the creatures. (S. B. E. Vol. 47. p. 12).

એ કએ કોબાદથી થયલા ફાયદાઓ દેખાડતાં મીનોખેરદ (બાબ ૨૭ ફ. ૪૫) માં આવ્યું [illegible] કે:—કોબાદથી ફાએદો એ થયો હતો કે, તે યજદાં તરફ શુકર ગુજાર હતો. તેણે પાદશાહી સારી રીતે કીધી હતી અને તેનાથી કેઆનીઓનો વંશ તથા બુનીઆદ પાછી જારી થઈ.

લાગ્યો. પોતાની ટોળીની મદદ વગર રૂસતમે એખલાઓ તેઓ ઉપર એક પાહાડની માફક હુમલો કીધો. એક હુમલાથીજ તેણે તેઓને ત્યાંથી ઉખેડી નાખ્યા અને તે એકઠા થયલાઓને વિખેરી નાખ્યા. જ્યાં જ્યાં તે જંગનો સોધનારો હુમલો કરતો ત્યાંથી મેદાન અંદર લોહીની નદી વેહેતી હતી. તુરાનીઓમાનાં પુશકલ લોકો માર્યા ગયા અને તેઓના માથાં ઉપર આડી ધરેલી ઢાલો ભાગી ગઈ. તુરાની પેહેલવાનો પણ લડાઇમાં ઉતર્યા પણ આખેરે તેઓ તે લડાઇ-માંથી નાહાસી ગયા. આથી લોહીથી ભરેલા દિલ સાથે અને આંસુથી ભરેલી આંખો સાથે તે સઘલાઓ અફ્રાસીયાબની તરફ ગયા. તેઓએ તેને વધતું ઓછું સર્વ કહ્યું અને તે પાદશાહ તે ઇરાનીઓના કામથી દલગીર થયો. તેણે કોહુનને પોતાની આગળ બોલાવી મંગાવ્યો જે તુરકીઓની વચ્ચે બાહાદુર અને ઘણો મક્કરવાલો પેહેલ-વાન ગણાતો હતો. તેણે તેને કહ્યું કે "તું લશકરમાંથી સ્વારોને ચુંટી કાઢ અને (ઇરાનના) પાદશાહની દરબાર તરફ જા તથા ત્યાં હીમતવાન, અક્કલમંદ અને હુશીયાર બનીને તેઓની વચ્ચે રહી ઘણી સાવચેટી સાથે તેઓ ઉપર મજબુટ દેખરેખ રાખજે, કારણ કે ઇરાની લોકો મક્કરબાજ હોય છે અને તેઓ તલાયાઓ (યાને સોધ રકનારી ટુકડીઓ) ઉપર અચાનુચ હુમલો કરે છે." કોહુન તે પાદશાહ આગળથી બાહાર પડયો. તેને રસ્તો દેખાડનારાં માણસો તેની આગળ આગળ ચાલવા લાગ્યાં. તેણે લડાયક માણસોથી અને મજબુટ હાથીઓથી તે નામદારોનો રસ્તો ઘેરી લિધો.

પેલી તરફથી રૂસતમે પોતાના ચુંટી કાઢેલા બાહાદુરો સાથે ઇરાન જમીનના (ભવીશયના) પાદશાહ તરફનો રસ્તો લિધો. તેણે અલબરૂજ પાહાડથી એક માઇલના રસ્તા ઉપર એક ઘણી દબદબા-વાલી જગ્યા જોઇ જ્યાં પુશકલ ઝાડો અને વેહેતા ઝરાઓ હતા. ત્યાં જવાન માણસોને બેસવાને લાયકની જગ્યા હતી. તે નદીની આગળ એક તખત મુકેલું હતું કે જેની ઉપર ચોખી કસતુરી અને ગોલાબ છાંટેલો હતો. એક છાયદાવાલી જગ્યામાં તે તખત ઉપર એક પ્રકાસતા ચંદ્રના જેવો જવાન બેઠો હતો. તેની આગળ ઘણા એક પેહેલવાનો

સફ્સમારીને ઉભા હતા. તેઓએ મુજેગોંના રેવાજ પ્રમાણે કંમર ઉપર કંમરબંધ બાંધેલા હતા. તે જવાને બેહેશતની માફકના રંગ રાગવાલી એક પાદશાહી મીજલશ તૈયાર કીધી હતી. જ્યારે તેઓએ તે પેહેલવાન (રૂસતમ) ને રસ્તા ઉપરથી આવતો દિઠો ત્યારે તેઓ પોતાની જગ્યાએથી તેને સામે લેવાને ગયા. જ્યારે તેઓ રૂસતમની આગળ જઈ પુગ્યા ત્યારે તેની આગળ સઘળાઓએ માથાં નમાવ્યાં, અને બોલ્યા કે "ઓ નામદાર પેહેલવાન! તુંને અત્રેથી આગળ વધવું લાયક નથી, કારણ કે હમો તારા મેજબાન છીએ અને તું હમારો મેહેમાન છે. તેટલા માટે હમારા હોકમને માન આપી તું આએ જગ્યાએ ઉતારો લે કે જેથી આપણે સઘળા ખુશાલીમાં હાથ લંબાવ્યે અને તું નામવરના ચેહેરાની યાદમાં દારૂ પીએ." ત્યારે તેહેમતને તેઓને એવો જવાબ દિધો કે "ઓ નામદાર સરદારો! મને ઘણાજ અગત્યનાં કામ સારૂં અલબરૂજ પાહાડ ઉપર જવું જોઈએ છે. તે કામ બજાવ્યાથી મને થોભવું ઘટતું નથી, કારણ કે લાંબા વખત સુધીનું ભારી દુખ (હમારી ઉપર) આવી પડનાર છે. ઈરાનની તમામ જમીન દુશમનોથી ભરાઈ ગઈ છે જેથી દરેક કુટું-બમાં માહેતમ અને રૂદન ચાલે છે. ઇરાન શેહેરનું તખત પાદશાહ વગરનું (ખાલી) પડયું છે તેથી (હમણા) મારે દારૂ પીવો ફોકટનો છે. હાલે આરામ અને મોજમજાહ કરવા બેસવું મને ઘટતું નથી કારણ કે એ (બનાવ) થી હું મારા ગમની હદ ધરાવતો નથી."

ત્યારે તેઓએ તે (રૂસતમ) ને કહ્યું કે "ઓ નામદાર પેહે-લવાન! અગરજો તું સીધો અલબરૂજ તરફ જાય છે તો ઓ નામ-દાર! તુંને હમુને કેહેવું જોઈએ કે તું ત્યાં કોણુની સોધખોલ કરવા જાય છે? હમો તેજ મુબારક જમીન ઉપરની ટોલી છીએ કે જેઓએ અને ખુશાલીની મીજલશ રચી છે. હમો તુંને તે શખ્સનો રસ્તો દેખાડશું અને મદદ કરવાની વખતે તુંને (મદદનો) વધારો કરી આપીશું." ત્યારે રૂસતમે તે ટોલીને એવો જવાબ દિધો કે "ત્યાં એક પવીત્ર શરીરનો પાદશાહ છે. તે માનવંતનું નામ કએ કોબાદ છે અને તે ઇનશાફ આપનારા ફરીદુનની તોખમનો છે. માટે

તમોમાંથી કોઈ જો તેને પીછાણતા હોવો તો મને તે કએ કોબાદ તરફ જવાની નિશાણી આપો.” જ્યારે તે પીલતન આવી રીતે બોલ્યો ત્યારે તેનું બોલવું તે ટોલીના લોકો સમજી ગયા. તેથી બાહુરોના વડાએ જબાન ખોલી કે “હું કેકોબાદની નિશાણ જાણું છું. અગરજો તું હમારાં મઠક ઉપર ઉતારો લે અને તારા પોતાના ચેહેરાથી હમારા જીવને ખુશી કરે, તો હું તુંને કએ કોબાદની ઇધાણી આપું કે તે કેવી રાહા રીતી ધરાવે છે.” જ્યારે તેંહમતને તેઓથી કોબાદની ઇધાણી મલવા વિષે સમજ્યું ત્યારે તે પોતાના રખશ ઉપરથી પવનની મારૂફ નિચે ઉતર્યો અને તે નદીના કીનારા સુધી જડપથી ગયો. સઘલાઓ તે ઝાડના છાયા હેઠેલ જઇ બેઠા. તેઓમાંનો પેલો જવાન એક સુનેરી તખત ઉપર બેઠો અને રૂસતમનો એક હાથ પોતાના હાથમાં ધરી બીજે હાથે દારૂની જામ ભરી અને તેમ કરી તેણે નેક લોકોની યાદ લીધી. તેણે બીજી દારૂની જામ રૂસતમને આપી અને તેને કહ્યું કે “ઓ નામવર પેહેલવાન! તુંએ મને જે કોબાદની નિશાણી પુછી તેનું નામ તેં કોણથી સમજ્યું છે?” ત્યારે રૂસતમે તેને જવાબ દીધો કે “તે રોશન રવાનના કોબાદને માટે હું (જાલ) પેહેલવાનની તરફથી પેગામ લાવ્યો છું. તેણે તેને ઇરાનના તખતને માટે વડા તરીકે ચુંટી કાઢયો છે, તેથી મોટા દરજાના લોકો તેને પાદશાહી કરવાને માટે બોલાવે છે. મારો બાપ તમામ સરદારોમાંથી ચુંટી કઢાયલો વડો છે જેને જાલેજરને નામે ઓલખવામાં આવે છે. તેણે મને ફરમાવ્યું છે કે ‘તું અલબરૂજ પાહાડ તરફ અને લોકો વચેથી બાહુર કોબાદને સોધી કાઢ અને તેને પાદશાહ તરીકે ગણી તેની ઉપર તું ફુવા કરજે પણ તેની આગળ ઢોબવાની જરાએ ઢીલ કરતો ના. તું તેને કેહેજે કે પેહેલવાનો તુંને બોલાવે છે અને તેઓએ તુંને ઇરાનના તખતના સરદાર તરીકે ચુંટી કાઢયો છે.’ અગરજો તું તેની નિશાણીઓ મને આપી શકતો હોય તો મને આપ અને તે (કોબાદ) ને પાદશાહીએ પુગાડ(વામાં મદદ થા.)”

રૂસતમના એ પ્રમાણે બોલવાથી તે જવાન બાહુર શખ્સ હસી પડયો અને તેને કહ્યું કે “ઓ પેહેલવાન! ફરીદુનની તોખમનો

કોબાદ તે હુંજ છું અને હું મારી પેહેડીના નામો જાણું છું." જ્યારે રૂસતમે એમ સમજ્યું ત્યારે તેણે પોતાનું માથું નમાવ્યું અને તેની ખીદમત કરવાને સુનેરી તખત ઉપરથી નિચે ઉતર્યો. (તે બોલ્યો કે) "બુઝોર્ગોને કુમક્ના આપનારા અને બાહાદુરોને સંભાલનારા ઓ જેહાનના પાદશાહોના પાદશાહ! ઇરાનનું તખત તારી મુરાદ પ્રમાણેનું રેહેજો અને તોફાની હાથી જેવાઓના શરીર તારા ફાંદા અંદર રેહેજો. પાદશાહી તખત ઉપર તારૂં બેસવું મોટાઇ અને બરતબા ભરેલું હોજો. તું જેહાનના પાદશાહને ચુંટી કહાડાયલા વડા પેહેલવાન જાલેજર તરફથી હું મુબારકબાદી પોહોંચાડું છું. જો તું પાદશાહ મુજ બંદાને હોકમ ફરમાવે તો જાલનું જે કેહેવાડવું છે તે હું મારા બંદમાંથી ખુલ્લું કરૂં અને તું રોશન રવાનના પાદશાહની હજુરમાં તે લડાયકોનો પેગામ કહું." તે બાહાદુર કોબાદ પોતાની જગ્યામાં તકો બેઠો અને રૂસતમના કેહેવા ઉપર પોતાનું દિલ અને ધ્યાન રોકયું. તેહેમતને તેજ વખતે જબાનને ખોહલી કીધી અને તેને ઇરાનના સપેહસાલારનો પેગામ કહયો. જ્યારે એ સઘલી વાત તે પાદશાહને કાને પુગી ત્યારે તેનું દિલ અંદર ખાનેથી ખુશાલીથી ધપકવા લાગ્યું. પછી તેણે ફરમાવ્યું કે દારૂની જામ હાજર કરે. તેણે તે જામ તેહેમતનની યાદમાં હોટ આગલ ધરી. તેમજ રૂસતમે પણ પાદશાહની તારીફ કરીને એક દારૂની જામ પીધી. વાજીંત્રોનો ઉંચા નિચાં સુરો સાથનો સાદ નિકળવા લાગ્યો અને તેઓની દલગીરી ઓછી થઇ, ખુશાલીનો વધારો થયો. રૂપાળા ચેહેરાવાળી ઓસ્તાદ બારબંગ[1] વજાડવાને બેઠી. એક અગરની બાલનાર (યાને ગીત આઇ અગરની માફક ખીહાશ આપનાર) હતી અને બીજી અગરની (યાને ગાયનની) બનાવનાર હતી. એક ગાનારીએ તબલા, છમ-છમીઆં અને વાજીંત્રના સાદ સાથે આમે પ્રમાણેની ગજલ ગાવા માંડી કે "આજનો દિવસ એવો એક મોટાઇ અને ઇનશાફ ધરાવ-નારો છે કે રૂસતમ કએ કોબાદની સાથે બેઠો છે. તેથી આપણે થોડીએક મુદત ખુશાલી સાથની ઉમેદમાં કાઢીએ, અને જમશેદની

---

1 ફારસી 'બરબત' ને અંગ્રેજીમાં Harp કહે છે.

માતો યાદ કરી દારૂ પીઇએ. ઓ સાકી! તું દારૂની જામને છલોછલ ભર કે જેથી હું તેને ભલે પગલે ચાલનારા પાદશાહની યાદમાં નોશ કરૂં. ઓ સાકી! તું જમશેદી જામ ભરીને મને દારૂ આપ કે જેથી હું દિલની દલગીરીના કાટને ધોઇ નાખું. આએ પાંચ શીન ૧ (થી શરૂ થતા શબ્દો) ની ખાહેશથી તું પાછોના ફરતો જે (શબ) રાત, (શાહેદ) માશુક, (શહેદ) મધ તથા મોજમજાહ, (શમ) બતી યા રોશની અને (શરાબ) દારૂ છે. હરેકની સાથે આકાશ તુંડાઇથી વરતવાની તએહ ધરાવે છે. માટે તું તેની સાથે ઘણો બુરો સ્વભાવ ના રાખ. તું લાલ દારૂ પીતો રેહેજે અને (ગમથી) દિલના લોહીને બાલતો ના. તું ખાકનો બનેલો છે માટે આતશની માફક ગરમ અને તુંદ મીજાજનો થતો ના. માટે ઓ પાક દિલના માણસ! એક નાવારેશના દિલનું લોહી પીવા (યાને માલ મીલકત ખાઇ જવા) ના કરતાં લાલ રંગનો દારૂ પીવો વધારે સારો છે. અગરએ પોશાકની કોર દારૂથી ભીજાય (તો તે શુકાઇ જશે) પણ કોઇનો માલ પચાવી પાડવો હરામ છે. અને તે વળી પાછળથી હજમ પણ થતો નથી. એક બુધીઆ ઓરત તુંને કહુવા દે તેના કરતાં તે રંગીન પાણી (દારૂ) મારી આગળ વધારે સારૂં છે.” ગાનારાઓએ એ પ્રમાણેની બેતો ચંગ અને વાજીંત્રના ઉંચા અવાજ સાથે ગાઇ.

જ્યારે તે કીરમજી રંગના દારૂ (પીવા) થી દુર થયો (યાને પીને ફારેગ થયો) ત્યારે તે જવાન પાદશાહનો ચેહેરો ખીલી નિકળ્યો. તે વખતે તે પેહેલવાન આગળ આ પ્રમાણે બોલ્યો કે “મારાં રોશન સ્વાને એક સ્વપનો જોયો હતો કે બે સફેદ બાજ પક્ષીઓ સુરજ માફક પ્રકાશતાં એક તાજ સાથે ઝપકાથી અને ઉતાવલે ઉડતાં મારી આગળ આવી પુગ્યાં અને તે તાજને મારાં માથા ઉપર મુકયું.૨

૧ ફારસી બારાખડીના સોળમાં અક્ષરને ‘શીન’ કહે છે જેનો ઉચ્ચાર ગુજરાતી ‘શ’ના જેવો થાય છે.

૨ તવારીખ નવેસો કેહાબાદે સ્વપનામાં જોયલાં બે બાજ તે ઝાલ અને રૂસતમને ગણે છે.

જ્યારે હું જાગી ઉઠયો ત્યારે તે ચલકતાં તાજ અને સફેદ બાજથી મારૂ દિલ ઉમેદ ભરેલું બન્યું. તેથી તું જેમ જોય છે તેમ આએ નદીને કીનારે મેં એક પાદશાહી મીજલશ તૈયાર કીધી હતી. તેહેમતન મારે માટે સફેદ બાજ જેવો થયો છે (યાને તે બાજની માફક તાજની ખબર લાવ્યો છે) અને તેનાથી મને બાહુરોના તાજ વિષેની ખુશ ખબર મલી છે.” જ્યારે તેહેમતને તે પાદશાહના સવપનામાં દેખાયલાં બાજ અને માહાતાબ જેવાં ચલકતાં તાજની વાત સમજી ત્યારે તેણે તે પેહેલવાનોના પાદશાહને આ પ્રમાણે કહયું કે “તારો સવપનો પેગમબરોની તરફની બશારત છે. માટે હાલે તું ઉઠ કે આપણે ઇરાન તરફ જઇએ અને બાહુરોને મદદ કરવાને તેઓની આગળ પુગીએ.” આથી કેખાદ આતશની માફક પોતાની જગ્યા ઉપરથી ઉઠયો અને રાતા રંગના લડાયક ઘોડા ઉપર સ્વાર થયો. રૂસતમે પણ પવનની જહપે કંમર બાંધી લિધી અને કુચે કેખાદની સાથે ઝપકાથી ચાલવા લાગ્યો. રાત અને દિવસની કુચ કરવાથી તેઓએ જરાએ આશાયશ લિધી નહી. એ પ્રમાણે તેઓ (તુરકી) તલાયાઓની આગળ આવી પુગ્યા બાહુર કેલુન એ બાબદથી વાકેફ થયો તેથી તે તેઓની સામે લડાઇનાં મેદાન તરફ ગયો.

કેલુન રૂસતમને હાથે માર્યો ગયો તે વિષે.

જ્યારે ઇરાનના પાદશાહે એ પ્રમાણેનો મામલો જોયો ત્યારે તેણે કાલુનની સામે લશકરની સફ ખેંચવાને ચાહયું. પણ તેહેમતને તેને કહયું કે “ઓ પાદશાહ! તુંને લડાઇ કરવી સજાવાર નથી. મારી આગળ તથા મારાં રખશ, ગુરજ અને બખતરની આગળ તેઓમાંનુ કોઇ પણ ટકી શકવાનું નથી. મારાં મદદગાર દાખલ મારૂં દીલ, બાજુ અને ગુરજ બસ છે. હું મારા નેગેહબાન તરીકે ખોદા શિવાય બીજા કોઇને માંગતો નથી. જયાં સુધી આએ મારા હાથો છે અને મારી નિચે આએ ગોલાબી રંગનો ઘોડો છે ત્યાં સુધી કોણ મારી તલવાર અને ગુરજની સામે આવી શકે છે?” એટલું કહી તેણે પોતાના ઘોડાને ત્યાંથી દોડાવ્યો અને ગુરજના ફટકાથી તે સ્વારોને છુંડી નાખવા લાગ્યો. એકને ઉંચકીને તે બીજાને

છુટો મારતો હતો જેથી તેઓના માથામાંનું ભેજું તેઓના નાખ વાટે બાહાર આવતું હતું. એકાએક તે સ્વારોને જીન ઉપરથી ઉંચકીને પોતાના હાથના પંજામાં ધરતો અને જમીન ઉપર પટકતો હતો. તે એટલાંતો જોરથી તેઓને હાથમાંથી ફેંકતો હતો કે જેથી તેઓના માથાં, ગરદન અને પીઠ ભાગી જતી. જ્યારે કોહુને એક ફાંડામાંથી છુટેલા દેવ જેવા રૂસતમને હાથમાં ગુરજ અને જીન ઉપરની કમંદ સાથે જોયો ત્યારે તેણે પવનની ઝડપે તેની ઉપર હુમલો કીધો અને ભાલો મારીને તેના બખતરનો ગાંઠ ખોલ્લો કીધો. તેહમતને હાથની એક છાપત મારી તેના હાથમાંથી ભાલો છીનવી લીધો જેથી તેની હીંમત જોઇને કોહુન અચરત થયો. પછી તે નામદારે જેમ પાહાડી જગ્યામાં વાદલની ગરજના થાય તેમ બુમ પાડી તેના હાથમાંનો જે નેજો તેણે લુંટી લિધો હતો તેજ નેજા વડે તેને ફટકો મારી તેને જીન ઉપરથી અલગો કીધો અને તે નેજા સાથે તેને જમીન ઉપરથી ઉંચો કીધો, જેથી લશકરના તમામ લોકોને તે કોહુન સીક ઉપર (ભુજવાને માટે) ચઢાવેલી મરઘીની માફક દેખાયો. પછી રૂસતમે તેની છાતી ઉપરથી પોતાના ઘોડાને ચલાવ્યો અને તેને ત્યાં કંગાલ હાલતમાં પડતો નાંખ્યો. તેના મગજમાંથી તેનું ભેજું એક દમ બાહાર નિકળી આવ્યું. આથી તમામ સ્વારોએ ત્યાંથી નાહાસવાને માટે ચેહેરા ફેરવ્યા અને કોહુનને એજ હાલતમાં ત્યાં પડતો નાખ્યો. કોહુનનું લશકર તેઓની આગળથી બિખેરાઇ ગયું, કારણ કે તેઓનું નસીબ એકદમ ઉંધું વલ્યું હતું. પછી તે લશકરની હરોલમાં તેહેમતન સ્વાર થઇને કોબાદની સાથે આગળ વધ્યો અને પુર ઝડપથી કુહુસાર તરફ ગયો. તે તરફ એક જગ્યા હતી કે જ્યાં ઘાસનું ખેતર અને પાણીનો ઝરો હતો. ત્યાં તે પેહેલવાન વિસામો લેવાને ઉતર્યો અને તે તેહેમતને જ્યાં સુધી કાલી રાત આવી પુગી ત્યાં સુધી હરેક તરેહની તૈયારીઓ કીધી. તેણે પેહેલવાનોને લાયકનો પોશાક તથા તાજ અને પાદશાહી ઘોડા તૈયાર કીધા. જ્યારે અંધારી રાત થઇ ત્યારે તે દુર અંદેશ પેહેલવાને તે ઇરાન-જમીનના પાદશાહને સંભાર્યો અને રાતનેજ વખતે તેને

જાલની આગળ લેઇ ગયો અને તેના આવવાની ખબર કોઇને પણ પડવા દિધી નહી. પછી તેઓ એક અઠવાડીયું સુધી ત્યાં મોબેદાની સાથે ભેગા મલીને મસલહત કરતા બેઠા અને તેમ કરીને તેઓ એકમત થયા કે દુન્યાની પાદશાહીને માટે પાદશાહ કોબાદના જેવો છુપો અથવા જાહેર શખ્સ બીજો કોઇ નથી. ત્યાર પછી એક અઠવાડીયું સુધી તે સઘલાઓ ખુશાલીની મીજલશની અંદર કોબાદની સાથે દારૂ પીતા ખુશાલી ભોગવવા લાગ્યા.

કએ કોબાદ તખત ઉપર બેઠો અને તેણે અફ-

રાસીયાબની સાથે લડવાને માટે લશકર

મોકલ્યું તે વિષે.

આઠમે દીવસે તેઓએ એક હાથી દાંતના તખતને સંભાર્યું અને તે હાથીદાંતના તખત ઉપર એક તાજને ટાંગ્યું. કએ કોબાદ તે તખત ઉપર પાદશાહી કરવાને માટે બેઠો અને જવેરાત સાથનું તાજ માથાં ઉપર મુક્યું. (તે દિવામાં) તમામ નામદારો જેવા કે દસ્તાન, લડાઇને જીતનાર કારન, કેશવાદ, ખરરાદ તથા પેહેલવાન બુરજીન વિગેરે ત્યાં ભેગા મલ્યા. તેઓએ એકઠા થઇને તે નવાં તાજ ઉપર જવેહુરાતનો નેસાર કીધો. ત્યાર બાદ તેઓ બોલ્યા કે “ઓ પાદશાહ! હવે તું તુરકીઓ સાથે લડાઇ કરવાની તૈયારી કર.” જ્યારે કોબાદે તે વડાઓથી આ વાત સમજી ત્યારે લડાઇના મેદાનમાં જઇ તેણે લશકરની સફ ખેંચી. તેણે નામદારી બધા સરદારોને લોહાંના ભારી હથીયારો પેહેરવાનો હોકમ કીધો. પાદશાહની દરબાર-માંથી એવી મનાદી ફેરવવામાં આવી કે “ઓ ઇરાની લશકરના પેહેલવાનો! હાલે લડાઇનો વખત છે માટે તમો કીનો ધરો અને સરકશી કરનાર તુરકીઓને ફાંદાંમાં લાવો. જે કોઇ જાહેર રીતે મરદાનગી દેખાડશે તે હમારીથી સરપાવ અને ખોદાતાલાથી (તમામ નીયામતોની) બક્ષેશ મેલવશે.” ત્યાર બાદ બીજે દિવસે તેણે લશ-કરને કુચ કરાવી; આથી તે છાવનીમાં પોકારો ઉઠી રહ્યા. રૂસતમે

લશકરી હથીઆરો પેહેર્યાં તથા રખશ ઉપર બેસી ધુલને ઉડતી કરવા લાગ્યો.[1] ઇરાનીઓએ સફ સમારી અને લોહી રેડવાને માટે તેઓએ કંમર બાંધી. કાબુલનો માલેક મેહેરાબ લશકરની એક બાજુએ ઉભો જ્યારે બીજા હાથ ઉપર લડવૈયો ગસ્તહમ ઉભેલો હતો. લશકરના મધ્ય ભાગમાં લડાઇ જીતનાર કારન લશકરને તોડનાર કેશવાદની સાથે ઉભો હતો. હરોલમાં પેહેલવાન રૂસતમ હતો અને તેની પુઠે બુદા પેહેલવાનો હતા. તેઓની પુઠે કોબાદની સાથે જાલ હતો. એક હાથ ઉપર આતશ (યાને લડાઇનો જુસ્સો) અને બીજા હાથ ઉપર પવન (યાને લડાઇની તેજી) હતી. હરોલમાં કાવ્યાની ઝુન્ડો હતો કે જેનાથી દુન્યા લાલ, પીલી અને જાંબુરી થઇ હતી. આએ થંભ જમીન વાહાનની માફક હીલતી થઇ હતી અને જેમ ચીનના દરીઆના મોજા ઉડે તેમ તે જણાવા લાગી. જંગલો અને પાહાડની ઉપર ઢાલની સાથે ઢાલ મલી જવાથી તમામ જેહાન કાલા દરીઆના જેવી થઇ રહી હતી, અને તલવારો ચેરાગની માફક ચમકી રહ્યાથી લખો બતી સલગી હોય એમ લાગતું હતું. રણશીંગડાંના અવાજ અને સેપાહોની બાંગથી તું કેહેશે કે સુરજ પણ પોતાનો રસ્તો ચુકી જતો હતો.

પેલી તરફ અફ્રાસીયાબે પણ પોતાના નામદારોની સાથે ગુસ્સાના આંસુ સહીત લડાઇની તૈયારી કીધી. એખબાસ અને વીસેહ[2] જેવા નામીચા એક્કા પેહેલવાનો લશકરની જમની બાજુએ ઉભા હતા. ડાબી બાજુએ શમાસાસ અને કરસીવજ હતા, જે સખ-લાઓના ભાલાને ઝેહેરનું પાણી પાવામાં આવ્યું હતું. તુરાની લશ-

1 એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

2 'વીસેહ' એ અફ્રાસીયાબનો કાકો અને પશંગનો ભાઇ થતો હતો. એના પીરાન, હોમાન, શાન વગેરે બેટા હતા. એ વીસેહનો બેટો પીરાન પાછળથી અફ્રાસીયાબનો મોટો દુર અંદેશ અને દાનાવ વજીર બન્યો હતો. અવસ્તામાં એ વીસેહને 'વએસક' કહ્યો છે. એના બેટાઓને અવસ્તામાં બાહુર જણાવ્યા છે. એ વીસેહના બેટાઓને પાછળથી તુસ પેહેલવાને કેદ કીધા હતા એમ અવસ્તામાં જણાવ્યું છે.

કરનો બાદશાહ કેટલાક નામીચા કીનાના સોધનારાઓની સાથે લશ્કરના વચલા ભાગમાં ઉભો હતો. ત્યાં કાલા દાબરનાં જેવું ધુલનું વાદલ ચઢી રહ્યું હતું જેથી મંગલ અને બુધ સેતારાનાં કુંડાલાં પણ સીહા થઇ ગયાં હતાં. બેઉ તરફનું લશકર એક જગ્યાએ આવી પુગ્યું જેથી તે લશકરના માણસોનાં માથાં કે પગ કાંઇ દેખાતું હતું નહી. બેઉ તરફના લશકરમાંથી રણશીંગડાં અને પરગમના અવાજે નિકલ્યા. ગોયા જમીન આસમાનની દસ્તબોસી કરતું હતું. પોલાદને ઘસી નાંખે તેવી ઘોડાઓની નાલથી જમીન આસમાનના વાદલની માફક એક બાજુએથી બીજી બાજુએ હીલતા ચાહાતી હતી. નેજાઓની અણીઓ સેતારાઓની (સંખ્યા) ઉપર ફાવી ગઇ હતી. ચલકતી તલવારોની અણી વિજલીની સાથે હરીફાઇ કરતી હતી. કીનાના મેદાનની ખાક પણ લોહી પીને ધરાઇ ગઇ હતી. બાધુરોની તલવાર આગળથી શીંહો પણ છટકી શકતા હતા નહી. કમંદો ઉડીને (સેપાહોના) જાનને સીકરી લેતી હતી અને સરદારોના ઉશકેરાઇ જવાથી લોકના બે ધડક જાન જતા હતા.

જ્યારે લડાઇ જીતનારા ચાલાક કારને આ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે ઝનુની શીંહની માફક પોકાર કીધો. તે બાહુર શખસે લશકરની વચેથી બાહાર આવીને નર શીંહની માફક એક પોકાર માર્યો. તેણે થોડો વખત પોતાના ઘોડાને તે મેદાનમાં જોંઝ આપી અને પોતાની બાજુના મરદાનગી ભરેલા હુનરો દેખાડીઆ. તે બોલ્યો કે "ઇરાની બાધુરોને હું મદદ કરનારો છું અને હું ઇરાની પેહેલવાનો મધેનો એક છું. હું (દુશમનો વચેથી) એક બાહુર સ્વારને માંગુ છું કે તેની સાથે મેદાનમાં હું લાંબો વખત લડાઇ કરૂં." કોઇ પણ તે મેદાનની અંદર પોતાના પેહેલવાની હુનરથી તેનું માથું ફેરવવાને (આને હરાવવાને) તેની આગળ બાહાર આવ્યું નહી. અફરાસીઆબ ઉપર કીનો લેવાને તે ઉશકેરાઇ ગયો અને તેથી તેનું મગજ કીના ભરેલું અને દીલ અધીરૂં બન્યું. આથી તે તુરાની લશકર ઉપર ધસી ગયો અને તેના દોડવાથી ઉડતી ધુલથી સુરજ અને ચંદ્ર પણ કાલા થઇ ગયા. ઘડીકમાં તે જમની બાજુએ તો ઘડીકમાં ડાબી

બાજુએ જતો હતો અને દરેક જન સાથે કીનો સોખવા લાગ્યો. તે નામદારી ભરેલો કારન દરેક હુમલે દચ નામીચા પેહેલવાનોને મારી નાંખતો હતો. તે બાહુર પેહેલવાન તેઓને પોતાના ગુરજ, તલવાર, અને લાંબા ભાલાઓથી મારી નાખતો હતો. મુવેલાઓના ઢગલાથી જમીન પાહાડની માફક બની રહી. તુરકી પેહેલવાનો કારનથી ધારતી ખાઈ ગયા. તેવામાં તે બાહુર પેહેલવાને શમાસાસને નરશીંહની માફક જંગમાં પોકાર મારતો જોયો. તેથી તેણે જડપથી પોતાની તિક્ષણ તલવારને મ્યાનમાંથી બાહાર ખેંચી અને તે શમાસાસની આગળ જડપથી જઈ પોહોંચ્યો, અને "હું નામદાર કારન છુ" એમ બોલીને પછી પોતાની ઝેહેર પાયલી તલવાર વડે તેના માંથાં ઉપર ફટકો માર્યો. આથી શમાસાસ પેહેલવાન ઉંધે મસતક નિચે પડયો અને જેવો તે પડયો તેવોજ તે મરણ પાંમ્યો. બુઢાં આસમાનના કામો એવીજ રીતનાં છે. કોઇ વખત તે કમાન જેવું (વાંકુ) બને છે તો કોઇ વખત તીરના જેવું (સીધું) બને છે.

અફ્રરાસીયાબની સાથે રૂસતમે લડાઇ કીધી તથા રૂસતમે તેના માંથાં ઉપરથી તાજ જુટવી લિધું અને અફ્રરાસીયાબ તુરાન નાહાસી ગયો તે વિષે.

કારને શું કીધું તે, તથા લડાઇ કરવાનું અને હુમલા કરવાનું કામ કેવું હોય તે સઘલું જ્યારે રૂસતમે જોયું ત્યારે તે પોતાના બાપની આગળ ગયો અને તેને કહયું કે "મને તું જેહાનના પેહેલવાનો વિષેની ખબર કેહ. બુરી ઇચ્છાવાલો અફ્રરાસીયાબ લડાઇના મેદાનમાં કહી જગ્યાએ ઉભો રહયો છે? તેણે શું પેહેર્યું છે? તેનો વાવટો કયાં ઉડે છે? કારણ કે ત્યાં મને જાંબુરો ઝુન્ડો ચલકતો દેખાય છે. માટે તું મને તેની નિશાણી આપ કે હું તે સાથે લડાઇ કરૂં અને તેમ કરી બાહુરોની વચે નામીચો બનું. જો સુર્ય અને ચંદ્ર મારા મદદગાર થશે તો હું તેને (આપણા) પાદશાહની નજદિક ઘસડી લાવશ. તેના શિવાય મને આજે બીજા કોઇની સાથે લડાઇ

કરવી નથી. પછી હું છું તથા મારો ગુરજ અને લડાઈનું મેદાન [redacted] અને (મારી સામે) પસંગનો બેટો છે. આજે હું તેની કંમરનો પટો પકડીને તેને ખેંચતો અત્રે લાવશ. જીવને પેદાના કરનાર એક ખોદા તાલાના સોગંદથી હું કહું છું કે અગરજો તે એક પાહાડ પણ હશે તો પણ હું તે અધર્મી, જુલમગાર અને બુરાં કરતુકના શખ્સને ઉખેડી કાઢશ અને તેને બાંધીને કએ કોબાદની આગળ લાવશ.” જાલે તેને જવાબ દિધો કે “ઓ બેટા! તું મારી વાત સાંભળ. આજનોજ એક દિવસ તું તારી ચાવચેઠી રાખ, કારણ કે તે તુરકી લડાઈમાં નર અઝદહાના જેવો છે અને દમ ખેંચવામાં અને કીનો લેવામાં તે બલાના વાદલના જેવો છે. તેનો વાવટો કાલો [redacted] તેમ તેનું બખતર પણ કાલું છે. તેનો હાથનો પંજો અને તોપી લોહાંની છે. તેના તમામ લોહાંના બખતર ઉપર સુનેરી ઢોલ ચઢાવેલો છે, અને લોહાંની તોપી ઉપર એક કાલો વાવટો બાંધેલો છે. લડાઈને વખતે તે બાહાદુર પેહેલવાન જેવો છે અને જુદ લડાઈની અંદર તે દશ (માણસ) ની બરોબર છે. તે પશંગના બેટાની રીત એવી છે કે તે લડાઈમાં એકજ ઠેકાણે ઠરીને ઉભો રેહેતો નથી. તે પોતાના એક દમના ફુંફાડાથી દરીયાના મગરને પણ બાહાર લાવે છે. તેની ઉંચાઈ હેંસી વેહેંતથી ઓછી નથી. તેનાથી તું તારી પોતાની ઘણી સંભાલ રાખજે કારણ કે તે હીંમતવાન અને ફતેહમંદ નસીબનો શખ્સ છે. અગરજો એક લોહાંનો પાહાડ પણ અફ્રાસીયાબનું નામ સમજે તો તે (પીગલીને) પાણીનો દરીઓ બની જાય.”

ત્યારે રૂસતમે તેને કહયું કે “ઓ પેહેલવાન! તું તારા જીવને મારે માટે દુખી ના કર. દુન્યાને પેદા કરનાર મારો મદદગાર છે અને મારૂં દિલ તથા મારી તલવાર અને બાજુ મારા કીલ્લા બરોબર છે. અગર જો તે અઝદાહ હોય કે નર દેવ હોય તોપણ તેનો કંમરબંધ પકડીને હું તેને અત્રે લાવશ. હું લડાઈના મેદાનમાં સેપાહોની હાર વચેથી તે લડાયક પાદશાહની ઉપર કેવો નાશ લાવી નાખું છું તે તું હમણાજ જોશે. હું તેને લડાઈમાં એવો પુરો પડશ કે જેથી તેના ઉપર પશંગનું લશકર રૂદન કરતું બનશે.” એટલું

કહીને તેણે લોઢાંની અણીવાલા રખશને એડી મારીને દોડાવ્યો અને લશકરમાંથી રણશીંગડાંના અવાજો નિકળવા લાગ્યા. રૂસતમ તુરાની લશકર તરફ જડપથી દોડયો અને તે લશકરનો બચાવ કરનારા શીંહે તેના ઉપર એક પોકાર માર્યો. જ્યારે અફ્રાસીયાબે રૂસતમને તે મેદાન વચે જોયો ત્યારે તે કાચી ઉમરના છોકરાને જોઇ તે અજબ થયો. તેણે પેહેલવાનોને પુછયું કે “ આ એ અઝદાહા કોણના ફાંદામાંથી છુટીને અત્રે આવ્યો [redacted] ? એ કોણ છે કે જેને હું નામે પણ ઓલખતો નથી ?” ત્યારે એક જણે એવો જવાબ દિધો કે “ એ સામના દસ્તાનનો બેટો છે. એનું નામ રૂસતમ છે અને એ ઘણો બાહાદુર છે. તે લડાઇની અંદર પાણી જેવો (થંડો) અને આતશના જેવો (નુકશાન કરનારો) છે. તે સામનો ગુરજ લેઇને અત્રે આવ્યો છે તે શું તું જોતો નથી ? તે પોતે જવાન છે અને તેથી તે નામદારી મેલવવાને માટે અત્રે આવેલો છે.” આથી જેમ એક વાહાન મોજાથી ઉછલતું આગળ આવે તેમ અફ્રાસીયાબ લશકરની હરોલમાં આવ્યો. જેવો રૂસતમે તેને જોયો તેવોજ તેણે પોતાના પગો પોહોલા કીધા અને ભારી ગુરજને ગરદન ઉપરથી ઉંચકીને ઉંચો કીધો. જેવા તેઓ તે જગ્યાએ પાસે પાસે આવ્યા તેવોજ તેણે તે ભારી ગુરજને નીચે જીન તરફ ઉતાર્યો.

જ્યારે અફ્રાસીયાબે તેને એમ કરતાં જોયો ત્યારે તેણે તલવાર ઉપર હાથ નાખીને તેને મ્યાનમાંથી બાહાર કાઢી. તેણે થોડો વખત ઝાલના બેટા સાથે એ પ્રમાણે લડાઇ કીધી તેટલામાં તેહેમતને ગરદનને વાંકી કરી પોતાના હાથને લંબાવ્યો અને પોતાના પંજાને તેના કંમરબંધમાં ભેલવીને તેને ઘોડાના જીન ઉપરથી ઉંચે ઉંચકયો. તે રૂસતમે તેને કોબાદની આગળ લેઇ જવા ઇચ્છયું અને (તેમ કરી) તેણે પેહેલા દીવસનીજ લડાઇમાં યાદગારી રાખવા માંગી. પણ તે પાદશાહની બેંચતાણને લીધે અને તેણે હાથો વડે પોતાની કમરનો પતો ખેંચેલો રાખ્યાથી તે ટકી શકયો નહી. તે તુટી ગયો અને તેનું માથું ખાકમાં પડયું. તેવાજ તેના સ્વારો તેની આસપાસ ફરી વલ્યા. તેહેમતને તુરતજ પોતાનાં લંબા-

વેલો હાથ નિચો કીધો અને તે બાહુર શખ્સના માંથાં ઉપરથી તાજને ઝુટવી લીધું. રૂસતમના એક હાથમાં તેનો કંમરબંદ રહી ગયો અને બીજા હાથમાં ખુંચવી લિધેલું તાજ રહ્યું. જેવો તે પાદશાહ રૂસતમના હાથમાંથી છટકી ગયો તેવોજ રૂસતમે ગુસ્સાથી પોતાનો હાથ કરડયો, અને (પોતાના દિલ સાથે) બોલ્યો કે "મેં તેને પગ આગળથી કાંય નહી પકડયો? તેનો કંમરબંધજ પકડીને હું શું કરવા સંતોષ પામ્યો?" તમામ ઇરાની પેહેલવાનો જેવા કે કારન, કેશવાદ તથા બીજા તમામ પેહેલવાનો એકી વખતે તે પીલ-તનની આગળ આવ્યા અને સઘલાંઓએ તેની તારીફ ગાઇ. પછી તેહેમતને એક શખ્સને પોતાની આગળ બોલાવ્યો અને તેની આગળ તમામ વીતેલી બીના કેહેતાં તે બોલ્યો કે "મેં તે પાદશાહને કંમરબંદમાંથી પકડીને તેજ હાલતમાં તેને ઇરાની લશકર વચે લાવવા ચાહયું હતું, પણ તે કંમરબંધ તુટી ગયો અને તે મારા હાથમાંથી પડી ગયો, પણ જેવો તે જમીન ઉપરથી ઉઠયો તેવુંજ મેં તેના માથાં ઉપરનું ખોરશેદના જેવું ચલકતું તાજ ખોદાની મદદથી ઉચકી લિધું છે. માટે તું તે ચુંટી કહાયલા પાદશાહની આગળ જડ-પથી લેઇ જા, કે જેથી હું મારી તલવાર મ્યાનમાંથી બાહાર ખેંચું અને તુરાનીઓ ઉપર રસ્તાખેજ વરસાઉ."

ત્યાર પછી જ્યારે હાથીની પીઠ ઉપરથી ઘાંટોના અવાજ નિકલ્યા અને તે સાથે પરગમના અવાજ કેટલા માઇલ સુધી ફેલાઇ રહ્યા ત્યારે તે (ઇરાની)ઓ પાદશાહની આગળ ખુશ ખબર લાવ્યા કે "રૂસતમે (તુરકી) લશકરની મધ્ય બાજુની સફ્ને તોડી નાખી છે અને જેવો તે તુરકીઓના પાદશાહ આગળ જઇ પુગ્યો કે તેવોજ તેણે તે પાદશાહનો વાવટો ગુમ કરી નાખ્યો છે. તેણે અફ્રાસીયાબને કંમરબંધમાંથી ઉચકીને જમીન ઉપર નાખ્યો હતો અને તેથી તુર-કીઓ વચેથી રૂડનનો પોકાર ઉઠી રહયો હતો પણ તેના બાહુર સરદારોએ તેને આજુબાજુથી ઘેરી લીધો અને તે સરદારો તેને નસાડી લેઇ ગયા. જેવી તે તુરકી પાદશાહ અફ્રાસીયાબે હાર ખાધી તેવોજ તે એક જડપી ચાલના ઘોડા ઉપર બેસી ગયો અને

મેદાનમાંથી નિકલી જઇ તેણે બ્યાબાનનો રસ્તો પકડ્યો છે. તેણે પોતાનો જીવ બચાવવાને પોતાના લશકરને પણ તજી દિધું છે." જ્યારે કેબાદે એ ખુશખબર સમજી ત્યારે તેણે ફરમાવ્યું કે તેનું લશકર પવનની ઝડપે એકદમ તુરાની લશકર ઉપર તુટી પડે અને તેઓની તમામ બુનબેખને ઉખેડી કાઢે. કેબાદ પણ પોતાની જગ્યા ઉપરથી આતશની માફક ઉભો થયો અને પોતાના લશકરને જેમ દરીઓ પવનથી હીલતો થાય તેમ હીલતું બનાવ્યું. બીજા હાથ તરફથી જાલ અને શેર બચો મેહેરાબ પણ લડાઇ શોધવા અને બાહુરી દેખાડને માટે ગયા. જેથી ધરપકડના પોકાર ઉઠી રહ્યા, ખંજરો ચમકવા લાગ્યાં અને તીરો (લોકોને) વિંધવા લાગ્યા. સુનેરી ટોપીઓ અને સુનેરી ઢાલો ગુરજના ઘાહો ખમતાં ખમતાં ગમગીન થઇ ગઇ. તું કેહેશે કે એક ખુનામાંથી વાદલ ઉંચે ચઢીને ત્યાં હીંગરા (યાને લોહી)નોજ રંગીત વરસાદ પાડતું હતું. બેઉ લશકરો એક બીજા સાથે ગાઢી પડ્યાં. તું કેહેશે કે તેઓ એક બીજા સાથે બેલાઇ ગયાં હતાં. બાહુરોના પોકાર અને ઢોલોના અવાજ વાદલની ગરજનાને પણ અફસોસ બોલાવતા હતા. પોલાદી પંજાના શીહોના મારથી શીહોના દિલ અને વાઘોના ચાંમડાં પણ ફાટી જતાં હતાં. ગાયની સુરતનો ગુરજ હાથમાં પકડીને રૂસતમે તે લડાઇમાં જમીનને રાતા રંગની બનાવી. જે બાજુએ તે પોતાનો ઘોડો દોડાવતો ત્યાં પાનખર ઋતુના પાદડાંઓની માફક ડોકાંઓ ખરતાં હતાં. જ્યારે તે કાટેલ તલવાર ઉપર હાથ નાખતો ત્યારે તે નામદારોના ડોકાંને લોયે પટકતો હતો. જો તે નામદાર પોતાની તલવાર કોઇના માથાં ઉપર મારતો તો તેના ઘોડા અને બખતર સાથેજ તેના બે કટકા કરતો હતો. અગરજો તે શમશેરને ગરદન ઉપરથી ઉઠાવતો તો તે સ્વારોના ડોકાંઓથી પાહાડના જેવો ઢગલો બનાવતો હતો. બાહુરોના લોહીથી તે મેદાનની જમીન ઉપર દરીઆની માફકના લોહીના મોજા દોડતા હતા. તમામ મેદાનની જમીન ઉપર લડાયક ઘોડાઓની ખડીની નીચે ડોકાંઓ અને હાથ પગો કચડાતા હતા. તે પોહોલાં મેદાનમાં ઘોડાઓની ખડીથી (ધુલ નિકળી જઇને) જમીન

છ (પડની) બની હતી અને આસમાન આઠ (પડનું) બન્યું † હતું. તે લડાઇના મેદાનમાંથી લોહીનો ભીનાસ (જમીનમાંથી ચુથાઇને) પાતાલમાં માછલીઓ સુધી પુગ્યો અને ધુલારૂં ઉડી ચંદ્ર સુધી ઉંચે પુગ્યું. તે ફુલવંતા પેહેલવાને તે લડાઇના દિવસે પોતાની તલવારથી પેહેલવાનોનાં માથાં કાપ્યાં, ખંજરથી પેહેલવાનોની છાતી ચીરી, ગુરજથી બાહુરોના પગો ભાંગ્યા અને કમંદથી તેઓના હાથો બાંધ્યા. તે શીંહ સાથે લડાઇ કરતાં (તુરકીઓના) એક હજાર એકસોને સાઠ બાહુર પેહેલવાનો એક વખતે માર્યા ગયા.

જે પલે રૂસતમે તે પાદશાહ (અફ્રાસીયાબ)નો કંમરબંધ પકડયો હતો અને તેને કાલા ઘોડા ઉપરથી ઉચકયો હતો તેજ પળે તેનો કંમરબંધ તુટી જવાથી તેનું માથું ખાકની અંદર પડયું હતું. આ વખતે તે પાદશાહના માથાં ઉપર એક તાજ હતું જે જમશેદ પાદશાહથી યાદગારી ધરાવતું હતું. જ્યારે રૂસતમ સાથે લડાઇ કરતાં તે પાદશાહ પડી ગયો ત્યારે તે કૈઆની તાજ ખાકની અંદર ગબડી પડયું હતું અને તે જેહાનના નામદાર પેહેલવાન રૂસતમે ફતેહમંદ પેહેલવાન તરીકે તે તાજને નેજાથી ઉંચકી લિધું હતું. તે તાજ પાછું મેલવવાને માટે તુરાની પેહેલવાનો અને લશકર તેની ઉપર પાહાડની માફક ધસી આવ્યા હતા તથા તે વખતે હજારથી પણ વધારે ગુરજોના ફટકા તે નામદારના માથાના તાલક ઉપર આવી પડયા હતા, પણ તે તુરાની લશકર પોતાના પેહેલવાનોના

† મી૦ મનસુખ પોતાના ગુજરાતી શાહનામામાં એ બેતની મતલબ સમજાવતાં લખે છે કે :—

"કમમન પ્રાંતના અને બીજા દેશોના હકીમોના મત મુજબ, આએ જમીનના સાત પરો અથવા તબકાઓ છે, જેમકે ખાક, પાણી, ધાતુ ઇત્યાદી. તેમાંથી એક પેહેલું પર, જે ખાક છે તે રૂસતમની ભયંકર લડાઇમાં ઘોડાઓની સખત સુમથી એવું તો ઘસાઇ પીસાઇ ગયું કે ધુલની મીસાલે આકાશ ઉપર ઉડી ગયું,—અને જે આકાશનાબી સાત પરો અથવા તબકાઓ છે, તેમાં જમીન ઉપરથી ઉડી ગયલું પર જઇને શામેલ થયું ત્યારે ગોયા આકાશના પર વધીને ૮) આઠ થયાં અને જમીનનું પર એક ઘટયું તેથી માત્ર ૬) છ પરજ બાકી રહયાં. એવો એ બેતનો ખોલાસો થાય છે."

ભોગે બાખરૂં ઉતર્યું હતું (યાને પુશકલ પેહેલવાનો મારીઆ જવાથી તેઓને સુખ આવી હતી) અને આખરે તે લશકર નાહાસવા લાગ્યું હતું. જ્યારે તમામ લશકર લડાઇ કરતું નાહાસી ગયું ત્યારે તે તીક્ષણ પંજાવાલો બાહાદુર રૂસતમ બાહાર આવ્યો અને કએ કોબાદ-ની આગળ જઇને તે પાદશાહી તાજ તેના માથાં ઉપર મુકયું. આથી પાદશાહ કએ કોબાદે તેને 'તાજનો બખશનાર' તથા 'જેહાનનો બચાવનાર' અને 'રખશનો માલેક' એવા ખેતાબો આપ્યા હતા.¹

તુરકીઓ તે ઇરાનીઓના મારથી દુર નાહાસી ગયા અને દામગાન શેહેર તરફ લશકરને દોરાવ્યું. ત્યાંથી તે લશકર તુટેલાં દિલ સાથે તથા ગમ સાથે એ (હાર) બાબેની વાત ચીત કરતું જીહુન નદી તરફ ગયું. તેઓના હથીયારો ભાગી ગયલાં અને તેઓની કમંદો તુટી ગયલી હતી. તેઓ પાસે રનશીંગડાં કે પર-ગમ કાંઇ હતું નહી અને કોઇની પણ પાસે ટોપી કે કંમરબંધ હતાં નહી.² તે તુરાની લશકર ત્રણ દિવસ સુધી નદીને કીનારે રહ્યું અને ચોથે દિવસે તેણે ત્યાંથી કુચ કીધી. આથી ઇરાની લશ-કરના તમામ પેહેલવાનો મેદાનના રસ્તામાંથી બાહાર પડી પાછા પાદશાહની પાસે ગયા. મારી ગયલાઓનો ખજાનો મલવાથી (ઇરાનના) તમામ લશકરીઓ ધરાઇ ગયા હતા. તેઓએ તે તુરકીઓની પાસેથી તે સઘલું દગલાં બંધ મેલવ્યું હતું. પછી મોટા લશકરી-ઓએ ભેગા થઇને જેહાનના પાદશાહ કોબાદની ઉપર દુવા ગુજારી. પેલી તરફથી જ્યારે તેહેમતન પાછો ફર્યો ત્યારે તે પાદશાહની આગળ આવીને ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતરી પડયો. જ્યારે પાદશાહે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તે ઉભો થયો અને રૂસતમનો હાથ પોતાના

---

૧ "જે પસે રૂસતમ" . . . . થી તે . . . . "એવા ખેતાબો આપ્યા હતા" સુધીની અબીઆર એતો છાપેલી નકલમાં નથી પણ લખેલી નકલમાંથી મળે છે.

૨ એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કરવામાં આવ્યો છે.

હાથમાં લિધો. તે નામવરે પોતાના એક હાથ ઉપર પોતાની પાસે તેને બેસાડયો અને બીજા હાથ ઉપર જાલેજરને બેસાડયો.

અફ્રેરાસીયાબે પોતાના બાપ આગળ રૂસતમ સાથની લડાઇનું બયાન કીધું અને સુલેહ કરવાની બાહેશ જણાવી તે વિષે,

બીજી ગમથી જેવો અફ્રાસીયાબ નાહાસી ગયો તેવોજ તે નદીની પેલી બાજુએ જઇ પુગ્યો ત્યાં સુધી જોરથી દોડવા લાગ્યો. એક અઠવાડીયું સુધી તેણે તે નદીની આગળ વીસામો લિધો અને આઠમે દિવસે ગુસ્સા અને દલગીરી સાથે તેણે આગળ વધવાની તૈયારી કીધી અને નદી કીનારેથી તે પશંગની આગળ ગયો. તેની જબાન બોલવાને તટ ઉપર હતી તથા તેના પંજા લડાઇની હાર ખમવાથી ટુંકા બન્યા હતા. તેણે તે (પશંગ) ને કહ્યું કે "ઓ નામદાર પાદશાહ! તેં આએ લડાઇ સોધવામાં ગુનાહ કીધો હતો. (ઇરાનના) પાદશાહ સાથે કીધેલા એકે એક કોલકરાર કે જે બજાવવાને માટે આગળા ન્યાઆનો ડાહાપણ ભરેલા રસ્તા શિવાય બીજું કાંઇ જોતા હતા નહી તે તેં તોડીઆ છે. વચન તોડનારા માણસો અંજુમનની અંદર માન પામેલાં હોતાં નથી તે શું તું જાણતો નથી? એમ કરવાથી કાંઇ તે જમીન આએ એરચની ઓલાદથી પાક થવાની નથી (યાને એરચની ઓલાદ નાસ પાંમવાની નથી,) અને ઝેહર પોતે ઝેહરનો ઉતાર બનવાનું નથી. એક (પાદશાહ) જો મરી જાય છે તો બીજો તેની જગ્યાએ આવે છે. ઇરાનીઓ પોતાની સલતનતને પાદશાહ વગરની રાખતા નથી. હાલે કોબાદ ત્યાં આવ્યો છે અને તેણે માથાં ઉપર તાજ પણ મુકયું છે અને તેણે નોજરનો કીનો લેવાની સરૂઆત પણ કીધી છે. સામની ઓલાદથી એક સ્વાર પેદા થયો છે કે જેનું નામ દસ્તાને રૂસતમ પાડયું છે. તે એક ફાડી ખાનારાં મગરની માફક મારી સાથે લડવાને આવ્યો હતો. તું કેહેશે કે જાણે તે એક દમમાં જમીનને બાળી નાખવા માંગતો હતો. લડાઇની અંદર તે પોતાના ઘોડાને આગથી

તેમ દોડાવતો હતો અને ગુરજ, તલવાર અને કોડાલીથી લોકોને મારી નાખતો હતો. (તેની આગળ) મારા જાનની કીમત મુઠી ભરીને ખાક બરોબરની પણ થઈ હતી નહી. તેના ગુરજથી હવા પણ (સુરહાંઓથી) ભરાઈ જતી. તેણે આપણા લશકરનો એકવગો નાશ કીધો છે. આએ જેહાનમાં એવી રીતની અજાયબી કોઈએ પણ જોઈ નથી. તેણે એક બાજુએ મારો વાવતો ઉડતો જોઈને પોતાનો ભારી ગુરજ જીનની ઉપર મુકી દિધો અને આવીને મારો કંમરબંધ પકડ્યો. તું કેહેશે કે તે જાણે મારો (જેહાન સાથનો) સંબંધજ તોડી નાખવા માંગતો હતો. તેણે મને એવી રીતે ઘોડાના જીન ઉપરથી ઉચક્યો કે જાણે હું તેની આગળ ભારી પથરના જેવું પણ વજન ધરાવતો હતો નહી. પણ મારા કંમરબંધના તથા પોશાકના બંધ તુટી ગયા અને હું તેના પગ નિચે ઉંધો પડયો. એક શીંહ પણ એવું જોર કદી ધરાવી શકે નહી. જાણે તેના બે પગ જમીન ઉપર હતા અને માથું વાદલને લાગેલું હતું. (આપણા) સઘલા બાહદુર સવારો દોડી આવીને તે પાહાડના ટુકડા જેવા (રૂસતમ) ના હાથમાંથી મને છોડવી લેઈ ગયા. તું મારા પાદશાહી દિલ વિષે તથા મારા (લડાયક) પંજા તથા તે પંજાનું જોર અને મારા હુમલા કરવાની રીત વિષે તો જાણે છે. (તે છતાં) હું તેના હાથમાં એક મગતરાના જેવો હતો. આથી હું તેની પેદાયશ વિષે વિચારમાં ચકચુર રહું છું. મેં તો તેને એક હાથીના જેવા શરીરનો અને શીંહના જેવા પંજાનો જોઈ લિધો છે. તેને માટે આપણી સુધી, અકલ, વિચાર કે સાબેતી કાંઈ કબુલ કરી શકે નહી. તેણે પોતાની લગામ મસ્ત હાથી જેવા રખશને સોંપી દિધી હતી, કે જે (ઘોડા) ની આગળ પાહાડ, ખીણ કે (ખરબચડા) રસ્તા સઘલું નજીવું હતું. મેં ઘણા એક બાહદુરો અને શેર બચાઓને જોયા છે પણ એવી રીતના લગામને ફેરવનારા (સ્વાર) વિષે મેં સમજ્યું નથી. સેપાહીઓએ તે નામદારના તાલકે ઉપર કમમાં કમ ત્રણ લાખ ગુરજ માર્યાં હશે. તું કેહેશે કે તે લોઢાનોજ ઘડેલો છે, અથવા તો તેને તાંબાં અને પથરનો બનાવેલો છે. તેની આગળ શું કરીએ કે શું બબરનાં

ચામડાંનું બનાવેલું બખતર કે શું ફાડી ખાનારૂં શીંહુ [redacted] મસ્ત હાથી સઘળું સરખું છે. શેકારને દિવસે જેમ નિરાંતથી ઘોડા હાંકવામાં આવે તેમ તે પોતાના ઘોડાને હાંકતો હતો. તેની આગળ લડાઈનું કામ રમત જેવું દિસ્તું હતું. અગરજો એવુંજ કૌવત સામ પણ ધરાવતો હતે તો તુરકીઓના નામીચા પેહેલવાનો રહયા હતેજ નહી. તેથી તેઓની સાથે સુલેહ કરવા શિવાય તારે માટે બીજો કાંઇ ઉપાય નથી કારણ કે તેની સામે તારૂં લશકર તકી શકવાનું નથી. દુન્યાને સોધનાર અને લશકરને મજબુટી આપનાર (તારાં લશક-રમાં) હુંજ છું અને તારી મુશકેલીની વખતે તુંને પનાહ આપનાર પણ હુંજ છું. પણ તેની સામે થવાની મારામાં કાંઇપણ શક્તિ રહી નથી. માટે તું જા અને (દરબારીઓની) સલાહ મેળવીને સુલેહની તૈયારી કર. ખોદાઈ દુવા પામેલા ફરીદુને ખેરચના ભાગ તરીકે ઇરાનની જમીન આપી હતી તથા જે જમીન ફરીદુન પેહેલવાને બાહુર તુરને તેના ભાગ તરીકે સોંપી હતી તે ઇરાનીઓએ પાછી અને આપી હતી અને તે ભાગ વાજબી હતો. માટે તુંએ આગલા વખતનો કીનો સોધવો જોઇતો હતો નહી જો કે તે કોલથી આપણું ફરી ગયા અને લડાઈ કીધી તો તેથી આપણું (હાથે કરીને) આપણા દિલ ઉપર જેહાનને તંગ બનાવી છે. સાંભળ્યાના કરતાં નજરે જોયલું સારૂં છે એમ તો તું જાણે છે. સાંભળવાની અંદર હમેશાં ખાલી જગ્યા (યાને સરાહુગાત કરીને ઉમેરેલુ) હોય છે. તેથી તું આજનું કામ કાલની ઉપર ના રાખ, કારણ કે આવતી કાલે જમાનો કેવો ફરશે તે કોણ જાણે છે. ઇરાન સાથની લડાઇ તો તુંને રમત જેવી લાગી હતી અને રમત જાણીનેજ તેં લશકરને ત્યાં મોકલ્યું હતું. ફુલની વાડી જે આજે ખીલી રહે [redacted] તેમાના ફુલ તુંને કાલે (કરમાઇ જવાને લિધે) કામ આવતાં નથી. તું જો કે (તે લડાઇમાં) સુનેરી તોપીઓ, સુનેરી ઢાલો, સુનેરી લગામ સાથના અરબી ઘોડાઓ, સુનેરી મ્યાન સાથની હીંદી તલવારો વીગેરે કેટલો બધો આપણો માલ જતો રહયો છે. એના કરતાં વધારે ખરાબ તો એ છે કે નામીચા પેહેલવાનો જેવા કે ગુલબાદ, બાહુર બારમાન કે જે તમામ

નર શીંહોનોજ શીકાર કરતો, ખજરવાન કે જેનું શરીર જાણે પોતાના હાથમાં ભારી ગુરજ પકડીને છુટી નાખ્યું હતું, શમાસાસ કે જે લશકરનો બચાવ જેવો હતો અને જેને કારને લડાઇનાં મેદાનમાં મારી નાખ્યો હતો તથા બાહુર કોલુન જેને રૂસતમે મારી નાખ્યો અને એ વિગેરે બીજા પેહેલવાનો કંગાળીયત સાથે માર્યા જઇ બરબાદ થયા છે. એ સઘલાઓથી આપણી મુઠી (ખાલી થઇને તેમાં) ફેકટ પવન રહ્યો છે. એ નામદારો શિવાય વળી બીજા દસ હજારથી વધુ માણસો એ લડાઇમાં માર્યા ગયાં છે. એ સઘલાંથી વધુ ખરાબ તો હાર ખાધાની શરમ છે. તે એવી હાર છે કે જેનો કદી પણ બદલો વળી શકશે નહી. જો કે નામવરોનો સરદાર હુનરમંદ અગરીરશ મારે હાથે (નાહક) માર્યો ગયો છે, તો પણ જમાનાની અંદરથી મારી નેકી અને બદીના બદલાનો આજ અને આવતી કાલને માટેનો હીસાબ તુંએ કાઢવો જોઇએ છે- જો કે હું તે બાહુરો વચેથી પાછો ફર્યો છું તો પણ મારી પુઠે વાવતાવાલા કેટલાક (ઇરાની) પેહેલવાનો પકડવાને માટે દોડતા હતા. જ્યારે હું એ ખુવારી ખમીને ફેહેન કરતો દોડતો હતો ત્યારે તેઓએ મને (તાણા મારીને) જમાનાને માટેની ઘણીએક યાદ આપી હતી. તે વેલા મારી આગળ પસતાવો આવી ઉભો હતો અને મારી કરણીને માટે મારૂં દીલ ગમથી ભરાઇ ગયું હતું. હાલે જમાનાથી હું ઘણોજ દુખી થયો છું. તેટલા માટે એ પાદશાહ! તું મારો (અગરીરશને મારી નાખવાનો) ગુનાહ માફ કર. હવે જે વહી ગયું છે તે યાદ ના કર, અને કેખાદ સાથે સુલેહ કરવાની કોશેશ કર. અગરજો તારી ખાહેશ બીજી તરાંહની (યાને લડાઇ કરવાની) હોય તો પછી દુશમનનું લશકર આપણી ચારે બાજુએ ફરી વળશે. એક બાજુએ પ્રકાશતા સુરજના જેવો રૂસતમ છે કે જેની સામે લડાઇની વખતે આપણું જોર ફાવી શકશે નહી. બીજા હાથ ઉપર લડાઇનો મારનાર કારન છે કે જેની આંખોએ કદી પણ હાર જોઇ નથી. ત્રીજી બાજુએ સુનેરી કોલાહવાલો કેશવાદ છે કે જે આસુલમાં આવીને પેલા (બંધીવાન ઇરાની) સેપાહીઓને છોડવી લેઇ ગયો હતો. ચોથી બાજુએ કાબુ-

લનો પાદશાહ મેહેરાબ છે કે જે ઇરાનના પાદશાહનો સપેહસાલાર છે અને તે અક્કલ અને દમામનો ધરાવનાર છે."

પશંગે સુલેહ કરવાને માટે કોબાદની ઉપર નામું લખ્યું તે વિષે.

તે તુરાની પાદશાહ પશંગની બેઉ આંખો આંસુથી ભરાઇ ગઇ અને તે અફ્રાસીયાબ કે જેને આટલી બધી (હાનાઇ ભરેલી) વાત યાદ આવી હતી અને તેના માથામાં ઇનશાફી વિચારો હાલી આવ્યા હતા તેના એમ બોલવાથી તે અજબ થયો. આથી એક હુશીયાર દિલના માણુસને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યો અને તેને જેમ ઘટતું હતું તેમ ઇરાન તરફ મોકલવામાં આવ્યો. તે નામવરનું નામ વીસે હતું કે જે તે (પશંગ)નો એક માય અને બાપથી જનમેલો ભાઇ હતો. પાદશાહે નામું લખનાર નવીસંદાને ફરમાવ્યું કે "કલમ, કાગજ અને કાલી કસતુરી (ની સાહી) લાવ અને ચીતાર સાથનું એક નામું લખ અને તેમાં સેંકડો જાતના રંગથી ચીતાર પાડ." (પછી તેને લખાવ્યું કે) "સુરજ અને ચંદ્રના માલેક ખોદાના નામથી (આ નામું) શરૂ કરૂં છું કે જેણે પેદાયશો ઉપરાંત સર્વ સામન બક્ષ્યો છે. તે ખોદા દોસ્ત આસનાવ અને બરોબરીઆ વગરનો છે કે જેનાથી જાહેર બાબદ પોહચી છે અને ખાનગી બાબદ છુપી રહે છે. તે જેહાનને પેદા કરનાર કંઇ પણ હાજત વગરનો [redacted] અને તેનાથીજ ચઢતી અને પડતી છે એમ તું જાણે છે. તેનાજ હોકમથી સુરજ અને ચંદ્ર ફરતા થયા છે અને તેનાથીજ કાલી ખાકને પણ આરામ મલે છે. ફીરોજા રંગના ગોહરતા (યાને સુરજ)ને છિપાવનાર તેજ સાહેબ છે અને સાંજના ઘરમાંથી સહવારને બાહાર લાવનાર પણ તેજ છે. અમબરના જેવી રાત તે તેનો હીંદુસ્તાની (યાને કાલો) મેહેલ છે અને ઝળકતું તે તેની પીવાની જામ માહેલો થરો છે. સુરજ તેનો રસ્તો સોધતાં ચીનની ખુબસુરત ઓરતોની માફક તે ખોદાના બેસવાના ગલીચાનો પણ ગોલામ છે. ચાંદરાતનો ચાંદ પણ તેના રસ્તા ઉપર જવાને માથું ઝુકતો રહી એક ગોલામની

માઅ્રૂફ કાનમાં (ગોલામગીરીનું) કડું પેહેરી રાખે છે. તે સાહેબ એકને ઉંચાં આસમાન ઉપર લેઇ જાય છે તો બીજાને ગરજવંત હાલતે ધુલમાં નાખે છે. તે સાહેબથી ફરીદુનના આત્મા ઉપર દરૂદ હોજો કે જેનાથી આપણું ખાનદાન વધારાયું (યાને બન્યું) છે. હવે એ નામવર કૈકોબાદ! હું પાદશાહી અને ઇનશાફની રીતે જે વાત કહું છું તે તું સાંભલ. તાજ અને તખતને લિધે તુરથી નેકબખત એરચની ઉપર બુરાઇ પુરેપુરી જાહેર થઇ હતી. અગરજો એરચ (ના મોત)થી એ કીનો ઉઠયો તો પણ મીનોચેહેરે તેનો બદલો પેહેલેથી છેલ્લે વેર લિધો હતો. તેથી એ બાબદ ઉપર હવે આપણને વાત કરવી ઘટતી છે અને જેમ શરૂઆતથી જે કજીઓ રહી ગયો છે તેજ પ્રમાણે તે રેહેવો જોઇતો નથી. પેહેલવાન ફરીદુને શરૂઆતમાં રાજયનાં ભાગ કીધા હતા તે ભાગ કરવાનું તેને રાસ્તીની રાહે સુઝયું હતું. માટે તે ઉપરજ આપણને સંતોષથી રેહેવું સજાવાર છે. તેથી આપણે આપણા વાડવાઓની રાહારીતીથી (હવે પછી) ફરશું નહી. ખરગાહના જંગલથી તે જીહુન (ઓકસસ) નદીના પેલી બાજુના ભાગની* હદ સુધી કે જેની વચેથી જીહુન નદી વહે છે તે જગ્યા અને ખેતરો પાદશાહ (ફરીદુન)ના વખતમાં હમારા હતાં અને એ જમીન તરફ એરચે કસી નજર રાખી હતી નહી. એરચનો ભાગ ઇરાન જમીનનો હતો કે જે તેણે ફરીદુન તરફની દુવા સાથે મેલવ્યો હતો. તેથી જો તે (ભાગ)થી આપણે (નારાજ થઇને) હવેથી ફરીશું અને લડાઇ કરીશું તો તેમ (કરવા)થી આપણા દિલ ઉપર જેહાનને તંગ બનાવીશું અને (આપણી ઉપર) શમશેરના જખમો અને ખોદાનો કોપ આવી પડશે તથા બંધે દુન્યામાંથી આપણે ભલાઇનો ભાગ મેલવશું નહી. બીજું એકે જેમ ફરીદુન પેહેલવાને સેલમ, તુર અને એરચને ભાગ ગોઠવી આપ્યા હતા તેમ હવે પછી આપણે ભાગ કરી લેઇશું અને કીનો સોધશું નહી. કારણ કે આવી બલા આ જમીન ઉપર લાવી નાખવી ઘટતી નથી. મોટી

---

* "માવર અલ નેહેર" યાને ઓકસસ (Oxus) નદીની પેલી બાજુનો ભાગ. એ ભાગ તે ખોરાશાનનો મુલક છે.

પડવીના ભાવનું માથું હવે (બુઢાપાથી) બરફના જેવું (સફેદ) થયું છે અને પેહેલવાનોના લોહીથી મટોડી હીંગરાના રંગની થઇ રહી છે. આખરે કોઇ પણ પોતાના કફન શિવાય પોતાની જગ્યાનો (વધુ) ભાગ લેઇ શકવાનો નથી. (જ્યારે આપણે મરી જઇશું ત્યારે) આપણે પાંચ સેહેંટ જેટલી (ઉંડાઇમાં) ધુળમાં રહીશું તથા માથું અને પગ અંધારી જગ્યાવાલાં કફનની અંદર રેહેશે. વળી (આપણી લડવાની) ઇચ્છા તે દુખ અને દલગીરી (વાલી) છે અને (તેનાથી) આપણે આએ ફાની દુન્યામાં તંગ દિલના બનીએ છીએ. તેથી અગરજો આપણે લશ્કરને લડવાને માટે પાછું લાવીશું તો આપણે પોતાના માંથાંને બલાના ફાંસામાં મુકીશું. હમેશાં બદ કામો કરવા કરતાં નેકી કીધેલી સારી છે, માટે હવે પછી (લડાઇ કરીને) આપણે આપણું પોતાનુંજ દુખ સોધીશું નહી. અગરજો કએ કોબાદ એ બાબે કબુલ થાય અને તે દાનાવ મરદનું મગજ ઇનશાફથી પાછું ફરે નહી તો હમારામાંનો કોઇ પણ જૈહુન નદીને સ્વપને પણ જોશે નહી. તેમજ ઇરાનીઓ પણ નદીની આ બાજુથી પેલી બાજુએ આવવા જોઇએ નહી. પણ બેઉ મુલકો (એકમેક ઉપર) દુવા, સલામ અને પેગામો મોકલીને એ વાતમાં પોતાની ભલી મુરાદે પુગે." જ્યારે પાદશાહે તે નામાંને સીલ કીધું ત્યારે તેણે તે ઇરાનના લશકર તરફ મોકલ્યું. વળી તે સાથે તેણે જવેહેરાત, તાજ અને સુનેરી તખત, સુનેરી કંમરબંધ સાથના ખુબસુરત ગોલામો, સુનેરી સાજવાલા અરબી ઘોડાઓ, રૂપેરી મ્યાન સાથની હીન્દુસ્તાની તલવારો તથા તે મુલકમાંથી ઉત્તપન થતી બીજી કીંમતી ચિજો વાજબી હદીઆ તરીકે તે નામાંની સાથે મોકલી આપી. તે નામું કએ કોબાદ પાસે લેઇ જવામાં આવ્યું અને ત્યાં એ વિષેની વાતો પણ કેહેવામાં આવી.

કએ કોબાદની તરફથી પશંગના નામાનો જવાબ મોકલવામાં આવ્યો અને પશંગ તુરાનમાં પાછો ફર્યો તે વિષે.

જ્યારે પાદશાહ કએ કોબાદે આએ સઘલું સમજ્યું ત્યારે તેણે પોતાની રૈયત વચે માથું ઉંચું કીધું અને આ પ્રમાણે જવાબ

આપ્યો કે "તમો પુરતી રીતે જાણો છો કે એ કામની પહેલ હુમાશીથી થઇ હતી નહી. પરથમ તુરથી જુલમની શરૂઆત થઇ હતી અને એરચને તખત ઉપર પાદશાહી કરતો અટકાવ્યો હતો. તેજ પ્રમાણે આએ જમાનામાં અફ્રાસીયાબ જીહુન નદીને ઓલંગીને ઇરાનમાં પાછો આવ્યો હતો. તેં સંભાળ્યું તો હશે કે તેણે નોજર પાદશાહ સાથે શું કીધું છે. તેની ચાલથી જાનવરો અને ફાડી ખાનારાંઓનાં દિલ પણ દાઘેલ અને દુખ ભર્યાં થયાં છે. તેણે કીનો રાખી પુર અક્કલવાલા અગરીરસની સાથે એવી ચાલ ચલાવી છે કે જે જરાએ માણસાઇને લાયકની નથી. અગરજો તમો તમારાં બુરાં કરતુકથી પશેમાન થાઓ છો અને નવેસરથી નવા કોલ કરાર કરો છો તો મને કીનો લેવાની અને દુખ પુગાડવાની જરાએ ખાહેશ નથી. પણ હું આએ ફાની દુન્યામાં બધી રીતે સંતોષ પાંમ્યો છું. અગરજો હવે અફ્રાસીયાબ આરામ પકડવા માંગતો હોય તો નદીની પેલી બાજુનો મુલક હું તમુને સોંપું છું" પછી એક નવે સરનો કોલકરાર ફરીથી કરવામાં આવ્યો કે જેથી બુઝોર્ગીના બાગમાં એક ભલું ઝાડ રોપાયું તે કાસદ એક ચીત્તાની માફક (પશંગ તરફ) જઇ પુગ્યો અને તે નામું પશંગને પોહોંચાડયું. તેથી તેણે ત્યાંથી અસબાબ લાધીઓ અને લશકરને કુચ કરાવી અને તેમ કરી આસમાન ઉપર ધુલને પાંથરી દીધી. જીહુન નદીને તે પવનને વેગે પસાર કરી ગયો, અને તે ખબર કોબાદને પુગી. તેથી તે પાદશાહનું દિલ ઘણું ખુશી થયું કારણ કે તે દુશમન તેની આગળથી લડાઇ કીધા વગર જતો રહ્યો હતો.

પછી રૂસતમે કૈકોબાદને કહયું "એ પાદશાહ! લડાઇની વખતે તું સુલેહ ના કર. તેઓ હૂમલો લાવ્યા તેની આગમચ તો તેઓ સુલેહ કરવા માંગતા હતા નહી, પણ આજે મારા ગુરજે તેઓને તેમ કરવાની ફરજ પાડી છે." કએ કોબાદે તે નામવરને એવો જવાબ દિધો કે "ઇનશાફના કરતાં બીજી સરસ ચિજ હું કાંઇ જોતો નથી. મુબારક ફરીદુનનો નબીરો પશંગ જરાક સરખી ચિજને માટે લડાઇ કરવાને માથું ફેરવે છે. તેથી અગરજો કોઇ

અક્કલનો ધરાવનાર હોય તો તેને ઘટે છે કે તે ખોટાઈ અને બુરાઈ તરફ ઘલે નહી. હવે હું તુંને જાબુલસ્તાનથી તે સીંધના દરીઆ સુધીની પાદશાહી રેશમી કપડાં ઉપર લખી આપું છું. તેથી તું નીમરોજના તાજ સાથે તે તખત તરફ [redacted] અને તેની સાચવની કર તથા જેહાનને દિપાવનાર બન. કાબુલની આએ તરફની બાજુ મેહેરાબને (રાજ્ય કરવા માટે) આપ અને તારા તમામ બાદાને ઝેહેરનું પાણી પા. જે કોઇ પાદશાહી કરનારા હોય તે લડાઇ કરયા વગર રેહ નહી, પછી તે ગમે એટલી બોહોળી જમીન ધરાવતો હોય તો શું થયું." પછી તે ટોલાના પાદશાહે ઘણાએક ખેલાતો તેયાર કીધા અને તે સઘલા પેહેલવાનોને બક્ષેશ કીધા. જેમ કએ કોબાદને કરવું ઘટતું હતું તેમ તેણે રૂસતમને પુશકલ પોશાક અને ઘોડા આપ્યા. તેના સરને સુનેરી તાજથી અને તેની કંમરને સુનેરી કંમરબંધથી સનગારી. તેણે રૂસતમને જેહાનનો એક ભાગ સોંપ્યો જેથી તે મરદાનગીવાલા પેહેલવાને તેની આગળ જમીનને બોસો દિધો. મુબારક કોબાદ ત્યાર પછી આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "બુલેઓંનું તખત જાલ વગરનું રેહેતું ના. આ જેહાન દસ્તાનના એક બાલની કીંમતની બરોબરીની નથી. તે જાલ આપણી આગળ બુલેઓની વચ્ચે એક યાદગારી જેવો છે." પછી એક પાદશાહી સુનેરી પોશાક તથા યાકુત અને ફીરોજાનું તાજ તથા કંમરબંધ લાવવામાં આવ્યા, તથા પાંચ હાથીઓની ઉપર અમ્મારી ચહાલવામાં આવી કે જે ઉપરના ફીરોજાઓને લીધે નાઇલ નદીના પાણીથી પણ વધારે ચલકાત મારતો હતો. આ અમ્મારીઓ ઉપર સુનેરી ગુથણનો ગાલીચો પાંદરીઓ અને તેમાં કોઇથી પણ ગણત્રી નહી થઇ શકે એવો ખજાનાનો એક ઢગલો મુકયો. એ સઘલો સામાન પછી દસ્તાનની આગળ મોકલવામાં આવ્યો (અને તેને કેહેવાડયું) કે "તારો ખેલાત તારી ઇચ્છાના પ્રમાણથી પણ વધારે હોવો જોઇએ. પણ હું બીજી વખત એથી પણ વધારે સારી રીતે તુંને (ખેલાતથી) આરાસ્તા કરશ, અને તારી આગળ ખજાનાનો દરવાજો મુકશ. અગરજો હું લાંબી જીંદગી સુધી જીવશ તો હું તુને જેહાનની અંદર વગર હાજતનો બના-

થશ." વળી ગુર્ગીન મીલાદ, ફરામરઝ, ઝંગે શાવરાન, તથા ઝવારેહ તથા ગુરઝીન, બરઝીન, ખરરાદ તથા પુલાદ જેવા પેહેલવાનોને ખેલાતને માટે તેણે જેમ લાયક જોયા તેમ તેઓને ઘટતી રીતના ખેલાતો બક્ષયા. વળી તેણે કેટલાકોને દીરમ તથા દીનાર અને તલવાર તથા ઢાલ બક્ષી. જેઓ તોપી અને કમરબંધને લાયક જણાયા તેઓને તેવી બક્ષેશ કરવામાં આવી.

કેખોસરોનો સરાપરદાહ ઈસ્તખરમાં રાજ્યધાની સ્થાપી તથા તેણે દુન્યામાં મુસાફરી કીધી અને તે ગુજરી ગયો તે વિષે.

પછી તે કેખોસરો ત્યાંથી પારસ[1] તરફ ગયો, કારણ કે પારસની અંદર ખજાનાઓની કુંચી હતી (યાને તે વેપારનું મરકઝ હતું.) તે વેલા તે (પાદશાહ) ઓની બેસવાની જગ્યા (યાને રાજ્યધાની શેહેર) ઈસ્તેખરમાં હતી. કેયાનીઓ તે જગ્યામાં મોટાઈ ધરાવતા હતા. જેહાનના લોકોએ તે (કએકોબાદ) ની તરફ ચેહેરો ફેરવ્યો કારણ કે તે તાજનો સોધનાર સરદાર બન્યો હતો. તેણે કેયાની તખત ઉપર પગ મુકયો અને ઈનશાફ, ભલી અક્કલ તથા રીતીથી તે રાજ્ય ચલાવવા લાગ્યો.[2] તેણે (ભેગા મળેલા) નામવર દાનાવ

---

1 'પારસ' એ એક ફલદ્રુપ અને વેપારી મરકના પ્રાંતનું નામ છે. એ પારસ ઈરાનનો મુખ્ય પ્રાંત હોવાથી અને પાછલથી એ પ્રાંતનું બેબીલોન (Babylon) શેહેર ઈરાની પાદશાહાતની રાજ્યધાની થઈ પડવાથી એ પારસ ઉપરથી આખા ઈરાનનું નામ ઈંગ્રેજીમાં પરસીયા (Persia) પડયું હતું. પારસની સીમા આ પ્રમાણે આપવામાં આવી છે. ઉતરે ખોરસાનના જંગલો અને ઈસફહાનનો મુલક, પુર્વે કેરમાનનો મુલક, અને દક્ષીણે ઈરાનનો અખાત (Persian Gulf) આવેલો છે.

2 કએ કોબાદથી થયલા ફાયદાઓ દરશાવતાં મીનોખેરદમાં કેહેવામાં આવ્યું છે કે તે યજદાં તરફ શુકર ગુજાર હતો. તેણે પાદશાહી સારી રીતે કીધી હતી, અને તેનાથી કેયાની વંશ તથા દુન્યાહ પાછી ભરી થઈ હતી. (મીનોખેરદ બાબ ૨૭ મો.)

પુરૂષોને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "દુન્યા એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધીની મારી છે. તેથી અગરજો હાથી (જેવો મજબુટ શખ્શ) એક અગતરાં (યાને નબલાં માણસ) સાથે કીનો રાખશે તો તે ઇનશાફ અને દીનને તમામ રંજીદા કરનાર ગણાશે. દુન્યામાં હું સલાહ શિવાય બીજું કાંઇ ચાહતો નથી. કારણકે જુદાઇથી તો ખોદાનો કોપ ઉતરે છે. ઇનશાફ કરવામાં અને (લોકોનું ભલું કરવાની) સખતી ખેંચવામાંજ મારાં તનની નચીંતાઇ છે. જ્યાં પાણી અને માટી[1] (યાને ખેતીવાડી તથા આબાદી) છે ત્યાં મારો ખજાનો છે. તમામ (ખંડીઆ) રાજાઓ તે મારાં લશકર જેવા છે. મારી આગળ લશકરી અથવા શેહેરી એક સરખા છે. એ સઘલાઓ જેહાનને પેદા કરનારની પનાહ હેઠલ રેહજો. તેઓ આફ્રવંત અને સુખીઆરા રેહજો. હરેક શખ્શ જે કાંઇ (દોલત) ધરાવતો હોય તે તે (સુખેથી) ખાય અને અફ્રેશ કરે, અને તે ખાઇને મારી ઉપર ભલી દુવા કરે. જો તે શખ્સ (પોતાનો પૈસો ખોઇને) ખાતો અટકી જાય (યાને તે પડતીમાં આવે) અને કામ કરવાથી પણ ગુજરાન મેળવી શકે નહી તો તેઓને ચરી ખાવાની જગ્યા મારી દરબારગાહ (યાને તેઓને દરબાર તરફથી ખોરાક પોહોંચતો કરવામાં આવશે.) હરેક માણસ મારી પનાહ હેઠલ રેહશે.[2]

ત્યાર બાદ તેણે લશકરને સોંપ્યું કીધું અને મુસાફરી કરીને તેણે તમામ જેહાન લેઇ. જ્યારે જેહાનની મુસાફરી કરવામાં વર્ષ વહી ગયાં ત્યારે તેણે જાહેર અને છુપી રીતે તમામ ઇનશાફના કામો કીધાં. તે કેઆની ખાનદાનના પાદશાહે ઘણાક ખુશનુમાં શેહેરો

---

[1] પાણી અને માટીને જમાનની પાદશાહો તાબેદારીની નિશાણી ગણતા હતા. તેઓ જે જે પાદશાહો ઉપર જીત મેળવતા હતા તેઓ પાસેથી પાદશાહો "પાણી અને માટી (earth and water) માંગતા હતા. તેટલા માટે પાણી અને માટીનો અર્થ અને પણ તાબેદારી તરીકે લેવાઇ શકાય.

[2] એ ભાષણ કએ કોબાદે તખત ઉપર બેસવાની દીવા વખતે દીધેલુ હોવું જોઇએ.

સ્થાપ્યાં, જેવાં કે ઇએ શેહેરની આસપાસ બાંધેલા સો ગામડાંઓ વિગેરે. જ્યારે જમાનાનો (યાને મોતનો) પંજો તેને પુગવા લાગ્યો (યાને ઝૈફી આવી) ત્યારે તે પારસ તરફ ફર્યો. (ત્યાં) તે મોબેદો, નજુમીઓ અને ડાહ્યા પુરૂશોની હજુરમાં તખ્ત ઉપર બેઠો. તેના તમામ પેહેલવાનોને ત્યાં હાજર કરવામાં આવ્યા, અને તે સઘળાઓ તરફ દિલસોજીથી નજર કરવા લાગ્યો. તે તેઓની આગળ ગુજરી ગયલા નામદારોની યાદ કરતો હતો. એ પ્રમાણે તેણે ઇનશાફ અને બક્ષેશથી દુન્યાને આબાદ કીધી હતી. એ મુજબ તે સો વર્ષ[1] સુધી ખુશાલી સાથે જીવ્યો. તું જો કે દુનયામાં એવો પાદશાહ હાલે કોણ છે? તે કૈબાદના ચાર અકલમંદ બેટા હતા[2] કે જેઓથી આ જેહાનમાં યાદગારી રહી ગઇ હતી.

---

૧ ફીરદુસી કએ કોબાદને સો વર્ષ રાજ કરતો જણાવે છે. પણ બુનદેહેશમાં કએ કોબાદનો રાજ્ય અમલ ફક્ત પંદર વર્ષનો જણાવ્યો છે. પાદશાહ કેરશાસ્પના ગુજરવા પછી અરધી સદી ઉપરનો વખત પાદશાહ વગરનો ગયો હતો તે સઘળો વખત કદાચને ફીરદુસીએ કએ કોબાદના રાજ્ય અમલમાં સમાવી લિધો હોય.

૨ ફીરદુસી કએ કોબાદના જે ચાર બેટા જણાવે છે તે બુનદેહેશમાં લેતાં ખુદ કએકોબાદના બેટાઓ નહી પણ કએકોબાદના બેટા ‘અપીવેહ’ ના એ બેટાઓ થાય છે. બુનદેહેશમાં એ બેટાઓના નામ આ પ્રમાણે આપ્યાં છે. અરશ, વીઆરશ, પીશીન અને કાઉસ. બુનદેહેશ પ્રમાણે કએકોબાદની ઓરત ફરહાંનક નામની હતી. તેણી મીનોચેહેરના બેટા દુરાશોબના બેટા શાઘના બેટા ઉર્વત-ગાઇ ફ્રશતની બેટી હતી, (બુનદેહેશ બા૦ ૩૧ ફ૦ ૩૧.) તબરીના જણાવ્યા પ્રમાણે કએકોબાદ કોઇ ઇરાની સ્ત્રી સાથે નહી પરણ્યો હતો પણ કોઇ તુરાની ઉમરાવની બેટી સાથે પરણ્યો હતો. “શત્રોઇહાએ ઇરાન”માં જણાવ્યા મુજબ કએકોબાદને લગનની ભેટમાં નીનવ શેહેર ભેટ મળ્યું હતું જે તુરકસ્તાનનું એક શેહેર જણાય છે. કએકોબાદની એ ફરહાંનક નામની ઓરતથી કએ અપીવેહ જનમ્યો હતો. ફીરદુસી કએ અપીવેહની હસ્તીથીજ નાવાકેફ હોય એમ જણાય છે. તેથીજ તે કએકોબાદની પછી કાઉસને લાવીએ લાવે છે. અવસ્તામાં જે જે પાદશાહોની સાથે કેઆની ખોરેહ લેડાયલું છે તેઓએ ઇરાનમાં રાજ્ય કીધેલું જણાય છે. અફરાસીયાબે ઘણુ વખત એ કેઆની ખોરેહ (યાને ઇરાનનું રાજ્ય) મેળવવાની તજવીજ કીધી હતી તેજ પ્રમાણે

પેહેલો વખાણુ સાથનો કાઉસ, બીજો કએ આરશ, ત્રીજો કએ પશીન અને ચોથો કએ અરમીન એ પ્રમાણેના તેઓના નામ હતાં. તેઓએ પોતાની જીંદગી આરામ અને મુરાદ મેલવવા સાથે કાઢી હતી. જ્યારે તે કએ કોબાદના તાજ અને તખત ઉપર સો વર્ષ ગુજર્યાં ત્યારે આખરે તેના નસીબને ધોકો પુગ્યો. જ્યારે તેણે જાણ્યું કે મોત નજદિક આવ્યું છે અને તેના (જીંદગીના ઝાડના) લીલાં પાદડાં કરમાઇ જવાના છે ત્યારે તેણે પોતાના છોકરાઓ મધેના પાદશાહ કાઉસને પોતાની પાસે બોલાવ્યો અને તેની સાથે ઇનસાફ અને સખાવત વિષેની કેટલીક વાતો કીધી. તેણે તેને કહ્યું કે "મેં લડાઇનો સામન હવે બાજુએ મુક્યો છે. તું મારાં તાબુત (યાને સુવેલાં શરીર) ને અવલ મંજલ પોહોંચાડજે અને (મારૂં) તખત તું

જમીયાદ યશ્ત (ફ૦ ૫૬, ૫૯ અને ૬૨) માં પણ એ અફ્રાસીયાબને એ ખોરેહ મેલવવાની ત્રણ મરતબે તજવીજ કરતો જણાવ્યો છે, પણ તે ખોરેહને મેલવવા પામ્યો હતો નહી. એજ યશ્તમાં (ફ૦ ૭૧) મા જણાવ્યા પ્રમાણે આખરે તે ખોરેહ કએકોબાદની સાથે જોડાયું હતું. કએકોબાદ પછી એ ખોરેહ કએ અઇપિ વંધંહુ, કએ કાઉસ, અરેશ, કએ પીશીન, કએ બ્યર્શન અને કએ સ્યાવક્ષ સાથે જોડાયું હતું. એ ઉપરથી એ સાબિત થાય છે કે કએ કોબાદ પછી તેના બેટા કએ અઇપિવંઘંહુ (પેહેલવી કએ અપીવેહ) એ રાજ્ય કીધું હતું. ત્યારબાદ તેનો બેટો કાઉસ ગાદીએ આવ્યો હતો. ફીરદુસીએ કએ કોબાદથી તે કએ ખુસરૂ સુધી ત્રણ પાદસાહોને રાજ્ય કરતા જણાવ્યા છે. અવસ્તામાં એ સઘલા પાદશાહોને નામીચા, જોરેમંદ, સારી તંદરોસ્તીવાલા, દબદબાવાલા, તદબીરવાલા અને સખત કામના કરનારા ગણીઆ છે. વળી દીનકર્દમાં પણ એ પાદશાહી એ ત્રણ ભાઇઓને ઉતરી હોય એમ નિચલા ફકરા ઉપરથી જણાય છે. ત્યાં કેહેવામાં આવ્યું છે કે :—

At another time it came to Kai-Arsh and his brothers the descendants of Kobad; through it they have been all experienced and powerful, heedful and performing wonders; and the eldest brother of them, Kai-fis, seized upon the sovereignty of the seven regions, and became very illustrious and full of glory (S. B. E. Vol. 47 p. 13.)

હેજે. અને લાગે છે કે હું અલબરૂજ પહાડ ઉપરથી જાણે હમણાજ પેલી એક તોલકીની સાથે અત્રે આવ્યો છું (યાને મારો તખત ઉપર વખત પસાર થયો તે મને માલમ પડયો નથી). જો કોઇને અયણુઅ તખત હાથ આવે તો તે તેની પુજા કરનારો અને તો અક્કલમંદ ગણાય નહી. અગરજો તું ઇનશાફ અને ભલી બુધ્ધી ધરાવનાર હશે તો (આ દુન્યાના) વેપલાનું ફળ તું બીજી દુન્યામાં પાંમશે. અગરજો લોભ તારાં માથાને પોતાના ફાંડામાં પકડશે તો તું ધારવાલી તલવારને મ્યાનમાંથી બાહાર કાહીને તેનાથી તું પોતાનેજ દુખ પુગાડશે અને પછી (તેજ તલવાર)ને (તારૂં સર છટકાવવાને માટે) દુશ્મનના હાથમાં તું સોંફશે. તારી જગ્યા પેલી દુન્યામાં આતશ (યાને દોજખ) થશે અને આએ દુન્યામાં તારૂં દિલ કડવું અને નાખુશ બનશે. ઓ કુલવંત અને ભલી બુન્યાદના (બેટા)! તું જાણ કે તુંને અદલ અને ઇનશાફી થવું ઘટે છે. આએ પાદશાહી તાજ અને તખત હું તુંને આપું છું માટે તું ઇનશાફ અને સખાવત કરવાની કોશેશ કરજે અને તે રસ્તા ઉપરજ ચાલજે." એટલું કહીને તે આએ ઓહાલી દુન્યામાંથી ગુજરી ગયો અને તખત તથા મેહેલ છોડી તેણે કફનની પેતીને પસંદ કીધી. આ દુન્યાનો સ્વભાવ અને તેની આદત એવીજ છે કે પરથમ તે (કોઇને) લાડમાં રાખીને અંતે દુખમાં લેઇ જાય છે. [illegible] દુન્યા પુશકલ ફળવંત કાંખલીઓવાલાં ઝાડના જેવી છે જેનાં ફલ તાજાં અને ફુલ સંગારવાલાં છે. પેહેલાં તે ફુલોથી તુને ખુશાલ અને ખીલતો કરે [illegible] અને પછી કાંતાની માફક દલગીર અને કંગાલ બનાવે છે. ઘણાએક નામદાર પાદશાહો અત્રેથી નાશવંત હાલતમાં ગયા છે તેઓમાંથી ફક્ટ તેઓનું નામજ રહયું છે, પણ આ દુન્યામાં કોઇ પણ જાવેદાન સુધી રહયું નથી. દુન્યાની રસમ અને પાયો એવોજ છે. તે (માણસોને) ખાકમાંથી પેદા કરે છે, અને (આખરે) તેઓને પવનને સોંફી દે છે (યાને નાશ કરે છે). આએ ડાહાપણ ભરેલા બુઢા મર્દના કેહેન તું સાંભલ અને તે જરાએ જરા યાદ રાખજે. હવે કએ કોબાદનો કીસ્સો તમામ થયો છે તેથી હવે કાઉસની બીના શરૂ કરવી જોઇએ.

કએ કાઉસની પાદશાહી ૧૫૦[1] વર્ષની હતી. કૈકાઉસ તખતે બેઠો અને તેણે માજનદરાંન જીતવાનો ઇરાદો કીધો તે વિષે.

જ્યારે એક ફલવાળું ઝાડ ઘણું ઉંચું થાય છે ત્યારે તેની ઉપર આકાશી બલા ઉતરે છે અને તેથી તેના પાતરાંઓ કરમાઇ જાય છે અને મુળ્યાંઓ સુસ્ત બને છે તથા તેનું સર પેહેલાં જમીન તરફ નિચું નમે છે. જ્યારે તેનું થડ તેની જગ્યા ઉપરથી ઉખડી જાય છે ત્યારે તે પોતાની જગ્યા બીજા નવા રોપાને આપે છે અને તેને ફુલ, પાંતરાં, બાગ અને રોશન ચેરાગની માફકનો બાહાર સોંપે છે. અગરજો ભલાઇના મુળ્યાંમાંથી બુરાઇની ડાંખળી ફુટે તો તું તે મુળ્યાં સાથે તુંડાઇ કરવાની શરૂઆત કરતો ના (યાને તું મુળ્યાંનો વાંક ગણતો ના). ફરજંદથી બાપનું નામ દુન્યામાં રહી જાય છે. જો તે (બાપ)નું નામ છુપું હોય છે તો તે (ફરજંદ) પોતાની નામદારીથી જાહેર કરે છે. અગરજો તે (બેટો) બાપનું નામ અને દબદબો તજી દે તો તું તેને પારકો ગણજે પણ દીકરો કરીને ના બોલાવતો. અગરજો એક ચેલો (ઉસતાદની) રીતી ભુલી જાય તો તે જમાનાથી દુખ ખમે તો તે વાજબી છે. આ જુની દુન્યાની રસમ એવીજ રીતની છે. તેના થડમાંથી નીકળતી શરૂઆત તું જોઇ શકશે નહી. અગરજો કોઇ તેની ભુંડી રસમોથી પાછો ફરે છે (યાને સુધરી જાય છે) તો તે દુન્યામાં વધુવાર રેહેવા પણ ચાહાતો નથી.

જ્યારે કાઉસે[2] બાપનું તખત લિધું ત્યારે તમામ જેહાન તેની ફરમાનબરદાર બની. તેણે હરેક તરેહનો ખજાનો એકઠો કરી

---

૧ બુનદેહેશમાં કએ કાઉસને ૧૫૦ વર્ષ આ મુજબ રાજ્ય કરતો જણા-વ્યો છે:—કએ કાઉસ આસમાન ઉપર ગયો ત્યાં સુધીનાં ૭૫ વર્ષ અને ત્યાર પછીના બીજા ૭૫ વર્ષ મળીને તેણે ૧૫૦ વર્ષ રાજ્ય કીધું હતું.

૨ 'કએ કાઉસ' ને અવસ્તામાં 'કવી ઉસધન' કહ્યો છે, અને પેહે-લવીમાં કએ કાઉસ કહ્યો છે.

મુકેલો જોયો અને તમામ દુન્યાને પોતાની આગળ એક ગોલામ માફકની જોઇ. તખતો, સાંકળીઓ, કાનના લુલકો, પોખરાજ, જડી દીધેલાં સુનાના તાજો અને લટકતી ચાલચાલા અરબી ઘોડાઓ ધરાવવામાં તેણે જેહાનની અંદર કોઇ પણ જોડીઓ જોયો નહી. એવું બન્યું કે એક દિવસે જ્યારે સુનેરી સંગારવાલા બાગની અંદર તે જેહાનનો માલેક કાઉસ ખુશ વેહેજટનો દારૂ પીતો બીલોરી પેયાના એક સુનેરી તખતની ઉપર બેઠો હતો અને તે પાદશાહ જે ઇરાનના પેહેલવાનો તેની આગળ બેઠા હુતા તેઓની સાથે હુર બાબદો વિષે લાંબી ટુકી વાત કરતો હુતો ત્યારે તે એમ બોલ્યો કે "દુન્યામાં મારીથી ચઢતો તખતને લાયકનો બીજો પાદશાહ કોણ છે? મનેજ દુન્યામાં મોટાઇ ઘટે [redacted] અને મારા જેવો ઇનશાફ બીજો કોઇ કરી શકનાર નથી." તે પાદશાહ દારૂ પીતાં એ પ્રમાણે બોલ્યો તેથી બીજા સરદારો અને વડાઓ અચરત થયા. તેટલામાં એક દેવ રામશગરના કપડાં પેહેરીને ત્યાં આવ્યો અને શાહની આગળ હાજર થવા માંગ્યું. તેણીએ તે દરબાનને કહ્યું કે "માજનદરાન[1] શેહેરમાં ખુશ ગાનારીઓની વચે હું એક સોથી સરસ રામશગર છું. અગરજો પાદશાહની ખીદમત કરવાને હું લાયક જણાતી હોઉં તો તેના તખત આગળ જવાને માટે તું મારો રસ્તો ખુલ્લો કર." આથી તે દરબાનોનો વડો પરદાની પછવાડે પાદશાહ આગળ ગયો

[1] 'માજનદરાન'ને અવસ્તામાં 'માજન્ય' અને પેહેલવીમાં 'માજનદ' યા 'માજનદરાન' કહ્યું છે. એ મુલક ગીલાનની ઉતરે કેસ્પીયન સમુદ્રની નજદિકમાં આવેલો છે. અવસ્તા જમાનામાં એ મુલકના લોકો ઇરાનીઓને ઘણું દુખ આપનારા ગણાતા હતા. તેથી ત્યાંનાં લોકોને અવસ્તામાં દેવોને નામે ઓળખેલા છે. પાદશાહ હોસંગે (આબાં, ગોશ અને અશીરવંદ યસ્ત મુજબ) પેહેલવેહેલો એ શેહેર ઉપર હુમલો કરી ત્યાંનાં બેતપરસ્ત જાદુ દેવોને મારી નાંખ્યા હતા. એ મુલક પાહાડોની વચે આવેલો હોવાથી ત્યાં હુમલો લેઇ જનારને ઘણી સખતી વેઠવી પડતી હતી તેથી તે નહી છતાય એવો મુલક ગણાતો હતો. એ મુલકની આબોહવાનું બયાન જે રામશગર ગાઉશની હકીકતમાં ગાય છે તે બયાનમાં સરાહગાત જેવું કાંઇ નથી. આજના મુસાફરો પણ એ મુલકની આબોહવાની ઘણી ઉમદા તારીફ ગાય છે.

સાથે થાળીને ગયો અને તેને કહ્યું કે "દરવાજા આગળ એક બેરચંગ સાથની રામશગર આવી છે જે ખુશ સરોડે ગાનારી રામ-શગર ગણાય છે. તેણી આએ તારા તખત આગળ હાજર થવાને માગે છે. માટે ઓ નામવર પાદશાહ! તું શું હોકમ આપે છે?" પછી તે દરબાન તેની ફરમાશથી તેણીની આગળ પાછો ફર્યો અને તેણીને પાદશાહના ગવૈયાઓની ટોલી વચે લાવીને બેસાડી. પછી જેમ ઘટતું હતું તેમ તેણીએ બેરચંગ વજાડવાની તૈયારી કીધી અને તે પાદશાહની આગળ માજનદરાની જબાંનમાં એક ગાયણ શરૂ કીધું કે "હમેશ્રૂં માંજનદરાન શેહેર પ્રખ્યાત રેહેજો અને ત્યાંની જમીન અને ખેતરો હંમેશાં આબાદ રેહેજો. ત્યાંની વાડીઓ હમેશાં ફુલોવાલી હોય છે અને પાહાડો ઉપર પણ ગુલલાલા અને સમબુલ ફુલ ઉગે છે. ત્યાંની હવા સારી અને માફકસરની છે અને જમીન લીલોતરીવાલી હોય છે. ત્યાં નહી શીયાલો કે હુનાલો હોય છે પણ હમેશાં વશંત રૂતુજ રહે છે. ત્યાંના બાગોની અંદર બુલબુલો ગાતાં ફરે છે અને પાહાડોની કઠનમાં હરનો કુદતાં ફરે છે. ઝરાઓ ચાલુ આરાયશ લીધા વગર વેહેતા રહે છે અને દરેક જગ્યાએ આંખુ વર્ષ સુધી લીલોતરી અને ખુશબો રહે છે. તું કેહેશે કે ત્યાંના ઝરાઓમાં જાણે ગુલાબજલજ હોય છે કે જેના સોડમથી આત્મા ખુશ થાય છે. દેહ, બહમન, આદર અને ફરવરદીન મહીનાની (શીયાલાની મોસમ) માં પણ તું ત્યાંની જમીનને હમેશાં લાલ ફુલોથી ભરાયલી જોશે. તમામ વર્ષ નદી કીનારાઓ (ખીલેલાં ફુલોથી) હસી રહે છે તથા શેકારી અને સકરાઓ ત્યાંની દરેક જગ્યામાં (શેકાર કરવામાં) મશગુલ રહે છે. ત્યાંનો તમામ મુલક રેશમી કાપડ, દીનાર અને માલમતાથી સંગાર પામેલો રહે છે. ત્યાં સુનેરી તાજ-વાલી પુતલી જેવી ખુબસુરત ઓરતો અને સુનેરી કંમરબંધવાલા નામદારો રહે છે. જે કોઈનો મુલક અંદર ખાનેથી આબાદ નહી હોય તેનું દિલ તેની ખાહેશ મુજબનું નહી હોય અને તેનો જીવ ખુસાલ નહી હોય."

જ્યારે કાઉસે તેણીથી એ પ્રમાણેની વાત સમજી ત્યારે તેને નવેસરથી વિચાર પેદા થયો. તેણે પોતાનાં દિલને લડાઈ કરવાને

માટે અંદર ખાનેથી મજબુર કીધું કે માજનદરાન તરફ લશ્કર લેઇ જવું. તેથી તેણે લડાઇ ખાતાંનાં નામદારોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "આપણે તો એકદમ ખુશી ભરેલી મીજલસો કરવા ઉપર દિલ બાંધ્યું છે. અગરજો એક બાહદુર શખ્સ આલસાઇનો ધંધો પકડે તો ઉતમ ટક મેલવવાને વખતે પણ તે આલસાઇ કરવાથી પાછો ફરે નહી. જયાં આલસાઇ હોય છે ત્યાં બુરૂં નસીબ પણ હોય છે અને આલસુ માણસ ઉપર હમેશાં દુખ અને સંકટ પડે છે.૧ અગરજો એક જવાન બુરૂં દિલ (યાને કીનો કપટ) રાખવાનો ધંધો પકડે તો તે નીચ શરીરનો અને બુરા આત્માનો બને છે. તખત, જપકો અને બુન્યાદ ધરાવવામાં હું જમશેદ, ઝોહાક અને કૈકોબાદથી પણ વધારે ચઢતો છું. તેટલા માટે મને હુનરમાં પણ તેઓના કરતાં ચઢીયાતું થવું જોઇએ, તથા દુન્યાનો સોધનાર બનીને તાજવરોનો સરદાર બનવું જોઇએ. તેથી તમામ માજનદરાનને ભારી ગુરજથી જીતવાને માટે મને ત્યાં લશ્કર લેઇ જવું પડશે." જયારે બુજેર્ગોએ પોતાના કાનોથી એવી વાત સમજી ત્યારે તેઓમાંના કોઇએ આ વિચારને મુબારક (યાને પસંદ કરવા જોગ) જોયો નહી. સઘલાઓના ફીક્કા મારી ગયા અને તેઓના ચેહેરા ગંભીર બન્યા. દેવો સાથે લડાઇ કરવાની કોઇએ પણ ખાહેશ દેખાડી નહી અને કોઇપણ સીધો જવાબ આપી શક્યું નહી. તેઓના દિલ ગમગીન બન્યાં અને તેઓના હોટ-માંથી સરદ હાએ નિકલી. શું તુસ અને ગોહરેજે કે કેશવાદ અને ગેવ તથા ખરરાદ અને ગુરગીને કે બેહેરામ પેહેલવાને એક અવાજે કહ્યું કે "હમો તારા ચાકરો છીએ, અને હમે તારા હોકમ શિવાય ધરતી ઉપર ચાલી શકતા નથી." ત્યાબાદ તેઓએ એક મીજલશ ભરી અને ત્યાં તેઓએ તે પાદશાહના કેહેવા ઉપર દિલ ખલાં કીધાં (યાને સર્વેએ પોતાના વિચારો જણાવ્યા) તેઓ મીજલસમાં બેસી એક બીજાને કેહેવા લાગ્યા કે "આપણે નસીબે આપણી ઉપર આએ શું આવી પડયું છે? આએ વાત કે જે પાદશાહ બોલ્યો છે તે દારૂ પીતાં (દારૂની આહારમાં) બોલ્યો છે, તો પણ તે ઠંકાઇ જવાની નથી

૧ વધેલી નકલમાં એ બેત વધુ છે.

(યાને કયામતને પાદશાહ યાદ રાખશે.) તે આપણો અને ઇરાનનો નાશ કરશે અને આ જમીન ઉપરનું પાણી અને માટી પણ રેહવા દેશે નહી. કારણ કે જમશીદ કે જે તાજ અને વીતી (સતા) ધરાવતો હતો અને જેના ફરમાન હેઠેલ દેવો, પક્ષીઓ અને પરીઓ હતાં તેણે પણ માજનદરાન (જીતવા) નો વિચાર કદી પણ કીધો હતો નહી અને (ઇરાનના) બાહદુરો તથા (માંજનદરાનના) દેવો વચ્ચે લડાઇ કરાવવાનું સોદ્યું હતું નહી. ડાનાઇથી ભરેલા અને તલેચમાત વાલા ફરીદુને પણ પોતાની બાહેશને રસ્તો દેખાડયો હતો નહી. અગરજો બાહદુરી, નામવરી, ખજાનો અને જવેહરાતથી એ રસ્તો જીતાતો હતે તો મીનોચેહેરે પેહેલે એ કામમાં હાથ લંબાવ્યો હતે, અને એ કામની અંદર પોતાની કીંમતને હલકી પડવા દિધી હતે નહી. માટે આપણને હાવે એ કામમાં હાથ લંબાવવો જોઇએ અને છુપી રીતે એક નવી યુક્તિ કરવી જોઇએ. એ કામમાં એક ઉપાય દેખાડવો જોઇએ કે જેથી ઇરાન જમીન ઉપરની આએ (આવી પડેલી) બુરાઇનો નાશ થાય.” પછી તુસે મોટી પદવી ધરાવનારા શખ્સોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે “ઓ લડાઇનો અનુભવ મેલવેલા સરદારો! આએ કાવતરાંનો ઉપાય હમણા એકજ * અને તે આપણે કરીએ, કારણ કે એ કામ કાંઇ બીકત નથી. આપણે એક જડપ ચાલના ઉંટ સવારને સામના જાલની આગળ મોકલ્યે અને તેને એવો પેગામ પોહોંચાડીએ કે ‘અગરજો તારાં માથાં ઉપર ધુલ ભરાઇ હોય તો તે પણ ધોવાને તું હમણા શોધતો ના. પણ તારા મગજને તેજીવાલું બનાવીને તારો ચેહેરો હમને દેખાડ (યાને તું હમારી તરફ આવ.) અને આએ બુરાં કામના નવેસરથી નખાયલા પાયાને માટે તું કએકાઉસ પાદશાહને કાંઇ સમજાવ. કારણ કે તેના (આવાં કામ) થી છેલ્લે પશેમાની ઉપજશે માટે કાંઇબી કરીને હાવે

---

* અત્રે પણ પાણી અને માટીનો અર્થ કટાપણું થઇ શકે છે તેથી એ બેઠનો અર્થ એમ પણ થઇ શકે કે “આએ જમીન ઉપરનું કટાપણું હવે રેહેશે નહી” યાને કે માજનદરાનીઓ આપણા પાદશાહ પાસેથી પાણી અને માટી (યાને તાબેદારી) માંગશે.

તે કામથી તેનો ચેહેરો ફેરવવો (યાને વાલવો) જોઇએ. તુંજ તે મોટા પાદશાહના દિલ ઉપર શિખામણના શબ્દોથી અસર કરી શકે એમ બનવા જોગ છે. તેને તું કેહેજે કે એમ કરવા તુંને હારેમને ઉશકેરીઓ છે. (પણ) દેવનું આશયું કદી પણ ઉગાડવું જોઇએ નહી. એવું બને કે જાલજ તેને એ પ્રમાણે કદી પાછો ફેરવશે, નહી તો કે આપણી ચડતી પડતીનો છેડો આવશે.”

આથી તમામ પેહેલવાનો એજ વિચારને મળતા થયા કે જાલજ એ કામને રાહ ઉપર લાવી શકશે. તેથી તેઓએ એ બાબદ ઉપર તરેહ તરેહની વાતો કીધી અને પછી જડપ ચાલના ઉંટ સ્વાને ત્યાંથી (જાલ તરફ) રવાના કરવામાં આવ્યો. તે એપીઓ નીમરોજ (સીસ્તાન) પુગ્યો ત્યાં સુધી દોડયા કીધો અને જ્યારે તે જેહાનને દિપાવનારા જાલની આગળ આવી પુગ્યો ત્યારે તેણે તેને તે નામદારનો પેગામ આવી રીતે પોહોચાડીઓ કે “સામના કુલવંત અને નામચા બેટા! હાલે એવું એક અજબ જેવું કામ આવી પડયું છે કે તેની હદ દાનાઈથી વિચારી શકાતી નથી. અગરજો એ કામમાં તું કંમર નહી બાંધશે તો અંહીઆ (યાને ઇરાન અને જાબુલસ્તાનમાં) કોઇ માણસ કે જમીન કે ફળફુલ રેહેશે નહી. પાદશાહના દિલમાં એક (ઉંધો) વિચાર ઉતપન થયો છે અને હારેમને તેના દિલને સીધા રસ્તા ઉપરથી ફેરવી નાખ્યું છે. પોતાના આગળ થઇ ગયલા ન્યાગાનોએ બે ચેવાં સંકટ ઉપર તે એકમત થવાને ચાહતો નથી અને તે આશાયશવાલાં ભુમ્ને છોડી દેવા માંગે છે અને તે માજનદરાનનું તખત લેવા ચાહે છે. અગરજો તું ત્યાં (ઇરાનમાં) આવવાને માટે કાંઇ બાહાણું કાઢશે તો પાદશાહ જલદીથી પડતી દશામાં આવી પડશે, તથા સરૂઆતમાં તેં કેકોબાંદને માટે જે સઘલી મેહેનત વેઠી હતી તે સઘલી બરબાદ જશે. ધરાઇને દુધ નહી પીપેલા (બાળક) રૂસતમની સાથે બાધુર શીંહની માફક તેં (તુરાનીઓની સામે) કંમર બાંધી હતી. હાલે એ કાઉસની આગળ એ સઘલું બરબાદ થયું છે. તેણે હાલે પોતાના જીવને ભુશ વિચાર ઉપર ફેરવ્યો છે.” જ્યારે દસ્તાને આણે વાત સાંભળી ત્યારે

તે ઘણો ગુસ્સે થયો (અને બોલ્યો) કે "કેઆની દરખતના પાદડાં મને કરમાઇ જતાં લાગે છે." તે વળી બોલ્યો કે "કાઉસ પોતાનાજ વિચાર પ્રમાણે ચાલનારો શખ્સ છે. જેહાનની લીલી સુકીનો તેને અનુભવ નથી અને તેથી તે અનુભવીઓની વાતો ઉપર ધ્યાન આપતો નથી અને પોતાની અક્કલથીજ અંધારામાં કુડકો મારે છે. જે કોઇ દુન્યાની અંદર જુના વખતના (બુઢા) હોય છે અને જેની ઉપરથી સુર્ય ચંદ્રનાં વર્ષો પસાર થયાં હોય છે તેઓ તથા સર્વે બુઢાઓ તથા જવાનો પણ તેની તલવારની ધાસ્તીથી જેહાનની અંદર ધ્રુજે છે, તો તે મારા કેહેવા પ્રમાણે પણ નહીં ચાલે તો અચરતી ભર્યું નથી. જો તે મારી શિખામણ પણ નહીં સાંભલશે તો મને દલગીરી લાગશે. જો હું એ મેહેનત ઉઠાવી મારાં દિલને મુસાફરીનું દુઃખ નહીં દેખાડું અને પાદશાહને માટેનો વિચાર કરવાથી મારા દિલને તોડી નાખું (યાને પાદશાહનો વિચાર નહીં કરૂં) તો જેહાનનો પેદા કરનાર મારી એ રીત પસંદ કરશે નહીં. તેથી હું જવશ અને જે શિખામણ દેવી મને સુજશે તે હું તેને દેવશ. અગરજો પાદશાહ સુજથી તે શીખામણ કબુલ રાખશે તો તેનેજ ફાયદો થશે અને જો તે ગુસ્સે થશે તો તેનો (માજનદરાન ઉપર લડાઇ કરવાનો) રસ્તો ખુલ્લો છે. તેહેમતન (શેહેરની પાસબાની અર્થે) લશકરની સાથે અહુઆંજ રેહેશે." પછી તેણે તે લાંબી આખી રાત વિચાર વચે કાહાડી અને જ્યારે સુરજે પોતાના કીરણનું તાજ ઉંચાઇએથી દેખાડયું ત્યારે તેણે પોતાની કંમર બાંધી અને પાદશાહની તરફ જવાનો (ઇરાન તરફનો) રસ્તો ધર્યો. એ મુસાફરી અંદર તેની સાથે બુજર્ગો પણ સાથી બન્યા.

જ્યારે એ ખબર તુસ, ગોદરેજ, ગેવ, બેહેરામ, ગુરઝીન અને બીજા બાહાદુર પેહેલવાનોને થઇ કે દસ્તાન ઇરાન આગળ આવી પોહોંચ્યો અને તેનો મુબારક વાવટો (દુરથી) દેખાવા લાગ્યો ત્યારે તે લશકરના સરદારો તથા જે સરદારો પેહેલવાની કોલાહ પેહેરતા હતા તે સઘલાઓ તેને લેવાને ગયા. જ્યારે સામનો દસ્તાન તેઓની લગભગ નજદિક આવી પોહોંચ્યો ત્યારે તે સઘલાઓ

તુરત ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતર્યો. સર્વે સરદારોએ તેના ઉપર દુવા કીધી અને તેઓ તેની સાથે પાદશાહની દરબાર તરફ ચાલવા લાગ્યા. તુસે તેને કહ્યું કે "ઓ નામવર પેહેલવાન! તુંને આવી લાંબી મુસાફરીની સખતી ખેંચવી પડી છે. ઇરાન જમીનના સરદારોને માટે તેં નચિંતાઇ ભોગવવાના કરતાં મેહેનત ખેંચવાનું ઉત્તમ ગણ્યું છે. હમો સઘલાઓ તારૂં ભલું ઇચ્છનારા છીએ અને તારાં તાજના દમામની વખાનના ગાનારા છીએ." જાલે તે નામદારોને એ પ્રમાણે જવાબ દિધો કે "જે કોઇ વર્ષે ઘસાતો જતો હોય તેને ખુદાઓની સઘલી શિખામણો યાદ આવે છે અને ફરતો જમાનો પણ ત્યારેજ તેને મદદ આપે છે. તેથી જો હું તેને શિખામણ દેવાથી અટકું તો તે મને ઘટતું નથી કારણ કે તે પોતે આપણી શિખામણને માટે ગરજ વગરનો નથી (યાને તેને શિખામણ ઘટે છે). અગરજો તે પોતાના મગજને આપણી શિખામણો અને નશીયત સમજવાથી ફેરવશે તો તે પોતાની આગળ પસતાવા અને દુખને જોશે" તેઓએ જાલને એક અવાજે કહ્યું કે "હમો પણ તુંને મલતા છીએ. જો તે તારી શિખામણોથી ફરશે તો હમો બીજા કોઇની શિખામણ સાંભલવાના નથી." પછી તે સઘલાઓ પાદશાહની આગળ ગયા અને તે નામદારના તાજ અને તખતની હજુરમાં આવી લાગ્યા. જાલેજર પેહેલાં અંદર દાખલ થયો અને તેની પુઠે સુનેરી કંમરબંધવાલા બુજોર્ગો પણ દાખલ થયા. જ્યારે સામના દસ્તાને કાઉસને પોતાની બલી મુરાદ મુજબ તખતે બેઠેલો જોયો, ત્યારે તું કેહેશે કે જાણે મીનોચેહેરજ ત્યાં પાછો આવ્યો છે અને તાજની નિચે મોટાઇ પાંમ્યો છે. જાલ અદબવાલીને અને માંથુ નિચું નમાવીને એ ધપે તે પાદશાહની બેસવાની જગ્યા સુધી ગયો અને ત્યાર પછી જેમ તે નામદારને ઘટતું હતું તેમ તેણે તે પાદશાહની તારીફ કીધી. તે આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "ઓ દુન્યાના માલેક! અને બુજોર્ગોની વચે નામદારી ધરાવનારા ઓ બુલંદ દરજાના શખ્સ! કોઇએબી તારા જેવું તખત જોયું નથી અને તારા જેવાં તાજ વિષે પણ સાંભલ્યું નથી. ફરતા આસમાને પણ તારાં જેવાં નસીબની વાત સમજી નથી.

મોટાઈના તખત અને તાજને તું લાયક છે. જેહાનની અંદર તારા જેવો કોઈ પણ થયો નથી અને થશે પણ નહી. તારી સઘલી ઉમર ફતેહ અને ખુશાલી ભરેલી બનજો. તારૂં દિલ દાનાઈથી ભરેલું અને માથું ઇનશાફથી ભરેલું રેહજો." તે નામીચા કૈકાઉસ પાદશાહે તેને માનથી નવાજેશ કીધી અને પોતાની પાસે તેને તખત ઉપર બેસાડયો. પછી તેણે તેને લાંબી મુસાફરીની હાડમારીઓ વિષેની તથા પેહેલવાનો અને બાહાદુર રૂસતમ વિષેની ખબરો પુછી.

જાલે કાઉસને માજનદરાન નહી જવા બાબે શિખામણો દિધી અને તેણે કબુલ નહી કીધી તે વિષે.

પછી જાલેજરે તે પાદશાહને એ પ્રમાણે કહેલું કે "ઓ ફતેમંદ પાદશાહ! તું ખુશી સાથે જીવજે. તારૂં માથું મોટાઈ પામેલું અને તારો જીવ તથા શરીર તંદરોસ્તી સાથે રેહજો. તારો કેઆની કંમરબંધ કદી પણ ધાલો થતો ના. તારાં નસીબથીજ સઘલા લોકો ખુશાલ અને ખીલતા રહે છે અને તારાં રાજ્યની બરકતથી તેઓ પોતાના સરને મોટાઇએ ચઢાવે છે." ત્યાર પછી તે જાલે એક દાસ્તાન કેહેવું શરૂ કીધું અને ધરતા શબ્દો સાથ બોલવા લાગ્યો કે "ઓ જેહાનના પાદશાહ! મોટાઇના તખત અને તાજને તું લાયક છે. તું ફરીદુન પાદશાહની યાદગારીનો રાખનાર છે. માટે જમાનાની તારી ઉપરની મેહેરબાની ઓછી થતી ના. મેં એક ઘણી અગત્યની નવી વાત સમજી છે કે તું પાદશાહ માજનદરાન (જીતવા)નો વિચાર ધરાવે છે. ઓ નામવર પાદશાહ! તું મારી આએ વાત સમજ અને આ ડુવાગોની શિખામણ શિખ કારણ કે દાનાઈથીજ ભલાઇ અને મોટાઇ મલે છે, તથા દાનાઈથીજ વધારો અને સરસાઇ મલે છે. અક્કલમંદ અને ભલી મનશાનીનો જવાન દુન્યાની અંદર કોઇનો પણ ઠપકો સમજતો નથી. તે પોતાની ભલી ચાલચલનથી તમામ જીંદગી સુધી ખુશાલ રહે છે, અને તે દાનાવ માણસોને પસંદ પડતો રહે છે. તેવા માણસને પોતાની કરણીને માટે પેલી દુન્યામાં પાક યજદાંની હજુરમાં કસી ફીકર ચિંતા

રાખવી પડતી નથી. અગરજો એક માણસ નમનતાઇવાળું માથું નહી ધરાવે તો તણે નમનતાઇ વગરના શખ્સોની સાથે રહવું જોઇએ. નમનતાઇ અને ઐાજવાળો ફતેહમંદ ડાનાવ પોતાના ભલાં અને બુડાં કામનો વિચાર કરવાને બેસે છે, અને તે પોતાની હુશીયારી, ધીરજ, અક્કલ અને વિચારથી આએ જમીન અને જમાનાને પોતાના પગ નિચે (તાબામાં) લાવે છે. હું તુંને એક બીજી શિખામણ દેઉ છું અને તેથી હું તારાં દિલનો કાલાશ ધોઇ નાંખવા માંગુ છું. તારી જે ભલાઇઓ અને ખુશાલી ભરેલી ખાહેશો હોય તે પાર પડજો અને આ દુન્યામાં તારાં નેકનામી ભર્યાં નામનો ફેલાવો થજો. તું જાણે છે કે તારો વડવો જમશીદ હતો કે જેનું તાજ પ્રકાશતા સુરજની માફકનું હતું. તમામ દેવો અને ફાડી ખાનારાં જાનવરો તેના હોકમ હેઠલ રેહેતાં હતાં અને તમામ જેહાન તેની તાબેદારી કરતી હતી. તણે પણ એ (મજનદરાન જીતવાના) કામની અંદર પોતાના મગજને (વિચારથી) ભારી બનાવ્યું હતું નહી અને તેના દિલમાં માજનદરાન વિષેની ચાહ હતી નહી. ફરેદુન કે જેણે પોતે જે હાકના તખતનો નાશ કીધો હતો તેણે પણ એટલું બધું (માજન-દરાનનું ભારી) કામ ચાહ કીધુ હતું નહી. તારી આગળના થઇ ગયલા પાદશાહોએ પણ હરગીજ એ માર્ગે ધર્યો હતો નહી. મારાં માથા ઉપરથી આટલો બધો વખત પસાર થયે છે અને આસમાન આએ જમીન ઉપરથી આટલું બધું ફરી રહયું છે. તેઓ આ દુન્યામાંથી ગુજરી ગયા અને અત્રે પુષ્કલ ખજાના અને મેહેલો રાખી ગયા છે. વલી તું, નોજર અને કય કોબાદ કે જેઓને આપણે હાલે યાદ કરીએ છીએ, તેઓ કેવી મોટી પદવી ધરાવતા હતા, તેઓએ પણ પોતાની પાસે ભારી ગુરજવાલું લડનારૂં લશકર ધરાવવા છતાં માજ-નદરાનનો ખ્યાલ કીધો હતો નહી, કારણ કે ત્યાં દેવો અને જાદુગરનું રેહેઠાણ છે. તમાં તલેશમો છે તથા જાદુનાં જાલો પાથરેલી છે. તે સઘળું શમશેરથી બાંધી શકાતું નથી અને ખજાના અને અક્કલથી હાથ કરી શકાતું નથી. તે (પાથરેલી) જાલોને કોઇ પણ રીતે ખોલી શકાતી નથી માટે તું તારાં માણસોનો, ખજાનાનો અને પૈસાનો નાસ

ના કર. કોઇ પણ ત્યાં જવાનું મુબારક સમજતું નથી, તેમજ અમોથી ત્યાં જવા થકી કોઇ પણ ભલું મન ઓચારતું નથી તું એ પણ તે તરફ લશકરને લેઇ જવું જોઇએ નહી, કારણ કે આગલા પાદશાહો- માંથી કોઇએ પણ એ વિચારને મુબારક જોયો હુતો નહી. જો કે આવા નામદારો તારી આગલ ચાકર છે અને તારા જેવા જેહાનનો ઇનશાફ કરનારના બંદાઓ છે તો શું થયું? માટે મોટાઇ મેળવવાને ખાતર તું આવા નામદારોના સરનું લોહી રેડી એવું ઝાડ ના રોપ કે જેનું વધવું અને તેના ફળ બેઆનત સાથના હોય. તેવું કામ આગલા પાદશાહોના રીવાજ મુજબનું નહી ગણાશે."

ત્યારે કાઉસે તેને પછો એવો જવાબ દિધો કે "તારી સલાહની મને કાંઇ જરૂર નહી હોય એમ નથી. તોપણ મારી પાસે ફરીદુન અને જમશેદના કરતાં વધારે હીંમત, મોટાઇ અને પઇસા છે, વળી મીનોચેહર અને કએ કોબાદ કે જેઓએ માજંદરાનને યાદ કીધું હતું નહી તેઓના કરતાં મારૂં લશકર, મારી હીંમત અને મારો ખજાનો વધારે છે. તમામ જેહાન મારી તિક્ષણ તલવારની હેઠલ છે. જ્યારે તે તલવાર ઉઠાવવામાં આવે છે તોજ જેહાન (આપણે માટે) ખુશ્બી બને છે. ત્યારે શા માટે જેહાનને તે લોહાથી (યાને તલવારથી) છુપી રાખીએ? હું ત્યાં જવશ અને તેઓને ઓચિંતા મરા ફાંદામાં નાખશ, તથા ત્યાં તલવારની રીતી વાપરી હું ત્યાં નામદારી મેળવશ. જો મારીથી બનશે તો માંજંદરાંનમાં હું એક પણ શખ્સને જીવતો રાખશ નહી. નહી તો કે હું તેઓ ઉપર ભારે કર અને ચેઠાઇ નાંખશ. મારી નજરમાં ત્યાંની દેવોની ઇજ્જત કે તેઓનું જાદુ તમામ તુચ્છ છે, તારે કાને આવી ખબર પોતાની મેલે આવશે કે દુન્યા તે દેવોથી ખાલી થઇ છે. તોપણ એ ખાહેશને પુરી વલવાને માટે મને ઘણી એક મેહેનત ખેંચવી પડશે. હાલે તું રૂસતમની સાથે જેહાનને તપાસનાર બનજે અને જાલની સાથે ઇરાનની સંભાલ કરજે. દુન્યાને પેદા કરનાર આલેમ મારો મદદગાર છે અને તેથી નર દેવોનાં માંથા મારો શેકાર બનશે હવે એ લડાઇમાં જો તું મારો મદદગાર થવા નહી માંગતો હોય તો એ કામમાં

ઢીલ નાખવાને પણ તું મને ફરમાવ ના." જ્યારે જાલે પાદશાહથી એવી વાત સમજી ત્યારે તેણે શરૂઆતથી તે આખેર સુધીનો કાંઇ-પણ જવાબ જોયો નહી. તેણે તેને કહ્યું કે "તું હમારો પાદશાહ છે અને હમો તારા બંદા છીએ. હમારાં દિલની લાગણીનેજ લિધે હમોએ એ વાત કીધી છે. અગરજો તારૂં બોલવું ઇનશાફ સાથનું હોય યા જુલમાત ભરેલું હોય તો પણ હમુને તો તારા વિચાર પ્રમાણેનાંજ પગલાં ભરવાં જોઇએ અને દમ લેવો જોઇએ. જે વિચાર મને સુજ પડયા તેથી મેં મારૂં દિલ ખાલી કીધું તથા જે કાંઇ વાત હું જાણતો હતો તે મેં તુંને કહી છે. મોતને જોર જુલમે શરીરથી દુર કરી શકાતું નથી અને જમાનાની આંખને કાંઇ સોયથી સીવી શકાતી નથી. વળી દુરી કરવાથી પણ કોઇ પોતાની ઉમેદ હાંસલ કરી શકતો નથી. માટે એ ત્રણથી (મોતથી, જમાનાની આંખથી અને દુરી પકડવાથી) તું જેહાનને સોધનાર પાદશાહ પનાહ મેળવી શકશે નહી. રોશન દુન્યા તુંને મુબારક થજો. પણ કાયને તુંને પાછલ મારી શિખ:મણ યાદ આવશે. તારા કીધેલાંને માટે તું કદીપણ પસેમાન બનતો ના. તારી સાથે તારૂં દિલ, તારો ધર્મ અને તારી રીતી રોશણ રેહેજો. તુંને ઘટે છે કે તું પાદશાહ મારા એ કેહેવાને માટે ગુસ્સો નહી કરશે કારણ કે એ વાત મેં ભલું ઇચ્છવાને માટે કીધી છે. પછી તુરતજ જાલે (તેનાથી છુટો પડતાં) પાદશાહને સફલ સફર ઇચ્છી. જતાં જતાં તેનું દિલ ગમથી ભરપુર થયું હતું. પછી તે કાઉસ પાદશાહની અગાળથી બાહાર પડયો. (અમને લિધે) તેની નજરમાં સુરજ તથા ચંદ્ર કાલા બન્યા હતા. બીજા મોટા પેહેલવાનો જેવા કે તુસ, ગોદરેજ, બેહેરામ, ગેવ વિગેરે તેની પુઠે (તેને વલાવવાને) ગયા. તે વખતે ગેવે જાલને કહ્યું કે "હુ ખોદાથી ઇચ્છું છું કે તે સાહેબ હમારો બેલી થાય. જે કોઇ કાઉસનો મદદગાર નહી બને તેને હું કશી ગણત્રીમાં ગણું નહી. લોભ, મોત અને ગરજ તારાથી દુર રેહેજો તથા તારી ઉપર કોઇ પણ દુશમન ફાવતો ના. જ્યાં પણ હમો આવે અને જઇએ ત્યાં તારો વખાણ શિવાય હમો બીજી કાંઇ વાત સમજીએ નહી.

જેહાનને પૈદા કરનાર પરવરદેગાર પછી ઇરાન જમીન તારી ઉપર ઉમેદ બાંધે છે. તેં (ઇરાનના) પેહેલવાનોને માટે આવી રંજ ઉઠાવી લિધી છે અને (સીસ્તાનવેરથી) આવો બીકટ રસ્તો પસાર કરી અત્રે આવ્યો છે. હવે હમારો ઇલાજ માત્ર એજ છે કે તું પેહેલવાન શિવાય હમારો બીજો કોઇ પાદશાહ નથી." રસ્તાને એવો જવાબ દિધો કે "દાનાવ (યાને ખોદા) એકજ છે અને તકદીર આગળ કાંઇબી તદબીર ચાલી શકતી નથી. પાદશાહ (કાઉસ)નાજ હોકમ ઉપર તમો ધ્યાન આપજો અને આએ લડાઇના મેદાનમાંથી એક પણ જણ પોતાના ચેહેરાને નાફરમાનીથી ૫ છો ફેરવનો ના. તે વગર ગરજના પરવરદેગારથી હું એવી ઉમેદ રાખું છું કે (તે લડાઇમાંથી) તમો સઘળાઓને ખુશી સાથે પાછા ફરેલા જોઉં." એટલું કહીને તેણે તેઓને બગલગીરી કીધી અને તેણે સીસ્તાનના રસ્તા તરફ જવાની તૈયારી કીધી. જેવો તે પેહેલવાન ગાએ તે શેહેરમાંથી અથોં કે દરપેશ લશકર (લડાઇની) દોડધામમાં પડયું.

કાઉસ માઝનદરાન ગયો તે વિષે.

પછી પાદશાહ કાઉસે તુસ અને ગોદરેજને લશકર લેઇને બાહાર પડવાને ફરમાવ્યું. જ્યારે રાત પસાર થઇ અને દિવસ ઉગ્યો ત્યારે પાદશાહના પેહેલવાનોએ માંઝનદરાંન તરફનો રસ્તો લિધો. તે પાદશાહે ઇરાન જમીનના ખજાનાની કુંચી, તાજ તથા વીંટી મીલાદને[1] સોંપી. તેણે તેને કહ્યું કે "અગરજો કોઇ દુશમન અહીં આવે તો (લડવાને માટે) તું ને કીનામાં તલવાર ખેંચવી પડશે. કાંઇ પણ બદી આવી પડે ત્યારે જાલ અને રૂસતમની તું મદદ લેજે કે જેઓ લશકરને ટેકા તરીકે છે અને તખ્તને દિપાવનારા છે." બીજે દિવસે ઢોલના સાદ નિકલ્યા અને ગોદરેજ તથા તુસે લશકરને કુચ કરાવી. લશકરને દિપાવનાર કાઉસે જઇને અસપરૂજનાર[2] પાહાડ આગળ મુકામ કીધું. જે બાજુએ સુર્ય અસ્ત પાંમે

---

1 'મીલાદ' એ શાહનામાના પ્રખ્યાત અને રસુલ ગુરગીનના બાપનું નામ છે.

2 'અસપરૂજ' એ માંઝનદરાન તરફના એક પાહાડનું નામ છે.

છે તે જગ્યાએ (યાને પશ્ચિમ તરફના મુલકમાં) તેણે આરામ લેવાની અને સુવાની જગ્યા કીધી. તે ખુશ અબાહવાના દેવોની જગ્યા હતી કે જે જગ્યામાં દેવોને પણ ફીકર રાખવી પડતી હતી. તેણે તે પાકીઝી જગ્યામાં એક ગાલીચો બીછાવ્યો અને ખુશ સવાદ આપનારા દારૂના સોડમથી ત્યાંની હવા ભરાઈ ગઈ. ને કૈઆની કાઉસના તખતની આગળ મુબારક પગલાંના તમામ પૈહેલવાનો બેઠા. તેઓએ આખી રાત મીજલશને સંગાર આપ્યો અને બામદાદ પડતાં ખુઆબમાંથી ઉઠીને તથા જુદા જુદા કંમરબંધ બાંધીને તથા કોલાહ પેહરીને તેઓ પાદશાહની આગળ આવ્યા. ત્યારબાદ પાદશાહે ગેવ[1] ને ફરમાવ્યું કે "લશકરમાંથી તું બે હજાર સીપાહેને ચુંટી કાઢ કે જે સેપાહો ભારી ગુરજના ઉઠાવનારા અને માંજનદરાન શેહેરને ખુરદું કરે એવા હોવા જોઈએ." પછી પાદશાહ કાઉસે ગેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "તું તારા પંજા બે સી રસ્તો કાપટો માઝંદરાન શેહેરના દરવાજા સુધી જા અને જે કોઈ ઘરડા અને જુવાન શખ્શોને તું ત્યાં જોય તેઓના શરીરને તલવારથી અને ભારી ગુરજથી જીવ વગરના બનાવ. ત્યાં તું જે કાંઈ આબાદ જોય તેને બાલી નખજે અને ત્યાં જે કાંઈ દિવસના જેવું (રોશન) હોય તેને રાતના જેવું (કાલું) બનાવજે. તે એવી રીતે કે જ્યાં સુધી દેવોને એ ખબર થાય ત્યાં સુધી તું જેહાનને જાદુથી ખાલી કરજે.

આથી ગેવે કંમર બાંધી અને પૈહેલવાનોનું એક લશકર ચુંટી કાઢીને તે પાદશાહની દરબારમાંથી બાહેર પડયો. ત્યારબાદ તે માંજનદરાનના દરવાજા સુધી જઈ પોહોંચ્યો અને ત્યાં શમશેર તથા ભારી ગુરજનો ઉપયોગ કીધો. તેની તલવારથી ઘરડાં, છોકરાં કે બાઈઉર મરદોમાંનાં કોઈએ બચાવ જોયો નહી. તે લુંટ ચલાવતો, શેહેરોને બાલતો અને ઝેહેરના ઉતારને બદલે ઝેહેરનો વધારો કરતો તે આગળ વધ્યો. તેણે એક ચડતાં બેહેસ્તના જેવું શેહેર જોયું કે જે તેને ખુબસુરતીમાં ઘણું ચડતું માલમ પડયું. તેની અંદર અંખ્યા-

---

1 ગેવ એ નામીચા કાવેહાંમરના બેટા કેશવાદના બેટા ગોદરેજનો બેટો થતો હશે. [illegible] અમનો જમાઈ થતો હતો.

બધ મોહોલ્લાઓ અને ગલીઓ હતી. ત્યાંના ચાકરો પણ (સુનેરી) સાંકલી અને કાનમાં ઝુલક પેહેરનારા હતા. તે ઉપરાંત ત્યાં તોપી પેહેરેલી ચાકરડીઓ હતી કે જેઓ દેખાવમાં પ્રકાશતા ચંદ્રના જેવી હતી. તે જગ્યાના દરેક ખુણામાં સુનું વિખરાઇને પડેલું હતું તથા કોઇ જગ્યાએ પૈસા તો કોઇ જગ્યાએ જવેહેરાત પડેલું હતું. બેશુમાર ચોપગાં ઢોરો તે શેહેરમાં ભરેલાં હતાં. તું કેહેશે કે જાણે તેજ જગ્યા બેહેસ્ત છે. પછી તે ખુશનુમાં જગ્યા વિષેની અને તેના દમામ વિષેની ખબર કાઉસને પુગાડવામાં આવી. તે (પેગામ લેઇ જનાર) બોલ્યો કે "તે શેહેર જેમ (ગવૈયાથી) કહેવામાં આવ્યું હતું તેથી પણ વધારે ખુશનુમાં છે, કારણ કે એ માજનદરાંન બેહેસ્તનીજ જોડી છે. તે તમામ શે ્રને માટે તું કેહેશે કે તે જાણે પુતલીઓ-વાલું દેહેરું છે, અને જાણે ત્યાં ચીનના રેશમી કાપડથીજ તમામ માંડવાઓ બાંધેલા છે. ત્યાંની પુતલી જેવી ઓરતો માટે તું કેહેશે કે તેઓ ખરેખર બેહેસ્તનીજ પુતલીઓ છે. તેઓએ જાણે બેહેસ્તના દાડમના રસથીજ પોતાના ચેહરા ધોયા છે." પછી એક એક ઇરાની-ઓએ લુટ ચલાવવાને માટે પોતાની કંમર ખુલ્લી કીધી. જ્યારે તેને એક અઠવાડયું પસાર થયું ત્યારે તે ખબર માજનદરાનના પાદશાહ ને પુગી. આથી તેનું દિલ દલગીરી ભરેલું અને માથું ભારી બન્યું. તેના દેવોની વચ્ચે તેની આગળ સનજેહ નામનો દેવ હતો કે જેનું દિલ અને જીવ પણ આએ બાબદથી દુખી બન્યો હતો. તેણે (પાદ-શાહે) તેને કહયું કે " જેમ ફરતાં આસમાન ઉપર જે જડપે સુરજ જાય છે તેજ માફક તું સફેદ દેવની[1] આગળ જા અને તેને કેહે કે 'ઇરાનથી એક ભારી લશકર લુટ ચલાવવાને માટે માજનદરાંનમાં આવ્યું છે. માજનદરાંનનાં તમામ શેહેરોને તેઓએ બાલી નાંખ્યાં

---

1 સફેદ દેવ એ માજંદરાનીઓના લશકરનો કોઇ ગોરી ચામડીનો પેહે-લવાન હોવો જોઇએ. તે હરકેનાઆ પ્રાંતના દેવોનો સરદાર ગણાતો હતો. તે પોતાની એક રાક્ષશી કદની બેટી સાથે એક ગુફામાં રેહેતો હતો જે ગુફાને "ખાનેએ દીવે સપીદ" યાને સફેદ દેવના રેહેઠાણને નામે ઓલખવામાં આવતો હતો.

છે અને લડાઇ કરવાને માટે કીનાનો આતશ સળગાવ્યો છે. તેઓનો સરદાર કુન્યાને સોધનાર કાઉસ નામનો છે અને તેના લશકરની અંદર પુશકલ જવાન લડાયક શખ્શો છે. અગરજો તું હાલે મને મદદગાર થશે નહી તો માજનદરાનની અંદર તું કોઇને જીવતું રહેલું જોશે નહી.' ”

જેવો સનજેહે એ પેગામ સમજ્યો તેવોજ તે પાદશાહનું નામું અને પેગામ લેઇને ત્યાંથી જડપથી ગયો. જ્યારે તે પેલા માન પામેલા સરદાર પાસે જઇ લાગ્યો ત્યારે તે લડવૈયા પાદશાહથી જે કાંઇ તેણે સમજ્યું હતું તે તેને કહયું. પાદશાહે જે કાંઇ તેને કેહેવાડયું હતું તે તમામ કહી રહયો ત્યારે તે પેહેલવાન પણ ઘણો ગુસ્સે થયો. તે સફેદ દેવે એવો જવાબ કેહેવાડયો કે “તું જમાનાથી ના ઉમેદ ના બન. અગરજો ઇરાની લશકરનો પાદશાહ કીનો લેનારાં લશકરની સાથે આવ્યો છે તો પણ તું તેની દરકાર ના કર. હું હમણા ભારી લશકર સાથે આવું છું અને તે (કાઉસ)ના પગને માજનદરાનમાંથી કાપી કાઢું છું.” એટલું કહીને તે એક પાહાડની માફક ઉભો થયો. જેથી તેનું માથું ફરતાં આસમાન સુધી સીધું જઇ પુગ્યું. બેલી તરફથી કાઉસ લશકરની સાથે જડપથી મુસાફરી કરતો તે (ગેવ)ને માજનદરાનમાં આવી મલ્યો. જ્યારે તે પાદશાહ તે ખુશનુમાં જગ્યામાં આવી પુગ્યો ત્યારે ત્યાંના મેદાનમાં તેણે તંબુઓ નાંખ્યા. રાતા અને પીલા રંગના પુશકલ તંબુઓ જોનારની આંખને છક કરી નાખતા હતા. જ્યારે સુરજ તે તંબુઓ ઉપર પ્રકાશતો હતો ત્યારે જમીન જાણે પાણીનો દરીઓ હોય તેવી દેખાતી હતી. શણગારેલા ઘોડાઓ અને માણસોથી તથા બીજી ચિજોથી જમીન બેહેસ્તના જેવી જણાતી હતી. મોટા તંબુની અંદર એક બીલોરી તખત હતું તેને માટે તું કેહેશે કે તે જાણે સુરજની માફક ચલકાત આપતું હતું. તે તખતની ઉપર પાદશાહ કાઉસ માથે કેઆની તાજ પેહેરીને બેઠો હતો. તે જગ્યાએ લશકરના બુજર્ગો કે જેઓ તેને સારાં અને નરસાં કામની અંદર રસ્તો દેખાડતા હતા તેઓ પણ બેઠા હતા. કાઉસે પોતાના સરદારોને આ પ્રમાણે કહયું કે “ઓ

નામદારો અને પેહેલવાનો! તમો એકેએક જણ મારા ખેરખાહ છો તથા મારા હોકમ અને રેવાજ મુજબ ચાલનારા છો. હવે હું માંજનદરાનના પાદશાહને મારા હાથમાં લાવશ અને દેવોને હાર આપશ. તે માજનદરાનના પાદશાહ આગળ પેગામ અને નામું મોકલી જબાન ખોલવાને હું ચાહાતો નથી. માટે આવતી કાલે જ્યારે સુરજ ઉગમનેથી ઉગે ત્યારે આપણે સઘલા એકદમ માજનદરાનમાં દાખલ થઈશું અને ત્યાંના પાદશાહને કે લશકરને આપણે જીવતા રેહેવા દેઈશું નહી. આપણે તેનો એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધીનો મુલક જીતી લેઈશું અને તેઓના માથાંને ચોપગાં જાનવરોની નાલથી ખુદશું તથા તે દેવોને આપણા હાથનું જોર દેખાડશું. આપણે તે તમામ દેશને આપણા પગની હેઠલ લાવીશું અને આપણાં દિલની ખાહેશને પુરી પાડશું."

આથી જુઓેંગોએ પોતાના માથાં જમીન તરફ નમાવ્યાં અને પાદશાહના જીવની સલામતીને માટે દુવા ગુજારી કે "ખુદાઓના હાથ તું પાદશાહની ઉપર ટુંકા રેહેજો અને જમીન તથા જમાનો તારૂં ભલું ઈચ્છનાર બનજો. હમો ગુરજ, તલવાર અને તીરના ધરાવનારા સર્વે તારા ચાકરો અને હોકમ બજા લાવનારા છીએ. જ્યારે લશકર પાદશાહનાજ ખજાનાથી પરવરેશ થાય તો તે કેમ કરીને મેહેનત કરવાથી પાછું અટકે. હમે હમારા જીવને તું પાદશાહની ઉપર ફીદા કરીએ છીએ અને હમો બારે લડાઈ કરવાની ધારના રાખીએ છીએ. પણ પેલો જુલમગાર સફેદ દેવ અત્રે નહી આવે અને દેખાવ નહી દે તો સારૂં, કારણ કે એ દેવ ઘણોજ જાદુગર છે અને તે માજનદરાંનના દેવોનો સરદાર ગણાય છે. અગરજો તે આએ લડાઈમાં નહી આવે તો આપણે દેવોના જાનોની ખુવારી કરીશું. એ વાતમાં તેઓ રાત સુધી ગુંટાયા અને તે લડવૈયા મર્દો એ પ્રમાણે ત્યાં મુશકલ વડાઈ હાંકતા હતા. એ રીતે તે દિવસે સાંજ પછી ત્યાં સુધી કાઉસ એ પ્રમાણે કાચા સોદાગ્રામનને રાંધતો હતો (યાને પોતાના મનમાં નકામા વિચારો કરતો હતો).

સફેદ દેવે કાઉસને તથા તેના લશકરને આંધળા બનાવ્યા તે બાબે.

રાત પડતાં તે લશકરની ઉપર એક વાદળ ચડી આવ્યું તેથી દુન્યા એક સીધીના ચેહેરાના જેવી કાળી થઇ રહી. તું કેહેશે કે જેહાન જાણે દામરનો દરીઓ બની છે અને તમામ રોશની છુપાઇ ગઇ છે. કાળા ધુમાડાથી તેઓના માથા ઉપર એક પરદો ફરી વળ્યો જેથી તમામ જેહાન કાળી બની અને આંખોને અંધારૂં ફરી વળ્યું. આસમાન ઉપરથી પુશકળ પથરા અને ઇંતરડીનો વરસાદ પડવા લાગ્યો જેથી ઇરાનીઓનું લશકર જંગલમાં વિખેરાઇ ગયું.[1] તે (વરસાદ)થી તેઓમાનાં ઘણાઓનો નાશ થયો. તે બદબખતો સાથની કાંઇ પણ ચિજ બચી શકી નહી. ઘણાકોએ ઇરાન તરફ નાહાસવાનો રસ્તો પકડયો અને તે પાદશાહનું દિલ દુખથી ચીરાઇ ગયું. જયારે રાત વહી ગઇ અને દાહડો નજદિક આવ્યો ત્યારે તે જેહાનને સોધનાર પાદશાહની આંખ આંધળી થઇ. તેમજ લશકરના બે ભાગની આંખ પણ આંધળી થઇ, તેથી નામદારોના મગજ ગુસ્સા

---

૧ આ કુદરતનો બનેલો બનાવ ફીરદુસી જાદુથી બનેલો બનાવ જણાવે છે. એવા બનાવને નેપોલીઅન બોનાપારતે રશીયા ઉપર કીધેલી ચઢાઇ વખતે બનેલા કુદરતના બનાવ સાથે સરખાવી શકાય. એ નામીચો પેહેલવાન પણ જયારે રશીયાનું મોસ્કો શેહેર જીતવાને ગયો ત્યારે તેને પણ કુદરત સામી નડી હતી અને ત્યાં એક બરફનું તોફાન અંચીતું થઇ આવવાથી તમામ ફ્રેંચ લશકર ગભરાત અકરાતમાં પડયું હતું, જેનો લાભ લેઇ રશીયનો ફ્રેંચ લોકો ઉપર તુટી પડયા હતા અને કુદરતની સાથે તેઓએ પણ નેપોલ્યનના તમામ લશકરનો નાસ કીધો હતો. એવોજ બનાવ કાઉસના માજંદરાન જીતવા જવાને વખતે બન્યો હતો અને માંજનદરાનના લોકોએ એ કુદરતી તોફાનનો લાભ લેઇ કાઉસને અને તેના લશકરને કેદ પકડયું હતું. ફીરદુસીએ એ કુદરતી તોફાનને માજનદરાનના લોકોએ કીધેલા જાદુ તરીકે ચીતાર્યું છે. એજ પ્રમાણે ફરીદુનના ત્રણ બેટાઓ યમન શેહેરના પાદશાહની ત્રણ બેટીઓને વરવાને ગયા હતા ત્યારે તેઓ રાત્રે ત્યાં બાગમાં સુતા તે વખતે થએલાં બરફના તોફાનને પણ ફીરદુસીએ જાદુથી ઉપજાવેલાં તોફાન તરીકે ચીતાર્યું હતું.

ભર્યાં થયાં.[1] જ્યારે કાઉસ પાદશાહની આંખ આંધળી થઇ ત્યારે તેની કમનસીબીથી લશ્કર ઉપર બુરાઇ આવી પડી. તેનો સઘળો ખજાનો તારાજ થયો અને લશ્કર કેદ પકડાયું. તેઓની દોલતની જવાનીનું જલદીથી ઘડપણ આવ્યું (યાને તેઓની ભરપુર દોલત જલદીથી ખાલી થઇ ગઇ.) આપણને સઘલાં દાસ્તાનો યાદ રાખવાં જોઇએ કારણ કે તેની અજાયબી ઉપર અજાયબીથી આપણને તે અચરત કરે છે. જ્યારે પાદશાહે આવું દુખ (પડતું) જોયું ત્યારે તે આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "એક દાનવ વજીર ખજાનાના કરતાં વધારે સારો છે. અફશોસ કે દુન્યાને જીતનાર જાલની શિખામણ મેં કબુલ કીધી નહી અને તેથી મારા આવા બુરા હાલ થયા છે." જ્યાં સુધી સખતી ભર્યું એક અઠવાડ્યું વહી ગયું ત્યાં સુધી ઇરાનીઓમાનો કોઇપણ આંખ વડે જોઇ શકતો હતો નહી. આઠમે દાહાડે સફેદ દેવે પોકાર માર્યો કે "ઓ વગર ફુળના વાંસના ઝાડ જેવા પાદશાહ! તેં તુંને તમામ મોટાઇથી સંગાર્યો (યાને તેં બીજા દેશો ઉપર સરસાઇ મેલવી) તે છતાં તેં શા માટે માંજનદરાનનું તખત લેવાને ચાહ્યું? તેં તારામાં એક મસ્તાન હાથીના જેવું જોર જોયું તેથી કોઇની તરફની મદદ મેલવવાને માટે પણ તેં તારો હાથ લંબાવ્યો નહી. તું તારાં તખત ઉપર તારાં તાજ સાથે સંતોષી રહ્યો નહી અને તારી અક્કલને તેં આવી રીતે ફરેબ આપ્યો છે. તું ઘણાએક પેહેલવાનોને માજનદરાનમાં લાવ્યો અને ભારી ગુરજોથી તેં ઘણા-કોને મારી નખાવ્યા. શું તુંને સફેદ દેવને માટેની ખબર હતી નહી કે તું (અત્રેના) આસમાનને સીતારાઓ (યાને નામીચા પેહેલવા-નો)થી ખાલી કરવા માંગે છે? જે આરજુઓ તેં ચાહી હતી તે તારાં કામની લાયકી પ્રમાણે હાલે તારાં દિલે મેલવી છે. અગરજો મારા ઉસ્તાદની મને શિખામણ મલેલી નહો હતે તો હું તારા જીવનો નાશ કરતે તથા તારાં લશ્કરમાંના એકને પણ રેહેવા દેતે નહી, તથા તારા તમામ મુલકોનો પણ હું નાશ કરતે. પણ લશ્કરને તોડ-

---

૧ સર જોન માલકમ જણાવે છે કે એ અંધારૂં ઇરાનીઓની આંખે ફરી વલવાનું કારણ એ લડાઇની વખતે ધસતાં સુર્ય મોહડાને સામણે હતું.

નાશ કેરશારપ[1] ની સાથે મારા જાદુના બદલામાં એવો કોલકરાર થયો હતો કે 'ઇરાનના મુલક ઉપર મારે કદીપણ હુમલો કરવો નહી', નહી તો કે હું ત્યાં જઇને રસ્તાખેજ મચાવતે. હવે જ્યાં સુધી તમારો પોતાનો અંત આવશે ત્યાં સુધી હું તમો લોકોને દુખમાં અને હલાગીરીમાં રાખશ."

એ પ્રમાણે તે બુરા જમાનાના દેવે ભુરસા અને તુંદી સાથે તે પાદશાહને કહ્યું. ત્યાર પછી તેણે ખંજરના વાપડનારા નર દેવોમાંથી બાર હજાર લડાયક દેવોને ચુંટી કાઢયા અને તેઓને ઇરાનીઓ ઉપર ચોકીબાન ઠેરવ્યા, અને (તેમ કરીને) તે સરકસી કરનારાઓના મગજને દુખ ભર્યાં કીધાં. તમામ (ઇરાની) સરદારોને બંધીખાને નાખવામાં આવ્યા, જ્યારે તેઓ તે ઇરાનીઓને બંધીખાને નાખવાથી પરવાર પાંમ્યા ત્યારબાદ તેઓએ તેમના જીવને બચાવી રાખવાને થોડો થોડો ખોરાક આપ્યો, કે જેથી તેઓ દાહ્વાડા પછીના દાહ્વાડાઓ (કંગાલ્યતમાં) પસાર કરે. ત્યારબાદ તે પાદશાહનો તથા લશકરનો તમામ ખજાનો જેવો કે યાકુતનું તાજ અને હીરાજાનું તખત વિગેરે જે કાંઇ એક નાકેથી બીજે નાકે સુધીનું તેણે જોયું તે સઘળું તેણે માજનદરાનના સરદાર અરજંગ દેવ[2] ને સોંપી દિધું અને તેને કહ્યું કે "પાદશાહને તું કેહેજે કે હવે તુંને હારેમનથી ઉપાય સોધવા[*] ની કાંઇ અગત્ય નથી, કારણ કે જે કાંઇ સઘળું ઘટતું હતું તે મેં કીધું છે અને તે તમામ લશકરને ખુલ બરોબરનું બનાવ્યું છે. તમામ ઇરાનના પેહેલવાનો કે પાદશાહ હવે સુરજ કે ચંદ્રને રોશન જોઇ શકતા નથી. તેઓને મારી નાખવાની મેં ઉતાવલ કીધી નથી કે જેથી તેઓ ચડતી પડતીને સમજી શકે. તેઓનો રડવાથી અને સખતી ભોગવવાથીજ ત્યાં અંત આવશે.

---

૧ એ કેરશારપ તે નરીમાનનો બાપ અને જાલનો વડવો હોવો જોઇએ.

૨ એ અરજંગ દેવને માટે કેહેવામાં આવે છે કે તે આગળ ઇરાની પાદશાહ તેહેમુરસ્પના હાથમાંથી છુટી ગયો હતો પણ આખરે તે રૂસતમના હાથે માર્યો ગયો હતો.

* માજનદરાનના લોકો ખોદાને બદલે હારેમનને માનતા હતા.

વળી તેઓની આવી હાલતમાં તેઓની કોઇ ત્યાં ફરીયાદ પણ સમ-જશે નહી.” જ્યારે અરજંગે તેનું એ પ્રમાણે કેહેવું સમજ્યું ત્યારે તે માજનદરાનના પાદશાહ આગળ જવા નિકલ્યો. તે દેવ લશકર, ખજાનો, બંધવાઓ અને સંગાર સાથના ઘોડાઓ લેઇને (પાદશાહ આગળ) ગયો અને એ સઘલું તેણે પાદશાહને સ્વાધીન કીધું તથા ત્યાંથી જલદીથી પાછો ફરીને તે સપાટ મેદાનમાંથી પાહાડની ઉંચાઇ ઉપર ગયો. સફેદ દેવ પણ એ સઘલું કરીને ત્યાંથી પાછો ફર્યો અને સુરજ માફક પ્રકાશતો બનીને પોતાને મુકામે ગયો.

પાદશાહ કાઉસે જાલેજર ઉપર પેગામ મોકલ્યો અને રૂસતમ હફતેખાનને રસ્તે માજંદરાન ગયો તે વિષે.

તે કાઉસ પાદશાહ માજનદરાનમાં (એક કેદી તરીકે) રહ્યો. તે પોતાના મન સાથે બોલતો હુતો કે “એ ગુનાહ મારાથી (જાણી જોઇને) થયો છે.” ત્યારબાદ તે તુટેલાં દિલના પાદશાહે જેમ એક પક્ષી પાંખ ઉપર ઉડી જાય તેમ એક પેહેલવાનને (કાંઇ સીફતથી) બાહાર પાડયો, કે જે (બેપીઓ) ત્યાં છુપી રીતે તે પાદશાહ અને લશકરથી જુદો આવ્યો હુતો અને તે જલ્પથી તે પાદશાહની આગળ (હામે) આવી લાગ્યો હુતો. તેણે તેને જાબુલસ્તાન તરફ દસ્તાનની આગળ ધુમારાની જડપે મોકલ્યો અને તેને કેહેવાડયું કે “મારે નસીબે મારા ઉપર ઘણું ગુજર્યું છે અને મારૂં તાજ અને તખતવાલું માથું ધુલની ઉપર આવી પડયું છે. સુનું તથા ખજાનો અને વસં-તની અંદરના સંગાર આપનારાં ફુલોની માફકનું મારૂં નામીચું લશકર એ સઘલું ફરતા જમાનાએ દેવોને સોંફી દીધું છે. તું કેહેશે કે એક (તોફાની) પવન નિકલી આવીને તે સઘલું ઘસડી ગયો છે. હાવે મારી આંખ આંધલી થઇ છે અને નસીબ બેશરમ બન્યું છે તથા તાજ અને તખતવાલું મારૂં માથું ઉંધે મસતક પડયું છે. હારેમનને હાથે હું એવો લાહેલ થયો છું કે મારાં શરીરમાંથી મારૂં રવાન

ચીરાઇને છુટું થાય છે. જ્યારે તારી નસીયતો મને યાદ આવે છે ત્યારે મારા જીગરમાંથી ઠંડી હાએ બહાર પડે છે. તારા કેહેવા ઉપર મેં ધ્યાન આપ્યું નહી તેથી મારી કમ અક્કલથી મારી ઉપર આવી આફત આવી પડી છે. એ કામમાં અગરજો તું તારી કંમર બાંધશે નહી તો સઘલો નફો નુકશાનીમાં બહલાઇ જશે." તે એપીઓ જડપથી ઉડતાં એક પક્ષીની માફક માજંદરાંનથી ધુમાડાની જડપે ગયો. જ્યારે તે દોડનારો દસ્તાનની નજદિક જઇ પુગ્યો ત્યારે તે જે સઘલું જાણતો હતો તથા તેણે જે જોયું અને સાંભલ્યું હતું તે સઘલું તેને કહ્યું.

જ્યારે જાલે એમ સમજ્યું ત્યારે તેણે (દુખથી) પોતાના શરીર ઉપરની ચામડીને ચીરી કાઢી અને એ વાત દુશમનોથી તથા વળી દોસ્તોથી પણ છુપી રાખી. તેણે પોતાના રોશણ દિલથી તેના ઉપર જમાનાથી શું શું ગુજરશે તે દરેનો બનવાનો બનાવ આગમચથી જોઇ લિધો હતો તેથી સામના દસ્તાને રૂસતમને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તારી તલવાર મ્યાનની અંદર ઠુંઠી થઇ જાય છે. આપણને હવે પછી મોજમજાહ કરવી અને તાજ પેહેરીને આપણી પોતાની પરવરશી કરવી ઘટતી નથી કારણ કે જેહાનનો પાદશાહ કાઉસ અજ્દાહોના દાચામાં છે અને ઇરાનીઓ ઉપર મુશકલ બલાઓ આવી પડી છે. હાલે તુંને ઘટે છે કે રખશ ઉપર તું તારૂં જીન બાંધે અને તારી મુબારક તલવારથી તું તેનો કીનો લે. પરવરદેગારે તુંને આવા વખતનેજ માટે ખરેખર ઉધાર્યો છે. એ કામ કરવું હાલે તુંને ઘટે છે કારણ કે મારી ઉમરતો બસો વર્ષની ઉપર ગઇ છે. એ કામથી તું નેક નામી મેલવશે અને પાદશાહને નુકશાનમાંથી છોડવનાર ગણાશે. આગ્મે હારેમનના આવાં કામ વખતે તું આરામયશ લેવાને કે દમ લેવાને પણ થોભે તે તુંને ઘટતું નથી. તું બબરેબ્યાન પેહેરીને તારા તનને સખત બનાવ અને તારાં સરને ઉંઘાવાના વિચારથી ખાલી કર. જે શખ્સની આંખે તારો ભાલો દેખાયો કે પછી કોણ કેહેનાર છે કે હવે પછી તેનો જીવ બચશે? અગરજો તું દરીઆ સાથે લડાઇ કરે તો તે પણ લોહી બની જાય અને પાહાડ પણ તારા અવાજથી

એક જંગલ જેવો બની જાય. અરજંગ તથા સફેદ દેવ તારાથી કદી પણ જાનની ઉમેદ રાખે એમ બનવા દેવું જોઈએ નહી. માજન-દરાનના પાદશાહની ગરદનના તમામ હાડકાં તારા ભારી ગુરજથી તું ભાંગી નાખજે. અગરજો તારી આએ જીંદગીમાં તું નામના મેળવશે તો તે નામનાથી તારી ઉમેદો પાર પડશે. વળી તારા મુવા પછી તારૂં નામ બરકરાર રેહેશે. માટે તું માજનદરાન તરફ દોડ અને અત્રે એક પળ પણ થોભ ના કે જેથી તું સામે સવારના નામને દીપતું કરે. કારણ કે તે સામના જેવો નામદાર જેહાનમાં કોઈ હતો નહી. ત્યાર પછી જેહાન તારાથી આરામ ભોગવશે અને તારૂં નામ સમજીને દેવો પણ ધ્રુજશે."

ત્યારે રૂસતમે જાલને એવો જવાબ દિધો કે "રસ્તો ઘણો લાંબો છે તો હું કીનો લેવાને કેવી રીતે જાઉં? એ માટે પાદશાહે પોતે છ મહીનાની મુસાફરી કીધી હતી અને ત્યાર બાદ માજનદરાન પુગ્યો હતો. જયારે હું એટલી મુદતે ત્યાં પુગું તો તેટલો વખત પાદશાહ કોબાદની તે નાજુક ઓલાદ કેમ કરીને જીવી શકશે?" ત્યારે જાલે તેને જવાબ દિધો કે તે રાજ્યમાં જવાના અત્રેથી બે રસ્તા છે અને તે બંધે દુખ અને સંકટથી ભરેલા છે. તેમાંનો એક લાંબો રસ્તો છે કે જ્યાંથી કાઉસ ગયો હતો અને બીજો એકજ પખ-વાડીયાંનો રસ્તો છે. જે રસ્તો શીંહો, દેવો અને અંધકારથી એવો ભરેલો છે કે જેથી તારી આંખ અજબ થયા વગર રેહે નહી. તું ટુકો રસ્તો પસંદ કર અને ત્યાંની અજાયબી પણ જોઈ લે કારણ કે પરવરદેગાર તારો મદદગાર બનશે. જો કે તે રસ્તો દુઃખથી ભરેલો છે તો પણ તે તારીથી પસાર કરી શકાશે અને તારા મુબારક રખ-શના પગલાં તે રસ્તો (આશાની સાથે) કાપી જશે. અંધારી રાતથી તે રોશન દિવસ થશે ત્યાં સુધી હું પાક યજદાંની સેતાયશ કરશ કે જે (બંદગીની બરકત)થી હું તારૂં કદ, ગરદન, માથું, બાજુ, પંજા અને તારો ગુરજ એ સઘલાને પાછું જોવા પાંમુ. અગરજો જગતનો માલેક પરવરદેગાર એ દેવને હાથે તારા જીવનો નાશ કરશે તો પણ આપણે કોઈને પણ એમતો કહી શકીએ કે જયાંથી તું આવ્યો છે

ત્યાંજ તું જવાનો છે. જો કોઇને લાંબો વખત સુધી જીવવા મળે તો પણ તે હમેશાં આ દુન્યામાં રેહેતો નથી. જે કોઇ ભલાં નામથી દુન્યાને જીતે છે તે માણસને મરવાને માટેનો ગમ નથી.” રૂસતમે તે સમઝેલા બાપને એવો જવાબ દિધો કે “ હું તારા હોકમ મુજબ કમર બાંધુ છું પણ તે (કામ)થી દોજખમાં પગ લેઇ જવા બરોબર છે. આગળા બુજોર્ગોએ તેમ કરવામાં ડહાપણ જોયું નથી. જે કોઇ પોતાના જીવથી ધરાઇ ગયલો હોય નહી તે શખ્સ ફાડીખાનારાં શીહના મોઢાંમાં (હાથે કરીને) જતા નથી. તું મને હમનાજ ત્યાં કમર બાંધીને ગયલો સમજજે. પરવરદેગાર શિવાય હું બીજા કોઇની મદદ ચાહાતો નથી. હુ મારાં શરીર અને જાનને તે પાદશાહને ફીદા કરશ તેટલા માટે હું ત્યાંના વલેશમો અને જાદુગરોના તનને બાંળી નાખશ અને (કેદ પકડાયલા) ઇરાનીઓમાંના જે કોઇ જીવતા હશે તેઓને હું હીમતથી કમર બાંધીને અત્રે પાછા લાવશ. હું અરજંગ કે સફેદ દેવ, કે સનજેહ દેવ, કે પોલાદના જેવા ગન્દી દેવને જીવતા રાખશ નહી. દુન્યાને પેદા કરનારા એક ખોદાના કસમથી હું કહું છું કે રૂસતમ જ્યાં સુધી અરજંગ દેવનો હાથ પથરની માફક મજબુટ બાંધી લેશે નહી અને તેની ગરદનમાં ફાંસો ઓરવશે નહી અને પોલાદ દેવનું માથું રખશના પગ તલે જમીન ઉપર કચડશે નહી ત્યાં સુધી તે રખશ ઉપરથી પોતાના પગને ઉતારશે નહી.”

જ્યારે સુરજે ટેકડીની પછવાડેથી પોતાનું માથું બાહાર કાઢયું અને તેનાથી દુન્યામાં એક બાગના જેવો દાહાડો બની રહયો ત્યારે રૂસતમે બબરેબ્યાન પેહેર્યું અને પોતાની ગરદનને (ગુસ્સાથી) ઉંચી કીધી. જાલે તેના ઉપર ઘણી એક દુવા કીધી કે “દુન્યામાં તારી મુરાદ જ્યાદા થજો અને તારા દુશમનોનું શરીર પીગલી જજો. તારૂં નામ દરેક જગ્યાએ હમેશાં ફેલાતું રેહેજો અને તારો રખશ આસમનની ઉપર પોતાના પગલાં ભરનાર થજો. પરવરદેગાર યજદાંન તારો મદદગાર થજો અને તારા દુશમનોના સર ઉંધાં વલજો.” જ્યારે તે હાથી જેવો રૂસતમ રખશની ઉપર સ્વાર થયો ત્યારે તેના ચેહેરાનો રંગ હમેશ માફકનો હતો અને તેનું દિલ ભાભરૂં બનેલું હતું નહી.

રોહાબે તેની આગળ આંસુ ભર્યા ચેહેરા સાથે આવી, તેમજ દસ્તાન પણ તેની આગળ જાર જાર રડયો. માહાતાબના જેવા ચેહેરાવાલી રોહાબેએ રૂસતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "તું તો મુસાફરીએ બાહાર પડવા ચાહે છે અને મને મારા પોતાના ગમમાં છોડી જાય છે. (એમ કરવામાં) તું યજદાંથી શું ઉમેદ રાખે છે?" ત્યારે રૂસતમે જવાબ દિધો કે "એ ભલા સ્વભાવની માતા! આ મુશાફરી હું મારી ઇચ્છાથી કરતો નથી. મારાં નસીબમાં એમ જમાનાથી લખાયલું છે તેથી તું મારા જીવ અને શરીરને માફી બક્ષ." તેઓ તેને મુકવા જવાને માટે આગળ ચાલ્યા કારણ કે તેઓ એક વાર ફરીથી તેને જોશે એમ કોઇ જાણતું હતું નહી. એજ પ્રમાણે વખત પણ વહી જાય તેથી દુર અંદેશ દાનાવ શખ્સ તેને કસી રીતે ગણત્રીમાં લેતો નથી. જે દાહાડો હોય છે તે તો તારી આગળથી પસાર થઇ જાય છે. જો તેમ નહી હતે તો તારી આગળ જેહાન પણ આબાદજ રેહેતી હતે. તે નીમરોજ (સીસતાન)નો પેહેલવાન રૂસતમ શેહેરની બાહાર પડયો અને તેના જેહાનને દિપાવનાર બાપની આગળથી દુર થયો. બે દિવસની મંજલને એક દિવસમાં કાપવા લાગ્યો અને અંધારી રાતને પણ દિવસ તરીકે ગણવા લાગ્યો. એજ પ્રમાણે રખશના પગો પણ પ્રકાશીત દિવસે કે સીહા રાતે પણ રસ્તો કાપતા રહેવા લાગ્યા. જ્યારે તેનું શરીર ખાવાનું સોધવા લાગ્યું અને (ભુખનો) પોકાર કરવા લાગ્યું ત્યારે ગોરખરોથી ભરપુર એક જંગલ પણ આવી લાગ્યું. તેણે રખશને દોડવાને ઉશકેરવાને માટે પોતાની જાંઘનો એક ગોદો માર્યો જેથી ગોરખરોનું દોડવું તે ઘોડાના દોડવાની આગળ મુશકેલ થઇ પડયું. રૂસતમ જેવા સ્વાર આગળ, તેના રખશના દોડવાનાની આગળ અને તેના ફાંદા આગળ ફાડી-ખાનારાં અને જંગલી જાનવરો નચિંતાઇ પામતાં હતાં નહી. તે શીંહ જેવા રૂસતમે કેઆની કંમદ ફેંકી અને એક જોરાવર ગોરખરને તેના ફાંદામાં પકડયું. તેણે તે કમંદ ખેંચી અને તેજ પળે ગોરખરને નિચે પાડયું અને એક ફાડી ખાનારા વાઘની માફક તેની ઉપર તુટી પડયો. પછી તીરોની અણીથી તેણે આતશ સળગાવ્યો

અને તેની અંદર કેટલોએક કાંતો, ક્યારો અને લાકડાં બાલ્યાં. પછી તે ગોરખરને નાચાર અને જીવ વગરનું કરીને તે સળગેલા આતશ ઉપર તેને ભુજવા મુકયું, ત્યાર પછી તેણે તે ખાધું અને હાડકાં દૂર ફેંકી દીધાં. એવી રીતની તેની (રાંધવા માટેની) તપેલી અને (ખાવા માટેનો) ખુમચો હતો. પછી તેણે ઘોડાના મોઢાંમાંથી લગામ કાઢી નાખી અને ચારાવાળી જમીન જોઇ તે મેદાનમાં તેને ચરતો મુકી દિધો. તેણે એક શેરડીનાં ખેતરમાં પોતાનું બીછાણું બનાવ્યું અને તે ધાસ્તી ભરેલી જગ્યાને તેણે નચિંતાઇવાળી જગ્યા જાણી. પછી તે પોતાના માંથા તલે તલવાર મુકીને એક શીંહની માફક આરામ કરવાને સુતો.

હફતેખાન પેહેલું—રખશે શીંહને માર્યો તે વિષે.

તે શેરડીના ખેતરમાં શીંહોને માટેની એક ઝાડી હતી, કે જેઓની ધાસ્તીથી એક હાથી પણ તે શેરડી ખાઇ શકતો હતો નહી. જેવો એક પોહોર ગુજર્યો કે એક ફાડી ખાનારો શીંહ બાહુરી સાથે પોતાના મઠેક તરફ આવ્યો. તેણે શેરડીઓ વચે એક પીલતનને સુટેલો જોયો અને તેની આગળ એક મજબુટ ઘોડાને (ચરતો) જોયો. તે શીંહે વિચાર્યું કે "પેહેલાં ઘોડાને મારવો જોઇએ કે જેથી હું ધારૂં તે વખતે તે સ્વારને પણ મારા કબજામાં લેઇ શકું." તેથી તે દોડતો તેજી રખશ આગળ ગયો, કે તેજ પળે તે રખશ આતશની માફક છેડાયો. તેણે પોતાના આગળા બે પગ ઉંચા કીધા અને તેના માથાં ઉપર માર્યાં અને પોતાના અણીવાલા દાંતો તેની પીઠમાં ભોકીને લોંય ઉપર ફેંકી ચીરી કાઢયો. એ રીતે તેણે તે ફાડી ખાનારાં જાણવરને નાઇલાજ કીધો. જ્યારે તેજ પંજાનો રૂસતમ જાગરૂત થયો ત્યારે તેણે એક શીંહની ઉપર જેહાનને કાલી અને તંગ બનેલી દીઠી. તેણે તે ઘોડાને કહયું કે "ઓ ભુબખ રખશ! તુંને શીંહ સાથે લડવાને કોણે કહયું હતું. અગર જો તું તેને હાથે માર્યો ગયો હતે તો હું આએ બખતર, લોહાંની તોપી, કમંદ, કમાન, તલવાર અને ભારી ગુરજને કેવી રીતે માજંનદરાન સુધી ઉચકી લેઇ જતે? તારા જેવો જડપથી દોડનાર, તેજીવાલો, હુશીયાર, નરમાસવાલો અને

જોરાવર નસ્લ સાથનો હું બીજો કોઇ ઘોડો જોતો નથી. શું કરવા તું (મને ઉઠાડવાને) મારી આગળ પોકાર મારતો આવ્યો નહી? તારો પોકાર વઠીક મારે કાને કેમ સમજાયો નહી? જો મારૂં સર ખુશ ખુવાબ વચે પણ એ બાબદથી જાણીતું થતે તો તુંને શીંહ સાથે લડાઇ કરવી પડતે નહી." એટલું કહીને તે નામદાર બાહુર પેહેલવાન પાછો સુતો અને લાંબો વખત સુધી તેણે આરામ કીધી. જ્યારે ખોરશેદ કાલા પાહાડ પછવાડેથી બાહાર નિકલ્યો ત્યારે તેહમતન ખુશ ઉંઘ કાહાડવાથી ધરાઇ ગયો. તેણે ઘોડાને માલીશ કીધો અને તેના ઉપર જીન ચઢાવ્યું તથા નેકીના બક્ષનાર યજદાંની યાદ કીધી.

હફતેખાન બીજું—રૂસતમ તરસ લાગવાથી આજેજ બની ગયો અને પુશકલ સોધ પછી એક પાણીના ચશમાં આગળ જઇ લાગ્યો તે વિષે.

ત્યારબાદ તે પેહેલવાન તેજીવાલા બાહુર રખશ ઉપર બેઠો અને બીજા હફતેખાન તરફ જવા લાગ્યો. માર્ગમાં એક ઘણોજ બીકટ રસ્તો આવી લાગ્યો પણ નાચારી સાથે તેને ત્યાંથી જવું પડયું. તે પાણી વગરનું અને પુશકલ ગરમીવાળું એક બ્યાબાન હતું, જેમાં પક્ષીઓ પણ પોતાના તન ચીરાઇ જવાથી મરી જતાં હતાં. તે બ્યાબાન અને જંગલ એટલું તો ગરમ બન્યું હતું કે જેથી તું એમ કેહેશે કે તેના ઉપરથી જાણે આતશ પસાર થાય છે. આથી રખશનું શરીર અને સ્વારની બોલવાની જબાન ગરમીથી અને તરસથી અટકી પડી. તે એક નાનો ભાલો હાથમાં ધરીને ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતર્યો અને એક છાકટની માફક આગળ ચાલવા લાગ્યો. કાંઇ પણ ઇલાજ સોધવાનો રસ્તો તેણે જોયો નહી તેથી તેણે તેજ વખતે આસમાંન તરફ (આજીજી ભર્યો) ચેહેરો કીધો અને બોલ્યો કે "ઓ દાદગર દાવર! તમામ દુખ અને સખતીનો છેડો લાવનાર તુંજ છે. જો મારા મેહેનત ઉઠાવવાથી તુંને ખુશનુદી પુગતી હોય તો પેલી જેહાનમાં (મારે માટે) સવાબનો ખજાનો એકઠો થતો

હશે. હું આવી કોશેશ કરૂં છું તે એટલાજ માટે કે તું પરવરદેગાર કાઉસ પાદશાહને છુટકારો બક્ષે. વળી તું જેહાનનો માલેક તે બંદા-નીઓને પણ દેવના પંજામાંથી કાંઈપણ ઇજા પોહોંચ્યા વગર છુટા કરે. તેઓ સર્વે તારા ગુનેહગાર છે અને તારી આગળ નિચા પડેલા છે. (તો પણ) તેઓ તારી બંદગી કરનારા અને તારા ગોલામો છે. તે સઘલાઓને તું મારે હાથે છુટકારો બક્ષાવ કારણ કે હું મારો જીવ અને શરીર તેઓનેજ માટે ધરાઉં છું. તું કહે છે કે 'હું બક્ષ-નાર તથા ઇનસાફ આપનાર છું અને મુશકેલીની વખતે દુખીઓને મદદનો કરનાર છું.' માટે અગર જો તું મારા કામમાં ઇનશાફ જોતો હોય તો મારા બજાર (યાને મારી તેજી) ને તું કાલું (થડું) ના બનાવ. તું મારાં કામની અંદર મદદગાર થા અને બુધ જાલનું દિલ મારે માટે બલીઆ કરે એમ બનવા ના દે, માટે મારા લશકરની મેહે-નતને તું બરબાદ ના કર અને મને, મારાં લશકરને અને મારા દેશને તું ખુશાલ રાખ." એ પ્રમાણે જ્યારે પીલતન પોતાના મન સાથે બોલતો હતો ત્યારે તેનેતો પોતાની ઘેર અને કફનની વાત યાદ આવતી હતી. (તે બોલતો કે) "અગર જો મને લશકર સાથે લડાઇ કરવી પડે તો એક શીંહની માફક હું તેઓની સામે લડાઇમાં જતે. હું એક હુમલામાં તેઓની ઉઠલપાઠલ કરી નાખતે અને તેઓના શરીરમાંથી જીવને બાહાર કાઢતે. અથવા તો મારી સામે કંઅ (દેઝ) નો પાહાડ પણ આવી ઉભો હતે તો તે મારા એક હુમલા આગળ પણ ટકી શકતે નહી. હું તે પાહાડ જેવાને પણ મારા ભારી ગુરજથી હલકો કરતે અને મારી મરદાનગીથી તેની હાર થતે. જો જીહુન નદી મારી આગળ હતે અને તે નદીમાના વાહાનથી બાહાર આવી શકતે નહી તો પાક યજદાંના આપેલાં કૌવતથી તેજ પળે હું તેને ખાકની સાથે મેલી નાખતે. પણ તે મરદાનગી અને કૌવત હમના શા ખપનું? કારણ કે મારાં કામ કરતાં નસીબની આંખ (હમણા) આંધલી બની છે. આવી તરસ સાથે આજે જમીન ઉપર હું શું કરૂં? અને ચાલી આવતાં મોત ઉપર હું શું યુકિત અજમાઉં!"

જેવો તે એમ બોલી રહ્યો તેવુંજ તેનું હાથીના જેવું શરીર તરસથી સુસ્ત સુસ્ત થઇ ગયું અને તે ગભરાવા લાગ્યો. તે રૂસતમ ગરમ ખાક ઉપર પડયો અને તેની જીભ તરસથી ચિરાઇ જવા લાગી. તેટલાંમાં એક મજબુટ તાંગવાળું મેંઢું તે તેહેમતન આગળની જમીન ઉપરથી દોડી ગયું. તે મેંઢાના જવાથી તેને વિચાર આવ્યો અને તે પોતાના મન સાથે બોલ્યો કે "આએ જગ્યા ઉપર કંઇ ઝરો હોવો જોઇએ? મને લાગે છે કે પરવરદેગારની બક્ષેશથીજ તે આએ પળે મારી નજદિક આવી લાગ્યું છે. પછી રૂસતમે જમનો હાથ પોતાની તલવાર ઉપર ટેકવીને (તેની મદદથી) તે પરવરદેગારે બક્ષેલાં જોર સાથે ઉભો થયો. તે એક હાથમાં તલવાર પકડીને અને બીજે હાથે ઘોડાની લગામ પકડીને તે મેંઢાંની પુઠે ચાલવા લાગ્યો. જેમ તે મેંઢું આગળ ચાલતું તેમ તે પેહેલવાન પણ ચાલતો હતો. તે તે મેંઢાંને એક મુબારક દાહાડાની નિશાણી ગણવા લાગ્યો. રસ્તામાં તેને એક પાણીનો ઝરો દેખાયો કે જ્યાં તે નામીચું મેંઢું જઇ પુગ્યું. તેહેમતને આસમાન તરફ ચેહેરો ફેરવ્યો અને આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "ઓ સાચું બોલનારા દાવર! તું કહે છે કે હું બક્ષનાર તથા દીન-શાફી છું અને મુશકેલીને વખતે દુખીઆઓનો મદદગાર છું તે વાત ખરી છે.[1] જે કોઇ તે બક્ષેશના કરનાર ખોદાથી ફરે છે તે પોતાની અક્કલને ઠેકાણે રાખનાર ગણાય નહી.[1] આએ ઝરો કાંઇ મેંઢાંના પગલાં આવવાની જગ્યા નથી અને આએ જંગલનું મેંઢું મારૂં પોતાનું ખેસી પણ નથી. જે જગ્યાએ જ્યારે વાત ઘણી બારીક થઇ પડે ત્યારે તું પાક યજદાં શિવાય બીજા કોઇની પનાહ સોધવી જોઇએ નહી. જે કોઇ એક દાદગર ખોદાતાલાથી ચેહેરો ફેરવે તે બે-અક્કલી હોવો જોઇએ." પછી તેણે તે મેંઢાંની પુશકલ તારીફ કીધી કે "ફરતાં આસમાનથી તુંને કસી ઇજા થતી ના. જંગલ અને પાહાડ ઉપરની લીલોતરીઓ તારે માટે હંમેશાં તાજી રેહેજો અને તારાં દિલ ઉપર કસી ઇજા પોહોંચતી ના. જે કોઇ તારી ઉપર તીર કમાન વાપરે તો તેની કમાન ભાગી જજો, તેનો જીવ રંજીદા બનજો,

1 હાથની લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

કારણ કે પીલતનનું શરીર તારીથી જીવતું રહયું છે, નહી તો કે તેને કફનનો વિચાર કરવો પડતે. જે (રૂસતમ) મોટા અઝદાહના સીનામાં સમાઇ શકતો હતો નહી તે (હુમયુંઇ) એક વરૂના પંજામાં સમાઇ શકતે. મારાં કપડાંના અને શરીરના ટુકડે ટુકડા થયા હતે, અને રૂસતમ વિષેની એ ખબર દુશમનોને પુગી ગઇ હતે." જ્યારે તેની જબાંન તેની તારીફ કરવાથી ફારેગ થઇ ત્યારે તેણે તે તેણે રખશ ઉપરથી જીન ઉતાર્યું અને તેનું તમામ શરીર નિર્મળ પાણીથી ધોયું જેથી તે રખશ ખોરશેદની માફક પ્રકાશીત બન્યો. જ્યારે તે પાણીથી પરવારયો ત્યારે તેણે શેકારે જવાની તૈયારી કીધી. તે તૈયાર થયો અને તીરના કોઠલામાં તીર ભર્યાં. તેણે એક હાથીના જેવાં મજબુટ ગોરખારને હેઠે પાડયું અને તેના પગ, ચામડું અને માસ જુદું કીધું. પછી તેણે ખોરશેદના જેવો તપતો આતશ સલગાવ્યો અને તે ગોરખરને પાણીમાંથી (ધોઇને) બાહાર કાઢી આતશ ઉપર ભુજવાને મુકયું. તે ભુજીને પરવારીઆ પછી તેણે તે ખાવા માંડીયું અને પોતાના હાથોથી હાડકાઓને તોરવા માંડયાં. ત્યારબાદ પાણી પીવાને માટે તે નીરમલ જરા આગળ ગયો અને જ્યારે પાણી પીને પરાયો ત્યારે તેણે સુવાનો વિચાર કીધો. તેહેમતને તે લડાયક ઘોડાને કહયું કે "તું કોઇની સાથે લડતો ના અને વળી કોઇની સાથે દોસ્તી પણ કરતો ના. જો દુશમન આવે તો મારી આગળ આવજે, પણ તું પોતે દેવ અને શીંહો સાથે લડાઇ કરતો ના. ખોદાતાલાએ મને લડાઇ કરવાને માટે પેદા કીધો છે અને તુંને જીન અને તંગ લગાઅને માટે પેદા કીધો છે." પછી તે સુતો અને આરામગશ લિધી અને (તેટલો વખત) બોલવાને માટે હોટ ખોલ્યા નહી. તે રખશે પણ અરધી રાત સુધી ચારો ચરીઆ કીધો.

હફતેખાન બીજું—રૂસતમે અઝદાહને માર્યો તે વિષે.

તે જંગલમાંથી એક અઝદાહ નિકળી આવ્યો કે જેને માટે તું કેહેશે કે તેના હાથમાંથી એક હાથી પણ છુટી શકે નહી. તે મોટા અઝદાહને માટે હું શું કહું ? તેની પુછડીથી તે તેના દુખ

સુધી તે ઉંચી ગજ લાંબો હતો. તેનું તે જગ્યામાં રેહેઠાણ હતું અને તેની ફીકરને લિધે તેના રસ્તા ઉપરથી એક દેવ પણ જઈ શકતો હતો નહી. હાથીઓ, દૈવો કે શીંહોમાંથી કોઇ પણ ત્યાંથી પસાર થવાની હીંમત કરતું હતું નહી. જો કોઈ ત્યાં આવતું હતું તો તે બુરી મનશનીના નર અઝદાહથી છુટકો પાંમતું હતું નહી. તે (અઝદાહ) ત્યાં આવ્યો અને રૂસતમને સુટેલો જોયો તથા તેની આગળ એક આશુહા ઘોડાને પણ જોયો. એમ કેમ બન્યું તેને માટે તે વિચારવંત થયો કારણ કે એ જગ્યામાં આવીને સુવાની કોઇની મકદુર હતી નહી. તેણે પેહેલાં રખશ તરફ ઘસારો કીધો અને તે પેહેલવાંન આગળ દોડી ગયો. તેણે પોતાની તાંબાંના જેવી ખરી જમીન ઉપર ઠોકી અને ગરજનાની માફક પોકાર કરી પોતાની પુછડી હીલાવી. જેવો તેહેમતન ઉંઘમાંથી જાગી ઉઠયો તેવુંજ તેનું દાનાઇ ભરેલું મગજ લડાઇ કરવાને માટે ઉશકેરાયું. તેણે તે બ્યાબાનમાં આસપાસ જોયું પણ તે મોટો અઝદાહ ત્યાંથી નાહાસી ગયો હતો. તેથી તે ચીરડાઇને રખશની સાથે મારામારી કરવા લાગ્યો કે "મને સુતેલાને તેં શા માટે જાગરૂત કીધો?" જેવો તે બીજી વખત ઉંઘમાં પડયો તેવોજ તે અઝદાહ અંધારાંમાંથી પાછો બાહાર આવ્યો અને તે રખશ રૂસતમના માથાં આગળના તકીઆ આગળ દોડયો અને પગ વડે જમીન ખોદવા લાગ્યો તથા તેના ઉપર વાંકો વલવા લાગ્યો. તે સુતેલો શખ્સ બીજી વખત જાગરૂત થયો અને ગુસ્સાથી ચેહેરાને લાલ બનાવ્યો. તેણે આખાં જંગલની આજુબાજુ જોયું પણ કાલી રાત શિવાય તેની આંખે કાંઇ દેખાયું નહી. પછી તેણે તે મેહેરબાન જાગરૂત રખશને કહયું કે "શું તું અંધારી રાતે એકલો રેહેવા માંગતો નથી કે મારાં સરને ઉંઘાતું અટકાવે છે? શું તું મને જાગરૂત રાખવા થકી બોહોંશ પકડે છે? જો આવે વખતે હવેથી તું મને ઉઠાડશે તો તારાં સરને હું તિક્ષણ તલવારથી કાપી નાખશ અને હું માજનદરાન તરફ મારાં બખતર, તલવાર અને ભારી ગુરજને ઉંચકી લેઇ જવશ. મેં તો તુંને એમ કહયું હતું કે 'અગરજો શીંહ [illegible] સાથે લડવા આવે તો તારે બદલે હું

તેને પંજાથી પકડશ.' મેં તુંને એમ કહ્યું નથી કે 'આજ રાતના તું મારી આગળ દોડી દોડીને આવજે અને મને ઉંઘમાંથી ચોંકાવીને ઉઠાડજે.'" ત્રીજી વખતે તેનું સર ઉંઘમાં પડયું અને તેણે બજરેખ્યાનને પોતાના દિલ ઉપર ઓઢ્યું કે તુરતજ તે અઝદહા પાછો ફુંફાડા મારવા લાગ્યો. તું કેહેશે કે તે જાણે પોતાનો દમ ફુંકી આતશને સળગાવતો હતો. તેજ પળે તે રખશે ચરવાની જગ્યા છોડી દિધી પણ તે પેહેલવાનની આગળ જઇ શકયો નહી. અજબ જેવું તો એ હતું કે એ કારણને લિધે તેનું દિલ વેહેંચાઇ ગયું હતું કારણ કે તેને રૂસતમ તથા અઝદહા એ બંનેની ફીકર હતી. વળી શેઠ તરફના પ્યારને લિધે તેનું દિલ નચિંત રહયું નહી તેથી તે પવન વેગે રૂસતમની તરફ દોડયો અને પોકાર મારતાં તથા ગુસ્સે થતાં મટોડું ખોદવા લાગ્યો, જેથી તેની નાળથી જમીન ચીરાઇ જવા લાગી.

જ્યારે રૂસતમ ખુશ ઉંઘમાંથી જાગરૂત થયો ત્યારે તે ફણાયદ બાંધેલા ઘોડાની સાથે ગુસ્સે બન્યો. પણ પરવરદેગારે તેજ વખતે એવું ઉજરડું પાડયું કે ફરીથી જમીન તે અઝદહાને છુપાવી શકી નહી. તેથી રૂસતમે તેને અંધારાં વચે ઉસેલો જોયો. તેજ પળે તેણે પોતાની તિક્ષણ તલવારને મ્યાનમાંથી બાહાર ખેંચી અને વસંતના વાદળની માફકની એક ગરજના કીધી. તથા લડાઇના આતશથી જમીનને ભરી નાખી. તેણે તે અઝદહાને કહયું કે "તારૂં નામ કેહ કારણકે તું જેહાનને હવે પછી તારી ખાહેશ મુજબની જોશે નહી. એવું નહી બને કે નામ આપ્યા વગર મારે હાથે તારાં કાળાં તનમાંથી જીવ નિકળી જાય." ત્યારે તે બુરાં કરતુકનો નર અઝદહા બોલ્યો કે "કોઇ પણ મારા પંજામાંથી છુટકારો મેળવી શકતું નથી. સદીઓ પછીની સદીઓ થઇ આજે જંગલ મારૂં રેહેઠાન છે, અને બુલંદ આસમાન મારી ખાહેશ મુજબનું રહે છે. એ જમીનની ઉંચાઇઓથી એક સમડી પણ ઉડી શકતી નથી અને તેની જમીનને સેતારાઓ ખુઆબમાં પણ જોઇ શકતા નથી." પછી તે અઝદહાએ તેને પુછયું કે તારૂં નામ શું છે? કારણ કે તુંને જનમ આપનારને વાસ્તે

માટે રડવું પડશે." તેણે તેને જવાબ દિધો કે "હું નરીમાનની ઓલાદના સામના બેટા દસ્તાનનો છોકરો રૂસતમ છું. હું એજ એક કીનો લેનારાં લશકરના જેવો છું અને આ બહાદુર રખશ ઉપર હું મુશાફરી કરૂં છું. હમણા તું મારો લડાઇનો હાથ જોશે કે તુંને હું ખાકમાં કેમ લોટતો કરૂં છું." તે અઝદાહ તેની સાથે લડાઇ કરવા ઉતર્યો પણ તેઓના જોરનું કાંઇ સેવટ આવ્યું નહી. તે પીલતનની સાથે એવી રીતે લડવાને વલગ્યો હતો કે તું કેહેશે કે રૂસતમનીજ હાર થશે. જ્યારે તે રખશે અઝદાહના શરીરનું આવું જોર જોયું ત્યારે તે પણ તે તાજના બક્ષનાર (રૂસતમ)ની સાથે લડવાને જોડાયો. તે પોતાના કાનને હીલવીને જોશમાં આવ્યો અને તે અઝદાહને દાંતથી કરડવા લાગ્યો તથા લાતથી ખુંદવા લાગ્યો. તેણે તેને એક તલવારનો ફટકો માર્યો અને તેના ડોકાંને શરીરથી જુદું કીધું જેથી તેના શરીરમાંથી લોહીની નદી વેહેવા લાગી. જમીન તે (લોહી)ની નિચે ઢંકાઇ ગઇ અને તેના ઉપરથી એક લોહીનો ઝરો વેહેવા લાગ્યો. જ્યારે રૂસતમે તે બીહામના અઝદાહને તેની ગરદન, મોઢાંનો ઘેરાવો અને અણીવાળી પુછડી સાથે જોયો ત્યારે તેનું ભારે કદ જોઇને તે અજબ બન્યો અને તેને થોડો વખત સુધી જોયા કીધો. તેણે પોતની આગળનું જંગલ (તે અઝદાહથી) સાફ થયલું જોયું અને તેના ગરમ લોહીને કાલી ખાક ઉપરથી વેહેતું જોયું. તેહેમતન તેનાથી ઘણો અચરત રહ્યો અને પેહેલવી જબાનમાં ખોદાનું નામ લેવા લાગ્યો. પછી તેણે પાણીમાં જઇને પોતાનું માથું તથા શરીર ધોયું અને તેણે ખોદાની શક્તિ સિવાય દુન્યામાં બીજી કાંઇ પણ સોધ કીધી નહી. તેણે પરવરદેગારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ દાદગર! તેં મને અક્કલ, કોવત અને મોટાઇ બક્ષી છે. મારી આગળ શું પાણી વગરનું બ્યાબાન કે નાઇલ નદી એ સઘલાં થોડા યા ઘણા દુશમનો હોય તો પણ જ્યારે હું છેડાંઉ છું ત્યારે તે સઘલા મારી નજરમાં સરખાજ છે." જ્યારે તે બંદગી કરવાથી ફારેગ થયો ત્યારે તેણે તે ગોલાબી રખશને તૈયાર કીધો.

હફતેખાન ચોથું–રૂસતમે જાદુગર ઓરતને મારી નાખી તે વિષે.

પછી તે રખશ ઉપર બેસી આગળ ચાલવા લાગ્યો અને સેહેલ કરતો એક જાદુગરના રેહેઠાણ ઉપર આવી લાગ્યો. જ્યાં સુધી તપતો સુરજ (અસત પાંમવાને) ઉંચાઇએથી નિચે ઉતર્યો ત્યાં સુધી તેણે લાંબો રસ્તો કાપ્યા કીધો. જવાન માણસને જે પ્રમાણેની જગ્યા જોઇએ તેવી ઝાડ, ઘાસ અને દોડતા ઝરાવાળી જગ્યા તેણે જોઇ કાઢી. તેણે એક તીતરની આંખના જેવો (ખુબસુરત) ચશમો જોયો જેની પાર ઉપર દારૂથી ભરેલી એક સુનેરી જામ હતી. એક ભુજેલો મોરગ તથા નાન, નીમકદાની અને અચાર સાથે ત્યાં મુકેલું હતું. જ્યારે રૂસતમે આવી લાયક જગ્યા જોઇ ત્યારે તેણે પરવર-દેગારની બંદગી કીધી. ત્યાં પુગતાં રૂસતમે જે ખાણું જોયું તે જાદુગરે મુકેલું હતું, પણ તેના અવાજથી તે દેવ સંતાઇ ગયો હતો. રૂસતમ ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતર્યો અને જીન છોડયું અને તે મોરગ તથા નાન જોઇ તે અજબ થયો. તે મુબારક પગલાંનો રૂસતમ તે ઝરાની આગળ બેઠો અને તે યાકુતની જામ અંદર દારૂ ભર્યો. તે દારૂની સાથે એક સુંદર તંબુરો હતો. એક બયાબાન મોજમઝાહ કરવાની જગ્યા કેમ હોઇ શકે? તહેમતને તે તંબુરાને ખોલા ઉપર ધર્યો અને તે વાજીંત્ર વગાડી ગાયન લલકારવા લાગ્યો કે "આ એ ભટકનાર કમનસીબ રૂસતમ છે, કે જેના નસીબમાં ખુશાલીના દિવસોનો ભાગ ઓછો છે. સઘળાં મેદાનો તેની લડવાની જગ્યા છે તથા જંગલો અને પાહાડો તેના બાગો છે. તેને સઘલા દેવો અને નર અઝદાહોની સાથે લડવાનું છે. તે દેવોથી અને બયાબાનોથી છુટ-કારો પામતો નથી. જમાનાએ મને દારૂ, જામ, ખુશબોદાર ફુલ અને શેકારના મેદાનની બક્ષેશ કીધી નથી. હું હંમેશાં મગરમછના પંજા વચે રહું છું અને બીજું તો હું વાઘોની સાથે લડાઇ કરૂં છું."

આએ સાહાદ તથા રૂસતમનું ગાયન અને તંબુરાનો અવાજ તે જાદુગર ઓરતને કાને ગયો. જો કે તેણી એટલી બધી ખુબસુરત

હતી નહી તો પણ તેણીએ પોતાના ચેહેરાને વસંતની માફક સંવાર્યો અને સુગંધીવાળાં અને તરેહ તરેહના રંગના કપડાં સાથે તેણી રૂસતમની આગળ આવી અને તેની ખબર પુછી તેની આગળ બેઠી. તેહેમતને ખોદાની બંદગી કરવી સરૂ કીધી અને તે પરવરદેગારની તારીફ ગાઇ કે "માંજનદરાનનાં જંગલમાં હું ખાતું, દારૂ, બાજીંત્ર અને જુવાન દારૂ પીનારી સ્ત્રી મેળવવા પાંમ્યો છું." પણ તે જાણતો હતો નહી કે તે અપવીત્ર જાદુગર ઓરત છે અને બાહારના રંગમાં અંદરથી હારેમન છુપાયલો છે. તેણે હથેલીમાં એક દારૂની જાંબ પકડી અને નેકીના પોહોંચાડનાર પરવદેગારની યાદ કીધી. તે દયાળુ પરવરદેગારના નામના અવાજથી તે જાદુગર ઓરતનો ચેહેરો બીજી તરેહનો (બદ શીકલમાં) બદલાઇ ગયો. તેણીનો આત્મા બંદગી કરવાને ઇચ્છતો હતો નહી અને તેણીની જબાંન પરવર-દેગારની બંદગી કરવાની શકિત ધરાવતી હતી નહી. જેવું તેણીએ યજદાંનું નામ સમજ્યું તેવીજ તેણી કાલી બની ગઇ. તેહેમતને તુરતજ તેણીને તે રૂપમાં જોઇ તેજ વખતે તેણે કમંદનો ફાંસો તેણી તરફ હવામાં ફેંક્યો અને તે ફાંસામાં તે જાદુગર ઓરતનું માથું પકડયું. તેણે તેણીને પુછયું કે "તું કોણ છે તે મારી આગળ કહી દે અને જેવી તું હોય તેજ પ્રમાણેનો તારો ચેહેરો દેખાડ" તેજ વખતે તે કમંદની અંદર તેણી એક કરચલીવાલી, જાહુઇ ભરેલી, ફેલ ફરેબવાલી અને નુકશાંન ભરેલી, વાસ મારતી એક બુઢીયા થઇ ગઇ. પછી તેણે પોતાના ખંજરથી તેના શરીરના બે ભાગ કરી નાખ્યા જેથી જાદુગરોના દિલ ધાસ્તી ભરેલાં થયાં.

હફતેખાન પાંચમું–રૂસતમે જંગલના ચોકીબાનના બેઉ કાન કાપી નાખ્યા અને તે અવલાદની આગળ ફરીયાદ લેઇ ગયો તે વિષે.

જે પ્રમાણેની મુસાફરોની રીત હોય તે પ્રમાણે રૂસતમે ત્યાર બાદ ત્યાંથી આગળ રસ્તો ધર્યો. ચાલતાં ચાલતાં તે એક એવી જગ્યાએ આવી લાગ્યો કે ત્યાંની જગ્યામાં તેણે કશી રોશણી જોઇ

નહી: એક કાલા સીધી માફકની તે કાલી રાત બની ગઇ અને ત્યાં તારાઓ કે ચલકતો માહતાબ જણાતા હતા નહી. તું કેહેશે કે જાણે ખેરચેહ બંધીખાને પડયો છે અને સેતારાઓ કમંદના ફાંસામાં સપડાયા છે. આથી તેણે પોતાની લગામ રખશને સોંપી દિધી અને આગળ ચાલ્યો. અંધારામાં તેને ઉંચાન કે નિચાંન કાંઇ દેખાતું હતું નહી. તેવી જગ્યામાંથી તે રોશનીવાલી જગ્યામાં આવી લાગ્યો અને ત્યાંની તમામ જમીનને પાકથી ભરચક લીલોતરીવાલી બનેલી જોઇ. તમામ લીલોતરીથી અને દોડતા ઝરાઓથી પુરી દુન્યા જાણે નોજુવાન બની રહી હતી. તે (રૂસતમ)ના શરીર ઉપરના તમામ કપડાં પસીનાથી ભીજાઇ ગયાં તેથી તેની ખાહેશ આરાયશ લેવાની અને ઉંઘાવાની થઇ. આથી તેણે બબરેબ્યાન દિલ ઉપરથી ઉતાર્યું. તેની તોપી પણ અંદરથી ભીજાઇને તરબોર થઇ ગઇ હતી. તેથી તેણે તે બંધે ચીજો તડકામાં સુકવવાને મુકી અને જલદીથી તે ઉંઘાવા અને આરાયશ લેવા ગયો. તેણે ઘોડાના માથાં ઉપરથી લગામ કાહાડી નાખી અને તેને ખેતરમાં છુટો મુકી દેઇ તે પાછો ફર્યો. જ્યારે તે તોપી અને બબરેબ્યાન સુકાયું ત્યારે તેણે તે પાછું પેહેર્યું અને પછી તેણે વાઘની માફકનું બીછાનું બનાવ્યું. તેણે માથાં તલે ઢાલ મુકી અને તલવારને પાસે રાખા અને તેની મુઠ ઉપર પોતાનો હાડ મુકી રાખ્યો. જ્યારે તે જંગલના ચોકીઆને લીલોતરી વચે ઘોડાને (ચરતો) જોયો ત્યારે તે ચાલ દેતો ત્યાં દોડતો આવ્યો. તે રૂસ્તમ અને તેના રખશની આગળ ગયો અને તે (રૂસતમ)ના પગ ઉપર મજબુત રીતે લાકડીનો ફટકો માર્યો. જ્યારે તે પીલતન ઉંઘમાંથી જાગી ઉઠયો ત્યારે તે જંગલના ચોકીઆને તેને કહ્યું કે “ઓ હારેમન! તેં ખેતરમાં ઘોડાને શું કરવા છોડયો? અને હરામનું ફળ શા માટે મેલવવા લાગ્યો છે?” તે અક્કલમંદ શખ્સ તેના એમ બોલવાથી ઉશ્કેરાઇ ગયો અને એકદમ કુદી ઉઠી તેના બે કાન પકડયા અને કાંઇ પણ ભલું યા બુરૂં બોલ્યા વગર તેમને ચીમટીને જડમાંથી ખેંચી કાહાડીઆ–તે જંગલના રખેવાલે તે કાનો જડપથી ઉંચકી લિધા અને એ (બનાવ)થી અચરત થતો પોકાર મારવા લાગ્યો. તે ખેતરની

અંદર એક નામદાર અને હીંમતવાન જવાન હતો જેનું નામ અબ-લાહ પેહેલવાન હતું. તેની આગળ તે જંગલનો રખેવાન લોહીથી જજરતો અને હાથમાં તોડેલા બે કાન ધરીને પોકાર મારતો ગયો, અને તેને કેહેવા લાગ્યો કે "કાલા દેવના જેવો એક માણસ લોહાંની તોપી સાથે અને વાઘના ચામડાંના બખતર સાથે (ખેતરમાં આવ્યો) છે. તે તમામ જંગલની અંદર હારેમન જેવો છે, અથવા તો બખ-તરમાં ઢંકાયલો અજદાહ હોય તેવો તે લાગે છે. હું તેના ઘોડાને ખેતરમાંથી હાંકી કાઢવાને ગયો પણ તેણે મને તે ઘોડા આગળ યા ખેતર તરફ જવા દિધો નહી. મને જોતાંજ તે કુદી ઉઠયો અને કાંઇ પણ બોલ્યા વગર મારા બે કાનોને તોડી કાઢયા અને પાછો જઇને સુઇ ગયો." જેવું તે અબલાહે એમ સમજ્યું તેવોજ તે જડપથી કુદી ઉઠયો અને બળતાં દિલ સાથે ધુમાડાની જડપે બાહાર આવ્યો કે જેથી તે તેને જોય કે તે કેવો એક માણસ છે અને તેની સાથે શાને માટે એવી બુરાઇ કીધી છે.

આથી તે અબલાહ ખંજર રાખનારા કેટલાક નામદારો સાથે ખેતર તરફ ગયો. જેવી તેણે જંગલના રખેવાળથી એ વાત સમજી તેવોજ તે જે શીંદુને તેણે જોયો હતો તેનો શેકાર કરવાને માટે ગયો. તેણે પોતાના લડવૈયાઓની સાથે જે જગ્યાએ તેહેમતનને માટેની નિશાણી મલી હતી તે તરફ લગામ ફેરવી. જેવો તે લડવૈયો તેની છેક નજદીક આવી પુગ્યો તેવોજ તેહેમતન પોતાના રખશ તરફ ગયો તથા તેના જીન ઉપર ચડી બેઠો અને વેડેની તલવારને બાહાર ખેંચીને વાદલની માફકની ગરજના કરતો તેની સામે આવ્યો. જેવા તેઓ એકમેકની આગળ આવી પુગ્યા તેવાજ તેઓ એકમેકનો બરમ પુછવા લાગ્યા. અબલાહે તેને પુછયું કે "તારૂં નામ શું છે? તું કોણ શખ્સ છે? અને તારો પાદશાહ અને મદદગાર કોણ છે? તુંને આ તરફ લડાઇના કરનારા નરદેવોની આગળ આવવું ઘટતું હતું નહી. તેં શાને માટે આએ જંગલના રખેવાળના કાનો તોડી કાઢયા? અને ઘોડાને આએ ખેતરમાં કેમ છોડયો? હમણાં હું જેહાનને તારી ઉપર કાલી બનાવશ અને તારી પેહેલવાની તોપીને

ખાક ઉપર નાંખશે." રૂસ્તમે તેને જવાબ દિધો કે "મારૂં નામ વાદળ છે અને તે વાદળ એવું છે કે તે એક વાઘનું જોર ધરાવે છે. તે તમામ નેજા અને તલવારનોજ વરસાદ વરસાવે છે અને સરદારોના ડોકાંને (કાપી નાખી) તેઓની બગલમાં પકડાવે છે. અગરજો મારૂં નામ તારે કાને પડશે તો તારો દમ, જીવ અને દિલનું લોહી (ધાસ્તીથી) બંધાઇ જશે. શું પેહેલવાન પીલતનની કંમદ અને કમાનની વાત કોઇ પણ અંજુમન વચેથી તારે કાને આવી નથી? જે કોઇ માય તારા જેવા બેટાઓને જનમ આપે છે તે માયને હું કફનની સીવનારી અને કફન કરનારી ગણું છું. આએ સેપાહોની સાથે તું મારી આગળ દોડી આવ્યો છે તે ગોયા શુમશજની ઉપર તેં હઠો ફેંકયા બરોબર કીધું છે." પછી તેણે બલા વરસાવનારી મગરમછ (તલવાર)ને મ્યાનમાંથી બાહાર કાઢી અને જીન ઉપરથી વલખાતી કમંદના ફાંસાને ફેંકવા લાગ્યો. તે ઓખજો પાણી પાયલી તલવાર વડે એકએક ફટકાએ બબે જનને હેઠે નાખવા લાગ્યો. તે મેંઢાઓના ટોળાં વચે જાણે શીંહની માફક ઉતરી પડયો અને જે સઘલાઓ તે અવલાદની આગળ હતા તેઓને મારી નાખ્યા. તેણે તે સરદારોને તલવારના જખમે પગ આગળ નિચે પડેલા કીધા અને તેઓનાં આત્માને શરીરના ફાંડામાંથી છોડવ્યા. પેહેલવાન રૂસ્તમથી તે લશકરે હાર ખાધી અને પોતાના પાપી આત્મા સાથે તેઓ નાહાસભાગમાં પડયા. સ્વારોથી ઉડતી ધુલથી તે જંગલ અને બ્યાબાન ભરાઇ ગયું અને તેઓ પાહાડો જગ્યામાં વિખેરાઇ ગયા. રૂસ્તમ સાઠ પીટા વાલેલી કમંદ બાજુએ લટકાવીને એક જોરાવર હાથીની માફક અવલાદની પુઠે ગયો અને જેવો તેનો રખશ અવલાદની નજદિક જઇ પુગ્યો તેવોજ તેનો રોશન દિવસ રાતની માફક કાલો થઇ ગયો. રૂસ્તમે પોતાની લાંબી કમંદ તેની ઉપર ફેંકી અને તે નામદારનું માથું તેના ફાંડામાં આવી પડયું. પછી રૂસ્તમ ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પડયો અને તેના બે હાથો બાંધીઆ અને તેને પોતાની આગળ નિચે નાખીને તેની ઉપર પોતે ચઢી બેઠો. તેણે તેને કહયું કે "તું ખરેખરી વાતજ મને કેહેજે. હું તારીથી જુદાઇ

ભરેલું અને ખડપુછડાં વગરનું સમજવા માંગતો નથી. મને તું સફેદ દેવની તથા પુલાદ, ગન્દી તથા બીદ દેવની રેહેવાની જગ્યા તથા જે જગ્યાએ કાઉસ પાદશાહને બંધ કીધો છે તે જગ્યા તથા જેઓએ એ બુરો રસ્તો દેખાડયો છે તેઓને તું મને દેખાડી આપ. જો તું મને તે દેખાડશે અને ખરેખરૂં કહી દેશે તથા ઇનશાફના કામમાં જુઠું બાહાનું નહી લાવશે, તથા જો તું (તેઓનો) રસ્તો દેખાડીને મારી સાથે ભલો થશે તો હું તુંને માજનદરાનનો પાદશાહ બનાવશ.[1] હું આએ તાજ, તખત અને બારી ગુરજના સોગંદ ખાંઉ છું કે હું તુંને માજનદરાનનો પાદશાહ બનાવશ. તું આએ જમીન અને મુલકનો પાદશાહ ત્યારેજ બનશે કે તું આએ કામમાં કાંઇ પણ જુઠું બોલે નહી. અગરજો તું મને કેહેવામાં જુઠાઇ વાપડશે તો તારા આએ (બદનના) ઝરામાંથી હું લોહીની નદીને વેહેતી કરશ."

અવલાદે તેને કહયું કે "તું તારા મગજમાંથી ગુસ્સાને ખાલી કર અને તારી આંખને એકવગી ખોલ્લી કર. મારાં તનને તું વગર ફોકટનું જીવથી ખાલી ના બનાવ. તું જે ઇધાની મને પુછશે તે તું મારીથી મેલવશે. જે જગ્યાએ કાઉસ પાદશાહને બાંધ્યો [redacted] ત્યાંનાં એકેએક શેહેરો અને રસ્તાઓ હું તુંને દેખાડશ. વલી જે ઉમેદ તેં મને આપી છે તેને માટે હું તુંને બીદ દેવ તથા સફેદ દેવના રેહેઠાનો પણ દેખાડશ. ઓ દેવના જેવું દિલ ધરાવનાર વખાનને લાયકના પેહેલવાન! આએ મટોડીના હમલા કરતાં ખોદા સોથી ચઢતો છે. તું જાણ કે કાઉસ પાદશાહની નજદિક જવાને માટે સો ફરસંગ સુધી દુર પગલાં ભરવાનાં છે. ત્યાંથી તે દેવ તરફ જવાનો પણ સો ફરસંગનો એક લહોજ કઠંગો અને ખરાબ રસ્તો આવે છે. તે ભયથી ભરેલી જગ્યા બે પાહાડની વચમાં આવી છે, અને ત્યાંના આસમાન ઉપરથી હોમાય પક્ષી પણ ઉડી શકતું નથી. તે બસો ફરસંગના રસ્તા વચ્ચે અજબ જેવા ચોકી કરનારા દેવો છે કે જેઓની ગણત્રીનો અંદાજો થઇ શકે નહી. લડાયક દેવોમાંના બાર

1 લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

હજાર દેવો તે પાહાડી જગ્યામાં રાતે પાસબાની કરે છે. તેઓના સરદારો પુલાદ અને ગનદી જેવા દેવો છે અને બીદ અને સંનજે જેવા તેઓના પાસવાનો છે. તે નરદેવોનો સરદાર સફેદ દેવ છે કે જેનાંથી પાહાડ પણ નેતરના ઝાડની માફક ધ્રુજે છે. તે સફેદ દેવને તું શરીરે પાહાડના જેવો જોશે તથા તેનું શરીર, ખભાં અને ગરદન [illegible] રસનનાર[1] ઘેરાવા જેટલી છે. તે દેવ સાથે લડવાને માટે તારા આવા હાથ પગ, તથા લગામ, તથા તલવાર, ગુરજ, અને ભાલો વાપરવાને તારો આવો હુનર તથા તારૂં આવું ઉંચું કદ અને તારી કામ કરવાની આવી રીત (તેની આગળ) કાંઈ બીસાદમાં નથી. જ્યારે તે (રસ્તો) તુંને પસાર કરવો પડશે ત્યારે તુંને પથરાવાળી જગ્યા અને જંગલો મલશે કે જ્યાંથી એક હરણ પણ પસાર થઈ શકતું નથી. જ્યારે તું તે પસાર કરી રહેશે ત્યારે વળી આગળ ચાલતાં પાણીની એક નદી આવશે કે જેની પોહોળાઈ બે ફરશંગથી પણ વધારે છે. ત્યાંનો ચોકીબાન કનારંગ નામનો દેવ છે અને તેના હોકમ હેઠળ બીજા સઘળા નર દેવો છે. બોજકુશ શેહેરથી તે નરમપા શેહેર સુધી એક ફરશંગ જેટલી જગ્યામાં ત્રણ હજાર તંબુઓ મારેલા છે. બોજકુશથી માજનદરાન શેહેર સુધી ઘણાએક ફરશંગો સુધીનો ખરાબ રસ્તો આવે છે. તે સઘળા રસ્તા ઉપર પાદશાહના લખો સવારો વિખેરાયલા રહે છે. તે એવું હથીઆરો અને પૈસા ધરાવનાં લશકર છે કે તેઓમાંના એકને પણ તું (તંગીથી) ગમગીન બનેલો જોશે નહી. વળી ત્યાં બારસો લડાયક હાથીઓ છે કે જેઓથી કરીને શેહેરમાં જવાનો જરાએ રસ્તો રેહેતો નથી. તું એખલોજ છે તેથી જો તું લોહાંનો પણ બનેલો હશે તોપણ તે હારેમનોની કાનસોથી તું ઘસાઈ જશે" તેના એમ કેહેવાથી રૂસતમ હસી પડયો અને તેને કહયું કે "અગરજો તું મારી સાથે માર્ગમાં રહેલો હશે તો તું જોશે કે આએ એકલા પીલતનના શરીરથી તે નામીચાં લશકરનું શું થાય છે? ફતેહમંદ યજદાંના બલથી તથા

---

૧ 'રસન' એ એક જાતનો ભાલો છે જે એક ગજ લાંબો હોય છે. રસનો અર્થ દોરડું પણ થાય છે.

મારાં નસીબ, તલવાર, તીર અને હુનરથી જેવા તેઓ મારૂં જોર, બાજુ, ગરદન જોશે તથા લડાઇની અંદર પડતા મારા ગુરજના ફટકા જોશે તેવાજ તેઓના પગ ધાસ્તીથી ફસડાઈ જશે અને તેઓની પીઠ ચીરાઇ જશે અને લગામ શું અને પાવડા શું તે તેઓ ફરીથી જાણશે નહી. જે તરફ કાઉસ પાદશાહ [illegible] તે તરફનો મને રસ્તો દેખાડવાને હાવે તું ચાલવા માંડ."

એટલું કહીને તે ખુશાલી સાથે રખશ ઉપર બેઠો અને તે અવલાદ પવન વેગે તેની આગળ ચાલવા લાગ્યો. જે જગ્યા સુધી કાઉસ લશકરને લેઇ ગયો હતો અને જ્યાં તેના ઉપર દેવો અને જાદુગરોથી બુરાઇ પુગી હતી ત્યાં તે જઇ પુગ્યો ત્યાં સુધી તેણે અંધારી રાતે કે રોશન દિવસે આરામ લિધી નહી અને એ રીતે તે અસ્પરૂજ પાહાડ સુધી જઇ પુગ્યો. જ્યારે અંધારી રાતનો અરધો ભાગ વહી ગયો ત્યારે જંગલ અંદરથી બુમોના અને ઘોંઘાત ભર્યા અવાજો નિકલ્યા. માજનદરાનની અંદર લોકોએ આતશ સલગાવ્યા અને દરેક ઠેકાણે મીનબતીઓ બલવા લાગી. તેહેમતને અવલાદને પુછયું કે જમની તથા ડાબી બાજુએ આતશ સલગી રહ્યો છે તેનું કારણ શું?" ત્યારે તેણે જવાબ દિધો કે એતો સઘલું માજનદરાન શેહેરની અંદર થાય છે કે જ્યાંના લોકો રાતના પણ બે ભાગ ઉંઘાતા નથી. પુલાદ, અરઝંગ અને બીદ જેવા સપેહસાલારો સફેદ દેવના પેહેલવાનો છે. જે ઝાડ વાદલ સુધી પુગેલું છે અને તેની ઉપર દોરીઓથી તારાનાં જેવાં ફાનસો હાર બંધ તંગાયલાં છે તે અરઝંગ દેવની જગ્યા હોવી જોઇએ, કે જે જગ્યામાંથી હર પળે પોકાર અને ગડગડાતના અવાજો નિકળે છે." જ્યાં સુધી પ્રકાશીત સુરજે પોતાનો ચેહેરો દેખાડયો ત્યાં સુધી તે લડાયક રૂસતમ ઉંઘાઇ ગયો અને તેટલો વખત તેણે અવલાદને પોતાની કમંદના ફાંસાથી મજબુટ રીતે બાંધીને ઝાડ સાથે તાંગ્યો.

હફ્તેખાન છઠું—રૂસતમે અરજંગ દેવને મારી નાખ્યો તે વિષે.

જ્યારે સુરજ પાહાડની કહનમાંથી ઉગ્યો અને દુન્યાની મોટાઇ અને દબદબો વધાર્યો ત્યારે તે તાજનો બક્ષનાર પેહેલવાન ઉંઘમાંથી જાગરૂત થઇને ત્યાંથી રખશની આગળ ગયો. તેણે જીનની અંદર પોતાના બપાવાનો ગુરજ નાખ્યો અને યુક્તિઓથી ભરપુર થઇને તે બાહાદુરી સાથે આગળ ચાલ્યો. તેના માથાં ઉપર એક પાદશાહી ટોપી હતી અને તેના શરીર ઉપર પસીનાવાળું બબરેબ્યાન હતું. તેણે સપેહસાલાર અરજંગ તરફ ચાલવા માંડયું અને જેવો તે પેહેલવાન તે છાવણીમાં આવ્યો તેવોજ તેણે તેના લશકરની અંદર એક પોકાર માર્યો કે જેથી તું કેહેશે કે દરીઆ અને પાહાડો પણ ચીરાઇ ગયા. જેવો અરજંગને કાને આવી રીતનો પોકાર પુગ્યો તેવોજ અરજંગ દેવ પોતાના તંબુમાંથી બહાર કુદી પડયો. જેવો રૂસતમે તેને જોયો તેવોજ તેણે ઘોડાને ઉશકેરીઓ અને વિજળીના આતશની ઝડપે તેની આગળ જઇ પુગ્યો. તેણે તેનું માથું, કાન અને ગરદન બાહાદુરી સાથે પકડી અને પછી એક શીંહની માફક તેનું માથું શરીરમાંથી તોડી કાઢયું અને શરીરમાંથી તોડી કાઢેલું તે લોહીથી ભરેલું માથું જે તરફ તેનું લશકર હતું તે તરફ ફેંકયું. જ્યારે તે દેવોએ તેનો ગુરજ તથા તેના પંજા જોયા ત્યારે તેઓનું દિલ (ધાસ્તીથી) ફાટવા લાગ્યું. તેઓએ પોતાના વતન અને જમીનની દરકાર કીધી નહી અને ત્યાંથી છુટવાને માટે તેઓ દોડવા લાગ્યા અને દોડતાં દોડતાં બાપ દીકરાઓ એક એક ઉપર ગબડી પડવા લાગ્યા. પીલતને કીના ભરેલી શમશેરને બાહાર ખેંચી અને તે લશકરને દેવોથી ખાલી કરી નાખ્યું. જ્યારે દુન્યાને દિપાવનાર સુરજ અસ્ત પાંમ્યો ત્યારે તે દોડતો અસપરૂજના પાહાડ તરફ ગયો અને અવલાદના બંધ છોડી નાખીને એક બુલંદ ઝાડની નિચે તેઓ બેઠા. પછી તેહેમતને અવલાદને જે શેહેરમાં કાઉસ પાદશાહ હતો તે તરફના રસ્તાની ઇધાણી પુછી. જ્યારે તેણે તે ઇધાની મેળવી

ત્યારે તેણે તે તરફ જવાનું ચાલુ મુકયું. અનવ્રાદ તેને રસ્તો દેખાડવાને આગળ ચાલવા લાગ્યો. જેવો તે તાજનો બક્ષનાર તે શેહેરમાં આવી પુગ્યો તેવોજ તેના રખશે વાદળની ગરજનાની માફકનો પોકાર માર્યો. જેવો કાઉસે તેનો અવાજ સમજ્યો તેવોજ તે સરૂઆતથી તે આખેર સુધી (ની વાત) પાંમી ગયો. પછી તે પાદશાહે ઇરાનીઓને કહ્યું કે "હવે આપણા ખરાબ વખતનો છેડો આવ્યો છે. રખશના ખંખારવાનો સાદ્દાદ મારે કાને સમજાયો છે અને તે ખંખારથી મારો જીવ તથા મારૂં દિલ ખીલી રહ્યું છે. જે વખતે તુરકીઓ પાદશાહ સાથે લડાઇ કરતા તે વખતે પણ એ રખશે એજ પ્રમાણે કેબાદની દરબાર આગળ ખંખાર માર્યો હતો." ત્યારે તે લશકરીઓ બોલ્યા કે "કાઉસ પાદશાહનો જીવ ભારી જંજીરથી કંટાલી ગયો છે તેથી તેના માથામાંની અક્કલ, હુશીયારી અને મોટાઇ જતી રહી છે. તું કેહેશે કે તે જાણે સ્વપનાનીજ વાત કરે છે. આપણને માટે [redacted] ભારે કેદખાનામાંથી છુટવાનો કસો ઇલાજ નથી, કારણ કે આપણું નસીબ ઉંધું વલ્યું છે." જેવા તે ઇરાનીઓ એ પ્રમાણે બોલી રહ્યા કે તેવોજ તે આતશને સલગાવનારો લડાયક પેહેલવાન કંમરને તંગ બાંધીને તેજ પળે તેઓની આગળ આવી પોહોંચ્યો. જેવો પીલતન કાઉસની આગળ જઇ લાગ્યો કે તેવાજ તમામ નામદારો જેવા કે ગોદરેજ, તુશ તથા બાહુર ગેવ, ગસતહમ, શીદુશ તથા શેર નર બેહેરામ વિગેરે તેની આગળ ભેગા થયા. તેઓએ (ખુશાલીથી) પુશ-કલ ઘોંઘાટ કરી મુકયો અને તેને નમન કીધું અને લાંબી મુસાફરીના શંકટો વિષે તેઓએ તેને પુછપરછ કીધી. કાઉસ પાદશાહે તેને બગલગીરી કીધી અને તેને જાનની ખેરઆફીયત તથા રસ્તાની થાકને માટેની પુછપરછ કીધી. તેણે તેને આસ્તેથી કહ્યું કે "આપણે રખશને એ જાદુગરોથી છુપાવી રાખવો જોઇએ, કારણ કે જેવી સફેદ દેવને એવી ખબર મલશે કે જેહાનની સપાટી અરજંગ દેવથી ખાલી થઇ છે અને પીલતન કાઉસની આગળ જઇ પુગ્યો છે તો તેવીજ તે તમામ નર દેવોની એક બીજવલશ ભરશે અને તેથી દેવોના લશકરથી જેહાન ભરાઇ જશે. તેથી તારી સઘલી મેહેનત

શીકટમાં જશે." પછી ગોદ્રશ પાદશાહે રૂસતમને એ પ્રમાણે કહ્યું કે આગે મીતી તથા આગે તારી કોતાહ તારા વગરની હોતી ના. ૧ હવે તું હુમયુજ સફેદ દેવના ઘર તરફનો રસ્તો લે અને તારા શરીરને, તલવારને તથા તીરને મેહેનતમાં નાખ. કદાચને એવું પણ બને કે પાક યજદાંન તારો મદદગાર થાય અને તું જાદુગરોના માથાંને ધુલમાં રગડી શકે તેથી તુને 'હફ્ત કુહ' નામના પાહાડ ઉપર કે જયાંની દરેક જગ્યાએ દેવોના ટોલેટોલાં હોય [redacted] ત્યાં જવું જોઈએ. જેમ મેં ધાસ્તી અને ફીકર સાથે સમજયું છે તેમ તુંને ત્યાં એક ભયંકાર ગુફો મલશે. ત્યાંના રસ્તા લડવૈયા જેવા નરદેવોથી ભરેલા છે કે જેઓને લડાઈ કરવાને માટે વાઘના જેવા બનાવેલા છે. તે ગોફાની અંદર સફેદ દેવનું રેહેઠાન છે કે જેનાથી તે માજન-દરાનના લશકરને ઉમેદ અને ધાસ્તી રહે છે. જો તું તેનો નાશ કર-વાને શક્તિવાન થશે તો સારૂં કે તે દેવ સરદારો અને લશકરને ટેકો આપનારો છે. (આપણા) લશકરની આંખ ગમથી આંધલી થઈ છે અને મારી આંખપણ અંધાળાંથી કંટાલી ગઈ છે. જે તબીબોએ તે તપાસી છે તેઓ એવી ઉમેદ રાખે છે કે સફેદ દેવના દિલના લોહી તથા મગજથી તે સાજી થઈ શકશે. એક હુશીયાર તબીબે એમ કહ્યું છે કે 'જ્યારે તેના લોહીના આંસુની માફકના ત્રણ ટીપાં આંખમાં નાંખવામાં આવશે તો તે લોહીથી તમામ અંધાપો દુર થશે.' તેથી હું એવી ઉમેદ ધરાવું [redacted] કે પાક પરવરદેગારની બક્ષેશથી તું તે લડાયક દેવનો નાશ કરશે."

તે પીલતન પેહેલવાને તેથી લડાઈની તૈયારી કીધી અને તે જગ્યાએથી ચાલવા માંડયું. તેણે ઇરાનીઓને કહ્યું કે "તમો સાવધ રેહેજો, કારણ કે મેં સફેદ દેવ સાથે લડવાની ધારના કીધી છે. તે દેવ યુક્તિ રચનારો એક લડાયક હાથી જેવો છે અને તેની આજુબાજુ પુશકલ લશકર છે. અગરજો એવું બને કે તે મારી પીઠને ફાંસમાં લેવા ફાવશે તો તમો લાંબો વખત સુધી બુરી સ્થી-તીમાં અને ગમગીન રેહેશો. પણ જો સુરજનો માલેક પરવરદેગાર

૧ લખેલી નકલમાં બે બેત વધારે છે.

મારો મદદગાર થશે અને મારૂં સારૂં નસીબ મને વધુ જોર બખશશે તો તમો સઘળા તમારૂં દેશ, વતન અને તખત પાછું મેળવશો અને પેહલું (ઇરાનનું) પાદશાહી ઓર ફલવંત બનશે." તેના ઉપર મોટી પદવીના શખ્શોએ દુવા કીધી કે "તારો ઘોડો, બુરજ અને જીન તારા વગરનું રેહેતું ના." પછી રૂસતમ પોતાની કમંદને તંગ બાંધીને તથા પોતાના માંથામાં કીનો લેવાનું જનુન રાખીને તે જગ્યાએથી બાહાર પડયો. તે પોતાની સાથે અવલાદને લેતો ગયો અને પોતાના રખશને પવન વેગે દોડાવી મુકયો. તે નેકબખ્ત પેહે-લવાને રસ્તામાં આશાયશ લિધી નહી. તેને રસ્તો દેખાડનાર તરીકે અવલાદજ રહયો હતો. જ્યારે તે રખશના પગલાં દુરૂત કુહ ઉપર ચઢવા લાગ્યાં, ત્યારે નર દેવોનાં ટોલેટોલાં ત્યાં ભેગાં થવા લાગ્યાં. તે છેડા વગરના ગુફાની નજદિક તે રૂસતમ જઈ પોહોંચ્યો. તેણે ત્યાં પોતાની આસપાસ દેવાનું લશકર જોયું. તેણે અવલાદને કહયું કે "મેં જે જે બાબદ વિષે તુંને પુછયું છે તે સઘળામાં તારાથી સચાઈજ જોઈ છે. અને મારે એક ભારી કામ ઉઠાવવાનું છે. માટે ઓ ભલા નસીબના શખ્સ! અગરજો તું આએ ખોલાશો કરે તો સારૂં. તે એકે હુમલાં (તેની સાથે લડવા જવાનો) વખત નજદિક આવી લાગ્યો છે કે? એ બાબેનો તું મને કાંઈ ઉપાય દેખાડ અને એ ભરમને ખુલ્લો કર." ત્યારે અવલાદે તેને જવાબ દિધો કે, "જ્યારે સુરજ તપવા માંડશે ત્યારે તે દેવ ઉંઘમાં પડશે. તે વખતેજ તું તેઓ ઉપર લડાઈમાં ફતેહમંદ નીવડી શકશે. માટે તારે હુમલો તો થોડા વખત ઢીલ કરવી ઘટે છે. દિવસને વખતે દેવોમાંથી કોઈને તું બેઠેલા જોશે નહી. ફકટ થોડા જાદુગરો ત્યાં પાસબાન તરીકે રહેલા હશે. અગરજો ફતેહમંદ ખોદાતાલા તારો મદદગાર થશે તો તે વખતે તું તેઓ ઉપર ફતેહ મેળવી શકશે." આથી જ્યાં સુધી સુરજ ઉંચે ચઢીયો નહી ત્યાં સુધી રૂસતમે ત્યાં જવાની ઉટાવલ કીધી નહી. પછી તેણે અવલાદના હાથ પગો મજબુટ બાંધ્યા અને ત્યાર બાદ તે વાંકી કમાન સાથે તેજ વખતે ઘોડા ઉપર ચઢી બેઠો. તેણે લડાયક મુઆરબછ (તલવાર)ને

મ્યાનમાંથી બાહાર કાઢી અને વાદળની ગરજના કરતાં પોતાનું નામ બોલવા લાગ્યો. જેવો તે પેહેલવાન લશકરની વચે જઇ પુગ્યો તેવોજ તે તેઓના ડોકાંને ખંજરથી દુર કરવા લાગ્યો. તેના જોર આગળ ટકી રેહેવાની તેઓમાં શક્તિ હતી નહી. તેઓ તેની તલવારથી પોતાના જીવને માટે ધાસ્તીમાં પડવા લાગ્યા. લડાઇમાં તેની આગળ કોઇપણ થોભી શકતું હતું નહી, તથા કોઇપણ તેની સાથે મરદાનગી અને નામદારી સોધતું હતું નહી.

હફ્તેખાન સાતમું—રૂસતમે સફેદ દેવને મારી નાંખ્યો અને તેણે કાઉસને તથા ઇરાનીઓને બંધીખાનામાંથી છોડાવ્યા તે વિષે.

પછી રૂસતમ એક સળગતા સુરજની માફક ત્યાંથી સફેદ દેવની આગળ જઇ પુગ્યો. તેણે ત્યાં એક દોજખના જેવો ગોફો જોયો કે જેમાંનાં અંધારાંથી તે જાદુગરનું શરીર દેખાતું હતું નહી. રૂસતમ તલવારને હાથમાં પકડીને થોડો વખત ત્યાં ઉભો રહ્યો કારણ કે તેને ત્યાંની કાંઇપણ જગ્યા કે ગુફા કાંઇ દેખાતું હતું નહી. ત્યાંના કાલાશથી તે કાંઇ પણ ચિજ જોઇ શકતો હતો નહી, તેથી તેણે થોડો વખત તે જગ્યામાં આશાયશ લીધી. ૧ જ્યારે તેણે પાપનને ચોળીઆં અને આંખને ધોઇ ત્યારે તે અંધારા ગારમાં તે થોડુંક જોઇ શક્યો. તે અંધારાંની વચે તેણે એક પાહાડ (સફેદ દેવ)ને જોયો કે જેનાથી તે તમામ ગોફો બે માલુમ થઇ ગયો હતો. તેનો ચેહેરો કાંસાના રંગનો અને તેના બાલ શીંહના જેવા હતા. તેના શરીરની ઉંચાઇ અને પોહોળાઇથી આખી દુન્યા પણ ઢંકાઇ જતી હતી. તેણે તે દેવને તે ગોફા અંદર સુટેલો જોયો. તેથી તેને મારી નાખવાની રૂસતમે ઉતાવળ કીધી નહી પણ એક વાઘની બરાડની માફક તેણે ત્યાં એક બુમ પાડી. તેથી જ્યારે તે જાગરૂત થયો ત્યારે તે તેની સાથે લડવાને વલગ્યો. રૂસતમની આગળ તે એક કાલા પાહાડની

---

૧. [illegible] વખતમાં એ બેત વધારે છે.

માફક આવ્યો કે જેથી તું કેહેશે કે તમામ જેહાન જાણે નાશ પામી ગઇ. તેણે ઘંટીના પથરના જેવો એક પથરો ઉંચકયો અને રૂસતમની આગળ ધુમાડાની જડપે આવી લાગ્યો. પીલતનનું દિલ તેનાથી ધાસ્તી ખાઇ ગયું અને તે બીહીધો કે તેનું નસીબ તંગ બન્યું છે. પછી તેણે એક ઝનુની શીંહની માફક ચીરડાઇને પોતાની તિક્ષણ તલવારનો એક ફટકો તેની કંમર ઉપર માર્યો અને રૂસતમે પોતાનું જોર વાપડી તેના શરીર ઉપરથી તેનો એક પગ અને હાથ કાપી નાખ્યો. તેમ કપાયા છતાં પણ એક નામીચા હાથીની માફક યા ઝનુની શીંહની માફક તેની સાથે લડવાને તે વલગી પડયો. તે નામવરની સાથે તે દેવ એક પગે પણ લડવા લાગ્યો અને તમામ ગોફાને ઉઠલપાઠલ કરી નાખ્યો. તેણે તે બાહાદુર પેહેલવાનની ગરદન અને ખભું પકડયું કે જેથી તે પેહેલવાનને તે નિચે તોડી પાડે. નામદાર રૂસતમ પણ તેને વલગી પડયો અને તેની ગરદન તથા ખભું મજબુદ પકડયું. તેઓ એકમેકનું માસ ખેંચી કાઢવા લાગ્યા જેથી તે તમામ જમીન ઉપર લોહીથી કાદવ બની ગયો. રૂસતમે પોતાનાં દિલ સાથે વિચાર્યું કે "જો આજ રોજે મારો જીવ બચી જાય તો હું જાવેદાન સુધી જીવતો રેહેવશ." તે સફેદ દેવ પોતાના દિલ સાથે એમ બોલ્યો કે "મારા મીઠા જાનથી હું ના ઉમેદ બન્યો છું. અગરજો આએ અજદાહના પંજામાંથી હું કપાયલા પગ અને ચાંમડાં સાથે છુટકારો મેલવશ તો પણ નામદારો મધેના શું નાંહલા કે મોટા મારો ચેહેરો માજનદરાનમાં જોશે નહી." સફેદ દેવ એ પ્રમાણે બોલી પોતાના દિલને એ પ્રમાણેની ઉમેદો આપતો હતો. તેઓ એવી રીતે એકમેકની સાથે લડતા હતા કે તેઓના શરીરમાંથી લોહી તથા પસીનો નદીની માફક વેહેતો હતો. જાનને પેદા કરનાર ખોદા તરફથી મલેલા જોરથી તે તેહેમતન ઘણાં દુખ અને કીના સાથે તેની સાથે પુશકલ લડયો. આખરે તે કીના ભરેલી લડાઇમાં તે નામદાર પેહેલવાન ઘણો ગુસ્સે થયો. તેણે તેને એક હાથનો પંજો માર્યો અને તે નર શીંહ જેવો રૂસતમ તેના ઉપર લીગાયો અને તેની ગરદન પકડી તેને નિચે નાંખ્યો. તેણે તેને એક ભયંકાર શીંહની

માફક જમીન ઉપર પટકીને તેના શરીરમાંના જીવને બાહાર કાહાડી નાખ્યો. પછી ઉગામેલાં ખંજરને તેણે નિચે ઉતાર્યું અને તેના દિલને ચીરી નાંખ્યું. તેણે તેનાં કલેજાંને તેના કાલાં દિલમાંથી બાહાર ખેંચી કાઢયું. તે તમામ ગોફો તેના કપાયલાં શરીરથી ભરાઇ ગયો અને તમામ જગ્યા લોહીના દરીઆની માફકની બની રહી. જ્યારે બીજા દેવોએ તેનું આએ કામ જોયું ત્યારે તેનાં કાંમથી તેઓ બીહીને નાહાશવા લાગ્યા.

પછી જ્યારે કીનો લેનારો રૂસતમ બાહાર આવ્યો ત્યારે તે જગ્યામાં એક જન પણ રહયો હતો નહી. આથી રૂસતમે પોતાની કંમર ઉપરથી કેઆની કંમરબંધ છોડયો અને દિલ ઉપરથી બખ-તર તથા તોપીને કાહાડી નાખી. પછી તેણે બંદગી કરવાને માટે પોતાનું મોહડું અને શરીર ધોયું અને બંદગી કરવાને એક પાક જગ્યા સોધી કાહાડી. ત્યારબાદ તેણે પોતાનું માથું ખાક ઉપર નાંખ્યું અને બોલ્યો કે "ઓ ઇનસાફી પેદા કરનાર! દરેક ખરાબી વખતે તું બંદાઓને મદદનો કરનાર છે. તેંજ મને પેહેલવાનનું જોર તથા લડાઇમાં જીત બક્ષી છે, નહી તો કે દુન્યાની અંદર મારા જેવો હીનો અને કંગાળ શખ્સ બીજો કોઇ હતે નહી. ગમગીની, દલગીરી, મેહેનત, દુખ, દરદ તથા નેકી બદીથી જે કાંઇ માણસો ઉપર આવી પડે [redacted] તે, તથા તંગી, ફરાખી, ભલું નસીબ, ચહડતી પડતી, અને પેહેલવાની એ સઘલું તારા ઇનસાફથીજ હું મલતું જોઉછું. વળી જે કાંઇ હસ્તી ધરાવે છે તે તારાથી બક્ષાયલું હું જોઉં છું અને તે કામની અંદર બીજો કોઇ પણ શખ્સ (મદદનો) હાથ ધરાવતો નથી. દરેક જીની રચકણ તારા ફરમાવ્યાથી સુર્ય જેવી બને [redacted] અને તારીજ મોટાઇથી એક કોરીથી આસમાન બની શકે છે." જ્યારે તે માનવંત પેહેલ-વાન આએ બંદગી કરી રહયો ત્યારે તેણે દિલ ઉપર તમામ અસ-બાબ પાછો પહેરીઓ. ત્યારબાદ અવલાદની પાસે જઇ તેને બંધમાંથી છુટો કીધો અને તે કેઆની કમંદને જીનના પતા સાથે બાંધી લિધી. તેણે તે (દેવના પેટમાંથી) ખેંચી કાહડેલા કલેજાંને અવલાદને સોંફીયું અને પાદશાહ કાઉસની તરફ ચાલવા માંડયું. અવલાદે તેને કહયું

કે "ઓ નર શીંહ! તુ તારી તલવાર વડે જેહાનને તારા પગની નિચે લાવી શકયો છે. હવે માજનદરાનની અંદર બીજો કોઇ શખ્સ હશે નહી કે જે તું નામવરની સાથે લડાઇ કરે. દરેક કામની અંદર તું ફતેહમંદ નસીબનો છે. તાજ અને તખતને લાયક તુંજ છે. તેથી તુંને ઘટે છે કે હવે તું મારૂં કામ પાર પાડે કારણકે મેં તારી આગળ સઘલું સાચુંજ કહયું હતું. તેં તાણીને બાંધેલી દોરીના ફાંપાઓની નિશાણી મારાં શરીર ઉપર પડેલી છે તથા હજી પણ તારી કમંદની નિચે હું દબાયલો છું. તેં જે ચીજની (યાને માંજનદરાનના રાજની) મારાં દિલને ઉમેદ આપી છે તે ઉમેદને મેલવવા મારૂં દિલ ચાહે છે. તે વચણ તોડવાને લાયકનો તું કાંઇ જણાતો નથી, કારણ કે તું એક જોરાવર શીંહ છે અને પાદશાહી નજર ધરાવે છે." ત્યારે રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે "હું તુંનેજ એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધીનું સઘલું માજનદરાન સોંફશ. પણ હજી તો એક ભારી મેહનતનું કામ આવે છે કે જેનાથી પડતી આવે કે ચડતી પણ થાય. તે એ છે કે હજી તો માંજંદરાંનના પાદશાહને તખત ઉપરથી ખેંચી કાહડીને ઉંડા ખાડામાં નાખવાનો છે, તથા લખો લેહુગર દેવોના માંથાં ખંજરથી કાપીને ખોપરી સાથે ફેંકી દેવાના છે. ત્યાર બાદ હમે તુંને એ જમીન સોંફી શકીશું, નહી તો કે તુંને આપેલું વચન મારાથી પાળી શકાય નહી. એવું બન્યા પછીજ તુંને હુ ગરજ વગરનો બનાવું અને માંજનદરાનની ઉપર હું તુને મોટાઇ બક્ષી શકું."

પેલી તરફ ઇરાની શરદારોની બે આંખો, તે લડાઇ ઇચ્છનારો પેહેલવાન (રૂસતમ) તે નરદેવની સાથની લડાઇમાંથી તેનું ડોકું ખંજર વડે જુદું કરીને ફતેહમંદી સાથે પાછો કયારે ફરે તેના રસ્તા તરફે, ખેંચાઇ રહી હતી. આથી રૂસતમના ફતેહ સાથે આવી પુગ્યાથી તે પેહેલવાનો વચેથી ખુશાલીના પોકારો ઉઠયા કે "રોશન રવાનનો પેહેલવાન રૂસતમ પાછો ફર્યો છે" આથી તેઓ તેની તારીફ કરતા તેની આગળ દોડી ગયા અને તેના ઉપર તેઓએ બેહદ દુવા કીધી. પછી તે મોટો પેહેલવાન અને મુબારક પગલાંનો

શીહ, કાઉસની આગળ આવી પુગ્યો, અને બોલ્યો કે " ઓ આફ-સના પસંદ કરનાર પાદશાહ! તારૂં બુરૂં ઇચ્છનાર (સફેદ દેવ) ના મોતથી તું ખુશી થા. સફેદ દેવની કલેજાંની જગ્યા મેં ચીરી નાખી છે. તેથી તેને (પછો) લેવાની પાદશાહે ઉમેદ રાખવી નહી. મેં તેના પેતમાંથી કલેજાને ખેંચી કાઢયું છે. માટે ઓ ફતેહમંદ પાદશાહ! હવે તું શું હોકમ આપે છે?" કાઉસ પાદશાહે તેના ઉપર દુવા કીધી કે "તાજ અને લશકર તારા વગરનું બનતું ના. જે કોઇ માય (તથા બાપ) તારા જેવું ફરજંદ જણે તેની તારીફ કરવા શિવાય બીજું કાંઇ ઘટતું નથી મારૂ નસીબ આ બંને (યાને માબાપો) કરતાં વધારે મુબારક છે કે તું વાઘોને મારનારો હાથી મારા તાબા હેઠલ છે. હવે તું તેનું લોહી મારી આંખમાં તેમજ આએ મારી અંજુમનના લોકોની આંખમાં નિચવ કે જેથી હમે તારો ચેહરો પાછો જોઇએ. અને જાણીએ કે તારો મદદગાર જેહાનને પૈદા કરનાર પરવરદેગાર થયો છે." આથી તેહેમતને તે દેવનું કલેજું બાહાર કાઢયું અને તેમાંથી પાદશાહની આંખોમાં લોહી નિચવ્યું. જેવું તેની આંખમાં લોહી નિચવવામાં આવ્યું કે તેની આંધળી આંખ ખોરશેદના જેવી પ્રકાશતી થઇ. ત્યારબાદ તુરતજ તે હુનરમંદ રૂસતમે તે કલેજાંનું લોહી સઘલાઓની આંખમાં નિચવ્યું કે જેથી તે સઘલાઓની આંખો રોશનીવાળી બની અને તમામ જેહાન (તેઓની આંખમાં) બાગ જેવી દેખાવા લાગી. પછી તેઓની વચે એક હાથી દાંતનું તખત લાવીને મુકવામાં આવ્યું અને તે હાથી દાંતના તખતની ઉપર એક તાજને તાંગ્યું. ત્યાર બાદ તે માંજનદરાંનનાં તખત ઉપર તે વડાઓનો સરદાર (કાઉસ) રૂસતમની સાથે બેઠો. કાઉસ પાદ-શાહની આજુબાજુ તુસ, ગોદરેજ, ફેરાવાદ, ગેવ, રેહામ, ગુરગીન તથા બાહુર મેહેરામ જેવા જુલેગો બેઠા. એ રીતે એક અઠવાડયું સુધી કાઉસ પાદશાહે ત્યાં દારૂ અને વાજીંત્ર સાથની ખુશાલીની મીજલશ બનાવી. આઠમે દાહાડે પાદશાહ, પેહેલવાનો, લશકર તથા સઘલાઓ ઘોડા ઉપર બેઠા અને તે સઘલાઓ ભારી ગુરજ ઉઠાવી માજનદરાંન શેહેરની અંદર નિખેરાઇ ગયા. જે પ્રમાણે જુદા

ચશ્મેમાંથી આતશનું ભડકું ઉડે તે પ્રમાણે સઘળાઓએ પાદશાહના હુકમ પ્રમાણે જઇને તિક્ષણ તલવારથી (કીનાનો) આતશ સળગાવ્યો અને તમામ શેહેરને બાળી મુકયું. તેઓએ જાદુગરોમાંથી એટલા બધાઓને મારી નાખ્યા, કે તેઓના લોહીથી નદીઓ વેહેવા લાગી. જયારે અંધારી રાત નજદિક આવી લાગી ત્યારે તમામ પેહેલવાનોએ લડાઈ કરવાથી આરામ લીધી. પછી કાઉસ પાદશાહે લશકરને આ પ્રમાણે કહયું કે હવે એઓએ કીધેલા ગુનાહનો બદલો લેવાઇ ચુકો છે અને જેવું એ લોકોને ઘટતું હતું તેવું એ લોકોને મળ્યું [1] માટે તમો હવે તેઓને મારી નાખવાથી હાથ બાંધો.

માજનદરાંનના પાદશાહ ઉપર કાઉસે નામું લખ્યું તે વિષે.

પછી કાઉસ પાદશાહે રૂસતમને આ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ નામીચા, મુબારક પંજાના પેહેલવાન! એક હુશીયાર અને સખુન બોલનારો માણસ કે જે ઉતાવલનો અને ઢીલનો ફરક સમજી શકતો હોય તેને હાજર કર કે જેથી તે શખસ માંજનદરાંનના પાદશાહની આગળ જાય અને તેના દિલને (એ ખબરથી) જાગૃત કરે અને તેના દિલને (ગમથી) ભારી બનાવે." ઝાલના બેટા રૂસતમે તે કામ કરવાને પોતાની ખુશાલી દેખાડી અને જે કોઇ બુજોર્ગો તેની સાથે હતા તેઓએ તેને ટેકો આપ્યો. બીજે દહાડે જ્યારે સુરજે આસમાનની ઉપર પીળું રેશમી પાંદરનું (તડકું) પાથર્યું ત્યારે તે (માંજનદરાંનના પાદશાહ) ના રોશન જીવને સીહા બનાવવાને માટે એક નામું મોકલવામાં આવ્યું [1] એક સફેદ રેશમી કપડાંની ઉપર એક નામું લખવામાં આવ્યું કે જેની અંદર કેટલીક ધાસ્તી ભરેલી તથા ઉમેદ આપનારી વાતો હતી. દાનાવ લખનારે તેની અંદર સારી અને માઠી વાતોને અછી રીતે મેલીને લખી. પેહેલાં તેણે પરવરદેગારની તારીફ શરૂ કીધી કે "પરવરદેગારથી દુન્યાની અંદર સઘળા

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

હુનરો પેદા થયા છે. તે સાહેબે અક્કલ આપી છે અને ફરતાં આસ-માનને પેદા કીધું છે તથા તેણે સખતાઇ, તુંદાઇ અને દયાને પેદા કીધી છે. તેણેજ બલાંઓ અને ભુંડાઓ ઉપર આપણને સત્તા બક્ષી છે, કે જે સાહેબ ફરતા સુરજ અને ચંદ્રનો માલેક છે. આએ દુવા ભરેલું નામું ઇરાન જમીનના પાદશાહ કાઉસ તરફથી માજંનદરાનના પાદશાહ કે જે દેવો તથા જાદુગરોની બાબ જાણનારો છે તેના ઉપર મોકલવામાં આવ્યું છે. ઓ મગરૂરીના ફાંદામાં ફસેલા પાદશાહ! તું જાણ કે દુન્યાની ખુશાલી ભરેલી રીત એવીજ છે. અગરજો તું ઇનશાફ વાલી અને પવીત્ર દીન પાળનારો હતે તો દરેક શખસોથી તારી તારીફ થવા શિવાય તું બીજું કાંઇ જોતે નહી. પણ તું બુરી જાતનો અને બુરી કરણીનો છે તે તારી ઉપર બુલંદ આસમાનથી કોપ ઉતરવો ઘટે છે. એક પાદશાહ અગર જો ઇનશાફી હોય તો તેના હોકમથી કોઇ પણ કેમે કરી ફરી શકે નહી. પરવરદેગારે તારા ગુનાહની શિક્ષા શું કીધી છે તે તું જો. તેણે તારા દેવો અને જાદુ-ગરોનો નાસ કીધો છે. જમાનાની હાલચાલથી અગરજો તું વાકેફ હતે તો તુંને (સારો રસ્તો) શિખવનાર તારૂં રવાન અને અક્કલ હતે. હવે તું માજનદરાનનું તાજ જ્યાં છે ત્યાંજ મુકીને એક નિચી પડવીના માણસની માફક આએ મારી દરબારમાં આવ. જ્યારે તારામાં રૂસ-તમની સાથે લડવાની શક્તિ નથી તો નાચારી સાથે તેમ તુંને કરવું પડશે અને તુંને ચોકાઇ આપવી પડશે. અગરજો તુંને માજનદરાનની પાદશાહી કરવી હોય તો તારે માટે આ મુજબનો રસ્તો ખુલ્લો કરી આપ્યો છે. નહી તો કે અરજંગ તથા સફેદ દેવની માફક તારાં દિલને જીવથી ના ઉમેદ બનવું પડશે. શું તું આએ જાણતો હતો નહી કે જ્યારે રૂસતમ લડવાની ધારણા કરે છે ત્યારે તે પોતાની તલવારથી દરીઆમાંના મગરને પણ બાલી નાંખે છે!" જ્યારે તે મુબારક લખનારે તે નામું તમામ કીધું ત્યારે તેના ઉપર કસતુરી અને અમબરની મોહર કીધી, પછી પાદશાહે તુરતજ પોતાના પોલાદી ગુરજવાલા ફરહાદ કે જે ઇરાન શેહેરના બુજોર્ગો વચે નામીચો અને લડાઇ તથા શંકટ બાબાથી વેગળો હતો તેને બોલાવ્યો.

તેણે તેને કહ્યું કે "આએ મારૂં ડાહાપણ ભરેલું નામું ફાંદામાંથી છુટા રહેલા દેવ (માજનદરાનના પાદશાહ) ની પાસે લેઇ જા." જ્યારે તે ફરહાદ પેહેલવાને પાદશાહથી એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તેણે જમીનને બોસો લિધો અને તે નામું લેઇ તે ત્યાંથી એક શેહેર કે જ્યાં નરમ પગલાંના માણસો હતાં ત્યાં આવ્યો. તેઓ તલવારના મારનારા સવારો હતા. જે કોઇના પગ તું જીનના પાવડામાં જોય તે સઘલાઓને તમામ વર્ષો સુધી એજ (હેરાનીઓની) ઝટકથી ઓલખજે. માંજનદરાનનો પાદશાહ તે શેહેરમાંજ હતો અને ત્યાંજ તેના બાહાદુરો અને પેહેલવાનો હતા. ફરહાદે એક શખ્સને ત્યાં આગળથી મોકલી પોતાની હીલચાલથી તેને વાકેફ કીધો.

જ્યારે તેણે સમજ્યું કે કાઉસ પાદશાહની આગળથી એક હુશીયાર કાસદ આવી પુગ્યો છે ત્યારે તેણે તેને સામે લેવા જવાને માટે બાહાદુરો અને માજનદરાનનાં શીંહ જેવા શખ્સોનું અને એકેક સેપાહોનું એક મોટું લશકર એકઠું કીધું અને ઇચ્છયું કે તે તેઓથી તેને પોતાનો હુનર દેખાડે. તેણે તેઓને કહ્યું કે "આજ રોજે તમારા દેવપણાથી મરદાનગીને છુટી કરવી જોઇએ તમોએ તમામ વાઘનીજ રાહુરીતિઓ અખત્યાર કરવી જોઇએ. અને દાનાવોના માથાંને તમારા પંજામાં લાવવાં જોઇએ કે જેથી જ્યારે તે કાસદ આવી લાગે ત્યારે તે (જોઇને) દલગીર થઇ જાય અને તમારા દેખાવથી સખત રીતે બીહી જાય." આથી ચેહેરા ઉપર ગુસ્સાની કરચલી ચઢાવીને તેઓ તેને લેવાને ગયા અને તેની સાથે તેઓએ કંઇપણ દિલસોજીની વાત કીધી નહી. જ્યારે તેઓ ચાલાકી દેખાડનારા નામદારોની સાથે ફરહાદ પેહેલવાનની આગળ આવી લાગ્યા ત્યારે એક જને તેનો હાથ હીલવવાને માટે પકડયો અને જોરથી દાબી તેના હાડકાં દુખવ્યાં, પણ તેથી ફરહાદનો ચેહેરો ફીક્કો મારી ગયો નહી, યા તો તેના ચેહેરા ઉપર રંગ યા દુખની નિશાણી જણાઇ નહી. તેઓ ફરહાદને પાદશાહની આગળ લેઇ ગયા અને તે પાદશાહે તેને કાઉસ વિષેની તથા મુશાફરીની હાકની તેને ખબર અંતર પુછી. ત્યાર બાદ તે નામું જે રેશમી કપડાંની અંદર

કસ્તુરીની મોહરથી બંધ કરી લિધું હતું તે મુનશીની આગળ મુકવામાં આવ્યું. એક ભણેલો શખ્સ તે નામું તેની આગળ વાંચી ગયો અને તે લડાઇ સોધનારાં નામાંથી તે (પાદશાહ) કચવાયો. જ્યારે તે રૂસ્તમ અને સફેદ દેવની બીનાથી જાણીતો થયો ત્યારે તેની આંખો લોહીથી ભરેલી અને તેનું દિલ ફરીયાદ કરતું બન્યું. તે મન સાથે બોલ્યો કે "સુરજ છુપાઇ જશે અને રાત પડશે તથા આરામ લેવાને અને ઉંઘ કાઢવાનો વખત થશે, તો પણ રૂસતમને લીધે જેહાન આશાયશ લેઇ શકવાની નથી, અને તે રૂસતમના જીવનો નાશ પણ થવાનો નથી." તે પાદશાહ અરજંગ, સફેદ દેવ, પુલાદ, બનદી અને બીજ દેવો માર્યા ગયા તેને માટે ઘણો ગમગીન થયો.

આજનદરાંનના પાદશાહે કાઉસના નામાંનો જવાબ મોકલ્યો તે વિષે.

જ્યારે તે પાદશાહનું નામું તમામ વંચાઇ રહ્યું ત્યારે તે પોતાનાં દિલના લોહી (આસુ)ને આંખમાં લાવ્યો. તેણે ફરહાદને ત્રણ દિવસ સુધી પોતાના મેહમાન તરીકે પોતાના નામદારો અને દોસ્તોની વચે રાખ્યો. ચોથે દીવસે તેણે તેને કહ્યું કે "પેલા અક્કલ વગરના નવા પાદશાહ કાઉસની આગળ તું પાછો જા અને તે કાઉસ પાદશાહને એવો જવાબ દેજે કે 'પાણી અને દારૂ વગરની જામની અંદર હમેશાં કાલાશ રહે છે. આવે કામથી તું મગરૂરી કરે છે પણ શું તું જાણતો નથી કે હું દરેક અંજુમનની વચે નામદાર છું? હું તે શખ્સ છું કે જેને તું દેશ, તાજ અને તખત તજીને તારી દરબારમાં આવવા કહે છે. મારી દરબાર તારી દરબાર કરતાં ચઢતી છે અને મારૂં લખો માણસોથી પણ વધારે લશકર છે. જે લશકર જ્યાં પણ લડવાને જાય છે ત્યાં એક પથર, કે રસકસ કાંઇ રેહેવા દેતું નથી (યાને સઘળું વેરાન કરે છે). વળી સનજેના જેવા મારા ભલા સ્વારો છે કે જેઓ લડાઇને વખતે પાદશાહને (સંભાળથી) હાથમાં રાખે છે. અગરજો હું લડાઇમાં જવાનો વિચાર કરૂં તો તે વખતે તું પોતે પણ ચંદ્ર અને માછલી વચેનો ફરક સમજી શકે નહી. મને લાગે છે કે તારી જીંદગી હવે બાકી રહી

નથી તેથીજ જમ તુંને આજે જમીન ઉપર ઘસડી લાવ્યો છે. તું લડાઇના કામની તૈયારી કર અને જરા પણ અંદેશાયશ લેતો ના. કારણ કે હું પણ લડાઇની તૈયારી કરવાની ગોઠવન કરૂં છું. હું શીંહોનું એક લશકર તમારી સામે લાવશ અને તમારા મગજમાંથી ઉંઘ અને ખુશાલીને દુર કરશ. મારા બારસો લડાયક હાથી છે, જ્યારે તારી દરબારમાં એક પણ હાથી નથી. ઇરાનની અંદર હું કાલી ધુલને ઉડતી કરશ અને પછી પડતીમાંથી ચઢતી શું તે તમો જાણશો નહી." જેવો ફરહાદે તેનો દાવો તથા તેની લુંડાઇ અને બાહુરી સાંભલી તથા જેવો તે નામાંનો જવાબ મેલવ્યો તેવીજ તેણે ઇરાનના સરદાર તરફ લગામ ફેરવી. તે ત્યાં જલદી આવી લાગ્યો અને જે કાંઇ તેણે જોયું અને સાંભલ્યું હતું તે તેને કહ્યું અને તમામ ભરમનો પરદો તેણે ફાડી કાઢયો. તેણે તેને કહ્યું કે "તે (પાદશાહ) આસમાનથી પણ ચઢતો છે અને આ નિચલી દુન્યામાં તે ઉંચા વિચારો ધરાવે છે. વળી તેણે મારા કેહેવાથી સર ફેરવ્યું અને કાંઇ પણ ચિજ તેની નજર આગળ ગણત્રીમાં નથી." પછી તે જેહાનના પાદશાહે પેહેલવાન (રૂસતમ)ને બોલાવી મંગાવ્યો અને જે કાંઇ ફરહાદે કહ્યું હતું તે તેને કહ્યું. રૂસતમ એ કેહેનથી એટલો બધો તો ચિરડાઇ ગયો કે તેના શરીર ઉપરના દરેક બાલ ભાલાની માફક ઉભા થયા. પીલતને કાઉસને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "આવી શરમ ભરેલી વાતને લિધે મને આજે અંજુમન છોડી (તેની આગળ) જવું પડે છે. હું એક પેગામ લેઇને તેની આગળ જવા માગું છું કે જેથી હું ત્યાંજ તિક્ષણ તલવારને મ્યાનમાંથી ખેંચી શકું. માટે તું તેના ઉપર એક કાપી નાખતી તલવારનાં જેવું એક તીખું નામું લખ અને તેના ઉપર ગરજના કરતા વાદલના જેવો એક પેગામ મોકલ, તે લેઇને હું તેની આગળ એક કાસદ તરીકે જવશ અને ત્યાં તેની અપમાન ભરેલી વાતને માટે હું લોહીની નદી વેહેતી કરશ." ત્યારે કાઉસ પાદશાહે જવાબ દિધો કે "આ શાહાનશાહી ગીતી અને તાજ તારીથીજ દીપે છે. જેવો તું બાહુર હાથી જેવો તેવોજ તું પેગામ લેઇ જનાર પણ છે. દરેક દીનાની વખતે તું એક બાહુર શીંહના જેવો છે."

કાઉસે માંજનદરાનના પાદશાહની ઉપર રૂસતમની મારફતે નામુ મોકલ્યું તે વિષે.

પછી કાઉસના ફરમાવ્યાથી મુનશી તેની આગળ આવ્યો અને કલમની અણીને એક તીરની અણીની માફક તીક્ષ્ણ બનાવી. તેણે દુન્યાના પેદા કરનારની સ્તુતી કીધા બાદ લખાવ્યું કે “ઓ દીનની રાહ ઉપરથી ફરેલા શખ્સ! દુન્યામાં હુશીયાર માણસોએ બુરા શખ્સનો કાઢવા ઘટતા નથી. અગરચે તું તારાં માથાંમાથી મગરૂરીને તજી દેશે અને એક તાબેદારની માફક મારાં ફરમાનને તું માન આપશે અને કીનો રાખ્યા વગર ઉટાવશે અને તારૂં તાજ સોંપી દેશે તો તેમ કરવાથી તું તારા દેશની ખરાબી કરતો અટકશે. વળી તું ખુશાલી સાથે માંજનદરાંનમાંજ રહેશે અને રૂસતમને હાથથી તું તારા જીવનો છુટકારો પાંમશે. નહી તો કે હું લડાઇ કરવાને માટે દરીઆના એક કીનારાથી તે બીજા કીનારા સુધીનું લશકરને લાવશ. હું માજંનદરાંનમાં લોહીની નદી વેહેતી કરશ અને સરદારોના શેકાંઓને ધુળમાં લોટતાં કરશ. બીજું એકે મને બીજા શખ્સોની પણ અગત્ય નથી કારણકે આએ લડાઇની અંદર તમારા લોકને માટે રૂસતમ એકલોજ બસ છે. જ્યારે તે મેદાનમાં લડાઇ કરવા જવાનો વિચાર કરે છે ત્યારે તે નરદેવોના શેકાંને ધુળમાં લોટતાં કરે છે. તેની મરદાનગીની બરોબરી કરનારો જેહાંનમાં કોઇ શખ્સ નથી. દુન્યા અંદર કોઇ પણ તેનો જોડયો નથી. તે કીનો લેનાર પેહેલવાન જ્યારે મેદાનમાં આવે છે ત્યારે દુશમનો પડતી શિવાય ચડતીને જાણતા નથી. લડાઇને વખતે તે એક એવો પેહેલવાન છે કે જે શીંહોના દિલ અને વાઘોના ચાંમડાં ફાડી કાઢે છે. બુરી મનશનીના સફેદ દેવનો જીવ લેઇને રૂસતમે ગીવેને તારૂં પણ મગજ ખાવાને માટેનો ખુશ વધાઇ આપી છે” જ્યારે તે નામાં ઉપર પાદશાહે મોહર કીધી ત્યારે જેહાંનને સોધનાર રૂસતમે જીનની અંદર ભારી ગુરજ ઓલવીને તથા તે નામું લેઇને આગળ રસ્તો કાપવા માંડયો. જેવો તે માજંનદરાનની નજદિક આવી પુગ્યો, તેવીજ તે પાદશાહને ખબર થઇ કે, “કેઆની કાઉસે એકની પુઠે

બીજા હાસદને નામાં સાથે મોકલ્યો છે, જે ખેપીઓ એક ફાડીખા-નારા વાઘના જેવો છે. તેની કમંદને સાઠ આંટા મારેલા છે તથા તેના જીનની નિચે પગલાં ભરનાવાલો એવો તો ઘોડો છે કે તું કેહેશે કે તે શરીરમાં એક જબરો હાથીજ છે. વળી તે નામદાર એક હીલતા ચાલતા પાહાડના જેવો છે જેને માટે તું કેહેશે કે તે શેકાર કરવાની જગ્યા ઉપરના એક શીંહુ જેવો છે.”

જ્યારે માંજનદરાંનનાં સરદારે એ વાત સમજી ત્યારે તેણે લશકરમાંથી કેટલાક સરદારોને ચુંટી કાઢયા. તેણે તેઓને ભેગા થવા અને તે ફાડીખાનારા શીંહુને સામે લેવા જવાને ફરમાવ્યું. તેઓએ એક લશકરને વશંતની માફક તૈયાર કીધું અને તે નામ-દારની નજદિક તેઓ ગયા. જેવી તેહેમતનની નજર તેઓ ઉપર પડી તેજ વખતે તેણે રસ્તા ઉપર એક ભારે ડાંખલીઓવાલું ઝાડ જોયું. તેણે તુરતજ તે ઝાડની બે ડાંખલીઓ પકડી અને ગુસ્સા સાથે તેઓને સખત રીતે હીલવી જેથી તે ઝાડ જડપથી થડ મુલમાંથી ઉખડાઈ આવ્યું. પણ તેથી તેના શરીર ઉપર જરાએ નુકશાન પુગ્યું નહી. તેણે તે ઝાડ ઉખેડી કાઢીને એક ભાલાની માફક હાથમાં ધર્યું, જેથી તે તમામ લશકર અચરત થઈ ગયું. જ્યારે તે તેઓની નજ-દિક પુગ્યો ત્યારે તેણે તે ઝાડને તેઓ ઉપર ફેંક્યું જેથી ઘણા સ્વારો તે ઝાડની નિચે કચડાઈ ગયા. પછી માંજનદરાંનના જુજેગો-માંનો એક કે જે તેઓનો સરદાર અને ઉપરી હતો તેણે તેનો એક હાથ હીલવવાને ધર્યો અને તેને (પોતાના કૌવતનો) અનુભવ આપવાને માટે દુખ આપવા લાગ્યો. આથી પીલતન રૂસતમ હસી પડયો, જેથી તે સીપાહીની આંખો ધારતી ખાઈ ગઈ. પછી રૂસતમે હસતાં હસતાં તેનો હાથ એવો તો મસલીઓ કે જેથી તેના હાથની નેસ તુટી ગઈ અને મોઢાં ઉપરનો રંગ ઉડી ગયો. તે જોર અજમાવવા આવનાર શખ્સ બેસુધ થઈ ગયો અને ઘોડા ઉપરથી તેના પગની આગળ તુટી પડયો. એક જન માંજનદરાનના પાદશાહ આગળ દોડી ગયો અને જે કાંઇ તેણે જોયું હતું તે તેની આગળ પેહેલેથી તે છેવટ સુધી કહેવું. એક સ્વાર કે જેનું નામ કોલાહુર હતું કે

જેનાથી માંજનદરાન શેર ભરેલું થયું હતું, અને જે સ્વભાવમાં એક ફાડીખાનારા વાઘના જેવો હતો અને તે લડાઇ શિવાય બીજી કાંઇ ખાહેશ કરતો હતો નહીં, તેને તે પાદશાહે તે (રૂસતમ) ને સામો લેવા જવાને માટે તેડાવી મંગાવ્યો તથા પાદશાહે તેને તેની બાહુરીને સબબે ફરતાં આસમાનના ચક્કર ઉપર બેસાડયો. તેણે તેને કહ્યું કે "તું તે કાસદની સામે જા અને તેને તું તારા નવા હુનર દેખાડ. તું એવું કરજે કે જેથી તેનો ચેહેરો શરમથી ઉતરી જાય અને આંખમાંથી ગરમ આંસુ ગાળ ઉપર ગબડે." આથી કેલાહુર તે જેહાનને સોધનારા હીંમતવાન મરદની આગળ એક નરશીંહની માફક ગયો અને એક વાઘની માફક પુછપરછ કરવા લાગ્યો તથા તેજ વખતે ગુસ્સા ભરેલા ચેહેરા સાથે પોતાનો હાથ તેને આપી તે નામદાર હાથી જેવા રૂસતમના હાથને મસલવા લાગ્યો, જેથી દુખને સબબે તેનો પોતાનો હાથ લાલ થઇ ગયો. તેને દુખ તો લાગ્યું પણ પોતાનો ગભરાત જાહેર થવા દિધો નહી, કારણ કે તે મરદાનગી ધરાવવામાં ખોરશેદથી પણ ચડતો હતો. પછી રૂસતમે કેલાહુરનો હાથ સખત રીતે દાબ્યો જેથી તેના નખો ઝાડના પાતરાંની માફક ખરી પડયાં. કેલાહુર પોતાનાં ખરી ગયલાં નખ સાથનો અને ચાંમડાના જેવો જુલતો હાથ રાખી પાદશાહની આગળ આવ્યો અને તેને તે દેખાડીને બોલ્યો કે "આપણી ઉપર દુખ આવી પડવાનું હવે છુપુ રેહેતું નથી. તેથી તારે માટે લડાઇ કરવાના કરતાં સુલેહ કરવીજ સારી છે. તું તારાં દિલને સગવડમાંથી અગવડમાંનાં નાંખ. આવા પેહેલવાન આગળ તું કસી બીસાદ ધરાવી શકતો નથી, માટે તેને ખંડણી આપી નરમ પાડવા શિવાય છુટકો નથી. તેને આપણે માજનદરાનનો વડો કબુલ કરીએ અને નાનાં મોટાંઓનો તેને સરદાર ઠેરવ્યે. આપણે આપણા જીવને દુખમાં નાખીએ તેના કરતાં આપણને ઘટે છે કે આવાં મુશકેલી ભરેલાં શંકટને સેહેલ કરીએ." ઉંધાં નસીબના કેલાહુરના એમ બોલવાથી તે બુરી ખસલતનો અને બુરાં કરતુકનો (પાદશાહ) દલગીર થયો. તેટલામાં ત્યાં તેહેમતન પણ એક મજબુટ હાથીની માફક તે પાદશાહની

આગળ આવી પોહોંચ્યો. પાદશાહે તેની તરફ જોયું અને તેને ઘટતી જગ્યાએ બેસાડીયો અને તેને કાઉસ તથા તેના લશકરને માટેની ખેરઆફીયત પુછી. પછી લાંબી મુસાફરીની રંજની કેટલીક વાતો કીધી અને તે ઉચાંન નિચાનવાલા રસ્તા ઉપર તેણે કેવી રીતે મુસાફરી કીધી તે વિષે પુછ્યું. ત્યારબાદ તેણે તેને પુછ્યું કે "પેલો ભારે શરીર અને પેહેલવાન જેવી બાજુનો ધરાવનાર રૂસતમ તુંજ છે કે? શું સફેદ દેવ તારાથીજ માર્યો ગયો હતો કે? અને શું તારાથીજ મારૂં સર ખાકમાં પડનાર છે કે?"

તેણે તેને જવાબ દિધો કે "અગરજો ચાકરી કરવામાં હું પોતે કાંઇ લાયક હોઉ તો તે (રૂસતમ) નો તો હું એક ચાકર છું. જ્યાં તે હોય છે ત્યાં હું કાંઇ કામમાં આવતો નથી; કારણ કે તેજ એક પેહેલવાન, બાહાદુર અને સ્વાર છે. જ્યારથી જેહાનના પેદા કરનારે જેહાનને પેદા કીધી છે ત્યારથી રૂસતમ જેવો નાંમીચો બીજો કોઇ શખ્સ પેદા થયો નથી. તે લડાઇની અંદર ગોયા એક પાહાડના જેવો છે અને તેનો શમશેર તથા ગુરજ કેવો છે તેની હું વખાણ કરી શકતો નથી. જ્યારે તે લડાઇ કરે છે ત્યારે તેની સાંમે લશકર ટકી શકતું નથી. તે પાહાડનો દરીઓ કરે છે અને દરીઆનો પાહાડ બનાવે છે. તેની સાથની લડાઇમાં શું હાથી કે શીંહ કે દેવ સરખાજ છે. જ્યારે તે લડાઇ કરે છે ત્યારે ત્યાં (દુષ્મના) પોકાર ઉઠી રહે છે. તે પોતે એખલો એક નાંમીચા લશકરની બરોબર છે. માટે તે (તારી ઉપર) પેગામ લેઇને આવવાને માટે લાયકનો નથી, પણ તેણે મને મોકલ્યો છે. તેથી જે પેગામ તેણે મને આપ્યો છે તે હું તુંને કહું છું. તે નામદાર રૂસતમે તુંને એમ કેહેવાડયું છે કે 'જો તું દાનાવ હોય તો તું બુરાઇનું બી ના વાવ. તેં ઘણાં બુરાઇના બી વાવ્યાં છે અને હલકાઇથી માણસાઇ રીતીને છોડી દિધી છે. કીનો લેવાને માટે તેં ઇરાન જમીનના પાદશાહ, પેહેલવાનો અને લશકર સાથે કેવી ચાલ ચલાવી છે?' પણ હું ધારૂં છું કે રૂસતમ કે જેનું ફરતું આસમાન પણ કમતરીન નોકરના જેવું છે તેનું નામ તારે કાને પડયું હશે નહી. અગરજો તારી બીજી વખતમાં આવવાની પાદશાહે તેને રજા આપી હતે તો તારાં લશ-

કુરમાનો એક પણ શખ્સ જીવતો રહેતે નહી, અને તારૂં ઘર પણ નેજાની ટોચ ઉપર ઉચકાયું હતે.” ત્યાર પછી તે નામવરે તે નામું કે જે તે મુરાદવાલા પાદશાહ કાઉસનો પેગામ હતો તે તેને આપ્યું; અને બોલ્યો કે “જ્યારે કાઉસની શમશીર ભારી બને છે ત્યારે નામદારોના ડોકાં છુટાં પડી જાય છે.” જ્યારે તેણે તે પેગામ સમજ્યો તથા તે નામું વાચ્યું ત્યારે તે દલગીર થઇ ગયો અને અચરતીમાં ગરક થયો. પછી તેણે રૂસતમને જવાબ દિધો કે “એ બાબે જુસ્તેજુઇ કીધેથી શા ખપની? કારણ કે તારૂં કેહેવું બેહુદું અને જુઠું છે. તું કાઉસને કેહેજે કે ‘અગરજો તું ઇરાનનો સપેહેસાલાર હોય યા તો તું શીંહોનાં દિલ અને પંજા ધરાવનારો હોય તો પણ હું મુનેરી તખતવાલો અને માથાં ઉપર તાજનો ધરાવનારો તથા પુશાકસ લશકરવાલો માંજનદરાનનો પાદશાહ છું. મારી આગળ જુઠાં તારીફના બાકાં ફુકવાં એ કેઆનીઓની શાહુરીતીને અનુસરતું નથી. તું વિચાર કર અને આ ખુબેગીં ભરેલું તખત સોધવા ના માંગ, નહી તો કે તુંને કંગાલીયત ખેંચવી પડશે તું તારી લગામને ઇરાન બેહેર તરફ પાછી ફેરવ, નહી તો કે તારી જીંદગીનો છેડો આવ્યો છે એવી નિશાણી જાણજે. અગરજો હું મારાં લશકર સાથે અત્રેથી કુચ કરશ તો તે વચે તું તારૂં માથું કે પગ ખુલ્લે ખુલ્લા જોઇ શકશે નહી. ધાર કે તે વખતે તું મારા ફાંડામાંજ આવી પડેલો જણાશે માટે હજીબી બલો વિચાર કર અને મગરૂરીને છોડી દે. જેવો હું તારાં મોઢાં આગળ સામે આવીને ઉભો રેહેવશ તેવીજ તારી તુંડાઇનો અને ખાલી બકબકનો છેડો આવશે.’ મારી તરફથી તું રૂસતમને પણ એમ કેહેજે કે ‘ઓ નેક નામ પેહેલવાન! તુંને કાઉસ પાદશાહની તરફથી શું મલતું હશે? જો તે એક આપતો હશે તો હું તુંને સો આપશ. પેહેલવાનોની વચે હું તુંને નામદાર બનાવશ અને સુના રૂપાંથી હું તુંને વગર હાજતનો કરશ. તારાં સરને હું ખોરશેદ અને માહાતાબ સુધી પુગાડશ અને તુંને લશકરની ઉપર સરદારી આપશ.’ રૂસતમે પોતાંન રોશન રવાન સાથે તેના તખત, લશકર અને પેહેલવાનોની તરફ જોયું.

તેનું કેહેવું તેના મગજમાં ઉતર્યું નહી તેથી તેને ઇજા દેવાને માટે તેનું મગજ ઉશકેરાઇ ગયું. તેણે તેને એ પ્રમાણે જવાબ દિધો કે “ ઓ અક્કલ વગરના પાદશાહ! મને લાગે છે કે તારો જમાનો કાલો બન્યો છે. શું તું એમ ધારે છે કે નામદાર પેહેલવાન તારા ખજાના અને લશકરને માટે મોહોતાજ છે? તે તો નીમરોજનો પાદશાહ અને જાલનો બેટો થાય છે. જેહાનમાં તે કોઇને પણ પોતાનો બરોબરીઓ ગણુતો નથી. તું તારી જબાનને ફરીથી એવી રીતે હીલવતો ના, નહી તો કે તે તારી જબાંનને મોઢાંમાંથી બાહાર કાઢશે.”

આવી વાતથી તે પાદશાહ ઉશકેરાઇ ગયો અને તે બે ગુન્યાહે તેનું લોહી રેડવાનો વિચાર કીધો. (તેણે જલ્લાદને હોકમ કીધો કે) “ આએ બેપીઆને મારી આગળથી ધરી લેઇ જાઓ અને તેને તખત ઉપરથી નિચે નાખીને તેને ગરદન મારો.” આથી તે જલ્લાદ દોડતો તેના તખત આગળ ગયો કે તે નેક બખતનો હાથ ધરે અને તેને તેની જગ્યાએથી નિચે નાખે. તેવોજ રૂસતમે એક શીંહ નરની માફક પોકાર માર્યો અને તેનું માથું તથા હાથ ધરીને તેને પોતાની નજદિક ખેંચ્યો, તથા જયાં તે બેઠો હુતો ત્યાં તેને ખેંચી કાઢીને તેને નિચે ફેંકી તેના પગ ધર્યાં અને પોતાનો એક પગ તેના બીજા પગ ઉપર મુકીને તે પગોને એક બીજાથી ચીરી નાખ્યા કે જેવી અજાયબી કોઇએ પણ જેહાનમાં જોઇ હુતી નહી. ત્યારબાદ તે નામદાર મોટે અવાજે બોલ્યો કે “ અગરજો મને મારા પાદશાહથી તારા લશકરની સાથે લડવાની રજા મલી હુતે તો આએજ પળે હું તારા પણ બુરા હાલ કરતે.” એટલું કહીને તે દરબારમાંથી બાહાર નિકલ્યો. તેની બે આંખો લોહીના બે કુલીઆં જેવી જણાતી હુતી. તે નામદારના જોરેમંદ હાથોથી અને તેનાં ચાલાકી ભરેલાં બોલવાથી તે પાદશાહ ધ્રુજવા લાગ્યો અને એક પાદશાહને લાયકનો ખેલાત તૈયાર કરી તેણે એક સવાર સાથે રૂસતમની પુઠે મોકલ્યો. પણ તેણે તે પોશાક, ઘોડા કે ખજાનો કબુલ રાખ્યો નહી. તેને તેના તાજ અને કંમરબંધ ઉપર ધીક્કાર છુટતો હુતો. તે રૂસતમ તેની દરબારમાંથી દલગીરી સાથે બાહાર પડયો. ત્યારે તે પાદશાહે પોતાના નસીબને

તથા ચંચૂને કાલો થયલો જોયો. રૂસતમ માંજનદરાન શેહેરમાંથી બાહાર પડયો પણ એ બનાવથી તેનું માંથું ભારી બન્યું હતું. જ્યારે તે પાદશાહની આગળ આવી પુગ્યો ત્યારે તેનું દિલ કીના ભર્યું બનેલું હતું અને તેનું લોહી ઉકલેલું હતું. તેણે જે કાંઈ માંજનદરાંનમાં જોયું અને સાંભળ્યું હતું તે સઘળું તેણે ઇરાનના પાદશાહની આગળ જાહેર કીધું. ત્યાર બાદ તેણે તેને કહયું કે "તું કાંઇ ધાસ્તી ના કર, પણ બાહાદુરીથી દેવોની સાથે લડવાને તૈયાર થા. તેના લશકરના બાહાદુરો અને પેહેલવાનોને માટે તું એમજ ધાર કે તેઓ મારી નજરમાં જરાપણ બીશાદ ધરાવતા નથી. તેઓ મારી આગળ ખાકના એક દાણાથી વધારે ગણત્રીમાં નથી. માટે હું તેઓનો આએ ગુર્જથી નાશ કરશ. તું પોતે તારી મુરાદને પાર પડેલી જોશે કારણ કે હું આએ તારાં દિલના દુખની દવાઇ જાણું છું."

માંજનદરાનના પાદશાહની સાથે કાઉસે લડાઇ કીધી અને તેમાં માંજનદરાનનો પાદશાહ માર્યો ગયો તે વિષે.

જેવો રૂસતમ માંજનદરાંનથી પાછો ફર્યો તેવોજ તે જાદુગરોના પાદશાહે લડાઇની તૈયારી કીધી. તેણે શેહેરની બાહાર છાવણી ઠોકી અને તમામ લશકરને મેદાન તરફ લેઇ ગયો. જ્યારે તેઓના પગોથી કાલી ધુલ ઉડતી થઇ ત્યારે સુર્યનો રંગ ધંકાઇ ગયો અને જંગલ, બયાબાન કે પાહાડ કાંઇ જણાયું નહી. હાથીઓના પગથી જમીન પણ કંટાલી ગઇ. તેઓથી તમામ જેહાન પણ કાલી બની રહી અને સેપાહોથી ઉડતી ધુલથી આસમાન પણ દામરના જેવું કાલું બની ગયું. તે લશકર એક જોરથી ફુંકતા પવનની માફક કુચ કરવા લાગ્યું અને તેમ જવામાં કાંઇ પણ ઢીલ કીધી નહી. જ્યારે કાઉસ પાદશાહને ખબર થઇ કે દેવોનું લશકર ઘણું નજદિક આવી પુગ્યું છે ત્યારે તેણે તે કીનો લેવાને માટે બાલેજરના બેટા રૂસતમને પેહેલી કંમર બાંધવાને ફરમાવ્યું.

વળી તેણે તુસ, ગોદરેજ, કેશવાદ, ગેવ, ગુરગીન તથા બીજા પેહેલવાનોને લશકર તૈયાર કરવા તથા ભાલા અને ઢાલો સજવાને ફરમાવ્યું. બાદશાહના તથા સરદારોના તંબુઓ માંજનદરાનના જંગલમાં ખેંચવામાં આવ્યા. નોજરનો બેટો તુસ જમની બાજુએ ખરે પગે ઉભો રહયો તથા તેના લશકરની સરનાઇના અવાજે પાહાડોની અંદર ઘેરાઇ જવા લાગ્યા. ગોદરેજ અને કેશવાદ જેવા પેહેલવાનોથી ડાબી બાજુએ લોહનો તમામ પાહાડ થઇ રહયો. બાદશાહ કાઉસ લશકરના વચલા ભાગમાં રહયો જેની દરેક બાજુએ સેપાહો સરૂ સમારીને ઉભા રહયા. પીલતન રૂસતમ કે જેણે કદી પણ હાર ખોઇ હતી નહી તે લશકરની હુરોલમાં ઉભો. જ્યારે બંધે બાજુનું લશકર તૈયાર થયું ત્યારે બાહાદુરો એક બીજા ઉપર કીનો લેવા લાગ્યા. માંજનદરાંનના લશકર વચેથી એક નામદાર ગરદન ઉપર ભારી ગુરજ ઉઠાવીને મેદાનમાં આવ્યો. તે નામદારનું નામ જુયા હતું કે જે છુંદી નાખનારા ગુરજનો વાપરનાર હતો. તે પોતાના બાદશાહના હોકમથી જડપથી કાઉસના સપેહસાલારની આગળ ગયો. તેનું તન બખતરની અંદરથી લડવાને ઉકલતું હતું તથા તેની તલવારની ગરમીથી જમીન પણ બલી જતી હતી. તે ઇરાની લશકરને પસાર કરીને ત્યાં આવ્યો અને તેના બુલંદ અવાજથી પાહાડ અને જંગલ ગાજી રહયું. તે બોલવા લાગ્યો કે "મારી સાથે કોણ લડાઇ કરશે? એવો કયો શખસ છે જે પાણીમાંથી ધુલને ઉડતી કરી શકે?" એ પ્રમાણે તે લશકરની બે હાર વચે પોકાર મારતો ફરવા લાગ્યો અને બુમ પાડતાં તેના હોટ ઉપર ફીણ ચડવા લાગ્યું. (ઇરાની) બાહાદુરોમાંથી કોઇ પણ તેની આગળ ગયું નહી તેથી તે લડાઇ સોધતો પોતાની જગ્યાએજ ઉભો રહયો. કાઉસ બાદશાહે ઇરાનીઓને કહયું કે "તમો લડાઇના મેદાનમાં જવાની કાંય ઢીલ કરો છો?" તોએ કોઇ પણ શખસ જુયાની આગળ જવાને બાહાર પડયો નહી. તું કેહેશે કે તેઓની નેસો કે લોહી કાંઇ હીલતું હતુંજ નહી. આથી તેજ વખતે તે બાદશાહે મોટે સાદે કહયું કે "ઓ બાહાદુરો તથા સરદારો! તમુને એ શું થયું છે? આ

હેવથી શું તમારૂં દિલ આટલું બધું બીહી ગયું છે? અને તેના અવાજથી શું તમારા ચેહરા ફીક્કા મારી ગયા છે?" તે બાહુરો પાદશાહને જવાબ આપી શકયા નહી. તું કેહેશે કે તે તમામ લશકર જુયાને જોઇને ફીકકું મારી ગયું હતું. ફકટ એખલા રૂસતમે ગરદન ઉપર ચલકતો ભાલો ઉઠાવીને તે પાદશાહની તરફ લગામ ફેરવી અને તેને પુછયું કે "આ નાલાયક દેવની આગળ જવાની શું તું પાદશાહ મને રજા આપે છે!" કાઉસે જવાબ દિધો કે "એ તારૂંજ કામ છે, કારણ કે ઇરાનીઓ વચેથી કોઇ પણ એની સાથે લડાઇ કરવા માંગતું નથી. તું જા અને પરવરદેગાર તારો મદદગાર થશે, અને સઘલા જાદુગર દેવો તારા શેકાર બનશે."

જેવું રૂસતમે તે જમાનાના પાદશાહથી એમ સમજ્યું તેવુંજ તેણે એક જોરાવર શીહની માફક તે (જુયા)ની તરફ દોડવા માંડયું. તેણે પોતાના બાહુર રખશને ઉશકેરીઓ અને પોતાના નેજાની અણીને નમાવીને પકડીને એક છેડાયલા હાથીની માફક તે લડવાની જગ્યાએ ગયો. તેની નિચે વાઘના જેવો રખશ હતો અને હાથમાં એક અઝદાહના જેવો નેજો ધરેલો હતો. તેણે ઘોડાની લગામ ફેરવ્યાથી ધુલ ઉડવા લાગી અને તેની બુમથી લડાઇનું મેદાન ધ્રુજવા લાગ્યું. તેણે જુયાને આ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ બુરી નીશાણના શખ્સ! તારૂં નામ બાહુરોની વચે (આજે) હેઠું પડશે. હાલે તારી ઉપર મારે દયા દેખાડવાનો વખત આવ્યો છે. હાવે આરામ અને આશાયશ પકડવાનો વખત નથી. તુંને જન્મ આપનારી માતા હમણા તારે માટે રૂદન કરશે. તેણીએ તુંને એ દુખ ખમવાને માટેજ જણ્યો હતો." ત્યારે જુયાએ તેને જવાબ દિધો કે "તું જુયાથી અને તેના ઊકાંઓની કાપણી કરનારાં ખંજરથી નચિંત ના બન, કારણ કે હમણા તારી માયનું કલેજું ચિરાઇ જશે અને તેણીને આએ બખતર ઉપર તથા લોહાંની ટોપી ઉપર રૂદન કરવું પડશે." જ્યારે રૂસતમે આએ તમામ વાત સમજી ત્યારે તેણે એક પોકાર મારી પોતાનું નામ જાહેર કીધું અને પછી એક દીવાનાપણું કરતા પાહાડની માફક તે પોતાની જગ્યાએથી ખીસ્યો, જેથી તેનો હરીફ

કાળા આતસમાનો બની ગયો. તેણે લગામ ફેરવીને પોતાની પીઠ (નાહાસવાને) મંડી, કારણ કે તે રૂસતમની સાથે લડાઇ કરવાની ખાહેશ રાખતો હતો નહી. જેવો જુયા તે નામદાર બાહુરની આગળથી નાહાસવા લાગ્યો તેવોજ રૂસતમે એક શીંહની માફક પોકાર મારીને તેની પુઠે વંટોલ્યાની જડપે ગયો અને તેની કંમરબંધ ઉપર પોતાનો ભાલો સીધો માર્યો. તે ભાલો તેના બખતર ઉપર અને તેના બંધ ઉપર એવો લાગ્યો કે જેથી તેના બંધ યા ગાંઠ રહયાં નહી. તેણે તેના પાંસરામાં તે ભાલાને એવી રીતે ભોંકયો કે તે વધુવાર પોતાની આંખોથી જેહાનને જોઇ શકયો નહી. પછી તે ભાલા વડે તેણે તેને જીન ઉપરથી ઉંચકયો અને તેને ઉંચે ઉઠાવી જેમ શીક ઉપર મરઘીને ચઢાવે તેમ ચઢાવીને તેને ઘોડાની પીઠ ઉપરથી ધુળમાં ફેંકયો. તેનું મોહું ધુળથી ભરાઇ ગયું અને તેના બખતરના ટુકડે ટુકડા થઇ ગયા. આથી માંજનદરાનનાં પેહેલવાનો અને બાહુરો અજાયબી સાથ ધાસ્તી ખાઇને ઉભા રહયા. તે લશકરના લોકો તુટેલાં દિલના અને ફીકા ચેહેરાનાં બન્યાં, અને તે લડાઇના મેદાનમાં ચકચાર ઉઠી રહી. પછી તે માજનદરાનના સરદારે પોતાના એક નાંકેથી તે બીજે નાંકે સુધીના લશકરને ફરમાવ્યું કે "તમો તમારૂં માથું ઉચકો અને લડાઇ કરો અને વાઘોની રાહરીતી એખતીઆર કરો." જેવા તે તમામ પેહેલવાનોએ તે લડાયક પાદશાહની એ વાત સમજી તેવાજ તે ગણત્રી વગરના લશકરમાંથી કીનો લેવાને ઘણાકો લડાઇના મેદાનમાં ગયા. જ્યારે ઇરાનના પાદશાહે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે જેમ તેને ઘટતું હતું તેમ તે પોતાની જગ્યાએથી બાહાર આવ્યો. બેઉ તરફના લશકરોમાંથી પરગમ અને સરનાઇના અવાજો નિકલ્યા તથા હવા ઘેરા રંગની અને જમીન કાળી બની ગઇ. સઘળાઓએ એકી વખતે કીનાની તલવાર ખેંચી અને એક બીજાને મારવા લાગ્યા. જેમ કાળાં વાદલમાંથી પ્રકાશીત વિજલી પડે તેમ ગુરજ અને તલવારો આતશની માફક પ્રકાશવા લાગ્યા. પુશકલ ભાલાઓથી અને તરેહ તરેહના વાવટાઓથી હવા કાલી, પીલા અને રાતી બની હતી. જમીન કાલા દરીઆના જેવી બની

રહી. તે દરીઆના તમામ મોજાઓ તે ખંજરો, ગુરજો અને તીરો હતા. દેવોના પોકારથી અને કાલી ધુલથી તથા ઢોલના અવાજથી અને ઘોડાઓના ખંખારવાથી પાહાડો ફુટી જતા હતા અને જમીન ચિરાઈ જતી હતી. આવી રીતની કીના ભરેલી લડાઈ કોઈએ જોઈ હતી નહી. તું કેહેશે કે જેહાન આખું વાદલના ગડગડાતથીજ ભરાઈ ગઈ છે અથવા તો દહાડો કાલી રાતની પછવાડે છુપાઈ બેઠો છે. ગુરજ, તલવાર અને તીરનો ખખડાત ઉંડો રહ્યો અને પેહલવાનોના લોહીથી તે મેદાન તલાવની માફકનું બની રહ્યું. તમામ જેહાન દરીઆના જેવી દેખાતી હતી અને તે માહેલો મગરમચ્છ તે ગુરજો અને તલવારો હતા. સ્વારો તે માહે હીલચાલ કરતાં વાહાણો જેવા લાગતા હતા, જેઓ કીનો લેવાને સામાસામી જતા હતા. પાનખર-ઋતુના પવનથી જેમ આંમળાના ઝાડ ઉપરના પાતરાં ખરે તેમ સેપાહીઓની તોપી ઉપર ગુરજનો વરસાદ પડતો હતો. ઘણાંએક ડોકાંઓ તથા દિલ તથા સીનાના ટુકડાઓ પાહાડની માફકના ઢગલા થઈને પડયાં હતાં અને લોહીથી નદી બની ગઈ હતી. તું કેહેશે કે જડપથી દોડતા ઘોડાઓ જેમ પાણીની ઉપર વાહાણ દોડે તેમ દોડીને ડુબી જવાનીજ ઉતાવલ કરતા હતા. લશકરી સફોને તોડનાર પેહલવાન રૂસતમ જીવને ખુંચવી લેનાર અને દુશમનોને મારી નાખનારી પોતાની તલવાર સાથે રખશની ઉપર એક પાહાડની માફક બેસીને દેવોના ટોલાં વચ્ચે પોતાનાં તનને ભોંકાવતો હતો. જ્યારે તે પોતાના ઘોડા ઉપરથી તિક્ષ્ણ તલવાર ઉઠાવતો ત્યારે તે દેવોની વચ્ચે રસ્તાઓજ કરતો હતો. એક ફટકે તે દસ માંથાઓને ગરદન ઉપરથી નિચે ફેંકતો હતો અને પોકાર મારી શીંહ જેવાઓના દિલને ગભરાવી નાખતો હતો. તેના ગુરજથી આસમાનનું પણ દિલ ફાટી જતું અને તેનાથી ઉડતી ધુલથી આસમાન પણ ધુવારાંએ ભરાઈ જતું હતું. જ્યારે તેનો તીર કમાનમાંથી પસાર થતો ત્યારે તે તેનાથી શેર નરોના દિલને વિંધી નાખતો હતો. જ્યારે તે કમંદનો ફાંસો બનાવીને કોઈ શખ્સના દિલ ઉપર સીધો ફેંકતો હતો ત્યારે જેમ અજગર ફુંફાડો મારીને કોઈને ખેંચી લીએ તેમ તે પેહલ-

વાનોને બેંથી લેતો હતો. તેના પગો અને તેની રેકાબ જોઇને લોકો અચરત બનતાં હતાં. તેની તલવારથી જમીન જેમ આંખો લોહીથી ભરેલી થાય તેમ બની હતી.

એ પ્રમાણે તે નામદારી ભર્યા લશકરમાંથી તે લડાઇના મેદાનમાં પુશકલ લોકો માર્યા ગયા. એક અઠવાડીયું સુધી તે બંધે નામીચાં લશકરો એ રીતે એકમેકની સામે રહી લડતાં હતાં. આંઠમે દાહાડે જેહાનના પાદશાહ કાઉસે પોતાનાં માથાં ઉપરથી કેઆની તાજ ઉતાર્યું અને રાહના બતલાવનાર પરવરદેગારની હજુરમાં જઇને ફરીયાદ કરતો ઉભો. પછી તેણે પોતાના ચેહેરાને ખાકની ઉપર ઘસ્યો અને બોલ્યો કે "એ સચાઇને ચાહનારા ધનથાફી સાહેબ! તુંજ પાણી અને જમીનનો પેદા કરનારો છે માટે આ ખાસ્તી ફીકર વગરના નરદેવોની ઉપર તું મને ફતેહ ફીરોજી બક્ષ અને શાહાનશાહી તખતને મારે માટે તાજું કર." ત્યાર બાદ તેણે પોતાનાં માથાં ઉપર લડાઇની તોપી પેહેરી અને પોતાનાં નાંમીચાં લશકર આગળ પાછો ફર્યો. તેટલામાં સરનાઇના અવાજો અને પોકારો ઉઠી રહ્યા અને લશકર એક પાહાડની માફક હીલવા લાગ્યું. તે પાદશાહે ફરમાવ્યું કે "તુસ અને ગેવ ઢાલને લશકરના પાછલા ભાગમાંથી અંદર લઇ જાય. આથી ગોદરેજ શાવરાનના જંગેહની સાથે તથા રેહામ અને લડાયક ગુરગીન સાથે ત્યાં ગયો. ગોરાજેહ એક રાણી ફુકરની માફક આંકબારનો બાવતો ઉંચો ચહાવીને ત્યાં જઇ લાગ્યો. ફરહાદ, ખરરાદ, ગુરજીન, ગેવ, નામદાર બેહેરામ અને બાહાદુર ગસતહમ તે લડાઇના મેદાનમાં ધસી આવ્યા. તેઓ જાણે ત્યાં નવેસરથી કીનો લેવાને માટે આવ્યા હતા. તેહેમતન રૂસતમ લશકરના મધ્ય ભાગમાં પેહેલો ગયો અને તે બાહાદુરોના લોહીથી ત્યાંની જમીનને ધોવા લાગ્યો. જમની બાજુએથી ગોદરેજ અને કેશવાદ પરગમ અને બીજા સામન સાથનું હથીયારબંધ લશકર લેઇને ગયા. આ તરફની જમની બાજુએથી તે પેલી તરફની ડાબી બાજુ સુધી જેમ વરૂ મેંઢાંના ટોળાં ઉપર જઇ પડે તેમ ગેવ જઇ પડ્યો. બામદાદથી તે આફતાબ અસ્ત પામ્યો ત્યાં સુધી જેમ

ઝરામાંથી પાણી વહે તેમ લોહી વહેવા લાગ્યું. ચહેરા ઉપરથી શરમ, શાહા રીતી અને હયા જતી રહી હતી. તું કહેશે કે જાણે આસમાન ઉપરથી ગુરજનો વરસાદ પડતો હતો. દરેક ઠેકાણે મુવેલાંઓની લાશોથી ટેકડાઓ બન્યા હતા તથા (મેદાનમાંનું) ઘાસ માંથામાંનાં મગજોની સાથે ભેલાઇ ગયું હતું. જે બાજુએ માંઝંનદરાંનનો પાદશાહ હતો તે તરફ પીલતન પોતાનાં ભારી લશકર સાથે ગયો. રણશીંગડાં અને ઢોલ વાદલના ગગડાતની માફક વાગવા લાગ્યાં અને સુરજ સીસમના જેવા કાલા પરદા પાછલ ઢંકાઇ ગયો. તે પેહેલવાન (રૂસતમ) એક પળ પણ પોતાની જગ્યાએ ઠરતો હતો નહી પણ પોતાના પગલાં કીનો લેવાની જગ્યાએજ ભરતો હતો. ત્યારબાદ તેહેમતને એક નેજો ઉઠાવ્યો અને તે માંઝનદરાંનના પાદશાહની તરફ સીધો લંબાવ્યો.[1] જેવા તે દેવ અને હાથી બંધે જણા સાથે લડવા લાગ્યા[2] અને તેઓ એકી વખતે સામાસામી આવીને ઉભા તેવુંજ પાદશાહ કાઉસે પોતાના સરદારોને આ પ્રમાણે કહ્યું "ઓ નામીચા લડવૈયાઓ! તમો પણ આજનો એકજ દિવસ હુશીયારી પકડો અને મરદાનગી બતાવવામાં ઘણા સખત થાઓ." આથી સરદારોએ પોતાની તલવાર અને ગુરજને બાહાર કાઢયા અને તે ભારી લશકરની સાથે ભેલાઇ ગયા જેથી તે લડાઇના મેદાનમાં એક એવું તો ધુંવાડું ઉડી રહ્યું કે તેણે સુરજનો રંગ પણ છીનવી લિધો. જેહાનના સોધનાર રૂસતમે પરવરદેગારની યાદ કીધી અને પોતાનો અણીવાલો નેજો પોતાના નેજો ધરનારને આપ્યો અને ગુરજને હાથમાં લેઇ જોશમાં આવ્યો. તેના અવાજથી હવા ભરાઇ ગઇ હતી. તેણે તે લડાઇમાં તલવાર વડે ઘણા નામદારોનો નાશ કીધો. તે સરદારોને મારનાર પેહેલવાનના અવાજથી દેવોમાં જીવ અને હાથીઓમાં શક્તિ રહી હતી નહી. હાથીની સુંઢો તમામ જંગલમાં વેરાઇને પડી હતી અને ઘણાક માઇલો સુધી તમામ મુવેલાંઓની લોથો જણાતી હતી.

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

૨ એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

ત્યાર બાદ તે નામવર પેહેલવાને પોતાના સામદારો અને બાહુરો સાથે માંજનદરાનના પાદશાહ ઉપર હુમલો કીધો જેથી તેનું તમામ લશકર આજેજ થયું. તે રૂસતમ તે બુરી ઇચ્છાવાળા શખ્સની આગળ દોડતો ગયો અને એક જોરાવર હાથીની માફક બાંગ મારી તેણે તેને કહ્યું કે “ઓ બુરા કરતુકના બેબુન્યાદ! હવે તું કીનાના મેદાનમાં કેમ મજબુટ ઉભો રેહેશે?” જેવો તે પાદશાહે તે જોરાવર પેહેલવાનને જોયો તેવોજ તે ફાડી ખાનારા વરૂની માફક તેની આગળ પોકાર મારતો આવ્યો. તેણે જીનમાંથી પોતાના પાહાડના જેવા ભારી ગુરજને ખેંચી કાઢીને તે દોડતો રૂસતમની આગળ આવ્યો. એક ગમથી તે જાદુગરોના પાદશાહ અને બીજી ગમથી તે રૂસતમ એ બંધે જણાએ વાદલની ગરજનાની માફક પોકાર કીધા. ત્યારબાદ રૂસતમે એક નેજો માંગ્યો અને તે માંજનદરાંનના પાદશાહની તરફ સીધો દોડી ગયો. જેવું તેણે રૂસતમના ભાલા તરફ જોયું તેવુંજ તેનામાં બાહુરી કે ગુસ્સો કાંઇ રહ્યું નહી. રૂસતમનું દિલ કીનાથી જોશમાં આવ્યું તેથી તેણે એક ભયંકાર શીંહની માફક પોકાર મારીને તેના કંમરબંધ ઉપર નેજાનો એક ફટકો માર્યો જે તેના બખતરમાં થઇને તેની પીઠના હાડકાંમાં ભોકાયો. આથી તે જાદુગરનું શરીર એક પાહાડના ટુકડામાં ફેરવાઇ ગયું. તે જોઇને ઇરાની તમાશબીનો તેની આગળ ભેગા થયા. આવી અજાયબ જેવી વાતથી તેહેમતન પણ અચરત થયો અને તે અણી-વાલા નેજાને ગરદન ઉપર પાછો ઉઠાવ્યો. તેટલામાં કાઉસ પાદશાહ પોતાના હાથી, ઢોલ તથા લશકરની સાથે તે જગ્યાએ આવી પોહોં-ચ્યો. તેણે રૂસતમને પુછયું “ઓ નામદાર પેહેલવાન! એ શું થયું છે કે તું અત્રે લાંબા વખતનો થોભી રહયો છે?” રૂસતમે જવાબ દિધો કે “જ્યારે ભારી લડાઇ થઇ અને આપણું રોશન નસીબ ખુલવા માંડયું, ત્યારે જેવો તે માંજનદરાનના પાદશાહે મને જોયો તેવોજ તે ભારી ગુરજ ગરદન ઉપર ઉઠાવીને તથા ઘોડાની લગામને ફેરવીને મારી તરફ કીનો લેવાને જે પ્રમાણે હોમાય પક્ષી ઉડવા માંડે તે માફક મારી તરફ દોડતો આવ્યો. મારી લગામ મેં

માશ આધુર રખશને સોંફી દિધી અને તેના બખતર ઉપર કંમર-બંધની જગ્યાએ મેં ભાલો માર્યો. મેં ધારીયું કે તે પોતાના જીનની બેઠક ઉપરથી ઉંધે મસ્તક નિચે પડશે પણ તે તો આએ રીતે મારી આગળ પથર બનીને પડયો છે. તેને હવે મારે માટેની વખતી ઓછી સુધી પણ નથી. તે આ પ્રમાણે એક પાહાડનો સખત પથર બન્યો છે અને લડાઇ કરવાથી તથા મરદાનગી દેખાડવાથી નચિંત થયો છે. હવે હું તેને આપણી છાવણીમાં લેઇ જવા માંગું છું કારણ કે તે કદાચને સખત પથરમાંથી બાહાર નિકળશે.”

તેથી પાદશાહે તેને ત્યાંથી ઉઠાવીને તેની દરબાર નજદિક લાવવાને ફરમાવ્યું. આથી જે કોઇ લશકર અંદર બેશાવરો હતા તેઓમાંના કેટલાકોએ તેને ઉચકવાની અજમાયશ કીધી પણ તે ભારી પથર કે જેની અંદર તે માંજનદરાનનો પાદશાહ હતો તે તેની જગ્યાએથી ઉંચકઇ શકાયો નહી. પછી પેહેલવાન રૂસતમે પોતાના પંજા લંબાવ્યા. તે તેવી અજમાયશ કરવાને આહેશમંદ હતો નહી. તેણે તે પથરને એવી રીતે ઉચકયો કે જેથી તમામ લશકર અચરત બન્યું. તે પોતાના ખભાં ઉપર તે પાહાડને ઉચકીને પગે ચાલીને ગયો. તેની પુઠે સેપાહોનું ટોળું બુમ અને પોકાર મારતું અયું. તેઓ પરવરદેગારની તારીફ ગાવા લાગ્યા અને તે રૂસતમના ઉપર સુનાનો અને જવેહેરાતનો નેશાર કીધો. રૂસતમ તેને પાદશાહના તંબુ આગળ ઉચકી ગયો અને ત્યાં તેને નિચે ફેંકીને ધરાનીઓને હાથ સોંફીઓ. પછી તેણે તે (પથર)ને કહ્યું કે “આએ જાદુઇ ભરેલી હાલતમાંથી તું પાછો જાહેર થશે તો ઠીક, નહી તો કે હું હથોડા, વાંસલા અને કોહાડાલીઓથી એ તમામ પથરને કપાવી નાખશ.” જેવું તેણે એમ સમજાયું તેવોજ તે એક વાદલના ટુકડાની માફકનો બન્યો અને તે પાછો માથાં ઉપર પોલા-દની તોપીવાલો અને શરીર ઉપર બખતરવાલો પાદશાહ બન્યો. તેહેમતને તેજ વખતે તેનો હાથ પકડયો અને પછી હસીને પાદ-શાહની તરફ ચેહેરાને ફેરવ્યો અને બોલ્યો કે, “જે પાહાડના ટુકડાને હું અત્રે લાવ્યો હતો તે તો કોહાડાલીની બીહીકથી મારા

હાથમાં સપડાઇ ગયો છે. કાઉસ પાદશાહે તેના તરફ દુરથી જોયું પણ તેણે તેને તખત અને તાજને લાયકનો જોયો નહી. તે એક કદરૂપા ચેહેરાનો અને ઉંચા કદનો શખ્સ હતો. તેને જંગલી ડુકકરની માફકનું માથું, ગરદન અને મુંહ હતી. કાઉસે તેનાથી લાંબો વખત સુધી ખમેલાં દુખોને યાદ કીધાં જેથી તેનું દિલ દલગીર બન્યું અને હોટોમાંથી થંડા નીસાશા બાહાર પડ્યા. પછી તેણે જલ્લાદને ફરમાવ્યું કે "તું તિક્ષણ તલવાર હાથમાં લે અને તેના તનના ટુકડે ટુકડા કર." આથી ત્યાર બાદ તેના તે ફતેહમંદ શાહના હોકમથી ટુકડે ટુકડા કરવામાં આવ્યા. તે જુલમગાર પાદશાહ કે જે તાજ અને કમરબંધને લાયકનો હતો નહી તે જેવો માર્યો ગયો તેવોજ કાઉસે એક જનને તેની છાવણીમાં જલદીથી મોકલ્યો અને તેને ફરમાવ્યું કે "ત્યાં જે કાંઇ અસબાબ જેવો કે ખજાનો, તાજ, તખત, જવેહરાત, ઘોડાઓ, તલવારો, બખતરો અને કમરબંધો વિગેરે હોય તે અત્રે લાવ." આથી તે તમામ લશકર ટોલાંબંધ થઇને ત્યાં ગયું અને તેઓએ તમામ અસબાબ લાવીને જુદે જુદે ઠેકાણે પાહાડની માફકના ઢગલા કીધા. દરેક જણાઓ જેઓ લાયક હતા તેઓને તેણે ખજાનો બક્ષ્યો, તેમાં મુખ્ય કરીને જે કોઇની મેહેનત વધારે હતી તેને વધારે બક્ષેશ કરવામાં આવી. પછી દેવોમાંથી જે કોઇ નાલાયક હતા તથા જેઓથી લોકોના દિલ રંજીદા બન્યાં હતાં તેઓના ડોકાં કાપી નાખવાનો તેણે હોકમ કીધો અને તેઓને જયાંથી લોકોની ઘણી આવજાવ કરવાનો રસ્તો હતો ત્યાં નખાવ્યા. ત્યારબાદ તે પાદશાહ બંદગી કરવાની જગ્યાએ ગયો અને તે પાક પરવરદેગારને પોતાનો છુપો ભેદ કેહેવા લાગ્યો કે "ઓ મુરાદને પુરી પાડનાર દાદગર દાદાર! મને તેં દુન્યાની અંદર વગર હાજતનો કીધો છે. તેં મને જાદુગરોની ઉપર ફતેહ બક્ષી અને મારાં સુતાં થઇ ગયલાં નસીબને તેં જવાન બનાવ્યું છે." તેણે એક અઠવાડીયું સુધી પાક યજદાનની હજુરમાં બંદગી કરયા કીધી અને માથાંને ખાક ઉપર મુકેલું રાખ્યું. આઠમે દાહાડે તેણે પોતાના ખજાનાના દરવાજા ખોલ્યા અને જે કોઇ હાજતમંદ હતા તેઓને

બક્ષેશ કીધી. એજ પ્રમાણે વળી તેણે જે જે ચિજો જે કોઇને જોઇતી હતી તે બક્ષવામાં એક બીજું અઠવાડીઉં ગુજાર્યું. ત્રીજે અઠવાડીએ જ્યારે તે કામ પાર પડી રહ્યું ત્યારે તેણે દારૂ તથા પીવાની જાંમો તથા યાકુત અને ખજાનો મંગાવ્યો. તેઓએ હાથમાં દારૂથી ભરેલાં ગેલાસો સાથે માંજનદરાનમાં એક અઠવાડીઉં ગુજાર્યું.

અવલાદને કાઉસે માંજનદરાંનના તખત ઉપર બેસાડીઓ તે વિષે.

તેહમતને પાદશાહને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ગમે એવો (નજીવો હિસ્તો) માણુસ પણ કામમાં આવે છે. અને મયલા સઘલાં મારાં કામો અવલાદની મદદથી બન્યાં છે. કારણ કે તેણે મને સઘલી બાજુનો ખરો રસ્તો દેખાડીઓ હતો. હાલે તે માંજનદરાંનની પાદશાહીની ઉમેદ ધરાવે છે કારણ કે મેં તેને એ બાબેનું વચણ આપ્યું હતું. માટે તું નાની પડવીના શખ્સો ઉપર નવાજેશ કરનાર પાદશાહ હાલે આએ મીજલશમાં તેને સરફરાજ કરશે તો તે લાયક ગણાશે. માટે હાલે પરથમમાં તેને એક શેહેનશાહને લાયકનો પોશાક તથા તારી મોહોર સાથનું પાદશાહી નામું તુંએ લખી આપવું જોઇએ છે, જેથી તે માંજંનદરાનનો પાદશાહ બને અને સઘલા વડાઓ તેની તાબેદારી કરે. તે તારો ભલો નોકર થઇ રેહેશે અને ઘટતે વખતે તારી ઉપર મેહેશુલ મોકલી આપશે." જ્યારે તેણે પાદશાહની તાબેદારી કરનાર (રૂસતમ) નું કેહેવું સમજ્યું ત્યારે તે ચાલાક પાદશાહે તેમ કરવાને વચણ આપ્યું. તેણે માજનદરાનના મોટી પડવીવાલા શખ્સોને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓ આગળ અવલાદને માટેની કેટલીક વાતો કીધી. તે બોલ્યો કે "તમો તેના હોકમથી ફરતા ના, નહી તો કે તમો તમારી કરણીનો બદલો મેલવશો." ત્યાર બાદ તેણે તેને લાયકનો ખેલાત બક્ષ્યો અને બોલ્યો કે "તું હમેશાં છુપી રીતે પણ ભલાઇજ કરજે." તેજ વખતે તેણે તેને પાદશાહી તખત બક્ષ્યું અને પોતે ત્યાંથી પારસ તરફ જવાને નિકલ્યો.

માંજનદરશનમાંથી કાઉસ ઈરાન જમીનમાં પાછો ફર્યો તથા તેણે રૂસતમને ભારે સરપાવ સાથે સીસતાન તરફ વિદાય કીધો તે વિષે.

જ્યારે કાઉસ ઈરાન શેહેરમાં આવી પુગ્યો ત્યારે તેના લશકરથી ઉડતી ધુલથી હવા કાલી બની. લોકોની ખુશાલીનો પોકાર સુરજ સુધી પુગી રહયો. મરદો તથા ઓરતો ખુશાલીના પોકાર કરતા તેની આગળ આવ્યા. તમામ ઈરાન શેહેરને શણગારવામાં આવ્યું તથા દારૂ અને વાજીંત્ર મંગાવવામાં આવ્યાં અને રામશગરીને બોલાવવામાં આવી. નવે જનમે જન્મેલા પાદશાહથી તમામ જેહાન નવી થઈ. જાણે કે ઈરાનની અંદર એક નવોજ ચંદ્રમાં ઉગયો. જેવો તે ફતેહ અને ખુશાલી સાથે તખત ઉપર બેઠો તેવોજ તેણે જુના વખતના ખજાનાવાલા ભંડારને ખોલ્લો કીધો. સઘલે ઠેકાણેથી રોજી આપનારાઓને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓને દીવાનાખાનામાં પૈસા વેહેંચવાને બેસાડીઆ. પીલતનની દરગાહ આગળ પણ લોકોના પોકાર ઉઠી રહયા અને લશકરના ઝુલ્લેગો તેની આગળ ભેગા થયા. પછી તે નામવરના તખત આગળથી સઘલાઓ ખુશાલી સાથે પાદશાહની આગળ ગયા. તેહેમતન પણ માથે તાજ પેહેરીને ત્યાં ગયો અને પાદશાહની નજદિકના તખત ઉપર તે આવી બેઠો. તેણે જાલેજરની આગળ પાછું જવાની તે તાજદાર પાદશાહ પાસેથી રજા માંગી. આથી તે જમીનના પાદશાહે તેની તારીફ ગાઈ અને તેને લાયકનો એક ખેલાત તૈયાર કીધો. તે ખેલાતમાં એક મેઢાંના આકારનું ફીરોજાનું તખત, જવેહરાતથી જડેલું પાદશાહી તાજ, એક કસબી પાદશાહી ગલીચો તથા એક ભપકાદાર હાર અને સાંકલી, સુનેરી કંમરબંધ સાથના માહાતાબ જેવા સો ગોલામો, કસતુરીના જેવા બાલવાલી ખુબસુરત અને ભપકાવાલી સો ગોલામડીઓ, સુનેરી સામન સાથના ભારી કીંમતના સો ઘોડાઓ, કાલા બાલવાલા સુનેરી લગામ સાથના સો ઉંટો કે જે ઉપર રૂમી, ચીનાઈ અને ઈરાંનનું પાદશાહી રેશમી કાપડ લાધેલું હતું, વળી તેની સાથે સુનાના દીર-

મની સો ટેલીઓ તથા જાતજાતના રંગ અને સોડમવાળી તરેહવાર ચિલે, ખાલેસ કસ્તુરીથી ભરેલી એક યાકુતી જામ તથા ગોલાબથી ભરેલી ફીરાજાની જામ વિગેરે ભેટો તેણે તૈયાર કીધી. ત્યારબાદ અઉસે કસ્તુરી, દારૂ, અગર, અમબર અને કેશરથી બનાવેલી સાહીથી રેસમી કપડાંની ઉપર એક પરવાનો લખાવ્યો કે "સીસ્તા-નનો સઘળો દેશ જેહાનને હિપાવનાર સપેહસાલારને નવેસરથી બક્ષવામાં આવ્યો છે, તે એવી રીતે કે કાઉસ પાદશાહના આ વચન પછી કોઇ પણ તે તખત ઉપર તાજ પેહેરીને બેસે નહી." ત્યારબાદ તે પાદશાહે તેની તારીફ કીધી કે "તારા વગર (હમારામાંનું) કોઇપણ સુરજને યા ચંદ્રને (ફરીથી) જોઇ શકતે નહી. નામીવા પુરૂશોના દિલ તારી તરફ ગરમ રહેજો અને તારૂં રવાન શરમવાળું અને ભલી આહેશ સાથનું રેહેજો." પછી રૂસતમ ઉઠીને ઉભો થયો અને તખતને બોસો લિધો અને જવાની રજા મેલવીને તેણે મુસાફરીનો અસબાબ બાંધ્યો. આથી શેહેરમાંથી ઢોલના અવાજ નિકલ્યા અને દરેક જનને ખુશાલી ઉત્-પન્ન થઇ. ત્યાં ઢોલ, પરગમ, સરનાઇ અને વાજીંત્રોના અવાજ નિકલી રહયા. જાલનો રૂસતમ ત્યાંથી ગયો અને પાદશાહે તખત ઉપર બેસી જેહાનને જલકતી અને ભલી રાહારીતી મુજબની બનાવી. તે ખુશાલી સાથે સુનેરી તખત ઉપર બેઠો અને તમામ જાતના જુલમ અને ગેરઇનશાફના દરવાજા બંધ કીધા. જેવો તે માંજનદરાંન શેહેરથી પાછો ફર્યો તેવીજ તેણે મોટી પદવીના શખ્-સોને (તેઓની બાહાદુરીને માટે) જમીનની બક્ષેશ કીધી. તેણે તુસને ઇરાન સરજમીનનો સપેહસાલાર બનાવ્યો અને તેને કહયું કે "તું ઇરાનમાંથી બુરાઇનો નાશ કરજે." પછી તેણે ઇસફાહાનનો મુલક ગોદરેજને બક્ષ્યો અને તે મુલકની ગાદી તથા હકુમત તેને આપી. ત્યારબાદ તેણે જેહાનમાં કેટલીક જીતો મેલવીને ખુશાલી પાળવા તરફ અને દારૂ તરફ હાથ લંબાવ્યો. ઇનશાફની તલવારથી તેણે હલમીરીને ગરદન મારી. તેના દિલને તેના મોત વિષેની પણ યાદ રહી નહી. જમીન લીલોતરી, પાણી અને ભીનાશવાળી બની અને

બેહેસ્તના બાગની માફક સંબાર પામી. ઇનશાફ અને નચિંતાઇને લિધે (લોકોની) તવંગરી વધી અને હારેમનના હાથ બુરાઇ કરવાથી બંધાઇ ગયા. ઝાડના ફળ અને પાતરાંઓ પણ દિવસે તથા રાતે તેના તાજ અને તખત ઉપર આફ્રીન કરતાં હતાં. દર કલાકે તે પાદ-શાહની ઉપર દુન્યાના પેદા કરનાર તરફની લાખલાખ દુવા ઉતરતી હતી, કારણ કે તે જેહાનને ઇનશાફથી આબાદ રાખતો હતો. વળી તે ઇનશાફ અને સખાવતનીજ યાદ કરતો હતો. જેહાનની અંદર ખબર ફેલાઇ કે કાઉસ પાદશાહ માંજનદરાનનું તખત અને તાજ છીનવી લેઇને (પાછો) આવ્યો છે, તેથી તમામ લોકો કાઉસ પાદ-શાહે આવી મોટાઇ મેલવી તેને માટે અચરત થયાં. આથી તમામ લોકો હદીઆ સાથે તથા નેસાર કરવાની ચિજો સાથે આવીને પાદ-શાહની દરબાર આગળ સફ્સમારીને ઉભાં. તેથી ભરપુર ઇનશાફથી અને પુશકલ માલ જમાવ થવાથી જેહાન બેહેસ્તની માફક સંબાર પામેલી બની.

કાઉસે જેહાનની અંદર મુસાફરી કીધી તથા તેણે બરબર, હામાવરાન અને મીસરના પાદશાહો સાથે લડાઇ કીધી તે વિષે.

માંજનદરાનની તમામ લડાઇનું તેં બ્યાન સમજ્યું માટે હવે તું હામાવરાનની લડાઇનું બ્યાન સમજ. પછી પાદશાહ કાઉસે પોતાની (સઘલી) સલતનતમાં ફરવા નિકળવાનો વિચાર કીધો તેથી તે ઇરાનથી નિકળી તુરાન અને ચીન સુધી જઇ પોંહોચ્યો અને ત્યારબાદ મકરાન[1] દેશ તરફ તે ફરી વલ્યો. મકરાનથી તે જરેહ નદી સુધીની મુશાફરી એવડવાઇ કે જેની વચે કાંઇપણ મુશકેલી કે અડચણ નડી નહી. ત્યાંના દરેક પાદશાહોએ ખંડણી તથા મેહે-સુલ આપવાની કબુલ કીધી કારણ કે તે ગાયબ જેવાઓ શીંહ સાથે લડાઇ અજમાવવાની શક્તિ ધરાવતા હતા નહી. એવી રીતના ભપકા સાથે તે જેહાનનો પાદશાહ પોતાના તાજ અને તખત સાથે

---

1 મકરાન એ એક પાહાડી મુલકનું નામ છે.

બરબર[1] સુધી જઈ પોંહોંચ્યો. બરબરસ્તાનના પાદશાહે (કાઉસની સામે) લડાઈની તૈયારી કીધી જેથી જમાનાનો રંગ બીજી તરેહનો થઈ પડયો. બરબરમાંથી લશકર લડાઈ કરવાને બાહાર પડયું જેથી પાદશાહ (કાઉસ) ના લશકરને ખુશાલી પેદા થઈ. નેજાઓને લિધે તું કેહેશે કે જાણે હવા જંગલના જેવી થઈ રહી અને ઘોડાઓથી ઉડતી ધુળથી જાણે ખોરશેદ પણ વિચારમાં પડયો. ભુજારાંને લિધે કોઈપણ પોતાનો હાથ કે લગામ જોઈ શકતા હતા નહીં. સેપાહોના પગથી ઉડતી ધુળથી હાથીઓ પણ ઢંકાઈ ગયા હતા. એક લશકર બીજા લશકર ઉપર જેમ પાણીમાં મોજા ઉછલે તેમ જખમ મારવા પડયું. જ્યારે ગોદરેજે[2] જેહાનને એવી રીતની જોઈ, ત્યારે તેણે ભારી ગુરજને જીન ઉપરથી ઉઠાવ્યો. જેવી તુસે,[3] ફરીબરૂજે[4] શીંહ જેવા ગુસતહમે,[5] ખરરાદે, ગુરગીન તથા બાહાદુર ગેવે[6] લશકરની જમણી તથા ડાબી બાજુને સંગારી તેવાજ લડાયક સ્વારોની વચેથી લડાઈનો પોકાર ઉઠયો. બંધે લશકરનો પોકાર આસમાન સુધી પુગ્યો અને જમીન દરીઆની માફક જોશમાં આવી. પુશકલ ગુરજોથી તથા તીરોના વરસાદથી તથા સ્વારોની ધરપકડની ગરમીથી તું કેહેશે કે દુન્યા જાણે નર અજદાહતું

---

૧ બરબરના મુલકને ઇંગ્રેજીમાં બારબરી (Barbary) કહે છે.

૨ ગોદરેજ એ ઇરાની લશકરના એક જોરેમંદ પેહેલવાનનું નામ છે. તે એક જોરાવર પેહેલવાન ઉપરાંત ઘણો અકકલમંદ શખસ હતો તેથી તેને કાઉસ પાદશાહે પોતાનો વજીર બનાવ્યો હતો.

૩ તુસ એ નોજર પાદશાહનો બેટો થતો હતો. જ્યારે ઇરાનની શાહી તુને આપવામાં આવી ત્યારે તેને ઇરાની લશકરનો સપેહેસાલાર બનાવ્યો હતો. એ પેહેલવાન ઘણો જોરેમંદ હતો.

૪ ફરીબરૂજ એ કાઉસના બેટાનું નામ છે, એ પણ ઇરાની લશકરનો લડાયક અને બાહાદુર પેહેલવાન હતો.

૫ ગુસતહમ એ નોજરનો બેટો અને તુસનો ભાઇ થતો હતો.

૬ ગેવ એ ગોદરેજનો બેટાનું નામ છે. એ ગેવ રૂસતમની બેહેનની સાથે પરણીઓ હતો.

હશું બન્યું અને પેહેલવાનોના આત્મા બલાના ફાંસમાં આવી પડ્યા છે. સ્વારોથી ઉડતી ધુલથી હવામાં વાદલ બંધાયાં તથા ઢોલથી ગગડાટ થવા લાગ્યા અને તલવારોથી વીજલી પડવા લાગી. તેઓના તીર તે વરસાદ હતો અને ખંજર તે કરાં હતાં. તેઓના વરસવાથી અને બિજલી પડવાથી માણસોના જીવો જતા રેહેવા લાગ્યા. લશકરને તોડનાર પેહેલવાન ગોદરેજે, પોતાના હાથમાં દુશમનોને મારનારી તલવાર સાથે, એક જોરાવર હાથીની માફક બુમ પાડતાં અને જોશમાં આવતાં, તે બુરી બનશ-નીવાલા લોકો ઉપર એક હુમલો કીધો. જ્યારે તે તેજીવાલી તલવા-રને પોતાની બાજુથી ઉગામતો હતો ત્યારે તે બરખરી લોકોની ઉપર રસ્તાખેજ વરસાવતો હતો. બીજી બાજુએ લડાઇનો સોધનાર ગેવ પોતાની બાજુના જોરથી પેહેલવાનોને હુનર દેખાડતો હતો. તે એક જખમથી દસના ડોકાં નિચે ફેંકતો હતો અને તલવારથી તે જમીનને લોહીનો દરીઓ બનાવતો હતો. જ્યારે લશકરના વચલા ભાગમાંથી તુસે એ પ્રમાણેનો મામલો જોયો ત્યારે તે પણ લડાઇના મેદાનમાં આવ્યો. તેણે નેજા, તીર તથા હથીયારો વાપડનારા એક હજાર નામદારોની સાથે ઘોડાઓ દપતાવ્યા અને એક હુમલો કરી (દુશમનોનાં) લશકરનો મધ્ય ભાગ તોડી નાંખ્યો. તેની પુઠે વલી જડપથી (કાઉસ) પાદશાહ ગયો. ઇરાની પેહેલવાનો તથા કાઉસ પાદશાહથી સામી બાજુનું લશકર નાહાસવા માંડીયું. તું કેહેશે કે જાણે બરબરની અંદર એક સ્વાર યા તેઓની વચે એક પણ ભાલો ચડાવનાર શક્સ રહ્યો હતો નહી. શેહેરની અંદર જે કોઇ બુઢાઓ હતા તેઓએ લડાઇના પવનને ઉંચો ફુકતો જોયો ત્યારે તેઓ સઘલા ચિરાયલાં જીગર સાથે અને માફી માંગતા કાઉસ પાદશાહની આગળ આવ્યા કે "હમો પાદશાહના ચાકર અને ગોલામ છીએ માટે તું જે કર ઠેડવે તે આપવાને માટે હમો હમારી ગરદન નમાવીએ છીએ. દીરમની જગ્યાએ હમો તુંને સોનું અને જવેહેરાત આપશું અને તું પાદશાહના ભારે ઉપકારી રહીશું." કાઉસે તેથી તેઓને માફ કીધા તથા નવાજીયા અને ત્યાં એક નવી રીત અને રસમ ઠેડવી.

પછી ■ જમ્શીદ ત્યાંથી કુચ કરવાને માટે પઅગમના તથા છમ છમીઆંનો અવાજે તથા સરનાઇઓના પોકારો નિકલ્યા અને જ્યારે લશકરે કુચ કરવા માંડી ત્યારે ધરતી ધ્રુજવા લાગી અને દિવસની રોશની પણ જણાઇ નહી. કાઉસ બરબર શેહેરમાંથી થઇને આગળ વધવાને બાહાર પડયો અને કોહેકાફ[1] તથા પશ્ચીમ તરફના મુલકોમાં આવી લાગ્યો. જ્યારે ત્યાંનાં પાદશાહને તેઓને માટેની ખબર થઇ ત્યારે તે તેની તારીફ કરતો તેને સામે લેવા ગયો. તમામ સરદારો તેને સામે લેવા જવાને માટે ગયા અને પોતાના માંથા ઉપર ભારી કરનો બોજો ખુશીથી ઉઠાવી લિધો. જ્યારે તેઓએ તેનો હોકમ માથે ઉઠાવ્યો અને પોતાનો છુટકારો કીધો ત્યારે પાદશાહ લશકર સાથે તેઓને નુકશાન પુગાડયા વગર ત્યાંથી પાછો ફર્યો. પછી તેણે જાલના બેટાની મેહેમાનદારી ચાખવાને માટે લશકરને જાબુલસ્તાનની તરફ હંકાર્યું. તે પાદશાહ એક મહીનો સુધી નીમરૂજમાં રહયો. ત્યાં તેટલા વખતમાં તે કોઇ વખત દારૂની ખાહેશ કરતો તો કોઇ વખત (શેકાર કરવાને માટે) શેકારી બાજ અને કુતરાઓની ખાહેશ કરતો હતો. એ બાબદને થોડી મુદત વીતી નહી તેટલામાં વલી બાગના ખુનામાં કાંતા ઉગ્યા (યાને ગવઘેડ ઉઠયો). કોઇપણ અજમાયશ મેલાવ્યા વગર ઘડાતો નથી. જે કોઇ ઉંચાઇએ ચઢે છે તે નિચે પડે છે. જ્યારે જેહાનનું કામ સીધે રસ્તે ચાલતું હતું ત્યારે અરબોથી[2] ફડવાસ ઉભો થયો. તેઓએ ઓચ્છે કાઉસની સામે બલવો ઉઠાવ્યો અને તાબેદારીના દરજાથી વેગલા ગયા. એક ખજાનાનો ધરાવનાર અને સતાદાર પૈસાવાલા માણસે મીસર તથા સામ (શીરીઆ) તરફથી બલવાનો ઝુન્ડો ઉઠાવ્યો. જેવી તે જેહાનના પાદશાહ કાઉસને એ ખબર થઇ કે તે તેની પાદશાહીમાં ભાગ પડવા માંગે છે તેવાજ તે જેહાનને દિપાવનાર પાદશાહે ખુશાલી બર્યો દિલનો બનીને (કુચના) પઅગમ વજાડવાનો હોકમ કીધો, અને

---

1 ઓરેશસ પાહાડને કોહે કાફનો પાહાડ કેહેવામાં આવે છે.

■ હામાવરાનના પાદશાહને તવારીખ નવેસો અરબસ્તાનનો પાદશાહ લખે છે. ફરદૂશી જાહાંગીરીમાં એને શીરીઆનો પાદશાહ ગણીઓ છે.

નીમરોજમાંથી લશકરને ઉઠાવીને તે આગળ ચાલ્યો. તે જેહાન પેહેલવાનને પોતાની સાથે લેઇ ગયો નહી પણ તેને તેના કુટુંબની આગળ તેજ શેહેરમાં રેહેવા દિધો. ઇરાન દેશના તમામ સરદારો અને નામીચા પુરૂષોને તે પોતાની સાથે કીનો લેવાને અને લડાઇ કરવાને લેઇ ગયો. સેપાહીઓએ પોતાની [redacted] ઉપર નામ લખીયાં. તેમની તલવારો મીઆનની અંદરથી (કીનો લેવાને) તપતી રહી. પાણી ઉપર વાહાન હીલે તેમ જમીન હીલતી થઇ અને સેપાહીથી ઉડતી ધુલથી સુરજ પણ કાલો થઇ ગયો. તેણે લશકરને દુશમનો જોય નહી તેમ જમીન ઉપરથી દરીઆ તરફ કુચ કરાવી, તેથી સંખ્યા બંધ વાહાનો અને મછવાઓ અણાલવામાં આવ્યા અને તેમાં લશકરને ચોઢવીને બેસાડીયું. અગરજો (તે છેટાંને માટે) પગ રસ્તાની મણુત્રી કરવામાં આવે તો તે એક હજાર ફરશંગનું છેટું જણાય. દુન્યામાં જમીનના જે પ્રમાણે ભાગ કીધા હતા તે ભાગમાંના ત્રણ શેહેર વચે તેઓ જઇ લાગ્યા, ત્યાં સુધી તેઓએ હંકારીઆ કીધું. ડાવા હાથ ઉપર મીસર અને જમના હાથ ઉપર બરબર રહયું હતું અને જે તરફ તેઓ જવાને ઇચ્છતા હતા તે રસ્તો વચમાં હતો. તેની સામે હમાવરાનનો દેશ આવ્યો હતો અને તે દરેક દેશમાં ભારે લશકર હતું. તેઓને ખબર થઇ કે કાઉસ પાદશાહ નહી અને દરીઆને રસ્તે લશકરની સાથે આવે છે ત્યારે તેઓ એકેએકની સાથે મલી ગયા અને લશકરને બરબરમાં એકઠું કીધું. તે લશકર પુશકલ તલવારના મારનારા પેહેલવાનોનું બનેલું હતું તે સઘલું બરબરસ્તાનમાં એકઠું થયું. તે એવું ભારી લશકર હતું [redacted] તેઓના ઘોડાઓની નાલથી જંગલ, દરીઓ અને પાહાડ પણ ઢંટાલી ગયા હતા. ફાડીખાનારા શીંહને (વસવાને) માટે પણ ત્યાં જગ્યા હતી નહી, અથવા તો જંગલી ગોરખરોને માટે પણ પસાર થવાનો ત્યાં રસ્તો રહયો હતો નહી. ચીત્તાઓ પાહાડની ઉપર, માછલીઓ પાણીમાં તેમજ ઉંચે ઉડતાં ઓકાબ પક્ષીઓ હવામાં રસ્તો સોધતાં હતાં પણ કેમે કરીને તેઓ રસ્તો મેલવતાં હતાં નહી. જંગલી અને ફાડીખાનારાં જાનવરોની એવી રીતની હાલત હતી. જયારે કાઉસે

લશ્કરને જમીન ઉપર ઉતાર્યું ત્યારે જેહાનની અંદરના પાહાડ અને જંગલને કોઇપણ જોઇ શક્યું નહી. તું કહેશે કે જેહાન હથીઆરની અને બખતરનીજ બનેલી છે અને બાલા-ઓની અણી સેતારાઓની માફક ચલકે છે. પુશકલ સુનેરી ટોપીઓથી, સુનેરી ઢાલોથી અને ગરદનની ઉપર ઓલવેલી કોહા-ડાલીઓથી તું કેહેશે કે જાણે જમીન વેહેતાં સુનાના જેવી બની અને તલવારોથી રવાનોનો વરસાદ વરસે છે. તેઓથી ઉડી રેહેલી ધુલથી હવા સનદરૂસ નામના ગુંદરના જેવી બની રહી અને તમામ જમીન સીસમના જેવી કાળી થઇ ગઇ. રણશીંગડાંના અવાજથી પાહાડો ફાટી જતા હતા અને ઘોડાઓની નાલથી જમીન જખમી થતી હતી. બરબરસ્તાનની અંદર સરનાઇઓના અવાજથી તું કેહેશે કે ત્યાંની જમીન લશકરને ખુંચવી લેનારી બની છે.

જ્યારે તે બંધે બાજુના લશકરો સામસામાં નજદિક આવી લાગ્યાં ત્યારે તેઓના દિલ કીનાથી ભરેલાં અને માથાં કજીયાથી ભરેલાં બન્યાં હતાં. બંધે તરફના લશકરે સફ સમારી. તેઓના હાથમાં ખંજર પકડેલાં હતાં અને હોટ ઉપર ફીન બાઝયું હતું. ઇરાની લશકરમાંથી સરનાઇ અને ઢોલના અવાજ નિકલ્યા અને બેહેરામ, ગુરગીન તથા તુસ (લડવાને) બાહાર પડયા. જે બાજુએ બોદરેજ, કેશવાદ, ગેવ, રીહુશ અને ફરહાદ હતા ત્યાં તેઓએ લગા-મને ઘોડાની ગરદનને સોંપી દિધી, અને ઝેહેર પાએલી અણીવાલા બાલાઓ હાથમાં ધર્યા. જેવા તેઓએ લગામના છેડા જીન ઉપર મુકી દિધા તેવાજ પોકારો અને કોહાડાલીના કાપવાના અવાજો ઉઠી રહ્યા. તું કેહેશે કે તેઓ પથ્થર અને લોહાંનેજ બાંધે છે અથવા તો તેઓ આસમાનને જમીન ઉપર લાવી નાખવા માંગે છે. કાઉસે લશ-કરના વચલા ભાગમાંથી કુચ કીધી અને તે લશકર સામાસામી આવી ઉભું. તેથી એવું બન્યું કે માણસોની આંખે અંધારાં ફરી વલ્યાં અને તે કાલાશની અંદર ગેરૂનો રંગ (લોહી) વરસવા લાગ્યો. તું કેહેશે કે જાણે હવા દવને વરસાવે છે અને તે પથરની અંદર ગુલલાલાના ફુલો રોપે છે. બાલાઓની અણીમાંથી આતશ નિકલવા

લાગ્યો અને જમીન લોહીના દરીઆની માફકની થઇ રહી. ઇરાની-ઓથી તે ત્રણુ લશ્કર એવાં (ગભરાટ ભર્યાં) થયાં કે તેઓની કંમર અને માથાં ઓળખી શકાતાં હતાં નહીં. એવે એક પોકાર માર્યો અને તે બોલ્યો કે "એ સરદારો! એ બુરી ખસલતના લોકોની સાથની લડાઇમાં તમો કોષેશ કરો. લડાઇમાંથી નાહાશી જવું આપણને ઘટતું નથી. પછી તે લડાઇમાં આપણા જાન જાય તો શું થયું." ઇરાની પેહેલવાનોની વચે જે સેપાહ બચ્ચાઓ હતા તેઓએ પોતાના ઘોડાને ધુમાડાની જડપે દોડાવ્યા. (તેઓમાંથી) એક અઝદાહના જેવો બન્યો. દુશમનો ઉપર તેઓએ કીનાની તલવારને ઉગામી જેથી જમીનની ઉપર ઘણાએક ઝુકાંઓ વેરાયલાં પડયાં. આપ લે અને ધર પકડના પોકારો ઉઠયા અને ભાલાઓ તથા તીરો વરસાદની માફક વરસવા લાગ્યા. ઝેહેરનું પાણી પાયલા પુશકલ નેજાઓ અને તલવારોથી તે ખંજર વાપડનારાઓની આંખે અંધારાં ફરી વળતાં હતાં. એક કાલાં વાદલની માફક ધુલ વીટલાઇ રહી જેથી ખોરશેદ અને માહાતાબ પણ કાલા થઇ ગયા. નેજાઓને સબબે હવા એક ઝાડીની માફક થઇ રહી, તથા દરેક સ્વારોનાં દિલ (પોતાના જીવને માટે) વિચારવંત બન્યાં. જમીન ઉપર પુશકલ લોહી રેડાતું હોવાથી તે કીનાનું મેદાન ગુલલાલાની એક વારીની માફકનું બની ગયું હતું. તીરોની અણીથી અને ઓકાબ પક્ષીના પીછાંઓથી જાણે સુરજનો પ્રકાશતો ચેહેરો પ્રકાશ આપી શકતો હતો નહીં. સ્વારોથી ઉડતી ધુલથી આસમાનને કરાર હતો નહીં. લોહીએ વિખેરાઇ પડેલું (મુવેલા માણસોનું) ગોસ્ત ગીધો હવામાં ઉંચકી જતાં હતાં. અતી-ચંત વગર પગના હાથો અને વગર હાથના પગોથી તું કેહેશે કે તે લડાઇના મેદાનમાંથી કોઇએ છુટકારો મેળવ્યો નથી. દરેક ઠેકાણે મુવેલાંઓના ઢગલા થયા હતા અને તે આખું મેદાન લોહીથી ભીનાઇ ગયું હતું. તે ત્રણે પાદશાહોએ અને તેમના લશકરોએ હાર ખાધી અને તેઓમાના એકેએક જના નાશી જાહવા લાગ્યા. હામાવરાનના પાદશાહે પેહેલ વેહેલાં (તાબેદારી દેખાડવાને માટે) પોતાની શમશેરને અને ભારી ગુરજને ફેંકી દિધો.

તેણે જાણ્યું કે તે બલાનો દિવસ હતો તેથી તે દલગીર થઈ ગયો અને તે કાઉસ પાદશાહની માફી ચાહાવા લાગ્યો અને હામાવરાન શેહેરમાંથી તે પાદશાહે મોટી ખંડણી અને ચોકાઈ આપવાને માટેનો કોલકરાર કીધો. વળી તેણે ઘોડાઓ, હથીઆરો, તખત તથા તાજ અને એવી બીજી ઘણીક ચીજો કાઉસ પાદશાહ ઉપર મોકલવાને કબલ્યું. કાઉસે પણ જો તે એ પ્રમાણે આપતું કરે તોજ ત્યાંથી જતું રહેવાનું અને ત્યાર બાદ પોતાનાં લશકર સાથે તેના દેશની ઉપર ચઢાઈ નહીં લાવવાનું કબુલ્યું. એજ મુજબ બરબર તથા મીસર, અને સીરીયાના બંધે પાદશાહોએ પણ એજ પ્રમાણેના સુલેહના પેગામ મોકલ્યા. કાઉસ પાદશાહે એપીયાઓથી એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તેણે તેનો જવાબ મોકલ્યો કે "તમો સઘલાઓ મારી પનાહ હેઠલ રેહેનારાઓ છો અને નહીં કે તમો મારૂં તાજ અને તખત લેનારાઓ છો."

કાઉસે હામાવરાનના પાદશાહની બેટી સોદાબેહની માંગણી કીધી તથા તે તેણીની સાથે પરણીઓ તે વિષે.

ત્યાર બાદ તે એપીઆએ કાઉસને કહ્યું કે "હામાવરાનનો પાદશાહ એક પરદેપોશ બેટી ધરાવે છે કે જેણીનું કદ સરોવરના ઝાડ કરતાં પણ વધારે સોભતું છે. તેણીના માથાં ઉપર કાલી કસ્તુરી જેવા બાલનું તાજ રહે છે. તેણી ઉંચા કદની [redacted] અને તેનો ચોટલો ફાંદાની માફકનો લાંબો છે. તેની જબાંન ખંજરની માફક ચાલતી છે અને હોટો સાકરના જેવા (મીઠા) છે. તેણીનો છોડેલો ચોટલો જમીન સુધી લટકે છે. તે ચંદ્રના જેવા ચેહેરાવાલી ઉપર ખોદાની દુઆ ઉતરજો. તેણી તમામ સંગાર પાંમેલાં બેહેસ્તના જેવી છે અથવા તો તે ખુશનુમા વસંતના તપતા સુરજ જેવી છે. તેણી શિવાય બીજી કોઈપણ ઓરત તું પાદશાહની બાયડી બનવી જોઈતી નથી. તે માહતાબના જેવી છોકરી તું પાદશાહની ભલી ધણીયાની

થશે." આથી કાઉસનું દિલ ખુશાળીથી ધપકવા લાગ્યું અને તેને એવો જવાબ દિધો કે "તારો વિચાર નેક છે. હું તેના બાપ પાસેથી તેની માંગણી કરશ કારણ કે તે પુતલી આરાજ મેહેલને લાયકની લાગે છે." પછી તે પાદશાહે પોતાના લશકરમાંથી એક હુશીયાર અને અકકલમંદ માણસને કે જે ઉંચ તોખમનો અને ભારી ગુરજ રાખનારો હતો તેને તે કામ બજાવવાને માટે ચુંટી કાઢયો. તેણે તેને હામાવરાન જવાને ફરમાવ્યું અને તેને કહ્યું કે "તું તે (પાદશાહ) નું દિલ મારી તરફ ખેંચાય તેમ કરજે અને મીઠી વાતોથી તેના ભેજાંને સંગારજે. તેને કેહેજે કે, 'આએ દુન્યાની અંદર અનુભવી સરદારો જેવા મારી સાથની સગાઇ શોધે છે કારણ કે મારૂં તાજ ખોરશેદની માફક પ્રકાશે છે, અને જમીન મારા હાથીદાંતના તખતના પાયા જેવી છે. જે કોઇ મારા છાયા હેઠેલ આસરો નહીં મેલવે તો તેનો મરતબો ઘટી જાય છે. હાવે હું તારી સાથે સગાઇ કરવા માંગું છું અને મારા ચેહેરાને સુખેહથી ધોવા માંગુ છું. મેં સાંભળ્યું છે કે તારા પરદાની પછવાડે એક બેટી છે કે જેણી મારા તખતને લાયકની છે. તેણી પાક ચેહેરાની અને પવીત્ર શરીરની છે. દરેક શેહેરમાં અને દરેક મંડલમાં તેણીની તારીફ થાય છે તેથી તેને માટે તું તારા જમાઇ તરીકે કોબાદ જેવા પાદશાહના બેટાને મેલવશે. માટે તું એમજ સમજજે કે ખોરશેદે તારી લાક લીધી છે.'"

પછી તે હુશીયાર અને બોલકનો શખ્સ હામાવરાનના પાદશાહ આગળ ગયો અને ત્યાં જઇને પોતાની જબાનને બોલવી કીધી, અને દિલને ગરમ બનાવ્યું અને પોતાના હોટોને નરમ બોલોથી સંગાર્યાં. તેણે તેને કાઉસની દુવા સલામ પુગાડી અને ત્યારબાદ જે કાંઇ પેગામ તે લાવ્યો હતો તે તેને કહ્યો. જ્યારે હામાવરાનના પાદશાહે એમ સમજ્યું ત્યારે તેનું દિલ દુખથી ભરેલું બન્યું અને માથું ભારી થયું. તે દિલ સાથે બોલ્યો કે "તે ગમે એવો પણ પાદશાહ હોય તથા ફતેહમંદ રીતે જેહાનનો માલેક અને હોકમનો ફરમાવનાર હોય તો પણ આએ દુન્યાની અંદર તેણી મારી એક-

ઘુસી બેઠી છે અને તે મારા મીઠા જાનથી પણ વધારે વાહલો છે. અગરજો હું એ એલચીઆને તોછડાઈથી અપમાન કરૂં છું તો પછી કાઉસની સાથે લડાઈ કરવાની હું શક્તિ અને જોર રાખી શકતો નથી અને જો હું મારાં આંખના નુરને તેની સાથે મોકલી આપું છું તો મારી આંખોમાં કાલાશ ફરી વલે છે. તો પણ ભલું એજ છે કે એ દુખના દરદની આંખને હું ઉંઘતી કરૂં (યાને દુખ ખમું) અને ગુસ્સાને દિલમાં છુપાવી દેઉં." ત્યાબાદ તેણે ઘણાએક વિચાર કીધા. અને (છેલ્લે) તેણે પોતાની અક્કલ અને વિચારનો ઉપયોગ કીધો તેણે તે મીઠું બોલનારા મરદને કહ્યું કે "હું તેની બાહેથ વિશે શઠ કે પુછડું કાંઈ સમજતો નથી. તે મારી પાસે બે પ્યારી ચિજો માંગે છે કે જેના જેવી બીજી ચીજ હું કાંઈ જોતો નથી. મારી પીઠ આક્રમતાથી ગરમ હતી અને મારૂં દિલ ફરજંદથી ખુશી હતું. અગરજો એ બંને ચિજો ઇરાનનો પાદશાહ મારી પાસેથી હાલે ખુંચવી લે તો હવે પછી મારાં શરીરમાં જીવ પણ રહેશે નહી. તો પણ તે જે માંગે છે તે હું તેને સોંપું છું અને તેના વિચાર અને હોકમથી હું મારાં સરને ફેરવતો નથી." પછી તે દલગીર બન્યો અને સોહાબેહને પોતાની આગળ બોલાવી મંગાવી, અને તેણી આગળ કાઉસ વિશેની કેટલીક વાતો કીધી. તેણે તેણીને કહ્યું કે "તે માનવંત ચડેલ (પાદશાહ) કે જે વડપણ અને ચડતીને માટે વગર ગરજનો છે તેના તરફથી એક નામું લેઇને કેટલીક વાતો કરતો એક મીઠું બોલનારો એલચીઓ આવી લાગ્યો છે. તે મારી પાસેથી મારી મરજી ઉપરાંતની માંગણી કરે છે, જેથી મારાં દિલમાંથી ઉંઘ અને નચિંતાઇ જતી રહી છે. હવે તું શું કહે છે? અને એ માટે તું તારા શું વિચાર જણાવે છે? એ કામમાં તારૂં સેવટનું મત શું છે?" સોહાબેહે જવાબ દિધો કે "અગરજો એ બાબે કાંઈ ઉપાય રહ્યો નહી હોય અને તેના કરતાં વધારે દિલસોજ દોસ્ત બીજો કોઇ નહી હોય તો જે કોઇ જેહાનનો પાદશાહ ગણાતો હોય અને જે મોટા દરજ્જાના શખ્સો પાસેથી શેહેરો અને જમીનો જીતી લેતો હોય તેવાની સાથે સગપણ કરવામાં તું શા માટે દલગીર થાય છે? કોઇપણ સખ્સ

ખુબસુરતીને હસ્તગીરી તરીકે ગણી કે નહી." હામાવરાનના પાદશાહે જણાવ્યું કે "સોહાબેહને એ વાત સારી જેવી લાગતી નથી." પછી તે પાદશાહે પોતાના કામ તથા જમાનાના ફરવા ઉપર વિચાર મુજબ કહ્યો કે "જે કોઇનાં ઘરમા છોકરી હોય તે એ તાજ યાને પાદશાહી ધરાવતો હોય તો પણ તે કમનસીબ ગણાય."

પછી તેણે તે પાદશાહે મોકલેલા એલચીયાને બોલાવી મંગાવ્યો અને પોતાના નામદારોની વચે તેને બુલંદ જગ્યાએ બેસાડીઓ. ત્યાર પછી જે (લગનનો) બંદોબસ્ત કરવાનો ચાલ તે જમાનામાં હતો તે મુજબ પોતાના રેવાજ પ્રમાણે દીન અને આઇન મુજબનો લગનનો ગાંઠ બાંધ્યો. હામાવરાનના પાદશાહે પોતાના મોટી પદવી ધરાવનારા માણસો સાથે એક અઠવાડીઉં સુધી કામ ચલાવ્યું. ત્યાર પછી તે દુખી દિલનો પાદશાહ ત્રણસો ગોલામડી તથા ચાલીસ પાલખીઓ લાવ્યો તથા હજાર ઉંટ ઘોડા, અને ખચરોની ઉપર રેશમી તાકાઓ તથા દીનારો લાદીયા. તે પાલખીમાં જાત જાતનાં રેશમી કપડાં પાંઠરીઆ અને તેની આસપાસ ટોલાંબંધ લશકરને ઉભું રાખ્યું. તે સંગાર પામેલો માહતાબ સોહાબેહ તે પાલખીમાં બેઠો અને તેણીની પુઠે એ સઘલો સામાન ગયો. પછી તેણે એક બેહેસ્તની માફકનું લશકર તૈયાર કીધું. તું કેહેશે કે જાણે હવાએ જમીનની ઉપર ગુલલાલાના ફુલો રોપી દિધાં છે. તે દિલને આરામ આપનાર સોહાબેહ અને તેનું ખુબસુરત લશકર કાઉસ પાદશાહની નજદિક આવી લાગ્યું. જ્યાં સંગાર પામેલો નવો પાદશાહ કાઉસ તખત ઉપર બેઠો હતો ત્યાં તે નવો માહતાબ પાલખીમાંથી બાહાર આવ્યો. તેણીના ગોલાબી ગાલો ઉપર કાલી કસતુરીથી લીટાઓ પાડવામાં આવ્યા હતા અને તેણીના કાનમાં એરીંગો લટકતાં હતાં. તેણીના બે હોટ ચલકતા યાકુતના જેવા લાગતા હતા તથા બે આંખો નરગેશ ફુલના જેવી હતી તથા બે ભવાંનો ઢાંચો યાને નાક એક રૂપેરી કલમની માફકનું હતું. તેણીના બે ભવાં ચાચી કમાનની માફકનાં (વાંકડાં) હતાં, જેનાથી માણસોના દિલ ઘાહેલ થઇ જતાં હતાં. જેવી કાઉસે તેણીને જોઇ તેવોજ તે અજબ બન્યો અને સોહાબેહને

માટે પોતાનું નામ લેવા લાગ્યો. તેણે અક્કલમંદો, ડાહ્યાઓ અને જુદા મોબેદોની એક સભા ભરી. તે સભાએ સોહાબેહને તેની ધણીયાણી બનવાને લાયકની જોઇ. તેથી તેણે પોતાની દીન અને રેવાજ મુજબ તેણીની સાથે લગન કીધાં. ત્યારબાદ તેણે તેણીને કહ્યું કે "જેવી મેં તુંને કસતુરીના સંગાર સાથે અને કસબી પોશાક સાથે જોઇ તેવીજ મેં તુંને પસંદ કીધી છે." (બીજી તરફ) હામાવરાનના પાદશાહનું દિલ ગમગીન થયું અને તેથી તે જાતજાતની યુક્તિઓ સોધવા લાગ્યો.

હામાવરાનના પાદશાહે યુક્તિ રચી અને તેણે કાઉસ પાદશાહને કેદ પકડયો તે વિષે.

જ્યારે (તે લગનને) એક અઠવાડીઉં ગુજરી ગયું ત્યારે આઠમે દિવસે સહવારના કાઉસ પાદશાહની આગળ એક એલચીઓ આવ્યો. (તે હામાવરાનના પાદશાહ તરફથી એવું નામું લાવ્યો હતો) કે "અગરજો તું પાદશાહ મારો પરોણો થવાને લાયક ધારતો હોય તો તું મારે ઘેર લશકર સાથે આવ કે જેથી હામાવરાનના શેહેરના લોકો તું મોટા પાદશાહનો ચેહેરો જોઇ ખુશી થાય. એ પ્રમાણે તેણે તેની સાથે યુક્તિ કીધી. તે અંદરખાનેથી બુરો હતો અને તેનો આએ મજબુત ઠેકાવ હતો, કે જે ઠેકાવ અમલમાં મુકયાથી તેનું શેહેર અને બેટી તેની પાસેજ રહે અને તેને માથે તેનો કાંઇ પણ કર રહે નહી. સોહાબેહ તેના બાપની ધારણા સમજી ગઇ કે તે તેણીના તેની સાથે લગન થવાને લિધે પોતાના મગજમાં કીનો ધરાવે છે. તેથી તેણીએ કાઉસ પાદશાહને કહ્યું કે "તુંને એમ કરવું [redacted] નથી અને તુંને પોતાને તેના મેહેમાન તરીકે જવું ઘટતું નથી. તે તુંને વગર બાહાને કેદ પકડાવશે કારણ કે તે પોતાના જમાઇની સાથે લડાઇ કરે એમ તો કાંઇ બને નહી. એ સંબંધી વાત મારે લિધેજ થાય છે તેથી તુંને ત્યાં જવાથી દલગીરી શિવાય બીજો કાંઇ ફાયદો થવાનો નથી." તેણે સોહાબેહના કેહેવા ઉપર ધ્યાન આપ્યું નહી કારણ કે તે તે (હામાવરાનના શેહેરી)ઓ-

માંના કોઈને મરદાનગીવાળા ગણતો હતો નહી. પછી તે હામાવ-રાનના પાદશાહની પરોણાગત ચાખવાને માટે પોતાના બાહુરો અને પેહેલવાનોની સાથે ત્યાં ગયો. તે પાદશાહનું એક શાહે નામનું શેહેર હતું, જેની અંદર લજ્જત, જશન, અને બીજી ખુશાલી ભરેલી બાબદો કરવામાં આવતી હતી. તે શેહેરમાં તે પાદશાહની બેઠક હતી. આ તમામ શેહેરની અંદર કાઉસને આવકાર આપવાની ધામધુમો કીધી. તે નામદારી ભરેલો પાદશાહ કાઉસ શાહે શેહેરમાં દાખલ થયો ત્યારે તમામ શેહેરના લોકોએ તેને આવકાર આપ્યો. તેઓ જવેહરાત, કેશર, દીનાર તથા અંબરને ભેલીને તેના ઉપર નેસાર તરીકે નાખવા લાગ્યા. શેહેરની અંદરથી વાજીંત્રો અને ગીતોના સરોદ કપડાંનાં લંબાઇ પહોલાઇએ ગુંઠેલા દોરાની માફક એક-બીજામાં ભેલાઇ ગયા. જેવો તે હામાવરાનના પાદશાહે કાઉસને જોયો તેવોજ તે પોતાના દરબારીઓની સાથે પગે ચાલીને તેને લેવાને ગયો. તે પાદશાહના મેહેલના ચોકમાંથી તે દરવાજા સુધી તમામ મોતી, યાકુત અને સુનુંજ વરસી રહયું હતું. તેના માથાં ઉપર સુનેરી ખુમચાઓમાંથી કસ્તુરી અને અંમબર નાખવામાં આવતી હતી. તેના મેહેલની અંદર એક સુનેરી તખત મુકવામાં આવ્યું જ્યાં તે તખતની ઉપર કાઉસ ખુશાલી સાથે બેઠો. એક અઠવાડીયું સુધી તે હાથમાં દારૂની જામ પકડીને ખુશી અને ખુરમી સાથે પોતાની બેસવાની જગ્યાએ આવીને બેસતો રહયો. હામાવરાનનો પાદશાહ રાત અને દિવસ એક ચાકરની માફક કંમર બાંધીને તેની આગળ ઉભો રેહેતો. વળી તેનાં સઘલાં લશકરે પણ ઇરાનીઓની નોકરી બજાવવાને બાંધી કંમર બાંધી હતી. એ રીતે જ્યાં સુધી તેઓ ખુટપરછ, ગભરાત, અને ધાસ્તીથી નિરભય બન્યા ત્યાં સુધી ચાલ્યું. તેઓ અઠવાડીયાંના છેલ્લા દિવસ સુધી એ પ્રમાણેના સંભાર સાથે રહયા. બાર બાદ તેઓએ (યાને હામાવરાનના લોકો) પોતાના વિચાર અમલમાં મુકવાની તૈયારી કીધી. બરબર મધેનું સઘલું લશકર એ (કાવાદાવાઓ)થી વાકેફ હતું તેથી તે જે પ્રમાણેનો ધોખસ્ત હતો તે પ્રમાણે ત્યાંથી બાહાર પડયું. એક રાત્રે રણશીગડું ફુંકાવાનો

અને હુમલો કરવાનો ત્યાં અવાજ સમજાયો, પણ (ઇરાનીઓમાંના) કોઇને લડાઈ કરવાની ખાહેશ હતી નહી. જેવું બરબરસ્તાનથી તે ખબર આવી પોહોંચ્યું તેવીજ હામાવરાનના પાદશાહને ખુશાલી ઉપજી. તેઓએ અચાનક કાઉસને તથા ગેવ, ગોદરેજ, તુસ, ગુરગીન અને શાવરાંનના જંગેહુને તથા બીજા તમામ નામદારો અને પેહેલવાનોને કેદ પકડીઆ, અને તેઓને સખત બંદીખાંનામાં નાખ્યા, જેથી તેઓની મોટાઇ અને પાદશાહી ઉંધી વળી ગઇ. દાનાવ લોકો એ બાબદમાં શું કહે છે? ઓ તું અનુભવી શખ્સ! એ બાબે તું શું સમજે છે? (દાનાઓ કહી ગયા છે કે) જ્યાં સુધી કોઇની સાથે ખાતી લોહીમાં (યાને હમજાતીની સાથે) સગાઇ થઇ નહી હોય ત્યાં સુધી તે (સગાઇ)ની ઉપર પુશકલ ઇતબાર રાખવો નહી જોઇએ. વળી તે લોહીની સગાઇમાં ગમે એવો પ્યારનો પણ સંબંધ હોય તો પણ તે સગાઇને તે તોડી નાખે છે અને પોતાના ચેહેરાને તારી આગળથી ફેરવી નાંખે છે. જે દોસ્ત નહી હોય તેવા શખ્સની સાથે કોઇ છુપો ભેદ સાંપે છે તો તેજ શખ્સ કે જે (સગાઇનો) જુઠો ઢોંગ કરનાર છે તે તુંને રૂસવા કરે છે. જો તું કોઇ પણ શખ્સથી પ્યારનો ફાએદો મેળવવા માંગતો હોય તો પ્રથમ તેને તુંએ નહી તુફાનમાં અજમાવી જોવો જોઇએ. એમ પણ બને છે કે કોઇ તારા કરતાં હલકા મરતબાનો હોય તો તે અદેખાઇથી પણ તારી સાથની પોતાની સગાઇને તોડી નાખે છે. બુરા વિચારનો જેહાન એવીજ છે કે જે દરેક નકામાં ફુંકાતા પવનથી પણ હાલ્યા કરે છે.

જ્યારે કાઉસ આવી અજાયબ જેવી રીતે કેદ પકડાયો ત્યારે હામાવરાનના પાદશાહની ધારણા પાર પડી. ત્યાં એક પાહાડ હતો જેની ટોંચ વાદળ સુધી લાગતી હતી. પરવરદેગારે તે પાહાડને પાણીના તળીયામાંથી આટલી ઉંચાઇએ મોકલ્યો હતો. તે પાહાડ ઉપર એક કીલ્લો બાંધવામાં આવ્યો હતો. તું કેહેશે કે જાણે તેને આસમાને પોતાની બાથમાં લિધો છે. તેણે તે કીલ્લામાં કાઉસને તથા ગેવ, ગોદરેજ તથા તુંસને મોકલ્યા તથા બીજા વડાઓને પણ ઇરાન પાદશાહની સાથેજ તે કીલ્લામાં પુરીઆ અને ખંજરના

વાપરનારા તમામ નામદાર પેહેલવાનોમાંનાં એક હજાર પેહેલવાનો તે કીલ્લાની ચોકી કરવા લાગ્યા. તે (કાઉસ)ની છાવણી અને તંબુઓને તારાજ કરવામાં આવ્યા અને તેના તાજ અને પૈસા કુલવંતોને આપી દિધા. ઢાંકેલા ચેહેરાવાલી ચાકરડીઓની બે ટોલી તેઓની વચે એક પાલખી લેઇને ગઇ કે સોદાબેહને તેણીની જગ્યાએ પાછી લાવે અને તમામ તંબુઓનો નાશ કરે. જેવી સોદાબેહે તે ચાકરડીઓને જોઇ તેવોજ તેણીએ પોતાના પાદશાહી પોશાકને પોતાના શરીરમાંથી ફાડી કાઢયો. તેણીએ પોતાના કસતુરીના જેવા બાલોને પીખી કાઢવાને માટે તે ઉપર હાથ નાખીઆ અને પોતાના ગાલને લોહીના રંગના બનાવી દિધા. તેણીએ તે ચાકરડીઓને કહયું કે "મરદાંનેમરદો આવાં કાવત્રાંને તારીફ લાયક ગણે નહી. જ્યારે તેનો પોશાક બખતર હતું અને તેનું તખત ઘોડો હતો ત્યારે તેવી લડાઇની વખતે તમોએ તેને કાંય નહી કેદ પકડયો. ગેવ, ગોદરેજ અને તુસ જેવા પેહેલવાનોના ઢોલના અવાજથી તો તમારાં દિલો ચિરાઇ ગયાં હતાં. તે વખતે એ પ્રમાણે કરવાને બદલે હાલે તેને સુનેરી તખત ઉપર બેસાડીને તમોએ તેના ઉપર અચાનુચ હુમલો કીધો છે, અને તેની સાથની સગાઇનો ગાંઠ કાપી નાખ્યો છે." તેણીએ તે ચાકરડીઓને કુતરીઓને નામે બોલાવી અને પોતાના બાલોને પીખી નાખીને લોહીથી ભરેલા બનાવ્યા. તેણી પોકાર મારતી હતી કે "અગરજો કાઉસ પાદશાહને ખાકમાં પણ છુપાવેલો હશે તોપણ હું તેનાથી જુદી પડનાર નથી. અગરજો કાઉસને કેદમાં પુરવો ઘટતો હોય તો મારાં સરને પણ વગર વાંકે કટલ કરવું જોઇએ." તે દાસીઓએ તેનું બોલેલું તેણીના બાપને કહયું જેથી તેનું મગજ કીના ભરેલું અને તેનું જીગર લોહીથી ઉકલતું બન્યું. આથી તેણે ગમથી ચિરાયલાં દિલ સાથે અને આંસુથી ધોવાતા ચેહેરા સાથે તેણીને તેના ધણીની આગળ કિલ્લામાં મોકલી આપી. તેણી તે પાદશાહની સાથે એકજ જગ્યામાં રહી અને ત્યાં તેની ચાકરડી બનીને તેના ગમને ભુલાવવા લાગી.

અફ્રાસીઆબ ઇરાન ઉપર ચઢાઇ લેઇ ગયો અને ઇરાનીઓએ રૂસતમની મદદ મેળવી તે વિષે.

આબ માહેલાં સીખાં સરોવરના જેવા કાઉસના ગુમ થવાની આ ખબર જેહાનની અંદર જલદીથી ફેલાઇ ગઇ. જયારે તે તાજનો સોધનાર પાદશાહ કેદ પકડાયો ત્યારે તેનું લશકર ઇરાન તરફ પાછું ફર્યું. જયારે ઇરાનીઓએ ઇરાનના સુનેરી તખતની ઉપર પોતાના પાદશાહને જોયો નહી ત્યારે દરેક જન ત્યાનું તાજ લેવાની કોશેશ કરવા લાગ્યા. તુરકીઓ વચેથી અને નીજેવરાનના જંગલ-માંથી ચોતરફથી ભારી લશકર આવવા લાગ્યું. અફ્રાસીઆબે એક ભારી લશકર ઉભું કીધું અને તેણે ખાવુ પીવું, સુવું અને આરામ લેવું તજી દિધું. ઇરાનની દરેક બાજુએ ચક્રયાર ઉઠી રહી તથા લડાઇ અને જુસ્સાથી જેહાંનની નચિંતાઇ જતી રહી. તેટલાંમાં તેઓની વચે અફ્રાસીઆબ જડપથી આવી લાગ્યો અને અરબોનું લશકર (જે ત્યાં ચઢી આવ્યું હતું તેની) ઉપર તેણે હુમલો કીધો. તે પાદ-શાહે પોતાનો હાથ કીનાના ગુરજ ઉપર લંબાવ્યો અને જેને તે ગુરજ મારતો તેનો તે નાશ કરતો હતો. તેનાં લશકરે પણ એકઠું થઇને તેની સાથે એક પહાડની માફક સામતો હુમલો કીધો અને તે નામદારી ભર્યાં લશકરના ઘણાએકોને શમશેરથી ધુળમાં રગદો-ળાતા નાખ્યા. હીરાના જેવો દરીઓ માણેકની ખાનના જેવો બન્યો અને મુવેલાંનાં શરીરો ઘોડાની નાલની નીચે છુંદાવા લાગ્યાં. તેઓ ઉપર ગુરજ અને તલવાર વરસવાથી તે બાહાદુરોને નાહાસવાનો રસ્તો ધરવાની ફરજ પડી. વરૂના પંજામાંથી નાહાસતાં ભાગતાં મેંઢાંના તોલાંની માફક તે બારે લડાયક લશકર નાહાસી ગયું. ત્રણ મહીના સુધી તે લશકરો લડતાં રહ્યાં અને તાજને માટે સેપાહો પોતાના સર આપતા હતા. તુરકીઓથી તે અરબોએ હાર ખાધી. તેઓ વધારો મેળવવા જતાં આખરે નુકશાન પાંમ્યા. ઇરાનમાંનું લશકર ત્યાંથી વિખેરાઇ ગયું અને માણસો, ઓરતો અને બચ્ચાંઓ સઘળા બંધી-

બાન બન્યાં. આ ત્રણુ પાંચ દિવસની દુન્યાની રીતીજ એવી છે. સંપડાઓ લોભને લિધે દુખ અને રંજ ખેંચે છે અને આખરે તેમાંથી ભલા અને બુંડા બધે ચાલી જાય છે. મોત ત્યાંનો શેકારી છે જે તેઓનો શેકાર કરે છે. તે (તુરાની) લશકર આખાં ઇરાનમાં ફેલાઇ ગયું જેથી ઇરાનીઓ ઉપર જેહાન કાલી થઇ પડી. ત્યાંનાં લોકોનો બે તુત્યાંશ ભાગ ઝસ્તાનના બેટાની ખાહેશ કરતો ઝાબુલસ્તાન તરફ ગયો (અને રૂસતમને કહ્યું) કે "હાલે જ્યારે કાઉસ પાદશાહનો દમામ ગુમ થઇ ગયો છે ત્યારે હમારા મુશકેલીના વખતમાં તું હમોને આસરો આપ." તે દરેક જન બોલવા લાગ્યા કે "હમારાં બુરાં નસીબથી હાલે હમારી ઉપર આવું સખત કામ આવી પડયું છે. ઓ ઇરાન! અફશોસ કે તું વેરાન બનયું છે અને તું વાઘો તથા શીંહાનો માલો થઇ પડયું છે. દરેક ઠેકાણે જ્યાં લાયક સ્વારો હતા અને પાદશાહોની બેઠક હતી તે હાલે દુખ અને બલાની જગા થઇ પડી છે અને તિક્ષ્ણુ પંજાવાલા અઝદાહોનું મઠક થઇ પડયું છે. તેથી જે કોઇ વાઘોનું દુખ પામ્યો હોય તેજ હમારાં આવે દુખ વખતે હમુને મદદ આપનાર થઇ પડશે. અગરજો તું દુન્યાનો પેહેલવાન લાયક ધારતો હોય તો ઇરાનને તુરકી પેહેલવાનોથી ખાલી કર અને આરામ સાથે તખતની ઉપર બેશ કે જેથી હમો સઘલા તારા ગોલામ થઇશું અને તું હમારો પાદશાહ બનજે, નહી તો કે હમારાં બેરી, છોકરાં તે દેવાના હાથમાં કેદ પકડાઇને કંગાલ બનશે. માટે હાલે કોઇ પણુ રીતનો ઇલાજ તારે કરવો જોઇએ અને હમારાં દિલને આવે દુખથી ખાલી કરવાં જોઇએ છે."

પાદશાહ કાઉસના કેદ પકડાવાની ખબર રૂસતમને થઇ અને તેણે હામાવરાનના પાદશાહ ઉપર નામું લખ્યું તે વિષે.

રૂસતમે પોતાની આંખોમાંથી આંસુઓ પાડયાં. તેનું દિલ ઉશકેરાઇ ગયું અને તેનો જીવ દલગીર બન્યો. તેણે તેઓને એવો જવાબ દિધો કે "હું લશકર સાથે લડાઇમાં કીનો લેવાને તૈયાર છું

તેથી જેવી હું કાઉસ તરફની કાંઇ ખબર મેળવીશ તેવોજ હું ઇરાન દેશને તુરકીઓથી ખાલી કરશ." પછી તેણે કાઉસ પાદશાહને કેદમાં પુરેલો જાણતાં તથા તેના લશકરના કામને માટેની ખબર મેળવી; તેણે લશકરને કાબુલથી જાબુલમાં બોલાવ્યું અને ત્યાંથી કમ્મર બાંધી લડાઇ કરવાને લશકરને કુચ કરાવી. તે વિજલીના આતશની જડપે દોડતો હતો અને તોફાની પવનને વેગે લશકરને કુચ કરાવતો હતો. તેણે એક હુશીયાર અને રસ્તાનો જાણનાર માણસને કાઉસ પાદશાની આગળ મોકલ્યો (અને કેહેવાડીયું) કે "હું એક ભારી લશકર સાથે હામાવરાનના પાદશાહની સામે લડવાને આવું છું. હું તેને તથા જેઓ કોઇ તેના લશકર તરીકે છે તેઓને સ્વાદ ચખાડશ. તું તારાં દિલને ખુશી રાખજે અને ગમ ખાતો ના કારણ કે હું જલદી તે દેશની જમીન ઉપર આવી લાગશ[1] વળી એજ પ્રમાણે પેહેલવાનોમાંથી એક નામદાર હામાવરાનના પાદશાહની આગળ પણ ગયો. રૂસતમે તેની ઉપર તાકીદ ભરેલું નામું લખ્યું અને તેની અંદર ગુરજ, શમશેર અને લડાઇની બીના જણાવી. તેમાં તેણે જેહાનના પેદા કરનારની યાદ કીધી અને અક્કલ તથા ઇનશાફના બારણાં ખુલ્લાં કીધાં. બીજું એમ લખ્યું કે "એ હામાવરાનના પાદશાહ! તું બુરી ખસલતના શખસોમાંનો એક છે. આએજ દાખલો તારી બુરી ખસલત જાહેર કરવાને માટે બસ છે કે તું બાનુઓની સાથે ઠગાબાજી રમીઓ છે. તેં કમઅક્કલીપણે મોટાઇને શોધી છે, તેથી તું એ બુનીયાદ છે એટલુંજ નહીં પણ એક નિચ કુતરો છે. તુંને તારા પોતાને માટેજ શરમાવું જોઇએ કારણ કે તું દુન્યાની લોકી સુકીથી માહીતગાર નથી. ઇરાનના પાદશાહની સાથે તું ઠગાબાજી

---

1 રૂસતમે ઇરાનને અફ્રાસીયાબના હાથમાંથી છોડવવાને બદલે પેહેલાં હામાવરાન ઉપર હુમલો કીધો તેનું કારણ એ કે ઇરાની રૈયત જ્યાં સુધી પોતાને માથે વાલી પાદશાહને જુએ નહીં ત્યાં સુધી તેઓ ધીરજ પકડીને લડાઇમાં ઉલતથી લડે નહીં. તેટલા માટે તેણે કાઉસને છોડવાનું કામ પેહેલાં માથે લિધું હતું અને કાઉસને છોડવ્યા બાદ તેણે ઇરાનને કાઉસ પાદશાહની સરદારી હેઠલ તુરાનીઓના હાથમાંથી છોડવ્યું હતું.

રમ્યો છે અને સગાઈને બાહાને તેને બંધીખાને નાંખ્યો છે. લડાઈની અંદર ફરેબ રમવો એ કાંઈ બાહાદુરીનું કામ નથી. કાંય નહી તું તેની સામે એક જોરાવર મગરમછની માફક ગયો. અગરજો કોઈનું દિલ ગમે એટલું પણ કીના ભર્યું હોય તોએ લડાઈમાં કદી પણ દાગો રમવો જોઈએ નહી. હું તુને ચેતાવું છું કે એવી મોટાઈ ભોગ-વવાથી તું હાથ ઉઠાવ અને નમનતાઈનો રસ્તો સોધ. અગરજો કાઉસ પાદશાહ પોતાનું છુટાપણું મેલવશે તો એમજ જાણજે કે તું એક બુરા અજદાહના પંજામાંથી છુટયો છે. પણ જો તું મારી શિખામણથી માથું ફેરવશે તો તું તારાં ડોકાંને શરીરથી છુટું થયલું જોવા ચાહાશે. શું તું જાણતો નથી કે જ્યારે પણ હું લડાઈની ધારણા કરૂં છું ત્યારે મારી તલવારથી દરીઆમાનું મગરમછ પણ બકી જાય છે. માટે તું તારા ઉપર તથા તારા મુલકની ઉપર દયા લાવ કે જેથી તું ગમ અને પરીશાન હાલતમાં આવી પડે નહી. નહી તો કે મારી સાથે લડવાની તૈયારી કર અને તારી ગરદન ઉપર મારો ભાર ખમ. દુન્યાને સમાલનાર પરવરદેગારનાં, હોરમજદ (ભીરસપતી)ના, ખોર-શેદના, તથા લડાઈ, ખુશબખતી, ધાસ્તી અને ઉમેદના હું સોગંદ લેઉ છું કે હું કાઉસ પાદશાહનો તથા ઈરાનના લશકરનો કીનો તું કમઅકલી પાદશાહની ઉપર લેવશ. માંજનદરાનની લડાઈ મેં કેવી રીતે કીધી હતી તે માટે તેં તારા દરબારીઓથી સમજ્યું તો હશે."

તે કાસદ હામાવરાન સુધી જઈ પુગ્યો અને તે જેહાન પેહેલ-વાનનો પેગામ તેને પુગાડયો. જ્યારે તેણે તે પેગામ સમજ્યો અને તે નામું વાંચ્યું ત્યારે તે પોતાના કીધેલાં કામને માટે દુખી બન્યો. [1] જ્યારે તે નામું વંચાઈ રહ્યું ત્યારે તેનું સર ગંભરાતમાં પડ્યું અને તેની આંખ આગળ જેહાન અંધારી બની ગઈ. રોશન દિલવાલા (રૂસતમ)ના નામથી તે ઉશકેરાઈ ગયો અને વાડલના ગગડાતની માફકના પોકાર કરવા લાગ્યો. તેણે તે કાસદને એવો જવાબ આપ્યો કે "કાઉસ પાદશાહ હવે પછી કદી

---

[1] હાથની લખેલી નકલમાં બે બેત વધારે છે.

પણ હામુન (હામાવરાન)માંથી બાહાર નિકલશે નહી. જ્યારે પણ તું અત્રે આવશે ત્યારે બરબરસ્તાનના સ્વારો ઘોડા ઉપર લગામ નાખીને તૈયાર રહેશે. જો તારી પણ એવીજ ઇચ્છા હોય તો તારે માટે પણ બેડી અને કેદખાનું તૈયાર રહેશે. હું લશ્કરની સાથે તારી સામે લડાઇ કરવા માટે આવશ અને તારા લખ્યા મુજબની શાહારીતીને પાર પાડશ." પછી તેણે તે (રૂસતમ)ના કાસદને અપમાન કરીને ત્યાંથી હાંકી કાઢયો અને ગુસ્સાના તથા કીનાના આતશને (વધુ) સલગાવ્યો. તેણે તેજ વખતે એક લશકર કે જે તમામ લશકર નેજા તથા ગુરજ ધરાવનારાઓનું તથા ખંજર વાપરનારા પેહેલવાનોનું બનેલું હતું તે ભેગું કીધું, જેથી ત્યાં રોશન દિવસ અંધારી રાતના જેવો બની ગયો.

પેલી તરફ જ્યારે તે નામાચો એપીઓ નામદાર પેહેલવાનની આગળ આવી લાગ્યો ત્યારે તેણે તે બુરી ખસલતના શખ્સની વર્તણુક અને તેનો તમામ પેગામ રૂસતમની આગળ કહ્યો. જેવો તે બાહુર પેહેલવાને એ જવાબ સમજ્યો તેવુંજ તેણે બાહુરોનું એક લશકર ભેગું કીધું. તેણે દયા, કીનો, ધર્મ અને ઇનશાફ વિષેના લિપેલા સોગંદ પુશાકલ ગુસ્સા અને કીના સાથે યાદ કીધા અને બોલ્યો કે "હું તે બદજાત કુતરા અને બુરી નિશાણીના શખ્સની પાસેથી તમામ હામાવરાનનો દેશ છીનવી લેવશ અને તેની સાથે લડાઇ કરતાં તેને રગડોળી નાખી જેમ મુરગને સીક ઉપર ચડાવે તેમ તેનો જીવ લેવશ."

રૂસતમે લશકરને કુચ કરાવી અને હામાવરાન મીસર અને બરબરના પાદશાહો સાથે લડાઇ કીધી તે વિષે.

ત્યાર બાદ તેણે તે કીનો ઇચ્છનારા હામાવરાનના પાદશાહની સાથે લડાઇ કરવાને માટે લશકરને ઘોડે સ્વાર બનવાનો હોકમ કીધો. લડાઇ કરવાને માટે તે ઉંડા દરીઆને રસ્તે ગયો કારણ કે ખુશકીનો રસ્તો ઘણો બીકટ હતો. તેનું ભારી લશકર કીશતીઓ અને મછવાઓમાં હામાવરાનની નજદિક આવી પુગ્યું. તેઓએ ત્યાં

નાશ કરવાની અને કતલ ચલાવાની તૈયારીઓ કીધી અને પોતાના દીલોને કીનાથી ભર્યાં. હામાવરાનના પાદશાહને એ બાબદની ખબર થઇ કે રૂસતમે રખશની ઉપર (લડાઇ કરવાને માટે) જીન બાંધ્યું છે, ત્યારે તે ગુસ્સે થયો, તેથી તે દેશમાં લડાઇના પોકાર ઉઠયા અને જેહાન લુટફાટ અને લોહીથી જોશમાં આવી. (રૂસતમે કહ્યું કે) "આપણું એકેએક જણાએ લડાઇમાં ઉતરવું જોઇએ જેથી તે માણસોને ઢીલ કરવાનો પણ વખત રહે નહી." જેવો તે (હામાવરાનનો પાદશાહ) પોતાના લશકરની સાથે શેહેરમાંથી બાહાર પડયો તેવોજ તેની ઉપર દાહોડો કાલી રાતના જેવો થઇ પડયો. તેઓએ લશકરને જમની અને ડાબી બાજુએથી તૈયાર કીધું અને પછી તે નામવરોને લડાઇ કરવાને માટે બોલાવવા લાગ્યા. પેહેલવાન પીલતન બોલ્યો કે "એ લડાઇનો કરનારો હુંજ છું અને લડાઇના મેદાનમાં મજબુટી સાથે ટકી રેહેનારો પણ હુંજ છું" પછી તેણે લડાઇનું બખતર પેહેર્યું અને બાધુર રખશની ઉપર સ્વાર થયો. ત્યાર બાદ તે પેહેલવાને બાધુરોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ નામીચા માનવંત પેહેલવાનો! તમો લડાઇની અંદર નેજાઓ વાપડો અને તેઓનેઃ તમામ નાશ કરો" આથી સ્વારોએ નેજાની ઉપર હાથ લંબાવ્યા અને તોફાની હાથીઓની માફક પોકાર મારવા લાગ્યા. તે લડાઇનું મેદાન તે (ભાલાઓ)થી બાંબુના ખેતર માફકનું થઇ રહ્યું. નેજાઓને લીધે સુરજ કે ચંદ્ર કાંઇ જણાતું હતું નહી. રૂસતમે લશકરના વચલા ભાગમાંથી પવનવેગે હુમલો કીધો. તે વખતે તેને હામાવરાનીઓની કાંઇ યાદ હતી નહી. તેણે ખભાં ઉપર ભારી ગુરજ ઉઠાવ્યો અને રખશને ઉશકેરીને ત્યાં જોશભર ગયો. જ્યારે તે લશકરે તેનું કદાવર શરીર અને મજબુટ ગરદન જોઇ તથા તેના હાથમાંનો ભારી ગુરજ જોયો, તથા વલી તેઓએ પાહાડના જેવા કદના નામદાર બાબુલીઓનું ભાલા સાથનું લશકર જોયું ત્યારે તું કેહેશે કે તેઓના શરીરમાંથી તેઓના દિલ નિકલી પડયાં અને તેઓથી ધાસ્તી ખાઇને તે લશકર ત્યાંથી વિખેરાઇ ગયું. તે ભારી લશકર તેહેમતનની આગળથી નાહાસીને હામાવરાનમાં ભરાયું. આથી તે (હામાવરાનનો)

સરદાર પોતાના સલાહકારો સાથે મસલત કરવાને બેઠો. તેણે લશ-કરમાંથી બે જવાન શખ્સોને તેડી મંગાવ્યા અને તુરતજ તેઓને ફુંકતા પવનને વેગે મીસર અને બરબર તરફ મોકલ્યા. દરેકના હાથની અંદર એકએકું નામું હતું જે દિલના દુઃખ સાથે અને લોહીના આંસુથી લખાયલું હતું. (તેમાં એવું લખ્યું હતું) કે, "આએ રાજ્યએ (મીસર અને બરબરના રાજ્યોએ) અગાઉ એક બીજાથી દુર રહેવું હતું નહી પણ તે રાજ્યો સારે અને માઠે વખતે તથા લડાઇ અને ખુશાલીને વખતે સાથેજ રહેતાં હતાં. માટે હાલે પણ જો મારી સાથે તમો જોડાઇ જાઓ તો મને એ લડાઇમાં રૂસતમથી જરાએ ફીકર રહે નહી. પણ પેલી બાજુએથી તમો અને આ બાજુએથી હુમે એ નર અઝદાહની સાથે લડાઇમાં ઉતર્યે. એમ બનશે નહી તો એ (રૂસતમ)નાથી આપણ સઘળાઓને નુકશાન પુગશે. કારણ કે બુરાઇનો હાથ દરેક બાજુએથી લાંબો હોય છે." જ્યારે તે નામું તે પાદશાહોની નજદિક જઇ પુગ્યું ત્યારે તેઓએ જાણીયું કે રૂસતમ તે તરફના જંગલમાં લડવાને લશકર લાવ્યો છે, આથી તે પાદશાહો બાસ્તી ભર્યાં દિલ સાથે ઉઠયા અને તે બેઉ દેશના લશકરને તૈયાર કીધાં. પછી તેઓએ હામાવરાન તરફનો રસ્તો ધર્યો; જેથી એક નાકેથી બીજે નાકે સુધીની જમીન પાહાડના જેવી બની ગઇ. લશ-કરે એક પાહાડથી તે બીજા પાહાડ સુધીની સફ બેંધી જેથી જમીન ઉપર કીડીને પગલું ભરવાની પણ જગ્યા રહી નહી.

જ્યારે રૂસતમે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે ખાનગી રીતે એક પેહેલવાનને પાદશાહ (કાઉસ)ની આગળ જવાને મોકલ્યો અને કેહેવાડીયું કે "ત્રણે મુલકના પાદશાહો એક થઇ મારી સામે લડાઇ કરવાને આવ્યા છે. અગરજો હું લડવાને માટે મારી જગ્યાએથી આગળ વધશ તો તે બાપુરો પગ કયાં અને માથાં કયાં તે જાણશે નહીં પણ એ કીનો લેતાં તુને કાંઇ નુકશાન પુગવું જોઇએ નહી. કારણ કે બુરા માણસથી બુરૂંજ થાય છે. માટે જો તું પાદશાહના શરીરને કાંઇ ઇજા પોહોંચી તો પછી બરબરનું તખત મને જરાએ ગમતું નથી." ત્યારે પાદશાહે જવાબ મોકલ્યો કે "તું એ બાબેની

ફીકર ના કર; કારણ કે દુન્યા કાંઈ મારે માટેજ સરજાયલી નથી. જ્યારથી ફરતો આસમાન ઉતપન્ન થયો છે અને જ્યાં સુધી તે રેહેશે ત્યારથી મધની સાથે ઝેહેર અને જુલમની સાથે દયા ભેલાયલી છે. બીજું એકે તે બચાવનાર સાહેબ પરવરદેગાર મારો દોસ્ત છે. તેની મોટાઇ અને દયાના કીલ્લાની અંદર હું છું. તું તારા તેજી રખશને લગામ સોંફી દે અને ભાલાની અણીથી તું કોશેશ કરવાની તૈયારી કર. તું તેઓમાંના એકને પણ જાહેર અથવા છુપી રીતે જીવતો રેહેવા દેતો ના. અગર જો ઉંચાં આસમાનના ચક્કરના ફરવાથી હુમોને તે બદકારીથી કાંઈ નુકશાંન પુગે તો તું ઇરાન જમીનનો સંભાલનાર થજે અને અદલ ઇનશાફની કોશેશ કરી દાનાવ બનજે." તે કાસદે એમ સમજ્યું અને પાછો ફર્યો તથા તે નામદારની આગળ આવ્યો. તે બાહાદુર શખ્સે જે કાંઈ વાત સમજી હતી તે સઘલી તે પેહેલવાનની આગળ [redacted] કરીને કહી. જેવું તેહેમતને તેનું કેહેવું સમજ્યું તેવીજ તેણે તૈયારી કીધી અને લડાઈ કરવા માંડી. તેણે દોડનારા રખશને ઉશકેરી મુક્યો અને તેઓમાનાં કોઇને લડાઈ કરવાને માટે બોલાવવા લાગ્યો. રૂસતમ લડાઈના મેદાનમાં હુરોલમાં જઇને તે દુશમનોની સામે ઉભો રહયો અને તેઓ ઉપર પોતાની નજર દોડાવા લાગ્યો, તથા તેઓના થોડા ઘણા પેહેલવાનો વચેથી કોઇ બાહાદુર પેહેલવાનને પોતાની સાથે લડવાને બોલાવવા લાગ્યો. પણ કોઇએ પણ તે લડાયક શખ્સની સામે આવવાની હીંમત કીધી નહી. આથી તે બાહાદુર જ્યાં સુધી પ્રકાશીત સુરજ પાણીની અંદર ગયો (યાને અસ્ત પાંમ્યો) અને કાલી રાત ઉઠાવલી આવી લાગી ત્યાં સુધી તેજ જગ્યાએ થોભી રહયો. જ્યારે સુરજના પીલાં કીરન અંધારામાં પડયાં અને તે બહુ રંગનો ગુમબજ જવેહેરેથી (તારાઓથી) સંગરાઇ ગયો તથા તારાઓ ફુલોની માફકના બન્યા અને આસમાન કાગડાની માફકનું કાલું બન્યું, તે આસમાનમાં પરવીન સેતારો મગતરાંનાં જેવો અને ચંદ્ર બતીના જેવો દેખાવા લાગ્યો, ત્યારે તે વખતે નામદાર પેહેલવાન પીલતન રૂસતમ પોતાની જગ્યાએ પાછો ફર્યો. જ્યાં સુધી રાત ગુજરી ત્યાં સુધી તે આરામ-

ગાહામાં રહયો અને બીજે દાહાડે જયારે સુરજ પ્રકાશતો થતો ત્યારે પેહેલવાન પીલતન પોતાની જગ્યાએ આવ્યો અને પેહેલવાનોના લશકરની પાછી સફ ખેંચી.

હામાવરાનના પાદશાહ સાથે રૂસતમે બીજી લડાઇ કીધી તેમાં તે ફતેહ પાંમ્યો અને કાઉસ બંધીખાનેથી છુટો થયો તે વિષે.

બીજે દિવસે તેઓએ પોતાનું લશકર ગોઠવ્યું અને બંને બાજુના વાવટાઓ ઉડવા લાગ્યા. હામાવરાનમાં સો જોરાવર હાથીઓ હતા અને તેઓનું બે માઇલ સુધીનું લાંબુ એક લશકર બની રહયું. તું કેહેશે કે જાણે તમામ જેહાન લોહડાંની બનેલી છે અથવા તો અલબરૂજ પાહાડે જાણે બખતર પેહેરીયું છે. તે પેહેલવાનોની પુઠે પ્રકાશતો ઝુન્ડો હતો જેની આસપાસ લાલ, પીલા અને બહુ રંગના વાવટાઓ હતા. પેહેલવાનોના પોકારથી પાહાડો ધ્રુજવા લાગ્યા અને ઘોડાઓની નાલથી જમીન ઢંઢોલવા લાગી. બાહાદુર શખસોના પંજા અને દિલ ફાટી જવા લાગ્યાં. હીમતવાન ઓકાબ પક્ષીના (તીરોમાંના) પીછાં વેરાઇ જવા લાગ્યાં. વળી જયાં વાદલાંઓ પણ હવામાં પીગલી જતાં હતાં, ત્યાં તેવી જગ્યામાં ઉભું રેહેવાનું કોણુ ડાહાપણ જોય? લશકરની ડાબી અને જમની બાજુ સંગારવામાં આવી અને બાહાદુરો લડવાને અને કીનો લેવાને તેયાર થયા. ગોદરજેહે જમની બાજુ કે જે જગ્યાએ તેના લશકરે મઠક કીધું તે બાજુને સંગારી. શીંહના જેવો નામદાર જવારેહ કે જે બાહાદુર અજદાહના જેવો હતો તે ડાબી બાજુએ ઉભો. લશકરના મધ્ય ભાગમાં સામના બેટા દસ્તાનનો બેટો કે જેણે જીનની બેઠક ઉપર પેચદાર કમંદને લટકાવેલી હતી તે રહયો. જેવું હામાવરાનના પાદશાહે દુરથી જોયું કે રૂસતમ એ પ્રમાણે દોડતો આવે છે તેવો-જ તે દલગીર થઇ ગયો. લડાઇમાં (આગળે દિવસે) ઢીલ થઇ હતી માટે તેણે હવે લડવાનો ઠેડાવ કીધો. તે જમની તથા ડાબી બાજુએ લશ-

કરને ઘેરી ગયો તેથી (ત્યાં થઇ રહેલા) પોકારોથી તમામ પેહેલવાનોના મગજ પીગલી જવા લાગ્યાં. હામાવરાનનો પાદશાહ લશકરના વચલા ભાગમાં રહ્યો અને તેની આજુબાજુએ પુશકલ લશકર ઉભું હતું. ભારી બોજાથી જેહાન ધ્રુજવા લાગી અને એક નાકેથી બીજે નાકે સુધીના પાહાડો ઘોડાંના જેવા બની ગયા. લશકરથી ઉડતી પુશકલ ધુલથી દુન્યા કાલી થઇ ગઇ. જાણે કે પ્રકાશતો સુરજ કેદ પકડાઇ ગયો. જેવો તે પાદશાહ લશકરને લેઇને મેદાનમાં આવ્યો તેવુંજ ત્યાં રૂસતમને તે ત્રણ પાદશાહનું અને ત્રણ દેશનું લશકર દેખાવા લાગ્યું.

પછી રૂસતમે પોતાના બહાદુર લશકરને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તમો તમારી આંખને આજનોજ દહાડો ખુલ્લી રાખજો, અને તમારા ઘોડાની ચાલ, ગરદન અને લગામ તરફ તમો તમારી નજર રાખજો તથા ભાલાની અણી ઉપર તમારી બે આંખોને ચોડેલી રાખજો. અગર જો તે લશકર લાખ માણસનું હોય કે એક માણસનું હોય તો પણ તે પુશકલ લશકર પણ આપણી આગળ ફોકટનું થઇ પડશે. જો આપણને પાક યજદાંની મદદ મલશે તો દુશમનોના માથાંને આપણે ખાકમાં નાખીશું" રૂસતમે ત્યાર બાદ સરનાઇ વગાડવાને અને લશકરને કુચ કરવાને ફરમાવ્યું. ઇરાનીઓએ તે મોટાં લશકરની બાબદનો વિચાર છોડી દિધો અને એવા વિચારથી પોતાનાં દિલને છુટાં કરીને તેઓ હુમલો કરવાને માટે બહાર પડયા. તલવારો, ગુરજો અને તીરોના અથડવાના અવાજો નિકલવા લાગ્યા. તે મેદાન પેહેલવાનોના લોહીથી તલાવના જેવું બની રહયું. તલવાર અને નાના ભાલાઓ ચમકવા લાગ્યા. તું કેહેશે કે જાણે જમીન ઉપરથી હવામાં ગુલલાલાના ફુલો ઉગ્યાં છે. તે મેદાનમાં રેડાયલાં લોહીને લિધે તું કેહેશે કે જાણે તે મોતની નદી છે. તો પણ રૂસતમ પેહેલવાનને મનથી તે કાંઇ લડાઇ હતી નંહી. સામી બાજુના લશકરમાંથી પુશકલ માર્યા ગયા અને તેઓના માથાં ઉપરથી જાણે આફતનું વાદલ પસાર થવા લાગ્યું. તે કમઅકલના હામાવરાનના પાદશાહના કરતુકને લિધે તે લડાઇમાં લશ-

ફરને હુકશાન પુગવા લાગ્યું. મેદાનની અંદર મુવેલાંઓની લોથો એક ટેકરો બની ગયો અને સેંકડો માણસોના ટોળાં હરેક પુને નાહુાસ ભાગ કરવા લાગ્યાં. મેદાનની અંદર ઢગલાબંધ પુશકલ ડોકાંઓ પડયાં હુતા. અને પેહેલવાનોના લોહીથી ત્યાં જાણે નદીઓ વેહેતી હુતી. લોઢાંની તોપી સાથનાં ડોકાંઓ હરેક બાજુએ કપાયલાં પડેલાં હુતાં, તથા તમામ જંગલ અને ખીનોમાં બખતરો વિખેરાઇને પડેલાં હુતાં. પછી રોહેમતને તુરતજ પોતાના રખશને તેજી બનાવ્યો અને તે નિચ તોખમના શખ્સોનું લોહી રેડવાથી અટકીને સીરી-યાના પાદશાહની તરફ ઘોડાને દોડાવ્યો અને તેના ઉપર પોતાની કમંદનો ફાંસો નાખ્યો. તેણે તે ફાંડામાં તેની કંમરને પકડી લિધી જેથી તું કહેશે કે જાણે તે ફાંડામાંજ તેની કંમર કચડાઇ ગઇ. પછી તેણે જેમ એક દડાને ચોગાનની લાકડી ફટકો મારવાને ઉંચે ઉડાડે તેમ ત્યારબાદ તેણે તેને જમીન ઉપર નાંખીને તેના બે હાથોને બાંધી લિધા. વળી તે રૂસ્તમના હાથમાં બીજા સાઠ નામદારો પણ કેદ પકડાયા. બંને તરફના લશકરમાં પુશકલ માણસો કપાઇ જવાથી તે જંગલ અને પાહાડ લોહીથી ખરડાઇ ગયા. બરબરસ્તાનનો પાદશાહ બીજા ચાલીશ નામદારોની સાથે ગેોરાજેહના હાથમાં કેદ પકડાયો. જવારેહ એક ફાડી ખાનારા શીંહની માફક મીસરના પાદશાહની નજદિક દોડતો ગયો અને તે સ્વાર થયલા લડાયક પાદશાહની સાથે લડવાને વળગી પડયો. તેણે તેના માંથાની ઉપર ઝેહેરનું પાણી પાયલી તલવારનો ફટકો મારીને માંથાથી તે કંમર સુધી તેને ચિરી નાખ્યો. તેમ કરીને તેણે લડવૈયાઓના દિલમાં ધાસ્તી બેસાડી દિધી. જ્યારે તે નામદાર બાહાદુર પાદશાહ લડાઇના મેદાનમાં જવારેહને હાથે માર્યો ગયો ત્યારે જવારેહે હરેક બાજુએ એક તોફાની હાથીની માફક હુમલો કીધો અને ટોળાબંધ સેપાહીઓને મારી નાખ્યા તથા કેટલાકને ઘાહેલ કીધા. કપાઇ ગયલાઓથી જમીન પાહાડની બરો-બરીની ઉંચાઇની બની ગઇ જેથી ત્યાં હરેક જન એમ બોલતું હતું કે આજે બલાનો દિવસ આવી પડયો છે. ત્યાર બાદ જ્યારે હામાવરાનના પાદશાહે તે તરફ નજર કીધી ત્યારે તેણે ત્યાં સઘળાઓને

એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધી માર્યા ગયલા લેખા. જે ટોલાંબંધ નામદારોને ઘાહેલ થયલા લેખા તો બીજા ટોલાંબંધ સેપા-હોને ભારે બેડીમાં કેદ પકડાયલા લેખા. વળી પીલતન રૂસતમની તિક્ષણ તલવારથી તે મેદાનમાં રક્તાબેજ વરસેલી તેણે દિઠી તેથી તેણે વિચાર્યું કે આણે તે આફતનોજ દિવસ હશે.

આથી તેણે કોઈ શખસને મોકલી રૂસતમની માફી માગી. તેણે તેને એવું વચન આપવા માગ્યું કે તે પાદશાહ કાઉસને તેના સરદારોની સાથે હામાવરાનથી રૂસતમની આગળ મોકલી આપશે તથા તે સાથે તંબુઓ, તાજ, ખજાનો, જવેરાત, ઘોડાઓ, તખતો તથા સુનેરી કંમરબંધો તેને ભેટ આપશે. વળી બીજું તેણે કાઉસ પાદશાહને તાજ અને તખત સાથે કર અને મેસુલાત ભરવાને માટે કબુલ કીધું. પછી તેણે તે પાદશાહ (કાઉસ) ને બોલાવી મંગાવ્યો, અને તેને લાયકનું તેને બેસવાને માટે તખત આપ્યું. તે ત્રણે દેશના પાદશાહોએ તેની માફી માગી અને જે કાંઈ બોલચાલ થઈ હોય તે માટે દરગુજર માગી. વળી તે તમામ લશકર એકમત થયું કે હવે પછી કોઈપણ તે (ઇરાની) ઓ સાથે કીનો રાખશે નહી. આ કામ તમામ પાર પાડવામાં આવ્યું અને તે ત્રણે દેશનું લશકર નચિંત બન્યું. પેહેલવાન પીલતને પણ તેના કેદીઓને છોડી દેવાનું વચન આપ્યું. કાઉસને તથા ગેવ, ગોદરેજ તથા તુસને જેવા કીલા-માંથી છોડી દેવામાં આવ્યા તેવુંજ તેણે (હામાવરાનના પાદશાહે), તે ત્રણ મુલકોના પાદશાહોએ હથીયારો, ખજાનો, પાદશાહ તથા લશ-કરને માટેના તંબુઓ, તાજો, તખતો, હાથીઓ, હીરાજડેલા અને હાથી-દાંતના તખતો, રેશમી ગાદીઓ, મોતીના તાજો, હીન્દી તલવારો, ભારી ગુરજો, કીંમતી ઘોડાઓ, જવેહેરાતો, લશકરની પુશાક, તોપીઓ, બખતરો, હજારથી પણ વધારે જોરાવર હાથીઓ તથા એ માલ શિવાય જે કાંઈ તે પાદશાહે ભેટ આપવાને લાયકનું લેખ્યું તે સઘળું ઇરાનના પાદશાહના ખજાનામાં મોકલ્યું. પછી સુરજના જેવા દબદબાવાળા કાઉસે રેશમી ગાદી સાથની એક સુનેરી પાલખી તથા યાકુતનું તાજ અને હીરાજડતું તખત કે જેની કાઠી આદીની

ઉપર જવેહેરાત જડી લિધેલાં હુતાં તે તથા એક સારી ચાલનો ઘોડો કે જેની લગામ સુનેરી હતી તે સઘલુ તૈયાર કીધું. તે પાલખીનું તમામ લાકડું સુગંધી આપનારાં અગરનું હતું જેની ઉપર તરેહવાર જવેહેરાત જડી લેવામાં આવ્યાં હુતાં. તેણે સોહાબેહને ફરામાવ્યું કે તેણી તેમાં બેશે અને જેમ ખોરશેદ જમીનની નિચે છુપાઇ જાય [illegible] તેમ તેમાં છુપાઇ જાય. ત્યારબાદ તેણે હામાવરાનના પાદશાહને બક્ષેશો કીધી અને પોતાને બારી કેદખાનમાં પુર્યો તેને માટે કાંઇ પણ દિલમાં રાખ્યું નહી. કાઉસ ત્યાંથી કુચ કરી ગયો અને હામાવરાનના પાદશાહે તેની પુઠે સામનને મોકલી આપવામાં પોતાને મોટાઇ મલેલી ગણી. એક આસમાનના જેવા રંગનું ફીરોઝાનું તખત કે જેની ઉપરના જવેહેરાતો સેતારાઓની માફક ચલકતાં હુતાં તે, તથા તેની સાથે વલી બસો રેશમી પોશાકો ઉમેરીયા, જેના વણતના આડા તથા ઉભા તાર કસબ અને જવેહેરાતથી વણેલા હુતા, તે તથા સુનાની સાંકલીઓ સાથની એકસોને ચાલીસ દાસીઓ તથા સુનેરી કમરબંધ સાથના બસો ખુબસુરત ગોલામો તથા બેસુમાર ઘોડા અને ઉંટો કે જેના ઉપર ગાલીચાઓ અને પૈસા લાધેલા હતા, તે સઘલું કાઉસ પાદશાહ ઉપર મોકલી આપ્યું જેથી તે ઇરાની લશકરનો પાદશાહ ખુશાલ થયો. ત્યાર [illegible] તે કાઉસ શેહેરમાંથી પોતાની છાવણીમાં ગયો. એ પ્રમાણે જેહાનમાંથી ફાયદો મેલવાય છે. પછી તેણે ઇરાન જમીન તરફ જવાની તૈયારી કીધી તેથી તેણે તે દેશના કેટલાક કીનાના લેનાર પેહેલવાનોને બોલાવ્યા. આથી બરબરીનું ભારી લશકર જે લડાયક સ્વારો અને પાયદલનું બનેલું હતું, તે તેની આગળ આવ્યું. તે પાદશાહની આગળ બરબરી, મીસર અને હામાવરાનના લાખ સ્વારો ભેગા થયા આથી તેનું ભાલાનું ધરાવનારૂં અને બખતરવાલું ત્રણ લાખથી વધારે માણસોનું લશકર બન્યું. તે લશકરમાંનો દરેક જન પોતાની રીત પ્રમાણે પુરૂશપણ ખુબી દેખાડતો હતો. તે બાધુર પાદશાહો પણ પોતાના સુનેરી તખત સાથે તાબેદારીની કંમર બાંધીને પાદશાહ કાઉસની નજદીક ગયા.

કાઉસે રૂમના પાદશાહ ઉપર સંદેસો મોકલ્યો અને તેણે પાછો જવાબ મોકલ્યો તે વિષે.

પાદશાહ કાઉસની તરફથી રૂમના[1] કયસરની[2] ઉપર એક રસ્તાથી માહીતગાર સ્વારને મોકલવામાં આવ્યો અને તેને ફરમાવ્યું કે "રૂમના નામીઆ શખ્સોમાંથી જેઓ પારકા મુલકોની ઉપર હુમલાના કરનારા શખ્સો હોય તેવાઓને મારા ગમગીન મનને ખુશી કરવાને માટે મારી આગળ મોકલી આપજે. તે શખ્સો ફકટ અનુભવના ધરાવનારા અને લગામના વાપરનારા હોવા જોઇએ અને લગામ તથા પાવડા તેઓના સાથીઓ તરીકે હોવા જોઇએ. તે સઘલાઓ અત્રે આવવાની ખાહેશ રાખનારા હોવા જોઇએ અને ભાલાઓને વાદલ તરફ ઉઠાવનારા હોવા જોઇએ. રૂમની જમીન ઉપરનું આવું એક લશકર મને જોઇએ છે કે જેઓ મારી આગળ (મને મદદ કરવાને) આએ આબાદી ભરેલી જમીન (ઇરાન) તરફ આવે. ત્યાર બાદ જ્યારે હામાવરાનથી નેજાના ધરાવનારા ઘોડેસ્વાર લશકરવાળાં મેદાન (ઇરાન)માં એ ખબર ફેલાઇ કે રૂસતમે તે લડાઇના હીંગામમાં મીસર અને બરબરીના પાદશાહો સામે કેવી બાહાદુરી કીધી છે અને હવે તેણે ઇરાન તરફનો રસ્તો ધર્યો છે અને તુરાની લશકર સાથે લડાઇ કરવા ઇચ્છે છે ત્યારે ત્યાનાં બાહાદુરોએ, પેહેલવાનોએ તથા સ્વારો અને લગામના વાપડનારાઓએ તથા કટલ ચલાવનારા અને નેજાના ધરાવનારાઓએ હીમત ધરી. તેઓએ એક પાદશાહને લાયકનું નામું લાયક શબ્દો અને ભપકાવાલી બાબદો સાથનું તે કાઉસની ઉપર લખ્યું કે "હમો સઘલાઓ તું પાદશાહ

---

૧ આગલા ઇરાનીઓ યુરોપના દેશોને રૂમને નામે ઓળખતા હતા. હખામની શાહાનશાહાતના વખતમાં ગ્રીસનો દેશ ઇરાનીઓને ઘણો જાણીતો હતો અને તે ગ્રીસને તે વખતે રૂમનેજ નામે ઓળખવામાં આવતું હતું. ઇટા-લીથી તે તરકી સુધીના યુરોપના તમામ ભાગને ઇરાનીઓ રૂમને નામેજ ઓળખતા હતા.

૨ કયસર એ રૂમ અને ગ્રીસના પાદશાહનો ખેતાબ છે.

કાઉસના નોકરો છીએ અને તારા હોકમથી હુમો ઉલટા ચાલનારા નથી. તું નામીચા પાદશાહ કાઉસનું તખત સોધવાને જ્યારે કરકસારના મુલકમાંથી લશકર આવ્યું ત્યારે તેઓના એવા કામથી હુમારાં દિલ દુખી થયાં હતાં કારણ કે તેઓના દિલે આપણી ચડતી પચાવી પાડવાની ઇચ્છા કીધી હતી. વળી અફ્રાસીયાએ પણ તારૂં તખત મેળવવાને ઇચ્છયું હતું. કોઇપણ શખ્સ એવી રીતની બુરાઇ સ્વપનામાં પણ જોતો ના. હુમો લાંબા ભાલા સાથે તેઓની સામે લડવાને ગયા હતા અને તે (અફ્રાસીયાબ) ને આરામ અને ખુશાલી ભોગવતાં હુમોએ નાઉમેદ બનાવ્યો હતો (યાને હુમોએ બલવો જગાડીઓ હતો). તેઓ તરફના તથા હુમારી તરફના પુશકલ માણસો માર્યાં ગયાં અને એ પ્રમાણે ભલો બુંડો વખત વહી ગયો. હાલે હુમુને તું કાઉસના કામની ખબર મલી છે કે તારો પેસો શેહેનશાહી દમામ ફરીથી તાજે બન્યો છે, તેથી હુમો સઘળા તલવારના મારનારા નામદારો અત્રે એક ઠેકાણે એટલા માટે ભેગા મળ્યા છીએ કે જ્યારે તું બરાબરીથી લગામ ફેરવીને ભપકા સાથે પાછો અત્રે આવે ત્યારે હુમો સઘળાઓ (તારી સાથે અફ્રાસીયાબની સામે લડવાને) હુમારા ભાલાને ગરદન ઉપર ઉઠાવ્યે અને જમીનને પાહાડને એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધી લોહીથી ભરેલી બનાવીએ તથા દુશમનો (ના લોહી)થી જમીનને જીહુન નદીના જેવી બનાવીએ."
તે કાસદ ત્યાંથી ઘોડાને દોડાવતો ગયો અને જડપથી બરબરસ્તાન તરફનો રસ્તો લિધો. જ્યારે તે નામું ઇરાનના પાદશાહની આગળ જઇ પુગ્યું ત્યારે તેણે આવી રીતની વાતને લાયક જોઇ. તેઓનું એ કામ કીધેલું તેને પસંદ પડયું અને તેણે પણ તેજ વખતે અફ્રાસીઆબની ઉપર એક નામું મોકલ્યું.

કાઉસ પાદશાહે અફ્રાસીયાબની ઉપર નામું લખ્યું તે વિષે.

કાઉસ પાદશાહે તે તુરાની લશકરના પાદશાહ ઉપર એવું એક નામું લખ્યું કે "તું કાંઇપણ બાહાનું કાઢીયા વગર ઇરાન ખાલી કરી જા. તારે માટે હુમારા લોકોના સર ચકચાર ભર્યાં બન્યાં છે. તુંને

પોતાને તુરાન દેશ પસંદ છે તો તું શા માટે ઇરાન તરફ વગર હોકટનો હાથ લંબાવે છે? અગરજો તું વગર ગરજનો બન્યો હોય તો વધારે મેલવવા ના માંગ, નહી તો કે તારી ઉપર ભારી સંકટ આવી પડશે. તારે માટે તાબેદારી દેખાડવાનુંજ કામ ભલું છે કે જેથી તું તારા તન ઉપરના ચામડાંની સંભાલ કરી શકશે. ઇરાન મારી બેસવાની જગ્યા (પાએ તખત) છે અને તમામ જેહાન મારે તાબે છે તે શું તું જાણતો નથી? એક ફાડીખાનારો વાઘ ગમે એટલો બાહાદુર હોય તો પણ તે શીંહની સાથે પંજો અજમાવી શકવાનો નથી. આગળ લડાઇઓ કરીને તો તેં તારૂં દિલ ખાલી કીધું હતું અને તે વખતે તારી ખાહેશ તો તું બર લાવ્યો હતો. ત્યારે તું શા માટે નવેસરથી લશકર લેઇ અત્રે આવ્યો છે અને મોટાઇ મેલવવાનો (લડાઇનો) વાવતો તેં ખુલ્લો કીધો છે? આગલી લડાઇઓની અંદર તેં ઘણું સારૂં નરસ જોયું છે માટે હવે જે કાંઇ તારી અક્કલ પસંદ કરે તે મુજબ તું અમલ કરજે. જ્યારે તારા પોતાના દેશનો અને આબાદીનો નાશ થાય ત્યાર પછી પસતાવો કરવો કાંઇ કામ લાગવાનો નથી. એક જોરાવર શીંહે વાઘને એ પ્રમાણે કહયું હતું કે તારી ધારણા કરતાં તારો દાહાડો કેમ ઉંધો વળી ગયો? જ્યારે તેં પોતાની ઉપર સારૂં માઠું પડેલું જોયું ત્યારે તું હમારી પાસે દોડતો આવીને તાબે થઇ ગયો, એજ પ્રમાણે હું તારે માટે પણ સમજુ છું. હું તારા માથાંમાં જરાએ અક્કલ જોતો નથી. એ કામમાં તુંને ઘણો વિચાર કરવો ઘટે છે અને (આએ નામાંના) જવાબ તરીકે તુંએ અક્કલની મદદ લેવી ઘટે છે. અગરજો હું લશકર સાથે લડાઇ કરવાને આવશ તો તારી આંખ આગલ જેહાનને સીહા બનાવશ. મારા લશકરના મરદાનેમરદોના પુશકલ ગુરજો અને તલવારોથી તારાં વાદલ ઉપર ચઢેલાં સરને હું ધુલમાં નાખશ. હમારી તિક્ષણ તલવારો અને ભારી ગુરજોની સામે તું લડી શકશે નહી, તેમજ નાહાસવાને માટેનો રસ્તો પણ તું મેલવી શકશે નહી. માટે હવે જો હું આએ લશકરની સાથે આવશ તો તારાં સરને તેમજ તારાં તાજને મારા પગની તલે છુંદશ. તારાં બાહાદુર લશકરને કે તુંને પીલતન રૂસતમ કાંઇ બીસાતમાં

ગણુતો નથી. અગરજો તું તુરાન જમીનનો પાદશાહ ગણાતો હોય તો તુંને ઇરાંની બાહુરો તથા તેઓના શેહેર અને પાદશાહની સાથે શું લાગે વલગે છે?"

જ્યારે તે નામું તમામ લખાઇ રહ્યું ત્યારે તે નામવરે એક કાસદને ચુંટી કાઢયો. તે કાસદ જેમ વાહણ દરીઆ ઉપર દોડે તેટલી જલ્દીએ અફ્રાસીયાબની આગળ જઇ પુગ્યો. જેવો તે તુરાની લશકર આગળ આવી પોહોંચ્યો તેવાજ તેના સેપાહો તેને પાદશાહની આગળ લેઇ ગયા. જ્યારે અફ્રાસીયાબે તે નામું વાચ્યું ત્યારે તેનું માથું કીના ભરેલું અને ઉશ્કેરાયલું બન્યું. તે કાસદને એવો જવાબ દેવામાં આવ્યો કે "એક અદેખા માણસ શિવાય બીજાને આવી વાત કરવી લાયક નથી. અગરજો તુંને ઇરાન દેશજ ઘટતો હુતે તો તું હામાવરાન મેલવવાની ખાહેશ કરતે નહી. તું જાણે છે કે જ્યારે હું લડાઇ કરવાનો ઠેઆવ કરૂં છું ત્યારે મારી તલવારથી દરીઆમાના મગરોબી બલી મરે છે. હાવે હું અલકતો વાવટો ઉઠાવીને લડાઇ કરવાને માટેજ આવ્યો છું. એક નાંકેથી તે બીજે નાંકે સુધીના તારાં લશકરને ગુરજ, તલવાર, તીર અને ભાલાઓથી તું ગમે એટલું સંગારશે તો પણ લડાઇને દિવસે મારી સામે આવવાની કોઇપણ કીમત કરી શકશે નહી. પછી તે જંગલમાંનો શીંહ હોય કે દરીઆમાંનું મગર હોય તો શું થયું. નામીચા શખ્સોની વચ્ચે હું શીંહ જેવું દિલ ધરાવનારો એવો તો નામદાર છું તથા જેહાનની અંદર હું એવી મરદાનગી ધરાવનારો છું કે જ્યારે તું બલતબારીથી કીનો લેવાને મેદાનમાં આવશે, ત્યારે તું અત્રે લડાયક મરદાનેમરદોનેજ જોશે. ઓ બે-બુન્યાદ! હું તુંને (તે વખતે) એવું માન આપશ કે ફરીથી તુંને ઇરાનની યાદ આવશે નહી. બીજું એ કે ઇરાન દેશ બે રીતે મારો ગણાય. તે બાબેની ખરી વાત જે છે તે તુંએ સમજી લેવી જોઇએ. ફરીદુનનો બેટો તુર મારો વડનો બાપ છે તેથી તમામ ઇરાન શેહેર મારૂં છે. બીજું એ કે મારા શમશેરના મારનારાઓના બળથી મેં અરબોના લશકરનો અત્રેથી નાશ કીધો છે. શમશેર વડે હું પાદશા-

કની ટોંચને પણ હું થી લેઇ શકું છું અને એકાબ પક્ષીને કાળાં વાદલ ઉપરથી હું નિચે લાવું છું." તે કાસદ ત્યાંથી પવનવેગે પાછો ફર્યો અને જે કાંઇ તે યાદ રાખતો હતો તે કાઉસને કહ્યું.

કાઉસ બારબરીથી પાછો ફર્યો અને તેણે અફ્રાસીયાબની સાથે લડાઇ કીધી તથા તેમાં તે ફતેહ પામ્યો તે વિષે.

જ્યારે કાઉસે તેની એ વાત સમજી ત્યારે તેણે અફ્રાસીયાબની સાથે લડવાને માટે લશકર તૈયાર કીધું. તે રૂમીઓનું એક મોટું લશકર લેઇને બારબરીથી અરબસ્તાંનમાં[1] આવ્યો. તેણે બે માર્ગોથી એક લાખ પેહેલવાન જેવા લડાયક માણસનું લશકર બાહાર કાઢયું. ઢોલના અવાજોથી તથા લડાયક પેહેલવાનોથી ઉડતી ધુલથી જમાનો કાલો બની ગયો અને જમીન તંગ થઇ પડી. અફ્રાસીયાબે પણ તેની સાથે લડવાની તૈયારી કીધી જેથી પાણીમાંથી પણ ધુલ આસમાન સુધી ઉડવા લાગી. તેણે તુરાનીઓનું એક લશકર ભેગું કીધું કે જેથી રોશન દાહાડો કાલી રાતના જેવો બની ગયો. તું કેહેશે કે તુરાનમાં એવો કોઇપણ સ્વાર રહ્યો નહી હશે કે જેને અફ્રાસીયાબે ઇરાનમાં બોલાવ્યો નહી હોય. ઢોલ અને રનશીંગડાંના અવાજ દુન્યામાં ફેલાઇ રહ્યા તથા જમીન લોહાંની અને આસમાન સીસમના જેવું બની ગયું. બન્ને બાજુનું લશકર કીનો લેવાને બાઝી પડયું તેથી બાહાદુરોના (રેડાતાં) લોહીથી નદી વેહેવા લાગી. કોહાડાળી અને તીરોના પુશકલ જખમથી તે લડાઇના મેદાનમાં લોહીના મોજા ઉડવા લાગ્યા. જેવો રૂસતમ પોતાના હાથમાં અઝદાહની માફકનો નેઝો પકડીને લશકરના પાછલા ભાગમાંથી મધ્ય ભાગમાં આવ્યો[2] તેવોજ લશકરના તે મધ્ય ભાગ-

---

1 ફીરદોસીએ અરબસ્તાન બોલ વાપર્યો છે તે અરબસ્તાનને બદલે ઇરાન હોવો જોઇએ.

2 લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે આવેલી છે.

માંથી-તેણે એક પોકાર આર્યો અને એક હુમલામાં આમા લશકરના મધ્ય ભાગને તોડી નાખ્યો. તે દરેક હુમલે જીવોને છીનવી લેનારા પોતાના નેજા વડે તે જમાનાના નામદારોનો અંત લાવી નાખતો હતો. તેણે પુશકલ માણુસો અને ઘોડાઓનો નાશ કીધો જેથી તુરાની લશકરમાંથી રૂદનના પોકારો નિકળવા લાગ્યા. અફ્રાસીયાબના પેહેલવાનોનું નસીબ તે લડાઇમાં ઉંધું વલી ગયું. જ્યારે પાદશાહ અફ્રાસીયાબે એ પ્રમાણેનું કામ દીઠું ત્યારે તે આતશ વગર ઉકળતા હાંડ્રની માફક ઉકલવા લાગ્યો. તે પોકાર મારીને બોલ્યો કે "ઓ મારા બાહાદુરો, મારા નામીચા વડાઓ અને મારા શીંહો! શું મેં તમોને આજ વખતને માટે મારી છાતી સાથે (પ્યારથી) દાબીને પાલ્યા હતા કે? તમો વળી એ રીતે કોશેશ કરીને એ લડાઇને પુરતી આપો અને જેહાનને કાઉસની ઉપર તંગ બનાવો અને ખંજરથી તમો બાહાદુરોને મારો અને તેમના નામદારોનાં ડોકાંને શરીરથી જુદાં કરો. વળી એમ પણ બની શકે કે તે શીંહ જેવા દિલનો બેખુન્યાદ સગજી બચ્ચો (રૂસતમ) કે જેની તલવારથી ફરતાં આસમાનને પણ બળતરા પુગે છે તેને તમો તમારી બાહાદુરીથી કેદ કરવા અને તમારી કમંદના ફાંસામાં તેનું માથું પકડવા પામશો. લડાઇના મેદાનમાંથી જે કોઇ તેને તેના વાઘના ચામડાંના બનાવેલાં જીન ઉપરથી ઉથલીને ધુલમાં ફેંકશે તેને હું મારી પાદશાહી અને મારી બેટી આપશ, તથા તેના નામને સરદારોની વચ્ચે બુલંદીએ ચઢાવશ. વળી હું તેને ઇરાન દેશ સોંપશ અને તેને [illegible] ફરતાં આસમાનના ચક્કરની ઉપર ઉંચે ચઢાવશ." જેવી તુરકીઓએ તેની એ વાત સમજી તેવાજ સઘલાઓ લડવાને માટે દોડીઆ. તે લડાઇની અંદર જાણે આતશજ ફુંકાતો હતો કે જેનાં બલતાં તરીકે ભાલાઓ હતા અને ચીંગારીઓ તરીકે ખંજરો ચમકતાં હતાં. તેમજ વળી ધુલારૂં ધુમારાની માફક ઉપર ચઢતું હતું અને તેના દુખથી સુરજના ચેહેરાને પણ નુકશાન પુગતું હતું. ઇરાનના બાહાદુરો અને તમામ સરદારોના હાથમાં ભારી ગુરજો પકડેલા હતા, જે વડે તેઓએ ઘણાક તુરાનીઓને મારી નાખ્યા જેથી ત્યાં મેદાન કે દરીઓ કે પાહાડ કાંઇ

જણાતું હતું નહી. તુરાની લશકરનો બે તુરત્યાંશ ભાગ માર્યો ગયો, જેઓના લોહીથી જમીનની ઉપર કીચડ બાઝ્યો. તેવામાં અફ્રાસીયાબે રૂસતમની આગળથી નાહાસવા માંડયાથી તે તુરકીઓનું નસીબ ઉંઘમાં પડયું. તે ગુરયાન[1] ના લશકર સાથે જડપથી નાહાસી ગયો. એ રીતે ફાયદો સોધવા જતાં તેનો નુકશાનીમાં અંત આવ્યો. જયારે તેણે જમાનાનું ફરવું એ પ્રમાણેનું જોયું ત્યારે તે ગુર શેહેરમાંથી તુરાન તરફ ગયો. તેના લશકરના બે ભાગ માર્યા જવાથી તેનું દિલ તુટી ગયું. તે જેહાનની અંદર ભય સોધવાને બદલે પણ તેણે ઝેહેર મેલવ્યું.

કાઉસ પારસ (ઇરાન)માં આવ્યો અને તેની ખુશાલીની સરૂઆત થઇ તે વિષે.

કાઉસ પાદશાહના પારસમાં આવ્યાથી જેહાનની અંદર નવેસરથી ખુશાલીનો પાયો નખાયો. તેનાથી તખત પાછું સંગાર પામ્યું અને તેણે ત્યાં ઇનસાફને પાછો પાથર્યો તથા ખુશાલી અને ખાણી પીનીના દરવાજા ખોલલા કીધા. તેણે જેહાનને ધરાવનારા, હુશીયાર અને રોશાન રવાનના પેહેલવાનોને દરેક ઠેકાણે મોકલી આપ્યા તથા મરવ, નેશાપુર, બલખ અને હેરાત[2] તથા બીજી તરફ લશકરને (સભાળવાનીને માટે) મોકલી આપ્યું. તમામ જેહાન ઇનસાફથી ભરેલી બની જેથી વરૂઓએ મેંઢાંઓની આગળથી પોતાના મોઢાં ફેરવ્યાં. પુશકલ ખજાનાથી તથા ભલાઇ અને મોટાઇ પામવાથી માણસો પરી જેવાં બન્યાં અને દેવો તેમના ચાકરો બન્યા. કાઉસની આગળ સઘલા હોકમના બજાવનારા થયા. તાજના ધરાવનાર સઘલા પાદશાહો તેની રૈયત તરીકે બન્યા. તેણે રૂસતમને જેહાનની પેહેલવાની સોંપી કારણ કે તેનાથીજ તે પોતાનો ભલો વખત આવેલો સમજતો હતો. જયારે તે દુશમનોથી અને તાજ તખતથી નચિંત બન્યો ત્યારે વલી થોડા વખતમાં તેનું નસીબ બુરાઇથી ઉઘું

---

[1] ગુરયાન એ અફઘાનસ્તાનના એક પ્રાંતનું નામ છે.

[2] એ સઘલાં ઇરાનના શેહેરોના નામો છે.

થયું. પોતાની મરજી પુરી પાડનારા તે પાદશાહે શું કીધું તે તું જો. તેના જેવો બુરી મનશનીના પાદશાહ થોડાજ હશે. તેણે અલબુર્જ પાહાડની અંદર એક જગ્યા બનાવી,[1] કે જે બનાવવાની મેહેનતથી દેવો પણ આજેજ થયા. તેણે તેઓને ફરમાવ્યું કે "સખત ખડકને ખોદો અને તેમાં બે ઘર બનાવો અને તે દરેકમાં દસ મેહેરાબ બનાવો." તે પ્રમાણે આખરે પોલાદ અને છીનીથી ખડક ખોદીને તે પથરમાંથી ઠાંભલા બનાવી તે ઘરો તૈયાર કીધાં. તેની અંદર લડાયક ઘોડાઓને તથા રસ્તો કાપનારા તથા અમ્મારી ઘસડી લેઇ જનારા ખચ્ચરોને બાંધ્યા. બીજાં બે ઘરો કાચના બનાવ્યાં જેની અંદર દરેક ઠેકાણે પોખરાજ જડી લેવામાં આવ્યાં. એવી રીતે ત્યાં ખાવા પીવાની ખુશનુમા જગ્યા બનાવી કે જે જગ્યામાં ખોરાક ખાવાથી શરીરને પુશતી મલે. વળી નાશતારી ભરેલા મોબેદોને બેસવાને માટે ચમનની કોરીઓનો એક ગુમબજ ત્યાં બનાવવામાં આવ્યો. એ પ્રમાણે તેણે ઇરાનની અંદર એક એવી જગ્યા ઉત્તપન કીધી કે જ્યાંથી અક્કલ કદી પણ ઓછી થાય નહી. વળી તેણે લડાઇના હથીઆરો રાખવાને માટેના નક્કર રૂપાના બે ઘરો બનાવવાનો હોકમ કીધો અને તેણે પોતાની બેઠકને માટેનું એકસોને વીસ ગજ (ની લંબાઇ પોહોળાઇ) નું એક સુનેરી ઘર પણ બંધાવ્યું. તે ઘરની ઉપર હીરાજાની નકસી બનાવી અને દીવાનખાનામાં યાકુતનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો.

---

૧ અલબર્જ પાહાડની ઉપર કાઉસે એવાં મકાનો બાંધ્યાં હોય એમ દીનકર્દમાં પણ જણાવ્યું છે. એ ઠેકાણમાં કહ્યું છે કે :—

"About the exercise of sovereignty by Kâi-Us, with triumph over the earth of seven regions; the advancement of his commands, by the people of the creation, more swiftly than a wave of the hands; the construction of his [redacted] dwellings in the midst of Albûrz, one of gold, two of silver, two of steel and two of crystal." (S. B. E. Vol. 37., p. 220).

તેણે આવી જગ્યા દુન્યાના મદ્ધમ રેશા ઉપર કે જ્યાં નહી દાહાડો વધારે કે નહી રાત વધારે હતી ત્યાં બનાવી હતી. જ્યાં જરાએ ગરમી કે સરદી માલમ પડતી હતી નહી પણ ત્યાંની હવા અંબર-ના જેવી સુગંધવાલી અને વરસાદ દારૂના જેવો હતો. ત્યાં આંખુ વર્ષ સુધી વસંતનીજ મોસમ રહેતી હતી. ત્યાંનાં ફુલ ગોલાબી ગાલવાલી ઓરતોના ગાલના જેવાં લાલ લાગતાં હતા. ત્યાંના સર્વેના દિલ દુખ, દલગીરી અને સંકટથી વેગલાં હતાં અને દેવોનાં દિલ બદી (નહી થતી હોવા) ને લિધે દુખી રહેતાં હતાં.

શેતાને કાઉસને ગુમરાહ કીધો તથા છેતરયો અને તેથી તે આસમાનની (પાદશાહી લેવાને) ઉપર ગયો અને આસુલ દેશની જમીન ઉપર જઇ પડયો તે વિષે.

ભલાઇ અને ઇલમશાફના શિખવનારા (કાઉસ)થી જમાનાનું ચક્ર વળી ઉંધમાં પડયું. તેના વખતમાં દેવો દુખની અંદર ગીરફતાર થયલા હતા તેથી તેઓ તેને શીક્ષા પુગાડવા માંગતા હતા. એવું બન્યું કે એક દિવસે સહવારના શેતાને પાદશાહથી છુપી રીતે દેવોની એક મીજલશ ભરી ત્યાં તેણે દેવોને એ પ્રમાણે કહયું કે "હાલે પાદશાહથી આપણને અત્યંત મેહેનત અને સખતી વેઠવી પડે છે માટે હાલે મને એવા ચાલાકી બર્ધ હાથવાલા દેવ કે જે (દરબારમાં) બેસવાની રાહરીતી જાણતો હોય તેની અગત્ય છે. તે ત્યાં જાય અને કાઉસ પાદશાહની જીંદગીને અકારી કરે તથા તેમ કરી દેવોનું દુખ ઓછું કરે. વળી તે તેના માથાંને પાક યજદાંની રાહથી ફેરવી નાખે અને તેની માન પાંમેલી મોટાઇની ઉપર ધુલ છાંતે." દેવોએ તેની એ વાત સમજીને પોતાના મનમાં તે બાબે વિચાર કરવા માંડયો પણ કાઉસની ધાસ્તીને લીધે કોઇએ પણ તેને જવાબ દિધો નહી. તેટલામાં એક બુરાં કરતુકનો દેવ ઉઠીને ઉભો થયો અને એ પ્રમાણે બોલ્યો કે "એ કામ મારૂં છે. હું તેના માથાને ખોદાઇ રાહા ઉપરથી ફેરવશ. એ ભરમનું કામ મારા

સિવાય બીજું કોઈ બજાવી શકશે નહીં." ૧ પછી તેણે પોતે એક

---

૧ દીનકર્દમાં પણ ફીરદોસીના એ બયાનને લગતું જ બયાન મળે છે જે નીચે મુજબ છે:—

"Afterwards the consultation of the demons about the death of Kâî-Us, and the coming of Aeshm to Kâî-Us, approving his death, and, therefore, making him wretched in his mind about the great sovereignty which was possessed by him over the seven lands, and causing him to long for the sovereignty of the heavenly region of the archangels. And owing to the seductiveness of Aeshm, and the other demons who remained his co-operators for that undoing, Kâî-Us was even engaged in opposing and molesting the sacred beings. Also his not returning across Albûr'z, but rushing upwards, with many demons [illegible] wicked people, into the outer edge of darkness; and the [illegible]on of the glory of the Kayâns becoming a figure of clay on that border. The previous separation of Kâî-us from the troops, and his not turning from that ill-advisedness [illegible] on renewed strife aloft with the supreme sacred beings. Afterwards, the creator's calling back the glory of the Kayâns to himself, the falling of the troops of Kâî-Us to the earth from that height, and the flying of Kâî-Us to the wide-formed ocean"

"This, too, it says, that, besides him, some one flew behind him, thus associated with him; and after him flew Nêryôsang, the promoter of the world, for diverting that person from him And the cry of him, the unborn Khûsroi, who was thus associated with him, like that of a regiment a thousand strong, was thus: 'Thou shouldst not smite him, O Nêryôsang, promoter of the world! for if thou shouldst smite this man, O Nêryôsang, promoter of the world! there will not be afterwards obtained, for acquirement, a thorough destroyer of the high-priest of Tûrân; because owing to this man will be born him whose name is Sîyâvakhsh, and owing to Sîyâvakhsh I shall be born, who am the Khûsrôî who will entice the most heroic one of Tûrân—who is mostly the destruction of champions and troops—to the numerous heroes of religion, so that I may accomplish the destruction of his champions and troops, when I would occasion a distant flight of the sovereign of Tûrân.' Through these words the guardian spirit of Khûsrôî delighted Nêryôsang, the promoter of the world; and on these words, the latter was releasing him and that Kâî-Us who thereby became discreet."

બોલીકના અને અંજુમનને લાયકના ગોલામનો વેશ લીધો અને જ્યાં સુધી તે નામવર પાદશાહ શેહેરમાંથી શેકારને માટે બાહાર નિકલ્યો ત્યાં સુધી તે થોભી રહ્યો. (જ્યારે તે શેકારને માટે બાહાર નિકલ્યો ત્યારે) તે તેની નજદીક ગયો અને જમીનને બોસો લિધો અને એક ફુલનો તોરો કાઉસને આપ્યો અને એ પ્રમાણે બોલ્યો કે, "તારી માન પામેલી મોટાઇને માટે તુને એવું ઘટતું છે કે તારી બેઠક [redacted] ફરતાં આસમાનની ઉપર થાય. તમામ જેહાનની સપાટી તારી ખાહેશ મુજબની બની છે.[૧] તું ભરવાદ જેવો છે અને નામદારી ભરેલા શખ્સો તારાં મેઢાંના ટોલાંની માફકના છે. પરીઓ, આદમીઓ અને દેવો તારી આગળ ખરેપગે ઉભા રહે છે. તું જમશેદની માફક જેહાનનો માલેક બન્યો છે. પણ એક કામ કે જેથી તારી નિશાન આ જેહાનમાંથી કદી પણ ભુસાય નહી તે કરવાનું રહી ગયું છે. તે એજ કે સુરજ નિશાનમાંથી ઉનચાંનમાં કેમ ફરે છે તે તે તારીથી શા માટે છુપાવે છે? માહાતાબ કેવો છે? દાહાડો રાત કેમ થાય છે? અને આ ફરતાં આસમાનનો [redacted]ડો કોણ છે? એ સઘલા બનતા બનાવો અને ભરમો પણ તુંએ જાણવા જોઇએ છે. તે માટે કાંઇક યુક્તિ કરી તુંએ ઉંચે ઉડવું જોઇએ. તેં જમીનને જીતી છે અને તારી જે ખાહેશ હતી તે પાર પાડી છે. તેમ વળી આસમાન પણ તારા ફાંદામાં આવશે." તે પાદશાહનું દિલ તે દેવથી ગુમરાહ બન્યું અને તેનું રવાન અક્કલમાં કમ બન્યું. તેને એવો વિચાર આવ્યો કે ફરતાં આસમાને આ દુન્યામાં તેના તરફ (માથા ભારેલો) ચેહેરો ફેરવ્યો છે. પણ અઉસે એમ નહી વિચાર્યું કે આસમાનના ચક્કરને કસોં પાયો નથી તથા સેતારાઓ પુશકલ છે, જ્યારે (તેઓને બનાવનાર) યજદાં એક છે કે જેના ફરમાનની નિચે સઘલા નાચાર છે અને સર્વે ભલાઇ અને બુંડાઇની સાથે ફરવું કરે છે. જેહાનના પેદા કરનારને આ

---

૧ કાઉસ તમામ જેહાનનો પાદશાહ હતો એમ શીનકઇમાં જણાવ્યું [redacted] કારણ કે તેને ત્યાં હક્તે કેશ્વર ઉપર પાદશાહી કરનાર અને પાદશાહીને ટકાવી રાખનાર કહ્યો છે.

ખાબર જાણુવાની ગરજ નથી. આસમાન અને જમીન તો તમારે (યાને માણુસ જાતને) માટેજ છે. આથી તે પાદશાહનો જીવ ઘણો વિચારમાં પડયો કે તે પાંખ વગર હવામાં કેમ જઇ શકશે.

ત્યાર બાદ તે પાદશાહે અનુભવીઓને પુછયું કે "સુરજ અને ચંદ્ર આ દુન્યાથી કેટલા દુર છે?" ત્યારે તેનો તે નજુમીઓએ જવાબ દિધો અને તે પાદશાહે તે સમજી લિધું. પછી તેણે એક ઉલટી અને નાલાયક યુક્તિ રચી. કેટલાક શખ્સો તેના હોકમથી રાતે સુવાને વખતે ઓકાબ (ગીધ) પક્ષીના માળા તરફ ગયા. તેઓએ તેઓના બચ્ચાંઓમાંથી ઘણાકોને ઉંચકી લિધાં અને કરેકને પેલા બે ઓરડાવાળા ઘરમાં લાવી રાખવામાં આવ્યા. તેઓને મહીનાઓ અને વર્ષો સુધી ભુજેલા મુરગ અને ગોસપંદો ખવાડીને તે ઉપર ઉછેરવામાં આવ્યાં. જ્યારે દરેક ગીધે શીંહના જેવું હોવત મેળવ્યું ત્યારે તેણે પોતાના ઠેડાવ પ્રમાણેનું કામ લેવા માંડયું. તેણે કોમારી[1] શેહેરના અગરનું એક તખત બનાવ્યું અને તે તખતના પૈયા સખત સુનાના બનાવ્યા. તખતની બાજુએથી લાંબા ભાલાઓને બાંધી લિધા અને એ રીતે પોતાનું કામ તૈયાર કીધું. પછી તે નેજાની ઉપર ઘેટાંની તાંગો લટકાવવામાં આવી અને ત્યાર બાદ તેણે પોતાના દિલના ઠેડાવને પકડો કીધો. તેણે તે ચાર મજબુટ ઓકાબ પક્ષીઓને લાવીને તખતની સાથે મજબુટ બાંધી લિધાં. ત્યાર પછી કાઉસ પાદશાહ તખત ઉપર બેઠો અને પોતાની આગળ દારૂની જામ મુકી. જ્યારે તે જડપથી ઉડનારાં ઓકાબો ભુખ્યાં થયાં ત્યારે દરેક પક્ષીએ તે ગોસ્તની તરફ જડપથી ઉડવા માંડયું. તેઓના તેમ ઉડવાથી તખત જમીનની સપાટી ઉપરથી ઉંચે ઉચકાયું અને તે જંગલમાંથી વાદલ તરફ ઉંચે જવા લાગ્યું. તે પક્ષીઓમાં જેટલું જોર અને શક્તિ હતી તે વાપડીને તે ગોસ્તની તરફનો રસ્તો લેવાને તેઓ

---

1 હીંદુસ્તાનની દક્ષીને આવેલું કેપ કોમોરીન (Cape Comorin.).

કેડાણ કરવાં લાગ્યાં.૧ મેં સાંભળ્યું છે કે કાઉસ એ મુજબ આકાશ ઉપર ફરતો હતો કે જેથી તે ફરેસ્તાઓની હદથી પણ આગળ વધે. બીજાઓ કહે છે કે તે આસમાન ઉપર એટલાં માટે ગયો હતો કે તે તેની સાથે તીર કમાનથી લડાઇ કરે. એ બાબદ ઉપર તરેહ તરેહવારની વાતો થાય ■ અને દાનાવો શિવાય બીજું કોઇ પણ એ ભેદ જાણતું નથી. તે પક્ષીઓ ઘણું ઉડયાં જેથી તેઓ થાકી ગયાં. જે કોઇ લોભ ધરે છે તેના એવાજ હાલ થાય છે. જ્યારે તે ઉડતાં પક્ષીઓમાં (ઉડવાનું) કૌવત રહયું નહી ત્યારે તેઓ દલગીર થયાં અને પોતાની પાંખોને બંધ કરી નાખી જેથી તેઓ કાલાં વાદલ ઉપરથી ઉડલાઇ ગયાં અને હવામાંથી તે નેજાઓને તથા તખત અને પાદશાહને નિચે ઘસડી લાવ્યાં. તે પક્ષીઓ ચીન શેહેરના જંગલ તરફ આવી લાગ્યાં અને આમુલની જમીન ઉપર ઉતર્યાં. જેહાનથી અજાયબી એ હતી કે તે કાઉસનો નાશ હતો નહી કારણ કે તેના નસીબમાં ગેબી રીતે જીવવાનું હતું.૨ તેનાથી સીયાવક્ષનો જનમ થવાનો હતો અને તે સીયાવક્ષનાથી તે થોડો વખત

---

૧ કાઉસે આસમાન ઉપર ઉડવાની યુક્તિ કીધી તે વિચારને આગળ તવારીખ નવેસોએ ધીક્કારી કાઢયો છે, અને તેવો વિચાર તેના મગજમાં સેતાનથી દાખલ થયો હોય એમ દેખાડયું છે. પણ ઉલટું એ ઉપરથી તો કાઉસની ઉચાં જ્ઞાનની શક્તિ માલમ પડી આવે છે. જેમ હાલના સોધકો આસમાનમાં ઉડવાના તરેહવાર સાંચાઓની સોધ કરતા રહે છે અને બલુન યા ઉંચે ઉડવાના યંત્રોની મદદથી ઉંચે ઉડવાની કોશેશો કરે ■ તેવી કાંઇ કોશેશ કાઉસ પાદશાહે પેહેલ વેહેલી કીધેલી હોવી જોઇએ કે જે કોશેશ તે વખતના લોકોને રૂચી નહી હોય અને તેથી તેના આવાં કામને ડાહાપણથી ઉલટું ગણવામાં આવ્યુ હોય. તેથી મીનોખેરદમાં કહેવામાં આવ્યું ■ ■ પરવરદેગારે કાઉસને અમરગી બક્ષી હતી પણ તેણે તેની આવી લોભી ચાલને લિધે તેવી અમરગી ખુંચવી લિધી હતી.

૨ મીનોખેરદ (બાબ ૮ ફ૦ ૨૭) માં કહેવામાં આવ્યું છે કે "દીનમાં એમ જાહેર છે કે હોરમજદે જમશેદ, ફરેદુન અને કાઉસને વગર મોતના બનાવ્યા હતા."

ખુશી ખુશાલીમાં રહેવાનો હતો.[1] અંગરએ પાદશાહ કાઉસનો નાશ થયો હતે તો તે પાદશાહથી દુન્યાની માલેકી ધરવનાર કોઇ બીજો પાદશાહ થયો હતે નહી. જ્યારે તે આવી અથંકાર જગ્યામાં જઇ પડયો ત્યારે તે ગમને લિધે નાચાર થઇ ગયો. અને તેનું દિલ કપાઇને બે ટુકડા થવા લાગ્યું. તેણે ખુબેગીઁ અને બેસવાને માટેનું તખત હાથ કરવાને બદલે પસેમાની અને દુખ હાથ કીધું. જંગલની અંદર તે ખુલાર હાલે રૂદન કરતો રહયો અને ત્યાં પરવરદેગારની બંદગી કરવા લાગ્યો તથા પોતાથી થયલા ગુનાહનો પસતાવો કરવા લાગ્યો, જ્યારે બીજી તરફથી તેનું લશકર તેને માટે હરેક બાજુએ સોધ કરવા લાગ્યું.

રૂસતમ તથા ઇરાની સરદારો કાઉસની નજદીક જઇ લાગ્યા અને તેને ઇરાનના પાયતખતમાં પાછા લાવ્યા તે વિષે.

તેના (ગુમ થવા) વિષેની ખબર જ્યારે રૂસતમ, ગેવ, અને તુસને થઇ ત્યારે તેઓ પોતાના ઝાબલ સાથનાં મોટાં લશકરની સાથે ત્યાં (ઇરાનમાં) આવ્યા. ગુદ્દ ગોદરેજે રૂસતમને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "જ્યારથી મારી માએ મને દુધથી છોડવ્યો છે ત્યારથી મેં દુન્યાની અંદર તાજ, તખત, પાદશાહી અને બલા નસીબના ઘણા ખુશેગોંને જોયા છે. પણ નાની અને મોટી પદવી ધરાવનારાઓની વચ્ચે કાઉસના જેવા આપઅખત્યાર માણસને મેં આ દુન્યાની અંદર કોઇને જોયો નથી. તે દેવાનાઓની માફક અક્કલ અને હુશીયારી વગરનો છે અને જરાએ પવન લાગતાં હીલવા માંડે [redacted] (યાને બલતા શખ્સના કાંઇપણ કેહેવા ઉપર મન લગાડે છે.) તેને અક્કલ કે દીન-ધર્મનું સાન કે બિચાર કાંઇ નથી. યા તો તેની અક્કલ ઠેકાણે નથી કે યાતો તેનું દિલ ઠેકાણે નથી. તેનો એક પણ વિચાર ભલો નથી. તું કેહેશે કે તેના માથાંની અંદર ભેજુંજ નથી. આગળા વખતના કોઇપણ નામદારોએ પણ આસમાન ઉપર જવાનો કદી વિચાર

---

1 મીનોખિરદ (બાબ ૮ ફ૦ ૨૭) માં જણાવ્યું [redacted] કે કેકાઉસથી દુન્યાને ફાયદો એ થયો હતો કે તેને પેટ સીયાવક્ષના જેવો સ્યો બેટો જન્મયો હતો.

કીધો હતો નહી કે (ઉપર જઈને) ફરતાં આસમાનનો ભરમ પીછાણું. શિવાય કે જ્યાં સુધી દેવે તેના ચેહેરાને કાલો બનાવ્યો હોય ત્યાં સુધી તેને એવું સુઝે નહી." ત્યારબાદ તે પેહેલવાનો તુંદ મીજાજ સાથે તથા ગુસ્સાથી ભરેલા અને ઠપકો દેતા તેની આગળ જઈ પુગ્યા. ગોદરેજે કાઉસને કહ્યું કે "તુંને તે મોટા શેહેર ઇરાનમાં લેઇ જવા કરતાં તારે માટે દીવાનાઓના આરામની જગ્યા વધારે લાયક [redacted] કારણ કે તું તારી જગ્યા વખતો વખત દુશમનોને સોંપે છે. વળી તું તારા બેહુદા વિચારો બીજા કોઇને જણાવતો પણ નથી. તારી ઉપર ત્રણ વખત દુખ અને સખતી આવી પડી તોપણ તેવા અનુભવથી તારૂં મગજ ડહાપણવાળું બન્યું નથી. વિચાર કર કે જ્યારે તું માજંનદરાનમાં લશકર લેઇ ગયો ત્યારે તુંને ત્યાં કેટલી બધી સખતી વેઠવી પડી હતી. બીજી વખતે તું વલી દુશમનનો મેહેમાન બન્યો અને તું તેની સુરતી હતો તેને બદલે તેનો બાહુમન થયો (યાને કે તે તારો તાબેદાર હતો તેને બદલે તું તેનો તાબેદાર બન્યો.) જેહાનની અંદર પાક યજદાંન શિવાય કોઇ બાકી રહ્યું નથી કે જેણે તારી તલવારનો હોકમ (તાબેદારીથી) માન્યો નહી હોય. જમીન ઉપર તેં લડવાને માટે ઉપરાસાપરી હુમલાઓ કીધા અને વળી તેં આસમાન (જીતવા) ની પણ ધારણા કીધી છે. તું એખલો તે આસમાન કેવી રીતે જીતી શકતે અને તું વાદલની સાથે કેવી રીતે લડાઇ કરતે ? તું જરા નેઆહ પોહોંચાડ કે તું કેટલી જાતની બલાની અંદર જઇ પડયો અને તેમાંથી છુટકારો પાંમ્યો. લોકો તારી પછી તારે માટેનો એવો હેવાલ લખશે કે 'ફલાના પાદશાહે સુરજ અને ચંદ્રને જોવાને તથા સેતારાઓની ગણત્રી કરવાને બુલંદ આસમાનની ઉપર જવાનો બિચાર કીધો હતો' જે પ્રમાણે હુશીયાર, વખણાયલા અને બાણી મનશનીના પાદશાહો કરી ગયા છે તે પ્રમાણે તું પણ કર. જેમ બને તેમ બંદગી કરવા શિવાય તું બીજું કાંઇ ના સોધ અને, તે (પરવરદેગાર) ના શિવાય તું બીજાં કાંઇપણ ભલાં બુરાં

કામમાં હાથ ના નાખ."[1] ત્યારે તેણે (કાઉસે) એવો જવાબ દીધો કે "તારૂં કહેવું રાસ્તીની રાહનું છે. ઇનસાફમાં જુઠું ફાવી શકતું નથી. તું જે સઘળું બોલ્યો છે તે ખરૂં છે અને તેમાં કાંઇ ગેરવાજબી નથી. તારા (સચાઇના) ફાંડામાંથી મારો જીવ છુટકારો પામનાર નથી." કાઉસ વધુ બોલતો અટકી ગયો અને તે નામદાર અરદાનેમરદોની આગળ શરમાઇ ગયો. તે આંખોમાંથી આંસુ પાડવા લાગ્યો અને પરવરદેગારની યાદ કરવા લાગ્યો. તેણે પસતાવો કીધો અને ત્યારબાદ પસતાવા અને દુખી દિલ સાથે પાલખીમાં બેઠો.

જ્યારે તે પોતાના બુલંદ પાયતખત શેહેરમાં આવ્યો ત્યારે તેનું દિલ પોતાનાં આવાં કામથી ઘણું દલગીર હતું. તેણે ખરેપગે ચાલીસ દાહાડા સુધી યજદાંની બંદગી કીધી અને સઘળું કામ તજી દેઇ ખાકની ઉપર પડયો. શરમને લિધે તે મેહેલમાંથી પણ બાહાર નિકળતો હતો નહી. તું કેહેશે કે તેણે શરમને લીધે જાણે આંસુડું ઓઢીલું હતું. તે ઘણી એક અજીજી સાથે આખમાંથી આંસુ પાડવા અને પરવરદેગારની માફી ચાહાવા લાગ્યો. તેણે પશેમાન બનીને દુખ અને રંજ ખમવાનું પસંદ કીધું અને ગરીબોને તે પુશકલ ખજાનો બક્ષવા લાગ્યો. બાનુરોની આગળ તેના વિચારો હલકા પડવાથી તેણે શરમીંદા બનીને શેકારે જવાનું અને દરબારમાં જવાનું બંધ કીધું. તે બંદગી કરવાને પોતાના ચેહેરાને ખાલી ખાકમાં મસલતો અને પાક યજદાનની હજુરમાં બંદગી કરયા કરતો હતો. જ્યારે એ રીતે કેટલોક વખત રડવામાં ગુજાર્યો ત્યારે પરવરદેગારે તેના ઉપર બક્ષેશ કીધી. જે લશકર (તેના શોખમાં) વિખેરાઇ ગયલું હતું તે પાછું ફર્યું અને કાઉસ પાદશાહની દરબારમાં પાછું આવ્યું. ખોદાતાલાની બક્ષેશથી તે (પાછો) દિપી રહ્યો અને તેણે પોતાની વેડેલી રંજનું ફળ મેલવેલું જોયું. તે પોતાના સુનેરી તખત

[1] ગોદરેજ ઘણો દાનાવ માલુમ હતો તેથી તેને કાઉસ પાદશાહે પોતાનો વજીર બનાવ્યો હતો. પાદશાહની ઉપર તેનો જબરો લાગવગ ચાલતો હતો અને તે પાદશાહને વિજ્ઞાઅલુના સખત સખુનો કહેવાને ચુકતો હતો નહી.

ઉપર તાજ પેહેરીને બેઠો અને તેણે ખજાનાનાં બારણાં રૈયતને માટે ખોલ્લા કીધાં. તેણે જેહાનની અંદર એક નવું કામ આરંભ્યું જેથી તે નાની મોટી પદવીવાલા શખ્સો વચ્ચે (પાછો) પ્રકાશતો થયો. તું કેહેશે કે જેહાન ઇનશાફને લિધે કસબી ખીનખાબના જેવી બની ગઇ અને પાદશાહ તખતની ઉપર દિપતો બન્યો. હરેક મુલકના નામાંકીત સરદારો પોતાનાં માંથાની ઉપર બુલંદીનું તાજ પેહેરીને કાઉસ પાદશાહની દરબારમાં આવ્યા અને સરકસી તજીને નમનતાઇના રસ્તા ઉપર ઉતર્યાં. આગળ જેવો ભલો વખત હતો તેવોજ પાછો થયો અને પાદશાહના તાજ તરફ આહા અને વફાદારીનો વધારો થયો. તમામ નામીચા શખસો તેના તાબેદાર બન્યા અને તેના ગોલામ અને ચાકર થઇ રહ્યા. તે તાજ પેહેરીને તથા ગાયની સુરતનો ગુરજ પકડીને જવે-હેરાતથી જડેલાં તખતની ઉપર બેસતો હતો, અને પોતાના દીલની ખાહેશ મુજબના પગલાં ભરતો હતો. તે પોતાની ખાહેશ બર લાવીને તથા નામદારી મેલવીને ખુશાલ દીલનો બન્યો. તે તમામ ઇનશાફ આપતો હતો અને ઇનશાફ (ની નજર)થીજ જોતો હતો, કારણ કે તેણે જેહાનને પવનના જેવી ખાલી જોઇ હતી. જ્યાં પણ પાદશાહ માત્ર ઇનશાફી હોય ત્યાં તે લોકોની ફરીયાદને પોહોંચી વલવાથી કોઇ પણ રીતે હાજતમંદ રેહેતો નથી. જેહાનની અંદરથી તે પોતાના નામદારો અને મુબારક સરદારોની સાથે પોતાની ખાહેશ મુજબનુંજ કામ મેલવવા લાગ્યો. તેના તુસ અને રૂસતમ જેવા દોસ્તો હતા તેથી તેનું કામ (લડાઇને બદલે) બીજલશનું અને શેકારનુંજ રેહેતું હતું. ફરીદુનના જેવી મનશનીવાલો અને જમ-શેદના જેવા મરતબાવાલો તેના જેવો પાદશાહ તાજ અને તખત ઉપર બેઠેલો તમો બીજા કોઇને જોશો નહી. અગરજો તે હાલે પણ હસ્તી ભોગવતો હતે તો મહમુદ પાદશાહની આગળ તેને ખીદમત-ગારીની કંમર બાંધવી પડી હતે. જેવું દાસ્તાન મેં કહયું છે તેવું તેં સાંભળ્યું પણ હશે નહી તથા કોઇને પણ એવી વાત થાઇ હશે નહી. તે જેહાનના પાદશાહ (કાઉસ)ની એવી રીતભાત હતી અને

રૂસતમ તેનો આવો વડો પેહેલવાન હતો. કાઉસ પાદશાહ વિષેની બીના હવે પાછી પુરી કરૂંછું અને પેહેલવાનોની લડાઈનું હું બયાન કરૂંછું. મોતની સાથે કોશેશ કરવામાં કાંઈ ફાયદો નથી માટે હાવે તો તું રૂસતમની લડાઇ વિષેનુંજ બયાન સમજી લે.[1] દાસ્તાનના કેહેનારા પેલા બાહુર શખ્સે શું કહ્યું છે? તેણે કહ્યું છે કે "નંરશીંહની સાથે જો તુંને અચાનુચ લડવું પડે તો તે વખતે અગર-જો તું બાહુરીથી નામના મેલવવા ચાહાતો હોય તો તારી હીન્દી તલવારની અણીને (લોહીથી) ધો. જ્યારે લડવાનો વખત તારી સામે આવે ત્યારે જે કાંઇ બનવાનું હોય તેનો તું અટકાવ કરી શકશે નહી. જ્યારે તંગ વખત તારી નજદીક આવી પોંહોચે ત્યારે હુનરથી પુરો માણસ પણ તેને ફેરવી શકે નહી. જો તું અકલથી મોતને તારો સાથી બનાવે તો લડાયક શખ્સો તુંને બાહુરને નામે ઓળખે નહી. અકલનો અને દીનનો રસ્તો જુદોજ છે કારણ કે તેઓના નેક સખુનો ભેદ ભરેલા હોય છે. જ્યારે મારી જીંદગી આઠ વર્ષની થઇ ત્યારે મેં દુખ અને મેહેનત ખમવાને માટે કંમર બાંધી છે. કારણ કે બીજી જેહાનમાં જવાનો હાલે મારો વખત આવ્યો છે માટે હું (એ દાસ્તાન રજુ કરી) યજદાનની નજદિક જગ્યા મેલવવા માગું છું. જે કાંઇ હું કહું છું તે તેં જેહાનની અંદર જોયું પણ હશે નહી, કારણ કે સઘળું બનેલું છુપચુપ પસાર થયું છે. જ્યારે ભલો વખત પસાર થવાનોજ છે તો ભલું એજ કે કોઇપણ રીતની મેહેનત ખેંચી લેવી.

રૂસતમ સાત પેહેલવાનોની સાથે અફરાસીયાબના શેકારગાહમાં શેકાર કરવાને ગયો તે વિષે.

હવે આએ લડાયક રૂસતમને માટેનું રસકસવાળું દાસતાન આવે છે. મેં સાંભળ્યું હતું કે એક દિવસે પેહેલવાન પીલતને એક શેહેર કે જેનું નામ નવંદ હતું ત્યાં પોતાની અંજુમન વચે એક ખુશાલી ભરેલી મીજલસ બનાવી. આ શેહેરની અંદર મોટી મોટી

[1] વપેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

હવેલીઓ હતી અને તે તમામ હવેલીઓ સંગારવાલી હતી અને ત્યાંના જંગલો શેકારથી ભરેલાં હતાં, જ્યાં હાલે આદર ખુરજીનનું આતશ કદેહ છે કે જે જગ્યામાં રાહાના બતલાવનારા (ધર્મગુરૂ)ઓ તે આતશને રોશન રાખતા હતા. તેની મીજલશની અંદર તમામ ઇરાનના નામીચા સરદારો જેવા કે તુસ, ગોદરેજ, ફેશવાદ, બેહ-રામ, ગુરગીન, શાવરાનનો જંગેહ, અસતહમ, લડયક ખરરાદ, નામદારી ભરેલો તલવારનો મારનાર ખુરજીન, અને અંજુમનના તાજના જેવો ગોરાજેહ એ સઘલાઓ ભેગા મલ્યા હતા. તે નામ-દારોમાના દરેક જનની સાથે (રસાલાના) કેટલાંક માણુસો હોવાથી ત્યાં ભલા શખ્સોનું એક લશકર ભેગું થયું હતું. રૂસતમે તે જગ્યામાં એક એવી મીજલશ બનાવી હતી કે જે બઝમમાં સુરજ અને ચંદ્ર પણુ આવવાની ખાહેશ કરતા હતા. તે લશકરે ત્યાં ચોગાન (દડીદાવ)ની રમતથી, તીર ફેંકવાથી, દારૂ પીવાથી અને શેકાર કરવાથી જરાએ આશાયશ લિધી નહી. એ પ્રમાણે કેટલાએક દીવસો પસાર થયા અને સઘલાઓનાં દીલ ખુશાલી અને રામશનીથી ખીલી રહ્યાં. એક દીવસે ગેવે રૂસતમને દારૂની બાહારમાં આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ નામદારી મેલવનારા પેહેલવાન! અગરજો તું શેકારની ધારણા કરતો હોય તો અને દોડનારા શેકારી કુતરાઓ સાથે તું કામ લેવા માંગતો હોય તો તું અફરાસીયાબના શેકાર-ગાહમાં ચાલ કે ત્યાં આપણે સ્વારો, શેકારી કુતરાઓ અને સકરા-ઓથી ઉડતી ધુલથી અને લાંબા ભાલાઓને ફેંકવાથી પ્રકાશીત સુરજનો ચેહેરો ઢાંકી નાખીએ. આપણે જડપ ચાલના ગોરખરોની પુઠે આપણા ઘોડાઓને દોડાવીશું અને શીંહોને તલવારોથી ઘેરી લેઇશું. આપણે શેકાર સોધવાને માટે શકરા અને શેકારી કુતરા સાથે લેઇને દગુધ નામના શેકાર કરવાના જંગલની અંદર જઇશું અને રાણી ડુક્કરોનો ભાલા વડે શેકાર કરીને અને તીતરોને શકરાઓ મારફતે પકડાવીને ત્યાં લાંબો વખત પસાર કરીશું. તે તુરાનના જંગ-લની અંદર આપણે એવો તો શેકાર કરીએ કે તે જેહાનની અંદર યાદગાર રહી જશે. ઓ પેહેલવાન! અગર જો તારૂં

રોશન સ્થાન એમ કરવાને કબુલ કરતું હોય તો મારો એવો વિચાર છે. કારણ કે પાદશાહો વચેથી જે કોઇ આપણું એ કામ જોશે તો તેઓ એ કામની વખાણ કરશે.” ત્યારે રૂસતમે તેને જવાબ દીધો કે “જેહાન તારી ખાહેશ મુજબની બનજો અને તારૂં સેવટ જાણું નિવડજો. આપણે બામદાદને વખતે તે તુરાનનાં જંગલમાં જઇશું અને શેકાર કરીને તથા ઘોડા દોડાવીને આપણે ત્યાં મજાહ ભોગવીશુ. ઓ નામદાર પેહેલવાન! મારી પણ એવીજ ખાહેશ છે. આપણે (શેકાર કરીને) જેહાનની અંદર એક યાદગારી રાખીશું. આવતી કાલે જ્યારે દાહાડાની રોશની જાહેર થાય ત્યારે તું તે જગ્યાએ શેકાર સોધવાને જજે. દારૂ, જામ અને શેકારનું દામ આપણે સાથે ઉઠાવીશું અને દમ ઉપર દમ દારૂ પીને આપણે શેકાર કરીશું.” એ વાતને સઘળાઓ મલતા થયા અને કોઇએ પણ ઉલટો વિચાર જણાવ્યો નહી.

જ્યારે બામદાદમાં તેઓ ઉંઘમાંથી ઉઠયા ત્યારે તેઓએ તે ખાહેશ મુજબ જવાની તૈયારી કીધી. તેઓ શેકારી કુતરા અને શકરાઓને લેઇને બપકા સાથે ઘોડા દોડાવતા શહદ નામની નદી આગળ જઇ પુગ્યા. પાદશાહ અફ્રાસીયાબના તે શેકારગાહની એક બાજુએ પાહાડ આવ્યો હતો અને બીજી બાજુએ નદી હતી. બીજી બાજુએ સરખશ ૧ શેહેરમાં જવાને માટેનું જંગલ હતું જે જંગલમાં હરણોના અને જંગલી બકરાઓનાં ટોલાં હતાં. તેઓએ તે નદીને કીનારે ઉતારો લિધો. સુંદર દારૂથી તેઓના મગજ ઘણાં ખુશાલ બન્યાં હતાં. તેઓ રોશન દિલ સાથે અને ખુશાલી સાથે તે જંગલની અંદર થોડો વખત થોભ્યા. ૨ નાના મોટા તંબુઓથી તે તમામ જંગલ ભરાઇ ગયું જેથી હરણોનાં ટોલાં ગભરાતમાં પડયાં. ત્યાર બાદ તે સઘલાઓ કે જેઓ મોજમજાહ અને લડાઇના કરનારા હતા તેઓ શેકારની જગ્યા ઉપર ગયા. તેઓએ ત્યાંની જગ્યાને, જંગલને અને શેકારને ઉખેડી કાઢયા અને તેઓના પોકારો આસમાન સુધી પુગવા

---

૧ સરખશ એ ખોરાશાનમાં આવેલાં એક શેહેરનું નામ છે.

૨ બે બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

લાગ્યા. ફાડીખાનારા શીંહોથી તે જગ્યા ખાલી થઇ ગઇ અને ઉડતાં પક્ષીઓને પણ એ ખબર પુગી ગઇ. જે જે જગ્યાઓમાં પક્ષીઓ અને શેકારો હતા તે સઘલાઓ ત્યાં સુવેલાં યા તો તીરથી ઘાહેલ થઇને પડેલાં હતાં. સીંગડાંવાલાં સાબરના ટોલેટોલાંથી તમામ જમીન ઝાડીના જેવી અને ચીતારવાલી બની ગઇ હતી. બાજ પક્ષીઓથી હવા સઘલી વરસાદના વાદલ માફક ઘેરાયલી જણાતી હતી અને તીતર પક્ષીના લોહીથી જમીન ગુલલાલાની વારી બની ગઇ હતી. બાજ અને શેકારી કુતરાઓ સાબરોની પુઠે જોરથી દોડતા હતા, યાતો ઓચીંતો હુમલો કરવાને પાહાડો અને જંગલોમાં ભરાઇ રેહેતા હતા. કુતરાઓ હરેક બાજુએથી સસલાઓ પકડી લાવતા હતા અને ઘોડાઓ દોડવાને લિધે પસીનાથી ફીણે ભરાઇ ગયા હતા. શકરાઓ કબુતરોને ઉટાવલે પકડતા હતા અને તેઓના લોહીથી પોતાના પંજાને અકીકના રંગના બનાવતા હતાં. તોગરલ નામના પક્ષીના તબલા જેવા અવાજ વાદલ સુધી પુગતા હતા અને સ્વારોથી ઉડતી ધુલથી વાઘો પણ નાહાસભાગ કરતા હતા. ચોકી કરનારાઓ પાહાડ ઉપરથી પોકાર કરતા હતા અને ભરાઇ બેસનારાઓ તે તરફ પોતાના કાન ખેંચેલા રાખતા હતા. કાલા કાનવાલા હરણોની ઉપર તેઓએ એવી તો નેમ તાકી હતી કે જેથી તેઓની આંખો ગુસ્સાથી ચલકી રહી હતી. હરેક બાજુએ સરદારોમાંથી એક એક નામદાર રહયો હતો જે ગોરખરો અને હરણોના શેકાર કરી તેમના માથાં નિચે નાખતો હતો. પેહેલવાન રૂસતમ શીંહો અને વરૂઓ ઉપર હુમલો કરતો હતો અને તીરોની અણી તથા તલવારોથી તેઓ ઉપર મોહોત વરસાવતો હતો. ઘડીકમાં તે જંગલો અને ખીણોમાંથી શેકાર મારતો તો ઘડીકમાં વાદલ તરફ તીર ફેંકી માગ નામના પાણીઆના પક્ષીને મારતો હતો. ઘોરખરોના ડોકાં તેની કમંદના ફાંદા અંદર પકડાઇ જતાં હતાં અને શીંહોના દિલ તેની તલવારની મીઆન બની જતી હતી. તેણે તીરવડે પુશકલ મોટાં ગોરખરોને લોંયે ફેંકીયાં, કે જેથી તે જંગલનું તરસું દિલ લોહી (પીવાથી) ધરાઇ ગયું. પક્ષીઓના પોકારથી અને હરણોના દોડવાથી

તે સરદારોના દિલ ખુશાલી ભર્યાં બન્યાં. તેઓનાં દિલ ખીલી રહેલાં અને ખુશાલી ભરેલાં હતાં અને તેઓના હોઠો એક ઘડી પણ હસવાથી અટકતા હતા નહી. પછી તેઓ ખુશાલ દિલે ખુશીની મીજલસ તરફ પાછા ફર્યા અને મોજમજાહ સાથે તે શેકારને ઇનશાફ આપવા લાગ્યા. ત્યાં તેઓએ બેઠકની તથા ખુશાલી પાલવાની તૈયારીઓ કીધી અને દિલમાંથી ગમ અને દુખને હાંકી કાહડયા. તેઓના હાથમાં દારૂની જામો પકડેલી રહેતી હતી અને તેઓના કાને વાજીંત્રના અવાજો સમજાતા હતા. હરણોની તાંગો આતશ ઉપર ભુજવાને મુકવામાં આવી હતી. એ રીતે તેઓએ હાથમાં દારૂ સાથે એક અઠવાડીયું ગુજાર્યું અને તેઓ ત્યાં ખુશાલ દિલથી દારૂના પુજારી બની ગયા. આંઠમે દિવસે સહુવારના તેહમતને આવીને લશકરની સાથે આ પ્રમાણે મસલત કીધી. તેણે પોતાના નામીઆ સરદારોને, ગુલેગોને, નામદારોને તથા વડાઓને કહ્યું કે "બેશક આપણે વિષેની એ ખબર આટલા વખતમાંતો અફરાસીયાબને પુગીજ હશે. માટે તે બુરો કરતુકનો પલીદ માણસ પોતાના સરદારોની સાથે મસલત કરીને આપણી સાથે લડવા આવવાને માટેની કોઇ યુક્તિ રચે અને એ શેકારના મેદાનને આપણા શેકારી કુતરાંઓને માટે તંગ બનાવે એમ બનવું જોઇતું નથી. તેથી આપણને ઘટે છે કે ચોકી કરનારા લશકરને રસ્તા વચ્ચે રાખીએ અને જેવા તેઓ તેને માટેની જરાએ પણ ખબર મેળવે તેવાજ તેઓ આવીને આપણને તે લશકરની ખબર આપે કે જેથી તે બુરી મનશાનીના શખસો આપણો રસ્તો ઘેરી લે નહી." ગેવના ખાનદાનના વડા બેટા ગોરાજેહે એ કામ ઉપાડી લેવાને માટે કમર બાંધી. તેણે તે નામવર પેહલવાનને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "હું મારા રોશન રવાન સાથે ત્યાં જવા ઇચ્છું છુ." ત્યારે રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે "ઓ નામદાર! ત્યારે તો તું ઘોડાને દોડાવીને જડપથી નદી કીનારે અને રસ્તામાં સાવચેટી સાથે ચોકી કરજે, અને તારાં લશકરની પણ તુંજ સંભાળ કરજે." આથી તે શીંહના જેવો નામીચો ગોરાજેહ કેટલાએક નામીચા સ્વારો સાથે ત્યાં ગયો. જ્યારે પણ તે લશકરનો સંભાળનાર

બનતો ત્યારે તેની આગળ દુશમનોની તમામ યુક્તિઓ વ્યર્થ જતી હતી. ત્યાર બાદ સઘલાઓ પાછા શેકાર કરવામાં ગુંટાયા અને તે કજીયાખોરોને માટેની કોઇને પણ યાદ રહી નહી.

તુરાનની જમીન ઉપર શેકાર કરવાને માટે ઇરાનીઓ ગયા તે ખબર અફરાસીયાબને પુગી અને તે તેઓની સામે લશકર લેઇને ગયો તે વિષે.

એક અંધારી રાતે સુવા જવાને વખતે તેઓ વિષેની એ ખબર અફરાસીયાબને પુગી તેથી તેણે લશકરના અનુભવી શખ્સો બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓની સાથે રૂસતમને માટેની તથા (તેની સાથના) તે સાત બાહાદુર પેહેલવાન સ્વારો કે જેઓમાંનો હરેક શીંહના જેવો હતો તેઓને વિષેનું ધ્યાન કરીને તેણે કેટલીક વાતો કીધી. પછી તેણે સઘલાં લશકરને કહ્યું કે "આપણે માટે એક અજબ જેવું કામ આવી પડયું છે તેથી તે બાબેનો કાંઇ ઉપાય કરવો આપણને ઘટે છે, જેથી આપણે તેઓની ઉપર ઓચિંતો હુમલો કરીએ. અગરજો આપણે એ સાતે પેહેલવાનોને આપણા કબજામાં લેઇશું તો આપણે કાઉસ માટે દુન્યાને તંગ બનાવીશું." વળી તેણે તે નામીઆ લડવૈયાઓને કહ્યું કે "આપણે માટે હાવે ઢીલ કરવાનો વખત નથી માટે તમો પણ શેકાર કરવાને બાહાને ત્યાં જાઓ અને તેઓ ઉપર લશકર પાસે ઓચિંતો હુમલો કરાવજો. તુરાની લશકરના સરદારો અને સ્વારો પાદશાહની સાથે એ વાતમાં એકમત થયા. આથી ત્રણ હજાર તલવારના મારનારા શખ્સોને ચુંટી કાઢવામાં આવ્યા કે જેઓ લડાઇની અંદર ઘણા નામાંકીત હતા. તેણે તેઓને કહ્યું કે "તમો એકદમ રસ્તો કાપજો અને રાતે કે દિવસે કુચ કરવાથી અટકતા ના." આથી તે સઘલાઓ લડાઇ કરવાને માટે માંથાને ઉચાં કરીને જંગલ તરફ જવાને બાહાર પડયા. તે નામદારોનો રસ્તો ઘેરી લેવાને માટે દરેક બાજુએથી પુશકલ લશકરને મોકલવામાં આવ્યું. જેવા તેઓ શેકારના જંગલ આગળ આવી પુગ્યા તેવાજ તે

ખબરદારો કીનો લેવાને જલદીથી ગયા. જ્યારે ગેરાજેહે લશકરથી ઉડી રહેલી ધુલને જોઇ ત્યારે તે (છુપાઇને) ત્યાં ગયો અને તે તમામ લશકરને જોઇ લિધું. તેણે નજર ફેરવીને તે તમામ લશકર કે જે એક કાલા વાદલની માફકનું હતું તેને તપાસીયું. તેણે પેહેલા જંગલ વચે ધુલ ઉડી રહેલી જોઇ અને તે કાલાસ વચેથી એક વાવટો કે જે તે તુરાની લશકરના સરદારનો હતો તે જણાવા લાગ્યો. જેવો તેણે તે જોયો તેવોજ જેહાનનો દેખાવ કાલો મારી ગયો[1] (યાને અંધારૂ પંકરાઇ રહયું.) ગેરાજેહ પોકાર કરતો, બાંગ મારતો અને બુમ પાડતો ત્યાંથી પવનવેગે પાછો ફર્યો. જ્યારે તે શેકારના જંગલ આગળ આવી લાગ્યો ત્યારે તેહેમતન લશકરની સાથે દારૂ પીતો હતો. તે બોલ્યો કે 'ઓ શેરમર્દ રૂસતમ! તું હવે અત્રે મોજ મજાહ કરતો બેઠક' કારણ કે એક ભારી લશકર કે જેનો કાંઇ છેડોજ નથી તે આવી પુગ્યું છે. તે લશકરથી પહાડ અને મેદાન એકસરખું થઇ ગયું છે અને તે જુલમગાર અફ્રાસીઆબનો વાવટો ધુલારાં વચેથી સુરજની માફક પ્રકાશી રહયો છે."

જ્યારે રૂસતમે એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તે પુશકલ હસવા લાગ્યો અને બોલ્યો કે "આપણું નસીબ ફતેહમંદ છે. તું તુરકી પાદશાહથી તથા તુરાની લશકરથી ઉડતી ધુલથી એટલો બીયો શાને માટે બીહે છે? તેની પાસે તમામ વાપડનારૂં, બખતરવાલું અને ઘોડેસ્વાર એક લાખ માણસથી વધારે લશકર હશે નહી. અગરજો હું મારા ગુરજ, રખશ અને હથીયાર સાથે આ મેદાનમાં એકલો પણ હોઉં તોપણ અફ્રાસીયાબની આવીં મદદથી તથા આટલાં બધાં લશકરથી હું ડરૂં નહી. અગરજો આપણામાંનો એકજ જન આ કીનાનાં મેદાનની અંદર હોય તો તમામ તુરાની લશકર તે લડાઇમાં તેની સામે ઓછું ગણાય. મારે માટે જ્યારે આવો કીનો લેવાનો વખત આવ્યો છે ત્યારે મને ઇરાની લશકરની અગત્ય નથી. તલવારના મારનાર આપણ જેવા સાત નામદાર પેહેલવાન સ્વારો હાલે અત્રે ભેગા મળ્યા છે. અગરજો તેના લશકરની અંદર ઘણો

[1] લખેલી નકલમાં બે બેત વધારે છે.

માણસનો બીજો વધારો થાય તો પણ તે વધારો આપની આગળ નકામો છે. આપણામાંનો એકએક જણ હડી હજાર ઘોડા દોડાવનારા અને નેજા ધરાવનારા માણસો સાથે લડવાને માટે પુરતા છે. અગરજો તે નામદાર સરદાર અફ્રાસીઆબ નદીની આએ બાજુએ આવવાનો વિચાર ધરાવતો હોય અને તે નામદાર અત્રેજ આવતો હોય તો તેનો બરગશ્તે દાહાડો આવેલો સમજયો, માટે ઓ તું દારૂ પીરસનાર, તું મને એક પીઆલું કીનારી સુધી જાણુલી દારૂથી ભરી આપ." આથી તે દારૂ પરીશનારે તેને જલદીથી એક પ્યાલું ભરી આપ્યું. તેના તે આપવાથી તેહેમતન જલદીથી ખુશાલ બન્યો. તે ચકચકીત જામને તેણે હાથમાં ધરી અને પેહેલે કાઉસ પાદશાહની યાદમાં તે પીધી (અને બોલ્યો) કે "જમાનાના પાદશાહ (કાઉસ)ની મને યાદ યાદ રેહેજો, અને તેનું તન અને જાન હમેશાં આબાદ રહેજો." એક જામ બીજી લેઇને તેણે જમીનને બોસો લિધો. અને અને બોલ્યો કે "હું આ દારૂ તુસની સલામતીમાં પીવું છું." પછી તે જેહાનના સરદારો ઉભા થયા અને પેહેલવાન (રૂસતમ)ની બાહેશ મુજબ લડાઇ કરવાની તૈયારી કીધી, અને બોલ્યા કે "દારૂની જામો પીવાની હમારામાં તારા જેટલી શક્તિ નથી. સેતાન પણ તારી સાથે દારૂ પીવામાં બરોબરી કરે નહી. તારી માફક દારૂ પીવાનું, ગુરજથી એક જખમે મારી નાખવાનું અને જંગના મેદાનમાં ટકી રેહેવાનું તારા શિવાય બીજા કોઇથી પણ બની શકે નહી." વળી તેહેમતને જાણુલી રાતા દારૂની એક પીલી જામ જવારેહની[1] યાદમાં પીધી. જવારેહે પણ એક પ્યાલું હાથમાં ધર્યું અને તેણે તે નામદાર પાદશાહની યાદમાં પીધું અને તે પીધા [redacted] જમીનને બોસો લીધો. તેહેમતને તેની વખાન કીધી અને બોલ્યો કે બાઇનું પ્યાલું એક બાઇજ પી શકે. તેજ ખરો શીંહ કે જે મારા દારૂના પ્યાલામાં દારૂ પી શકે.[2] તેણે હજી દારૂ પીવાનું અને ખુશાલી ચાલું રાખવાનું

---

1 'જવારેહ' એ જાલનો બીજો બેટો અને રૂસતમનો ભાઇ થતો હતો.

2 રૂસતમની દારૂ પીવાની જામ બીજી જામોથી વધારે મોટી હોવી જોઇએ કે જે જામ ભરીને દારૂ પીવાની બીજાઓમાં શક્તિ નહી હોય.

કમી કીધું નહી. તેણે સાભી ખુશાલીને વધારી અને ગમને દુર કીધો. પછી ગેવે તે પેહેલવાનને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "પાદશાહ અને પેહેલવાનોના એ માનીતા રૂસતમ! (તારી રજા હોય તો) હું જાઉં અને અફ્રાસીયાબ તે નદીને રસ્તે આવે નહી તેમ તેનો રસ્તો ઘેરી લેઉં. તે બદમનશાનીના શખ્સની સામે હું પુલનું નાકું ઘેરીને ઉભો રેહું અને તેને પુલની પેલી બાજુએ થોડા વખત થોભાવી રાખું કે જેથી (આપણા સઘળા) પેહેલવાનોથી હથીયાર બાંધવાનું બને, કારણ કે હવે દારૂપીવાના અને મજાહ કરવાના વખતનો છેડો આવવો જોઇએ." તે ગેવ ઘોડેસ્વાર થઇને તથા પોતાની કમાનના બે છેડાને ગાંઠ મારી બાંધે ખોલવીને જડપથી તે પુલની તરફ ગયો. એ મીસાલે જ્યારે તે પુલની નજદીક જઇ પુગ્યો ત્યારે તેને તે જુલમગાર (અફ્રાસીયાબ) નો વાવતો સામેથી આવતો જણાયો, કારણ કે અફ્રાસીયાબ પેલે છેડેથી નદી પસાર કરતો આવતો હતો અને તે લશકરની હરોલમાં ચાલતો હતો. બાહાદુર ગેવે એ બાબેની ખબર તે મોટા પેહેલવાન રૂસતમને આપવા માટે એક કાસદને તૈયાર કીધો.

રૂસતમે અફ્રાસીયાબના શેકારના જંગલમાં તુરાનીઓની સાથે લડાઇ કીધી તે વિષે.

પછી તેહેમતને પોતાનું બબરેબ્યાન પેહેર્યું અને તે જોરાવર મજબુત હાથી જેવા ઘોડા રખશની ઉપર બેશીને લડાઇ કરવાને માટે તુરાની લશકરની સામે ગયો અને ફાડીખાનારાં મગરની માફક પોકાર માર્યો. જેવો અફ્રાસીયાબે તેને હથીયાર સાથે જોયો, તથા તેના પંજા, ખભાં, બાજુઓ અને ગરદન જોઇ તથા ગરદનની ઉપર ઉઠાવેલો તેનો ગુરજ જોયો, તથા વળી તેની સાથે ભાલાના મારનારા તુસ, ગોદરેજ, ગેવ અને ગુરગીન જેવા સ્વાર સઘળા પેહેલવાનોને તથા બેહેરામ, શાવરાનના જંગેહ, લડાયક બુરજીન અને ફરહાદને જોયા તેવીજ તું કહેશે કે જાણે તેના દિલમાંથી તમામ ખુશી જતી રહી. તેણે તે નામદારોના આવી રીતના તમામ લશ-

કફને નેજા અને હિન્દી તલવારો પકડીને લડવાને માટે તૈયાર ઉભેલું જોયું. તે સ્વારોઓએ વાઘોની માફક પોતાની જગ્યાએથી ઉઠીને લડવાને માટેની તૈયારી કીધી હતી. પછી ત્યાં રનશીંગડાં અને પરઅમ વજાડવાનો હોકમ થયો અને તેના વાગવાથી તેઓએ લડાઇ કરવાને માટે હુમલો કીધો. તે જાપકા ભરેલા અને ઉંચા કદના સ્વારોએ લડવાને માટે પોતાની તલવાર, ભાલા તથા ગુરજ ઉઠાવ્યા. તે લડાઇ અંદર ઇરાની બાહુરોએ પુશકલ કોશેશ કરવાથી તેઓના શરીર અને ગરદન તથા તેમના ઘોડા લોહીમાં ગરક થયા. પેહેલવાન ગેવ તે લડાઇની અંદર જેમ એક શીંહ શેકાર જોહી બેસવાથી વિહાલ દેખાય તેમ દેખાતો હતો. તે તુરાનીઓને આગળથી પાછલથી અને ચારે બાજુએથી ગુરજ વડે ઝુંડતો હતો, જેથી ઘણાએક ઘોડા અને સ્વારો કપાઇને નિચે પડવા લાગ્યા. તુરાનીઓનું પુશકલ લશકર માર્યું ગયું અને તેથી તે નામહારોના નસીબ ઉંધાં વલ્યાં. ચીનના લડવૈયાઓ તે ઇરાનીઓથી ગભરાવા લાગ્યા જેથી તુરાન દેશનો પાદશાહ દલગીર થઇ ગયો. જે બાજુએ મીલાદનો બેટો ગુરગીન ગુરજ અને તલવારની સાથે ઉસ્તવાર ઉભો હતો તેની આગળ તુરાની લશકરનો ગોરઝમ નામનો એક પેહેલવાન જઇ લાગ્યો. જેવો ગુરગીને તેને જોયો તેવોજ તેણે એક પોકાર મારીને તુરતજ કોઠલામાંથી કમાનને બાહાર ખેંચી અને તે પેહેલવાનની ઉપર તીરોનો એવો તો વરસાદ વરસાવ્યો કે જેથી જાણે હવા બાહારના વરસાદની માફકની બની ગઇ. જ્યારે બાહાદુર ગોરઝમે એ પ્રમાણે દિઠું ત્યારે તેણે પોતાના માંથાંની ઉપર ઢાલને આડી પકડીને તેની આગળ દોડતો આવીને તેના ઘોડાના માથાં ઉપર એવી રીતે ભાલો ઠોકયો કે જેથી તે ગુરગીન લડતો લડતો પડી ગયો, તેટલામાં બાહાદુર ગેવ ત્યાં આવી પોહોંચ્યો અને ગુરગીનને ઘોડા વગરનો બનેલો જોતાંજ તે ચિરડાઇ ગયો અને તેણે તે બાહાદુર ગોરઝમની ઉપર એક શીંહની માફકની ગરજના કીધી, અને તેનો કંમરબંધ પકડીને તે હુનરમંદ તથા ભલી મુછીવાલા પેહેલવાનને તેની જગ્યાએથી ઉંચકીને તેની કંમરના તલવારથી બે ટુકડા કીધા.

આથી તે તુરાની બાહુરોના દિલ ધાસ્તી ખાઇ ગયાં. વળી ત્યાં પાદશાહ નોજરનો સપેહસાલાર બેટો (તુસ) પોતાના ભારી ગુરજથી તુરાની લોકોનાં માથાંને છુંડી નાખતો હતો. તથા ગોરાજેહ ભયંકાર જંગલી ડુક્કરની માફક તિક્ષણ ફુંફાડા મારતો હુમલો કરતો હતો. તેજ મીસાલે વળી ગોદરેજ ત્યાં એવી લડાઇ કરતો હતો કે જાણે તે તુરકીઓના જીવ સાથેજ લડતો હતો. જવારેહ એક અઝદાહના જેવા ઘોડાની ઉપર એક શીંહની માફક બેસીને તથા બાજુએ કમાન લટકાવીને ત્યાં દોડતો હતો. વળી ગુરગીન પેહેલવાન પોતાના નવા પેહેલવાનોની સાથે પવનની ઝડપે હુમલો કરતો હતો. નામના મેલવનારા ફરહાદ અને બુરજીન જેવા પેહેલવાનોએ તો પોતાની તલવાર અને ભારી ગુરજોને મારવાને માટે ઉઠાવેલાંજ રાખ્યાં હતાં. ગેવે તે લડાઇ વચ્ચે સામી તરફના પાદશાહ અફ્રાસીઆબને પોકારીને કહ્યું કે "ઓ નામના ડુબાડનારા બદબખત તુરકી! આવું કાચું કામ ઉઠાવવાની તેં કાંય મેહેનત લીધી? શું તું નામદારોની સાથની આગળી લડાઇઓ ભુલી ગયો હતો કે ફરીથી તું મોટું લશકર લેઇ લડવાને આવ્યો? અથવા તો શું તુંને હમો પેહેલવાનો અને ઇરાનના નામદારોની ખબર હતી નહી કે રૂસતમ જેવો પેહેલવાન, તથા તુસના જેવો શીંહ તથા ગોદરેજ અને ગુરગીન જેવા બાહાદુર સવારો તારા લશકરને વિખેરી નાંખશે અને તારા તખતને ધુલમાં રગડોળી નાખશે?"

પેલી તરફથી ફાડી ખાનારા શીંહના જેવા રૂસતમે ગગડાટ કરીને તેને કહ્યું કે "ઓ બદનિશાણના બદબખત! તું શા માટે દોડતો મારી ઉપર હુમલો લાવ્યો છે અને તારાં લશકરની સાથે શા માટે આવી લડાઇ કરવાને આવ્યો છે? જ્યાં રૂસતમ કીનો લેનારો હોય છે ત્યાં તારૂં લશકર કે તખત કે પાદશાહ કાંઇ બચી શકતું નથી. આ લડાઇની અંદર મને પોતાને કોઇની મદદ જોઇતી નથી. તુરાની તમામ લશકરની સામે હું અને ગેવ પુરતાં છીએ, તુરાનીઓમાંનાં એક પણ શખસને હમો મરદ તરીકે ગણતા નથી, કારણ કે તે સઘળાઓ લડાઇની અંદર બાયલા જેવા છે." એટલું

કહીને તેણે ધારદાર તલવાર ઉંચકી અને ગરજના કરતાં વાદળની માફક પોકાર કીધો. ત્યારબાદ તેણે બીજી વખત પોકાર કીધો. ત્યાર બાદ તેણે ત્રીજી વખત પોકાર કીધો કે “ઓ એ બુન્યાદ ઘેલા તુરકી! તું મરદોની સાથે લડાઇ કરવાને લાયકનો કબુલાયલો નથી. કારણ કે તું કાંઇ ખીલતો શખ્સ નથી પણ કમલાયલો છે, માટે તું જા અને ઓરતોની માફક રૂ અને રેંટીઓ લેઇને તારી બેટીઓની સાથે જનાનખાનામાં શોગ પકડ, કારણ કે તારૂં કામ હવે એવી હદે પુગ્યું છે કે લડાઇ કરવાથી તુંને તારો હાથ ખાંચવો પડશે. હમણા હમારા મરદાનેમરદોની તલવારનો સવાદ જોશે કે જેથી હવે પછી તુંને લડાઇ કરવાનું યાદ આવશેજ નહી. હું તારાં માથાને આ હીન્દી તલવાર વડે કાપી નાખશ કે જેથી તારૂં બખતર અને તારી લોહાની તોપી તારે માટે રૂદન કરતું બનશે. જ્યારે અફ્રાસીયાબે આવી વાત સમજી ત્યારે તેનું દિલ દુખી થયું અને હાથ મારવા લાગ્યો. અફ્રાસીયાબ રૂસતમથી ધાસ્તી ખાઇ ગયો. તેથી તેણે તેની સાથે લડાઇ કરવાની ઉટાવલ કીધી નહી. તે ધીમે ધીમે પોતાના લશકરના પાછલા ભાગ તરફ ગયો અને ત્યાંથી પોતાના સરદારોને દરેક બાજુએથી બુમ પાડીને બોલાવ્યા. જ્યારે રૂસતમે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે પોતાના ભારી ગુરજને ગરદન ઉપર ઉંચક્યો અને લડાઇ કરવાને માટે ઘોડાને તેજી બનાવી આગળ દોડાવ્યો અને ચિરડાઇને તેના ઉપર હુમલો કરવાનો ઠેડાવ કાધો.[1] તે બાહુર તુરાની લશકરની નજદિક ગયો અને ત્યાં ગરજના કરતા શીંહની માફકની ગરજના કીધી. કેશવાદનો બેટો ફુર્વાયાર સાથે અને પોલાદી ગુરજ સાથે તેની પુઠે રહયો. ઇરાની સ્વારો અને પેહેલવાનો પણ પોતાના હાથમાં ગુરજ અને તીર કમાન પકડી ત્યાં દોડતા આવ્યા. આથી ચલકતી તલવારોનું ચમકવું શરૂ થયું અને ધાસ્તીથી જાણે જમીન પણ ધ્રુજવા લાગી. જેમ જેમ તુરાની લશકરની આંખે વધારે અંધારાં ફરી વલવા લાગ્યાં તેમ રૂસતમે પોતાની કોલાહને

---

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

આસમાન સુધી પુગતી કીધી. અફ્રાસીયાબે પીરાન[૧] ને પુછ્યું કે "શું આ લડાઇનું મેદાન છે કે સુવાની જગ્યા છે? લડાઇની છેડતી કરતી વખતે તો આપણે બહાદુરો હતા. તે વખતે તો આપણે વિચાર કરીને શીંહના જેવા બન્યા હતા, પણ હાલે તો હું કોઢીઆ-ઓનું મેદાન જોઉં છું, તેઓના માથામાં લડાઇના વિચાર ઓછા થયલાં હું જોઉં છું."

પછી તે પાદશાહે પીરાનને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ મારા હુનરથી ભરપુર અને ખેરખાહ સરદાર! તુરાની શીંહોની વચ્ચે લાયકાત ધરાવનારો તુંજ છે. તેમજ જેહાનને જીતનારો અને લડાઇનો અનુભવ પામેલો પણ તુંજ છે. માટે તું તેજી સાથે લગામને ફેરવ અને ત્યાં જડપથી જઇને તે ઇરાનીઓનો નાશ કર. જો તું ફતેહ મેળવશે તો પછી ઇરાન તારૂંજ થશે અને હાથીના જેવું શરીર અને શીંહોના જેવા પંજા તારાજ ગણાશે." જેવું પીરાને અફ્રાસીયાબથી એ પ્રમાણે સમજ્યું તેવોજ તે જોરથી ફુંકતા પવનની જડપે તેની આગળથી દોડી ગયો, અને ખંજરના વાપરનારા દસ હજાર તુરકી નામવરો અને બહાદુરોની સાથે લડવાને તૈયાર થયો. પછી તેણે લડાઇ કરવાને માટે જડપથી ઘોડાને પગના ગોદા મારીને તેજી બનાવ્યો અને ઘિરડાઇને હુમલો કરવાનો ઠેરાવ કીધો. તે આતશની માફક ઉશકેરાયલો પીલતનની નજદિક આવ્યો કારણ કે તેનામાંજ લડાઇ કરવાની અને હરાવવાની શક્તિ હતી. આથી તેહેમતનના હોટો ઉપર ગુસ્સાથી ફીણ ચઢ્યું. તું કહેશે કે જાણે તેણે સુરજની પાસેથી ગરમી પણ છીનવી લિધી છે. તેણે ઘોડાને તેજી બનાવ્યો અને એક પોકાર મારીને જેમ એક દરીઓ જોશમાં આવે તેમ જોશમાં આવીને તથા માથાં ઉપર ઢાલને આડી ધરીને તથા હીન્દી તલવાર હાથમાં પકડીને તે નામદારોમાનાં બે ભાગ લશકરને મારી નાખ્યું. અફ્રાસીયાબે એક ખુનામાંથી આ પ્રમાણે જોયું તેથી તેણે પોતાના નામીચા સરદારોને કહ્યું કે "અગરજો એ લડાઇ થોડા

---

૧ પીરાન એ અફ્રાસીયાબના વજીરનું નામ છે, અને તે અફ્રાસીયાબના કાકાનો બેટો પણ થતો હતો.

ઉપર બેસીને રાત સુધી ચાલુ રાખવામાં આવે તો નામદારી ભરેલા બાહુરો વચ્ચેથી એક સ્વાર પણ જીવતો રહે નહી. માટે એવી રીતે લડાઇ કરવાનો વિચાર કરવો જોઇએ નહી. ગુસ્સાવાલો અને કીનો ધરાવનાર એવો કોણ નામદાર [redacted] કે જે ઇરાન જમીનના પેહેલવાનોની સામે જાય અને એ બુન્યાદ રૂસતમને ધુલમાં કેકે? જે તેમ કરેશે તે શખ્સને તાજ, તખ્ત અને કમરબંધ આપું." જેવો અફ્રાસીયાબ પોતાના નસીબથી હકીર થઇને અને ઉતાવલા વિચારનો બનીને એ પ્રમાણે બોલ્યો કે તેવોજ એક બાહુર કે જેનું નામ પીલસુમ હતું અને જે પાદશાહી તોખ-મનો નામદારીનો સોધનારો પેહેલવાન હતો તથા જેના મુબારક બાપનું નામ વીસે હતું અને ફતેહમંદ પીરાન જેનો ભાઇ થતો હતો તથા જેનો લાયક રૂસતમ શિવાય કોઇપણ હરીફ ઇરાન અને તુરાનમાં હતો નહી તે પીલસુમ પેહેલવાને (અફ્રાસીયાબથી) જેવું એ પ્રમાણે સમજ્યું તેવીજ તેણે ગુસ્સા સાથે ભવાં ઉપર કરચલી ચહાવી તથા પોતાના મગજને કજીયા ભર્યું કરીને દિલને ઉતાવલું બનાવીને અફ્રાસીયાબની આગળ ગયો. તેણે તે તુરકીઓના પાદ-શાહને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "આખા લશકરમાં બાહુર અને જવાન હું છું. બાહુર તુસ, કે નામીચો ગેવ જેવો પેહેલવાન, તથા બેહેરામ કે શાવરાનના કુટુંબનો જંગેહ, તથા લડવૈયાઓમાંનો ગોરાજેહ કે ચેલો કાલા આત્માનો બે બુન્યાદ સગજી બચ્ચો (રૂસતમ) કે જેની તું પાદશાહ વારંવાર તારીફ કરે છે, તે સઘલાઓ મારી આગળ પાક બરોબર છે. અગરજો તું પાદશાહ મને હોકમ આપે તો હું એક શીંહની માફક બાહુરી સાથે તે પેહેલવાનોની વચે જાઉં અને તમામ સરદારોના ડોકાંને તલવારથી કાપી નાખું અને તેઓના ચંદ્રને વાદલની નિચે છુપાવી દેઉં. વળી તે નામદારોનાં તાજને હું ધુલમાં રગદોલાતાં કરૂં અને લડાઇની તલવારથી તેઓના ડોકાંને હું કાપી નાખું." ત્યારે તેને પાદશાહે કહ્યું કે "ઓ જવાન બાહુર મર્દ! તથા ઓ નામદારોના સરદાર અને પેહેલવાનોના મદદગાર! તું એ લડાઇમાં ફતેહમંદ ઉતરજે અને તારા સઘલા દુશમનોનાં કામ ઉંધાં

થશે. એ લડાઇ તુંને મુબારક થશે અને તું ફતેહમંદી તથા નામદારી સાથે પાછો ફરજે. ભલાઇનો બક્ષનાર યજદાં તારો મદદગાર થશે અને તારૂં બુરૂં ઇચ્છનારાઓના ડોકાં ફાંસી ઉપર લટકશે. અગરજો તું તેની ઉપર કીનો લેવાને કંમર બાંધવા ઇચ્છે છે તો જ્યારે તું તે નામદાર રૂસતમની આગળ જાય ત્યારે સંભાળજે, કારણ કે તે લડાઇમાં ફંદફરેબથી ભરેલો, બુરી ઇચ્છાનો, બેદીનો રેડનારો તથા બાહાનાં સોધનારો છે. જો તું તે બુરાં કરતુકના શખ્શ ઉપર ફાવશે તો સારૂં થશે કારણ કે તેને સિપેજ એ લડાઇ (જીતવી) મુશકેલ થઇ પડી છે."

પીલસુમે ઇરાની બહાદુરોની સાથે લડાઇ કીધી અને આલહુસ રૂસતમને હાથે માર્યો ગયો તે વિષે.

જેવું પીલસુમે તે પાદશાહનું કહેવું સમજ્યું તેવોજ તેણે એક તાંબાના ઢોલની માફક ગગડાટ કીધો. તે પવનને વેગે કાલી પાલ અને પુછડીવાલા ઘોડા ઉપર સ્વાર થયો. તું કહેશે કે જાણે તેને લડાઇની ખાતરીની થાક લુતીજ નહી. તે વંટોળ્યાની માફક ઇરાની લશકરના વચલા ભાગ તરફ ગયો અને ગુરજ તથા તલવારથી જમની અને ડાબી બાજુએ માર મારવા લાગ્યો. પછી પવનને વેગે તે ગુરગીન આગળ જઇ પુગ્યો અને એક જોરાવર શીંહની માફક પોકાર મારીને તેના ઘોડાના માથાં ઉપર તલવારનો ફટકો માર્યો જેથી તે ઘોડો દુખથી વાંકો વલી ગયો. જેવો ગુરગીન તે લડાઇમાં ઘોડા વગરનો થયો કે તેવોજ પીલસુમે પોતાના તેજી ઘોડાને તેની તરફ હુમલો કરવાને દોડાવ્યો. જેવું લડાઇના અનુભવી ગસતહમે એ પ્રમાણે જોયું તેવોજ તે આતશ (વિજલી)ની માફક પોતાની જગ્યાએથી ત્યાં (તેની મદદે) આવી લાગ્યો. તે એક ભયંકાર શીંહની માફક પીલસુમની આગળ ગયો અને તે વિશણ ફુંકતા આતશ (પીલસુમ)ની સાથે વલગી પડીને તેના કંમરબંધ ઉપર એક નેજાનો ફટકો માર્યો. તોપણ તેના આંકને કાંઇ પણ નુકશાન પુગ્યું નહી અને તેના હાથમાના ભાલાની લાકડી ભાગી ગઇ. આથી તેણે તે નેજાની

લાકડીને ફેંકી દિધી. જ્યારે પીલસુમે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે તિક્ષ્ણ તલવારને બાહાર ખેંચી અને ગુસ્સા ભર્યા દિલ સાથે ગસ-તહુમ ઉપર હુમલો કીધો. તેણે તે તલવારનો ફટકો તેની ઘોડાંની તોપી ઉપર મારીને તે તોપીને હવાની માફક ઉડારી નાખી. જ્યારે ગસતહુમ પીલસુમથી એ પ્રમાણે આજેજ બન્યો ત્યારે તેની તલવારથી તેનો ચેહરો હલગીર થઇ ગયો.[1] તેનું માથું ઉગાડું બનવાથી અને નેજાને ફેંકી દિધેલો હોવાથી તે લડાઇની અંદર તે નાચારી સાથે અટકી ઉભો. જ્યારે જમની બાજુએથી શાવ-શનના જંગેહુ તે પેહેલવાન (પીલસુમ) નું આવું હીલ અને જોર જોયું ત્યારે તે ગસતહુમની મદદે આવ્યો અને તેને આવી રીતે હલગીર થયલો જોઇને તેણે પીલસુમની ઉપર એક બા-હુર હાથી અને ભયંકર શીંહની માફક હુમલો કીધો. તે બાહુર મગર જેવાએ તેનો હુમલો કબુલ કીધો અને હાથમાં એક હીન્દી તલવાર ધરીને તે તલવારનો ફટકો તેને માર્યો જેથી તેનાં ઘોડાનું બખતર ફાટી ગયું, અને તેના ઘોડાનું ડોકું ધુલમાં પડયું. તે બાહુર પણ ઘોડા ઉપરથી પડી ગયો પણ તેણે પોતાના બખતરના છેડા ઉંચા કીધા અને તેનો કંમરબંધની સાથે ગાંઠ મારીને ઘોડા વગરજ તે નામદારની સાથે લડવાને માટે વલગી પડયો. તે જંગેહુ ધુલની વચે જાણે શીકાર કરતા શીંહના જેવો લાગતો હતો. જેવા તેઓ એકમેકને વલગી પડયા તેવીજ કાલી ધુલ ઉડવા લાગી. ગેવે લશકરના વચલા ભાગમાંથી આ પ્રમાણે જોયું તથા તે પેહેલવાનોની નજર આગળ જેહાનને કાલી થયલી જોઇ ત્યારે તેણે જેમ પાહાડની વચે વાદલની ગરજના થાય યા તો ફાડીખાનારો શીંહ લડતાં લડતાં પોકાર મારે તેવો પોકાર માર્યો અને પોતાના ત્રણે દોસ્તોની મદદે આવ્યો. તે ચારે જના સામટા પીલસુમની ઉપર તુટી પડયા. તો-પણ તે બાહુર જરાએ આજેજ થયો નહી અને તે (ચારે) બાહુરોની સાથે લડવા લાગ્યો. ઘડીકમાં તે તલવારથી મારતો તો ઘડીકમાં તે

---

1 લખેલી નકલમાં બે બેત વધારે છે

ભારી ગુરજથી મારતો હતો. એ પ્રમાણે તે સરદારોના હાથ થાકી ગયા ત્યાં સુધી ચાલ્યું.

જ્યારે પીરાને લશકરના વચલા ભાગમાંથી એ પ્રમાણે દિઠું અને પોતાના ભાઇને તે જગ્યાએ આજેજ બનેલો દિઠો ત્યારે તે ઉશકેરાઇને પોકાર મારતો, અને બુમ પાડતો તેની મદદે દોડતો આવી પુગ્યો. તેણે ગેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ નામદાર! લડાઇમાં કેમ લડવું તે હુનર તુંને આવડતો નથી. તમો ચાર બાહુર પેહેલવાન જેવા લડવૈયાઓ એક નામીચા શીંહની માફકના એકલા લડવૈયાની સાથે લડો છો. ધરપકરની લડાઇ વખતે બાહુરોની લડવાની રીત એકની સામે એકજ જન હોય તો સારી લાગે." એટલું કહીને તેણે સવલાઓની ઉપર સામટો હુમલો કીધો જેથી આસમાન સુધી ધુલ ઉડવા લાગી. બેજી બાજુએ રૂસતમ એક શીંહની માફક બાહુરીથી સેપાહોની વચ્ચે જઇને તલવાર, ભાલા અને ભારી ગુરજ સાથે તુરાની લશકરનાં માથાં ઉડાવતો હતો. જ્યારે તેણે પીલસુમને એ પ્રમાણે લડાઇ કરતાં દિઠો ત્યારે તે પોતાના રખશને દોડાવીને તેની આગળ ગયો અને તે નામદાર પીલસુમની સાથે લડવાને વલગ્યો. પણ તે બાહુર સ્વાર (પીલસુમ) તેની સામે ટકી શકયો નહી. પીલસુમ તે અઝદાહ જેવા રૂસતમની આગળથી નાહાસી ગયો, કારણ કે તે સમજી ગયો કે તે તેની આગળથી છુટકારો મેલવી શકયો નહી. આથી ઇરાની બાહુરો અને તમામ સરદારો હાથમાં ગુરજ અને તીર કમાન ધરીને તુરાની લશકરના પુશકલ માણસોને મારી નાખવા લાગ્યા જેથી ત્યાં મુવેલાઓનો ચંદ્ર સુધી પુગે એવો ઢગલો થયો. જ્યારે અફ્રાસીયાબે ત્યાં નજર કીધી ત્યારે તેણે એ પ્રમાણે જોયું અને પોતાના જીગરમાંથી થંડી હાએ મારવા લાગ્યો. તેણે પુછયું કે "બાહુર અલકુશ કે જે આવા શીંહોની સાથે લડાઇ કરવાનું ચાહાતો હતો તે કયાં ગયો છે? જે અલકુશ બાહુરપણામાં ગેવને લડવાને બોલાવતો હતો અને રૂસતમની સાથે લડવાની તત ઉપર બેહેતો હતો તથા તે ઇરાન સાથે લડવાનું હમેશાં યાદ કરતો હતો તે શખ્સનો જુસ્સો અને પવન હવે કયાં જતો

રહ્યો ?" તુરકીઓનો સરદાર અફરાસીયાબ શું બોલ્યો હતો તે વાતની ખબર અલકુશને થઈ. તેથી અલકુશે પોતાના કાલા રંગના ઘોડાને ઉશકેરીને દોડાવ્યો. પણ તેણે વગર શકે પોતાના હાથ લોહીથીજ ધોયા. તે જડપથી લશકરના વચલા ભાગમાં તુરાની પાદશાહની આગળ આવ્યો અને પોકાર મારીને બોલ્યો કે "લડાઈનો કરનાર હું છું તથા લશકરની સફની હરોલમાં બચાવનો કરનાર પણ હુંજ છું. જ્યારે પણ તું પાદશાહ મને ફરમાવશે ત્યારે હું એ લડાઈમાં એકલો ઉતરવાને તૈયાર થવશ."

જેવું તુરાનના પાદશાહે તેનાથી એમ સમજ્યું તેવુંજ તેણે લશકરમાંથી સરદારોને ચુંટી લેવાને તેને ફરમાવ્યું. આથી તે લશકરમાંથી હજારથી પણ વધુ શખ્સો તેની સાથે લડવાને બાહાર પડ્યાં. સઘલાઓ ભાલાની અણીને ઉંચી ધરીને ત્યાંથી ગયા તેથી તે અણીઓ સુકર અને બેરપત સેતારાની માફક પ્રકાશવા લાગી. જ્યારે તે ઇરાની લશકરની આગળ આવી લાગ્યો ત્યારે લશકરથી ઉડતી ધુલને લિધે સુરજ અને ચંદ્ર ધંકાઈ ગયા. જવારેહ લડાઈ કરવાને માટે બાહાર પડ્યો અને તેની તરફ અલકુશ જડપથી ધસ્યો. નરીમાનની તોખમનો રૂસતમ એજ છે એમ તે અલકુશ સમજ્યો. જવારેહ હાથમાં નેજો પકડીને ફાડીખાનારા શીંહની માફક તેની સાથે લડવાને વલગ્યો. જ્યારે તે અલકુસે તેના નેજાના ભાંજીને બે ટુકડા કીધા ત્યારે તે અલકુસથી જવારેહ ઘણો ધાસ્તી ખાવા લાગ્યો, તોપણ તેણે તલવાર ઉપર હાથ નાખીને તે કાપી કાઢનારી તલવાર બાહાર ખેંચી કાઢી. સ્વારોથી ઉડતી ધુલથી જેહાન ધંકાઈ ગઈ. કીનાને માટે લડતાં જ્યારે તેઓની ચાલતી તલવારો પણ ભાગી ગઈ ત્યારે તેઓએ પવન વેગે ગુરજની ઉપર હાથ લંબાવ્યા. અલકુસે પોતાના પાહાડ જેવા ગુરજને જવારેહને મારવાને માટે ગુમાવ્યો જે ફટકો લાગવાથી જવારેહ આજેજ થઈ ગયો. એ ફટકો લાગવાથી જવારેહ બેહોશ થઈને જીન ઉપરથી નિચે તુટી પડ્યો અને ધુલમાં મુંગો થઈને પડ્યો અને અલકુશ તેના ડોકાંને શરીરથી જુદું કરવાની ઇચ્છા સાથે જડપથી ઘોડા ઉપરથી નિચે

ઉતર્યો. જેથી રૂસતમે પોતાના ભાઈની એ પ્રમાણેની હાલત જોઈ તેવોજ તે આતશની માફક તેની તરફ દોડીઓ. તેણે અલકુસની ઉપર એક મોટો પોકાર કીધો જેથી તેના હાથ સુસ્ત થઈ ગયા અને તલવાર બુઠી બની ગઈ. જ્યારે અલકુસે રૂસતમનો અવાજ સમજ્યો ત્યારે તું કેહેશે કે જાણે તેની ચામડીમાંથી તેનું દિલ પણ દેખાવા લાગ્યું. આથી અલકુશ પવનવેગે પાછો ઘોડા ઉપર ચઢી બેઠો પણ તેણે તે રૂસતમની બાહાદુરી વિષેનો કાંઇ વિચાર કીધો નહી. તેણે તેની આગળ જઈને તેને પુછ્યું કે "શું રૂસતમ તુંજ છે કે? હું તો તે જવારેહને રૂસતમ સમજ્યો. પણ તું તો તેનાથી પણ ઉતરતો લાગે છે. રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે "હજી સુધી તેં શીંહના પંજા સાથે અજમાયશ કીધી નથી અને તેથી તું બાહાદુર બની ગયો છે." તેટલામાં જવારેહ (સુધમાં આવીને) દુખ સાથે પાછો સ્વાર થયો. ગુરજના પહેલા ફટકાથી નિકળતાં લોહીથી તેના દિલને દુખ થતું હતું. અલકુશ હવે પીલતનની સાથે લડવાને વલગીઓ. તેણે પોતાના જીનની ઉપર ગોથા અરબી કપડાંનું કફન પોહરીયું હતું. અલકુશે તે રૂસતમના કમરબંધની ઉપર એક ભાલો માર્યો પણ બખતરને લિધે તે તેને લાગ્યો નહી. પછી તેહેમતને તેના માથાની ઉપર નેજાનો એક ફટકો માર્યો જેથી તેના માથાંમાંથી નિકળતાં લોહીથી તેની લોહાંની ટોપી પણ ખરડાઈ ગઈ. વળી તેણે પોતાના નેજાથીજ તેને જીન ઉપરથી પણ ઉચકી લિધો, જેથી બંને તરફનાં લશકર અજબ બન્યાં. ત્યારબાદ તેણે એક પાહાડના ટુકડાની માફક તેને જમીન ઉપર પટકયો જેથી તુરાની લશકરને ચિંતા પેદા થઈ. રૂસતમનીજ માફક બીજા સાત ઇરાની બાહાદુર પેહેલવાનોએ પણ શીંહની માફક તલવારોને બાહાર ખેંચી. તેઓની પુઠે તેઓના બાહાદુર સરદારો પણ ખાંધ ઉપર ભારી ગુરજ ઉઠાવીને ચાલ્યા.

જ્યારે અફ્રાસીઆબે તેઓની આવી બાહાદુરી જોઇ ત્યારે તેણે પોતાના બાહાદુરો તરફ નજર ઠરીને તુરતજ તેઓને કહ્યું કે "તે બુરી મનશનીનો શખ્સ (રૂસતમ) તમારી સાથની લડાઈમાં શર્મી ગયો છે. માટે હજી પણ કોશેશ કરો અને ચિતાઓની શાહારીતી

એખતીયાર કરીને તેઓની ઉપર કીનો લેવાને એકદમ તુટી પડો." જેવું લશકરે તેને એમ કેહેતાં સમજ્યું તેવુંજ તે સઘળું લશકર એકી વખતે રૂસતમ તરફ ધસી ગયું. જ્યારે રૂસતમે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે પોતાના સાત પેહેલવાનોની સાથે તેઓની ઉપર મજબુટ હુમલો કીધો, અને તે લશકરને એવું તો ઉખેડી કાહડયું કે તેઓના પગ અને માથાં ક્યાં છે તે પણ માલમ પડતું હતું નહી. તે તુરાની પેહેલવાનો વચેથી તેઓએ એટલા બધાને તો માર્યા કે જેથી ત્યાંની ખાક એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધી લાલ થઇ ગઇ. હરેક ઠેકાણે એટલાં બધાં તો મુરદાં પડેલાં હતાં કે તે માથાંવાલી અને માથાં વગરની લાશોથી તે મેદાનમાં સુવેલાંઓને માટે કાંઇ જગ્યા બાકી રહી નહી અને લશકરને ત્યાંથી ચાલી જવાનો માર્ગ પણ રહયો નહી. જ્યારે તુરાની પાદશાહે આ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તે મેદાનમાંથી ઉતાવલે બાહાર જતો રહયો. તેણે નાહસવાનો રસ્તો પકડવાને માટે લગામ ફેરવી અને કાલાં વાદલની જડપે ત્યાંથી નિકલી ગયો.

અફરાસીયાબ રૂસતમની આગળથી નાહાસી ગયો અને રૂસતમ ઇરાન તરફ પાછો ફર્યો તે વિષે.

તેહેમતને તે કજીયાખોર અફરાસીયાબની પુઠે જડપથી ઘોડાને દોડાવ્યો. તેણે રખશને આ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ હુશીયાર રખશ! લડાઇની વખતે તું સુસ્તી ના કર, કે જેથી હું તે પાદશાહને તારી આગળ જીવ વગરનો કરૂં અને તેના લોહીથી આ મેદાનને માણેકના જેવા રંગનું બનાવી દેઉં." આથી તે આતશી જાતવાલો રખશ એવો તો ગરમ થયો કે તું કેહેશે કે જાણે તેના પગોને પાંખ આવી ગઇ. જેવો તે તુરાની પાદશાહની આગળ જઇ લાગ્યો તેવોજ તે પોતાના દિલ સાથે બોલવા લાગ્યો કે "હવે તેનો અંત નજદિક આવી પોંહોચ્યો છે." પછી રૂસતમે જીન ઉપરથી કમંદને ખોહલી કીધી અને તેનું માથું તેના ફાંસામાં પકડવાને ઇચ્છયું. તે વાંકો ફાંસો તેની લોહાની તોપી ઉપર પડયો પણ તે તુરકી પાદશાહે

પોતાની અસ્હનને ચોરાવી લિધી. વલી બીજુ' એ કે તેની નિચેનો ઘોડો પવનની ચાલનો હતો તેથી તે આતશ (વિજલી) ની માફક ત્યાંથી નિકલી ગયો અને પીલતનની કમ'દમાં સપડાતો છટકી ગયો. તે અફ્રાસીયાબનો ચેહેરો (શરમને લિધે) પાણી પાણી થઇ ગયો અને તેનુ' મોહ્ડુ' સુકુ' થઇ ગયુ'. તેની પુઠે તેના સઘલા સ્વારો ભાગેલાં હથીયાર અને તુટેલાં દિલ સાથે દોડવા લાગ્યા. અફ્રાસીયાબ પવનની માફક દોડીને નદીની આગળી બાજુ જડપથી ઓલ'ગી ગયો. તેનુ' દિલ તુટી ગયુ' હતુ' અને તેના લશકરના બે લાખ માણસો કપાઇ ગયા હતા. તેણે તો મધ સોંધીસુ' પણ હુન્યા-માંથી તે ઝેહર પાંમ્યો. તેના લડાયક લશકરનો બે તરૂત્યાંશ ભાગ પણ છાવણીમાં પાછો ફર્યો નહી. તે સઘલાઓ કપાઇને અને ઘાહેલ થઇને ત્યાં પડયા હતા અથવા તો સામી બાજુના લશકરના હાથમાં કેદ પકડાયા હતા. તેઓનો ખજાનો, તખતો, તોપીઓ, કમરબ'ધો, તલવારો, બખતરો, લોહાંની તોપીઓ, જવેહરાતો, સુનેરી મ્યાન સાથની તલવારો તથા એ શિવાય જે કાંઇ ભારી કીંમતની ચીજો હતી તે સઘલી ઇરાનીઓના હાથમાં આવી. ઇરાની લશકરે એ સઘલુ' એકઠુ' કીધુ'. તેઓના દિલ એ લડાઇથી ખુશી બન્યાં. કોઇએ પણ સુવેલા દુશમનોના બ'ધ છોડયા નહી પણ તે બદબખતોને જયાંનાં ત્યાં પડી રહેવા દિધા. તેઓ તરેહ તરેહવારના ઘોડા અને સામનોની સાથે તે શેકારના મેદાનમાં પાછા ફર્યા. પછી એ શેકારના મેદાન વિષેનુ' અને લડાઇ વિષેનુ' એક નામુ' તેઓએ પાદશાહ કાઉસની ઉપર લખ્યુ', તેમાં એમ લખ્યુ' કે ફકટ જવારેહ ઘોડા ઉપરથી નિચે તુટી પડીઓ તે શિવાય આપણી તરફના બાહાદુરોમાંથી કોઇપણ માર્યું ગયુ' નથી." પછી તે રૂસતમ પેહેલવાને ગુરગી-નને કહ્યુ' કે "તુ' અત્રેથી ખુશાલી ભર્યો અને રોશન આત્મા સાથે એ નામુ' લેઇને જા અને કાઉસ પાદશાહને પુગાડ, અને તેની આગળ જમાનાએ કેવુ' પગલુ' લીધુ' હતુ' તે બાબત કહેજે." વલી રૂસતમે (જીતમાં મેલવેલો) તમામ હડીઓ પણ તેની ઉપર મોકલી આપ્યો. તેણે તેમાંની કેટલીક ચિજો નામદાર પેહેલવાનોને પણ

વેહેંથી આપી. રૂસતમ પોતાના પેહેલવાનોની સાથે તે મુબારક જંગલમાં રોશન આત્મા સાથે બે અઠવાડીઆં સુધી રહ્યો. ત્રીજે અઠવાડીએ તેઓ પાદશાહની આગળ તેના મુબારક દર્શણ કરવાને માટે ગયા. આ ત્રણ પાંચ દિવસની દુન્યાનો એવોજ કાયદો [redacted] કે તેમાં એક શરીરના સુખ સાથે અને બીજો દુખ સાથે રહે છે. આવી રીતે જેહાનને પોતાનો હાથ અજમાવવાની ઘણી ટેહો મલે છે. તે હરેક જાતના રંગ અને મક્કર પુશકલ અજમાવે [redacted] તેથી એ દુન્યામાં ખુશાલીના વખતથી ખુશી થવું નહી તેમજ તંગીને વખતે નાઉમેદ પણ બનવું નહી. આનો (સુખીનો) અને પેલાનો (દુખીનો) એ બંનેનો વખત તો ચાલ્યો જાય [redacted] ત્યારે ડાહ્યા માણસોએ શા માટે ગમ ખાવો જોઇએ. જે વાત મેં ઉપર મુજબ કહી છે તે દાસ્તાનને લગતી સઘલી વાતોનો હવે છેડો આવ્યો છે.

સોહરાબના દાસ્તાન વિષેની સરૂઆત.

તેં જેમ બીજી વાતો સમજી [redacted] તેમ હવે આએ સોહરાબ અને રૂસતમની લડાઇ વિષેની વાત પણ સમજ. આએ વાત આંખોને આંસોથી ભરી નાખવાના જેવી છે અને તેથી (વાંચનારનાં) નાજુક દિલો રૂસતમની ઉપર ગુસ્સે થાય છે. અગરજો એક ખુનામાંથી સખત પવન ફુંકીને એક કાચી નારંગીને ભોંય ઉપર તોડી પાડે ત્યારે શું તે કામ ઇનશાફી યા જુલમગાર ગણાશે અથવા તે હુનર વગરનું યા હુનરમંદ ગણાશે? પણ જ્યાં મોતજ સરજાયલું હોય ત્યાં જુલમ જેવું શું છે? અને શા માટે ઇનશાફની બુમપાડીને ફરીયાદ કરવી જોઇએ? એ ભરમથી તારો જીવ વાકેફ નથી અને તે ભરમના પરદાની પછવાડે જવાનો તારે માટે માર્ગ પણ નથી. સઘલાઓ લોભના દરવાજા સુધી આગળ વધી જાય છે પણ ત્યાર પછી તે લોભનું બારણું કોઇને માટે પાછું ઉઘડતું નથી. બીજી દુન્યામાં જ્યારે તુંને કરાર પકડવાનો છે તો આએ જગ્યામાં રેહેવા કરતાં તારે માટે ત્યાંજ જતું રહેવું ભલું છે. જો મોત કોઇ પણ શખસને ઘસડી લેઇ જતું હતે નહી તો ઘરડા અને

જવાનો આ દુન્યામાં ફર્યાં ફરતા રહેતે. જો આતશને સળગાવીએ અને તે કાંઈ ચીજને બાળી નાખે તો તેના તેમ બાળવામાં કાંઈ [redacted] જેવું નથી. બાળવાને લાયકનું જે કાંઈ હોય છે તેને તે આતશ બાળી નાખે છે પછી તે જુનાં કડમાંથી તુરતની ફુટેલી લીલી ડાંખલી હોય તો શું થયું. તેજ મીસાલે મોતનો દંખ પણ એક ખાંખાર આગના જેવો છે જે જુવાન અને ઘરડાની જરાએ દરકાર રાખતો નથી. જો મોતનું એક કારણ બુઢાપો ગણાતો નહી હોય તો જવાનોને મોજમજાહ કરવી શાની ઘટે? અગરજો જવાનો ઘોડો મોતને નજદિક ઘસડી લાવે છે તો આ પાછા ફરવાની જગ્યા (દુન્યા)માં મોકલવાનો વખત પણ મલતો નથી. માટે તું એમજ જાણ કે એ (મોતની) આબદમાં ઈનશાફજ છે અને ગેરઈનશાફ જેવું કાંઈ નથી. જ્યારે તેમાં ઈનશાફજ હોય તો આપણે સોર અને ફરીયાદ શાને માટે ઉઠાવવી જોઈએ? જો તું ધર્મને બદલ પુગાડવા માંગતો નહી હોય તો મોતની આગળ જુવાની અને બુઢાપાને એક સરખુંજ ગણ. જો તારૂં દિલ ધર્મના નુરથી સંગાર પામેલું હશે તો તું સુખું રહેવામાંજ સોભા સમજશે, કારણ કે તું એક બંદો છે. તું મોહો-તાજીની સાથે બંદગીને તારો ધંધો બનાવ અને તારા બનીશયના વખતને માટેના તમામ કામોને તૈયાર કર. અગરજો તારાં દિલમાં દેવ ભેલાયલો નહી હશે તો યજદાંના કામનો ભરમ જાણવાની તુંને અગત્ય રહેશે નહી. તું દુન્યામાં એવી કોશેશ કર કે આખરે જ્યારે તું ગુજરે ત્યારે તારી સાથે તારા ધર્મનું ફલ લેઈ જાય. હવે હું બરોબર રીતે સોહરાબની લડાઈનું તથા પેલો કીનો કે જે તે પોતાના બાપ ઉપર શા માટે લેવાને ઇચ્છતો હતો તેનું બ્યાન કરૂં છું.

રૂસતમ શેકાર કરવાને ગયો અને ત્યાંથી તે સમનગાનના પાદશાહની આગળ જઈ લાગ્યો તે વિષે.

આગલા વખતમાં અનેલી વાતો ઉપરથી દેહકાન યાને આમના મુખી (યાને પટેલો) જે દાસ્તાન કહેતા હતા તે કેહેવું હું શરૂ કરૂં છું: એક મોબેદને એવી રીતનું દાસ્તાન યાદ હતું કે એક ખરી આમ-

કાહે રૂસતમ જાગી ઉઠયો. તેનું દિલ તે વખતે દલગીર હતું તેથી તેણે શેકાર કરવા જવાની તૈયારી કીધી અને કમરબંધ બાંધીને તીરકાનને તીરથી ભર્યો. પછી રખશ આગલ જઈ તેની ઉપર સ્વાર થઈને તે હાથીના જેવા શરીરના ઘોડાને હાંકવા માંડયો. તેણે તુરાન જમીન તરફનો રસ્તો લિધો. જેમ શેકારના મકસદથી શીંહ ચાલે હોય તેમ તે ત્યાં શેકાર સોધવાને ગયો. જ્યારે તે તુરાન જમીન આગળ જઈ લાગ્યો ત્યારે તેણે ત્યાંના જંગલને ગોરખરોથી ભરેલું જોયું. તે તાજબક્ષનો ચેહેરો તેમ જોવાથી ગોલાબની માફક ખીલી રહયો અને હસીને પોતાના ઘોડાને દોડાવવા માંડયો. તીર, કમાન, ગુરજ અને કમંદથી તેણે તે જંગલમાં ઘણાએક શેકાર માર્યા. પછી તેણે ઝાડના કાંતા અને ડાંખલીઓને સલગાવીને એક મજબુત આતશ સલગાવ્યો. જ્યારે તે આતશ બળુકદાર બન્યો ત્યારે પીલતનેે તે શેકારને ભુંજવાના સોટા તરીકે એક ઝાડને સોધી કાહડયું અને તે સોટા ઉપર એક આખા નર ગોરખરને ચહાવ્યો. તે શેકાર તેના હાથને મોરગના પીછ જેટલો પણ ભારી લાગતો હતો નહી. જ્યારે તે (ગોરખર) ભુંજાયું ત્યારે તેણે તેમાંથી તોડી તોડીને ખાધું તથા હાડકામાંની ગુર પણ કાહડીને ખાધી. પછી તે ઝપાટા સાથે ચાલીને પાણીના ઝરા આગળ ગયો અને જ્યારે પાણી પીને ધરાયો ત્યારે તેણે ઉંઘવાની ખાહેશ કીધી. તેણે પોતાના રખશને મેદાનમાં ચારો ચરતો મુકીને ઉંઘવા માંડયું અને જમાનાથી નચિંતાઈ પકડી. તેવામાં સાત આંઠ તુરકી સ્વારોનું તે શેકારના મેદાનમાંથી પસાર થવું થયું. તેઓએ તે ખેતરમાં રખશનાં પગલાં જોયાં તેથી તેઓ નદી કીનારા તરફ (તેની સોધમાં) ફર્યાં. તેઓએ તે જંગલમાંથી જેવો રખશને સોધી કાહડયો કે તેવાજ તેઓએ તેને બાંધવાની ઉતાવલ કીધી. સ્વારોએ તેના ઉપર ચારે બાજુથી હુમલો કીધો અને તેના ઉપર પેહેલવાનોની કમંદ ફેંકી. જેવી રખશે તે સ્વારોની કમંદ જોઈ તેવોજ તે ફાડીખાનારા શીંહની માફક તેઓ ઉપર ધસી ગયો. તેણે એકના માંથાને દાંતો વડે તેના શરીર ઉપરથી ચીરી કાહડયું તથા બેને લાત મારીને મુવેલા ભોંય ઉપર ફેંકયા.

આંટલા બધા સ્વારોમાંથી જ્યારે ત્રણ માર્યા ગયા ત્યારે તેઓ તે લડાયક રખશનું માથું ફાંસામાં લેઈ શક્યા. તેઓ તેને પકડીને દોડાવતા શેહેરમાં લેઈ ગયા અને દરેક જન તે રખશમાંથી ફાયદો સોધવા લાગ્યા. તેઓ રખશને એક તબેલા તરફ ઘસડી ગયા કે જેથી તેઓ તે રખશથી કાંઇ (ફરજંદની) બક્ષેશ મેલવે. મેં સાંભળ્યું છે કે તેણે ચાલીસ ઘોડીઓની સાથે એશાક કીધો પણ એકજ ઘોડીએ આકા મેહેનતે તેનું તોખમ પકડ્યું હતું.

જેવો રૂસતમ પોતાની ખુશ ઉંઘમાંથી જાગી ઉઠ્યો તેવુંજ તેને તેના ઉઠાવનાર ઘોડાનું કામ પડ્યું. તેણે તેને તે ખેતર અંદર જોયો નહી. તે ઘોડો કોઇ પણ ઠેકાણે દેખાયો નહી. જ્યારે તે ઘોડો તેને નહી મળ્યો ત્યારે તે દલગીર થયો અને અજબ થઇને ઉઠાવશે સમનગાન તરફ ગયો. તે મન સાથે બોલતો હતો કે “હવે હું દલગીર જીવ સાથે અને શરમીંદગી સાથે ચાલતો ક્યાં જાઉં. આગળ તીરદાન, કંમરે બાંધેલો ગુરજ, આવી તોપી, તલવાર અને બબરેબ્યાન સાથે આગળ જંગલને હું કેવી રીતે પસાર કરૂં? [1] અને લડાઇ સોધતા આવતા શખસો સાથે હું શું ઉપાય કરૂં? તુરકીઓ મને એમ પુછશે કે તારો રખશ કોણ લેઇ ગયું? તેહેમતન એ હાલતે તો સુઇ રહેવો જોઇએ યાતો મરી જવો જોઇએ. નાચારી સાથે હાલે તો હું જાઉં છું અને મારાં શરીરને એક દમ જંજાલમાં નાંખુ છું. મને હવે હથીયાર પેહેરવાં જોઇએ અને કમરબંધ બાંધવો જોઇએ કે જેથી હું તે રખશની નિશાણી મેલવું.” પછી તેણે રખશનું જીન અને લગામ પોતાની પીઠે ઓરાવ્યાં અને તે નામદાર પેહેલવાન પોતાના મન સાથે આ પ્રમાણે બોલ્યો કે “આ સંકટવાલી દુન્યાની રીતજ એવી છે કે ઘડીકમાં માણસ જીન ઉપર સ્વાર થાય છે તો ઘડીકમાં જીન માણસની પીઠ ઉપર સ્વાર થાય છે. પછી તેણે પોતાનાં દિલને પુશકલ વિચાર ભર્યું બનાવીને રખશના

---

1 રૂસતમ હમેશાં જ્યાં પણ જતો હતો ત્યાં તે પોતાની સાથે તમામ લડાઇનાં હથીયારો પણ લેઇ જતો હતો અને તેથીજ તેણે શીકાર કરતી વખતે પણ સાથે પોતાના હથીયારો રાખીઆં હતાં.

પગલાં પકડીને રસ્તો લેવા માંડયો. જ્યારે તે સમનગાન શેહેરની[1] નજદિક જઈ પુગ્યો ત્યારે તેને માટેની ખબર ત્યાંના પાદશાહ અને ગુજોર્ગોને થઇ કે "તાજબક્ષ પેહેલવાન રૂસતમ પગે ચાલતો અત્રે આવે છે અને તેના ઘોડાને કોઇએ શેકારના મેદાનમાંથી ચોરી લીધો છે." આથી ત્યાં જે કોઇ પોતાનાં માથા ઉપર ગુજોર્ગીની કોલાહ પેહેરતા હતા તે સઘલા દરબારીઓ તથા પાદશાહ તેને સામે લેવાને ગયા. તેને જોઇને દરેક જન એમ બોલતા હતા કે "શું આએ રૂસતમ [redacted] કે સવારનો સુરજ છે?" તે પાદશાહ તેની આગળ ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતરી પડયો. અને તેની આગળ લોકોનું પુશકલ ટોલું એકઠું થયું. સમનગાનના પાદશાહે તેને પુછયું કે "તુંને શું થયું છે? તારી સાથે લડાઇ કરવાની કોણનામાં તાકાત છે? આ શેહેરની અંદર હમો સઘલા તારા ખેરખાહ છીએ અને તારા હોકમ અને મત મુજબ ચાલનારા છીએ. તારા હોકમ આગળ હમારાં શરીર અને હમારી માલ મીલકત હાજર છે. હમારાં કુટુંબના સર અને જીવ તારાંજ છે."

જ્યારે રૂસતમે તેને એ પ્રમાણે બોલતાં જોયો અને તેના દીલની ખુરાઇને ઓળખી જોઇ (યાને-તેને ખાલેસ દિલનો જોયો) ત્યારે તેણે જવાબ દિધો કે "અત્રેના મેદાનમાંથી મારો રખશ, જીન અને લગામ વગર ગુમ થઇ ગયો છે. અત્રેની સમનગાનના નદી કીનારા આગળની બરૂની ઝાડી સુધી તેના પગલાંની નીશાની જણાઇ છે. માટે જો તું તેને સોધી આપશે તો હું તારો ઉપકારી થઇશ અને તું મારા એક ખેરખાહ તરીકેનો બદલો મેલવશે. પણ મારો રખશ મને નહી મલશે તો હું તારા પુશકલ સરદારોના ડોકાંઓને કાપી નાખશ." ત્યારે પાદશાહે તેને કહ્યું કે "ઓ નામદાર પેહેલવાન! તારી સાથે એવું કામ કરવાની કોઇનામાં તાકાત નથી. તું મારો

---

૧ સમનગાન એ તુરાનના મુલકની પડોશના એક નાના મુલકનું નામ છે. એ શેહેર ઇરાનની સરહદ ઉપર આવેલું [redacted] અને બલખથી આસરે સાઠ માઇલ દુર આવેલું છે. એ શેહેરનો રાજા અફરાસીયાબને ખંડણી આપતો હતો.

પરોણો બન અને એટલો બધો ગુસ્સો ના થા. તમામ વાત તારીજ ખાહેશ મુજબની બનશે. આજની રાત આપણે દારૂ પીને ખુશાલ બનીએ અને દિલમાંથી વિચારોને કાઢી નાખ્યે કારણ કે ગુસ્સો કરવાથી અને ઉટાવળો બન્યાથી તારૂં કામ કાંઇ પાર પડશે નહી. સાંપ પણ નમનતાઇ દેખાડવાથીજ દરમાંથી બાહાર આવે છે. વળી તું રૂસતમનો રખશ જે જેહાનની અંદર આવો નામીચો ઘોડો ગણાય તે કાંઇ છુપ્યો રેહેવાનો નથી. માટે લડાઇની અંદર અજમાયશ પામેલા એ હુનરમંદ શખ્શ! હમો તારા રખશની સોધ જલદીથી કરી લાવશું." રૂસતમ તેના એમ બોલવાથી ખુશી થયો અને તેથી તેનો જીવ વિચારોથી વેગલો બન્યો. આથી તેણે તેના ઘર તરફ જવું લાયક ધારીયું અને એ ખુબ ખબરને માટે તે ખુશાલ દિલનો બનીને તેના પરોણા તરીકે રહ્યો, કે જેથી તે પોતાના રખશને પાછો મેલવી શકે અને તેનું નસીબ ખુશાલી ભર્યો હાલો પાંમે એમ બની શકે. પાદશાહે રૂસતમને પોતાના મેહલમાં ઉતારો આપ્યો અને તેની આગળ તેની ચાકરીમાં ઉભો રહ્યો. તેણે શેહેરમાંથી અને લશકરમાંથી સરદારોને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેને લાયકનાઓને તેની સાથે બેસાડી ખુશાલીમાં ભાગ આપ્યો. પછી તેણે બાવરચીઓને ફરમાવ્યું કે તે પેહેલવાનોની આગળ ખાવાનું હાજર કરીને મુકે. ત્યાં તેઓએ એક ખુશાલી ભરેલી મીજલશની તૈયારી કીધી અને તુરકીઓ પાસેથી ચીનાઇ પ્યાલાં મંગાવ્યાં. તરાજ શેહેરની કાલી આંખોવાલી પુતલીના જેવી ઓરતો દારૂ પીરશનારી અને વાજીંત્ર વજાડનારી બની. આ વાજીંત્ર વજાડનારીઓની સાથે તેઓ ભેગા બેઠા કે જેથી તેહેમતન (પોતાના ઘોડાની યાદથી) દુખી થાય નહી. જ્યારે તેઓ દારૂ પીને મસ્ત બન્યા, અને તેઓનો સુવાનો વખત થયો ત્યારે ઉંઘે તે બેઠકવાલી જગ્યાએજ રૂસતમના ઉપર હુમલો કરવા માંડયો. તેથી તેને માટે ઉંઘવાની અને આરામ લેવાને લાયકની ગોલાબ અને કસ્તુરી વાલી જગ્યા તૈયાર કરવામાં આવી. રૂસતમ તે દારૂથી અને રસ્તાની થાકથી કંટાલી ગયો હતો તેથી તેણે સુવાની જગ્યામાં આશાયશ લિધી.

સમનગાનના પાદશાહની બેટી તેહમીના રૂસતમની નજદિક આવી અને રૂસતમે તેને પોતાની ઓરત બનાવી તે વિષે.

જ્યારે અંધારી રાતનો એક ભાગ પસાર થયો અને રાતે ફરતાં આસમાન ઉપરથી ચાલી જવાનો ડેડાવ કીધો ત્યારે એવું કહેવામાં આવ્યું છે કે તેના સુવાના ઓરડાનું બારણું કોઇએ આસ્તેથી અને છુપી રીતે ખોલ્યું. તે દારૂની કેફમાં પડેલા રૂસતમના તકીઆની નજદિક એક ચાકરડી પોતાના હાથમાં મીનબતી ધરીને નખરાં ભરેલી ચાલે ચાલતી આવી. તે ચાકરડીની પુઠે એક માહતાબના જેવી ઓરત કે જેણી તરેહવાર રંગના કપડાં પેહરીને અને સુગંધી છાંટીને પ્રકાશતા સુરજના જેવી બની હતી તે ચાલતી આવી. તેણીના બે આંખોના ભવાં કમાનના જેવાં અને બે ચોટલા કમંદના જેવા હતા. કદમાં તેણી ઉંચા સરોવરના જેવી લાગતી હતી. તેણીના બે ગાલો લાલ સુસન ફુલથી પણ ચઢતા હતા. તેણીના બે ચાણો બેહેશતની વારીમાંની કસતુરી વેચનારી ઓરતના જેવાં હતાં. કાનમાં લુલક લટકાવેલાં હોવાથી તેણીના કાનનો નિચલો ભાગ સુરજની માફક પ્રકાશતો હતો. તેણીના હોટો સેરડીના જેવા મીઠા અને જબાન સાકરના જેવી મધુર હતી. તેણીના મોઢાંમાંના દાંત જાણે મોતી અને જવેહેરો જડેલાં હોય તેમ લાગતાં હતાં. તેના અકીક જેવા હોટોની પછવાડે તારાઓ જેવા દાંતો છુપાયલા હતા. તું કેહેશે કે જાણે બાહુરી તેની સાથી બની હતી. તેનું રવાન અક્કલવાળું અને તન પવીત્ર જીવ ધરાવનારૂં હતું. તું કેહેશે કે જાણે તેણીની બનાવટમાં ખાકનો જરાએ ભાગ હતો નહી. તે શીંહના જેવો રૂસતમ તેણીને ત્યાં જોઇને અચરત બન્યો અને તેણીને જોઇને ખોદાની તારીફ કરવા લાગ્યો. તેણે તેણીની સાથે વાત કરતાં પુછયું કે "તારૂં નામ શું છે? આવી અંધારી રાતે તું હુંઆં શું માગે છે? તારી શું ખાહેશ છે?" તેણીએ એવો જવાબ

કિયો કે મારૂં નામ ઠેહમીના છે. તારે માટેના ગમથી જાણે હું બે ટુકડા થઇ જાઉં છું, સમનગાનના પાદશાહની હું બેટી થાઉં છું. હું શીંહ અને વાઘોના જેવા વડવાઓની તોખમ ધરાઉં છું. જેહાનના પાદશાહોમાં કોઇને પણ હું મારે લાયકના ગણુતી નથી. મારા જેવી ઓરતો આસમાનની નિચે ઘણી થોડી હશે. કોઇએ પણ મને પરદાની બહાર જોઇ નથી અને મારો અવાજ પણ કદી સમજ્યો નથી.૧ મેં દરેક જનથી તારે માટેના ઘણા અચરતી જાહેર દાસ્તાનો સમજ્યાં છે કે તું ઘણા તીક્ષ્ણ પંજા ધરાવે છે અને તું દેવ, શીંહ, વાઘ અને મગર જેવાઓથી પણ બીહીતો નથી. અંધારી રાતે તું એકલો તુરાન જાય છે અને ત્યાંની જમીન ઉપર ફરતો ફરે છે અને વળી ત્યાં પણ આરામથી સુતો નથી. તું એકલો એક ગોરખરને ભુંજી કાઢે છે અને તારી શમશેરથી હવાને પણ રડતી બનાવે છે. લડાઇની વખતે જે કોઇ તારા ગુરજને જોય છે તે શીંહ અને વાઘ જેવા હોવા છતાં તેઓનાં દિલ ફાટી જાય છે. જ્યારે ઓકાબ પક્ષી તારી નાગી તલવાર જોય છે ત્યારે તે સેતાબીથી શીકાર કરવાની પણ હીંમત કરી શકતું નથી. વાઘો તારા ફાંસાને પીછાણતા રહે છે અને વાદલ તારા ભાલાની ધારતીથી લોહી વરસાવે છે. મેં તારા વિષેના આવા હેવાલો સમજ્યા છે અને તેથી તારે માટે મેં ઘણી વખત મારાં આંગળાંને અજાયબી સાથે મોઢાંમાં પકડયું છે. હું તેઓનાં બ્યાન કરવા મુજબની તારી છાતી અને ગરદનને જોવા આહેસ રાખતી હતી અને હાવે ખોદાતાલાએ તારાં દાનાપાણી આએ શેહેરમાં કીધાં છે. અગરજો તું મને ચાહાતો હોય તો હાલે હું તારીજ છું અને એ બીના પક્ષીઓ કે માછલીઓ વટીક જાણી

---

૧ આગળા વખતની પુરાની ઓરતો જો કે મરદાનગી અને બાહાદુરીમાં મરદોથી ઉતરતી રહેતી હતી નહી તોપણ તેણીઓ મરદોના સમાગમમાં દાખલ થતી ન હતી, પણ ઘણા મહાહુલ સાથે પોતાના એકાંત બાગમાં રહેતી હતી કે જ્યાં પારકા મરદોને જવાનો હોકમ હતો નહી.

શકશે નહી.૧ વળી પેહલું તો એ કે હું તારી ઉપર એવી તો આશક પડી છું કે તારે લિધે મેં મારી અક્કલને હવામાં પીગળાવી નાખી છે. બીજું એકે જો પરવરદેગારનું ચાહાવું થશે તો તારાથી મારા પેતમાં એક બચાંનો પાયો રચાશે. વળી તે તારી માફકજ મરદાનગી અને જોર ધરાવનાર નિવડશે અને તેને આસમાન, [illegible]રજ તથા ઝુહલનો હીસ્સો બક્ષશે. ત્રીજું એકે હું આખાં સમનગાનને પગ હેઠેલ રગડી નાખી તારા રખશને સોધી કાડશ.”

જ્યાં સુધી તે માહાતાબના જેવી ઓરતની વાતોનો છેડો આવ્યો ત્યાં સુધી તેહમતને તે સઘળી વાતને સમજી લિધી. રૂસતમે તે પરીના જેવા ચેહેરાની ઓરતને આવી રીતની બાખુર જોઇ. વળી તેણે તેણીનામાં હરેક રીતનું ડહાપણ પણ જોયું. વળી બીજું એકે તેણીએ તેને રખશને માટેની પણ ખબર આપવા કહી હતી તેથી તેણીને ખુશાલ કીધા વગર તેણે બીજું કાંઇ સેવટ જોયું નહી. તેણે તે સરોવરના જેવી ઓરતને પોતાની નજદિક બોલાવી અને તેથી તે પેહલવાનની આગળ બપકા સાથે ગઇ. પછી તેણીએ તેને કહયું કે એક હુનરમંદ મોબેદ આવીને તેના બાપ પાસેથી તેના હાથની માંગણી કરે તો સારૂં. આથી તેણે એક મોબેદને બોલાવી મંગાવ્યો અને તેને કહયું કે “તુ સમનગાનના પાદશાહ આગળ જલદીથી જા'ર તે તારીફને લાયકના પાદશાહને તું કેહે કે રૂસતમે તુંને આ પરમાણે કહેવાડીયું છે.”૨ જ્યારે તે દાનાવ મોબેદ સમનગાનના પાદશાહ આગળ જઇ લાગ્યો ત્યારે તેણે તે શેહેરની રશમ પ્રમાણે તેની આગળ તે વાત કીધી.૨ તે દાનાવ શખ્સ પાદશાહની આગળ બચો

૧ આગળા વખતની ઓરતો પ્યાર કરવામાં ઘણી છુટથી રહેતી હતી. એક મરદ પોતાનો પ્યાર જાહેર કરે તે અગાઉ તેઓ પારકા મરદોને પોતાનો પ્યાર અને દિલનો ઉભરો જાહેર કરવાને ચુકતી હતી નહી. કાબુલના પાદશાહ કુરંગની બેટીએ જમશેદને પોતાનો પ્યાર ખુલ્લો જણાવી દિધો હતો. કાબુલના પાદશાહ મેહેરાબની બેટીએ જાલને પોતાનો પ્યાર ખુલ્લો જાહેર કરી દિધો હતો. એ પ્રમાણે આગલી ઓરતો કોઇ પોતાના પ્યારની લાગણી જાહેર કરે તે અગમચ પોતાનો પ્યાર જાહેર કરવામાં હીંમતવાન રેહેતી હતી.

૨ એ બેત છપેલી નકલમાં વધારે છે,

અને તે હશીકરના પેહેલવાનની એ વાત કહી. જેવી સમનગાનના પાદશાહે એ વાત સમજી તેવુંજ તેનું દિલ એ ખબરને માટે ખુશાલીથી ઉછલવા લાગ્યું. તેનું દિલ રૂસતમ સાથે સગાઈ કરવાને ખુશી થયું અને તેથી તે એક ઉંચા સરોવરની માફક છિપી રહ્યો. તેણે પોતાની બેટીને તે પેહેલવાનની સાથે પોતાની દીન અને રેવાજ પ્રમાણે પરણાવવાને માટે ખુશાલી સાથે, ઠેકાવ સાથે, અને પોતાની બહાલી સાથે તેણીના લગનની તેયારી કીધી. પાદશાહે પોતાની તે બેટીને તે પેહેલવાનને સોંપી તેથી ત્યાંના સઘળા જવાન અને બુઢાઓ રાજી થયા, સઘળાઓએ ખુશાલી પાળવા પાછળ પોતાના દિલ લગાડીઆં અને તે પહેલવાનની તેઓ તારીફ કરવા લાગ્યા કે "એ નવો ચંદ્ર તુંને મુબારક થજો અને તારૂં બુરૂં ઇચ્છનારાઓનો નાશ થજો." જ્યારે તેહમીના તે રૂસતમના જોડની સાથી બની ત્યારે તે અંધારી રાતે તે બંને લાંબો વખત સુધી સાથે રહ્યાં. તેની તાજી ગેહલાબની કલી હવથી ભરાઈ ગઈ અથવા તો તેની માફક જડીત હાબડી મોતીથી ભરપુર થઈ. સીપના મોહાંની અંદર તીપાં તીપકાયાથી તેની અંદર એક મોતી પેદા થયું. રૂસતમે જાણ્યું કે તેણી હમેલદાર થઈ છે તેથી તેહમતનનાં દીલમાં તેણી માટે વધારે પ્યાર ઉપજ્યો. રૂસતમની બાજુએ એક બાજુબંધ[1] હતો કે જે બાજુબંધની જેહાનમાં ઘણી તારીફ થતી હતી. તેણે તે બાજુબંધ તેણીને આપ્યો અને કહ્યું કે "એ તું રાખજે. અગરજો જમાનાથી તુંને બેટી જન્મે તો તું તેને રાખજે અને એક સારે મુરતે અને સારે દિવસે તેણીના ચોટલાની સાથે એ બાજુબંધને વણી લેજે. અગરજો જમાનાથી તુંને બેટો અવતરે તો એ બાપની નિશાણી તું તેની બાજુએ બાંધજે કે જેથી તે કદમાં સામ નરીમાનના જેવો થશે અને તે બાહાદુર તથા સખી તબેહનો બનશે. ઉડતાં ઓકાબ પક્ષીને તે વાદ-

---

1 આગલા વખતના લોકો પોતાની બાજુએ મંત્રેલા બાજુબંધ બાંધતા હતા કે જેથી તે પહેરનારની ઉપર કાંઇબી દુખ આવી પડે નહી. તે બાજુબંધનો પેહેરનાર પોતાને તમામ ધાસ્તીથી દુર સમજતો હતો. રૂસતમના એ તલેસમાતીક બાજુબંધની ઘણી તારીફ થતી હતી.

લમાંથી નિચે લાવશે અને સુરજ તેની ઉપર સખત રીતે પ્રકાશી શકશે નહી. વળી તે બેટો શીંહ સાથની લડાઇને તો એક રમતના જેવી ગણુશે અને તે બાહુર હાથી સાથે પણુ લડવાને ડરશે નહી." રૂસતમ તે રાતે તે માહાતાબ જેવા ચેહેરાની ઓરત સાથે રહયો અને તેની સાથે હર તરહેની વાતો કીધી. જ્યારે પ્રકાશીત સુરજ આસમાન ઉપર ઉંચે ચઢયો અને જમીન ઉપર રેશમની પાંકરી ત્યારે તેણુ તેણુીને છેલ્લી સલામ કરવાને છાતી સાથે ચાંપી અને તેણુીના કપાલ અને આંખો ઉપર પુશકલ બોસા લિધા. તે પરી જેવા ચેહે-રાની ઓરત રડતી રડતી તેનાથી છુટી પડી અને દુખ તથા ગમની તેણુી સાથી બની ગઇ. તે કુલવંત પાદશાહ રૂસતમની આગળ આવ્યો અને તેને ઉંઘ વિષેની તથા ઉંઘવાની જગ્યા વિષેની વાતો પુછી. જ્યારે તે એમ પુછી રહયો ત્યારે તેણુ તેને રખશ વિષેની ખુશ ખબર આપી, જે સમજી તે તાજનો બક્ષનાર ઘણોજ ખુશી થયો. રૂસતમ તે ઘોડાની આગળ ગયો અને તેની ચાકરી કરીને તેના ઉપર જીન બાંધ્યું. પોતાના રખશને જોઇને તે ખીલી રહયો અને તે પાદશાહ ઉપર ખુશી થઇ ગયો. પછી તે ત્યાંથી ઇરાની લશ-કર તરફ જવાને નિકલ્યો અને રખશ મલ્યાથી નેકીના પોહોંચાડનાર યજદાંની યાદ કીધી.[૧] ત્યાંથી તે પવન વેગે સીસ્તાન તરફ ગયો અને એ બની અયલા બનાવની પુશકલ યાદ કરવા લાગ્યો. ત્યાંથી તે જાબુલસ્તાન તરફ ગયો પણુ તેણુ સમનગાનમાં જે કાંઇ જોયું અને સાંભલ્યું હતું તે કોઇને કહયું નહી.

સોહરાબનો જન્મ થયો અને તેણુ પોતાની બુન્યાદ વિષે માયને પુછયું તે વિષે.

જ્યારે તે પાદશાહની બેટીને નવ મહીના ગુજર્યા ત્યારે તેણુીને ત્યાં પ્રકાશતા ચંદ્રના જેવો એક બેટો અવતરીઓ. તું કહેશે કે જાણુે તે પેહેલવાન પીલતન રૂસતમ પોતેજ છે અથવા તો શીંહના જેવો સામ યા નરીમાન છે. જ્યારે તે બેટો હસતો બન્યો અને તેનો ચેહેરા

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

ખીલી રહ્યો ત્યારે તેહમીનાએ તેનું નામ સોહરાબ રાખ્યું. તે એક મહીનાનો થયો તેટલામાં તો તે એક વર્ષના જેવો દેખાવા લાગ્યો. તેની છાતી જાલના રૂસતમનાજ જેવી હતી. જ્યારે તે ત્રણ વર્ષનો બન્યો ત્યારે તે લડાઇના હથીયારો પકડવા લાગ્યો અને પાંચમે વર્ષે તેનું દિલ બાહાદુર મરદાનેમરદના જેવું બન્યું. તે દસ વર્ષની ઉમરનો થયો ત્યારે તેના જેવો આ જમીન ઉપર કોઇ શખ્સ હતો નહી. તેની સાથે લડાઇ અજમાવવાની કોઇ પણ તાકાત ધરાવતું હતું નહી. તેનું શરીર હાથીના જેવું હતું અને તેનો ચેહેરો લોહીના જેવો રાતો હતો. તેની બે જાડી બાજુઓ થાંભલાઓ માફકની હતી. શીંહોનો શેકાર કરવાને તે શેહેરની બાહાર જતો અને તેઓની સાથે હુનરથી લડાઇ કરતો હતો. તે જડપથી દોડતા ઘોડાની પુઠે દોડીને તેની પુછડી પકડતો અને તેને થોભાવી નાખતો. એક દિવસે તે પોતાની માયની આગળ આવ્યો અને તેણીને પુછયું કે "હું મારી સાથના જન્મેલા છોકરાઓના કરતાં શાને માટે ચડતો છું? મારૂં સર એ રીતે આસમાન સુધી કેમ પુગ્યું છે? હું કોણની તોખમનો છું અને કોણની બુન્યાદ ધરાઉ છું? કોઇ મને મારા બાપને વિષે સવાલ પુછે તો તેને હું શું જવાબ દેઉ? માટે તું મને એ ખુલ્લું કરીને કેહે. જો એ મારા સ્વાલોનો જવાબ તું છુપો રાખશે તો હું તુંને જેહાનમાં જીવતી રેહેવા દેવશ નહી." જ્યારે તેહેમીનાએ તે જવાન બેટાનું એ પ્રમાણેનું બોલવું સમજયું ત્યારે તેણી તે નામીચા પેહેલવાનથી ધાસ્તી ખાઇ ગઇ. પછી તે માયે તેને જવાબ દીધો કે "તું આએ મારી વાત સમજ અને ઉટાવલો બનતાં અટકીને એ વાત સમજી ખુશી થા. તું પેહેલવાન પીલતન રૂસતમનો બેટો થાય છે અને તું સામના બેટા દસ્તાન અને નરીમાનના ખાનદાનનો છે. એજ કારણોને લિધે તારૂં સર આસમાન સુધી પુગ્યું છે કારણ કે તે નામવરની બુન્યાદથી તું તારૂં તોખમ ધરાવે છે. જ્યારથી પરવરદેગારે જેહાનને પેદા કીધી છે ત્યારથી રૂસતમના જેવો (નામીચો) સ્વાર કોઇ પેદા થયો નથી. તે શીંહના જેવું દિલ અને જોરાવર હાથીના જેવું શરીર ધરાવે છે. તે નાઇલ નદીમાંથી મગરોને પણ

બાહાર ખેંચી કાઢે છે: આમ નરીમાનના જેવો જેહાનની અંદર બીજો કોઇપણ થયો નથી. તેના સર ઉપરથી આસમાન પણ ફરવાની હીંમત કરતું હતું નહી.”

પછી તેણી લાયક રૂસતમ તરફનું આવેલું એક નામું તથા ત્રણ ચલકતાં યાકુતો અને ત્રણ બદ્રેહ[1] બાર સુનું, જે તેના બાપે ઇરાનથી મોકલ્યું હતું તે લેઇ આવીને તેને છુપી રીતે દેખાડીયું. તેણી બોલી કે “જે વખતે તું તારી માયથી જનમ્યો હતો ત્યારે તારા બાપે તારે માટે એક પેગામ સાથે એ સઘળું મોકલ્યું હતું. માટે ઓ હુનરમંદ બેટા! આજે જે તારા બાપે મોકલાવ્યું છે તે તું ધીરજથી તપાસી લે. અગરજો હાલે તું તે યાદગારી તરીકે રાખવા માંગતો હોય તો રાખ કારણ કે હવે તુંને તેનું કામ પડશે. અગરજો તારો બાપ એમ જાણશે કે તું આવો નામીચો અને નામદારી ભર્યો બન્યો છે તો તેજ વખતે તે તુંને પોતાની આગળ બોલાવી લેશે. જેથી તારી માયનું દિલ દુખથી ચીરાઇ જશે.’ વળી તેણીએ તેને બીજું એમ કહ્યું કે “એ પેહેલેથી તે છેલ્લે સુધીની વાત અફરાસીયાબે જાણવી જોઇએ નહીં કારણ કે તે નામદાર રૂસતમનો દુશમન છે અને તે રૂસતમનેજ લીધે તુરાન જમીનના સઘળા શખસો ગાહેતમમાં રહે છે. તેથી કદાચને એમ બનશે કે તે તારી ઉપર કીનો રાખશે, બાપ ઉપરના ખારને લિધે બેટાનો નાશ કરશે. તેથી એ વાત તેણે કોઇથી પણ છુપી યા જાહેર રીતે જાણવી જોઇતી નથી.[2]” ત્યારે સોહરાબે તેણીને એવો જવાબ દિધો કે “એ વાતને દુન્યાની અંદર કોઇપણ છુપાવી શકવાનું નથી. જે પેહેલવાનની આવી ઓલાદ હોય તે ઓલાદને શા માટે છુપાવી રાખવી જોઇએ? તેં મારી આવી તારીફ લાયક અને આવા ઉંચા મરતબાની બુન્યાદને શાને માટે છુપી રાખી? લડાઇના કરનારા બુજોર્ગો ઘણા લાંબા વખ-

---

૧ ‘બદ્રેહ’ એ એક જાતનું સુનું તોલવાનું વજન છે. રીચર્ડસન એ બોલને માટે આ પ્રમાણેની સમજન આપે કે ‘A weight of 10000 dirhems equal to $6666\frac{2}{3}$ Attick drachmas.’

૨ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

તથી તે હાલે સુધી રૂસતમને મ.ટેના ઘણાં બ્યાનો કહી સમજાવે છે, હવે હું લડાયક તુરકાઓનું એક મોટું લશકર જેગું કરશ અને કીનો લેવાને માટે તેને ઇરાન તરફ કુચ કરાવશ અને કીનાથી ત્યાંની ધુલને અંદ્ર સુધી ઉડતી કરશ. કાઉસ પાદશાહને હું તખત ઉપરથી ઉઠાડી મુકશ અને તુસના પગોને ઇરાનમાંથી કાપી કાઢશ. હું ગોદરેજને કે નામીચા સવારોને કે લડાયક પેહેલવાનોને કે કોઇ પણ નામદારોને (ઇરાન અંદર) રેહેવા દેવશ નહી. રૂસતમને હું ઇરાનનો ખજાનો, તખત અને તાજ આપશ અને તેને કાઉસના તખતની ઉપર બેસાડશ. પછી હું લડાઇ કરવાને ઇરાનથી તુરાનમાં આવશ અને પાદશાહ અફ્રાસીયાબની સામે લડવાને ઉભો રેહેવશ. અફ્રાસીયાબનું તખત પણ હું લેઇ લેવશ અને મારા ભાલાની અણીને સુરજ સુધી પુગતી કરશ. તુંને હું ઇરાન શેહેરની રાણી બનાવશ અને લડાઇ અંદર શીંહોના જેવાં કામો કરી બતાવશ. રૂસતમ જેવો મારો બાપ અને મારા જેવો બેટો જ્યાં હશે ત્યાં જેહાનની અંદર કોઇ પણ નામદાર રહેશે નહી. જ્યાં ખોરશેદ અને માહાતાબ પ્રકાશતા હોય ત્યાં તારાઓ શાને માટે મોટાઇનું તાજ પહેરે ?"

સોહરાબે પોતાને માટે એક ઘોડો પસંદ કીધો અને તેણે કાઉસની સાથે લડાઇ કરવાને લશકરને કુચ કરાવી તે વિષે.

પછી પેહેલવાન સોહરાબે પોતાની માયને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "દિન પર દિન આપણા કામો નવી નવી રીતે સુધરતાં જશે. કારણ કે હું ઇરાન તરફ જવા ચાહું છું કે જેથી હું મારા તારીફને લાયકના બાપને જોઉં, તેથી મને એક સારી આલનો ઘોડો જેની પોલાદી ખરી પથ્થરોને ભાંજી નાખનારી હોય તેની મને અગત્ય છે. તે ઘોડો જોર ધરાવવામાં હાથીના જેવો અને દોડવામાં પક્ષીના જેવી પાંખવાલો હોવો જોઇએ તથા તે દરીઆમાં માછલીની આફકનો (તરનારો) અને જમીન ઉપર હરણના જેવી ચલનનો હોવો જોઇએ.

તેં મારા ગુરૂજને, હથીઆરોને તથા મારા પેહેલવાનના જેવાં શરીર, ગરદન અને બાજુને ઉઠાવી શકનારો હોવો જોઇએ. કારણ કે જ્યારે હું મારા દુશમનની સામે જવશ ત્યારે ત્યાં મારાથી ઘોડા વગર લડાઇ થવાશે નહી." જ્યારે પોતાના બેટાથી તે માયે એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તેણીનું માથું (ખુશાલીથી) પ્રકાશતા સુરજ સુધી પુગ્યું. તેણીએ ઘોડાવાલાઓને જે કાંઇ ઘોડાઓના તોલાં હોય તેને જલદીથી હાજર કરવાને ફરમાવ્યું જેથી સોહરાબ તેમાંથી એક ઘોડાને (ચુંટીને) પોતાને હાથ કરે અને લડાઇ કરતી વખતે તે તેની ઉપર બેસે. આથી જે કાંઇ ઘોડાનાં ટોલાંઓ જંગલોમાં અને પાહાડ ઉપર ચરવાને ગયાં હતાં તેઓને શેહેરમાં લાવવામાં આવ્યાં. પછી સીંહના જેવો સોહરાબ પોતાની કમંદ લેઇને ત્યાં બાહુરી સાથે આવ્યો અને ત્યાં તે જે કોઇ ઘોડાને જોરેમંદ અને ઉંચી ગરદનવાલો જોતો તેની ગરદનમાં તે કમંદનો ફાસો નાખતો અને તેને અજમાવી જોવાને તેના ઉપર હાથ અફાલતો જેથી તે ઘોડાનું પેત જમીન સાથે લાગતું હતું. ઘણા ખુબસુરત ઘોડા તેના જોરથી તુટી ગયા પણ તેને હાથ એક પણ લાયક ઘોડો આવ્યો નહી. તેમાં તેને લાયકનો કોઇ પણ ઘોડો જણાયો નહી. આથી તે નામદાર પેહેલવાન દલગીર બન્યો. આખરે તે ટોલાં વચેથી એક પેહેલવાન પીલતન સોહરાબની આગળ આવી લાગ્યો અને બોલ્યો કે "મારી પાસે રખશની બુન્યાદનો એક વછેરો છે. જે ચાલવામાં તીર જેવો અને દોડવામાં પવનના જેવો છે. જોર ધરાવવામાં અને ચાલવામાં તે સુરજના જેવો છે માટે આવો તેજી ઘોડો કોઇએ પણ જોયો હશે નહી. તેની ખરીના જખમથી (ધરતી ઉંચકનાર) ગાય અને માછલી[૧] પણ આજેજ થાય છે. કુદવામાં તે વિજલીના જેવો અને દેખાવમાં તે એક પહાડના જેવો છે. તે એક એવો વછેરો છે કે જેની આગળ પાહાડ અને જંગલ હાલની માફક સરખાં છે. તે પાંખવાલાં

---

૧ લોકોમાં એવી દંત કથા ચાલે છે કે આ એ જમીનને એક ગાય પોતના સીંગડાંની ઉપર ટેકવી રાખે છે. વળી કેટલાકો એમ પણ ધારે છે કે દુન્યાને એક માછલી પોતાની પીઠની ઉપર ઉચકી રાખે છે.

પક્ષી માફક જંગલોને પસાર કરી જાય છે. પહાડની ઉપર તે એક કાગડાની માફક કુદતો દોડી જાય છે અને દરીઆને એક માછલી અથવા તો બગલાની માફક તરી જાય છે. જ્યારે તે છુરી મનશનીના શબ્દની પુઠે લાગે ત્યારે તે જંગલને કમાનમાંથી છુટેલા એક તીરની માફક પસાર કરીને તેને પકડે છે."

તે માણસના એમ કેહેવાથી સોહરાબ ખુશી થયો અને હસીને પોતાના ગાલને ખીલતા કીધા. પછી તે ખુબસુરત રંગના ઘોડાને બહાર દીલે સોહરાબની આગળ લાવવામાં આવ્યો. આથી તેણે પોતાનું જોર અજમાવી તેની પરીક્ષા કીધી અને તે જોરાવર અને હરણના જેવો ઘોડો તેને લાયકનો માલમ પડયો. પછી તેણે તેને પસવારીને તથા થાબડીને તેના ઉપર જીન બાંધ્યું અને તે પેહેલવાન-જાદો તેના ઉપર ચઢી બેઠો. તે એક બીસ્તુનના પહાડની માફક જીન ઉપર ચઢી બેઠો અને હાથમાં એક હાંબલાના જેવો નેજો પકડયો. ત્યારબાદ તે તારીફને લાયકનો સોહરાબ આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "જ્યારે આવો ઘોડો મારે હાથ આવ્યો છે તો મારે હમણાજ તે ઉપર સ્વારી કરવી જોઈએ અને કાઉસના દિલસને કાલો અંનાસ્વેબો લેઇએ." એટલું કહી તે પોતાને ઘરે પાછો ફર્યો અને તેણે ઇરાનીઓની સાથે લડાઇ કરવાની તૈયારી કીધી. દરેક બાજુથી તેની આગળ લશકર ભેગું થવા લાગ્યું કારણ કે તેજ ઉંચ તોખમનો અને તલવારનો મારનારો હતો. પછી તે સોહરાબ બાહેશમંદ બનીને પોતાના નાનાની આગળ આવ્યો અને તેનો હોકમ તથા મદદ માંગી. જ્યારે સમનગાનના પાદશાહે તેને એવો બાહાદુર જોયો ત્યારે તેણે તેને દરેક જાતના સામનો જેવાં કે તાજ, તખત, કેલાહ, કંમરબંધ, ઘોડા, ખચ્ચર, સુનું, જવેહેરાત, રૂમી બખતરો અને બીજા લડાઇના અસબાબોની મદદ કીધી જેથી તે દુધ ધાવતું બાળક અજબ થઇ ગયું. તેણે ઇનશાફ આપવાને અને સખાવત કરવાને હાથને છુટા કીધા અને પાદશાહોની રૂઢી એખત્યાર કીધી.

પછી અફ્રાસીયાબને ખબર થઈ કે, "સોહરાબે પાણીમાં વહાણોને ઉતાર્યાં છે તથા તેણે એક લશકર ભેગું કીધું છે, તથા સોહરાબ બાગમાનાં સરોવરના જેવો ઉંચા કદનો બન્યો છે. હજીતો તેનાં મોઢાંમાંથી દુધનો વાસ આવે છે તે છતાં તે તલવાર અને તીરની ખાહેશ કરે છે. વળી તે ખંજરથી જમીનને ધોવા માંગે છે અને હાલે તે કાઉસની સાથે લડાઈ કરવાને ધસે છે. તેની આગળ પુશકલ લશકર એકઠું થયું છે અને તે કોઈને કસી અગત્યમાં ગણતો નથી, વિગેરે." એ વાતને એટલી લંબાન શું કરવા કરવી જોઈએ કારણ કે હુનર જવેહરાતના કરતાં ચઢતો ગણાયો છે. જે કોઈ તેહેમતનનીજ બુનિયાદનો હોય તો તે હલકા બાંધાનો હોઈ શકે એવો વિચાર આવેજ કયાંથી? તે પાદશાહ પણ તેહેમીના અને બલના રૂસતમ વિષેની ખબર સમજી ચુક્યો હતો.

અફ્રાસીયાબે સોહરાબને માટે લશકરની સાથે હદીઓ અને નાણું મોકલ્યું અને તેને ઈરાન સાથે લડાઈ કરવાને ઉશકેરીઓ તે વિષે.

જ્યારે અફ્રાસીયાબે એ વાત સમજી ત્યારે તે ખુશી થઈને હસવા લાગ્યો અને પોતાની ખુશાલી જાહેર કીધી. તેણે બાહુર સરદારો કે જેઓ ભારી ગુરજના ઉઠાવનારા હતા તેઓને લશકરમાંથી ચુંટી કાઢયા. વળી હોમાન અને બારમાન જેવા શાહજાદાઓ કે જેઓ શીંહોની સાથે લડવામાં ઢીલ કરતા હતા નહી તેઓને તથા ચીનનો ખાકાન કે જેના લડાઈને માટે સરજાયલા ચુનંદા પેહેલવાનોના જેવા નવ હજાર સ્વારો હતા[1] અને જે ખાકાન તે વખતે ચીનથી અફ્રાસીયાબની આગળ આવ્યો હતો અને તે તેના ઉછાળાની વખતે તેની નોકરી કરતો હતો[1] તે સઘળાઓને તેણે એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તમો અત્રેથી બારમાનની સાથે સોહરાબ આગળ જાઓ."[1] એ સઘળું લશકર બાર હજાર બાહુર પેહેલવાનોનું બન્યું હતું જે તેણે ચુંટી કાઢીને તેઓને સોંપીયું.[1] વળી બીજા

1 એ બેત વધેરી નકલમાં વધારે છે.

અફ્રીસાબ કે જેએ ચીનથી આવ્યા હતા. અસલાઓએ પણ જીવાને માટે કમર બાંધી હતી.૧ પછી પાદશાહ અફ્રાસીઆબે લશ્કરના તે પેહેલવાનોને કહ્યું કે "આપણે (રૂસતમ વિષેનો) ભરમ સોહરાબથી છુપો રાખવો જોઇએ. (યાને તેને રૂસતમની ઓળખ આપવી જોઇતી નથી.) તે એમ પણ બોલ્યો કે "જેહાનની અંદર તમે આવી યુક્તિ કરશો અને રૂસતમની ઓળખ છુપાવી રાખશો. એવું નહીં બને કે તે બેટો સગાઇના બંધાણથી, પ્યારથી અને ગુન્યાહથી કે આપને પીછાણી લે. હવે આપણે ભારી લશકર હું તેના ઉપર મોકલી આપુછું કે જેથી તે તુરત ઇરાન તરફ લડવાને માટે જાય. જ્યારે તેઓ બંને સામાસામી મળશે ત્યારે અલબતે તેઓ મતનં કાંઇ યુક્તિ રચશે. અગરજો તે જમાનાનો પાયેલો બાહુર રૂસતમ આપણે શેરબચાને હાથે માર્યો જશે તો આપણે રૂસતમની ગેરહાજરીમાં ઇરાનને આપણે હાથ કરી લેઇશું અને કાઉસની સામે જેહાનને તંગ બનાવીશું. ત્યાર પછી આપણે સોહરાબને માટેનો પણ ઉપાય કરીશું અને તેને એક રાતે ઓચિંતો ઉંઘમાં બાંધી લેઇશું. પણ જો તે પોતાના બાપને હાથે માર્યો જશે તો ત્યાર પછી તે નામવરનું દિલ (બેટાને મારી નાખ્યાને સબબે) બળયા કરશે." આથી તે બંને પેહેલવાનો સાહુયેટી સાથે રોશન રવાનના સોહરાબની આગળ ગયા. તેઓવી હરોલમાં પાદશાહની તરફનો દસ ઉન આયના ઘોડાઓનો તથા દસ સાયનથી લાંધેલાં ખચ્ચરોનો તથા હીરાજાનું તખત અને પેરજાનું તાજ કે જે તાજનું મથાળું મોતીઓથી જડેલું અને તખતના પેયા હાથીદાંતના હતા તે સઘળાનો હદીઓ ચાલતો હતો. વળી લેખે તે મુલવંદ ઉપર એક સહુરાગાવવાળું અને તેના દિલને પસંદ પડે તેવું એક નામું લખ્યું કે, "અગરજો તું ઇરાનનું તખત તારે હાથ લેશે તો જમાનો ઇનસાફથી નચિંતાઇ પકડશે. આ જમીન ઉપરથી તે ઇરાનની જમીન ઉપર જવાનો કાંઇ લાંબો માર્ગ નથી પણ સમનગાન, તુરાન અને ઇરાન જાણે એકજ હોય તેમ છે. તુંને જેટલું લશકર જોઇએ તેટલું મેં મોકલી આપ્યું છે. માટે તું ઇરા-

૧ જો બેત રૂપેથી નકલમાં વધારે છે.

નના તખત ઉપર જઇને બેશ અને માથે તાજ મુક. તુરાનની અંદર હોમાન અને બારમાનના જેવા બાહાદુર પાદશાહો બેશક હશે નહી. તેઓને તથા ચીનના ખાકાન જેવા પાદશાહને તથા લડાઇને લાયકના ત્રણ લાખ ચુંટી કાઢેલા બાહાદુરોને મેં હાલે તારા હોકમ હેઠલ રેહેવાને માટે મોકલ્યા છે, કે તેઓ થોડા વખત સુધી તારા પરોણા તરીકે રહે. અગરજો તું તેઓને લડાઇ કરવાને કહેશે તો તેઓ લડાઇ કરશે અને બુરૂં ઇચ્છનારા (ઇરાની) ઓ ઉપર જેહાનને તંગ બનાવશે."

તેઓ પાદશાહની તરફનું આ નામું બેલાત, ઘોડાઓ અને ભાર લાદેલાં ખચરોની સાથે લેતા ગયા. જેવી સોહરાબને તેઓને આવ્યાની ખબર થઇ તેવીજ તેણે તેઓને સામા લેવા જવાને માટેની કંમર બાંધી. તે પોતાના મમાવાની સાથે જડપથી હોમાનની આગળ ગયો. આવું મોટું લશકર જોવાથી સોહરાબનું દિલ ખુશી થઇ ગયું. જ્યારે હોમાને સોહરાબને આવી બાજુવાલો અને ગરદનવાલો જોયો ત્યારે તે તેને જોઇને અચરતી સાથે હેરત બન્યો. પછી તેણે તે હદીઓ, ઘોડા અને લાદેલાં ખચરો સાથે પાદશાહનું નામું તેને આપ્યું, અને તે બાહાદુર સ્વારોના સરદાર હોમાને સોહરાબને કહ્યું કે "ઓ શીંહના જેવા પેહેલવાન! તું તુરાન જમીનના પાદશાહનું નામું વાંચ અને તું જો કે તેણે તેમાં તુંને શું શું ફરમાવ્યું છે." જેવું તે જેહાનને સોધનારા સોહરાબે તેનું નામું વાંચ્યું તેવીજ તેણે તે લશકરને ત્યાંથી જડપથી કુચ કરાવા માંડી. દુન્યાને જીતનારા અનુભવી તુરકી પેહેલવાનો પવનવેગે દોડનારા ઘોડાઓની ઉપર બેઠા અને પછી કુચના ધરગમો વજડાવીને ત્યાંથી ઇરાન તરફનો રસ્તો લીધો. આખી તે લશકરથી તથા તેઓના પોકારથી દુન્યા ભરાઇ ગઇ. તેની સામે લડાઇ કરવાની કોઇનામાં પણ હીંમત રહી હતી નહી, પછી તેની સામે શીંહ કે મગર આય તો પણ શું થયું. તેને હાથ રૂસ્તમના ઘોડાની તોખમનો જે ઘોડો આવ્યો હતો તેની ઉપર તે જીન બાંધીને બેઠો. તેનો ઘોડો બાહાદુર અને કુદતા પવનની માફકનો

અને વખતના રેલાની માફકનો દોડનારો હતો.[૨] તે ઘોડાએ જનુની શીંહ જેવાઓની સાથે લડાઇ કીધી હતી. અને તેની આગળ બીજા પવનવેગે જનારા ઘોડાઓ જરાએ ખીસાડમાં ગણાતા હતા નહી.[૧] તેણે તે લશકરને ઇરાન જમીન તરફ હંકારીયું. અને આબાદી ભરેલી ઇરાનની જમીનોને તે બાલી નાખતો અને ત્યાં કાંઇ પણ બાકી રાખ્યા વગર આગળ વધ્યો.

સોહરાબ સફેદ કીલ્લા નજદિક જઇ પુગ્યો અને તેણે હજીરની સાથે લડાઇ કીધી અને તેને હરાવ્યો તે વિષે.

ત્યાં એક કીલ્લો હતો જેને સફેદ કીલ્લાને[૨] નામે ઓલખવામાં આવતો હતો. એ કીલ્લાથી ઇરાનીઓને (દુશમનો ઉપર જીતવાની) ભારે ઉમેદ રહેતી હતી. તે કીલ્લાની રખેવાલી લડાઇના અનુભવવાલા હજીરના[૩] હાથમાં હતી, કે જે હીમતવાન દિલનો અને ગુરજ તથા તીરનો રાખનારો હતો. ગસ્તહમ તે વેલા હજીતો નાનો હતો, પણ તે નાની ઉમરથીજ લડવૈયો અને પેહલવાન હતો.

---

૧ વધેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

૨ મી૰ જેમસ એટકીનસ એ સફેદ કીલ્લો ક્યાં આવ્યો છે તે બાબે જણાવતાં લખે છે કે:—

"The White fortress.—In Rennell, there is a place called Surab pass, in the mountainous chain of the Cancasus. On the southern side of the range, in Lieut. Macartney's Map of the Punjab and countries west-ward of the Indus, there is a fortress marked Killa Baizeh which signifies white fortress, close to the Surab pass laid down by Rennell. This therefore may have been the defile through which Sohrab invaded Iran."

૩ હજીર એ કેશવાદના બેટા ગોદરેજનો બેટો હતો.

તેની પેહેલવાનના જેવી અને સ્વારી કરનારી બેહેન હતી, જે બુરી ઇચ્છાવાલી તોપણ બાહાદુરી અને નામદારી મેલવનારી હતી. જેવો તે હજીર સોહરાબના લશકરનાં કામથી વાકેફ બન્યો તેવું'જ તેણે એક શીંહની માફક પોતાનું બખતર પેહેર્યું. જ્યારે સોહરાબ તે કીલ્લા આગળ જઇ પુગ્યો ત્યારે બાહાદુર હજીરે ત્યાંથી તેને જોયો, તેથી તે પેહેલવાનની માફક એક જડપ ચાલના ઘોડા ઉપર બેઠો અને કીલ્લામાંથી લડાઇનાં મેદાનમાં દોડયો, અને ત્યાં તે તુરકી લશકર ઉપર પોકાર મારતાં તે પેહેલવાનની તોખમનો બાહાદુર આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "તમારી વચે બાહાદુરો, લડવૈયાઓ, પેહેલવાનો અને અજમાયશ પામેલા સરદારો કોણ છે? લશકરના આટલા બધા સરદારોમાંથી મારી સામે કીનો લેવાને કોણ આવે છે?" કોઇ પણ તેની સામે લડાઇ કરવાને ગયું નહી કારણ કે તે ઉંચા કદનો, મજબુત બાજુવાલો અને દબદબા સાથનો હતો. જેવો લડવૈયા સોહરાબે તેને જોયો તેવીજ તેણે ચીરડાઇને કીનાની તલવારને બહાર ખેંચી અને જડપથી બખતર પેહેરીને માથા ઉપર લોઢાની તોપી મુકી.[૧] પછી એક શીંહની માફક લશકરમાંથી બાહાર પડીને મગર જેવા હજીર સાથે લડવાને માટે ભપકાથી ચાલી આવ્યો. તેણે લડાઇમાં અનુભવ પામેલા હજીરને કહયું કે "સારૂં! સારૂં! પણ શું તું મારી સાથે એકલો લડવાને માટે આવ્યો છે કે? તું શા માટે વગર ફોકટનો ભપકાથી ચાલીને એક મગરના જેવા શખ્સની સાથે એકલો લડવાને આવ્યો છે? તું કોણ શખ્સ છે? તારૂં નામ અને તારી ઓલાદ શું છે? કારણ કે તારો જન્મ આપનારી માતાને તારે માટે હમણા રડવું પડશે." ત્યારે તેને હજીરે એવો જવાબ દિધો કે "ચુપ રેહ. મને તુરકીઓમાંથી કોઇ-પણ દોસ્ત (દિલસોજી દેખાડવાને) જોઇતો નથી. હું પેહેલવાનોને પકડનારો તે બાહાદુર સરદાર છું કે જેની આગળ બાહાદુર શીંહો પણ કોહલાંના જેવાં બને છે. હું બાહાદુર પેહેલવાન હજીર છું. હું હમણાં તારાં ડોકાંને તારાં શરીરથી જુદું કરશ અને તે ડોકું જેહાનના બાદ-

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

શાહ હાઉસની નજદિક મોકલી આપશ અને પછી તારાં શરીરને ગીધ પક્ષીઓ ગેબ બનાવી દેશે."

સોહરાબ તેની એ વાત સમજીને હસી પડયો અને તેના અંગ ઉપર જડપથી હુમલો કીધો. તેઓ એકમેકની ઉપર એવી જડપથી નેજા ફેંકવા લાગ્યા કે તે એકમેકના ભાલા ઓલખાઇ શકતા હતા નહી. તે ભેરેમંદ હાથીના જેવો પેહેલવાન સોહરાબ આતશની માફકનો બન્યો અને પોતાના ઘોડાને પાહાડની માફક દોડાવવા લાગ્યો. હજીરે તેની કંમર ઉપર ભાલાનો એક ફટકો માર્યો પણ તેની અણી અંદર દાખલ થઇ નહી. પછી શીંહના જેવા સોહરાબે પોતાનો ભાલો લંબાવ્યો અને તે નેજાની અણી તે બાહાદુરની કંમરમાં ભોંકી દિધી અને કાંઇપણ અંદેશા વગર તેને જીન ઉપરથી પવન વેગે ઉચકયો. પછી તેણે તેને એક પાહાડના ટુકડાની માફક જમીન ઉપર ફેંકયો, જેથી તેના જીવને અને દિલને નુકશાન પુગ્યું. તે ઘોડાની ઉપરથી તુરતજ ઉતરી પડયો અને તેની છાતી ઉપર ચડી બેસીને ટોકાંને શરીરથી જુદું કરવાને ચાહયું. તેથી તે હજીર ફરી જઇને જમની બાજુએ ઉલટાઇ ગયો અને દલગીર થઇને સોહરાબની માફી ચાહાવા લાગ્યો. આથી સોહરાબે તેને પોતાના હાથમાંથી છોડી દિધો અને તેને માફી બક્ષી જેથી હજીરે ખુશી થઇને તેને પુશકલ દુવા દિધી. પણ તે બાહાદુરે તેને તેજ વખતે બંધમાં બાંધી લિધો અને તેને હોમાનની આગળ મોકલી આપ્યો. હોમાન તેના કામથી અચરતી સાથે અજબ થયો કારણ કે તે સેહેલાઇથી આવી રીતના બાહાદુરને પકડી શકયો હતો. જ્યારે તે કીલ્લાની અંદરના લોકો હજીરના પકડાઇને બંધીવાન થવા વિષેની ખબરથી વાકેફ થયા ત્યારે ત્યાંના મરદો તથા ઓરતો તે અંનજુમન વચેથી હજીર ગુમ થયો તેથી રડવા અને પોકાર કરવા લાગ્યા.

સોહરાબે ગોર્દઆફ્રીદ સાથે લડાઇ કીધી તે વિષે.

જ્યારે ગજદહમની બેટી એ વાતથી વાકેફ થઇ કે તેઓના લશકરનો સરદાર ગુમ થયો છે ત્યારે તેણી ગમગીન થઇ અને

દુખથી પોકાર મારવા લાગી તથા દિલમાંથી થંડી હાએ મારવા લાગી. તે ઓરત એક પેહેલવાનની માફક સ્વારી કરનાર હતી અને હમેશાં નામદારોની સાથે લડાઇ અજમાવતી હતી. તેણીનું નામ ગોર્દઆફ્રીદ હતું. લડાઇની અંદર તેણીના જેવું બાહુર કોઇ નહી હતું. હજીરના આવાં (તાબે થવાના) કામથી તેણીને એટલી તો શરમ લાગી કે તેણીનો રાતો ચેહેરો કાલો થઇ ગયો, આથી તેણીએ પોતે લડાઇ કરવાને માટે સ્વારોનું બખતર પેહેર્યું કારણ કે એ કામમાં ઢીલ કરવાનો હવે વખત રહયો હતો નહી. તેણીએ પોતાના બાલને બખતરની નિચે છુપાવી દિધા અને રૂમી તોપીને માથાં સાથે મજબુદ બાંધ મારી લિધો. પછી તેણી કમરે કંમરબંધ બાંધીને તથા પવન વેગે દોડતા ઘોડા ઉપર સ્વાર થઇને તે કીલ્લામાંથી એક શીંહની માફક બાહાર પડી અને તેણી એક પેહેલવાનની માફક તે લશકરની સામે જઇને વાદલની ગરજના માફકની એક બુમ પાડી કે "તમારા પેહેલવાનો અને સરદારો કોણ છે? અને તમારા લડાયકોમાંથી કોણને લડાઇ ચારી આપે છે? કારણ કે હું લડાઇમાં એવો અનુભવી શખસ છું કે જે પણ બાહુર મગરના જેવો હોય તેની સાથે લડાઇ કરવાને આવી છું.[1]" તે નામીચાં લશકરના બાહુરો વચેથી તેણીની સામે લડવાને કોઇ બાહાર આવ્યું નહી. પણ જેવી શીંહને મારનારા સોહરાબે તેણીને જોઇ તેવોજ તેણે હસીને પોતાના હોટને દાંતની વચે કરડયો. તે આસમાન ઉપરના વાદલની માફકનો બડગહાત કરીને ખોદાના તથા ગુરજ અને તલવારના સોગંદ ખાવા લાગ્યો.[2] પછી તે બોલ્યો કે "શમશેર અને જોરના માલેકના ફાંદામાં બીજી વખત એક ગોરખર સપડાયું છે." તે જડપથી બખતર પેહેરીને તથા માથાં ઉપર એક ચીનાઇ લોહાંની તોપી પેહેરીને ગોર્દઆફ્રીદની આગળ જડપથી ગયો. જેવું તે કમંદને ફેંકનારી છોકરીએ એ પ્રમાણે જોયું તેવોજ તેણીએ કમાન ઉપર તીરને

---

[1] મરદોને વેસે ઓરતોએ લડાઇ કીધેલાના બનાવ તવારીખમાં ઘણા જુના કાલથી લેવામાં આવેલા છે.

[2] એ બેત બધેલી નકલમાં વધારે છે.

ખેંચીને ધસ્યો. તેના તીરની ઝડપ આગળ એક પક્ષી પણ વધારે ઝડપથી ઉડી શકતું હતું નહી. તેણીએ સોહરાબ ઉપર તીરનો વરસાદ વરસાવવા માંડયો અને લશ્કરની સાથે ડાબી અને જમની બાજુએ લડાઇ કરવા માંડી. સોહરાબ તેને એ પ્રમાણે કરતાં જોઇને શરમાઇ ગયો અને ચીરડાઇને ઝડપથી લડવાને માટે ઢાલને માથા ઉપર આડી ધરીને આગળ વધ્યો. ત્યાં તે લડાઇ થવાથી લોહીની નદી વેહેવા લાગી. ગોર્દઆફ્રીદે પોતાનો હરીફ કે જે (ગુસ્સાથી) આતશની માફક તપતો હતો તેને જોયો અને તેથી તેણીએ કમાનને બાજુએ ખોલવી દિધી અને પોતાના ઘોડાને ઉંચા આસમાન સુધી કુદાવવા માંડ્યો. તેણીએ સોહરાબની તરફ નેજાની અણી લંબાવીને પોતાના ઘોડાને તથા ભાલાને તપતા બનાવ્યા. જ્યારે તે ફરીથી લડાઇની અંદર ગુફ્તિ કરવા માંડી ત્યારે સોહરાબ ચીરડાઇ ગયો અને વાઘના જેવો વિક્રાલ બન્યો. તેણે લગામને ખેંચી અને ઘોડાને ઉભો કીધો અને પછી આજર ગુશસ્પ (વિજલીના) ના આતશની માફક તેણીની ઉપર ધસ્યો. તે શીંહના જેવા સોહરાબે ગુસ્સા સાથે ચપલતાઇથી તેણીની તરફ નેજાની અણી લંબાવી અને પોતાના હાથમાં પકડેલા જાનને છીનવી લેનારા નેજાને પીઠ તરફ પાછળ હટાવીને પછી ગોર્દઆફ્રીદની કંમરબંધમાં ભોંકી દિધો અને તેણીના શરીર ઉપરના બખ્તરને તમામ ચીરી નાખ્યું. તેણે તેણીને એક દડાની માફક જીનની ઉપરથી ઉચકી લેવાને ઇચ્છયું કે જેથી તે ચોગાન રમવાની લાકડી (તલવાર) ને હવામાં ઘુમાવીને તેણીની ઉપર મારે. ગોર્દઆફ્રીદે જીન ઉપર અક્ડાતક્ડી કરતી રહીને પોતાની મ્યાનમાંથી તિક્ષણ તલવારને ખેંચી કાઢી અને તે તેના નેજા ઉપર મારીને તેના બે ટુકડા કરી નાખ્યા. આથી તેણી જીન ઉપરજ ટકી રહી અને બેસી રહી અને પછી ઘોડાને દોડાવીને ધુલને ઉડારવા લાગી.

તેની સાથે લડાઇ કરવું ગોર્દઆફ્રીદને પસંદ પડયું નહી તેથી તેણીએ ચેહેરો ફેરવીને ઝડપથી નાહાસવા માંડયું. તે પેહેલવાને (તેની પુઠ પકડવાને) પોતાના અઝદાહના જેવા ઘોડાને પોતાની

હમામ ચોંકી ઊઠી અને ગુસ્સાથી ઘોડો દોડાવીને તેથી ઉડેલાં ધુવારાથી જેહાનની રોશની છીનવી લિધી. જેવો તે પોકાર મારતો તેણીની લગભગ નજદિક આવી લાગ્યો તેવોજ તેણે એક ઓહોંક લેઇને તેના માંથા ઉપરની લોહાંની તોપીને એંચી કાઢી. આથી તેના બાલ તે તોપીના બંધમાંથી છુટી ગયા અને તેથી તેણીનો ચેહેરો સુરજની માફક પ્રકાશવા લાગ્યો. સોહરાબે જોઇ લીધું કે તે એક છોકરી હતી, પણ તેણીએ માંથા ઉપરના બાલને પોતાના તાજની નિચે ઢાંકી નાખેલા હતા. તેણીને જોઇ તે અજબ થઇ બોલ્યો કે "શું ઇરાની લશકરમાંથી લડાઇ કરવાને આવી છોકરીઓ પણ બાહાર પડે છે કે? ત્યારે તો જંગી સ્વારો લડાઇને દિવસે વાદલની અંદર પુશકલ ધુલ ઉડારતા હશે. જ્યારે ઇરાનીઓની ઓરતો આવી બાહાદુર હોય તો લડાઇ કરનારા પેહેલવાનો કેવાએક હશે?" પછી તેણે વલ દિધેલી કમંદને જીન ઉપરથી ઉઠાવી અને તે તેના ઉપર ફેંકીને તેની કંમરને તેમાં સીકડી લિધી. તેણે તેણીને કહ્યું કે "ઓ માહતાબ જેવા ચેહેરાની ઓરત! તું મારા હાથમાંથી હવે છટકવા ના માંગ. તું શા માટે મારી સાથે લડવાને આવી? તારા જેવું ગોરખર કદી પણ મારા ફંદાની અંદર પકડાયું નથી. હવે તું મારા ફાંદામાંથી છુટી શકવાની નથી, માટે તું બુમ ના પાડ." આથી ગાર્દઆફ્રીદે તેજ વખતે પોતાનો ચેહેરો ખુલ્લો કીધો કારણ કે તેમ કીધા વગર તેણીએ બીજો કાંઇ ઉપાય જોયો નહી. તેણી તેને પોતાનો ચેહેરો દેખાડીને બોલી કે "બાહાદુરોની વચ્ચે શીંહના જેવા ઓ બાહાદુર શખ્સ! આપણી ગુરજ અને શમશીર સાથની લડાઇ અને હુમલાઓ બંને લશકરે જોયા છે. પણ હવે મેં મારા ચેહેરાને અને બાલને આવી રીતે ખુલ્લા કીધા છે તેથી તારૂં લશકર તારે માટે તુચ્છકારથી વાત કરશે કે તેં આવી એક છોકરી સાથે લડાઇના મેદાનમાં લડવા ઉતરીને આટલી બધી ધુલને ફલકમાં વાદલ સુધી ઉડતી કીધી. એ સેહેલ કામમાં તુંને એટલો બધો વખત રોકવો ઘટતો હતો નહી. આવી રીતે એ લડાઇ કરીને તો તેં તારી ઉપર શરમ ઓઢી લિધી છે. માટે

તું મારે ખાતર બંને તરફના લશકરોની વચે તારી એબ ખુલ્લી ના પાડ. એ વાતને આપણે છુપી રાખીએ તો સારૂં કારણ કે અકલ ધરાવવી એ મોટા લોકોનું કામ છે. હવે આએ લશકર અને કીલ્લો તારેજ તાબે છે. તેથી આવી સુલેહ વચે તુંને લડાઇ કરવી ઘટતી નથી. એ કીલ્લો, તેમાંનો ખજાનો તથા કીલ્લાના રખેવાલો એ સઘલું તારાજ હાથમાં આવ્યું છે અને જે કાંઇ તારી ખાહેશ હતી તે મુજબ તારૂં કામ પાર પડયું છે.” જયારે તેણીએ પોતાનો સુગંધી-વાલો ખીલતો ચેહેરો ખુલ્લો કરીને પોતાના ગાલો સોહરાબને બતાવ્યા ત્યારે તેણી બેહેસ્તના બાગની માફક દેખાવા લાગી. કોઇ પણ ખેડુતે તેણીના જેવું ઉંચું સરોવરનું ઝાડ રોપ્યું પણ હશે નહી. તેણીની બે આંખો હરણના જેવી અને બે ભવાંઓ કમાનની માફકનાં હતાં. તું કહેશે કે જાણે તેણી પળેપળ ખીલતીજ જતી હતી. તેનું દિલ તેણીને જોવાથી મોહોબતમાં ગીરફતાર થયું. તું કેહેશે કે જાણે તેનું દિલ બલાની પેટી બની ગયું. તેણે તેણીને કહયું કે “તું હાલે જે બોલી છે તેથી ફરતી ના કારણ કે તું તો મને લડાઇમાં અજમાવી ચુકી છે. આએ ટુકડાના જેવા કીલ્લા ઉપર તું કાંઇ મદાર બાંધતી ના. જો કે તે આસમાનના ચક્કરથી પણ ઉંચો હશે તોપણ તે મારા ગુરજના ફટકાઓથી જમીન દોસ્ત બનશે. તે છતાં કોઇ પણ મારી ગરદન ઉપર પોતાનો ભાલો ભોકી સકશે નહી.”

પછી ગોર્દઆફ્રીદે ત્યાંથી લગામ ફેરવી અને તે બુલંદ ઘોડાને કીલ્લાની તરફ દોડાવ્યો. સોહરાબ પણ તેણીની સાથે ત્યાં ગયો. ગઝદહુમ તે કીલ્લાના દરવાજાની આગળ તેણીને લેવાને માટે આવ્યો. તે કીલ્લાનો દરવાજો ખુલીને ગોર્દઆફ્રીદ કે જેણીનું દિલ ઘાહેલ થયલું અને બાંધેલું હતું તેણીને અંદર લેઇ લિધી અને પછી કીલ્લાનું બારણું તુરત બંધ કરી લેવામાં આવ્યું. તે કીલ્લાની અંદરના લોકો ગમગીન બન્યા અને દિલના ગમને લિધે તેઓની આંખો આંસુથી ભરાઇ ગઇ. ગોર્દઆફ્રીદ અને હજીરને થયલાં દુખથી બુઢાઓ અને જવાનો દુખી બની ગયા હતા. તે ગઝદહુમ નામદારો અને પેહેલ-

વાનોની સાથે પોતાની બેટીની આગળ આવ્યો અને તેણીને કહ્યું કે "એ શીંહને મારનારી નેક દિલની ઓરત! તેં તેની સાથે લડાઇ કીધી અને વળી તું તેની સાથે મક્કર અને ફરેબ રમી તે માટે આપણી રૈયતનું દિલ તારે માટે દુઃખી થયું હતું. તોપણ તારાં કામથી આપણા કબીલાને શરમ પોહોંચી નથી. બુલંદ આસમાનના પેદા કરનારના શુકરાના હોજો કે દુશમનથી તારા જાનને કાંઇ નુકશાન પણ પુગ્યું નથી." ગોરદઆફ્રીદ પુશકલ હસી પડી અને કીલ્લાના મીનારા ઉપર ચઢીને ત્યાંથી (દુશમનના) લશકરને જોવા લાગી. જ્યારે જેવો તેણીએ સોહરાબને ત્યાંજ ઘોડા ઉપર બેઠેલો જોયો તેવીજ તેણી તેને આ પ્રમાણે કહેવા લાગી કે "એ તુરાન જમીનના પેહલવાન! લડાઇના મેદાનમાંથી અત્રે સુધી ચાલી આવવાની તેં આવી રીતે શું કરવા મેહેનત કીધી. તું હવે અત્રેથી પાછો ચાલી જા." ત્યારે સોહરાબે જવાબ દિધો કે "એ ખુબસુરત ઓરત! હું તાજ, તખત, માહતાબ અને સુરજના સોગંદથી કહું છું કે હું એ કીલ્લાને ભોંય સાથ કરશ અને એ જુલમગાર ઓરત! હું તુંને પણ મારે તાબે કરશ. જ્યારે તું નાચાર બનશે અને દુખથી વલ ખાશે ત્યારેજ તું તારા આવા ફોકટના બકબકારાને માટે પસતાવો કરશે. તેં હમણા અને ખુલ્લાં દિલથી જે વચણ આપ્યું તે કયાં ગયું?" જ્યારે ગોરદઆફ્રીદે તેની એ વાત સમજી ત્યારે તેણી હસી પડી અને તેજ વખતે તેને અફસોસ સાથે કહ્યું કે "તુરકીઓથી ઇરાની ઓરત સાથે પરણી શકાય નહી. તું એમ જાણ કે તે વખત વહી ગયો છે અને તું મારી સાથે હતોજ નહી. માટે એ દુખથી તું પોતાને ગમગીન ના કર. હું તો એવું ધારૂં છું કે તું પોતે તુરકીઓમાનો એક નથી અને વળી તું (ઇરાની) બુજરગોનું તોખમ ધરાવવા શિવાય બીજું કોઇ તોખમ ધરાવતો નથી. કારણ કે જે કોઇ (ઇરાની) પેહેલવાનોની સાથનો સંબંધ ધરાવતો હોય તેના શિવાય બીજું કોઇ એવું જોર, આવી બાજુ અને આવાં ખભાં અને ડોક ધરાવી શકે નહી. તોપણ જેવી પાદશાહ કાઉસને આએ ખબર પોહોંચશે કે એક પેહેલવાન તુરાની લશકર લેઇને આવ્યો

છે તેવોજ તે શેહેનશાહ પોતે અને રૂસતમ તે બાએ (લડાઇની) હીલચાલ કરવા માંડશે ત્યારે તમો તુરાનીઓ તેઓના જોરની સામે ટકી શકશો નહી. તારા લશકરમાંનો એક પણ શખ્સ જીવતો રેહેશે નહી. તારા માથા ઉપર બુરાઇઓમાંની શું શું બુરાઇઓ વિટશે તે હું જાણુતી નથી. તારી આવી ગરદન અને બાજુ માટે અફશોશ છુટે છે કારણ કે તે ઇરાની વાઘોથી છુપી રહેવી જોઇએ છે. તારે માટે ભલો માર્ગ એજ છે કે તું મારૂં કહયું કરીને તારા નામદારી ભરેલા ચેહેરાને અત્રેથી તુરાન તરફ પાછો ફેરવ. તું તારી બાજુ ઉપર એટલો બધો મુસ્તાક ના બન કારણ કે એક નાનો વાછરડો હમેશાં પોતાની બાજુને ચાવવા જાય છે.” જ્યારે સોહરાબે એવી વાત સમજી ત્યારે તે શરમાઇ ગયો. કારણ કે તેણે તે કીલ્લો સેહેલાઇથી હાથમાં આવતો જવા દીધો હતો. કીલ્લાની અંદર નિચેથી એક ભોયરૂં હતું કે જે જગ્યાથી તે કીલ્લો ટકી રેહેતો હતો. તેણે તે તમામ જગ્યાનો નાશ કરીને એકવગો બુરાઇથી ધોઇ નાખવા માહયું. તે સોહરાબ એમ બોલ્યો કે “ આજે તો સાંજ પડી ગઇ છે અને તેથી આપણો લડવાનો હાથ ટુંકો થયો છે. પણ બામદાદ થતાંજ આપણે એ કીલ્લા ઉપરથી ધુળને ઉડતી કરશું અને એ જગ્યામાં લડાઇની ધાસ્તી ફેલાવશું” એટલું કહીને તેણે લગામ ફેરવી અને ત્યાંથી ચાલી ગયો અને પોતાની જગ્યાએ જવાનો માર્ગ ધર્યો.

ગઝદહમે કાઉસ ઉપર નામું લખ્યુ અને તેમાં તેણે સોહરાબની બીના જણાવી તે વિષે.

જ્યારે સોહરાબ ત્યાંથી પાછો ફર્યો ત્યારે તે બુઢા ગઝદહમે એક મેહતાને બોલાવી પોતાની પાસે બેસાડીઓ અને એક નામું પાદશાહની ઉપર લખાવીને એક એપીયાની મારફતે તેની ઉપર મોકલી આપ્યું. તે નામામાં તેણે પેહેલાં પાદશાહની તારીફ કીધી અને ત્યાર બાદ જમાનાનો તે બનાવ જાહેર કીધો કે “હમારી ઉપર તમામ લડવૈયાઓનું અને પેહેલવાનોનું એક ભારી લશકર ચઢી આવ્યું છે. તેની હરોલમાં એક. પેહેલવાન [redacted] કે જેની ઉમર ચાદ

વર્ષથી વધારે નથી. તે કદમાં સીધાં સરોવરથી પણ ઉંચો છે અને તેનું શરીર ચળકતા સુરજના જેવું છે. તેની છાતી શીંહના જેવી છે અને ઉંચાઇમાં તે એક મીનારાના જેવો લાગે છે. આવા હાથવાળો અને ગુરજનો ધરાવનાર ઇરાનની અંદર મેં કોઇને જોયો નથી. જ્યારે તે પોતાના હાથમાં હીન્દી તલવાર ધરે છે ત્યારે તેને શું દરીઓ કે શું પાહાડ નજીવો જેવો લાગે છે. તેના જેવો અવાજ વાદલના ગડગડાતનો પણ હશે નહી અને તેની બાજુના જેવી કોઇ પણ કાપનારી તલવાર હશે નહી. ઇરાન અને તુરાનમાં તેના જેવો બીજો કોઇ શખ્સ નથી અને જેહાનની અંદર તેનો કોઇ પણ હરીફ નથી. તે બાહાદુર પેહેલવાનનું નામ સોહરાબ છે કે જે દેવ, હાથી અને શીંહથી ડરીને પાછો ફરતો નથી. તેને માટે તું કહી શકે કે બેશક જાણે તે રૂસતમજ છે અથવા તો નરીમાનની તોખમનોજ એક પેહેલવાન છે. તે આવો પેહેલવાન જેવો પોતાના કીનો લેનારાં નામીચાં લશકર સાથે અત્રે આવી પુગ્યો તેવીજ બાહાદુર હજીરે તેની સામે લડવાની કંમર બાંધી અને તે જડપ ચાલના ઘોડા ઉપર બેસીને સોહરાબની આગળ લડાઇ અજમાવવાને માટે ગયો. પણ હમે તેને ઘોડા ઉપર જાસેવાર બેઠેલો રહેલો જોયો નહી. એક લડવૈઓ પોતાની આંખ વીંચીને ઉઘાડે, અથવા તો નાખને રસ્તે સોડમ મગજને પુગે તેટલા વારમાં સોહરાબે તેને જીન ઉપરથી ઉચકી લીધો. તેની બાજુથી લોકો અચરત બન્યા છે. જો કે હાલે તે હજીર તેની માફી ચાહાવાથી બચી ગયો છે પણ તે (કેદ પકડાવાથી) દલગીર જીવનો બન્યો છે, અને તેનું શરીર દુખી છે. મેં ઘણા એક તુરકી સ્વારોને જોયા છે પણ તેના જેવો લગામનો ફેરવનાર મેં કોઇને પણ સમજ્યો નથી. નામાદારી ભરેલા પીલતન પેહેલવાન રૂસતમ શિવાય તેના જેવો લડાઇનો કરનાર જેહાનમાં કોઇ હશે નહી. જાલેજરના રૂસતમ શિવાય તમામ જેહાનમાં તેનો કોઇ હરીફ હશે નહી. તે રૂસતમજ કદાચને તે લડાયક શખ્સને બે લશકરની સફની વચેથી પોતાના પંજામાં લેઇ શકશે. પણ તે રૂસ-

તેમ પણ તેની સાથે મેદાનમાં ઉતરે તે જોવાને હું ઇચ્છતો નથી. કારણ કે તેનો એ હરીફ સખત પથ્થરના પાહાડના જેવો છે. તે પાહાડની ઉપર જમીન પણ મેહેરબાની દેખાડે છે કારણ કે તે જમીનની ઉપરથી કીનાને વખતે ઘોડાને હુંકારી શકે છે. અગરજો તું પાદશાહ એ બાબમાં ઢીલ કરશે, અને તેની સામે લશકર મોકલશે નહી તથા કમીનગાહ બનાવીને તું છુપાઈ બેસશે નહી તો ઇરાનની સઘળી જાહોજલાલી તું જતી રહેલી ગણજે અને તમામ જેહાનને તેની તલવારની અણીથી દુખ પુગેલું સમજજે. તે પોતે જોરેમંદ હોવાથી આપણી સર્વે ચિજ લેઇ લેશે અને કોઇ પણ શખ્સ તેની સામે પોતાનો હાથ અજમાવી શકશે નહી. તેના જેવો લગામને ધરનાર શખ્સ કોઇએ જોયો હશે નહી. તું કહેશે કે તે બસ જાણે સામે સવાર પોતેજ છે. તેના આવા ગુરજ અને પંજા હોવાથી તેની સામે લડાઇ કરવાની અને તેના હુમલાની સામે થવાની હમારામાં તાકાત નથી. હવે તું તમામ પેહેલવાનોના નસીબને સુટેલા ગણજે અને તેનીજ મોટાઇને આસમાન સુધી પુગેલી સમજજે. આજ રાત્રે હમારા ઘરનો સઘળો સરસામન તેની દયા ઉપર છોડીને હમો તારા દેશની તરફ આવવા માંગીએ છીએ. વળી અગરજો હમો થોડો વખત ઢીલ કરી નીચી રહીએ તોપણ હમો કાંઇ પણ કરી શકનાર અથવા બોલી શકનાર નથી. કારણ કે તેની સામે આએ કીલ્લો મજબુટ રહી શકનાર નથી. તેના હુમલાની આગળ એક શીંહ પણ નાચાર બને છે." પછી જેવું તે નામાને સીલ સાબ કીધું કે તેવોજ એપીઓ તે લેઇ જવાને ઉઠી ઉભો થયો. ગઝદહુમે જબાન ખોલીને તેને કહ્યું કે "તું એવી રીતે અત્રેથી જજે કે આવતી કાલે સહવાર સુધીમાં સામી તરફના લશકરમાંથી કોઇપણ તુંને જોઇ શકે નહી." આથી તે નામું લેઇ જનાર એપીઆએ ત્યાંથી સીધો રસ્તો લિધો. તે નામાની પુઠે ગઝદહુમ પણ ઉઠી ઉભો થયો. તે કીલ્લાના ભોંયરાંની અંદરથી એક રસ્તો હતો કે જે રસ્તાથી ગઝદહુમ વાકેફ હતો. તેણે પોતાનો સઘળો સરસામાન ત્યાં તજી દિધો અને તે બેમાલુમ રસ્તેથી તેઓ ત્યાંથી બેમાલુમ

થઇ ગયાં. ગઝદહુમ તેજ દાહાડે તે કીલ્લાની અંદરના રસ્તા માટે પોતાના કબીલાની સાથે બાહાર પડયો.

જ્યારે પાહાડના મીનારા પાછલથી સુરજ બાહાર પડયો ત્યારે તુરાની લશકરે કંમર બાંધી. આથી પેહેલવાન સોહરાબ હાથમાં નેજો ધરીને સેતાબ ચાલના ઘોડા ઉપર બેઠો. તે એવું ધારતો હતો કે તે કીલ્લામાંના તમામ પેહેલવાનોને તે પકડીને ઘેટાંનાં ટોળાંની માફક બાંધશે. પણ જ્યારે તે કીલ્લા ઉપર હુમલો કરવામાં આવ્યો, ત્યારે ત્યાં કોઇ પણ દેખાયું નહી. તેથી તેણે એક ફાડી ખાનારા શીંહની માફક પોકાર માર્યો, કારણ કે ત્યાં જમીનની નિચેથી એક રસ્તો હતો કે જે રસ્તાથી દુશમનો જાણીતા હતા નહી.[૧] તેઓએ કીલ્લાની આગળ આવીને બારણું ખોલ્યું પણ તે નામદારોમાનું કોઇપણ તે કીલ્લામાં હતું નહી. તે કીલ્લાના રખેવાલોનું લશકર અને પેહેલવાનો ગઝદહુમની સાથે રાતોરાત ત્યાંથી જતા રહયા હતા. તેથી જ્યારે સોહરાબ અને તેનું લશકર કીલ્લામાં દાખલ થયું ત્યારે તે કીલ્લામાં તેઓએ ગઝદહુમને જોયો નહી. બીજા જે કોઇ અંદર હતા તેઓ જોકે નીરદોશ હોવા છતાં ગુનેહગાર ઠરીઆ. તે સઘલાઓ તે સોહરાબના ફરમાવ્યાથી આગળ આવ્યા અને દરેકે પોતાનો જીવ બચાવવાનો ઇલાજ સોધીઓ. વળી ગોર્દઆફ્રીદની પણ સોધ કરવામાં આવી પણ તેણી જણાઇ નહી. તેનું દિલ તેના પ્યારમાં બલતું હતું. ત્યાર બાદ (જ્યારે તેણી નહી મલી ત્યારે) તે બોલવા લાગ્યો કે "અફસોસ! અફસોસ! પ્રકાશતો માહતાબ વાદલની નિચે છુપાઇ ગયો છે. મને જમાનાની અજબ રીતની નજર લાગી કે તે મારો શેકાર છુટી ગયો. મારા ફાંદામાં એક અજબ જેવું હરણ પકાડાયલું હતું કે જે તેમાંથી છુટી જઇ મને તેજ ફાંદામાં સપડાવી ગયું છે. તે પરી જેવા શરીરની ઓરત મને એકાએક પોતાનો ચેહેરો દેખાડી મારાં દિલને ચોરી લેઇ ગઇ છે અને મારા ગમમાં વધારો કરી ગઇ છે. દિલને ખેંચનારી તે માશુક એકાએક છુપાઇ ગઇ છે. તેના ગમના હાથથી હું

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

ઝુંબવાઇ ગયો છું; અજબ જેવી નજરબંધી તો એ [redacted] કે તે મકારે ઓરતે મને તલવારથી ઘાએલ કીધો નથી તોપણ તેણીએ મારૂં લોહી રેડયું છે. તેનો ચેહરો જોયા વગર મારી જીંદગી કડવી બની [redacted] અને તેના મીઠા જવાબોથી મારૂં શરીર બંધીવાન બન્યું છે. હું જાણતો નથી કે તે જાદુગર ઓરતે મને એવું તે શું કીધું છે કે મારા સખુ-નોનો રસ્તો પણ એકાએક બંધ થઇ ગયો છે. આવી લડાઇ કરનારી, ખુબસુરત, વાતચીત કરનારી તેના જેવી બીજી કોઇ માશુક હું જોઇ શકયો નહી. જ્યારે હું તેણીના બોલેલા બોલો યાદ કરૂં છું ત્યારે દામ દિધા હોય તેમ આગ ઉઠે છે અને મારૂં દુખ વધે છે. મારી ઉપર પુશકલ દુખ આવી પડયું છે અને મારી પ્યારીથી મને વેગળાઇ પુગી છે. મને મારી કંગાલ હાલતને માટે રડવું પડે છે કારણ કે હું મારી માશુકને નથી પીછાણતો કે તેણી કોણ છે?" એમ બોલીને તે ગમથી ઘણો બલવા લાગ્યો. પણ તેનો એ ભરમ કોઇ જાણે એમ તે ઇચ્છતો હતો નહી. વળી એશક પણ છુપ્યો રહેતો નથી કારણ કે આંસુ લોકોની આગળ તે ભરમને ખુલ્લો કરે છે. અગરજો આશક ગમે એવો ઘેલો થયો હોય તોપણ તેના જીવની કલગીરી તેના અંતઃકરણમાંથી પોકાર ઉઠાવે છે. તે કમળભાવાલી નામીચી છોકરી તરફના પુશકલ પ્યારથી સોહરાબના ચેહેરા ઉપર કાંઇપણ રંગ રહ્યો હતો નહિ. હોમાનને તેના આએ કામની ખબર હતી નહી કે સોહરાબના જીગર ઉપર પ્યારનું લોહી બંધાયું છે. પણ તેણે તરફથી દિલમાં એવો નકસો દોરીઓ કે તે પરીસાન હાલ-તમાં આવી પડયો છે. કોઇના ફાંદામાં તેનો પગ આવી પડયો છે. અને પુતલી જેવી ઓરતના જુલફાના ફાંદામાં તે સપડાઇ ગયો છે, તે પોતાના દુખને છુપાવે છે પણ તેનું દિલ દુખી છે. તેની હુશીયારી રસ્તો ચુકી ગઇ છે, અને તેના પગ કાદવમાં છે.

પછી તેણે ટક સોધીને તેને છુપી રીતે કહ્યું કે "ઓ શીંહના જેવા નામીચા પેહેલવાન! આગળ બુજર્ગો પોતાના કરતાં બીજા-ઓને ધર્મે અને રેવાજમાં ચડતા ગણતા હતા નહી. તેઓ એહુંદી રીતે પોતાના દિલને ખોહી દેતા હતા નહી અને પ્યારના દારૂથી

લોકો છાકટ બની જતા હતા નહી. તેઓ કસતુરીવાળા શો હરણો (માસુકો) ને કમંદના ફાંદામાં પકડતા હતા પણ પોતાના દિલને તેઓને હાથ બંધીવાન કરતા હતા નહી. જે કોઇ પેહેલવાન હોય છે તે પરી જેવા ચેહેરાવાળી જવાન ઓરતોથી ફરેબ ખાય એવું ઇચ્છતો નથી. જે કોઇ સરદારીએ અને પેહેલવાનીએ પુગે છે તે આસમાનનો પણ પ્યાર ખરીદી લે છે. માટે ઓ શીંહના જેવું દિલ ધરાવનારા અને દેવોને બાંધનારા સરદાર ! તું કોણના પ્યારમાં એવો ડુબી ગયો છે ? એક માહતાબ જેવા ચેહેરાની ઓરતના પ્યારમાં રહેવું એ જેહાનને જીતી લેનારા શખ્સો અને સરદારોની રીતી નથી. અફ્રાસીયાબે તુંને પોતાનો બેટો ગણીઓ છે, તેથી તો તું આજે ખુશકી અને દરીઆ ઉપર સરદારી ભોગવે છે. તુરાનથી આપણે એક કામ બજાવવાને અને લોહીના દરીઆમાં તરવાને માટે બાહાર આવ્યા છીએ. ઇરાન દેશની સરહદને (આએ કીલ્લો જીતી) આપણે મજબુટ ઘેરી લિધી છે, આવો એક કીલ્લો આપણે હાથ સેહેલાઇથી આવી ગયો છે. આપણી એ મુરાદ ગમે એટલી બર આવી છે તોપણ ઘણા એક ફંદો હજી આગળ આવવાનાં છે. હજી તો પાદશાહ કાઉસ, તુસ તથા શીંહને અફ્સોસ પોકરાવનારા રૂસતમ તથા પેહેલવાન ગોદરેજ, બાહુર ગેવ, તથા શીંહ જેવો ફરામરોજ, બેહેરામ અને રેહામ, તથા વળી મીલાદનો બેટો ગુરગીન અને ફરહાદ, તથા હાથીના કરતાં વધારે જોરાવર ગોરાજેહ એ સઘળા સામા આવવાના છે. આપણા પોલાદ જેવા પંજાના નર શીંહો આવી નામદારી અને આબરૂ મેળ-વવા ખાતર કીનાની કંમર બાંધેલી રાખે છે. તે સઘળાઓ આપણી સાથે લડાઇ કરવાને સામા આવશે તે વખતે આપણું પોતાનું શું થશે તે કોણ જાણે છે ? આપણા સરદારોની વચે તુંજ એકલો મેદા-નને લાયકનો માણસ છે તો તુંને પરીના જેવી ઓરતના પ્યાર સાથે શું કામ છે ? માટે લાડકણી ઓરતોના પ્યારને તું દિલમાંથી ઠંડા કર, નહી તો કે જ વતી હવે તું લડાઇની અંદર મરદાનગી બતેલા રેહેશે નહી. ઓ નોજુવાન શખ્સ ! તેં તારી બાહુરીથી એક ભારી નામ

આપે ઉતારી લિધું છે તેમાં જો તું એકજ દિલ રાખશે તો જીત પામશે, નહી તો કે દિલના વિચારોને લિધે તું તારૂં ડોકું ખોહી દેશે. તું ખચીત કરીને જાણ કે જે કામમાં ઉલટ હોય છે તે કામમાં ફતેહ પાંમી મોટાઇ મેળવાય છે. તું જે કામ હાથ ધરાવે છે તે તો હજી પાર પડયું નથી તો બીજાં કામ તરફ તું શું કરવા હાથ લંબાવે છે? તારાં કૌવત અને મરદાનગીથી તું જેહાનને જીતી લે અને પાદશાહોની પાસેથી તાજ તથા તખત મેળવ. જ્યારે એહુલા દેશો તારે હાથ આવશે ત્યારે હરેક તરફથી ખુબસુરત ઓરતો તુંને પગે પડતી આવશે. જે કોઇ ખજાનો અને કૌવત ધરાવવામાં કમ હોય છે તે શખ્સ પ્યારે અને માશુકને માટે દુખી થાય છે. જે કોઇ શખ્સ જેહાનની અંદર મુરાદે પુગેલો હોય છે તેની નાના અને મોટાઓ પુજા કરે છે."

જ્યારે હોમાને તેની આગળ એ રીતની વાત કહી સંભળાવી તે સઘળી સોહરાબ પેહેલવાને સમજી. તેના કેહેવાથી સોહરાબ ચાવચેટ થયો અને લડાઇ કરવા ઉપર તેણે પાછું દિલ લગાડીયું. તે બોલ્યો કે "ઓ ચીનના નામદારોના વડા! તારા આવા ભલા સુખુનો ઉપર હજાર આફ્રીન હોજો. તારા આએ સખુનો મારા જીવની દવાઇ તરીકે બન્યા છે માટે હાલે મારૂં વચન તારી સાથે નવેસરથી તાજું થાય છે. જમીન અને દરીઆવાળી તમામ દુન્યાને હું અફ્રાસીયાબના હોકમ હેઠલ લાવશ." એટલું કહીને તેણે પોતાના દિલમાંથી પોતાની માશુકને હાંકી કાઢી અને એક ઉંચા તખત ઉપર જઇને બેઠો. તેણે અફ્રાસીયાબનો ઉપર તે કીલ્લાની ફતેહ બાબે તથા ઢીલ અને સેતાબી કેમ થાય છે તે બાબે એકનાંમું મોકલ્યું. આથી એ બાબદ સમજી તે તુરાન જમીનનો પાદશાહ ખુશી થયો અને સોહરાબની તારીફ કરવા લાગ્યો.

પેલી તરફથી જ્યારે તે ગઝદહમનું નામું પાદશાહ કાઉસને પુગ્યું ત્યારે તેમાંની વાત સમજીને તેનું દિલ ગમગીન થયું. તેણે લશકરના કુલવંતોને બોલાવ્યા અને એ બાબદ ઉપર કેટલીક વાતો કીધી. તેના લશકરના વડાઓ જેવા કે તુસ, ગોદરેજ, ફેશવાદ, ગેવ,

ગુરગીન, બેહેરામ અને ફરહાદ પેહેલવાન તે ઇરાનના પાદશાહની સાથે ભેગા મલ્યા અને એ બાબદ ઉપર લાંબી ટુંકી વાતો કરવા લાગ્યા. તેઓની આગળ પાદશાહે તે નામુ વાંચી સંભલાવ્યું અને તે પેહેલવાન (સોહરાબ)નાં થોડાં ઘણાં કામો કહી સમજાવ્યાં. તેણે પેહેલવાનોને છુપી રીતે એ પ્રમાણે કહયું કે "આપણે માટે એ કામ ઘણું મુશકેલ થઇ પડશે. જે મીસાલે ગઝદહમ લખી જણાવે છે તે ઉપરથી તો આપણું દિલ ધાસ્તીએ ધોવાઇ જાય છે. તેથી આપણે શું કરીએ? એ દુખનો શું ઉપાય અજમાવ્યે? ઇરાનની અંદર તે શખસનો હરીફ કોણ બનશે?" સઘલાઓએ એક મતે એવો ઠેરાવ કીધો કે, "ગેવ જાબુલના તે મોટા પેહેલવાન પાસે જાય અને રૂસતમને પાદશાહી તખત જોખમમાં આવી પડયું છે તેની ખબર પોહોચાડે, તથા તે તેને આ લડાઇમાં ઉતરવાને માટે અત્રે બોલાવી લાવે, કારણ કે એનાથીજ ઇરાનીઓને આસરો છે." એ મુજબ વિચાર કીધા બાદ તેઓ તુરતજ લખનારા મેહેતાની સાથે બેઠા, કારણ કે તે કામનો અંત તેમાંજ આવ્યો.

કાઉસે રૂસતમ ઉપર નામું લખ્યું અને સોહરાબની સાથે લડાઇ કરવાને તેને બોલાવી મંગાવ્યો તે વિષે.

પછી પાદશાહે નામદાર રૂસતમની ઉપર એક નામું લખવાને ફરમાવ્યું. શરૂઆતમાં તેણે પરવરદેગારની તારીફ ગાઇ કે "પરવરદેગાર સાહેબ આરામનો આપનાર અને ફતેહમંદ છે; જે વિચાર અને ઇનશાફનો સાહેબ છે અને જે ખોદાએ સાતે કેશવરોને પેદા કીધા છે." પછી બીજી તે પેહેલવાનની ઉપર દુવા ગુજારી કે "તું હુશીયાર દિલનો અને રોશન રવાનનો રેહેજે. મારાં હરેક કામની અંદર જેહાનમાં તારા શિવાય મારો બીજો કોઇ મદદગાર અને નહીં એમ હમેશાં બનજો. તું જાણ કે એક પેહેલવાન તુરકસ્તાનને રસ્તે આપણી ઉપર લશકર સાથે હુમલો લાવ્યો છે. તે પોતાના લશકરની સાથે સફેદ કીલ્લામાં દાખલ થઇ ચુકયો છે અને તે કીલ્લાનાં બાબુસોએ

આપણી તરફ આવવાનો રસ્તો ધરીઓ છે. તે એવો એક બાહાદુર અને જોરાવર પેહેલવાન છે કે જે શરીરે મજબુટ હાથીના જેવો અને દીલે નર શીંહના જેવો છે. તારા શિવાય ઇરાનનો કોઇ પણ શખ્સ તેની જીંદગીના પાણીને કાલાં બનાવવાની અને તેની સામે લડવાની હીંમત ધરાવતો નથી. તુંજ શીંહના જેવું દિલ ધરાવનારો પેહેલવાન જાદો છે અને તેંજ શમશેર વડે દુશમનોનાં દિલ લુટી લિધાં છે. તું સરઅફરાજી ભરેલો બાહાદુર નામદાર છે. જેહાનના પેહેલવાનોની ઉપર સરસાઇ ભોગવનારો પણ તું છે. તુંજ હાથી જેવું શરીર ધરાવનાર પેહેલવાનનું નામ ધરાવે છે તથા તુંજ પેહે-લવાનોના ડાંબ જેવો અને અંજુમનનો લાડકો છે. તારાથીજ ઇરાની પેહેલવાનોને હીંમત અને મદદ મલે છે અને તુંજ શીંહના જેવા પંજા અને જોર ધરાવે છે. માજંનદરાંન શેહેરને જીતી લેનાર તુંજ હતો અને હામાવરાનનાં બંધીખાનાને ખોલ્લું કરનાર પણ તુંજ હતો. તારો ગુરજ જોઇ સુરજ પણ રડવા પડે છે અને તારી તલવાર જોઇ મંગલ સેતારો બલીને કબાબ થાય છે. તારા રખશના પગલાંથી ઉડતી ધુલની ઝડપ આગળ નાઇલ નદીની ઝડપ કાંઇજ નથી. આખી જેહાનમાં કોઇ પણ હાથી તારી બરોબરીઓ નથી. તારી કમંદથી તું શીંહને પણ ફાંશમાં પકડી શકે છે અને તારા ભાલાથી પાહાડને પણ ઇજા પુગે છે. દરેક આફતોની વખતે તુંજ ઇરાનને પનાહ આપનારો છે. તારે લિધેજ પેહેલવાનો માથાં ઉપર મોટાઇ ભોગવ-નારી તોપી મુકે છે. નરીમાન, ગેરશાસ્પ અને સામેસવાર કે જેઓથી આવી રીતનું તોખમ અને ઓલાદ હસ્તી ધરાવે છે તેઓ ઉપર કયામતને વખત સુધી ખોદાતાલાની આફ્રીન ઉતરજો. એ ઓલાદના સઘલાઓ લડાઇ જીતનારા, શીંહોને લડાઇમાં ભોંયે ફેંકનારા અને પવીત્ર ઓલાદના છે. તારા દીદારથી મારૂં નસીબ રોશન રહે છે અને તેથીજ હું હમેશાં ખુશાલ અને તંદરોસ્ત રહું છું. હાવે મારી ઉપર એક નવું દુખ દેનારૂં કામ આવી પડયું છે કે જેના વિચારથી મારૂં દિલ ચીરાઇ જાય છે. તમામ પેહેલવાનો હમણા એકઠા મલીને બેઠા છે અને તેઓએ ગંજહેમનું આવેલું નામું વાંચ્યું છે. એ

બાહુર પેહલવાનોએ અંતે એવુંજ જોયું છે કે કુલવંત ગેવ તારી આગળ આવે અને આએ નામું તુંને પોહોચાડે તથા તેમાં લખાયલી સારી માઠી ખબરો તું વાંચે; માટે દિવસે યા રાતે કે કોઇ પણ વખતે જેવું તું આ નામું વાંચે તેવોજ તું એ બાબતની પુછપરછને માટે પણ તારા બે હોટો ખોલવાને થોભતો ના. અગરજો તું તારા હાથમાં તોશો ધરાવતો હોય તો તે તું સુંઘવાને પણ થોભતો ના, પણ તારાં મગજને તેજી બનાવી તારો ચેહેરો અત્રે આવવાને ફેરવજે. અગરજો તું ઉંઘાયલો હોય તો જડપથી જાગૃત થઇ ઉભો થજે. જો તું ઉભેલો હોય તો જરાબી ઢીલ કરતો ના, પણ ઘણા એક દાનાવ સ્વારોની સાથે જાબુલથી કુચ કરજે અને અત્રે આવવાના પોકારો ઉઠાવજે. ગજદહુમ જે મુજબ તેનું બ્યાન કરે છે તે ઉપરથી તું શિવાય તેનો બીજો કોઇ હરીફ જણાતો નથી. જેવું તું આએ નાંમુ વાંચે તેવીજ તું વગર ઢીલે તૈયારી કરજે અને લશકર લડાઇ કરવાને માટે હંકારજે." પછી તેણે અમબર અને કસ્તુરીને સાથે ભેલીને તે નામાંની ઉપર એક કાલી મોહર કીધી. જેવું તે નામું સીલસાખ થયું તેવુંજ તે જડપથી બાહુર ગેવને આપવામાં આવ્યું.

પછી પાદશાહે તેજ વખતે ગેવને કહ્યું કે "તું અત્રેથી જડપથી દોડતો જા અને ઘોડાની લગામને ઢસી નાખ. તું રૂસતમ પાસે જઇને જાબુલમાં આશાયશ ભોગવવાને માટે થોભી રહે એમ બનવા દેતો ના. જો તું ત્યાં રાતે જઇ પુગે તો ત્યાંથી દિવસના પાછો ફરજે અને તેને કહેજે કે લડાઇનો વખત નજદિક આવી પુગ્યો છે. અગરજો આએ પેહલવાન શખ્સ મોટાઇ ભરેલો નહી હોય તોપણ દુશમનને કદીપણ હલકો ગણવો જોઇએ નહી." તેણે તે નામું તેની પાસેથી ઉતાવલે લિધું અને માર્ગની અંદર ઉંઘ અને આરામ ભોગવ્યા વગર આગળ ચાલ્યો. તે રાતે અને દિવસે ફુંકતા પવનની જડપે દોડીઓ કીધો અને તેણે રોટલી પાણીની પણ કંઇ દરકાર રાખી નહી. જેવો તે જાબુલસ્તાનની નજદિક જઇ પુગ્યો કે તેવોજ ચોકીબાનોના આવા પોકારો દસ્તાનને પુગી વલ્યા કે " એક સ્વાર ઇરા-

નથી વંટોળીઆની જઠપે અત્રે આવે છે કે જે સારી ચાલના ઘોડા ઉપર સ્વાર થયલો છે. ચોકીબાનો તેને જે નજરે જોય છે તે ઉપરથી જણાય છે કે તે કાંઇ ફરીયાદ સાથે અત્રે આવ્યો છે.”૧ આથી તેહેમતન પોતાના લશકર સાથે તેને લેવાને ગયો. ત્યાંના બુઝોર્ગો પણ પોતાના માથાં ઉપર તાજ પેહેરીને ગયા. તેની આગળ જઇ પુગતાંજ ગેવ પોતે તેમ તેના પેહેલવાનો અને નાની મોટી પદવીના શખ્સો જે તેની સાથે હુતા તેઓની સાથે તે ઘોડા ઉપરથી ઉતર્યો અને તેણે તેને ઇરાનને માટે તથા પાદશાહને માટેની ખબર પુછી. પછી તેઓ ત્યાંથી રૂસતમના મેહેલમાં ગયા અને ત્યાં થોડો વખત રહીને થાક લીધી. તેણે જે કાંઇ પાદશાહથી સમજયું હતું તે તેને નામું સ્વાધીન કરતાં કહયું અને સોહરાબને માટેનું કેટલુંક બયાન કીધું.

જયારે તેહેમતને એમ સમજયું તથા તે નામું વાચ્યું ત્યારે તે હસી પડયો અને એ કામને માટે અજબ થવા લાગ્યો. તે બોલ્યો કે “મોટી પદવીના (તુરાની) લોકો વચ્ચે દુન્યામાં સામના જેવો એક સ્વાર પેદા થાય! અમીરી ખવાસના ઇરાનીઓ વચ્ચે એ બનાવ બને તો તેમાં અજબ જેવું નથી પણ તુરકીઓથી એ બનાવ કદી પણ બની શકે નહી. એ કામમાં ખોદાની શું ઇચ્છા છે તે હું જાણતો નથી. એવો તે નામીથો તુરકી પેહેલવાન કોણ હશે? સમંગાનના પાદશાહની બેટીથી હું એક બેટો ધરાંઉ છું કે જે હાલે તો બાળક છે. તે કુલવંત બેટો હજી સુધી લડાઇની વખતે ઉટાવલ અને ઢીલ કેમ કરવી તે જાણતો પણ હશે નહી. મેં એક શખ્સની મારફતે તેની માયની ઉપર તેને માટે ઘણું એક સુનું અને જવેહેરાત મોકલી આપ્યું હતું. તે તો ત્યાંથી એવો જવાબ લાવ્યો હતો કે તે મારો પ્યારો બેટો થોડા વખતમાં મોટો થશે. હજી તે મારાં દિલની મોજ અને મારા જીવના જેવો (વાહાલો) બેટો મેદાનનો મર્દાનેમર્દ અને લશકરને તોડનાર બન્યો નથી. જયારે તેનો વખત આવશે ત્યારે તે શીહની માફક દોડશે અને ઘણા એક નામદારોના ડોકાં નિચે નાખશે. તે મારાં એક બખતરનાં જેવો છે જે લડાઇમાં મારો

૧ બમ્બેઈની નકલમાં એ બેત વધારે છે.

બચાવ કરશે, પણ તે હાલતો મોજ મજાહમાં આશાયશ મેળવે છે. [1] દુધનો વાસ આવતા હોઠથી તે હાલે દારૂ પીએ છે. પણ બેશક તે જલદિથી લડાઇનો કરનાર બનશે. તેથી ચાલો આવો, આપણે મેહેલ તરફ જઇએ અને દસ્તાનના મકાનની તરફ ખુશાલી ભોગવવાને જઇએ, અને એ કામને માટે તેનો શું વિચાર છે તથા તે નામીચો તુરકી કોણ છે તે આપણે જોઇએ." પછી નામદાર રૂસતમ પેહેલવાન દસ્તાનના મેહેલ આગળ આવી ઉતર્યો. તે પોતે ગેવની સાથે નરીમાનના મેહેલમાં દાખલ થયો અને થોડો વખત ત્યાં રહી ગમને દુર કીધો. રૂસતમ બોલ્યો કે "એ બાબે કસી ધાસ્તી રાખવાની નથી, કારણ કે સેવટે તે તુરકીઓને માટે ભુલ શિવાય બીજું કાંઇ નથી. એ નામીચો સરદાર ક્યાંનો છે તે માટે તો કોઇ કાંઇ કહેતું નથી, અને હાલે હું પણ જાણતો નથી કે એ સ્વાર કોણ છે?" ત્યારે તે કાસદ ગેવે પાછો એવો જવાબ દિધો કે "તે નામદાર લાંબો વખત જીવવો જોઇતો નથી. તે ઉંચા સરોવરની માફક કદમાં ઉંચો બન્યો છે. તેના હાથમાં ગુરજ છે અને જેનની ઉપર કમંદ લટકાવેલી છે. તે જોરાવર બાજુનો અને કદાવર અંગનો છે. ઉંચાં આસમાન ઉપરના તારાઓને પણ તે નિચે લાવે છે. હાલે તેની ઉમર ચૌદ વર્ષની પણ નથી તોપણ મરદાનગીમાં તે આસમાન સુધી પુગે છે. વળી તેનો પણ વખત લડાઇ કરવાનો નથી તેમ તે મોજમજાહ અને ખુશાલીની મીજલશને લાયકનો પણ નથી. ઓ પેહેલવાન! તું જેમ તારા બેટાને માટે કહે છે તેવોજ શખ્સ ઇરાનીઓ સાથે લડવાને માટે આવ્યો છે. તેણે બાહાદુર હજીરને તેના ઘોડા ઉપરથી નિચે ફેંક્યો છે અને તેને પોતાની કમંદથી બાંધ્યો છે. તે પેલા શીંહ બચ્ચા તુરકીથી આવું કામ કદી બને નહી, જો કે તે આટલો બાહાદુર અને હીમતવાન છે તો શું થયું. અગરજો તે બીજોજ હોય (યાને રૂસતમનો બેટો નહી હોય) તો તેનાથી આટલી બધી ધાસ્તી અને ફીકર રાખવી જોઇએ નહી, કારણ કે ખોદા દુશમનનો નાશ કરનાર છે."

---

1 તબેરી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

ત્યાર બાદ વળી પીલતનને ગેવને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ લશકરને તોડનારા પેહેલવાન સરદાર! આજે આપણે અત્રે ખુશાલી સાથે બેસીએ અને તેટલો વખત તે પેહેલવાનો તથા પાદશાહને વિષેની વાતો આપણે યાદ કરશું નહી. આપણે અત્રે રહીને એક દાહાડો આરાયશ લેઇએ અને સુકા હોટની ઉપર દારૂનો ભીનાશ નાખીએ. ત્યારબાદ આપણે જડપથી પાદશાહની આગળ જઇશું અને ઇરાની પેહેલવાનોને રાહ જોતા થોભાવશું નહી. આપણું જળકતું નસીબ હાલે જાગૃત થયું નથી, નહી તો કે એ કામ કાંઇ મુશકેલ નથી. જ્યારે દરીઓ (યાને રૂસતમ) મોજાથી હીલતો બનશે ત્યારે તે તેજી આતશ (સોહરાબ) ના ભડકાંને આગ્રુ વધવા દેશે નહી. જેવો તે મારા વાવતાને દુરથી જોશે તેવુંજ તેનું દિલ ખુશાલીના વખતમાં માહેતમ કરતું બનશે. અગરજે તે શુરજ અને તલવારનો ધણી જાલના બેટા રૂસતમ જેવો જણાતો હોય યા વળી લડૈયા સામના જેવો બાહાદુર, હુશીયાર અને દબદબાવાલો હોય તોપણ તે એટલી બધી તેજી સાથે લડી શકશે નહી, તેથી એ કામને મુશકેલ ગણવું જોઇતું નથી." પછી તેઓએ દારૂ ઉપર હાથ લંબા-વ્યો અને તે પીને મસ્ત બન્યા. તેઓએ પાદશાહની તથા જાલની સલામતીઓ લિધી. વળી બીજે દાહાડે બામદાદ થતાં તેહેમતન પુર ખુમારી સાથે આવ્યો અને દારૂ પીવાના કામનીજ પાછી તૈયારી કીધી. તેઓએ તે દિવસ પણ મોજ અને મસ્તીમાં ગુજાર્યો અને બીજે દિવસે પણ તેઓને જવાની યાદ રહી નહી. પછી રૂસતમે બાવરચીઓને ફરમાવ્યાથી તેજ વખતે ખાણું હાજર કરવામાં આવ્યું. જ્યારે ખાણું ખવાઇ રહ્યું ત્યારે મીજલશની તૈયારી કીધી અને દારૂ, વાજીંત્ર અને રામશગરોને મંગાવી. જ્યારે એ દાહાડો પણ પસાર થયો ત્યારે બીજે દિવસે પણ સુરજના ચેહેરા જેવી મીજલશ સંગારી. ત્રીજે દિવસે પણ બામદાદથી દારૂ લાવવામાં આવ્યો અને તેઓએ કાઉસ પાદશાહની તો કાંઇ યાદ કીધી નહી. ચોથે દીવસે ગેવે જવાની તૈયારી કીધી અને તે બાહાદુર પેહેલવાન સરદારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "કાઉસ

ગુસ્સાવાળો શખ્સ છે અને તે હાલે પોતાની હુશીયારીમાં નથી, કારણ કે તેને મનથી આ બાબત કાંઇ હલકી લાગતી નથી. આવે કામથી તે ગમગીન બન્યો છે અને ગભરાઇ ગયો છે. તેથી તે ખાવા પીવાથી તથા સુવા અને આરામ કરવાથી વેગળો થઇ ગયો છે. માટે જો આપણે જાબુલસ્તાનમાં વધુ ઢીલ કરશું તો આપણે કાઉસને માટે જમીનને તંગ બનાવીશું. આથી તે ઇરાનનો પાદ-શાહ આપણી ઉપર ગુસ્સે થશે અને બુરા વિચારથી આપણી ઉપર કીના ભર્યો બનશે. સોહરાબની સાથે લડાઇ કરવાનું કોઇ પણ જોર ધરાવતા નથી, જયારે તે પેહેલવાન તેઓના કરતાં વધારે જોર ધરાવે છે.૧ અને કાઉસ પાદશાહે ઘણું ખંતીને કહ્યું છે કારણ કે તે લશકર ઇરાનની ઘણી નજદિક આવી પુગ્યું છે." ત્યારે રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે "તું એ બાબેનો વિચાર ના કર કારણ કે આ-એ જેહાનની અંદર કોઇ પણ આપણી સાથે ગુસ્સે થઇ શકશે નહી." પછી તેઓએ તે દિવસે દારૂ પીવાથી હાથ ઉઠાવ્યો અને પોતાના દિલને (લડાઇના) વિચારોથી સંગાર્યા.

રૂસતમ અને ગેવ કાઉસની નજદીક આવી લાગ્યા અને કાઉસ તેઓની સાથે ગુસ્સે થયો તે વિષે.

પછી તેણે રખશ ઉપર જીન બાંધવાનો હોકમ કીધો અને કુચ કરવાને માટે રણશીંગડાં વજડાવ્યાં. રૂસતમના રખશને જીન, પાખડા અને રૂપેરી લગામથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો. જાબુલના સ્વારોએ જેવો તેનો એ હોકમ સમજ્યો તેવાજ તેઓ પણ લોઢાની ટોપી અને હથીયારો સાથે ત્યાં ગયા. એક ભારી લશકર રૂસતમે તૈયાર કીધું અને તે લશકરની ઉપર જવારેહને સરદારી આપી. જેવો રૂસતમ પાદશાહની નજદિક આવી લાગ્યો તેવાજ તુસ, ગોદ-રેજ અને ગેશવાદના બેટાઓ તેને એક દિવસના રસ્તા સુધી લેવાને

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

માટે ગયા. તેઓ તેના દોડતા ઘોડાની આગળ પગે ચાલવા લાગ્યા. વળી રૂસતમ પણ ઘોડા ઉપરથી ઉતર્યો અને ખરાં દિલથી મુલાગોની ખબર અંતર પુછી. પછી તેઓ ભપકા સાથે ખુલ્લાં દિલથી અને બેરપાહી આહાલા પાદશાહની દરબારમાં આવી લાગ્યા. જ્યારે તેઓ ત્યાં ગયા અને તેની નજદિક નમન કરવા લાગ્યા ત્યારે કાઉસે ગુસ્સે થઈને તેઓને કાંઈ પણ વલતો જવાબ દિધો નહી. તેણે પેહલાં ગેવ ઉપર પોકાર કીધો અને પછી પોતાની બેઉ આંખની શરમને ધોઈ નાખીને બોલ્યો કે "રૂસતમ એવો તે કોણ છે કે તે મારા હોકમને હલકો ગણે અને મારા હોકમથી માથું ફેરવે. અગરજો હાલે મારી પાસે તલવાર હતે તો એક નારંગીની માફક તેનું ડોકું શરીરથી જુદું કરતે. પકડો એને અને તેને જીવતો સુલીએ ચઢાવો. કોઈપણ મારી આગળ એને માટેની સીફારશ કરતું ના."

તેના એવી રીતના બોલવાથી ગેવનું દિલ દુખી થયું કારણ કે તેણે રૂસતમ જેવાની તરફ આવી રીતે હાથ લંબાવવાની હીંમત કીધી હતી. કાઉસ ભવાં ઉપર કરચલી ચઢાવીને ગુસ્સે બન્યો અને અરજના કરતા શીંહની માફક પોકાર કરવા લાગ્યો. ગેવ અને પીલ-તનની સાથે કાઉસ એ રીતે ચિરડાયો તેથી તમામ દરબાર હેરત બની. કેકાઉસ પોતાની જગ્યાએથી ઉઠી ઉભો થયો અને જેમ ઝાડીમાં આતશ સળગી ઉઠે તેમ ઉશકેરાઈ જઈને તુસને ફરમાવ્યું કે "તું જા અને એ બંનેને જીવતા સુલીએ ચઢાવ." આથી તુસે આવીને રૂસત-મનો હાથ પકડયો જેથી સઘલા પેહેલવાનો અચરતે બન્યા. (તુસે તેનો હાથ એમ પકડયો કે) તે તેને કાઉસની આગળથી બાહાર લેઈ જાય કે જેથી કરી તેની તુંડાઈ જરા નરમ પડે. પણ રૂસતમે એવાંતો જોરથી પોતાનો હાથ તુસના હાથ ઉપર માર્યો કે તું કહેશે કે તે જોરા-વર હાથીએ જાણે ઢોલ વજાડયું. આથી તુસ ઉંધે મસતક જમીન ઉપર તુટી પડયો અને રૂસતમ તેની આગળથી જડપથી ખસી ગયો. ત્યારબાદ તે હેમતન પાદશાહની સાથે ચિરડાઈને બોલ્યો કે "તારા મગજમાં તું એટલી બધી ગરમી ના રાખ. તારા એક પછીના એક એક સઘલાં કાંમો બુરાં છે તેથી તુંને પાદશાહી પણ ઘટતી નથી.

આવું તાજ તારાં કમીના માથાંની ઉપર હોવા કરતાં એક અજદાહનાં મોઢાંમાં તે હતે તો તે વધારે નેક ગણાતે. હું તે નામદારીનો સોખનારો જાલનો બેટો રૂસતમ છું કે જેનું માથું તારા જેવા પાદશાહની આગળ નમતું નથી. શું મીસર, ચીન કે હામાવરાન, કે શું રૂમ, સગસાર કે માંજનદરાંનના લોકોના કલેજાં મારી તલવાર અને તીરથી ચિરાયલાં છે, તથા તેઓ સઘલા મારા રખશ આગળ ગોલામ જેવા છે. તું પોતે આ દુન્યામાં જીવે છે તે મારા વડે છે. તો તેં શા માટે તારાં દિલને મારી ઉપર કીના ભર્યું બનાવ્યું છે? (તારામાં શકિત હોય તો) તું તે સોહરાબને જીવતો ફાંસીએ ચઢાવ અને એમ ચિરડાઇને તે બદખાહનો નાશ કર. જ્યારે હું ગુસ્સે થાંઉ છું ત્યારે મારી આગળ પાદશાહ કાઉસ શું બીસાતમાં ગણાય? અને તુસ એવો કોણ છે કે જે મારી ઉપર હાથ લંબાવે? હું કાઉસના ગુસ્સાથી શા માટે ડરી જાંઉ? મારી આગળ કાઉસ અને મુઠી ભરીને માટી એકસરખી છે. મને ખોદાતાલાની તરફથી ફતેહ સાથનો વખત મલ્યો છે અને તેવો વખત કાંઇ મને તું પાદશાહથી અને તારા લશકરથી મલ્યો નથી. જમીન મારી ગોલામ છે અને રખશ મારૂં તખત છે તથા ગુરજ મારી પાદશાહી સત્તા અને લોઢાંની ટોપી મારૂં તાજ છે. મારી તલવારથી હું કાલી રાતને પ્રકાશીત બનાંઉ છું અને તેના વડે લડાઇના મેદાનમાં ડોકાંઓને ઉડતાં કરૂંછું. ભાલાની અણી અને ગુરજ મારા દોસ્તો છે તથા મારી બે બાજુઓ અને મારૂં દિલ મારો પાદશાહ છે. તે કાઉસ મને શા માટે દુખી કરે? હું કાંઇ તેનો ગોલામ નથી. હું તો પરવરદેગારનો એક બંદો છું. ઇરાની બાહાદુરોએ મને પાદશાહી આપવાને માટે ચાહયું હતું અને આએ તાજ તથા તખત મારે માટે તેઓએ તૈયાર કીધું હતું પણ મેં પાદશાહી તખત તરફ જરા પણ નજર કીધી હતી નહી અને મેં આગલોજ રેવાજ, રસમ અને રાહારીતીને જાળવી રાખી હતી. અગરજો મેં તાજ અને તખત કબુલ કીધું હતે તો તું આવી મોટાઇ અને સારૂં નસીબ મેલવવા પાંમ્યો હતે નહી. તું જે હમણા સઘલું બોલ્યો તે મને બોલવું શું તુંને ઘટતું હતું? તારી

સાથે મેં કીધેલી નેકીનો શું તું મને આવો બદલો આપે છે કે ? મેં કયે કોબાદ જેવાને આએ તખ્ત ઉપર બેસાડીઓ હતો તો હું તું કાઉસની, તારા ગુસ્સાની અને તારા મગરૂરીના પવનની શા માટે દરકાર કરૂં ? બીજું એકે કયેકોબાદ એક ટોલીની સાથે અલબરૂજ પાહાડની ઉપર કંગાલ હાલતમાં રહેલો હતો તેને જો હું જઇને ઇરાન જમીન ઉપર લાવતે નહી અને તેની તરફથી કંમરબંધ અને કીનાની તલવાર બાંધતે નહી તો તુંને આવી મોટાઇ મલતે નહી અને તારી ખાહેશ પાર પડતે નહી, તથા વળી સામના બાલના બેટાને તું આવા સુખનો પણ બોલતે નહી. અગરજો હું ગરદન ઉપર ભારી ગુરજ ઉઠાવીને માંજનદરાન જતે નહી તો સફેદ દેવનું મગજ અને કલેજું કોણ તોડી લાવતે ? અને પોતાની બાજુના જોર ઉપર કોણ એવી ઉમેદ ધરાવતે ?”

જ્યારે તે એ પ્રમાણેનું કેટલુંએક બોલવું બોલી રહયો ત્યારે તેણે પેહેલવાનોને શિખામણ દેવી શરૂ કીધી. તેણે ઇરાનીઓને કહયું કે “સોહરાબ પેહેલવાન હવે આવશે અને તે તમારામાંથી કોઇ પણ નાના કે મોટાંઓને જીવતા રેહેવા દેશે નહી. માટે તમો દરેક જણ તમારા જીવનોજ ઇલાજ કરતા રેહેજો અને તમારી અક્કલને એ કામમાં દવાઇ તરીકે વાપરજો. તમો મને હવે પછી ઇરાનમાં પાછો જોશો નહી. આએ તમારો મુલક છે અને મારો આએ રખશ ગીધની પાંખ છે.” એમ કહીને તે બાહાર નિકલ્યો અને ગુસ્સા સાથે રખશ ઉપર બેઠો. તે બોલ્યો કે “હું શીંહાને મારનાર અને તાજનો બક્ષનાર છું.” પછી તે ઘોડો દોડાવીને ત્યાંથી આગળ નિકળી ગયો. તું કહેશે કે જાણે દુખથી તેની ચામડીની ખોલ નિકલી જતી હતી. તમામ નામદારોના દિલ એ બાબદથી ગમગીન થયાં કારણ કે રૂસતમ તેઓના ગોવાલ્યા તરીકે હતો અને તે સઘલાઓ ઘેટાંના ટોલાં માફકના હતા. તેથી તેઓએ ગોદરેજને કહયું કે “આએ (રૂસતમને પાછો લાવવાનું) કામ તારૂં છે. જે ભાંગેલું છે તે તારે હાથેજ સંધાશે. જ્યારે પાદશાહ તારૂં કેહેવું સમજશે તો બેશક તે વારૂ કહયું કરશે. માટે તું તે ઘેલા

પાદશાહની આગળ જા અને એ બાબે તરેહ તરેહની વાતો કર. તું તેની આગળ નરમાશ સાથે ઝબાન વાતો કરજે અને આપણા ગુમાઇ જતાં નસીબને પાછું રાહ ઉપર લાવજે. પછી તમામ બુજોર્ગોને અને લડવૈયાઓ જેવા કે ગેવ, ગોદરેજ, શીંહના જેવો બેહેરામ, રેહામ તથા બાહદુર સ્વાર ગુરગીન તેજ વખતે એકઠા મલીને સાથે બેઠા. તેઓ એકમેક સાથે વાત કરવા લાગ્યા કે "પાદશાહ નામીચા શખ્સોના દિલને સંગરી રાખતો નથી. રૂસતમના જેવો જેહાન પેહેલવાન કોણ છે? તેણે તો ગોયા કાઉસ પાદશાહને જીવ બક્ષ્યો છે. તેનાં દુખ અને સંકટની વેલાએ રૂસતમ શિવાય તેનો બીજો કોઇ મદદગાર હતો નહી. જ્યારે માજનદરાનના દેવોએ તે પાદશાહને તથા આપણને ભારી બંધીખાને પુરયા હતા ત્યારે તેણે તેને માટે કેટલી જેહેમત અને રંજ ઉઠાવી હતી અને તેણે તે ભયંકાર સફેદ દેવનું કલેજું પણ એંથી કાહડયું હતું. તેણે તેને ખુશાલી સાથે પાદશાહી તખત ઉપર બેસાડીઓ અને તેના ઉપર બુજોર્ગોની આફ્રીન કીધી હતી. બીજી વખતે જ્યારે હામાવરાનમાં તેના પગોની ઉપર ભારી બેડી ઘોકવામાં આવી હતી ત્યારે તેણે તેનેજ માટે ત્યાંના આવા (બેરેમંદ) પાદશાહોને મારી નાખ્યા હતા અને તેણે હામાવરાનમાંથી પણ પોતાની પીઠ નાહાસવાને ફેરવી હતી નહી. તે તેને એકબાર ફરીથી પાયતખતમાં લાવ્યો હતો અને તેને પાદશાહ ગણીને માન આપતો હતો. જ્યારે તેણે તેનો બદલો આવા અપજશ સાથે આપ્યો છે તો અત્રેથી આપણને પણ નાહાસી જવા વગર બીજો છુટકો નથી. વળી હાલે કામનો વખત આવ્યો છે ત્યારેજ તેણે તે વખતને તંગ બનાવી દીધો છે. રખેને એવું બને કે તે દુશમનો જ્યારે આપણને લડાઇ ઉપર નહી જોય તો છેક અત્રે વેર ધસી આવે. રૂસતમના જાબુલસ્તાન તરફ ઉતાવલે ચાલી જવાથી હવે આપણે શું કરીશું? તેના વગર આપણને લડાઇમાં ખુશાલી મલવાની નથી. આપલી આગલી તમાત લડાઇઓ હવે બરબાદ જશે, માટે હાલે કોઇએ તેની પુઠે ઝડપથી દોડી જવું જોઇએ છે અને તે પેહેલવાનને પાછો ફેરવવો જોઇએ છે.

આથી કેશવાદનો બેટો પેહેલવાન ગોદરેજ ભપકા સાથે પાદશાહની આગળ ચાલીને ગયો અને કુએ કાઉસને કહ્યું કે "રૂસતમે એવું તે શું કીધું હતું કે આજે તેં ધરાનની ઉપર (નાશ કારક) ધુલને ઉડતી કીધી છે? શું તું હમાવરાનની અને માજંન-દરાનના દેવોની વાત ભુલી ગયો છે? કે તેં તેને જીવતો ફાંસીએ ચઢાવવાનો હોકુમ કીધો. નકામા સખુનો પાદશાહોએ બોલવા લાયક નથી. તેં તો રૂસતમને (એમ કરી) પુરતી રીતે (બુરાઇથી) બદલો વાલી આપ્યો છે. પાદશાહોમાંના કોઇએ પણ એવો બિચાર કીધો હતો નહી. હવે જ્યારે તે ચાલી ગયો છે અને એક ભારી લશકર વરૂના જેવા કરતુકના એક સરદાર સાથે આવી ઉભું [illegible] ત્યારે તારી પાસે એવા કોણ શખ્સ છે કે જે તેની સામે લડાઇમાં જશે અને તેની ઉપર કાલી ધુલને ઉડતી કરશે. જે પ્રમાણે ગઝદહુમ કહે છે તે પ્રમાણે તો તે સોહરાબનો બિચાર કરતાં આપણા દિલ (બસ્તીથી) ધોવાઇ જાય છે.[1] ગઝદહુમે તારા તમામ પેહેલવાનોની બાહુરી માટે સમજ્યું છે તથા તેઓમાંનાં થોડા ઘણાઓને જોયા પણ છે. તોપણ તે કહે છે કે, 'તેની સાથે કોઇ સવાર લડવાનું યાદ કરે એવો દિવસ ક્યાંથી હોય?' જે કોઇનો રૂસતમના જેવો લાયક પેહેલવાન હોય તેને જે તે દુખી કરે તો તે નાદાન હોવો જોઇએ. પાદશાહના મગજમાં અક્કલ રહેવી જોઇએ છે કારણ કે તેણે ગુસ્સો અને તુંદાઇ દેખાડવી નકામી છે." જ્યારે પાદશાહે ગોદરેજનું એ કહેવું સમજ્યું ત્યારે તેને તેનું બોલવું ડાહાપણ ભરેલું છે એમ લાગ્યું.[2] આથી તે જે કાંઇ બોલ્યો હતો અને પોતાના મગજને વગર ફોકટનું ઉશકેર્યું હતું તેને માટે તેને પસ્તાવો લાગ્યો. તેણે ગોદરેજને કહ્યું કે "તારા આ સખુનો

[illegible] અંગ્રેજી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

૨ ગોદરેજ કાઉસનો ઘણોજ ડાહાપણવાલો સરદાર ગણાતો હતો. તેની શિખામણોની અસર કાઉસની ઉપર જદ થતી હતી. વળી એ પેહેલવાન તે પાદશાહને કડવા સખુનો કેહેવાને પણ ડરતો હતો નહી. એ પેહેલવાન ઇરા-નીઓની વચ્ચે ઘણોજ બાહુર ગણાતો હતો.

મરતા છે. બુઢા શખ્સોના હોઠ ઉપર શિખામણ દેનારા હોય માટે હવે તમો લોકોએ તેની આગળ જવું જોઇએ અને તેને ખુબી સાથે ઘણી એક મીઠી વાતો કરી સમજાવવો જોઇએ છે. તેના મગજને મારે માટેના ગુસ્સાથી ખાલી કરી નાખવું ઘટે છે અને તેને ભલા વખતની આશા આપવી ઘટે છે. માટે તું તેને મારી આગળ લેઇ આવ કે જેથી મારો દલગીર જીવ રોશન થાય.”

આથી ગોદરેજ તેની આગળથી ઉઠયો અને જડપથી તે પેહેલવાનની પુઠે દોડયો. લશકરના સરદારો પણ તે રૂસતમની પુઠે જવાને માટે તેની સાથે ચાલવા લાગ્યા. તેઓએ જેવો તે પીલતન પેહેલવાનને રસ્તામાં જોયો તેવાજ તે સઘળા નામદારો તેની આગળ આવતા ગયા. તેઓએ તે પેહેલવાનની તારીફ આઇ કે “તું જાવેદાન સુધી રોશન રવાન સાથે જીવતું કરજે. તમામ જેહાન તારા પગની હેઠળ રેહેજો અને તારી હમેશની જગ્યા તખતની ઉપરજ હોજો. તું જાણે છે કે કાઉસ મગજ ધરાવતો નથી અને તીખા શબ્દો બોલવામાં તેનું કશું વજન રેહેતું નથી. તે જે કાંઇ બોલે છે તેને માટે તે તુરતજ પસ્તાવો કરે છે અને ભલાઇ સાથે નવેસરથી વચન આપે છે. અગરજો તું તેહેમતન તે પાદશાહથી દુખી થયો હોય તો પણ તેમાં હવે ઇરાનીઓનો કાંઇ ગુનાહ નથી. ત્યારે તું શા માટે ઇરાન દેશને તજી જાય છે અને તારા મુબારક ચેહેરાને હમારાથી છુપ્યો કરે છે! વળી તે કાઉસ પણ પોતાના સખુનને માટે પસેમાન બન્યો છે અને તેથી તે અફસોસ સાથે પોતાના હાથનો પોંહાચો કરડે છે.” ત્યારે તેહેમતને તેઓને એવો જવાબ આપ્યો કે “હું કાઉસ પાદશાહની જરા દરકાર કરતો નથી. મારૂં તખત ઘોડાનું જીન છે અને તાજ તે લોઢાંની ટોપી છે તથા મારો ડગલો તે મારૂં બખતર છે. મેં મારૂં શરીર મોહતને હાથ સોંપીયું તે શું તે નાલાયક સખુનો સમજવાને માટે મોતને હાથ સોંપીયું છે કે! તે પાદશાહ મારી સાથે એમ મીજાજથી શા માટે બોલે? મેં તો તેનો બંધીખાનામાંથી છુટકારો કીધો હતો અને તેના તાજની અને તખતની રખેવારી કીધી હતી. એક

વેલા હું તેને માટે માજંદરાનનાં દેવોની સાથે લડયો હતો—તો બીજી વેલા તેને માટે મેં હામાવરાનના પાદશાહ સાથે લડાઇ કીધી હતી. જ્યારથી પણ હું તેને આવી રીતે દુશમનોના હાથમાં જોતો ત્યારે હું તેને સખતી ભોગવવાથી અને બંધીખાનું વેઠવાથી છુટો કરતો હતો. કાનાઇ શું તેં તેનું મગજ જાણ્યું નથી. પણ તે મીજાજ, ગુસ્સો અને નાહાનીજ ખસવે છે. કાઉસ મારી આગળ એક મુઠી ખાક બરોબર છે, તો હું તે કાઉસના ગુસ્સાની ધાસ્તી શા માટે રાખું ? [1] તેનાથી મારૂં માથું અને દિલ ધરાઇ ગયું છે. હવે હું પાક યજદાંન શિવાય બીજા કોઇથી બીહીવાનો નથી." જ્યારે તેહેમતન રૂસતમ બોલવાથી ધરાયો ત્યારે ગોદરેજે તે પીલતનને એમ કહ્યું કે "પાદશાહ તથા બાહાદુરો અને સરદારો તારાં આ કામથી કાંઇ બીજોજ શક લેઇ જશે અને હરેક જન એ રીતે છુપાછુપ બોલશે કે તું નામીચો પેહેલવાન તે તુરકીથી ડરી ગયો છે. જે પ્રમાણે ગઝદહુમે ખબર આપી છે તે મુજબ તો તેણે આપણું ઇરાનીઓથી તમામ શેહેરો અને જમીનોને ખાલી કરી નાખી છે. વળી તેઓ કેહેશે કે જ્યારે રૂસતમ જેયો તેની સાથે લડવાને ડરી ગયો તો તેની આગળ તારા અને મારા જેવાના શું આસરા. પાદશાહના ગુસ્સે થવાથી અને તેની તારી સાથેની મારામારીથી દરબારમાં ચઢાવાર ઉઠેલી મેં જોઇ છે અને ત્યાં સોહરાબ પેહેલવાનને માટેજ તમામ વાતો થાય છે. તેથી તું એવી રીતે ઇરાનના પાદશાહની તરફ પીઠ ના મંડ. જેહાનની અંદર આવી રીતે તારૂં નામ જે ઉંચાઇએ પુગ્યું છે તેને તું એ રીતે પાછું હટાવી છુપાવી ના દે. વળી બીજું એકે દુશમનનું લશકર ઘણું નજદિક આવી લાગ્યું છે ત્યારે તું ગુસ્સે થઇ તાજ અને તખતનો નાસ થવા ના દે. તુરાન જમીનમાં આપણી ઉપર શરમ વરસશે અને તેમ થાય તો તેં આપણા પાક ધર્મને લાયકનું ગણાશે નહી."

જ્યારે રૂસતમે તેને એવી વાતો કરતાં સમજાયો ત્યારે તે દુખી થયો. તેણે ગોદરેજને એવો જવાબ દિધો કે "(જાણુલ તરફ

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

પાછો જવાને) હું આ જમીનનો ઘણો રસ્તો કાપી આવ્યો છું" તોપણ તેણે તેને કહ્યું કે "અગરજો મારૂં દિલ તેને માટે ધાસ્તી રાખતું હતે અને તે મારા જીવને મારાં શરીરમાંથી તોડી કાઢે એમ હું ઇચ્છતો હતે નહી તો તું તો સારી રીતે જાણે છે કે હું લડાઇમાંથી નાહાસનારો શખ્સ નથી. પણ મને તે પાદશાહે ઘણો હલકો પાડ્યો છે. વળી બીજું એ કે હું તેના મુશકેલ બદ વિચારોને લિધે તેની આગળથી એમ પાછો ફરૂં છું." પછી રૂસતમે તે ગોદરેજના આવા કામથી ત્યાંથી પાછું ફરવાનું અને તેની દરબારમાં જવાનું વાજબી જોયું. આથી તે શરમ રાખી ત્યાંથી પાછો ફર્યો અને કાઉસ પાદશાહની આગળ બપકા સાથે આવ્યો. જેવો તે પાદશાહે તેને દુરથી આવતો જોયો તેવોજ તે ઉભો થયો અને જે કાંઇ બન્યું હતું તેને માટે તેની પાસે મુશકેલ માંફી ચાહી. તે બોલ્યો કે "મારો ખવાસ અને બીજાજ તું છે તેથી મારે નસીબે ખોદાએ જે વાચ્યું હશે તે પ્રમાણે ઉગે છે. વળી તે વિચાર વગરના નવા બદખાહ સોહરાબ (ની ફીકર)થી મારૂં દિલ તનાઇને ચાંદરાતના ચાંદના જેવું ઘટલું થઇ જાય છે. અગરજો મારાં લશકરને તું પુશ્તી આપનારો હતે નહી અને મારી પાદશાહીના તખત ઉપર તું તાજ તરીકે હતે નહી તો તારી યાદમાં હું હમેશાં દારૂ શા માટે પીતે અને રાત અને દિવસ તારી મેહેરબાની મેળવવાની શા માટે કોશેશ કરતે. મારી પાદશાહી તારાં તખતના દમામથી નીલી છે. જમશેદના વખતથીજ આપણે બંધે મજબુત દોસ્તી સાથે બંધાયા છીએ.[1] ચંદ્ર અને સુર્યના માલેક ખોદાએ મને તાજ તથા તખત અને તુંને જોમ તથા તલવાર બક્ષી છે. ફક્ત હું તુંનેજ આ દુન્યામાં મારી મદદે તેડું છું કે જેથી તુંજ અને મારાં દરેક કામમાં મદદ કરનારો થાય. એજ મુજબ એ ભામેનો બલાજ સોધવાને મેં તુંને હાલે પણ બોલાવી મંગાવ્યો છે પણ જ્યારે તું મોડો આવ્યો ત્યારે મેં તારી સાથે ગુસ્સો કીધો. એ

---

૧ યાને આપણી બંનેની ઓલાદ જમશેદથીજ ઉતરેલી છે.

પીલતન! જ્યારે તું દલગીર થયો [redacted] તો હું મારાં મોઢાંમાં ખાક ભરી પશેમાન થાઉં છું." ૧

રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે "જેહાન તારી છે અને હમો સઘળાઓ તારા હુકમીના છીએ. હોકમનો ચલાવનાર તું છે. હું હવે આવ્યો છું માટે તું શું ફરમાવે છે? કારણ કે તું જેહાનનો પાદશાહ છે અને હું તારો નોકર છું. જો કે હું બીજાઓને નોકર ગણવાને લાયક છું તોપણ તારી દરબારમાં તો હું નોકરજ છું. જેટલાં વર્ષ મારી જીંદગી બાકી રેહેશે ત્યાં સુધી તારી નોકરી કરવાને હું કંમર બાંધશ." કાઉસે તેને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ પેહેલવાન! તું હમેશાં રોશન આતમાનો રેહેજે. આજનો દાહાડો આપણે મોજમજાહમાં ગુજારીએ એવું હું વાજબી જોઉં છું અને આવતી કાલે લડાઈ કરવાનું મનસુબો ઠેરવીશું." આથી ત્યાં પાદશાહને લાયકની ખુશાલીની મીજલસ કરવામાં આવી જેથી તે મેહેલ બુસતાનમાં વસંતના જેવો બની રહ્યો. તેણે ઉંચ તોખમનાઓને ત્યાં બોલાવી મંગાવ્યા જેઓએ આવીને એ ખુશાલીમાં ગોહરોનો નેસાર કીધો, સમન હુસ્ના જેવા ચેહેરાવાલી ખુબસુરત ઓરતો રેશમી પોશાક પેહેરી ગાતી અને બાંસલી વગાડતી પાદશાહની આગળ આવી ઉભી રહી. તેઓએ અરધી રાત સુધી ત્યાં દારૂ પીધા કીધો અને વજીરોની યાદ લેવામાં તેઓ હોટ બોલતા રહ્યા. જ્યાં સુધી દુન્યામાં અંધકાર ફેલાઇ રહ્યો ત્યાં સુધી તેઓએ દારૂ પીધા કીધો. તે નામદારેલા દિલ દારૂ પીવાથી છાકટ બની ગયાં. તે સઘળાઓ છાકટ હાલતમાં ત્યાંથી પોતાને મકાને પાછા ફર્યા અને પેહેલવાનોએ તે રાતનો લાંબો વખત ઉંઘવામાં ગુજાર્યો.

---

૧ કાવસ પાદશાહ જો કે [redacted] મીજાજનો ઘણો ગરમ હતો અને તે ગુસ્સામાં એવાં પગલાં ભરતો કે જેથી રાજ્યને નુકશાન પુગતું હતું તોપણ જ્યારે તે શાંત થતો ત્યારે તે પોતાની ભુલ જોઇ ઘણો પસતાવો કરતો હતો.

કાઉસે સોહરાબની સાથે લડવાને સારૂ લશકર તૈયાર કીધું તે વિષે.

જ્યારે સુરજ હામરના જેવી કાળી ચાદરને ફાડીને પરદા પછ- વાડેથી બાહાર આવ્યો ત્યારે કાઉસે ગેવ અને તુસેને હાથીઓની ઉપર ઢોલ બંધાવવાને ફરમાવ્યું. તેણે ખજાનાના બારણા ખોલ્લાં કીધાં અને સેપાહીઓનો પગાર ચુકવી આપ્યો અને સરસામન ઢોરોની ઉપર ચઢાવી લશકરને ઘોડેસ્વાર કીધું. જે સ્વારો લશકરની અંદર સામેલ થયા તેઓની ગણત્રી કરતાં સરદારો અને બખતર પેહેરનારા મળી એક લાખ માણસો થયાં હતાં. તેવું એક લશકર કે જેના ઘોડાઓથી ઉડતી ધુલથી હવામાં પણ અંધારૂ ફેલાઇ ગયું હતું તે શેહેરમાંથી મેદાનમાં આવ્યું. હવા અંધારી બની અને જમીન આબનુશના જેવી કાળી થઇ ગઇ તથા ઢોલના સાદથી જંગલ ધુજી રહ્યું. એક મંજલથી બીજી મંજલ સુધી તે લશકર એવી રીતે જતું હતું કે જેથી પ્રકાશીત સુરજનો ચેહેરો પણ કાળો બની જતો હતો. તલવારો બહુ રંગનો પ્રકાશ આપતી હતી અને ભાલાઓને લોહીનો રંગ આપેલો હતો. ૧ તે ધુલના કાલા પરદા વચે તલવારો અને ભાલાઓ આતશની માફક ચમકતા હતા. તરેહ તરેહના પુશકલ ભાલાઓ અને વાવટાઓથી તથા સુનેરી ઢાલો અને કસબી જોડાઓથી તું કહેશે કે જાણે ત્યાં સીસમનાં રંગનું વાદલ ચઢી આવી તેમાંથી લાલ સોમલ (લોહી)ને વરસતું કરે છે. દુન્યામાં રાત છે કે દિવસ તે કાંઇ જણાતું હતું નહી. તું કહેશે કે જાણે આસમાન તથા સેતારાઓ જેવું કાંઇ છેજ નહી. એ રીતે તેઓ કીલ્લાના દર- વાજા સુધી આવી લાગ્યા જેથી પથરા અને ધુલનો જાણે જેહાનમાંથી નાશ થયો. નાના અને મોટા તંબુઓ બે માઇલ સુધી ઉભા કરવામાં આવ્યા અને જેહાંન ઘોડાની નાલોથી અને હાથીઓથી ધંકાઇ ગઇ. તુરકીઓની ચોકી કરવાની જગ્યાએથી સોહરાબને તે આખી લાગતું લશકર દેખાડવાને માટે બુલંદ પોકારો ઉઠી રહ્યા. જ્યારે

---

૧ બે બેત લખેલી નામામાં વધારે છે.

સોહરાબે એવી રીતનો અવાજ સમજ્યો ત્યારે તેણે મીનારા ઉપર આવીને તે લશકરને તપાસ્યું. જ્યારે તેણે તે લશકરને નજરે જોયું અને તેનો અવાજ સમજ્યો ત્યારે તેનું દિલ દુખ અને ધાસ્તી ભર્યું બન્યું.[1] તેણે હોમાનને આંગળી વડે તે હદ વગરનું લશકર દેખાડયું. જ્યારે હોમાને દુરથી એ લશકરને જોયું ત્યારે તેનું પણ દિલ ધાસ્તી ભર્યું થયું અને તે ઉંચો દમ લેવા લાગ્યો.

ત્યાર બાદ સોહરાબ પેહેલવાન આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "આપણુને દિલમાંથી એ ધાસ્તી કાઢી નાખવી જોઇએ. અગરજો સુરજ અને ચંદ્ર મને મદદ આપશે તો જ્યારે તેઓ લડાઇના મેદાનમાં મારી આગળ આવશે ત્યારે આએ હદ વગરના લશકરમાંથી એક પણ લડાયક મર્દ જીવતો રહેશે કે એક પણ ગુરજ બાકી રેહેલો તું જોશે નહી. અગરજો તેઓની પાસે હથીયારો અને માણસો મુશકલ ■ તો પણ તેઓ વચે કોઇને પણ હું નામીચો કે નામદાર જોતો નથી. હવે હું પાદશાહ અફ્રાસીયાબના નસીબથી આએ મેદાનને લોહીના દરીઆના જેવું બનાવશ." સોહરાબે પોતાના દિલને જરાએ દલગીર કીધું નહી પણ ખુશાલ દિલે તે મીનારા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો. તેણે સાકી પાસેથી એક દારૂની જામ માંગી અને લડાઇને માટે તેણે પોતાના દિલને જરાએ દુખી કીધું નહી. તેણે પોતાની આસપાસ બાહાદુરો અને પાદશાહના વફાદારોને લેઇને એક ખુશાલીની મીજલસ બનાવી અને તેઓની સાથે તે ખાવાને બેઠો.

સોહરાબના લશકરની જગ્યાએ રૂસતમ જઈ લાગ્યો અને તેણે ઝંદેરજમને મારી નાખ્યો તે વિષે.

આએ બાજુએ પાદશાહના તંબુઓ તે કીલ્લાની સામેના મેદાનમાં ઉભા કરવામાં આવ્યા. મુશકલ નાના મોટા તંબુઓ અને માણસોથી તે પાહાડો અને જંગલમાં જરા પણ જગ્યા રહી નહી. જ્યારે સુરજ જેહાનમાંથી બેમાલુમ થયો અને કાલી રાતે પોતાનો

■ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

સ ાહ્યો દિવસ ઉપર પાંહરયો ત્યારે તેહેમતન લડાઇ કરવાને માટે કંમર બાંધીને અને દિલને કીના ભર્યું બનાવીને પાદશાહની આગળ ગયો અને બોલ્યો કે "જો મને પાદશાહનો હોકમ હોય તો હું કોલાહ પેહેર્યા વગર અને કંમર બાંધ્યા વગર અત્રેથી જાઉં અને જોઉં કે એ નવો દુન્યાનો જીતનારો કોણ છે? તથા તેઓના બુજોર્ગો અને સરદારો કોણ કોણ છે?" ત્યારે કાઉસે તેને કહ્યું કે "એ કામ તારૂં છે. તું રોશન રવાન નો અને તંદોરોસ્ત રેહેજે. યજદાં તારો હમેશાં સંભાલનો લેનારો થજો અને તારાં દિલની ખાહેશ અને વિચાર મુજબ તારાં કામ પાર ઉતરજો." પછી તેહેમતને તુરકીઓનો રેશમી પોશાક પેહેર્યો અને છુપી રીતે તે કીલ્લા સુધી ગયો. જ્યારે તે કીલ્લાની નજદિક જઇ પુગ્યો ત્યારે તેણે તુરકીઓના પોકારોનો સાદ સમજ્યો. તે બાહાદુર શખ્સ જેમ હરણોની પુઠે શીંહ નર ધસે તેમ તે કીલ્લાની અંદર દાખલ થયો. તેણે એકે એક સરદારોને બારીકી સાથે તપાસીઓ અને તેથી તેના ગાલો ખુશાલીથી ગોલાબની માફક ખીલી રહ્યા. જ્યારે તેણે સોહરાબને ખુશાલી સાથે તખત ઉપર બેઠેલો દિઠો તથા તેના એક હાથ ઉપર તેણે ઝંદેરજમને બેઠેલો જોયો, તથા બીજા હાથ ઉપર બાહાદુર સ્વાર હોમાનને તથા નામના મેલવનારા શીંહ બારમાનને બેઠેલો જોયો ત્યારે તું કહેશે કે સઘલા તખતો ઉપર બેઠેલાઓ વચે જાણે સોહરાબજ એક ખીલતાં સરોવરની માફક ત્યાં બેઠેલો હતો. તેની બે બાજુ ઊંટની જાંગના જેવી હતી તથા તેની છાતી શીંહના જેવી અને ચેહેરો લોહીના જેવો રાતો હતો. નર શીંહના જેવા નામીચા બાહાદુર જવાનો તે પેહેલવાનોમાંથી તેની આસપાસ ઉભા હતા. પચાસ નોકરો તે ઉંચા તખત ઉપર બેઠેલા દિલખુશ શખ્સની આગળ અદબ વાલીને ઉભા હતા. સઘલાઓ તેનાં ઉંચાં કદની તથા તેના તાજ અને તખ્તની તારીફ કરતા હતા. રૂસતમે તે ઠેકાણેથી દુર બેઠાં બેઠાં તુરકી પેહેલવાનોની તપાસ લિધી. તેનો એક નામીચો સલાહકાર હતો જેનું નામ નામદારીનો સોધનાર ઝંદેહ હતું[1] તે ઝંદેહ કંઇ અગત્યના કામને

---

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

માટે બાહાર ગયો અને ત્યાં તેણે એક ઉંચા સરોવરના જેવા એક પેહેલવાનને દિઠો. તે તુરકી લશકરમાં તેના જેવો તો કોઇ શખ્સ હતો નહી. તેથી તે તેની આગળ જડપથી ગયો અને તેને કમથી (ત્યાં આવવાનું કારણ) પુછવા લાગ્યો. તેણે તેને પુછયું કે "તું કોણ શખ્સ છે તે મને કેહ અને ઉજાશમાં આવીને મને તારો ચેહેરો દેખાડ." પણ તેહેમતને તેની ગરદન ઉપર એક મુકી મારી જેથી તેના શરીરમાંનો જીવ જડપથી નિકલી ગયો. ઝંદેહરજમ ત્યાંનો ત્યાંજ મરણ પાંમ્યો અને તેનો લડાઇ કરવાના અને ખુશાલી પાળવાના વખતનો છેડો આવી ગયો.

જે વખતે સોહરાબે (તેની માથે આગળ) લડાઇ કરવાનો વિચાર જાહેર કીધો અને જયારે તેનો લડાઇ ઉપર જવાનો વખત નજદીક આવ્યો ત્યારે તેની માયે ઝંદેહરજમને બોલાવી મંગાવ્યો કારણ કે તેણે ખુશાલીની મીજલશ વખતે પેહેલવાન રૂસતમને નજરે જોયો હતો. ઝંદેહરજમ સમનગાનના પાદશાહનો બેટો થતો હતો અને તે તારીફને લાયકના સોહરાબનો મામો થતો હતો. તેણીએ તેને કહયું હતું કે "ઓ રોશન આતમાના પેહેલવાન! હું તુંને આએ જવાનના સાથી તરીકે તેની સાથે મોકલું છું. માટે જયારે એ નામદાર ઇરાનમાં જઇ પુગે અને તે કીનાને દિવસે આબુ-રોના પાદશાહની સામે તેના લશકરની ઘણો નજદિક જઇ લાગે ત્યારે તું એ નાગીઆ બેટાને તેના બાપ સાથ ઓલખ કરાવજે." સોહરાબે થોડો વખત તે ઝંદેહરજમના પાછા ફરવાની રાહ જોઇ. પણ તે બાહાદુર શીંહ તેની આગળ પાછો ફર્યો નહી ત્યારે સોહરાબે તેહેકીક કરી પુછયું કે "ઝંદેહરજમ કયાં ગયો છે? મીજલશની અંદર તેની જગ્યા ખાલી કેમ પડી છે?" આથી એક શખ્સ બાહાર આવ્યો અને તેને ઉંધો પડેલો જોયો તથા શરીરમાંથી તેનો જીવ નિકલી ગયલો માલમ પડયો. એ બીના સોહરાબને જણાવવામાં આવી તેથી તેને મનથી ખાવું, પીવું અને સુવું કડવું થઇ પડયું. તે સઘલાઓ ત્યાં ગયા અને તેને ભોંય ઉપર પડેલો જોયો. તે ઝંદેહ મજાક કરવાથી અને લડાઇ કરવાથી ધરાઇ ગયો હતો. આથી તેઓ ઘણા દુખ

સાથે રૂદન કરતા ત્યાંથી પાછા ફર્યાં. તેને માટેના દુખથી તેઓના દિલ તવાઇ જવા લાગ્યાં. તેઓએ સોહરાબને કહ્યું કે "ઝંદેહરજમ ગુજરી ગયો છે અને તેની લડાઇનો તથા ખુશાલી પાળવાનો છેડો આવ્યો છે." જ્યારે સોહરાબે એમ સમજ્યું ત્યારે તે ચમકી ઉઠયો અને ઉતાવળે ઝંદેહરજમની આગળ આવ્યો. તે ચાકરો, બતીઓ અને ગવૈયાઓને લેઇને ત્યાં આવ્યો અને તેને એ રીતે મુવેલો જોયો. તે ઘણોજ અજબ અને દુખી થયો. તેણે બાહુરો અને પેહેલવાનોને બોલાવ્યા અને તેઓને એમ કહ્યું કે "આજે રાતે કોઇએ સુવું નહી પણ આખી રાત નેજાઓની અણીને ઘસી રાખવી. કારણ કે મેદાંના ટોળાં વચે એક વરૂ આવી ગયું છે. અને તે છુપાછુપ ત્યાનાં કુતરાઓ અને માણસોને જોઇ ગયું છે. બાહુરો વચેથી તે ગોસ્પંદને ખેંચી ગયું છે અને તેને લોહીના ખબોચીયામાં કંગાલ અને ખુવારે હાલ નાખી ગયું છે. અંગરજો પરવરદેગાર મારો મદદગાર થશે તો પુશકલ જમીનને હું મારા ઘોડાની નાળ હેઠળ લાવશ. મારી કમંદને જીન ઉપર ખુલ્લી કરશ અને ઇરાનીઓ ઉપર ઝંદેહરજમનો કીનો લેવશ." એટલું કહીને તે ત્યાં આવ્યો અને પોતાના તખત ઉપર જઇ બેઠો. તેણે મોટા દરજ્જાના શખ્સોને પોતાની આગળ બોલાવ્યા અને તે શીંહ જેવા સોહરાબે તેઓને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ હાનાવ વડા બાહુરો! જો કે મારા તખત આગળથી ઝંદેહરજમ ગુમ થયો છે તોપણ મારો જીવ બીજલરા કરવાથી ધરાયો નથી." પછી તેણે હોમાનને ફરમાવ્યું કે "આપણે દારૂ પીએ અને તમામ લશકરના ગમને દારૂથી ધોઇ નાખીએ."

જ્યારે રૂસતમ પાદશાહની આગળ પાછો ફર્યો ત્યારે ત્યાં ઇરાની લશકરના ચોકીદાર તરીકે ગેવ હતો. તેણે માર્ગમાંથી રૂસતમને આવતો દિઠો તેથી તેણે પોતાનો હાથ તલવાર ઉપર નાંખ્યો અને કમરેથી તલવારને બાહાર ખેંચી. તેણે એક મસ્ત હાથીની માફક પોકાર માર્યો અને ઢાલને માથા ઉપર આડી ધરીને પોતાના હાથની બાજી દેખાડવા માંડી. રૂસતમ સમજી ગયો કે ઇરાની લશકરની ચોકી કરવાની તે રાતની વખતે ગેવની ટુકડીની વારણ હશે. આથી

તે હસી પડયો અને એક મોટો પોકાર માર્યો. જ્યારે તે ચોકીબાને અવાજ ઓળખ્યો ત્યારે તે ઘોડા ઉપરથી ઉતરી પડી તેની નજદિક ગયો અને આ પ્રમાણે બોલ્યો કે "ઓ કીનાના બેનારા સરદાર! તું આવી અંધારી રાતે પગે ચાલતો ક્યાં ગયો હતો? ત્યારે તેહેમતને તેને જવાબ આપવાને માટે હોટ ખોલ્યા અને તેણે જે કાંઇ કીધું હતું અને કેવા શીંહ જેવા શખ્સને તેણે ત્યાં મારી નાખ્યો હતો તે ગેવ આગળ કહ્યું. તે નામીચા ગેવે તેને દુવા દિધી અને તે બોલ્યો કે "તારા વગર તારો ઘોડો, ગુરજ અને જીન હોતું ના." પછી તે ત્યાંથી પાદશાહની આગળ ગયો અને તેની આગળ તુરકીઓની તથા તેઓની મીજલશની વાત કીધી અને સોહરાબ વિષેનું તથા તેનું કદ, ઉંચાઇ, બાજુ, ખભાં અને ગરદન વિષેનું બયાન કીધું. તે બોલ્યો કે "આજ સુધી તુરકીઓ વચે એવો શખ્સ ઉતપન થયો હતો નહી. તેનું કદ એક સીધાં સરોવરના જેવું ઉચું છે. તેની સરખામની ઇરાની કે તુરાનીઓમાનાં કોઇ સાથે પણ થઇ શકે નહી. તું કેહેશે કે બસ જાણે તે સામેસ્વારજ છે." ત્યારબાદ તેણે ઝંદેહરજમની ગરદન ઉપર જે મુકી મારી હતી અને જેથી તે ફરીથી લડાઇમાં કે મીજલશમાં જવા પાંચ્યો હતો નહી તેનું બયાન કીધું. એ પ્રમાણે વાત કરતાં વાજીંત્ર અને દારૂ મંગાવવામાં આવ્યો અને તમામ રાત સુધી લશકરની તૈયારી કીધી.

સોહરાબે હજીરને ઇરાની સરદારોના નામો તથા તેઓની નિશાણીઓ પુછી તે વિષે.

જ્યારે સુરજે પોતાની સુનેરી ઢાલ ઉંચી કીધી અને તેણે પોતાનું પ્રકાશતું માથું બાહાર કાઢીયું અને પોતાની કમંદને ઉંચાઇએ ફેંકી બુલંદ આસમાન ઉપર દિવસની રોશની ફેલાવી ત્યારે સોહરાબે લડાઇનું બખતર પેહેર્યું અને આસમાની રંગના ઘોડા ઉપર સ્વાર થયો. તેણે કમરે હીંન્દી તલવાર બાંધી અને માથાં ઉપર એક પાદશાહી તોપી પેહેરી તથા તેના ઘોડાના જીન ઉપર

સોહરાબે આંતી વાહેલી કમંદ વિંટાળી અને તે કમંદના વળ ઉપર વળ ચઢાવતાં તેણે પોતાના ચેહરાને ધાસ્તી ઉપજાવનારો કીધો. પછી તેણે જઇને એક ઉંચી ટેકડી કે જ્યાંથી ઇરાની લશકર સારી રીતે જોવાઇ શકાતું હતું તે પસંદ કીધી. તેણે હુજીરને પોતાની નજદિક લાવવાને ફરમાવ્યું અને પછી તેણે તેને કહ્યું કે "એક તીર વાંકો હોઇ શકતો નથી તેમજ તે પોતાને ટાંકેલી જગ્યા ઉપર વાંકો તીકો પણ જતો નથી, અને જો જાય છે તો તેનો જખમ કારગત લાગતો નથી. તેથી જો તું ચાહાતો હોય કે જુઠું બોલવાથી તારો નાશ નહી થાય તો દરેક કામમાં સચાઇ એખત્યાર કરજે અને જે વાત હું તુને પુછું તે મને સાચે સાચી કહેજે, અને જુઠું બોલવાની કસી તજવીજ કરતો ના. જો તું મારીથી છુટકારો મેલવવા ચાહાતો હોય અને દરેક અંજુમનની વચે નામીચો બનવા માંગતો હોય તો ઇરાન વિષે જે કાંઇ હું તુંને પુછું તેનો મને જવાબ દેજે અને તારા ચેહરાને સચાઇના માર્ગમાંથી જરાએ ફેરવતો ના. જો તું તમામ વાત સાચી કહેશે તો તું મારી તરફથી સારો બદલો મેલવશે. હું તુને સંગાર સાથનો ખજાનો આપશ અને તું મારી પાસેથી સરપાવ અને માલ મીલકત મેલવશે. પણ જો તું જુઠું બોલવાની ધારણા કરશે તો ફરીથી તારી જગ્યા બંદીખાનામાં બેડીની અંદર થશે."

હુજીરે તેને જવાબ દિધો કે "તું મને પાદશાહ વિષે કે ઇરાની લશકર વિષે જે કાંઇ પુછશે તો તે માટે હું જે કાંઇ જાણતો હોવશ તે તુંને કેહેવશ. મારે જુઠું શું કરવા બોલવું જોઇએ? સાચું બોલવા શિવાય મારો તું બીજો કાંઇ ધંધો જોશે નહી. મને જુઠો વિચાર વટીક આવતો નથી. દુન્યામાં સચાઇ કરતાં ઉત્તમ ધંધો બીજો કાંઇ નથી અને જુઠાઇ કરતાં બીજો બુરો વિચાર કાંઇ નથી." ત્યારે સોહરાબે તેને કહ્યું કે "હવે હું તુંને ત્યારે ઇરાની બાહાદુરો વિષે તથા પાદશાહ અને લશકર વિષે સઘળું પુછશ. જમીનના સઘળા નામીચાઓ જેવા કે તુસ, કાઉસ, તથા ગોદરેજ વિષે તથા ઇરાન જમીનના બાહાદુરો અને પેહેલવાનો જેવા કે નામના મેલવનારા ગસતહમ તથા ગેવ વિષે તથા બેહેરામ અને નામદાર રૂસતમ વિષે

તથા તે વિગેરે બીજું જે કાંઈ પુછું તેનો તું જવાબ દેજે. અગરજો તું તારા માથાને તારાં દિલ ઉપર અને તારા જીવને તેની જગ્યાએ રાખવા ચાહાતો હોય તો એક એક ખબર તું મને આપજે. પેલો રંગ બેરંગી રેશમી કપડાંનો તંબુ જેની અંદર વાઘના જેવા ચીતારના નાના તંબુઓ છે તથા જેની આગળ સો જોરાવર હાથીઓ બાંધેલા છે અને તેમાં આસમાની રંગનું ફીરોજાનું તખત મુકેલું છે તથા ત્યાં ખોરશેદના ચીતારવાલો પીળો વાવટો છે જેની ટોંચ ઉપર સુનેરી ચાંદ છે અને તેનો હાથો બલુ છે તે લશકરમાં અધ્યાનમાં આવેલી જગ્યા કોણની છે? ઇરાની પેહેલવાનોમાં તે શું નામ ધરાવે છે?" ત્યારે તેણે તેનો જવાબ દિધો કે "તે ઇરાનનો પાદશાહ પોતે છે જેની દરબાર ગાહ આગળ હાથીઓ અને શીંહો બાંધેલા રહે છે." ત્યાર પછી સોહરાબે તેને પુછયું કે "લશકરના જમના બાગમાં જ્યાં પુશકલ સ્વારો, હાથીઓ અને સામન છે ત્યાં જે મોટો કાલો તંબુ ઉભો કીધેલો છે તથા તેની આજુ બાજુ સેપાહો શસ્ત્ર સમારીને ઉભા છે, તથા તેની આજુબાજુમાં બેહદ તંબુઓ છે તથા તેની પીઠની પાછલ હાથીઓ અને આગળી બાજુએ શીંહો બાંધેલા છે, તથા તેની આગળ એક હાથીની આકૃતીવાલો વાવટો ઠોકેલો છે અને તેની નજદિક સુનેરી જોડાવાલા સ્વારો છે તે ઇરાનીઓ વચ્ચે શું નામ ધરાવે છે? તે ઇરાનીઓ વચ્ચે શા માટે જાહોજલાલી ભોગવે છે?" તેણે જવાબ દીધો કે "તે નોજરનો બેટો તુસ છે. તેના વાવટાની ઉપર હાથી પાડેલો છે. તે એક પેહેલવાન છે તેમજ તે પાદશાહી ખાનદાનનો છે. તે નામદારી ભરેલો, લશકરને કુચ કરાવનારો અને કીનાનો લેનારો છે. શીંહો પણ તેના જખમ ખમવાની શક્તિ ધરાવતા નથી અને તેનાથી ડરીને ભુજંગો પણ તેને ખંડણી આપવી કબુલ કરે છે."[1]

---

1 તુસ પોતે પાદશાહી ખાનદાનનો હોવાથી તેનો દમામ અને ભપકો પણ કાઉસ પાદશાહની માફકનો જણાવ્યો છે. જો કે તુસ આવો દમામવાલો અને નામીચો હોવા છતાં ઇરાનીઓએ તેને ગાદી આપવાને બદલે શું તેહેમાસ્પને અને ત્યાર બાદ કોબાદને ગાદી આપી એ અજબ જેવું લાગે છે. જો એ તુસનો હક ગાદી ઉપરથી ડુબેલો હોવા છતાં તે ઇરાનના પાદશાહોને નમીને ચાલતો હતો અને તેઓને વફાદારી દેખાડતો જણાવ્યો છે.

પછી તેણે પુછયું કે પેલો લાલ તંબુ કે જેની આગળ એક મોટું લશકર ઉભેલું છે તથા ત્યાં શીંહની આકરૂતીવાલો જંણુરો વાવતો ઠોકેલો છે અને તે વાવટાની અંદર ચલકતાં જવેહરાતો જડી લિધેલાં છે, તથા તેની પુઠે નેજા ધરાવનારૂં તમામ લશકર બખતર પેહરીને ઉભું છે તે કોણ છે? તેનું નામ શું છે? તે મને કેહે. તું જુઠું બોલીને તારા ચેહેરા ઉપર તોબા લેતો ના.” ત્યારે તેણે જવાબ દિધો કે “તે દમામવાલો આપઅખત્યાર સરદાર કેશવાદ ૧ નો બેટો ગોદરેજ છે. ઠીનો લેવામાં તે બાહુર છે તથા તે લશકરનો સમારનારો છે. તે હાથી અને શીંહના જેવા હૈસી બેટા ધરાવે છે. તેની સાથે શું હાથી કે શું જંગલમાના વાઘ કે શું પાહાડ ઉપરના શીંહ લડાઇ કરી શકતા નથી.” પછી તેણે પુછયું કે “પેલા લીલા મોટા તંબુમાનાં શખ્સ આગળ ઇરાનના જુલેગો ઉભા છે તથા તેની અંદર એક કીંમતી તખત મુકેલું છે તથા તેની આગળ કાથ્યાની ગુન્હો થોકેલો છે, તથા તે તખતની ઉપર એક પેહેલવાન દબદબા સાથે મજબુટ બાજુ અને પેહલવાની ગરદનવાલો બેઠેલો છે અને પેલા શખ્સો તેની આગળ નજદિકમાં ઉભેલા છે અને એ શખ્સ બીજા બેઠેલાઓના કરતાં વધારે ચઢતો છે. વળી તેની આગળ એક ઘોડો ઉભેલો છે કે જે ઘોડાની જોડ મેં દીઠી પણ જોઈ નથી. તે ઓખલો ખંખાર માર્યા કરે છે તેથી તું કહેશે કે જાણે દરીઓજ જોશમાં આવ્યો છે. તેની આગળ ઘણા એક સંગારેલા હાથીઓ અને તે માણસ પોતાની જગ્યાએ ઉશકેરાયલો બેઠો છે. તેના જેવી ઉંચાઇવાલો મર્દ ઇરાનીઓમાં કોઇ જણાતો નથી. તેની કમંદ તેના પગ સુધી લટકે છે તથા તેના વાવટા ઉપર અજદાહાની આકરૂતી પાડેલી જણાય છે અને તે વાવટાની ટોંચ ઉપર સુનેરી શીંહ જડેલો છે. એ બાહુર સ્વારનું શું નામ છે? કે જે વારે ઘડીએ શીંહની માફકના પોકારો કરે છે.” હજીર તે વખતે પોતાના મન સાથે બોલ્યો કે “અગરજો હું એ પેહેલવાન પીલતનની નિશાણી આએ નેક દિલના શીંહ જેવા શખ્સની આગળ કેહેવરા તો તે રૂસતમની

૧ એ કેશવાદ હાવેલઅરના બેટા કારનનો બેટો થતો હતો.

ઉપર આખરે ધુલ ઉડતી કરશે. માટે એથી ભલું બીજું કાંઇ નથી કે તેની ઇધાની આપવી હું છુપાઉં અને બાહુરો વચેથી તેનું નામ હું ઉડાંઉં." પછી તેણે જવાબ દિધો કે ચીનના પાદશાહોમાંથી એક નવો ખેરખાહ (હમારા) પાદશાહ આગળ આવ્યો છે" ત્યારે સોહરાબે હુજીરને તેનું મુબારક નામ પુછયું. તેણે જવાબ દિધો કે હું તેનું નામ જાણુતો નથી. સોહરાબે તેને બીજી વખતે પુછયું કે "તે ચીનાનું નામ મને કાંઇ પણ કરીને કેહ." હુજીરે તેને એવો જવાબ આપ્યો કે "ઓ શીંહોને પકડનારા નુરમંદ સરદાર! જ્યારે હું એ કીલ્લામાં આવ્યો ત્યાર પછી તે પાદશાહની આગળ આવ્યો છે. હું ધારૂં છું કે એ ચીનો પણ એક પેહેલવાન છે કે જે તમામ રીતનાં નવાં હથીયારો ધરાવે છે" આથી સોહરાબનું દિલ તે કાંઇ પણ કરીને રૂસતમની નિશાણી મેલવી શકયો નહી તેટલા માટે દલગીર થયું. તેની સાથે તેના બાપની જે નિશાણી તેને આપી હતી તે તેણે તપાસી જોઇ હતી. પણ તેને જોયલાં ઉપર ભરોશો આવતો હતો નહી. આથી તેણે હુજીરને મોઢેથી તેનું નામ જાણવા માંગ્યું હતું કે જેથી તેની વાત તેના દિલને મલતી થાય. પણ તેના કરમનો લેખ જુદીજ તરેહનો લખાયલો હતો અને ખુદરતના હોકમ આગળ જરાએ વધઘટ બનતી નથી. જ્યારે કજા (નું પક્ષી) આસમાન ઉપરથી પોતાના પીછ વેરે છે ત્યારે સઘલા દાનાવો આંધલા અને બેહેરા બને છે.

ત્યાર બાદ તેણે પુછયું કે "આ વડાઓ વચે જેણે પેલાં નાકાં સુધી તંબુ માર્યા છે તથા જેના પરદા લાલ અને પોખરાજના છે અને તેના તીરો જકજક થાય છે [1] તથા જેના પુશકલ સરદારો અને હાથીઓ તૈયાર ઉભેલા છે તથા જે જગ્યાએથી સરનાઇના અવાજે નિકલ્યા કરે છે તથા જેની આગળ એક વરૂની આકરૂતીવાલો વાવટો છે, જે પોતાનું સુનેરી મથાલું વાદલ સુધી લગાડે છે તથા તે તંબુની વચમાં એક તખત મુકેલું છે અને તેની આગળ ગોલામો સફ સમારીને ઉભા છે, તે શખ્સ ઇરાનીઓની વચે શું નામ ધરાવે

1 એ બેત લપેશી નકલમાં વધારે છે.

છે? તે તું મને કેહ. તેનો ફરજંદ શું છે? અને તે કોણની ઓલાદનો છે?" ત્યારે તેણે તેને જવાબ દિધો કે "તે ગોદરેજનો બેટો ગેવ છે જેને પેહેલવાનો બાહાદુર ગેવ કરી બોલાવે છે. ગોદરેજના બેટાઓમાં તે સૌથી વડો અને સરસ છે. ઇરાની લશકરના બે ભાગ તેને તાબે છે. નામદાર રૂસતમનો તે જમાઇ થાય છે. ઇરાન જમીનમાં તેના જેવા ઘણા થોડાજ હશે." પછી તેણે તેને પુછ્યું કે "પેલી તરફ પ્રકાશતા સુરજના જેવો એક સફેદ તંબુ ઉઠાવેલો હું જોઉં છું. તેની આગળ રૂમી રેશમી કપડાંવાલા એક હજારથી વધારે સ્વારો સફ સમારીને ઉભા છે તથા તેની આગળ ઢાલ અને નેજા ધરાવનારૂં એક હદ વગરનું પાયદલ લશકર એકઠું થયલું છે. તેના તંબુને રેશમી કાપડાં લટકાવીને સંગારેલો છે તથા તેની આગળ જુદી જુદી જાતના ઘોડાઓ એકઠા થઇને સફ સમારીને ઉભેલા છે. તે સરદાર પોતે એક હાથીદાંતના તખત ઉપર બેઠેલો છે જે હાથીદાંતના તખત ઉપર સીસમની ખુરસી મુકેલી છે અને તેના તંબુની આગળ એક માહાતાબની આકરૂતીવાલો વાવટો ઠોકેલો છે. એ શખસ નામદારોની વચે શું નામ ધરાવે છે? શું તે પાદશાહી તોખમનો છે? યા સરદારની તોખમનો છે?" હજીરે જવાબ દીધો કે "તું તેને ફરીબરૂજને નામે ઓલખ. તે પાદશાહ કાઉસનો દિકરો થાય છે. તે પેહેલવાનોના તાજના જેવો છે." ત્યારે સોહરાબ બોલ્યો કે "આએ ભપકો તે પાદશાહનું ફરજંદ હોવાથી અને તાજ ધરાવતો હોવાથી તેને ઘટતો છે." પછી તે સોહરાબે તેને કહયું કે "તે પાદશાહની તરફથી સરદારોની હરોલમાં લશકર સાથે આવ્યો હશે."

પછી તેણે પુછ્યું કે "પેલો પીલો તંબુ કે જેની આગળ એક ચલકતો વાવટો ઠોકવામાં આવ્યો છે તથા તેની આસપાસ રાતા, પીલા, જાંબુરા વીગેરે તરેહ તરેહના વાવટાઓ ઠોકેલા છે તથા એક વાવતાની ઉપર દુક્કરની આકરૂતી[1] પાડેલી છે અને

[1] ગોરાજેહ નામ 'ગોરાજ' (આવસ્તા 'વરાજ') યાને જંગલી દુક્કર. ઉપરથી પડેલું છે. એ પેહેલવાન પોતાના નામ પ્રમાણે લડવામાં જંગલી દુક્કરના જેવો બાહાદુર હતો. તેથી તેણે પોતાના વાવતાની ઉપર જંગલી દુક્કરની નિશાણી પડાવી હતી.

તેની ટોંચ ઉપર રૂપેરી ચાંદ જડેલો છે અને તે ઉંચો છે તેના માલે-
કને શું નામે સરદારો વચે ઓલખવામાં આવે છે? અને તું તેને
માટે શું નિશાણી ધરાવે છે તે મને કેહે." ત્યારે તેણે તેને જવાબ
દિધો કે એનું નામ ગોરાઝેહ છે. તે શીંહ સાથે લડાઇ કરતાં લગામ
ધરીઆ વગર લડે છે. જાણ કે તે ઘણો હુશીયાર છે અને તે ગેવની
તોખમનો છે. તે દુખ અને શખ્તીથી જરાએ ચોંકતો નથી."
ત્યાર બાદ સોહરાબે પોતાના બાપની નિશાણી સોધી પણ તે તેણે
તેને કહી કહી નહી અને તે સચાઇને તો તેણે છુપાવેલીજ રાખી.
પોતાની મેલે બનેલા પરવરદેગારે જેહાનને શાને માટે બનાવી છે?
પરવરદેગારે એ કામ પેહેલેથી બનાવી રાખેલું છે. જમાનાએ તે
સોહરાબને માટે બીજી જાતનુંજ લખાણ લખેલું હતું તેથી જે
પ્રમાણે તે આપણને (જેહાનમાંથી) પસાર કરાવવા માંગે તે પ્રમાણે
પસાર થવું જોઇએ. જો તું આએ ત્રણ પાંચ દિવસની દુન્યા ઉપર
દીલ બાંધશે તો તું તેનાથી તમામ ઝેહેર, દુખ અને સંકટ જોશે.
તે નામદાર સોહરાબે, જે શખ્સના દિદાર જોવાને તે આતુર હતો તેના
લીલા રંગના પાટાન માટે તથા તેના ઉચાં ઘોડાને માટે તથા જે
શખ્સ આવી કમાન બાથ ઉપર ઓલબીને હમામ સાથે બેઠો હતો
તેને માટે, તે હજીરને દુરાથી પુછયું. ત્યારે હજીરે તે સરદારને
જવાબ દિધો કે "મારે તારીથી કાંઇપણ વાત છુપાવવી ઘટતી નથી.
અગરજો એ ચીનાનું નામ કેહેવાથી હું અટકતો હોઉં તે એટલાજ
માટે કે હું તેને ઓલખતો નથી. હું આએ કીલ્લામાંજ હાલ સુધી
રહેલો હતો તેટલા વગતના એ ચીનો પાદશાહની આગળ આવી
લાગ્યો હશે.[1]"

ત્યારે સોહરાબે તેને કહ્યું કે "તેં રૂસતમની તો કાંઇજ
વાત કીધી નથી. એ કાંઇ વાજબી ગણાય નહી. જે કોઇ દુન્યાનો
પેહેલવાન હોય તે પોતાના લશકરની વચે છુપ્યો રહે નહી. તેં
મને કહ્યું હતું કે તે રૂસતમ તો લશકરની અંદર વડો છે. તે
દરેક શેહેર અને દેશનો રખેવાલ છે જે કાંઇ લડાઇમાં કએ કાઉસ

---

1 એ બેત થએલી નકલમાં વધારે છે.

લશકરને ઉતારે છે તેમાં તે જનુની હાથીની માફક લડી તખત અને તાજને છીનવી લે છે. માટે જ્યારે મેદાનમાં લડાઇનો અવાજ ઉઠે ત્યારે તે જેહાનનો પેહેલવાન હુરોલમાં ચાલનારો હોવો જોઇએ." હજીરે તેને એવો જવાબ આપ્યો કે "તે શીંહોને પકડનારો પેહેલવાન કહાચને હાલે જાબુલસ્તાન ગયલો હોવો જોઇએ. કારણ કે ત્યાંના બાગોમાં હાલે ખુશાલીની મીજલસો ભરવાનો વખત છે." ત્યારે સોહરાબ પોતે બોલી ઉઠયો કે "તું એવી વાત ના કર. કારણ કે જ્યારે પાદશાહ લડાઇ કરવાને બાહાર પડે ત્યારે તે જેહાન પેહેલવાન ખુશાલી ભોગવવા રોકાય તો તેના ઉપર ઘરડા અને જુવાન હસીયા વગર રહે નહી. હું તુંને આજે એક વચન આપુ છું અને તેને માટે હું કહુ છું કે તે ઘણી નજીવી બાબદને માટે છે. જો તું તે પેહેલવાનને મને દેખાડશે તો તું દરેક અંજુમનની વચે નામદાર બનશે. હું તુંને જેહાનની અંદર હાજત વગરનો બનાવશ અને મારો છુપો ખજાનો તારા આગળ ખુલ્લો મુકશ. પણ જો તું એ ભેદને મારીથી છુપાવશે અને તે ખુલ્લી વાતને તું ઢાંકશે તો તારૂં માથું તારાં શરીરની ઉપર રેહેશે નહી. માટે હવે તું એ બેમાંનું શું ઇચ્છે તેનો તું વિચાર કર. એક મોબેદે જે વખતે તેણે છુપો ભેદ ખુલ્લો કીધો તે વખતે એક પાદશાહને શું કહયું હતું તે શું તું જાણતો નથી? તેણે તેને એવું કહયું હતું કે 'નહી કહેલો શખુન એક જવેહેરના જેવો છે કે જે કાંઇપણ ફાયદો કર્યા વગર બંધ પડેલો રહે છે પણ જ્યારે તે બંધામાંથી અને છુપી જગ્યાએથી બાહાર પડે છે ત્યારે તે એક ચલકતા સુરજના માફક નમુદ્દ બને છે."

ત્યારે હજીરે તેને એવો જવાબ દિધો કે "જ્યારે પાદશાહ કાઉસ પોતાની વીતી, તાજ અને તખતના ખરાઇ જાય છે ત્યારે તે એવા શખ્સની સાથે લડાઇ સોંપે છે કે જે જનુની હાથીને વગર જીવનો બનાવી નાખે છે. (તેમ તેણે રૂસતમના સાથે કજીયો કીધો હશે અને તેથી તેની અત્રે ગેરહાજરી જણાય છે.) અગરજો તું પોતે તે રૂસતમના હાથના પંજા જોય ત્યા તેનું બલ, બાઝુ અને ગરદન જોય તો તું એમજ સમજે કે તેના હાથમાંથી શું દેવ, કે શું શીંહ

કે શું નર અઝદાહ છુટકારો પામે નહી. હુમાઉના એશ્વને બાંજ- નારા ગુરજના એકજ ફટકાથી તે બસો અંજુમનની વચે હુમાને ચઢીયાતા બનાવી દે છે. રૂસતમ જે કોઇનો હરીફ બને છે તો તેનું માથું આસમાન ઉપર ચઢેલું હોય ત્યાંથી પણ તે ધુલમાં પડે છે. કોઇપણ હાથી જેવા શખ્સથી આએ જમીન ઉપર તેનો હરીફ બનાતું નથી. તેના ઘોડાના પગલાંથી ઉડતી ધુલની જડપ આગળ નાઇલ નદીની જડપ કાંઇ નથી. તેનું શરીર બસો જોરાવર શખ્સોના જેવું જોર ધરાવે છે. તેનું માથું એક ઉંચાં ઝાડ કરતાં પણ ઉંચું છે. લડાઇને દિવસે જ્યારે તે ગુસ્સે થાય છે ત્યારે તેની સાથની લડાઇમાં શું શીંહ કે હાથી કે માણુસ એક સરખાંજ છે. તે હજાર હાથીના જેવું જોર ધરાવે છે. લડાયક દેવો અને માણુસોમાંથી તેની સાથે કોઇ લડાઇ કરી શકે નહી.[૧] અગરજો તેનો હરીફ સખત ખડકના જેવો હોય તોપણ તે તેની સામે મેદાનમાં ઉતરે એમ હું ઇચ્છતો નથી. રૂસતમના હુનરો સારી જેહાનની આજુબાજુના સરદારોની સનમુખ તમામ જાણીતા છે. જ્યારે તે હીંદી તલવારને હાથમાં ધરે છે ત્યારે તેની સાથે લડાઇ કરવાનું તું પણ પસંદ કરે નહી. તેં જેહા- નના ભારી ગુરજ ધરાવનારા લડાયક શખ્શોને હજી જોયા નથી. આવા ચીનના પાદશાહ અફરાસીયાબ સાથે અને તેની સાથના ચીનના નામદારો સાથે જ્યારે તે લડાઇ કરવા આવ્યો હતો ત્યારે પીલતન રૂસતમે પોતાની હીનાની તલવારથી તે લશ્કર ઉપર આત- શનો વરસાદ વરસાવ્યો હતો."

ત્યારે તેને સોહરાબે કહ્યું કે "ગોદરેજ અને કેશવાદની તોખમનાઓની બદબખતી હોજો કે તેઓનું આવું જોર, આવી અક્કલ અને આવા હુનર છતાં તારા જેવાને પોતાનો બેટો ગણુવો પડે છે. લડવૈયા મરદોને તેં ક્યાં જોયા છે? અને તેઓના ઘોડાના પગલાંનાં અવાજો તેં ક્યાં સમજ્યા છે? કે તું દર પળે રૂસતમની આટલી બધી વખાણુ અને તારીફ ગાયાજ કરે છે. અગરજો હું તે રૂસતમને જોવશ ત્યારેજ તુંને યાદ આવશે કે જેમ તોફાની દરીઓ

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

પવનથી ધ્રુજે છે તેમ તે ધ્રુજશે. જ્યાં સુધી દરીઓ (યાને સોહરાબ) શાંતી સાથે હીલચાલ કરતો હોય ત્યાં સુધી તો તુંને આતશ (યાને રૂસતમની તલવાર) નીજ ઘણી ફીકર લાગશે તો. જ્યારે તે હીઓ દરીઓ હીલચાલમાં (તોફાનમાં) આવે છે ત્યારે આતશના તેજીવાળા ભભુકાઓ તેની સામે ટકી શકતા નથી. જ્યારે સુરજ તપતાં કીરણો ફેંકે છે ત્યારે અંધકારનું સર ઉંઘમાં પડે છે." જેવો તે પેહેલવાન સોહરાબ આવી રીતના સખુનો બોલી રહ્યો તેવોજ તે દલગીર બનીને પોતાની દર પળો ગણવા લાગ્યો. તે વગર અક્કલનો હુજીર પોતાના મન સાથે બોલવા લાગ્યો કે "અગરજો હું આ જોરાવર હાથનો તુરકી જે આવી ડોક અને બેસવાની પાદશાહી ધપછપ ધરાવે છે તેને તે શીંહુને પકડનાર રૂસતમની નિશાણી આપશ તો તે લશકરમાંથી એક લડવૈયાઓની ટોલી બનાવશે અને (તે રૂસતમની સામે જવાને) પોતાના હાથી જેવા ઘોડાને ઉશકેરીને હાંકશે. તેથી આવું જોર, આવાં ખભાં અને આવી અરદન ધરાવનારા સોહરાબને હાથે રૂસતમ માર્યો જશે. પછી પેહેલવાનોમાંથી બીજું કોઇ પણ તેની સામે જઇ શકશે નહી અને તેના ચેહેરા સાથે પોતાનો ચેહેરો મેલવશે નહી. જ્યારે ઇરાનમાં કોઇ પણ કીનો લેનારૂં રેહેશે નહી ત્યારે એ સોહરાબ કાઉસ પાદશાહનું તખત લેઇ લેશે. એક મોબેદે એવું કહયું છે કે "હયયાત રહી દુશમનને ખુશી થતો જોઇએ તેના કરતાં નામદારી સાથે મરવું બેહેતર છે." અગરજો હું તેને હાથે માર્યો જવશ તો તેથી કાંઇ દહાડો અંધારો બની જવાનો નથી અને નદી લોહીથી ભરાવાની નથી. ખુદા ગોદરેજને મારા જેવા બીજા છેંયાસી પેહેલવાન જેવા બેટાઓ છે. ગોદરેજ અને તેના હેંસી ચુનંદા બેટાઓ સઘલા નામદારો અને તારીફના મેલવનારા છે. વળી જેહાનનો જીતનાર અને લશકરનો મારનાર ગેવ કે જે વારે ઘડીએ લશકરનો સરદાર બને છે તે, તથા ગરદનના ઉંચાવનાર બેહરામ અને રેહામ તથા શીંહુને મારનારો લડવૈયો શીદુશ જેવા બાહુરો મારાં મોત પછી મારી ઉપર મેહેરબાની કરશે અને મારા કીનામાં એ દુશમનોનો જીવ લેશે. તેઓ મારે માટે એક પાદશાહી

હથમું બનાવશે અને દુશમનોના અગ્રેસરી ગયા. પછી મળાંકે બોગ-વશે. ૧ એક મોઢેથી સમજેલી વાત મને યાદ છે કે 'જ્યારે ઇરાન આપણે હાથ નહીં રહે તો આપણું શરીર પણ હયાત રેહેવું જોઇએ નહીં. અગરજો સરોવરનું ઝાડ જમીનમાંથી મુળ સાથે ઉખેડાઇ જાય તો તીતર પક્ષીને પણ ઘટે છે કે બીજી વનસપતીને તે સુંઘે નહીં.'" પછી તેણે સોહરાબને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "તું મારી સાથે એટલો બધો ગુસ્સે શાને માટે થાય છે? અને રૂસતમનીજ વાતો શાને માટે કરે છે? વગર ફોકટની ચિજો મારીથી જાણવા માંગીને તું એ કીનો લેવાની શું કરવા તૈયારી કરે છે? તથા જે ચિજની મને ખબર નહીં તેને માટે કીન બર્યો થઇ શા માટે તું મારૂં ડોકું કાપવા માંગે છે? હવે જ્યારે તુંને મારૂં ખુનજ રેડવું છે ત્યારે તે ખુન રેડવામાં કાંઇ બાકાનું ના સોચ. વળી તું કાંઇ તે પીલતનને હરાવી શકનાર નથી અને વળી તે કાંઇ તારે હાથ સેહેલાઇથી આવી શકનાર નથી. તેની સાથે લડાઇ કરવી તુંને ઘટતી નથી; કારણ કે તે તારો લડાઇના મેદાનમાં નાશ કરશે."

સોહરાબે કાઉસના તંબુ ઉપર હુમલો કીધો અને તેની ખુંટીઓ ઉખેડી કાહાડી તે વિષે.

જ્યારે સોહરાબે તેના આવા સખત શબ્દો સમજ્યા ત્યારે તે બાહાદુર સરદારે તેની આગળ પોતાની પીઠ ફેરવી નાખી. તેણે પોતાનો ચેહેરો તેનાથી છુપાવી દિધો અને કાંઇ બોલ્યો નહીં. પણ તેની આવી છુપી વાતને માટે તે અજાયબ થયો. પછી તેણે એક મુકી ઉગામીને તેને જોરથી મારીને નિચે ફેંકી દિધો અને જઇને પોતાની જગ્યાએ બેઠો. પછી તે ત્યાંથી ગુસ્સા ભરેલાં મગજ સાથે અને ગુનાહ ભરેલાં દિલ સાથે જલદીથી લશકરની વચે ગયો. ૧ ત્યાં તેણે ઘણા એક લાંબા વિચારો કીધા અને દરેક જાતનાં લડાઇનાં હથીયારો તૈયાર કીધાં. તેણે તેજ વખતે કીનો લેવાને કંમર બાંધી અને પોતાના મોટાઇ ભરેલાં માથાં ઉપર સુનેરી તાજ મુક્યું. તેણે બખતર પેહેર્યું

---

૧ લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

અને માથાં ઉપર રૂમી ટોપી જડપથી પેહેરી લિધી. તે દેવને બાંધનારા પેહેલવાને પોતાની સાથે ભાલો, કમાન, કમંદ અને ભારે ગુરજ લિધો. તેની રગોમાં ગુસ્સાથી લોહી ઉકલવા લાગ્યું અને તે જડપ ચાલના ઘોડાની ઉપર બેઠો. પછી તે એક છેડાયલા હાથીની માફક લડાઈના મેદાનમાં ગયો. તેનો ઘોડો એક દોડતા પાહાડની માફક કુદવા અને ઉછલવા લાગ્યો. તે ત્યાંથી બાહાર પડયો અને લડાઈ કરવાના વિચાર સાથે ચંદ્રના ચેહેરા ઉપર ધુલને ઉડારવા લાગ્યો. તે જડપથી દુશ્મનોની છાવણી તરફ ગયો અને ઉંચા તંબુઓને નેજા વડે ઉખેડી નાખવા લાગ્યો.[1] ત્યાર બાદ તે લશકરના વચલા ભાગ[2] તરફ જડપથી ગયો અને કાઉસ પાદશાહની આગળ આવી લાગ્યો. તેથી જેમ ગોરખરો શીંહના પંજામાંથી બચવાને દોડે તેમ તે બહાદુર સરદારો તેના પગો, રેકાબ, હાથો, અને લગામ તથા તેની બાજુ અને પાણી પાયલો ભાલો જોઈને તેની આગળથી નાહાસી જવા લાગ્યા. ઈરાની લશકરના નામદારો વચેથી કોઈ પણ તેની તરફ નજર કરવાની હિંમત કરતા હતા નહીં. ત્યાર બાદ સઘલા બહાદુરો ત્યાં એકઠા થઈને બોલવા લાગ્યા કે "એજ તે પીલતન પેહેલવાન સોહરાબ છે. તેની તરફ સેહેલાઈથી નજર પણ કરી શકાતી નથી તો તેની સાથે લડવાને તેની આગળ જવાની કોણ હીંમત કરશે."

પછી પેહેલવાન સોહરાબ પોકાર મારીને કાઉસને આ પ્રમાણે કેહેવા લાગ્યો કે "ઓ પેહેલવાન જેવા પાદશાહ! લડાઈના મેદાનમાં તારૂં શું કામ છે? જ્યારે તું શીંહાની સાથની લડાઈ અંદર ટકી શકતો નથી તો તેં શા માટે તારૂં નામ પાદશાહ કાઉસ રાખ્યું છે? જો આ મારી મુઠીમાં ધરેલા નેજાને હું ફેરવવા માંડું તો તારા તમામ લશકરને હું જીવ વગરતું બનાવી દેઉં. જે રાતે ઝંદેરજમ

---

1 લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

2 'કલબગાહ' એ લશકરના વચલા ભાગને કહે છે. લશકરનો જે સરદાર હોય યા પાદશાહ હોય તેજ એ ભાગમાં હમેશાં રહેતા હતા.

(કોઇ દુશ્મનને હાથે) માર્યો ગયો છે તે રાતે મેં સખત સોગંદ લિધા છે કે 'હું એક પણ નેજાવાલા સેપાહને ઇરાનમાં રેહેવા દેવશ નહી, અને કયે કાઉસને જીવતો ફાંસીએ ચઢાવશ.' ઇરાનીઓમાંથી તિક્ષણ પંજાનો ધરાવનાર તું એવો કયો શખ્સ ધરાવે છે કે જે આજે મેદાનમાં મારી સામે લડાઇ કરવાને આવે? કયાં ગયા તારા બાહુરો ગેવ, ગોદરેજ અને તુસ? કયાં છે તારો શીંહના જેવો ફરીબરૂજ અને ગસ્તાહમ? કયાં ગયો પેલો જેહાનનો સ્વાર નામદાર રૂસતમ અને પેલો બીજો લડાયક પેહેલવાન જંગેહ? આજે લડાઇના મેદાનમાં તેઓ કીનાને માટે ગુસ્સાથી લડવાને માટે આવી કેવી બાહુરી દેખાડે છે તે હું જોવા માગુંછું."

એટલું કહીને તે ઘણો વાર સુધી મુગો ઉભો રહયો પણ ઇરાનીઓમાંથી કોઇએ તેને જવાબ આપ્યો નહી. ત્યારબાદ તે પોતાની જગ્યાએથી દોડયો અને તે છાવણીની નજદિક જઇ લાગીને અને કમરમાંથી વાંકો વલીને પોતાના સીધ્ધા ભાલા વડે તેણે તંબુની સીતેર ખુંટીઓ જડપથી ઉખેડી નાખી. જેથી તે તંબુનો એક ભાગ પડી ગયો. આથી હરેક બાજુએથી ધાસ્તીનાં રણશીંગડાં વાગવા લાગ્યાં. એક પથ્થરના માંથાવાલી લોહાંની ખુટી પાદશાહને જઇ લાગી જેથી તેને લોહી નિકળવા લાગ્યું. આથી કાઉસ દલગીર થયો અને પોકાર મારવા લાગ્યો કે "એ બલી બુન્યાદના નામદારો! તમારામાનું કોઇ જઇને રૂસતમને એ ખબર પોહોંચાડો, કારણ કે આજે તુરકીના ભયથી પેહેલવાનોના મગજ ખાલી થઇ ગયાં છે. તેનો હરીફ થઇ શકે એવો કોઇ સ્વાર હું ધરાવતો નથી અને ઇરાનીઓની વચેથી કોઇપણ એ કામ કરી શકતું નથી." આથી તુસ કાઉસનો એ પેગામ લેઇને ગયો અને તેણે પાદશાહથી સમજેલી વાત તેની આગળ કહી. રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે "જે કોઇ પાદશાહો મને ઓચિંતો બોલવતા હતા તેઓ કોઇ વેલા લડાઇમાં તો કોઇ વેલા ખુશાલીમાં ભાગ લેવાને બોલાવતા હતા. પણ કાઉસથી તો મેહેનત અને લડાઇ શિવાય મેં બીજું કાંઇ જોયું નથી." પછી તેણે

રખશ ઉપર જીન બાંધવાને અને તેના સ્વારોને (લડાઇ કરવાને) મોઢાં ઉપર ગુસ્સાનો ચીલ્લો ચઢાવવાને ફરમાવ્યું. રૂસતમે પોતાના તંબુમાંથી મેદાનમાં નજર કીધી તો રસ્તામાંથી તેણે ગેવને પણ આવતો જોયો તથા રખશની ઉપર ચલકતું જીન બાંધવામાં આવે તેટલામાં તો ગુરગીન બોલતો આવ્યો કે “ જલદીથી ચાલો.”

વળી આથી રેહામે પોતાના ગુરજને તંગ બાંધયો અને તુસે પણ સ્વાર થવાને માટે જીન ઉપર હાથ નાખ્યો. તેઓ એક બેકની સાથે જડપથી વાત કરતા હતા તેનો અવાજ તેહેમતનને તંબુમાં પણ સમજાતો હતો તેથી તે મન સાથે બોલ્યો કે “ આ લડાઇ હારેમનની સાથે છે. એ રસ્તાબેજ કાંઇ એકજ માણસને સારૂ થતી નથી. પછી તેણે બબરેબ્યાન ઉપર હાથ નાંખી તે પેહેરી લિધું અને પેલો કૈઆની કંમરબંધ કંમરે બાંધી લિધો. અને ત્યાર પછી ઘોડા ઉપર બેસીને તે આગળ રસ્તો કાપવા લાગ્યો. જવારેહ જે તખતની અને લશકરની ચોકી કરવાને રહયો હતો, તેણે રૂસતમને કહયું કે “ તું મારા કહેવા ઉપર ધ્યાન આપ અને અત્રેથી આગળ વધતો ના. તે સોહરાબ બીજા પેહેલવાનોથી ઘણો ચઢતો છે.” રૂસતમની સાથે તેનો વાવતો પણ ત્યાં લેઇ જવામાં આવ્યો. તે ત્યાંથી જનુની બનીને લડાઇ સોધતો ગયો. જ્યારે તેણે સોહરાબની આવી અરદન અને હાથો જોયા તથા તેની છાતી જે લડાયક સામના જેવી પોહોળી હતી તે જોઇ ત્યારે તેણે સોહરાબને કહયું કે “ આપણે અત્રેથી એક બાજુએ જઇએ અને લડાઇના મેદાનમાં આપણે વગર એબના બનીએ (યાને એકમેકની નબલાઇ દેખાવા દેઇએ નહી.)” સોહરાબ તેની તરફ જોઇને બોલ્યો કે “ એ મારી સાથે લડાઇ કરવાને લાયકનો લાગે છે.” એમ કહીને સોહરાબે તેના હાથ સાથે હાથ ઠોકયો, ૧ અને બોલ્યો કે “ હવે તું મારીથી ખાસ્તી ખાઇ બીમાર બની જા.” પછી તેઓ લશકરની વચેથી મેદાનમાં ગયા ૧ તે નામદાર પેહેલવાનનું કહેવું સમજીને તે બાહાદુર સોહ-

૧ એ બેત હમેશી નકલમાં વધારે છે.

રાબ આગળ વધ્યો. તે સોહરાબ પોતાના હાથ સાથે હાથ ઘસતાં લશકરની સફ આગળથી લડાઈના મેદાનમાં આવ્યો. તેણે રૂસતમને કહ્યું કે "ચાલો આપણે એક બાજુએ જઈએ અને આપણે બંને જણા માણસોના (આપણી ઉપર તપાસ રાખવાને માટે) નામો આપીએ. આપણે (એ શિવાય) ઈરાનીઓ કે તુરાનીઓમાંથી બીજા કોઈને લડવાને સાથે બોલાવશું નહી. ફક્ત તું અને હું લડાઈ કરવાને માટે બસ છીએ. તેં તારાં ઉંચાં કદ તથા તારી બાજુ અને ગરદન ઉપર ઘણાં વર્ષો થયાં જુલમ ખેંચ્યો છે. પણ આએ લડાઈમાં તારે માટે છટકવાની જગ્યા નથી. તું પોતે મારી એક મુકી પણ ખમી શકશે નહી."

પછી રૂસતમે તે નામદારની તરફ નજર કીધી તથા તેના ખભાં, પંજા અને લાંબા પાવરા જોઈને તેણે તેને [illegible]રમાશથી કહ્યું "ઓ જુવાન શખ્સ! તું ધીરો થા. જમીન પણ સરદીવાળી અને સુકી બને છે અને હવા નરમ અને ગરમ થાય છે. મેં મારા આટલા બુઢાપામાં ઘણી એક લડાઈઓ જોઈ છે અને મેં ઘણા એક સેપાહીને જમીન ઉપર સુવેલા નાખ્યા છે. પુશકલ દેવો મારે હાથે માર્યા ગયા છે અને જ્યાં પણ હું જાઉં છું ત્યાં હાર કેવી તે મેં જોઈ નથી. તું જ્યારે મને લડાઈ કરતો જોય ત્યારે સંભાલ રાખજે. જો તું તેમાં જીવતો રહ્યો તો પછી તું મગરની પણ ધાસ્તી રાખતો ના. મેં પોતાને દરીઆની અને પાહાડી લડાઈ વચ્ચે તથા તુરાની લશકરના નામદારોની સાથની લડાઈ વચ્ચે જોયો છે. અને મેં ત્યાં શું કીધું તે વિષેના મારા શાક્ષીઓ તો સેતારાજ છે. મારી મરદાનગીને લિધે આખી દુન્યા મારા પગની નિચે રહે છે. જે શખ્સોએ મારી લડાઈ જોઈ છે તેઓ બોલતા જણાયા છે કે લડાઈ તો મારે મનથી મોજમજાહ જેવી છે. પણ તારે માટે મારાં દિલમાં એવી દયા ઉત્તપન થાય છે કે તેથી તારાં શરીરમાંથી જીવને છીનવી લેવાને હું ઈચ્છતો નથી. તુરકીઓને કાંઈ આવાં ખભાં અને ગરદન હોય નહી. વળી હું ઈરાન અંદર પણ તારો જોડીઓ જોતો નથી." જ્યારે રૂસતમે આવી વાતો કરવા માંડી ત્યારે તેને માટે સોહરાબનું

પણ દિલ પીગળવા લાગ્યું. પછી તેણે તેને કહ્યું કે “ હું તુંને એક વાત પુછવા માંગું છું જે તુંએ મને તમામ સાચે સાચી કેહેવી જોઇએ. તું મને તારી તમામ બુન્યાદ વિષે કેહે અને તારી ભલી વાતોથી મને ખુશી કર. હું એવું ધારૂં છું કે તુંજ રૂસતમ [redacted] કે જે નામદાર નરીમાનની તોખમનો કેહેવાય છે.” ત્યારે તેણે તેને એવો જવાબ દીધો કે “ હું રૂસતમ નથી તથા સામ નરીમાનની તોખમનો પણ હું નથી. કારણ કે તે તો પેહેલવાન કેહેવાય [redacted] અને હું તો તેનાથી પણ હલકી પદવીનો છું. હું કાંઇ તાજ કે તખત પણ ધરાવતો નથી.” ઉમેદ ભર્યો સોહરાબ (એમ સમજીને) નાઉમેદ થઇ ગયો અને તેને મનશે સફેદ દિવસ કાલો થઇ ગયો. તેથી તે ભાલો હાથમાં પકડીને મેદાનમાં ગયો અને પોતાની માયની વાત વિષે અચરત થવા લાગ્યો.

રૂસતમે સોહરાબની સાથે લડાઇ કીધી તે વિષે.

મેદાનમાંની એક તંગ જગ્યા (લડવાને માટે) પસંદ કરવામાં આવી અને પછી તેઓ ત્યાં નાના ભાલાઓથી લડવા લાગ્યા. જ્યારે તે નેજાની મુઠ કે અણી કાંઇ રહ્યું નહી ત્યારે તે બંધે જણાએ ડાવી તરફ પાછી લગામ ફેરવી. ત્યાર બાદ તેઓ હીન્દી તલવારોથી હુમલા કરવા લાગ્યા જેથી તે લોહાંમાંથી આતશ ચમકવા લાગ્યા. એકમેકની ઉપર ફટકા મારવાથી તે તલવારોના ભાગીને ટુકડા થઇ ગયા. તેઓએ એવી લડાઇ કીધી કે ત્યાં કયામત જણાવા લાગી. ત્યાર બાદ તેઓએ ભારી ગુરજો પકડયા અને એકમેકની ઉપર ફટકા મારવા લાગ્યા. તેઓના જોરથી તે ગુરજો પણ વળી ગયા જેથી તે ઘોડાઓ અને જનુની પેહેલવાનો થાકી ગયા. ઘોડા ઉપરના બખતરો ભાગીને નિચે વેરાવા લાગ્યાં અને તે પેહેલવાનોની કંમર સુધીના બખતરોના પણ ટુકડા થઇ ગયા. ત્યારે તે ઘોડાઓ અને બાહુરો લડાઇ કરતાં અટકયા. એમાનાં એકની પણ બાજુ કે હાથ મદદગાર રહયા નહી. તેઓના શરીર પસીનાથી ભીજાઇ ગયાં અને મોઢાં ધુલથી ભરાઇ ગયાં. તેઓની જબાં તરસને લીધે સુકાઇને ફાટી જવા લાગી. આથી તેઓ તેટલો વખત એકમેકથી દુર જઇને ઉભા.

બાપ દુઃખથી ભરેલો અને બેટો સંકટથી ભરેલો હતો. ઓ દુન્યા! તારા કરતુકમાં અજાયબી સમાયલી છે. તારાથીજ (ચખલી ચિલો) તુટે [redacted] તેમ સંધાય છે. તે બે શખ્સોમાંથી એકનું પણ દિલ દયાથી પીગલ્યું નહી. તેઓની અક્કલ દુર થઇ હતી અને તેઓના ચેહેરા ઉપર દયા જણાતી હતી નહી. તમામ જાનવરો પછી તે દરીઆમાંની માછલી હોય યા જંગલમાનું ગોરખર હોય તો પણ તેઓ પોતાના બચ્ચાંને પીછાણી શકે છે. પણ માણસોજ ફકટ સંકટ અને લોભને સબબે દુશમનની વચેથી પોતાના ફરજંદને પીછાણી શકતાં નથી.

રૂસતમ પોતાના મન સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે "આવી રીતના મગરને લડાઇમાં ઉતરેલું મેં કદી પણ જોયું નથી. સફેદ દેવ સાથની લડાઇ મારા આગળ જરાએ બીસાતમાં હતી નહી. પણ આજે મારૂં દિલ મારી મરદાનગી માટે નાઉમેદ થાય છે. એક દુન્યાથી નાવાકેફ (નાહાન છોકરો) કે જે નથી પેહેલવાન કે નથી તે જુઓગોની વચ્ચે નામદારીનો મેલવનારો તેને હાથે આજે મને જમાનાંએ પરાઇ ગયલો બનાવ્યો છે, અને બંધે તરફના લશકરોને એ લડાઇ જોતાં બનાવ્યાં છે." જ્યારે તે બંધે શખ્સોના ઘોડા લડાઇના દુખ તથા સંકટથી થાક ખાઇને આસુદા બન્યા, ત્યારે તે બંધે જણાઓ જેમાં એક બુઢો તો બીજો જવાન હતો તેઓએ કામઠાંની ઉપર તીર ચઢાવ્યા. તેઓ પાસે બખતર, લોઢાંની ટોપી અને બબરે બ્યાન હતાં તેથી તે તીર અને તેની અણીથી તેઓને કાંઇ નુકશાન પુગ્યું નહી. તેઓ એકી વખતે તીરોનો સખત વરસાદ વરસાવતા હતા, તેથી તું કેહેશે કે જાણે ઝાડ ઉપરથી પાંદડાંઓ ખરી પડે છે. તે બંધેના દિલ એક બીજાથી દલગીર થયાં અને તે બંધે શખ્સે એક-એકની કમર ઉપરનો પટો પકડીઓ. અગર જો તેહેમતન પોતાનો હાથ પથ્થર ઉપર લાવતો તો લડાઇની વખતે તે કાલા પથ્થરને પણ ઉખેડી કાહડતો હતો. તે પોતાના જોરથી પાહાડને પણ જમીન ઉપરથી ઉંચકી લેતો હતો. તે ભારી પથ્થરને મીન સરખો ગણતો હતો. તેણે સોહરાબનો કમરબંધ અજમાવી જોયો

કે જેથી તે લડાઇ અંદર તેને જીન ઉપરથી ઉંચકી લે. [redacted] તે જવાનની (સખત) કંમરની તેને ખબર હતી નહી. આથી રૂસતમના હાથનો હુનર ખાલી ગયો. તેણે તેનાં કંમરબંધ ઉપર હાથ લંબાવ્યો પણ તે તેના મજબુત આંકોથી ઘણોજ અજબ રહયો. તે શીહીને મારનારા બંધે શખ્સો લડાઇથી ધરાઇ ગયા. તેઓ ઘાહેલ થયલા હોવાથી ઘણા વખતના થાકી ગયા હતા. સોહરાબે જીન ઉપરથી બીજી વખતે ભારી ગુરજ ખેંચ્યો અને પોતાના પગને પોહલા કીધા. તેણે તેના ખભાં ઉપર ગુરજ મારીને તેને સખત દુખ કીધું. તેથી તે દુખથી વલ ખાવા લાગ્યો અને દુખને સબબે બાહુરી સાચવી શકયો નહી. આથી સોહરાબ હસી પડયો અને બોલ્યો કે ઓ સ્વાર? તું બાહુરોના જખમ આગળ તો ટકી પણ શકતો નથી. તારા પગ નિચેનો ઘોડો જેને તું રખશ કહે છે તે તો એક ગધેડું છે. તારા જેવા સ્વારના બે હાથો સૌથી નકામા છે. તારે માટે મારાં દિલની અંદર દયા છુટે છે કારણ કે તારાં લોહીથી ધુલ રંગીન બની ગઇ છે. જો કે તું પેહેલવાન છે અને સરોવરના જેવી ઉંચાઇ ધરાવે છે તો પણ તારી જવાની છુટી થઇને બુઢાપો આવ્યો છે.”

તેહેમતન તેને કસો જવાબ આપી શકયો નહી. તે તો તેની ઘોડાને જોલાન આપવાની રીત અને તેનો હમામ જોઇને અજબ થઇ ગયો. તેઓને એકમેકથી શરમ પોહોંચવા માંડી. ત્યાંની જમીન પણ તે બાહુરોથી ઘણીજ આજેજ થઇ ગઇ. તેઓએ એકમેકના ચેહેરા ફેરવી નાખ્યા અને પોતાના દિલ અને જીવને વિચારવંત બનાવ્યા. પછી જે પ્રમાણે શેકારને જોઇને વાઘ તેની પુઠે દોડે છે તેમ તેહેમતન તુરાની લશકર તરફ લડવાને ગયો. આથી સોહરાબ પેહેલવાન ઇરાની લશકર તરફ ધસીઓ અને પોતાની લગામ દોડતા ઘોડાને સોંહી દિધી. તેણે ઇરાની લશકર વચે ભોહોકાવ્યું તેથી તેના હાથે ઘણા એક નામદારો માર્યા ગયા. તે એક વરૂની માફક લશકરની વચ્ચે આવ્યો અને ત્યાંથી નાની અને મોટી પદવીના શખ્સોને વિખેરી નાખ્યા. પેલી ગમથી જ્યારે રૂસતમ તુરાની લશકર આગળ

આવી પુગ્યો ત્યારે તે પસ્તાવો કરીને પોતાના જીગરમાંથી નીશાશા ખેંચવા લાગ્યો. આએ નવો ઉગી નિકળેલો હુંનરમંદ તુરકી કે જેણે પોતાની છાતી અને બાજુને બખતરથી ઢાંકી હતી તેને માટે તે દલગીર થયો અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે “તેનાથી કાઉસને ખચીતજ નુકશાન પુગશે.” તેના દિલમાં એવા વિચાર આવવા લાગ્યાથી તે પોતાની છાવણી તરફ જડપથી ઘોડાને હંકારી જવા લાગ્યો. પણ તેવામાં તેણે સોહરાબને ઇરાની લશકર વચ્ચે લોહીના પાણી વડે જમીનને લાલ બનાવતો જોયો. જેમ એક શીંહ શેકારથી મસ્ત થાય તેમ તેના ભાલાની અણી તથા બખતર અને હાથ લોહીથી ખરડાઇ ગયેલા હતા. જ્યારે રૂસતમે તેને એ પ્રમાણે કરતાં જોયો ત્યારે તે દલગીર થયો અને તેણે એક જનુની શીંહની માફક પોકાર કીધો. તે બોલ્યો કે “ઓ લોહી પીનારા તુરકી શખ્શ! ઇરાની લશકરમાંથી કોણે તારી સાથે લડાઇ કરવા માંગી હતી? તું આખો વખત મારી સાથેજ શું કામ લડયા કીધો નહી? અને શું કામ એક વરૂની માફક મેંઢાંના ટોળાં વચ્ચે આવી પડયો?”

ત્યારે તુરાની લશકરના સોહરાબે તેને **જવાબ** દિધો કે “જો તેઓ લડાઇ કરવાથી દુર રહેલા અને નિરદોશ હતા તો તેં પેહલાં શું કરવાને એવો વિચાર કીધો? કારણ કે (તુરાની લશકરમાંથી) કોઇએ તારી સાથે પણ લડવાનું અને કીનો લેવાનું ચાહયું હતું નહી.” પછી રૂસતમે તેને કહયું કે “હવે દિવસ કાલો થયો છે (યાને રાત પડી છે). માટે જેહાનને દિપાવનારો સુરજ જ્યારે કીરણોને બાહાર ફેંકશે ત્યારે કાલે સહવારે આપણે કુશતી રમીશું, અને જોઇશું કે લશકર કોણને માટે રૂદન કરે છે? હાલે તો જેહાનને રોશની આપનારાં કીરણો પછવાડે ગયલાં હોવાથી અને આએ જંગલમાં ખાડા અને ટેકડીઓ ઘણી હોવાથી લડી શકાતું નથી. જો તારી તલવાર, ભાલુ અને તીર આજનીજ માફક એવાંજ મદદગાર રેહેશે તો તું કદી પણ મરવાનો નથી. આપણે સહવારે તલવાર સાથે કીનો શરૂ કરીશું. માટે તું હાલે તો જા. ખોદા શું કરવા માગે છે તે

આપણે કાલે લેઇશું.” ૧ આથી હવામાં અંધકાર ફેલાવા માંડી. ચાથી તેઓ ત્યાંથી પાછા ફર્યા. આસમાન પણ સોહરાબને લિધે અજબ બન્યું હતું. તું કહેશે કે જાણે આસમાને તેને લડાઇને માટેજ સરજેલો છે અને તેથી તે એક પળ પણ લડાઇ કરવાથી થોભતો નથી. વળી બીજું એકે તેની નિચેનો ઘોડો પણ લોઢાંના જેવો છે. તેનો આત્મા અજબ જેવો હતો અને તેનું શરીર લોઢાંના જેવું હતું. લડાઇ કરવાથી કાહેલી કંમર સાથે અને બખતરથી ઘસાયલી છાતી સાથે તે અંધારી રાત થવાથી પોતાની છાવણી તરફ ગયો, અને હોમાનને એ પ્રમાણે કેહેવા લાગ્યો કે “આજે સુરજ ઉગતાં મેં મારે લડાઇ કરીને જેહાનને પોકાર કરતી બનાવી હતી. પેલો બાહુર સરદાર [redacted] જે પેહેલવાન જેવી ગરદન અને શીંહના જેવા પંજા ધરાવે છે તથા જે મારો લડાઇમાં બરોબરીઓ હતો તેનાથી તમો ઉપર શું શું વિટયું હતું? તે શું બોલ્યો હતો? અને તેણે શું શું કીધું હતું? તેણે મારાં તમામ લશકરનું શું કીધું છે? હું તો જેહાનની અંદર તેના જેવો કોઇને જોતો નથી. તે એક શીંહના જેવો બુઢો શખ્સ છે જે લડાઇ અને કુશતીથી જરા પણ ધરાતો નથી. તેનું કદ મારીથી જરાએ ઓછું નથી. તે એક નામદાર સ્વાર અને ભયંકાર શીંહ છે.૧ અગરજો તે નામદારના કામોનું મને બ્યાન કરવું પડે તો તે કાંઇ થોડું નથી કે મને યાદ રેહે. તેની બે બાજુઓ હાથીની તાંગના જેવી છે અને તેના પોકારથી નાઇલ નદી પણ જોશમાં આવે છે. આજે તમામ ફરતી જેહાનની અંદર કોઇ પણ શખ્સ તેની માફક કીનો લેવાને કંમર બાંધે એમ હું ધારી શકતો નથી.”

હોમાને તેને જવાબ દિધો કે “પાદશાહ અફ્રાસીયાબનો હમોને એવો હોકમ હતો કે અજેથી લશકરે જરાએ ખીસવું નહી. હમારૂં સઘળું કામ સખત હતું અને હમો હથીયાર બંધ હતા તથા લડાઇમાં મારી જવાને તૈયાર હતા. આજે મારી લશકરની વચે એક

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

લાયક શખ્સ આવ્યો હતો. તેને માટે તું કેહેશે કે જાણે તે મસ્તીમાં આવી એવું ઇચ્છે છે કે તે એકલો એ લડાઇ બજાવે. પણ તેણે ઘોડાની લગામ પાછી ફેરવી અને આગળ વધતો અટકી ગયો. તે આપણી જગ્યાએથી પાછો ફરી ઇરાની લશકર તરફ પાછો ગયો." સોહરાબે તેને પુછ્યું કે "શું તેણે આ લશકરના બહાદુરોમાંથી કોઇનો પણ નાશ કીધો નહી? મેં તો ઇરાનીઓમાંના ઘણાકોને મારી નાખ્યા હતા અને ત્યાંની જમીનને લોહીથી કીચલવાળી બનાવી હતી. અગરજો તે શીંહ (રૂસતમ) તમારી નજદિક આવ્યો હતે તો તમો બેશક એમજ જાણતે કે તેના ભારી ગુરજથી કોઇ પણ બચી શકતે નહી. વળી તમારી તરફથી તો લડાઇ જોયા કરવા શિવાય કોઇ પણ લડવાને બહાર પડયું હતું નહી. તો પછી તેમાં ફાયદો શું? મારી આગળ તો શું શીંહ કે વાઘ કે ચીત્તા એક સરખા છે. હું તો તેઓની ઉપર વાદળમાંથી આતશ વરસે તેમ તીર વરસાવતો હતો. જયારે તે પેહેલવાનો મારો ગુસ્સે થયલો ચેહેરો જોતા ત્યારે તેઓના શરીર ઉપરના બખતરો પણ ફાટીને ટુકડા થતા હતા. આવતી કાલનો મોટો દિવસ આવે છે તેમાં જે કોઇ જોરાવર હશે તે જણાઇ આવશે. જેહાનને પેદા કરનાર પરવર-દેગારના નામથી હું તે પેહેલવાનોમાંથી કોઇને પણ આએ જમીન ઉપર જીવતો રેહેવા દેવશ નહી માટે હવે ખાવાની ચિજોની અને દારૂની તૈયારી કરવી જોઇએ છે અને દિલના ગમને દુર કરવો જોઇએ છે."

પેલી તરફ જયારે રૂસતમ ઇરાનના લશકરમાં જઇ પોહોંચ્યો ત્યારે તેણે ગેવની સાથે આ મુજબ વાત ચીત કીધી. (તેણે તેને પુછ્યું) કે "આજ રોજે લડાઇના અજમાવનારા સોહરાબે લડાઇમાં કેવી મજબુટી દેખાડી હતી?" ત્યારે ગેવે પેહેલવાન રૂસતમને એવો જવાબ દિધો કે "એવી રીતનો પેહેલવાન મેં કદી પણ જોયો નથી. તે લશકરની વચે જડપથી આવ્યો અને લશકર વચેથી તુસની આગળ કીનો લેવાને ગયો. કારણ કે તે ગુરગીનના ઉતરી જવા પછી હાથમાં ભાલો પકડી ઘોડા ઉપર બેઠો હતો. તેણે આવીને તુસને

ભાલા સાથે જોયો ત્યારે તે જનુની શીંહની માફક તેના ઉપર ધસી ગયો. અને તેણે વાંકો થયલો ગુરજ તેના માથાં ઉપર એવો માર્યો કે જેથી તેના જોરથી તેના માથાં ઉપરની લોઢાંની તોપી પડી ગઇ. તે તુસ તેની સામે ટકી શકયો નહી અને તેથી તેણે નાહુસવા માટે ત્યાંથી મોહું ફેરાવ્યું. ત્યાર બાદ ઘણા એક બાહુરો તેની સામે લડવાને ગયા પણ તે પેહેલવાનોમાંથી કોઇ પણ તેના જેવી શકિત ધરાવતા હતા નહી. તું પીલતન શિવાય કોઇ પણ તેને મરતબે પુગતા હતા નહી. વળી મેં આપણા વડીલોની રીત જાલવીને તમામ લશકરને તેના ઉપર છોડી દિધું નહી. કોઇપણ તેની સામે એખલું લડવાને જઇ શકયું નહી. તેથી હુમે તેને કીનાનું મેદાન સોંફી દિધું. એક પણ સ્વાર તેની સામે ગયો નહી. તેણે લશકરના વચલા ભાગથી તે જમની બાજુના ભાગ સુધી (હમારી ઉપર) હુમલો કરવા માંડયો. હરેક બાજુએ તે ફટકા મારતો અને દોડતો ફરતો હતો તથા તેની નિચેનો ઘોડો ભપકા સાથે દોડતો હતો." રૂસતમ તેની વાત સમજીને દલગીર થઇ ગયો અને ત્યાંથી તે કાઉસ પાદશાહની આગળ ગયો. જેવો કએ કાઉસે તે પેહેલવાનને જોયો તેવીજ તેણે તેને માટે પોતાની પાસે બેઠક કીધી. રૂસતમે તેની આગળ સોહરાબ વિષેની વાત કરવા માંડી અને તેની ઉંચાઇ અને કદ વિષેનું બયાન કીધું. તે બોલ્યો કે " આટલા નાહાન છોકરાને આવો શીંહના જેવો બાહુર અને પેહેલવાન તરીકે કોઇ પણ શખ્સે જેહાનની અંદર જોયો હશે નહી. તે પોતાની ઉંચાઇને લીધે તારાઓની સાથે અઠડે છે અને જમીન પણ તેના શરીરનો ભાર ખમી શક્તિ નથી. તેની બે બાજુ અને જાંગ ઉંટના જેવી છે અને વળી તેના શરીરની જાડાઇ પણ ઘણી છે. મેં તેને ઘણી એક રીતે તલવાર, તીર, ગુરજ અને કમંદથી (ફિકટમાં) અજમાવી જોયો. સેવટે મેં વિચાર કીધો કે મેં ઘણા એક પેહેલવાનોને અત્યાર આગમચ જીનની ઉપરથી ઉંચે ઉચકયા હતા તેથી મેં તેની કંમર ઉપરનો પટો પકડયો અને તેના બાંધાને સખત રીતે હીલવ્યો. મેં એવું ચાહયું કે તેને જીનની ઉપરથી ઉચકું અને બીજા શખ્સોની માફક

તેને પણ ખાકમાં નાખું. જો કે પવનથી એક પાહાડ પણ હીલી શકે પણ તે નામદાર જીન ઉપરથી જરા પણ હીલ્યો નહી. હાલે કવખત હોવાથી અને રાત પુશકલ અંધારી અને આંહરણી વગ-રની હોવાથી હું તેની આગળથી પાછો ફર્યો છું. આવતી કાલે હું તેની સાથે કુસ્તીના પેચની થોડી એક લડત કરશ. આવતી કાલે જેવો તે લડાઇના મેદાનમાં આવશે તેવોજ હું તેની સાથે કુસ્તીજ રમવાનો ઇલાજ શોધશ. હું કોશેશ તો કરશ પણ હું જાણતો નથી કે કોણ ફતેહમંદ ઉતરશે? પરવરદેગારની મરજી શું છે તે આપણે જોઇશું. તે સાહેબથીજ ફતેહ અને મદદ મલે છે. વળી તેજ ખોરશેદ અને માહાતાબનો પેદા કરનાર છે."

કાઉસે તેને જવાબ દિધો કે "પાક યજદાંન તારૂં બુરૂં ઇચ્છ-નારના શરીરના ટુકડે ટુકડા કરશે. હું આજે રાતે પરવરદેગારની આગળ ઘણો વાર સુધી માથું જમીન ઉપર મુકીને બંદગીમાં રોકા-વશ કે જેથી તે તુંને મદદ કરે અને તે પાદશાહ તુરકીનો રસ્તો ભુલાવે તથા તારી ફરમાઇ સઘલી ઉમેદને તે તાજી કરે અને તારાં નામને ખોરશેદની ઉંચાઇ સુધી પુગાડે." ત્યારે રૂસતમે તેને કહ્યું કે, "તું પાદશાહના ખોરેહથી ભલું ઇચ્છનારની સઘલી ઉમેદો પુરી પડશે." એટલું કહીને તે પીલતન ઉઠયો. તે લશકરને માટે ઘણો દલગીર થઇ ગયો હતો પણ તેણે વિચારવંત જીવ સાથે અને કીનાભર્યા દિલ સાથે પોતાની છાવણી તરફનો રસ્તો લિધો. જવારેહ ચીંતાતુર જીવ સાથે તેની આગળ આવ્યો અને પુછયું કે "આજે તું પેહેલવાન ઉપર શું શું વિટયું?" રૂસતમે પેહેલાં પોતાના દિલના વિચારોને ધોઇ નાખવાને તેની પાસે ખાવાનું માંગ્યું અને પછી તેજ વખતે તેણે તેને સોહરાબ વિષે જે કાંઇ બન્યું હતું તે તમામ બીના કહી. તે બંધે લશકર બે ફરસંગને છેટે રહ્યાં હતાં અને કોઇએ પણ પોતાની કંમર છોડવા ચાહયું હતું નહી. પછી રૂસતમે પોતાના ભાઇને એવી વાત કહી કે "તું સાવચેટ રેહેજે અને ઉટાવલ કરતો ના. જયારે સહવારે લડાઇના સોખીન તુરકીની સામે હું લડાઇ કરવા જાઉં ત્યારે તું મારાં લશકર અને વાવતાને તથા મારા તખત અને

સુનેરી જોડાને લેતો આવજે. જ્યારે પ્રકાશીત સુરજ બાહાર આવે ત્યારે તું સઘળું લેઇને તંબુ આગળ ઉભો રેહેજે. અગરજો હું લડાઇમાં ફતેહમંદ નિવડશ તો લડાઇના મેદાનમાં જરાએ થોભશ નહી.[1] પણ અગરજો બીજી રીતનો બનાવ બને તો તું રૂદન કરીને તુંને પોતાને નુકશાન પુગાડતો ના. તમો એક પણ જન તેની સાથે લડાઇમાં ઉતરતા ના અને લડાઇ કરવાનો રસ્તો સોધતા ના. તમો સઘલાઓ અત્રેથી જાબુલસ્તાન દસ્તાનની આગળ જતા રેહેજો અને તેને તમામ વાત વીસ્તારીને કેહેજો, કે રૂસતમના વખતનો (આવી રીતે) છેડો આવ્યો છે. પાક પરવરદેગારનો હોકમ એવોજ હતો કે મારે તે જુવાન શખ્સનેજ હાથે માર્યા જવું. જ્યારે યજદાંન આવો હોકમ માથે સરજાવે તો મારી માયના દિલને પણ તુંજ ખુશી કરજે. તેને તું કેહેજે કે 'તું તારૂં દિલ મારી ઉપરજ ના બાંધતી અને મારે માટે હમેશ દલગીર ના રેહેતી. જેહાનની અંદર કોઇપણ શખ્સ સદા કાલ જીવતો નથી. તેમ આસમાનને મારે માટે પણ કસું બાકાનું રહયું નથી. લડાઇને વખતે મારે હાથે ઘણા એક દેવો, શીંહો, વાઘો અને મગરો માર્યા ગયા છે. મે ઘણા એક મીનારાઓ અને કીલ્લાઓને ભાંગી નાખ્યા છે પણ કોઇ પણ મારા હાથ ઉપર ફતેહમંદ થયો નથી. જે કોઇ લડાયક ઘોડા ઉપર મારી સામે સ્વાર થતો તે ગોયા મોતનુંજ બારણું ઠોકતો હતો. અગર કોઇ હજારથી પણ વધુ વર્ષ જીવે છે તોપણ તેનો અંત અંતે એજ રસમનો છે અને એવુંજ કામ બનનાર છે. મોટા પાદશાહ જમશેદ અને દેવને બાંધનારા તેહમુરસપની તરફે તું જો. તેઓના જેવા બીજા કોઇ પણ પાદશાહો જેહાનમાં થયા નથી. તેઓ પણ આખરે પરવરદેગારની નજદિક ગયા છે. કેરશાસ્પના કરતાં કોઇ પણ શખ્સ વધારે બાહાદુર હતો નહી. તેનું તખત બુલંદ આસમાન સાથે ઘસાતું હતું. તથા પેલા બે નામદારો સામ અને નરીમાન જેવાઓનો પણ મોતની આગળ ઇલાજ રહયો હતો નહી. જ્યારે જેહાન તેવા

---

૧ એ બેત વબેલી નકલમાં જયારે છે.

શખ્સોને વળગી રહી નહી પણ ફરી ગઇ તો મારે પણ તેજ રસ્તેથી પસાર થઇ જવું જોઇએ. શું બુઢા કે જવાન મોતને માટેજ સરજાયલા છે. કોઇપણ જેહાનની અંદર જાવેદાન રેહેતું નથી. જ્યારે દસ્તાન (મારો શોક પાળ્યા બાદ) પાછો ખુશી થાય ત્યારે તું તેને કહેજે કે 'તું દુન્યાના પાદશાહ કાઉસથી તારો ચેહેરો ફેરવતો ના. અગરજો તે લડાઇ કરે તો તું આળસાઇ કરતો ના પણ તે જેમ કહે તે પ્રમાણે તું ચાલજે.'" તેણે (એ રીતે) અરધી રાત સુધી સોહરાબ વિષે વાત ક્યાં કીધી અને અરધી રાત ઉંઘમાં અને આરામ લેવામાં ગુજરી.

રૂસતમ અને સોહરાબ કુશ્તી રમ્યા અને તેમાં રૂસ્તમે કાંઇ યુક્તિથી છુટકારો મેળવ્યો તે વિષે.

જ્યારે પ્રકાશતા સુરજે પોતાની પાંખ ખોલ્લી કીધી અને કાળાં પીછના કાગડા (યાને રાત) એ પોતાનું સર નિચું નમાવ્યું ત્યારે તેહેમતને બબરેબ્યાન પેહેર્યું અને પોતાના દોડતા અઝદાહ (ઘોડા) ઉપર બેઠો. તેણે માથાં ઉપર લોઢાંની તોપી પેહેરી અને લડાઇના મેદાનમાં ગયો. વડપણ મેળવવાને માટે તે તીખો બની ગયો અને તેથી તેણે લોકોની સાથે દોસ્તી કીધી.૧ પેલી તરફ સોહરાબે પોતાના લશકર સાથે વાજીંત્ર સમજવામાં અને દારૂ પીવામાં વખત ગુજાર્યો. તેણે હોમાનને આ પ્રમાણે કહ્યું કે "પેલો શીહના જેવો શખ્સ કે જે મારી સાથે લડે છે તેની ઉંચાઇ મારી ઉંચાઇથી જરાએ કમી નથી, તથા તે પણ પોતાના દીલને લડાઇની અંદર દલગીર રાખતો નથી. તેની છાતી, ખભાં અને ગરદન પણ મારા જેવીજ છે. તું કેહેશે કે તે બેહના જાણનાર સાહેબે બેઉને એક ડોરીના બનાવ્યા છે. તેના પગ અને જીનના પાવડા જોઇ મારી મોહોબત તેના તરફ ખેંચાય છે અને મારા ચેહેરા ઉપર શરમ આટે છે. મેં મારી માય પાસેથી જે ઇધાણી મેળવેલી છે તે તેની સાથે મળતી આવે છે અને તેથી મારા દિલમાં મોહોબતનું ખેંચાણ થાય છે.

૧ એ બેતનો તરજુમો લખેલી નકલ મુજબ કીધો છે.

આથી મને એવો શક લાગે છે કે રૂસતમ એજ છે કારણ કે જેહાનની અંદર તેના જેવા લડવૈયાઓ ઘણા થોડા છે. માટે એવું નહી બને કે હું બાપની સામેજ લડાઇ કરૂં અને બેશરમી સાથે મારા ચેહેરાને તેના ચેહેરા સામે લડવાને માટે લેઇ જાઉં. એમ બનશે તો હું દાદારની આગળ ઘણો શરમીંદો થવસ અને આએ કાલી ખાકવાલી દુન્યામાથી હું કાલા મોઢાં સાથે જવશ જેથી મને પેલી દુન્યામાં બેહેશતની ઉમેદ રહેશે નહિ. માટે હું મારા બાપની સાથેજ લડું એ મને ઘટતું નથી. દુન્યાના પાદશાહોની આગળ તથા ઇરાન અને તુરાન જમીનના લશકરની આગળ હું કાલાં મોઢાંનો બનશ. કોઇપણ મારે માટે બદનામી શિવાય બીજું કાંઇ બોલશે નહી. અને બંધે દુન્યામાં મારી ખાહેશ પાર પડશે નહી. તેની સાથે લડાઇ કરવાથી હું ઉંધે મસ્તક પડશ અને તેનું લોહી રેડવાથી બુરાઇ શિવાય મને બીજું કશું મલવાનું નથી." ત્યારે હોમાને તેને એવો જવાબ દિધો કે "લડાઇના મેદાનમાં રૂસતમ મને ઘણી વખત સામો મલ્યો હતો. તે પેહેલવાને માજનદરાંનની લડાઇમાં પોતાના ભારી ગુરજથી શું શું કીધું હતું તે તેં સાંભળ્યું પણ હશે. જો કે આએ ઘોડો તેના રખશના જેવોજ લાગે છે તો પણ તે કાંઇ તેની નકલ અને તેની બરોબરી ધરાવતો નથી."

જ્યારે અંધારી રાતનો એક ભાગ પસાર થયો ત્યારે લશકરના ચોકીદારોના પોકારો તે જંગલમાંથી સંભળાવા લાગ્યા. જેહાનને સોધનારો સોહરાબ લડાઇથી ભરેલાં દિલ સાથે પોતાની આરામ કરવાની જગ્યાએથી ખુશાલીની મીજલશમાં તખતની આગળ ગયો. બામદાદે જ્યારે સુરજની રોશની પ્રકાશવા લાગી ત્યારે લડવૈયાઓના માથાં ઉંઘમાંથી જાગૃત થયાં. સોહરાબે લડાઇનું બખતર પેહેર્યું. તેનું મગજ લડાઇ કરવાને તલપતું અને તેનું દિલ ખુશાલીથી ભરેલું હતું. તે પોતાના હાથમાં ગાયની શીકલનો ગુરજ પકડીને પોકાર મારતો લડાઇના મેદાનમાં ગયો. પેલી તરફથી રૂસતમ પણ શરીર ઉપર બબરેબ્યાન પેહેરીને એક જનુની શીંહની માફક માથામાં લડાઇનોજ ખ્યાલ રાખીને તથા દિલને કીના ભર્યું બનાવીને

બપકા સાથે લડાઇના મેદાનમાં ગયો. સોહરાબ પોતાના બે હોઠોને હસ્તા બનાવીને રૂસતમને એવી રીતે પુછપરછ કરવા લાગ્યો કે તું કેહશે કે જાણે રાતના તે બંધે જણાઓ સાથેજ રહયા હતા. તેણે તેને પુછયું કે "તેં રાત કેમ પસાર કીધી? અને તું દિવસને કેવી રીતે પસાર કરવાને ચાહે છે? તું તારાં દિલને લડાઇજ કરવાને શા માટે તૈયાર રાખે છે? આએ કીના ભરેલા તીર અને તલવારને તું તારા હાથમાંથી ફેંકી દે અને તારા જુલમગાર પંજાને જમીન સાથે અફાલ. આપણે ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતરી બંધે જણા સાથે બેસીએ અને આએ ગંભીર બનેલા ચેહેરાને પાછા ખીલતા કરીએ. ખોદાની રૂબરૂ આપણે કસમ ખાઇએ અને લડાઇ કરવાને માટે દિલથી પસ્તાવો કરીએ. મારી સાથે લડવાને કોઇ બીજો (ઇરાની) શખસ આવશે અને તું મારી સાથે બેસીને મજાહ કર્યા કરજે. મારા દિલમાં તારે માટે એટલી તો દયા છુટે છે કે જેથી મારા ચેહેરાની ઉપર શરમનો પરસેવો છુટે છે. હું ધારૂં છું કે તું પેહેલવાનનીજ તોખમ ધરાવે છે માટે તું પોતે તે સઘળું મારી આગળ વિસ્તારીને કેહે. મેં તારૂં નામ જાણવા માટે ઘણીપણ તેહેકીક કીધી છે પણ તેઓ તે મને કહેતા નથી. માટે તું મને તારૂં નામ કેહે. જયારે હાલે તું મારો હરીફ બન્યો છે ત્યારે તારૂં નામ મારીથી છુપુ રાખવું તુંને ઘટતું નથી. તારે માટે મેલવેલી નિશાણી તો હું બરોબર જોઉંછું, પણ તારૂં નામ હું જાણતો નથી. માટે જો તારૂં નામ જાહેર થાય તો પછી મને કાંઇ ખાહેશ રેહે નહી.[1] શું તું બાહાદુર સામના દસ્તાનનો બેટો નામીચો પેહેલવાન જાણીતો રૂસતમ છે?[2]"

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

2 રૂસતમનું નામ જાણવાની સોહરાબની આટલી બધી ખાહેશ હોવા છતાં તેની આગળ રૂસતમે પોતાનું નામ શા માટે છુપું રાખ્યું તેની મકસદ જણાતી નથી. જ્યારે પણ રૂસતમ લડાઇમાં ઉતરતો ત્યારે તે પોતાનું નામ પોતાના હરીફને બાપોકાર જણાવતો હતો. પણ સોહરાબની સાથે લડતાં રૂસતમ પોતાનું નામ છુપું રહેલું જોવાની ખાહેશ એટલા માટેજ રાખતો હોવો જોઇએ

રૂસતમે તેને જવાબ દીધો કે "ઓ નામદાર! આપણને કદી પણ એ રીતે વાત કરવી જોઇએ નહી. ગઇ રાતે તો આપણે કુસ્તી રમવાની વાત કીધી હતી. મારી આગળ તારો દગો ચાલશે નહી, માટે તું એવી તજવીજ ના કર. અગરજો તું જુવાન છે તો હું કાંઇ બાળક નથી. મેં તો કુસ્તી[1] રમવાને માટે કમર બાંધી છે. તેથી આપણે કુસ્તી રમીએ અને જેહાનને સંભાળનાર ખોદાનો જે હોકમ અને જે ધારણા હશે તે પરમાણેનું સેવટ આવશે. બીજું એકે હીલી સોધવાના અને લડાઇ કરવાના વખતે મરદાનેમરદો એવી પુછપરછો કરતા નથી. મેં ઘણી ચહડતી પડતી જોઇ છે અને હું કાંઇ તાઉલુ કરનાર અને ફરેબ ભર્યું બોલનાર માણસ નથી." સોહરાબે તેને કહ્યું કે "ઓ બુજોર્ગ શખ્સ! અગરજો મારી શિખામણની તુંને અસર નહી થતી તો ખેર, હું તો એવુંજ ચાહાતો હતો કે મરતી વખતે તારો જીવ તારા બીછાના ઉપરથીજ બાહાર નિકળે અને જે કોઇ તારાં જીવતાં સગાં હોય તે તારે માટે અસ્તોદાન[2] બનાવે

---

* તેનો હરીફ સોહરાબ ઘણોજ નાદાન ઉમરનો હોવા છતાં તે જોર મરદાનગીમાં રૂસતમથી જરાએ કમી હતો નહી. એ સબબે રૂસતમે પોતાનું નામ સોહરાબની આગળ જાહેર કરવાને કદાચને શરમાયો હોય.

1 કુસ્તીનો હુનર આગલા વખતમાં ઇરાનના લોકોમાં ઘણો માનીતો ગણાતો હતો. એ હુનર ઇરાનથી આગમન તરફ ગયો હતો.

2 આગલા વખતમાં ઇરાનીઓમાં એવો ચાલ હતો કે એક માણસના મરવા બાદ તેના શરીરનો જંગલી જાનવરો તથા ગીધ અને બીજાં પક્ષીઓ પાસે ભક્ષ કરાવવાને માટે તે ઉંચા પાહાડ ઉપર નાખવામાં આવતું હતું. જયારે તે હાડ ઉપરનું તમામ માસ ખવાઇ જતું તથા રસી અને તેમનો બાકી ભીનાસ સુરજની ગરમીમાં સુકાઇ જતો ત્યાર બાદ તે મરનારના કુટુંબીઓ પાછા તે જગ્યાએ જઇને તેના તમામ હાડકાં વીણી લેતા હતા અને તે સુકાયલાં હાડકાંઓને જે પરમાણેની તેઓની ગુંજાશ હોય તે પરમાણે પથ્થરની યા એવી બીજી કોઇ પેટીમાં બંધ કરતા હતા અને તે પેટીને ઉંચા પાહાડ ઉપર જયાં જંગલી જાનવરો પોહોંચી શકે નહી — વરસાદ અને ધાર તેને લાગી શકે નહી તેવી જગ્યામાં લેઇ જઇને મુકતા હતા. (જુઓ વંદીદાદ ફરગ ૬, ફ. ૪૪ થી તે ૫૧) એ અસ્તોદાન બનાવવાનો ચાલ જરથોસ્તની પણ આગમનનો અને પુરાણો હોવો જોઇએ. જરથોસ્તી ધર્મ પુસ્તકોમાં રસ્તાબેજ.

અને જ્યારે તારૂં રવાન તારા તનમાંથી ઉડી જાય ત્યારે તારાં શરીરને તેઓ તેમાં મુકે, પણ જ્યારે તારૂં મોત મારાજ હાથ હેઠલ છે તો યજદાંનના હોકમથી હું તે મારે હાથે બાહાર કાડશ." પછી તેઓ લડાયક ઘોડા ઉપરથી બખતર અને લોઢાંની તોપી સાથે હુશીયારીથી હેઠે ઉતર્યા, અને તે લડાયક ઘોડાઓને પથ્થર સાથે બાંધીને તે બંધે જણા દુખી જીવ સાથે લડવાને ગયા. જ્યારેં તે શીંહો કુસ્તી રમવાને બાઝીઆ ત્યારે તેઓના શરીરમાંથી લોહી અને પરસેવો વેહેવા લાગ્યો. એક ફલાંગ મારતા શીંહની માફક સોહરાબે પોતાની જગ્યાએથી કુદકો માર્યો અને મસ્તાન હાથીની માફક હાથ મારીને રૂસતમનો કંમરબંધ પકડી તેને ઘસડવા લાગ્યો. તેના મુશકલ જોરને લિધે તું કેહેશે કે જાણે જમીન પણ ફાટી ગઇ. એક મસ્ત હાથીની માફક સોહરાબ રૂસતમને બાઝી પડયો અને તેને ઉંચકીને ભોંય ઉપર નાખ્યો. તેણે ગુસ્સા અને કીના સાથે એક પોકાર માર્યો અને શીંહ જેવા રૂસતમને જમીન ઉપર અફાલ્યો. પછી તે પીલતનની છાતી ઉપર ચઢી બેઠો. તેના હાથ, ચેહેરો અને મોહડું ધુલથી ભરાઇ ગયું હતું. જેમ એક શીંહ નર ગોરખરની ઉપર પોતાનો પંજો મારે અને તે ગોરખર ઉંધે મસ્તક પડે તેમ રૂસતમ ભોંય ઉપર પડયો. પછી સોહરાબે આબદાર ખંજરને બાહાર ખેંચી કાહડયું અને તેના ડોકાંને શરીર ઉપરથી કાપી કાહડવા ઇચ્છયું.

રૂસતમ તે જોતાંજ બોલ્યો કે "તેની આગળ આપણે છુપો ભરમ ખુલ્લો કરવો જોઇએ." પછી તેણે સોહરાબને કહયું કે "ઓ

વિધેની શીખવણી આપવામાં આવી છે અને રસ્તાખેજ વખતે સોરશીઅસ જેને અવસ્તામાં 'અસ્તવત-એરેત' યાને હાડકાં ઉભાં કરનારને નામે પણ ઓળખ્યો છે તે એ પ્રમાણે જાળવી રાખેલાં હાડકાંઓને પાછાં ઉભા કરી સઘલાં માણસોને પાછા સજીવન કરી તમામ માણસોને અમરપણું [illegible]થશે એવું જરથોસ્તી ધર્મમાં જણાવેલું હોવાથી મુએલાઓનાં હાડકાંને એ રીતે જાળવી રાખવાનો ચાલ પડયો હતો. હાલે ઇરાનમાંથી આવાં પુરાણા જમાનાનાં અસ્તોદાન ઘણાં મળી આવે [illegible] અને તે અસ્તોદાનો જરથોસ્તીઓએ એ મકસદથીજ બનાવેલાં હોવાં જોઇએ. બીસ્તુન પાહાડ જેવી બીકટ જગ્યામાં હખામની પાદશાહોએ એજીજ મકસદથી પોતાના અસ્તોદાનો ફરતા ચેખ સાથે જાળવી રાખ્યાં હતાં.

શીંહુને પકડનારા, ફાંડાના રાખનારા અને ગુરજ તથા તલવાર પકડનારા પેહેલવાન! જેમ આપણી રીતભાત અને દીન જુદી છે તેમજ હુમારી લડવાની રીતી તમારી રીતીથી ઉલટી છે. જે કોઇ કુસ્તીની લડાઇ કરે અને કોઇ સરદારના માંથાને ધુળ ઉપર નાખે અને પેહેલીવાર તેને જમીન ઉપર ચટાપાટ પાડે તોપણ જો કે તે લડત કીનાને માટે હોય છે તોપણ તે ભોંય ઉપર પડેલાનું ડોકું તુરત કાપી નાખવામાં આવતું નથી. અગર જો બીજી વખતે પણ તેને ભોંય ઉપર નાખવામાં આવે તો તેમ તેને પાડીને તે શીંહુની નામના મેળવે છે. અને જો તે વખતે તે તેનું માથું જુદું કરે તો તે વાજબી ગણાય. માટે એવી રીતનો હુમારો રેવાજ છે."[૧] આવી યુક્તિ કરીને રૂસતમ તે નર અઝદાહુના પંજાથી માર્યા જવામાંથી છુટકારો મેલવવા ઇચ્છતો હતો. તે જવાન મગજના બાહુરે તે ઘરડાના એ પ્રમાણે કેહેવાથી તેને માફ કીધો અને તે વાતને પેહેલું તો પોતાની બાહુરીને લિધે, બીજું પોતાની કજાને લિધે અને ત્રીજું પોતાની ખાતરી ભરેલી જવાનમર્દીને લિધે ખરી માની અને જેમ જંગલમાં પોતાની આગળથી દોડી જતાં હરણને તે જેમ જવા દે તેમ તેણે રૂસતમને પોતાના હાથમાંથી છોડી દીધો. તે બાહુ શેકાર કરતો હોય તેમજ તેણે માની લીધું, પણ તે પેલા શખ્સની સાથે કુસ્તી લડતો હતો તેનું તો તેણે ભાન રાખ્યુંજ નહી.

આવી રીતે (રૂસતમને મારવામાં) ઢીલ થવાથી હોમાન વંટોલ્યાની જડપે ત્યાં દોડી આવ્યો અને તે લડાઇના પરીણામ વિષે તેને પુછ્યું. તેથી તેણે જે કાંઇ બન્યું હતું તે તેને સમજાવ્યું અને જે વાત રૂસતમે તેને કહી હતી તે તેણે હોમાનને કહી.

---

૧ રૂસતમે એવી રીતની તાલમેલ કરીને સોહરાબની નાદાનીનો લાભ લિધેલો જણાય છે. અત્યાર આગમચમાં વાંચનારે રૂસતમની ઘણીએક લડાઇઓનું બયાન વાંચ્યું હશે જેમાં તે પોતાના હરીફને પેહેલીજ વાર હરાવીને તુરત કતલ કરતો હતો. અને રૂસતમ જે કુસ્તીની સરતો માટેની વાતો કહે છે તેવી સરતે લડાઇ કરવાની ઇરાનીઓની રીતી હતીજ નહી. પણ એમ કરીને તેણે પોતાનો જાન બચાવ્યો હતો.

હોમાને તેને કહ્યું કે "અફશોશ! ઓ જવાન શખ્સ! તું હવે તારા જીવથી ધરાઇ ગયલો લાગે છે. તારાં આએ કદ અને શરીર માટે તથા તારા ઘોડાની લાંબી રેકાબ અને તારા બાહુર પગો માટે મને અફશોશ છુટે છે. જે વાઘને તેં તારા પંજા હેઠલ લિધો હતો તેને છોડી દેઇને તેં કાચું કાપ્યું છે. તે જ્યારે લડાઇ અંદર તારા હાથમાં સપડાયો ત્યારે તેં કેવું ઉલટું કામ કીધું છે તે તું જો. એ વિષે એક પાદશાહે એવું કહ્યું છે કે 'અગરજો દુશમન નાહાનો અને કંગાલ હોય તો પણ તેને જવા દેવો જોઇતો નથી,'' એટલું કહીને તેણે પોતાના દિલને તેના જીવની સલામતીને માટે ખાસ્તી બર્યું કીધું અને તે અજાયબ અને ગમગીન બન્યો. તેણે તેનાં આવાં કામને લિધે ગુસ્સા સાથે અને ગમગીન દિલે ત્યાંથી પોતાના લશકર તરફ ચેહેરો ફેરવ્યો. સોહરાબ પેહેલવાને હોમાનને આ પ્રમાણે કહ્યું કે, "તારાં દિલમાંથી તુંને એ અંદેશો કાઢી નાખવો જોઇએ છે કારણ કે હવે પછી જ્યારે તે મારી સાથે લડવા આવશે ત્યારે તું તેનું ડોકું મારાં જીન ઉપર બાંધેલું જોશે.''

જેવો રૂસતમ તેના પંજામાંથી છુટો થયો તેવોજ તે એક પોલાદના પાહાડની માફક ત્યાંથી પાછો ફર્યો અને તે જીવથી ગયલો પાછો જીવ મેલવીને ઝપાટા સાથે એક વેહેતા ઝરાની આગળ ગયો. તેણે ત્યાં પાણી પીધું તથા પોતાના શરીરને માથાં વેરથી ધોયું અને પેહેલાં પરવરદેગારની નજદિક બંદગી કરવાને ગયો. વગર હાજતના પરવરદેગારની આગળ તેણે ઘણુ ગણુ અવાજે ફર્યાદ કરવાની ઘપે બંદગી કીધી અને (સોહરાબની ઉપર ફાવવાને માટેનો) કાંઇ ઉપાય સુજ પાડવાને માટે પરવરદેગારની તારીફ ગાઇ. તે સુરજ અને ચંદ્રની ચાલથી (શું બનાવ બનશે તેથી) વાકેફ નહી હોવાને લિધે તે પરવરદેગાર પાસેથી ફતેહ અને મદદ ચાહાતો હતો. આસમાન તેના ઉપર કેમ ફરવાને ચાહાતું હતું તેનાથી અને તે તેના માથાં ઉપરની પેહેલવાની કોલાહ છીનવી લેવા માંગતું હતું કે કેમ તે બાબે અંજાણ્યો હતો. મેં સાંભલ્યું છે કે સરૂઆતમાં રૂસતમ પરવરદેગારથી એટલું બધું તો જોર પાંમ્યો

હતો કે અગરજો તે એક પથ્થરની ઉપરથી ચાલી જતો હતો તો તેના બંધે પગો તેમાં બેસી જતા હતા. આવાં જોરને લિધે તે હમેશાં દુખી રેહતો હતો. આવી (આટલું બધુ જોર ધરાવવાની) ખાહેશથી તેનું દિલ દુર રેહેવા માંગતું હતું. તેથી તેણે પરવરદેગારની હજુર ફર્યાદનો પોકાર કીધો અને રડીને તેણે એવી ખાહેશ કીધી કે તેના જોરમાંનો થોડો ભાગ તે પાછો લેઇ લે કે જેથી રસ્તામાં બરોબર ચાલવાને તે શક્તિવાન થાય. જે પ્રમાણે તેણે પાક યજદાંનથી ચાહયું તે મુજબ તે સાહેબે તેના પાહાડના જેવાં શરીરમાંથી કોવટનો ઘટાડો કરી નાખ્યો હતો. જ્યારે ફરીથી તે યજદાંનની નજદિક આવી લાગ્યો અને સોહરાબની ધાસ્તીને લિધે તેનું દિલ ધાહેલ થવા લાગ્યું, ત્યારે તેણે યજદાંનની હજુરમાં એવી ફર્યાદ કીધી કે "ઓ પરવરદેગાર! તું તારા બંદાના આએ કામમાં મદદ કર. ઓ પરવરદેગાર! સરૂઆતમાં તેં મને જે જોર આપ્યું હતું તેનુંજ જોર હું હાલે તારી પાસેથી માંગું છુ." તેથી તેણે જે માંગ્યું તે તેને આપ્યું અને તેના શરીરમાં જેટલો ઘટાડો કીધો હતો તેટલો પાછો વધારો કીધો.[1] જ્યારે તે નદી આગળથી લડાઇની જગ્યાએ ગયો ત્યારે તેનું દિલ ઘણુંજ વિચારવંત બનેલું હતું અને તેનો ચેહેરો ફીક્કો થઇ ગયો હતો.

પેલી તરફથી સોહરાબ પણ બાજુએ કમંદ ઓલવીને તથા હાથમાં કામઠું પકડીને લડવાને માટે ભપકાથી ચાલતો અને શીંહની માફક પોકાર મારતો ત્યાં આવી લાગ્યો. તેનો ઘોડો જેહાનને ઉખેડી નાખતો હતો. જ્યારે રૂસતમે તેને એ પ્રમાણે આવતો જોયો ત્યારે અજબ થઇને તે તેની તરફ ટીકવા લાગ્યો. તે દલગીર થઇ ગયો અને તેને માટે અજબ થયો અને તેણે તેની સાથે રીતસરની લડાઇ કરવા

---

1 રૂસતમ જેમ એક પેહેલવાન તરીકે જણીતો હતો તેમ તે એક પવીત્ર પુરૂષ તરીકે પણ જણીતો હતો. તે પોતે પરવરદેગારની પીછાણનો કરનારો હતો અને તેના ઉપર પણ પરવરદેગારની ચાહ મેહેરબાની ઉતરેલી હતી. પોતાની જીંદગીમાં તે સાહેબની પાસેથી તે કાંઇ પણ ચાહતો હતો તેમ બનતું હતું.

માંડી. જ્યારે સોહરાબ પાછો આવ્યો અને રૂસતમને ત્યાં (આવેલો) જોયો ત્યારે તેની જવાનીના (મગરૂરીના) પવનથી તેનું દિલ ઉછળતું હતું. જ્યારે તે તેની છેક નજદિક ગયો અને તેને જોયો ત્યારે તેનામાં આગળના કરતાં વધારે જોર જણાયું. પછી સોહરાબે તેને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ શીંહના પંજામાંથી છુટેલા શખ્સ! તું મારી આગળ હીંમત કરીને ફરીથી શું કરવા આવ્યો છે? અને કહે કે તું મારી આગળ પાછો કાંય આવ્યો છે? તું કાંઇ તારા ચેહેરાને સચાઇની તરફ ફેરવેલો રાખનારો નથી. તું તારા જીવથી ધરાઇ ગયો છે તેથીજ તું હમણા બાધુરી સાથે શીંહની સામે લડાઇ કરવા આવ્યો છે. ઓ નામદાર! મેં તુને બે વખત લડાઇમાં માફ કીધો હતો અને તેવી બક્ષેશ મેં તારી જઇફી તરફ જોઇને કીધી હતી." ત્યારે પીલતને એ પ્રમાણે જવાબ દિધો કે "ઓ લશકરને તોડનારા નામીચા પેહેલવાન! મરદાનેમરદો કાંઇ એ પ્રમાણેના સખુનો બોલે નહી. પણ તુંને તારી જવાનીએ મગરૂર કીધો છે. ઓ નર શીંહના જેવા શખ્સ! આ બુઢા શખ્સથી તારી ઉપર શું આવી પડે છે તે હવે તું જોશે. જ્યારે આપણું બુરૂં નસીબ આપણી ઉપર રૂઠે છે ત્યારે સખત પથ્થર પણ મીનના જેવો નરમ થઇ જાય છે."

રૂસતમને હાથે સોહરાબ માર્યો ગયો તે વિષે.

તેઓના માથાં ઉપર બુરૂ નસીબ ભમતું હોવાથી તેઓએ બીજી વેલા પોતાના ઘોડાને મજબુત બાંધ્યા, અને કુસ્તી રમવા ઉપર તેઓએ મન લગાડયું. તે બંધે જણાએ એકમેકના કંમર પટા પકડયા. તું કેહેશે કે દિવસની લડાઇમાં ઉંચા આસમાને પેહેલવાન સોહરાબના હાથોને બાંધી લીધા હતા. રૂસતમે ગમગીન બનીને પોતાનો હાથ લંબાવ્યો અને તે લડાયક વાઘ જેવા સોહરાબનું માથું અને ગરદન પકડી. તે બાહુર જવાનની કંમર વાંકી વલી ગઇ અને તેનામાં કાંઇ જોર નહી રેહેવાને લિધે તેના વખતની આખેરી આવવા લાગી. રૂસતમે સોહરાબને એક શીંહની માફક જમીન ઉપર પટકયો અને વલી તે રૂસતમે જાણ્યું કે તે નિચે

પડેલો રહેશે નહીં તેથી તેણે જલદીથી તિક્ષણ તલવારને મ્યાનમાંથી ખેંચી કાઢીને તે વડે તે હુશીયાર દિલના બેટાની છાતીને ચીરી નાખી. (પછી તે બોલ્યો) કે "જ્યારે તું લોહીનો તરસીઓ બન્યો છે ત્યારે મેં તુંને ચાલતાં ખંજર વડે લોહીથી ખરડી નાખ્યો છે.। જ્યારે જમાનોજ તારાં લોહીનો તરસીઓ બને તો તારાં શરીર ઉપરના વાળ પણ ખંજર બને છે.૧ તે સોહરાબે એક વલ ખાધો અને પછી તેણે હાય મારી અને પોતાના સારા માઠા વિચારોથી નાઉમેદ બન્યો. તેણે તેને કહ્યું કે "મેં હાથે કરીને મારી ઉપર આવો અંત લાવી નાખ્યો છે. જેમ કઝાથી બનવાનું હતું તેમ મારા મોતની કુંચ તારે હાથે થઇ છે. તું એ બાબે નીર્દોશ છે પણ મારી આએ આંધળી પીઠે મને અત્રે પકડી લાવીને જલદીથી મારી નાખ્યો છે. હવે મારી ઉમરના મારા ગોઠીઆઓ રમતાં રમતાં એમ કહેશે કે 'આવી મારી (બેરાબર) ગરદન (બચપણીમાંજ) ધુળ અંદર પડી છે. મને મારી માયે મારા બાપને માટેની નીશાની આપી હતી અને તેનીજ મોહબત પામવાને મેં મારા જીવને રોકયો હતો. હું તેનો ચેહરો જોવાને માટે તેની સોધ કરતો હતો પણ તે ખાહેશ વચે મેં મારો આવો (જવાન) જીવ ગુમાવ્યો છે. અફસોસ કે મારી ઉમેદ પાર ઉતરી નથી અને હું મારા બાપનો ચેહરો જોઇ શકયો નથી. હવે અગરજો તું પાણી અંદરની મછી બની જશે અથવા તો તું રાતની અંધારી થઇ બેશશે અથવા તો તું આસમાન ઉપરનો એક સેતારો બનશે અથવા તો આએ જમીન ઉપરની તમામ મોહોબત માયા તું તજી દેઇ સાધુ બનશે તો પણ મારો બાપ જયારે મારો ટકીઓ ઇંતરડીનો બનેલો જોશે ત્યારે તારી ઉપર કીનો લેશે. જ્યારે આએ નામદારો અને બાહાદુરોની વચેથી કોઇ જઇને રૂસતમને એ ખબર આપશે કે તારો સોહરાબ માર્યો ગયો છે અને ખુવાર થઇને પડયો છે ત્યારે તે તારી ગરદનનો માંગનાર બનશે."

। એ બેત હમેશી નકલમાં વધારે છે.

રૂસતમે સોહરાબને પોતાના દીકરા તરીકે પીછાણ્યો અને તેને મારી નાખવાથી તે પસતાવા લાગ્યો તથા સોહરાબે તેની પાસે તુરાની લશકરને હેરાન નહી કરવાને માંગી લિધું, તથા રૂસતમે આપઘાટ કરવા ચાહયો અને તેને ગોહરેજે તેમ કરતાં અટકાવ્યો તે વિષે.

જ્યારે રૂસતમે સોહરાબથી એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તેનું માથું ઘુમવા લાગ્યું અને તેની આંખ આગળ જેહાન કાલી બની ગઇ. સોહરાબની વાત સમજતાંજ તે પડી ગયો અને બેહોશ થઇ ગયો. ૧ તે દિલમાં જોર અને જોશ વગરનો બન્યો અને ઉભેલો પડી ગયો અને બેસુધ થઇ ગયો. જ્યારે તે પાછો સુધ્ધીમાં આવ્યો ત્યારે તેણે તેને રડતાં અને બુમો પાડતાં આ પ્રમાણે પુછ્યું કે "મને કેહે કે તું રૂસતમ તરફની શું શું નીશાણી ધરાવે છે? કારણ કે તેનું નામ હવે બાહદુરો વચેથી ગુમ થશે. હું પોતેજ રૂસતમ છું કે જેનું નામ ગુમ થઇ ગયું છે. હવે તો સામનો બેટો (જાલ) મારે માટે માતેમ કરવાને બેસશે." પછી તે પોકાર મારવા લાગ્યો અને તેનું લોહી ઉશકેરાઇ ગયું. તે બુમો પાડતો પોતાના બાલોને પીખવા લાગ્યો. જ્યારે સોહરાબે રૂસતમને એ પ્રમાણે કરતાં તથા તેને પડીને બેસુધ થઇ જતાં જોયો ત્યારે તેણે તેને કહ્યું કે "અગરજો રૂસતમ તું પોતેજ હતો તો તેં મારી સામે કુસ્તી રમતાં અજબ જેવો બુરો ખવાશ દેખાડયો હતો. હું તુંને હર તરેહથી ચેટવણી આપતો હતો પણ તારાં દિલમાં રતીભાર પણ દયા આવી હતી નહી. હવે તું મારાં બખતરનાં બંધ છોડ અને તું આંખ ખોલીને મારાં રોશન શરીરને તું જો. તારો પોતાનોજ મોહરો જે મારી બાજુ ઉપર બાંધેલો છે તે તું તપાસ. તારા બેટાએ પોતાના બાપથી

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

કેવો કેજ જોયો છે તે તું જોઇ લે. મારા ઘેરના બારણા આગળથી જેવા કુચને માટેના ઢોલના અવાજ નિકલ્યા તેવીજ મારી માય પોતાના બે ગાલોને આંસુથી ભીજવીને મારી આગળ આવી. મારા ત્યાંથી જવાના કારણને સબબે તેણીનો જીવ ચિરાઇ જતો હતો. તેણીએ મારી બાજુ ઉપર એક મોહોરો બાંધ્યો અને મને કહયું કે 'એ તારા બાપ તરફની યાદગારી છે માટે તું તેને સંભાલીને રાખજે કારણ કે તે તુંને કામ લાગશે.' હવે જ્યારે આપણી વચ્ચે લડાઇ થઇ અને જ્યારે આપની નજર આગળ બેટો ખુવારે હાલ પડયો છે ત્યારેજ તેનું કામ પડયું છે." જ્યારે તેણે તે બખતર ખોલ્યું અને તે મોહરો જોયો ત્યારે તે પોતાના દિલ ઉપરના કપડાં ફારવા લાગ્યો, અને બોલ્યો કે "ઓ મારા બાહુર અને દરેક અંનજુમન વચ્ચે માન પાંમેલા બેટા! તું તો મારે હાથેજ માર્યો ગયો છે." એમ કહીને તે આંસુથી ભીજાઇ ગયો. સોહરાબ તેને કેહેવા લાગ્યો કે "એ તો ઘણું ખરાબ થાય છે. હવે તુંને તારી બે આંખોમાથી આંસુ પાડીને રડવું જોઇતું નથી. જ્યારે હું તારેજ હાથે માર્યો ગયો છું ત્યારે હવે એવું કર્યાથી ફાએદો શું? જે બનવાનું હતું તે કામ બન્યું છે."

પ્રકાશતો સુરજ આસમાનના ગુમબજમાંથી ફરી રહયો તોપણ તેહેમતન તે જંગલમાંથી લશકર તરફ પાછો ફર્યો નહી. તેથી વીસ હુશીયાર માણસો તે લશકરમાંથી શું બન્યું છે તેની ખબર મેલ-લવાને ત્યાં આવ્યાં. તે જંગલમાં બે ઘોડા ઉભા રહેલા હતા તથા બીજી જગ્યાએ ધુલથી ભરાયલો રૂસતમ હતો. જ્યારે તે પેહેલવાનોએ તે પીલતન જેવા પેહેલવાનને કીનાના મેદાન અંદર ઘોડાના જીન ઉપર નહી જોયો ત્યારે તેઓ એવું ધારવા લાગ્યા કે તે તમામ નામ-દારોનો સરદાર માર્યો ગયો છે. તેથી તેઓ એ ખબર આપવાને દોડતા કાઉસ પાદશાહની આગળ ગયા અને કહયું કે "તે ચઢતી પડતીવાલું તખત રૂસતમથી ખાલી બન્યું છે." આથી લશકરમાં રૂડનના પોકાર ઉઠવા લાગ્યા અને જમાનો એકાએક જોશમાં આવ્યો. કાઉસે (એ ખબર જાહેર કરવાને) ઢોલ અને રનશીંગડા વજાડવાને

ફરમાવ્યું તથા તુસ પેહેલવાનને પોતાની આગળ બોલાવી મંગાવ્યો. ત્યાર બાદ પાદશાહે લશકરને આ પ્રમાણે કહ્યું કે, "અગ્રેથી એક ઉંટ સ્વારને લડાઇના મેદાન તરફ દોડાવો, કે જેથી સોહરાબે શું કામ કીધું છે તેની ખબર તે જલદીથી લાવે કે જેથી આપણે ઇરાન શેહેરને માટે રૂદન કરીએ. અગરજો લડાયક રૂસતમ માર્યો ગયો હોય તો પછી ઇરાનમાંથી તે સોહરાબની સામે કોણ ટકી શકવાનું હતું? હવે આપણને જમશેદ પાદશાહની માફક દુખ ભોગવવું પડશે અને સઘળાઓને પાહાડો અને જંગલોના રસ્તા લેવા પડશે. તે આપણને પુશકલ જખમો મારશે અને આપણે આ મેદાનમાં ટકી શકશું નહી." જ્યારે તે લશકરમાં એવો ગભરાટ ચાલતો હતો ત્યારે સોહરાબ પીલતનને આ પ્રમાણે કેહેતો હતો કે "હવે મારો કેવો હાલ થયો છે. આ તુરકી લોકોનું તમામ કામ ઉંધું વલ્યું છે. તું મારી ઉપર એટલી મેહેરબાની કરજે કે તે પાદશાહ (કાઉસ) તુરાનીઓ સાથે લડવાને લશકર લેઇ જાય નહી. કારણ કે તેઓ મારે લિધે ઇરાન જમીન ઉપર લડાઇ કરવાને માટે આવ્યા હતા. માટે તેઓ રસ્તામાં સખતી વેઠે એમ થવું ઘટતું નથી. તું તેઓની તરફ ભલાઇ શીવાય બીજી રીતે જોતો ના. મેં તેઓને લાંબા વખતની ઉમેદ આપી હતી અને મેં પણ દર રોજ ઘણી ઉમેદ કીધી હતી. હું બોલતો હતો કે અગરજો હું મારા બાપને જીવતો જોવશ તો એક પણ તાજદાર પાદશાહને હું જેહાનની અંદર જીવતો રેહેવા દેવશ નહી. એ નામવર પેહેલવાન! તે વખતે હું કયાં જાણતો હતો કે મારૂં મોત મારા બાપને હાથેજ આવશે. આએ કીલ્લાની અંદર એક બાહાદુર મારા બંધીવાન તરીકે છે, જે મારી કંમદના ફાંદામાં પકડાયો હતો. મેં તેને તારે માટેની ઘણી નિશાણી પુછી હતી કારણ કે મારી આંખની અંદર તારે માટેનો તમામ ખ્યાલ રેહેતો હતો. પણ આએ (તારે માટેની વીગત) શિવાય તેની તમામ વાત ખરી હતી પણ તેની એજ વાત ખાલી રહી હતી. જ્યારે હું તેના કેહેવાથી નાઉમેદ બન્યો ત્યારે આખરે મારો રોશન દાહાડો કાલો બન્યો છે. તું તપાસ કરજે કે તે ઇરાનીઓમાંનો કોણ છે?

પણ તું તેના જીવને કાંઇ ઇજા પુગાડતો ના. મારી માએ મને જે ઇધાણી આપી હતી તે પ્રમાણે મેં જોયું પણ મારી નજર મને સાચી નિવડી નહી. મારા કરમમાં એવુંજ લખાયલું હશે કે આખરે મારે મારા બાપનેજ હાથે મર્યું જવું તેથી વિજલીની માફક હું (આ દુન્યામાં) આવીને હવે પવનની માફક ચાલી જાઉં છું. હવે તો હું તુંને ખુશી સાથે બીનાઇ દુન્યામાં પાછો જોવશ."

રૂસતમનો દમ ઘણાજ દુખથી રૂંધાઇ ગયો. તેનું દિલ આતશથી ભરેલું હતું અને આંખ આંસુથી ભરાઇ ગઇ હતી. રૂસતમ લોહીથી ઉકળતાં દિલ સાથે અને હાથ મારતા હોટો સાથે રખશની ઉપર બેઠો અને પોકાર મારતો પોતાના લશકરની આગળ ગયો. પોતાના હાથના કીધેલાં એ કામને માટે તેનું દિલ દુખી અને ઉશ્કેરાયલું હતું. જ્યારે ઇરાનીઓએ તેનો ચેહેરો જોયો ત્યારે સઘલાઓએ પોતાના ચેહેરા જમીન ઉપર મુકી તેને નમન કીધું અને તે લડાઇમાંથી પાછો જીવતો ફર્યો તે માટે તેઓએ પરવરદેગારના શુકરાના કીધા. પણ જ્યારે તેઓએ તેનું માથું ધુલથી ભરેલું અને તમામ પોશાકને ફાડી નાખેલો તથા છાતીને ઘાહેલ કીધેલી જોઇ ત્યારે તેઓ તેને પુછવા લાગ્યા કે "તેં આએ શું કામ કીધું છે? તારૂં દિલ એવી રીતનું કોણને માટે થયું છે?" આથી તેણે પોતે જે કાંઇ કીધું હતું તેનો અજબ જેવો હેવાલ તેઓને કહ્યો અને બોલ્યો કે "તેના પ્યારા પુત્રને લિધેજ તે એવો દુખી થયો છે." આથી તેની સાથે સઘલાઓ રડવા લાગ્યા અને તે પેહેલવાનની તે વખતે સુધબુધ કાંઇ રહી નહી. તેણે તે નામદારોને કહ્યું કે "આજ રોજે મારૂં દિલ કે મારૂં મન ઠેકાણે નથી. તમો કોઇએ પણ તુરકીઓની સાથે લડાઇ કરવી નહી. કારણ કે જે બુરૂં કામ મેં આજે કીધું છે તેજ બસ છે. (રૂસતમના મરણની ખોટી ખબર સમજીને) જવારેહ પણ ફાટેલાં વસ્ત્ર સાથે અને ઘાહેલ કીધેલાં દિલ સાથે રૂસતમની આગળ આવ્યો. જ્યારે રૂસતમે પોતાના ભાઇને એવી હાલતમાં જોયો ત્યારે તેણે તેને પોતાના માર્યા ગયલા બેટાની વાત કહી કે "હું મારાં કીધેલાં કામથી પશેમાન થયો છું અને મેં તેની

શિક્ષા હદ ઉપરાંત મેલવી છે. મારા તે જવાન બેટાની કલેજાંની જગ્યા મારીથી ચિરાઇ ગઇ છે. હવે ઉંચું આસમાન તે બેટાની ઉપર ક્યામત સુધી રૂદન કરશે. મારા બુઢાપાના વખતમાં મેં મારા બેટાને મારી નાખ્યો છે અને તે નામદાર જડમુલથી ઉખેડાઇ ગયેલ છે." ત્યારબાદ તેણે હોમાનની ઉપર પેગામ મોકલ્યો કે "તું હવે કીનાની તલવારને મ્યાન કર. તે (તુરાની) લશકરનો સંભાલનાર હવે તું રહ્યો છે. માટે તું તેઓની સંભાલ લેજે; અને હવે પછી તું અત્રે વધુવાર થોભતો ના. કારણ કે મારે તારી સાથે લડાઇ કરવી નથી. વળી એથી વધારે કહેવાનો આએ વખત પણ નથી." પછી તે પેહેલવાને પોતાના ભાઇને કહ્યું કે "ઓ રોશન રવાનના પેહેલવાન! તું અત્રેથી પાછો ફર અને જીહુન નદીના કીનારા સુધી તું તે (હોમાન)ની સાથે જા. તેઓમાનાં કોઇની સાથે પણ તું જરાએ કજીયો કરતો ના."

આથી તેજ વખતે જવારેહ હોમાનની પાસે ગયો અને તે પેહેલવાન તરફનો પેગામ હોમાનને પુગાડયો. હોમાન પેહેલવાને તેને એવો જવાબ દિધો કે "સોહરાબને રૂસતમની સાથે લડાઇ કરવાનું બુરા વિચારના અને બેહોશીલા હજીરે સુજ પાડયું હતું. કારણ કે તેણે તે પેહેલવાનનો કાંઇ ભરમ તેનાથી છુપાવ્યો હતો. સોહરાબે તેનાથી પોતાના બાપની ઇધાણી મેલવવા ઇચ્છી હતી પણ તે તેણે કહી નહી. તેથી તેનું રવાન અજ્ઞાનપણાનું સાથી બન્યું. તે હજીરનીજ શુમયતથી હમુને પણ નુકશાન પુગ્યું છે. તેટલાં માટે તેનું ડોકું શરીરથી જુદું કરવું ઘટે છે." આથી જવારેહ પીલતનની આગળ આવ્યો અને તેને હોમાનની તથા તેના લશકરની તમામ [redacted] કહી. તથા તે બુરા વિચારના હજીરે જે કાંમ કીધું હતું કે જેને વિષે સોહરાબનો આમ અંત આવ્યો હતો તેપણ કહ્યું. તેહેમતન તેની એ વાત સમજીને ચિરડાઇ ગયો અને તેને મનથી જેહાન અકારી બની ગઇ. તેથી રૂસતમ તે કીનાના મેદાનમાંથી હજીરની આગળ ગયો અને તેનો તોટો પકડીને તેને જમીન ઉપર અફાલ્યો અને તેનાં ડોકાને શરીરથી જુદું કરવાને માટે તેણે એક ચલકતું

ખંજર બાહાર ખેંચી કાહડયું. પછી તે બોલ્યો કે "તેં તારા કમીના અવાજને લિધે સોહરાબને મારી ઇજાજી આપી નહી તેથી તેમ કરીને તેં મારા જીવ અને આંખોમાં આગને સલગતી કીધી છે." ૧ આથી ઇરાની સરદારો તેની તરફથી માફ માંગવાને બાહાર આવ્યા અને હુજીરને મોતની અણી ઉપરથી બચાવી લિધો. પછી પેહેલવાન રૂસતમ ત્યાંથી પાછો ફરીને પોતાના ઘાહેલ થયલા જવાન બેટાની આગળ ગયો. ત્યાં તેની સાથે તુસ, ગોદરેજ, ગસતહુમ તથા બીજા જુલેગો પણ ગયા. તે પ્યારા (બેટા સોહરાબ)ની તરફથી તમામ લશકરે પોતાની બધ જબાનને એક અવાજે ખુદાથી કીધી કે "એ કામનો ઇલાજ પાક યજદાંન કરશે અને કહાયને તારી એ મુશકેલીને આસાન કરશે."

રૂસતમે પોતાના શરીર ઉપરથી શેહાને કાપી કાહડવાને માટે એક ખંજર હાથમાં પકડયું. પણ જુલેગો તેને બાઝી પડયા અને આંખમાંથી આંસુ પાડવા લાગ્યા. પછી ગોદરેજે તેને કહયું કે "અગરજો તું હવે આએ જેહાનની અંદર (એ પ્રમાણે) હાથ અફસોસ કરશે તો શા ખપનું? જો તું તારી ઉપર સેંકડો દુખ પણ પાડશે તો તેથી કાંઇ આએ તારા વાહાલાની મુશકેલી તું દુર કરી શકવાનો નથી. જો તેની જીંદગી હજી પણ બાકી હશે તો તું તેની સાથે જેહાનની અંદર અમનચમન સાથે રેહેશે. પણ જો એ જવાનનું આ જેહાનમાંથી ગુજરીજ જવાનું હશે તો પછી તું આ દુન્યા ઉપર નજર દોડાવ કે તેની અંદર જાવેદાન સુધી કોણ જીવ્યું છે? આપણે સઘળાં મોતના શેકાર જેવાં છીએ, પછી કોઇનું માથું તાજ પેહેરનારૂં હોય કે લડાઇની ટોપી પેહેરનારૂં હોય તો તેથી શું થયું. જ્યારે અજલનો વખત આવી લાગે છે ત્યારે તે તેઓને (આ દુન્યામાંથી) બાહાર ખેંચી કાઢે છે. ત્યાર બાદ તેઓનું શું થાય છે તે આપણે જાણતા પણ નથી. એવી વાત કરવી ટુંકી છે પણ મોતનો રસ્તો લંબાન છે. જો કે હાલે આપણે એકજ રેહેઠાનમાં છીએ

---

૧ એ બેત હમેશાં નકલમાં વધારે છે.

તોપણ આખરે વિખેરાઇ જવાના છીએ, માટે ઓ પેહેલવાન! એતથી દુખી હોણુ નથી? આપણને તો આપણે માટેજ રડવું જોઇએ છે."

રૂસતમે સોહરાબને માટે કાઉસ પાસેથી નુશ દારૂ મંગાવ્યો અને તે તેણે આપ્યો નહી તે વિષે.

પેહેલવાન રૂસતમે તેજ વખતે ગોદરેજને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ પ્રકાશતા આત્માવાળા નામીચા પેહેલવાન! તું મારી તરફથી આટલો પેગામ કાઉસની આગળ લેઇ જા અને મારી ઉપર શું ગુજર્યું છે તે તેને કેહે. તું તેને કહેજે કે 'મે મારે હાથે મારા વાહાલા બેટાનું જીગર ખંજરથી ચીરી નાખ્યું છે. તેથી હવે રૂસતમ પણ લાંબો વખત જીવશે નહી. અગરજો તુંને મારી નોકરીની યાદ હોય તો મારા દુખી દિલ ઉપર એક મેહેરબાની કર અને તારા ખજાનામાં જે નુશ દારૂ[૧] છે કે જે ઘાહેલ થયલાઓને પાછા તંદરોસ્ત બનાવે છે તે દારૂની એક જામ મારી ઉપર હમણા મોકલી આપશે તો મેહેરબાની થશે. અગરજો સારાં નસીબે એ પેહેલવાન સારો થશે તો તે પણ મારી માફક તારાં તખતની આગળ નોકરી બજાવશે.'"

આથી તે પેહેલવાન ગોદરેજ પવન વેગે ત્યાંથી ગયો અને રૂસતમનો તમામ પેગામ કાઉસને પુગાડયો. કાઉસે તેને જવાબ દિધો કે "મારી આગળ તે પીલતનના કરતાં વધારે માન કોણ ધરાવનાર છે? તોપણ તે મારે માટે કાંઇ બુરૂ લાવે એમ હું ઇચ્છતો નથી. કારણ કે તે મારી આગળ ઘણું માન ધરાવે છે. અગરજો હું

---

૧ 'નુશદારૂ' એ એક જાતનો ઘણો કીમતી દારૂ ગણાતો હતો. કે જે જમશેદના વખતમાં બનાવેલો કહેવામાં આવતો હતો. એ દારૂ પેહેડી દર પેહેડી પાદશાહોના ખજાનામાં સચવાઇ રહેતો હતો કે જેવી અગત્યની દવાઇ જે મુમીયાઇ છે તે હાલના ઇરાની પાદશાહોના ખજાનામાં સચવાઇ રહે છે. એ નુશદારૂની અસર દુખ દરદો ઉપર ઘણીજ અકસીર ગણાતી હતી. તેમાં મુખ્ય કરીને ઝેહેરના ઉતાર તરીકે તથા ઘાવના રૂજવનાર તરીકે એ દારૂ ઘણો અગત્યનો ગણાતો હતો.

મારી નુશદારૂ તેને આપું તો તેથી તે પીલતન જેવો પેહલવાન (સોહરાબ) જીવતો રહે અને પછી રૂસતમ તુંને જોરમાં હલકો પાડે અને બેશક તે મારો પણ નાશ કરે. શું તેના સખુનો તુંને યાદ નથી કે 'કાઉસ કોણ થાય છે? અને જો તે પાદશાહ થતો હોય તો તુસ કોણ થાય છે?' વિગેરે. અગરજો તેનાથી મને એક વખત બુરાઇ પુગી છે તો હું પણ તેનો બદલો બુરાઇ શિવાય બીજી રીતે વાળું નહી. વળી તે બદબખ્ત સોહરાબે તાજ અને તખતના સોગંદ ખાધા હતા અને બોલ્યો હતો કે 'આએ નેજાથી હું તુંને બેજાન કરીશ અને તારા ડોંકાને સુલીની ઉપર લટકતું કરીશ.' આવા ભપકા અને દમામવાલો તથા આવી ગરદન અને હાથોવાલો શખ્સ આએ બોહોલી દુન્યામાં કેમ માયો અને સમાયો રેહતે? તે મારાં તખતની નજદિક નોકરી કરતો કયાંથી ઉભો રેહવાનો હતો? તથા હોમા પક્ષીની પાંખના સાહ્યા હેઠલ તે (મારી તરફથી) કયાંથી લડવાનો હતો? હું કાંઇ તેની તરફ દયાની નજરે જોવા ઇચ્છતો નથી, પછી તે તાજનો બક્ષનાર અથવા તો લડાઇની ઇચ્છા કરનારો છે તો શું થયું? તેણે મારી સાથે કેટલી બધી ગાળ દેઇને વાતો કીધી હતી અને મારાં લશ્કરની હજુરમાં મારી હોરમત લિધી હતી. જો તેવા શખ્સનું ફરજંદ પણ મારી આગળ જીવતું રેહે તે પછી મારા હાથમાં ધુલ શિવાય બીજું કાંઇ રહે નહિ. શું તેં તે સોહરાબ કે જે જેહાનનો અનુભવી અને મોટાઇ પામેલો શખ્સ હતો નહી તેના સખુનો સમજયા નહી હતા? તે બોલ્યો હતો કે 'હું હજારો ઇરાનીઓના ડોકાં કાપશ અને કાઉસ પાદશાહના માથાંને સુલીએ લટકાવશ.' અગરજો તેજ જો જેહાનની અંદર જીવતો રેહે તો પછી તેનાથી શું મોટા દરજાના કે હલકા વર્ગનાઓને ધુજતા રેહેવું પડે. જે કોઇ પોતાના દુશમનનું પાળન કરે તો તેથી તે દુન્યાની અંદર બદનામીનો ફેલાવો કરે."

જયારે ગોદરેજે તેનાથી એ પ્રમાણે સમજયું ત્યારે તે ત્યાંથી પાછો ફર્યો અને રૂસતમની આગલ ધુમાડાની જડપે આવ્યો અને તેને કહયું કે "તે પાદશાહની બુરી ચાલ એક ઝાડ કે જેના ફળ

હમેશાં કરવાં હોય છે તેના જેવી છે. જેહાનની અંદર તેનો તું'કાઇ શિવાય બીજો કોઇ સાથી નથી અને વળી તે કોઇના પણ દુખનો ખરીદનાર નથી. માટે તેની નજદિક તુંજ જા કે જેથી તું તેનાં કાળાં સ્થાનને પ્રકાશતું કરી શકે." આથી રૂસતમે પેહેલાં એક કપડું લાવીને તેની છાતીને ઢાંકવાને માટે ફરમાવ્યું. જ્યારે તેના ઉપર કફનથી બરેલું કપડું ઢાંકવામાં આવ્યું અને તેને સુવાડયો ત્યારે તે પાદશાહની આગળ ગયો. જેવો તે પીલતન પેહેલવાન રસ્તામાંથી ચાલીને (કાઉસની તરફ) જતો હતો તેવામાં એક જન તેની આગળ દોડતો આવ્યો અને તેને ખબર આપી કે "સોહરાબ આએ ઓહાદી દુન્યામાંથી ગુજરી ગયો છે અને હવે તે તારી પાસેથી એક મેહેલને બદલે એક કફન માંગે છે."

રૂસતમે સોહરાબને માટે રૂદન કીધું અને તે તેનું કફન બાલ અને રેહાબેની આગળ જાબુલસ્તાનમાં લેઇ ગયો તે વિષે.

જ્યારે રૂસતમે એ સમાચાર સમજ્યું ત્યારે તે ચેહેરા ઉપર નખાડીઆં મારવા લાગ્યો અને છાતી કુટીને બાલને પીખવા લાગ્યો. તે તુરત પાછો ફર્યો અને સરદ હાએ મારવા લાગ્યો અને આંખો મીચીને રડવા લાગ્યો. પછી રૂસતમે પવન વેગે ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતરી પડીને તોપીની જગ્યાએ પોતાના માથાની ઉપર ધુલ બરી. વળી લશકરના તમામ સરદારો પણ તેજ મીસાલે રડતા, કુટતા અને જારી કરતા હતા. રૂસતમ જારી કરતાં બોલ્યો કે "ઓ બાહુર જવાન! ઓ પેહેલવાનની તોખમના નામદાર! હવે પછી તારા જેવા શખસને સુરજ અને ચંદ્ર કે બખતર અને લોહાંની તોપી, કે તખત અને તાજ જોશે નહી. એવી રીતનું કોણ ઉપર વીત્સું હતું કે હાલે મારી ઉપર વીત્સું છે અને મારા બુઢાપાના વખતમાંજ મારે હાથે મારૂ ફરજંદ માર્યું ગયું છે. (ઓ બેટા!) તું સામ સ્વારનો નબીરો થાય છે અને તારી માયની તોખમ પણ

નામદારોથી ઉતરેલી છે. તેથી જો મેં મારા બે હાથોને તારે બદલે કાપી નાખ્યા હતે તો તે સજાવાર ગણાતે. હવેથી મારે કાળી ધુલ શિવાય બીજાં કસાં ઉપર બેસવું નથી. કારણ કે મેં પોતેજ મારાં સોહરાબ જેવા ફરજંદ કે જે ફરજંદના જેવો નામદાર કોઈ જનમ્યો નથી તેને બરબાદ કરી નાખ્યું છે. સામ નરીમાન, કેરશાસ્પ અને ગેવના કરતાં પણ તું મરદાનગીમાં ચઢતો અને નોજુવાન પેહેલવાન હતો. તમામ જેહાનમાં મારા જેવો કોઈ નથી તોપણ હું તેની મરદાનગી આગળ એક બચ્ચાંના જેવો હતો. જ્યારે તેની માય એ બાબદથી વાકેફ થશે ત્યારે હું તેણીને શું જવાબ દેવશ? એ ખબર પુગાડવાને હું તેણીની આગળ કોઈને કેવી રીતે મોકલશ? તે નીરદોશને મેં શામાટે મારી નાખ્યો અને તેના ઉપર શા માટે મેં દિવસને અંધારો બનાવ્યો તે બાબે હું તેણીને શું કેહેવશ? એવું કરપીણ કામ એવા કીયા બાપે કીધું છે? હવે લોકો મને ગાળ દેશે તો તેને માટે પણ હું લાયક ગણાવશ. આએ જેહાન અંદર કોણે પોતાના બાહાદુર, જવાન અને અક્કલવાલાં ફરજંદને એમ મારી નાખ્યું છે? પેલા અશો જવાન (સમનગાનના પાદશાહ) ની બેટી એ માટે શું કેહેશે? (તેણી કહેશે કે) 'તેનો બાપ સૌથી બુલંદ દરજ્જાનો પેહેલવાન રૂસતમ હતો તેણે તેની ઉપર કીનાનો હાથ લંબાવ્યો અને ખંજર વડે તેનું કલેજું ચીરી નાખ્યું.' હવે સામની ઓલાદ ઉપર લોકો લ્યાનત નાખશે અને મને ઘાટકી તથા કાફર ગણશે. કોણ જાણતું હતું કે આએ મ્હારો બેટો આટલી ટુંક ઉમરમાંજ આવો બુલંદ સરોવરના આડ જેવો થશે અને તે લડાઈ કરવાના વિચાર સાથે લશકરને તૈયાર કરશે અને મારી નજદિકમાંજ તે પોતાના રોશન રોજને સીહા બનાવશે." પછી તેણે એક પાદશાહી કસબી કપડું તે જવાન બેટાની ઉપર ઓઢાડવાને માટે ફરમાવ્યું, અને પછી બોલ્યો કે તે આ શેહેરમાં કેવી ખાહેશ સાથે આવ્યો હતો અને હમણાં તે તંગ કફનનો હીસ્સો પાંમ્યો છે." ત્યાર બાદ તેનું કફન તે મેદાનમાંથી રૂસતમના તંબુ તરફ લેઈ જવામાં આવ્યું. રૂસતમની તમામ છાવણીને સળગાવી મુકવામાં આવી અને તેના તમામ લશકરે

પોતાના માંથાની ઉપર ધુળ ભરી. તરેહવાર રંગના તમામ રેસમી તંબુઓ, તમામ તખતો તથા મોંઘી કીંમતના સુનેરી ધોડીયાઓને આતશ અંદર બાળી નાખવામાં આવ્યા અને લોકોએ રૂદનના પોકારો ઉઠાવ્યા. તે જેહાનને જીતનારા પેહેલવાને આ પ્રમાણે રૂદન કરવા માંડયું કે "ઓ બેટા! લડાઇની અંદર આવી તારા જેવી મરદાનગી અને પેહેલવાની ધરાવનાર બીજો સ્વાર જેહાન કદીપણ જોશે નહી. અફસોસ! કેવી મરદાનગી અને કેવી દાનાઇ! અફસોસ! તારો કેવો ચેહેરો, કેવું કદ અને કેવી ઉંચાઇ! અફશોશ હોજો. અફસોસ! જીવને તોડનારી કેવી દલગીરી અને ગમ કે તું મારીથી જુદો પડયો છે અને તારા બાપનેજ હાથે ઘાહેલ દીલનો બન્યો છે. હવે મને જાલેજર તથા હુનરમંદ રોદાબે પુશકલ ધીક્કારશે. જ્યારે એ પ્રમાણેની ખબર બીજા પેહેલવાનો અને નામદારો સમજશે ત્યારે તેઓ મારે માટે શું કેહેશે? જ્યારે એ બાબેની તેઓને ખબર પુગશે કે મેં બાગ અંદરથી સીધાં સરોવરના ઝાડને ઉખેડી કાઢ્યું છે ત્યારે તેઓની આગળ એ કામને માટે હું કેવી રીતની તોબા કરશ અને તેઓનાં દિલને કેવી રીતે મારી સાથે બોલતાં કરશ?" એટલું બોલીને તે આંસુ પાડવા લાગ્યો અને બાદ ચીખવા લાગ્યો અને દિલમાંના પાદશાહી પોશાકને ફારી કાઢયો. કાંઉસ પાદશાહના તમામ પેહેલવાનો પણ તેની સાથે ગામતા ખાક ઉપર બેઠા.

જ્યારે રૂસતમનું દિલ દુખથી ભરાઇને ગુંગલાઇ જવા લાગ્યું ત્યારે તે મોટી પદવીના શખ્સોએ આ પ્રમાણે દિલાસો દેવા માંડયો કે "બુલંદ આસમાનની કરણી એવીજ રીતની હોય છે. તેના એક હાથમાં તાજ તો બીજા હાથમાં ફાંસો પકડેલો હોય છે. જ્યારે કોઇ શખ્સ માથે તાજ પેહેરીને ખુશાલી સાથે બેઠેલો હોય છે ત્યારે તેજ (આસમાન) તેને તખત ઉપરથી કમંદના ફાંસા વડે ખેંચી લે છે. આવી દુન્યા કે જેને આપણને આપણા સાથીઓની સાથે તજી જવાની છે તેના ઉપર આપણને શું કરવાને માથા બાંધવી જોઇએ? આશમાનનું સફર કે જે સફરની અંદર પુશકલ લોકો ઘવાહાર રહે છે તે

અજબ રીતે ફરતું રહે છે. એ ચક્કર પાદશાહ કે ગોલાઓને અથવા તો નાહાન કે દાનાવોને ઓળખતું નથી. જેહાનના હરેક શખ્સની સાથે તેના એવીજ રીતના કામો હોય છે. એવી રીતે તે તરેહ તરેહવારની મુશકેલ બાજી અજમાવે છે. એ ઉપર લંબાન વિચાર કરીએ છીએ તેટલામાં તો આપણને ખાકની અંદરજ પાછું જવું પડે છે. એ ચક્કર એ સઘળી બાબદોથી વાકેફ છે પણ તે કેમ ફરે છે તે વિષે (વિચાર કરવાને) આપણું મગજ ખાલી છે. તું એમજ જાણ કે એ ચક્કરથી તું વાકેફ નથી તથા તે બાબેની ચુનો-ચરા કરવાનો રસ્તોજ નથી. માટે એ સોહરાબ જે હાલે ચાલ્યો જાયછે તેને માટે તુંને રડવું ઘટતું નથી, કારણ કે એ કામનું સેવટ શું છે તે આપણે જાણતા નથી."

જ્યારે પાદશાહ કાઉસને સોહરાબ વિષેની ખબર પુગી ત્યારે તે પણ પોતાના લશકર સાથે રૂસતમની આગળ આવ્યો અને તેને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "અલબરૂજ પાહાડથી તે વાંસનાં ઝાડનાં એક પાડદાં સુધી (ની તમામ ચીજો) જમાનાના દોરનેજ તાબે રહે છે. માટે આએ ખાક (દુન્યા)ની અંદર માયાને મેલવી ઘટતી નથી. એક જલદી ચાલ્યો જાય છે તો બીજો આસ્તેથી જાય છે. તો પણ આખેર મોત શિવાય છુટકો નથી. જે કાંઇ વહી ગયું છે તે ઉપર તું તારાં દિલ અને જીવને ખુશી કર અને અક્કલમંદોની વાત ઉપર તું તારા કાન આપ. અગરજો તું આસમાનને જમીનની ઉપર લાવી નાખે અથવા તો જેહાનને આતશની અંદર બાલી મુકે તોપણ જે સઘળું વહી ગયું છે તે પાછું મેલવી શકાશે નહી. તે (સોહરાબ) નું રવાન બીજી દુન્યામાંજ લાંબો વખત સુધી રેહેશે એમ તું જાણ. મેં તેની છાતી અને ગરદન, તથા તેનું આવું કદ અને ઉંચાઇ તથા તેનો ગુરજ દુરથી જોયો તે ઉપરથીજ હું કહી શકું છું કે તે કાંઇ તુરકીઓ તરફનો (યાને તુરકી બુન્યાદનો) હોય નહી, પણ તે બુજોર્ગી-ભરેલા (ઇરાની)ઓની બુન્યાદનોજ હોવો જોઇએ. તેને તેના ગોતે ઉશકેરીને લશકરની સાથે અત્રે મોકલ્યો હતો કે જેથી તે તારે હાથે-

નાશ પામે. હવે તું શું કરશે? હવે એ કામનો ઉપાય પણ શું રહ્યો છે? અને એ ગુજરી ગયલાની ઉપર તું ક્યાં સુધી રડ્યા કરવાનો છે.!" ત્યારે રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે "એ સોહરાબતો ચાલી ગયો [redacted] અને પેલો હોમાન તે બોહલાં જંગલ અંદર બેઠો છે ત્યાં તુરાની તથા કેટલાક ચીનાઇ સરદારો છે તેઓની સાથે તું તારા દિલમાં કાંઇ કીનો રાખતો ના. યજદાંનની શકિતથી અને તું પાદ-શાહના હોકમથી જવારેહ તે લશકરને તેના રસ્તામાં મુકી આવશે." પાદશાહે તેને કહ્યું કે "ઓ નામવર પેહેલવાન! આજે લડાઇથી તારી ઉપર ગમ આવી પડયો છે. અગરજે તેઓએ મારી સાથે એટલી બધી બુરાઇ કીધી છે અને જો કે તેઓએ વાહલ સુધી બુલારૂં ઉઠતું કીધું છે તોપણ જ્યારે તારો વિચાર તેઓની સાથે લડાઇ કર-વાનો નથી તો મારો પણ કેડાવ લડાઇ કરવાનો નથી. તારાં દુખથી મારૂં દિલ પણ દુખી થયું છે, તેથી હું તેઓની ઉપર કીનો લેવાનો વિચાર કરતો નથી." તેટલામાં બાહુર હજીર રસ્તામાંથી આવી લાગ્યો અને કહ્યું કે "તે તુરાની લશકર અત્રેથી કુચ કરી ગયું છે." આથી પાદશાહે તથા તેના લશકરે તે જગ્યાએથી ઇરાન તરફ કુચ કીધી અને રૂસતમ ત્યાંજ રહ્યો કે જેથી જ્યારે જવારેહ (તુરાની-ઓને મુકીને) માર્ગમાંથી પાછો ફરે ત્યારે તે લશકરને વિષેની તે તેને ખબર આપે.

જેવો જવારેહ સહેદ કીલ્લા આગળથી જલદીથી પાછો ફર્યો તેવીજ રૂસતમે તેજ વખતે લશકરને કુચ કરાવી. એક હજાર ઘોડા-ઓની પુછડીને તેના શોગમાં કાપી નાખવામાં આવી અને મોટી પદવીના શખ્સોએ માથાં ઉપર ધુલ ભરી. નામદાર સોહરાબના ઘોડાની પુછડી પણ કાપી નાખવામાં આવી અને ઢોલને તથા પીતલના પર-ગમોને બાંધી નાખવામાં આવ્યાં. તેના કફનની હરોલમાં લશકરે કુચ કીધી અને મોટી પદવીના શખ્સો માથે ધુલ ભરીને ચાલવા લાગ્યા. જ્યારે તેઓ જાબુલસ્તાનની નજદિક આવી લાગ્યા અને તે બાબેની ખબર દસ્તાનને પુંગી ત્યારે સીસ્તાનનું તમામ લોક તેની નજદિક આવવાને બાહાર આવ્યું. તેઓ દુખ અને રંજ સાથે

આવતા ત્યાં ગયા. જેવો સામના દસ્તાને તેનો જનાજો આવતો જોયો તેવોજ તે સુનેરી લગામ સાથના ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતરી પડ્યો. તેહેમતન તેની આગળ સઘળાં ફાટેલાં કપડાં સાથે અને બળેલ ઘયલાં દિલ સાથે પગે ચાલીને ગયો. તમામ સરદારોએ પોતાના કંમરબંધને ખોલી નાખ્યા અને તે કફનની આગળ પોતાના માથાંને ધુળમાં નાંખ્યાં. સઘળાઓના ચેહેરા ગમથી દલગીર બન્યા, અને તેઓએ પોશાકને ફારી કાઢ્યા, તથા શોગને સબબે તેઓએ માથા ઉપર ધુળ છાંટી. તેઓએ તેના જનાજાને પોતાના માથાની ઉપર ઉચક્યો. અફશોશ! કેવો બાહુર નામદાર! તેહેમતન તે પીલા રંગના જનાજા આગળથી રડતો રડતો પોતાના બાપની આગળ ગયો અને તેની છાતી ઉપર માથું મુકીને બોલવા લાગ્યો કે "ઓ બાપ! આ જે તંગ પેટીની અંદર સામે સ્વાર (સોહરાબ) ખુવારે હાલ સુતો છે તેને તું લે." દસ્તાને પોતાની બે આંખોમાંથી આંસુઓનો વરસાદ વરસાવ્યો અને તે રાહના બતલાવનાર બજાંદાંનની સનમુખ જારી કરવા લાગ્યો. તેહેમતન (રડતાં રડતાં) બોલ્યો કે "ઓ નામદાર! તું તો ચાલી ગયો છે અને હું હીનાયલો અને ખુવારી સાથે રહી ગયો છું. હવે તારા મુવા પછી હું પણ ખાકનેજ મારૂં બીછાણું બનાવશ અને તારે માટે હું એક સુનેરી દખમું બનાવશ.[1] બાદે તેને પુછ્યું કે "સોહરાબ જે બારી ગુરજનો રાખનાર હતો તેનું આમ જોઈને શું તુને અજાયબ જેવું લાગ્યુંજ નહી? જેહાનની અંદર એવો બેટો કોઈ પણ માય જની શકે નહી. અને તેવો બેટો મોટી પદવીના શખ્શોની વચેથી જટ ઓળખાઈ આવે." એટલું બોલીને તે આંખમાં આંસુ લાવ્યો અને પછી સોહરાબની તારીફમાં જબાન ખોલવા લાગ્યો જ્યારે રૂસતમ પોતાના મેહેલની અંદર આવ્યો ત્યારે તેણે રૂદન કરવાને માટે તે જનાજાને પોતાની સામે મુકાવ્યો. જ્યારે રોદાબેએ સોહરાબનો જનાજો દીઠો અને તેણીએ રૂસતમની આંખોમાંથી લોહીના આંસુઓની નદી વેહેતી

---

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

જોઇ, તથા તે સાંકડી પેતીની અંદર તેણીએ એક જવાનને સુતેલો જોયો ત્યારે તેણી રડતાં રડતાં "ઓ પેહેલવાનોના શાહ!" એમ બોલવા લાગી. તેણીએ રૂદન કરવાનું શરૂ કીધું અને પોતાના જીગરમાંથી સરદ હાએ મારવા લાગી. તેણી બોલી કે "પેહેલવાનથી જન્મેલા ઓ શીંહ જેવા બેટા! તારી માફકનો જોરાવર બાહાદુર બીજો કોઇ જનમ પામશે નહી. ઓ નામદાર પેહેલવાન! તું તારાં માથાંને જરા વારતો આજે પેતીમાંથી બાહાર કાઢ? તારા ખુશાલી ભોગવવાના વખતમાં તારી ઉપર આજે શું આવી પડયું છે? તું તારી બપાઇને એ ભરમ કાંય નહી કેહેતો? તું તો તારી જુવાનીના વખતમાંજ મોતના ફાંદામાં પડયો છે અને આવી નાચાર હાલતે એ જગ્યામાં સુતો છે. તારા બાપે તારી સાથે શું કીધું તે તું મને કાંય નહી કેહેતો? તેણે તારૂં કલેજું આવી રીતે શાને માટે ચીરી નાખ્યું?" તેણીના એ પોકારો તે મેહેલમાંથી શનીશ્ચર સેતારા સુધી જઇ પુગ્યા. જે કોઇ તેણીને રડતાં સમજતા તેઓ પણ તેની સાથે રડી પડતા હતા. ત્યાર બાદ તેણી શોગ અને દુખ સાથે અંદરના ઓરડામાં ગઇ. તેણીનું દિલ દુખી બન્યું હતું અને તેણીએ પોતાના ચેહેરાને ધુલથી ભરી નાખ્યો. જ્યારે રૂસતમે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તે પણ ભારી કરીને રડયો અને પોતાની આંખોમાંથી લોહીના આંસુનો વરસાદ વરસાવ્યો. તું કેહેશે કે જાણે ત્યાં રસ્તાખેજ આવી પડી હુતી અને સઘલાના દિલમાંથી ખુશાલી નાહાશી ગઇ હુતી.

પછી તે શીંહના જેવા સોહરાબનો જનાઝો મોટી પડવીના બાહાદુરોની વચે બીજી વખત લાવવામાં આવ્યો અને તે પેતીનું ઢાંકનું ખોલી નાખીને તેનો ચેહેરો ખુલ્લો કરવામાં આવ્યો. તે બાપની નજદિક તેને લાવી મુકતાંજ તેનાં ઉપરથી કફનને ઉચકી લેવામાં આવ્યું અને તેનું આખું શરીર તે નામદારોને દેખાડવામાં આવ્યું. તેથી તું કહેશે કે જાણે આસમાન ઉપર (હાય અફશોસનો) ધુમાડો ચઢવા લાગ્યો. જે વરડાઓ અને જવાનો તથા મરદો અને ઓરતો ત્યાં હાજર હતાં તે સઘલાઓ નાતવાન બની ગયા.

જેહાનનાં સરકારોએ પોતાના પોશાકને ફાડી કાઢયા અને આસ્માન સુધી ધુવાડું અને ધુલ ઉરાડવા લાગ્યા. તે જનાજાની અંદર શીંહના જેવો શખ્સ સુટેલો હોવાથી તે તમામ મેહેલ એક કબર માફકનો બની રહયો હતો. તું કેહેશે કે તે મજબુટ ખભાં અને ગરદન વાળો શખ્સ સામેસ્વાર પોતેજ છે જે થાકથી કંટાલીને ત્યાં સુતો છે. જ્યારે સઘલા લોકોએ તેનો ચેહેરો જોયો ત્યારે હરેક જન તેને માટે હાએ અફ્શોશ કરવા લાગ્યા. પછી કસબી બીનખાબ તેના ઉપર ફરીથી ઢાંકવામાં આવ્યું અને કફનનું ઢાંકણુ મજબુત બંધ કરવામાં આવ્યું. તે રૂસતમ એમ બોલ્યો કે "અગરજો હું તેને માટે સુનાનું દખમું બનાઉં અને તેની આસપાસ કાલી કસ્તુરીથી નકસી કરાંઉ તથા હું પોતે મરી જાઉં તોપણ એ પાછો જીવતો થવાનો નથી. નહી તો કે તેમ કરવા શિવાય મારો બીજો વિચાર હતો નહી. હું હવે તેને લાયકનું એવું શું બનાઉં કે જેથી તેને માટે જેહાનની અંદર યાદગારી જલવાઈ રહે." ત્યાર પછી તેણે ઘોડાની નાલના ઘાટનું એક મજબુત દખમું બનાવ્યું. દુન્યાના લોકોએ તેને માટે એવું રૂદન કીધું કે જેથી જાણે તેઓ આંધલા બની ગયા. તેને માટેનું ફેકન ઉંચા અંગરનાં લાકડાંનું બનાવવામાં આવ્યું અને તેના ઉપર સુનેરી ચાપડા માર્યાં. ત્યારબાદ દુન્યામાં સઘલે ઠેકાણે પેહેલવાન રૂસતમને હાથે તેનું ફરજંદ કેમ માર્યું ગયું તે વિષેની વાત ફેલાઈ રહી તેથી તમામ જેહાનમાં ગમ ફેલાયો. જે કોઈ એવી વાત સમજતા તેઓ દલગીર થતા હતા. એ રીતે રૂસતમ ઉપર કેટલીક મુદત ગુજરી ગઈ તોપણ તેના દિલની આજુબાજુમાં ખુશાલી ફરી વલી નહી. આખરે તેણે સબુરીને આગળ ધરી કારણ કે તે શિવાય તેણે બીજો સીધો રસ્તો જોયો નહી. દુન્યાને આવા આવા ઘણા એક બનાવો યાદ છે અને તે દુન્યાએ હરેક શખ્સના જીવને એવા ઘણા દહામ દિધા છે. દુન્યામાં જે કોઈ ડહાપણ અને અક્કલ ધરાવે છે તેઓ જમાનાથી કદી પણ ફરેબ ખાતા નથી. જ્યારે ઇરાનીઓ વચ્ચે એ ખબર ફેલાઈ ત્યારે તેઓ પણ ગમના આતશથી બલવા લાગ્યા.

સોહરાબના મારી જવાની ખબર તેની માયને પુગી તે વિષે.

પેલી તરફથી હોમાન તુરાન જઈ પુગ્યો અને તેણે જે કાંઈ બન્યું હતું તે અફરાસીયાબને કહ્યું. એ બાબત સમજી તુરાની બાદશાહ અજબ થયો. પણ તેણે એવુંજ પરીણામ નીપજવાની તરફ બાંધી હતી. સોહરાબ કીનાના મેદાનમાં માર્યો ગયો છે એવો પોકાર તુરાન દેશમાં પણ ફેલાઇ રહયો. જ્યારે એ વિષેની ખબર સમનગાનના પાદશાહને પુગી ત્યારે તેણે પોતાના દિલ ઉપરનો તમામ પોશાક ફારી કાહાડયો. સોહરાબ પેહેલવાન પોતાના બાપનીજ તલવારથી ઘાહેલ થઈને માર્યો ગયો છે એવી ખબર વળી તેની માયને પણ પુગી ત્યારે તેણી બુમો પાડવા લાગી તથા ઉશકેરાઈને પોતાનાં કપડાં ફારવા લાગી અને તે કાચી ઉમરના બચ્ચાને માટે ઝારી અને રૂદન કરવા લાગી. તેણીએ નખો ખોડીને પોતાનું પેહેરણ ફારી નાખ્યું જેથી તેનું માણેકના જેવું સુંદર તન ઝલકવા લાગ્યું. તેણી પોકારો તથા ચીચ્યારી અને બુમો પાડીને વારંવાર બેશુધ થઈ જવા લાગી. તેણીએ પોતાના નખને ઉંચે કરીને પોતાની બે આંખોને ખેંચી કાહાડી અને તેને સળગેલા આતશ અંદર નાખી. પોતાના અમોલા વાંકેલા બાલના ઝુલફાંને પોતાના આંગળાં ઉપર લપેટીને તેણીએ તે થડમાંથી ઉખેરી કાહાડ્યા તેથી તેણીના ચેહેરા ઉપર લોહીના રેલા દોડવા લાગ્યા અને તેણી વખતો વખત સુધી અબરૂ પડી રહી. તેણીના પુશકલ પોકારો, ચીચ્યારીઓ અને બુમો આસમાન લગી પુગતી હતી. તેણીએ પોતાના માથાં ઉપર કાલી ધુલ નાખી અને પોતાની બાજુ ઉપરનું ગોસ્ત કરડી ખાધું. તેણીએ પોતાના માથાંની ઉપર આતશ મુકીને પોતાના કસ્તુરીના જેવા કાલા બાલોને સળગાવીને બાલી નાખ્યા. તેણી બોલવા લાગી કે "ઓ તું તારી માયના જીવ જીવનમારા જેવા વાહાલા બેટા! હવે તું ખાક અને લોહીની વચ્ચે ખરડાયલો ક્યાં પડયો છે? તારૂં નાઝીનું શરીર હવે કંઆલ રીતે બંધાઇને અફશોશ સાથે દેઈ ખાકની ઉપર નશીબ પડયું હશે? તારા માર્ગ તરફ

મારી બે આંખો આતુરતાથી તલ્પાસતી રેહેતી હતી અને હું બોલ્યા-કરતી હતી કે મને રૂસતમની અને સોહરાબની ખબર ક્યારે મળે! હું તો એમજ ધારતી હતી અને આ પ્રમાણેજ બોલતી હતી કે તું જેહાનની અંદર તમામ મુલકોની આશપાશ ફરી વલીને તારા બાપને સોધી કાઢશે અને તેને મેલવ્યા બાદ તું અત્રે ઉતાવલે પાછો ફરશે. ઓ મારા બેટા! હું ક્યાં જાણતી હતી કે રૂસતમજ તારાં કલેજાંને તલવારથી વિંધી નાખશે, અને મને તે માટેની એવી ખબર મલશે. શું તે રૂસતમને તારા આવા ચેહેરા ઉપર, તારા આવાં કદ ઉપર અને તારી ઉંચાઇ તથા બાજુ ઉપર કાંઇજ અફશોસ છુટો નહી? શું તેને તારી કંમર ઉપર અફશોસ છુટો નહી કે રૂસતમે તે વેહેતી તલવાર વડે કાપી નાખી? મેં તેના શરીરને રોશન દિવસે કે લાંબી રાતે લાડ સાથે ઉછાર્યું હતું તેજ શરીર હાલે લોહીની અંદર ગરક થએલું હશે, અને તેના પાક તનની ઉપર કફન બિટલાયું હશે. હું હવે કોણને મારી છાતી સાથે ચાંપશ? કોણ હવે મારા ગમને વીસરાવનાર બનશે? હું કોણને મારૂં દુખ અને દલગીરી કેહેવા જવશ? તારે બદલે હવે હું કોણને મારી આગળ બોલાવીશ. ઓ મારાં તન, જાન, આંખ અને દીવા જેવા બેટા! તારે માટે મને અફસોસ છુટે છે. મેહેલ અને બાગમાં રેહેવાને બદલે તું હવે માટી અંદર દતાયલો હશે. લશકરને બચાવનારા ઓ પેહેલવાન! તું તારા બાપને સોધવા ગયો, પણ બાપને બદલે માર્ગમાં તારી કબર તારી પાસે આવી. તું તારી ઉમેદથી જુદી કંગાલ રીતે નાઉમેદ બન્યો છે અને ખુવારી ભરેલી હાલતે હાલે ધુલની વચે સુતો છે. તે પેહેલ-વાન રૂસતમે ખંજરને બાહાર ખેંચી કાઢીને તારી રૂપેરી છાતીને ચીરી નાખી તેની આગમચ તેં તારી માયે આપેલી નિશાણી તેને કાંય નહી દેખાડી? અને તારો હેવાલ તેની આગળ તેં કાંય નહી કહયો? તારી માયે તારા બાપ વિષેની નિશાણીઓ તો તુંને આપી હતી તો તેં એવી ભુલ શાને માટે કીધી? બુરા વિચારના હુજીરના કેહેવા ઉપરથી તેં શાને માટે તારી ઉપર જફા ખેંચી વિખી?[1]

---

1 એ બેત લખેલી નાહમાં નથારે છે.

હવે તારી માય તારા વગર દુખ, ગમ, મુશકેલી અને રંજને લિધે લાચાર થઇ પડી છે. જ્યારે તું દુન્યાની આસપાસ ફરવા ગયો ત્યારે હું એ મુશાફરીમાં તારી સાથે શું કરવા નહી આવી? કે જેથી રૂસતમને દુરથી પીછાણતે અને તેથી ઓ બેટા! તે તુંને મારી સાથે નવાજતે. ઓ બેટા! તે નામદાર તેજ વખતે તલવારને ફેંકી દેતે અને તે તારાં કલેજાંને વિંધી નાંખતે નહી." એમ બોલતાં બોલતાં તેણી પોતાને ઘાયલ કરી નાખવા લાગી અને બાલને પીંખી કાઢીને પોતાના ખુબસુરત ચેહેરાની ઉપર પોતાના હાથની છાપત મારવા લાગી. તેણી બોલવા લાગી કે "તારાં કલેજાંના પંજરથી ટુકડા થયા તેથી હવે તારી માય પણ નાચાર બની છે."

હરેક બાજુએથી લોકો તેની આગળ એકઠાં થવા લાગ્યાં કારણ કે તે રૂદન કરનારી લોહીમાં ગરકાવ થઇ હતી. તે એટલી બધી બળી અને રૂદન કરતી હતી કે જેથી સઘલા લોકોની આંખમાં પણ આંસુ આવી ગયાં. એ રીતે તેણી બેશુધ થઇને નિચે પડી, જેથી સઘલા લોકોનું દિલ દુખી થયું. તેણી એક મુરદાંની માફક જમીન ઉપર પડી. તું કેહેશે કે જાણે તેણીનું તમામ લોહી બંધાઇ ગયું છે. જેવી તેણી શુધમાં આવી તેવુંજ તેણીએ પાછું રડવા માંડયું અને તે મુવેલા બેટા ઉપર રૂદન કરવા લાગી. તેણીએ પોતાના લોહીનું લાલ પાણી બનાવ્યું અને સોહરાબના ઘોડાને પોતાની નજદિક લાવીને તે ઘોડાના માથાંને પોતાની છાતી સાથે ચાંપ્યું. આથી જેહાનના લોકો અચરત થયાં. ઘડીકમાં તેણી તેના માથાંને બોસો લેતી તો ઘડીકમાં તેના મોઢાંને બોસો લેતી હતી. તે ઘોડાની ખરીની નીચેથી તેણીના લોહીના રેલા વેહેતા હતા. તેના પાપનમાંથી નિકલતાં લોહીથી ત્યાંની ધુલ પણ રાતી બની ગઇ હતી. તેણી તે ઘોડાની નાલ તથા ખરીની સાથે પોતાનું મોહડું મસલવા લાગી. પછી તેણી સોહરાબના પાદશાહી કપડાં લાવી અને તેને પોતાના ફરજંદની માફક છાતિએ ચાંપ્યાં. ત્યાર બાદ તેણી તેનું બખતર, તોપી, કમાન, નેજો, તલવાર અને ભારી ગુરજ લાવી અને તે ભારી ગુરજ પોતાના માથાંની સાથે અફાળીને તે સોહરાબના કદ અને શરીરને યાદ કરવા

લાગી. તેણી તેનું બખતર અને તોપી હાથમાં ધરીને બોલી કે "ઓ લડાઈ સોધનાર શીંહ! તું ક્યાં છે?" ત્યાર બાદ તેણી તેનું જીન, લગામ અને ઢાલ લેઈ આવી અને તે લગામ તથા ઢાલને માથાં સાથે અફાલવા લાગી. પછી તે તેની સીતેર ગજ લાંબી કમંદ લાવી અને પોતાની પાસે લાંબી કરીને નાખી. ત્યાર બાદ તેણીએ સોહરાબની તલવારને બહાર કાઢી અને તે વડે ઘોડાની થાલ તથા પુછડીને અરધી કાપી નાખી. સોહરાબની સઘલી માલમતા, જેવું કે સુનું, રૂપું, સંગારેલા ઘોડાઓ વગેરે સઘલો સામાન તેણીએ ગરીબોને આપી દિધો. તેના મેહેલના બારણા બંધ કીધાં અને તેના તખતને ઉખેડી કાઢીને તેની ઉચાંઈએથી નિચે ગબડાવી નાખ્યું. જે જે જગ્યા તેની મોજ મજાહ કરવાની હતી અને જે મોજ મજાહની જગ્યાએથી ઉઠીને તે લડાઈ ઉપર ગયો હતો તે જગ્યાઓને પણ તેણીએ વેરાન કીધી. ઘરના તમામ દરવાજાઓને તેણીએ કાલો રંગ લગાડ્યો અને તેના દીવાનખાનાને તથા સુવાના ઓરડાને ધુલથી ભરી નાખ્યા.

ત્યાર બાદ તેણીએ બહુ રંગના કપડાં પેહેરીયાં અને તે બહુ કપડાંને લોહીમાં બોરી કાડયાં. એ મુજબ તેણી રાત અને દીવસ રડવા અને કુટવા લાગી અને તે સોહરાબના મોત પછી એકજ વર્ષ જીવવા પાંમી. આખરે તેણી તેનાજ ગમની અંદર મરી ગેઇ અને તેણીનું રવાન સોહરાબ પેહેલવાન આગળ ગયું. મધુર સખુનોના કેહેનાર ફેરદોસીએ એવું કહ્યું છે કે "સુવેલાંઓની સાથે તું આશનાઇ કરતો ના. નહી તો કે તું અત્રે લાંબો વખત જીવી શકશે નહી. તું તારી તૈયારી રાખજે અને મરવાને ઢીલ કરતો ના. આ જુની જગતની રસમ એવીજ છે જેની સરૂઆત કે આખેરી કેવી છે તે માલમ પડતી નથી. તે બાપે (ખોદાએ) એક વખત તારી વારી આપી છે અને તે તારી વારી પુરી થાય તો તે વાજબી છે. જ્યારે એમજ છે અને તેનો ભેદ માલમ પડતો નથી, તો તેની કુંચી સોધવાને તું શા માટે ફાંફાં મારે છે? તું તે ના સોધ. ભેદના એ બંધ બારણાને કોઇપણ ખોલી જાણતું નથી, માટે એ મેહેન-

તની અંદર તારી જીંદગી બરબાદ જશે. જે કજા આપણી ઉપર ખોદાથી આવેલી હોય તો તે કજાથી કોણ દુર રહી શકનાર છે? [1] માટે ઓ ભાઇ! આખે ત્રણ પાંચ દિવસના મુશાફરખાના ઉપર તું તારૂં દિલ ના બાંધ, કારણ કે આ દુન્યા બાજી ફાયદાકારક નથી." હવે હું એ દાસ્તાન ખતમ કરૂં છું. પેગમબરને હમારી સલામ પુગજો. આંખોની અંદર આસુ લાવનારૂં આ એક દાસ્તાન છે જે દાસ્તાને રૂસતમના દિલને નાજુક અને ગુસ્સા ભર્યું બનાવ્યું હતું. હવે એ દાસ્તાન ઉપરથી હું મારા ચેહેરાને ફેરવું છું અને સીયાવક્ષના કમીના દાસ્તાનની હું તૈયારી કરૂં છું.

સીયાવક્ષના દાસ્તાનની શરૂઆત વિષે.

હવે ઓ હુશીયાર મગજના વાતના કરનારા! તું એક શું દર વાતની તૈયારી કર. જો તે વાત અક્કલની સાથે બરાબર ઉતરશે તો તેથી સાંભલનારનો જીવ ખુશી થશે. જે કોઇ બુરો વિચાર કરે છે તો આખરે બદી તેના તનને તોડી નાખે છે. જે કોઇને ના-ખુશ વિચાર આવે છે તો તે નાખુશીથી તેના વિચાર બીજી તરેહના બને છે. તે પોતાની સાથેજ દુશમનાઇ કરે છે અને ડાહુયાઓની આગળ પોતાની રૂસવાઇ કરે છે. તોપણ કોઇ પોતાની એબ પોતે જોઇ શકતું નથી. તારી પોતાનીજ ટેવ તુને ગમતી થઇ પડે છે. માટે અગરજો તે ટેવ પોતાની હદમાં રહે તો તેમાં ઇનશાફ છે. તેથી હવે પછી તું કોશેશ કર અને દાનાવોને તે પ્રમાણેની ટેવ દેખાડતો રેહે. જો તે ટેવ દાનાવોને પસંદ પડે અને પસંદ પડતી થાય તો તારી આંખમાં આંસુ આવે ત્યાં સુધી તું તેને સોધતો રેહેજે.

હવે આગળા વખતની વાતો ઉપરથી દેહેકાનો વાત કરે છે તેનું હું તુંને દાસ્તાન કહું છું. આ મારો હેવાલ જેમ જુનો થતો જશે તેમ તે અંજુમનના સરદારોની આગળ નવો બનતો જશે. અગરજો મારી જીંદગી લાંબી હશે તો આગ્રે

---

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

ખુશનુમા દુન્યા અંદર હું લાંબો વખત જીવશ. હું જે ફળ ખરાબ છું તે ફળ બાગની અંદર સચવાયલું રેહેશે. હવે પછી મારૂં અઠાવનમું વર્ષ ઉગશે અને તેટલા વખતમાં મારાં માથા ઉપ-રથી પુશકલ અજાયબી પસાર થઇ છે. જેમ જેમ વર્ષ વેહતાં જાય છે તેમ તેમ લોભ ઓછો થતો નથી. તેથી હું સારાં સુરતનો વખત જોતો રહું છું. એ બાબે આગળા મોબેદો શું કહે છે? તેઓ કહે છે કે "જે કાંઇ જુનું બન્યું હોય તે કદી પાછું નવું થઇ શકતું નથી. તું ગમે એવો પણ હોય તોપણ તું વાત કેહેનારો થા અને તેમ બની તું ડાહ્યો અને જેહાનને સોધનારો બન. જ્યારે તું અત્રેથી જતો રેહેશે ત્યારે તું ભલો હોય કે બુરો હોય તો પણ કામ અને માથું તું યજદાંનને સોંપશે. આ એ વાત અંદર કેવું બુરૂં કામ થાય છે તે તું જો અને હું જે વાત કહું છું તે સમજ. જે કોઇ શખ્સ સખત રીતે બોલેલું સમજે નહી તો તે નરમ રીતે બોલજે અને જેમ બને તેમ તું નરમાશથી વાત કરજે.

તુસ અને ગેવ શેકારના મેદાનમાંથી એક ખુબસુરત ઓરતને લેઇ આવ્યા અને કએ કાઉસે તેણીને પોતાની ઓરત બનાવી તે વિષે.

હવે તું દેહેકાનની વાત ઉપર પાછો ફર અને દાસ્તાનનો કેહે-નાર શખ્સ શું કહે છે તે તું જો. એક મોબેદે એવું કહ્યું છે કે એક દાહાડો જે વખતે પરોઢીઆમાં મરઘા બોલ્યા તે વખતે તુસ પોતે ગેવ, ગોદરેજ અને કેટલાક સરદારોને સાથે લેઇને તથા શેકાર કરનારા બાજ અને કુતરાઓ સાથે દગુઇના જંગલમાં શેકાર કરવાને ખુશાલી સાથે બાહાર પડયો. તેઓનાં દિલ શેકાર કરવાને આતુર હતાં કારણ કે તેઓની નજદિકમાંજ એક જંગલ હતું. ત્યાંથી તેઓએ પુશકલ શેકાર પકડીને લોંચે નાખ્યા જેથી તેઓએ ચાલીસ દિવસનો ખોરાક તૈયાર કીધો. શેકારની જગ્યાએથી તુરક-સ્તાંન નજદિકમાંજ આવ્યું હતું અને તે તરફની જમીન જંગલથી

અંધારી બની હતી. તેઓને દુરથી એક જંગલ દેખાવા લાગ્યું જેની નજદીકમાંજ તુરકી સ્વારોની જાગીરો હતી. ગેવે તુસની સાથે તે જંગલમાં ઘોડું હાંકાવ્યું જેઓની પુઠે કેટલાક બાહદુર નોકરો પણ ગયા. બંધે સ્વારો જંગલ અંદર જઇને તે જંગલની આસપાસ ફરવા લાગ્યા. ત્યાં તે જંગલમાં તેઓને એક ખુબસુરત ઓરત મળી જેથી તેઓ હસતા હોટ સાથે જડપથી તેણીની આગળ ગયા. તેના જેવા દેખાવવાળી ઓરત કોઇપણ જમાનામાં થઇ હશે નહી. તેણીની ખુબસુરતીમાં જરાએ ખામી હતી નહી. તુસે તેણીને કહ્યું કે "ઓ દીલને ફરેબ આપનારા માહતાબ! તુંને આએ જંગલ દરમીયાન કોણ રસ્તો દેખાડયો?" તેણીએ જવાબ દિધો કે "ગઇ રાતે મારા બાપે મને મારી તેથી હું મારૂં વતન છોડી આવી છું. તે તોફાની મોજલસમાંથી છાકટ બનીને અંધારી રાતે આવ્યો અને મને દુરથી જોતાંજ તે ઉશ્કેરાઇ ગયો અને ઝેહેર પાયલી તલવાર બાહાર ખેંચીને તેણે મારૂં માથું કાપી નાખવાને ચાહયું. તેથી હું ત્યાંથી નાહાસી જઇને આએ જંગલ અંદર આવીને ભરાઇ છું અને રસ્તો કાપતી હું અત્રે આવી લાગી છું."

આથી તે પેહલવાને તેણીની ઓલાદ વિષે સવાલ પુછયો. તેથી તેણીએ પોતાની પેહલેથી તે છેલ્લે સુધીની વિગત તેને કહી. તે બોલી કે "હું ગરસીવજની [1] સગી થાઉં છું અને મારી ઓલાદ ફરીદુનથી ઉતરી આવેલી છે." તેણે તેને પુછયું કે "તું શું કામ ચાલતી આવી? તું ઘોડા વગર રસ્તો કેમ કાપશે." તેણીએ જવાબ દીધો કે "મારો ઘોડો થાકી ગયો અને તેથી તેણે આલસાઇ કરી મને જમીન ઉપર નાખી દીધી. મારી પાસે પુશકલ સોનું અને જવેહરાત છે અને વળી હું માથે સુનેરી તાજ પેહેરનારી (શાહાજાદી) છું. જ્યારે મારો બાપ સુદ્ધીમાં આવશે ત્યારે બેશક તે મને પકડવાને મારી પુઠે સ્વારો દોડાવશે. વળી મારી માય પણ દોડી આવશે અને હું આએ વતન છોડી જાઉં એમ તેણી ઇચ્છશે નહી."

---

1 'ગરસીવજ' એ અફરાસીયાબના ભાઇનું નામ છે.

આથી તે પેહેલવાનોના દિલ તેણીની તરફ (પ્યારથી) ગરમ થયાં, તેથી નોજરના બેટા તુસનું માથું કજીયા ભર્યું બન્યું. નોજરનો તે શાહજાદો બેટો બોલ્યો કે "એ ઓરતને મેં મેલવેલી ગણાય કારણ કે હું પેહેલાં તેણીની આગળ જડપથી આવ્યો હતો." ત્યારે ગેવ બોલ્યો કે "ઓ પાદશાહના સપેહસાલાર! તું લશકર વગર મારી બરોબરી કરી શકશે નહી." પણ નોજરના બેટા તુસે તેને બોલતો અટકાવ્યો અને બોલ્યો કે "મારા ઘોડાની અગાઉ તું કદી આવીજ કેમ શકતે?" ત્યારે ગેવે જવાબ દિધો કે "તું એવી વાત ના કર કારણકે શેકાર સોધવાને માટે તો પેહેલો હુંજ દોડયો હતો. આ ઓરતને લિધે તું હવે જુઠું ના બોલ. આપણા જવાન શખ્સોએ કજીયો કરવો ઘટતો નથી." તેઓની વાત એટલી તો તુંડાઈની હદ ઉપર આવી કે તેઓએ તે ખુબસુરત ઓરતનું માથું કાપી નાખવાને ચાહયું. એ પ્રમાણે તેઓ વચે લાંબો વખત સુધી દાવો ચાલ્યો તેટલામાં એક નામદારનું તેઓની વચે આવી લાગવું થયું. તેણે તેઓને કહયું કે "તમો તેણીને ઇરાનના શાહની આગળ લેઇ જાઓ અને તે જેમ કહે તેમ તેનો હોકમ માનજો." આથી તેઓ તેના કેહેવા મુજબ ત્યાંથી પાછા ફર્યાં અને તેઓએ ઇરાનના પાદશાહની આગળ જવાને માટે ચાલવા માંડયું.

જ્યારે કાઉસે તે નાજનીનનો ચેહરો જોયો ત્યારે તેનાં દિલે તેણીની સાથે પ્યાર અને સગાઇ બાંધવાને ચાહયું. આથી પાદશાહે તે બંધે પેહેલવાનોને આ પ્રમાણે કહયું કે "તમારી રસ્તાની થાક ઓછી થઇ ગઇ છે. એ વાત ઉપર આપણે આપણો દાહાડો પસાર કરીશું કારણકે પેહેલવાનોએ પોતાના કુતરાઓ વડે (શેકારને બદલે) એક ખેરશેદને પકડયો છે. તેણી એક ઓરત છે તો પણ તે દિલને ખેંચનારી હરણીના જેવી છે. એવો શેકાર તો કોઇ મોટા માણસને લાયકનો ગણાવો જોઇએ." જ્યારે કાઉસે આવી લાંબી વાત કીધી ત્યારે તઓ ત્યાંથી નાઉમેદ બનીને પાછા ફર્યા. તેઓ ત્યાંથી પોતાને ઘેર પાછા ગયા. તેઓના દિલમાં તેણી વિષેના લાંબા વિચારો આવતા હતા. કારણ કે પાદશાહે તે પેહેલવાનોની પાસેથી તેણીને

ખુશથી લેઇને પોતાના જનાનાની અંદર તે માહતાબને પ્રકાશતો કીધો હતો. પાદશાહે તે ઓરતને પુછયું કે "તારી ઓલાદ કોણથી ઉતરેલી છે? કારણ કે તારો ચેહેરો તો પરીના ચેહેરા માફકનો જણાય છે." તેણી બોલી કે "હું મારી માય તરફથી ઉંચી ઓલાદ ધરાઉછું અને મારા બાપ તરફથી ફરીદુનની ઓલાદ ધરાઉછું. હું શાહઝાદા કરસીવજની છોકરીની છોકરી થાઉ છું. મારૂં ખાનદાન એ પ્રમાણેનું છે. બલઘેરીઆનો પાદશાહ મારો બાપ થાય છે તેમજ મારી માય પણ ઉંચી તોખમથી ઉતરી આવેલી છે. કોઇ પણ મોટી પડવીના પાદશાહને ત્યાં મારા જેવી અકલમંદ ઓરતે જન્મ લિધો હશે નહી. મને મારી તોખમને માટે કોઇ પણ રીતનો બત્તો સમજવો પડવાનો નથી. જ્યારે કાઉસે તેણીની વાત સમજી ત્યારે તે નાખુશ થયો. કારણ કે તેણી અફ્રાસીયાબની સગી થતી હતી; તોપણ તેણી પડવી અને આબરૂ ધરાવનારાં તુરાની ખાનદાનની હતી. તેણે તેણીને કહ્યું કે "તારો આવો ચેહેરો, બલ, અને તારી તોખમ એ ત્રણે (તારી તોખમને લિધે) બરબાદ જાય છે. માટે તો તુંને સુનેરી મેહેલ અંદર રાખવી જોઇએ તેમજ માટે તુંને માહતાઓની સરદાર બનાવવી જોઇએ (પણ આગ્યે તારી તુરાની ઓલાદ મારી આડે આવે છે)." તેણીએ તેને એવો જવાબ દીધો કે "જ્યારથી મેં તુંને જોયો છે ત્યારથી સરદારોની વચેથી મેં તુંનેજ પસંદ કરી લિધો છે." પછી પાદશાહે ઉંચી તોખમના દસ ઘોડા, તાજ અને તખત સાથે તે બંધે પેહેલવાનો (તુસ અને ગેવ)ને માટે મોકલ્યા અને તે પુતળીના જેવી ઓરતને પાદશાહે પોતાના મેહેલ અંદર મોકલાવી દિધી અને તેણીને ત્યાં તખત ઉપર બેસવાને (યાને બીજી ઓરતોની સરદાર બનવાને) કહ્યું. તેણીને ત્યાં કસબી ચીનખાબના કપડાંથી તથા યાકુત અને પીલાં હીરાઓથી સંગારવામાં આવી. તેણીને માટે એક હાથીદાંતનું તખત મુકવામાં આવ્યું અને તેણીના માથા ઉપર યાકુત અને હીરાનું એક તાજ પેહેરાવવામાં આવ્યું. બીજું યજદાંનથી જેમ બનવા કાલ હતું તેમ તેણી ઘસીયા વગરના એક રાતાં માણેક માફકની હતી.

સીયાવક્ષનો જનમ થયો અને તેને રૂસતમે જાબુલ-સ્તાનમાં કેળવણી આપી તે વિષે.

એ વાતને ઘણો લાંબો વખત ગુજર્યો નહી તેટલામાં તે ખુશ-નુમાં વશંત (યાને તે ઓરત) રંગમાં આવી. જ્યારે તે ખુબસુરત ઓરતના નવ મહીના ગુજર્યા ત્યારે તેણીથી એક પ્રકાશતા સુરજના જેવો બેટો જનમ્યો. તે રાજ્યને બરોબર રીતે ચલાવી શકે એવું એક બખતાવર બાળક જણાતું હતું. એવા એક પરી જેવાં બાળકે તેણીથી જન્મ લિધો. તેનો ચેહેરો આતસી રંગના પુટલાંના જેવો હતો. કાઉસ પાદશાહને તે ભાયગવંતાં નાનાં ફુલને માટેની ખબર આપવામાં આવી. તે બાળકને માટે જેહાનમાં ચકચાર થવા લાગી કારણ કે તેના જેવા (ખુબસુરત) ચેહેરા અને બાલને માટે કોઇએ પણ સમજ્યું હતું નહી. તે ફરતાં આસમાને તેના ઉપર આવી બક્ષેશ કીધી હતી તેથી પાદશાહે તેનું નામ સીયાવક્ષ ૧ પાડ્યું. પછી તેણે મોટા નજુમીને બોલાવી મંગાવ્યો અને પોતાની પાસે બેસાડી તેની મોટી તારીફ કીધી કે જેથી તે બુલંદ આસમાનની ગણત્રી કરે અને ભલું બુરૂં શું અને કેટલું બનવાનું છે તે તેનાથી જાણે. પણ તે નજુમીએ તે બાળકની ઉપર સેતારાઓને છેડાયલા દિઠા. જ્યારે તેણે તેના નસીબને ઉંઘમાં પડેલું દિઠું ત્યારે તે ગમગીન બન્યો. ભલાઇ અને બુરાઇથી તેના દુખો શું શું છે તે તેણે જોઇ લિધાં અને તેથી તેણે તેને માટે પરવરદેગારની મદદ ચાહી.

---

૧ સીયાવક્ષને અવસ્તામાં 'સ્યાવર્ષન' અથવા તો 'સ્યાવર્ષાન' ને નામે ઓળખ્યો છે. પેહેલવી પુસ્તકોમાં તેને સીયાવશને નામથી ઓળખ્યો છે. ફીરદોસીએ તેને જે પ્રમાણે ખુબસુરત ચીતર્યો છે તેજ પ્રમાણે તેને અવસ્તામાં ઘણોજ ખુબસુરત જણાવ્યો છે. આફ્રીને પેગમબર જરથોસ્તમાં તેને 'સ્રીરેમ કેહરપેમ' યાને ખુબસુરત શરીરનો તથા 'અનાઅવનેમ' યાને નિરદોશ તરીકે જણાવ્યો છે. મીનોખેરદ નામની પેહેલવી કેતાબમાં કાઉસથી થએલા ફાયદાઓ દરસાવતાં કેહવામાં આવ્યુ છે કે 'તે (કાઉસ)નાથી સીયાવક્ષ જનમ્યો હતો અને તેનાથી બીજાં ઘણાં સવાબના કામો જારી થયાં હતાં.

પછી તે નજુમીઓએ પાદશાહને તે બેટાના કાંમો માટે વાકેફ કીધો અને એક પછી એક તેને માટેના રસ્તા દેખાડીઆ. એ બાબદને કેટલોક વખત વહી ગયો તેટલામાં તેહેમતન પાદશાહની આગળ આવી લાગ્યો. તેણે કાઉસને કહ્યું કે "આએ શીંહ જેવા બેટાને મારે હસતક ઉછેરવાને માટે હું લેઇ જવા માંગું છુ. મારી માફકનો તેને ઉછેરનારો તું'ને કોઇ મળશે નહી, અને જેહાનની અંદર તેને મારા જેવો દાઇ પણ મળશે નહી." કાઉસે એ બાબદમાં મોટા વિચારો કીધા અને વળી તેમ કરવું તેના દિલને ભારી પણ લાગ્યું નહી. તેથી તેણે તે દિલ અને આંખના જેવા બેટાને તે જેહાનને સોધનારા અને પોતાને પસંદ પડતા પેહેલવાન રૂસતમને સોંપી દિધો. તેહેમતન સીયાવક્ષને જાબુલસ્તાન લેઇ ગયો અને તે બાગ જેવી જગ્યાને તેને માટેની બેશવા ઉઠવાની જગ્યા બનાવી. રૂસતમે તેને ઘોડે સ્વારીનો, તીરકમાનનો તથા કમંદ ફેંકવાનો હુનર તથા લગામ અને પાવડાનો વાપરવેશ કેમ, કેયો અને કેવી રીતે કરવો તથા સભા, મીજલશ તથા દારૂની મેજબાની વખતે કેમ વર્તવું તથા બાજપક્ષી અને શેકારી કુતરા સાથે કેમ શેકાર કરવો તે તથા જુલમ અને ઇનસાફ વિષે, તખત અને તાજ સાથે રાજ નીતી કેમ ભોગવવી તે વિષે, તથા વાત કરવાની રીતભાત વિષે, લડાઇ વિષે તથા લશકરને કુચ કરાવવા વિષેના સઘલા હુનરો તેને શીખવ્યા અને તેને તે સઘલી બાબદમાં પાકો બનાવવાને તેણે પુશકલ મેહેનત લિધી. આથી સીયાવક્ષ જેહાનની અંદર એવો નિવડયો કે તેની બરોબર ઉંચા દરજાનો કોઇ પણ શખ્શ આવી શકતો હતો નહી. જ્યારે કેટલો વખત એ પ્રમાણે વહી ગયો અને તે વધીને મોટો થયો ત્યારે તે શેકાર અંદર શીંહાને પણ પોતાના ફાંસામાં પકડવા લાગ્યો. તેણે (એક દિવસે) નામદાર રૂસતમને કહ્યું કે "હવે હું મારા પાદશાહી બાપના દીદાર લેવાની ખાહેશ રાખું છું. તેં તારાં દિલને બાળી મારી પાછલ પુશકલ મેહેનત લિધી છે અને તેમ કરીને તેં મને પાદશાહી હુનરો શીખવ્યા છે. માટે હવે મારા બાપને ઘટે છે કે તું પીલતને શીખવેલા હુનરોની તે તપાસ લે, કે જેથી તે

પોતાના કામો શીંહ જેવાં દિલ સાથે (હીંમતથી) કરે, અને દરેક ઠેકાણે એલચીઓને (મેહેસુલાતમાં વધારો કરાવવાને માટે) મોકલે; કે જેથી તેઓ ઘોડાઓ, ગોલામો, સુનુ, રૂપું, જવેરાત, તખત, તાજ, કમરબંધો અને પેહેરવાના પોશાકો તથા પાંથરવાના ગલીચાઓ વિગેરે દરેક બાજુએથી લાવવાનું હોય તે લાવે, તથા જે કાંઇ રૂસતમના ખજાનાની અંદર નહી હોય તે જેહાનમાંથી મંગાવીને તેને માટે જલદિથી મોકલે.” આથી રૂસતમે તેને ત્યાંથી વીદાય કીધો. સીયાવક્ષને જતો જોવાને માટે તમામ લોક બાહાર આવ્યું. તેહેમતન પણ તેની સાથે ગયો કે જેથી તે શાહજાદો દલગીર થાય નહી. નામદાર સીયાવક્ષને રાજી રાખવાને માટે તમામ શેહેરને રેવાજ પ્રમાણે સંગારવામાં આવ્યું. ત્યાં સઘલાંઓએ સુનું અને કસ્તુરીનો મેલ કરીને ખુશાલી જણાવવાને તેના માંથા ઉપર નાખ્યું. તમામ શેહેર ખુશાલી ભર્યું અને સંગારવાલું બન્યું હતું. દરેક ઘેરના દરવાજા અને બારીઓ જોનારી ઓરતોથી સંઆર પાંમી હતી. તેના અરબી ઘોડાઓના પગની નીચે દીરમો કચડાતા હતા. ઈરાનની અંદર કોઇ પણ દલગીર જણાતું હતું નહી. તેના ઘોડાની તમામ ચાલ એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધી કસતુરી, દારૂ અને કેશરથી રંગાઇ ગયલી હતી.

રૂસતમ સીયાવક્ષને શિખવીને ઇરાનમાં પાછો લાવ્યો તે વિષે.

જ્યારે કાઉસ પાદશાહને ખબર થઇ કે સીયાવક્ષ ભપકા સાથે આવે છે ત્યારે તેણે ગેવને અને તુસને લશકર તથા હાથીઓ અને ઢોલ સાથે લેઇને ખુશાલી ભર્યા બની તેને સામે લેવા જવાનો હોકમ કીધો. આથી સઘલા નામદારો ત્યાં ભેગા મલ્યા. સીયાવક્ષના એક હાથ ઉપર તુસ અને બીજા હાથ ઉપર રૂસતમ ચાલવા લાગ્યા. સઘલાઓ ભપકા સાથે તે નવાં ફુળવંત આડ (સીયાવક્ષ)ની સાથે પાદશાહની નજદીક ગયા. જ્યારે તે કાઉસના મેહેલ નજદીક આવી લાગ્યો ત્યારે (નકીબ પોકાડનારે) પોકાર કીધો તેથી તેને (ચાલી

જવાને) માટે રસ્તો ખુલ્લો કરવામાં આવ્યો. ઓલાદો અગર, હોબાન અને સુગંધી સાથે હાથની અદબ વાળી તેને જોવાને ઉભા. દરેક ખુણે એવા ત્રણસો ઓલાદો ઉભા હતા જે સઘળાઓની વચે એક ઉંચા સરોવરના જેવો હતો. તેઓએ સીયાવક્ષની ઉપર પુશકલ સુનાનો અને જવેહુરાતનો નેસાર કીધો અને સઘળાઓ તેની તારીફ કરવા લાગ્યા. જેવો સીયાવક્ષે કાઉસને હાથી દાંતના તખતની ઉપર બેઠેલો જોયો અને તેના માથાં ઉપરના યાકુતના તાજને પ્રકાશતું જોયું, તેવીજ તેણે પેહેલાં તેની ખુબી ગાઇ અને તેને નમન કીધું અને થોડા વખત સુધી તે બુતની સાથે છુપી વાત કરતો હોય તેમ રહ્યો. ત્યાર બાદ તે પાદશાહની આગળ આવ્યો અને તે પાદશાહે તેનું માથું પોતાની છાતી સાથે ચાંપ્યું. ત્યાર બાદ કાઉસે તેને રૂસતમની ખબર અંતર પુછી અને તેને માન આપ્યું તથા તેને ફીરોઝાના તખતની ઉપર બેસાડયો. સીયાવક્ષનું ઉંચું કદ, શરીર અને તેના ભપકા ઉપરથી કાઉસે ઘણું અજીબ અને તેને માટેની ઘણી ચકચારો જોઇ લિધી. તેને જોઇને કાઉસ ઘણોજ અજબ થયો અને તેની પુશકલ તારીફ કીધી. ટુંક ઉમરમાં તે એટલી બધી તો અક્કલ ધરાવતો હતો કે તું કેહેશે તેનું રવાન જાણે અક્કલની ઉપરજ ઉધર્યું હતું. પછી તેણે જેહાનને પેદા કરનાર યજદાનની ઘણી તારીફ કીધી અને (તેના ઉપકારથી) પોતાના ચેહેરાને ભોંયની સાથે ઘસડીઓ અને બોલ્યો કે "ઓ આસમાનને પેદાના કરનારા અક્કલ અને દયાના માલેક! જેહાનને જે સઘળી ખુબી પોહોંચે છે તે તારાથીજ છે. હું પેહેલાં મારા બેટા તરફથી તારી બંદગી કરૂછું."

પછી ઇરાનના તમામ મોટી પદવીના શખ્સો નેસાર કરવાની સઘળી ચિજો સાથે પાદશાહની નજદિક ખુશાલી સાથે આવવા લાગ્યા. તેઓ સીયાવક્ષનો ભપકો જોઇને અજબ થઇ ગયા અને પરવરદેગારના સુકરાના કરવા લાગ્યા. પાદશાહે તેની આગળ ડાહ્યા પુરૂષોને અને લશકરના પેહેલવાનોને તેના હોકમ બજાવવાને કંમર બાધવાને માટે ફરમાવ્યું. જેહાનના લોકોએ પણ ખુશાલી સાથે તેના બાગ, મેહેલ અને દીવાનખાના તરફ ચાલુ સુકયું. દરેક ઠેકાણે

મોજમજાહની બેઠક કરવામાં આવી અને ત્યાં દારૂ, વાજીંત્ર અને રામશાગરોને હાજર રાખવામાં આવી. જેહાનની અંદર આગલા કોઈ પણ મુગેમોએ કીધી નહી હોય તેવી ખુશાલીની મીજલશ તે પાદશાહે ત્યાં બનાવવાનો હોકમ કીધો હતો. એ રીતે લોકો એક અઠવાડીઉં સુધી ખુશી ખુશાલી પાળતું રહ્યું.

આઠમે દિવસે તેણે ખજાનાના બારણા ખુલ્લાં કીધાં અને ખજાનામાંની દરેક ચિજો જેવી કે મોહરો, તલવારો, તખતો તોપીઓ, સોનેરી જીન સાથના અરબી ઘોડાઓ, બખતરો, લડાઈના હથીયારો, દીનારો, પૈસાની થેલીઓ, રેશમી કાપડો અને વધતું ઓછું જવેહરાત સીયાવક્ષને ભેટ તરીકે આપ્યું અને તેને ખુશી સાથે કેટલીક ઉમેદો આપી. એ ભેટોમાં ફકત તાજ હતું નહી કારણ કે તાજ પહેરવાનો હજી તેનો વખત હતો નહી અને તે બેટાને હજી તાજ લાયક પણ હતું નહી. એ મુજબ તેણે તેની સાત વર્ષો સુધી અજમાયશ લિધી, પણ તે સઘળાં કામોની અંદર પવીત્ર નજરનો પુરવાર થયો. આંઠમે વર્ષે કાઉસે તેને સોનેરી તાજ અને સોનેરી સાંકલી પેહેરવાને તથા સોનેરી કંમરબંધ બાંધવાને માટે હોકમ કીધો. મોટી પદવીના અને છુટાપણું ધરાવનારા જાણુલીઓના રૂસતમને માટે તેણે રેસમી કપડાંની ઉપર પરવાનો લખી આપ્યો અને પાદશાહે કોહેસ્તાનની જમીન કે જ્યાંના તાજ અને તખતને માટે તે લાયક ગણાતો હતો તેની તેને બક્ષેશ કીધી. ત્યાર બાદ તે મુલક, કે જે મુલકને તું હાલે 'માવરાએ અલનેહર'[1] ને નામે ઓળખે છે તે, તેનો ગણાવા લાગ્યો.

સીયાવક્ષની ઉપર સોદાબેહ આશક પડી તે વિષે.

એ બાબદની ઉપર પણ વળી એક જમાનો વહી ગયો અને તેની ઉપર પાદશાહનું દિલ સાહું ખુશાલ રેહેવા લાગ્યું. એક દાહાડો કઓ કાઉસ પોતાના એ બેટાની સાથે બેઠેલો હતો તેટલામાં

---

૧ 'માવરાએ-અલ-નેહેર' નો અર્થ જેહુન (ઓક્સસ) નદીની પેલી બાજુનો મુલક એમ થાય છે. એ મુલક ખોરાસાનનો મુલક ગણાય છે.

સોહાબેહ બારણામાંથી ત્યાં દાખલ થઇ. જેવો સોહાબેહે સીયાવક્ષનો ચેહેરો જોયો તેવીજ તેણી વિચારવંત બની ગઇ અને તેણીનું દીલ તેની તરફ દોડવા લાગ્યું. તેણી શરમથી એવી (રાતી) બની ગઇ કે તું કેહેશે કે જાણે તે તરાજ શેહેરનો ગલીચોજ છે, અથવા તો તે આલશની નજદીકમાં મુકેલું બરફ છે. પછી તેણીએ એક શખ્સને પોતાની નજદીકમાં બોલાવી મંગાવ્યો અને તેને કહયું કે "તું છુપી રીતે સીયાવક્ષની આગળ જા અને તેને કેહે કે 'જેહાનના પાદશાહના જનાનખાનાની અંદર જો તું ઓચિંતો જશે તો કાંઇ અજબ જેવું ગણાશે નહી.'" આથી તે પેગામ લેઇ જનાર સીયાવક્ષની આગળ ગયો અને તેને જોતાંજ તેણે જમીનને બોસો લીધો. જ્યારે તેણે તેને સોહાબેહનો તે પેગામ કહયો ત્યારે સીયાવક્ષ અંદરખાનેથી દલગીર ગયો. તે પેગામ લાવનારે આવીને તેને તે પેગામ પુગાડયો તેથી તે નેકનામ તેના તે કામને માટે તેના ઉપર ચિરડાઇ ગયો. સીયાવક્ષે તેને જવાબ દિધો કે "હું કાંઇ જનાનખાનાને લાયકનો માણસ નથી અને હું તેવું સોધતો પણ નથી. કારણ કે હું ડાવાદાવા ધરાવતો નથી." બીજે દિવસે સહવારના સોહાબેહ પાદશાહની આગળ નખરાં કરતી જડપથી ગઇ અને તેને કહયું કે "ઓ લશકરના પાદશાહ! સુરજે અને ચંદ્રએ તારા જેવો કોઇને જોયો નથી. તારા બેટાના જેવો શખ્સ આ જેહાનમાં કોઇ હશે પણ નહી. તારી સાથના સંબંધથી તેનું જેહાનની અંદર ખુશાલી સાથે રેહેવું થજો. હવે તું સીયાવક્ષને તેની બેહેનોની આગલ તથા તારી જનાનખાનાની ઓરતોની આગળ જનાનખાનામાં મોકલી આપ. તેને તું કેહેજે કે "તારી બેહેનોની આગળ જનાનખાનાની અંદર તું વારંવાર જતો રેહેજે." તેને માટેની માયા મોહોબતને લિધે ત્યાંની ચેહેરો છુપાવનારી ઓરતોના દિલ તેને નહી જોવાને સબબે લોહીથી ભરેલાં રહે છે અને ચેહેરા આંસુથી ભરેલા રહે છે. હમો તેને ત્યાં નમન કરીશું અને તેની ઉપર નેસાર કરીશું અને તેની નોકરીના દરખતને ફળવંત બનાવીશું."

ત્યારે પાદશાહે તેને જવાબ દિધો કે "તારી એ વાત વાજબી છે. તું તેની ઉપર સો બાપના જેટલો ચાહ દેખાડે છે." પછી પાદશાહે સીયાવક્ષને બોલાવી મંગાવ્યો અને તેને કહ્યું કે "લોહીનું દોડવું અને બાપા મોહોબત છુપી રેહતી નથી. તુંને પાક યજદાંને એવી રીતનો પેદા કીધો છે કે જે કોઇ તુંને જોય છે તે તારી તરફ મોહોબત દોડાવે છે. તારા લોહીની સગાઇ ધરાવનારી ખેરખાહો તુંને પોતાથી દુર જોય છે. મારા જનાનખાનાની અંદર તારી બેહેનો છે અને વળી સોદાબેહના જેવી મેહેરબાન માતા પણ છે. માટે તું પુરદા પછવાડે જઇને ત્યાંની પરેહેપોશ ઓરતોને મળ, તથા તેઓની આગળ થોડો થોડો વખત રેહે કે તેથી તેઓ તારી તારીફ આપે." જ્યારે સીયાવક્ષે પાદશાહનું એવી રીતનું કેહેવું સમજ્યું ત્યારે તેણે કચવાટ સાથે તેની તરફ નજર કીધી. પછી તેણે થોડો વખત પોતાના દીલ સાથે વિચાર કીધો અને શું કરવું તે માટે પોતાના દીલ સાથે લડત ચલાવી. તેને એવો વિચાર આવ્યો કે "મારો બાપ પોતે કેવો હોદ્દો ધરાવે છે તે બાબેની મારી પરીક્ષા કરવા માંગતો હશે અને તે જાણવા માંગતો હશે કે હું ઘણું જાણનારો છું કે સાફ જબાનનો છું કે હુશીયાર છું કે ચાલાક દિલનો છું કે બુરીમનશનીનો છું." આથી તે દુગી બન્યો અને પોતાના મન સાથે છુપો ઠેરાવ કીધો અને તેના સેવટ માટે મજબુત વિચાર કરવા લાગ્યો કે "અગરજો હું તેના જનાનખાનાની અંદર જવશ તો મને સોદાબેહની સાથે ઘણી એક વાતચીત કરવી પડશે." પછી સીયાવક્ષે તેને એવો જવાબ દીધો કે પાદશાહે મને હોકમ બજાવવાનું બક્ષ્યું છે તથા તખત અને તાજ બક્ષ્યાં છે. જે (ઉગમનની) જગ્યાએથી સુરજ બુલંદી ઉપર ચઢે છે અને ખાક યાને જમીનને દીપતી કરે છે તેવા મુલકમાં તારા જેવા ખુબીવાલા અક્કલમંદ અને રાહારીતીવાલા કોઇપણ પાદશાહે માથે તાજ મુક્યું નથી. માટે તું મને પણ અક્કલમંદો તરફનો, બુજોર્ગો તરફનો તથા લડાઇના અનુભવી સરદાર તરફનો રસ્તો દેખાડ. બીજું બુરાઓની સફની વચે નેજા, તીર, ગુરજ અને કમાન વાપર

ખાનું તથા પાદશાહી તખત, દરબારી રાહારીતી, દારૂ પીવાની અને ખુશાલી પાળવાની મીજલશની રાહારીતીઓ એ સઘલું પાદશાહના જનાનખાનાની અંદર હું કેવી રીતે શિખી શકશ? ઓરતોની અક્કલ એવી રાહારીતી મને ક્યાંથી દેખાડી શકશે?

ત્યારે પાદશાહે તેને જવાબ દિધો કે "ઓ બેટા! તું ખુશી થા, અને હમેશાં તું અક્કલના પાયા તરીકેજ રેહેજે. હુ તારાથી ઘણી ખુબી ભરેલી વાતો સમજ્યું છું. એવી ખુબી ભરેલી વાતો જે કોઇ સમજે તેની અક્કલમાં પણ વધારો થાય. તું તારાં દિલમાં બુરો વિચાર ના લાવ. તું ખુશી થા અને ગમને દુર કર. તું જાણે છે કે મારા બેટાઓમાં એવી રીતનો [illegible]ં એખતોજ છે. પણ તેઓ તુંને જોઇને થોડાં ઘણાં પણ ખુશી થશે. જનાનખાનાની અંદર તારી બેહેનો છે. વળી ત્યાં સોદાબેહ જેવી તારી મેહેરબાન માતા છે." ત્યારે શીયાવક્ષે તેને જવાબ દીધો કે "તું પાદશાહ જેમ મને ફરમાવશે તેમ હું કરશ, અને ત્યાં હું સહવારે જવશ. અગરજો તું પાદશાહનો એવોજ હોકમ છે તો હવે પછી હું ત્યાં જવાનો કાયદોજ રાખશ." ત્યાં એક હીરબદ નામનો શખ્સ હતો જે કેલવાયલો દીલનો હતો તોપણ તે બુરૂં મગજ અને બુરો જાન ધરાવતો. એ શખ્સ પુટલીઓના મંદીર (યાને જનાનખાના)ને જરાએ વીહલું મુકતો હતો નહી. જનાનખાનાની કુંચી તેના કબજામાં રેહેતી હતી. આથી ઇરાનના પાદશાહે તે જણેસા શખ્સને કહ્યું કે "જ્યારે સુરજની ઢાલ અંધારા પાછલથી બાહાર આવે ત્યારે તું શીયાવક્ષની આગળ હુશીયારીથી જજે અને તે જેમ ફરમાવે તેમ તું કરજે. સોદાબેહને તું ફરમાવજે કે તેણી તેને ત્યાં જવેહરાત અને કસતુરીનો નેસાર કરીને વધાવી લે. તથા વલી તેની બેહેનો પોતાની દાસીઓની સાથે તેના ઉપર કેસર અને પોખરાજનો વધાવો કરે."

જ્યારે સુરજ પાહાડ પછવાડેથી બાહાર નિકલ્યો ત્યારે શીયાવક્ષ પાદશાહની આગળ ગયો. તેણે તેની તારીફ કરીને તેને નમન

કીધું. ત્યાર બાદ પાદશાહે તેની સાથે ખાનગી વાત કીધી. જ્યારે તે વાતચીતમાંથી પરવાર્યાં ત્યારે તેણે હીરબદને બોલાવ્યો અને તેની સાથે ઘટતી વાતો કીધી. ત્યાર બાદ તેનીજ હાજરીમાં પાદશાહે સીયાવક્ષને કહ્યું કે "હવે તું નવા ચેહેરાઓ જોવાને માટેની તૈયારી કર." આથી તે બંને (હીરબદ અને સીયાવક્ષ) ખુશાલ જીવથી અને ગમથી ખાલી થયલાં દીલ સાથે એક જગ્યાએ ગયા. જેવો હીરબદે દરવાજા આગળનો પરદો ખસાડી નાખ્યો તેવોજ સીયાવક્ષ કાંઇ બુરૂં બનવાની આગમચેતીથી બીહવા લાગ્યો. તમામ જનાનખાનાની ઓરતો તેની આગળ હાજર થઇ અને તેના દીદાર જોવાને તેઓ ત્યાં ખુશી થતી આવી. એક નાકેથી તે બીજે નાકે સુધી તે દીવાનખાનું કસતુરી, દીનાર અને કેસરથી ભરાઇ ગયું. તેઓએ સુના અને જવેહરાતની સાથે દીરમો ભેલીને તેના પગની નીચે વેરીઆ. ત્યાંની જમીનને ચીનાઇ ગલીચાઓથી ઢાંકેલી હતી અને તે જમીન સુંદર મોતીઓથી ભરાઇ ગઇ હતી. ગોલાબનો ખમરાત અને રામૂશગરોનો અવાજ ત્યાં ફેલાઇ રહયો હતો. દરેક ઓરતે માથાંની ઉપર જવેહરાતના તાજ પેહેરેલાં હતાં. તે જનાનખાનાને પણ બેહેશ્તની માફક સંગારેલું હતું અને તે તરેહવાર સામન અને ખુબસુરત ઓરતોથી ભરેલું બન્યું હતું. જ્યારે સીયાવક્ષ તે જનાનખાનામાં જઇ પુગ્યો ત્યારે તેણે ત્યાં એક પ્રકાશ મારતું સુનેરી તખત મુકેલું જોયું. તેની ઉપર ફીરોજા જડી લેઇને તેના વડે નકસી કરી લીધી હતી અને તેને પાદશાહી રેશમી કપડાંથી સંગારેલું હતું. તે તખતની ઉપર માહતાબના જેવી ચેહેરો ધરાવનરી સોદાબેહ રંગીન કપડાં પેહેરીને અને દિલ ઉપર સુગંધી છાંટીને એક બેહેશ્તની હુરીની માફક બેઠેલી હતી. તેણી પ્રકાશ આપતા સોહીલ સેતારાની માફક ત્યાં સુખ સાથે બેઠી હતી. તેના માથાં ઉપરનાં બાલના પેચદાર જુલફાંઓ વીખેરાઇને પડેલાં હતાં. તેણીએ પોતાના માથાં ઉપર બુલંદ દરજાને દેખાડનારૂં (રાણીનું) તાજ મુક્યું હતું જેમાંથી કસ્તુરી જેવા કાલા બાલના જુલફાંઓ પગ સુધી લટકતાં હતાં.

તેણીની એક દાસી તેના સુનેરી જોડા હાથમાં ધરીને તેની આગળ સર નમાવીને ઉભી હતી.

જેવો સીયાવક્ષ તે પરદાની આગળથી અંદર આવ્યો તેવીજ સોદાબેહ જડપથી તખત ઉપરથી નીચે ઉતરી પડી અને નખરાં કરતી ચાલતી આવીને તેને નમન કીધું તથા તેને પોતાની છાતી સાથે લાંબો વખત સુધી દાબી રાખ્યો. વળી તેણીએ તેની આંખ અને ચેહરાને ઘણો વખત સુધી બોસા લેયા કીધા તોપણ તે શાહાજાદાનો ચેહરો જોવાથી તેણી ધરાઇ નહી. તેણી બોલી કે "યજદાનનાં હજારો હજાર શુકરાના હોજો કે જે સાહેબની હજુરમાં હું દિવસે અને રાતે તેમજ હરઘડીએ તારે માટે બંદગી કરૂછું, કારણ કે તારા જેવું ફરજંદ કોઇનું હશે નહી તેમજ વળી કોઇ પાદશાહને પણ એવી રીતના ફરજંદની સગાઇ હશે નહી." આથી તેણીનો એ પ્યાર કેવો છે તે સીયાવક્ષ પામી ગયો, કારણકે તેણીની એવી રીતની દોસ્તી તેને યજદાનની રાહની જણાઇ નહી; આથી તે ત્યાંથી ભપકા સાથે પોતાની બેહેનોની આગળ જડપથી ગયો, કારણ કે તેને માટે તે જગ્યાએ થોભવું સજાવાર હતું નહી. તેની બેહેનોએ પણ તેની તારીફ ગાઇ અને તેને ત્યાં સુનેરી ખુરસી ઉપર બેસાડયો. જ્યારે તે પોતાની બેહેનોની આગળ લાંબો વખત સુધી થોભ્યો ત્યારે તે ત્યાંથી ભપકા સાથે ચાલતો પાછો પાદશાહી તખતની આગળ ગયો. તમામ જનાનખાનાઓમાં તેને માટેનીજ વાતો થતી રહી કે તે સીયાવક્ષ સરદારના જેવો, તાજને લાયકનો અને અક્કલને પસંદ કરનારો છે. તું કેહેશે કે જાણે તે માણસો વચ્ચે વસનારો નથી. તેનું રવાન જાણે અક્કલનુંજ રેડવું કરે છે. તેટલામાં તે સબકતાં પગલાનાં સીયાવક્ષની નજદિક જેહાનનો પાદશાહ કાઉસ આવી લાગ્યો. આથી સીયાવક્ષ પોતાના બાપની આગળ ગયો અને તેને કહયું કે "આપણા જનાનખાનાવાલા હુમા બાગની મેં મુલાકાત લીધી છે. આ જેહાનની અંદર તારે માટે તમામ ખુબીજ સરજાયલી છે (યાને આખા જેહાનમાં તુંને સંપુર્ણ સુખ મલેહું છે),

માટે તું પરવરદેગારની કાંઈ કસુર કાઢતો ના. જમશેદ, ફરીદુન અને હોશંગ પાદશાહના કરતાં તું તલવારબાજીમાં, ખજાનો ખરાવવામાં, અને લશ્કર રાખવામાં ચઢતો છે." તેના એમ બોલવાથી પાદશાહ ખુસી થયો અને પછી તેણે પોતાના દીવાનખાનાને જુશનુમાં વસંતની માફક સંગાર્યું. તેણે ત્યાં દારૂ મંગાવ્યો તથા બરબત નામના વાજીંત્ર સાથે ગવૈયાઓને તેડાવ્યા અને પોતાના દિલને જે કાંઈ બનાવો બની ગયા હતા તેના ગમથી ખાલી કીધું.

જ્યારે રાત પડવા માંડી અને દાહાડો અંધકાર પકડતો ગયો ત્યારે તે નામદાર પાદશાહ કાઉસ પોતાના જનાનખાનામાં ગયો. પાદશાહે તપાસ કરવી હવે સોદાબેહને પુછ્યું કે "તું મારીથી કાંઈ પણ વાત છુપી રાખતી ના. મને કેહ કે તું સીયાવક્ષની અક્કલ અને વિચાર માટે, તથા તેનું કદ, ચેહેરો અને બોલવાની ઢપ છપ માટે શું ધારે છે? તે તુંને પસંદ પડે એવો અક્કલમંદ છે કે? અને તે ખુશ અવાજનો તથા દેખાવમાં બેહસ્તના જેવો છે કે નહી?" ત્યારે સોદાબેહે તેને જવાબ દીધો કે "પાદશાહોએ અને લશકરે તું પાદશાહના જેવા બરોબરીઆ તરીકે બીજા કોઈને તખત ઉપર બેઠેલો જોયો હશે નહી. ત્યારે તારૂં ફરજંદ જેહાનની અંદર શું બીસાદમાં ગણાય? તેને માટે આપણે શા માટે છુપી વાતો કરવી જોઈએ?" ત્યારે પાદશાહે તેણીને કહ્યું કે "જ્યારે તે મરદાનગીએ પુગશે ત્યારે તેના તરફ કોઈથી પણ નજર લાગે તેવી રીતે જોયા વગર રેહેવાશે નહી." પછી સોદાબેહે તેને કહ્યું કે "જો તું મારૂં કેહેવું કબુલ રાખશે તો તે પણ મારી સાથે મળતા વિચારનો થશે. તે એકે હું તેના ખેશીઓની ઓલ્યાદની એક બેટી તેને અપાવા માગું છું અને બીજા કોઈ (પારકા) નામદારોની છોકરીને હું તેની બેરી તરીકે તેને આપવા માંગતી નથી, કે જેથી જેહાનની અંદર તેનાથી આપણા નામદારોની વચે તેના જેવા ચેહેરાના ફરજંદો જન્મ પામે. મારી બેટીઓ પણ તારા તોખમથી અને તારી સાથના સંબંધથી દેખાવમાં તારા જેવીજ છે. તેવી પાદશાહી ખપછપની અને પાદશાહી તોખમ ધરાવનારી બેટી સાથે

તે ખુશીથી પરણશે."[1] પાદશાહે તેણીને જવાબ દિધો કે "એ તો ખુદ મારી મરજીને મળતું છે કે જેથી આખરે મને મોટાઇ અને નામદારી મળશે." આથી જ્યારે સીયાવક્ષ સહવારના તેની આગળ આવ્યો અને તેના તાજ અને તખત ઉપર તેણે દુવા કીધી ત્યારે તે બાપે પોતાના બેટાની સાથે તે છુપી વાત કે જે વાત પારકાઓથી છુપી રેહેવી જોઇતી હતી તે કરવી શરૂ કીધી. તેણે તેને કહ્યું કે "જેહાનને પેદા કરનારાના નામથી હું એક છુપી ખાહેશ રાખું છું કે જે ખાહેશ પાર પડવાથી તારૂં નામ યાદગાર રહી જશે અને જે પ્રમાણે હું તારીથી તાજા ચેહેરાનો બન્યો છું તેમ તારી તોખમથી એક પાદશાહ જન્મ પામશે અને તું તેનો ચેહેરો જોઇને તારાં દિલને ખુશી કરશે. મેં નજુમી મોબેદોથી તારા સેતારાની ચાલ વિષેની એવી ફાલ મેળવી છે કે તારી તોખમથી એક પાદશાહ જન્મશે કે જે જેહાનની અંદર યાદગાર રહી જશે. માટે તું ઉંચા તોખમની ઓરતોમાંથી હાલે એક ઓરતને પસંદ કર અને તે માટે મારા જનાનખાના અંદર એવી કોણ છે તેને તું જોઇ કાઢ. વળી કએ આરશ[2] ના ઘેરમાં પણ બીજી બેટીઓ છે. માટે તું દરેક બાજુએથી તેવી ઓરત મેળવવાની તૈયારી કર અને તારા હાથ ખુલ્લા કર." સીયાવક્ષે તેને એવો જવાબ દીધો કે "હું પાદશાહનો ગોલામ છું અને તારા હોકમ અને તારાં ફરમાનને હું નમું છું. દરેક શખ્સે તારો બોલ ઉઠાવી લેવો રવા છે કારણ કે તું જેહાનનો પાદશાહ છે અને હમો ગોલામોનો તું માલેક છે. એવું નહી બને કે તે સોદાબેહ એ વાત જાણે અને તે તેને પસંદ પડે નહી તો કાંઇ બીજી રીતની વાતો કરે. સોદાબેહને એ બાબદની વાતો કરવી ઘટતી નથી અને તેણીના જનાનખાના અંદર જવાનું

---

1 જેમ બીજાઓ આગલા ઇરાનીઓની ઉપર અવલમના સગપણમાં લગન કરવાનું આળ મુકી [redacted] [redacted] તેમ તેઓ તરફ ફીરદોસી પોતે પણ દોરવાઇ ગયો હોય એમ લાગે છે. તેથીજ તે સીયાવક્ષને પોતાની બેહેનની સાથે કએ કાઉસે પરણાવવા કહ્યો હોય એવી વાત દરશાવે છે.

2 કએ આરશ એ કાઉસનો ભાઇ થતો છે.

મારૂં કામ પણ નથી." સીયાવક્ષના એમ કહેવાથી પાદશાહ હસી પડયો કારણ કે તેને તેના તખતની નિચે ચાલતાં પાણીની ખબર હતી નહી. તેણે તેને કહયું કે "તુંને તે ઓરત તારી પસંદગીનીજ મલશે માટે એ બાબે તું અંજુમનનો વીચાર ના કર. સોદાબેહનું કેહેવું તારી તરફ મેહેરબાની ભર્યું છે અને તેણી તારા જીવની નેગેહબાન જેવી છે." આથી સીયાવક્ષ તેની એ વાત સમજી ખુશી થયો અને તે અંદરખાનેના બુરા વિચારથી મોકલો થયો. તેણે તે જેહાનના પાદશાહની તારીફ કીધી અને તેના તખતની હજુરમાં તેણે ખરા અંતઃકરણથી બંદગી કીધી.

સીયાવક્ષ સોદાબેહની નજદિક બીજી મરતબે ગયો તે વિષે.

શુકિત બાજ સોદાબેહને માટે સીયાવક્ષ અંદરખાનેથી દુખી અને તુટેલાં દીલનો બન્યો હતો. તે પામી ગયો કે આ મુજબ જે થયું છે તે તેણીના કેહેવાથીજ થયું છે. આથી એ દુખથી તેના દીલ ઉપરની ચામડી પણ ઉખેડાઈ જવા લાગી. એ વાત બન્યાને વળી આખી રાત વહી ગઈ અને જ્યારે જમીન ઉપરના રાતના કાલાશને આસમાને ઉજાશમાં ફેરવી નાખ્યો, ત્યારે સોદાબેહ માથાંની ઉપર રાતાં યાકુતનું તાજ પેહેરીને ખુશાલી સાથે તખતની ઉપર બેઠી. તેણીએ પોતાની સઘલી બેટીઓને પણ પોતાની આગળ બોલાવી અને તેઓને સુનેરી તખત ઉપર ગોઠવીને બેસાડી. તેણીની નજદીકમાં નવી રીતભાતની ખુબસુરત પુટલીઓ માફકની દાસીઓ ઉભી રહી. તું કેહેશે કે જાણે તે મેહેલ અને દીવાનખાનું એક બેહેસ્ત છે. પછી તે ચંદ્રના જેવા રૂપવાલી સોદાબેએ હીરબદને આ પ્રમાણે કહયું કે "તું અત્રેથી જા અને સીયાવક્ષને કેહે કે 'તું તારાં પગલાં અત્રે લાવ અને તારૂં સરોવરના જેવું શરીર અને કદ અને દેખાડ (યાને મારી નજદીક આવ.)'" આથી તે હીરબદ ત્યાંથી ગયો અને એ સઘલું સીયાવક્ષને જડપથી કહયું અને બોલ્યો "ચાલો આપણે જનાનખાનામાં જઇએ." આથી સીયાવક્ષ

ત્યાંથી બાપકા સાથે સોહાબેહની આગળ આવ્યો અને ત્યાં તેણે તે માથાં ઉપર તાજ પેહેરીને બેઠેલી ઓરતોને જોઇ કે જેઓની નજદિકમાં નવી રીતભાતવાલી દાસીઓ ઉભી રહેલી હતી. તું કેહેશે કે તે મેહેલ અને દીવાનખાનું ખાલુ બેહેસ્તજ છે. સોહાબેહ કે જેણીએ પોતાના ચેહેરાને તથા બાલને જવેહેરાતથી સંગારેલા હતા તેણી તખતની ઉપરથી નિચે ઉતરીને તેની આગળ આવી. સીયાવક્ષ એક સુનેરી તખત ઉપર જઇ બેઠો અને સોહાબેહ તેની ખાંધ ઉપર હાથ મુકીને તેની આગળ ઉભી રહી. પછી તેણીએ તે નવી રીતભાતવાલા શાહાજાદાને તે પુટલીના જેવી ઓરતો કે જેઓ વિંધ્યા વગરનાં મોતીઓનાં જેવી હતી તે દેખાડી. તેણી બોલી કે "આ તખતની ઉપર બેઠેલી કેટલીક સુનેરી તાજવાલી દાસીઓ છે તે તરફ તું નજર ફુગાડ. એ સઘલીઓ તારા જેવાજ ચેરેરાની નવ જવાન પુટલીઓ છે, જેઓના માથાં તારી હજુરમાં ખોહાતાલા તરફની શરમથી નાજુકાઇ ધરાવે છે. જે કોઇ ઓરત તુંને પગથી તે માથાં સુધી સારી માલમ પડે તેઓના ચેહેરા અને કદ તું તપાસ." આથી સીયાવક્ષે તે તરફ થોડી ઘણી નજર ફેંકી પણ તેઓમાંની કોઇની ઉપર પણ તેની નજર થડી રહી નહી. તે ચંદ્રના જેવી ઓરતો એકબીજાને એ પ્રમાણે કેહેતી કે "આપણીથી તો તે શાહાજાદાની તરફ જોવાઇ પણ શકાતું નથી." ત્યાર બાદ દરેક જનીઓ પોતાના નસીબની ગણત્રી કરતી પોતાના તખતની આગળથી પાછી ગઇ. જ્યારે તેઓ ત્યાંથી ગઇ ત્યારે સોહાબેહ બોલી કે "તું તારી વાત મારીથી શું કામ એટલી બધી છુપાવે છે ? તારી અને મારી વચે શું છે તે તું મને કેહેતો કાંય નહી ? તારો ચેહેરો પરીના જેવું ઓરેહ ધરાવે છે. જે કોઇ તુંને દુરથી જોય છે તે પોતાની સુધ ખોઇ દે છે અને તારીજ પસંદગી કરે છે. તેં આજે સઘલી ખુબસુરત ચેહેરાવાલી ઓરતો તરફ અક્કલની નજરથી જોયું છે તો હવે તેમાંથી તુંને તારે લાયકની કોણ દેખાય [redacted] ?"

સીયાવક્ષ અજબ થયો પણ તેણે તેણીને કાંઇ જવાબ દીધો નહી. તેને પોતાના પાક દિલમાં એવો વિચાર આવ્યો કે "મને

મારાં પાક દીલને માટે રૂદન કરવું પડશે. હું જો દુશમનોમાંથી કોઇને મારી ઓરત બનાઉં તો તે બેહેતર ગણાશે. મોટા દરજ્જાના નામદાર લોકોથી આગળ હામાવરાનના પાદશાહે ઇરાનના પાદશાહ સાથે કેવી ચાલ ચલાવી હતી અને ઇરાનના પેહેલવાનો વચ્ચે તેણે કેવી ખુલને ઉડતી કીધી હતી તે વિષેના મેં તમામ હેવાલો સમજ્યા છે. તેવીજ તે પાદશાહની બેટી સોદાબેહ પણ મક્કરથી ભરેલી છે. કારણ કે તેણી પણ આ ખાનદાનને માટે સારી લાગણી ધરાવતી જણાતી નથી." તેથી સીયાવક્ષે તેણીને કાંઇપણ જવાબ આપવાને માટે પોતાના હોટ ખોલ્યા નહી. પછી તે પરી જેવા ચેહેરાવાલી સોદાબેએ પોતાના ચેહેરા ઉપરથી બુરખો ઉચકી નાખ્યો અને તેને કહ્યું કે "અગરજો સુરજ ચાંદરાતના ચાંદની સાથે એકજ નવાં તખત ઉપર એ રીતે સાથે બેઠેલો દેખાય તો તે ચાંદ સુરજની આગળ ઉતરતો થાય તેમાં નવાઇ નથી. તેમ તું તારી બાજુમાં એક સુરજના જેવો ચેહેરો ધરાવનારી ઓરત ધરાવે છે. મારા જેવી ઓરતને માથાં ઉપર યાકુત અને હીરાનું તાજ પેહેરીને જે કોઇ હાથીદાંતના તખતની ઉપર બેઠેલી જોય તો તે મને સુરજજ ધારી લે તેમાં નવાઇ નથી અને તેમ નહી કરનારો શખ્સ ખુબીવાલો પણ ગણાય નહી. તેથી જો તું મારી સાથે એવો બંધોબસ્ત કરે અને તેમ કરીને તું ફરી નહી જાય તથા મારા વિચારને તું સેહેલ બનાવે તો હું મારી એક કાચી ઉમરની બેટીને આગળ પાડું કે જેણી તારી આગળ એક ગુલામની માફક ઉભી રેહેશે. માટે હમણાજ તું સોગંદ લેઇને મને એવો વચન આપ કે હું જે તુંને કહું તેથી તું જરાએ ફરે નહી. પછી જ્યારે પાદશાહ આએ જેહાનની બાહાર જશે (યાને ગુજરી જશે) ત્યારે તેને બદલે તું મારી આગળ તેની યાદગારી તરીકે રહેશે. માટે મને નુકશાન પુગે એમ તું ના વરત અને તું મને તારા પ્યારા જીવની માફક રાખ. હું તારી આગળ એવી મકશદથી ઉભી છું કે હું મારૂં શરીર અને મારો મીઠો જીવ તુંને અર્પણ કરૂં. એ સઘલા મારા ઢોંગ છે એમ તું ધારતો ના. તુંને મારી આગળ તારા માથાંને એ પ્રમાણે નિચું

શાખવું જોઈતું નથી૧ મારી પાસેથી તું જે કાંઇ માંગશે તે સઘળી તારી ખાહેશ હું બર લાવશ, અને તારા ફાંદામાંથી હું મારાં માથાંને બાહાર કાઢશ નહી.” એટલું કહીને તેણીએ તેનું માથું મજબુત પકડયું અને તેને એક ચુમી લીધી. તેણીને શરમ વિષેની તો કાંઇજ યાદ રહી નહી. પણ શરમને લિધે સીયાવક્ષના ગાલ [redacted] લોહીના જેવા બન્યા અને ગરમ આંસુઓ તેની આંખોમાંથી પડવાની તૈયારી કરવાં લાગ્યાં. તે પોતાના દીલ સાથે એમ બોલવા લાગ્યો કે “ સનીશ્વર સેતારાનો માલેક પાક પરવરદેગાર દેવને લગતાં આવા કામથી મને દુર રાખે. હું કાંઇ મારા બાપને બેવફા થાવું નહીં અને હારેમનને તેનાં કામમાં સેહેલાઇ કરી આપું નહીં. જો હું એ બેવફા નજરની ઓરતને થંડાઇથી જવાબ દેવશ તો તેણી ગુસ્સે થશે અને તેણીનું દીલ ગુસ્સાથી ઉછકેરાશે. તેણી છુપી રીતે કાંઇ કાવત્રાં કરશે અને તેથી જેહાનનો પાદશાહ પણ તેણી તરફ ઢળી જશે. તેથી ભલું એજ છે કે હું તેણીની સાથે નરમાશથી વાત કરૂં અને તેને થંડી મીઠી રાખું.”

તેથી સીયાવક્ષે સોદાબેહને એવો જવાબ દીધો કે “ જેહાનની અંદર તારી બરોબરની જોડી કોણ છે ? જો અરધો ચાંદ હોય તો તે પણ તારી બરોબરી કરી શકે નહી. માટે તું કાઉસ પાદશાહ શિવાય બીજા કોઇને લાયકની નથી. હાલે મને તો તારી બેટીજ લાયક થઇ પડશે અને તેના શિવાય મને બીજું કાંઇ જોઇતું પણ નથી. માટે તું એ બાબદ વિષે ઇરાનના પાદશાહની સાથે વાત કરવાને સારૂં [redacted] અને તે શું જવાબ આપે છે તે તું જો. હું પણ તેણીને માટેજ માંગણી કરશ અને તેણીજ સાથે લગન કરશ અને મારી જીવને તારી ઉપરથી કુરબાન કરશ. જ્યાં સુધી તેણી મારી આગળથી ખીસ્સે નહી ત્યાં સુધી હું બીજી કોઇનો વિચાર પણ કરશ નહી. બીજું એ કે તું મારા ચેહેરાને માટેની વાત કરે છે તો મારી ખોબસુરતી તારા જાન સાથે (માતા તરીકે) જોડાયલી છે.

---

૧ એ બેત [redacted]પેથી નકલમાં વધારે છે.

ઓ ખુબસુરત ઓરત ! જેહાનના પેદા કરનારે પોતાના ઓરેહથી મને એ માટેજ પેદા કીધો છે. તું એ ભેદ કોઇ આગળ બોલતી ના અને કોઈને એ વાત કેહેતી ના. નહી તો કે મને શરમને લીધે મારો ચેહેરો છુપાવ્યા વિના ચાલશે નહી. તું બાનુઓની સરદાર અને ઉંચ તોખમની છે. તેથી મને એવો વિચાર આવે છે કે તું માય જેવી છે.” એટલું કહીને તુરતજ સીયાવક્ષ ત્યાંથી બાહાર નિકળી ગયો જેથી સોદાબેહનું દીલ, બુદ્ધી અને જાન જતા રહ્યા. જ્યારે કાઉસ પાદશાહ જનાનખાનામાં ગયો ત્યારે સોદાબેહ પણ તેને જોઇને તેની આગળ આવી અને તે પાદશાહની આગળ આવીને તેને એ વાતની ખુશ વધાઇ કહી અને સીયાવક્ષના કામોને લગતી વીગતો યાદ કરીને બોલી કે “સીયાવક્ષે અત્રે આવીને તમામ દીવાનખાનામાં કે જ્યાં મેં કાલી આંખોવાલી પુટલીઓને ભેગી કીધી હતી ત્યાં નજર પુગાડી હતી. પુશકલ ખુબસુરત ચેહેરાવાલી ઓરતોથી તે દીવાનખાનું એવું બન્યું હતું કે તું કેહેશે કે જાણે ત્યાં ચંદ્રઓ કીરણ ફેંકે છે. પણ તેને તો મારી બેટી શિવાય બીજું કોઇ પસંદ પડયું નથી અને તે ખુબસુરત ઓરતોમાંથી કોઇપણ તેને વાહાલું લાગ્યું નથી.” એ વાતથી તે પાદશાહ એટલો બધો તો ખુશી થયો કે તું કેહેશે કે તેની બગલમાં માહાતાબજ પકડાઇ ગયો છે. પછી તેણે ખજાનાના દરવાજા ખોલ્યા અને તેમાંથી કેટલુંક જવેહરાત તથા બીનખાબનું કાપડ તથા સુનેરી કંમરબંધ તથા હીરા, તાજ, વીંટીઓ, તખત, અને પેહેલવાનોની સાંકલીઓ વીગેરે સઘલી ચિજોનો ખજાનો તેણે તેયાર કીધો. સોદાબેહ એ સઘલું જોઇને અજબ થઇ અને વિચાર કરીને ઘણાએક કાવા દાવાઓ કરવા લાગી. તે બોલી કે “અગરજો તે મારા હોકમ પ્રમાણે ચાલશે નહી તો હું મારો જીવ જશે તો તે પણ જવા દેવશ. અગરજો તે મારી આગળથી મોહું ફેરવશે તો પછી જેહાનની અંદર તમામ સારા અને ખરાબ ઉપાયો જાહેર અને ખાનગી રીતે લેવામાં આવે છે તેમ હું લેવશ અને હું તેને માટે અંજુમનના સરદાર કાઉસ આગળ ફરીઆદ કરશ.”

સીયાવક્ષ સોદાબેહની આગળ બીજી મરતબે ગયો તે વિષે.

પછી તેણી કાનમાં લુલક પેહેરીને તખત ઉપર બેઠી અને નકસી-વાળું સુનેરી તાજ માંથાંની ઉપર મુકયું અને તેણીએ સીયાવક્ષને પોતાની આગળ બોલાવી મંગાવીને તેની સાથે તરેહ તરેહની વાતો કીધી. તેણીએ તેને કહ્યું કે "પાદશાહે તારે માટે ખજાનો તૈયાર કીધો છે કે જે માહેલાં તાજ અને તખતો કોઇએ જોયાં પણ હશે નહી. તેમાં દરેક ચિજ ૬૯ ઉપરાંતની છે. અગરજો તે સઘળું હાથીની ઉપર લાદવામાં આવે તો તેને માટે બસો હાથીઓ જોઇએ. વળી હું તુંને મારી બેટી આપવા ચાહું છું માટે તે બેટી જે મારાં માથાં ઉપરના તાજના જેવી છે તેને તું જો. એમ બાહાનું કાંય કાઢે છે? અને મારી મોહોબતથી અને મારાં દિલ અને ચેહેરા આગળથી તું તારૂં મોહું કાંય ફેરવે છે? જ્યારથી મેં તુંને જોયો છે ત્યારથી હું જાણે મરવા પડી છું તથા રડું છું, ઉશકેરાઇ જાઉં છું અને દુખી થાઉં છું. દુખને લીધે હું રોશન દાહાડાને પણ જોઇ શકતી નથી તથા હું એમજ જાણું છું કે સુરજ પણ મારે મનથી કાળો થઇ ગયો છે. આજ સાત વર્ષ થયાં મારી મોહોબત મારા ચેહેરાની ઉપર આંસુનો વરસાદ વરસાવે છે. માટે તું મને છુપાછુપ એક વખત ખુશી કર અને મને જુવાનીનો દાહાડો બક્ષ કે જેથી તુંને જેહાનનો ધરાવનાર પાદશાહ જે આપે છે તેથી પણ વધારે તાજ, તખત અને કોલાહ હું તારે માટે તૈયાર કરાવશ. અગરજો તું મારા હોકમ પ્રમાણે ચાલશે નહી અને મારા વિચારથી અને કોલ કરારથી તું ઉલટો ચાલશે તો હું પાદશાહી ઉપરથી તારો નાશ કરશ અને તારી આંખ આગળ સુરજ અને ચંદ્રને કાળા બનાવશ." સીયાવક્ષે તેણીને જવાબ દિધો કે "એમ બની શકે નહી કે હું મારાં દિલને રાજી રાખવા જાઉં તો હું મારી દીનને બરબાદ કરૂં અને એવી રીતે હું મારા બાપને બેવફા બનું અને હું મારી મરદાનગી અને અક્કલથી જુદો થાંઉ. તું શાહાનશાહની બાયડી છે અને તખત ઉપરથી સુરજના જેવી પ્રકાશે છે. માટે

તુંને પણ આવી રીતનો ગુનાહ કરવો ઘટતો નથી.” એવી રીતના સખુનો સમજીને સોહાબેહ ગુસ્સાભર તખત ઉપરથી મારામારી કરવાને માટે ઉભી થઇ અને તેની ઉપર તેણીએ પોતાના હાથ નાખ્યા. તેણીએ તેને કહ્યું કે “તું મારાં દિલનો ભરમ જાણે છે અને તારા મારી તરફના બુરા વિચાર સમજીને મેં તુંને મારો ખાનગી ભરમ કહી દિધો છે. હવે તું મને રૂશવા કરવા માંગે છે અને અઝુમંદોની આગળ મને મુરખ બનાવવા માંગે છે.”

સોહાબેહે કાઉસને ભમાવ્યો તે વિષે.

એટલું કહીને તેણીએ પોતાના કપડાં ઉપર હાથ નાખીને તે તમામ ફાડી નાખ્યાં અને નખો વડે પોતાના બે ગાલોને છોલી નાખ્યા. પછી જનાનખાનામાંથી તેણીએ રડવાના પોકાર કાઢયા, અને રડવાના પોકારો ત્યાંના દીવાનખાનામાંથી આસપાસ સમજાવા લાગ્યા. દીવાનખાનાની બારીઓમાંથી રૂદનના સાદ બાહાર નિકલ્યા જેથી તું કહેશે કે જાણે તે રસ્તાખેજની રાત હતી. એ ખબર પાદશાહને કાને પણ પડી તેથી તે શાહાનશાહી તખત ઉપરથી નીચે ઉતર્યો. તે પોતાના સુનેરી તખત આગળથી વિચારવંત બનીને જડ-પથી જનાનખાના તરફ ભપકા સાથે ગયો. જ્યારે તે ત્યાં જઇ પુગ્યો અને તેણે સોહાબેહનો રડતો ચેહેરો જોયો તથા તે મેહેલમાં ચક્ચાર થઇ રહેલી જોઇ ત્યારે તે ત્યાંના હરેક જણને પુછવા લાગ્યો અને તેનું પોતાનું દિલ પણ દલગીર બની ગયું. પણ તે પાદશાહ પોતે તે પથ્થરના જેવા દિલની ઓરતના કરતુકથી અનજાણ્યો હતો. સોહા-બેહ તેની આગળ આવીને રડવા લાગી અને આંખમાંથી આંસુઓ વરસાવીને બાલોને પીખવા લાગી. તેણીએ પાદશાહને કહ્યું કે “સીઆવક્ષે મારાં તખતની આગળ આવીને મારી ઉપર હાથ લંબાવ્યા અને તે મને મજબુટ રીતે વલગી પડયો તથા કહેવા લાગ્યો કે ‘હું તો પેહેલેથીજ તારા શિવાય બીજી કોઇને ચાહતો નથી.’ તે એવી એવી વાતો મારી આગળ કરવા લાગ્યો કે ‘મારો જાન અને શરીર તારે માટેના પ્યારથી ભરેલું છે તેથી ઓ ખુબસુરત ઓરત! હું

તારાથી કેમ દુર રહી શકું"? તેણે મારાં લાજને મારા કાળા વાળ-વાળાં માથાં ઉપરથી નિચે નાખી દિધું અને મારી છાતી આગળના કપડાં આવી રીતે ફાડી નાંખ્યાં છે." પાદશાહ એ વાત સમજીને વિચારમાં પડી ગયો અને તેને તરેહ તરેહવારના સવાલો પુછવા લાગ્યો. તે મન સાથે બોલવા લાગ્યો કે "અગરજો તેણી સાચું જ બોલતી હોય અને તે સીયાવક્ષે એટલી બધી બેહુદાઇ કીધી હોય તો સીયાવક્ષનું અંકું કપાવી નાખવું ઘટે છે કે જેથી એ ખરાબ વાત ઢંકાયલી રહે. હવે અફ્રાસીઆબ મારે માટે શું બોલશે?" તેના શરમાઉ ખવાશને લીધે કાઉસને એ વાતથી ખુબ ગભરાયું. તે જનાન-ખાના અંદર હુશીયાર લોકો અને મોટા લોકાની ખુશામત કરનારા-ઓ હાજર હતા તેઓને તેણે ત્યાંથી રૂખસદ કીધા અને તે એકલો તખતની ઉપર બેઠો અને પછી સીયાવક્ષને તથા સોદાબેહને બોલાવી મંગાવ્યાં.

પછી તેણે હુશીયારી અને અક્કલ સાથે સીયાવક્ષને પુછયું કે "તારે મારાથી એ ભરમ જરાપણ છુપાવવો જોઇએ નહી. એ બુરૂં કામ તેં કીધું નથી પણ એવા તે મેં મારે હાથે કીધું છે. હું વગર ફેકટનું વધુ બોલવા માંગતો નથી. મેં તુને મારા જનાનખાનામાં શા માટે જવા દિધો હશે? હવે તો મને ગમે ગીરફતાર કીધો છે અને આ ગભરામણે તુંને ગીરફતાર બનાવ્યો છે. માટે મને એવું ઘટે છે કે જે સઘળું ખરેખરૂં બન્યું હોય તેની ઠેઠઠીક કરવી અને તે પછી તારે મને ચેહેરો દેખાડવો. તેથી જે કાંઇ બાબદ બની હોય તે તું મને ખરેખરી કહી દે." આથી સીયાવક્ષે જે કાંઇ બન્યું હતું તે સઘળું પાદશાહને કહ્યું, જે બાબદથી તે સોદાબેહની ઉપર ગુસ્સે થવા લાગ્યો. સીયાવક્ષે એ તમામ વાતો તથા જે બીજી છુપી વાતો તેઓની વચે થઇ હતી તે સઘળી કાઉસને કહી સમજાવી. ત્યારે સોદા-બેહ બોલી કે "એ કાંઇ સાચું બોલતો નથી. કારણકે એતો ખુબ-સુરત ઓરતો વચેથી મારા સિવાય બીજી કોઇને પસંદ કરતો હતો નહી. મેં તું જેહાનના પાદશાહને એ વિષેની સઘળી વાત કહી છે કે જે વડે તારીથી ભરેલ તેમજ માનથી તેને ફરજંદ થઇ શકશે.

હું તો તેની સાથે મારી બેટીને માટે તથા બે તાજો અને સઘળો સામાન તથા કપડાં અને ખજાનો તેં તૈયાર કીધો હતો તે માટેની વાત કરતી બેઠી હતી કે 'એ સઘળું હું તારી આગળ મુકું છું કે જેથી મારી બેટીને સઘળું સુખ મળી શકે.' ત્યારે તેણે જવાબ દીધો કે 'મને ખજાના સાથે કામ નથી અને મારી નજર તારી બેટી તરફ ખેંચાતી પણ નથી. હું તો તેઓમાંથી ફકત તુંને માગું છું. માટે તું મને તે માટે કહે કે તે બસ થાય. મને ખજાનાનું કાંઇ કામ નથી અને તારા સિવાય બીજું કાંઇ મને જોઇતું પણ નથી.' પછી તેણે મને પોતાના પાસાંમાં લેવા માંગી અને પોતાના બે હાથમાં પથ્થરની સખ્ત મને મજબુત પકડી લિધી. મેં તેમ કરવા દિધું નહી ત્યારે તેણે મારા તમામ બાલો પીખી કાઢયા જેથી મારા ચેહેરાની ઉપર પણ ઝાંખરીયાં પડયાં છે. ઓ જેહાનના પાદશાહ! હું તો હાલે તાંજેથી ખેશ મસાવે છું. તેને ઘણી મેહેનત પડવાથી તે મને મારી નાખવાની તૈયારીમાં હતો જેથી મારી નજર આગળ તમામ જેહાન અંધારી અને તંગ બની ગઇ (યાને હું બેશુધ થઇ ગઇ) હતી." આથી તે પાદશાહ પોતાના મન સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે "એ બંન્ને જનનું કહેવું કાંઇ કામ લાગવાનું નથી. એ કામમાં ઉતાવલ કરવાની અગત્ય નથી કારણ કે ઉતાવલનું દિલ અકલને ખાલી નાખે છે. પેહેલાં મારે એ બાબદ ઉપર સારો તરીખાહત કરવો ઘટે છે કે જેથી જે કાંઇ ખરૂં હોય તેની મારૂં દિલ શાહદી આપે. એ બંન્નેમાંથી ગુનેગાર કોણ છે? અને બુરી શિક્ષા પામવાને લાયક કોણ છે?. તે મારે શોધી કાઢવું જોઇએ."

પછી તેણે એ શોધી કાઢવાને માટે એક ઉપાય રચ્યો અને તેથી તેણે મેહેલાં સીયાવક્ષના હાથોને સુંઘી જોયા. પછી તેની છાતી, બાજુ, માથું તથા શરીરની તમામ જગ્યાઓને સુંઘી જોઇ. પણ તેવી સુગંધી (જે સોદાબેહે છાંટી હતી તે) સીયાવક્ષમાંથી માલુમ પડી નહી ૧

૧ અકસે સીયાવક્ષના શરીરને સુંઘી જોઇને તપાસ કીધી તેનો મકસદ એમ કે સોદાબેહે જેમ તેને કહ્યું તેમ જો તે તેણીને વળગ્યો હોય તો જે સુગંધી તેણીએ પોતાના શરીર ઉપર છાંટી હતી તેવી સુગંધી તેના શરીર [illegible] પણ માલુમ પડે અને તેનો ગુનાહ ખુલ્લો પડી જાય.

અને તે તેણીને વલણ્યો હોય એવી કાંઇ પણ નિશાણી માલમ પડી નહી, જ્યારે સોહાબેહના દિલ ઉપરથી તો ગોલાબ જલ, કસતુરી અને ગોહાબનો પમરાત કાઉસનાં સુંઘવામાં આવ્યો. આથી તે ભમગીન બન્યો અને સોહાબેહ તેની નજરમાં હલકી પડી અને તેનું તમામ દિલ દુખી બન્યું. તે પોતાના મન સાથે બોલવા લાગ્યો કે "હવે તેણીની ગરદનને તિક્ષ્ણ તલવાર વડે ઉડારી નાખવી ઘટે છે." ત્યાર બાદ તેણે હામાવરાન (માં આગળ બનેલા બનાવો)નો વિચાર કીધો કે જ્યાંથી દુખ, લડાઇ, અને તંટો ઉઠયો હતો. બીજું એકે તે જે વખતે બંધીખાનામાં હતો ત્યારે તે વખતે તેની આગળ તેના ખેસીઓ અને સંગા વાહાલાંઓની ગેરહાજરીમાં સોહાબેહ તેની સંત દિવસની ગોલામ બની રહી હતી. આથી તે દુખથી દુખી થવા લાગ્યો પણ પોતાના હોટ ખોલ્યા નહી. ત્રીજું એકે તેણી તેના તરફ મોહબતવંત દિલ ધરાવતી હતી તેથી આ કારણોને લીધે તેણીને દરગુજર કરવાને ઇચ્છતો હતો. ચોથું એકે તેણી હમેલવંત હતી કે જે બાલકનો ગમ તે કાંઇ નાહનો સુનો ગણતો હતો નહી. તો પણ સીઆવક્ષ એવાં કામથી તો નિંદોશ હતો એમ તે પાદશાહની ખાતેરી થઇ હતી તેથી તેણે સીઆવક્ષને કહ્યું કે "તું એ બાબે જરાએ વિચાર ના કર અને એવી હુશીઆરી સાથે ચાલી જા. તું વળી એ બાબેનો જરાએ ગમ કરતો અને કોઇને પણ એ વાત કહેતો ના. એવી વાત ઇસકસ સાથે ફેલાઇ જવી જોઇતી નથી."

સોહાબેહે સીઆવક્ષને મારી નાખવાને માટે ઉપાય રચ્યો તે વિષે.

જ્યારે સોહાબેહે જાણ્યું કે તેણી (કાઉસની નજરમાં) હલકી પડી છે તથા પાદશાહનું દિલ તેણી તરફ ખેંચાયલું રહયું નથી, ત્યારે તેણીએ એ બુરાં કામમાં એક બીજી યુક્તિ રચી અને તેણીએ એક નવું કીનાનું ઝાડ રોપ્યું. તે જનાનખાનાની અંદર તેણીની આગળ એક ઓરત હતી કે જેણી યુક્તિથી, ફેલથી અને કાનાહાવાથી પુર-પીણ હતી. તે ઓરત હમેલદાર હતી અને પેટમાં બચ્ચું ધરાવતી

હતી. તેણી તે હમેલના બારને લીધે મુશ્કેલીથી ચાલી શકતી હતી. રોદાબેહે તેણીની આગળ પોતાનો ભરમ ખુલ્લો કીધો અને તેણીથી કાંઇ ઉપાય સોધ્યો. તેણે તેણીને કહ્યું કે "હું તારી પાસે પેહલાં વચણ માંગું છું." જ્યારે તેણીએ તે વચણ મેલવ્યું ત્યારે તેણીએ તેને પુશકલ સોનું બક્ષ્યું અને તેણીને તે વાત કહી. તે બોલી કે "તું કાંઇ એ બાબે ફીકર કરતી ના. તું એક દવા બનાવ જે તારા હમેલને નોકી પાડે. જો તું હમેલથી છુટી થશે તો મારો ભરમ તુટી જશે નહી પણ મારા આટલા બધા કાવાદાવાને અને આટલાં બધાં જુઠાંને આએ તારાં બચાંથી અજવાળું (યાને ટેકો) મળશે. એમ થવાથી કાઉસ તે સીયાવક્ષની ઉપર ગુસ્સે થશે. માટે હવે તુંને એ બાબદનો ઉપાય કરવો ઘટે છે. અગરજો કાઉસ એવી રીતની કાંઇ ખબર નહી સમજશે તો પાદશાહની આગળ મારાં પાણી ઉતરી જશે અને હું તેના તખતથી દુર થવસ." ત્યારે તે બાયડીએ તેને જવાબ દિધો કે, "હું તારી ગોલામ છું તથા તારૂં હોકમ અને વિચાર મુજબ ચાલવાને મેં મારૂં માથું નમાવ્યું છે." જ્યારે અંધારી રાત થઇ ત્યારે તે બાયડીએ તે દવા પીધી જેથી તે હારેમન જેવી ઓરતનાં હમેલ તુટી પડયા. તે જાણે દેવથી જનમ્યાં હોય તેવાં જોડ બચ્ચાં હતાં. જાદુગર તોખમના દેવથી બીજું શું બને? તેણીએ એ વાત પોતાની દાસીઓને પણ કહી નહી. પછી એક સોનેરી તશત તેણીએ આગળ લાવી મુકી અને તે હારેમનના જેવાં બચ્ચાંઓને પોતાની પાસે મુક્યાં. પછી તેણીએ તે ઓરતને કેઠે છુપાવી દીધી અને પછી પોતે સુઇ જઇને તથા પોતાના દીલ ઉપરના કપડાં ઉડારી નાખીને મોટેથી રડવા લાગી. આથી મેહલના તે છુપા બાગમાંથી (યાને જનાનખાનામાંથી) તેણીનો રડવાનો સાદ બાહાર સમજાવા લાગ્યો. સોદાબેહની કેટલીક દાસીઓ જે તે વખતે દીવાનખાનામાં હતી તે સઘલીઓ સોદાબેહની નજદિક જડપથી દોડી આવી. તેઓએ ત્યાં બે બાળકોને તશતની અંદર સુવેલાં પડેલાં જોયાં, તથા તેણીનો રડવાનો પોકાર તે મેહેલમાંથી શનીઅર સેતારા સુધી જતો સાંભલ્યો.

ત્યારે કાસીમે પોતાના દીવાનખાનામાંથી એક ચોકીદાર મોકલ્યો ત્યારે તે ઉંઘમાંથી જાગ્યો ઉઠ્યો અને શું થયું હતું તે બાબે તેણે પુછપરછ કીધી. તેથી તે હાકીમોએ મુબારક ચોપગા ચોપાડીની ઉપર શું લખ્યું હતું તે તેને કહ્યું. આથી તે ગમગીન થઇ ગયો, અને કાંઇ પણ બોલી શક્યો નહીં. સવારના થતાં તે ત્યાંથી, જ્યાં બાગ હતો ત્યાં ગયો. તેણે ત્યાં ચોકીયાતોને તેજ હાલતમાં સુતેલા જોયા અને જનાનખાના માંહેલી તમામ ઓરતોને સુતેલી હાલતે દીઠી. વળી તેણે ત્યાં બે નાનાં બાળકોને સુતેલાં તેમ જ આ સુતેલી વખત ચાંદ જેવાં પડેલાં જોયાં. એટલેથી પોતાની આંખોમાંથી આંસુઓ પાડતી બોલી કે "હવે એ વાત છે મુકદરની. બાકી મુશ્કેલી ખતરી છે તે તું જો. તે નીચલક જાગી ઉઠે તેથી ખુદાએ દીધી. હવે તે તો એ તુંને કહ્યું હતું પણ તું તેની વાત સાંભળીને [illegible] બેફિકર બન્યો હતો." આથી [illegible] બાદશાહનું દિલ (ખાતું) ઢેલવી બન્યું. તે ત્યાંથી ઉઠ્યો [illegible] અને [illegible] વખત [illegible] લાગ્યો. તે [illegible] બોલ્યો કે "હવે હું [illegible] શું [illegible] કરૂં? [illegible] ઉપર અને મારાં દીલને બેફિકર બનાવવું [illegible] નથી." ત્યાર બાદ [illegible] બાદશાહનું [illegible] એ નજુમી [illegible] ને દીવાનખાના [illegible] [redacted] [redacted] તે તરફ ચાલ્યું. આથી તેણે એ નજુમીથી [illegible] અને તેણે [illegible] પોતાની [illegible] [illegible] અને તેણે સુતેલી [redacted] ઉપર [illegible] વાત સુણી. તેણે તે [illegible] [illegible] [illegible] તેની [illegible] વાતો [illegible] કે [illegible] તેઓ [illegible] [illegible] [illegible] તેઓની [illegible] [illegible]. ત્યારબાદ તેણે તે [illegible] [illegible] તે વાત છુપી રાખી હતી તે માટે પણ [illegible] [illegible] કીધી.

હાકીમે નજુમીઓને તે સુતેલાં બચ્ચાંઓ વિષે પુછ્યું તે વિષે.

એ વાતને પણ એક અઠવાડીયું ગુજરી ગયું અને વખતે [illegible] [illegible] આવ્યો જેહાનની ઉપરથી [illegible] [illegible] (યાને વખત [illegible] [illegible]

ર્યો.) તેટલામાં તુપકચો અને બંદુકીના તમામ કુડાંબાચો વધાર્યા ત્યામાં આવ્યાં અને તેમ કરતાં પણ એક આફતાબીનું બની ગયું. આખરે તે નજુમીઓ એ બનાવ કેમ બન્યો તે માટે બોલવા લાગ્યા અને જામની અંદર જે દારૂ હતો તેમાં ઝેહેર ભેળ્યું. તેઓ બોલ્યાં કે "એ બાળકો કોઈ બીજાની તોખમના છે અને તે પાદશાહી તોખમના કે એ માતા (સોહાબેહ) થી જન્મ પામેલા નથી. અગરજો તેઓ પાદશાહી તોખમના હતે તો તે શોધી કાઢવાને આટલી બધી મેહેનત લાગતે નહી, પણ સેહેલાઈથી સોધી શકાતે. આપે આસમાનની અંદરથી એ ભરમ ખુલ્લો થતો નથી તથા આપે જમીન ઉપર એવો અજબ બનાવ બન્યો નથી એમ તું જાણ." તેઓએ પાદશાહને તથા અંનજુમનને તે બુરા વીચારની ઓરત વીશે ખબર દાખલી આપી. એ વાતને ફઉસે છુપી રાખી અને કોઈને પણ તે માટે કહ્યું નહી તથા એ બચ્ચોને તેણે છુપાવી રાખ્યા. જ્યારે સોહાબેહ રડીને ઇનસાફ માગ્યો અને જેહાનના પાદશાહની આગળ ફરીયાદ ઉઠાવી અને એ પ્રમાણે બોલી કે "જો તું મને જખમી કરશે અને તખત ઉપરથી ફેંકી દેશે તોપણ તે શીક્ષાને માટે હું તુવે તાબે થવશ. પણ આજે મારાં મુવેલા બાળકોને માટે મારું દિલ અંદરથી દુઃખી થાય છે અને મારો જીવ મારાં શરીર અંદરથી વખતો વખત ઉડી જવા ચાહે છે." ત્યારે પાદશાહે તેને કહ્યું કે "ઓ ઓરત! તું ધીરજ પકડ! તું આવી ફીકરને ના પસંદ પડતી વાતો શા માટે બોલે છે?"

પછી તેણે પાદશાહી મેહેલના તમામ દરબાનોને તે મેહેલના રસ્તે બેસી રેહવાને ફરમાવ્યું અને તમામ શેહેરમાં અને ઘેરામાં તે બદકાર ઓરતને સોધી કાઢવાને માટે સોધ કરવામાં આવી. તેણી (મેહેલની) નજદીકમાંથીજ મળી આવી તેથી તે પકડાઈ આવી. તેણીને જેહાનની સંભાળવા કરનાર (પાદશાહ) ની આગળ ઉતાવળે લેઈ ગયા. બે બુરાં નસીબની ઓરતને તેઓ રસ્તામાંથી ઘસડતા લેઈ ગયા અને તેણીને એ બુરી હાલતમાં પાદશાહની આગળ હાજર કીધી. તેણીની બારીકીથી તપાસ કરવામાં આવી તથા તેણીને ઇનસા-

ઓની ઉમેદો આપવામાં આવી અને પુશકલ દોલત આપવાની લાલચ દેખાડી તથા તેણીને ઘણી વખત પુછ્યું તે છતાં તેણીએ એ વાત પાદશાહને કહી નહી.

આથી તેણીને ખુબાર કરીને બંધીખાને પુરવામાં આવી અને તે મોટા દરજ્જાનો પાદશાહ તેણીની આગળથી ચાલી ગયો. તોપણ તે ઓરતે એ વાતનો એકરાર કીધો નહી અને તે મોટા પાદશાહને જણાવી થઇ નહી. ત્યાર બાદ તેણીને પાછી તેની નજદીક બોહાર લાવવાને ફરમાવ્યું અને પુશકલ યુક્તિઓ અને ઉપાયો અજમાવી જોયા. જ્યારે તેણીએ એકરાર કીધો નહી ત્યારે જેમ રેવાજ હતો તેમ તેણીને કંમરમાંથી કરવતી વડે વેહેરી નાખવાને ફરમાવ્યું. આથી તે ઓરતને પાદશાહની દરબારમાંથી બાહાર લેઇ જવામાં આવી અને તેણીને માટે શમશેર વડે ખાડો ખોદવામાં આવ્યો.

તે જાદુગર ઓરત બોલી કે "હું એ ગુનાહ છું તો તે નામવરના વખત આગળ શું બોલું ! એ બાબદની હું તો જરાએ વાત જાણતી નથી અને એવી વાત હું કહું તો તે મુરખાઇ ભરેલી લાગે." આથી તે ઓરત જે કાંઇ બોલી તે વાત તે માણસોએ પાદશાહને કહી. કારણ-કે એ ભરમતો ફકટ પરવરદેગારજ જાણતો હતો. ત્યાર બાદ પાદશાહે સોહાબેહને પોતાની આગળ આવવાને ફરમાવ્યું અને તેણીને કહ્યું કે "મને નજુમીઓએ તો એવી, વાત કહી છે કે આખે બંધે બાળકો જાદુઇ અને ફરેબથી બનેલાં છે અને તેઓ દેખાવમાં હરેમની તોખ-મના લાગે છે." ત્યારે સોદાબેહે પાછો એવો જવાબ દિધો કે "તે-ઓની પાસે એ શિવાય બીજો કાંઇ ભરમ નથી. તેઓ ખાનગી રીતે તો એ વાતથી અજબ થયા હશે પણ સીયાવક્ષને માટેની ફીકરથી કાંઇ બોલી શકતા નથી. તે હાથી જેવાં શરીરવાળા શાહજાદાની ફીકરથી તારી અંજુમનના શીંહ જેવા શખ્શો પણ ધ્રુજતા રહે છે. કારણકે તે હેંસી હાથીઓના જેટલું જોર ધરાવે અને તે-ચાહે તો નાઇલ નદીનો રસ્તો પણ બંધ કરી શકે છે તથા લડાઇની વખતે તેની આગળથી એક લાખ માણસનું લશકર હોય તે પણ નાહાશી જાય છે. ત્યારે હું તેની સામે કેવી રીતે ટકી શકું ! શિવાય કે મારી આંખો

એ બાબે હવે હમેશની આંશુ ભરી રહે છે. નજુમી લોકો પણ જેમ તે ફરમાવે તે શિવાય બીજી શું વાત બોલે? અને કોણની તારીફ કરે? તું ને પોતાને પણ આએ નાના બાળકોને માટે ગમ લાગતો નથી અને મને વળી તારા શિવાય બીજા કોઇને વધારે સંબંધ નથી. જો તું આવી મુરખાઇ ભરેલી વાતને વળગીજ રહેતો હોય તો હું જેહાનની અંદર મારા એ હાવાને તજી દેકે છું." પછી તેણીએ આગ-ળનાં કરતા આંખોમાંથી વધારે આશું પાડયાં. આફતાબને નાઇલ નદીમાંથી બહાર આવતો કોણ અટકાવી શકે છે? પાદશાહ કાઉસ તેણીની એ વાતથી દલગીર થઇ ગયો અને તેણી સાથે તે પણ મોટે-થી રડવા લાગ્યો. તેણે સોદાબેહને ત્યાંથી તુટેલાં દીલે વિદાય કીધી અને પોતાના દિલને એ વાત ઉપર ચાલુ રોકેલું રાખ્યું.

કાઉસે સોદાબેહ અને સીયાવક્ષ બાબે વિચાર કીધો તે વિષે.

તે પોતાના મન સાથે એમ બોલવા લાગ્યો કે "હું એ વાતની જેહાનમાં જુસતેજોઇ કરૂં અને એનું શું સેવટ આવે છે તે તપાસું. પછી તેણે શેહેરના તમામ મોબેદોને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓ આગળ સોદાબેહ વિષેની કેટલીક વાતો કીધી. ત્યારે મોબેદોએ તે જેહાનના પાદશાહને એ પ્રમાણે કહ્યું "તું પાદશાહનું દુખ દુરૂ રેહતું નથી. જ્યારે તું એ વાતને શોધીજ કહાડવા માંગે છે તો પ્યા-લાને પથરની સાથે અફાલી જોવું જોઇયે. કારણકે ફરજંદ ગમે એટલું પણ પ્યારૂં હોય તો પણ એવાજ વિચાર કરયા કરવાથી તું પાદશાહના દિલને નુકશાન પુગશે. વળી બીજી બાજુએથી તું આએ હામાવરાનના પાદશાહની બેટીને માટે પણ વિચારમાં પડયો છે. જ્યારે એ બંધે જણાની વાતથી ખરૂં શું તે તુંને માલમ પડતું નથી ત્યારે તો એ બેમાંથી એક જણે આતશ ઉપરથી પસાર થવું જોઇએ.[૧] કારણકે એમ કરવું એવા સોગંદ જણાય છે કે જેથી

૧. આગળના વખતમાં એક માણસની ઉપર કોઇ ગુનાહનો વાંક લાગુ પડતો હોય અને તે વાંકને માટે તે વાંક કરનાર માણસ ખરેખરો ગુનેહગાર

નિર્દોશને બુલંદ આસમાનથી કાંઇ નુકશાન પુગતું નથી. આથી પાદશાહે સોહદાબેહને બોલાવી મંગાવી અને સીયાવક્ષની સાથે તેણીને એ વાત કહેવાને બેસાડી. આખરે તેણે કહ્યું કે "મારૂં રોશન દિલ તમો બંન્ને જણાને માટે ખાતેરી ભર્યું થતું નથી. શિયાયકે રોશની-વાલો આતશ એ વાત પુરવાર કરે અને જે ગુનેહગાર હોય તેને જલદિથી રૂસવા કરે." સોહદાબેહે તેને પેહલાં એવો જવાબ દિધો કે "મારી વાત હું સાચેસાચી બોલું છું. મેં પાદશાહને બે બાળકો પડેલાં દેખાડયાં હતાં તો એથી વધારે ગુનાહ કેવો હોય? માટે તેની સજા તો સીયાવક્ષને થવી જોઇએ છે. કારણકે એણેજ એવું બુરૂં કામ કીધું છે અને એવો નાશ કીધો છે." પછી તે જમીનના પાદશાહે પોતાના જવાન બેટાને કહ્યું કે "એ બાબે તારો શું વિચાર છે?" ત્યારે તેણે પાદશાહને એવો જવાબ દિધો ■ "એવી વાત મેં કીધી હોય તો હું દોજખમાં ખુવાર થઇ જાઉં." અગરજો તું આતશને પાહાડ પણ બનાવશે તો તે પણ (મારી સચાઇ પુરવાર કરવાને) હું પસાર કરી જવશ; અને જો નહી પસાર કરૂં તો એ શરમ ભરેલી બાબદથી હું ગુનેહગાર જણાવશ."

આથી કાઉસ પાદશાહનો જીવ વધુ વિચારમાં પડયો. તે બોલ્યો કે "હું મારા ફરજંદનું કેહેવું માનું કે સોહદાબેહનું કેહેવું માનું? જો એ બેમાંથી એક પણ ગુનેહગાર ઠરશે નહી તો હવે પછી મને પાદશાહ તરીકે કોણ ગણશે? જ્યારે મારૂં ફરજંદ તેમજ મારી ઓરત મારૂં લોહી અને મારાં મગજના જેવાં છે તો

■ કે નિરદોશ છે તે પારખવાને માટે તેની તપાસ આગની પરીક્ષા (ordeal by fire) થી અથવા જળ પરીક્ષા (ordeal by water) થી કરવામાં આવતી હતી. તે પરીક્ષામાં કોઇ પુરૂષ પોતાની સચ્ચાઇના બળથી કાંઇ પણ નુકશાન વગર બચી જતો તો તેને નિરદોશ ઠેરવીને છોડી દેવામાં આવતો હતો પણ જો તે તેમાં દાઝતો તો તેને અપરાધી ઠેરવવામાં આવતો હતો. એવી રીતે આતશ મારફતે તપાસ કરી ગુનાહ સાબેત કરવાનો ચાલ અવસ્તા જમાનામાં પણ ચાલતો હોય એમ યજશનેમાંથી અને પેહલવી કેતાબોમાંથી માલમ પડે છે.

એ ખોટી તપાસના કામની અંદર મોબુને હું પેહેલાં તપાસ અર્થે બાહાર કાડું ? બેહેતર એજ કે એ બુરાં કામથી મારાં દિલને ધોઇ નાખું અને દીલમાંથી એ ઉપાયને તોડી નાખું. એક નેક સખુન બોલનારા પાદશાહે શું કહયું છે ? (તેણે કહયું છે કે) "ખરાબ દીલ સાથે તું પાદશાહી કરતો ના." ત્યાર બાદ તેણે પોતાના વજીરને ફરમાવ્યું કે "ઉંટોના રખેવાલને સો ઉંટોની વંજાર લઇ જંગલ-માંથી લાકડાં કાપી લાવવા ફરમાવ." આથી તે ઉંટો લાકડાં લાવવાને માટે ગયાં અને તમામ ઇરાન શેહેરનું લોક તે જોવાને ભેગું મળ્યું. રાતા મોઢાંવાળાં સો ઉંટોની એક વંજાર લાકડાં લઇ આવી. તે લાકડાંનાં બે બુલંદ પાહાડના જેવા ઢગલા કીધા. તે લાકડાંની ગણતી કેમ અને કેવી રીતે થઇ શકે ? દરેક શખ્સ તે ઢગલાને બે ફરસંગ દુરથી જોઇ શકતા હતા. એ રીતે બલાની એવી કુંચી સોધી કાડવામાં આવી અને એ પ્રમાણે સચાઇનું સેવટ જોવાને સઘલા તીંગાઇ રહ્યા. હમેશાં ઓરતનાં કામથી તમામ નાશનોજ ફેલાવો થાય છે.

સીયાવક્ષ આતશ અંદરથી પસાર થઇ ગયો તે વિષે.

જ્યારે તું એ હેવાલ તમામ સમજી લે ત્યાર પછી જો તું ઓરતની વખાન નહી કરશે તો બેહેતર. ગણાશે. તું જેહાનમાંથી પવીત્ર ઓરત શીવાય બીજી રીતની ઓરતને (તારા નેકાને માટે) ના સોધતો, નહીં તો કે તે બુરા કરતુકની ઓરત તારી ખોવારી લાવશે. ઓરત અને અઝદાહ જમીનમાં દટાયલાં ભલાં ગણાય જેથી જેહાન એ બે નાપાકોથી પવીત્ર થાય. બે લાકડાંઓ જંગલની અંદર પાહાડની માફક સીચવામાં આવ્યાં. તમામ જેહાનનું લોક ટોલે ટોલાં બનીને તે જોવાને માટે ભેગું મળ્યું કે તે બાહદુર સ્વાર સીયાવક્ષ તે (આતશની ચેહ)ને પસાર કરી જાય છે કે પસાર કરતાં વચમાંજ તંગ બની જાય છે (યાંને માર્યો જાય છે). મોટા પાદશાહોને સોગંદ લેવાને માટે એવીજ રીત અને એવોજ રેવાજ હતો. ત્યાર બાદ તે મોબદ દસ્તુરના પાદશાહે ફરમાવ્યું કે તે લાકડાંની ઉપર કાલું નફતેલ રેડે. આથી બસો માણસો તે આતશ સલગાવવાને માટે ગયા અને તે આતશને ફુંકી મુક્યો. તેથી તું કેહેશે કે આખો રાતનો દીવસ

બની ગયો. પેહેલ વેહેલાં તે બળતી ઉડતાં ધુમાડાને લીધે આકાશ ફેલાયો અને તે ધુમાડા પછી જડપથી બળતાં સળગ્યાં. જમીન આસમાન કરતાં વધારે રોશનીવાળી બની અને લોકો પોકાર મારતાં તે આતશને સળગાવવા લાગ્યા. તમામ મેદાન મુંજાઈ જવા લાગ્યું અને જે દેઇનાં હસતા ચેહેરા હતા તે રડતા બન્યા. પછી સીયાવક્ષ પોતાના માથાંની ઉપર સુનેરી ટોપી પેહેરીને તથા સફેદ પોશાક પેહેરીને હસતા હોટ સાથે અને ઉમેદ ભર્યા દીલ સાથે હુશીયારીથી પોતાના બાપની આગળ ચાલતો આવ્યો, અને એક ઘોડાની ઉપર કુદી બેઠો, જેથી તબકરે તેને માટે એવો પોકાર કીધો કે જે ચંદ્ર સુધી પુગી રહ્યો. જે પ્રમાણે (મરતી વખતે) કફન પેહેરવાની રસમ હતી તે પ્રમાણે તેણે પોતાના તમામ શરીર ઉપર કપુર ચોપ-ડ્યો. તું કેહેશે કે જાણે તે શાહજાદો આતશના ડુંગર તરફ જતો નથી પણ મીનોઇ જેહાનનો રસ્તો શોધે છે. જે વખતે તે ફરીથી કાઉસની આગળ ગયો ત્યારે તે ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યો અને તેને નમન કીધું. કાઉસનો ચેહેરો શરમથી ભરાઇ ગયો અને પોતાના બેટાની સાથે વાત કરતાં તેના સખુનો ઘણા નરમ બન્યા. સીયાવક્ષે તેને કહ્યું કે "તું કાંઇ ગમ કરતો ના, કારણકે જમાનાની ગીરદે-શથીજ એ પ્રમાણે બન્યું છે. અગરજો મારૂં માથું શરમથી ભરેલું હશે તો મારો નાશ થશે અને જો હું નિર્દોષ હોઇશ તો મારો આમાંથી છુટકારો થશે. જો એમજ હોય કે હું એ કામની અંદર ગુનેહગાર ઠરાઉં તો પછી જેહાનનો પેદા કરનાર મારી સંભાળ કરશે નહી. એમજ હશે તો તે નેકીના પોહોંચાડનારા યજદાંનની શક્તિથી એ આતશના ડુંગરમાંથી હું મારાં શરીરને પાછું બાહાર કાઢી શકશ નહી."

જેવો સીયાવક્ષ તે આતશની નજદીક જઇ પુગ્યો તેવુંજ તેણે તમામ ભરમના જાણનારા દાદગરને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તું મને આ એ આતશના પહાડમાંથી પસાર થઇ આવવા દેજે અને મારા શરીરને મારાં બાપના શકમાંથી મોકળું કરજે." જ્યારે તે એ મુજબ ઘણીએક વિનંતી કરી રહ્યો ત્યારે તેણે પોતાના ઘોડાને ત્યાંથી

ફુમાઇની જડપે જવાને માટે ઉશકેરીઓ. જ્યારે કાઉશનું ક્રમ ફરમાવેલું નીવડયું ત્યારે તમામ શેહેર અને મેદાનમાંથી (સીયાવક્ષને માટે) લોકોના પોકાર ઉઠી રહ્યા. જેહાનનો દરેક શખ્સ એ કામથી ગમગીન બન્યો તેથી તે શેહેરમાંથી અને મેદાનમાંથી રૂદનના પોકારો નીકળવા લાગ્યા. સોદાબેહે પણ એ આવાજ મેદાનમાંથી આવતો સાંભળ્યો તેથી તેણી દીવાનખાનામાંથી અગાસી ઉપર તે આતશ સળગેલો જોવાને ગઇ. તેણીએ તો સયાવક્ષનું બુરૂં થાય એમ ઇચ્છયું અને તેણી જે વાતચીત કરતી હતી તે પણ ઉશકેરાઇને કરતી હતી. જેહાનના લોકોએ કાઉશની તરફ ધિક્કાર કરતાં અને ગુસ્સા ભરેલાં દીલ સાથે નજર કીધી. સીયાવક્ષે પોતાના ઘોડાને ત્યાંથી એવી રીતે દોડાવ્યો કે તું કેહેશે કે તેનો ઘોડો પણ જાણે વિજળીનાં આતશનોજ બનાવેલો છે. દરેક ઠેકાણે બળતાં એવી રીતે ફેલાઇ રહ્યા કે કોઇપણ સીયાવશને કે તેના ઘોડાને જોઇ શકતું નહી. સીયાવક્ષ તે લોઢાંના જેવા પાહાડની તરફ ધસીઓ ગયો. તું કેહેશે કે જાણે આતશે તેના ઘોડાને પણ આતશ બનાવ્યો હતો. તે મેદાન આખેલું તમામ લોક આંખોમાં આંસુવાળું બન્યું હતું અને સીયા-વક્ષ આતશમાંથી ક્યારે બાહાર આવે તે માટેની તેઓ રાહ જોઇ રહ્યા હતા. અંતે તે સાફ દિલનો શખ્સ આતશની અંદરથી હસતા હોટો સાથે અને ગોલાબના ચેહેરા સાથે બાહાર આવ્યો. જેવો લોકોએ તેને (બાહાર નિકળતો) જોયો તેવાજ ત્યાં ખુશાલીના પોકારો ઉઠી રહ્યા કે 'નવો શાહાજાદો આતશમાંથી બાહાર નિકળ્યો.' અગરજો તે પાણીનો બનેલો હતે અથવા પાણીથી ભીંજાયલો હતે તો પણ તેમાં તેના દિલ ઉપરના કપડાં ' દીલની ઉપર રેહેતે નહી. પણ તે સ્વારનો ઘોડો અને તેના (પેહેરેલાં) કપડાં એવી રીતે બાહાર આવ્યાં કે તું કેહેશે કે તે જાણે ચમપેલીના જેવાં સફેદ છે. જે મેજદાં તરફની કોમ ઉપર બક્ષેશ થવાની હોય છે તો આતશનું બળતું કે પવનનો ફુંકારો એ સર્વ તેની આગળ એક સરખું છે.

જ્યારે તે આતશના પહાડ[1] આગળથી મેદાનની અંદર આવ્યો ત્યારે શેહેરમાંથી તેમજ મેદાનમાંથી ખુશાલીના પોકારો ઉઠી રહ્યા. લશકરના સ્વારો ખુશાલીથી ઉશકેરાઇ ગયા અને તમામ લોકોના હાથે તેની ઉપરથી નેશાર કરવાને દીરમ ફેંકવા લાગ્યા. મેદાનની અંદર ખાસ અને આમની વચ્ચે ખુશાલી પથરાઇ રહી. દરેક જન એકમેકને એવી વધાઇ આપતા હતા કે "તે દાદગરે નીરદોશની ઉપર બક્ષેશ કીધી છે." હવે સોદાબેહ ગુસ્સાથી પોતાના બાલ પીંખવા લાગી અને આંખોમાંથી આંસુ વરસાવી પોતાના ચેહેરાને ઘાહેલ કરવા લાગી. જ્યારે પવીત્ર સીયાવક્ષ પોતાના બાપની આગળ જઇ લાગ્યો ત્યારે ત્યાં ફુમાકે કે આતશ કે

---

૧ પ્રોફેસર જેકસને પોતાની ઇરાનની તવારીખ (Persia-Past and Present) મા 'અબરકુહ' નામના શેહેરનું બયાન કરતાં ત્યાં આવેલી એક રાખની ટેકરી [illegible] તવારીખની સાથે સંબંધ ધરાવે છે તે માટે 'અબ્રુત' નામના તવારીખનવેસની કેતાબમાંથી એક ફકરો ઉતારી લિધો છે જેનું તેનું તરજુમો આપ્યો છે કે :-

"At Abarkuh there is a large hill of ashes, which the inhabitants claim was the fire of Abraham, lighted by Bardah and Salamali. But in the book of the Avesta, which is the book of the Magi, I have read that Soda (Sodabah) the daughter of Tubba, wife of KeiKaus, fell in love with his son Keikhosru (Siavash). She endeavored to seduce him but he rejected her, whereupon she told his father that he had tried to dishonor her, which was a lie. Thereupon Keikhosru built a large fire at Abarkuh for an ordeal and said: "If I am innocent the fire will not harm me; if I am guilty, as claimed, the fire will devour me." At this he entered into the fire and came out of it unhurt, without having suffered any harm. In this way he dispelled the entire charge against him. The ashes of that fire are to be seen at Abarkuh in the shape of a large hill, and to-day it is called the Mountain of Abraham. But Abraham never saw the land of Fars nor entered it; . . . . ."

ધુમાડું કે ધુળ કાંઇ હતું નહી. પાદશાહ કાઉસ તેને જોઇ ઘોડા ઉપરથી નિચે ઉતર્યો તેથી તે શાહજાદો તેમજ લશકર પણ ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતર્યું. કાઉસે સીયાવક્ષને ચાંપીને છાતી કીધી અને પોતાની બુરી ચાલને માટે તેની માફી માગી. ત્યારબાદ સીયાવક્ષ જેહાનને પેદા કરનાર યજદાંનની નજદિક બંદગી કરવાને ગયો અને ત્યાં જઇને પોતાના ચેહેરાને ખાક ઉપર નાખ્યો અને બોલ્યો કે "તે સાહેબેજ મને ધગધગતા આતશના પાહાડમાંથી બચાવી લિધો અને દુશમનોની ખાહેશને ઉંધી વાલી નાખી છે." પછી પાદશાહે તેને કહ્યું કે "ઓ બાહાદુર જવાંન! તું ખરેખર પવીત્ર તોખમનો અને પ્રકાશતા આત્માનો છે. તું એવો એક શખ્સ છે કે જે પવીત્ર માયથીજ જન્મ લે છે. હવે પછી તું જેહાનનો પાદશાહ બનશે." પછી તે ભપકા સાથે મેહેલ તરફ ગયો અને ત્યાં ખુશાલી સાથે જઇ બેઠો અને કેઆની તાજને પોતાના માથાં ઉપર મુકયું. તેણે દારૂ મંગાવ્યો અને રામશગરોને બોલાવી અને પછી પોતાની સઘલી ખાહેશ સીયાવક્ષને કહી. એ પ્રમાણે ત્રણ દિવસ ખુશાલીમાં પસાર કીધા અને તેટલો વખત ખજાનાના બારણાં પણ બંધ રાખ્યાં નહી અને તેને કલ દીધો નહી.

કાઉસ સોદાબેહની ઉપર ગુસ્સે થયો તે વિષે.

થોડે દીવસે કાઉસ હાથમાં ગાયની સુરતનો ગુરજ પકડીને બુલંદ તખતની ઉપર બેઠો. તેણે ગુસ્સે થઇને સોદાબેહને પોતાની આગળ બોલાવી મંગાવી અને તેણીની સાથે તે બની ગએલી વાત ફરીથી કીધી. તે બોલ્યો કે "તેં ઘણી બેશરમી અને બુરાઇ કીધી છે તથા મારાં દિલને તેં પુશકલ દુખી બનાવ્યું છે. પણ તારૂં કામ સેવટે એવી બાજી રમ્યું છે કે જેથી મારા બેટાના જીવને રાહાત મલી છે. તેં તેની ઉપર દુખ પાડયું છે અને તેને આતશમાં નખાવ્યો છે. એવી રીતે તું કુચ્યાઇ રમી છે. હવે તું માફી ચાહે તે નકામી છે. તું હવે આએ જગ્યા (યાને જેહાન) ને ખાલી કરી જા અને તેમ કરવાને માટેની તેયારી કર. આએ જેહાનમાં તું હવે જીવવી જોઇતી નથી. ફાંસી શિવાય તારે માટે બીજી કાંઇ શિક્ષા

પણ નથી." તેણીએ તેને જવાબ દીધો કે "અગરજો તું મારૂં એકું કપાવી નાખવાનું વાજબી જોતો હોય તો જે ગુનાહ મેં કીધો છે તેની હું વાજબી શિક્ષા પામશ. તું હોકમ કર અને હું તેને તાબે થવશ. તારૂં દીલ મારી ઉપર કીના ભર્યું રેહે એવું હું ચાહાતી પણ નથી. સોયાવશ જે કહે છે તે વાત ખરી છે; તેથી તું પાદશાહનું દિલ ગુસ્સાના આતશથી બલતું હશે. એ બાબદમાં તેણે એક બુરી દેસીની માફકની બદ્દુઈ કીધી છે અને તેથીજ આવા તેજ આતશે પણ તેની ઉપર કીનો લીધો નથી." (યાને તેને બાલી મુકયો નથી.) કાઉસે તેને કહ્યું કે "શું હજી તું એવાંજ મક્કર કરે છે? તારી સોબાઈ ભરેલી પીઠ હવે વધુ વાંકી થશે નહી (યાને તું કાંઈ વખત ઝુકીને બુરી બનશે નહી.) પછી જેહાનના પાદશાહે ઈરાનીઓને પુછ્યું કે "એણે જે બુરાં કાવતરાંઓ કીધાં છે તે માટે હું તેને શું શિક્ષા કરૂં? એને કેવી શિક્ષા કરવી ઘટે છે.?" સઘલાઓએ પાદશાહની તારીફ કીધી અને બોલ્યા કે "એની શિક્ષા એજ [illegible] તેણી બેજાન થાય અને પોતાના બુરાં કરતુકને માટે દુખથી બેભાન કરે." આથી તેણે જલલાદને ફરમાવ્યું કે "તેણીને એ હોકમથી વાકેફ કરીને તેણીને ફાંસીને માચડે લટકાવ અને તેના ચેહેરાને અત્રેથી દુર કર." જ્યારે સોદાબેહે ત્યાંથી પોતાનો ચેહેરો ફેરવ્યો ત્યારે તમામ જનાનખાનામાંથી રૂદનના પોકારો નિકળવા લાગ્યા. આથી કાઉસ પાદશાહનું દિલ ગમગીન બન્યું, પણ તેણે પોતાનો રંગ પણ છુપાવી રાખ્યો તોપણ તેનો ચેહેરો ફીકકો થઈ ગયો. આથી સીયાવક્ષે પાદશાહને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તું તારા દીલને આવું કામ કરીને દુખી ના કર. સોદાબેહનો એ ગુનાહ તું મારે માટે માફ કર. તેણી શિખામણો ધ્યાન ઉપર લેઈ પાછી રાહ ઉપર આવશે (યાને સુધરી જશે.)"

પછી તે પોતાના દીલ સાથે બોલ્યો કે "જો પાદશાહને હાથે સોદાબેહનો નાશ થશે તો સેવટે તે એ કામને માટે પસતાવામાં પડશે અને જ્યારે તે દુખી થશે ત્યારે તે એ ગમ મારે વિષે આવી પોહોંચશે." તેથીજ તેણે પાદશાહના એ કામની અંદર કાંઈ

ચાહાતું સોંપ્યું કે જેથી તે તેણીનો થયલો ગુનાહ માફ કરે. પાદશાહે સીયાવક્ષને જવાબ દીધો કે "હું તેણીનો ગુનાહ તારે માટે માફ કરૂં છું પણ તે એવી સરતે કે હવે પછી તેણી તારી તરફ વાજબીની રાહે જોય." સીયાવક્ષે પોતાના બાપના તખતને બોસો દિધો અને પછી તખત ઉપરથી ઉઠીને તે મેહેલમાં ગયો. જનાનખાનાની તમામ ઓરતો તે સોદાબેને પાછી ફરેલી જોઇને તેણીની આગળ દોડી ગઇ અને તેણીને નમન કીધું. એ મુજબ એક લાંબો જમાનો વહી ગયો અને પાદશાહનું દીલ તેણી તરફ પાછું ગરમ થવા લાગ્યું. તેનું દીલ તેણી તરફના પ્યારથી પાછું એવું બન્યું કે તે તેના ચેહેરા ઉપરથી જરાએ નજર ખસાડતો હતો નહી. તે જેહાનના પાદશાહની ઉપર છુપી રીતે તેણીએ બીજી વખત એવું જાદુ ચલાવ્યું,કે જેથી તે સીયાવક્ષની સાથે બુરાઇ કરે અને તેને બુરાં તોખમનો ગણે. તેણીના જમાવવાથી પાદશાહ સીયાવક્ષની તરફ શકમંદ બન્યો પણ તે છુપી વાત તેણે કોઇને પણ જાહેર થવા દીધી નહી. તેટલામાં એક એવું કામ નિકલી આવ્યું કે જેની અંદર અકલ, હુસીયારી, દીન અને ઇનશાફનું કામ પડયું અને જે કોઇ એવો પહેરેજગાર માણસ હોય તેનાજ દિલની ખાહેશથી તે કામ બર આવે. ઝેહેર ભેલનારો જમાનો એવીજ રીતનો છે માટે તું ફોકટમાં તેની પાસેથી મધ મેલવવાની ખાહેશ કરતો ના. જો તું પરવરદેગારને પસંદ પડતો નહી થઇ પડતો હોય અને તે તારૂં પાળન નહી કરે તો તેને માટે તું ગુસ્સો કરતો ના. ફરતાં આસમાનનું કરવું એજ પ્રમાણેનું છે. તે પોતાનો ચેહેરો તારી આગળ ખુલ્લો કરવા ચાહાતું નથી. એક ભલો માર્ગ દેખાડનારાએ એ બાબદ ઉપર એક એવી વાત કહેલી છે કે "લોહીની મોહોબતના કરતાં બીજી ચહતી મોહોબત નથી. તેથી જ્યારે કોઇને એક લાયકીવાલું ફરજંદ પેદા થાય ત્યારે તેણે ઓરત તરફની મોહબતને દિલમાંથી કાપી કાઢવી જોઇએ, અને પોતાની વાતને પોતાની ખાહેશની અંદર રાખવી જોઇએ, જેથી તેના ઉપર કાંઇ નુકશાની આવી પુગે નહી."

કુએ કાઉસે અફ્રાસીયાબના આવવાની ખબર સમજી અને તેણે-તે બાબે મોબેદોની સાથે વિચાર કીધો તે વિષે.

જેહાનનો પાદશાહ કાઉસ જ્યારે એવી રીતે પ્યારમાં રોકાએલો હતો ત્યારે તેણે અનુભવી લોકોથી સમજ્યું કે અફ્રાસીયાબ એક લાખ ચુટી કાઢેલા અને મજબુત કીધેલા તુરકી સ્વારોની સાથે આવી લાગે છે. [redacted] ખબરથી કાઉસ પાદશાહનું દિલ દલગીર થયું કારણ કે તેને મોજ કરવાની જગ્યાએથી લડાઇમાં જવું પડતું હતું. તેણે કૈઆનીઓના ખેરખાહ ઇરાનીઓની એક સભા બોલાવી અને તેઓને તેણે એ પ્રમાણે કહ્યું કે "દાવરદાદારે અફ્રાસીયાબને "પવન, આતશ, ખાક અને પાણીથી ઘડતો બનાવ્યો નથી તો પણ ફરતાં આસમાને તેને બીજી રીતનો બનાવ્યો છે. કારણકે તે ગમે એવો સોગંદ ઉપર કોલ કરાર કરે છે તો પણ તે જબાનની ખુબીથી તે વચનને તોડી નાખે છે. જ્યારે પણ તે કીનો સોધનારાં માણસોને એકઠાં કરે ત્યારે તે સોગંદ અને કોલ કરારથી ફરી જાય છે. માટે હવે મને તેની સામે કીનો સોધતાં જવું જોઇએ કે હું તેના ઉપર ચમકતા ચહેરાને કાલો બનાઉં તથા જેમ કમાનમાંથી તીર છુટીને ખેંચી તો ગુમ થાય તેમ હું તેનું નામ જેહાનમાંથી ગુમ કરૂં. તે લશકર એકઠું કરીને ઇરાનને જીતવાનુંજ કામ કરે છે અને તેમ કરી તે ઘણાં દેશો અને ગામડાંઓનો નાશ કરે છે." ત્યારે મોબેદોએ તેને જવાબ દીધો કે "જ્યારે તું પોતેજ તેની સામે લડઇમાં જનાર છે તો પછી લશકર શાને માટે જોઇએ તથા લશકરનો અસબાબ શાને માટે બરબાદ કરવો જોઇએ? અને ખજાનાના બારણાં શાને માટે ખુલ્લાં મુકવાં જોઇએ? તેં ઉતાવળ કરીને તો બબે વખતે આએ નામદારી ભરેલાં તખતને તારૂં બુરૂં ચાહનારાઓને હાથ સોંપીયું હતું. માટે હવે તો તું કોઇ સારો પેહલવાન કે જે લડાઇમાં નામદારી ભરેલો હોય અને તે કીનો લેવાને લાયક હોય તેને ચુંટી કાઢ." તેણે તેઓને એવો જવાબ દીધો કે "હું

એવી રીતનું માણસ કે જે અફ્રાસીયાબની સામે જવાની શક્તિ ધરાવી શકે અને તેની સામે ટકી શકે એવું તો આખી અંજુમન વચ્ચે કોઇને જોતો નથી. તેથી જેમ વાહાન પાણી ઉપર ચાલ્યું જાય તેમ મારેજ તેની સામે જવું પડશે. જ્યારે તમો પાછા હટો છો તો હું પોતે મારા સલાહકારોની સાથે એ કામ બજા લાવશ."

સીયાવક્ષ અફ્રાસીયાબની સાથે લડાઇ કરવાને લશકર લેઇને ગયો તે વિષે.

એ વાતથી સીયાવક્ષનું દિલ વિચાર ભર્યું બન્યું અને તેનું સ્વાન વિચારની ઝાડીમાં ગુંચવાઇ ગયું. તેણે દિલ સાથે વિચાર કીધો કે "એ લડાઇ હું કરશ અને પાદશાહને મીઠી વાતો સમજાવીને એમ કરવું હું માંગી લેવશ, કે જેથી પરવરદેગાર અને સોદાબેહથી અને મારા બાપના તાણાબાનીથી છુટકારો બને. બીજું એકે એ કામથી હું નામદારી મેળવશ. અને તેનાં આટલાં બધાં લશકરને હું મારા ફાંદામાં પકડશ." આથી તે કંમર બાંધીને કાઉસ પાદશાહની આગળ ગયો અને તેને કહ્યું કે "એ લડાઇ કરવાની હું શક્તિ ધરાઉં છું. કારણ કે તુરાની પાદશાહ સાથે હું લડાઇ કરવા માંગું છું. અને તેના નામદારોના ડોકાંઓને હું ધુળમાં ફેંકવા માંગું છું. કદાચને પરવરદેગારની એવીજ ઇચ્છા હશે કે તે (અફ્રાસીયાબ) તુરાન જમીનને માટે પોતાનો જીવ આપે. તે પોતાના નાપાક વિચાર અને કેડાવથીજ તેના બુરા વખતને માટે અત્રે પાછો ફરેલો લાગે છે." તેનો બાપ તેના એ કામ સાથે એકમત થયો અને એ કીનો લેવાને માટે કંમર બાંધવાનો સીયાવક્ષને હોકમ આપ્યો. આથી કાઉસ સીયાવક્ષના ઉપર ખુશી થયો અને તેને નવાજ્યો અને નવેસરથી તેને એક ઓધો બક્ષ્યો. તેણે તેને કહ્યું "ખજાનો અને જવેહરાત તારી આગળ હાજર છે. તું એમજ ધાર કે તમામ લશકર તારૂં પોતાનુંજ છે. તેઓ ઇરાન જમીનની અંદર વાત કરતાં અને કામ કરતાં તારીજ તારીફ પણ ગાય છે. બાદ તેણે પીલતન રૂસતમને બોલાવી મંગાવ્યો, અને તેની સાથે

કેટલીએક સારી સારી વાતો કીધી. તેણે તેને કહ્યું કે "તારા જેવું જોર એક હાથી પણ ધરાવતો નથી. અને તારા વિચારની બરોબરીમાં નાઇલ નદીની પણ ઝડપ નથી. જેહાનની અંદર તુંજ હુનરનો ધરાવનાર તેમજ ગુંગે મેડેનો છે. જાણે તું સીયાવક્ષનું પાળન કરનાર જેવો છે. જ્યારે તે સીયાવક્ષ જવેહેરાતથી જડેલી બીયાન સાથની તલવાર બાંધે છે ત્યારે તે જાણે તેંજ કમર બાંધી હોય તેમ જોરાવર લાગે છે. એ સીયાવક્ષ કમર બાંધીને મારી આગળ આવ્યો હતો અને મારી સાથે એ બાબે જનુની શીંહની માફક વાત કરવા લાગ્યો હતો. સીયાવક્ષ પોતે (અફરાસીયાબ ઉપર) કીનો લેવા માંગે છે તેથી તું વિચાર કરીને કેહે કે તું પોતે એ બાબે શું કહેવા માંગે છે? અફરાસીયાબની સાથે તે પોતેજ લડાઇ કરવા માંગે છે. માટે તું પણ તેની સાથે જા અને તારી નજર તેનાપરથી ખસેડતો ના. જ્યાંસુધી તું જાગૃત રહેશે ત્યાં સુધી હું કરારે ઉંઘાવશ અને જ્યારે તું આરામ લેવા માંગશે ત્યારે હું (તેની સંભાળને માટે) ત્યાં જડપથી આવી લાગશ. તારા વીરથી અને તારી તલવારથી જેહાન પણ નચિંત રહે છે. આસમાનની ઉપરના ચંદ્રનું માથું પણ તારાથી નીચું છે." તેહેમતને તેને જવાબ દીધો કે "હું તારો ગોલામ છું અને તું જે ફરમાવે તે હું સાંભળનારો છું. સીયાવક્ષ મારી આંખ અને મારા જીવના જેવો છે. તેનું તાજ સાથનું માથું મારાં આસમાનના જેવું છે." જ્યારે કાઉસે તેનાથી એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તેણે તેની તારીફ કીધી અને બોલ્યો કે "તારા પાક આત્માની સાથે હમેશાં અક્કલ જોડાયલી રેહજો."

ત્યાર બાદ રણુશીંગડાં અને ઢોલના ત્યાંથી અવાજ નિકલ્યા અને નામદાર સપેહસાલાર તુસ પણ ત્યાં આવી લાગ્યો. તે દરબારની નજદીક લશકર એકઠું થયું અને પારકે પૈસેથી ભરેલા ખજાનાના બારણા ખુલ્લાં કીધાં અને તેમાંથી શમશેરો, ગુરજો, ટોપીઓ, કમરબંધો તથા લોહાંની તોપીઓ, બખ્તરો, ભાલાઓ તથા ઢાલો બહાર કાઢી. તે ખજાનાની અંદર નહી કપાય એવાં બખ્તરો હતા. તેની કુંચી તેણે સીયાવક્ષને માટે મોકલી અને કેહેવાડયું કે "તું

એક સરદાર તરીકે તારે માટેના એશાક અને આમન માટેની તુંને જેમ ગમે તેમ ગોઠવણ કરી છે.” આથી તેણે નામદારી મેળવનારા બાહુરોમાંથી લડાઇમાં બાહુરી દેખાડનારા બાર હજાર સ્વારોને ચુંટી કાઢયા. વળી પાદશાહે પણ પારસ, કુચ, બલુચ, લડાયક ગીલાન, અને સુજના જંગલમાંથી ઢાલ રાખનારૂં બાર હજાર માણસનું પાયદલ લશકર એ લડાઇને માટે એકઠું કીધું. ઇરાનની અંદર સીયાવક્ષની ઉમરના તથા તેના જેવા કદના તથા હુશીયારીવાલા, અક્કલવાલા, અને થોડું બોલનારા જે કોઇ પેહેલવાનજાદાઓ, બાહુરો, અક્કલમંદો અને ચાલાકો હતા તેઓને પણ તેણે ચુંટી કાઢયા. લડાયક પેહેલવાનો તથા નામદારો જેવા કે બેહેરામ અને શાવરાનનો જંગેહ હતા તથા વળી ઇરાનીઓમાંથી પાંચ મોબેદો ઝુન્ડો ઉઠાવનારા હતા તે સઘળાઓને ભેગા થઇ બાહાર પડવાનો અને શેહેરમાંથી મેદાન અને જંગલ તરફ જવાનો તેણે હોકમ કીધો. તું કહેશે કે જાણે ત્યાંની જમીન ઉપર જરાએ જગ્યા હતી નહી અને ત્યાંની ધુલ ઉપર ઘોડાના પગલાં પડવાની પણ જરાએ જગ્યા રહી હતી નહિ. કાબ્યાની ઝુન્ડો આસમાન તરફ ઉંચે ઉડતો હતો અને લશકર વચેથી તે પ્રકાશતા ચંદ્રની માફક દેખાતો હતો. પછી કાઉસ પાદશાહ શેહેરમાંથી બાહાર આવ્યો અને લશકરની આસપાસ એક ફેરો ફર્યો. તે મોટા મરતબાના પાદશાહે તેઓની તારીફ કીધી કે “ઓ મુબારક પગલાનાં નામદારો! સારાં નસીબ શિવાય બીજું કોઇ તમારો સાથી હોતું ના. તમારૂં બુરૂં ચાહનારાઓના મોઢાં કાલાં બનજો. તમો અહીંથી સારાં નસીબ અને તંદરોસ્તી સાથે વિદાય થજો અને ફતેહમંદી તથા ખુશાલી સાથે અત્રે પાછા ફરજો.” પછી તે જગાએથી હાથીઓ ઉપર ઢોલ બાંધવામાં આવ્યાં અને તે ઉપર પેહેલવાનોને બેસવાને ફરમાવ્યું. કાઉસ પાદશાહની બંને આંખો આંસુથી ભરાઇ ગઇ.

સીયાવક્ષની સાથે તે પણ એક દહાડાના રસ્તા સુધી ગયો. છેવટે તેઓએ (બાપ અને દીકરાએ) એકમેકને બગલગીરી કીધી

અને તે બંન્નેએ વસંતના વાદળની માફક આંસુઓ પાડવા માંડયાં. તેઓએ આંખમાંથી ઘણું આંસુ પાડયાં અને રડતાં રડતાં મોઢા ઉપર ચપાટો મારવા લાગ્યા. અંદરખાનેથી તેઓના દિલ જાણે એવી ખબર આપતાં હતાં કે તેઓ હવે પછી એકમેકના દિદાર જોશે નહી. ફરતાં આસમાનનું કામ એવીજ રીતનું છે. ઘડીકમાં તે મધ એકઠું કરે છે તો ઘડીકમાં તે ઝેહેર એકઠું કરે છે.

પછી કાઉસે પાયતખતની તરફ હવે ચેહેરો ફેરવ્યો અને સીઆવક્ષ લડાયક લશકરની સાથે ત્યાંથી આગળ વધ્યો. તે સીયાવક્ષ ઈરાનથી જાબુલસ્તાન તરફ ગયો અને પીલતનની સાથે દસ્તાનની નજદિક આવ્યો, ત્યાં તેઓ થોડા વખત સુધી મુબારક પગલાંના દસ્તાનની આગળ વાજીંત્ર અને દારૂની મેજબાની ભોગવતા રહ્યા. ઘડીકમાં તે સીયાવક્ષ હાથમાં દારૂ લેઇને તેહેમતની સાથે બેસતો, તો ઘડીકમાં તે જવારેહની સાથે બેસવાનું પસંદ કરતો હતો. ઘડીકમાં તે દસ્તાનના તખત નજદિક ખુશાલીમાં રહેતો હતો તો ઘડીકમાં તે જાબુલના જંગલમાં શેકારે જતો હતો. જ્યારે એક મહીનો પુરો થયો ત્યારે તેણે ત્યાંથી લશકરને કુચ કરાવી. પેહેલવાન પીલતન પણ ત્યાંથી (સીયાવક્ષની સાથે) ગયો અને દસ્તાન ત્યાં એકલો રહયો. તે પેહેલવાનની સાથે તેનું લશ્કર પણ જાબુલથી કાબુલ અને ત્યાંથી હીંદુસ્તાન તરફ ગયું. જે જે તરફ નામદાર સરદારો હતા તેઓને તેણે ત્યાંથી બોલાવી મંગાવ્યા તેથી તેઓ હેરાત શેહેરના મેદાનમાં આવ્યા. તેણે તેઓ પાસેથી પુશકળ પાયદલ લશકર લિધું અને તે રાહાને દરમીયાન તેણે તે લાવરાનના જંગેહને સોંપીયું. ત્યાંથી તે તાલકાન શેહેર અને મર્વની નદી આગળ ગયો. તું કહેશે કે તેના ઉપર જાણે આસમાન પણ દુવા ગુજારતું હતું. ત્યાર પછી તે બલખ નજદિક જઈ પુગ્યો તેટલાં વખતમાં સીયાવક્ષે કોઇને પણ સખત બોલ બોલીને દુખી કિધો હતો નહી.

પેલી તરફથી ગરસીવજ અને બારમાન પોતાના લશકરને પવન પેઠે દોરવતા હતા. સપેહેરમ જે લશકરની પછવાડે ચાલતો હતો અને બારમાન જે આગળ ચાલતો હતો તેઓએ તે નવા સરદાર સીયાવક્ષ

વિષેની ખબર સુણી કે ઇરાનથી તમામ નામદારો અને બાહુરોનું એક ભારી લશકર આવી પુગ્યું છે. તેઓએ એક સહાનસી સ્વારને અફ્રાસીયાબની નજદિક જેમ પાણીની ઉપર વાહન દોડે તે જડપે દોડાવ્યો.[1] અને રાતે સુવાને વખતે તે પેહેલવાને અફ્રાસીયાબની ઉપર એવી ખબર મોકલી કે "બાહુરોનું એક ભારી લશકર અત્રે આવી પુગ્યું છે અને તેમનો સરદાર શાહજાદો સીયાવક્ષ છે. લશકરને મારી હટાડનારો પેહેલવાન પીલતન રૂસતમ જે એક હાથમાં ખંજર અને બીજા હાથમાં ડફન રાખે છે તે પણ તેની સાથે છે. માટે જેમ હવામાંથી વિજલીનો આતશ પસાર થઈ તેમ તું તારાં લશકરને તૈયાર કર અને જરાપણ ઢીલ કરતો ના." તેનો કાસદ કે જે એક ભોમીયાની સાથે એ ખબર લેઈ જતો હતો તેણે પોતાના ઉંટને આતશની માફક ઉશકેરીને દોડાવ્યું. એવી એ ખબર તુરાનીઓને સુણી કે તેવીજ તારાંને લાગુ પડતી કુંચી તેમને મલી ગઇ.

પેલી તરફ સીયાવક્ષ પણ તે જગામાં બાજોવાર રહ્યો નહીં પણ તેણે પવન વેગે લશકરને બલખ તરફ હંકાર્યું. જ્યારે ઇરાની લશકર તુરાનીઓની ઘણું નજદિક આવી લાગ્યું ત્યારે તુરાનીઓ અફ્રાસીયાબના જવાબની રાહા જોતા થોભી શકયા નહીં. લડાયક ગરસીવઝે એ બાબે વિચાર કીધો પણ તેણે લડાઇ કરવા શિવાય બીજો કાંઇ ઉપાય જોયો નહીં. જ્યારે ઇરાની લશકર ઘણુંજ નજદિક આવી લાગ્યું ત્યારે બલખના દરવાજા આગળ લડાઇ સરૂ થઇ.[2] ત્રણ દિવસમાં બે ભારી લડાઇ કરવામાં આવી અને ચોથે દિવસે લશકરના દિપાવનાર સીયાવક્ષે પાયદલ લશકરને દરેક દરવાજા તરફ મોકલ્યું અને તે ભારી લશકરને બલખની અંદર દાખલ કીધું.

---

1 લખેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

2 તુરાનીઓએ એ લડાઇમાં બલખ ઉપર ઘેરો ઘાલેલો હોવો જોઇએ જે ઘેરો સીયાવક્ષે પોતાના લશકર સાથે આવીને ઉઠાવી નાખ્યો હોય અને લોક સાથે બલખમાં દાખલ થયો હોય એમ એ લખાણ ઉપરથી જણાય છે.

સપેહેરમ નદીની પેલી બાજુએ નાહાસી ગયો અને પોતાના લશકર સાથે અફરાસીયાબની નજદિક જઈ લાગ્યો.

સીયાવક્ષે કુસે કાઉસની ઉપર નામું લખ્યું તે વિષે.

સીયાવક્ષ પોતાના લશકરની સાથે બલખમાં દાખલ થયો અને પછી તેણે પાદશાહની ઉપર એક નામું લખવાને ફરમાવ્યું. તે નામું જેમ રેશમી કપડાંની ઉપર લખવાનો રવૈયો હતો તેમ કસતુરી અને કેશરથી લખવામાં આવ્યું. તેમાં તેણે પેહેલી પેદા કરનારની તારીફ કીધી અને લખ્યું કે "તે પરવરદેગાર સાહેબ-ફીજ શક્તિ, કમાલ અને હુનર છે. તે સુરજનો અને ફરતા ચંદ્રનો માલેક છે તથા તે તાજ, તખત અને દોલાહનો નિભાવ કરનાર છે. તે સાહેબ ઇચ્છે છે તો એકને બુલંદીએ ચઢાવી દે છે તો બીજાને ગમ ભરેલો અને હકીર બનાવે છે. તેવા દાદગરનો હોકમ કોણ નહી માને ! તેની તરફનો રસ્તો સોધવાને માટે અકલને ખરાવવી જોઇએ. પરવરદેગાર કે જેણે જેહાનને પેદા કીધી છે તથા તેણે જાહેર તેમજ છુપું સઘળું પેદા કીધું છે તેની સઘળી દુવા તું પાદશાહની ઉપર હોજો અને તારાં તમામ કામોનું સેવટ નેક ઉતરજો. તું તાજ અને તખતના ધરાવનારા જેહાનના માલેકની પુનાઇથી હું બલખની અંદર ખુશાલી સાથે અને ફતેહમંદ નસીબ સાથે દાખલ થયો છું. એ લડાઇમાં મને ત્રણ દિવસ સુધી રોકાવું પડયું હતું અને ચોથે દીને પરવરદેગારે મારી ઉપર બક્ષેશ કીધી હતી. સપેહ-રમ અને બારમાન મજરાતમાં પડીને કમાનમાંથી છુટેલા તીરની માફક ત્યાંથી નાહાસી ગયા છે. હવે જીહુન નદી સુધી મારૂં લશકર રહયું છે અને તમામ જેહાન મારી પેહેલવાની દોલાહના બાપકા હેઠલ છે. આપણી બાજુનું લશકર અને સરદારો અફરાસીયાબના લશકરની સાથે લડવાને તેયાર છે. તેથી જો તું પાદશાહ મને ફરમાવે તો હું લશકરને (જીહુન નદી) પસાર કરાવું અને તેની સાથે લડાઇ કરૂં." જ્યારે તે નામું ઇરાનના પાદશાહની નજદિક જઇ

લાગ્યું ત્યારે પાદશાહનું માથું, તાજ અને તખત ખુશાલીને લીધે સનીશ્ચર સેતારાને જઈ લાગ્યું. તેણે સીયાવક્ષને માટે યજદાંનની મદદ ચાહી અને તેને સારૂં નસીબ ઇચ્છયું કે જેથી તે નવું આડ ફલવંત બને.

પાદશાહ કાઉસે સીયાવક્ષના નામાનો જવાબ લખ્યો તે વિષે.

પછી તેણે તેના જવાબમાં ખુશનુમાં વસંતના જેવું અને પ્રકાશીત બેહેસ્તના જેવું એક નામું ખુશાલી સાથે લખાવ્યું કે "સુરજ અને ચંદ્રના પેદા કરનાર તથા જેહાનને નિભાવનાર અને તાજ તથા તખત બક્ષનાર ખોદાતાલા દિલને જાવેદાન સુધી ખુશાલી ભરેલું રાખે અને દુખ તથા બલાને દુર કરીને તારા દિલને મોકલું કરે. તું હમેશાં ફતેહવાલો, ખોરેહવાલો મોટાઈ ભરેલાં તાજવાલો અને ચહતી પાદશાહીનો ધરાવનાર રેહેજે. તું અત્રેથી લશકર લેઇ ગયો અને તેં લડાઈ કીધી તેનું કારણ એજ કે તારી સાથે નસીબ અને સચાઇ એ બંધે હતાં. હજી તો તારા હોટમાંથી (માયને ધાવેલા) દુધનો વાસ આવે છે (યાને તું બાળક છે) તેટલામાં તો તેં તારા હાથોથી કમાન ઉપર તીર ચહાવ્યો છે. તારૂં શરીર હમેશાં હુનરથી ભરેલું રેહેજો અને તારાં પ્રકાશતાં દિલની ખાહેશ બર આવજો. હવે તું લડાઈમાં ફતેહમંદ નીવડયો છે તો પછી એ (તુરાન) તરફ આગળ વધવાના કામની અંદર તુંએ ઢીલ કરવી જોઇએ છે. હવે તે લશકરને વિખેરી નાખવાની જરૂર નથી. માટે તું પાછો ઇરાન તરફનો રસ્તો ધર અને તું તખતને પાછું દિપતું કર. કારણ કે તે તુરકો અફ્રાસીયાબ તો બુરા ધંધાવાલો અને પલીદ છે. વળી તે હારેમનની તોખમ ધરાવે છે. તોએ પણ તે તાજ અને સતાનો ધરાવનાર તેમજ પોતાના માથાંને સુરજ અને ચંદ્ર સુધી પુગાડનારો છે તેથી તે જ્યારે પણ જુહુન નહી બોલં-ઘીને આંએ બાજુએ આવશે ત્યારે તે પોતાના પોશાકની કોરને

સોહ્રીમાં બોરાતી બનાવશે. માટે જ્યાં સુધી અફ્રાસીઆબ પોતે તારી સાથે લડાઇ કરવાને આવે ત્યાં સુધી તું લડાઇ કરવાની જરાએ ઉટાવલ કરતો ના." પછી તેણે તે નામાની ઉપર મોહર કીધી અને તેજ વખત તે કાસદને પોતાની આગળ બોલાવ્યો. તેણે તેને તે નામું આપ્યું અને ફરમાવ્યું કે જ્યાં સુધી તું ત્યાં પાછો ફરે ત્યાં સુધી ચહાન ઉતરાનવાળા રસ્તાને તું જડપથી કાપ્યા કરજે." તે કાસદ સીયાવક્ષની નજદિક જઇ પુગ્યો અને સીયાવક્ષે જેવું આએ ઇરાનના પાદશાહનું નામું જોયું તેવોજ તેણે જમીનને બોસો લિધો અને દીલને ખુશ બનાવ્યું તથા ઘણા એક શકોના ફુંદામાંથી પોતાના દિલને છુટું બનાવ્યું. પાદશાહનું તે નામું વાંચ્યાથી તેનું દિલ ખુશી થયું અને નામું વાંચતાં વાંચતાં પાદશાહના નામને યાદ કર્યા કીધું. તેણે પોતાના દિલને તેના હોકમથી ફેરવ્યું નહી અને ચાલાકી સાથે તેના હોકમને માન આપ્યું.

ત્યારબાદ જ્યારે શીંહના જેવો ફરસીવજ વંટોલ્યાને વેગે તુરાનના પાદશાહની આગળ આવી લાગ્યો ત્યારે તેણે તેને આવી ખબ્બર અને જુઠી વાત કહી કે "શાહજાદો સીયાવક્ષ પુશકલ નામદારો અને બાહાદુર શખ્સોનું એક ભારી લશકર લેઇને રૂસતમની બાહ્રક લશકરને કુચ કરાવતો આવી લાગ્યો હતો. તેમાંનો દરેક જન હમારા પચાસ માણસથી પણ જોરમાં વધારે હતો. તેઓ આયની સુરતના ગુરજ રાખનારા નામદારો હતા. જો કે રૂસતમે ઇરાનમાં પુશકલ લડાઇઓ કીધી હતી અને દરેક લડાઇમાં તેની પુઠે પુશકલ લશકર રેહેતું હતું[1] તોપણ તે સીયાવક્ષનું પાયદલ લશકર આતશના જેવું તેજી વાલું હતું તથા તે હાલ અને તીરોની કોઢવી મરાવનારૂં હતું. તેઓથી ઉડતી કુલની ઉપરથી એક ઓકાબ પક્ષીને પણ ઉડવાની શકિત હતી નહી. તેઓમાંનો એક જણ પણ ઉંઘાતો હતો નહી. આવી રીતે તેણે ત્રણ દીવસ અને રાત લડાઇ કીધી તેથી મરદાનેમરદો અને નામદારોના દીલ ગમગીન બન્યાં. તેઓમાંના કોઇ પણ ઉમરેતા બનતા તો ઉટાવશે તેઓ બાહાદુરોની

1 એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

સાથે લડવા ઉતરી પડતા અને જો તેઓ ઉંઘાતા તો પાછા આસુદા બનીને ઉઠતા હતા અને લડાઇની નવે સરથી પાછી તૈયારી કરતા હતા.” એ વાત સમજીને અફ્રાસીયાબ આતશની માફક ગુસ્સે થઇ ગયો. તેની ઉંઘ અને આશાયસ જતી રહી. તેણે કરસીવજ તરફ એવી રીતે જોયું કે તું કેહેશે કે જાણે તે તેની કંમરજ કાપી નાખવા માગે છે. તેણે ગુસ્સાથી એક બાંગ મારી અને તેને પોતાની આગળથી હાંકી કાઢયો. તે કરસીવજ પોતાના ભાઇના ગુસ્સા આગળ ટકી શકતો હતો નહી. પછી તેણે ફરમાવ્યું કે નામદારો વચેથી એક હજાર શખ્સોને બોલાવે અને ખુશાલીની બીજલશની તૈયારી કરે, અને તમામ જંગલ અંદર મેજબાનીની ગોઠવન કરે અને ગુસ્સાને બાજુએ મુકી ખુશાલી ભોગવવાની તૈયારી કરે. એ પ્રમાણે ખુશાલી સાથે તે દાહાડો પસાર કરવામાં આવ્યો.

અફ્રાસીયાબે એક ખુઆબ જોયો અને તેથી તે ધાસ્તી ખાઈ ગયો અને તેણે મોબેદોને તે બાબેનો ઉપાય પુછયો તે વિષે.

જ્યારે જેહાનને દિપાવનારો સુરજ અસ્ત પાંમ્યો ત્યારે તેઓ ઉંઘાવાને અને આસાયસ લેવાને માટે જડપથી ગયા. તેઓએ વળી ગોલામોને બોલાવીને તે મેજ કરવાની જગ્યાને સુવાની જગ્યા માં ફેરવી નાખી, અને તે ખુઆબ કરવાની જગ્યાએ આસાયશ લીધી. જ્યારે અંધારી રાતનો એક ભાગ વહી ગયો ત્યારે જેમ કોઇ શખ્શ તાવની અંદર ધ્રુજે તેમ અફ્રાસીયાબે એક બુમ પાડી અને તે પોતાની સુવાની જગ્યામાં ધ્રુજવા પડયો. તે પોતે તખતની ઉપરથી ધુળ અંદર તુટી પડયો અને તેના જીવના ભયંકાર આતશે બાહાર નીકલવા ચાહયું. તેના નોકરો જાગી ઉઠયા અને દરેક બાજુએ ઘોંઘાટ મચી રહયો. જ્યારે એ ખબર કરસીવજને પુગી કે પાદશાહી રાહારીતી કાલી મારી ગઇ છે ત્યારે તે પાદશાહની આગળ જડપથી

■ લખેલી નકલમાં બે બેત વધારે છે.

આવ્યો. તેણે તેને રસ્તાની ધુળ વચ્ચે સુતેલો પડેલો જોયો. આથી તેણે તેને પોતાની છાતી સાથે ચાંપ્યો અને તેને પુછપરછ કીધી અને બોલ્યો કે "તું તારો એહેવાલ તારા ભાઇને કેહે." તેણે તેને એવો જવાબ દીધો કે "તું એ પુછપરછ ના કર, અને એ વખતે મારી આગળ એ વાત ના કર. જ્યાં સુધી હું મારી હુશીયારી પાછી મેલવું ત્યાં સુધી તું મને ઉંચકીને છાતીની સાથે મજબુટ ચાંપી રાખ." હુશીયારીમાં આવતાં તેને કેટલો વખત વહી ગયો. તેણે પોકાર કરતાં અને રડતાં જેહાન તરફ નજર કીધી. તેની આગળ એક બતી લાવી મુકવામાં આવી અને તે અફ્રાસીયાબ એક ઝાડની ડાંખલીની માફક ધ્રુજતો તખત ઉપર ચઢયો. પછી તે નામદારી મેલવનારા ગરસીવજે તેને પુછયું કે "તું તારો હોટ ખોલ અને એ અજબ જેવી વાત મને કેહે." મોટા દરજ્જાના અફ્રાસીયાબે તેને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "એવો સ્વપનો કોઇએ કદી પણ જોયો હશે નહી. મેં એવીતે એક કાળી રાત જોઈ અને વળી તે સ્વપના માહેલા જુદ તથા જવાનો વિષે મેં સમજ્યું પણ નથી. સ્વપના અંદર મેં સાંપોથી ભરેલું એક જંગલ જોયું જ્યાંની જમીન ધુળારાંથી ભરા-યલી હતી અને આસમાન ગીધોથી ભરાયલું હતું. જમીન એવીતો સુકી અને સખત બનેલી હતી કે તું કેહેશે કે જ્યારથી દુન્યાં પેદા થઇ ત્યારથી તેનાપર આસમાને પોતાનો દયાળુ ચેહેરો ફેરવ્યો પણ હશે નહી. તે જંગલને એક નાકે મારો તંબુ ઠોકવામાં આવ્યો હતો જેની આસપાસ મારા બાહાદુરો તથા મારૂં લશકર ઉભું હતું. તેવામાં ધુળ સાથેનો વંટોળ્યો ફુકવા માંડયો જેથી મારો ઝુન્ડો ઉંધો થઇ પડયો. દરેક બાજુઓથી એક એક લોહીની નદી વેહેવા લાગી જેની અંદર નાના તેમજ મોટા તંબુઓ તુટી પડવા માંડયા. મારૂં લશકર કે જે ત્રીસ લાખ માણસોનું હતું તે સઘળાઓના માથાં કપાઇ જઇને તેઓના શરીર ખુઆરી ભર્યા પડયાં હતાં. પછી ત્યાં ઇરાન તરફથી એક લશકર હાથમાં ભાલાઓ સાથે તથા તીર અને અને કમાન સાથે પવન વેગે આવી લાગ્યું. તે સઘળાઓએ નેજાને ઉંચે ધર્યા હતા અને તે દરેક સ્વારે બગલમાં એકએક ડોકું પકડયું

હતું. તે ઢાંકેલા ચેહેરા સાથનું અને નેજાઓ વાળું એક લાખ આશુઘોનું ઘોડેસ્વાર લશકર મારાં તખતની આગળ ધસી આવ્યું. હું મારી બેઠક ઉપરથી ચોંકીને ઉઠયો પણ તેઓએ મારા હાથ બાંધીને મને નીચે ફેંકયો. મેં હરેક બાજુએ ઘણીપણુ નજર કીધી પણ જેઓ મારી આગળ હમેશાં રેહેનારા તેઓ મારી આગળ હતા નહી. ખુનથી ભરેલાં માથાનો એક નામદાર પેહેલવાન મને જડપથી કાઉસ પાદશાહની આગળ ઘસડી લઇ ગયો. તે પેહેલવાનના જેવો પાદશાહ કાઉસ એક તખત કે જેની ઉંચાઇ માહાતાબ સુધી પુગેલી હતી તેની ઉપર બેઠેલો હતો. તે કાઉસની નજદીકમાં એક જવાન કે જેના બે આખો માહાતાબના જેવા હતા તે બેઠેલો હતો. તેની ઉમર ચૌદ વર્ષથી વધારે હતી નહી. જ્યારે તેણે મને બાંધેલી હાલતમાં પોતાની આગળ જોયો ત્યારે તેણે ગરજનાં કરતાં વાદલની માફકનો પોકાર માર્યો અને તેણે પોતાની તલવારથી મારી કંમરના બે ટુકડા કીધા. મેં દુખથી પુશકલ પોકારો માર્યા અને હું મારી ઉંઘથી અને દુખથી જાગી ઉઠયો."

કરસીવજે તેને કહયું કે "પાદશાહનો એ સ્વપનો તારૂં ભલું ચાહાનારાઓની ઇચ્છા મુજબનો નથી. તારાં દિલની ઇચ્છા તથા તારૂં તાજ અને તખત તારૂં બુરૂં ઇચ્છનારાઓથી ઉંધું વલે એવું મને લાગે છે. માટે એ સ્વપાનાનો ભેદ સમજનારો શખ્સ કે જે શખ્સ એ બાબેનું જ્ઞાન અને પુશકલ વિચાર ધરાવનારો હોય તેની અગત્ય છે. હમો હુશીયાર દીલના અક્ઝલમંદોને તથા નજુમીઓને તથા મોબેદોને બોલાવી મંગાવશું." આથી જે કોઇ એ જ્ઞાનથી વાકેફ હતા અને જેઓ દુર વીખેરાઇ ગયલા અથવા તો પાદશાહની દરબારમાં હતા તેઓ પાદશાહની દરબારમાં તેઓને શા માટે બોલાવવામાં આવ્યા છે તે જાણવાને ત્યાં ભેગા મલ્યા. તેણે તેઓને બોલાવ્યા અને જેઓ લાયકાતવાલા હતા તેઓને આગલ બેસાડયા અને દરેક જનની સાથે તેણે થોડી ઘણી વાતો કીધી. તેણે તે નામદાર મોબેદોને તથા નજુમીઓ અને અક્ઝલમંદોને એ પ્રમાણે કહયું કે "કોઇએ પણ

જેહાનની અંદર આવો સ્વપનો અને આએ મારી વાત જાહેર તેમજ ખાનગી રીતે સમજી હશે નહી. અગરજો એ વાત જે કોઇ હોટ બાહાર કહશે તો હું તેનું ડોકું તેના શરીર ઉપર સલામત રેહેવા દેવશ નહી. પછી તેણે તેઓને મુશ્કેલ સુતં રૂપું બક્ષ્યું કે જેથી તેને કોઇથી પણ બીહવું પડે નહી. ત્યારબાદ તેણે જે કાંઇ ખવાબમાં જોયું હતું તે તે સઘળું તેઓને કહ્યું. જ્યારે મોબેદોએ પાદશાહથી એ વાત સમજી ત્યારે તેઓ બીહીધા અને પાદશાહ પાસે જીવતદાન માહ્યું અને બોલ્યા કે “(એમ નહિ હશે તો) એ સ્વપના વિષે હમો સાથેસાચી વીગત કહી શકીશું નહી. અગરજો પાદશાહ હમો બોલાઓની સાથે (હમોને જીવતદાન આપવાનો) કરાર કરે તોજ હમો જવાબ આપવાને બંધાઇએ કે જેથી એ વાતને માટે જે કાંઇ હમો જાણતા હોઇએ તે સઘળું પાદશાહની આગળ ખુલ્લું કરીએ અને તારીથી ઇનશાફ મેળવ્યે.” પાદશાહે તેઓને માફ કરવાને માટેનું વચન આપ્યું કે જેથી એમ બને કે તે તેઓથી ગુનાહ ભરેલું (યાને જુઠું) સમજે નહી. આથી એક શખ્શ કે જે ઘણી અક્કલ ધરાવનારો અને બોલકનો હતો તેણે મીઠાસથી વાતો કેહેવી શરૂ કીધી. તે એ પ્રમાણે બોલ્યો કે “ઓ જેહાનના પાદશાહ! જે કાંઇ ખાનગી છે તે હું તારી આગળ જાહેર કરૂં છું. હમણા ઇરાનથી ઘણીજ સાઉથેથી સાથે બાહુર સરદારો સાથનું એક ભારી લશકર આવશે. તેની હુરોલમાં એક શાહજાદો ચાલે છે અને તેને સલાહ આપવાને માટે તેની સાથે ઘણી અજમાયશ પામેલા શખ્શો છે. તે શાહજાદાના નસીબથી ચડતાં નીસબનો કોઇપણ પાદશાહ નથી. તે આપણા શેહેરો અને મુલકોનો નાશ કરશે. અગરજો તું પાદશાહ તે સીયાવક્ષની સાથે લડાઇ કરશે તો જેહાનની સપાટી રેશમી કપડાંની માફક (લોહીથી) રંગીત બનશે. તે તુરકી-ઓમાનાં કોઇને પણ ગાદી ઉપર બેઠેલો રેહેવા દેશે નહી. તું પાદ-શાહ તેની સાથે લડાઇ કરવાથી ગમગીન બનશે. જો તે શહાજાદો તું પાદશાહને હાથે માર્યો જશે તો તુરાનની અંદર કોઇ સરદારની યા તખતની જગ્યા રેહેશે નહી. સીયાવક્ષને માટે ઉઠેલી લડાઇ અને

કીનાથી તમામ જમીન ખારતીથી ભરેલી રેહેશે. જ્યારે તારો દેશ ભારી ગુરાઇથી વેરાન બનતો જશે ત્યારે તુંને સઘલી આથી વાત યાદ આવશે. અગરજો તું પાદશાહ એક પાંખવાલું પક્ષી પણ બની જશે તોપણ આ ફરતાં આસમાનમાંથી તું નાહાસી શકશે નહી. આસમાન પોતાનું ફરવું એવીજ રીતે ઇચ્છે છે. ઘડીકમાં તે ગુસ્સાથી ભરેલું તો ઘડીકમાં દયાથી ભરેલું રહે છે."

અફ્રાસીયાબે જ્યારે એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તે દલગીર થયો અને તેણે એ લડાઇ કરવાની જરાએ ઉટાવલ કીધી નહી. તેણે એ ભરમ ક્રસીવજને કહ્યો અને તમામ છુપી વાત તેની આગળ જાહેર કીધી કે "અગરજો સીયાવક્ષની સાથે લડવાને હું લશકરને મોકલશ નહી તો કોઇપણ કીનો લેવાને અત્રે આવશે નહી અને તેથી તે યા હું લડાઇ અંદર માર્યા જઇશું નહી અને તેથી અંજુમનના સ્વારો અને આએ શેહેર નચિંતાઇ ભોગવશે. વળી તેથી કાઉસ મારી ઉપર કીનો લેશે નહી, અને તમામ દેશ ખારતીથી ભરેલો બનશે નહી. હવેથી સુલેહ શિવાય જેહાન સોધવાનું અને લડાઇ કરવાનું કાંઇપણ કામ હું કરશ નહી. હું તેની નજદિકમાં સુનું અને રૂપું તથા વળી તાજ, તખત, અને પુશાકવ જવ્હેરાત મોકલશ. મીનોચેહેરે જેહાનની વેહેચણી બરોબર કીધી હતી નહી અને તેજ કારણને લિધે હું પોતે દાવાદાર બનતો હતો. હવે હું તેને માટે પણ મારા હાથ ટુકા કરશ (યાને એ દાવો કર્યાથી અટકશ) અને આગળ જે જમીન મેં બક્ષેશ કીધી હતી તે સઘલી હું ઇરાનીઓનેજ સોંપ્શ. હવે પછી આપણે આએ દેશમાંથી બાહાર નિકળશું નહી જેથી મારી એ બલાઓ વહી જશે, કારણ કે મારૂં રવાન કરમાઇ જાય તે માટે હું બીહીતો રહું છું. જો હું જમાનાની આંખોને ખજાના વડે સીવી લેવશ તો તે લાયક ગણાશે કે જેથી આસમાનથી મને દુખ પોંહોંચશે નહી. જમાના પાસેથી હું એહેશત શિવાય બીજું કાંઇ માંગતો નથી. હવે તો જે પ્રમાણે આસમાન ફરે તેજ મુજબ મારે આગળ વધવું જોઇએ છે."

અફ્રાસીયાબે સીયાવક્ષની સાથે સુલેહ કરવાનો વિચાર કીધો તે વિષે.

જ્યારે દીવસનો અરધો ભાગ રાત ફરતાં આસમાન ઉપરથી વહી ગઇ અને પ્રકાશીત સુરજે પોતાનો ચેહેરો દેખાડીયો ત્યારે મોટી પદવીના લોકો પાદશાહની દરબારમાં કોલાહ પેહેરીને નોકરી બજાવવાને માટે આવી લાગ્યા. તેથી ત્યાં આઝેલમ'દો, ચાલાક લોકો અને અનુભવી માણસોની એક સભા ભેગી મળી. અફ્રાસીયાબે તેઓની આગળ એ પ્રમાણે કહ્યું કે "હું તો લડાઇ શિવાય જમાનાની અંદર બીજું કાંઈ સારૂં ફળ જોતો હતો નહી. મારા હાથ હેઠલ જે ઘણાએક નામદારો હતા તે પેલા ઇરાનીઓના લશકરથી નાશ પાંમ્યા હતા. ઘણાએક શેહેરો (ઉજડ થયલાઓથી) બીમારોની જગ્યા થઇ પડી છે અને ઘણાએક બાગો વળી કાંતાંવાલી વેરાન જગ્યા બની છે. ઘણાએક પાહાડો આગળ જ્યાં મેં લડાઇ કીધી હતી ત્યાં સઘલે મારાં (નાશ પાંમેલા) લશકરની નિશાણી રહી છે. જેહાનના પાદશાહના (આવા) ગેર ઇનશાફથી તમામ ભલાઇ ઢંકાઇ જાય છે. ગોરખરનો શેકાર કરવાને વખતે શકરાના બચ્ચાંની આંખ આંધલી બનવી જોઇએ નહી. તે શકરો તો શેકારના થાનની અંદરના દુધને પણ (ધાસ્તીથી) બાંધી નાખે છે જેથી તેની આંખમાનું પાણી ઠાલું બને છે. (એવી બેદાદીથી તો) હવે જેહાનની અંદરના પાણીના ઝરાઓ પણ સુકાઇ જશે અને કસતુરીવાલાં હરણની હુતીમાં કસતુરીનો સોરોડમ રેહેશે નહી. જુદાઇને સબબે સચાઇ ત્યાંથી નાહાસી જશે અને હરેક બાજુએ જુઠાંનું દેખાઇ આવશે. લડાઇ કરવાથી અને બુરાઇ કરવાથી મારૂ દિલ ધરાઇ ગયું છે તેથી હું હવે પરવરદેગાર તરફનો રસ્તો સોધવા ચાહુ છું. હવે આપણે અકલ અને ઇનશાફને પાછો લાવીશું અને દલગીરી તથા દુખની જગ્યાએ મોજ મજાહને પાથરીશું, જેથી જેહાન થોડો વખત આપણાથી કરાર પાંમશે અને અચાનક (લડાઇથી) મોત આવે એવું બનશે નહી. જેહાનના બે ભાગ મારા પગની તળે (તાબેદારીમાં) આવેલા છે. ઇરાન અને તુરાન જમીનના ભાગો

મારાજ મુલકો છે. તમો જુઓ કે કેટલા બધા બાહુર લોકો જે વર્ષે કેટલો બધો ભારી કર લાવતા હતા. અગરજો તમો મારી સાથે એક મત થાવો તો આપણે રૂસતમ ઉપર એક હેવાલ લખી મોકલીએ. વળી હું સીયાવક્ષની સાથે પણ સુલેહનો કરવાનો થોકશ અને તેની ઉપર તરેહવાર ચિજો ભેટ તરીકે મોકલશ.

આથી તે એકેએક સરદારોએ તેને (ઉતેજનના) જવાબ દિધા અને સઘલાઓએ ભલાઇ તથા સુલેહ પસંદ કીધી. તેઓ બોલ્યા કે "તું એક પાદશાહ છે અને હમો તારા નોકરો છીએ. તું જે ફરમાવશે તે બજાવવા ઉપર હમોએ હમારાં દિલ મુકેલાં છે." પછી સઘલાઓ પોતાનાં માથાં ઇનશાફથી ભરેલાં બનાવીને તથા કોઇએ પણ ગમ અને દુખને યાદ કીધા વગર ત્યાંથી પાછા ફર્યા. તેજ વખતે પાદશાહે કરસીવજને એ પ્રમાણે કહયું કે "તું તૈયારી કર અને રસ્તો કાપવા માંડ. તું ઉટાવલ કરજે અને માર્ગમાં જરાએ ઢીલ કરતો ના. લશકરમાંથી તું બસો સ્વારોને ચુંટી કાઢજે અને આએ સામન કે જે ખજાનામાંની દરેક ચીજો જેવી કે સુનેરી લગામ સાથના અરબી ઘોડાઓ, સુનેરી મ્યાન સાથની હીન્દી તલવારો, જવેહરાતથી જડેલાં પાદશાહી તાજો, સો અચ્ચરની ઉપર લદાય એટલા ગલીચાઓ, બસો મરદ તથા ઓરત ગોલામો એ સઘલું તૈયાર કીધું છે તે તું સીયાવક્ષની આગળ લેઇ જા. તું તેને કેહેજે કે 'હું તારી સાથે લડાઇ કરવા ચાહાતો નથી.' તેની સાથે તું ઘણી એક વાતચીત કરજે અને તેને કહેજે કે 'હમે હવે ઇરાન તરફ હમારા ચેહરા ફેરવીશું નહી. ચીનથી તે જીહુન નદીના કીનારે સગદીમ શેહેર સુધીની જમીન મારી ગણાશે અને ત્યાર પછીની જે પાદશાહી છે તે જુદી ગણાશે. વળી એમ છે કે બાહુર તુર અને સેલમથી જેહાન જે ચઢતીમાં આવેલી તે પડતીમાં કેવી રીતે આવે? અઇરજ કે જે આએ કીનામાં માર્યો ગયો તે તે બાહુરો (સેલમ અને તુર) ના મગજમાંથી અક્કલ જતી રેહેવાને સબબે બન્યું હતું. ઇરાન અને તુરાન વચ્ચે કાંઇ જુદાઇ હતી નહી. તેઓને લડાઇ અને કીના સાથે પણ દોસ્તી હતી નહી. હું યજદાંથી એવી

ઉમેદ વાહું છું કે તે સાહેબ મુબારક અને સારી ખબરોના દાહાડા આપે. યજદાંએ તુને ઇરાન શેહેરમાં ચડતો બનાવ્યો છે તેથીજ બાખુરો તારી તરફ મેહેરબાની બતાવે છે. જેહાન તારાંજ નસીબને લિધે કરાર પકડે છે તથા લડાઇ અને બુરાઇ ખંડાયલી થાય છે. માટે જ્યારે ફરસીવજ તારી આગળ આવી લાગે ત્યારે તું તારા બારીક વિચારો જણાવવાની તૈયારી કરજે. ફરેદુન પાદશાહે પોતાના વખતથીજ પોતાના પેહેલવાન દીકરાઓ વચ્ચે જેહાનની વાંટણી કીધી હતી. જે તારા પેહેલવાનોમાંથી રૂસતમ પોતે જાણે છે તો હું તે ફરીથી શા માટે જણાઉં?[1] એ મુલકો હમે તમુને આપીએ છીએ અને પાછા અસલ વિચારોને આણુ કરીએ છીએ તથા દુખ અને કીનો લેવાથી આપણા પગલાં પાછાં ફેરવ્યે છીએ.' તું એક શાહજાદો છે તેથી તું ઇરાનના પાદશાહને એ સઘળું સમજાવજે કે જેથી તેનું કજીઓ કરતું મગજ શાંત થાય. એ સઘળી વાત તું પીલતન આગળ પણ કરજે અને એ માટેનો સઘળો હેવાલ તેને વિસતારીને કેહેજે. આએ ભેટો મોકલી તેમાંથી ગોલામો, હાથીઓ, સુનેરી લગામ સાથના ઘોડાઓ અને એવો બીજો માલ રૂસ્તમને માટે પણ મોકલજે કે જેથી એ કામ પાર ઉતરે. પણ તેમાંથી સુનેરી તખત તું રૂસતમને માટે મોકલતો ના કારણ કે તે પાદશાહ નથી. પેહેલવાનોનું શરીર તખતને લાયક હોતું નથી."

ફરસીવજ એલચીખાતું લેઇને સીયાઉશ આગળ જઇ પુગ્યો તે વિષે.

એ સઘળો સામાન કે જેથી જમીન પણ સંગરાઇ ગઇ હતી તે લેઇને ફરસીવજ (સીયાવશની આગળ) ગયો. તે જેહુન નદીને કીનારે જડપથી આવી લાગતાંજ તેણે લશકરમાંથી એક કાશદને ચુંટી કાઢયો અને તેને કહયું કે "તું જઇને એ ખબર પાદશાહને પુગાડ કે 'ફરસીવજ જપકા સાથે આવી લાગે છે.' તું

---

1 એ બેત લખેલી નાકલમાં વધારે છે.

એક વાહાન લેઇને આપે નદીને ઓલંગી જા અને જેવો તું બલખ આગળ જઇ પુગે તેવોજ તું જડપથી કીલ્લામાં જજે." આથી તે કાસદ પાદશાહની આગળ ગયો અને તે ખેરખાહ પેહેલવાન કરસીવજને માટેની ખબર આપી. સીયાવક્ષે પીલતન રૂસ્તમને બોલાવી મંગાવ્યો અને તેની સાથે એ બાબેની કેટલીક વાતચીત કીધી, અને તેને હોકમ કીધો કે "જયારે કરસીવજ પાદશાહની નજદિક આવી લાગે ત્યારે તું તેને રસ્તો દેખાડજે." પછી સીયાવક્ષ તે કરસીવજને આવી લાગેલો જોતાંજ ઉસો થયો અને હસીને તેની પુશકલ માફી ચાહાવા લાગ્યો. કરસીવજે તેને દુરથી જોતાંજ શરમ ભરેલા ચેહેરા સાથે અને ખારસ્તી ભર્યાં દિલ સાથે ખાકને બોસો લીધો. સીયાવક્ષે તેને એક નિચાં તખત ઉપર બેસાડયો અને અફ્રાસીયાબની ઘણીએક ખબરો પુછી. જયારે કરસીવજ બેઠો અને તેણે તેનું તખત અને નવા પાદશાહના માથાં ઉપરનું તાજ જોયું ત્યારે તેણે રૂસ્તમને એ પ્રમાણે કહયું કે "જેવી અફ્રાસીયાબે તારે માટેની ખબર મેળવી તેવીજ તેણે જડપથી મારી પાસે પાદશાહને માટે યાદગારી તરીકેની ભેટ મોકલી આપી છે. તું તે હદીઓ હાજર કરવાને હોકમ કર કે જેથી તેઓ સીયાવક્ષની આગળ લાવી મુકે." તે શેહેરના દરવાજાની આગલથી તે દરબાર સુધી પૈસા, ઘોડાઓ, ગોલામો અને લશકરથી રસ્તો ભરાઇ ગયો. એ સઘળું પાદશાહને માટે તથા પીલતનને માટે હતું. તેથી એવું બન્યું કે લોકો તે જોઇને અજબ લાગ્યા. ▮ તે દીનારો, તથા તાજ અને બુલંદ તખતો કેટલા ખર્ચાનો માલ હતો તેનો કોઇ પણ ખ્યાલ કરી શકતું હતું નહી. તે સઘળા ગોલામો ટોપીવાલા અને કંમરબંધ સાથના હતા અને નોકરો સુનાની સાંકલી સાથના અને કાનમાં કરીવાલા હતા. એ ભેટ સીયાવક્ષને ઘણી ગમવાથી તેણે પોતાનો ચેહેરો ખુશાલીથી ખીલેલો કીધો અને કરસીવજની તરફ જોઇને તેનું બોલેલું સમજવા લાગ્યો. સીયાવક્ષ ઉદાવલેથી પાદશાહ અફ્રાસીયાબના પેગામનો જવાબ આપી દેવા જતો હતો. પણ તેહેમતને તેને કહયું "એક અઠવાડીયું

▮ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

આપણે ખુશાલીમાં ગુજારીશું અને ત્યાર પછી આપણે તેનો જવાબ દઈશું. અફરાસીયાબની એ ઇચ્છાઓને માટે હમુને વિચાર કરવો ઘટે છે. તથા વળી હમુને દરેક જનનું મત પુછી લેવું ઘટે છે.”

જ્યારે ફરમાંનેશ કરસીવજે એમ સમજ્યું ત્યારે તેણે જમીનને બોસો લીધો અને તેને દુવા દીધી અને તે તમામ વાતથી જેવો તે વાકેફ થયો તેવીજ તેણે સીયાવક્ષના તખત સાથે પોતાની ઓખીને તથા ચેહેરાને ઘસીઓ. તેને માટે રેશમી કપડાંથી શણગારેલું એક ઘેર તૈયાર કરવામાં આવ્યું અને ત્યાં બાવરચીઓને મોકલી આપ્યા. સીયાવક્ષ પીલતન રૂસતમની સાથે પોતાની અંજુમનથી ઘણો દુર ગયો અને બંધે જણા હુસીયારી સાથે બેસીને કેટલીક બાબતો ઉપર વાત કરવા લાગ્યા. કરસીવજ એટલી ઝડપથી સુલેહ માગવા આવી લાગેલો હોવાથી પીલતનને તેના લાભ માટે શક ઉપજ્યો હતો. તેથી તેણે દરેક બાજુએ કાસદો દોડાવ્યા અને જે કાંઈ ઘટતું હતું તે કામ બજાવ્યું. તે બંધે એક કાલના સાહેબી સાથે બેઠા અને વાત કરવાને હોટ ખોલ્યા. સીયાવક્ષે રૂસતમને પુછ્યું કે “એ ભરમ જે છુપો છે તેને આપણે ખુલ્લો કરીએ યા નહી? કારણ કે એ સુલેહ કરવાની મકસદ શું હશે? એ ઝેહેરનો ઉતાર શું છે તે તું સોધી કાઢ અને આએ સો ગુરજી નામદારોની વચ્ચે અફરાસીયાબના નજદિકના કુટુંબીઓ કેટલા છે તે તું લેઈ કાઢ. જો તે આપણી આગળ તે કુટુંબીઓને જામીન તરીકે મોકલી આપશે તો તેથી આપણા શકમંદ વિચારો રોશન બનશે. ખાતરી પાડને તે આપણે માટે ગમગીન થઈ બેઠો છે તે શું તું જોતો નથી? તેથીજ તે કામથી હાંકીને મેલ વગાડે છે. (માને તેનો ભેદ અને ભરમ શું છે તે ખુલ્લો જણાતો નથી). એ ખબર પાદશાહને પોહોંચાડવાને માટે એક ભલી ઇચ્છાવાળા કાસદની અગત્ય છે કે જે પાદશાહ કાઉસની આગળ એ ખબર લેઈ જાય અને તેના મગજને કીનાથી ખાલી કરે.” રૂસતમે તેને જવાબ દિધો કે તારો વિચાર દુરુસ્ત છે. એવી જામીનગીરી વગર એ કામ પાર ઉતરશે નહી.”

પછી બીજે દહાડે સફવારના જ્યારે કરસીવજ માથે તાજ મુકીને અને

કુંમરે કુંમરબંધ બાંધીને દરબારમાં આવ્યો અને સીયાવક્ષની સામે જમીનને બોસો લેઇને પાદશાહની તારીફ કીધી ત્યારે સીયાવક્ષે તેને પુછયું કે "આવા મોટા લશકરની ગડબડ વચે તેં ગેઇ રાત કેવી ગુજારી ?" ત્યારે બાદ તેણે તેને આ પ્રમાણે કહેવું કે "તારાં કામથી અને તારા બોલવાથી હું વિચારમાં પડયો છું. હમણા જ્યારે બંએ પક્ષના વિચારો એ બાબે સુધારા ઉપર આવ્યા છે ત્યારે તો આપણે આપણા દિલને કીનાથી ધોઇ નાખવાં ઘટે છે. તું અફ્રાસીયાબની ઉપર એવો જવાબ મોકલ કે "તું તારાં મગજને જલદિ કીનાથી ખાલી કરી નાખ. જો કોઇ એમ જોય કે એક કામનું સેવટ બુરૂં આવશે તો તેને બુરી કરણીથી પાછું હટવું ઘટે છે. તારૂં દિલ કે જે અકલથી સંભરાઇ ગયું છે તે હવે સુનું અને માલથી ભરેલાં ખજાનાના જેવું છે. જો તારાં કાંઇ પીણાની અંદર ઝેહેર નહી હોય તો તેથી તારાં દિલને દુખ અને નુકશાંનનો હીસ્સો પોહોચે નહી. મારા પેહેલવાનોમાંથી રૂસતમ પણ એ વાત જાણે છે અને તેથી તેણે તારી ઉપર આ નામો મોકલ્યાં છે. જો તું એ કોલ કરારને સચાઇથી પાળવા ચાહાતો હોય તો જે કોઇ શખ્સો તારા નજદિકના સગાઓ હોય તેમને મારી આગળ જામીન તરીકે મોકલી આપ કે જેથી તારાં એ કેહેવાડવાને ટેકો મલે. બીજું એ કે ઇરાન જમીનને લગતું જે કાંઇ તારી પાસે હોય તથા તેને લગતા પેલાં શેહેરો કે જે તું ધરાવતો હોય તેઓને તું ખાલી કરી જા અને તું પોતે તુરાન જા, અને લડાઇ કર્યાથી અને કીનો લેવાથી મજીત બન. એ કામની અંદર સચાઇ શિવાય બીજું કાંઇ હોવું જોઇએ નહી અને હવે પછી તુંને ફાડી ખાનારા વાઘ માફક બનવું જોઇએ નહી. હું પણ એક નામું પાદશાહ ઉપર મોકલું છું કે જેથી તે સુલેહ થયલી હોવાથી લશકરને પાછું બોલાવી લે."

આથી કરસીવજે તુરતજ એક કાસદને જડપથી ફુંકતા પવન વેગે તુરાન મોકલ્યો અને તેને કહ્યું કે "તું તારા માંથાને જોઇએ તેથી વધારે ઉંઘમાં પડવા દેતો ના અને જડપથી અફ્રાસીયાબની આગળ જઇને તેને કેહેજે કે "તારી તરફ આવવાને હું પણ હવે

જરૂપથી નીકળશ. કારણ કે હું જે કાંઇ મેલવવા માગતો હતો તે સઘળું મેં મેલવ્યું છે. જો તું લડાઇથી દુર રેહેવા ચાહાતો હોય તો તે માટેની તું પાદશાહની પાસેથી સીઆવક્ષ જામીનગીરી માંગે છે. રૂસતમ પેહેલવાન તેને આપણી પાસેથી આપણા એસીઓમાંથી સો જવાનોને જામીન તરીકે માગવા કહે છે.” તે કાસદ અફ્રાસીઆબ આગળ જઇ પુગ્યો અને તેને તે પાદશાહનો તથા નેક નામ કરસીવજનો પેગામ પુગાડયો. પાદશાહે જ્યારે તે કાસદનું કેહેવું સમજયું ત્યારે તે ઘણો દુખી થયો અને પોતાનો (નેક) રસ્તો ભુલી ગયો. તેણે તેને કહ્યું કે “અગરજો હું મારા સગાઓમાંથી સો જણને ચુંટીને તે ઇરાની અંજુમનમાં મોકલી આપું તો તેથી તો આએ લડાઇમાં હાર ખાધા બરોબરજ થાય છે અને તેમ કરવાથી તો મારી આગળ મારો કોઇપણ ખેરખાહ રેહેશે નહી. જો હું એમ કેહેવાઉં છું કે તું મારી પાસેથી જામીન માંગ તો મારી તમામ વાત તેને જુઠી લાગે છે. જ્યારે તે જામીન વગર મારી માંગણી બાહાલ રાખતો નથી ત્યારે તો મારે તેની ઉપર જામીન મોકલવાજ ઘટે છે, કે જેથી એ બલાઓ મારીથી દુર રેહે અને હું વગર અક્કલનો ગણાંઉં તેના કરતાં અક્કલવંતમાં ખપું તો તે બેહેતર જણાએ. પછી જે પરમાણે રૂસતમે નામ મોકલ્યાં હતાં તે પરમાણે તેણે પોતાના નજદિકના સગાઓમાંથી સો જણને ગણી કાઢયા અને તેઓને ઇરાનના પાદશાહની આગળ મોકલી આપવાને માટે પુશાકલ ખેલાતો બક્ષ્યા અને તેઓની સાથે ભલાઇ દેખાડી. પછી તેણે ઢોલ તથા નગારાં બજાડવાને તથા તંબુઓને ઉચકી લેવાને ફરમાવ્યું. અને બોખારા, સીંધ, સમરકંદ, ચાચ અને સેપંજાબના સુબકો [1] તથા ત્યાંનાં હાથી દાંતના તખતોને ખાલી કીધાં, અને કંગ તરફ પોતાના લશકરને લેઇ ગયો, તથા એ કામમાં કાંઇ બાહાનું, યા ઢગો કે ઢીલ કરવા ચાહી નહી. જ્યારે રૂસતમે અફ્રાસીઆબની

---

1 એ સઘળા સુબકો અસલ ઇરાનના રાજ્યને લગતા હતા અને તે અફ્રાસીઆબે પચાવી પાડયા હતા તે આ સુલેહના કરાર પ્રમાણે તેણે ખાલી કરીને ઇરાનને સ્વાધીન કીધા હતા.

ઉંઠાંગીરી વિષે સમજ્યું ત્યારે તેનો જીવ વિચારમાંથી છુટો થયો. તે જડપથી સીયાવક્ષની આગળ ગયો અને જે વાત તેણે સમજી હતી તે તેને કહી. ત્યારે સીયાવક્ષે કહ્યું કે "જો એ કામ પ્રમાણીક પણે થયું છે તો હવે કરસીવજ અત્રેથી પાછો જાય તો મને કાંઇ અડચણ નથી." ત્યાર બાદ તેણે એક ખેલાત તૈયાર કરવાને ફરમાવ્યું અને તેણે બખતર, તોપી, કંમરબંધ, એક સુનેરી લગામ સાથનો ઘોડો તથા એક સુનેરી મ્યાન સાથની તલવાર (ખેલાત તરીકે) મંગાવી. જ્યારે કરસીવજે પાદશાહને માટેના એ હદીઓ જોયા ત્યારે તું કેહેશે કે તેણે ગોયા જમીનની ઉપર ચાંદને ઉતરેલો જોયો. પછી તે ત્યાંથી દુવા કરતી જબાન સાથે વિદાય થયો. તું કેહેશે કે તેની આગળ ગોયા જમીન ફરતી હતી. તેણે તે સીયાવક્ષ તરફનું કરાર નામું મેલવ્યું અને ત્યાંથી જડપથી જવાને નીકલ્યો[1]

રૂસતમ સીયાવક્ષનું નામું લેઇને કાઉસની આગળ ગયો તે વિષે.

ત્યાર બાદ સીયાવક્ષ હાથીદાંતના તખત ઉપર બેઠો અને તેણે તે હાથીદાંતના તખતની ઉપર તાજને તાંગ્યું. પછી તેણે ત્યાં એવો વિચાર જણાવ્યો કે "એક મીઠી જબાનનો શખ્સ કે જે વાતચીતને રસકસ આપી શકે તેવા પેહેલવાન સરદારને લશકરમાંથી બોલાવી મંગાવવો જોઇએ છે કે જે પાદશાહ કાઉસની આગળ જવાને તૈયાર થાય." ત્યારે પેહેલવાન પીલતને તેને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "કાઉસની આગળ એ બાબદની વાત ખુલ્લી કરવાને કોણ શક્તિ ધરાવવાનો છે? વળી કાઉસ એવો છે કે જે કાંઇ બનાબ આગળથી બની ગયલો હોય છે તે બાબે તે જડપથી ઠંડો પણ પડતો નથી, પણ વધારે ઉશકેરાય છે. તોએ હું તે જેહાનના પાદશાહની આગળ જવશ અને તેની આગળ આએ ખાનગી વાતને ખુલ્લી કરશ. તેથી જો તું મને હોકમ આપે તો હું આગળ રસ્તો કાપું, કારણ કે તેમ જવાથી સારૂં થવા શિવાય હું બીજું કાંઇ જોતો નથી." તેના એમ

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં નથું છે.

કહેવાથી સીયાવક્ષ ખુશી થયો. કારણ કે કાઉસની આગળ બીજા મુસદોના શખ્શનો રેફરટ જતે. પછી તે શાહજાદો અને રૂસતમ સાથે બેઠા અને એ બાબે તરેહવાર વાતો કરવા લાગ્યા. ત્યાર બાદ સીયાવક્ષે લખનારા મુનશીને હાજર થવાનો અને કાઉસને માટે રેશમી કપડાં ઉપર એક નામું લખી આપવાનો હોકમ કીધો. તેની અંદર તેણે પેહેલાં પરવરદેગારની તારીફ કીધી અને લખ્યું કે "પરવરદેગારથી આપણને જોવાની શકિત, જોર, ભાગ્ય અને હુનર મળે છે. તેજ સાહેબ અક્કલનો અને ઇનશાફનો માલેક છે. તેના બક્ષવાથીજ અક્કલવાલા ફતેહમંદ અને ખુશાલ થાય છે. હુશીયારીનો, વખતનો, અને શકિતનો તેજ સાહેબ છે અને તે આપણા આત્માને અક્કલથી ઉધારે છે. તેના હોકમ આગળ કોઇનો ચારો નથી. જે કોઇ તેના બંધોબસ્તથી ફરે છે તે જેહાનની અંદર બુરાઇ શિવાય બીજું કાંઇ જોતો નથી. તેનાથીજ (માલ મીલકતનો) વધારો અને ઘટાડ મળે છે. વળી તે સુરજ અને ચંદ્રનો પેદાનો કરનાર છે અને તેજ સાહેબ તારાં નસીબનો, તથા તખત અને તાજનો વધારો કરે છે. તેથી તું પાદશાહ કે જે જેહાનનો માલેક અને નામદારોનો સરદાર છે તેની ઉપર તેની આફરીન ઉતરજો. તું પાદશાહ કે જેનો દરેક ભલો કે બુરો વિચાર પાર પડેશે [redacted] તેની ચડતી અક્કલના સોનાના જેવી થજો. ખુશનુમા વસંતવાલા બલખ શેહેરની અંદર હું આવી પુગ્યો છું અને વળી હું જમાનાથી ખુશાલ પણ થયો છું. રેવી અફરાસીયાબને મારે માટેની ખબર પુગી તેવુંજ તેની જાનની અંદરનું મહાશીત પાણી કાલું થઇ ગયું. તેણે જાણ્યું કે પેહેલું લડાઇનું કામ તરફે મુશકેલ થઇ પડયું છે તેથી તેની દુન્યા કાલી મારી ગઇ [redacted] અને તેનું નસીબ ઉંધું વળ્યું છે. તેનો ભાઇ (કરસીવજ) ખજાના સાથે અને મુશકલ સંગારવાલી ખુબસુરત ગોલામડીઓ સાથે તું જેહાનના પાદશાહની પાસે મારી ચાહાવાને તથા વડવાઓનું તાજ અને તખત તુંને સોંફી દેવાને માટે અત્રે આવ્યો હતો. જે પ્રમાણે પેહેલવાન ફરીદુને જેહાનના ભાગ કરીને તેના પેહેલવાન બેટાઓને સોંફીયા હતા તે પ્રમાણે તે ત્રાણે જેહાન-

માંથી પોતાના મુલકની હદ પસંદ કરી લેવા માંગે છે અને પોતાની સત્તા તથા કીંમત શું છે તે જાણી લે છે. હવેપછી તે ઇરાનની કાલી ધુળવાલી જમીન ઉપર પગ મુકશે નહી અને પોતાના દીલને કીનાથી અને લડાઇથી તમામ રીતે ધોઇ નાખશે. તેણે પોતાના સગાઓ-માંથી સો શખ્સને જામીન તરીકે મોકલ્યા છે. તેથી પીલતન રૂસતમ તારી આગળ એવી ખાહેશથી આવ્યો છે કે તું તે અફ્રાસીયાબને તારી દયાની બક્ષેશથી નવાજે. કારણ કે તે કરસીવજના ચેહેરા ઉપરનો છાપ (તેમણી સચાઇની) શાક્ષી પુરે છે." આ નામું લેઇને તેહેમતને પાદશાહની દરબાર તરફ જેમ તેને ઘટતું હતું તેમ વાવતા અને લશકર સાથે ચાલવા માંડયું.

પેલી તરફથી કરસીવજ જડપ સાથે અફ્રાસીયાબની દરબારમાં આવી લાગ્યો અને તેણે સીયાવક્ષનો તમામ બરમ તેને કહયો, તે બોલ્યો કે "પાદશાહો વચેથી કોઇ તેનો જોડયો નથી. તે લાયકીમાં ચેહેરામાં, બોલવામાં, ડાહાપણમાં, દિલ ધરાવવામાં, શરમ ધરાવ-વામાં અને ચાલ ચલનમાં બાહદુર, બોલીદરાજ, પેહેલવાન જેવો અને સરદાર જેવો છે. તું કેહેશે કે તે જાણે અક્કલને પોતાની છાતી સાથે ચાંપેલી રાખે છે." એ સમજીને પાદશાહ અફ્રાસીયાબ હશી પડયો અને તેને એ પ્રમાણે કહયું કે "ઓ મારા ખેરખાહ! લડાઇ કરવાના કરતાં કાંઇ ઉપાય કરવો સારો છે. તે બુરા સ્વપનાથી મારૂં દિલ ધાસ્તી ભરેલું થયું છે અને ચઢતીમાંથી પડતીમાં આવવાની હું તેમાં નિશાણી જોઉ છું. તેથી દુખ સાથે એ ઉપાય તરફ મને વળવું પડયું છે; કે જેથી મારૂં શરીર ધાસ્તીથી તવાતું નહી રહે; તેથી મેં તેનો ઉપાય ખજાનાથી અને પૈસાથી સોધ્યો છે અને હવે જેમ હું માંગતો હતો તેમ બન્યું પણ છે."

પેલી તરફથી શીંહના જેવો રૂસતમ એક વંટોલ્યાની જડપે જેવો ઇરાનના પાદશાહની આગળ આવી લાગ્યો તેવોજ તે પેહેલ-વાન અદબ સાથે પોતાની બેસવાની જગ્યા આગળ આવ્યો. પાદશાહે તેને પોતાની છાતી સાથે ચાંપ્યો અને તેને પોતાના ફરજંદ વિષેની તથા જમાનાના ફરવા વિષેની ખબર પુછી. તથા તેણે

પેહલવાનોને માટે, લડાઇ અને લશકરને માટે તથા તે રસ્તા-માંથી જલદી પાછો કેમ ફર્યો છે તે માટેના સવાલો પુછયા. તેહમતને જમીનને બોસો લિધો અને કાઉસ ઉપર કેટલીક દુવાઓ કીધી. પછી તેણે પેહલી સીયાવક્ષ માટે જબાન ખોલી અને તેની કેટલીક તારીફ કરીને તેના તરફનું નામું તેને આપ્યું. જ્યારે તેના મુબારક મુનશીએ તે નામું વાંચ્યું ત્યારે પાદશાહ કાઉસનો ચેહરો દામરના જેવો કાલો બન્યો અને તેણે રૂસતમને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "હું કબુલ કરૂં છું કે તે સીયાવક્ષ જવાન અને કાચી બુધ્ધીનો છે. એ કે જે તરેહવાર સારાં માઠાંનો અનુભવ મેલવ્યો છે તોપણ આખરે તું પણ અનુભવ વાલો પુરવાર થતો નથી. તમામ જેહાનની અંદર તારા જેવો તો કોઇ ગણાતો નથી અને બાહુર લોકો લડાઇનો હુનર તારીથીજ મેલવવા ચાહે છે. તો શું તેં પણ અફ્રાસીયાબની બુરા-ઇઓ જોઇ નથી? તેને લિધે તો આપણી સુખ, આરામ અને ઉંઘ ઉડી રહી છે. એ લડાઇમાં મને પોતાને જવું જોઇતું હતું પણ તેમને રેં નકામી ઢીલ કીધી. મારેજ લડાઇ બદલે ગજબ સાથે સીયાવક્ષની સામે રેહવું જોઇતું હતું. હું તેમ નહી ગયો કારણ કે આ લોકોએ મને એમ કહ્યું કે તું અત્રેથી ના જા અને અહુવાંજ રેહ કે જેથી તે પાદશાહ અનુભવ મેલવે. સારી બુરાઇના બદલા તરીકે પરવરદેગાર તરફની જે શિક્ષા મને થવાની હશે તે થઇ છે. તે પણ આજે ફરીથી ચીજો (હદીઆ)ને લિધે. તેં પણ એ રીતે તારાં દિલને નચિંત બનાવ્યું છે. જે માલ તે અફ્રાસીયાબે નિરદોશ લોકોની પાસેથી ખુચવી લિધો હશે તે માલથી તારૂં મગજ પણ તારા સીધા રસ્તા ઉપરથી ફર્યું છે. પેલા બીચારા બુરી તોખમના સો તુરકીઓ કે જેઓને પોતાના બાપ દાદાના નામ પણ યાદ હશે નહી તેઓની જમીનગીરી આપવાને માટે અફ્રાસીયાબને શીદીજ દરકાર હશે પછી તેઓ તેની નજર આગળ હોય યા નદીમાં પડેલા હોય તો તેથી શું થયું. અગરજો તમે લોકોએ અકકલનો ઉપયોગ કીધો નથી તોપણ હું કાંઇ લડાઇ કરવાથી કંટાલ્યો નથી. હું હમ-ણાજ એક આકલમંદ અને યુકિતથી ભરેલા શખ્સને સીયાવક્ષની

આગળ મોકલ્યું છું. હું તેને હોકમ કરશ કે તે એક મજબુત આતશ સળગાવે અને જમીન તરીકે મોકલેલા તુરકીઓના પગમાં બાંધી બેડી પોંચે અને જે કાંઇ માલ તેને મોકલ્યો હોય તે પેલા આતશમાં નાખી નાખે, અને એક પણ ચિજ હાથમાં ધરે નહી. તથા પેલા બંધીવાન કીધેલાઓને હમારી તરફ મોકલી આપે કે હું તેઓના ડોકાંને શરીરથી જુદાં કરાંઉ. હું તેને કેહેવાડશ કે તું તારાં મગજને હેરાન બનાવીને તારાં લશકરની સાથે વગર ઢીલે તેની કરબાર તરફ જજે અને જે પ્રમાણે વરૂ મેંઢાંની નજદિક જાય તેમ તમે સઘલાઓ એક વખતે લડવાને હાથ ખુલ્લા કરજો. જેવો તું નવે-સરના કીનાથી હથીઆર સજીને ચીનાઇ તારતરીનો મુલક જીતી લે તેવોજ તું તારાં લશકરને લુટ ચલાવવા અને આગ લગાડવાનો હોકમ કરજે. તેથી અફ્રાસીયાબને તારી સાથે લડવાને માટે આવવું પડે અને તેને આરામ કરવો અને ઉંઘવું ખુશ લાગે નહી."

તેહેમતને તેને જવાબ દિધો કે "ઓ પાદશાહ! તું તારા દિલને એ કામને માટે દુખી ના કર. ઓ પાદશાહ! તું પેહેલાં મારી વાત સમજી લે અને પછી તો તું તમામ જેહાનનો માલેક છે. તેં ફરમાવ્યું હતું કે અફ્રાસીયાબની સાથે લડાઇ કરતાં તું મારાં તેણીવાળાં લશકરને નદીની આગે બાજુએજ રાખજે અને જ્યાં સુધી તે લડાઇ કરવાને પાછો આવે ત્યાં સુધી તું ત્યાંજ થોભજે, કારણ કે તે અફ્રાસીઆબ પોતેજ જડપથી અને વગર ઢીલે લડવાને આવી લાગશે. તેજ પ્રમાણે હમે જ્યાં સુધી તે સારી રીતે લડાઇ સોધતો આવે ત્યાં સુધી થોભ્યા હતા. પણ તેણે તો પેહેલાંથીજ સુલેહના દરવાજા ખુલ્લા કીધા. જે કોઇ સુલેહ, આરામ અને ખુશાલી સોધે તો તે વખતે તેની સાથે લડાઇ કરવા જવું સારૂં લાગે નહી. બીજું એ કે જો તું પાદશાહ એ વચનને તોડશે તો તે તારા બેરખાહોને પસંદ પડશે નહી. જ્યારે સીયાવક્ષ ફતેહમંદ નિવડયો અને બાહુર મગરની માફક તે તેની સામે ગયો તો તે તખત, તાજ, ચીતી તથા ઇરાન જમીનને માટે નચિંતાઇ અને ખજાનો શિવાય બીજું શું સોધે? તેજ સઘલું તેં મેલવ્યું છે. માટે હવે વગર

શ્રોફરની લડાઈ ના કર અને તારાં પ્રકાશતાં દિલને કાળાં પાણીથી ના ધો. કારણ કે એ વાત અફ્રશસીયાબે પોતે કીધેલી છે અને તેથી તે છુપી રીતે તે વચનને તોડવા ચાહાશે નહી. વળી હમે કાંઇ લડાઇ કરવાથી પણ કંટાલી ગયા હતા નહી કારણ કે હમારી પાસે તલવાર અને શીંહના જેવા પંજા તૈયાર હતા. તેથી તું તારા ફરજંદે આપેલું વચન હવે તોડવા ના માંગ. અને જે સખુનો ગુનાહને લાયકના હોય તેવા ના બોલ. મારે પણ એ વાત તારીથી શા માટે છુપાવવી જોઇએ? પેહલાં તો સીયાવક્ષજ પોતાના વચનથી ફરશે નહી માટે તું પાદશાહ એ કામને માટેનો જે વિચાર કરે છે તેથી તે ખુદા દરજાના નામદારને દુખ લાગશે. તેથી તું તારા પોતાના બચ્ચાંના નસીબને સીહા ના બનાવ. પણ એમ કરવાની આગમચ તું તારા પોતાના અંતકરણના ગમ તરફ જો."

પાદશાહ કાઉસે રૂસતમની સાથે તંટો કીધો અને તેથી તે સીસ્તાન તરફ ચાલી ગયો તે વિષે.

જ્યારે કાઉસે એ પ્રમાણે સમજ્યું ત્યારે તે ગુસ્સે થયો અને એ કામથી ઉશકેરાઇ જઇને તેણે પોતાના ડોલા કાઢયા. તે જેહાનના પાદશાહે રૂસતમને એવો જવાબ દિધો કે એ તારી છુપી ગત અંહી ચાલશે નહી. કારણ કે તેંજ તેના મગજમાં એવી વાત ઉતારી છે અને એ રાતે તેના દિલમાંથી કીનાની જડને ઉખેડી નાખી છે. તેં પણ તેમાં તારા દિલની નચિંતાઇ સોધી છે અને તેના તાજ અને તખતને પ્રકાશ પાંમતાં અટકાવ્યાં છે. તારૂં દિલ તેં (હીદીઆમા આવેલા) માલથી ખુશી થઇ ગયું છે, તેથી તારી આગળથી તમામ લડાઇ હવામાં પીગલી ગઇ છે. હવે તું અત્રેજ થોભ કે જેથી થાહુબાદો તુસ એ કામ બજાવવાને માટે હાથી ઉપર ઢોલ બાંધે. અગરજો સીયાવક્ષ મારા આપ્યે હોકમથી માથું ફેરવશે અને મારૂં કહયું નહી કરશે તો તે તમામ લશકર તુસને સોંપી દેઇને અમે તો સાફ દિલે અત્રે પાછો ફરશે. હવે પછી હું તુને સપેહસાલાર તરીકે ગણુંચ નહી અને હમારી તરફથી તું લડાઇ કરે એમ પણ

ઇચ્છથ નહી. અગરજો સીયાવક્ષના મગજમાં એવો સચાઇનો દાવો ભરેલો છે તો જે ઘટતું હશે તે હું કરશ." રૂસતમે ગમગીન અવાજે તેને જવાબ દિધો કે "હવે મારા માથાને તે ફરતું આસમાન કેડે છુપાવી નાખો (તો સારૂ). અગરજો તુસ રૂસતમના કરતાં વધારે લાયક છે તો હવેથી તું એમજ જાણ કે રૂસતમ જેહાનમાંથી ગુમ થઇ ગયો છે." એટલું કહી તે ગુસ્સાથી ભરેલા જીવ સાથે અને કરચલી ચઢાવેલા ચેહરા સાથે તેની આગળથી બાહાર પડયો. તેણે ત્યાંથી પોતાના લશકરને પાછું ફેરવ્યું અને સીસ્તાન તરફ જડપથી ચાલુ મુકયું. તેજ વખતે પાદશાહે તુસને બોલાવી મંગાવ્યો અને તેને પોતાના લશકરને મુશાફરીએ લેઇ જવાને ફરમાવ્યું. તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ બાહુરવાલા નામદાર! એક શીંહની માફક તું અત્રેથી બાહાર પડ. હું પણ હમણાંજ એક ઉંટ સ્વારને કડવા સખુનોથી લખાયલાં એક નામાં સાથે બલખ તરફ મોકલું છું." આથી તુસ કાઉસની આગળથી બાહાર ગયો અને તેણે રણશીંગડાં અને ઢોલ સાથે લશકરને તૈયાર કરવાને તથા મુશાફરીની તૈયારીમાં રેહેવાને તથા હવે પછી આરામ લેવાના વિચારને ટુકા બનાવવાને ફરમાવ્યું. પાદશાહ કાઉસે પણ એક ઉંટ સ્વારને તૈયાર કીધો અને તેને તેની તરફના કડવા સખુનો કહી તે નામું આપીને બલખ તરફ સીયાવક્ષની આગળ મોકલી આપ્યો.

સીયાવક્ષના નામાંનો કાઉસે જવાબ મોકલ્યો તે વિષે.

તેણે એક નામું લખનારા મુનશીને પોતાની આગળ બોલાવ્યો અને પોતાના તખતની નજદિક એક ખુરસી ઉપર બેસાડયો અને તેને ગુસ્સાથી અને કજીયાથી ભરેલું એક નામું લખવાને ફરમાવ્યું, કે જેથી તે પેગામ એક કાતેલ તીરના જેવો તેને લાગે. તેણે પેહલાં પરવરદેગારની તારીફ કીધી અને લખાવ્યું કે "પરવરદેગાર સુલેહ અને લડાઇનો સાહેબ છે અને શની, મંગલ અને ચંદ્રનો તથા ભલાઇ અને બુરાઇનો તથા હમામ અને પરવીનો માલેક છે, તથા ફરતું આસમાન તેના હોકમ હેઠલ છે અને તેણેજ ખોરશેદની રોશની હરેક ઠેકાણે પાંઠરેલી છે, તેના નામથી."

"ઓ જવાન! તું તંદુરોસ્તી અને નસીબ સાથે તથા હંમેશા સુધી તાજ અને તખ્ત સાથે રેહેજે. અગરજો તારાં દિલમાં આવા બિહેમ્મત વિચારો [illegible] ગયા હોય અને તારૂં મગજ લડાઇ કરવાથી કંટાળ્યું હોય તો પણ તેં સમજવું તો હશે કે એ આપણો દુશમન જ્યારે પણ લડાઇમાં રૂનેહુમંદ થયો હતો ત્યારે તેણે ઇરાનમાં શું શું કીધું હતું. માટે હવે તું તે દુશમનને માટે બખ્તર હેલમેટની શરમ ના રાખ અને તારા ચેહેરાને આ દરબાર તરફથી ફેરવી ના નાખ. અગરજો તું ફરતાં આસમાનથી ફીકર વિના રાજ્યના સહાવે નહી હોય તો તારી જવાની છતાં તું તારાં રગજને કમજાદાવા ભર્યું ના રાખ. જે કોઇને તેં જામીન તરીકે રાખ્યા હોય તેઓના હાથ પગમાં બેડી નાખીને તું તેઓને આ દરબારમાં મોકલી આપજે. અગરજો તે અફ્રાસીઆબ તુંને ઠગી જાય તો તેમાં અજબ જેવું પણ નથી. તે પણ તુને મારો અંદાજો કરવો જોઇતો હતો, કારણ કે હું પણ તેના એવા કબાહાવા ભર્યા બોલવાથી ઘણી વખતે તેની સાથે લડતો પાછો ફર્યો હતો. મારી સાથે કાંઇ તુને સુલેહ કરવા બિષેની વાતચીત થઇ હતી નહી તે છતાં તેં મારા હોકમથી તારો ચેહેરો ફેરવ્યો છે. તું આહાતાબ જેવા ચેહેરા બતાવનારી દોસ્તોની સાથે ભેળાયો હશે તેથીજ તું આજી રમવાથી અને લડાઇ કરવાથી નાહાસ ભાગમાં પડયો છે. વળી રૂસતમે પણ આવા સંભારવાલા બબ્બનાથી અને ચાલથી એમ ધરાઇ જવું જોઇતું હતું નહી. તારૂં પણ મગજ પેલા ખાલી શાહાનશાહી તાજથી (લોબાદને) લડાઇ કરવાથી ખાલી બન્યું છે. તું સ્વતંત્રતાનું બારણું શમશેરથી (ખુલ્લુ કરવાનું) સીખ કે જેથી જેહાનની અંદર પાદશાહને આબરૂ મલે. જેવો શાહાજાદો તુસ તારી આગળ આવી પુગશે તેવોજ તે તારાં કીધેલાંમાં જેમ ઘટતું હશે તેમ વધ ઘટ કરશે. તેજ વખતે તે જેઓને જામીન તરીકે રાખેલા હોય તેઓને તું ભારી બેડી સાથે ખચ્ચરોની ઉપર બાંધજે. ઉંચા આસમાનના કાયદા મુજબ તો આજે સુલેહ એવી છે કે જેથી તારા જીવને નુકશાન પુગશે. જેવી એ ખરાબીની ખબર ઇરાનમાં પુગશે તેવુંજ આખું

ભલું નસીબ આપણી ઉપર રૂઠશે, માટે તું જઇને ફોજને લેવાની અને લડાઇ કરેવાની તૈયારી કર અને એ બાબદમાં લાંબી વાતો કરતો ના. જેવો તું લડાઇની અને શબેખુન રેડવાની તૈયારી કરશે અને જેહુન નદીને ધુલથી ખાલી બનાવશે કે તેવોજ તે પાદશાહ પણ પોતાના માથાંને ઉંઘમાં નાખશે નહિ અને તે અફ્રાસીયાબ તારી સાથે લડવાને માટે આવશે. જો તું તે તુરાની અંજુમન તરફ પ્યાર ધરાવતો હોય અને તુંને વચણ તોડનાર તરીકે કોઇ ઓલખે એમ તું ઇચ્છતો નહી હોય અને તું લડાઇ, તંટો અને કજીઓ કરનારો માણસ નહી હોય તો તું લશકરને તુસને સ્વાધીન કરી દેજે અને તું અત્રે પાછો ફરજે." ત્યાર બાદ તે નામાની ઉપર પાદશાહની મોહર દાબવામાં આવી અને તે લેઇને ઉંટ સ્વારે રસ્તો કાપવા માંડયો.

જ્યારે તે નામું સીયાવક્ષની નજદિક જઇ પુગ્યું અને તેણે આવી રીતની ના પસંદ વાતો સમજી ત્યારે તેણે તે કાસદને બોલાવ્યો અને શું થયું તે તેને પુછ્યું. તેથી તેણે તેને તમામ સાચી વાત કહી. તેને જે પીલતનની સાથે બોલા ચાલી થઇ તે વિષે, તુસ વિષે તથા કાઉસ જે ચિરડાયો હતો તે વિષેની વાત તેને કહી. જ્યારે સીયાવક્ષે તેની એવી વાત સમજી ત્યારે તે પોતાના કામને માટે તેનું ઠીક વીચારમાં પડયું. તે પોતાના મન સાથે બોલ્યો કે "પેલા સો પેહેલવાનો અને સ્વારો કે જેઓ પાદશાહ અફ્રાસીયાબના આવા નામદાર સગાઓ છે અને જે સઘલાઓ ખેરખાહ તેમજ નીરદોશ છે તેઓને અગરજો હું પાદશાહ આગળ મોકલી આપું તો તે તેઓના કામને માટે કાંઇ પણ પુછપરછ યા વિચાર કર્યા વગર તુરતજ તે તેઓને ફાંસીએ ચઢાવશે. તો પછી હું પરવરદેગારની હજુરમાં તેને માટે કેમ પસ્તાવો કરશ? મારા બાપના આવાં કામથી તો મારાં માથાની ઉપર બુરાઇ પોહોંચશે. અગરજો હું તે નીરદોશોની સાથે લડાઇ કરશ અને તુરાની લશકરના પાદશાહની સાથે આવી રીતની બુરાઇ કરશ તો પરવરદેગાર પણ મારી તરફની આવી બુરાઇને પસંદ કરશે નહી. લોકો મારે માટે બુરૂં બોલવાને જબાન ખોલશે. અગરજો હું શાહજાદા તુસને લશકર સોંપી દેઇને

પાછો ફરશ તો વળી કાઉસથી મારાં માથાં ઉપર બુરાઇ પુગશે. એ રીતે હું આબળ તેમજ મારી જમણી અને ડાબી તરફ સઘળે બુરાઇનેજ જોઉંછું. વળી સોહાબેહથી પણ મને બુરાઇ શિવાય બીજું કાંઇ પુગશે નહી. માટે હું જાણી શકતો નથી કે પરવરદેગાર શું કરવા માંગે છે."

સીઆવક્ષે બેહેરામ અને સાવરાનના જંગેહની સાથે મસલત કીધી તે વિષે.

પછી સીઆવક્ષે લશકરના બાહુરોમાંથી બેહેરામ અને શાવરાનનાં જંગેહુ એ બંધે જનાને છુપી વાત કરવાને માટે પોતાની આબળ બોલાવી મંગાવ્યા અને પોતાનું દીવાનખાનું બીજા માણસોથી ખાલી કીધું અને તેઓને પોતાની આગળ બેસાડીઆ. તેણે તે બંધે જણાની આગળ રૂસતમ પેહેલી ઇરાની અંનજુમનમાંથી જતો રહ્યો ત્યાં સુધીની સઘળી છુપી વાતો કહી. પછી તેણે તેઓને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "મારાં બુરાં નસીબને લિધે હર ઘડી મારાં માથાં ઉપર બુરાઇ પુગે એમ છે. પાદશાહના દિલની મેહેરબાની મારી ઉપર પાતરાંવાલાં અને ફળદાર ઝાડની માફકની હતી. પણ જ્યારથી સોદાબેહે તેને ભમાવિ મુકયો છે ત્યારથી તું કેહેશે કે તે ઝેહેરી ડંખ મારનારો સાંપ બન્યો છે. તેનું જનાનખાનું મારૂં બંધીખાનું બન્યું છે અને તેથી મારૂં હસ્તુ નસીબ પણ કરમાઇ ગયું છે. એ પ્રમાણે મારાં માથાં ઉપરથી જમાનાનું ફરવું થાય છે. અને તેની તેણીની તરફની મોહોબતને લીધે મારી ઉપર આતશનો વરસાદ વરસે છે. હવે આવી પાણી દેખાડીઆ વગરની લડાઇ પસંદ કરવાના કરતાં હું તે મગર (કાઉસ)ના પંજાથી દુર રેહેવાનું સારૂં જોઉંછું. બલખની અંદર ભલું ચાહાનારા ફરસીવજની સરદારી હેઠેલ આટલું બધું તુરકી લશકર પડેલું હતું; જ્યારે સોગદ શેહેરની અંદર પાદશાહ પોતે કીનો ધરાવનારાં અને તલવારના મારનારાં એક લાખ માણસોના લશકર સાથે તૈયાર બેઠેલો હતો. તે છતાં આપણે ત્યાં પવન વેગે ગયા હતા અને તેઓની સાથે લડાઇ કરવામાં

જરાએ ઢીલ કીધી હુતી નહી. જ્યારે તે સઘલાઓ એ મુલકને છોડી ગયા ત્યારે તેઓએ જામીનગીરી અને હુડીઓ તૈયાર કીધી. સઘલા ઓબેદોએ એ કીનો લેવાથી પાછા ફરવું એવોજ માર્ગ પસંદ કીધો હુતો, જ્યારે કાઉસ દોલત એકઠી કરવાને માટે લડાઇ કરવા માગે છે કે જેથી તે દોલત અને મુલકો મેલવે. આપણે વગર ફાયદનું લોહી શા માટે રેડવું જોઇએ અને એ રીતે કીનાંને શા માટે દિલમાં ભેરી મુકવો જોઇએ? વાહેફ્ગાર મગજનો એવો કોઈ શખ્સ હશે નહી કે જે વધારે ખરાબીઓ પછી ભલાઇ શિખ્યો નહી હોય. કોબાદ આ જેહાનમાં આવીને ગયો અને જેહાનનું રાજ તેને સોંપી ગયો તો તેની પછી સઘલાઓને પણ જવાનું છે એવી ગણત્રી કરી રાખવી જોઇએ. વળી તેને મારૂં કામ પસંદ આવ્યું નથી તો તેથી તે હવે મને દુખ અને ઇજા પોહોંચાડવાનીજ કોશેશ કરશે. તે મને વગર ફાયદની લડાઇ કરવા ફરમાવે છે પણ તેથી મારા સોગંદને ખલલ પુગવાની મને ફીકર રહે છે. વળી હું મારાં માથાંને યજદાનના માર્ગ તરફથી ફેરવવા ચાહાતો નથી અને ત્યાગાનોના રેવાજથી દુર થવા માંગતો નથી. તે તો મારી પાસેથી બેહુ જેહાન (નું સુખ) છીનવી લેવા માંગે છે કે જેથી હું હારેમનના દિલની ખાહેશ પ્રમાણેનો બનું. વળી એ લડાઇ પછી જમાનો કોણને મદદ આપશે તે કોણ જાણે છે? એવું બનતે કે મને મારી માયે જન્મજ આપ્યો નહી હતે અને જો જન્મ આપ્યો હતે તો તુરતજ મોત આવતે તો કેવું સારૂં! મને આટલી બધી બલાઓ ઉઠાવવી પડે છે અને જેહાનની અંદર તમામ ઝેહેરજ ચાખવું પડે છે. જો હું મારૂ વચણ તોડીને મારે વતન જવશ તો મને પેલી જેહાનમાં બેહેસ્તનો હીસ્સો મળશે નહી. તોડેલું વચણ એક એવા મોટા ઝાડના જેવું છે કે જેના ફળ તમામ ઝેહેરના અને પાડલાં દુકશાનીના હોય છે. આવી રીતનું વચણ કે જે મેં આપ્યું છે અને યજદાંનની હુજુરમાં જે મેં સોગંદ ખાધેલા છે તે સચાઇ તરફથી હું મારાં માથાંને ફેરવી નાખું તો મારી ઉપર દરેક

બાજુએથી દુખ આવી પડશે.[1] જેહાનમાં આવી વાત ફેલાઇ જશે કે તુરાની પાદશાહની સાથે હમેજ કજીયાની શરૂઆત કીધી છે. ત્યારે દરેક બાજુએથી લોકો જેમ તેઓને ફાવશે તેમ મને બુરૂં બોલવાને જબાન ખોલશે. દીન સાથનો સંબંધ તોડીને કીના તરફ પાછું ફરવું અને આસમાન ઉપર ચઢેલાં માથાંને પાછું જમીન ઉપર નાખવું એવું કામ પરવરદેગાર મારીથી કેમ પસંદ કરશે? બુરતો જમાનો તેમ કયાં લગી ચાલવા દેશે? હું તો જેહાનનું કોઇ ખુણું સોધી કાઢીને ત્યાં જતો રેહેવશ કે જેથી કાઉસની આગળ મારૂં નામ હંકાયલું રેહે. જ્યારે રોશન જમાનો એવોજ [redacted] અને તે જેમ ફરમાવે છે તેવીજ જેહાન બને છે તો હવે ઓ નામદાર શાવરાનના જંગેહ! તું પણ તારાં દિલને ભારી દુખ ખમવાને માટે તૈયાર કર. તું કાંઇ પણ કર્યા વગર અને ઉધાધા વગર એ પ્રમાણે અફરાસીયાબની દરબાર તરફ જા, અને આએ જમીનો તથા પૈસા, તાજ કે બેસવાનું તખત જે સઘળું છે તે તેની આગળ પાછું લેઇ જા અને આપણી ઉપર શું આવી પડયું છે તે સઘળું તું તેને કહેજે."

પછી તેણે ગોદરેજના બેટા બેહેરામને ફરમાવ્યું કે "ઓ જમીનના લશકરના નામદાર સરદાર! હું તુંને આખો છાવણી, હુશીયાર અને ડોલ સોંકું છું, માટે જ્યાં સુધી શાહાબાદો 'તુસ' અત્રે આવી લાગે ત્યાં સુધી તું અહીંજ થોભજે અને તેને આએ લશકર તથા સઘળું તૈયાર કીધેલું કામ સોંપજે. ખજાનો, તાજ અને બેસવાનું તખત વિગેરે જે કાંઇ સઘળું [redacted] તેમાંની એકે એક ચીજ તું તેને ગણી આપજે." જ્યારે બેહેરામે તેનું એ પ્રમાણેનું

---

[1] જરથોસ્તી ધર્મમાં કોલ તોડવાના ગુનાહને ઘણો મોટો ગુનાહ ગણ્યો છે. મેહેરયશ્ત મુજબ કોલ તોડનારની ઉપર મેહેર યજદ જે સચ્ચાઇનો યજદ છે તે ગુસ્સે થાય છે અને તેવા શખ્સને સજાઓ મુકાવે છે. તથા કોલ તોડવાના કેવા ગેરફાયદા છે તે તેમાં દેખાડયું છે. આથી ઇરાનીઓ પોતાના કોલને સાચા નિવડવાને હમેશાં કેવા તતપર રહેતા હતા તે આ સીયાવખશના દાખલા ઉપરથી જણાઇ આવે છે.

કેહેવું સમજ્યું ત્યારે તેનાં કાબુથી તેનું દિલ દુખી થયું. શાવશ-નના જંગેહે આંખમાંથી આંસુઓ પાડયાં અને હામાવરાનની ઝુમીને શ્રાપ દિધા. ત્યાં તે બંધે જણા તેઓના જીવને તેની એવી વાતથી ગમગીન બનાવીને ગમ કરતા બેઠા. બેહેરામે સીયાવક્ષને કહ્યું કે "તુંને એમ કરવું ડાહાપણ ભરેલું નથી. આએ જેહાન-ની અંદર તારે માટે બાપ વગરની બીજી કોઇ જગ્યા નથી. માટે તું પાદશાહની ઉપર એક નામું લખ અને પીલતન રૂસ્તમને તેની પાસેથી પાછો તેડાવ. અગરજો તે તુંને લડાઇ કરવાને ફરમાવે છે તો તું લડાઇ કર. જો એક વાતને લંબાવવામાં આવતી નથી તોજ તે ટુંકી બને છે. અગરજો તું આરામ પકડશે તો તેથી એ વાતનો છેડો આવવાનો નથી. માટે તારા બાપ પાસેથી માફી ચાહાવામાં તુંને કાંઇ શરમાવાનું નથી. અગરજો તું જામીનોને તેની આગળ મોકલી આપશે તો તેથી તેનું દુખી થયલું દિલ અને જીવ ખુશી થશે. અગરજો તારૂં દિલ એ જામીનોને માટે આટલું બધું દુખી થતું હોય તો તું તારાં દિલને મોકળું કરી નાખ કારણ કે તેનો કોઇ જમીન નથી. તેના નામાની અંદર લડાઇ કરવા શિવાયનો તેનો બીજો કાંઇજ હોકમ નથી. ત્યારે જે કામનો ઉપાય નહી તે કામ પાર પણ ઉતરે નહી. આપણે કાઉસના હોકમ મુજબ લડાઇ કરીશું અને બુરા વિચારના તુરકીઓ ઉપર જેહાનને તંગ બનાવીશું. તું તારાં દિલની અંદર વગર ફેકટનો હવે લાંબો વખત વિચાર ના કર અને ખુબી સાથે તે અફરાસીયાબના માથાને તું તારા કાબામાં પાછું પકડ. જ્યારે ખુબ્લેગીનું ઝાડ ફળદાર બન્યું ■ ત્યારે તું હમારી ઉપર ગમીનો વખત લાવી ના મુક તથા તું તારી આંખોને તથા તાજ તખતને લોહીથી ભરેલાં ના બનાવ અને પાદશાહી ઝાડ (ખાનદાન) ને તેના થડમાંથી સુકવી ના નાખ. તારા વગર તાજ, તખત, લશકર, છાવણી અને દરબાર એ સઘળું સોભશે નહી. કાઉસના માથાં અને મગજમાં આતશનો વસવાટ ■ તેથીજ તેણે આએ નામું લખાવ્યું છે અને વગર ફેકટની લડાઇને ઉભી કીધી છે. જો આસમાન એ શિવાય બીજો કાંઇ ભરમ ધરાવતું નહી હોય તો ભગર ફેકટની લાંબી વાત શા માટે કરવી જોઇએ ?"

પણ સીયાવક્ષે તે બંને અક્કલમંદોની શિખામણ કબુલ કીધી નહી. વળી ઉંચાં આસમાનનો જરમજ કાંઈ બીજી તરેહનો હતો. તેથી સીયાવક્ષે તેઓને એવો જવાબ દિધો કે "હું પાદશાહના હુકમને સુરજ અને ચંદ્રથી પણ ચહતો સમજું છું. તોપણ પરવરદેગારના હોકમ શિવાય એક ઘાસના તનખલાંથી તે હાથી અને શીંહ જેવાઓ પણ બાહુરી દેખાડી શકે નહી. જે કોઈ પરવરદેગારના હોકમથી ફરે છે તો તે ગભરાતમાં પડીને પોતાને પણ ઓળખી શકતો નથી. જો તમો લોહી રેડવા ઉપર તમારા હાથને ધુંઆવા માગો છો અને બે મુલકો ઉપર કીનો લેવાનો રસ્તો દેખાડો છો તોપણ તે જામીનોને માટે હું કેહું છું કે તે કાઉસ તેઓને દુખ દેશે અને વીસરાયલી વાતને તે પાછી તાજી કરશે. તેથી જેહાનની અંદર એવી વાત ફેલાઈ જશે કે તુરાનના પાદશાહ સાથે આપણે કજીયાની સરૂવાત કીધી છે.૧ પણ વળી જો હું એ લડાઈથી પાછો ફરૂં છું અને લડાઈ કીધા વગર પાદશાહ આગળ જાઉં છું તો તેથી પણ તેનો ગુસ્સો અને કજીયો પાછો વધશે અને તેને લિધે મારૂં શરીર ગમથી ઝરી જશે. તે મારાં આગ્લે તુરતના કીધેલાં કામને માટે અને આગળનાં બની ગયેલાં કામો માટેની તરેહવાર વાતો કરશે, માટે જો તમારાં દિલ મારાં એ કામથી દલગીર બનતાં હોય તો મારી એ વાત નક્કી સમજ્યા પછી તમો પણ ગમે તો તમારાં મગજ ફેરવો. હું પોતેજ મારો કાસદ અને ભોમ્યો બનશ અને છાવણીને આગ્લે જંગલ વચે છોડી જવશ. ત્યાર પછી જે કોઈ મારૂં બરાઈ બેસવાનું ખુંનું જોઈ શકવાનો નથી તે પોતાના દિલ સાથે મારા દુખની ગણત્રી કયાંથી કરવાનો હતો? ત્યાર બાદ આવતા વખતને માટે અને ફરતો જમાનો કોણને ખેંચી લેવાનો છે તે માટે કોણ જાણવાનું છે?૧ હું આગ્લે જામીનોને તથા આગ્લે સામાનને પુરતી જડપથી મારતે ઘોડે અફ્રાસીયાબની આગળ લેઈ જવશ. કારણ કે હું હવે તુરાન તરફ ત્યાંના ગુસ્સા વગરના અને દુખ અને કીના વગરના પાદશાહ (અફ્રાસીયાબ) ની

---

૧ એ બેત લખેલી નકલમાં વધારે છે.

આગળ જવાને ઇચ્છું છું.૧ પેલી પાદશાહની બેવફા રાંડી (સોદા-બેહ)ની સુમીયતને લીધે મને હવે એક અઝદાહના દાચાં અંદર જવુ પડે છે.૧ ખુપાયલો જમાનો કેવો છે તે હું જાણી શકતો નથી. મને ભલાઇ શિવાય રાજ જોઇતુ નથી." એટલું કહીને સીયાવક્ષ આંખોમાથી આંસુનો વરસાદ વરસાવા લાગ્યો, જ્યારે સીયાવક્ષે તેઓને આવી રીતનો જવાબ આપ્યો ત્યારે તે બંધે નામદારોના જીવ દલગીર થયા. તેની જુદાઇની ફીકરથી તેઓ રડવા પડયા અને આતશ ઉપર મુકાય તેમ બળવા લાગ્યા. વળી તેઓએ તેના ઉપર જમાનાની બુરી નજર છે અને તે પાદશાહ ઉપર છુપી રીતે શું વિટવાનું છે તે પણ જોયું. વળી હવે પછી તેઓને તેના દર્શન થવાના હતાં નહી, તેથી તેઓની આંખો તેના એ કામને માટે રડતી બની. પછી જંગેહે તેને એવો જવાબ દિધો કે "હમે તારા ગોલામ છીએ અને હમારાં દિલ તું પાદશાહની મોહબતમાં ભેલાયલાં છે. હમારા શરીર અને જીવ તારી ઉપર ફીદા રેહેશે અને આપનો સંબધ એજ પ્રમાણે મોત સુધી ચાલુ રેહેશે."

સીયાવક્ષે અફ્રાસીયાબની ઉપર રૂંધેશો મોકલ્યો તે વિષે.

જ્યારે તે નેક બાહે તેનો એવો જવાબ સાંભળ્યો ત્યારે તે હુશીયાર શાહજાદાએ જંગેહને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "તું જા અને તે તુરાની રૈયતના પાદશાહને આપણા આ કામથી આપણી ઉપર શું વીટયું છે તે સઘળું કેહ. તેને તું કેહેજે કે 'એ સુલેહ કરવા જતાં તો મારે હાથે લડાઇ આવી પડી છે. તારે મનથી જે સઘળું [illegible] જેવું હતુ તે મારે મનથી દુખ અને ઝેહેરના જેવું થઇ પડયું છે. તારી સાથના ફોલકરારથી હું મારાં માથાંને ખાલી કરવા માંગતો નથી, જો કે તેમ કરતાં હું મોટાઇ વાળું તખત મેલવતાં રહી જાઉંછું. જેહાનનો પેદા કરનાર યજદાંન મારો મદદગાર બનશે. અને જમીન મારૂં તખત અને આસમાન મારૂં તાજ બનશે. બીજું

---

૧ બે બેત ફર્દોસી નામામાં વધારે છે.

એ કે કામ બનતું અટકાવવાને હવે પાદશાહ કાઉસની આગળ જવું બગર ફોકટનું છે. જે જગ્યાએ પરવરદેગારે મારૂં હાલ્યું પાણી નક્કી કીધું છે તે મુજબ તું મારે માટે એક રસ્તો ખુલ્લો કર કે જેથી તે હું પસાર કરૂં. હું આ જેહાનની અંદર એક એવો મુલક સોધું કે જ્યાં મારો જીવ કાઉસથી છુટ્યો થાય.[1] તથા હું તેની બુરી ખાશીયત મુજબની વાત સમજું નહી અને થોડો વખત તેની સાથે કજીઓ કરવાથી નચિંતાઇ ભોગવું. તેથી ઓ જંગેહ! તું ઉઠ અને ઇરાનને ખાતર તથા આએ મુલકને ખાતર આએ મારૂં નામું તું લેઇ જા." આથી તે જંગેહ જામીન તરીકે મેલવેલા પેલા સો નામદાર સ્વારોની સાથે પાદશાહ અફ્રાસીયાબની દરબાર તરફ ગયો. જે કાંઇ તમામ સામન જે આગળ કરસીવજ લાવ્યો હતો તે પણ તે પોતાની સાથે લેઇ ગયો. જ્યારે તે તુરાનના સરદારના શેહેરમાં આવી લાગ્યો ત્યારે ચોકીઆતોએ તેને જોયો અને તેના આવી પોહોચવાને માટેના પોકાર કીધા. આથી એક મોટા દરજાનો નામુદાર કે જેનું નામ લઇયક તુરક હતું તે તેને સામે લેવાને ગયો. જ્યારે શાવરાનનો જંગેહ પાદશાહની આગળ જઇ પુગ્યો ત્યારે તે પાદશાહ પોતાના તખત ઉપરથી ઉઠી ઉભો થયો અને તેણે તેને હાથીને બગલગીરી કરવાનું માન આપ્યું અને તેને પોતાની નજદીક વાહાલથી બેસાડયો. જ્યારે તે પાદશાહની આગળ બેઠો ત્યારે તેણે તેને તે નામું આપ્યું અને તેની આગળ તમામ વાતો કીધી. અફ્રાસીયાબ એ નામાથી ઘણો દલગીર થયો અને તેથી તેનું દીલ દુખથી ભરેલું અને તેનું માથું અધીરૂં બન્યું. પછી તેણે તેને માટે ઉતારાની જગ્યા તૈયાર કરવાને ફરમાવ્યું અને લાયક રીતે તેને માન આપ્યું. તેણે પોતાના વજીરને જડપથી બોલાવી મંગાવ્યો તેથી તે ઉતાવલો પાદશાહની આગળ આવી લાગ્યો. જેવો પીરાન ત્યાં આવી લાગ્યો તેવીજ તેણે તે જગા માણસોથી ખાલી કીધી, અને તે નામદાર પાદશાહે તેની આગળ કાઉસને માટે તથા તેની કાચી વાતોને માટે તથા તેના ખરાબ સ્વભાવ અને તેની લડાઇને માટેની વાતો

---

1 એ બેત વલેકી નકલમાં નથી.

કહી. તેણે તેની એ વાતો તેની આગળ દલગીર ચેહેરા સાથે કહી કારણ કે સીયાવક્ષને માટે તેનું દીલ ગમગીન બન્યું હતું. વળી સીયાવક્ષે શાવરાનના જંગેહને ત્યાં મોકલી આપ્યો હતો તે વિષેની પણ તમામ વાત તેની આગળ એક નાકેથી બીજે નાકે સુધી કીધી.

પછી તેણે તે વજીરને પુછયું કે "હવે હું એ બાબે શું ઉપાય કરૂં? અને એનો તોડ કરવાને શું બંદોબસ્ત કરૂં?" ત્યારે પીરાને તેને જવાબ દીધો કે "ઓ પાદશાહ! જ્યાં સુધી આ જમાનો રહે ત્યાં સુધી તું પણ રોશન રવાન સાથે જીવજે. તું તો હરેક કામની અંદર હમારા કરતાં વધારે ડાહયો છે, તથા દોલત અને મરદાનગી ધરાવવામાં તું વધારે શક્તિવાન છે. તારા વિચાર, દિલ, અક્કલ અને નસીહતને લીધે કોઈ પણ અક્કલ ધરાવવામાં તારી બરોબર ઉતરે નહી. દુન્યાની અંદર જે કોઇ જાહેર કે છુપી રીતે ભલાઇ ધરાવવાને શક્તિવાન હોય તે પણ જ્યારે દોલત કે દુખ સામું આવી ઉભું રહે ત્યારે શાહાજાદા સીયાવક્ષની માફક મજબુતી સાથે ટકી શકે નહી. મેં એવું પણ સમજ્યું છે કે જેહાનના મોટા દરજ્જાના લોકોની વચે ઉચું કદ, દેખાવ, નરમાશ, અક્કલ, વીચાર અને લાયકાત ધરાવવામાં તેના જેવો કોઇ નથી. વળી તે જોઇએ તે કરતાં પણ વધારે હુનર અને અક્કલ ધરાવે છે. એવો કોઇ પણ શાહાજાદાએ પોતાની માયથી જનમ લિધો હુશે નહી. તેથી હાલે એવી વાત સમજ્યા ન કરતાં તેને નજરે નજર જોવાનું લાયક ગણુશે કારણ કે તે મોટી પદવીનો અને સૌથી ચડતા દરજ્જાનો શાહજાદો છે. વળી તેનો હુનર એજ બાબદમાં આવીને અટકતો નથી કારણ કે તેણે આ સો નામદારોનાં લોહી રેડવા સામે પોતાના બાપની સાથે પણ ગુસ્સો કીધો છે અને તે તખત તથા તાજને પણ છોડીને અને પોતાથી ઉતરતા દરજ્જાના માણસને લશ્કર સોંપી દેઇને પોતે ત્યાંથી નીકળી આવે છે. અક્કલની રૂએ જોતાં તો તે નામદાર આપણે મુલકમાં આવે તો તેને સારૂં લાગે નહી. વળી બીજું એ કે હવે કાઉસ જુદાં માથાનો બનેલો છે અને તેનો તખત છોડી જવાનો (યાને મરી જવાનો) વખત આવ્યો છે. સીયાવક્ષ

જવાન અને દમામવાળો છે તેથી તે મોટાં તખત ઉપર આવવાનો તેનોજ હક રહે છે. વળી તે માટે તુંને પણ નામદારોની તરફનો વાંધો સમજવો પડશે કે સીયાવક્ષે તારે લિધે પોતાના માથાંને ભારી બનાવ્યું છે. માટે જો તું પાદશાહ ચડતી અક્કલની રૂએ જોવા ચાહાતો હોય તો તું તેની ઉપર એક શિખામણથી ભરેલું નામું લખ અને જેમ તું તારાં ફરજંદને નવાજે તેમ તું તે અક્કલવાલા જવાનને નવાજ. તું તેને આ મુલકની અંદર એક ઓહદો બક્ષ કે જેથી તે પોતાની લાયકાત પ્રમાણે અત્રે રહી શકે. વળી તું તેને આપણા રેવાજ પ્રમાણે તારી બેટી નેકામાં આપજે અને તેને લાડ અને આબરૂ સાથે રાખજે કે જેથી તે તું પાદશાહની નજદિક રહે અને તારા મુલક અને જમીનને પોતાની આરામ કરવાની જગ્યા બનાવે. અગરજો તે પાદશાહ કાઉસની આગળ પણ પાછો જશે તો તેથી તુંને જમાનાથી સોભા મલશે. તું તે જમીનના પાદશાહનો ઉપકારી રહેશે અને જેહાનના બુજોર્ગ લોકો તારી તારીફ ગાશે. વળી તેથી બન્ને બાજુના લશકરો પણ કીનો લેવાથી આશાયશ ભોગવશે. પરવરદેગાર તુંને એ મુજબનો બનાવે. પરવરદેગારના ફરમાન પ્રમાણે તુંને એમજ કરવું લાયક છે કે જેથી તારાં આવાં કામથી જમાનો સીધો ફરે."

જ્યારે તે સરદાર અફરાસીયાબે પીરાનનું કેહેવું સમજ્યું ત્યારે વળી જાણે એ સઘળું બનવાનું હોય તેમજ તેણે પણ જોઈ લીધું. ત્યાર બાદ તેણે થોડો વખત એ બાબે વીચાર કીધો અને એ પ્રમાણે પોતાના ભલા અને બુરા વિચારોને રોક્યા. ત્યાર પછી તેણે બુધ પીરાનને એવો જવાબ દિધો કે "આએ તારી સઘલી વાત દીલને પસંદ પડતી છે. અનુભવ મેલવેલા અને નામીચા સરદારો વચે જેહાનની અંદર તારા જેવો બીજો કોઈ નથી. તો પણ મેં એક વાત સમજી છે કે જે આએ વિચારને મલતી આવે છે કે જો તું એક શીહના બચાંને ઉધારે અને જ્યારે તેના દાંત તિક્ષણ બને ત્યારે તું તેના તરફથી કેવો બદલો મેલવે. તે પોતાના જોર અને પંજા સાથે તારીજ સાથે ઉભો રહેશે અને પોતાના પાળનારની સામેજ

લડવા આવશે." પીરાને તેને કહ્યું કે "તું એક બાહુર શાહજાદા તરફ અક્કલની રૂએ જોતો નથી. જે પોતાના બાપની આડી અને ખરાબ ચાલને પસંદ કરે નહી તેનાથી એવી બુરી ચાલની કેમ વકી રખાય? તું જોતો નથી કે કાઉસ હવે બુઢો થયો છે અને જયારે તે બુઢો થયો છે ત્યારે તો તે ગુજરી જવો જોઇએ. તે વખતે સીયાવક્ષ જ એહોલી જેહાનનો, વગર મેહેનતે મેલવેલા પુશકલ ખજાનાનો, દીવાનખાનાઓનો અને મેહેલોનો કબજો લેશે, તેથી તે બંધે મુલકો તથા તાજ અને તખત તારૂં ગણાશે. નેક નસીબના શિવાય એવું કોણથી થઇ શકે?

અફ્રાસીયાબે સીયાવક્ષની ઉપર નામું લખ્યું અને તે લેઇને જંગેહ સીયાવક્ષની આગળ પાછો ફર્યો તે વિષે.

જયારે અફ્રાસીયાબે એવી બાત સમજી ત્યારે તેણે અક્કલ સાથે એક વીચાર કીધો. પછી તેણે એક અનુભવી મુનશીને પોતાની આગળ બોલાવ્યો અને કલમની અણીને કેસરની અંદર બોરી, પછી તેણે પરવરદેગારની તારીફ કરવા માંડી અને તેની મોટાઇ અને તેની અક્કલ વિષે જણાવવા માંડયું. તેણે લખાવ્યું કે "પરવરદેગાર મુકામ અને જમાનાથી પણ ચઢતો છે. આપણ બંદાઓના તેને માટેના વિચાર કેમ પુગી શકે? તે સાહેબ હુશીયારીનો, રવાનનો અને અક્કલનો માલેક છે, અને અક્કલમંદોની તે પરવરશી કરે છે. તે પરવરદેગારની દુવા તું શાહજાદા કે જે શમશેર, ગુરજ અને લોહાંની તોપીનો માલેક છે તેના ઉપર ઉતરજો. તું શરમ અને ધાસ્તીનો રાખનાર છે અને તારૂં દિલ અને હાથ ગેર ઇનશાફી કામ કરવાથી પાક છે. મેં તારો પેગામ સરૂઆતથી તે આખેર સુધી બાહુર દિલના શાવરાનના જંગેહથી સમજયો છે. જેહાનનો પાદશાહ તારી સાથે અંદર ખાનેથી આવો કપટી બન્યો છે તે સમજી મારૂં દિલ દલગીર થયું છે. તોએપણ એક અક્કલમંદ અને મુલ્કાં

નસીબનો શખ્સ જેહાનની અંદરથી તાજ અને તખ્ત શિવાય બીજું શું સોધે ? તારે માટે પાદશાહી યા ખજાનો (જે જોઇએ તે) સઘળું અત્રે તૈયાર કીધું છે. તુરાન શેહેરનું તમામ લોક તુંને નમતું રહેશે. હું પણ તારી મોહોબતનો બાહેશમંદ બન્યો છું. તું મારો બેટો થજે અને હું તારો બાપ થવશ. બાપ તરીકે હું મારી કંમરને મારા ફરજંદ આગળ બાંધેલી રાખશ. તું એમજ જાણજે કે તારી ઉપર કાઉસ પોતેજ મેહેરબાન છે અને તેણે પોતાનો ચેહેરો તારી આગળથી કોઇ દિવસે પણ ફેરવ્યો નથી. કારણ કે હું મારૂં દિલ, ખજાનો અને હાથ તારે માટે ખુલ્લાં કરૂં છું. હું તુંને અત્રે બેસવા ઉઠવાની એક જગ્યા સ્વાધીન કરશ. કાંઇ પણ દુખ વગર હું તુંને મારાં એક ફરજંદની માફક રાખશ. જેહાનની અંદર તું મારાથી શાદમાની મેળવશે. જેહાન માહેલા મારા મુલકમાં તું પધાર અને હું તુંને અદના અને આલાઓની પાસે માન અપાવશ. આએ તરફ આવવાને તુંને દુખ થતું હોય તોપણ એજ તરફ તારૂં માન અને ભપકો જળવાશે. એ તરફ આવવાનો તુંને જમીનનો રસ્તો મળશે નહી તેથી તુંને ચીનનો દરીઓ પસાર કરવો પડશે. અગરજો પરવરદેગારે તુંને મોહોટાજ વગરનો બનાવ્યો હોય તો તું અત્રે રેહે અને તારી ખુબી દેખાડ. લશકર, સોનું, ખજાનો અને શેહેર તારૂંજ છે. માટે તું અત્રે આવવાને કાંઇ બાહાનું કાઢતો ના. જ્યારે તુંને તારા બાપ સાથે સુલેહ કરવાનો વિચાર થાય ત્યારે હું તુંને તાજ, તખત અને કંમરબંધ સાથે અત્રેથી રવાના કરશ તથા સુનેરી જીન સાથના તમામ અરબી ઘોડાઓ અને સુનેરી પોશાકો હું મોકલી આપશ.[૧] અત્રેથી મારા લશકર સાથે ઇરાન જજે અને હું તુંને હીલસોજી સાથે રસ્તામાં મુકવાને આવશ. તુંને તારી એ મુસાફરીમાં મુકી આવવાને તારી સાથે પુશકળ લશકર મોકલશ અને તુંને અત્રેથી ઘણી નેકી સાથે રવાના કરશ.[૧] તુંને તારા બાપ સાથે લાંબો વખત સુધી મારામારી રહેશે નહી. તે બુઢો થયો છે તેથી તે લડાઇ કરવાથી જલદી કંટાળશે. જ્યારે

---

૧ છપેલી નકલમાં એ બેત વધારે છે.

જીંદગીનો આતશ પાંસઠ વર્ષની ઉમર જુએ ત્યારે તે આતશ બુઢાપાના પાણીથી ઠુખી થાય છે. ઈરાન તથા ત્યાંનો ખજાનો અને લશકર તથા એક મુલકથી તે બીજા મુલક સુધીનું પાદશાહી તાજ તારૂં થએ. હું પાક પરવરદેગારના કસમથી કબુલ કરૂં છું કે હું તારા જીવ અને તારાં શરીર સાથે ભલાઈજ કરવાની કોશેશ કરશ. હું પોતે તારી તરફથી હોકમ કરશ અને બુરાઈ તરફ મારા હાથ લંબાવશ નહી તથા મારા દિલના વિચારને હું બુરા બનાવશ નહી.” જ્યારે તે નામા ઉપર તે પાદશાહે મોહર કીધી ત્યારે તેણે તે એરખાદ જંગેહને જલદીથી જવાને માટે કંમર બાંધવાને ફરમાવ્યું તથા તેણે સુનાં અને રૂપા સાથનો ઘણોએક હદીઓ તૈયાર કીધો. શાવરાનનો જંગેહ સુનેરી લગામ સાથના ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈને ત્યાંથી જડપથી ગયો. જ્યારે તે સીયાવક્ષના તખતની નજદીક આવી પુગ્યો ત્યારે તેણે ત્યાં જે કાંઈ બોલાયું, જોયું અને સાંભલ્યું તે તેને સઘલું કહ્યું. આથી સીયાવક્ષ જેમ એક હાથ ઉપર ખુશી થયો તેમ બીજા હાથ ઉપર તે દુખી અને ફરીયાદ કરતો બન્યો. તે બોલ્યો કે “જો દુશમન એ પ્રમાણેજ દોસ્ત બનતો હોય તો પછી આતશ ઉપર થંડો પવન કેમ ફુકી શકે ? તું ગમે એટલી નેકી કરે તો પણ આખરે દુશમનથી દુશમની દેખાડવા શિવાય બીજું કાંઈ થાય નહી.”

સીયાવક્ષે કાઉસની ઉપર નામું લખ્યું અને તે તુરાન જતો રહ્યો તે વિષે.

પછી તેણે પોતાના બાપની ઉપર એક નામું લખ્યું અને તેની અંદર તમામ વાત દર્શાવી. નામાની સરૂઆતમાં તેણે પરવરદેગારની તારીફ કીધી અને લખ્યું કે “પરવરદેગાર જે આગળ હતો અને હમેશાં કાયમ રહેશે, તે નામદારી અને જીવનો સાહેબ છે તથા આએ જેહાન અને આસમાનનો માલેક છે, તેની તું પાદશાહની ઉપર પસંદગી, ખુશનુદી, ભલાઈ અને દુવા ઉતરજો. પેહેલી સરૂઆતમાં પેલી નાપેકાર ઓરત સોદાબેહે

મારી સાથે શું શું કીધું હતું તેથી તું મારી આપસારી રીતે જાણીતો છે. હું મારી જવાન વયથીજ અક્કલ ધરાઉ છું અને ખરાબ ચાલથી હું મારા ચેહેરાને ફેરવેલો રાખું છું. તેં એવી એક બુરી મત્રાઈ સાથે સંબંધ બાંધેલો છે કે જેણી વખતે અને બે વખતે મારે માટે એબ જેવી છે.[1] તું જેહાનના પાદશાહે તારી ખાતરી થવા વિષે મને કાંઈ કહેલું હતું, અને હું ધારૂં છું કે તે તું તારી રાહારીતી મુજબ જાણે છે. તું જેહાનના પાદશાહના ગજબના (ગુસ્સાના) આતશને લિધે મારૂં દિલ છુપું બલ્યા કરે છે. તેણીના જનાનખાનાવાલા ભાગમાંથી મારી ઉપર પેહેલવેહેલું દુખ પડેલું હતું અને તેણીએ મારા દિલના લોહીથી પોતાનો ચેહેરો ધોવાને ઇચ્છયો હતો તેથી મને આતશના પાહાડમાંથી પસાર થઈ જવું પડેલું હતું જે વખતે જંગલના હરણો પણ મારે માટે રૂદન કરવા પડયાં હતાં. હું બેગુનાહ હતો તેથી મને નુકશાન પુગ્યું નહી. તું મોટા દરજાના પાદશાહે પણ એજ રીત પસંદ કીધી હતી. તેવી શરમીંદગી અને હીનસપતીમાંથી નિકળી હું લડાઈ વચે આવી પડયો અને તે મગર (અફ્રાસીયાબ) ની સાથે લડાઈ કરવાને અત્રે બાપકાથી આવ્યો. પણ તુરાનના સેહેનશાહે તો ઇરાન જમીનના પાદશાહની સાથના કીનાને બાહાર કાહાડી નાખ્યો. તે આપણી સાથે આપણા વિચારમાં, જમીન સોંપી દેવામાં અને જામીન સ્વાધીન કરવામાં એકમત થયો. તેણે પાદશાહી ખાનદાનના સો માણસોને જામીન તરીકે મોકલી આપ્યા. પણ તેં નામદાર રૂસતમને એ માટે ઘણું ના લાયક કહેલું અને તેં તેનાથી તારૂં માથું ફેરવ્યું જ્યારે બંને મુલકના લોકો એ સુલેહને માટે ખુશી થયાં ત્યારે તું પાદશાહનું દિલ પોલાદની તલવારના જેવું કઠણ બન્યું. મારૂં કીધેલું કામ તે સોહાબેહને પસંદ આવતું નથી પણ જે રસ્તો હું ખુલ્લો કરૂં છું તે તે બંધ કરે છે. જ્યારે તેણીની આંખો મારો ચેહેરો જોવાથી કંટાલી ગઈ છે તો તેની ધરાયલી આંખોમાં હું બાહાર જણાવાનો નથી. તેણીનું દિલ કદી

---

1 લખેલી નામામાં એ બેત વધારે છે.

પણ ખુશાલી ભોગવવાથી છુટું બનતું ના પણ હુંજ એમને લિધે અઝદાહના હાથમાં જઇ પડું છું. હું જાણુતો નથી કે ફરતું આસમાન એ કામની અંદર લડાઇ અને માથાની વચે પોતાની પાંખ શું કરવાને આડી લાવે છે?" ત્યાર બાદ તેણે બેહેરામને ફરમાવ્યું કે "તું તારા નામને જેહાનમાં તાજું બનાવ. હું તુને લડાઇનો અસબાબ અને છાવણી તથા વળી એકઠો કીધેલો ખજાનો, તખત અને મોટી પદવી સોંપી જાઉં છું. જ્યારે નામદાર તુસ અત્રે આવી લાગે ત્યારે તું આએ વાવંતો, લશકર તથા હાથીઓ અને ઢોલ તેને જડા તરીકે કબુલ કરીને તેને સોંપી દેજે. તું ચાલાક દિલનો અને ભલો બખત પાંમનારો બનજે." પછી તેણે લશકરમાંથી ત્રણ હજાર સવારો કે જે સઘલા પેહેલવાનો અને લડવાને લાયકના હતા તેમણે ચુંટી કાઢયા. તથા વળી પૈસામાંથી જેટલા ખપ લાગે તેટલા પૈસા તથા દીનારો અને પાદશાહી જવેહરાતો લેઇ લિધાં. વળી સુનેરી લગામ સાથના નામીચા સો ઘોડાઓને તથા સુનેરી કંમરબંધ સાથના નોકરી કરનારા સો ગોલામોને તેની આગળ લાવીને હાજર કરવાને ફરમાવ્યું. વળી બખતરો, ખચરો અને કંમરબંધો પણ ગણી લિધા. ત્યાર બાદ તેણે ચઢતી પદવી વાલા લોકોને બોલાવી મંગાવ્યા અને તેઓની સાથે ઘટતી વાતો કીધી કે "તુરાની અંજુમનમાંથી પીરાન મારી સાથે કાંઇ વિચાર ચલાવવાને અને મને પેગામ સુણાડવાને માટે આવે [redacted] તેથી હું તેને સામે લેવાને હમણા જાઉં છું પણ તમો લોકોને અત્રેજ બેસવું પડશે. તમો સઘલા બેહેરામના હોકમ ઉપર ધ્યાન આપજો અને તેના હોકમથી તમારાં દિલને જરાએ ફેરવતા ના." સઘલા પેહેલવાનોએ જમીનને બોસો લિધો અને પોતાના સરદારના હોકમની તારીફ કીધી. જ્યારે પ્રકાશીત સુરજે પોતાની પીઠ દેખાડી (યાને રાત પડી) અને તેથી હવા અંધારી અને જમીન ખરબચડી બની ત્યારે સીયાવક્ષે તે લશકરને આંખમાના આંસુથી ઢંકાઇ ગયલા ચેહેરા સાથે જીહુન નદીની તરફ હંકાર્યું.

જ્યારે તે તરમુજ શેહેર આગળ આવી લાગ્યો ત્યારે ત્યાંના દરવાજા, અગાસીઓ અને મીનારાઓ તરેહ તેરહવારના રંગના

બુખારથી બાહારની મોસમની માફકના જણાતા હતા. આથ શેહેર સુધીનાં સઘલાં શેહેરો જાણે સાંકલી અને તાજ સાથની પરણુતી કન્યા હોય તેમ લાગતાં હતાં. દરેક મનજલે તેને માટે ખાણું તૈયાર રાખવામાં આવતું હતું અને સુવાને માટે પાંઠરના પાંઠરવામાં આવતાં હતાં. એ પ્રમાણે તે કાજારબારી શેહેર આગળ આવી લાગ્યો ત્યાં સુધી તેણે મુશાફરી ક્યાં કીધી. ત્યાં તેણે ઉતારો લીધો અને કેટલો વખત ત્યાં રહ્યો. જ્યારે એ ખબર ત્યાંનાં લોકોને થઇ ત્યારે તમામ સરદારો વાજીંત્ર સાથે તેને લેવાને ગયા. પીરાને પોતાના એલચીઓમાંથી હજાર શખ્સોને તેને નેથાર કરવાની ચિજો સાથે સામો મોકલવાને માટે ચુટી કાઢયા. તેણે ચાર સફેદ હાથીઓને સંનગાર્યા અને તમામ લશકરને એક સરખી ભેંટ આપી. એક હાથીની ઉપર ફીરોજાનું તખત મુકવામાં આવ્યું અને તેની પુઠે આડના જેવો એક ઝુન્ડો રાખવામાં આવ્યો. તે ઝુન્ડાની ટોચ ઉપર એક સુનેરી ચાંદ હતો. તે ઝુન્ડાનું રેશમી કપડું સુનાથી વની લીધેલું હતું. તે સુનેરી તખત સાથે બીજા હાથીઓ ઉપર સુનેરી ત્રણ ખુરસીઓ મુકવામાં આવી હતી અને તેમણે તમામ રેશમી કપડાંથી સંનગારી હતી. વળી સુનેરી જીન સાથના મોંઘી કીમતના સો ઘોડાઓ તૈયાર કીધા જેના જીનના સુનાની અંદર જાત જાતના જહવેરો જડી લીધાં હતાં. તે લશકર એવા પ્રકાશવાલું હતું કે જાણે તું કેહેશે કે આસમાને જમીનની સપાતીને તડકાંથી ઢીપાવી હતી.

જ્યારે સીયાવક્ષે એમ સમજ્યું કે તુરકી લશકર આવી લાગે ત્યારે તેણે પણ સામે લેવા જવાની તૈયારી કીધી. માર્ગમાં તેણે સપેહ સાલાર પીરાનનો ઝુન્ડો જોયો અને હાથી તથા તેના ઘોડાઓના પોકારો સમજ્યા. આથી તે જડપથી તેની આગળ ગયો અને પીરાન સાથે બગલગીરી કીધી તથા તેના શેહેર વિષેની તથા પાદશાહને વિષેની ખબર અંતર પુછી. તેણે તેને કહ્યું કે "ઓ લશકરના પેહેલવાન! તેં શું કરવા તારા જીવને મુશાફરી કરવાની મેહેનત આપી? મારાં દીલને પેહેલેથીજ એવો વિચાર લાગતો હતો કે મારી બે આંખે તુને તંનદરોસ્તી સાથે જોય." પછી પીરાને તેના

કપાલ ઉપર તથા પગ ઉપર તથા દીલને ખુશ કરનાર તેના ચેહેરા ઉપર બોસા લીધા. ત્યાર બાદ તેણે જેહાનના પેદા કરનારને અરજ કીધી કે "ઓ સાહેબ! તું પોતેજ જાહેર તેમજ છુપી વાતોથી જાણકારછે જો તેં મારા સ્વપના અંદર આવું (સીયાવક્ષના જેવું)જ રવાન મને દેખાડયું હતે તો તેથીજ મારૂં બુડું માથું જવાન બની ગયું હતે." પછી તેણે સીયાવશને કહયું કે "જેવો મેં તુંને તંનદરોસ્તી સાથે પ્રકાશતો જોયો તેવીજ મેં પેહેલાં પરવરદેગારની બંદગી કરી લીધી. છે. હવે અફ્રાસીયાબ તારી સાથે એક બાપનીજ માફક વરતશે તથા જીહુન નદીની આ બાજુના તમામ સરદારો તારા ગોલામ થઇ રેહેશે. તારાં દિલની ઇચ્છા બાબરનો તું એક દમ પણ કાહતો ના (યાને તારી જે ખરી ખાહેશ હોય તે જાહેર કરજે). અને શું બોલતો કે શું મરદો તારા ગોલામ થઇનેજ રેહેશે. કાનમાં કરી સોથનાર હજારથી પણ વધારે મારા નોકરો મારી આગળ રહે છે. પણ જો મારા જેવા બુઢા માથાવાલા ચાકરને તું કબુલ રાખશે તો હું તારી નોકરી કરવાને માટે હું મારી કંમરને બાંધેલી રાખશ." પછી તે બંધે જણાઓ સાથે કેટલીક વાતો કરતા કરતા ત્યાંથી ખુશાલી સાથે ગયા. તમામ શેહેર તેને લીધે ચંગ અને વાજીંત્રોથી ગાજી રહયું અને ઉધાયલાઓના માથાં પણ જાગૃત બન્યાં. બીહી કસ્તુરીનો વધાવો થવાથી ત્યાંની તમામ ધુલ કસ્તુરીવાલી બની ગઇ અને તમામ અરબી ઘોડાઓએ પોતાની ગરદનને ઉંચી કીધી. સીયાવક્ષે જ્યારે એ પ્રમાણે જોયું ત્યારે તેણે આંખોમાંથી આંસુ પાડયાં અને તેને ઉપજતા વીચારોથી તે ગુસ્સે બન્યો કારણ કે જ્યારે તે રૂસતમના પરોણા તરીકે જાબુલસ્તાન ગયો હતો ત્યારે ત્યાં પણ સઘલા નામદારો એજ મુવાફેક બેઠા મલ્યા હતા અને તેના ઉપરથી જવેહ-શાત અને સુનાનો નેસાર અને કસતુરી તથા કેશરનો છંટકાવ કીધો હતો, તથા જાબુલસ્તાનથી તે કાબુલસ્તાન સુધી સઘલે મીજલસો તેને માટે કરવામાં આવી હતી, તેથી તેને તેની યાદ આવી ગઇ. વળી તેને ઇરાનના શેહેરો યાદ આવી ગયાં તેથી પણ તેણે પોતાનાં જીગરમાંથી હાય મારી. ઇરાનની યાદ આવવાથી તેનું દિલ બલવા

લાગ્યું અને તેનો ચેહેરો આતશની માફક તપી આવ્યો. તેણે પોતાના ચેહેરાને પીરાનથી છુપાવવાને માટે ફેરવી નાખ્યો પણ તે પેહલવાને તેની અમગીની અને દુખ જોઇ લીધું. તેને શું યાદ આવે છે તે તે પાંમી ગયો અને તેથી તેણે પણ દલગીર થઇને પોતાના હોઠોને દાંતો વચે પકડયા. તેઓએ 'કાજારબારી' શેહેરની અંદર ઉતારો લિધો અને ત્યાં બેસીને સાથે દમ લેવા લાગ્યા (યાને સાથે વસવા લાગ્યા). પીરાને તેના ચેહેરા તરફ તથા તેના દેખાવ, કદ અને ગરદન તરફ તથા તેની બોલવાની રીતભાત તરફ નજર પોહોંચાડી તેનું દુખ અને તેની ગમગીન આંખ જોઇને તે દુખી થયો અને દરપળે પરવરદેગારનું નામ લેવા લાગ્યો.

વળી તે પીરાને તેને એ પ્રમાણે કહ્યું કે "ઓ પાદશાહ! જેહાનના પાદશાહોની વચે તું એક યાદગારી જેવો છે. તું ત્રણ ચિજ ધરાવે છે જે જેહાનના ચડતી તોખમ ધરાવનારા શખ્સો ધરાવતા નથી. પેહેલું તો એકે કયે કોબાદના ખાનદાનની અંદર તારાથી પેહેલવાનના તોખમની શરૂઆત થઇ છે. બીજું એકે આએ સાચી જબાન કે જેને તેં સારૂં બોલવાથી સંગારેલી છે. ત્રીજું એકે તુંજ એવો પેહેલવાન છે કે જેના ચેહેરામાંથી આએ જમીનની ઉપર દયાનોજ વરસાદ વરસે છે. વળી તારી સાથ કરસીવજની સગી થાય છે અને તેથીજ તુંને આએ બાજુની (યાને તુરાનીઓની) અને પેલી બાજુની (યાને ઇરાનીઓની) લાગણી થાય છે." સીયાવક્ષે તેને એવો જવાબ દીધો કે "ઓ પવિત્ર અને સાચુ બોલનારા બુઢા શખ્સ! તું તારા પ્યારથી અને વફાદારીથી જેહાનની અંદર નામીચો બનજે અને તું હારેમનથી અને દુખથી દુર રહેજે. અગરજો તું મને એવું વચણ આપે અને હું જાણી શકું કે તે વચણ તું તોડે નહી તોજ ઓ મારા બેરખાહ! હું તારી તે સોહોબત અને વફાદારીને લીધે આએ મુલકની અંદર આસરો લેઉ. જો કે મારા અત્રે રેહેવાથી ફાયદો તો મનેજ છે પણ મારા પોતાનાં એ કીધેલાંને માટે પાછળથી મનેજ રડવું પડે એમ જોઇએ નહી. જો તારાથી એમ નહી બનતું હોય તો તું મને હોકમ કર કે જેથી હું અત્રેથી ચાલી

જાઉં. નહિ તો કે મને તું કોઇ બીજા મુલકનો રસ્તો દેખાડ." પીરાને તેને કહ્યું કે "હવે જ્યારે તું ઇરાન જમીનમાંથી અત્રે આવ્યો છે ત્યારે તું એ બાબેનો વિચાર ના કર. અફ્રાસીઆબ તરફની તારી મોહોબતથી તું તારાં દીલને ના ફેરવ અને અત્રેથી જતો રેહેવાની તું જરાએ ઉતાવલ ના કર. જો કે અફ્રાસીયાબનું નામ જેહાનની અંદર એક બુરા તરીકે ફેલાયલું છે પણ તે પરવરદેગારની ધાસ્તી રાખનાર શિવાય બીજી તરેહનો માણસ નથી. તે ચઢતે દરજેની અક્કલ તથા વિચાર અને હુશીયારી ધરાવે છે અને તે નુકશાંનીન રસ્તા તરફ પોતાને વગર ફીકરનો દોમાવતો નથી. મને પણ તેની સાથે લોહી સંબંધી સગાઇ છે તેમજ વલી હું તેનો પેહેલવાન અને સલાહકાર છું. તેની નજદીક હું માન તેમજ પદવી ધરાઉંછું અને હું પુશકલ ખજાનો તથા તખત અને લશકર ધરાઉંછું. વળી આએ જમીનની ઉપર મારા હોકમ હેઠેલ એક લાખથી વધારે સ્વારોનું લશકર રહે છે. તે માહેલા બાર હજાર તો મારા સગાઓજ છે જેઓ મારી આગલ રાત અને દીસ તાબેદારીથી ઉભા રહે છે. વળી મારી પાસે પુશકલ જમીન, ઢોરો અને ઘોડાઓ તથા બખતરો, કમાનો અને કમંદો છે. હું દરેક રીતે સ્વતંત્ર છું. વળી એ શીવાય મારી પાસે ઘણો છુપો ખજાનો છે. અગરજો તું અત્રેજ ખુશાલી સાથે થોભનું કરશે તો જે કાંઇ મારી પાસે છે તે હું તારી ઉપર ફીદા કરશ. અક્કલ ભરેલા વિચાર અને દીલ સાથે હું પરવરદેગારની હાજરીમાં તુને કબુલ કરૂંછું અને પાક યજદાંનના સોગંદથી હું કહું છું કે દિલોજાનીથી હું તારો ગોલામ થઇ રેહેવશ. બુરા લોકોથી નુકશાન પુગે તેવી રીતે હું તુને રાખશ નહી. બુલંદ આસમાનનો ભરમ કોઇ પણ જાણી શકતું નથી. પણ જો તારાથી આ શેહેરને આફ્ત પુગે તો તું દુર રહી તે ઝેહેરનો ઉતાર અજમાવજે." સીયાવક્ષ તેના એમ બોલવાથી ખુશી થયો અને તે વીચારમાંથી મોકલો થયો તે માટે ખુશાલી સાથે ખીલી રહયો. ત્યાં તેઓ એકમેકની સાથે બેસીને ખાવા પીવા લાગ્યા. સીયાવક્ષ જાણે બેટો અને પીરાંન જાણે બાપ બન્યો હતો.

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
New Delhi
LIBRARY